Giuri

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
1 D
33

INSTITUTIONES
JURIS PUBLICI
UNIVERSALIS,
NATURÆ, ET GENTIUM.

INSTITUTIONES
JURIS PUBLICI UNIVERSALIS,
NATURÆ, ET GENTIUM,

Ad normam Moraliſtarum noſtri temporis, maxime Proteſtantium,

HUGONIS GROTII, PUFFENDORFII, THOMASII, VITRIARII, HEINECCII, ALIORUMQUE EX RECENTISSIMIS ADORNATÆ,

Et ad criſin revocatis eorum principiis, primum fuſiore, tum ſuccinctiore methodo pro Studio Academico, præſertim Catholico, accommodatæ:

AUTHORE

P. IGNATIO SCHWARZ S. J.

PARS PRIMA

ELEMENTO GEMINO COMPREHENSA,

DE JURE NATURÆ.

VENETIIS,
MDCCLX.

EX TYPOGRAPHIA REMONDINIANA:
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

JESU CHRISTO,

VIRO LABORUM, ET DOLORUM,

In Judæa evangelizanti,
In Cruce patienti,
Ac pro humano Genere Morienti

DEDICATIO.

SAturni aurea Sæcula
Impallescant in plumbum,
Dum e plumbeo Sæculo
Ortum triennium,
Omni auro splendidius,
Quia *Christi prædicantis*,
Et omnem hominem illuminantis.
Stupesce Antiquitas!
Qui eousque aperuit Prophetarum ora;
Os tandem proprium aperit,
Verba promit Increatum Verbum:
Immo quæ nunquam licuit homini loqui,
Jam DEUS ipse, factus hominis filius,
Ultro prodit arcana Patris.
In spissis ignorantiæ tenebris,
Et ipsum rationis lumen
Abibat in tenebras;
Nec lucebat, nisi ad devia,
Quia fatuum.
Extincto lumine Naturæ,
Natura ipsa a semet abiit infra naturam;
Jus naturale amiserat,
Quia sine *principio* ignotum,
Sine *fine* inutile.
Defecerat principium in *amore*,
Finis *in vera mentis felicitate*;

Hæc

Hæc enim habita, velut miseria;
Carnalis servitus *felicitas* putabatur.
Jus Gentium erat inversum,
Quia in *vim* apertam conversum;
Injuriæ juris titulo triumphabant.
Septem Mundi Sapientes
Deliraverant ut octo;
Quos Stoa aluit Sophos,
Sapiebant insipienter,
Quia sapientes carnalia,
Doctam Mundo stultitiam venditabant.
Hinc opus erat Doctore,
Qui Naturæ jus suum sic redderet,
Ut etiam supra naturam elevaret;
Qui jus Gentium restitueret,
Dum, sublato Gentium jure injusto,
Jus novum, a *Judæis* rejectum,
Transferret ad Gentes.
Superi! qualis doctrina?
Qua nil *simplicius*, nil *sublimius*;
Tam erat simplex,
Ut omnem Mundi duplicitatem excluderet;
Tam erat sublimis,
Ut sine parabolis vix caperetur.
Pene fingere debuit Veritas,
Ut caperetur ab homine,
Caperetque hominem, mendacio prius captum:
Qualis doctrina?
Quæ quot miracula, tot habuit præmissas;
In quorum forma sic conclusit,
Ut *intellectum* necessitaret
Ad speciem veritatis,
Voluntatem ad *exercitium virtutis*:
Docuit pauperes & imbelles
Potens verbo & *opere* Magister;
Potens verbo, quod dixit suum, non suum,
Doctrina mea non est mea.
Non suam dixit ut hominis,
Suam ut Numinis,
Nam verba erant *Verbi*, & *Verbum Patris*.
Tam potens erat opere,
Ut opus miraculo fuisset,

Mira-

Miracula numerari ut poſſent.
Loquendo aures ſurdis,
Aſpiciendo oculos cæcis,
Tangendo pedes reſtituit claudis.
Paralyſis, hydrops, lepra,
Morbi erant, dum permitteret;
Sanitas, cum juberet.
Mors ipſa mirata eſt,
Sibi reddi vitam vel invitæ.
Dæmon ipſe tot prodigia ſtupuit,
Credidit DEUM eſſe, qui faceret,
Et DEO non credidit.
Vir laborum fuit,
Dum malefacientibus benefecit,
Sed *tranſeundo*,
Ut eum diligerent, quia *benefacientem*,
Sed & timerent, quia *tranſeuntem*,
Quibus gratia ſic adeſſet,
Ut tamen ipſi gratiæ non deeſſent.
Sicut Gigas cucurrit viam,
Ut *laſſaretur* Fortitudo DEI,
Ut ſitiret ſedens ad fontem,
Ipſe *fons vitæ*;
Aquam ut peteret mortuam,
Quo daret vivam,
Quia *ſalientem in vitam æternam*.
E *Viro laborum*
Effectus eſt *Vir dolorum*.
Summum fuit amoris prodigium,
DEUS pati ut poſſet,
Prodigium ſummo majus, pati ut vellet.
Ut poſſet, DEUM propemodum exuit,
Certe ſic hominem induit,
UT DEUM inter, & Hominem
Chriſtus eſſet *prodigium prodigiorum*;
Gaudium ſummum ſociavit mærori ſummo,
Fecit,
Ut infinita voluptas Patris
Tota tædiis innataret;
Catenis ſtrinxit *immenſum*,
Impaſſibilem ſubdidit tormentis,
Fœdari ſputis permiſit

Ange-

Angelorum delicium,
Velari oculos *omniscio oculo*,
Sapientiam Patris
Deludi ut *stultam*,
Malefactoribus postponi
Sanctum Domini,
Ad mortem damnari
Omnium Judicem,
Sub Cruce satiscere Omnipotentem,
Derelinqui a Patre
Filium eumdem cum Patre.
Denique permisit
In Cruce mori *omnium vitam*.
Satis est!
An furor, an amor
Spectaculum dedit hoc paradoxum?
Et furor, & amor:
Hic DEI, is hominis.
Cum furant Mortales,
Natura sapiat,
Rumpantur petræ, sidera lugeant,
Elementa, veluti sensata, stupeant,
Et exprobrent stuporem
Hominibus insensatis.
Nos saltem Authori Naturæ
Dedicabimus Jura Naturæ,
A *Viro laborum*
Tot doctrinæ radiis illustrata,
Sed a male scintillantium studiis
Sæpe denuo obscurata,
Utinam! hoc qualicunque labore
Nitori pristino restituta.
Jus Gentium sistimus
Viro dolorum,
Quod novum Gentibus ut illucesceret,
Lux ipsa Gentium
In Cruce sustinuit obscurari.
Laborem suscipe *Vir laborum*,
Errata sustine *Vir dolorum*.

PRO-

PROLEGOMENA,

SEU

EXEGESIS HISTORICA

De origine & progressu Juris publici universalis, *Historia juris Naturæ, & Gentium*

PRÆSERTIM

NATURÆ, ET GENTIUM.

INSTRUCTIO I.

De origine, nomine, essentia, constitutivis, ac distinctivis Jurisprudentiæ universalis, ac naturalis. *Instructio I.*

§. I. *§. I.*

De origine & acceptione juris, ac jurisdictionis in genere. *Origo Juris in genere, sive denotet justum,*

Uæritur I. Quæ prima omnis juris, jurisdictionis, ac legum origo? R. Creator, summusque Legislator Deus.

Explicatur. Jus, a jubendo; *a jure* justum; *a justo* justitia derivata noscitur, sic ut jus *in latiore sensu* significet omne quod *justum*, seu consentaneum *rationi*, ac legibus; *in pressiore* indicet æquum, seu unicuique ex justitia debitum. In prima acceptione est *objectum virtutis in genere*; in secunda *justitiæ*, seu *jurisprudentiæ* in *specie*, diciturque *facultas moralis*, *quam unusquisque habet, vel circa rem suam, vel circa rem sibi debitam*. In alia acceptione *jus* derivatum a *jubendo*, vel significat potestatem aliquid sanciendi, & sic *jurisdictio* dicitur; vel indicat ipsam sanctionem, seu regulam justi, & sic dicitur *Lex*. Porro lex dividitur in *naturalem*, & *positi-* *Sive jurisdictionem.* *Sive legem;*

Angelorum delicium,
Velari oculos *omniscio oculo*,
Sapientiam Patris
Deludi ut *stultam*,
Malefactoribus postponi
Sanctum Domini,
Ad mortem damnari
Omnium Judicem,
Sub Cruce fatiscere Omnipotentem,
Derelinqui a Patre
Filium eumdem cum Patre.
Denique permisit
In Cruce mori *omnium vitam*.
Satis est!
An furor, an amor
Spectaculum dedit hoc paradoxum?
Et furor, & amor:
Hic DEI, is hominis.
Cum furant Mortales,
Natura sapiat,
Rumpantur petræ, sidera lugeant,
Elementa, veluti sensata, stupeant,
Et exprobrent stuporem
Hominibus insensatis.
Nos saltem Authori Naturæ
Dedicabimus Jura Naturæ,
A *Viro laborum*
Tot doctrinæ radiis illustrata,
Sed a male scintillantium studiis
Sæpe denuo obscurata,
Utinam! hoc qualicunque labore
Nitori pristino restituta.
Jus Gentium sistimus
Viro dolorum,
Quod novum Gentibus ut illucesceret,
Lux ipsa Gentium
In Cruce sustinuit obscurari.
Laborem suscipe *Vir laborum*,
Errata sustine *Vir dolorum*.

PRO-

PROLEGOMENA,

SEU

EXEGESIS HISTORICA

De origine & progressu Juris publici universalis, *Historia juris Naturæ, & Gentium*

PRÆSERTIM

NATURÆ, ET GENTIUM.

INSTRUCTIO I.

De origine, nomine, essentia, constitutivis, ac distinctivis Jurisprudentiæ universalis, ac naturalis. *Instructio I.*

§. I. *§. I.*

De origine & acceptione juris, ac jurisdictionis in genere. *Origo Juris in genere, sive denotet justum,*

Q*Uæritur I. Quæ prima omnis juris, jurisdictionis, ac legum origo?* R. *Creator, summusque Legislator Deus.*

Explicatur. Jus, a jubendo; *a jure* justum; *a justo* justitia derivata noscitur, sic ut jus *in latiore sensu* significet omne quod *justum*, seu consentaneum *rationi*, ac legibus; *in pressiore* indicet æquum, seu unicuique ex justitia debitum. In prima acceptione est *objectum virtutis in genere*; in secunda *justitiæ*, seu *jurisprudentiæ* in *specie*, diciturque *facultas moralis, quam unusquisque habet, vel circa rem suam, vel circa rem sibi debitam*. In alia acceptione *jus* derivatum a *jubendo*, vel significat potestatem aliquid sanciendi, & sic *jurisdictio* dicitur; vel indicat ipsam sanctionem, seu regulam justi, & sic dicitur *Lex*. Porro lex dividitur in *naturalem*, & *positi-* *Sive jurisdictionem. Sive legem.*

positivam; naturalis, quæ ex ipsa natura rationali oritur, *est conceptio Naturæ indita ad operandum convenienter*: (a) unde sicut Deus est Creator naturæ humanæ, ita & naturalis legis, ex eodem promanantis, Author merito appellatur. *

Qualemcunque. Lex *positiva*, seu ex Imperantium arbitrio *posita*, & quasi naturæ legi superaddita, *est ordinatio rationis ad commune bonum, ab habente potestatem promulgata*. (b) Rursus dividitur in *divinam*, & *humanam*, seu a Legislatore divino, vel humano propositam. *Divina vetus* in Testamento veteri; *nova* in novo Naturæ legi est superaddita a Deo. *Humana*, seu authoritate hominum adjecta, vel *est communis Gentibus*, sic ut officia Gentium erga Gentes ex naturali ratione, communique consensu ordinet; vel est *particularis* alicui Reipublicæ; & tunc si sit sancita a potestate politica, dicitur *Civilis*; si ab Ecclesiastica, dicitur *Canonica*.

Habetur a Deo. Hujus qualiscunque jurisdictionis, seu legis, origo prima est *Deus*, legislator summus, *non enim est potestas nisi a Deo* vel *immediate*, vel *mediate*: nam qui primus posuit legem *Adamo*, is eidem & potestatem legislativam in suos posteros communicavit. Inde Patriarchæ omnes, *Moyses* præcipue, *Legislatoris* nomine insignes; inde potestas quoque, ipso naturæ & Gentium jure, extensa in Monarchas, Reges, & Magistratus, qua sine humana societas & commune commercium subsistere haud potuisset.

§. 2.

§. II.

De origine juris publici in specie, ejusque essentia, ac proprietatibus.

Quæritur II. Quæ origo juris publici universalis? Quæ ejusdem ratio ac proprietas?

Origo juris publici in specie. ℞. *Origo est naturali jure posterior, progressus successivus ad usque hodiernos apices admodum politos.*

Declaratur. Etsi jus naturæ simul cum hominibus ortum, atque in prima statim creatione illorum cordibus sit inscriptum, juris tamen *naturalis* disciplina est ipso jure posterior; sicut jus publicum posterius est jure naturali, adeoque utriusque juris disciplina, sequioribus demum sæculis, suam debet originem & culturam. Inde

In genere dicitur facultas interpretandi leges pro bono publico. *Deducitur* 1. *Jus* non raro sumi pro ipsa *jurisprudentia*, seu *facultate*, *leges, salutem hominis concernentes, explicandi, easque actionibus humanis applicandi*, quæ Imperatori dicitur *justi & injusti scientia;* Celso *Ars æqui & boni* (c) per æquum intelligendo, quod convenit *juri naturæ*: per bonum, quod expedit *saluti Reipublicæ*, ut adeo Jureconsulti, seu *æqui bonique notitiam profitentis, sit, æquum ab iniquo separare; licitum ab illicito discernere; pœnarum metu & præmiorum exhortatione bonos efficere*; verbo: naturæ & juris publici leges rite exponere, & actionibus civium applicare, quod, *Ulpiano* teste, genuinam *Philosophiam est profiteri*.

In specie est habitus prudentiæ dirigens actiones publicas ad justitiam. *Deducitur* 2. Jurisprudentiam *publicam & universalem* pressius describi posse, *quod sit habitus prudentiæ, per se dirigens actiones publicas omnium, vel saltem plurium civitatum ad justitiam & salutem publicam, in suo genere consummatam*.

Dedu-

(a) Angelicus in 4. dist. 33. a. 1.
* *Suarezius* breviter L. 2. de Legibus c. 16. n. 2. *Jus* quandoque sumitur pro *facultate* ad rem, seu *dominio* in re; quandoque pro *lege*, seu regula operandi: illud est jus *utile*, & *reale*; hoc *honestum*, & *legale*.
(b) Angelicus 1. 2. Q. 91 a. 4.
(c) L. 1. §. 1. ff. de jure & just. abstrahendo hic a *rigore Scholastico*, quem pluribus expensum vide in erudito Prodromo juris controversi, Ingolstadii edito A. 1737. sectione 1. §. 2. num. 55. f. m. 29.

Deducitur 3. *Discrimen jurisprudentiæ publicæ, & universalis, a privata & particulari*. Nam. 1. Illa, *ut publica, per se* dirigit actiones publicas, seu eas, quæ *immediate* statum publicum concernunt, & *directe* ordinantur ad publicam felicitatem: hæc spectat actiones, & utilitatem privatam. 2. Illa, ut *universalis*, respicit omnes populos, vel saltem plures; & considerat, quid inter ipsas Civitates & Regna sit justum vel injustum? hæc curam gerit unius Civitatis, vel Reipublicæ, veluti *Atheniensis*, aut *Romanæ*. 3. Illa legibus utitur, universaliter omnes, aut plures populos obligantibus, adeoque variationi haud obnoxiis, cum aut Deum Authorem, aut communem Gentium assensum pro causa respiciant; hæc leges habet, publicas quidem, sed tamen particulares, adeoque pro temporum varietate mutabiles.

Differt a juris prudentia particulari per modum tendendi universalem.

Deducitur 4. *Subjectum jurisprudentiæ universalis:* hoc conficiunt omnes, qui jure publico universali diriguntur, quos inter 1. sunt Imperantes, *qua tales*, seu summi, seu subordinati in ordine ad subditos. 2. Subditi in ordine ad imperantes, & qua membra ad Rempublicam. 3. Civitates vel omnes, vel plures inter se: unde Authore *Grotio*, *jus publicum ordinat totum ad partem, partem ad totum, & duo tota inter* se. (a) Si tamen Imperans vel Civitas consideretur *ut persona*, quæ privatorum instar cum civibus, seu extraneis pacta celebret; si cives considerentur *invicem inter se*, ad jus publicum, cuivis Reipublicæ *proprium*, non *ad universale publicum* pertinent.

Pro subjecto respicit Imperantes & subditos, qua tales.

Deducitur 5. *Objectum, forma, & efficacia* jurisprudentiæ publicæ universalis.

Objectum sunt *actiones omnes*, quæ ad statum, gubernationem, conservationem, ac felicitatem completam Reipublicæ, societatisque humanæ tendunt. Forma est *differentia* disciplinæ hujus specifica, qua actiones has dirigit non ad privatam felicitatem unius, sed publicam omnium, aut saltem plurium Civitatum. *Effectus* consistit in obligatione *efficaci* omnium, spectatis præceptis naturalibus; plurium vel omnium, saltem moratiorum, spectatis Gentium placitis, utpote quæ communi consensu ejusmodi Gentium coaluere. Si dicas, Reges, Populosque liberos esse legibus solutos, id si verum, solummodo verum est de *civilibus* & *temporariis*, non *universalibus, perpetuis, & omni tempori accommodatis*: nam & Reges, & Populi liberi, *exleges* esse ne possint, nec summe libere in omnem effundi licentiam, vel maxime indigent legum freno, ut intra justitiæ limites contineantur. Si replices, eosdem in casu transgressionis nec agnoscere Superiorem, nec Judicem, id quidem verum est *de humano*, non tamen *divino*: nam norunt *ipso naturæ lumine* Deum, & quidem *malorum vindicem*, sin minus in hac vita, certe post vitam, immortali anima pœnis, *qualibuscunque demum*, a Deo ultore reservanda.

Pro objecto actiones justas ad publicum bonum; pro effectu obligationem universalem.

Deducitur: 6: *Finis hujus Jurisprudentiæ publicæ, ac universalis*. Nam finis *proximus* est *justitia*; *remotus* & *ultimus salus publica*, in suo genere *perfecta*, ac *completa*, hoc est, quæ non terminetur hac solummodo vita, sed & in altera, *quacunque tandem beatitate*, consummetur, ut per decursum pluribus demonstrabimus.

Pro fine Justitiam, salutem publicam.

§. III. §. 3.

De distinctivis, & constitutivis Juris publici universalis.

Quæritur III. Quæ distinctiva, & constitutiva Jurisprudentiæ publicæ, ac universalis.

Distinguitur Jurisprudentia publica a Politica, ex objecto, modo & efficacia.

℞. I. Jurisprudentia publica distinguitur. 1. *Politica* ex *objecto saltem formali*:

(a) Epist. 4.

mali: nam, etsi utraque Civitatem, qua talem, consideret in ordine ad se; & ad exteros; illa tamen considerat, saltem ex fine primario, *sub ratione justitiæ*, justa ab injustis secernendo; hæc *sub ratione utilitatis*, proficua a noxiis separando: quod si *justum*, ut sæpe fit, coincidat cum *utili*, id respectu Jurisprudentiæ est *quasi per accidens*, quamvis haud semper coincidat, uti patet in actionibus, negative justis, seu merissime permissis. Distinguitur item *ex modo*: nam Jurisprudentia procedit *demonstrative* ex principiis necessariis; * Politica *probabiliter* ex prudentiæ, ac experientiæ dictaminibus: illa leges latas explicat, & interpretatur; hæc dirigit ferendas. Distinguitur denique *ex vi & efficacia*: illa siquidem obligat *per leges*; hæc suadet solummodo *per Consilia*.

A ratione status, qua respicit particularia.

Jurisprudentia publica & universalis distinguitur. 2. A *Ratione status*, ut vocant: hæc enim est pars Politicæ ** & in seligendis conservandæ Reipublicæ mediis est sæpe particularis, arcana, ambigua, mutabilis, & diversa apud diversos pro cujusque Nationis genio, regiminis forma, & Religionis circumstantiis.

Ab Ethica, quæ spectat honestatem qua talem. a Theologia morali, quæ dirigitur primario ad interna.

Eadem distinguitur 3. Ab *Ethica* saltem *inadæquate*, utpote quæ versatur circa actiones tam privatas, quam publicas sub ratione *honesti*, ac *decori* potius, quam *justi*.

Eadem distinguitur 4. A *Theologia morali*, quæ motivo generali bonitatis, atque malitiæ, versatur circa virtutes omnes, ac vitia: spectat *primario*, *ac præcipue* forum internum, & tractat actiones quaslibet, sive respectum habeant ad Civitatem, sive non.

Complectitur ut Constitutiva propria, jus naturæ, & Gentium.

℞. II. *Constitutiva* Jurisprudentiæ publicæ, & universalis *primaria*, *ac proprie talia* sunt, Jus naturæ & Gentium: illud enim ad omnes; hoc saltem ad plures pertinet Civitates: illud generatim monstrat, quæ naturæ rationali, & speciatim, quæ humanæ societati, ad quam inclinat, conformia sunt, atque difformia, adeoque præcepta, seu prohibita; hoc indicat, quid justum sit inter omnes, vel saltem plures Civitates, alioquin Gentes appellatas, quarum consensu nata sunt jura, *quæ Populos complures inter se colligant, & utilitatem non Cœtuum singulorum, sed magnæ illius Universitatis respiciant*, uti loquitur *Grotius* (a)

Ut reductive talia, & suo modo jus etiam divinum positivum.

Ad Constitutiva Jurisprudentiæ publicæ, ac universalis *suo modo* reducitur etiam jus divinum, *in quantum scilicet jus naturale illustrat, declarat, & complet*. Negari enim haud potest, quod jus divinum tam veteris, quam novi Testamenti plurimum conferat ad intelligenda juris naturalis præcepta, utpote cum utrobique reperire sit Divina Oracula, id ipsum, quod recta ratione tam circa actiones hominum publicas, quam privatas constitutum est, aut *clarius* aut *extensius* explicantia, ut clarescet ex dicendis.

Et humanum.

Pariter *suo quoque modo* reducitur Jurisprudentia *canonica*, & *civilis*, in quantum quidem & ipsæ jus naturale, & Gentium illustrant. Cum enim, *Ulpiano* teste (b) jus publicum consistat in *sacris*, *sacerdotibus*, & *Magistratibus*, facile liquet ex utroque hoc jure multum lucis, ac perfectionis juri Naturæ & Gentium accessisse.

Deni-

* Sive *per se*, & *ex intentione propria*, sive *per accidens*, uti dicitur in prodromo supra laudato § est 1. §. 2. n. 43. nos hac ex parte *luctari nolumus contra torrentem*.

** *Hippolitho a lapide* in prolog. dicitur *ratio boni publici procurandi, & mali avertendi*. *Scipioni Ammirato est medium extraordinarium, quo pro temporum & momentorum occasione, boni publici causa, cum derogatione juris civilis, negotia incidentia expediuntur*. *Schuvedere* in introduct. in J P. C. 1. Thes. 5. *est Cynosura consiliorum & actionum ad præsentem Reipublicæ statum administrandum, ut feliciter Reipublicæ finis seu salus publica obtineatur*. Ex quibus colligitur, rationem status *ad singularia* potius; jus publicum *ad universalia* tendere. *Schyzio* in Coll. J. P. exercit. 1. Thesi 14. *est norma, qua Princeps, vel Respublica plerasque actiones ad commodum privatum dirigit*, adeoque locum non habere asserit in jure publico, cujus finis est justitia & populi salus. Sed hoc non de *genuina* ratione status, bene vero *spuria* intelligendum, quæ, ut notat *Scharschmidius*, *rationis nomen* non meretur, cum contra *rationem* sit, nec rectæ rationis dictamen sequatur.

(a) De J. B. & P. in proleg. § 17. f. m. 14. edit. *Francof.* a. 1691. qua posthac utemur.

(b) L. 1. §. 1. de justitia, & jure.

Denique *inter adjumenta* recte etiam numerantur testimonia Sanctorum Patrum, antiquorum Philosophorum, & cæterorum Prudentum *scita*, Theologorum, & Jurisperitorum *conclusa*; immo & historiæ monumenta, exempla, atque judicia, præsertim pro jure Gentium, quæ omnia per decursum explicatius patescent.

In adjumento testimonia Auctorum.

§. 4.

§. IV.

De constitutivis, & distinctivis Jurisprudentiæ naturalis.

Quæritur IV. *Quæ constitutiva & distinctiva Jurisprudentiæ naturalis?*

℞. 1. *Constitutiva* Jurisprudentiæ naturalis *intrinseca*, *& proprie talia*, non sunt illa tantum *principia*, quæ dirigunt *officia hominis ad hominem*, ac *Societatem*, sed etiam illa, quæ dirigunt *officia hominis ad Deum*, ut Auctorem Naturæ, & *ad se ipsum in ordine ad felicitatem*, *vitæ rationali propriam*, *ac completam*.

2. Inde hæc Jurisprudentia, sicut *in objecto materiali*, ita & *in principiis* participat de sic dicta Theologia naturali, seu Philosophia morali, ut tamen ab utraque hac disciplina tam in *objecto formali*, quam *modo tendendi* distinguatur. 3. Ut adeo *Puffendorfius* cum suis, disciplinam juris nauræ, *ab ejusmodi principiis sequestrando ex toto*, * eam non nisi *mancam* tradiderit, *ac imperfectam*.

Jurisprudentia naturalis inter constitutiva numerat principia quædam Theologiæ naturalis, ac Philosophiæ moralis.

Explicatur pars. I. *Honestas*, ut est conformitas cum lege, *seu naturali*, *seu positiva*, divina, vel humana, est forma, qua actiones omnes, *cuicunque legi conformes*, denominantur *honestæ*: unde & officia erga Deum, quæ ex arbitraria pietate, devotione supererogatoria, religione, sive per legem divinam, sive per humanam ad perfectiorem cultum determinata, exercentur, dicuntur *honesta*, utique *honestate pietatis erga Deum*, sub respectu, atque extensione tractantur in Theologia, seu naturali seu morali. Officia hominis erga se ipsum, assumpta in exercitio virtutum *ad libitum*, v. g. cultu animi perfectiore, refrenatione affectuum, & sensuum meliore, castigatione corporis, & castitate ultronea, neglectu honoris, & famæ heroico &c. dicuntur *honesta*, sed honestate virtutis, cujus sunt actus. Officia erga proximum, exercita ex motivo virtutis *ad beneplacitum* v. g. gratitudinis, quæ est mera obligatio honestatis, ** liberalitatis, generositatis in condonandis injuriis &c. *sunt honesta* honestate virtutis, ex cujus imperio exercentur, & sub hac ratione considerantur in Ethica. Contra officia *erga Deum*, *seipsum*, *& proximum*, quæ legi naturali sic sunt conformia, ut hæc conformitas fundetur *in debito naturæ necessario*, *obligatione indispensabili*, & sub reatu pœnæ necessario explenda, sunt quidem *honesta*, *sed honestate justitiæ*, quatenus participant *rationem justitiæ*, quæ cuique tribuit suum, adeoque *formaliter justa* appellantur. Jam sic: Jurisprudentia naturalis *ex fine intrinseco*, *& proprie tali* dirigit actiones omnes, quæ participant *rationem justitiæ proprie talis*, hoc est, quæ participant *honestatem formalem*,

In ordine ad dirigenda officia hominis erga Deum, & se ipsum: sed sub respectu justitiæ, qui jurisprudentiæ naturali proprius.

 malem,

* Etsi alibi non nihil se corrigat, ac emendet, dum ait: *se duas saltem propositiones Theologiæ naturalis, mutuo sumptas, in suum opus transtulisse: quod nempe Deus & legis naturalis, & Societatis civilis, & quæ hujus seminaria sunt, matrimonii & imperii paterni, Auctor sit, cum ista ad institutum suum suffecerint.* Alibi: *Ei, qui Societatis humanæ indolem, vincula, legesque unice componenda sumpserit, non potuisse Divini Numinis considerationem plane sequestrari, eo quod ab eo legum socialium origo & firmitas promanet.* In Spicilegio Juris Nat. c. 1. §. 16. & 17.

** Nam teste *Covarruvia* non oritur ex debito præcedente, *simpliciter tali*, nec stringit in conscientia.

malem, relucentem *ex debito cuicunque reddendo*, *atque explendo* : *ergo ex fine intrinseco non* tantum dirigit *officia hominis erga hominem*, seu societatem humanam ; sed etiam *erga Deum*, ut Auctorem Naturæ, *& se ipsum*. C. Patet : nam officia hominis erga Deum, & se se ipsum, *quatenus sunt de jure Naturæ*, non participant rationem *meræ virtutis*, puta, religionis, vel *honestatis* qualiscunque, sed religionis ac honestatis, fundatæ *in debito naturæ necessario*, *indispensabiliter explendo* : ergo participant rationem justitiæ *proprie talis* : ergo non minus, ac officia hominis erga hominem, Jurisprudentiæ naturali sunt propria. Quod si quis litem moveret *de nomine*, replicando, justitiam, *proprie talem*, non haberi in officiis erga Deum, & seipsum, quia non *ad æqualitatem*, *ad alterum &c.* Respondetur, etsi non habeatur justitia *rigorosa*, seu *proprie talis*, commutativa, vel distributiva, ut in officiis hominis erga hominem, atque Communitatem : haberi tamen *proprie talem*, uti probatum, etsi & *commutativa*, seu *propriissime talis*, ex communi sententia habeatur erga Deum ; immo & *suo modo* erga se ipsum, quatenus homo respectu corporis, vitæ, & talentorum, non agit Dominum, sed merum administratorem. Recte *Leibnitius* acatholicus quondam similia oggerenti *Puffendorfio* : (a) *Quum in internis quoque jus & obligationem, peccataque in Deum, & rectas actiones, a Natura constitui, nemo negare possit, ubi quæso, tractabuntur hæc naturalis juris & justitiæ capita, nisi in scientia juris naturalis?*

Unde sub ratione justitiæ. Neque recte respondet *Immanuel Vreberus*, *Puffendorfii Apologeta*, ea capita tractanda esse *in Theologia naturali & Ethicis*. (b) Nam contra est : hæc ipsa capita, quæ Theologia naturalis & Ethica tractat *ex motivo pietatis, ac honestatis*, Jurisprudentia naturalis tractat *sub ratione justitiæ*, sic ut in objecto *materiali*, actionibus puta humanis, conveniant ; *in formali* pietatis, honestatis, atque justitiæ *suo modo*, & saltem *formaliter*, differant, iisdem principiis, *rectæ scilicet rationis* scitis, uti *pietatis & honestatis*, ita *& justitiæ officia* dirigentibus : unde

Ab utraque disciplina, Theologiæ, & Philosophiæ moralis, saltem formaliter distinguitur. *Explicatur pars* 2. Triplex hæc disciplina, ut dictum, respicit actiones morales, rectæ rationis dictaminibus dirigibiles, sic tamen ut Theologia naturalis spectet actiones directas *ex motivo pietatis*, seu *ut pias* ; Philosophia moralis *ut honestas* ; Jurisprudentia naturalis, *ut justas* : ergo *suo modo*, & saltem *formaliter*, hæ disciplinæ distinguuntur. C. Ex eo clarescit, quod sicut justitia *in genere* differt a virtutibus cæteris, *præcipue*, *quod agat ex motivo juris*, *quod alteri*, *cui aliquid tribuit*, *proprium est*, uti recte animadvertit non nemo Recentior : (c) ita *eadem ratione* differat disciplina juris naturæ *in specie* a Theologia naturali, ac Ethica ; ut nihil dicam de differentiis aliis *ratione objecti magis universalis*, & *obligationis diversæ*, queis tam Theologia naturalis, quam philosophia moralis a naturali Jurisprudentia *inadæquate* distinguuntur.

Neque recte quis diceret, principia *honesti*, *decori*, & *justi* ex *ipsa divisione*,

(a) In epist. censoria libelli *Puffendorff.* de officiis hom. & civis f. m 19.
(b) L. c. in notis n. 40. R. *In Ethicis*, *& Theologia naturali*. *Juris autem naturalis esse capita*, *dum ita crude* (quæ imperitorum lingua minus polita est) *dicantur*, *petitur id*, *quod est in principio* (sic tamen, ut evidenter probetur, & principium evertatur.) Addit : *ut mens mea magis pateat*, *monemus breviter* : in actionibus, quibus ratio modum dat, respici *pietatem*, *honestatem*, *& justitiam*, quæ tria attributa *formalem differentiam* faciunt, & disciplinam ab invicem discernunt. *Qua pietatem*, ad Theologiam naturalem ; *qua honestatem*, ad Ethicam ; *qua justitiam*, ad jus naturæ pertinent actiones. Licet igitur omnium harum disciplinarum sit unum objectum *materiale*, quo ad *formale* tamen differunt, quamvis ex communi principio, rectæ scilicet rationis dictamine, & *pietatis*, *& honestatis*, *& justitiæ* commendatio procedat. Ita ille
(c) in prodromo juris controversi sectione 2. §. 1. n. 217.

ſione, eſſe præciſive ſaltem oppoſita, adeoque ad diſciplinas diverſas ſpectantia, ſola ratione *juſti* Juriſprudentiæ naturali *proprie* competente.

Nam contra eſt; Cum hæc principia ſolummodo ſint diſtincta *ex modo tendendi*, ſeu *ex motivo*, quo applicantur, & plerumque, quod *honeſtum* ſub hoc reſpectu, ſub illo quoque ſit *juſtum*, & viciſſim; hæc eadem principia Juriſprudentiæ naturali ſunt propria, atque intrinſeca. * Si quis tamen contenderet, *in officiis ad proximum*, *rationem juſti* magis proprie eluceſcere, & hæc ipſa principia *ſub ratione honeſti*, & *decori*, etiam in diſciplina juris naturæ tractari, & applicari poſſe, nil refragabimur, eo quod res attineat *modum loquendi*, in quo ſemper faciles, ſi modo, & *ſub ratione juſti*, hæc principia diſciplinæ juris naturæ maneant propria, atque intrinſeca, id quod erat demonſtrandum. *Sicuti & ipſa principia honeſti decori, & juſti.*

Explicatur pars 3. Diſciplina juris naturæ *Puffendorfiana* vel reſcindit, vel ſupponit principia, quæ dirigunt officia hominis ad DEUM, ſeu actiones *præcipue internas*, Auctori naturæ ex rigoroſa juſtitia debitas: ergo vel reſcindit, vel ſupponit principia quædam juris naturæ conſtitutiva intrinſeca: atqui tali modo tradit diſciplinam *mancam*, & imperfectam: ergo, A. conſtat ex *Puffendorfio* paſſim: ſic alicubi relegat actiones internas ad Theologiam moralem, ** dicens: *quod ſicut forum humanum circa interna non ſit ſollicitum, ita jus quoque naturale magnam partem, circa formandas hominis actiones ſolum exteriores verſetur:* (a) & ſic de aliis: *Unde Puffendorfius, principia honeſti ſequeſtrando, diſciplinam juris naturæ reddidit mancam.*

℞. II. *Inter adjumenta* Juriſprudentiæ naturalis recte ab Orthodoxis hinc inde adſciſcitur jus poſitivum, & Theologia de moribus, partim ad jus naturæ, & Gentium accommodatius declarandum; partim ad tradendum utilius pro uſu ſcholaſtico, præcipue Orthodoxo. 2. Quæ diſciplinæ, etſi quam maxime ſint diſtinctæ a diſciplina juris naturæ, *Puffendorfius* tamen in aſſignanda diverſitate eſt dupliciter erroneus. 3. In cenſurandis vero, hac ex parte Auctoribus aliis, eſt more ſuo ſatyricus. *Inter adjumenta accenſet etiam jus poſitivum, & Theologiam moralem;*

Declaratur pars 1. Subſidia extrinſeca diſciplinæ juris naturæ, & Gentium ſunt ea, quæ, licet eandem *immediate* non quidem conſtituant, *mediate* tamen concurrunt ad juris naturæ notitiam ſæpe faciliorem, ſæpe perfectiorem reddendam: atqui talia ſubſidia ſunt etiam jus poſitivum, & Theologia moralis: ergo. *P. Min.* Ipſo teſte *Puffendorfio*, *ſicut juri civili, & naturali facile inter ſe convenit*, (b) *ita & virtutes Chriſtianæ animos hominum ad ſocietatem quam maxime diſponunt, ſic, ut Theologia quoque moralis honeſtatem vitæ civilis efficaciſſime promoveat:* *** *uti & vice verſa, ſi aliquem videas, qui turbulentum & importunum vitæ Civilis membrum ſe gerat, tuto judices licet, religionem Chriſtianam intra labra ipſi tantum hærere, cor nondum penetraſſe.* (c) Inde non male *Leibnitius*; (d) *plurimum referret* (diſciplinæ juris naturæ) *parallela addi juris Civi-* *Saltem ad jus naturæ ac magis illuſtrandum.*

* Atque hoc tenet a fortiori, ſi verum, quod legimus in erudito prodromo juris controverſi, nuper edito, ſect. 1. §. 2. aſſert. 3. f. m. 18. a n. 35. ubi dicitur, quod Juriſprudentia cum prudentia ſit *idem prorſus habitus*, ſic ut & Juriſprudentia diſtinguatur in *Ethicam* atque *politicam*, ipſo Imperatore §. 3. J. de J. & J. Juriſprudentiæ officia determinante: *honeſte vivere, alterum non lædere, ſuum cuique tribuere*. Sed quia non ſatis apparet, quomodo *inanis omnino ſit verborum luſus*, ſi diſtinguantur actiones *honeſtæ qua tales*, & *juſtæ qua tales*, & quia res tota videtur ultimato devolvi *ad modum loquendi*, malumus loqui cum pluribus, qui ſicut diſtinguunt, ſaltem in rigore juridico, *honeſtum* inter & *juſtum* ratione motivi, ita & Juriſprudentiam naturalem, *quo ad modum tendendi*, contra diſtinguunt ab Ethica, ſeu Philoſophia morali, etſi *ſeipſa*, ut diximus, fere coincidant ſaltem in iis, quæ *obligationem veram*, nec mera conſilia, important.

** *Vueberus* Gloſſator addit, *internam rectitudinem potius ſupponi ex Ethicis, juxta illud: ubi deſinit Ethicus, ibi incipit Jureconſultus.*

(a) L. de officiis in præf. §. 9.

(b) In præf. cit. §. 5.

*** *Vueberus addit.: quo enim melior quis Chriſtianus, eo melior civis: contra ſi contra.*

(c) L. c. §. 8.

(d) In epiſt. cenſ. f. m. 6.

lis, inter homines recepti, præsertim Romani, ipsiusque etiam juris sacri; ita usus juris naturæ apud Theologos, & Juris consultos pronior futurus esset, quod nunc magis sermonibus celebratur, quam negotiis adhibetur.

Quæ disciplinæ, esti quam maxime sint diversæ.

Declaratur pars 2. Jus naturale differt a positivo, quod illud sit *universale*; hoc particulare; illud nitatur *lumine rationis*; hoc *lege Superioris* &c. &c. Differt a Theologia morali, quod illud *rationem honesti & inhonesti* deducat ex dictaminibus *rationis*, ad suum finem rite ordinatæ; hæc *ex principiis* Sacræ Scripturæ *revelatis*: quod illud pro fine respiciat felicitatem *naturalem*; hæc *supernaturalem*, *æternam*: quod illud formet *hominem*; hæc *Christianum*, & sic de aliis; ergo diversitas cuivis est manifesta.

Non tamen differunt ex objecto, & fine, uti errat Puffendorfius

Contra si *Puffendorfio* credimus; disciplina juris naturæ differt insuper a Theologia morali ex *objecto*, eo quod illud versetur circa actiones solum *externas*; hæc circa *internas*: (a) differt insuper *ex fine*, eo quod illud respiciat pro fine *felicitatem vitæ hujus ambitu conclusam*; hæc *felicitatem alterius vitæ æternam*: (b) atqui hac in duplici differentia *Puffendorfius* est erroneus, sternitque juris naturalis principia imperfecta, quia soli felicitati externæ, & temporali accommoda: ergo. *Minor probatur*. Jurisprudentia *in genere*, & præsertim naturalis *in specie*, pro fine intrinseco, & *immediato*, respicit Justitiam veram, hoc est, actiones non qualitercunque, sed *formaliter* justas: pro fine *mediato* respicit felicitatem, non qualemcunque, sed veram, hoc est, vitæ rationali propriam, perfectam, & beatitate ultima, saltem naturali, consummatam: respicit actiones etiam internas, & felicitatem, *solo vitæ hujus ambitu* nequaquam conclusam: ergo in assignata duplici hac differentia *Puffendorfius* est erroneus. *Ant.* erudite & solide probatum legere est in Prodromo, supra laudato, (c) & a nobis, in loco proprio, fusius demonstrabitur.

Correcturus Auctores, ipsemet potius corrigendus.

Declaratur pars 3. *Puffendorfius* ait; (d) *se limites Jurisprudentiæ naturalis accuratius sic designasse, ut prætextus adimeretur hominibus, importune curiosis* (hoc est, Theologis, & Juris-Consultis illis, qui clamabant, Jus Naturæ a Theologia morali, Jurisprudentia civili, & Ethica non distinctum, uti notat *Vveberus*) *febriculosam suam censuram extendendi ad hancce disciplinam, quæ sæpe, velut interjecta, ab ipsorum provincia disjungitur*. At contra est: aliud est, disciplinam juris naturalis cum Theologia morali, seu jure positivo, identificare, atque confundere; aliud est, *adminiculo Theologiæ moralis* &c. jus naturæ magis declarare, & utrumque *Puffendorfii* febriculosum suppositum falsitatis arguere, atque subruere; prius non faciunt Theologi Censores, sed posterius: unde *Vveberianæ* crises ex satyrico *Puffendorfii* calamo sunt mutuatæ, (e) queis scripsit: *Scholasticos, etsi Moralistarum nomine superbiissent, non tamen nisi centonem ex Theologia, Jurisprudentia, & Philosophia consarcinatum, immo non nisi quæstiunculas inanes, in vita civili nullum plane usum habentes, proposuisse: unde factum, ait, ut hactenus hoc jus naturale, tanquam commune aliquod prostibulum, cum quo omnes rem habere voluerunt, tractatum sit, ideoque maximæ Puffendorfio debeantur grates quod discrimen hoc omnium primus hic tradiderit*. (f) Ita hic epitomator. Sed gloriosos ejusmodi logos, in prolegomenorum fine, uberius spectandos dabimus.

INSTRU-

(a) Præf. cit. §. 9.
(b) L. c. §. 9.
(c) Prodromi Juris controversi sect. 2. §. 2. an. 1708. f. m. 208.
(d) De Officiis in præf. §. 4.
(e) Ex comment. ad Pullum. Ven. lipf. f. 46. 47.
(f) De officiis in præfat. §. 2. & 4. in notis.

INSTRUCTIO II.

Instructio II.

De triplici statu Naturæ integræ, puræ, & lapsæ.

§. I.

§. I.

De statu Naturæ integræ.

De statu Naturæ integræ.

Quæritur I. Quid de jure Naturæ in suis initiis, seu statu Naturæ integræ sentiendum?

℞. *Sunt plura curiosa magis, quam certa, & licet ad scopum Jurisprudentiæ naturalis publicæ haud stricte sint necessaria, sunt tamen accommoda, & scitu minime indigna:* Unde

Observandum I. Hominem ab ipso Deo, * Auctore naturæ, fuisse creatum *in statu conformiter ad finem creationis perfecto*, ** corpori scilicet inspirando spiraculum vitæ, animam rationalem, & immortalem, cujus potentia triplici animatum hominem vere creavit *ad imaginem, & similitudinem suam.* *** Inter corporis dotes fuit integritas sensuum, membrorum omnium symmetria, staturæ perfectæ decor, temperamenti, & humorum debita proportio, ex quibus fluebat sanitas, virtus ad operandum, pulchritudo, tantaque perfectio, quanta juxta conditionem sui status, & naturæ expediebat. Inter naturales animæ dotes fuit intellectui *Adami* a Creatore Deo infusus habitus scientialis, seu scientia rerum omnium naturalium **** necessaria non modo *ad usum & conservationem* corporalis vitæ, sed etiam *ad instructionem* ***** & *gubernationem* omnium; ****** immo & *ad contemplationem, ac laudem Creatoris*. Inde orta cognitio rerum materialium, etiam Cœlorum; cognitio primorum principiorum, dictaminumque moralium, ad vitam, naturæ rationali conformiter, instituendam; præcipue tamen cognitio Dei, *ut causæ universalis, & Naturæ Auctoris*, quod objectum naturalis hujus scientiæ præcipuum, & finis, cum *Adæ* data sit scientia magis propter Dei cognitionem, quam propter corporis conservationem, vel gubernationem. Hæc autem scientia fuit *ordinis naturalis*, dependens a phantasmate,

Adam a Deo creatus est in statu, conformiter ad creationis finem perfecto, corporis & animæ dotibus naturalibus.

---

* Aliquod ministerium in formatione corporis Angelis *Angelicus* tribuit 1. p. Q. 19. A. 6. ad 1. cum *Augustino* de gen. ad litt. l. 9. c. 15. sed stylus S. scripturæ oppositum suadet, qui productioni Empyrei, terræ, viri & fœminæ non præmittit imperium *fiat*, sed *simpliciter* dicit: *creavit Deus, faciamus hominem, ædificavit Dominus &c.* videatur *Ulloa* disp. 1. c. 9. de primis & ultimis temp.

** Juxta illud *Ecclesiast.* 7. *fecit Deus hominem rectum*; & Gen. 1. v. 31. *vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.*

*** Hoc est juxta *Suarezium* in opere sex dierum L. 3. c. 8. imprimendo animæ creatam quamdam sui *imaginem*, quæ fundet relationem hominis ad Deum, tanquam suam originem, & prototypon spirituale, sic, ut illa *ratio fundandi*, seu imago, *sit esse naturale* animæ, incorporeum, indivisibile, immortale, existens totum in toto & totum in singulis partibus, capax participationis divinæ, virtutum & actuum, divinitatem participantium, secundum substantiam, tres potentias, & actus &c. item imprimendo animæ gratiam supernaturalem, quæ fundat *similitudinem*, seu *imaginem magis perfectam &c.* videatur *Suarezius*, *Natalis Alex. T. 1. f.* 38. Hist. Eccles.

**** Quia necessaria *ad integritatem illius status & præcipue Adamo, ut Patri* & institutori ceterorum hominum, queis naturalium rerum scientia in omni statu ad vitæ tranquillitatem necessaria communicanda erat: quæ omnia fusius probat *Suarezius* l. c. c. 9. & patet ex Genesis 2. *Adduxit Deus animalia ad Adam, ut videret, quid vocaret ea*, conformiter nempe ad eorum naturas.

***** Paraphrastes in Pentateuchum *Samaritanum*: Et *plasmavit Deus*, inquit, *ipsum spiritu sapientiæ & scientiæ, ut inde ad Posteros omnes artes, & scientiæ, tamquam ex primo fonte, promanarent.*

****** Genesis 1. v. 26. Ut *præsit* &c. *Dominamini* &c. *Subjicite terram* &c. *Ecce dedi vobis omnem herbam* Sapiens *dedit illi potestatem eorum, quæ sunt super terram*,

tasmate, speciebusque intelligibilibus simul inditis; fuit *perfecta* intra capacitatem humanæ scientiæ, & in eo gradu, quo ab homine naturaliter est obtinibilis; fuit *per tot habitus, specie distinctos*, per quot ab hominibus plures scientiæ acquiruntur, quæ omnia denuo prolixius deducit *Suarezius*. * Voluntati *Adami innocenter*, hoc est, *sine* omni culpa creatæ, superaddidit Creator habitus Virtutum moralium, qui quidem per actus humanos ordinis naturalis acquiri possunt, ** ut illorum adminiculo voluntas rectæ rationi esset subjecta, atque disposita ad appetitum inferiorem, in honestatis officio continendum. Hæ virtutes fuere infusæ in eo gradu perfectionis, qui huic statui *erat conveniens*, juxta consilium voluntatis divinæ, & extendebat se se ad omnes materias morales, saltem *illi statui conformes*, etiam amoris Dei, naturali cognitioni (quæ loco fidei) respondentis.

Immo specialis quoque donis supernaturalibus, quo ad tres animæ potentias.

Observandum II. Homini in naturalibus *recto*, atque *perfecto*, a Deo fuisse superaddita dona supernaturalia gratiæ, & quidem probabilius, in primo creationis instanti fuisse eidem infusum habitum gratiæ sanctificantis, hoc est, charitatem cum aliis virtutibus, ac donis Spiritus Sancti, saltem quo ad habitum consequentibus gratiam sanctificantem. Hinc *Voluntas* ornata fuit charitate, & spe beatitudinis futuræ; *intellectus* illustratus de mysteriis supernaturalibus *quoad Divinitatem*, cognoscendo Deum, ut objectum supernaturalis Beatitudinis: sic principium salutis, & sanctitatis; ut finem ultimum, & remuneratorem in ordine supernaturali. *** Insuper intellectus, communi calculo juxta *Suarezium*, illustratus fuit de mysteriis supernaturalibus *quo ad incarnationem Divinam*, **** cognoscendo mysterium hoc, *saltem quo ad substantiam* unionis naturæ humanæ cum Verbo, & uti loquitur *Angelicus*, non secundum quod ordinabatur hoc mysterium *ad liberationem a peccato*, sed secundum quod ordinabatur *ad consummationem gloriæ*, sic ut *Christus Adamo* fuerit propositus, ut credendus, & adorandus, tanquam verus Dei Filius; tanquam spirituale Caput totius Generis humani; tanquam Auctor gratiæ, gloriæque. Porro cognitio hæc fuit supernaturalis, non solum ex parte revelantis, ac rei revelatæ; sed etiam ex parte ipsius assensus, & judicii, quo *Adamus* per veram fidem supernaturalem, ac Divinum, cognovit, & assensus est hisce mysteriis revelatis, quæ omnia prolixius probat idem *Suarezius*.

Accessit specialis providentia Dei cum immunitate ab errore, rebelli concupiscentia, passibilitate ac morte.

Observandum III. His Naturæ & gratiæ donis, veluti pro complemento, accessisse plura alia privilegia, & dona Dei quasi extrinseca, præcipue *specialem Dei providentiam*, atque protectionem, vi cujus homo erat *immunis ab omni errore, atque deceptione* antecedenter ad peccatum, quam sententiam *Suarezius* dicit communem. ***** Hanc immunitatem *Angelicus*

---

* Inde gravis *Grotii* error, etiam a suis Paraphrastis acatholicis castigatus, dum scripsit L. 5. c. 2. §. 2. primos homines conditos *in magna simplicitate, cujus argumentum fuisset nuditas: fuisse in illis ignorationem magis vitiorum*, quam cognitionem virtutis &c. Recte *Thomasius* Jurispr. Div. l. 1. c. 2. n. 24. hoc dogma *Deo injurium vocat*, addens in nota: *æquiparat Grotius Adamum & Evam cum barbaris in India: certo respectu tamen fuit ignorantia vitiorum in actu exercito, non signato; aut clarius, ignorantia facti, non juris.*

** Juxta illud: *Creavit Deus hominem rectum, & secundum se vestivit illum virtute*. Ecclef. 17.

*** Probabilissimum est *Suarezio* l. c. c. 18. n. 5. habuisse etiam ante peccatum revelatum mysterium SS. Trinitatis.

**** Id pluribus probat *Suarezius* l. c. a n. 8. præcipue quia pertinuit ad honorem *Christi*, ut semper, & in omni statu esset ab hominibus recognitus, tamquam Caput & Author salutis, & quia fides in *Christum* in omni statu fuit necessaria ad salutem. Sed hæc dependent ab illa Quæstione: an *Christus* venisset *Adamo* non peccante, ubi non paucos contratios novimus.

***** L. c. c. 10. n. 3. hæc immunitas non vi naturalium donorum, sed ratione specialis protectionis; naturæ integræ competiit, dicente S. Augustino L. 3. de lib. arb. c. 18. *Approbare falsa pro veris, ut erret invitus, non est natura instituti hominis, sed pœna peccati. S. Thomas* probat ex rectitudine status, *in quo divinitus ei subventum fuisset, ne deciperetur in iis, quorum scientiam non habebat*. Q. 94. A. 4. ad 5.

cus statuit (a) partim in interna scientia; ac prudentia; partim in speciali providentia, *qua ei divinitus fuisset subventum*. 2. Vi ejusdem erat quoque *immunis ab omni rebellione concupiscentiæ* sic, ut appetitus sensitivus perfecte subjectus fuerit voluntati, ac rationi, neque hanc unquam prævenerit, aut illi imperanti repugnarit. * Hæc immunitas juxta *Suarezium* habebatur *partim per intrinsecos habitus, partim per extrinsecam Dei providentiam*: per illos disponebatur ratio ad considerandum, judicandum, seu imperandum *convenienter*; voluntas ad sequendam rectam rationem *delectabiliter*, & ad movendum appetitum *fortiter*; appetitus ad obediendum *celeriter*. Per providentiam specialem removebatur omne, quod posset appetitum ad motus ejusmodi excitare, vel negando concursum, ne in illos prosiliret; vel efficacius illum movendo, ut voluntati ad nutum obsecundaret. * 3. Vi ejusdem providentiæ specialis homo, ante lapsum, *suo modo* erat *impassibilis*, ac *immortalis*, hoc est, etsi natura sua fuerit passibilis, ac mortalis, potuisset tamen nunquam mori, si voluisset, seu nunquam fuisset moriturus, si non peccasset. Atque hoc ex revelatione est certum, ** etsi *in modo* varient Authores. Teste *Angelico*, *id fiebat partim per propriam rationem, qua poterat nociva vitare; partim per divinam providentiam, quæ sic ipsum tuebatur, ut nihil ei occurreret improviso, a quo læderetur*: (b) & sic evitabatur læsio, seu mors *per causam extrinsecam*. Intrinseca duplex est: *deperditio humidi* per actionem caloris naturalis, quod restaurabant fructus Paradisi communes. Altera est *diminutio humidi radicalis continua*, quæ fit vel ipso calore naturali per reactionem alimenti, vel in ipso humido, quod minus perfectum ex alimento extrinseco reparatur: & huic subveniebat lignum vitæ, quod aderat teste *Augustino*, (c) *ne hominem senecta dissolveret, & ut corruptionem corporis inhiberet. Accedebat temperies aeris summa, corporis dispositio optima, humorum temperamentum, ut, eodem teste, nihil corruptionis in corpore, vel ex corpore ulla molestia ingereretur; nullus intrinsecus morbus; nullus ictus extrinsecus metueretur; sed summa esset in carne sanitas; nullus in paradiso æstus, vel frigus; nulla in ejus habitatione ex cupiditate vel timore offensio; nihil triste; non lassitudo fatigabat otiosum; non somnus premebat invitum* &c.

Observandum IV. In his Naturæ, & Gratiæ donis, uti & specialibus privilegiis, constitisse illam, sic dictam, *originalem justitiam*, quæ probabilius fuit *collectio plurium habituum*, *** *& beneficiorum Dei*, sic, ut gratia fuerit radix cæterorum donorum, quæ ad complementum talis *justitiæ* requirebantur. Hinc *justitia* dicitur, quia denotat rectitudinem quamdam totius hominis secundum corpus & animam. Nam teste *Angelico* (d) *Consistebat* 1. In debita subordinatione animæ ad Deum, intellectus scilicet ac voluntatis, habeturque per dona, vel habitus, qui illas potentias recte disponunt in ordine ad Deum. *Consistebat* 2. In subordinatione debita partis inferioris ad superiorem, id est, phantasiæ ad intellectum, & appetitus sensitivi ad ... volun-

Qui cumulus donorum omnium originalis justitiæ nomine recte exprimitur.

(a) 1. D. L. 94. A. 4. ad 5.

* Patet ex Gen. 2. *Erat uterque nudus, & non erubescebant: quis indicavit tibi, quod nudus esses &c.* & ex communi Scholasticorum apud *Suarezium*. Q. c c 12.

** Est definitum contra *Pelagium* in Conc. *Milevit*, c. 1. Trid. sess. 5. c. 1. Genes. 1. *Morte morieris in pœnam, ne forte sumat de ligno vitæ, & vivat in æternum*. Sap. 2. *Deus creavit hominem inexterminabilem: invidia autem Diaboli mors intravit in Mundum*. Idem *S. Paulus* ad Rom. 5. Inde *S. Augustinus* 7. Gen. ad lit. c. 25. *Mortalis erat conditione corporis animalis, immortalis beneficio Conditoris*.

(b) 1. P. Q. 97. A. 2. ad 4.

(c) L. 14. de civit. c. 26. & L. 1. de pecc. merit. c. 3. & sub ejus nomine dicta Q. 19. N. & V.T.

*** Per habitus hic intellige *qualitates permanentes, quæ per modum actus primi datæ sunt homini in illo statu ad eum perficiendum*, sive in anima, sive in corpore, sive in substantia, sive in potentiis receptæ fuerint.

(d) Q. 95. A. 1.

voluntatem, sic ut nulla in his motio, disconveniens homini, esse posset: *Consistebat 3.* In debita subordinatione corporis ad animam, quo ad indolentiam, impassibilitatem, & immortalitatem, quæ omnia manifeste includunt *donorum plurium collectionem*, uti fusius demonstrat *Suarezius*. (a) Ex quibus *fluit* 1. *Subjectum* justitiæ originalis, quo ad principalem formam seu gratiam, quæ *radix cæterarum perfectionum*, fuisse *animam*, quo ad alias perfectiones hæc justitia non erat in una vel altera potentia *adæquate*, sed in omnibus *simul*, & in singulis *inadæquate*, & ita primo erat in intellectu, quasi ordine generationis; principalius vero in voluntate: quia in illa resederat charitas; consequenter vero in aliis potentiis inferioribus, nempe *quo ad habitus*: nam quo ad alia privilegia non inhærebat homini, sed assistebat. *Quo ad effectus* vero non solum animæ, sed etiam corpori inesse poterat, ut constat ex dictis. *Fluit* 2. Hanc justitiam fuisse supernaturalem *simpliciter*, quia in donis, etiam naturalibus, saltem supernaturalem *quo ad modum*.

Fuisset in statu naturæ integræ propagatio humani Generis, ut pote naturæ conformis.

Observandum V. Propagationem humani Generis futuram fuisse etiam in statu naturæ integræ. Colligitur ex illo genesis: *multiplicamini; replete terram; non est bonum homini esse solum; masculum & fœminam creavit illos; erunt duo in carne una* &c. quæ dicta non sunt *occasione peccati*, sed *antecedenter*, propter bonum talis naturæ. Propagatio hæc futura erat *per viam naturalis generationis*, quæ servari poterat salva perfectione illius status, dicente *S. Augustino*: *Non video, quid prohibere potuerit, ut essent hominibus honorabiles nuptiæ, & thorus immaculatus, etiam in Paradiso; hoc Deo præstante fideliter, justeque viventibus, ut sine ullo inquieto ardore libidinis, sine ullo labore, doloreque pariendi, fœtus ex eorum semine gigneretur*. (b) Nec *status Virginitatis* ac *Cælibatus* videtur fuisse a statu innocentiæ *simpliciter* exclusus: quia etsi matrimonium non fuisset in *remedium*, sed in *naturale præceptum*; non tamen fuisset *quo ad omnes*, & *singulos*, & *extra casum necessitatis*. An potior fuisset status Virginitatis statu matrimonii, est incertum: nam etsi usus matrimonii non impediisset majus bonum, v. gr. *Contemplationem DEI*, inducendo sæculares curas &c. uti fit in statu naturæ lapsæ, non tamen fuisset sine delectatione, saltem ordinata, nec sine omni cura educationis, sic ut finis honestus Virginitatis statui videatur haud defuisse.

Fuisset vita societas, saltem domestica in familiis.

Observandum VI. Circa genus vitæ politicæ dubium haud esse, quin homines in statu naturæ integræ victuri fuissent *in quadam communitate, saltem domestica familiæ*, & ea quidem multiplicatis sensim familiis, per divisionem *multiplici*, sine aliqua tamen conjunctione morali inter se, sic ut referrent potius *aggregatum quoddam* quasi *per accidens* plurium domesticarum communitatum. *Ratio* est, quia hæc societas, teste Philosopho, (c) oritur ex prolium procreatione, & naturaliter resultat ex multiplicatione filiorum, nepotum &c. & videri posset, quod hæc *pro statu naturæ integræ* fuisset satis perfecta, quia sufficiens ad vitam commode transigendam, partim propter Paradisi abundantiam; partim propter vitæ innocentiam, sic ut illa omnem defectum, infirmitatem; hæc omnem injuriam, hostemque cavendum, vel vindicandum exclusisset: immo ipsa *naturalis* ad societatem *proclivitas* sufficienter fuisset expleta, & per communitatem domesticam, & per familiaritatem plurium familiarum, absque præjudicio libertatis naturalis.

Nihilo-

(a) L. c. c. 20.
(b) L. 9. Gen. ad litt. c. 3. & seq.
(c) L. 1. Polit. c. 2.

Immo probabilius etiam Civilis, ac publica, utpote Natura per se conveniens, & sola perfecta.

Nihilosecius *probabilior* * videtur sententia Angelici (a), *Suarezii*, (b) aliorum, quæ statuit, homines in statu naturæ integræ, si diutius durasset, habituros fuisse societatem Civitatis, seu Regni politicam, *sive unam sive plures*, pro capacitate loci, & multiplicatione humani Generis. *Ratio est*, quia hæc, teste Philosopho; sola perfecta, & *complementum totius sufficientiæ*, (c) quæ homini, non tantum *per accidens*, ratione naturæ corruptæ; sed *per se* convenit, & in omni statu ad ejus perfectionem conducit: non enim propter *solam indigentiam auxilii mutui*, sed & *propter se* appetibilis est, ad majorem vitæ jucunditatem, & honestam communicationem, homini tam naturalem; ad instructionem in scientiis; ad incitamentum in virtutibus, cum non omnes in hisce dotibus fuissent æquales. ** Unde, licet nobilitati illius status repugnasset *dominium hominis in hominem*, prout oppositum est *servituti*, *** quod, *tanquam dominium proprietatis*, dat potestatem in servum, ejusque actiones in commodum solius Domini; non tamen videtur repugnasse *dominium gubernationis*, quod refertur ad subditum in suis actionibus, tam ad suam, quam communem utilitatem, dirigendum. *Ratio* est, quia ejusmodi subjectio non fuisset defectus, repugnans illi statui, utpote non privans hominem libertate simpliciter, & dominio suarum actionum; nec subdidisset eum ad serviendum alteri in ejus commodum, sed ad obediendum in actibus honestis, in proprium vel commune bonum redundantibus: nec potestas illa *gubernativa* fuisset tunc *coactiva*, per quam subditi pœnis subjicerentur; sed *directiva* in majus bonum, & pacem Communitatis ordinata. **** Ita *Suarezius*.

Fuisset conservata primæva bonorum communio, etsi divisio nec fuisset illicita, nec injusta.

Observandum VII. In statu naturæ integræ conservandam fuisse, suo modo, primævam rerum communionem, nulla inducta tam stricta divisione, privatisque dominiis, teste *Suarezio* est *sententia communis*. ***** Rationem assignant, quod divisio evaserit necessaria ad vitandas rixas, pacemque inter homines servandam; immo & propter sustentationem ex rerum cultura, quæ in earum communio-

* Nil enim ulli Doctorum incidit, *præter conjecturas probabiles*, in hisce quidquam statuere. Et in hoc sensu forsan non metuenda crisis gravissima *Puffendorfii*, qua dixit *Valentino Alberti* in Spicil. Juris Naturæ c. 2. §. 9. p. m. 34. *Si quid ingenio polles, nec Censorem metuis, quæso, deforma nobis civitatem Paradisiacam, & distincte exprime, quæ catio ad eam instituendam homines moverit* (hoc est, movisset) *& cur non imperio paterno, inde authoritate contenti, libertatem naturalem, qua nulla tunc mala libidine gaudere poterant, retinuerint: quæ vis tunc Imperii, quæ potestas Magistratus, quæ indoles legum civilium &c. Quæ tu si ita explicaveris, ut cordati risum, aut lacrymas continere queant, non triobolaris Statista habeberis.*

(a) 1. P. Q. 96. A. 3. & 4. (b) In oper. 6. dier. L. 5. c. 7. f. m. 170.

(c) 1. Pol. c. 2.

** *P. Ulloa* de primis & ultimis temp. disp. 1. c. 9. f. m. 65. ait. Quoniam non idem fuisset, *esse immunes a peccato Originali, & scire omnia, & non indigere Magistro*, tunc fuissent discipuli, & Magistri; sic *Mariam* subditam legimus *Josepho*, *Christum* utrique. Addit, propter diversitatem judiciorum, voluntatum, & consequenter opinionum, quæ etiam in Angelis reperitur, opus fuisset supremis potestatibus, ne Mundus evasisset in chaos.

*** Nam a Deo creatore in sola animalia datum homini fuit dominium: inde *S. Augustinus* de Civit. L. 19. c. 15. *Conditio servitutis jure intelligitur imposita peccatori &c. ut nomen hoc sit culpa meriti, non naturæ.* Item: *non homini* (tanquam mancipio, seu subdito pœnis coercendo) *sed hominem pecori voluit dominari Creator.*

**** Intelligenda hæc de subditis, in sua innocentia perseverantibus: nam si peccassent, extra statum innocentiæ fuissent, estque incertum, qualis in illo statu fuisset modus gubernandi, & puniendi peccatores. Forsan non fuisset dissimilis illi, qui visitur in statu naturæ lapsæ. De priori statu intelligendus idem *S. Augustinus* l. c. cum dixit: *Justi non dominandi cupiditate imperant, sed officio consulendi; nec principandi superbia, sed providendi misericordia:* sic & in Angelis datur subordinatio. Inde *Thomasius* Jurisp. Div. L. 1. c. 2. n. 38 satis frigide scribit: *Quidam distinguunt inter imperium directivum, & coactivum: & hoc ipso fatentur, non extituram* (Rempublicam in statu integro) *quoniam imperium directivum est ignis frigidus.*

***** Unde *Ziegleri*, *Strauchii*, *Struvii* vix bene emendant *Grotium* L. 2. c. 2. n. 2. negando communionem primigeniam, & adstruendo *Adamo* datam Universi hujus proprietatem, sic ut non nisi per titulos *assignationis* aut *qualiscunque cessionis*, ad Posteros devenerit. Distinctio familiarum non infert per se distinctionem bonorum, præsertim immobilium: & etsi, sublata rerum divisione, non fuisset locus liberalitati, ac beneficentiæ, id provenisset ex *perfectione status*, qui excludebat omnem egentium defectuositatem, litigiorum, ac æmulationum occasionem &c.

munione fuisset facile neglecta: atqui hæc ratio cessaret in statu naturæ integræ. Nihilosecius ejusmodi divisio in statu hoc haud fuisset illicita, nec injusta; immo in rebus mobilibus, vel consumptibilibus, videtur fuisse necessaria, cum res, ad usum acceptæ, fuissent accipientis, & invitis absque injuria haud eripiendæ. In immobilibus, absolute loquendo, non fuisset necessaria quidem divisio, etsi, usu & consuetudine illi statui haud repugnante, fuisset forsitan introductum, ut portio terræ, seu privatim culta, seu habitata, ab alio juste occupari haud potuisset, ipsa ratione, & ordine naturali id exigente.

Fuisset vita potissimum contemplativa, moderato labore hinc inde interpolata.

Observandum VIII. Cum in statu naturæ integræ neque fuissent bella, neque negociationes, neque corporum curæ in vestibus cibisque artificiosis; cum neque fuissent opera misericordiæ corporalis, utpote nullis infirmis, atque afflictis; cum neque fuisset usus artium mechanicarum ad sublevandas necessitates; cum denique nec fuisse otium, rectæ rationi adversum, sequitur, vitam majori ex parte futuram fuisse *contemplativam*, cum aliqua tamen moderata actione mixtam. *Contemplativam* quidem Dei & effectuum ejus, etiam in ordine supernaturali, quæ per fidem & charitatem exercetur; in scientiis item discendis, ac docendis: *activam* in cultura terræ moderata, ac delectabili, juxta illud: *posuit Deus Adam in Paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodiret illum*. (a)

Adamo innocente potuissent peccare posteri, subjicique pœnis moderni status.

Observandum IX. Etsi *Adamus* non peccasset, nos tamen potuisse peccare, ut habet communior. Nam potuerunt peccare Angeli & Protoparentes, etsi constituti in gratia originali, adeoque per peccatum eidem forti ac pœnis fuissemus subjecti, quali nunc subjacemus in statu naturæ lapsæ. Tenet tamen communior, venialia tunc non fore commissa *ante mortale*, * non enim *ex subreptione*, quæ repugnabat rectitudini illius status; nec ex *deliberatione*, quia quamdiu homo non fuisset *per mortale* aversus a Deo, tanquam ultimo fine, ex Dei dispositione libera, mansisset integer ille status, cujus pars erat specialis protectio, sicut nullus potuisset esse defectus in inferioribus potentiis, vel actibus, quæ omnia fusius probat *Suarezius*. (b)

§. 2.

§. II.

De statu Naturæ puræ,

De statu Naturæ puræ.

Qui concipitur & absque peccato originali, & absque ordinatione ad beatitudinem supernaturalem.

Quæritur II. Quid specialiter memorabile de statu Naturæ puræ?

R. *Memorabile I.* Quod sit status, in quo homo, absque peccato originali, habuisset quidem omnes facultates, Naturæ humanæ proprias; sed tamen sine ordinatione sui ad finem, seu beatitudinem supernaturalem, per supernaturales gratias obtinendam, sic, ut servatis Naturæ legibus, non attigisset beatitudinem, nisi mere naturalem, & suo statui proportionatam; iis non servatis, fine hoc excidisset.

Et etsi non fuerit, fuit tamen possibilis:

Memorabile II. Hunc statum saltem fuisse possibilem; seu potuisse a DEO creari hominem absque supernaturalibus gratiis, aliisque donis gratuitis, *immunitatis* a morte, & *rebellione* concupiscentiæ &c. *Est Catholicorum commu-*

(a) Gen. 2. v. 15. Unde erravit *Grotius* L. 2. c. 2. §. 2. Si *omnem* industriam excludit, cum ait: *vivebant facile ex his, quæ sine industria sponte sua terra proferebat*. Errat *Osiander* Glossator, si ex *sola cultura* eos victuros autumat.

* Unde *Puffendorfius* in *Spicil. Juris Nat.* c. 2. §. 10. f. m. 313. Dicit quidem, non tamen probat *nullum* aliud peccatum fuisse patrandum, si modo a sola comestione arboris vetitæ homo abstinuisset.

(b) De opere sex dierum l. 3. c. 13. f. m. 190,

communis, patetque ex eo, quod ejusmodi status nullam involvat repugnantiam; sit conformis perfectissimo DEI Dominio, quo potest creaturam ordinare ad hunc, vel alium finem, quin teneatur illam assumere ad filiationem cum jure hæreditatis æternæ; quod immunitas a morte, rebellione concupiscentiæ &c. non sint *proprietates naturæ*, sed *dotes originalis justitiæ*. Unde merito damnati sunt errores *Baii*, queis docuit, *sublimationem hominis ad consortium DEI Naturæ innocenti fuisse debitam ac naturalem; hominem non potuisse initio creari talem, qualis nunc nascitur; immortalitatem fuisse conditionem naturalem &c. distinctionem amoris naturalis erga Creatorem, & gratiati erga Beatificatorem, vanam esse, ac commentitiam*. (a) Similia *Jansenius*: inde illa conclusio; *non emanasset Bulla, si Pontificibus prius fuisset ostensum, doctrinam Baii fuisse doctrinam genuinam Augustini*.

nullis implicantia obstante, immo Catholicorum communi contra sequelas impossibilitatis Bajanæ erroneas suffragante.

Memorabile III. Quod homini in statu naturæ puræ, non potuisset a Deo præfigi finis *merissime temporalis*, seu felicitas quædam *inclusa ambitu hujus mortalis vitæ*: nam hæc fuisset improportionata animæ, ex sua natura spirituali, ac immortali: fuisset DEO, ut Authori naturæ, incongrua, utpote cujus est creare hominem haud in alium finem, quam suam gloriam: hæc autem commensuratur animæ immortali, adeoque durationi alterius vitæ.

Non potuisset a Deo præfigi felicitas, hujus vitæ ambitu clausa, quia animæ immortalitati improportionata.

Unde *fluit* 1. Quod finis, seu beatitudo illa debuisset esse naturaliter obtinibilis, adeoque oportuisset, homini esse provisum de mediis indispensabiliter necessariis, qualia essent illustrationes intellectus, & motus voluntatis tam generaliter, quam particulariter directivi ad bonum; uti & alia forsan auxilia extrinseca in removendis tentationibus nimiis, quorum auxiliorum defectu homo non fuisset sufficienter dispositus ad suum ultimum finem.

Beatitudo illa naturalis fuisset obtinibilis mediis naturalibus.

Fluit 2. Quod homo, his instructus auxiliis, *saltem simpliciter loquendo* * potuisset habere propositum absolutum, & efficax ** servandi totam legem naturæ, sic ut Deum amasset super omnia, *etiam amore benevolentiæ*, etsi mere naturali, & præcise tendente in Authorem Naturæ. Unde *Scotus*: (b) *Ratio recta dictat, solum summum bonum infinitum esse summe diligendum, & per consequens voluntas hoc potest ex puris naturalibus: nihil enim potest intellectus recte dictare, in quod non possit voluntas naturaliter tendere*.

Unde homo, saltem loquendo simpliciter, potuisset habere propositum absolutum & efficax servandi totam legem naturæ.

Fluit 3. Quod, etsi homo ordinariis hisce auxiliis non potuisset potentia morali, *absoluta & proxima*, servare *diu* totam legem naturæ ob ingruentes moraliter loquendo graves tentationes, præcipue ratione concupiscentiæ, in bona sensibilia nimium projectæ, *** potuisset tamen potentia morali, *saltem conditionata*, sic ut *faciendo quod est in se*, seu observando totam legem *aliquandiu*, debitum illi fuisset auxilium ad potentiam ejusdem *diutius* observandæ, & sic deinceps per totam vitam. Atque hæc potentia sufficeisset, ut ne quis posset oggerere, hominem in illo statu fuisse *moraliter necessitatem* ad excidendum suo ultimo fine, & incurrendas pœnas alterius vitæ. Hinc si quis, observata taliter Naturæ lege, pervenisset ad terminum viæ, fuisset illi debita beatitudo naturalis, tanquam *meritorum præmium*, sic tamen, ut simul fuisset *Dei donum*. Nam ut homo non modo *facere posset*, sed *etiam faceret semper*, quod erat in se, opus erat auxilio, *non mere sufficiente*, sed *congruo*; quod, sicuti gratia dici potest, ita & illa potentia *absoluta* ac *proxima* inter gratias numeranda, quam, *veluti præmium*

Etiam diu, & per totam vitam, potentia morali saltem conditionata, & remota.

(a) Inter propositiones damnatas a *Pio V. Gregorio XIII. & Urbano VIII.* 22. 28. 52. & 78.

* Abstrahendo, an si *urgeret gravissima tentatio, vel plures &c.*

** Abstrahendo, an *affective*, vel etiam *effective*.

(b) In 3. dist. 27. Q. unica §. istis igitur.

*** Adde imbecillitatem intellectus, levitatem voluntatis, instabilitatem imaginationis, curas corporis, prava exempla, consilia &c.

lis, inter homines recepti, præsertim Romani, ipsiusque etiam juris sacri, ita usus juris naturæ apud Theologos, & Juris consultos pronior futurus esset, quod nunc magis sermonibus celebratur, quam negotiis adhibetur.

Qua disciplinæ, essi quam maxime sint diversæ. *Declaratur pars* 2. Jus naturale differt a positivo, quod illud sit *universale*; hoc particulare; illud nitatur *lumine rationis*; hoc *lege Superioris* &c. &c. Differt a Theologia morali, quod illud *rationem honesti & inhonesti* deducat ex dictaminibus *rationis*, ad suum finem rite ordinatæ; hæc *ex principiis* Sacræ Scripturæ *revelatis*: quod illud pro fine respiciat felicitatem *naturalem*; hæc *supernaturalem*, *æternam*: quod illud formet *hominem*; hæc *Christianum*, & sic de aliis; ergo diversitas cuivis est manifesta.

Non tamen differunt ex objecto, & fine, uti errat Pussendorsius. Contra si *Pussendorsio* credimus; disciplina juris naturæ differt insuper a Theologia morali ex *objecto*, eo quod illud versetur circa actiones solum *externas*; hæc circa *internas*: (a) differt insuper *ex fine*, eo quod illud respiciat pro fine *felicitatem vitæ hujus ambitu conclusam*; hæc *felicitatem alterius vitæ æternam*: (b) atqui hac in duplici differentia *Pussendorsius* est erroneus, sternitque juris naturalis principia imperfecta, quia soli felicitati externæ, & temporali accommoda: ergo. *Minor probatur*. Jurisprudentia *in genere*, & præsertim naturalis *in specie*, pro fine intrinseco, & *immediato*, respicit Justitiam veram, hoc est, actiones non qualitercunque, sed *formaliter* justas: pro fine *mediato* respicit felicitatem, non qualemcunque, sed veram, hoc est, vitæ rationali propriam, perfectam, & beatitate ultima, saltem naturali, consummatam: respicit actiones etiam internas, & felicitatem, *solo vitæ hujus ambitu* nequaquam conclusam: ergo in assignata duplici hac differentia *Pussendorsius* est erroneus. *Ant.* erudite & solide probatum legere est in Prodromo, supra laudato, (c) & a nobis, in loco proprio, fusius demonstrabitur.

Correcturus Auctores, ipsemet potius corrigendus. *Declaratur pars* 3. *Pussendorsius* ait; (d) *se limites Jurisprudentiæ naturalis accuratius sic designasse, ut prætextus adimeretur hominibus, importune curiosis* (hoc est, Theologis, & Juris-Consultis illis, qui clamabant, Jus Naturæ a Theologia morali, Jurisprudentia civili, & Ethica non distinctum, uti notat *Vveberus*) *febriculosam suam censuram extendendi ad hancce disciplinam, quæ sæpe, velut interjecta, ab ipsorum provincia disjungitur*. At contra est: aliud est, disciplinam juris naturalis cum Theologia morali, seu jure positivo, identificare, atque confundere; aliud est, *adminiculo Theologiæ moralis* &c. jus naturæ magis declarare, & utrumque *Pussendorsii* febriculosum suppositum falsitatis arguere, atque subruere; prius non faciunt Theologi Censores, sed posterius: unde *Vveberianæ* crises ex satyrico *Pussendorsii* calamo sunt mutuatæ, (e) queis scripsit: *Scholasticos, etsi Moralistarum nomine superbiissent, non tamen nisi centonem ex Theologia, Jurisprudentia, & Philosophia consarcinatum, immo non nisi quæstiunculas inanes, in vita civili nullum plane usum habentes, proposuisse: unde factum, ait, ut hactenus hoc jus naturale, tanquam commune aliquod prostibulum, cum quo omnes rem habere voluerunt, tractatum sit, ideoque maxime Pussendorsio debeantur grates quod discrimen hoc omnium primus hic tradiderit*. (f) Ita hic epitomator. Sed gloriosos ejusmodi logos, in prolegomenorum fine, uberius spectandos dabimus.

INSTRU-

(a) Præf. cit. §. 9.
(b) L. c. §. 9.
(c) Prodromi Juris controversi sect. 2. §. 2. an. 1708. f. m. 201.
(d) De Officiis in præf. §. 4.
(e) Ex comment. ad Pullum. Ven. lips. f. 46. 47.
(f) De officiis in præfat. §. 2. & 4. in notis.

INSTRUCTIO II.

Instructio II.

De triplici statu Naturæ integræ, puræ, & lapsæ.

§. I.

§. I.

De statu Naturæ integræ.

De statu Naturæ integræ.

QUæritur I. *Quid de jure Naturæ in suis initiis, seu statu Naturæ integræ sentiendum?*

℟. *Sunt plura curiosa magis, quam certa, & licet ad scopum Jurisprudentiæ naturalis publicæ haud stricte sint necessaria, sunt tamen accommoda, & scitu minime indigna*: Unde

Observandum I. Hominem ab ipso Deo, * Auctore naturæ, fuisse creatum *in statu conformiter ad finem creationis perfecto*, ** corpori scilicet inspirando spiraculum vitæ, animam rationalem, & immortalem, cujus potentia triplici animatum hominem vere creavit *ad imaginem, & similitudinem suam*. *** Inter corporis dotes fuit integritas sensuum, membrorum omnium symmetria, staturæ perfectæ decor, temperamenti, & humorum debita proportio, ex quibus fluebat sanitas, virtus ad operandum, pulchritudo, tantaque perfectio, quanta juxta conditionem sui status, & naturæ expediebat. Inter naturales animæ dotes fuit intellectui *Adami* a Creatore Deo infusus habitus scientialis, seu scientia rerum omnium naturalium **** necessaria non modo *ad usum & conservationem* corporalis vitæ, sed etiam *ad instructionem* ***** & *gubernationem* omnium; ****** immo & *ad contemplationem, ac laudem Creatoris*. Inde orta cognitio rerum materialium, etiam Cœlorum; cognitio primorum principiorum, dictaminumque moralium, ad vitam, naturæ rationali conformiter, instituendam; præcipue tamen cognitio Dei, *ut causæ universalis, & Naturæ Auctoris*, quod objectum naturalis hujus scientiæ præcipuum, & finis, cum *Adæ* data sit scientia magis propter Dei cognitionem, quam propter corporis conservationem, vel gubernationem. Hæc autem scientia fuit *ordinis naturalis*, dependens a phantasmate,

Adam a Deo creatus est in statu, conformiter ad creationis finem perfecto, corporis & animæ dotibus naturalibus.

---

* Aliquod ministerium in formatione corporis Angelis *Angelicus* tribuit 1. p. Q. 19. A. 6. ad 1. cum *Augustino* de gen. ad litt. l. 9. c. 15. sed stylus S. scripturæ oppositum suadet, qui productioni Empyrei, terræ, viri & fœminæ non præmittit imperium *fiat*, sed *simpliciter* dicit: *creavit Deus, faciamus hominem, ædificavit Dominus &c.* videatur *Ulloa* disp. 1. c. 9. de primis & ultimis temp.

** Juxta illud *Ecclesiast. 7. fecit Deus hominem rectum*; & Gen. 1. v. 31. *vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.*

*** Hoc est juxta *Suarezium* in opere sex dierum L. 3. c. 8. imprimendo animæ creatam quamdam sui *imaginem*, quæ fundet relationem hominis ad Deum, tanquam suam originem, & prototypon spirituale, sic, ut illa *ratio fundandi*, seu imago, *sit esse naturale* animæ, incorporeum, indivisibile, immortale, existens totum in toto & totum in singulis partibus, capax participationis divinæ, virtutum & actuum, divinitatem participantium, secundum substantiam, tres potentias, & actus &c. item imprimendo animæ gratiam supernaturalem, quæ fundat *similitudinem*, seu *imaginem magis perfectam &c.* videatur *Suarezius*, *Natalis Alex. T. 1. f. 38.* Hist. Ecclef.

**** Quia necessaria *ad integritatem illius status & præcipue Adamo, ut Patri* & institutori ceterorum hominum, queis naturalium rerum scientia in omni statu ad vitæ tranquillitatem necessaria communicanda erat: quæ omnia fusius probat *Suarezius* l. c. c. 9. & patet ex Genesis 2. *Adduxit Deus animalia ad Adam, ut videret, quid vocaret ea*, conformiter nempe ad eorum naturas.

***** Paraphrastes in Pentateuchum *Samaritanum*: Et *plasmavit Deus*, inquit, *ipsum spiritu sapientia & scientia, ut inde ad Posteros omnes artes, & scientia, tamquam ex primo fonte, promanarent.*

****** Genesis 1. v. 26. Ut *præsit* &c. *Dominamini* &c. *Subjicite terram* &c. *Ecce dedi vobis omnem herbam* Sapiens *dedit illi potestatem eorum, quæ sunt super terram.*

tasmate, speciebusque intelligibilibus simul inditis; fuit *perfecta* intra capacitatem humanæ scientiæ, & in eo gradu, quo ab homine naturaliter est obtinibilis; fuit *per tot habitus*, *specie distinctos*, per quot ab hominibus plures scientiæ acquiruntur, quæ omnia denuo prolixius deducit *Suarezius*. * Voluntati *Adami innocenter*, hoc est, sine omni culpa creatæ, superaddidit Creator habitus Virtutum moralium, qui quidem per actus humanos ordinis naturalis acquiri possunt, ** ut illorum adminiculo voluntas rectæ rationi esset subjecta, atque disposita ad appetitum inferiorem, in honestatis officio continendum. Hæ virtutes fuere infusæ in eo gradu perfectionis, qui huic statui *erat conveniens*, juxta consilium voluntatis divinæ, & extendebat se se ad omnes materias morales, saltem *illi statui conformes*, etiam amoris Dei, naturali cognitioni (quæ loco fidei) respondentis.

Immo spectates quoque donis supernaturalibus, quo ad tres animæ potentias.

Observandum II. Homini in naturalibus *recto*, atque *perfecto*, a Deo fuisse superaddita dona supernaturalia gratiæ, & quidem probabilius, in primo creationis instanti fuisse eidem infusum habitum gratiæ sanctificantis, hoc est, charitatem cum aliis virtutibus, ac donis Spiritus Sancti, saltem quo ad habitum consequentibus gratiam sanctificantem. Hinc *Voluntas* ornata fuit charitate, & spe beatitudinis futuræ; *intellectus* illustratus de mysteriis supernaturalibus *quoad Divinitatem*, cognoscendo Deum, ut objectum supernaturalis Beatitudinis: sic principium salutis, & sanctitatis; ut finem ultimum, & remuneratorem in ordine supernaturali. *** Insuper intellectus, communi calculo juxta *Suarezium*, illustratus fuit de mysteriis supernaturalibus *quo ad incarnationem Divinam*, **** cognoscendo mysterium hoc, *saltem quo ad substantiam* unionis naturæ humanæ cum Verbo, & uti loquitur *Angelicus*, non secundum quod ordinabatur hoc mysterium *ad liberationem a peccato*, sed secundum quod ordinabatur *ad consummationem gloriæ*, sic ut *Christus Adamo* fuerit propositus, ut credendus, & adorandus, tanquam verus Dei Filius; tanquam spirituale Caput totius Generis humani; tanquam Auctor gratiæ, gloriæque. Porro cognitio hæc fuit supernaturalis, non solum ex parte revelantis, ac rei revelatæ; sed etiam ex parte ipsius assensus, & judicii, quo *Adamus* per veram fidem supernaturalem, ac Divinum, cognovit, & assensus est hisce mysteriis revelatis, quæ omnia prolixius probat idem *Suarezius*.

Accessit specialis providentia Dei cum immunitate ab errore, rebelli concupiscentia, passibilitate ac morte.

Observandum III. His Naturæ & gratiæ donis, veluti pro complemento, accessisse plura alia privilegia, & dona Dei quasi extrinseca, præcipue *specialem Dei providentiam*, atque protectionem, vi cujus homo erat *immunis ab omni errore, atque deceptione* antecedenter ad peccatum, quam sententiam *Suarezius* dicit communem. ***** Hanc immunitatem *Angelicus*

* Inde gravis *Grotii* error, etiam a suis Paraphrastis acatholicis castigatus, dum scripsit L. 2. c. 2. §. 2. primos homines conditos *in magna simplicitate*, *cujus argumentum fuisset nuditas: fuisse in illis ignorationem magis vitiorum*, quam cognitionem virtutis &c. Recte *Thomasius* Jurispr. Div. l. 1. c. 2. n. 24. hoc dogma *Deo injurium vocat*, addens in nota: *æquiparat Grotius Adamum & Evam cum barbaris in India: certo respectu tamen fuit ignorantia vitiorum in actu exercito, non signato; aut clarius, ignorantia facti, non juris.*

** Juxta illud: *Creavit Deus hominem rectum, & secundum se vestivit illum virtute*. Eccles. 17.

*** Probabilissimum est *Suarezio* l. c. c. 18. n. 5. habuisse etiam ante peccatum revelatum mysterium SS. Trinitatis.

**** Id pluribus probat *Suarezius* l. c. a n. 8. præcipue quia pertinuit ad honorem *Christi*, ut semper, & in omni statu esset ab hominibus recognitus, tamquam Caput & Author salutis, & quia fides in *Christum* in omni statu fuit necessaria ad salutem. Sed hæc dependent ab illa Quæstione: an *Christus* venisset *Adamo* non peccante, ubi non paucos contrarios novimus.

***** L. c. c. 10. n. 3. hæc immunitas non vi naturalium donorum, sed ratione specialis protectionis, naturæ integræ competiit, dicente S. Augustino L. 3. de lib. arb. c. 18. *Approbare falsa pro veris, ut erret invitus, non est natura instituti hominis, sed pœna peccati.* S. *Thomas* probat ex rectitudine status, *in quo divinitus ei subventum fuisset, ne deciperetur in iis, quorum scientiam non habebat*. Q. 94. A. 4. ad 5.

cus statuit (a) partim in interna scientia ; ac prudentia ; partim in speciali providentia, *qua ei divinitus fuisset subventum*. 2. Vi ejusdem erat quoque *immunis ab omni rebellione concupiscentiæ* sic, ut appetitus sensitivus perfecte subjectus fuerit voluntati, ac rationi, neque hanc unquam prævenerit, aut illi imperanti repugnarit. * Hæc immunitas juxta *Suarezium* habebatur *partim per intrinsecos habitus, partim per extrinsecam Dei providentiam:* per illos disponebatur ratio ad considerandum, judicandum, seu imperandum *convenienter*; voluntas ad sequendam rectam rationem *delectabiliter*, & ad movendum appetitum *fortiter*; appetitus ad obediendum *celeriter*. Per providentiam specialem removebatur omne, quod posset appetitum ad motus ejusmodi excitare, vel negando concursum, ne in illos prosiliret; vel efficacius illum movendo, ut voluntati ad nutum obsecundaret. * 3. Vi ejusdem providentiæ specialis homo, ante lapsum, *suo modo* erat *impassibilis*, ac *immortalis*, hoc est, etsi natura sua fuerit passibilis, ac mortalis, potuisset tamen nunquam mori, si voluisset, seu nunquam fuisset moriturus, si non peccasset. Atque hoc ex revelatione est certum, ** etsi *in modo* varient Authores. Teste *Angelico*, *id fiebat partim per propriam rationem, qua poterat nociva vitare; partim per divinam providentiam, quæ sic ipsum tuebatur, ut nihil ei occurreret improviso, a quo læderetur :* (b) & sic evitabatur læsio, seu mors *per causam extrinsecam*. Intrinseca duplex est : *deperditio humidi* per actionem caloris naturalis, quod restaurabant fructus Paradisi communes. Altera est *diminutio humidi radicalis continua*, quæ fit vel ipso calore naturali per reactionem alimenti, vel in ipso humido, quod minus perfectum ex alimento extrinseco reparatur: & huic subveniebat lignum vitæ, quod aderat teste *Augustino*, (c) *ne hominem senecta dissolveret, & ut corruptionem corporis inhiberet. Accedebat temperies aeris summa, corporis dispositio optima, humorum temperamentum, ut, eodem teste, nihil corruptionis in corpore, vel ex corpore ulla molestia ingereretur; nullus intrinsecus morbus, nullus ictus extrinsecus metueretur; sed summa esset in carne sanitas; nullus in paradiso æstus, vel frigus; nulla in ejus habitatione ex cupiditate vel timore offensio; nihil triste; non lassitudo f.tigabat otiosum; non somnus premebat invitum* &c.

Observandum IV. In his Naturæ, & Gratiæ donis, uti & specialibus privilegiis, constitisse illam, sic dictam, *originalem justitiam*, quæ probabilius fuit *collectio plurium habituum*, *** *& beneficiorum Dei*, sic, ut gratia fuerit *radix* cæterorum donorum, quæ ad complementum talis *justitiæ* requirebantur. Hinc *justitia* dicitur, quia denotat rectitudinem quamdam totius hominis secundum corpus & animam. Nam teste *Angelico* (d) *Consistebat* 1. In debita subordinatione animæ ad Deum, intellectus scilicet ac voluntatis, habeturque per dona, vel habitus, qui illas potentias recte disponunt in ordine ad Deum. *Consistebat* 2. In subordinatione debita partis inferioris ad superiorem, id est, phantasiæ ad intellectum, & appetitus sensitivi ad volun-

Qui cumulus donorum omnium originalis justitiæ nomine recte exprimitur.

(a) I. D. L. 94. A. 4. ad 5.

* Patet ex Gen. 2. *Erat uterque nudus, & non erubescebant : quis indicavit tibi, quod nudus esses &c.* & ex communi Scholasticorum apud *Suarezium*. Q. c c 12.

** Est definitum contra *Pelagium* in Conc. *Milevit*, c. 1. Trid. sess. 5. c. 1. Genes. 1. *Morte morieris* in pœnam, *ne forte sumat de ligno vitæ, & vivat in æternum*. Sap. 1. *Deus creavit hominem inexterminabilem : invidia autem Diaboli mors intravit in Mundum*. Idem *S. Paulus* ad Rom. 5. Inde *S. Augustinus* 7. Gen. ad lit. c. 25. *Mortalis erat conditione corporis animalis, immortalis beneficio Conditoris*.

(b) 1. P. Q. 97. A. 2. ad 4.

(c) L. 14. de civit. c. 26. & L. 1. de pecc. merit. c. 3. & sub ejus nomine dicta Q. 19. N. & V.T.

*** Per habitus hic intellige *qualitates permanentes, quæ per modum actus primi datæ sunt homini in illo statu ad eum perficiendum*, sive in anima, sive in corpore, sive in substantia, sive in potentiis receptæ fuerint.

(d) Q. 95. A. 1.

voluntatem, sic ut nulla in his motio, disconveniens homini, esse posset: *Consistebat* 3. In debita subordinatione corporis ad animam, quo ad indolentiam, impassibilitatem, & immortalitatem, quæ omnia manifeste includunt *donorum plurium collectionem*, uti fusius demonstrat *Suarezius*. (a) Ex quibus *fluit* 1. *Subjectum* justitiæ originalis, quo ad principalem formam seu gratiam, quæ *radix cæterarum perfectionum*, fuisse *animam*, quo ad alias perfectiones hæc justitia non erat in una vel altera potentia *adæquate*, sed in omnibus *simul*, & in singulis *inadæquate*, & ita primo erat in intellectu, quasi ordine generationis; principalius vero in voluntate: quia in illa resederat charitas; consequenter vero in aliis potentiis inferioribus, nempe *quo ad habitus*: nam quo ad alia privilegia non inhærebat homini, sed assistebat. *Quo ad effectus* vero non solum animæ, sed etiam corpori inesse poterat, ut constat ex dictis. *Fluit* 2. Hanc justitiam fuisse supernaturalem *simpliciter*, quia in donis, etiam naturalibus, saltem supernaturalem *quo ad modum*.

Fuisset in statu naturæ integræ propagatio humani Generis, utpote naturæ conformis.

Observandum V. Propagationem humani Generis futuram fuisse etiam in statu naturæ integræ. Colligitur ex illo genesis: *multiplicamini; replete terram; non est bonum homini esse solum; masculum & fœminam creavit illos; erunt duo in carne una* &c. quæ dicta non sunt *occasione peccati*, sed *antecedenter*, propter bonum talis naturæ. Propagatio hæc futura erat *per viam naturalis generationis*, quæ servari poterat salva perfectione illius status, dicente *S. Augustino*: *Non video, quid prohibère potuerit, ut essent hominibus honorabiles nuptiæ, & thorus immaculatus, etiam in Paradiso: hoc Deo præstante fideliter, justeque viventibus, ut sine ullo inquieto ardore libidinis, sine ullo labore, doloreque pariendi, fœtus ex eorum semine gigneretur.* (b) Nec *status Virginitatis* ac *Cœlibatus* videtur fuisse a statu innocentiæ *simpliciter* exclusus: quia etsi matrimonium non fuisset in *remedium*, sed in *naturale præceptum*; non tamen fuisset *quo ad omnes*, & *singulos*, & *extra casum necessitatis*. An potior fuisset status Virginitatis statu matrimonii, est incertum: nam etsi usus matrimonii non impediisset majus bonum, v. gr. *Contemplationem DEI*, inducendo sæculares curas &c. uti fit in statu naturæ lapsæ, non tamen fuisset sine delectatione, saltem ordinata, nec sine omni cura educationis, sic ut finis honestus Virginitatis statui videatur haud defuisse.

Fuisset vita Societas, saltem domestica in familiis.

Observandum VI. Circa genus vitæ politicæ dubium haud esse, quin homines in statu naturæ integræ victuri fuissent *in quadam communitate*, *saltem domestica familiæ*, & ea quidem multiplicatis sensim familiis, per divisionem *multiplici*, sine aliqua tamen conjunctione morali inter se, sic ut referrent potius *aggregatum quoddam* quasi *per accidens* plurium domesticarum communitatum. *Ratio* est, quia hæc societas, teste Philosopho, (c) oritur ex prolium procreatione, & naturaliter resultat ex multiplicatione filiorum, nepotum &c. & videri posset, quod hæc *pro statu naturæ integræ* fuisset satis perfecta, quia sufficiens ad vitam commode transigendam, partim propter Paradisi abundantiam; partim propter vitæ innocentiam, sic ut illa omnem defectum, infirmitatem; hæc omnem injuriam, hostemque cavendum, vel vindicandum exclusisset: immo ipsa *naturalis* ad societatem *proclivitas* sufficienter fuisset expleta, & per communitatem domesticam, & per familiaritatem plurium familiarum, absque præjudicio libertatis naturalis.

Nihilo-

(a) L. c. c. 10.
(b) L. 9. Gen. ad litt. c. 3. & seq.
(c) L. 1. Polit. c. 1.

Nihilosecius *probabilior* * videtur sententia Angelici (a), *Suarezii*, (b) aliorum, quæ statuit, homines in statu naturæ integræ, si diutius durasset, habituros fuisse societatem Civitatis, seu Regni politicam, *sive unam sive plures*, pro capacitate loci, & multiplicatione humani Generis. *Ratio est*, quia hæc, teste Philosopho, sola perfecta, & *complementum totius sufficientiæ*, (c) quæ homini, non tantum *per accidens*, ratione naturæ corruptæ; sed *per se* convenit, & in omni statu ad ejus perfectionem conducit: non enim propter *solam indigentiam auxilii mutui*, sed & *propter se* appetibilis est, ad majorem vitæ jucunditatem, & honestam communicationem, homini tam naturalem; ad instructionem in scientiis; ad incitamentum in virtutibus, cum non omnes in hisce dotibus fuissent æquales. ** Unde, licet nobilitati illius status repugnasset *dominium hominis in hominem*, prout oppositum est *servituti*, *** quod, *tanquam dominium proprietatis*, dat potestatem in servum, ejusque actiones in commodum solius Domini; non tamen videtur repugnasse *dominium gubernationis*, quod refertur ad subditum in suis actionibus, tam ad suam, quam communem utilitatem, dirigendum. *Ratio* est, quia ejusmodi subjectio non fuisset defectus, repugnans illi statui, utpote non privans hominem libertate simpliciter, & dominio suarum actionum; nec subdidisset eum ad serviendum alteri in ejus commodum, sed ad obediendum in actibus honestis, in proprium vel commune bonum redundantibus: nec potestas illa *gubernativa* fuisset tunc *coactiva*, per quam subditi pœnis subjicerentur; sed *directiva* in majus bonum, & pacem Communitatis ordinata. **** Ita *Suarezius*.

Immo probabilius etiam Civilis, ac publica, utpote Natura per se conveniens, & sola perfecta.

Observandum VII. In statu naturæ integræ conservandam fuisse, suo modo, primævam rerum communionem, nulla inducta tam stricta divisione, privatisque dominiis, teste *Suarezio est sententia communis*. ***** Rationem assignant, quod divisio evaserit necessaria ad vitandas rixas, pacemque inter homines servandam; immo & propter sustentationem ex rerum cultura, quæ in earum communio-

Fuisset conservata primæva bonorum communio, etsi divisio nec fuisset illicita, nec injusta.

* Nil enim ulli Doctorum incidit, *præter conjecturas probabiles*, in hisce quidquam statuere. Et in hoc sensu forsan non metuenda crisis gravissima *Puffendorfii*, qua dixit *Valentino Alberti* in Spicil. Juris Naturæ c. 2. §. 9. p. m. 34. *Si quid ingenio polles, nec Censorem metuis, quæso, deforma nobis civitatem Paradisiacam, & distincte exprime, qua ratio ad eam instituendam homines moveris* (hoc est, movisset) *& cur non imperio paterno, inde authoritate contenti, libertatem naturalem, qua nulla tunc mala libidine gaudere poterant, retinuerint: quæ vis tunc Imperii, quæ potestas Magistratus, quæ indoles legum civilium &c. Quæ tu si ita explicaveris, ut cordati risum, aut lacrymas continere queant, non triobolaris Sciolista habeberis.*

(a) 1. P. Q. 96. A. 3. & 4. (b) In oper. 6. dier. L. 5. c. 7. f. m. 170.

(c) 1. Pol. c. 2.

** *P. Ulloa* de primis & ultimis temp. disp. 1. c. 9. f. m. 65. ait. Quoniam non idem fuisset, *esse immunes a peccato Originali, & scire omnia, & non indigere Magistro*, tunc fuissent discipuli, & Magistri; sic *Mariam* subditam legimus *Josepho*, *Christum* utrique. Addit, propter diversitatem judiciorum, voluntatum, & consequenter opinionum, quæ etiam in Angelis reperitur, opus fuisset supremis potestatibus, ne Mundus evasisset in chaos.

*** Nam a Deo creatore in sola animalia datum homini fuit dominium: inde *S. Augustinus* de Civit. L. 19. c. 15. *Conditio servitutis jure intelligitur imposita peccatori &c. ut nomen hoc sit culpa meriti, non naturæ.* Item: *non homini* (tanquam mancipio, seu subdito pœnis *coercenda*) *sed hominem pecori voluit dominari Creator.*

**** Intelligenda hæc de subditis, in sua innocentia perseverantibus: nam si peccassent, extra statum innocentiæ fuissent, estque incertum, qualis in illo statu fuisset modus gubernandi, & puniendi peccatores. Forsan non fuisset dissimilis illi, qui visitur in statu naturæ lapsæ. De priori statu intelligendus idem *S. Augustinus* l. c. cum dixit: *Justi non dominandi cupiditate imperant, sed officio consulendi; nec principandi superbia, sed providendi misericordia*: sic & in Angelis datur subordinatio. Inde *Thomasius* Jurisp. Div. L. 1. c. 2. n. 38. satis frigide scribit: *Quidam distinguunt inter imperium directivum, & coactivum: & hoc ipsa fatentur, non exstituram* (Rempublicam in statu integro) *quoniam imperium directivum est ignis frigidus.*

***** Unde *Ziegleri*, *Strauchii*, *Struvii* vix bene emendant *Grotium* L. 2. c. 2. n. 2. negando communionem primigeniam, & adstruendo *Adamo* datam Universi hujus proprietatem, sic ut non nisi per titulos *assignationis*, aut *qualiscunque cessionis*, ad Posteros devenerit. Distinctio familiarum non infert per se distinctionem bonorum, præsertim immobilium: & etsi, sublata rerum divisione, non fuisset locus liberalitati, ac beneficentiæ, id provenisset ex *perfectione status*, qui excludebat omnem egentium defectuositatem, litigiorum, ac æmulationum occasionem &c.

communis, patetque ex eo, quod ejusmodi status nullam involvat repugnantiam; sit conformis perfectissimo DEI Dominio, quo potest creaturam ordinare ad hunc, vel alium finem, quin teneatur illam assumere ad filiationem cum jure hæreditatis æternæ; quod immunitas a morte, rebellione concupiscentiæ &c. non sint *proprietates naturæ*, sed *dotes originalis justitiæ*. Unde merito damnati sunt errores *Baii*, queis docuit, *sublimationem hominis ad consortium DEI Naturæ innocenti fuisse debitam ac naturalem; hominem non potuisse initio creari talem, qualis nunc nascitur; immortalitatem fuisse conditionem naturalem &c. distinctionem amoris naturalis erga Creatorem, & gratiati erga Beatificatorem, vanam esse, ac commentitiam*. (a) Similia *Jansenius*: inde illa conclusio; *non emanasset Bulla, si Pontificibus prius fuisset ostensum, doctrinam Baii fuisse doctrinam genuinam Augustini*.

nulla implicantia obstante, imo Catholicorum communi contra sequelas impossibilitatis Bajanæ erroneas suffragante.

Memorabile III. Quod homini in statu naturæ puræ, non potuisset a Deo præfigi finis *merissime temporalis*, seu felicitas quædam *inclusa ambitu hujus mortalis vitæ*: nam hæc fuisset improportionata animæ, ex sua natura spirituali, ac immortali: fuisset DEO, ut Authori naturæ, incongrua, utpote cujus est creare hominem haud in alium finem, quam suam gloriam: hæc autem commensuratur animæ immortali, adeoque durationi alterius vitæ.

Non potuisset a Deo præfigi felicitas, hujus vitæ ambitu clausa, quia animæ immortalitati improportionata.

Unde *fluit* 1. Quod finis, seu beatitudo illa debuisset esse naturaliter obtinibilis, adeoque oportuisset, homini esse provisum de mediis indispensabiliter necessariis, qualia essent illustrationes intellectus, & motus voluntatis tam generaliter, quam particulariter directivi ad bonum; uti & alia forsan auxilia extrinseca in removendis tentationibus nimiis, quorum auxiliorum defectu homo non fuisset sufficienter dispositus ad suum ultimum finem.

Beatitudo illa naturalis fuisset obtinibilis mediis naturalibus.

Fluit 2. Quod homo, his instructus auxiliis, *saltem simpliciter loquendo* * potuisset habere propositum absolutum, & efficax ** servandi totam legem naturæ, sic ut Deum amasset super omnia, *etiam amore benevolentiæ*, etsi mere naturali, & præcise tendente in Authorem Naturæ. Unde *Scotus*: (b) *Ratio recta dictat, solum summum bonum infinitum esse summe diligendum, & per consequens voluntas hoc potest ex puris naturalibus: nihil enim potest intellectus recte dictare, in quod non possit voluntas naturaliter tendere*.

Unde homo, saltem loquendo simpliciter, potuisset habere propositum absolutum & efficax servandi totam legem naturæ.

Fluit 3. Quod, etsi homo ordinariis hisce auxiliis non potuisset potentia morali, *absoluta & proxima*, servare *diu* totam legem naturæ ob ingruentes moraliter loquendo graves tentationes, præcipue ratione concupiscentiæ, in bona sensibilia nimium projectæ, *** potuisset tamen potentia morali, *saltem conditionata*, sic ut *faciendo quod est in se*, seu observando totam legem *aliquandiu*, debitum illi fuisset auxilium ad potentiam ejusdem *diutius* observandæ, & sic deinceps per totam vitam. Atque hæc potentia sufficeisset, ut ne quis posset oggerere, hominem in illo statu fuisse *moraliter necessitatem* ad excidendum suo ultimo fine, & incurrendas pœnas alterius vitæ. Hinc si quis, observata taliter Naturæ lege, pervenisset ad terminum viæ, fuisset illi debita beatitudo naturalis, tanquam *meritorum præmium*, sic tamen, ut simul fuisset *Dei donum*. Nam ut homo non modo *facere posset*, sed *etiam faceret semper*, quod erat in se, opus erat auxilio, *non mere sufficiente*, sed *congruo*; quod, sicuti gratia dici potest, ita & illa potentia *absoluta* ac *proxima* inter gratias numeranda, quam, *veluti præmium*

Etiam diu, & per totam vitam, potentia morali saltem conditionata, & remota.

(a) Inter propositiones damnatas a *Pio V. Gregorio XIII. & Urbano VIII.* 22. 28. 52. & 78.

* Abstrahendo, an si *urgeret gravissima tentatio, vel plures &c.*

** Abstrahendo, an *affective*, vel etiam *effective*.

(b) In 3. dist. 27. Q. unica §. istis igitur.

*** Adde imbecillitatem intellectus, levitatem voluntatis, instabilitatem imaginationis, curas corporis, prava exempla, consilia &c.

mium simul ac donum, consequitur beatitudo. Ita molti: sed tamen alii aliter. *

Immo & juxta non paucos potentia proxima at absoluta.

Hi, in statu Naturæ puræ, admittunt *potentiam moralem absolutam* servandi totam legem *pro semper*: quia *necessitatem moralem absolutam excidendi a fine suo*, seu *beatitudine naturali*, judicant repugnare conditioni naturæ etiamnum innocuæ, quæ pessime constituta foret *in ordine ad suum finem*, nec creata *in rectitudine naturali*, uti tamen aliæ creaturæ, etsi ordinis inferioris. ** Judicant insuper, id repugnare Authori naturæ, ejusque perfectionibus divinis. *** Unde naturæ puræ, *antecedenter ad peccatum*, tribuunt exigentiam quamdam, seu jus naturale, *quasi morale*, **** ad auxilia seu extrinseca, seu intrinseca, ***** non quidem naturæ debita *determinate*, uti debitæ sunt aliæ proprietates, ac potentiæ physicæ, sed debito *indeterminate*, seu ex supposito *status innocentis*, quibus auxiliis tolleretur moralis illa necessitas peccandi graviter, proveniens primario *ab excessu* concupiscentiæ, in natura lapsa nimium effrenis, quem proin excessum, *ut talem*, peccati originalis pœnam *essentialem* pronuntiant, ut infra dicemus. Beatitudinem tamen, *ut Dei gratiam*, salvant, quia etsi moraliter *obtineri posset*, non tamen *obtineretur*, nisi dependenter *ab auxiliis congruis*, vel etiam a *magis congruis*, absolute indebitis, quæ potentiam redderent faciliorem.

Beatitudo illa constitisset in cognitione Dei abstractiva, ejusque amore satiativo proportionaliter.

Memorabile IV. Quod beatitudo illa naturalis *in statu naturæ puræ* constitisset quidem *in cognitione Dei mere abstractiva*, in suo tamen genere clara, atque perfecta, ex qua manasset amor Dei, ut Authoris naturæ, itidem *suo modo perfectus, securus, & absolute satiativus*; siquidem exclusisset omnem anxietatem, vel desiderium visionis intuitivæ, utpote quæ in, & pro illo statu, non cognosceretur esse possibilis, adeoque nec foret appetibilis, fere sicut Beatis in statu elevationis nulla unionis hypostaticæ inquieta est appetentia, quia omnino incompetentis, atque incongruæ.

Unde homo in illo statu fuisset rectus, non obstante concupiscentia luctante, quia naturæ conformi, nec nisi inefficaci.

Memorabile V. Quod homo in statu naturæ puræ *sufficienter* fuisset *rectus*, etsi creatus cum concupiscentia luctante adversus spiritum, stimulante suo modo ad peccatum, ac causante pudorem &c. Ratio est, 1. quia obluctatio concupiscentiæ humanæ naturæ est naturalis, cum appetitus sensitivus feratur in suum objectum *naturaliter*; hoc autem sit omne *bonum delectabile sensibile*, etsi rationi minus conforme, & ne in sensus incurrat ab homine *inimpedibile*. Accedit, quod dominium rationis despoticum, seu *omni modo* subjectum, non sit proprietas naturæ, sed donum speciale.

2. Ratio est, quia hic stimulus est *inefficax*, neque *necessitans* ad peccatum, ratione sufficientibus mediis instructa ad negandum consensum. Accedit, quod, sicut tentationum externarum sensus est occasio victoriæ, majorisque meriti a Deo intenti, ita & stimulus internus concupiscentiæ.

Unde

* Quos non minore numero adducit *Gonzales*.

** Quæ consequuntur suum finem: rationalis, dignitate excellentior, necessitaretur moraliter *ad excidendum sue fine*, & ad incurrendas pœnas alterius vitæ, adeoque *ex sua natura* plus haberet mali, quam boni; neque talis status homini prudenter foret optabilis, &c. &c.

*** Repugnaret *sapientiæ*, ordinare hominem ad finem, *eidem moraliter impossibilem*; *Bonitati*, creare naturam innocentem, cujus individua omnia *moraliter* deberent *æternum puniri*, & desperare *de salute*; *Providentiæ*, quæ efficaciter allicere non posset hominem ad præmium *moraliter impossibile*, nec absterrere per pœnam, *moraliter inevitabilem &c. &c.*

**** Hæc exigentia naturalis, *seu jus morale*, si non dicatur *absolutum*, sed per preces hominis, *tanquam cooperationem necessariam*, primum *complendum*, potentia moralis, consistens in hoc jure, haud erit *absoluta*, sed ex parte *conditionata*, ac *distincta* a beneficio creationis, ut adeo hujus, sic modificatæ, sententiæ Patroni difficultatem *sententiæ prioris* penitus haud evitarent.

***** Hæc enim auxilia vel consisterent in *speciali Dei protectione*, ne objecta tot & tanta occurrerent; ne vehementer adeo allicerent; ne tentationes tam graves se se ingererent &c. Vel consisterent *in illustrationibus, vel motibus, sat efficacibus &c.* vel per DEum, vel per Angelos, vel per homines subministratis, quæ auxilia exigentia hæc naturalis solummodo *vage* respiceret, cum dependenter ab illis, *indeterminate acceptis*, haberi posset potentia moralis absoluta.

Quæ fuisset a Deo, saltem realiter.

Unde 1. Hæc concupiscentia in natura pura fuisset quidem a Deo Conditore *realiter*, sicut aliæ imperfectiones *physicæ*, ac *negativæ*, seu a naturæ *limitatæ* essentia profluæ, uti *passibilitas*, *mortalitas &c.* non tamen fuisset a Deo *formaliter*, quatenus est *defectus strictè moralis*, seu malum morale, inclinans *efficaciter*, seu *per se* causans peccatum: nam inclinat quidem ad bonum sensibile, sed *quatenus est peccatum*, *non nisi inefficaciter*, & *mere per accidens*.

Nec fuisset imperfectio positiva.

2. Neque est inordinatio naturæ *positiva*, quod concupiscentia *non omni modo* subdatur rationi, sed mere *negativa*, & *indebita*: nam concupiscentia dicit *appetitum sensitivum*, & *negationem doni specialis*: unde nec concupiscentia est Deo odibilis, nisi *victrix*, puta, *ratione peccati*, non *ratione sui*, odio redundante in peccatum, non in concupiscentiam, causam peccati *mere per accidens*.

Sed malum mere physicum, causans pudorem, moraliter innoxium.

3. Licet concupiscentia, tanquam causa pudoris, sit malum *physicum*, & imperfectio ex naturæ limitatione promanans, uti & aliæ necessitates physicæ, ex nutritione consecutivæ, & *naturali pudori subjectæ*, nemo exinde dicet, in statu naturæ puræ non futuras fuisse possibiles, vel in Creatoris præjudicium redundantes &c.

Peccati remedium esse potuisset condonatio Dei gratuita.

Memorabile VI. Quod in statu naturæ puræ sicuti fuisset libertas, & peccati occasio cum potestate non nisi morali, *seu conditionata*, *seu absoluta*, ad servandam diutius totam naturæ legem; ita & fuisset peccatum. Hinc licet homo *de se* haud valuisset *condigne* satisfacere, potuisset tamen dari peccati remedium *per condonationem Dei gratuitam*, si minus *mere extrinsecam*, saltem *per qualitatem intrinsecam*, tanquam complementum condonationis, peccato incompossibile. Hic favor, seu qualitas, licet fuisset naturæ indebita, non tamen ideo fuisset *Theologice* supernaturalis, qua in re sicut nulla apparet implicantia, ita & possibilitas status manet salva.

Præmium virtutis sufficiens, etsi soli animæ impensum.

2. Sic si resurrectio corporum, naturaliter fuisset indebita ac impossibilis,* nulla exinde in Deum redundasset injustitia *positiva*; nam sicut actus externi non *formaliter*, sed solummodo *denominative* sunt liberi, ac meritorii; ita corpori non debetur præmium ex *justitiæ* titulo *strictè dictæ*, totusque homo, spectatus *moraliter*, censetur consequi suum finem, si modo anima beatitudine perfruatur. Hinc Patres, cum loquuntur *de Dei justitia*, loquuntur *de negativa*, quatenus ea minus sit manifesta hominibus, neque plus probant, quam quod resurrectio non sit *contra lumen rationis*, uti Gentiles contendebant.

Propagatio & vitæ civilis ratio fuisset similis modernæ, utpote peccato quoque tunc obstante.

Memorabile VII. Quod *propagatio humani Generis*, & *ratio vitæ civilis*, in statu naturæ puræ, eodem modo denique obtinuisset, quo in statu naturæ lapsæ: nam & ipsa in peccatum sensim prolapsa, iisdem ad vitam sustentandam, pacem publicam conservandam, & felicitatem tam hujus, quam alterius vitæ obtinendam subsidiis indiguisset; & sicut iisdem naturæ legibus fuisset obstricta, ita & disciplina ejusmodi legum, omnibus communi, tam circa religionem naturalem, quam circa humanam Societatem, habuisset opus, quæ disciplina tamen per jura Gentium, vel etiam alia positiva, pro rerum exigentiis cum tempore superaddita, fuisset ad majorem perfectionem deducta, eo proportionaliter modo, quo hæc in statu naturæ lapsæ: *etiam abstrahendo a religione revelata*, cernimus, ac experimur.

* Qua de re *Rainaudus* in Philosophia morali dist. 1. Q. 4.

§. III. §. III.

De statu Naturæ lapsæ.

Status Naturæ lapsæ, seu spoliatæ originali justitia.

Quæritur III. Quid specialiter notandum de statu naturæ lapsæ?

℞. I. Quod sit status, in quo Natura humana, per lapsum in peccatum, originalem justitiam, atque integritatem, a Protoparente acceptam, perdidit, variisque malis subjecta fuit: hæc considerari potest, prout nondum est reparata, & prout est reparata a *Christo* quo ad culpam, & qualis *de facto* datur in statu, quo vivimus.

Dicit peccatum originale, puta, peccatum Adami, moraliter nostrum:

℞. II. Quod peccati originalis, *qua actualis*, essentia consistat in peccato *Adami* præterito, *quatenus istud est moraliter nostrum*; essentia vero originalis, *qua habitualis*, consistat in eodem *Adami* peccato, *quatenus est moraliter posterorum*, & in iis moraliter perseverat. Patet: nam his præcise positis non intelligitur utriusque essentia. Inde

Habetque per peccatum illud præteritum; per alligationem nostrarum voluntatum & negationem remissionis. Non vero per qualitatem morbidam reatum pœnæ, aut privationem originalis justitiæ.

Fluit 1. Constitutiva peccati originalis, *qua habitualis*, essentialiter esse peccatum *Adami*, alligationem nostrarum voluntatum, & negationem remissionis.

Fluit 2. Contra quosdam Orthodoxos, peccatum originale non consistere *in qualitate morbida*, ut vult *Catharinus*: nam fingitur absque necessitate; nec potest explicari, a quo producatur, & quomodo propagetur. Neque consistit *in reatu pœnæ*, ut vult *Vasquezius*; quia juxta *Tridentinum* in baptismo tollitur, quidquid habet rationem peccati, quin tollatur totus reatus pœnæ temporalis, in hac vita subeundæ. Neque consistit *in privatione justitiæ originalis*, ut volunt *Thomistæ*, atque *Scotistæ*; quia peccatum originale vel potest tolli per condonationem extrinsecam, vel per qualitatem ejusdem sublativam; quin hoc ipso tollatur isthæc privatio, sicut reviviscat originalis justitia, nisi prout gratiam supernaturalem continet, naturæ puræ debitam asseverent. Accedit, quod Deus videatur, posse velle privationem justitiæ originalis tanquam pœnam, & effectum, quin hoc ipso velit peccatum originale.

Multo minus per substantiam a Diabolo factam, aut rebellionem concupiscentiæ.

Fluit 3. Contra Acatholicos, quos inter *Illyricus*, peccatum originale non esse *substantiam a Diabolo factam*, quæ animam ex imagine Dei transformat in imaginem Diaboli: nam cum, ex communi Doctorum, Deus solus *per se* sit causa & Auctor omnis substantiæ, nequit dari substantia intrinsece mala. Hos inter *Lutherus*, atque *Calvinus*, qui peccatum originale male statuunt *in rebellione concupiscentiæ*: nam juxta *Tridentinum* originale tollitur per baptismum, non tollitur peccati fomes, seu rebellio concupiscentiæ. Hos inter etiam est *Melanchton*, qui male adstruit pro originali *peccatum actuale a parvulis primo conceptionis instanti commissum*, quia ibi deest rationis usus & libertatis, & quamvis adesset, credibile haud foret, omnes illico moraliter peccaturos.

Dari hoc peccatum in omnibus Adæ posteris, excepta Immaculata, est de fide.

℞. III. Quod detur existentia peccati originalis, tam *actualis*, quam *habitualis*, in omnibus *Adæ* posteris, excepta sola Immaculata, patet: nam dari peccatum, *ab Adamo physice* patratum, sic ut fuerit etiam *moraliter* posterorum, in conceptione ab omnibus contractum, & perseverans moraliter, ita ut sit nobis intrinsecum, salutis privativum, ni deleatur, testatur Scriptura, Concilia, Patres, communis Fidelium, fundaturque in universali redemptione, necessitate baptismi etiam respectu parvulorum &c. De exceptione *Immaculatæ* Orthodoxis constat ex auctoritate irrefragabili & ratione manifesta: nam potuit Deus eandem eximere a pacto *Adami*, & præservare; ergo fecit, quæ demonstrata alibi legere est. Inde

Per & ob alligationem fuit nobis moraliter voluntarium & imputabile.

Deducitur 1. Peccatum originale *formaliter* existere in Posteris per peccatum *Adami*, quatenus est moraliter nostrum, *per & propter alligationem* voluntatum ad voluntatem *Adami*, tanquam capitis moralis a Deo constituti,

tuti, quo ad observationem, vel transgressionem legis de fructu arboris non comedendo. Siquidem peccatum *Adami*, ut esset *moraliter nostrum*, debuit esse nobis *moraliter voluntarium*, ac *imputabile* : tale esse non potuit, nisi per hoc, quod Deus transfuderit voluntates nostras in voluntatem *Adami*, & alligaverit voluntati illius, tanquam Capitis, in ordine ad observationem vel violationem legis, meritum vel demeritum, præmia vel pœnas inde consequentes.

Deducitur 2. Hanc alligationem voluntatum haberi per decretum Dei, seu pactum cum *Adamo*, tanquam capite morali suorum Posterorum. Nam quod potuerit Deus hac ratione voluntates nostras transfundere, patet ex Magistratu, alligante voluntatem pupilli, non exspectato ejus consensu, voluntati Tutoris; ex homine in alium v. gr. *Procuratorem*, seu *Legatum* transfundente suam voluntatem in ordine ad certos effectus &c. Quod Deus ita transfuderit, ex eo liquet, quod alius modus non suppetat salvandi Scripturam, quæ sæpe testatur, nos peccasse in *Adamo*. *Hæc alligatio fuit possibilis.*

Deducitur 3. Quod hæc alligatio fuerit *conveniens*, *& antecedenter ad omnem eventum humano Generi optabilis*. Nam erat *conveniens*, ut originalis justitia, donum præstantissimum, post se trahens amicitiam Dei cum infinitis aliis donis, non conferretur absque omni consensu & merito, ac vel ut obtruderetur invitis, aut saltem non consentientibus, cum hoc modo nec Angelis, nec *Adamo* collata sit. Item: *optabilius* erat, ut requireretur consensus moralis, quam physicus: nam alias differri debuisset ad usque usum rationis; ante quem plurimi decessissent, non elevati justitia originali. *Optabilius erat*, ut alligaretur consensus *Adamo*, utpote longe magis instructo donis naturæ, gratiæ præsidiis ad observandum præceptum, idque *principaliter* etiam intuitu istius alligationis, excepto tamen *Christo* & Beatissima. *Conveniens, & antecedenter ad omnem eventum optabilis Generi humano.*

Deducitur 4. Hanc transfusionem voluntatum probabiliter factam esse a Deo per aliquod pactum, *formaliter vel æquivalenter* tale, dicente Scriptura: (a) *ipsi autem, sicut Adam transgressi sunt pactum*: adeoque constituendo *Adamum Caput morale humani Generis*, probabilius ei innuit voluntatem, qua vellet transfundere justitiam, seu labem originalem in posteros, *Adamque* vel libere acceptavit, vel etiam, non requisito consensu, Deus absolute eum obligavit, utpote Dominus absolutus in f as creaturas. *Constititque in pacto cum Adamo, tanquam capite morali posterorum:*

Deducitur 5. Peccatum originale non transfundi physice per propagationem animæ ex traduce, seu per semen *Adami* infectum; sed *moraliter*, in quantum descensus immediatus, vel mediatus *per generationem naturalem est* conditio, ratione cujus fuit alligata voluntas descendentium, per quam peccarunt in *Adamo*, & ab illo, *tanquam capite morali*, originalem maculam contraxerunt. *Adeoque non physica quadam transfusione, sed mere morali, peccatum hoc corrupit Genus humanum.*

℞. 4. Quod variæ fuerint pœnæ peccati originalis. 1. *Quo ad animam* privatio gratiæ sanctificantis, & aliorum donorum supernaturalium: item vulnera præcipuarum potentiarum, intellectus, voluntatis, memoriæ, appetitus concupiscibilis, & irascibilis. 2. *Quo ad corpus*, mors, morbi, fames, sitis, dolores, & passiones aliæ afflictivæ. 3. His additæ pœnæ *quasi extrinsecæ*, inimicitia Dei, servitus Dæmonis, persecutio hominum, subjectio, * amissio dominii in bestias, calamitates a Cœlo, elementis &c. 4. Secuta demum pœna alterius vitæ pedissequa, quam vocant *damni* respectu visionis beatificæ; non tamen sensus respectu tartarei ignis. Ex quibus *Peccati originalis pœna varia.*

B 2 *Infer-*

(a) Osee 6. v. 7.

* *Ulloa* teste l. cit. f. m. 65. Etsi mulier in statu innocentiæ fuerit *naturaliter* subjecta viro, ut perfectiori individuo, quia *caput mulieris vir*, *neque creatus vir propter mulierem*, *sed mulier propter virum teste* Apostolo ad Cor. 1. c. 11. Tamen post lapsum subjecta fuit *duriori quadam subjectione*, puta etiam *invita*, *& jugi pertæsa* etiam danti imperia minus æqua &c.

Quo is natura spoliata donis gratuitis, & vulnerata in naturalibus bonis.

Infertur 1. Naturam humanam originali peccato fuisse spoliatam *donis gratuitis*, & vulneratam quoque *in naturalibus bonis*, non quidem *corruptione interna* principii physici, seu arbitrii liberi, sed *amissione juris* ad specialem Numinis providentiam, qua suppeditata fuissent auxilia, Naturæ integræ debita, ad finem ultimum facile consequendum.

Sic tamen, ut pleraque fuerint accidentales, hoc est, tales, quæ etiam dari potuissent absque peccato.

Infertur 2. Has omnes pœnas hoc ipso fuisse solummodo *accidentales*, non autem essentiales, * abstrahendo *ab excessu quodam* rebellis concupiscentiæ, qui de facto datur; item excepto mancipatu dæmonis, Dei inimicitia &c. Nam etsi hæ pœnæ inflictæ sint *ratione peccati originalis*, potuissent tamen dari *etiam sine peccato*, nempe *in statu naturæ puræ innocentis*. *De gratia originali*, cæterisque supernaturalibus donis, naturæ indebitis, patet ex conceptu *entis supernaturalis*: de *passibilitate* ac *mortalitate* constat ex natura composita per elementa, & per humores inter se pugnantes, cui proin æque connaturale est, per continuam pugnam pati, corrumpi, mori, ac animalibus cæteris. Eadem est ratio de *concupiscentia obluctante*, cum natura humana composita sit ex appetitu inferiore, qui contra rationem sæpe fertur in objecta illicita, ut dictum supra. Denique *de pœna damni* nullum est dubium, non enim visio beatifica debetur homini *naturaliter*, etsi pœna sensus æterna, absque personali peccato, adstrui nequeat, nulla ratione hanc evincente.

Unde vulnera non indicant corruptionem physicam, sed moralem.

Infertur 3. Naturam eatenus *vulneratam dici in naturalibus*, quatenus per peccatum *superata est* a justitia originali; non enim vulnus, nisi *continui separatio*: unde, disrupta hac unione, intellectus *vitiatus* fuit per ignorantiam; voluntas *infirmata* per propensionem ad malum; appetitus *concupiscibilis læsus* per effrenem concupiscentiam; *irascibilis* per infirmitatem, ac torporem ad bonum. Accessit ex Dæmonis mancipatu, ut etiam ab extrinseco potuerit tentari *vehementius*, excitando passiones in corpore per humores, turbando species ac phantasiam &c.

Adeoque juxta multos natura lapsa non est facta debilior, spectando vires puræ naturæ debitas.

℞. V. Quod, his nil obstantibus, juxta multos natura lapsa per originale non sit facta *debilior*, seu quod nil perdiderit de viribus arbitrii liberi, *puræ naturæ debitis*. 1. Quia juxta communem Patrum, naturalia mansere integra, & solum gratuita sunt amissa, natura lapsa non aliter differente a pura, quam homo vestibus spoliatus a nudo. 2. Quia damnata est propositio *Baii LV. in sensu Auctoris*, qui fuit, *quod Deus non potuisset creare hominem cum tali cumulo miseriarum, quibus nunc nascitur subjectus*. 3. Quia in utroque statu datur æqualis possibilitas ac impossibilitas moralis, *quo ad servandam diu totam naturæ legem*, neutra *absoluta*, utraque *conditionata*, ut dictum supra, sicque vitatur duplex error oppositus; *Lutheri*, qui liberum arbitrium dicebat deperditum; *Pelagii*, qui nihil perditum asseverabat.

Etsi non pauciores, quo ad rebellionem concupiscentiæ nimiam, oppositum tueantur.

Contra non pauci tenent, naturam lapsam fuisse factam debiliorem, *saltem secundum excessum concupiscentiæ rebellis*, quem peccato originali *essentialem* existimant, ut dictum supra. *Rationem assignant* 1. Quia natura lapsa per originale fuit etiam aversa a Deo in naturalibus; vere fuit odio digna, adeoque amisit quodammodo jus ad media, seu vires consequendi *Deum*, etiam *ut finem naturalem*; per servitutem diabolicam fuit facta indignior, vilior, atque debilior. 2. Quia *moralis necessitas* excidendi suo fine videtur repugnare conditioni naturæ innocentis, & perfectionibus Creatoris, quam necessitatem moralem, spectatis naturæ viribus, tamen adstruunt Patres in statu naturæ lapsæ. 3. Quia sic melius conciliantur duo effata Patrum, quo ad speciem opposita: nempe naturalia mansisse *integra*, & tamen naturam

* Hoc est tales, quæ infligi non potuissent absque peccato previo.

naturam non modo *spoliatam* gratuitis, sed etiam *vulneratam* in naturalibus, * uti descendentem de *Jericho*. Inde

Et illis.

Colligitur 1. Authores prioris sententiæ respondere ad rationem primam posterioris: quod natura, siquidem aversa sit per originale a Deo etiam ut Authore naturæ, sit quidem facta *infelicior*, & *miserior*, non tamen *debilior* in naturalibus. *Ad* 2. Quod in natura pura fuisset quidem moralis necessitas excidendi suo fine, non tamen *absoluta*, sed *superabilis*, quia *conditionata*, *si faceret*, *quod est in se*: sub hac conditione & natura lapsa habuisset *potentiam moralem*, ne incurreret saltem pœnas sensus. *Ad* 3. Quod vulneratio facta sit *per separationem* justitiæ originalis a natura, adeoque sit *vitiata*, *læsa*, & *debilior facta* respectu naturæ integræ, non puræ.

Et his adversa principia dissolventibus;

Colligitur 2. Authores posterioris sententiæ vicissim respondere ad rationem primam prioris, quod naturalia manserint integra, quo ad ea, quæ naturæ puræ sunt *debita determinate*, hoc est, tam *antecedenter*, quam *consequenter* ad peccatum, quod etiam in illo statu erat possibile; non autem quo ad ea, quæ tantum *indeterminate debita*, seu consequenter ad peccatum. *Ad* 2. Quod propositio *Baji* damnata sit *in sensu Authoris*, qui, uti constat ex Bulla, volebat hominem non potuisse ab initio creari *simpliciter mortalem*, *passibilem*, *cum aliqua concupiscentia*, *quomodolibet reluctante*; de *excessu* autem non fuerit quæstio: unde argumentum male extendi dicunt *a simpliciter ad secundum quid*. *Ad* 3. Quod impotentia *moralis*, & quidem *absoluta*, respectu totius legis servandæ diutius, videatur repugnare conditioni naturæ innocentis, ut dictum. Ita illi. *Nobis de his omnibus esto problema.* **

Gentilibus non est præcisa salutis spes.

Quæritur IV. An Gentilibus, quibus absque culpa est incognita vera religio, siquidem servent legem naturæ, salutis spes supersit?

℟. *Superest*: nam *facientibus, quod est in se*, Deus non deerit, subministrando necessaria, ac varia media, quibus ad salutem perveniant.

Si absque culpa sit ipsis incognita vera religio.

Dicitur 1. *Quibus absque culpa*, quales sunt, qui sparsi per inaccessos Orbis angulos, insulasque, vel *nullo modo*, vel *modo* solum *insufficiente*, hoc est, sine morali evidentia seu certitudine, *saltem respectiva*, credibilitatis de existentia revelationis, ac rei revelatæ, ad assensum fidei Theologicæ requisita, audierunt doctrinam cælestem, sic ut penes illos nullum fuerit obstaculum *culpabile*, & *moraliter imputabile*.

Serventque naturæ legem; ut absolute possunt.

Dicitur 2. *Siquidem servent legem naturæ*: quam habent semper, *super se signatam*, *tanquam lumen vultus Divini*, *una cum libertate indifferentiæ* juxta illud: *Deus ab initio constituit hominem*, *& reliquit eum in manu consilii sui*, *apponendo vitam & mortem*. (a) Immo quam habent etiam *cum possibilitate morali* servandi, *saltem aliquamdiu*, & *secundum prima principia in genere morum*, sic ut *facientibus*, *quod est in se*, Deus nunquam deneget gratiam, ulterius illam servare ut possint juxta ea, quæ supra diximus. Quod si non servent legem naturæ, jam non sunt *absque culpa*, seu obstaculo, respectu veræ fidei *imputabiliter* posito, sic ut damnentur non quidem *immediate directe*, *& formaliter* propter infidelitatem negativam, utpote penitus involuntariam; sed propter peccata personalia juxta illud: *qui non cognovit*, *& fecit digna plagis*, *vapulabit paucis*: (b) qua de causa & *Christus Sidoni* & *Tyro* judicium *remissius* prædixit. (c)

* Non quidem sic, ut debilitas major naturæ lapsæ proveniat ex corruptione intrinseca, privatione, seu immutatione principii intrinseci, naturæ *determinate* debiti; nam nullum hujus rei fundamentum in Scriptura, vel Patribus: sed ex amissione juris, *quasi moralis*, ad specialem Dei assistentiam, & auxilia naturalia, naturæ innocenti debita in ordine ad finem ultimum *moraliter* consequendum, uti dictum supra.

** Etsi, docti posteriorem sententiam, in eandem magis inclinemur.

(a) Ecclef. 17.

(b) Lucæ 12.

(c) Matth. 11.

Quia Deus subministrabit necessaria media consequenda veræ religionis.

Dicitur: Subministrando necessaria, & varia media &c. Nam, si qui præventi arcanis modis, quos Deus scit, longiori, vel toto vitæ cursu abstinuissent, *quo ad mores*, omni lethali peccato, Deus specialem hanc providentiam non sinet frustraneam, sed eos ad fidem rectam adducet: & humano quidem ministerio per aliquem ex innumeris modis, quæ suppetunt Deo ad res humanas, ita combinandas, ut homines in quocunque angulo hujus globi terraquei audiant ab alio homine doctrinam, quam *de necessitate medii* * credere debent, ut salvi fiant.

Uti exemplis variis est manifestum.

Inter varia exempla afferri solet ille dæmoniacus, a Christo liberatus cum dicto: *Annuntia illis, quanta tibi fecerit Dominus.* (a) Item *Cornelius Centurio religiosus, ac timens Deum*; (b) *Eunuchus Reginæ Candacis, qui venerat adorare in Jerusalem*: (c) *Sergius Paulus* Proconsul, homo bonæ moralitatis, *qui subin credidit admirans super doctrina Domini*, (d) *Macedones*, saltem aliqui, ad quos per visum missus est *Paulus*, (e) etsi prius prohibitus a Spiritu Sancto, ne adiret *Bithyniam*; Magi venientes ab Oriente, & sic de aliis. In veteri Testamento *Jobus Idumæus*, *Jethro Madianita* primus ex alienigenis, *qui obtulit holocausta, & hostias Deo*; subin Author *Rechabitarum*, teste *Cornelio a Lapide*; (f) *Ruth Moabitis* dicens: *Deus tuus, Deus meus*; *Achior Ammonita*, & sic de aliis, epiphomena verissimum addente sancto *Augustino*: (g) *salus religionis hujus, per quam solam veram salus vera veraciterque promittitur, nulli unquam defuit, qui dignus fuit, & cui defuit, dignus non fuit.*

Notitia de triplici Naturæ statu.

Quæritur V. An notitia de hoc triplici Naturæ statu, etsi ad propositum scopum stricte haud necessaria, saltem non sit scitu digna, & utilis, præcipue Orthodoxis?

Scitu digna, & utilis, ob plurimos errores, inde ab Acatholicis male deductos.

℞. *Est scitu digna, & utilis propter plurimos errores, quos, admodum perniciosos, ex hoc triplici Naturæ statu deduxerunt Acatholici, & etiamnum hodie deducunt in hac ipsa materia de jure naturæ.*

Uti Pelagiani.

Exemplo sit I. Pelagius, qui negavit *statum naturæ integræ, seu elevatæ*, ratus, hominem *solis naturæ viribus*, posse servare totam legem, *salutariter mereri, & supernaturalem* beatitudinem consequi: & ex hoc purulento principio, quid mirum, quod pestilentes alias deduxerit sequelas? v. g. *Adami* statum fuisse conditionem Naturæ; eundem æque ante, ac post lapsum fuisse obnoxium concupiscentiæ, morti, & aliis malis; omnem gratiam dari ex meritis, merita autem haberi ex solis naturæ viribus; regulariter solam dari gratiam externam creationis, liberi arbitrii &c. internam nec necessariam absolute, cum non det simpliciter posse, sed bene agere &c. Immo negavit quoque *statum naturæ lapsæ*, proprie talem, asserens, pecca-

---

* Videatur *P. Dominicus Viva* in propos. quartam ab *Innocentio XI.* damnatam n. 13. f. m. 188. Ubi triplicem sententiam refert. Prima inter necessaria *necessitate medii* adstruit *Deum esse, esse remuneratorem*; mysteria *Trinitatis*, & *Incarnationis* inter necessaria reponit *necessitate præcepti*, adeoque invincibiliter ignorantes salvari posse admittit. Sed hæc opinio est S. Scripturæ opposita, quæ ait: *non est in alio aliquo salus, nisi in Christo.* Altera inter necessaria *necessitate medii* refert fidem utriusque Mysterii, *saltem implicitam*, una cum voto Baptismi, in contritione vel dilectione Dei perfecta *implicite* incluso, ut sic aliquatenus saltem quis ingrediatur Ecclesiam Catholicam, Salutemque consequatur, non *vi sectæ*, quam credit *explicite*, sed *vi Religionis Catholicæ*, quam credit *implicite* retractando quamcunque aliam fidem; ita *Suarezius*, *Laymannus*, *Medina*, *Sa* & alii. Contra non pauci cum *Angelico* inter necessaria *necessitate medii* requirunt etiam *fidem explicitam* utriusque Mysterii *Trinitatis*, & *Incarnationis*, quo casu non desunt Deo innumera media, queis succurrat infideli *facienti, quod est in se*, de quibus Historiæ. Secundam opinionem, *ut probabiliorem*, & *benigniorem* amplectimur cum *Dominico Viva*, in propos. 65. ab *Innocentio XI.* damnatam n. 10. & 11. f. m. 327.

(a) *Marci* 5. Matth. 8.
(b) Actorum 10.
(c) Ibidem c. 8.
(d) Ibidem c. 13.
(e) Ibidem c. 16.
(f) 1. Paralip. 2.
(g) De temp. *Christ.* relig. Idem de prædest. c. 9.

peccatum *Adæ* illi soli nocuisse, neque dari originale, transfusum in posteros, *quo ad culpam*, sed solum *quo ad imitationem*, licet ejus Discipuli transfusum admitterent *quo ad pœnam*; hæreticis aliis, circa peccati originalis essentiam, ac existentiam, in errores varios prolapsis, ut supra diximus.

Exemplo sint II. Semipelagiani, seu *Massilienses*, qui admittebant quidem gratiam internam ad potentiam bene agendi, uti & labem originalem; cum *Pelagio* tamen eatenus evertebant statum naturæ integræ elevatæ, quatenus dicebat *initium justitiæ esse ex nobis, seu ex naturæ viribus*. Inde fluxerant sequelæ quorumdam contagiosæ: v. gr. gratiam omnibus quidem offerri, non tamen *prævenire*, vel *adjuvare* libertatem in agendo, sed tantum *subsequi*, adeoque non esse necessariam *ad inchoandum, vel faciendum bonum*, sed tantum *ad illius consummationem, atque perseverantiam*; Deum tantum dare *posse* agere, non *velle* agere bonum, adeoque dari quidem gratiam invitantem, *non tamen cooperantem*; omnes posse solis naturæ viribus agere *salutariter* &c. &c. * *Semipelagiani.*

Exemplo sint III. Lutherus, atque *Calvinus*, gloriosa Protestantibus nomina, qui *statum naturæ puræ* negabant, rati, hominem non potuisse creari sine justitia originali: qui itidem corrumpebant statum naturæ lapsæ, dicentes, *liberum arbitrium in natura lapsa deperditum, sicque corruptam fuisse naturam, ut nihil possit ab ea procedere, nisi peccatum*. *Lutherus, & Calvinus.*

Exemplo sit IV. Bajus, qui negavit pariter *possibilitatem status puræ naturæ*, inde deducens damnatas quisquilias de elevatione, & integritate naturæ, *veluti conditione mere naturali*; *de impossibilitate hominis initio creandi, ut nunc nascitur &c.* sicut supra jam memoravimus. *Bajus.*

Exemplo sit V. Jansenius cum suis pedissequis, qui præcipua sua fundamenta deducunt *ex male negata possibilitate status puræ naturæ*. Nam inde fluit, originalem justitiam, gratiam sanctificantem, electionem ad visionem beatificam &c. esse dona, puræ naturæ innocenti debita, nec sine illis ante peccatum potuisse creari hominem; fluit, illa dona non esse *intrinsece, & quo ad substantiam*, supernaturalia, adeoque illorum privationem esse pœnam originalis peccati *essentialem*; immo ad essentiam gratiæ, intrinsece supernaturalis, non requiri, ut sit indebita naturæ; fluit, *Adamum* ante peccatum fuisse amicum Dei naturalem; per solam naturam habuisse jus primum, & radicale ad visionem beatificam; fluit, illa dona, naturæ integræ debita, etsi non dederint *ipsum operari simpliciter* juxta *Jansenium*, dedisse tamen ipsum posse *operari*, adeoque conjuncta fuisse cum libertate indifferentiæ, sed iis deperditis & ipsam hanc perditam libertatem, naturamque lapsam traditam esse delectationi *victrici*, seu necessitanti ad peccata *per concupiscentiam*, seu ad bona *per Christi gratiam, cui resisti nequit*; illa mala, & ista bona manere homini imputabilia ad meritum seu demeritum, ad præmium seu pœnam, eo ipso, quod hæc bona, & illa mala sint adhuc libera *a necessitate coactionis*, & voluntaria in voluntate Protoparentis, moraliter nostra; fluit, gratiam sufficientem in statu naturæ lapsæ non tam utilem, quam perniciosam, quacum sola homini justo, etiam conanti, præcepta impossibilia, adeoque *Christum* non pro omnibus mortuum; fluit denique, causam omnis reprobationis esse peccatum originale, ob quod Deus sine ulla prævisione ullius demeriti decernat damnationem; motus involuntarios esse peccata, immo omne opus, quod non actu refertur ad Deum, esse peccatum, & si quæ sunt plura alia *Janseniani* cerebri erronea, ac damnata phantasmata. *Jansenius.*

* Non una erat *Semipelagianorum* classis, nec circa gratiam idem error, nisi quod initium fidei non gratiæ, sed arbitrii liberi viribus adscriberent, uti ex *S. Hilario & Prospero* alibi dicemus.

Puffendorfius. *Exemplo sit VI. Puffendorfius* cum suis amanuensibus, qui jus Naturæ; *non quidem male ex statu, ab omni elevatione præcisa*, examinant, sed tamen per solam felicitatem, *hujus vitæ terminis conclusam*, dimetiuntur; quasi vero præscindi posset a felicitate vitæ alterius, saltem qualicunque, ipso naturæ lumine cognita; quasi vero jus stabiliri possit, nullo respectu habito ad pœnam, vel præmium alterius vitæ, *saltem naturale*, quo solo Naturæ Author, tanquam remunerator bonorum, & vindex malorum, naturali juri sufficientem, ac plenam dat efficaciam: unde *Puffendorfiana* disciplina de naturæ jure enervis, manca, in multis falsa, in non paucis periculosa, atque erronea, uti per decursum sæpius clarescet. *

Guilelmus de Muelen. *Exemplo sit VII. Guilielmus de Muelen* protestanticus, qui sententia, vel ipsi *Thomasio paradoxa*, & ad *Antinomismum* inclinante, ** statuit, in statu naturæ integræ *nullam* obtinuisse *legem naturalem*, sed ex mero naturæ impulsu, ac quadam inclinatione illibata, absque obligatione, considerata ut tali, homines observaturos fuisse ea, ad quæ in statu corrupto nos adigimur per leges Naturæ, ut adeo nec hodierna justitiæ & injustitiæ notitia status ille, longe felicior, indiguisset. Sed

Contra est 1. Quod homo in statu Naturæ integræ, abstrahendo a lege positiva, vetante fructum scientiæ, polygamiam, divortium &c. fuerit liber *simpliciter*: ergo poterat peccare: atqui peccatum est *transgressio legis*.

Contra est 2. Quod constet, ante transgressionem legis positivæ, *de facto* peccasse primos homines, saltem in mente *per infidelitatem, & superbiam*, transgrediendo leges naturales subjectionis, & dependentiæ a Deo Creatore &c. *Unde Thomasius: non poterat violari lex positiva, quin simul violaretur justum naturale, facienda ea esse, quæ Deus jubet*. (a)

Exemplo sit VIII. Ipse *Thomasius*, qui variis erroribus *statum naturæ integræ* corruptum dedit. Hos inter est, cum dicit: 1. (b) *Homo in statu illo potuisset credo carnes comedere, sed vereor, ut voluisset: si tamen voluisset, magis probabile est, eum comedisse carnes crudas, quam coctas*: quasi vero vel natura belluinum hunc morem, subin, hac ipsa de causa, tam severe a Deo prohibitum, *** minus horruisset; vel sapientia illius status, tanto superior, modum naturæ humanæ magis congruum, commodumque, ignorare potuisset. *Cum dicit* 2. (c) *Nec de infantibus cur aliter sentiam, causam video. Potuissent nimirum a nativitate cum Parentibus suis sapienter de rebus quibuscunque ratiocinari &c.* quasi vero causam aliter sentiendi non darent organa, infantiæ propria, & absque prodigio ad ratiocinationes, saltem adeo maturas, inepta. *Cum dicit* 3. (d) Fuit *societas in statu integro summe æqualis*, cum ante lapsum, communis subjectionis causa, imperfectio *Evæ tribui* nequeat: quasi vero subjectio, *respectu viri*, ut perfectioris individui, de quo Apostolus: *neque creatus est vir propter mulierem*, sed *mulier propter virum* (e) fuisset imperfectio, repugnans illi statui, nec nisi in pœnam lapsus injuncta. **** Accumulare plures ejusdem errores, opus non est: ex his sat patet, quam belle is correxerit *errores communis doctrinæ* (f) ut ait, quos ipse potius adstruxit *contra communem doctrinam*.

INSTRU-

* Inde est, quod in specim. Controv. c. 4. §. 12. de statu hominum naturali, *statum purorum naturalium* ad Scholasticorum *commenta* rejiciat, sic ut non existentiam modo status puræ naturæ, sed & possibilitatem, *commentitiam* arguere videatur.

** Unde *Thomasius* l. infra cit. quo pacto, cum forte legeret (*de Muelem*) *justo legem non esse positam*, incaute (cum *Luthero*, & aliis Antinomistis) in istam sententiam *paradoxam* prolapsus est.

(a) Jurispr. Divinæ L. 1. c. 2. in nota ad n. 61. edit. 1730. (b) L. 1. c. 2. n. 22.

*** Gen. 9. *Carnem cum sanguine non comedetis &c.*

(c) L. c. n. 25. (d) L. c. n. 29. (e) Ad Cor. 1. c. 11.

**** Videantur dicenda infra p. 2. Tit. 1. de statu conjugali.

(f) In programmate Libri cit. f. m. 80. edit. A. 1694. *Fugeschbeigen, das ihm diso Detrachtung die Nichtigkeit viler gemeinem Tehren, von dem Stand der Unschuld burde gebisen haben, dar esburde* Respublicas *gegeben haben*, qua de re supra; *das die Kinder den Elteren batten geborchen müssen*, quasi vero subordinatio, seu subjectio, mere directiva, statum integritatis dedecuisset.

INSTRUCTIO III.

Instructio III.

De statu Naturæ antediluviano.

§. I.

§. I.

De propagatione hominum antediluviana.

Propagatio humani Generis antediluviana tam copiosa, immo copiosior quam postdiluviana.

QUæritur I. *Qualis & quanta fuit propagatio humani Generis per primos incolas hujus Mundi ad usque diluvium?*

℞. *Videtur, humanum Genus fuisse tam copiosum, ac nunc; immo copiosius forsan, & consequenter incolas antediluvianos per quatuor Orbis partes æque fuisse diffusos.*

Colligitur ex diuturnitate temporis, saltem ad sedecim sæcula extensi.

Ratio est 1. *Tempus*, ab *Adamo* ad usque Cataclismum, ultra sedecim sæcula extensum. * Si *fides Diodoro*, post diluvium, spatio trecentorum annorum, sic multiplicati fuere *Noachidæ*, ut *Ninus* habuerit exercitum peditum decies septies centena millia; equitum ducenta millia; curruum falcatorum millia decem, & sexcentos. Eodem tempore *Zoroaster* quadringenta millia solummodo virorum &c. in suis copiis numeravit, eodem teste *Diodoro*. Illud certum, *Hebræos* spatio annorum quindecim supra ducentos, adeo fuisse propagatos *in Ægypto*, ut inde exierint *sexcenta fere millia peditum virorum*, etsi non nisi septuaginta animæ sint ingressæ. (a) Si duobus, tribusve sæculis multitudo tanta, respectu exercitus gemini, & aliquot personarum, quanta fuerit in sedecim sæculis respectu totius Generis humani?

Ex longevitate vitæ, ab Adamitis ad octo & novem sæcula plerumque extensæ.

Ratio est 2. Vita *Adamitarum longissima*. De Protoparente novimus, quod post centum annos & triginta, genito *Seth*, ** per ulteriores octingentos *genuerit filios, & filias*, *** ut ad cæterorum ætatem, in octo vel novem sæcula plerumque extensam, ex primævo Naturæ robore, omnibus communi, ducatur merito argumentum. Certe *Cain*, teste *Pererio*, (b) *Lamecho*, nepoti quinto, a quo creditur occisus, convixit pluribus annis: *Noe*, eodem Authore, (c) *Abrahamo*, nepoti decimo, coævus fuit per quinquaginta & octo annos: *Sem*, juxta *Cornelii* chronotaxin, *Jacobo*, nepoti undecimo, synchronus fuit per annos propemodum quinquaginta (d). Quam hominibus abundaret hic Mundus, si plerique, violenta morte non abrepti, sexcentis abhinc annis etiamnum viverent, nobisque conviverent? Quid si diuturna adeo vita per sedecim sæcula durasset?

Ratio

---

* Juxta Vulgatam per annos 1656. juxta Septuaginta per annos 2262. Annos autem & sæcula tunc eodem computo venisse, ac hodie, indubitatum est Criticis, quorum momenta protulimus in Inst. Hist. Sacræ c. 1. Instruct. 3. f. 60.

(a) Gen. 46. 27. Deut. 10. 22.

** Adeoque non post *occisum Abelem* anno 129. etsi *Moyses* natum referat primum post *Jabel & Jubal*, quo tempore *Adam* non erat amplius in vivis.

*** *Adamum*, post natum *Abelem*, ultra annos centenos, abstinuisse a generandis prolibus non est vero simile, obstante præcepto *multiplicamini*, maxime in prima hominum penuria: & unde suam habuisset uxorem *Cain*? Quod aliis prætermissis solum *Seth* Scriptura memoret, ratio est, quia hoc satis erat ad scopum, seu lineam descendentem *Noemi*, & consequenter nostram, *ex Adamo* demonstrandam. Jam tum *cœpisse homines multiplicari*, etsi id sexto primum capite referat *Moyses*, per non infrequentem Sacro Historico postpositionem, patet *ex dicto Caini: omnis, qui invenerit me, occidet me &c.* Sic licet sacer Historicus dicat, *vixit Seth* 105. *annos, & genuit Enos &c. cum Noe esset* 500. *annorum genuit Sem &c.* nequaquam sequitur, nullos antea filios generasse, quia id memorare non erat necessarium ad ostendendam *Noe* genealogiam, sufficiebatque addidisse *insuper genuit filios & filias &c.* ut enim *Christus* non descendit ex *Abraham, Isaac, & Jacob* per primogenitos, ita nec *Noe*, nec Genus humanum *ex Adamo*, vel Patriarchis illis per primogenitos &c. Videatur *Ulloa* l. c. f. 207.

(b) L. 7. in Gen. n. 23. & 24.

(c) L. 14. n. 610.

(d) in Chronol. post Genesin.

Ex lata initio lege: multiplicamini.

Ratio est 3. Lata initio lex: crescite, multiplicamini, & replete Terram (a) hanc utique primis illis sæculis observatam esse quam maxime, ex eo colligitur, quod de nullo cælibe constet, nec *de Abele*, contra quam opinentur non nulli. *

Ex primævo ætatis flore ac robore.

Ratio est 4. Primævæ ætatis robur, ac flos, ** posterorum qualitatibus morbidis necdum ita debilitatus, atque corruptus, *accedente benedictione Divina*, qua Numen *Evæ* prædixit, non modo *multiplicandas ærumnas, sed & conceptus*; hinc *Saliano* Authore rectius sentiunt, qui pene quot annis geminos, alterum marem, alteram fæminam, produxisse putant, cumque hi sensim adolescerent, alii identidem pullularent, *Eva* perpetuo aut ferente uterum, aut parturiente. Quod si contigit, debita cum proportione, aliis fæminis lapsu sæculorum sedecim cum dimidio, quis in computum cogere poterit millionum milliones, tunc incolentium hunc Orbem? Jam sic: Etsi non singulæ rationes, complexum tamen ex hisce quaternis *probabiliorem* facit Sancti *Augustini* sententiam, qua dixit, primam illam hominum generationem *in immensum annos MDCLVI. propagatam*: (b) ergo & assertum supra positum, *videtur* probabilius.

Tres hominum progenies præcipua ante diluvium. Primaria Adami per Seth, ex qua fuit dicta Civitas cælestis.

Quæritur II. Quot & quales erant hominum progenies ante diluvium memorabiles?

℟: *Tres*. Prima, & primaria descendebat ex *Adamo* per *Seth*, quem *Eva* nominavit *semen aliud* pro *Abel* secundogenito; (c) *Adam* vero *specialiter* genitum a se dixit *ad imaginem, & similitudinem suam*, (d) adeoque *divinam*. Atque hæc progenies initium dedit celebri illi *civitati Dei*, seu cælesti, juxta phrasin *Sancti Augustini* (e) cujus surculos Scriptura vocat *filios Dei*; Apostolus Gentium *vasa aurea, argentea, facta in honorem in magna Mundi domo*, (f) hoc est, *prædestinatos*, ut idem explicat in epistola *ad Romanos*. (g)

Altera Adami per Cainum primogenitum, ex quo famosa civitas terrena, seu fuere dicti filii hominum.

Altera progenies descendit ex *Adamo* per *Cainum* primogenitum, & quæ initium dedit *famosæ Civitati terrenæ*, ut habet idem *Hypponensis*, cujus posteros S. Scriptura vocat *filios hominum*; Apostolus *vasa lignea, fictilia*, facta *in contumeliam* in Mundi hujus *magna domo*, hoc est, *præscitos*, ac *reprobos*, de quibus idem Apostolus loco citato.

Tertia mixta, quæ originem traxit ex sceleratis connubiis filiorum Dei, & filiarum

Tertia progenies mixta originem traxit ex sceleratis connubiis filiorum Dei, & filiarum hominum, *** de qua Scriptura: *Gigantes erant super terram in diebus illis: postquam enim ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, illæque genuerunt; isti sunt potentes a sæculo viri famosi*, ex corruptione familiæ *Seth* cum familia *Cain* dicti gigantes, hoc est, *filii terræ*, non solum

(a) Gen. 1. 28.

* Quos refutat *Salianus* ad A. M. 229. unde *Abel* dicitur *absque filiis*, sicut *Melchisedech sine Patre & Matre*, scilicet *de quibus constaret*. Nec enim credibile est, *Abelem* per annos plus centum (quos *per multos dies* indicat Scriptura) stante lege *multiplicamini*, & in prima hominum penuria, mansisse cælibem, præsertim cum videatur, habuisse *familiam propriam*, offerens *de primogenitis gregis sui &c.*

** Neque obstat *illud S. Augustini* L. 15. de Civit. c. 15. *Tanto serior fuit proportione pubertas, quanta vitæ totius annositas*: nam ex hac ipsa ratione primævi roboris patet *S. Augustinum* non locutum de pubertate, prout denotat *vim generativam*, sed prout indicat *distantiam a senectute*: & licet fuissent impuberes ad usque annum 70. spectata etiam vi generativa; quid tantilla mora minueret, respectu habito ad vitam in sex, septem, vel octo secula prolongatam? Neque obstat illud, *eruntque dies illius centum viginti annorum*: Gen. 6. quia ex communi intelliguntur hi anni de spatio ad pœnitentiam concesso ante diluvium.

(b) L. 15. de Civit. *Dei* c. 8.

(c) Gen. 4. 26.

(d) Gen. 5. 3.

(e) L. 14. de civit. Dei c. ult. & L. 15. c. 1. & sequent.

(f) 2. ad. Tim. 2. 20.

(g) C. 9. Quæ omnia *in sensu orthodoxo*, & procul a *Sethianorum, Prædestinatianorum & Calvinianorum* erroribus sicuti dicta, ita & intelligenda sunt.

*** Non ex commixtione propria, aut dæmonum cum fæminis, ut non nulli fingebant; neque ut alii, Angelorum cum iisdem &c.

lum propter immanem corporum proceritatem, * verum etiam propter animum trucem, & quasi terrenum, id est, propter *superbiam*, *tyrannidem*, ac *immersionem in res terrenas*.

hominum: unde sic dicta gigantea progenies.

Prima progenies Filiorum Dei, qui sic dicti ob characterem *probitatis*, habuit sectatores initio multos; secunda filiorum hominum, qui sic appellati *ob improbitatem*, sectatores habuit longe plures, *ex Adamo* descendentes *per Cain*; immo & *per Abelem*, & alios *Adami filios*, siquidem ad unum omnes fuere diluvio obruti, excepta *Noe Sethiani* familia. Civitatem *Caini* terrestrem auxit progenies mixta, cui ansam dedere formosæ filiæ, quæ accedente musica inter suos inventa, traxerant in ruinam etiam *Sethi* posteros, dum contra naturale præceptum vitandi periculi, ne declinarent a justitiæ semita, perniciosis illarum nuptiis se illigarunt.

Prima nomen traxit a probitate, altera ab improbitate.

§. II.

§. 2.

De vivendi forma antediluviana.

Quæritur III. Qualis politica vivendi forma penes antediluvianos Mundi incolas viguerit?

Politica vivendi forma.

℞. *Probabilius incoluere, fere ad nostri temporis normam, pagos, castella, urbes; adeoque videntur habuisse Monarchias, Aristocratias, Democratias, aliasque regiminis species, non minus perfectas, quam præsentes.*

Fuit habitando pagos, urbes, sub regimine vario.

Suadetur 1. Quia de urbe *Henochia*, a *Caino* erecta, constat: immo teste sancto *Ambrosio*, (a) *Urbes condidit plures Cainus, multorumque Princeps, ac Dominus plurimos annos impune vixit*. Addit *Philo*: (b) quod aquæ diluvii *civitates cunctas*, in campestribus regionibus sitas, *inundarint, atque subverterint; quæ autem in editioribus locis habitatæ sint, continuati imbres, nec interdiu, nec noctu intermissi, funditus subruerint*.

Usu colligitur ex urbe Henochia.

Suadetur 2. Quia absonum est judicare antediluvianos omnes fuisse *stupidos, bardos, incultos, barbaros*, cum per novem sæcula illis convixerit *Adam*, omni sapientia repletus, & Patriarchæ alii, præclari adeo præceptores: ergo probabilius non omnes erant vagabundi, ad instar *Arabum*, ac *Tartarorum*; sed coluere plerique vitam civilem, sustentandæ vitæ & commodam & *suo modo* necessariam.

Indole minime barda.

Suadetur 3. Quia copia *Adamitarum*, dissensionum evitatio, & terræ promovenda cultura haud dubie sua serit rerum divisionem, factam vel *prima occupatione*, vel *Adami determinatione*, *forte*, vel *alio modo* nobis incognito: unde, ad defendenda propria, pagi & urbes, varieque formæ regiminis necessariæ.

Necessitate divisionis, defensionis, vitæque commodius traducendæ.

Quæritur IV. Quæ fuerit commercii humani ratio apud Adamitas antediluvianos?

℞. I. *Usi sunt omnes lingua, dicta postmodum Hebræa, etsi per dialectos multas divisa, ut ægre se caperent unæ, & aliæ ex illis Gentibus.*

Usi omnes lingua, quæ dicta postmodum hebræa, etsi per dialectos variata.

Colligitur unitas ex eo, quod non nisi post cataclismum memoretur linguarum divisio, cum prius terra esset *labii unius*.

Colligitur hebræa ex communi Authorum, & ex etymologia nominum, quæ ante diluvium hominibus imposita legimus.

Colli-

---

* *S. Augustinus* ait L. 15. de civit. Dei c. 9. *Vidi ipse non solus, sed aliquos mecum in Uticensi littore, molarem hominis dentem tam ingentem, ut si in nostrorum dentium modulos minutatim concideretur, centum nobis videretur facere potuisse*, ut adeo molaris ille dens, quem in ærario nostro *Orbaniano* hic loci videre est, nequaquam fidem excedat, ut multi putant. Quod Gigantes dicti sint non solum *ob morum feritatem*, ac *violentiam*, sed *ob staturæ proceritatem*, pluribus probat *Natalis Alexander* Histor. Ecclesiast. T. 1. f. m. 89.

(a) L. 2. de *Cain* & *Abel* c. 10.

(b) *Philo* de vita *Moysis*.

Colligitur diversitas dialectica ex *Gaaladitico Sciboleth*, & ex paritate idiomatum matricum, qualis *Græca*, *Latina*, *Germana &c.*

Nec defuit mercatura, etiam nautica.

℞. II. *Nec illis defuit mercatura, etiam nautica per navigationes.*

Desumitur 1. Ex eo, quod, uti dictum, non omnes fuerint *trunci*, *& duro e robore nati*, *queis neque mos*, *neque cultus erat*. Cum ergo *non omnis ferret omnia tellus*, necesse erat, ex una vehi in aliam regionem, quæ huic superflua, illi commoda, ac opportuna.

Desumitur 2. Insulas, terræ nobilem portionem, formatas quoque initio, ut essent navigantium asyla, & hospitia, satis est verosimile: ergo hanc quoque terram replessent in Orbem diffusæ gentes; non natitando; ergo navigando: non enim apparet, cur ars, posteris cognita, antediluvianos fugeret, captumque superaret.

Uti & artes aliæ, quarum inventores memorat sacer codex.

℞. III. *Nec caruere artibus mechanicis, uti nec liberalibus disciplinis*. *Colligitur* 1. *Architectonica*, *mercatura*, & *nautica* colligitur ex dictis. 2. *Agricultura*, & *pastoritia* ex eo, quod *Cain* dicatur *agricola*, *Abel pastor* ovium, & *Jabiel* Pater eorum, qui habitaverant in *tentoriis pastoritiis*. 3. Fabrilis ferraria, & metallifera desumitur ex eo, quod *Tubalcain* dicatur *malleator*, *& faber in cuncta opera ferri & æris*. 4. Ars bellica, quam tanti æstimant miseri mortales, ut ingeniosius norint sævire in semetipsos, tot inter gentes illas, in vitia prolapsas, vix defuerit, præcipue inter Gigantes antediluvianos, quos *Moyses* vocat *viros famosos*, *sæculo potentes*; & sanctus *Augustinus* iisdem *etiam* applicat epitheton Prophetæ *Baruch*, *scientes bellum*. 5. Musica colligitur ex eo, quod dicatur *Jubal* pater canentium *cythara* & organo. 6. Theosophia quædam deducitur ex eo, quod *Enos dicatur*, *cœpisse invocare nomen Domini &c.* Verbo: dicere ni velimus, *Adamitas* illos meros fuisse fungos, satis probabiliter concluditur, *Ulloa* Authore, (a) multos ex illis exercuisse artes mechanicas, & liberales, nec non didicisse disciplinas naturales plerasque, etsi non omnino omnes, nec ea forsan perfectione, quæ modo visitur. Profecto cum intra quindecim sæcula, quæ diluvium, & *Romam* conditam intermediant, postdiluviani, etsi Patriarcharum primorum magisteriis destituti, curtaque ætatis decempeda dimensi, usi sunt pene omnibus artibus, ac disciplinis; cum Mundum mercatura, & navigationibus perlustrarint, urbibus, pagisque repleverint, & per Monarchias, aliasque regiminis formas, civilem vitam coluerint, quis antediluvianis similia negabit, etsi per septendecim prope sæcula vividiore ingenio, longiore experientia, potioribus naturæ viribus hunc Mundum colentibus, & incolentibus?

Ratio victus

Quæritur V. Quæ ratio victus in statu illo hominum antediluviano?

Cum non constet occisionem animalium fuisse a Deo prohibitam.

℞. I. *Non constat*, *occisionem animalium*, *sive aquatilium*, *sive volatilium*, *sive terrestium a Deo tunc fuisse prohibitam*. Patet 1. Ex illo: *dominamini piscibus maris &c.* ergo concessum *Adami* posteris fuit dominium proprietatis *in ordine ad usumfructum*: atqui hic haberi nequit ex animalibus plurimis, nisi occisis, per pelles ad vestitum; per ossium ac viscerum medicinales virtutes ad vitam; per carnium esum ad victum &c. *Patet* 2. *Ex sacrificiis*: sic obtulit *Abel ex primogenitis gregis sui*, *& de adipibus eorum* (b): Unde illud *Ovidii*: *At vetus illa ætas non polluit Ora cruore*, *tunc & aves tuto movere per aera pennas &c* sapit *Pythagorismum* de transmigratione animarum in corpora animalium &c. qui, si substitisset illa ætate per sedecim sæcula, nec terra accumulatos animalium greges, nec aer volatilia, nec fluvii aquatilia capere potuissent, uti recte notavit *Maldonatus*. (c)

℞. II.

(a) De primis & ultimis temporibus disp. 2. c. 1. n. 13. f. m. 213.
(b) Gen. 4.
(c) In 19. *Matth.* ver. 4.

℞. II. *Neque constat, esum ejusmodi animalium illo ævo fuisse prohibitum.* Nam quod non nisi post diluvium legamus datam a Deo expressam licentiam: *omne, quod movetur, & vivit* (proportionatum complexioni humanæ) *erit vobis in cibum &c.* (a) nil obstat: siquidem prius id memorare *explicite Moyses* neque debuit, neque voluit, contentus id indicasse *implicite*: *dominamini &c.* Neque repetita carnis permissio est Scripturæ insueta: sic legimus post diluvium, *æstas & hyems, nox & dies non requiescent*: (b) & tamen jam ante diluvium dixerat Creator: *dividant diem ac noctem, & sint in signa & tempora.* (c) Nec denique prohibitio recte deducitur ex illis verbis: *dedi vobis omnem herbam, ut sint vobis in escam, & animantibus cunctis.* (d) Nam prius jam dixerat Deus: *dominamini &c. si exclusive* sumantur hæc verba; nec lacticiniis vesci potuissent homines illi, nec animantes carnivoræ carnibus, repugnante natura, sed meris pomis, ac herbis, id quod absurdum. Hinc sanctus *Paulinus* in illud *Divi Pauli*: *quis gregem pascit, quin de lacte ejus edat?* (e) male subinfert: *Non igitur Abel gregem pascens, gregis lacte non vescebatur*, nec non & carne, cum specialis ratio non proferatur.

Neque constat fuisse prohibitum carnium esum.

℞. III. *Probabilius tamen Sethiani quidam Nepotes; immo & alii, vel semper, vel plerumque ab esu carnium abstinuere, non quidem præcepti ergo, sed aliis de causis.* Patriarchæ illi, in Scriptura nominati, videntur abstinuisse *severioris disciplinæ causa*, utpote *quasi Ecclesiastici*, & *Religiosi* illius ætatis, magisque remoti a rebus carnalibus. Alii, vel eadem de causa, vel saltem *ob nauseam*, multiplici carnium immunditia procreatam, quam nos ab assuetudine etsi minus experiamur, illi tamen ob puriorem educationem, cum magis sentirent, hoc ipso in alimenta fructuum defæcatiora magis inclinabantur.

Etsi multi præsertim ex Sethianis vel plerumque, vel semper abstinuerint.

§. III. §. 3.

De moribus atque religione antediluviana.

Quæritur VI. Quæ morum ratio, norma, atque religio in Mundo antediluviano?

Ratio morum in Sethi linea laudata propter integritatem.

℞. I. In progenie *filiorum Dei*, per *Sethi* lineam expressa, sat impleta fuit mensura nominis *morum integritate*. Non enim ullum in hac linea reprehensum legimus, sed memorantur potius, utique e pluribus aliis, Doctores quatuor rerum ad religionem, & salutem æternam spectantium.

In Enos.

1. *Enos*, qui cœpit *invocare nomen Domini*, hoc est, Interpretum sensu, qui, tanquam *Vir religiosus, & pius*, cultum religionis seu restituit, seu solemniorem instituit, *quia publicum*, sic ut certis ritibus ac temporibus, cuncti ad preces & sacrificia convenirent: Immo teste *sancto Augustino* (f) etiam prophetavit, *exoriturum populum, qui, secundum electionem gratiæ, nomen Domini invocaret.* Et quia, *Ulloa* Actore, (g) fat verosimile, ex tam magna illorum hominum multitudine aliquos saltem *Enos* fuisse imitatos, exorta inde est disciplina sacra invocandi, & laudandi Deum cum Theologica notitia eorum, quibus invocari debet. Certe sacrificandi ritus *jam Caino* erat declaratus, non *quo ad substantiam* solum, sed & *quo ad modum*. *Nonne*, inquiebat Deus, *si recte offeras, recte autem non dividas*, * non prima, non meliora, non debito modo, loco, & tempore sacrificando &c. *pecca-*

(a) Gen. 9. vers. 4. (b) Gen. 8. 22.
(c) Gen. 1. 14. (d) Gen. 1. 29.
(e) 1. Ad Cor. 9. (f) L. 15. de Civit. Dei c. 18.
(g) L. c. f. m. 112. n. 15. * In versione 70. Interpretum.

peccasti? Inde sanctus *Augustinus*: (a) *Cain male dividebat, dans Deo aliquid suum, sibi autem seipsum.*

In Henoch. 2. *Henoch*, teste *sancto Juda* Apostolo, prophetavit de extremo judicio, dicens: (b) *ecce venit Dominus in sanctis millibus suis facere judicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum &c.* Et licet antiqui Patres hoc oraculum, ex libro quodam *Henochi* a sancto *Juda* desumptum, censuerint; immo plures *Henochi* libros *Origenes* memoret, de libro tamen nil affirmat sanctus Apostolus, *sed simpiiciter ponit prophetiam.* * Verosimile tamen est, *Enos & Henochum* quædam scripto tradidisse ob posterorum utilitatem, & ut esset apud *Adamitas*, per totum Mundum dispersos, invocandi Numinis modus, *modo aliquo permanente per characteres, vel symbola*, ** liber nihilominus *Henochi* prætensus est satis certo apocryphus, *quia continet fabulas de Gigantibus*, quos ex commixtione Angelorum cum filiabus hominum adstruit, *Augustino Teste*, (c) præter alia absurdissima, quæ exhibet *Natalis Alexander*. (d)

In Lamech. 3. *Lamech, Mathusalæ filius*, simili spiritu prophetico præditus, *Adamitas* docuit spem in Messiam, ex vitæ hujus miseriis concipiendam, dum dixit de *Noe* filio suo: *iste nos consolabitur ab operibus, & laboribus manuum nostrarum in terra, cui maledixit Dominus*, hoc est, interprete *sancto Epiphanio*, (e) iste, vel potius ille, quem sub nomine *quietis* præfigurat nempe Messias, *requiem nobis dabit a peccatis nostris, hoc est, a laboriosis operibus nostris.*

In Noe. 4. *Noe*, quem virum *justum*, & *perfectum* S. Scriptura prædicat, justitiæ, ac pœnitentiæ Magistrum se præbuit, fide, vaticiniis, & vindictæ divinæ denunciatione celebrem: (f) & quia quatuor Orbis partes, probabilies habitatas ab antediluvianis, diximus, prædicavit plurimis, per nuntios, & epistolas, denunciando iram venturam, ut quondam factum est tempore *Ezechiæ*, centum & viginti annis, ad plurimorum informationem sufficientibus. (g) Inde

Inde religio, & morum doctrina colebatur per leges naturæ. *Colligitur* I. Religionem, morumque doctrinam illius ævi antediluviani constitisse *in legibus naturæ*, & quidem primariis de Deo, ut Auctore naturæ, conservatore, ultimo fine, bonorum præmiatore, malorum vindice, *præcipue in altera vita animæ non interituræ cum corpore*, de Deo, inquam, timendo, amando, colendoque per cultum *tam internum, quam externum*, per preces, adorationes, vota, oblationes, victimas, sacrificia varii generis *propitiatoria, expiatoria, eucharistica &c.* De se ipso & proximo, *ad Dei similitudinem creato*, diligendo, tractandoque secundum rationis dictamen, *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*; de recto creaturarum usu; de sobolis procreatione, & institutione secundum normam recti, honestique, & sic de aliis naturæ legibus secundariis, seu ex harum norma per rationis dictamina deductis.

Colli-

(a) L. c. c. 7. *In Henoch.*
(b) V. 14. & 15.
* Contra quam scripserit *S. Hieronymus* in catal. Script. Ecclesiast. *Epistolam parvam reliquit S. Judas: & quia de libro Henochi, qui apocryphus est, in ea assumit testimonium, a plerisque rejicitur.* Item *S. Augustinus* L. 15. de civit. Dei c. 23. scripsisse non nulla divina *Henoch*, negare non possumus, cum hoc in epistola Canonica *Judas* Apostolus dicat.
** Contra quam scripserit *Natalis Alexander* Hist. Ecclesiast. Tom. 1. f. m. 82. Multo probabilius negatur, *Henochum* N. B. prophetiam suam scripto tradidisse &c. Nam etsi probabilius negetur ille liber, *Henocho* affictus, non tamen probabillus negatur scriptura qualiscunque, ut diximus.
(c) L. 15. de Civit. Dei c. 23.
(d) L. c.
(e) L. 1. adversus hæreses T. 2. Hæres. 30.
(f) Videatur *Cornelius* a Lapide in c. 6. Gen. v. 3.
(g) Videatur Pater *Ulloa* L. c. n. 9. f. m. 208.

Colligitur 2. Religionem constitisse *insuper in quibusdam mysteriis*, *& legibus divinis*, per quas naturæ jura ad perfectiorem statum deducta, & ipsa ope Divinæ gratiæ elevata fuere per ritus, & modum specialem colendi, & invocandi Numinis; per fidem & spem in Messiam venturum, tanquam remedium *peccati originalis*, quin accedente charitate etiam *peccati actualis*; per bona, supernaturalis & æterni præmii meritoria; per pœnas æternas, immortali animæ ob scelera destinatas; per resurrectionis & judicii universalis mysteria, & sic de aliis forsan articulis Religionis tunc revelatæ, quæ ad posterorum notitiam non pervenere.

Et quasdam etiam positivas divinas.

℞. II. Etiam progenies *filiorum hominum*, descripta per lineam *Caini*, implevit mensuram nominis, *morum impietate, ac corruptela*. Corruptionis fontem sat innuit Scriptura, dum in stirpe *Sethi* nullius fœminæ, *in Caini* vero progenie plurium meminit, *Adæ*, *Sellæ*, uxorum *Lamechi* mœchi; dum viros variorum graviumque criminum reos coarguit; dum memorat Magistros quatuor, merissime profanos, *Jabelem* patrem pastoritiæ vitæ; *Jubalem* Auctorem musicæ, quæ plerumque incitamentum genii solatioris; *Tubalcainum* artificem ferreum, ad cudenda arma; Gigantes denique, *scientes bellum &c.* dum testatur *ex maledicta* (a) *Caini familia* pullulasse horrenda flagitia, homicidium *Caino* præeunte, *Lamecho scelus* duplicante, (b) immo & polygamiæ crimen * superaddente; dum memorat libidinosa mulierum formosarum illicia, queis seducta quoque *Sethi* progenies, commistione lineæ unius cum altera parturiente infandam luxuriam; dum asserit Gigantes, *viros* omni scelere *famosos*, seu projectos in omnem superbiam, violentiam, sanguinolentam tyrannidem, omnisque generis flagitia, per idololatriam, de qua, etsi specialissimæ malitiæ contra honorem Divinum, cum sileat Scriptura, vitiis aliis *specifice* memoratis, probabilius immunis dicitur illa ætas. ** Admitti tamen fors poterit atheismus quidam, *saltem virtualis*, *Ulloa* teste, id est, *totalis Dei oblivio* in plerisque illorum hominum, dicente Scriptura: *cunctam cogitationem cordis fuisse intentam ad malum omni tempore*, *& omnem carnem corrupisse viam suam super terram*.

Ratio morum corrupta in stirpe Caini, præcipue per luxuriam, tyrannidem, non tamen idololatriam.

℞. III. *Nihilominus probabili conjectura dicitur, quosdam ex Caini progenie fuisse prædestinatos; nonnullos etiam ex Sethi propagine fuisse reprobos, adeoque ex utraque linea plures, diluvio intereuntes, salvatos.*

Nihilominus plures ex utraque linea in cataclismo probabilius sunt salvati.

Ratio est I. Quia ex parentibus reprobis sæpe nasci solent filii probi, & vicissim. Exemplo est *Ezechias* ex Patre *Achazo*; *Manasses ex Ezechia*; nec maledictio *Caini* intelligenda de omnibus singillatim; nec visitatio Divina, respectu *paternæ iniquitatis in filios*, (c) extendenda ad spiritualia, uti Deus protestatur apud *Ezecielem*. (d) Accedit, quod in tanta hominum multitudine, conditionum & inclinationum diversitate, prorsus sit incredibile,

Quia Caini maledictio non extendenda ad singulos.

(a) Gen. 4. vers. 11.
(b) L. c. V. 19.
* Quia attentatum contra *primam* matrimonii *institutionem*, teste *Christo Matth.* 19. *Erunt duo in carne una*. Nec est paritas cum Patriarchis postdiluvianis; quia iis *a Deo dispensante* permissa polygamia ob varios fines, nulla accedente libidinis *Lamechicæ* impotentia, sed propagatione humani Generis, typicaque *Christi* figura, respectu multitudinis Gentium: quam dispensationem sat probant facta virorum sanctissimorum, a Deo non reprobata; testimonia item sanctorum Patrum. Accedit, quod polygamia in veteri Testamento nunquam prohibita fuerit, nec repugnet naturæ juri, saltem quoad finem primarium matrimonii, etsi quibusdam secundariis non concordet. Unde illud *Joannis* 8. *Nos ex fornicatione nati non sumus*, non indicat connubium *Agaris*: sed fornicationem mentis *per Idololatriam*, teste *sancto Augustino*, & verbum *concubina* nil denotat nisi uxorem non primariam, seu *cum pactis dotalibus*, *& solemnitate ductam &c.* Videantur Coll. Hist. P. 1. Q. 7. f. 188. *Natalis Alexander* Tom. 1. Hist. Ecclesiast. Dissertatione 5. f. m. 74.
** Consentit Angelicus ob recentem creationis memoriam, & confirmat ex illo *Sapient.* 4. ubi dicuntur idola non fuisse ab initio &c. Ita contra *Tornellum*, *Maimonidem*, *Tertullianum*, *Cornelium a Lapide* in c. 14. vers. 13. Sapient. & alios.
(c) Exodi 20. 5.
(d) C. 18. 2.

bile, per tot sæcula *Sethianos* omnes, tenore non interrupto, conspirasse in unam speciem operationum liberarum; *Cainitas* vero in alteram.

Uti nec illa verba: omnis caro corruperat viam suam.

Ratio est II. Quia illa verba: *omnis caro &c. cuncta cogitatio &c.* si sumantur in sensu *Pererii* strictissimo, a salute excluderent *Mathusalemum*, & *Lamechum*, *Noemi* progenitores; immo ipsam *Noe* familiam, Scriptura solum *Noemum* justum declarante. Fundamentum restringendi hos textus est *authoritas* Interpretum, & SS. Patrum, *Hieronymi*, *Ruperti &c.* ratioque desumpta ex diluvio, sensim ingruente, & per pluvias quadraginta dierum incredulos ad pœnitentiam provocante. Videatur *Uiloa*, (a) qui sufficienter refutat opinionem oppositam, adeoque, & hanc *Natalis Alexandri* propositionem unicam, (b) quod aliqui *ex iis qui diluvio perierunt, damnationem æternam evaserint, gratis asseritur.*

Instructio IV.

INSTRUCTIO IV.

De Statu Naturæ postdiluviano ad usque legem scriptam.

§ I.

§. I.

De vitæ norma, atque religione.

Norma religionis antediluvianæ per traditionem propagata quoque est post diluvium.

Q*Uæritur I. Quæ ratio juris naturæ, seu morum, vitæque norma, atque religio apud Noachidas ad usque legem scriptam?*

℟. I. *Antediluviano statui utcunque consona, nisi quod Idolomaniæ crimen sacrilegum flagitiis cæteris ultimum adjecerit pondus.*

Accedente tamen speciali pacto cum Abrahamo per signum circumcisionis.

Naturæ leges ipsa hominis, a diluvio servati, conditio novo Orbi servavit; morum normam, cultumque Religionis ex antediluviano statu *per traditionem* propagavit ad posteros, nisi quod Deus, per speciale pactum cum *Abrahamo*, signum exterius fidei in Messiam venturum, hactenus inde terminatum, circumcisionis solemniori ritu, determinarit.

Noemi progenies ex Semo pietatem proseminavit per Abrahami posteros.

℟. II. Sicut ante, ita & post diluvium, progenies gemina benedictionem, & maledictionem proseminavit in Posteros. *Semi* soboles, *a Noemo* benedicta, inhæsit pressius naturæ legibus, cultuique veri Numinis. Hanc sapientiam exemplis magis, quam scriptis regulis, per institutionem domesticam derivavit in suos, sic ut *populum Dei* constitueret, qui *ab Hebero*, *Hebræorum* vocabulo, a cæteris se discrevit. Inde processere *Abraham*, cæterique Patriarchæ, pietate inclyti, qui legem Naturæ in statu integro conservarant.

Contra ejusdem ex Chamo prognata proles propagavit impietatem per Nemrodum, & alios.

Contra Chami progenies, a *Noemo* maledicta, degeneravit a legum naturalium semita, & per illuviem scelerum, propagatam in suos, rationis lumen pene extinxit. Hac ex contagiosa stirpe pullullavit ambitio ædificantium turrim *Babel*, ut *celebrarent nomen suum, antequam dividerentur in universas terras;* (c) progerminavit tyrannis in *Nemrodo*; idolomania in *Nino*; infanda luxuria in *Sodomitis*: inde bella, clades &c.

Morum corruptelam auxit universalis Idololatriæ contagio Authore Nemrodo.

℟. III. Præ cæteris vitiis Idololatriæ scelus totum pene corrupit Orbem. Idololatriæ origo a sancto *Ambrosio*, *Hieronymo*, *Cyrillo*, *Eusebio*, & aliis communiter adscribitur *Nemrodo*, seu *Belo*, *Viro superbo*, & *arroganti*, uti habet sanctus *Cyrillus*, qui, teste *Hugone a sancto Victore*, homines induxit, ut ignem,

---

(a) L. 2. disputat. 2. c. f. m. 127.
(b) Tom. 1. Hist. Ecclesiast. f. m. 125.
(c) Gen. 11. *Tostatum*, qui ait Q. 8. in hunc locum, ipsos non peccasse, erroris coarguit Dei judicium, & animadversio, dicente sancto *Augustino* L. 16. de Civit. Dei c. 4. *erigebat Nemrod cum suis populis turrim contra Dominum, qua est impia significata superbia*. Videatur Natalis Alexander Tom. 1. Hist. Ecclesiast. dissert. 5. f. m. 151.

ut ignem, seu solem colerent, quasi Deum, quem errorem *Chaldæi* postea secuti sunt. * Idololatriam *in statuis, publicam* & *universalem*, adscribunt *Nino*, qui primus ad *Beli* Patris idolum *authoritate publica* statuerit reorum asylon. *Occasionem* inductæ Idololatriæ adstruit *Pater Kircherus* linguarum diversitatem, & mores, qui apud diversas Gentes vigebant: *sub unius*, inquit, *linguæ elogio viguit una quoque religio, quantum Chami progenies, jam a vera disciplina degener, permisit. At sicut linguarum confusione divisi, ita primævæ religionis obliti, dum quisque ex Gentium Ducibus eam sibi religionem finxit, quæ sibi maxime congrua videbatur, in innumeros errores de Deo, Mundo, Syderibus, Heroibus &c. prolapsi sunt &c. qualem prævaricationem Hebræi tribuunt Nepotibus Chami, Misraim videlicet, Chuso, Phut, & Canaano, qui, per Asiam & Africam diffusi in novas colonias, novos Deos, & ridicula dogmata pepererunt v. g. Adamum e Luna prodiisse &c.* Ita ille. (a)

Occasionem dante linguarum divisione.

Multiplici causa eamdem promovente.

Causas vero Idololatriæ *varias* assignat *Salomon*. (b) Prima *supervacuitas*, seu vanissima ambitio, dicitur: unde *sanctus Athanasius*: *hominum ambitione idololatria in Mundum inducta est*. 2. Furiosus amor in defunctos: *acerbo luctu dolens Pater cito sibi rapti filii fecit imaginem &c.* ** Idem fecit amor filiorum in Parentes, subditorum in Reges. 3. *Nimius amor, & adulatio constituit inter servos suos sacra & sacrificia; Tyrannorum imperio colebantur figmenta, & hos, quos in palam homines honorare non poterant, propter hoc, quod longe abessent, e longinquo figura eorum allata, evidentem imaginem Regis, quem honorare volebant, fecerunt, ut illum, qui aberat, tanquam præsentem colerent sua solicitudine*. 4. Fabrica imaginum, ac statuarum: *provexit autem ad horum culturam, & hos, qui ignorabant, artificis eximia diligentia &c.* inde facta fuere idola, ut Parentum, filiorum, Regum, inventorum artium, Heroum, beneficorum, aut amicorum memoriam servarent. 5. *Ignorantia Dei, & fraus dæmonum*, ut loquitur *Angelicus*: (c) inde Sapiens: *Hæc fuit vitæ humanæ deceptio: quoniam aut affectui, aut Regibus deservientes homines incommunicabile nomen lapidibus, & lignis imposuerunt*. Breviter noster *Cornelius*: Idolum ergo finxit defunctorum amor, & ambitio; provexit adulatio, & metus Principum; firmavit fraus dæmonum, splendor Idolorum, tot sæculorum error, & usus: (d) *interveniente tempore, convalescente iniqua consuetudine, hic error, tanquam lex, custoditus est*, ut habet Sapiens. *** Accesserunt Poetæ, *Cicerone* Authore, qui compositis ad voluptatem carminibus, in Cælum sustulerunt quosvis, sicut fecerunt apud Reges, etiam malos, qui panegyricis mendacibus adulabantur. Immo, ut recte habet sanctus *Athanasius*, (e) accessit *desiderium eorum*, qui scelus apotheosi donatum vellent, propudiosius id patrare ut possent: unde illud adolescentis apud Comicum: *quod Jupiter fecit, ego non faciam?*

Sola prope Semi familia verum Numinis cultum conservante.

℞. IV. In familia *Semi*, etsi commorante inter Idololatras *Chaldæos*, servatum probabilius semper fuisse Dei unius, & veri cultum, dicente *S. Augustino*: (f) *una Thare domus erat, in qua unius Dei veri cultus: solaque*

* Inde sanctus *Epiphanius*, & *Suidas* ex *Philone*, docent, idololatriam in cultu picturarum cœpisse a *Sarug*, qui avus fuit *Thare*, & septimus a *Noe*: *Thare* vero ex luto, arte figulari, fecisse statuam *Arani* filii: sed hæc probabilius falsa sunt.

(a) L. 3. c. 2. & 3. de Turri *Babel*.

(b) Sap. 14.

** Juxta *Hieronymum Pradum* hic pater fuit *Symophanes Ægyptius*; Juxta *S. Epiphanium* fuit *Sarug*, vel *Thare*, respectu *filii Aran*.

(c) 2. 2. Q. 94.

(d) In c. 14. Sap.

*** *Cicero* de natura Deorum: *suscepit vita hominum, consuetudoque communis, ut beneficiis excellentes Viros in Cælum fama, ac voluntate tolleret*: hinc *Hercules*, *Castor &c.*

(e) Orat. contra Idola.

(f) L. 16. de Civit. Dei c. 12.

Hebræa lingua remanserat &c. Ratio petitur ex testimonio *Achioris*: (a) *populus iste ex progenie Chaldæorum est: hic primum in Mesopotamia habitavit, quia noluerunt sequi Deos Patrum suorum, qui erant in Chaldæa: unum Deum Cæli coluerunt &c.* Nec obstat illud *Josue*: (b) *trans fluvium habitaverunt Patres vestri ab initio; Thare Pater Abraham & Nachor (puta Nachoris) servieruntque Diis alienis. Nam li: servierunt &c.* probabilius appellat supra *Patres*, quorum plures a *Chaldæis* seducti; non supra *Thare*, Patrem *Abrahæ* boni, & *Nachoris* in *Mesopotamia* seducti. Proinde, uti recte concludit *S. Augustinus*: *sicut per aquarum diluvium una Domus Noe remanserat ad reparandum Genus humanum; sic in diluvio multarum superstitionum, per universum Mundum, una remanserat domus Tharæ, in qua custodita est plantatio Civitatis Dei.*

§. 2.

§. II.

De Noachidarum præceptis.

Noachidarum præcepta.

Quæritur II. Quid sentiendum de Noachidarum præceptis; queis secundum disciplinam Hebræorum jus naturale, & Gentium coluisse perhibentur a Rabinis?

Quasi de jure naturæ cunctis Gentibus observanda.

℞. I. *Noachidas* vocant *Hebræi* Gentes omnes, ab *Hebræa* distinctas: præcepta *Noachidarum* appellant juris naturalis præscripta, cunctis Gentibus observanda. Hanc disciplinam, sæculo elapso, ex *Hebræorum* documentis * collegit *Joannes Seldenus*, famosus *Angliæ* Jureconsultus, & ob doctrinæ copiam appellatus *Magnus Dictator doctrinæ Nationis Anglicanæ*, cujus in lucubrationibus irrestrictam heterodoxiam sat indicat lemma, singulis ab ipso paginis præfixum: *super omnia libertas.* ** Librum a *Seldeno* inscriptum, *de jure naturali, & Gentium juxta disciplinam Hebræorum*, quia digressionibus spissiorem, in epitomen coegit *Joannes Franciscus Buddæus*.

Seldenus ex disciplina Hebræorum redegit in numerum septenarium.

℞. II. Hanc disciplinam *Seldenus* revocat ad septem præcepta negativa illustriora: 1. *De cultu extraneo*, quo vetatur idololatria, & quodvis superstitionis, & sacrilegii genus. 2. *De maledictione Nominis sanctissimi*, quo interdicitur omnis blasphemia, execratio, seu profanatio Divini nominis. 3. *De effusione sanguinis*, qua prohibetur homicidium omne. 4. *De revelatione turpitudinum*, quo excluditur omnis concubitus illicitus. *** 5. *De furto & rapina*. 6. *De judiciis*, seu *regimine forensi*, ac *obedientia civili*. 7. *De membro animalis viventis non comedendo*, quo vetatur esus sanguinis.

Ad quem adstrictos fuisse ait, ab Hebræis etiam proselytos domicilii.

℞. III. Prima duo præcepta monstrant *officia hominis erga Deum*; quatuor reliqua *officia hominis erga alios*, & hæc sex præcepta, ab ipsa natura dictata, & a Creatore Deo, *velut legem primordialem*, omnibus imperata, affirmant. Septimum revocant ad tempus *Noachi*, quod non solis *Hebræis*, sed omnibus impositum asserunt Genesis nono: *carnem cum sanguine non comedetis*. Ad horum capitum professionem a *Judæis* adigebantur *Proselyti domicilii*, seu illi, qui ex Gentibus ad incolatum, seu pacem in territoriis *Israeliticæ* ditionis fruendam, admittebantur citra *Judaismi* professionem. Contra *proselyti justitiæ*, seu illi, qui circumcisione erant initiati, & ad *hebraicum* Populum aggregati, non modo ad hæc, sed & *ad Mosaicam* legem, ritusque *Judaicos* tenebantur.

℞. IV.

(a) Judith. 5.
(b) 24. v. 2.
* Hæc recensentur in Beresith Rabba Parasch 34. a *Maimonide* in Halach Melakin c. 4. a Jehuda Ben Samuel in Sopher Cozri parte 3. & aliis *Hebræorum* Magistris.
** Περὶ παντὸς τὴν ἐλευθερίαν.
*** Quo reducebant *Hebræi* concubitum cum Matre, noverca, uxore aliena, sorore uterina, masculo, bestia.

℞. IV. His principalioribus præceptis plura alia, minus illustria naturæ capita adjungebant *Hebræi*, (a) neque numero satis certa, neque eorum sententiis sat definita. Hæc sunt in duplici specie: una eorum, quæ ex præceptis primariis fluunt, uti ex præcepto negativo *de revelatione turpitudinum* jura propagationis humanæ, & contractus matrimonialis; *ex interdicto furti* jura dominii, obligationis, atque promissionis circa illa versantis; item pœnarum modus in judiciis, quæ *appendices* primariorum vocant *Talmudici*, ex jure Gentium vel *hebræo* supervenientе, non raro derivatas. Altera species eorum est, quæ quidem indita omnibus ab Authore naturæ, uti parentum honor &c. ad quorum tamen observationem proselytos Domicilii non adigebant civili pœna *Hebræi*, sed suasione solummodo urgebant.

Ex his septenis deducta alia Naturæ capita, minus principalia, Proselytis libera.

℞. V. Hæc disciplina juris naturalis, a *Seldeno* hausta ex *Hebraicis* fontibus, est *imperfecta*, *incerta*, *& manca*, curiositati magis, quam usui *accommodata*. *Ratio est* 1. Quia, ut recte notat *Puffendorfius*, (b) non continet *principium omnibus certum*, ex quo Naturæ præcepta vel *evidenter* fluant, vel saltem *demonstrative* deduci queant. Fundamenti loco ponuntur septem præcepta, quæ nixa *Noachidarum* authoritate, hæc vero *Hebræorum traditione*, quæ si sufficeret ad persuadendos Populos omnes, *Seldenus* ea melius forsan ex *Jobi* commentariis derivasset. * *Ratio est* 2. Quia nil continet nisi sensa *Hebræorum*, ** neque demonstrat esse rationi rectæ conformia; immo non agit nisi de proselytis domicilii, qui hisce præceptis, *ex Hebræorum mente*, obligabantur. *Ratio est* 3. Quia septimum præceptum non pertinuisse ullatenus ad Gentes, colligitur ex illo *Deuteronomii*: (c) *Quid quid morticinum est, ne vescamini ex eo. Peregrino, qui intra portas tuas est, da, ut comedat, aut vende ei, quia tu Populus sanctus Dei tui es*. Accedit, quod duo præcepta prima contineant cultum Dei *solummodo negativum*, etsi ex primis *naturæ* principiis sit certum, Deum *positivo cultu* esse colendum, atque amandum.

Sed hæc juris naturalis disciplina ex hebraicis fontibus est imperfecta, incerta, ac manca.

§. III. §. 3.

De Noachidarum politica, & lingua.

Quæritur III. Quæ studia Noachidarum in terra Sennaar, & quot linguæ, queis in se divisi, & ipsi tandem a se divisi?

Studia Noachidarum in terra Sennaar.

℞. I. Verosimile est, juxta *Kircherum*, (d) totam multitudinem illam a *Noemo*, tamquam Capite, gubernatam, institutam ab illo vivendi quamdam rationem politicam, & ut magis prodesset multiplicandis, ac inhabitaturis terrarum Orbem, leges politicas dictasse, œconomicam edocuisse, uti & artes alias parandæ calcis, eruendorum, fundendorumque metallorum, auri præsertim, prout ex stupenda turris *Babelicæ* machina, aliisque prodigiosis ætatis illius fabricis, immensisque divitiis probat idem *Kircherus*.

Ex magisteria Noe varia, præsertim architectonica.

C 2 ℞. II.

(a) De quibus *Seldenus* fuse L. 7. c. 2. (b) De origine juris naturalis c. 1. §. m. 169.

* *De cultu extraneo* c. 31. si vidi solem &c. quæ est iniquitas maxima & negatio contra Deum altissimum. 2. *De blasphemia* c. 1. 5. Ne forte peccaverint filii mei, & benedixerint Deo in cordibus suis. 3. *De homicidio* c. 31. Si gavisus sum ad ruinam ejus, qui me oderat &c 4. *De adulterio* l. c. Si deceptum est cor meum super muliere &c. 5. *De judiciis* c. 29. Cor vidua consolatus sum, justitia indutus sum &c. 6. *De furto* l. c. vim fecerunt deprædantes pupillos, & vulgum pauperem spoliaverunt.

** Sæpe erronea: sic *Seldeno* Authore L. 5. c. 6. fornicationem jure naturali licitam putabant.

(c) C. 14. 25.

(d) De turri *Babel* L. 2. Sect. 1. §. m. 26.

Linguam quod spectat, nulla homini insita est a natura.

℞. II. Nullam linguam esse homini insitam a natura, probant experimenta *Psamitichi*, Regis *Ægyptiorum*, magni *Mogolis Melabdini*, *Mariæ de Gonzaga*, Reginæ *Poloniæ*, queis etiamnum lactentes, educati a mutis, vel enutriti in silvis redire muti penitus, ac silvestres. Vox *Beg*, quæ *Persis* panem significat, caprarum balatus est potius, quam vox humana.

Originaria hebræa, si spectetur authoritas, si ratio, est incertum.

℞. III. Idioma originarium, *Adamo* infusum, *si spectetur authoritas, est hebræum*; *si spectetur ratio*, est incertum. Nam incertum, an prima nomina *Adam*, *Eva*, *Cain*, *Abel &c.* ex etymologia *Moysis*, an *Adami* proveniant, ut recte notat *Huetius*, (a) *Amiramus* primævam adstruit *Chaldæam*; *Theodoretus Syriacam*; * *Kircherus* originariam adstruit *Hebræam*, sed *doctrinalem*; *vulgarem*, ab ea derivatam, *Chaldaicam* appellat. Sed *Chaldaicam* omnino *ab hebræo* idiomate esse diversam, colligitur ex Scriptura, ubi *Chaldæi* dicuntur Genus *alterius linguæ*, *quam ignorent*, *neque intelligant Hebræi*, (b) & in qua instrui debuere tres pueri *hebræi* jussu *Nabuchodonosoris*. *Huetio* Authore lingua *Hebraica* non alia fuit, quam *Chananæa*, una ex iis, quæ ortæ sunt ex *Babelica* confusione; *Chananæa* forsan dicta a Natione; *Hebræa* a transitu *Abrahæ*, uti non male contendit *Theodoretus*. Addit *Huetius*: primigeniam linguam vel funditus interiisse, vel in alias linguas fuisse divisam; vel si perseverarit, quænam sit *Hebræa*, *Chaldæa*, an *Syriaca*, an alia, scire omnino non posse. (c)

Confusio facta per oblivionem subitam primævi idiomatis speciebus a Deo infusis.

℞. IV. Linguarum confusio contigit, *teste Pererio*, facta in familiis oblivione subita primævi idiomatis, excepta familia *Heber*, ex qua *Abraham* fuit, uti aliqui divinant: subin infusæ species cum idiomate novo, uti factum *Adamo* novimus, non tam ab Angelis, ut vult *Origenes*, quam immediate a Deo: non enim legimus; *descendite*, *sed descendamus*. Illud sat contestatum, linguas divisas fuisse non *secundum homines*, sed *secundum familias*, quas *secundum cognationes*, *& linguas a Noemo* divisas legimus: unde illud; *ut non audiat vocem proximi sui unusquisque*, unamquamque familiam indicat. Immo est satis certum, quod Deus in hac confusione tantum indiderit linguas matrices, ex quibus cæteræ postmodum profluxere.

Linguarum numerus est incertus.

℞. V. Probabilius linguarum numerus definiri haud potest, etsi, ex communi Patrum antiquorum sententia, per confusionem *Babelicam* septuaginta circiter, & paulo plures dicantur prognatæ. *Ratio* est, quia opinio de septuaginta duabus linguis nititur septuaginta duobus posteris ** filiorum *Noe*, enumeratis capite decimo Genesis: atqui hoc fundamentum probabilius nullum: non enim credibile, *Phalegi* Majores, *Arphaxat*, *Sale*, & *Heber*, fuisse complices in ædificatione turris *Babelicæ*. Accedit, quod *Jectam*, ejusdemque filii tredecim, necdum fuerint nati tempore confusionis.

5 Etsi quasdam superesse matrices sit certum.

℞. VI. Quasdam matrices linguas ex illa divisione superesse, sat certum est: quænam illæ sint, minus certum. Inter omnes tamen pene convenit, *Hebræam*, *Græcam*, *Latinam*, *Teutonicam*, *& Illyricam* matrices esse, ex illa confusione etiamnum residuas, e quibus linguæ cæteræ sint enatæ. Ex *Hebraica* derivatæ sunt *Chaldaica*, *Arabica*, *Samaritana*, *Æthiopica*, *Syriaca*. Ex *Græca*, *Attica*, *Jonica*, *Æolica*, *Phrygia &c.* Ex *Latina Italica*, *Gallica*, *Hispanica*, *Lusitanica*. Ex *Teutonica*, *Belgica*, *Danica*, *Suecica*, *Anglica*, *Scotica*. Ex *Sclavonica*, *Polonica*, *Hungarica*, *Bohemica*, *Moscovitica*, *Tartarica*, *Turcica*, *Bulgarica &c.* Ex his ipsis linguis dialecticis

---

(a) Apud *Natalem Alexandrum* T. 1. hist. Ecclesiast. f. m. 154.

* *Goropius Becanus* absurde obtrudit *Belgicam* pro primæva.

(b) *Jeremiæ* 5. vers. 12. Parall. ult. 17. & 21. *Isaiæ* 28. vers. 11. *Baruch* 4. vers. 15.

(c) Videatur *Natalis* & *Kircherus*. l. c.

** Annumeratis ex *græco* codice *Elisa* & *Cainane*.

&icis plures alias cum tempore enatas esse, sat constat, ut adeo idiomatum varietas sicut non satis cognita, ita neque numerus determinari queat. *

℞. VII. Sicut linguæ originariæ per dialectos varias variatæ, ita & hæ amplius fuere corruptæ, ut adeo plures vel corruptionem, vel oblivionem omnimodam passæ sint. *Ratio* est diversarum Gentium commixtio, Imperiorum mutatio, Regnorum destructio ad usque parvas reliquias, coloniarum introductio &c. & sic de aliis, ut adeo *Franciscus de Tramblay* existimet, nullam linguam amplius illi similem, quam ante annos sexcentos locuti sunt nostri Majores. (a)

Quæ tamen per dialectos varias magis magisque corrupta.

℞. VIII. De lingua *Germanica* memorabile. 1. Quod diutius aliis nativum tenorem conservarit, eo quod, teste *Tacito*, hæc Natio nulli alteri permixta fuerit ad usque ævum *Julii Cæsaris*. 2. Quod *Germani*, victi *a Romanis*, idioma nativum *latino* corruperint, id quod *de Francis* orientalibus, seu *Gallis*, potissimum intelligendum, qui assumpsere *latinam* linguam provincialem, quam *Ausonius latina æmulam*, alii *Romanam rusticam* appellabant: ex qua subin prodiit delicata nostri sæculi filia, hoc est, lingua *Gallica*. 3. Quod *Germanica* initio Genti asperæ, quia, Authore *Tacito*, *habitanti sub aspero climate*, accommodata fuisse, dicatur, sic ut sermo stridori barbaro; cantus leonum rugitibus similior fuerit: quod mitigata sit primo per commercium politius cum *Romanis*; subin per *Carolum Magnum* sit redacta in regulas, ** tum per *Rodulphum* Cæsarem in Cancellarias inducta, *** mox ab ævo *Maximiliani* I. per scientias exculta, & priore demum sæculo ad omnem elegantiam per societates Eruditorum, **** & per Poesin ætatis nostræ *germanicam* exculta noscatur, ut adeo vix causæ quidpiam subesse videatur, cur P. *Bouhours*, & *Petronius* linguam *Germanicam*, saltem hodiernam, appellitent *barbaram*, *nullo lepore præditam*, *ideoque Gallis non addiscendam*. 4. Quod politiorem idiomatis nostri formam, etiam nostra ætate denuo deturpare, & Eruditorum studia reddere frustranea conentur plures causæ. Præcipua est Nationis *Germanicæ* vitium, quæ, uti aliarum Gentium vestitus, ac mores; ita & linguas affectat: inde absona exterarum vocum commixtio ***** modus loquendi affectatus,

Germanica diutius pura, subin per latinam corrupta, sed a Carolo Magno, Maximiliano I. priorisque sæculi studiis, politior reddita, modernis denuo depravata noscitur.

* Sic protestanticus *Myllerus* ex Patre *Angelo Rocca* hæc verba: *Pater noster* centum linguis diversis edidit. Immo *Paulus Gazius de Ragusa*, centum linguas locutus est, uti legere est in ejus epitaphio, *Romæ* posito Anno 1662. *Chamberlanus* id ipsum *Pater noster* jam pridem 150. linguis diversis vulgavit. Linguæ *Indicæ* tam incertæ, quam variæ sunt; in solis *Indiæ* occiduæ *Americanis* Regionibus idiomata facile quingenta numerari, ex Missionariis nostris colligimus; omnium vero Regionum in *Indiis* linguæ ad mille & septuaginta reduci posse, scribit noster *Pater Kircherus*, De Turri *Babel* L. 3. c. 1. f. m. 132.

(a) In Tract. de linguis Anno 1703. edito.

** Sic *Eginhardo* teste *Carolus Magnus* Grammaticam *Germanicam* confici jussit, ex qua sua carmina *Otfridus Monachus*, teste *Trithemio* in Chron. *Hirsau.* ad Ann. 882. Inde nomina mensium, & ventorum *Carolo* suam debent originem, ut habet *Pfeffingerus* T. 1. *in Vitriarium* f. m. 439.

*** Anno 1273. in Comitiis *Norimbergensibus*, ubi statutum, ut diplomata, recessus &c. idiomate *Teutonico* ederentur, id confirmatum Anno 1512. in Comitiis *Colon.* a *Maximiliano I.*

**** Talis fuit anno 1617. 24. *Augusti* erecta in castro *Hornstein Vuismariensi die sogenandte Fruchtbringende Gesellschafft des Palmen Ordens Gaspare Trautleben* Moderatore.

***** Ætatis nostræ Author *Germanicus* vocat *die eingeschaltete ausländische Flickh Worte* &c. Addit exemplum: Monsieur *hochgeehrter* Patron *Seine hoche meriten*, *dardurch er mich* à l'extreme *verobligieret*, *causieren mich denselben mit diesen Zeilen zu serviren*, &c. *Meinen jezingen* état *concernierend*, *so ist derselbe*, rebus sic stantibus, entre deux, *muss derohalben der* balance *des verkehrten Glücks mich submittieren*, *mit zweiflende*, *ein bessere* esperence *werde mich secundieren*, basta, & hæc de his. *Bey allen nouvellen passieret beiser nichts* memorables, *als das sie realisiere das alte Sprüch Wort*, molto di rumore, poco di lana &c. Del resto, *bitte mich in derselben* souvenance, *und* grace favorabiliter *zu conservieren* &c.

tus,* ac ampullatus &c. ** præterquam quod vernacula dialectis suis minime careat, nec *politiori* facile sit commiscenda, per quam vernaculam intelligimus linguam in loquendi, & scribendi methodo usitatam Eruditis, seu speciali studio *Germanismi* culturam, ac puritatem servantibus.

Illud mysticum, quod Nomen Dei in omnibus linguis sit tetragrammaton, seu quadrilitterum.

℞. IX. Id denique notatu haud indignum, quod nomen *Altissimi* in omnibus linguis, quæ quidem nobis sunt cognitæ, *sit tetragrammaton*, seu *quadrilitterum*, forsan ut Nationibus cunctis per hoc significentur *quatuor* in Deo esse Orbi credenda, *unitas* in essentia, *Trinitas* in personis. Hæc exprimitur Germanice *Gott*, Latine *Deus*, Græce Θεὸς, Hebraice *Jehova*, יהוה Syriace *Ella*, Arabice *Allo*, Ægyptiace Θοὺτ, Æthiopice *Agel*, Abyssine *Agzi*, Persice *Syri*, Illyrice *Boog*, Hispanice *Dios*, Gallice *Dieu*, Hungarice *Bogi*, Moscovitice *Tios*, Bohemice *Buoh*, Belgice *Goot*, Anglice *Good*, Scotice *Goed*, Hibernice *Dieh*, Saracenice *Agdi*, Mogice *Orsy*, Assyrice *Adad*, Coptice Θεὸς, Peruanice *Zimi*, Indice *Tura*, Tartarice *Anot*, Calefornice *Soto*, Congane *Aneb*, Angolane *Anup*, Maurice *Alla*, Islandice *Gudi*, Conodane *Birib*, Mexicane *Bosa*, Quitenice *Hoba*, Paraquarice *Diur*, Chilice *Hana*, Philippinice *Mora*, Japonice *Zaca*, Sumatranice *Pola*, Narsingice *Bila*, Melindice *Abag*, Maldivice *Obra*, Zaflanice *Bora*, Ormusice *Alai*, Cyrenice *Pepa*, & sic de aliis.

§. IV.

§. IV.

De Nationum origine.

Nationum origo incerta,

Nisi in tribus Authoribus Japhet, Sem, & Cham.

Quæritur IV. Qua, facta dispersione, Nationum origo inter Noachidas?

℞. I. *Incerta*, nec nisi Authorum conjecturis plerumque innixa. Illud certum, *Noachidarum* Protoparentem esse *Noemum*, ejusque tres filios *Japhet*, *Sem*, *& Cham*, Patriarchas primos, queis Populi & sua nomina, suamque originem debeant. At quomodo horum posteritas in tot nomina, & Nationes divisa sit, ex imaginaria nominum analysi potius, quam fundamento solido, deduci potest.

Semi posteritas dignitate prima, in varias Gentes divisa conjecturaliter per quinque filios.

℞. II. *Semi* posteritas, *dignitate* prima, constitit in filiis quinque. Primus *Elam*; unde derivant *Elamitæ*, e quibus *Persæ*. Secundus *Assur*; unde *Assyrii*. Tertius *Arphaxat*, cujus filius *Sale*, Pater *Heberi*, unde aliqui deducunt *Hebræos*, etsi hæc denominatio probabilius derivetur ab ejus pronepote *Abrahamo*, quem venientem in *Chanaan* incolæ appellarunt *Hebreu*, hoc est, Divo *Augustino* interprete, *transfluviatilem*, eo quod transisset *Euphratem*, qui prius habitasset transfluvium, *in Mesopotamia* scilicet, *ac Chaldæa*: unde, ut supra jam diximus, & lingua *Hebræa* nomen suum sortita est, eo quod nullus, *ex Heberi* posteris, per septem generationes dictus *Hebræus*; sed primus nomen hoc portaverit *Abraham*. Quartus *Semi* filius fuit *Lud*; unde *Lydii*: quintus *Aram*: unde *Syri*: nam *Syria hebraice* per *Aram* significatur.

Chami per quatuor.

℞. III. *Chami* posteritas quatuor filios numeravit. Primus *Chus*, qui lingua *hebraica* significat *Æthiopiam*; unde *Æthiopes*. Secundus *Mesraim*, qui *hebraice* sonat *Ægyptum*, in qua hodiedum civitas *Mesra*; unde *Ægyptii*. Tertius *Phut*; unde populi *Lybiæ*, & *Mauritaniæ*, id indicante *fluvio Phut*.

Quar-

* V. g. mutilando vocales, *di*, *si*, *Uflauf* loco *die*, *sie*, *Auflauff*; omittendo consonantes: *Smerz*, *Sherdt*, loco *Schmerz*, *Schherdt*; mutando consonantes: *Togchter*, loco *Tochter*; fingendo nomina *Klüglen*, *aiglen*, *bandlen* &c.

** Exemplo ejusdem Authoris: *als das hellschimmerende, Glanz volle Himmels Aug die von tieffisten Meers Flutten hervortrabende, mit der Aurora begleitete, annehmlies lachende Sonne, in ihrem Pelir Bliz, und Glanz ausgezierten Bogen in das heit ausgebreite blaue Himels Feld mit Zisen Schritten hereintratte* &c.

Quartus *Chanaan*; unde *Chananæi*, Incolæ terræ sanctæ. *Chus*, inter alios filios, genuit *Nemrod* & *Saba*; unde *Sabæi*. *Mesraim*, sex inter filios, habuit *Ludim*, unde *Lydii*. *Chanaan*, inter undecim filios numeravit *Sidonem*; unde *Sidonii*: *Hetæum*; unde *Hetæi*; *Jebusæum*, unde *Jebusæi &c.* & in his populis impleta *Noemi* est maledictio, cum per *Semi* Posteros sunt subjugati, & e terra *Chanaan* ejecti.

℟. IV. *Japheti* progenies septem filiis, veluti totidem ramis genealogicis, constare dicitur. Primus *Gomer*; unde populi *Galatiæ*. Secundus *Magog*; unde *Massagetæ*, & *Scythæ*. Tertius *Madai*; unde *Medi*, aliique populi vicini. Quartus *Javan*; unde *Jonii*, & *Græci*. Quintus *Thubal*; unde *Iberii* trans pontum *Euxinum*, & juxta aliquos *Hispani*. Sextus *Mosoch*; unde *Moscovitæ*; *Cappadoces*. Septimus *Thiras*; unde *Thraces*. *Gomer* inter tres filios numeravit *Ascenem*, a quo nonnulli *Alemannos* oriundos putant, quos *Hebræi* adhuc hodie dicunt *Askensin*. Dixi oriundos putant: nam alii aliter loquuntur. *Ab Aventino* statuitur *Tuisco*, qui *Abrami* tempora antecessit, regnavitque *in Europa*; unde *Theutones*. *A Manno* alii derivant *Alemannos*; *ab Ingervon*, ejus fratre, *Ingevones*; *ab Isthervon Istævones*; *ab Hermanno Germanos*; *a Suevo Suevos*, & sic de aliis. *Japheti per septem.*

§. V.

De Origine Dominiorum.

§. V. Dominiorum origo.

Quæritur V. Quæ origo dominiorum inter Noachidas, *seu prima rerum divisio?*

℟. I. Terrarum, seu rerum divisio communius adstruitur duplex. Primam, quæ quasi dederat *jus ad rem*, factam ajunt circa ortum *Phalegi*, anno Mundi MDCCLVIII. post diluvium CXXXII. id indicante Scriptura, (a) quæ *Phalegi* nomen a *divisione* derivat, *eo quod in diebus suis divisa sit terra*. Consonat Interpretum sat communis cum *Josepho*, qui ait *Phalegum* natum, dum *habitationes distribuerentur*. * Alteram divisionem, quæ dederat *jus in re*, ad turrim *Babelicam* referunt, seu ad annum Mundi MCMXXXI. Diluvii CCLXXV. confusione linguarum urgente, ut factam, jam ante annos CXLIII. effectui darent, atque exequerentur. *Debetur terrarum divisioni, facta circa annum 1787. effectui data circa annum 1931.*

℟. II. Qualis fuerit Terrarum divisio, sat obscurum, aliam *Epiphanio*, aliam aliis adstruentibus. ** Idem sentiendum *de modo divisionis*, quam allegatus *Epiphanius* non determinatione *Noemi*, aut prima occupatione, sed sortitione factam interpretatur. Probabiliore calculo *Semo* obtigit *Asia* ab *Euphrate* ad usque mare *Indicum*; habitavit primo *Chaldæam*, dein *Ægyptum*. *Chamus* obtinuit *Africam*, *Arabiam*, *Syriam*, *Æthiopiam*: habitavit primo juxta *Euphratem*. *Japheto* cessit *Europa*, & pars *Asiæ* orientalis, quæ cis *Euphratem*, *a Tauro* monte divisa excurrit in *Arcipelagus*, seu mare *Ægæum*: habitavit primo *Insulas* Gentium, quas alii nominant *Europam*. Hæc tamen divisio non servata semper cum multos *e Chami*, *Japhetique* posteris venisse *in Asiam*, & *e Semi* propagine plures *in Europam*, & *Africam* migrasse, legamus. *Qualitas & modus divisionis est satis incertus.*

(a) Genes. 10. vers. 25.

* Etsi *sanctus Hieronymus & Genebrardus* hæc ab *Hebero* Patre dicta, *prophetice* interpretentur, *cum Rabi Jose* dicente: *Heber fuit Propheta Magnus, quoniam afflatu Spiritus Sancti filium suum nominavit Phaleg, a futura videlicet divisione in fine vitæ ejus.*

** Apud Patrem *Kircherum* in Turri, *Babel* L. 1. s. m. 16. item in arca *Noe* l. 3. de divisione Gentium.

Author primus Noe; causa multitudo dividendo, dissensio evitanda, cultura terræ procuranda.

℞. III. Divisionis, saltem primæ, Authorem allegant *Noemum*, divino lumine ad hanc adductum. Causa primaria haud dubie fuerit multitudo *Noachidarum* immensa, quæ circa molimina turris *Babelicæ*, ex probato Mathematicorum computo, jam ultra 4195000. excurrerat. 2. Evitatio jurgiorum, atque dissensionum, quæ circa primam rerum occupationem facile emersissent, potentioribus minus validis cuncta facile erepturis. 3. Ipsa terræ procuranda cultura: nam ubi cuncta communia, cuncta facile negliguntur; cessat magnam partem industria in colendis agris, arboribus, procurandisque vitæ necessariis &c.

Rerum communio fuit naturæ conformior.

℞. IV. Absolute loquendo, *rerum communio*, maxime immobilium, * qualis habita fuit initio, Creatore Deo terram, maria, & omnia, quæ in eis sunt, *Adamo*, ejusque posteris subjiciente. *Naturæ*, saltem *per se* loquendo, *fuit conformior*. *Ratio* est, quia *supponit statum naturæ rectæ*, sublativum frigidi illius verbi: *meum ac tuum &c.* e quo pullulant innumeræ lites, jurgia ac bella. ** Unde *Thomasius* (a) in statu naturæ integræ reiicit recessionem a communione, seu *dominiorum distinctionem*. 1. Quia tritum proverbium, *amicorum omnia sunt communia*: atqui ibi regnasset amicitia maxima. 2. Quia ibi summa fuisset *æqualitas*, opposita statui dominii inæquali: certe divites & pauperes fecisset dominiorum distinctio. 3. Quia divisionis nulla adfuisset causa: sponte proferebat omnia tellus; labor non erat inter molestias; natura paucis contenta, nulla lis, nulla invidia. Hoc tamen non obstante, semper *licita*, immo, *multiplicato Genere humano*, juxta dicta superius, fuisset *probabilius* etiam facta divisio *in statu quoque naturæ integræ*. 1. Quia probabilius fuisset factus *status*, etiam *civilis*, ex rationibus ibi allatis. 2. Quia non obfuisset perfectæ amicitiæ, immo profuisset, cum non omnes in naturæ dotibus fuissent æquales. 3. Quia non induxisset paupertatem, sed perfectiorem sufficientiam, non invidiam vel lites, quas ejusmodi subordinatio efficacius exclusisset. Unde errat *Thomasius*, cum scribit: valde errant, qui distinctionem in statu integro, *propter ejus perfectionem*, quærunt: *quia, ut omnis ordo rectæ rationi consentaneus, ita pulcherrimus ordo possidendi res illi statui quam maxime profuisset*. Quasi vero perfectior sit hodie Ecclesiæ status, in quo diu, *propter cessationem charitatis*, cessavit communio, præ altero, qui erat in primitiva Ecclesia: & forte ibi etiam fuissent Reges, Electores, Comites, Barones, Doctores, Licentiati, Magistri, Baccalaurei: *quia & horum est pulcher ordo*. Ita ille. Sed hæc vana sunt. Nam sicut præsens Ecclesiæ status, *cessante charitate*, vel potius increscente Fidelium numero, non est quidem perfectior in se, sed tamen *magis necessarius*, & *utilis &c.* etsi *manente charitate* potuisset, immo multiplicato Fidelium numero probabilius fuisset quædam rerum divisio, *sed demptis imperfectionibus præsentis status*: ita a pari respectu status integri. Cæterum ordo per Reges, Principes, Doctores &c. est ordo, supponens *statum naturæ corruptæ*, adeoque non comparandus est cum illo ordine civili, quem in statu naturæ integræ induxisset *abundantia perfectionis*.

Supposito tamen statu

℞. V. *Unde supposito statu naturæ lapsæ, & multitudine hominum*, ad ra-

* Nam greges ovium *Abelis*, utique ei fuere propriæ, uti & alia labore proprio comparata &c. Sic & alia v. g. fructus arborum, & agrorum; animalia item fera, & mansueta, etsi quilibet iis frui licite posset, utpote communia, erant tamen *propria primo occupantis*, & sic de aliis, eo modo, quo hodie sunt bona *derelicta*, uti recte advertit *Lugo* de Instit. disp. 6. sect. 1.

** Ejusmodi statum repræsentavit primitiva Ecclesia, & etiamnum repræsentant Communitates religiosæ teste *Grotio* de J. B. & P. L. 2. c. 2. §. 1. quem hac ex parte, malignitate satis protestantica, carpunt *Kemnitii*, *Osiandri*, *Henniges*, & alii.

(a) In Jurisp. Div. L. 2. c. 10. n. 71.

ad rationis rectæ dictamina adstringi nolentium, *licita*, & *justa*, *congrua*, *melior*, & ut aliqui volunt, a Deo inspirata *Noemo* fuit hæc rerum divisio, qua acquirerentur dominia particularia cum aliorum exclusione. Unde cum *Clemens I.* summus Pontifex ait: (a) *per iniquitatem factam esse inter mortales divisionem*, loquitur *de causa divisionis*, qua multi multa sibi *inique* appropriarunt, ortis inde rixis; non *de ipsa divisione*, facta ex hisce causis. Hinc sicut *mali mores facere solent bonas leges*, ita natura depravata fecit justam, & meliorem rerum divisionem.

naturæ lapsæ divisio fuit utilior.

℞. VI. Rerum divisio juxta quosdam *juris est naturalis*: quia supposita hominum multiplicatione, præsertim in statu naturæ lapsæ, natura divisionem rerum exigit, ut *necessarium medium* ad conservandam felicitatem Generis humani, quia sine divisione terra non coleretur, nec evitarentur rixæ, atque dissensiones. Juxta alios *est juris Gentium*: quia naturæ jure cuncta communia, & licet natura humana exigat conservandam tranquillitatem, non tamen exigit *per se*, conservandam hoc *determinate* medio divisionis, sed *per quodcunque*, determinandum consensu Gentium, quo evitata fuissent jurgia &c. Juxta alios denique originaria acquisitio habebatur per *occupationem*; sed ubi discedere mortalibus placuit a primæva communione, habebatur *per divisionem*, sic ut de rebus in medio positis, *prævio Gentium pacto*, *saltem præsumpto*, sua cuivis assignata sit portio authoritate *Adami*, vel *Noachi*; vel mutuo consensu, uti respectu *Lothi* ac *Abrahami &c.* Sed de his infra ** expressius mentem nostram declarabimus.

Hinc rerum divisio aliis est juris naturalis, aliis est juris Gentium.

§. VI.

§. VI.

De origine Imperiorum.

Quæritur VI. Quid sentiendum de origine Imperiorum?

Origo Imperiorum, abolenda Anabaptistis, & Luthero.

℞. I. Erronea est opinio *Donatistarum*, *Anabaptistarum*, & etiam *Lutheri* variis in locis, *** quæ vel omne imperium tolli, maxime inter *Christianos*; vel id non nisi a Deo irato procedere, adeoque tuta conscientia neminem posse gerere Magistratum, affirmat. *Ratio* est: quia hæc doctrina, *Besoldo* teste, confundit omnia, Reipublicæ est perniciosa, fovet seditiones, & inducit anarchiam exemplo *Judæ Galilæi*, tot cladium Authoris, qui & ipse asseruit, solum Deum & *esse*, & *dici* debere *Dominum*.

℞. II. Falsa etiam est sententia *Bodini* asserentis, *Regna omnia vi tyrannica coaluisse*. (b) Patet experientia, qua scimus, plura Regna, Populorum consensu erecta, *uti Israeliticum: constitue nobis Regem &c.* (c) Hinc etsi Imperiorum principium, quod statuunt *in Nemrodo*, Monarcha tyrannico, transmittatur esse malum, **** id respectu Imperii est mere *per accidens*, nec *status* Monarchicus malus, sed acquirendi *modus*, cum aliud sit potestas, aliud

Non debetur per se, & abstrahendo ab acquisitionis modo, vi, & tyrannide.

---

* Non enim jus naturale *præcipiebat*, ut hæc bonorum communio semper observaretur: sed eam tamdiu permittebat, donec ex justis causis res seu *per occupationem primam*, seu *alio modo* particularibus Dominis attribuerentur. *Buclerus* negat in statu innocentiæ debuisse, vel etiam potuisse esse rerum communionem *propter ordinem pulcherrimum possidendi res &c.* Sed recte refutatur *a Puffendorfio* L. 4. de J. N. & G. c. 4. §. 13.

(a) C dilectissimis 12. Q. 1.

** P. II. Tit. 2. Instruct. 1.

*** Maxime in L. de bello rustico, & aliis, fuse a nobis allegatis P. IV. Coll. Hist. Q. 13. f. 426.

(b) L. 1. de Republica: c. 6.

(c) 1. Reg. 8. 5.

**** Nam sunt, qui *Nemrodum* negant fuisse Tyrannum, sed asserunt Venatorem, qui grassatores, aliosque facinorosos represserit per suos, & in humani commercii commodum subjugarit.

aliud abusus potestatis. Unde illud *Oseæ: ipsi Reges constituunt absque me, Principesque assumunt me inscio*: (a) pertinet ad solos Reges *Israeliticos*, Deo rebelles, ac impios, non *ob potestatem*, sed *ob acquisitionem*, & *usurpationem potestatis*: & licet tyrannis non sit a Deo, *prout est malum culpæ*, est tamen a Deo, *prout est malum pœnæ*, juxta illud ejusdem *Oseæ*: (b) *Dedi tibi Regem in furore meo*: sic contra *Jeroboamum* non permissus pugnare *Roboam*, testante Propheta: *a Deo factum fuisse hoc verbum*.

Rerum initia ab antediluvianis temporibus petenda.

℞. III. Regnorum prima initia jam antediluvianis temporibus debentur, recte dicente *Griphandro*, (c) etiam ante lapsum *Adami* futuram fuisse quamdam politiam *non quidem dominandi libidine, sed quodam officio dirigendi*. *Adamum* paternum quoddam imperium exercuisse in filios, & nepotes, atque post eum Majores in suas familias, constat. Certe *Cainus* jam tunc urbem *Henochiam* condidit, non ut *Plato* censet, (d) quo se adversus feras securum redderet: sed quod homines vivere in societate, rerumque communionem habere, docuit, uti ex *Aristotele* refert *Pererius*. Immo & filii Dei, *Onckelio* Interprete, filii Principum, & Magnatum dicti sunt.

Etsi perfectior species primo post diluvium invaluerit in quatuor præcipue Monarchiis.

℞. IV. Regnorum perfectiorem speciem, de qua constet, puta *Monarchicam*, non nisi post diluvium apparuisse, compertum est. Nam etsi Regnum universale nunquam extiterit, per Dei tamen providentiam semper viguit magnum quoddam in Orbe Regnum, quod si minus potentia, celebritate saltem, ac fama, antecelluit cæteris, quale novimus primum *Assyricum*, deinde *Persicum*, *Græcum*, & *Romanum*, quod hodie *Romano-Germanicum*.

Suntque juris Gentium.

℞. V. Imperia *juris Gentium* esse dicunt, quia toti humano Generi communia, & ex ipsis rerum naturis, primaque eorum constitutione oriunda. Unde Philosophus: *nil esse tam aptum ad jus & conditionem naturæ, quam imperium*: (e) adeo *ut Cicerone* teste: (f) *sine illo nec domus ulla, nec civitas, nec Genus hominum, nec Mundus stare posset*. Profecto, uti recte animadvertit Pater *Molina*, etsi in novo Orbe, quem vocant, detecti occidentales Populi nil fere nobis cum commune habeant, quamdam tamen Reipublicæ formam servare comperti sunt: sic *in America* saltem Duces habent, ac Capitaneos; *Mexicani* Reges statuuntur electione; *Peruani* etiam successione, uti ex historiis est compertum.

Quæritur II. Quis fuerit primus in Orbe Monarcha?

Primus Monarcha.

Respondet I. *Petrus Gregorius Tolosanus*, (g) *Adamum* fuisse primum, utpote a Deo constitutum, *ut præesset piscibus maris, volatilibus Cœli, & universis animantibus super terram*. (h) Sed hoc imperium *in creaturas irrationales*, non vero *homines* fuit, adeoque non dicendum nisi imperii veri *aliquale præludium*. Adde, quod *Adami* imperium in cæteros homines *paternum* solummodo fuerit, non *Monarchicum*.

Non Cainus.

Respondent alii II. Primum Monarcham fuisse *Cainum*, quia primus condidit urbem *Henochiam*. Quod si Monarchæ nomen sumatur *late*, pro qualicunque administratore Reipublicæ, seu Regulo, quales triginta legimus *a Josue* debellatos, (i) & *ab Adonibezek* sub mensam ad colligendas micas detrusos, numero septuaginta, (k) facile damus, ejusmodi parvulum Monarcham fuisse *Cainum*. Sed si nomen Monarcha accipiatur *stricte*, pro Capite summo Monarchæ, qualem quadruplicem memorat Scriptura, id merito negamus.

Res-

(a) C. 8. v. 4. (b) C. 13. v. 11.
(c) Disputatione politica 3. (d) In *Protagora*.
(e) L. 1. Polit. c. 3. (f) De leg. in prin.
(g) L. 19. de Republica c. 1. sect. 2.
(h) Gen. 1.
(i) Judicum 1.
(k) Jud. 1. v. 7.

Respondent III. Alii, assignando *Nemrodum*, alii *Ninum*, alii *Nabuchodonosorem*. Sed si Monarchiæ primæ ortus sumatur *simpliciter*, primus in Orbe Monarcha probabilius fuit *Nemrodus*. Patet ex Genesi, (a) ubi legimus: *fuit autem principium Regni ejus Babylon*. * Si Monarchiæ ortus intelligatur *in sensu limitato*, quo ad excellentiæ & dignitatis gradum præfiguratum *Danielis* secundo *per caput aureum*, primus Monarcha fuit *Nabuchodonosor*, eo quod ille Rex primus Monarchiæ *Babyloniæ* appelletur *Danielis* 2.

Sed Nemrodus, seu Nabuchodonosor.

INSTRUCTIO V.

Instructio V.

De cultura juris Naturæ, & Gentium in statu Legis scriptæ, seu veteris Testamenti.

De jure naturæ in statu legis antiquæ.

§. I.

§. I.

De Connexione juris Naturæ cum Lege veteri.

Connexio juris Naturæ cum lege veteri.

Quæritur I. *Qua ratione jus naturæ & Gentium ex lege Divina scripta sit confirmatum, magisque perfectum ac illustratum?*

℞. I. Jus naturæ & Gentium, etsi quam maxime distinctum *a jure Divino* positivo, rectè tamen consideratur in ordine *ad jus Divinum*, neque sic confunditur, sed magis firmatur, & illustratur.

Jus naturæ, etsi distinctum a jure divino, utpote revelato.

Ratio primæ partis est, quod jus naturale spectet *officia hominis*, ut ab omni elevatione, & religione revelata *abstracti*; jus vero divinum spectet *officia hominis*, *ut elevati* per leges divinas ad statum supernaturalem, supponitque religionem revelatam: illud deducitur *ex ratione naturali*, nititurque principiis, nulli non cognitis, & *ad omnium captum* attemperatis; hoc habetur *ex Authoritate Dei loquentis*, nec omnibus, sed soli tunc Nationi *Hebrææ* proprium erat, ac revelatum.

Ratio secundæ partis est, quod, ipso *Puffendorfio* teste, per legem scriptam librosque divinos, lex naturalis quam maxime sit illustrata, *sic ut vix ullum caput sit juris naturalis, quod tactum non sit*. (b) Addit *Kemerichius*, *Puffendorfii* enucleator, in legibus scriptis, & *per Moysen* promulgatis, *contineri omnes regulas honesti, decori, & justi, quas & David in suis psalmis egregie illustrarit; Salomon quoque variis sapientiæ regulis in suis proverbiis, & Ecclesiaste adauxerit: & quin & Prophetæ, oraculorum divinorum interpretes, in suis orationibus & explicarint, & inculcarint. Subjungit denique, multos Hebræorum, qui præcepta morum incorrupta tradiderint, fuisse Syracidem, & Authorem libri sapientiæ*. (c)

Illustratur tamen, & magis declaratur per jus Divinum.

℞. II. Præcepta decalogi præcipue *ad officium hominis* spectant, & jus naturæ firmant, ac explicant. Si sub die sabbati intelligatur *cultus Dei externus in genere*, leges sunt naturales simul, *ac Divinæ positivæ*: *naturales* quidem, quatenus mores dirigunt ad honestatem, cordibusque inscriptæ omnes homines, imperantes, parentes, & sub quacunque Republica viventes obligant. *Divinæ positivæ*, quatenus digito divino tabulis quoque lapideis insculptæ, Populoque *Israelitico* per *Moysen* sunt traditæ.

Sic decalogus est mera confirmatio legum naturalium.

℞. III.

(a) C. 10. vers. 10. A. M. 1931. diluvii 276.

* Inde notæ sunt urbes, *a Nemrodo*, *& Nino* erectæ, ad littora *Tigris & Euphratis*: *Babilon*, *Arach*, *Achad*, *& Calna* in terra *Sennaar* Gen. 10. v. 10. *Ninive*, *Ursen*, *Orpha in Chaldæa &c.* Videatur Pater *Kircherus* de Turri *Babel* L. 2. c. 11. f. m. 96.

(b) De discip. Juris naturæ c. 1. f. m. 168.

(c) In *Puffendorfio* enucleato c. 4. prælim. f. m. 18.

Hebraeis additae & aliae leges Divinae cum ceremoniales, tum judiciales: sed soli Synagogae propriae.

℟. III. Præter has leges *naturales divinas*, datæ *Hebræis* ſunt aliæ leges divinæ poſitivæ, cum *ceremoniales*, tum *judiciales*. Illæ ſpectabant ad ritus pro Teſtamento veteri præſcriptos: iſtæ ad juſtitiæ, & Reipublicæ adminiſtrationem. *Leges divinæ, quatenus naturales*, incommutabiles ſunt, & in utroque Teſtamento in omnium hominum mentibus permanſere, & permanent; poſitivæ erant *Hebræis* ſolummodo propriæ, & cum eorum Republica ſublatæ, una cum Teſtamento veteri, per mortem *Chriſti* exſpirarunt.

Acceſſere variae traditiones, Mosaicae laudabiles, Pharisaicae superstitiosae.

℟. IV. Præter leges divinas, cum *naturales* tum *poſitivas*, in Teſtamento veteri erant etiam variæ *traditiones Moſaicæ*, & *Phariſaicæ*; illæ laudabiles, iſtæ vituperabiles. Inter illas erant præcipuæ, quod libri, in *Hebræo* Canone contenti, vere eſſent divini; quod fæmellis eſſet remedium contra originale, qualecunque tandem fuerit, ſeu fides Parentum, ſeu aliquod aliud; quod ſacrificia cruenta eſſent mortis dominicæ præfigurativa, & ſic de aliis, quæ etſi non ſcripta, tamen tradita novimus. Inter *Phariſaicas* traditiones erat *lavatio manuum* ante & inter comedendum, (a) fuga Publicanorum, (b) ſuperſtitioſa obſervatio Sabbathi, (c) & ſic de aliis, (d) quas ſæpe reprehenſa a *Chriſto* Domino legimus.

Unde Religio naturalis, quo ad præcipua capita, per legem seu religionem revelatam est confirmata, sed & explicata, articulisque pluribus extensa, ac illustrata.

℟. V. Religio naturalis, quo ad præcipua capita, quod nempe *ſit Deus*; quod *unus*; quod *providus*, *puniens malos*, & *præmians bonos*, non modo per legem, ſeu religionem revelatam eſt confirmata, (e) ſed & explicata, articuliſque pluribus extenſa, ac illuſtrata. (f) Myſterium tamen ſanctiſſimæ Trinitatis in Teſtamento veteri nullibi expreſſe, ſæpius tamen *obſcure*, revelatum legimus. (g) Multa tamen fuere revelata *de Chriſto*: Illud Geneſis 3. v. 15. *Inimicitias ponam inter te, & mulierem; & ſemen tuum, & ſemen illius: ipſa* (in textu Hebraico) *ipſe conteret caput tuum*: illud, inquam, oraculum eſt quaſi fons, ex quo manarunt omnes Dei promiſſiones, figuræ, & viſiones de *Chriſti* paſſione, & morte, adeoque totius Eccleſiæ lapis fuit, *velut angularis*. * In ſpecie revelatum legimus, quod Meſſias eſſet naſciturus ex ſemine *Abrahæ*: Gen. 22. v. 18. 2. Quod ex familia *David* Jerem. 23. v. 5. 3. Quod ex Virgine. *Iſaiæ* 7. v. 14. 4. Quod in *Bethleem Judæ*. *Micheæ* 5. v. 2. 5. Quod prædicaturus eſſet evangelium ſalutis, & pacis, idque confirmaturus multis prodigiis. *Iſaiæ* 61. v. 1. item 35. v. 4. 6. Quod infanda paſſurus. *Iſaiæ* pluribus locis. 7. Quod deſcenſurus ad inferos, & tertia die reſurrecturus. *Pſal.* 15. v. 10. 8. Quod aſcenſurus ad Cælum. *Pſal.* 67. v. 10. 9. Quod ſeſſurus ad dexteram Dei Patris, Pſal. 109. v. 1. 10. Quod miſſurus Spiritum ſanctum. *Iſaiæ* 44. v. 3. *Joel.* 2. v. 38. 11. Quod judicaturus vivos, & mortuos. Pſal. 95. v. 13. & ſic de aliis, quæ indicant, *Chriſtum, ut hominem*, in Teſtamento veteri *clare* prænuntiatum; *ſubobſcurius tamen ut DEUM*: uti patet ex illo Pſal 2. v. 7. *Filius meus es tu, ego hodie genui te*, ex quo loco probat Apoſtolus: *Hebr.* 1. v. 4. *Chriſtum* eſſe majorem Angelis. Item:

(a) Matth. 7. & 15.
(b) Matth. 9. Lucæ 7.
(c) Matth. 12. Lucæ 6.
(d) Matth. 9. 14. 23.
(e) Exodi. 3. v. 14. *Ego ſum, qui ſum*: Deut. 6. v. 4. *Deus unus eſt*: Sapient. 6. v. 8. *æqualiter eſt illi cura de omnibus*.
(f) Quod ſit *infinite Bonus*. pſal. 72. 144. *ubique præſens* pſal. 124. *Immutabilis* Num. 23. *Æternus* pſal. 89. *Omniſcius* 2. Reg. 2. *Omnipotens* gen. 17.
(g) Gen. 1. verſ. 1. & 26. Gen. 3. verſ. 22. 11. v. 7. 19. v. 24. pſal. 66. v. 8.
* Huc pertinet illud, quod Pater *Kircherus* noſter refert Tom. 1. *Ædipi Ægypt.* f. 110. miſſam nempe ad ſe tabulam, deſcriptam iiſdem caracteribus, qui leguntur in ſaxo quodam poſito ad radices montis *Horeb*, ubi lex data *Moyſi* eſt. Erat ſcriptura illa pleriſque linguarum orientalium peritis nodus, pluſquam *Gordius* quam tamen Pater *Kircherus*, per combinationem triplicis linguæ, *Hebrææ* ſcilicet, *Samaritanæ*, atque *Syriacæ*, ſic evolvit cum omnium polyglottorum approbatione & calculo: *Deus Virginem concipere faciet, & ipſa pariet filium*. Oraculum prorſus ſimile illi *Iſaiæ* 7. v. 14. *Ecce virgo concipiet, & pariet filium*.

Item: *Dixit Dominus Domino meo*, Psal. 109. v. 1. quem locum ipse *Christus Matth.* 21. v. 44. explicat de sua divinitate. Clarius locutum legimus *Isaiam* 35. v. 4. *DEUS ipse veniet & salvabit vos*. Porro in Lege veteri fidem in *Christum*, ut Redemptorem, fuisse necessariam ad salutem, certum est, *Augustino* teste, (a) & primum, qui crediderit in *Christum* fuisse *Adamum*; probat sanctus *Hieronymus*. (b)

§. II.

De juris naturalis conditione apud Gentiles in statu Legis scriptæ.

§. II. Juris naturalis conditio apud Gentiles in statu legis scriptæ. Durante statu Testamenti veteris conditio disciplinæ juris naturalis apud Gentiles. Sat erat imperfecta in principiis honesti, & justi præcipue in fine; seu vera felicitate.

Quæritur II. Quæ inter Gentes illo ævo fuit tam juris naturalis, quam moralis Philosophiæ conditio?

℟. *Admodum imperfecta*. Ratio est, quod principia vera circa officia hominis, fallis sophisticisque sic depravarit Sophorum lusca nimis prudentia, vel potius cæcitas oculata, ut *ratio justi*, *honesti*, *decorique* sæpe non nisi in spissis tenebris scintillarit. Id unum apud omnes sana ratio inconcussum reliquerat, officium hominis consistere *in operatione ad finem*; finem vero esse *felicitatem*, cujus vera cognitio ad recte vivendum, maximum habet momentum, eo quod ex illo discamus, *quid sit agendum*, *quid fugiendum*, ut recte tradidit *Aristoteles*. (c) At tota diversitas Antiquorum erat *de fine*, *Ciceroni* si fides, quem verum, & ultimum hominis, cum non rite perspectum haberent in ethnica illa caligine, licet, tralucente paululum ratione, campos elisios, seu tartara sibi post fata proponerent, factum est, ut extra *veram felicitatem*, *seu finem* aberrantes, ad alios spurios sua præcepta dirigerent, & in officiis hominis, eorumque principiis, ad tam diversa avia dilaberentur.

Quam Stoici statuebant in bonis animi; Epicurei in bonis corporis ac fortunæ; Peripatetici in utrisque.

Quæritur III. Quos fines, & qualia principia statuerunt illius ævi Sophistæ?

℟. *Varia*, sic ut, Sancto *Augustino* teste, (d) *Marcus Varro*, ea curiosius scrutatus, sectas octoginta octo ultra ducentas enumerarit. * Tres tamen præ cæteris erant famosiores: *Epicuræi*, ** qui finem seu felicitatem statuerunt *in bonis corporis, ac fortunæ*: unde negarunt providentiam Divinam, & animæ immortalitatem. Alii cum *Seneca* & *Stoicis* finem, seu summum bonum, fixerunt *in bonis animi*: hinc inter alia ajebant, cuivis in sua virtute gloriandum; ad se se liberandum a miseriis licitam esse occisionem sui; passiones animi esse vitiosas, omnia regi fato; Deum esse animam Mundi &c. (e) Alii cum *Aristotele* & *Peripateticis* finem quærebant *in complexo ex corporis, animique bonis*: hinc admittebant triplicis Generis bona, *externa*, quæ *parva*; *corporalia*, *quæ media*; virtutes, *quæ magna bona* nominabant: sic unum bonum alteri subordinabant, eo quod bona externa subserviant corpori, corpus animæ, anima operationibus virtutum, & honestatis, ac proin beatitudinem hominis in operationibus virtuosis sitam definiebant, *quod sit operatio virtuosa animæ, non carens bonis externis, & corporalibus, tanquam adminiculis, conjuncta honestati, & jucunditati, quæ ex honestate actionis oritur.*

Quæ-

(a) Epist. 89. *ad Hilarium* Q. 3. & L. 1. contra duas epistolas *Pelagianorum* c. 7.
(b) L. 3. Coment. *ad Ephesios*.
(c) 1. Ethicorum.
(d) L. 9. de Civit. Dei c. 7.
* Huc spectant *Græci* Sapientes, immo & Poetæ, quorum apophthegmata, ad morum doctrinam spectantia, adhuc extant. Huc pertinent moralia instituta *Pythagoræ*. Item inter barbaras Gentes *Sabii*, *Chaldæi*, *Persæ*, *Indi*; cumprimis vero *Sinenses*, in quorum scitis verioris quidem sapientiæ vestigia, sed mixta superstitiosis, & perversis dogmatibus, tectaque mysticis ac hieroglyphicis involucris, reperire est.
** Quid quid sit *de Epicuro*, de quo multi male, non nulli bene; illud certum, ejus sectam apud Veteres male audiisse.
(e) Videatur *Cornelius* a Lapide ad acta Apostol. c. 17. v. 18.

Unde systema Veterum triplex, quo vel corporis, animique bona propter virtutem; vel virtutem propter hæc bona; vel utraque propter se appetenda esse, docebant.]

Quæritur IV. Quod fuerit systema Veterum circa officium hominis, & ejus principia?

℞. Illud ex *Varrone* refert sanctus *Augustinus*: (a) ad beatitudinem, seu finem hominis indagandum, teste *Varrone*, posuerunt *tria quædam* ipsius naturæ ductu *cognata capita*, quæ homines absque doctrinæ adminiculo (seu virtutis adscitæ, uti ajebant) *quasi naturaliter appeterent*. Hæc inter tria capita primum erat *Voluptas*, qua delectabiliter moventur corporis sensus: alterum erat *quies*, seu *carentia molestiæ corporalis*: tertium *utraque simul*: quod complexum exprimebant *per prima naturæ*, denotantes *incolumitatem hominis* in corpore & animo, quæ habetur per *integritatem membrorum*, *valetudinem*, *sensus integros*, *carentiam doloris in corpore*, uti & per ea dona, *quæ in hominum ingeniis* reperiuntur. Hæc dixerunt esse *virtutum semina*, quibus, si adolescere homini liceret, quin ab opinionibus pravis, veluti spinis succrescentibus præfocarentur, ipsa hominem ad beatam virtutem perducerent. Verbo: hæc tria, scilicet *voluptatem*, *quietem*, & *utrumque simul*, seu *prima naturæ* ita esse in homine dicebant, ut *virtus*, quam postmodum adiicit doctrina ac institutio, *propter hæc* sit appetenda; aut ista sint appetenda *propter virtutem*; aut utraque *propter se*. Inde *Varro*, ut diximus, tot varias sectas deduxit, quas sanctus *Augustinus* reduxit ad tres, quæ fiunt, cum vel prima naturæ *propter virtutem*; vel virtus *propter prima naturæ*; vel utraque, id est, virtus, & prima Naturæ *propter se* sunt appetenda.

Adstruentes insuper vitam socialem.

Denique vitam beatam etiam *socialem* esse perhibebant hi Sophi, quæ & amicorum bona *propter se* diligat, sicuti sua, eisque propter se ipsos hoc velit, quod sibi, sive in domo sint sicut *conjux*, *liberi*, aliique *domestici*; sive in loco, ubi domus est, sicuti est *pagus*, *oppidum*, *urbs*, ut sunt hi, quos *cives* dicimus; sive in Orbe toto, ut sunt Gentes, quas *humana societas* conjungit. Et hoc erat systema, vel potius chaos Sophorum veterum, dum, circa hominis beatitudinem vagabundi, *defecerunt scrutantes scrutinio*. (b)

§. III.

§. III.

De disciplinæ naturalis tantopere corruptæ causa.

Causa moralis Philosophiæ adeo præposteræ, apud Gentiles.

Quæritur V. Quæ erroris tanti, & tam variæ aberrationis causa fuit apud Sophos Gentiles?

Erat error in fine, seu genuina hominis felicitate, dum caducam stabili præferrent.

℞. Quod errarint *in fine*, seu vera hominis felicitate, quæ non *in bonis creatis*, *imperfectis*, *incertis*, *caducis* cum *vita labentibus*, sed *in bono increato*, *perfecto*, *certo*, *stabili*, ac post fata *perenni*, hoc est, *in cognitione & amore*, *seu fruitione Creatoris* consistit, saltem *naturali qualicunque*: id quod, *ipsa natura dictante*, omnibus notum est, abstrahendo nempe, an ipsa immortalitas animæ, hujusque ultimi boni fruitio *perpetua*, *ex solo naturæ lumine*, omnibus cognita esse possit, qua de re per decursum uberius disseremus. Hic nobis sufficit illud Divi *Augustini*. (c) *Dicebat Epicuræus: mihi frui carne bonum est. Dicebat Stoicus: mihi frui mea mente, bonum est. Dicebat Apostolus, mihi autem adhærere Deo, bonum est. Errat Epicuræus; fallitur Stoicus. Tunc enim recte anima vivit, si non secundum carnem, neque secundum se ipsam vivit, sed secundum Deum: sicut enim anima carnis, ita Deus animæ vita est.*

Quæri-

(a) De Civit. Dei L. 19. c. 1. 2.
(b) Psal. 63.
(c) Apud *Cornelium a Lapide* ad Epistolam *ad Romanos* c. 8. n. 113.

Quæritur VI. Quis ex isthoc errore finis profluxit error in naturalis juris principia circa officium hominis?

Hoc est,

℞. *Æque multiplex*. Cum enim, ut diximus, creaturæ rationalis *finis ultimus*, seu felicitas summa, consistat in fruitione Creatoris, saltem naturali; cum ad hunc finem sit medium unicum *vita conveniens naturæ rationali*, sequitur, officium hominis in hoc Mundo unicum esse, in actionibus omnibus eo intendere, *ut vivat vitam conformem suæ naturæ*, seu ut agat ea, quæ naturæ rationali sunt *convenientia*; vitet vero ea, quæ illi *disconvenientia*.

Dum negligerent finem ultimum fruitionis divinæ; uti & medium seu vitam naturæ rationali conformem.

Porro *principia*, in ordine ad talem vitam, sunt *dictamina*, seu *præcepta naturalia*, quæ homini exhibet *lumen intellectus*, naturæ ejus inditum, circa actiones suas in genere moris dirigendas, per quod discernit inter ea *quæ decent*, & *dedecent* naturam rationalem, judicatque *bonum* inter & *malum*; *honestum* ac *inhonestum*; *virtutem* ac *vitium*, sic ut illa sit amplectenda, hoc fugiendum. Quod si penitius indages in ista principia, naturæ rationali *per se nota*, & implantata circa actiones, in genere moris dirigendas, reponit *Angelicus*, esse præcipue tria: nempe, *ut homo vivat ex honestate*. 2. *Ut vivat ex ratione*. 3. *Ut vivat ex justitia, & jure*. In quibus principiis observandis situm est *officium* hominis *universale*, seu *officium officiorum*, quamdiu in Mundo est, ut nempe cuncta agat ad normam *honesti*, *rectæ rationis*, *& justi*. His suppositis, *per argumentum a contrario*, jam ultro sese denudat multiplex Sophorum gentilium error. Unde

Dum negligerent vera Naturæ principia honesti, decori, ac justi.

℞. II. Errarunt Veteres 1. *In fundamento* seu *fine*, quod in *subordinato ultimum*, hoc est, *in medio finem* statuerent, nempe in creaturis, bonis corporis, & animæ, seu sana mente, vitaque naturæ conformi, quæ creaturam *disponere* ad felicitatem ultimam, reddere vero *plene* beatam non potest. Siquidem satiativa beatitudo animæ rationalis non in hac vita per creaturas, utpote caducas; sed solummodo post vitam in Deo obtineri potest, quam cum non nisi a longe perspicerent Veteres, & *in creaturis*, non *in Creatore*; *in ipso homine*, non in hominis Conditore quærerent, *dereliquerunt fontem aquæ vivæ, fodientes sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas*. (a)

Dum in mediis sisterent, veluti fine.

Errarunt 2. *In principiis*, quæ non *ex recta ratione*, sed *ex carne* & *sensibus* deduxere: nam sicut vera principia *ex ratione*, ita falsa fluunt *ex carne*, seu in *Lipsiana* phrasi, (b) *ex opinione*, ac sensibus: siquidem recta ratio nil aliud est, quam *verum de rebus humanis judicium*; opinio contra *judicium fallax*, sic ut ex hoc gemino fonte *& virtutes & vitia* oriantur in rebus humanis. Hinc sicut recta ratio suggerit principia vera v. g. *vivendum esse ex honestate*, *ratione*, *justitia*, adeoque vitandum esse *turpe*; *honestum* esse præferendum *utili*, & *jucundo*, &c. ita *opinio*, ac *sensus* inclinat ad principia, rationalis juris aversiva, v. g. *Vivendum esse ex passione*, *utile & jucundum honesto præferendum*, & sic de aliis adynatis, in quæ abstractos novimus veteres illos Sophistas potius, quam Sophos.

Et principia spuria, ex carne ac sensibus deducta, sectarentur.

§. IV.

§. IV.

De Philosophiæ Gentilis applicatione ad eruendas naturæ leges.

Ex testimoniis Sophorum gentilium non probatur jus Naturæ.

Quæritur VII. An ex Gentilium Sophorum dictis fluat legitimum argumentum pro eruendo, adstruendoque jure Naturæ, sic ut illatio valeat: hic actus

---

(a) *Jeremiæ* 2.
(b) De constantia L. 1. c. 4. & 5.

actus pro honesto, vel inhonesto est agnitus a Gentilium Sophis: ergo est naturæ lege prohibitus, vel præceptus.

Immediate, utpote ex principiis intrinsecis eruendum.

℞. I. *Immediate* non fluit, ut patet: siquidem jus naturæ, ratioque honesti ac inhonesti non tam *ex testimoniis Gentilium* mere extrinsecis, quam ex *natura actus*, principiisque intrinsecis est determinandum. Fluit tamen *mediate*, tanquam a signo extrinseco, satis probabili, sic ut sensus sit: *hic actus pro honesto, vel inhonesto est agnitus a Gentilium Sophis, non nisi solo rationis lumine plerumque præditis: ergo indicium est, in ipsa materia subesse rationem honestatis, vel inhonestatis, sic ut a natura prohibitus sit, vel præceptus. Ratio est:* quia judicium Sophorum est judicium prudentum: ergo habet fundamentum in rei natura, quod ipsa est ratio conformitatis, vel difformitatis cum Natura.

Neque sufficiens est pronuntiatum unius, vel alterius, forsan aliunde haustum.

℞. II. Unius, alteriusve pronuntiatum non est indicium, semper sufficiens, inferendæ conformitatis, seu difformitatis naturalis, nisi hæc ex ipsa qualitate actus satis traluceat. *Ratio est:* quod Gentilium Sophi (queis Oratores, Historicos, atque Poetas jure accenseas) vel sint *Ægyptii*, *Græci*, vel *Romani: at Ægyptii* ab *Hebræis; Græci* ab *Ægyptiis; Romani* a *Græcis* rudimenta legum traxere, nec *Moysis* volumina autiquis Sophis fuere incognita, præterquam, quod illi Populi, haud longa terrarum intercapedine a se invicem distracti, ex perpetuo commerciorum usu, belli pacisque negotiis publicis, & vitæ quadam, atque morum convenientia, facile in quasdam conditiones tacito consensu transire potuerint. Unde forsan non immerito quandoque vapulat *Grotius* a suis Scholiastis; & *Valentinus Alberti a Thomasio*, (a) dum jus naturæ satis demonstrasse non raro se autumant, *si rationis loco*, unius alteriusve Sophi gentilis testimonium exhibuerint.

Consensio tamen non male a Grotio admittitur pro argumento saltem extrinseco.

℞. III. Haud tamen merito iidem Authores *Grotii* regulam seu reprobant, seu observationibus suis obscurant, qua statuit, (b) argumentum ex testimoniis Gentilium, *siquidem sit discrete adhibitum*, ad juris naturalis probationem (saltem extrinsecam & mediatam) non esse inutile. *Rationem* addit, quia, *cum multi, diversis temporibus ac locis, idem pro certo affirmant, id ad causam universalem referri debet, quæ in quæstionibus juris* (seu materia morum) *alia esse non potest, quam aut recta illatio, ex naturæ principiis procedens, aut communis aliquis consensus: illa jus naturæ indicat; hic Gentium, quorum quidem discrimen non ex ipsis testimoniis, sed ex materiæ qualitate, desumendum est.*

Hinc ejusmodi sensus, atque consensus, etsi *partialiter* forsan innixus cuidam notitiæ ex *Hebræorum* commercio haustæ, *principaliter* tamen *præcipue* fundatus præsumitur *in recta illatione, ex naturæ principiis procedente*, qua sine notitiam illam, ut pleraque alia Gentis *Hebrææ* scita, gentiles hi Sophi potius inter superstitiosa phantasmata rejecissent. Neque recte *Thomasius* ad universales causas, absque omni limitatione, *refert legem Divinam*, (c) cui, tanquam causæ, ejusmodi Gentilium effata suam originem debeant: nam lex Divina, ut a naturali distincta, partialis est causa non Gentilibus, sed solis Fidelibus manifestata, ac cognita.

Unde a fortiori consensus omnium Nationum universalis, in materia morum, legitimum est argumentum.

℞. IV. Consensus unanimis tam Gentilium, quam Fidelium, doctorum & indoctorum, omni loco & tempore, in materia morum, est argumentum legitimum, ex quo, *mediate* saltem, eruitur jus naturæ, actuumque honestas, vel inhonestas. *Ratio est*, quod alias natura foret male constituta in ordine ad suum finem; deficeret in fundamento honestatis, redun-

(a) In programmate f. 60. Item L. 1. c. 2. n. 70. Item L. 3. c. 2. n. 12.
(b) In prolegomenis de J. B. & P. n. 46.
(c) L. 3. c. 2. n. 16. & 17.

redundaretque imperfectio in Deum, ut Authorem Naturæ, sicut alibi fusius demonstrabimus.

Eo forsan reducas illud *Senecæ* : (a) *apud nos veritatis argumentum est, aliquod omnibus videri: sic ..os esse (quo ad substantiam*, seu prædicatum supremi cujusdam Entis, non *quo ad numerum*) *inter alia colligimus, quod omnibus opinio de Diis insita est; nec ulla Gens usquam est adeo extra leges, moresque projecta, ut non aliquos Deos credat*. Cum *de animarum æternitate* (potius immortalitate, prout dicit durationem, quantamcunque demum ultra fata hujus vitæ extensam) *disserimus, non leve momentum apud nos habet consensus hominum, aut timentium inferos, aut colentium. Utor hac publica persuasione: neminem invenies, qui non putet & sapientiam bonum, & sapere*. Ita ille.

§. V.

§. V.

De morum corruptela durante statu legis scriptæ.

Corruptela morum in Testamento veteri.

Quæritur VIII. Quæ & quanta fuerit morum in Orbe corruptio illo ævo legis scriptæ, seu ante Christum natum?

℟. I. *Etiam in Populo electo, seu Israelitico, magna*. Etsi Naturæ leges per scriptam fuerint roboratæ, magis perfectæ, ac sublimatæ; nihilosecius Gentium assuetudine pars *Judaicæ* Nationis potissima, non modo præcepta Divina ac positiva, sed & naturalia pene dedidicit. *Patet* 1. Ex tot Prophetarum testimoniis, querelis, lamentationibus, minis. 2. Ex decem Tribubus, in fœdum schisma, ac *Idolomaniam*, per *Roboamum* delapsis. 3. Ex tot pœnis captivitatum, ac servitutum; ex sceptro *a Juda* ablato; ex jugo, a *Romanis* imposito. 4. Ex Sacerdotio fœdum corrupto; ex ipsa lege, per *Pharisaicas* superstitiones adulterata; ex tota Synagoga, ad repudium sensim se disponente, &c. &c.

Magna etiam in Populo electo ex Gentium assuetudine.

℟. II. *Major adhuc corruptio fuit penes Gentilium Sophos, etsi nonnulli naturæ leges, vitamque iis conformem, doctrina publica professi sint.*

☞ *Declaratur posterius assertum*. Negari nequit 1. Fuisse inter illos Sapientes, maxime *Stoicos*, * qui officium hominis erga Deum, proximum, ac se se ipsum, præceptis, rationi quam maxime congruis, stabiliverint, uti Author est *Tullius*. (b) Profecto non pauci inter prima principia numerabant, *honestatem vel solam, vel maxime propter se expetendam esse*: unde *Stoici omnem*; Academici *præcipuam partem beatitudinis naturalis in virtute* collocaverant. Hi certe etiam in illa Idolomaniæ caligine, quæ universum pene Orbem oppleverat, argumentis, æque multis ac validis, contra sequiores Sophastros vindicabant *hoc suum proprium officium hominis*, quem *ad virtutem & honestatem*, non *ad scelera* & *turpitudines*, natum, & ejus *beatitudinem naturalem in honesta*, ad rectæ rationis, & virtutis leges *exacta vita* sitam esse; non vero *in sensuum illecebris*, & *affectionibus*, *aliisque bonis externis*, propugnabant; immo & confutabant eorum errorem, *qui utile* præferrent *honesto*, & actiones hominis *ex suis commodis*, & *non ex honestate* metirentur. **

Major apud gentiles Sophos, Vita doctrina, utcunque sana.

(a) Epist. 117.

* His certe *Gregorius Nazianzenus* in Epistola *ad Eudoxium* Rhetorem, in doctrina morum, principem locum adjudicat.

(b) L. 1. & 3. offic. qui & ipse egregium opus hoc *de officiis* ad ductum præcipue *Stoicorum* conscripsit.

** Inde *Puffendorfius* c. 1. §. 1. de origine Discip. Juris Nat. uber quoque fuit proventus Philosophorum moralium, quibus circa mores hominum, ad dictamen sanæ rationis componendos, opera est posita.

actus pro honesto, vel inhonesto est agnitus a Gentilium Sophis: ergo est naturæ lege prohibitus, vel præceptus.

Immediate, utpote ex principiis intrinsecis eruendum.

℞. I. *Immediate* non fluit, ut patet: siquidem jus naturæ, ratioque honesti ac inhonesti non tam *ex testimoniis Gentilium* mere extrinsecis, quam ex *natura actus*, principiisque intrinsecis est determinandum. Fluit tamen *mediate*, tamquam a signo extrinseco, satis probabili, sic ut sensus sit: *hic actus pro honesto, vel inhonesto est agnitus a Gentilium Sophis, non nisi solo rationis lumine plerumque præditis: ergo indicium est, in ipsa materia subesse rationem honestatis, vel inhonestatis, sic ut a natura prohibitus sit, vel præceptus. Ratio est:* quia judicium Sophorum est judicium prudentum: ergo habet fundamentum in rei natura, quod ipsa est ratio conformitatis, vel difformitatis cum Natura.

Neque sufficiens est pronuntiatum unius, vel alterius, forsan aliunde haustum.

℞. II. Unius, alteriusve pronuntiatum non est indicium, semper sufficiens, inferendæ conformitatis, seu difformitatis naturalis, nisi hæc ex ipsa qualitate actus satis traluceat. *Ratio est:* quod Gentilium Sophi (queis Oratores, Historicos, atque Poetas jure accenseas) vel sint *Ægyptii*, *Græci*, vel *Romani*: *at Ægyptii* ab *Hebræis*; *Græci* ab *Ægyptiis*; *Romani* a *Græcis* rudimenta legum traxere, nec *Moysis* volumina autiquis Sophis fuere incognita, præterquam, quod illi Populi, haud longa terrarum intercapedine a se invicem distracti, ex perpetuo commerciorum usu, belli pacisque negotiis publicis, & vitæ quadam, atque morum convenientia, facile in quasdam conditiones tacito consensu transire potuerint. Unde forsan non immerito quandoque vapulat *Grotius* a suis Scholiastis; & *Valentinus Alberti a Thomasio*, (a) dum jus naturæ satis demonstrasse non raro se autumant, *si, rationis loco*, unius alteriusve Sophi gentilis testimonium exhibuerint.

Consensio tamen non male a Grotio admittitur pro argumento saltem extrinseco.

℞. III. Haud tamen merito iidem Authores *Grotii* regulam seu reprobant, seu observationibus suis obscurant, qua statuit, (b) argumentum ex testimoniis Gentilium, *siquidem sit discrete adhibitum*, ad juris naturalis probationem (saltem extrinsecam & mediatam) non esse inutile. *Rationem* addit, quia, *cum multi, diversis temporibus ac locis, idem pro certo affirmant, id ad causam universalem referri debet, quæ in quæstionibus juris* (seu materia morum) *alia esse non potest, quam aut recta illatio, ex naturæ principiis procedens, aut communis aliquis consensus: illa jus naturæ indicat; hic Gentium, quorum quidem discrimen non ex ipsis testimoniis, sed ex materiæ qualitate, desumendum est.*

Hinc ejusmodi sensus, atque consensus, etsi *partialiter* forsan innixus cuidam notitiæ ex *Hebræorum* commercio haustæ, *principaliter* tamen *præcipue* fundatus præsumitur *in recta illatione, ex naturæ principiis procedente*, qua sine notitiam illam, ut pleraque alia Gentis *Hebrææ* scita, gentiles hi Sophi potius inter superstitiosa phantasmata rejecissent. Neque recte *Thomasius* ad universales causas, absque omni limitatione, *refert legem Divinam*, (c) cui, tanquam causæ, ejusmodi Gentilium effata suam originem debeant: nam lex Divina, ut a naturali distincta, partialis est causa non Gentilibus, sed solis Fidelibus manifestata, ac cognita.

Unde a fortiori consensus omnium Nationum universalis, in materia morum, legitimum est argumentum.

℞. IV. Consensus unanimis tam Gentilium, quam Fidelium, doctorum & indoctorum, omni loco & tempore, in materia morum, est argumentum legitimum, ex quo, *mediate* saltem, eruitur jus naturæ, actuumque honestas, vel inhonestas. *Ratio est*, quod alias natura foret male constituta in ordine ad suum finem; deficeret in fundamento honestatis, redun-

(a) In programmate f. 60. Item L. 1. c. 2. n. 70. Item L. 3. c. 2. n. 12.
(b) In prolegomenis de J. B. & P. n. 40.
(c) L. 3. c. 2. n. 16. & 17.

redundaretque imperfectio in Deum, ut Authorem Naturæ, sicut alibi fusius demonstrabimus.

Eo forsan reducas illud *Senecæ*: (a) *apud nos veritatis argumentum est, aliquod omnibus videri: sic ..os esse* (quo ad substantiam, seu prædicatum supremi cujusdam Entis, non *quo ad numerum*) *inter alia colligimus, quod omnibus opinio de Diis insita est; nec ulla Gens usquam est adeo extra leges, moresque projecta, ut non aliquos Deos credat*. Cum *de animarum æternitate* (potius immortalitate, prout dicit durationem, quantamcunque demum ultra fata hujus vitæ extensam) *disserimus, non leve momentum apud nos habet consensus hominum, aut timentium inferos, aut colentium. Utor hac publica persuasione: neminem invenies, qui non putet & sapientiam bonum, & sapere*. Ita ille.

§. V.

§. V.

De morum corruptela durante statu legis scriptæ.

Corruptela morum in Testamento veteri.

Quæritur VIII. Quæ & quanta fuerit morum in Orbe corruptio illo ævo legis scriptæ, seu ante Christum natum?

℞. I. *Etiam in Populo electo, seu Israelitico, magna*. Etsi Naturæ leges per scriptam fuerint roboratæ, magis perfectæ, ac sublimatæ; nihilosecius Gentium assuetudine pars *Judaicæ* Nationis potissima, non modo præcepta Divina ac positiva, sed & naturalia pene dedidicit. *Patet* 1. Ex tot Prophetarum testimoniis, querelis, lamentationibus, minis. 2. Ex decem Tribubus, in fœdum schisma, ac *Idolomaniam*, per *Roboamum* delapsis. 3. Ex tot pœnis captivitatum, ac servitutum; ex sceptro *a Juda* ablato; ex jugo, *a Romanis* imposito. 4. Ex Sacerdotio fœdum corrupto; ex ipsa lege, per *Pharisaicas* superstitiones adulterata; ex tota Synagoga, ad repudium sensim se disponente, &c. &c.

Magna etiam in Populo electo ex Gentium assuetudine.

℞. II. *Major adhuc corruptio fuit penes Gentilium Sophos, etsi nonnulli naturæ leges, vitamque iis conformem, doctrina publica professi sint*.

☞ *Declaratur posterius assertum*. Negari nequit 1. Fuisse inter illos Sapientes, maxime *Stoicos*, * qui officium hominis erga Deum, proximum, ac se se ipsum, præceptis, rationi quam maxime congruis, stabiliverint, uti Author est *Tullius*. (b) Profecto non pauci inter prima principia numerabant, *honestatem vel solam, vel maxime propter se expetendam esse*: unde *Stoici omnem*; Academici *præcipuam partem beatitudinis naturalis in virtute* collocaverant. Hi certe etiam in illa Idolomaniæ caligine, quæ universum pene Orbem oppleverat, argumentis, æque multis ac validis, contra sequiores Sophastros vindicabant *hoc suum proprium officium hominis*, quem *ad virtutem & honestatem*, non *ad scelera* & *turpitudines*, natum, & ejus *beatitudinem naturalem in honesta*, ad rectæ rationis, & virtutis leges *exacta vita* sitam esse; non vero *in sensuum illecebris*, & *affectionibus, aliisque bonis externis*, propugnabant; immo & confutabant eorum errorem, *qui utile* præferrent *honesto*, & actiones hominis *ex suis commodis*, & *non ex honestate* metirentur. **

Major apud gentiles Sophos, Vita doctrina, utcunque sana.

(a) Epist. 117.

* His certe *Gregorius Nazianzenus* in Epistola *ad Eudoxium* Rhetorem, in doctrina morum, principem locum adjudicat.

(b) L. 2. & 3. offic. qui & ipse egregium opus hoc *de officiis* ad ductum præcipue *Stoicorum* conscripsit.

** Inde *Puffendorfius* c. 1. §. 2. de origine Discip. Juris Nat. uber quoque fuit proventus Philosophorum moralium, quibus circa mores hominum, ad dictamen sanæ rationis componendos, opera est posita.

Et Naturæ legibus apud quosdam satis conformi.

Negari nequit 2. Non paucos ex illius ævi Philosophis, solo dictante rationis lumine, per præcepta & apophtegmata, propemodum *Christiana*, mores & officia hominis formasse, ac reformasse. Exemplo sit *Seneca*, ob doctrinam non semel *Christiano* cognomine honoratus, qui de beata vita scripsit: (a) *Beatitudo est vita conveniens naturæ suæ, quæ non aliter contingere potest, quam si primum sana mens est, & in perpetua possessione sanitatis suæ. Summum bonum est animus, despiciens fortuita, virtute lætus, cui unum bonum honestas, unum malum turpitudo*. Recte, si modo hoc bonum ad acquirendum summum & ultimum ordinetur. Exemplo sit *Plato*, ob doctrinæ præstantiam etiam *Divinus* non nullis dictus, qui *Augustino* teste (b) finem hominis esse docuit *secundum virtutem vivere, & ei soli convenire posse, qui notitiam Dei habeat, & imitationem, nec esse aliam ob causam beatum: idemque non dubitat, hoc esse philosophari, amare Deum, cujus natura sit incorporalis: ipsum autem verum, ac summum bonum dixit Deum*: unde *Philosophum vult amatorem Dei, ut, quoniam Philosophia ad beatam vitam tendit, fruens Deo sit beatus, qui Deum amaverit*. Hæc sanctus *Augustinus de Platone*, cujus Philosophiæ primas tribuit, præsertim in moralibus, eo quod *Platonici* proxime ad fidei *Christianæ* veritatem accedant. *

Depravati tamen animi nebulas quasdam admiscendo.

Declaratur prius assertum. In aprico est 1. Etsi rationis lumen penes veteres illos Philosophos splendore satis visibili scintillarit, hunc tamen ab animi pathematis, veluti totidem nebulis, fuisse haud modice obfuscatum. Accessit non raro *habitus depravatus*, quo rectum judicium amplius corruptum fuit, sic ut recta ratio circumobsessa, velut scintilla inter vapidos aeris fumos, intermicuerit quidem, sed sua luce haud prævaluerit **. Inde factum, ut in illos, quos diximus, errores, circa veram beatitudinem, in Deo quærendam, prolapsi sint; immo *cum cognoverint Deum, nec tamen ut Deum glorificaverint*, teste Apostolo Gentium, (c) *obscuratum est insipiens cor eorum, traditique sunt in passiones ignominiæ*. Hinc

Neque vitam ac mores exi toto ad illius normam conformando.

In Aprico est 2. Quod non obstante doctrina propria, plerique superbissimi, spurcissimi, ac flagitiosissimi, ut testis est *Diogenes Laertius* (d) 1. *Periander*, inquit hic Author, *Cratea*, propria Matre sua, abusus est. 2. *Socrates Alcibiadi* in deliciis fuit. 3. *Theodorus* ait, sapientem publice absque pudore scortis congressurum. 4. *Phædon*, captus ab hostibus, infami se quæstui addixit. 4. *Stelpo*, præter uxorem, *Micarete* pellice utebatur. 6. *Menedemus* notatur nimium fuisse familiaris amasio *Asclepiadis*. 7. *Aristippus* testatur, *Platonem* fuisse captum amore *Stellæ* Astrologi, & *Dionis*: alii *Phædrum* addunt; alii etiam *Alexin*. 8. *Dion Dorystenites Theodotæ* & *Philetæ* scortis palam congrediebatur: duos itidem adolescentes, *Demetrium* & *Myrleanum Leocharem*, turpiter amavit; unde *ab Aristone Chio* pæderastes est appellatus. 9. *Aristoteles Hermiæ* concubinam, ad usque insaniam latreutici cultus, amasse traditur. 10. *Demetrius Phalereus*, qui trecentis & sexaginta statuis honoratus est, *a Cleone* turpia est perpessus. 11. *Aristenes* dicebat, Sapientem formosissimis quibusque mulieribus congressurum. 12. *Diogenes* volebat communes esse mulieres, & filios. 13. Idem dogma in Re-

---

(a) C. 1. (b) De Civitate Dei. L. 8. c. 8.

* Sunt, qui hæc sensa de Deo, ex *Hieremia* Propheta, *Platonem* hausisse, existimant.

** Animadvertit hoc ipsum etiam *Kimmerichius* protestanticus in *Puffendorfio* enucleato c. 4. de Hist. J. N. n. 27. f. m. 20. Generatim de omnibus his Sophorum sectis affirmare liceat, eas *honesti*, *decori*, & *justi* regulas neque exhausisse, neque distinxisse. Ipse *Puffendorfius* de orig. Discip. Juris Nat. c. 1. §. 4. f. m. 171. ait, Veterum Philosophorum monumenta non paucas quidem sententias continere ad jus Naturæ illustrandum facientes; ut tamen longe minoris sint, quam expectari ab illis par erat, quibus hæc præcipua esse opera debebat, mores hominum ad legem naturalem formasse, &c.

(c) Ad Rom. 1. v. 21.

(d) Apud *Corneliam a Lapide* in c. 1. ad Rom. v. 26.

in Republica statuebat *Zeno*. 14. *Chrisippus*, nec abstinendum matribus, filiabus, ac filiis, censebat. 15. *Eudoxus Theomedonti Medico* in deliciis fuit. 16. *Epicurus*, *Leontia* & *Themistia* meretricibus; immo & *Pythocle* adolescente abusus scribitur, & sic de aliis. Ita *Cornelius* ex *Laertio*, etsi unum & alterum nonnulli excusent. *

Maxima denique corruptela apud cæteros, Mundo suis vitiis propemodum demerso.

℞. III. Corruptio maxima, prorsusque infanda fuit in cætera Gentilium fæce, sic ut, inversis eversisque naturæ legibus per corruptissimos mores, & idolomanniæ contagionem universalem, totus Orbis vitiorum veluti cataclismo fuerit inundatus, dum tandem apparuit Iris illa, ex rore cælesti deplua, *Christus* scilicet, *Reparator* Orbis.

INSTRUCTIO VI.

Instructio VI. De ulteriore cultura Juris naturæ, & Gentium in statu Testamenti novi.

De ulteriore progressu, majorique perfectione Juris naturalis, ac Gentium, in statu Legis novæ, seu Testamento Gratiæ.

§. I.

De Legis novæ aptitudine ad disciplinam juris Naturæ.

§. I. De Lege novæ respectu naturalis.

QUæritur I. *Quid lucis, ac perfectionis attulerit Philosophiæ naturali, atque morali Lex Evangelica Christi Salvatoris.*

Lex evangelica Naturæ legem & reparavit, & illustravit. Teste Puffendorfio.

℞. I. *Splendoris attulit plurimum, sic ut jus naturæ, idololatricis tenebris prope extinctum, non modo repararit, sed & ad nativum splendorem evexerit.*

Declaratur a Puffendorfio. (a) In libris novi Fœderis, inquit, præcepta legis naturalis passim *luculentissime* inveniuntur expressa, & quidem, ut illa non solum jubeantur exerceri citra ullum Nationis discrimen, *sed & omnibus cum requisitis, quæ perfectam actionem absolvunt*. Et ut ea omnia *ad unum caput, velut ad legem quampiam fundamentalem*, possent revocari, ex qua cæteræ perspicua consecutione deducerentur, ipse Salvator noster, eum in finem, *dilectionem* proposuit, quæ cum nostra Societate (loquamur universalius *cum humanæ vitæ felicitate*) quam amicissime conspirat: nempe *diliges Deum & proximum sicut te ipsum, sic ut, quod tibi non vis, alteri ne feceris &c.* Addit: Isthæc præcepta omnibus modis illustrare conati sunt, qui in libros Divinos edidere commentarios, tantum non infinitos, sic ut in Theologia *Christiana* nullum præceptum desiderari videatur, quod ad regendas in universum hominis actiones, moresque faciat. Ita ille. Ad *Puffendorfii* mentem scripsit quoque ejus Enucleator *Kemmerichius*: (b) sed nova lux veræ Sapientiæ exorta, suusque juri naturali splendor est restitutus, dum *Christus* servator, doctrina & veritate cælesti, Orbem illustrare cœpit, eandemque Apostolis ulterius explanandam demandavit. Ita illi.

℞. II. *Lex Evangelica suo splendore naturalis juris principia sic illustravit, ut ea etiam perficiendo in multis correxerit, ac elevarit.*

Immo in multis perficiendo, ac emendando elevavit, naturali jure ad perfectionis Evangelica culmen provecto.

Declaratur. Occurrit multiplex in Evangelio locus, ubi *Christus* Naturalis juris dictamina a *Christianis* distinguit, perficit, ac elevat ad gradum Natura altiorem. Sic legimus: (c) *Audistis, quia dictum est, oculum pro oculo, & dentem pro dente? Ego autem dico vobis, non resistere malo: sed si quis*

* *De Socrate Brietius* ad annum 3654. *Si vera sunt, quæ de Deo moriens dixit; de ejus salute cum aliquot Eruditis dubitare licet*: eundem, pæderastias injuste accusatum, damnatumque a populo, fortiter cicutam bibisse scribit. *Erasmus* scribere ausus est, *vix me contineo, quin dicam: Sancte Socrates, ora pro nobis. Emanuel Thesaurus*, L. 1. Phil. Mor. c. 3. & 5. *Epicuro* tribuit vitam, *eremitica magis austeram*, atque finem non posuisse *in voluptate, sed in mortificatione*, seu *exstinctione passionum, ac quiete mentis*. Quid quid sit de his, id dicimus, sanctum *Bernardum* non male scripsisse *de Petro Abailardo Platonizante: dum multum sudat, quomodo Platonem faciat Christianum, se probat ethnicum*: Videatur *Cornelius* noster.

(a) De discipl. Juris Natur c. 1. n. 2. f. m 169.

(b) In *Puffendorfio* enucleato c. 4. n. 30. f. m. 21.

(c) Matth. 5. v. 38.

si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, praebe illi & alteram. Rursus: *Audistis, quia dictum est, diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum? Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, & benefacite his, qui oderunt vos &c. si salutaveritis fratres vestros tantum, nonne & Ethnici hoc faciunt?* Sic Apostolus Gentium: (a) cum *Gentes*, inquit, *quae legem non habent naturaliter ea, quae legis sunt, faciunt, ejusmodi legem habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente ipsis conscientia.* Verbo: notum est illud: *Date Caesari, quae sunt Caesaris, & quae sunt Dei, Deo*: ubi officia hominis, qua hominis, & qua *Christiani*, sat indicantur, & distinguuntur. Recte *Buddaeus*: (b) Ea utique *Christianae* doctrinae est indoles, ut praeter fidem, vitam quoque, ad omnem honestatem compositam, ab hominibus exigat, modo quidem longe excellentiore, quam ut ad mores *Christianos* formandos sola sufficiat ratio; at tamen modo tali, quo ex rationis praescriptis honesta neutiquam habeantur pro turpibus, sed & caeterae virtutes, propriae *Christianis*, uti & illae, quae omnibus communes sunt, commendentur, Servatore ipso subinde ad rationis dictamen provocante.

§. II.

§. II.

Patrum studia,

De Patrum studiis respectu juris Naturae.

Jurisprudentia naturali utcunque commoda, sed tamen ejusdem confusiva cum Theologia morali, si fides Puffendorfio,

Quaeritur II. An sanctorum Patrum monumenta lucis quidpiam disciplinae juris naturalis attulerint?

℟. I. *Si Protestantium crises venari volupe, Patres locavere non inutilem operam, etsi imperfectam, utpote juris naturalis cum Christiana ethica, ac morali Theologia confusivam.* Ita *Puffendorfius*: *Ex commentariis eorum, quibus primaeva & genuina religionis Christianae dogmata unice cordi fuere, plurimum* lucis, & subsidii, disciplinae juris naturalis accessisse fatetur, etsi naturalis juris principia cum *Christianis* male confusa non semel pronunciet.

Et Kemmerichio.

Breviter ejusdem enucleator: (c) *Patres* Ecclesiae quoque de officiis hominum & *Christianorum* commentati sunt, sed philosophiam ethnicam doctrinae *Christianae* parum feliciter saepe junxerunt.

Si Grotio & Zieglero, fuere etiam corruptiva, saltem respectu eorum, qui posterioribus saeculis vixere.

Etiam *Grotius* haud nihil defert sanctorum Patrum effatis, quo ad ea, quae *magna cum asseveratione, & quasi comperta*, affirmant, eoque magis, *quo & plurium apparet consensus, & propius acceditur ad prima puritatis tempora, cum nec dominatus adhuc, nec coitio ulla primitivam veritatem adulterare potuit.* (d) Paraphrasin subjungit *Zieglerus*: post priora enim quinque saecula *Antichristi* machinationes magis magisque invaluerunt, propter quas cum inficeretur in dies Ecclesia, mirum non est, Doctoribus talia excidisse, quae a puritate prioris Ecclesiae multum recesserunt. Recte igitur *Grotius* consensum Patrum, *ad primae puritatis tempora*, restrinxit, quippe quibus Ecclesiae Doctores, tum doctrinae puritate, tum morum integritate excelluerunt, ut in utroque genere merito nunc ab eis consilia petantur. Hinc oppido falluntur, aut fallunt potius hodierni Moralistae, qui difficultates, quae circa fidem emergunt, e Veteribus hauriendas; doctrinam; morum a Recentioribus sumendam esse, imprudenter asserunt, quos idcirco atro carbone notat *Ludovicus Montaltus*. (e) Ita ille.

Suorum

(a) Ad *Romanos* 2. v. 14.
(b) In Hist. Juris Nat. f. m. 13.
(c) *Kemmerichius* l. c. n. 31. f. m. 21.
(d) In prolegom. §. 51.
(e) Epist. provinc. 5.

Suorum crises firmat *Buddæus*, dum ait: sæpius antiquissimis etiam Ecclesiæ Doctoribus, de juris naturalis capitibus, haud perfunctorie sermo instituitur. *Basilium Magnum*, *Gregorium Nazianzenum*, ipsumque *Chrysostomum* evolvat, legat, scrutetur, cui dubium forte id, quod a me asseritur, videtur. Hos ingenio acri & judicio singulari, juris hujus quæstiones, quoties attigere (attigere autem sæpius) expedivisse constat, ut ipse *Hugo Grotius*, restaurator philosophiæ hujus felicissimus, tum demum & pondus & robur, & lucem insignem se assertis suis conciliare posse, si Præsulum horum authoritate sententiam suam muniret, fuerit opinatus. *Ambrosius*, qui plane ad *Tullii* exemplum * *tres de officiis* libros composuit, quanta solertia in hac doctrinæ parte versatus sit, nemo puto, ignorat, aut, si quis ignorat, adeat *Bæclerum*, qui in præfatione ad hosce *Ambrosii* libros, quanti sanctissimi viri labor sit faciendus, omnes edocuit. Hi ipsi autem Ecclesiæ Doctores officia hominis & *Christiani* (id quod non est dissimulandum) multo minus principia, utique diversa, non ita, ut par est, secernendo, quæ tamen secernenda esse ipsi sine dubio perspectum habuere, alii ut in eundem errorem inciderent, & quod hodie non adeo infrequens est, Theologiam moralem cum jure Naturæ confunderent, suppeditavere occasionem. Ita ille

Suorum crises firmat Buddæus.

℞. II. *Sanctorum Patrum studia non quidem unice ac directe, quod illi ævo haud necessarium; concomitanter tamen, & indirecte, quod tunc percommodum, disciplinam juris naturæ & Gentium plurimum illustrarunt. 2. Et quidem absque confusione, seu temporis primævi respectu, velut Moralistæ protestantici nugantur.*

Sed Patres non quidem unice, concomitanter tamen; magisque accommodate ad sua tempora, coluere jus naturæ. Utpote intenti ad doctrinam morum Evangelicam potius, quam naturalem.

Declaratur 1. *Pars*. Sancti Patres plerisque scriptis (si demas Theologica, maxime polemica contra hæreticos, & paganos) illustraverunt *doctrinam morum*, tradendo dogmata, *non modo rationi congrua*, quod minus; *sed & Evangelicæ normæ conformia*, quod majus; instituendo suos, ut in officiis ad Deum, se ipsos, & proximum, non solum tanquam homines viverent, quod antiquum; sed & tanquam *Christiani*, quod novum. Rursus: iidem sancti Patres non judicarunt scopo suo necessarium, ut traderent *disciplinam meritissime naturalem*, qua ipsi etiam Ethnici discerent vivere *rationi conformiter*, & in Republica temporali *feliciter*; sed hanc, aliunde suppositam, vel a sophorum nævis correctam, ordinare conati sunt, ac elevare ad disciplinam, Evangelii legibus conformem, qua ipsi etiam Ethnici discerent vivere, *& hic & ibi feliciter*, quod illo ævo percommodum; ergo sanctorum Patrum studia, non quidem *unice*, & *directe*, quod haud necessarium: *concomitanter* tamen, & *indirecte*, quod tunc percommodum disciplinam juris Naturæ illustrarunt. A. Patet ex notitia eorum, quæ reliquere posteris sancti Patres, & Orthodoxis est contestatum. Acatholicos convincet vel solus sanctus *Ambrosius* in libro, ab ipsismet tantopere laudato, maxime vero sanctus *Augustinus* de Civitate Dei, ubi singula antecedentis verba totidem pene capitibus firmat, ac roborat. Inde *Macedonius*, *Africæ* Vicarius, perlectis his libris recte exclamavit: *Anceps sum, quid in illis magis mirer, an sacerdotii perfectionem, philosophiæ dogmata, historiæ plenam notitiam, an facundiæ jucunditatem, quæ ita imperitos etiam illicere potest, ut, donec explicent, non desistant, & cum explicaverint, adhuc requirant. Convicti namque sunt imprudenter pertinaces &c.* Ut nihil dicamus de partu *Angelici*, cui titulus *de regimine Principum*, quem interpolatum quis forsan verius dixerit, quam suppositum. **

* L. 1. c. 7. sic ait *S. Ambrosius: de quibus officiis, etiamsi quidem philosophiæ studentes scripserunt, ut Panætius, & filius ejus apud Græcos, Tullius apud Latinos, non alienum duxi a nostro munere, ut & ipse scriberem.*

** Videantur dicta de hoc libello P. II. hist. Coll.

Tractando illud cum subordinatione ad divinum, non cum illius confusione.

Declaratur 2. pars. Jus naturale non *privative*, & *solum*, sed una cum *Divino* tractare; Naturæ placita legibus evangelicis jungere, hisque illa perficere, ac elevare; officia hominis officiis *Christiani* conformare, atque subordinare, per Sophorum scita, naturæ conformia, doctrinam *Christianam* firmare, id quod fecerunt sancti Patres, veluti scopo orthodoxo magis proficuum, & necessarium &c. sic, inquam, jus naturale tractare; non est, illud cum Divino *confundere*, hoc est, unum ab altero non secernere, officia *Christiani* pro officiis *hominis* venditare, philosophiam ethnicam doctrinæ *Christianæ parum feliciter* jungere, id quod non fecerunt sancti Patres, prout tamen illis, merissima dicacitate, affingunt protestantici Naturalistæ: ergo nugantur. A. Si vel semel phantaso suo rite imprimerent, *argumentum hujus confusionis* haud toties Orthodoxis oggererent, nec responsionem toties cum confusione propria audirent. Cæterum Patres, ævo quarto posteriores, defecisse in doctrina morum, Orthodoxis vel ex eo persuadent protestantici hi Novatores, quod ipsi primævas hæreses, uno *Protestantismi* vocabulo compactas, * *ad morum reformationem* Orbi denuo reproduxerint, & primorum Patrum disciplinam splendore *Islebico* renovarint.

§. III.

§. III.

Scholasticorum studia,

De studiis Scholasticorum respectu ejusdem Disciplinæ naturalis.

Disciplina juris naturæ penitus deturpativa juxta protestanticos Moralistas.

Quæritur III. Num Scholasticorum studia, maxime vero Jesuitica in moralibus placita, disciplinæ juris naturalis quidquam profuerint, idque illustrarint, vel potius obscurarint?

℞. I. *Si Idcstis protestanticis fides est, Scholastici orthodoxi naturalis juris disciplinam penitus obscurarunt.*

Prætenditur prima causa a Puffendorfio, (a) & *Buddæo*, (b) quod neglectis *Stoicorum*, & *Platonicorum* placitis: quæ facile emendari, ac in solidum juris naturalis corpus componi poterant, ** sola *Aristotelis* dogmata in scholas induxerint, æstimatione, Sophi hujus merita plurimum superante, cum in ethicis, & politicis vix quidquam proferat præter officia civium, & instituta civitatum *Græciæ*, pro disciplina totius Generis humani parum servitura. *** Eventus docuit, *Buddæo* teste, *Aristotelica* Philosophia effectum, *ut parum abfuerit, quin moralis doctrinæ jacturam penitus Scholastici facerent*.

Ob inductam Aristotelis spinosam quandam pædiam.

Prætenditur secunda causa, Kemmerichio, *Puffendorfii* enucleatore, (c) *pædia quædam Aristotelica, spinis ac tribulis obsita*. Monachi, inquit, *in scho-*

---

* Uti alibi demonstramus P. IV. Coll. Hist. Q. 10. f. 359.

(a) L. c. de orig. & progressu discipl. Juris natur. c. 1. §. 4. f. m. 171.

(b) In Histor. Juris natur. f. m. 24.

** *Buddæus*: Præclara sunt, quæ *Seneca*, quæ *Epictetus*, quæ M. *Aurelius Antoninus*, Imp. & Philosophus, præcepere &c. non leviter *Stoicos* jus naturæ attigisse, sed exhausisse penitus, vel *Ciceronis* libri de officiis testantur &c. *Puffendorfius* in præfat. L. de jure Nat. & Gent. plus suis ideis videtur tribuere: *Operæ pretium fores investigare*, inquit, *num quid perfectius & sublimius, præceptis morum per nos traditis, contineatur in libris Stoicorum, Senecæ, Epicteti, & Marci Antonini*.

*** Inde inquit in Præfat. L. de J. N. & G. Multos ante annos meditabar commentarium *de politica Græcanica*, sed quem alia, magis necessaria, hactenus intercepere. In eo recensere instituceram dogmata politica, a *Græcis* Scriptoribus, cumprimis *Platone*, & *Aristotele* tradita, quæ deinceps sese in Authores *Romanos*, ac hujus quoque sæculi scholas, scriptoresque, diffudere, o quibus non pauca absurda, & erronea alia, turbas ac convulsiones civitatum ponere apta, inveniuntur. Quale opus in os ingeri cumprimis expediebat illis, qui adhuc, pro tuenda decrepiti *Aristotelis* authoritate, conjurationes iniro narrantur, *Catilinariæ* similes, nisi quod fratribus, Sacramento adstringendis, non cruor sanguine mistus, sed cerevisia, fecibus turbida, pateris circumlata sit &c. ita ille, more suo satyricus.

(c) L. c. c. 4. n. 34. f. m. 22.

scholas intrusi, indeque dicti *scholastici*, *Aristotelem in Philosophia Ducem secuti, hoc non sufficiente, Scripturam, ac Patres in subsidium vocando, varia juris Naturæ capita subtili ac spinoso disputandi genere excusserunt, unde Philosophia ac Theologia Aristotelico-scholastica enata est.*

Ob confusionem cum Theologia, maxime morali.

Prætenditur tertia causa ab aliis, *imperitissima disciplinæ hujus cum Theologia, maxime morali, confusio, ac depravatio*. Ita *Thomasius*: (a) Theologia scholastica, inquit, *in detrimentum inemendabile*, philosophiam ita cum Theologia, *contra monitum Pauli*, confudit, & rudem inde indigestamque molem, uno verbo *informe chaos quoddam effecit*, cui ansam dedit neglectus Jureconsultorum, *ante reformationem* elegantiora studia negligentium: unde Theologi Pontificii involarunt in Jurisprudentiam naturalem, *veluti rem derelictam &c.* Stylo protestantice erudito, hæc omnia declarat *Buddæus*. (b) *Utinam!* inquit, suppeditata a Patribus occasione confundendi Theologiam moralem cum jure naturæ, *mitiora fata, & Theologiam & jus simul Naturæ excepissent*. Et quis ignorat, fuisse tempus, cum fœda, & tristis ignorantia (puta ante reformationem *Luthericam*) Orbi universo incumberet? Fuisse tempus, cum superstitionis regnum, magnis undique viribus, stabiliretur? Deplorent alii cladem, puriori doctrinæ cælesti illatam: id ego nunc non ago. Philosophiam moralem quoque, cum cæteris artibus incultam, squalore, & rubigine obsitam, jacuisse, ut proscriptam velut, profugamque avolasse, & Mortalium deseruisse sedes, censere ejus ætatis homines potuissent, neminem fugit. Non quidem defuerunt, cum *Scholasticorum*, ut vocant, *barbaris vocibus* sapientiæ sacraria personarent, ex ipsis etiam Theologis, qui hanc doctrinæ partem sub incudem revocarent: ast adeo infeliciter, ut nullus dubitem, multos in eam ituros sententiam, satius hosce homines & sibi, & optimæ arti consulturos fuisse, si hæc sacra non attrectassent. De Scholasticis, aliquanto recentioribus, subjungit, *quod spinoso dicendi genere*, quæ fere *propria istorum hominum laus sit*, multa juris naturalis capita excusserint, *sine ordine* tamen, & *lubrico fundamento*, *miscendo divina humanis*, & vel plane *nulla*, vel *jejuna*, & *ridicula* afferendo rationum momenta, *sæpissime ad Patrum authoritatem*, *Conciliorum canones*, *& decreta Pontificum provocando &c.*

Inde Puffendorfii reformatio in sequestranda juris naturalis disciplina.

Inde est 1. Quod *Puffendorfius* sibi scopum præfixerit unicum, ut disciplinam juris naturalis a Theologicis lumbricis redderet *sequestratam*: *non enim*, inquit, *nativo nitore exsplendescere, & tranquilla veluti pace efflorescere potest hæc disciplina, nisi super istas tempestates subducta fuerit*. (c)

In everrendo Scholasticorum pulvere

Inde est 2. Illius severa crisis in *Zentgravium*: *fane*, inquit, *in Zentgravii scripto Suarez, Vasquez, Bonacina, Escobar, Durandus &c. & id genus Sophistæ, utramque paginam faciunt, quorum nugis immorari, si dulce sibi Zentgravius judicat, caveat tamen, dignationem Christiani nominis tanta contumelia adspergere, ut istorum quisquilias, venerabili vocabulo disciplinæ Christianorum, venditare velit*. (d)

Non sine censuris etiam in suos.

Inde est 3. Illius amarulenta querela de Theologis, *etiam suis*, cum ait: *Viris eruditis* (Jure consultos sibi similes notat) *iniquissima lege cum talibus* (*Asiniis* tenebrionibus, aliisque) *congrediendum esse, qui vel affectibus, vel inscitiæ suæ tam venerabilis vocabuli* (Theologi scilicet) *authoritatem circum onere soleant; qui omnibus viribus ad opprimendos, aut infamandos suos adversarios connitantur, quos rationibus se se superaturos desperant*. (e)

(a) In differt. procemiali §. 31. ad Jurisprud. Divinæ Institutiones.
(b) L. c. f. m. 15.
(c) L. c. §. 7. f. m. 175.
(d) In Spicilegio controv. c. 1. §. 1. f. m. 174.
(e) L. c. §. 7. f. m. 175.

Magno nominis sui encomio.

Inde denique 4. Est illa laudum buccina, quam ubique inflant *Puffendorfiani Encomiastæ*. *Hic vir hic est*, qui nobilissimam juris naturalis disciplinam non tantum a *Grotianæ* pædiæ residua scoria, sed & ab omni Scholasticorum furfure, *ad ultimum usque pulvisculum*, expurgarit.

Juxta eosdem perniciosissima fuere Jesuitarum studia, ob corruptam nimium doctrinam moralem.

℞. II. *Eorumdem Protestantium calculo. Jesuitarum doctrina moralis tandem juris naturalis disciplinam amplius depravavit*. Ita laconice *Kemmerichius*. (a) *Tandem & perniciosa Jesuitarum dogmata admixta nobilissimam doctrinam penitus depravarunt*. Non nihil facundior *Buddæus*: (b) Antecessorum, inquit, errores varios, eosque gravissimos, tantum abest, ut *Romanæ* Ecclesiæ Theologi posteriores emendaverint, ut etiam auxerint, hæreditatem, novis commentis locupletatam, ad Posteros transmissuri. Fidem faciunt illepida ista *de probabilis opinionis usu*, *de peccato philosophico* commenta, cui furori, an addi aliquid possit, vehementer dubito. Mea quidem parum refert, sintne *Jesuitæ*, an alii figmenti hujus (de probabilismo) Authores, nunquam tamen a me quisquam impetrabit, ut non cladem, *quam aliis erroribus suis, & Theologiæ & Philosophiæ morali hi ipsi societatis JESU sacerdotes intulerunt*, tantam esse censeam, ut nullis, quantumvis præclaris istorum in litteras, bonasque artes meritis, possit compensari. Ita moralis doctrina nobilissima philosophiæ pars, veluti profuga, modo per Jureconsultorum, modo per Theologorum castra oberrans, mitius profecto ab illis, quam his habita est, quippe quibus parum fuit, non ita, ut decebat, illi litare, sed corrumpere insuper & depravare pulchrum visum fuit. Ita ille.

Puffendorfius de Jesuitis Viennensibus ita queritur: (c) *Hi librum meum* (de jure naturæ & Gentium) *ad ipsos perlatum, in publico mercatu Viennæ vendi prohibuerunt, ut ut, cum super hoc interrogarentur, nullam idoneam ejus prohibitionis causam afferre possent*. * *Sed id mihi apud Sapientes, bonosque commendationis efficacissimæ loco est, quod istis hominibus mea scripta invisa sint: utpote quæ cum rationibus Regni tenebrarum, cujus ipsi columina sunt, haud quidpiam congruunt*.

Sed hæ censuræ non nisi propriam Criticorum ejusmodi seu inscitiam, seu malignitatem coarguunt.

℞. II. *Censura protestantica de Theologorum, & Jesuitarum studiis, veluti doctrinæ morum, & disciplinæ juris naturæ perniciosis, eorundem Censorum seu inscitiam, seu malignitatem, verius utramque simul, coarguunt*. 2. *Nam isthæc studia disciplinam juris naturæ non quidem seorsim, ac privative, quod minus necessarium; concomitanter tamen coluere semper, & quod magis proficuum, doctrinæ morum Christianæ subordinarunt*.

Siquidem Disciplina Peripatetica merito fuit antepostia, ex communi omnium, maxime Orthodoxorum.

Probatur asserti pars prima. Rationes, queis, veluti grallis, cespitant memoratæ censuræ, partim sunt *falsæ*, partim *calumniosæ*: ergo arguunt Censorum seu *inscitiam*, seu *malignitatem*, vel si mavelis, *utramque simul*. *A. P.* 1. *Aristoteles* in scholas merito fuit inductus, & præpositus *Stoicis*: ergo prima ratio falsa est. *A. P. Aristoteles* & majoris, & sanioris longe partis judicio, *in dialecticis* tanquam primarius inventor; *in physicis* tanquam Naturæ indagator, veritati longe propinquior præ cunctis corpusculariis; *in Metaphysicis* tanquam Author *Theologiæ Christianæ* longe accommodatior, merito fuit selectus præ cunctis *Stoicis*, *Platonicis*, atque *Epicureis*, id quod a Philosophis liquido demonstratum, tot sæculorum experientia suffragante hic tuto supponimus: ergo. Moralia quod spectat, de quibus hic quæritur, *Aristoteles*, etsi in ethicis haud *absolutus*; in politicis non satis *publicus*, est tamen cæteris magis aptus, quia facilius supplendus,

(a) L. c. §. 34. f. m. 22.
(b) L. c. f. m. 27.
(c) L. c. §. 7. f. m. 175.
* Hæ causæ infra in *Puffendorfiana* anatome clarescent, & amplius ampliusque per decursum.

plendus, & *Christianæ* morum doctrinæ accommodandus: ergo in scholas præ cæteris merito est inductus. *A. Patet* ex Orthodoxorum unanimi, adstipulante etiam Protestantium calculo saniore, cum ipse *Buddæus*, minus sibi cohærens, fassus sit, *Aristotelem longe majori, quam Plato, solertia fuisse versatum in ea philosophiæ parte, quæ agit de moribus.* (a) Immo, cum etiam *Grotius* suorum crises fallitatis postulet, dicens: *Inter Philosophos merito principem locum retinet Aristoteles, sive tractandi ordinem, sive distinguendi acumen, sive rationum pondera consideres.* (b)

Spinosa Aristotelis methodo non nisi imperitos pungente,

A. P. 2. Pædia *Aristotelica* non laborat barbaris vocibus, spinosoque disputandi genere, nisi rudibus, & dialecticæ imperitis, quales hoc ipso se produnt hi syllogistici mastiges: & licet laboraret ejusmodi tribulis, id non obesset *Veritati*, sed solum *proponendi modo*, quo minus molliter esset proposita veritas. Immo veritati quam maxime prodest, utpote, quæ e paraphrastico cortice pressius eruitur per syllogisticam formam, ut adeo logoduli hi protestantici hoc ipso se probent fucatæ verbositatis potius, quam solidæ veritatis amantes; ergo & altera ratio vacillat.

Ac confundente imaginariam juris naturalis, & Theologiæ moralis confusionem.

A. P. 3. Jam supra probatum est, quod aliud sit, jus naturale *confundere cum Theologia* seu speculativa, seu morali; aliud quæstiones juris naturalis in Theologia attingere, ac tractare: ergo & tertia ratio falso supposito laborat. Unde ratio triplex, tripliciter falsa, arguit *imperitiam* Censorum; parerga superaddita probant eorundem *malignitatem*, qualia sunt *detrimentum inemendabile* confusæ Philosophiæ moralis cum Theologia contra monitum *Pauli*; imaginariæ tenebræ *ante reformationem Luthericam*; superstitionis Regnum stabilitum; purioris doctrinæ strages; Philosophiæ moralis proscriptio; rationum momenta ridicula, jejuna, Scholasticis propria; Theologorum quisquiliæ; inscitiæ; *Jesuitarum* commenta de probabilismo, & peccato philosophico; eorundem doctrina moralis corrupta &c. & similia, quæ protestanticæ maledicentiæ suetam Rhetoricam sapiunt, de calumniis dudum convictam, * responsione indignam, nec, nisi ad scribillatorum ejusmodi confusionem publicam, Orthodoxorum oculis hic subjectam.

Hinc Theologi orthodoxi, etsi non privative, concomitanter tamen excoluere semper Jurisprudentiam naturalem, cum debita subordinatione ad doctrinam morum Christianam.

P. Asserti pars 2. Theologi orthodoxi, seu speculativi seu practici, in materia *de Legibus*, *de jure & justitia*, *de actibus humanis*, & alibi frequenter attingunt, nec raro solide pertractant quæstiones juris naturæ, *in quantum nempe satis est ad scopum ipsis propositum*, etsi specialem disciplinam juris naturæ neque adornent, neque difficultates omnes exhauriant. Recte *Grotius*, (c) *Scholasticos, si in quæstione morum consentiant, vix errare affirmat, ob perspicaciam ad ea videnda, quæ in aliorum dictis reprehendi possunt.* Commentatores itidem *in Aristotelis* moralia, seu ethica, seu politica, & ipsi controversias Juris naturæ discutiunt, etsi non *privative* definiant, in solis naturæ scitis sistendo; sed ea *Christianæ* politicæ subordinando, quod ad eorum scopum utilius: ergo non est, quod protestantici Naturalistæ tantopere crepent *Cimmerias* tenebras, *Lutherico Phosphoro* anteriores. *Antecedens* ut stabiliatur, opus non est, Theologorum *catalogos* texere, cum Orthodoxis sit experimentaliter notum, & satis appareat per decursum: immo cum ipsis Acatholicis sit contestatum, *Velthemio sanctum Thomam* in moribus *Principem*; *Suarezium*, *Vasquezium*,

(a) L. c. f. m. 23.
(b) In præfat. cit.
* *Peccatum philosophicum*, & *probabilismum*, quod concernit, infra probabimus, profanos hos Legulejos ne quidem scire, quid carpant. Corruptelam doctrinæ moralis *Jesuiticæ* contra *Jansenisticos* convitiatores, quorum hi Interpretes sunt, Parte VII. Coll. Hist. Q. 4. jam vindicavimus.
(c) In præf. §. 52.

quezium, *Sanchezium*, *Molinam*, *Valentiam*, *Conimbricenses*, & alios, ut Scriptores *æternitate dignissimos*, *deprædicante*. Certe *Conringius Hispanos* Theologos, *Vasquezium*, *Henriquez*, *Rodriquez*, *Fernandez*, *Di Castillo &c.* in Jurisprudentia naturali, & philosophia morali, celebriores cæteris omnibus judicat: addens, *Grotium* lectioni *Francisci Victoriæ* opus suum incomparabile, de jure pacis & belli, debere, eo quod hunc Præceptorem *Ferdinandi Vasquii*, & *Covaruviæ*, sæpius adducat. * Unus *Puffendorfius*, ejusque vertigine circumacti non nulli asseclæ, numerum haud faciunt Orthodoxis: nam si Scholasticorum eruditionem ignorant, probant *se imperitos*; si sciunt, & nihilominus carpunt, probant se se *malignos simul*, id quod erat obiter hic declarandum.

§. 4.

§. IV.

Jus Civile

De juris Civilis, atque Canonici habilitate respectu Jurisprudentiæ naturalis.

Adjumento est disciplinæ juris naturæ ex protestantico calculo.

Quæritur IV. Num disciplinæ juris naturæ, & Gentium adjumento fuerit jus Civile, atque Canonicum?

℞. I. *Fuit, saltem jus Civile, si protestanticos Criticos auscultemus.* Omnium ore loquatur *Puffendorfius*. Hic, postquam *Justiniano* exprobrasset institutum, *velut rei litterariæ oppido perniciosum*, quod pro integris Jureconsultorum veterum libris quasdam solum lacinias Orbi obtruserit, qui immensam Commentariorum molem peperissent, inquit: (a) *Fatendum nihilominus est, quidquid adhuc Romanæ Jurisprudentiæ superest, juri naturali plurimum lucis attulisse, non solum, quia isti magnopere curæ fuisse adparet, omnia ad rectam rationem, & æquitatem revocare; sed etiam, quia plurima, ad pædiam juris naturalis spectantia, ab Jureconsultis Romanis luculenter fuere pertractata.* Addit: *quantamcunque tamen laudem juri Romano tribuamus, fatendum utique est, peculiari adhuc disciplina juris naturalis opus fuisse, siquidem doctrinæ morali sua constare debebat perfectio. Nam nec omnia, quæ ad pædiam juris naturalis pertinent, in Jurisprudentia Romana ita accurate, prout par erat, deducta inveniuntur; & cum ibidem naturalia positivis, & quæ ex peculiari indole Reipublicæ Romanæ proveniunt, immixta sint, ista utique liquido discernere non poterit, nisi qui aliunde hauserit, qua nota hæcce ab illis dignoscantur.* Ita ille.

Sed jus canonicum ingentem illi caliginem affundit, omnia detorquens ad quæstum, & potentiam Sacerdotum.

℞. II. *Sed jus Canonicum, eorundem oraculo, juri naturali, ac universæ de moribus doctrinæ, ingentem caliginem affudit.* Oraculi hujus *Cretici* interpretem agit denuo *Puffendorfius*. (b) *Ast vero*, infert, *illi Doctores, qui in Episcopi Romani verba jurarunt, queis omnia ad potentiam, & quæstum Sacerdotum vertere labor est, legi naturali, & universæ de moribus doctrinæ, magnam caliginem affudere, dum immensa voluminum mole id agunt, ut penes solos sacerdotes facultas sit, conscientias hominum ex suo libitu temperandi, adeoque cæteris, liquido suarum actionum judicio adempto, nil nisi cæci obsequii necessitas incumbat.* Inde scintillantia illa canonici juris elogia, quæ ex residuis *Wittenbergæ* cineribus eruderant *Lutherici* nepotes, dum illud *cum Joachimo Hoppio*, (c) non nisi *juris civilis simiam* appellant; dum, eodem interprete, nomen *a Canonibus* quidem derivant, *sed innoxiis illis primitivæ Ecclesiæ, utpote præcisis ab additamento juris & legis, quæ omnia*

---

* *Conringius* Operum Tom. 4. De Republ. *Hispan.* f. m. 77. & 78. ubi addit: *Qui igitur ad sublimissimam Philosophiæ moralis cognitionem adspirat, comparet sibi Hispanos: Germani enim, & Galli, si cum iis conferantur, nihil sunt.*

(a) L. cit. §. 3. f. m. 171.

(b) L. c. f. 170.

(c) In præcognitis Juris, editis Anno 1721. c. 8. f. m. 46. & sequent.

mnia Patres antiqui merito Majestati humanæ reliquerint: ut adeo *juris Canonici* onoma primum sæculo septimo innotuerit, quo nempe post obitum magni, humilisque *Gregorii*, *jacta sunt fundamenta immensæ potestatis Romanæ Hildebrandi astutia*, subin sæculo undecimo *molimina hæc ad exitus perducente*. Dum, cum eodem, canonici juris originem, *velut purioris Ecclesiæ ævo ignotam*, ad sequiora tempora retrahunt, *male coinquinata*, ut ajunt, regnandi libidine Clericos; fœdiore tyrannide *Romanos* Pontifices invadente, & potestatem quoque sibi injuste vendicante. Dum cum *Adamo Struvio* (a) assentiuntur *Cyno*, Jureconsulto *Italico*, qui nova hæc jura, a Canonistis excogitata, *ambitione usurpandæ jurisdictionis sæcularis*, jam suo ævo scribere ausus est. (b) Dum, cum *Francisco Duareno*, *Gallico* Novatore, scribunt, *male cum rebus humanis actum fuisse, ex quo Decretis alæ creverint*. (c) Dum, cum *Thomasio* protestantico *Germano*, inter nævos Juris prudentiæ *Germanicæ*, primo loco, ponunt *introductionem juris Pontificii in Imperium Romano-Germanicum*, & sic de aliis obtrectatorum dicteriis, ac censuris.

R. III. *Utriusque Juris, tam Civilis quam Canonici, placita juri naturæ ac Gentium multum lucis, declarationis, ac claritatis affuderunt*. 2. *Ut adeo ingens illa caligo non nisi in Puffendorfiani cerebri latibulis horreat*.

Sed tam hoc, quam illud, Juri naturæ multum lucis affudit.

Quo ad jus civile etiam *Puffendorfio* micat lucidum intervallum, ut vidimus. *Quo ad Canonicum* constat vel hospiti solius trihorii, officia ad Deum, se ipsum, ac proximum (quæ juris Naturæ summam conficiunt) per sacros Canones valide confirmari, declarari, extendi, ad perfectionem Evangelicam sublimari, quæ omnia exemplis fusius declarare, nil foret, quam lucem in meridie pleno accendere.

Ut patet ex officiis erga Deum, se ipsum, ac proximum ab utroque illustratis.

Unde protestanticos hac in re cavillos pluries non faciunt Orthodoxi, quam residuos *Lutheri* incendiarii fumos, queis vertiginem passus exclamavit: *Doctor juratus sum sacrarum litterarum; Jus Canonicum multos errores continet; pyra igitur dignum censeri potuit, & debuit &c.* Item: *Canones sunt scabiosi, Decretales pestilentissimi, Canonistæ asinistæ, atque Diabolistæ &c.* (d) Orbis Catholici commune judicium præponderat unius, alteriusve excentrici, ac in *Lutheri* epicyclis aberrantis cerebri somnio; Divorum Imperatorum præpollent effata, queis declamarunt in Orbem *quod leges civiles non dedignentur Sacros Canones* (scilicet simiam illam) *imitari*; (e) *Sacros Canones pro salute nostrarum animarum conditos, ac constitutos esse*; (f) *plus studii in observatione canonum, quam in custodia legum civilium ponendum esse*; (g) *Eos, qui canones observant, Domini Dei potiri auxilio, & qui in hosce prævaricantur, se ipsos condemnationi subjicere*. (h) Addunt *Sacros Canones non minus, quam leges valere, etiam nostræ volunt leges*; (i) *quod sacri Canones prohibent, id etiam per nostras abolemus leges*. (k) Ita illi. Immo & protestantici *hi Aristarchi* sat produnt, sibi non tam displicere sacros canones, quam canonum Authores, *summos* nempe *Antistites, eorumque authoritatem*, *Novatoribus invisam*, *quia infestam semper*: unde etsi cum *Hoppio* (l) in terris Protestantium huic juri negent Authoritatem, quia, una cum *Primatu*, Pontifici *Romano* negant potestatem universales ferendi leges; etsi cum eodem jus istud *ad Papatus reliquias* referant, tamen

Caligine ingenti non nisi Puffendorfii cerebrum obnubilante.

(a) In programmate ad *And. Desselii* Erotemata Juris canonici, quæ suis notis protestantice corrupit.
(b) *Cynus*, *Bartoli* professor, mortuus *Bononiæ* Anno 1336. *Hielte von dem* Jure Canonico *nit vil*, uti habet *Menckens* in Lexico.
(c) Apud *Strauchium* Disput. de O. J. Can. §. 23.
(d) Videatur Pater *Gretscherus* de modo prohibendi libros hæreticos L. 1. c. 22.
(e) Novell. 83.
(f) Novell. 132. Item 6.
(g) L. c. (h) L. c.
(i) L. 45. Sac. Can. de Episc. & Clericis.
(k) L. c. (l) L. c. §. 27. & 28.

tamen *quia multa mihi sunt, quæ laudem merentur, illud ipsum jus in terris Protestantium receptum, aut potius retentum* affirmat *Hoppius, cum antea jam esset in pleno, viridique usu tenebricosis Papatus temporibus*. Ita *tenebricosus* hic *Lutheri* Causidicus, eodem ore, & humidus & siccus. Ipsa *Augustana* confessio (*cui genua* incurvent protestantici Leguleii) Sacrorum canonum authoritate non semel sua firmare dogmata sustinuit illis verbis: *sic enim & Canones præcipiunt &c.* (a) Unde & allegatus supra *Adamus Struvius, in Germania*, inquit, *jus Canonicum obtinere tum apud Protestantes, tum apud Pontificios; ac in Academiis exponi publicis prælectionibus, in propatulo est: nam plurima utilia, & præclara continet, ideoque non viget apud nos, ut a Pontifice præscriptum, sed quia Principum approbatione vel moribus, ubi æquitati, atque juri Divino consonum, Reipublicæ nostræ in Ecclesiasticis, & Sæcularibus negotiis convenit, receptum est.* (b) Ergo & a Protestantibus receptum jus illud, quod *juri naturali, & universæ de moribus doctrinæ tantam caliginem affudit*.

Instructio VII.

INSTRUCTIO VII.

De Protestantium studiis in reformanda disciplina juris naturæ, & Gentium.

De gloriosis Protestantium studiis, queis disciplinam juris Naturæ & Gentium, tot Sæculis neglectam, ac per Scholasticos obscuratam, produxere in novam lucem, perpurgatamque a scholastico, ut ajunt, pulvere, hoc tandem Sæculo, redegere in formam, numeris omnibus absolutam, fortunati Reformatores, ac Moralistæ, Prytanneo, Orbisque eruditi applausu dignissimi.

§. I.

§. I.

Protestantium sensa de suis circa disciplinam juris Naturæ ac Gentium meritis.

Protestantica exegesis de cultura Juris Naturæ per suos. Hujus disciplinæ novam formam, laude privative propria, tribuunt reformationi litterariæ ævo protestantico.

Quæritur I. Quid utilitatis publicæ, in excolenda disciplina Juris Naturæ & Gentium, suis studiis tribuunt protestantici Moralistæ?

℞. *Tribuunt plurimum, laudemque hac in sparta, velut sibi privative propriam, contendunt.*

Declaratur assertum I. Buddæo Authore, ut supra vidimus, cultura nobilissimæ hujus disciplinæ, sicut & purioris doctrinæ cælestis, reformationi protestanticæ in acceptis ferenda est. Inde illæ exclamationes: *Utinam non duriora fata & Theologiam, & jus Naturæ excepissent!* Inde illa lamenta: *deplorent alii cladem, puriori doctrinæ cælesti illatam &c. ego Philosophiam moralem cum cæteris artibus squalore obsitam, & velut profugam, avolasse queror, &c. &c. tandem fata dedere protestanticos Restauratores*, &c. &c. * *Thomasius* nequit satis extollere Divinam Providentiam ob litterarium splendorem, a Protestantibus Orbi inductum, quo, excussa servitute huma-

(a) Num. 7. de potest. Ecclesiastica allegans Q. 7. C. Sacerdotes: & C. oves.
(b) In programmate cit.
* Similia *Joannes Groningius*, jam a Clariss. P. *Francisco Schmier* castigatus in Jurisp. Can. Civ. L. 1. f. m. 72. Hic scribere non erubuit ejusmodi ambullas: *ætati Scholasticorum opponitur nova epocha, quam Lutheranam dicere soleo, utpote qua B. Lutherus, gratia Evangelii armatus, Romano Pontifici & Theologiæ scholasticæ masculе bellum indixit &c. Tum doctrina justi naturalis, solutis vinculis, atque excusso scholastico pulvere, ex obscuris Monachorum claustris erupit, atque novos sibi Parentes* (quos inter primum vocat *Philippum Melanchtonem*) *adscivit, a quibus etiam tanta cura, studio, ac dexteritate culta, ut ob ingens incrementum novam quasi se exhibuerit, & omni ævo præstantiorem.* Profecto bellum juris naturalis protoparentem *Melanchtonem*, qui cum *Luthero* contendit, *æque impossibilia esse præcepta omnia, ac illud unum, non concupisces*. Videatur *Bellarminus* Contr. de justific. T. 3. L. 4. c. 10.

humanæ authoritatis, depulsisque crassæ ignorantiæ tenebris, *Aristotelica* barbaries in philosophicis, caligo in ethicis absterſa, Jurisprudentiæ naturalis chaos feliciter est dissipatum. (a)

Instauratore primo Hugone Grotio, viro incomparabili.

Declaratur assertum II. Eisdem testibus, * Instaurator primus, immortalem laudem promeritus fuit *Hugo Grotius: Tandem fata*, inquit *Buddæus*, *dedere Hugonem Grotium, illum juris naturalis Restauratorem, qui restitutæ suo nitori Philosophiæ moralis gloriam apud litteratum, quacunque patet, Orbem jam pridem retulit.* (b) Authore *Puffendorfio*, *vir iste incomparabilis, nostro sæculo, quasi classicum cecinit, ut exquisitius aliquid in moralibus investigaretur, quam quo hactenus scholarum parietes resonuerant.* Eodem teste, *accinxit sese ad moliendum hoc opus, in quo nulla priorum vestigia ipsum regebant, admiranda instructus ingenii & judicii felicitate, pari scientia litterarum sacrarum, Juris Civilis, omnigenæque eruditionis, & infinita lectione.* (c) Addit: ante Hugonem Grotium extitisse neminem, *qui naturalia jura a positivis accurate discerneret, & ista in pleni systematis rotunditatem disponere aggrederetur. Friderico Ludovici* si fides, *Hugo Grotius, vir omnium encomiis major, doctrinam juris naturæ, a veteribus Moralistis admodum conspurcatam, restaurare, ac vero suo nitori restituere animum induxit.* (d) *Laurentius Fleischerus*, postquam dixisset, *utilissimam juris naturæ, & Gentium disciplinam per multa sæcula latuisse, aut plane occultam, aut pulvere scholastico commaculatam*; postquam neglectus hujus, atque contemtus causam adstruxit *miserrimum Religionis statum, & superstitiosa tempora, in quibus vixere nostri Majores*, subdit, surrexisse tandem *magnum Grotium immortali laude dignum, disciplinæ hujus restauratorem, qui in aureo suo libro* (quod *Reinhardo Vitriario opus Divinum*) (e) *de jure belli & pacis, ex tenebris illam produxerit, atque ejus tam necessitatem, quam utilitatem solidissimis rationibus evicerit.* In eosdem sensus abit *Kemmerichius*, cum ait: Surgente demum sæculo decimo septimo feliciora fata jus naturæ experiri, atque *a squalore Scholasticorum* repurgari, cœpit, *Hugone Grotio* potissimum Authore, atque *felicissimo egregiæ disciplinæ restauratore*. Hic, cum esset vir acerrimi Ingenii, ac vastæ eruditionis, opus, hortante illustri *Viro Peirescio*: aggressus, jus Naturæ & Gentium *in ordinem redigere*, atque *ad genuina sua fundamenta* revocare, quæque ad jus positivum spectant, *ab eodem seernere*, conatus est: quod, quantum per id tempus licuit, opere *de jure belli & pacis* edito, præstitit. Addit: Hoc opus ab initio magno cum Eruditorum pariter, ac Aulicorum applausu, susceptum est: his instar oraculi, in controversiis Principum illud consulentibus; illis, tanquam novum corpus juris, idem in collegiis suis fundamenti loco collocantibus. Nec quisquam, dum vixit *Grotius*, quidquam contra movere est ausus, nisi quod *in Indicem librorum probibitorum*, jussu Papæ relatum sit. (f) Ita ille, eisque univoci alii plures. Certe *Lymnæus, unum Grotium plura cognita habuisse*, ait, *quam centum alios*. (g) *Gerardus Vossius* eum, *litterarii Orbis miraculum, alterumque terræ Batavæ, cum magno Erasmo, lumen* appellat, *quo nihil nunc undique eruditius vel sol videat, vel solum sustineat.* (h)

Decla-

(a) In programmate Institut.
* *Thomasius: nachdem* Grotius *dise edle disciplin* **ein wenig unter dem Banck herfur gezogen, und** *von dem Schnel. Staub zu säuberen angefangen.*
(b) Hist. Juris nat. cit. f. m. 27.
(c) De orig. cit. §. 5. f. m. 272. Item §. 1. f. 238.
(d) In Doctrina Juris nat. Juridice considerata c. 1. §. f. m. 2.
(e) In instit. Jur. Natur. & Gent. in præfat.
(f) L. c. n. 36. f. m. 22.
(g) Ad Capit. *Caroli* V. f. 10.
(h) L. 5. de Hist. Lat.

Cujus vestigia legere Scholiastæ plures.

Declaratur assertum III. ab eodem *Kemmerichio:* mortuo *Hugone*, inquit, certatim Eruditi vel notis, & animadversionibus illud castigare, vel amplioribus commentariis illustrare, vel redactum in compendium enucleare allaborarunt. Inter Commentatores præcipui fuere *Boecleri*, *Ziegleri*, *Osiandri*, *Gronovii*, *Velthemii*, *Obrechti*, *Henniges*, qui teste *Becmanno* (a) *veluti Comites præclari sideris, lucem ejus majorem reddere, conati sunt*. Inter Epitomatores numerantur *Klenchii*, *Schefferi*, *Mulleri*, *Suiceri*, *Vitriarii*, *Kulpisii*, & alii passim obvii.

Nec Seldenus, nec Hobbesius, sua laude fraudandi sunt teste Puffendorfio, Fleischero, & aliis.

Declaratur Assertum IV. Post *Grotium* non nullam mentionem facit *Puffendorfius* de *Joanne Seldeno*. *Seldenus*, inquit, nemini fortasse secundus haberi posset, si ei propositum fuisset, eadem acribia jus naturale ad universum humanum Genus, quam ad tradita *Hebræorum* accommodare, aut si unius populi scita, pro sufficienti promulgatione juris, omnes Gentes obligaturi, haberi possent (b), *Seldeno* adjungit *Thomam Hobbesium*, de quo ait: *nemo rerum intelligens, inficias iverit, inter multa mala reperiri quoque plurima exquisite bona, & quantivis pretii: & illa ipsa, quæ ab eo falsa traduntur, ansam præbuerunt, scientiam moralem, & civilem ad fastigium perducendi, sic ut de non paucis, quæ ad perfectionem istius faciunt, vix cogitare alicui in mentem venisset, absque Hobbesio si fuisset.* (c) Alibi addit: *Hobbesium* tam profunde societatis humanæ & civilis compagem rimatum fuisse, ut pauci priorum cum ipso heic comparari queant. *Fleischerus* inter juris naturalis instauratores numerat magnos Viros, *Hobbesium & Puffendorfium*. (d)

Sed supereminet omnes Puffendorfius, hujus disciplinæ gloriosus reformator, si fides penes ipsummet, suosque fautores.

Declaratur assertum V. A *Puffendorfio*, qui ait, sese *istorum*, *quos* recensuimus, *studiis* excitatum, *& etiamnum imperfecta juris naturalis disciplina* motum, novo operi manum admovisse, atque *universam* hanc materiam, eo, qui sibi commodissimus visus sit, ordine *digessisse*. * Hoc in labore eo intentum fuisse se asserit, *ut omnia solidis, & perspicuis rationibus confirmaret. 2. Ut illa, in quibus alii impegissent, declinaret. 3. Ut omnia, quæ ad disciplinam juris naturalis pertinent, complecteretur, & in ordinem, non biulcum & salebrosum, digereret. 4. Ut omnes controversias Theologicas ab eadem sequestraret, ipsamque ad captum universi Generis humani, quod circa religionem in diversissimas opiniones discessisset, accommodaret*, exemplo *Richardi Cumerlandi*, qui *Hobbesii* hypothesin *solidissime destruxisset, libro erudito de legibus Naturæ*, simulque adversam hypothesin, quæ ad *Stoicorum* placita proxime accederet, firmissime adstruxisset, quorum utrumque ** & sibi propositum fuisse affirmat. Unde ejusdem Enucleator *Kemmerichius* hoc illi elogium statuit: (e) felicior hac in parte *Puffendorfius*, qui a *Veigelio* primum ad studia moralia excitatus, deinceps *Grotii, & Hobbesii* vestigia premens, *jus Naturæ in meliorem ordinem redigere. ac nævos, a cæteris admissos, emendare, defectusque eorum supplere*, annisus est, editis *Elementis Jurisprudentiæ universalis*; opere majore *de Jure Naturæ, & Gentium*; denique libro *de officiis hominis & Civis*. *** Sed cum tritam Scholasticorum

(a) In præfat. editionis *Grotianæ* cum omnium notis A. 1691.
(b) In præfat. de Jure Nat. & Gent.
(c) In specimine Controv. c. 1. de origine Juris L. c. §. 6. f. 174. (d) In præf. cit.
* Unde in specimine Controv. c. 5. de origine moralitatis §. 22. f. m. 251. hoc sibi testimonium exhibet: *quod primus ego sim habendus, qui glaciem fregerit, viamque ad solidam, de jure Naturæ & Gentium, scientiam monstraverim, id jactasse, a mea semper modestia abfuit, nec tanto unquam me sum dignatus honore. Quid laboris exhauserim, ipse novi; quod operæ pretium fecerim, optimus, & eruditissimus quisque liquidissime judicabit.*
** Non satis consequenter ad supra dicta *de Stoicis:* sic in epistole ad amicos scribit f. m. 102. *ego Stoicorum sanæ sententiæ proxime accedo*.
(e) L. c. n. 51. f. m. 26.
*** *Adamus Hochstetterus* in Collegio *Puffendorfiano* his elogiis mactat hunc partum. Est hic libellus, inquit, si molem, exiguus; atsi ordinatissimam rerum practicarum prope omnium compagem, infinitorumque conceptuum spectes, vere magnus; immo dixerim lere inexhaustus, quod non inficiabitur, qui post lectos, non sine contentione, *Cicerones*, Gentiles, *Grotios*, & horum Commentatores, adnotatores, observatores, ipsumque *Puffendorfii* opus de jure naturæ & Gentium, ed hoc opusculum *de officio hominis* denuo regressus, ettente id repetierit, atque, ceu par est, velut illorum omnium compendium, & quod pauci capiunt, admirabile supplementum evolverit.

corum viam defereret, non paucos Adversarios nactus est &c. Non defuere tamen, qui justum *Puffendorfianis* doctrinis pretium statuerent, easque vel contra Adversariorum nænias defenderent, vel novis accessionibus locupletatas, vel in novam compendii formam redactas, in clariore luce ponerent. Hinc ab eodem

Declaratur assertum VI. Cum ait, quod inter *Puffendorfii* Commentatores *Hertios*, *Titios*, *Rechembergios*, *Buddeos*, *Weberos*, *Barbeyracios*, emineat illustris *Thomasius in Institutionibus Jurisprudentiæ Divinæ*, ubi duo præstiterit: Primum, quod *Puffendorfii* principia contra Adversarios vindicarit, refellendo partim Scholasticorum opiniones *de lege æterna Dei*, *convenientia actuum Juris naturalis cum sanctitate Divina*, *antecedenter ad voluntatem divinam*, *seu perseitatem turpitudinis*, *& honestatis*; partim examinando *Alberti* novas hypotheses de jure naturæ, *ex statu integritatis* deducto. Deinde, inquit, genuina legis positivæ universalis fundamenta ex sacro Codice eruere laboravit. Quamvis autem a variis, ac sinistris judiciis non prorsus immunis maneret hic liber, tamen a nemine oppugnatus fuit: quæ cum *Placcio*, *Praschio*, *Rocchio*, *Bodino* super nonnullis jure naturæ capitibus enatæ sunt controversiæ, non adeo magni momenti fuere. Cum autem dies diem doceat, curas posteriores elaborato Juris Naturæ systemati adhibuit, ac fundamentis Juris Naturæ & Gentium in lucem editis, non nulla emendavit, clariusque proposuit, cumprimis principia *honesti*, *decori*, *& justi* recte discernere docuit. Ita *Kemmerichius*.

Quem secuti Commentatores, quos inter facile celeberrimus illustris Thomasius.

Laurentius Fleischerus Thomasio palmam inter omnes adjudicat: (a) quis, inquit, non agnoscat mente grata, & hilari animo accipiat, quod illustris *Thomasius ultimas huic disciplinæ manus* admovere voluerit? Tantum enim in ea se præstitit, ut unusquisque, invidia atque odio haud excæcatus, fateri omnino debeat, *palmam ab illo aliis fuisse præreptam*: secutus quidem fuit vestigia *Grotii*, *& Puffendorfii* in Institutionibus Jurisprudentiæ Divinæ; sed ubi perspexit socialitatis principium *difficile*, *ambiguum*, *& mancum*, illi principio junxit *leges Divinas universales*, earumque usum, & applicationem ingeniosissime ostendit, nec non mascule contra alios defendit. Sed & harum legum insufficientiam primus ipse agnovit: unde *fundamenta juris Naturæ*, *& Gentium* conscripsit, *ubi accuratius* demonstravit, *& meliore methodo* omnia totius humani Generis officia, ad veram vitæ hujus felicitatem spectantia, *ex regulis justi*, *decori*, & *honesti* rectius deduci posse, edocuit *Vir*, *immortales laudes hoc scripto promeritus*, *&c.* Ita ille.

Laurentio Fleischero encomiaste.

Declaratur denique assertum VII. Triumviros hosce, qualicunque passu, secuti sunt plures, & etiamnum hodie sequuntur protestantici Moralistæ, qui in disciplinam Juris Naturæ & Gentium, magis magisque excolendam, incumbunt, propriis quisque elogiis, vel Fautorum panegyricis (recepto jam more) decorati semper, an juxta, an supra merita, decursus dabit. Tales sunt *Vitriarii*, *Kemmerichii*, *Friderici Ludovici*, *Laurentii Fleischeri*, *Balthasari Wernheri*, *Henrici Koehleri*, * *Heineccii* ** recentissimi cum aliis, comitatu haud sane exiguo, e quibus priores hic

Aliique, novi etiam, num hodie, Puffendorfiani pedisequi.

(a) In præfatione ad institutiones Juris Naturæ, & Gentium.

* *Henricus Koehlerus*, Professor *Jenensis* anno elapso 1738. *systema juris naturalis cumprimis cogentis*, per exercitationes septem posthumas, publico reliquis, quod, si dixeris *sine capite truncum*, absolves eo ex capite, quod professione facta *in fronte*, officia juris naturalis *interna*, tam *perfecta* quam *imperfecta*, a naturali jure, *uno velut ictu*, rescindat. Author de cætero sat tædiosus, quia in *Laconica* methodo dictatorius, cujus spasmum in coacervandis §. §. & numeris quis mirabitur potius, quam ad juris naturalis systema eruendum tam facile indagabit.

** Hos inter Moralistas protestanticos, aliosque, qui quidem nobis ad manus venire poterant, nautiquam ad unam solummodo lampadem expensos, punctum cæteris propius videtur tetigisse *Joannes Gottlieb Heineccius*; subin & suo modo *Balthasar Wernherus*, ut adeo Acatholica ætas, nostro quidem judicio, naturalis juris scita, ex hisce emendatius hauriret, quam ex aliis,

hic nominavimus, quia, quod ad manus sint, sæpius per decursum esse nominandos prævideamus.

§. II.

§. II.

Catholicorum sensus.

Catholicorum judicia de hisce Protestantium judiciis:

Reformatio protestantica doctrinam moralem Juris Naturæ, uti alia omnia, potius fœdavit, penitusque corrupit, vero nomine deformatio appellanda.

Quæritur II. Quis hac in re sensus sit Criticis Orthodoxis? Et an a reformationis, sic dictæ, tempore reformatæ hujus disciplinæ originem recte derivent protestantici Moralistæ?

℞. I. *Reformatio protestantica (considerata in se, & abstrahendo ab Authoribus memoratis supra) adeo nihil contribuit ad disciplinam juris Naturæ & Gentium, seu renovandam, seu illustrandam, ut eandem suis principiis potius fœdarit, penitusque corruperit. 2. Ut adeo vana sit Buddæi jactantia, qua reformationis prætensæ tempora, sicut omni litteraturæ, ita juri Naturæ præsertim, ac Gentium, auspicatissima gloriatur.*

Probatur Assertum. Religio protestantica *in suis principiis* corrupit officia hominis *erga Deum, se ipsum, & proximum*, seu *Rempublicam*: ergo tenet assertum.

Nam per sua principia corrupit officia hominis erga Deum.

A. P. 1. Religio protestantica *officia erga Deum* in unius verbuli, nempe *fidei*, epitomen contrahit, *qua sola* satisfacit pro peccatis, hortante ipso religionis fundatore in hæc verba, solatii plena: (a) *Pecca fortiter, sed fortius fide, & gaude in Christo &c. ab hoc non avellet nos peccatum, etiamsi millies uno die fornicemur, aut occidamus.* Nam *ubi fides est, nullum peccatum nocere potest.* (b) *Hinc etiam volens non potes perdere salutem quantiscumque peccatis, nisi nolis credere &c.* (c) Unde omnem apparatum *officii erga Deum* ipse *Puffendorfius* duobus verbulis absolvit, dicens: (d) *Cultum Divinum intra declamationem, exiguumque hymnum esse redactum a Calvinisequis*, his ipsis apparatum majorem non observantibus penes fraterculos *Lutheranos*. Unde tanta sedulitate aboliti sunt dies festi, sacrificia, officia, Templorum cultus, cæremoniæ *ad usque pulvisculum a Calvinistis; etsi a Lutheranis retenta sint, quædam inania cæremoniarum ad aliquem cultus publici apparatum, & pro divertendis simpliciorum animis*, ut habet idem *Puffendorfius*. (e) Unde augustissimi Cæsares, & Imperii Ordines in Imperii facie publica testati sunt, *quod per damnatam Lutheri doctrinam, ejusque errores varios, omnis extincta sit devotio, tandemque eo deventum sit, ut omnis Christianæ vitæ decor, disciplina, virtus, lex, Dei timor, honestas, boni mores, ac vita, una cum Christiana vera charitate penitus interierit.* (f)

Officia hominis erga seipsum.

A. P. 2. Religio protestantica æque corrupit *officia hominis erga seipsum*, absolvendo eundem a præceptis decalogi *per impossibilitatem*, etsi fere singula jure naturæ stringant; (g) eximendo eundem *ab arbitrio libero* in ordine ad operandum bonum, & omittendum malum; (h) liberando eundem a molestiis bonorum operum: *nam bona Opera*, teste Evangelista protestantico, *non faciunt bonum Virum, nec mala malum*. (i) Inde augustissimus Cæsar *Carolus V.* in edicto *Wormatiensi*, ex unanimi Statuum Imperii,

post

(a) Tom. 1. Jen. Lat. edit. f. m. 345. in epist. *ad Melanchtonem*.
(b) In serm. *sic Deus dilexit Mundum*.
(c) Tom. 1. Wit. Lat. f. m. 54. Item L. de Captivitate *Babyl.*
(d) De statu Imperat. *German.* c. 8. §. 7. f. m. 216. edit. *Veron.* A. 1667.
(e) L. c. (f) In recessu Imperii *Augustano* Anno 1530. §. 36.
(g) Ita recessus idem §. 21.
(h) Tom. 1. Lat. Witt. f. 266. *Ists doch nit möglich, das wir uns der geringsten Sünd erwehren Konnen: seitemahl die Schrifft sagt, das wir des Teuffels Gefangene seyn als unseren Fürsten, und Gott, das wir thun müssen, was er uns eingibt.*
(i) L. de libertate *Christiana*.

post recensitos *Lutheri* errores, expresse edixit: (a) *Quod, quemadmodum permittat cæteris habenas laxare omnibus animi cupiditatibus, & dissolute, effractis legum repagulis, pecudumque more vivere, sic ipse homo perfracti & effrenati ingenii, omnia Veterum instituta, legesque repudiet, conculcet, & opprimat &c.* Inde idem

A. P. 3. Religio protestantica, ex mente sui Protoplastæ, *officia hominis erga proximum, seu Rempublicam* penitus evertit, solvendo vincula societatis humanæ, id est, leges omnes, etiam naturales, (b) præcipue tamen Ecclesiasticas, & humanas (c) asserendo nullam legem humanam ligare in conscientia; nullam esse superioritatem inter *Christianos*: (d) verbo, *nullam Rempublicam feliciter administrari legibus*. (e) Unde angustissimi Cæsares, & Imperii Ordines publicis edictis sæpius declamarant in Orbem, quod protestantica doctrina, a *Luthero* excocta, *vere studia contraria, & dissensiones, diffidia, schismata, bella, cædes, & rapinas inter Christianos concitarit; obedientiam, & regimen omne prorsus sustulerit: unde Populi ad defectionem, ac rebellionem a suis, tam spiritualibus, quam temporalibus Dominis faciendam, ad rapinas, cædes, incendia, cum magno & manifesto Christianæ Reipublicæ discrimine, provocentur &c.* (f) Atque hæc omnia alibi fusiore forsan, quam Protestanticis gratum sit, paraphrasi demonstravimus, (g) ut adeo *Buddei* gloriatio hic evaporet, ac evanescat.

Et proximum, seu Rempublicam.

R. II. *Etsi Moralistæ protestantici posteriores, reformatore suo, ea saltem ex parte, sint minus anomali, quod non æque proterant omnem potestatem saltem politicam, neque conculcent leges, seu naturales seu humanas, sæpe tamen plurimum olent Lutherum, non raro pessime sapiunt Lutheri coævum* (h) *Pseudo-politicum Florentinum*. Fidem asserto huic non petimus, nisi in quantum id probaverimus per decursum. Hic satis sit unum unicum exemplum famosi *Conringii*, cui *instar Bibliothecæ vivæ, & Musæo ambulanti*, thus adolent passim sui. Hic sex vasta eruditionis suæ volumina, etiam *Machiavelli Principe*, tanquam cimelio politico, exornare; * & quia tot inter pestilentis doctrinæ contagia politicis hinc inde luminibus scintillat, miris laudibus extollere; apologeticis scriptis defendere; lectionem commendare; in novam lucem pro Reipublicæ utilitate protrudere; scholiis ornare; & repurgatum licet non paucis erroribus, novis tamen augere, & ampliare sustinuit, uti alibi ob oculos posuimus. (i) An id fecerit magno emolumento disciplinæ de moribus, Moralistæ protestantici judicent. Illud certum, quod Orthodoxis, teste *Conzenio*, (k) *Machiavellus sit Pseudo-politicorum Choriphæus, turpis ac publicus vitiorum Doctor, qui Principem sic instituerit ad vir-*

Sed & Moralistæ protestantici posteriores sæpe olent Lutherum, ejusque coævum Machiavellum.

(a) In ipsa *Lutheri* versione.
(b) Tom. 5. Germ. Wit. f. m. 211. & 216. super cap. 20. Exodi: *Erstlich ist zu wissen, das uns Christen, und Heyden, die zehen Gebott nit betreffen, sonder allein die Juden*. Tom. 1. Witt. f. 189. & sequent. *Das menschliche Herz mus dem Gesetz Gottes, und Gott selber über die massen feind seyn.*
(c) L. de captivitate f. m. 76. de Sacramento Baptismi, *Christianis*, ait, nihil, ullo jure, posse imponi per legem sive ab hominibus, sive ab Angelis, nisi quantum volunt: *liberi enim sumus ab omnibus.*
(d) In respons. *ad Catharinum. Christus, ut dixi, omnes leges per libertatem sustulit*. L. de secul. potest. Hinc secularis potestas, præsumens legibus constringere mentes, Divino regimini derogatoria, animas perderet &c. L. de captivit. *Babyl.* f. m. 86. *Esto jam tertus, & sese agnoscat, quicunque se Christianum agnoverit esse, omnes æqualiter esse Sacerdotes, hoc est:, eandem verbo, & Sacramento habere potestatem*, usu Communitatis tamen consensui reservato &c.
(e) In decreto *Wormatiensi* A. 1521. 8. Maji.
(f) Decreto cit.
(g) Parte IV. Coll. Hist. Q. 10. 11. & sequent.
(h) Mortuus est A. 1527.
* *Iselinus* in Lexico *V. Machiavellus. Gedachter* Tractat de Principe *ist von dem berühmten* Conringio *mit verbesserten lateinischen* Version, *die auch Anmerckungen A. 1660. herausgegeben worden: darauf A. 1686. eine neüe Auflag erfolget.*
(i) Parte septima Coll. Hist. Q. 2. f. 207. & sequent.
(k) L. Polit. 1. c. 13. Item L. 2. c. 4. §. 1.

ad virtutem, ut tamen & vitia permiserit, ac velut Regno utiliora Virtutibus quoque antepofuerit &c. Quod Authore illuftriffimo *Pelzhofero*: (a) *Machiavellus per omnes libros fuos virtutem veram abjurarit, imperia vitiis manciparit; religioni undequaque illuferit; crudelitatem, fævitiam, avaritiam, civium inopiam, dominandi effe præfidium; Regum tutelam fraudes, perfidiam &c. effe dixerit. Denique quod talem formaverit Principem, qualem olim habuere barbari Tyrannum.* Quod, ipfo fatente *Conringio*, *Machiavellus* fuerit *atheus*, & *animæ immortalitatem in dubium vocarit;* (b) *quod id vitii habeat, ut dolos, & vitia commendet; quod ea attingat, quæ faciunt ad ftabiliendam tyrannidem, & quidem in libello, cui male fecerit titulum Principis, cum infcribi Tyrannus debuiffet; quod fit impius Scriptor, & fcelerum Laudator, haud aliter legendus, quam qui de venenis fcripferit, nec fine Anti-Machiavello &c.* (c) Et hæc, inquam, vel ipfis *Conringiis* certa funt: cur ergo partum, tenebris dignum, hi Politici protrahunt in novam lucem, fuifque commendatitiis promulgant? Nempe, uti diximus alibi, (d) Proteftantium intereft, habere ejufmodi opportunum mangonium, utpote quibus pretiofa femper malignitas in Apoftolicam fedem; pretiofa politica, quæ religionem fubordinat felicitati ftatus, elifa bicipitis regiminis fpecie, qua prærogativa religionem fuam commendant; pretiofa illa doctrina, quæ religionem tractat *indifferenter*, facilemque fternit ad licentiam autonomicam tranfitum. An in excolenda juris naturalis difciplina fors fcopum fimilem præfigant proteftantici Moraliftæ, fufpicari faltem poffunt Catholici, conjectura haud fane temeraria, uti patebit illico ex dicendis.

§ III. Grotius de jure Naturæ bene meritus in multis;

§. III.

Crifis de Hugone Grotio.

Quæritur III. Quale judicium Orthodoxis de Hugone Grotio, ejufque libro triplici de jure belli & pacis?

℟. I. *Hugo Grotius, ficut erat ingenio acutus, ita de difciplina juris Naturæ, & Gentium in multis eft bene meritus, nec Proteftantium elogiis indignus: immo dignior refpective ipfomet Puffendorfio, ac Thomafio.*

Natione Batavus, religione Arminianus.

Declaratur affertum I. Hugo Grotius, ftirpe nobilis, anno fupra millefimum quingentefimum octogefimo tertio, *Delfi*, *Bataviæ* oppido, lucem haufit una cum tenebris *Calvinianis*. Ea ingenii felicitate excelluit, ut, etiamnum novennis, Poeta celebris audiret; ut anno decimo quinto in Philofophicis, Juridicis, Philologicis, crearetur Doctor; anno decimo feptimo Advocatum jam ageret forenfem, fic ut illico promotus in magnum *Rotterodami* Syndicum fpes Statibus *Batavis* maximas faceret. Has fefellit, dum *Belgio*, male quondam unito ad extorquendam autonomiæ licentiam, hac ipfa jam per *Arminios* * male divifo, *is Calvini* caftra defereret, infelix transfuga *Arminianus*, quia in *Lovenfteinianam* arcem abftractus ad perpetuos carceres. Sed perpetui ne effent, effecit Conjugis *Mariæ Reigerfpergicæ* aftuta pietas. Hæc in cifta, librorum alias bajula, conclufum maritum feliciter *Antverpiam* tranftulit: is, fubin *in Galliam* dilapfus, fui loco

(a) In arcanis ftatus L. 1. c. 3. & 7: (b) Tom. 3. operum f. m. 2097.
(c) Tom. 3. f. m. 12. (d) Parte VII. cit. f. 213.
* *Arminiani* fic dicti ab *Jacobo Arminio*, Profeffore *Lugdunenfi Batavo Calvinifta*, qui in puncto prædeftinationis receffit *a Calvino*. Dicuntur etiam *Remonftrantes* a libro, quem A. 1611. obtulere Statibus unitis fub titulo: *Remonftratio*. Dicuntur, *Socinianos* quoque errores affumpfiffe.

co conjugem incarceratam inaudiit, doluitque. Tandem legationi *Suecicæ* admotus, etiam Reginæ displicuit, & brevi post vitæ finem invenit *Rostochii* anno 1645. exuviis *Delfum* translatis.

Declaratur assertum 2. E lucubrationibus celebriores *sunt mare liberum*, *mari clauso Seldeni Angli* oppositum: liber *de veritate religionis Christianæ*, octo idiomata loqui doctus. Sed nominatissimus est partus *de jure belli*, *& pacis*, initio *Batavis* satis invisus, quod multa in eo crederent status sui arcana prodita. Quidquid sit, inter causas scribendi operis adstruit Author. 1. *Neglectum justitiæ publicum* persuasis propemodum cunctis, *quasi nihil injustum esset Regentibus, quod utile; id æquius, quod validius, neque Rempublicam regi sine injuria posse*. 2. *Neglectum publicæ pacis*, etiam penes *Christianos* effrenata bellandi licentia dominante. 3. *Neglectum Juris Naturæ, & Gentium*, quod, ut ait, hactenus attigerint pauci, certo ordine tractarit nemo, etsi hoc fieri quam maxime intersit Generis humani. *Tractationis ordinem* sic recenset, ut libro primo proponat existentiam bellici juris, potestatem variam Imperantium, & officia subditorum; ut libro secundo exhibeat belli causas, rerum possessiones, dominia, pacta, fœdera, legationes &c. Ut libro tertio describat effectus belli licitos, & illicitos, pacisque varias conventiones. *In tractationis modo* sibi tria proposita affirmat: ut jus naturæ deduceret ex principiis, quam maxime evidentibus; jus Gentium ex Sophorum veterum, Nationumque communi consensu. 2. Ut nil confunderet, jus Naturæ, immo & Gentium, a jure civili & aliis gnaviter distinguendo, nec disciplinam Jurisprudentiæ cum aliis commiscendo. 3. Ut in subsidia adhiberet quoque sacræ Scripturæ oracula, Veterum testimonia, Scholasticorum sensa, historiæ monumenta, Jurisconsultorum scita, & sic de aliis.

Libro de jure belli ac pacis famosus.

Declaratur assertum 3. Hoc *Grotii* Opus nec suis carere elogiis ex toto etiam penes Orthodoxos patet. Quis enim neget, eum in disciplina hac, magis excolenda & redigenda in ordinem, veluti signa sustulisse primum? Hinc non nemo eruditissimus nostri sæculi Scriptor religiosus illud vocat *præclarum Opus*, eique adjudicat *primatum*, *eo quod primus, ut omnes fere testentur, manum doctissimam huic disciplinæ pro incredibili, quod nactus erat, ingenio & eruditione, non minus eleganter, quam feliciter admoverit*. (a) Illud forsan clarissimo huic Authori in animo sederat, quod non inepte *Buddeus*: (b) *Reprehenduntur, fateor, in Grotii libris, de jure belli & pacis, singulares quædam* (immo erroneæ) *sententiæ, quas tamen facile declinabit peritus Lector, neque propter aliquem nævum totius corporis pulchritudinem despiciet*. * *Hic viam primus ingressus est, quam deinceps alii suis signarunt vestigiis*. Hinc

Etiam Orthodoxis, qua ad jus Naturæ & Gentium, redigendum in disciplinam magis curatam, primus.

Declaratur assertum 4. Quod *Hugo Grotius* respective dignior sit suis elogiis, quam *Puffendorfius*, atque *Thomasius*, colligitur 1. Quia difficilius fuit invenire, inventis facilius addere. 2. Quia *Puffendorfius*, teste *Vitriario* (c) nil nisi perpetuus *Grotii* Commentator; *Puffendorfii* vero *Thomasius*. 3. Quia laudem illam, qua *Grotii* errores plures correxit, errores quoque non paucos superaddendo, uterque corrupit. 4. Quia disciplinæ naturalis *sequestrationem* ab omni alia, qua tantopere *Puffendorfius* gloriatur, ut plurimum mutuavit a *Grotio*, *qui*, ut ait, *discernere jus naturæ a jure civili semper unice laboravit*. 5. Quia denique *Grotius* longe minus recedit a

Unde protestanticis elogiis respective dignior, quam Puffendorfius, & Thomasius, utpote minus digressus a Patribus, & Scholasticis orthodoxis.

E 2 Patri-

(a) Clarissimus Pater *Franciscus Schmier* in præfatione Jurisprudentiæ publicæ universalis.
(b) In Hist. natur. Juris. f. m. 27.
* Juxta illud *Horatii*: *Ubi plura nitent in carmine, non ego paucis offendar maculis, quas aut incuria fudit, aut humana parum cavit natura.*
(c) In præfat.

Patribus, Scholasticis, ac Orthodoxis principiis, quam *Puffendorfius* cum suo Scholiaste. Nam, cum uterque, per contemptum despoticum, Patres omnes, Scholasticosque exsufflet; imo studiose maligna industria omnem Scholasticæ disciplinæ pulvisculum everrere adlaboret, in hypotheses, nimium *libere*, hoc est, *protestantice* extravagantes, erroneasque cerebelli excentrici ideas, magis quam ipse *Grotius*, delapsi sunt, ut clarescet sæpius per decursum. Hinc, hac ex parte, non admodum male *Buddeus Puffendorfianum* ὕψαμα retundit, dum ait: (a) Jam certa me spes tenet, fore, ut quæ deesse doctrinæ hujus perfectioni videntur, addantur propediem: sed & ut illi (*Puffendorfiani Ideistæ*) rectius sapere discant, qui *jus Naturæ* a doctrina morali, quam *Ethicam* vulgo dicunt, *secernentes, hodie demum aut nudius tertius illud enatum esse, docerique cæpisse, adeoque e Recentiorum saltem scriptis hauriri posse, perperam opinantur*. Tradiderunt quippe jam Antiquissimi Philosophi *Aristoteles, Plato*, cæterique (quos inter præcipui Patres, atque Scholastici) jus Naturæ, *adeoque Recentiores ita sectandi sunt, ne tamen penitus negligantur Veteres. Grotium* omnes imitari velim, iisque Magistris, quibus ille profecit, proficere omnes. Philosophos ille consulit omnium sectarum &c. quantumque præsidii accedat ex hujusmodi Scriptoribus morali doctrinæ, ex uno incomparabili *Grotii* libro intelligi posse *Andreas Bosius*, vere non minus ac prudenter, judicat &c. Ita *Buddeus*, non admodum male, ut diximus, si tamen *modo debito* intelligatur.

Nihilominus ejus liber est admodum defectuosus, erroneus, adeoque merito proscriptus, ipsomet Puffendorfio erroneum & defectuosum testante.

℞. II. *His non obstantibus Hugonis Grotii partus, de jure belli & pacis, est admodum defectuosus, & erroribus etiam heterodoxis respersus, adeoque merito inter libros, Orthodoxis prohibitos, recensitus.*

Declaratur assertum 1. Ipsismet Protestantium censuris, ut ne ejus fautores querimoniæ causam; Orthodoxi dubitationis ansam prætendere valeant. *Puffendorfius* ita differit: cum *Grotius* nulli inter *Christianos* sectæ ita rigide se addixisse visus sit, nisi quod ad illos proxime accesserit, qui *Arminiani* audiunt; eoque ingenio fuerit, ut propter discrepantes opiniones non statim in partes discedendum arbitraretur, a sacri Ordinis hominibus sat aspere fuit acceptus. Nam a Pontificiis quidem ejusdem Opus inter libros prohibitos est relatum, non tam ob ea (uti calumniatur *Puffendorfius*) quæ ipsorum placitis circa religionem dissona continet, quam quia in universum solidior philosophia moralis rationibus Regni tenebrarum adversatur: cum alias facile fuisset medicinam facere resectis materiis Theologicis, sicuti a nostratibus factum est, qui, contenti errores notasse, veris debitam æstimationem ideo non detraxerunt. Alibi ita habet (b): Fatendum est, non pauca *a Grotio* fuisse *plane prætcrita; quædam levi brachio tractata; quædam admista, quæ, & ipsum hominem fuisse, arguerent*. * Imprimis non exiguam labem Operi aspergunt, queis passim *a receptis Orthodoxæ Ecclesiæ sententiis diversus* abit. Qui quidem magnorum ingeniorum infelicissimus labor mihi semper visus est, circa Divina aliquid novare: cum tanta aliarum rerum supersit copia, in qua alicui innoxie cornicum oculos configere liceat. Et per isthæc vere, ac utiliter dictis authoritas detrahitur, ac plurimorum asperrimæ censuræ provocantur, qui alias contra tales Viros ne hiscere quidem

(a) In Hist. natur. ad finem f. m. 31.
(b) In præfatione de Jure Naturæ & Gentium.
* Alibi, nempe c. 4. speciminis de fundamentali propositione Leg. Nat. f. m. 210. §. 11. addit: *Grotium* injustæ artis formam non disposuisse jus naturæ: præter multa heterodoxa materiam de bello fusius tractasse, quam par erat &c. Addit, *Grotium, a Commentatoribus variis vario modo frustulatim concisum, eviſceratum, extorſuatum, & diversicoloribus veluti jusculis commentariorum, notarum, observationum, compendiorum, tabellarum, & analyseon, quod pedantic issimum ferculum est, perfusum, ac adornatum, Juventuti fuisse propositum &c.* Quasi vero non is ipse quoque pocillatorem *Grotii* egerit.

dem digni erant. *Ita Puffendorfius*, cui bellissime reponeret *Grotius*: γνῶθι σεαυτόν. Inde concludit alibi, (a) *Hobbesium*, *& Grotium*, qui tam multa, *a religione nostra abeuntia*, suis Operibus immiscuerunt, ne amplius Juventuti prælegere cogerer, librum meum præcipue edidisse, professus sum.

Declaratur assertum II. Puffendorfii enucleator *Kemmerichius* testatur, (b) etsi *Grotius* multum præstiterit, nævos tamen in eodem notari: quales ait, *errores Theologicos; incautum Scholasticorum studium; convenientiam legis cum sanctitate Divina, una cum socialitate, & consensu Gentium principii loco collocatam; denique erroneam de jure Gentium sententiam*. Ita ille. *Fleischerus* carpit, (c) quod *Grotius plura, aut plane intacta reliquerit, aut non solidis satis ex fundamentis demonstrarit*. Biographi *Grotiani* apud *Iselinum*, (d) præcipue arguunt ejusdem indifferentissimum, quo in aliquibus cum Catholicis; in aliis cum *Lutheranis*, * *Arminianis*, *Photinianisve* manipulos legerit, adeoque sicuti pessime senserit, ita neque melius scripserit. sed *Boeclerus*, (e) *Conringius*, (f) & ex iisdem *Oldenburgerus* (g) dant *Grotiani* partus admodum heterodoxam anatomen, dum ajunt. 1. *Perpetuos* esse errores *Grotii* Theologicos, quoties dissereret de libero arbitrio, de imagine Dei in homine, de duplici lege, de discrimine veteris & novi Testamenti, quos *Photinianismos* ne quidem oblitus sit in opusculo *de veritate religionis Christianæ*. 2. Esse erroneum, & neutiquam audiendum in interpretatione Sacræ Scripturæ, ** eo quod sicuti *Rabbini*, ita & *Grotius* corticem tantum sumat, nucem relinquat in interpretatione dictorum *Christi*. 3. Esse item culpandum, quod quorumdam Patrum *Græcorum* sententias, eorumque Recentiorum, præferat melioribus, communioribus, & vetustioribus. 4. Esse arguendum, quod Ethnicorum de originibus rerum sententias, correctionis, & supplementi indigas, secure nimium arripuerit. 5. Esse vituperandum, quod in explanandis quoque legibus singulares nonnunquam amplexus sit opiniones. 6. Denique esse quam maxime castigandum, quod in gratiam Pontificis non nulla mitius, quam debuisset, statuerit, quapropter merito a *Conringio* sit refutatus. Inde subjungit *Oldenburgerus*: *Valentinum Andreæ, reprehensum a Lutheranis, & progressu juris Nat. ac Gentium. 239. quod Grotii scriptum præfatione quadam nimium commendarit, eamdem mutasse*. Hæc lusci protestantici, quos nævos detegent aquilæ in Theologicis orthodoxæ?

Uti & Kemmerichio, Fleischero, & aliis, plures etiam, quam par est, in Grotio errores culpantibus.

§. IV.

Censura de Thoma Hobbesio.

§. IV. Thomas Hobbes. Author pestilens in moralibus & politicis, merito in librorum indice expurgatus.

Quæritur IV. Quid Catholici sentiunt de Thoma Hobbesio?

℞. *Thomas Hobbesius est Author pestilens in moralibus atque politicis, cujus partus de cive, ac Leviathane inter Machiavellicos abortus* *** *merito* sunt

(a) In Apologia contra Indicem Novitatum f. m. 48.
(b) C. 4. §. 43. de Hist. Nat. (c) In præfat. cit. (d) In Lexico. V. *Grotius*.
* *Conringius* L. infra cit. ait: *Grotium*, etsi in religione ad partes *Lutheranas* transilire haud ausus fuerit, tamen & alteras (*Calvinianas*) deseruisse.
(e) In discip. ad *Grotium* L. 1. de jure P. & B. in principio, item c. 4. §. 20.
(f) In præfat. ad *Cassandri* controv. f. 133. (g) In indiculo Authorum f. m. 69.
** Addit *Oldenburgerus*: *contra quod malum hoc remedio utendum est, ut verorum, & orthodoxorum dogmatibus pectus probe muniamus*. O *Davum* simplicem! Ubi & quinam veri illi, ac *Orthodoxi*? An *Lutherani* Theosophi? An *Osiander*, quem toties crepat *Puffendorfius*? At si *veros* hos neget *Grotius* cum *Arminianis*, & *Calvinistis*, quomodo id probabunt *Lutherisequæ*? Ubi Judex, qui litem ultimo decidat? Nunquid Scriptura, Judex sui, ex cujusvis spiritu privato? *Nempe contra hoc malum apud heterodoxos nullum remedium*.
*** Natus *Hobbesius in Anglia Malmesburii* Anno 1588. & ipse propemodum abortivus, utpote ante diem ex terrore Matris in lucem effusus.

sunt relati, atque proscripti. * 2. *Ut adeo nullo honore Puffendorfius, cum nonnullis, eidem inter protestanticos doctrinæ moralis reformatores qualemcunque locum indulserit.*

Ipsismet Protestantibus haud invitis

Patet 1. *Ipsomet Protestantium calculo. Puffendorfius*, etsi scopum scriptionis *Hobbesianæ*, quo regiam potestatem ad culmen evehere, ejusque summo imperio, *jus quoque circa sacra*, vindicare conatus est, *magnopere probet* (quia finem ex asse protestanticum, sibimet quoque præfixum) vitio tamen vertit, quod jus istud *Hobbesius* legitimis terminis non coercuerit. *Plane*, inquit, *ferri non possunt assumpta quædam nimium cruda Hobbesianæ hypothesis, nec, quæ eidem superstruuntur, dogmata, a sana ratione abeuntia, & non exiguam labem humanis rebus inferre idonea. Nec de iis memorem, in quibus circa religionem Christianam diversus abit, quibus destruend's operam impendere aliorum est.* (a) Alibi ait: *quod Hobbesius peculiaria sibi, & horrida dogmata finxerit, & hoc ipso apud multos, non citra rationem, aversionem sui excitarit*. Addit tamen, *& illud contingere, ut ab illis maximo cum supercilio condemnetur, abs quibus minime lectus fuerit, aut intellectus*. (b) *Coringius Hobbesii* ingenium deprehendisse se affirmat, *novitatum maxime studiosum, temerarium, præfidens*, ac *ineptum*: addit, ejus elementa de jure *impie philosophari*; Authorem dignum asseverat, *quem omnium odia excipiant* (c). *Kemmerichius* ait, *Hobbesium* non modo in saniorem Philosophiam, sed & Theologiam impegisse, unde varios sibi Adversarios concitarit, *Cumberlandum, Bramhallum, Cocquium, Scharrockium, Felmerum, Schaftum, Strimesium*, & alios, etsi Apologetas quoque nactus sit *Scargilum, Velthuysium, Becmannum, Gundlingium*, (d) omnes protestanticos, etsi *Oldenburgerus* (e) ex *Cyriaco Lentulo Hobbesium, usque ad Cæli terræque offensionem, novitatis cupidum asseruerit*.

Patetque ex hypothesi Epicurea, non nisi despotismo Machiavellico accommodata.

Patet 2. *Ex damnata hypothesi, quam assumpsit*. Si bene *Puffendorfius* divinat, intentio Authoris erat, stabilire *Epicuream* hypothesin, quam viderat, *civitatum in suam utilitatem cuncta referentium praxi*, satis communem, sive illam eo adegerit *genii convenientia*, sive *ingenii ostentatio* in defendenda hypothesi tantopere exosa, & paradoxa. Verius eo mentem intendisse fertur, ut in illis *Anglorum* turbis potestatem regiam, etiam ultra despoticismum *Machiavellicum*, firmaret. **

Patet 3. Ex principiis impiis, quæ inde deduxit. I. Nam, fundamenti loco, statum naturalem posuit *statum belli*, quem ex jure omnium in omnia, insitaque omnibus nocendi voluntate pariter ac facultate, deduxit. II. Statuit *voluntatem solius imperantis esse regulam boni, & mali, justi, ac injusti* (f): quo ex principio intulit. 1. Ergo Reges imperando, demum faciunt bona ac justa; prohibendo, mala & injusta. (g) 2. Ergo regulæ boni, malive sunt mere civiles, nec ante imperia extitit justum, vel injustum. (h) 3. Ergo peccatum, proprie dictum, non est nisi legis civilis transgressio, reliqua contra rectam rationem sunt tantum *facta imprudentia*. (i) 4. Ergo doctrina *Christi*, absque mandato Principis, *vim obligandi addentis*, se habet *per modum meri consilii*; & quod Scriptura sacra sit fidei regula, effecere soli *Christiani* Reges, qui & soli sunt ejusdem interpretes, sic ut summa totius religionis sit *Principum capescere jura, & parere imperio sive* in

* Decreto S. Congr. Indicis 12. *Martii*, Anno 1703.
(a) De origine & progressu Juris Naturæ & Gentium c. 1. speciminis §. 6. f. m. 174.
(b) In præfatione operis de Jure Naturæ & Gentium.
(c) Tomo operum 6. f. m. 575. & 562.
(d) L. c. n. 48. f. m. 26. (e) In indiculo Authorum.
** Hinc Rex *Angliæ Sorbiario* dixerat: *se uti Hobbesio in invicem ursi, ad molossorum vires tentandas, & acuendas.*
(f) De Cive C. 12. A. 1. & C. 14. A. 1. (g) L. c.
(h) De Civ. L. c. Leviath. c. 13. & 18.
(i) De Civ. c. 14. a. 16. & 17.

in sacris, sive profanis. (a) 5. Ergo omne Regnum Dei est mere politicum, nec DEUS regit populum, nisi per Legatos, hoc est, Reges & Principes, (b) III. Statuit, *nihil injustum a Principe mandari posse; ejusque potestatem esse indefinitam*: (c) ex quo principio deduxit. 1. Regis mandato qualescunque subditorum actus indubie justificari. (d) 2. ad mandatum Regis licitum subdito fore, ipsum *Christum* negare. (e) 3. Si lex civilis jubeat invadere aliorum bona, vel uxores, id non fore furtum, vel adulterium. (f) IV. Statuit, *a subditis deberi Imperantibus obedientiam absolutam*, ex quo intulit. 1. Seditiosam esse opinionem, quod subditi peccare possint quomodocunque obediendo suis Principibus. (g) 2. Finem legis esse bonum præcipientis, adeoque Principes in subditos non posse esse injurios; illis esse licitum interficere etiam innocentes; extra civitatem quemvis a quovis spoliari jure; & occidi posse; in civitate ab uno tantum. (h) V. Statuit denique, *Ecclesiam esse indistinctam a Civitate*: unde intulit, Reges esse Pastores summos; & tot esse Capita Ecclesiarum, quot sunt Regna; Reges solos docere *gratia Dei*, cæteros *Regis gratia*, a quo fiunt Vicarii delegati; Sacerdotium formale esse penes Reges; hæresin esse *id omne, quod Rex, vel Magistratus summus credi vetuerit*; distinctionem regiminis temporalis, & spiritualis esse prorsus inanem, cum ejus sit *religio, cujus est regio &c.* (i) Verbo: summam totius Religionis esse, *Principum parere imperio, sive in sacris, sive in profanis* ut supra diximus (k). Hæc offæ cerbereæ non nisi extima spuma, quam, Pontificiæ potestatis aversione excoctam, plus minusve lingunt pseudo-politici Moralistæ ex Protestantibus. *

§. V.

§. V:

Anatome Samuelis Puffendorfii.

Quæritur V. Quale Catholicorum judicium de Samuele Puffendorfio, famoso Moralista, ejusque doctrina tam celebri apud suos de jure Naturæ & Gentium? *Samuel Puffendorfius,*

℟. I. *Samuel Puffendorfius*, protestanticis scriptis famosissimus, & sicut jam alibi diximus, (l) *Eliæ*, *Lutherani* Præconis, filius. Natales debet ignobili pago *Flehensi*, non procul *Chemnitio*, a cujus celebriore nomenclatura *Chemnitensem* sese dicere maluit. E Gymnasio *Grimensi* ad Academias *Lipsiensem*, *Jenensem*, & *Lugdunensem Batavam* delatus, Theologico studio, quod vocant, *jus naturale præsertim ac Gentium*, præhabuit, *Grotii*, *Hobbesiique* vestigia prosecutus. Subin a *Carolo Ludovico Palatino*, ad explananda publice juris Naturæ & Gentium placita, primus ex acatholicis *Germanis*, *Heidelbergam* evocatus, inter *Calvinicolas Lutherisequa* firmum pedem habere non potuit. *Lundam*, novam *Scandiæ Suecicæ* Academiam, digressus, post varia fata scholastica ad Historici Regii munus, & Aulæ secretiora promotus est. Sed pinguiore fortuna eumdem licitatus *Fridericus Brandeburgicus* ad consilia interiora inter Ministros Aulæ adlegit. *Eliæ, Lutherani Præconis, filius.*

 Tandem

(a) Leviath. c. 42. 43. (b) Leviath. c. 35.
(c) De Civ. c. 6. a. 13. & c. 14. a. 10. Leviath. c. 22.
(d) De Civ. c. 12. a. 1. 2. (e) Leviath. c. 3. & 42.
(f) De Civ. c. 14. a. 9. & 10. (g) De Civ. c. 6. a. 1.
(h) De Civ. c. 6. 7. 8. 9. 14. a. 3. Leviath. c. 20. 21. 23.
(i) De Civ. c. 17. a. 21. &c. Leviath. c. 23. 29. 39. 40. 42.
(k) Item l. c. supra, & in appendice ad c. 2.
* Quos inter *Adrianus Houtinus Belga* in Politica contracta, *Benedictus Spinoza Amstelodamensis*, *Remonstrantes*, & *Arminiani* in *Belgio* cum *Hugone Grotio* in L. *de jure summarum Potestatum circa Sacra*, *Seldenus*, *Colemsonus* cum suis *in Anglia &c.*
(l) P. III. Coll. Hist. Q. 5. § 2. f. 277. quæ hic, utpote in loco proprio, strictim repetenda sunt, quia Lector Historia critica fors non est instructus.

Tandem anno vitæ ultimo a *Carolo* undecimo, Rege *Sueciæ*, vix in Baronum numerum e vulgari aura evectus, ad communia vulgi fata a morte rejectus denuo, diem obiit 27. *Octobris* anno 1694.

Primipilus inter Moralistas protestanticos.

℞. II. *Puffendorfius*, qui Protestantibus audit *Primipilus inter Moralistas*, disciplinam moralem triplici lucubratione illustrare conatus est. In prima, quam appellavit *de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem*, egit verissime protestanticum, dum errorem, ab orthodoxa Ecclesia pridem damnatum, versicolore obsonio obtrusit suis, nempe *Religionem statum non esse, sed Collegium in statu, negato non solum Primatu Apostolicæ sedis, sed & distinctione regiminis Ecclesiastici, ac sæcularis*. Et hoc opus, scandalum pusillis, a nobis infra allidetur ad petram. Alterum, magis famosum *de jure Naturæ & Gentium*, jam olim *Heidelbergæ in Elementis jurisprudentiæ universalis*, veluti informi fœtu, conceptum, * tandem in Academia *Lundensi* a *Puffendorfio* publicatum. Hoc opus, quod *Hartwigo* teste (a) *absolutissimum, est partus ejus primarius, & opere Grotii incomparabiliter excellentius*, quia a lumbricis scholasticis defæcatius, ** *cordatioribus, omnique pene Orbi erudito, secundum doctrinæ suæ ideas, æstimatissimum, ac probatissimum*, cui, veluti anacæphaleosin pedissequam subjunxit librum *de officio hominis & civis*.

Variis fatis etiam inter suos, ratione doctrinæ suæ, exercitus.

℞. III. Famosi illius libri *de jure Naturæ, & Gentium* litteraria fata obiter hic repetenda, ut pateat partim ipsorum Protestantium de hoc opere sensus; partim ut *Puffendorfiani* calami character pensiculatius nonnihil innotescat. Vix inter Academiæ *Lundensis* Doctores *Lutheranos* (quos *Hartwigus sternutatorios scholastici pulveris sectatores, & novitatum osores* appellat) apparuit *Puffendorfianus* hic fœtus, a nugis scholasticis depuratissimus, *turmatim* illum aggressi, armis scholasticis lacessere cœperunt. (b) Hos inter primus *Josue Schwarz*, *Lundensis* Theosophiæ Professor, composito *indice novitatum*, hunc *Puffendorfii* partum *Atheismi*, (c) *Paganismi*, *Zwinglianismi*, *Socinianismi*, *Pelagianismi*, *Cartesianismi*, & super omnia *Papismi* (d) postulaverat. Et licet *Schwarzii* Collegæ, congregato concilio, hoc Jus Naturæ, ut ajebant *monstrosum*, ad moralem trutinam (ut quidem habet Biographus) (e) *S. Thomæ*, *Suarezii*, *Vasquii*, *Sanchezii*, *Molinæ*, *Durandi*, *Bonacinæ*, de *Escobar*, & aliorum appensum, reprobarint; Authorem ut *Novatorem*, & *Academicæ Juventutis corruptorem*, damnaverint; nihilosecius a Regimine Aulico, cui censura libri a Rege erat commissa, *Puffendorfius* est absolutus, novitatum index reprobatus, combustus, & *Beckmannus*, Juris Professor, qui eum clanculum typis mandaverat, exilio multatus. Assultus repetiere & alii plures *Germaniæ* protestanticæ Doctores: hos inter numeranda venit Facultas Theosophica *Jenensis*, ad cujus

---

* De quibus ait in specim. Controv. c. 3. §. n. f. m. 183. Qua de causa (ut jus ad captum omnium foret) *etiam juvenilibus annis delineabam Libellum*, rudimenta hujus disciplinæ continentem, quem titulo *Elementorum Jurisprudentiæ universalis* inscripseram &c. In præfat. operis de J. N. & G. ait, hæc elementa, *ut specimen ingenii daret*, a se conscripta, apud plerosque bonos *excusationem ex ætatis atque conatus simplicitate* invenisse, unde & ipse maturior, maturiore hoc scripto *prioris immaturitatem velut publice deprecatus sit*.

(a) *In dem vertedischtem* Monzambano *Lipsiæ* edito anno 1710. f. m. 665.

** *Weil er darinnen die scholastische Grillen mehr als Grotius verlassen*, ut habent *Basileenses in Lexico*.

(b) *Squadronen Weis &c. Wie wohl er der meisten ihre Attaquen, Pöllr Mörser, und verrostete Canonen vil weniger als nichts æstimirte. Dann es waren vil fost mit Tauter Sophistischen Hagel und Schrott darapti, felapton, und papierenen metaphysischen Blasen geladen, vor welches Geplarre Puffendorfius unverzagt ware.*

(c) Scriptor vitæ f. 667.

(d) *Iselinus* V. *Puffendorf.*

(e) F. m. 678.

jus vota Jus naturale *Puffendorfii*, edicto publico, per *Joannem Georgium*, *Saxoniæ* Electorem, est reprobatum: (a) etsi toleratas demum *hypotheses Puffendorfianas* memoret ejus Biographus. Et *Fridericus Gesenius*, Superintendens *Garlebæensis*, has hypotheses *multæ perversitatis*; *Valentinus Velthem*, Professor *Jenensis*, easdem *perniciosæ* & *periculosæ novitatis* coarguit, sed uterque satyrico *Puffendorfii* dente, ille ut *Garleensis* cerevisiæ fumis turgidus zythopeuta; (b) hic ut *veteris barbariei* putidus latreuta, (c) derisus, lannisque fuit expositus. His successere certaminis Instauratores *Strimesii*, & *Zentgravii*, illi *Francofurtensis*, hi *Argentoratensis* studii Professores, & *Puffendorfianum* principium juris naturalis, quod *in socialitate* statuitur, impugnarunt Et *Lipsiensis Scharschmidius*, *Puffendorfianas* ideas exosus, monstrosam *Monzambani* Rempublicam diruere tentavit: sed personati *Rolletti* sarcasmis, *in Scharschmidio vapulante*, luctum in morem, est elusus. (d) Necdum satis. Idem fundamentum Juris naturæ, *quo ad socialitatem*, aliasque Juris *Puffendorfiani* hypotheses, *Orthodoxo juris & Gentium jure*, ut ajebat, convellere aggressus est *Valentinus Alberti*, cum Theosophis *Lipsiensibus*: lis indiguit ordinario rursus *Puffendorfii* clypeo, e *Juvenalis* satyris deprompto. Denique & manus committere debuit cum *Seckendorfio*, qui *Albertinas* hypotheses prætulit *Puffendorfianis*, & sic de aliis fatis *Puffendorfiani* partus *de Jure Naturæ & Gentium*, quibus bene *Seckendorffius* finem imposuit scripto anonymo, *Puffendorfius modestiæ castigatione admonitus &c.*

R. IV. *Puffendorfii liber de Jure Naturæ & Gentium (idem suo modo judicium esto de libri hujus epitome, seu officio civis, ac hominis) quo ad systema disciplinæ dogmaticæ suis encomiis non est indignus. 2. in multis est ingeniosus, eruditus, & explicando naturæ juri perquam accommodus; in non paucis est veritati consonus, & etiam Orthodoxis haud illaudatus. 3. Immo* *Quæ ad systema disciplinæ dogmaticæ de jure Naturæ & Gentium suis encomiis non est indignus.*

(a) A. 1673.
(b) F. m. 709.
(c) F. m. 723. & 727. *Velthemio*, qui in Moralibus *S. Thomam* ut Principem, *Suarezium*, ut Metaphysicorum *Papam*, *Vasquezium*, *Sanchezium*, *Molinam*, *Valentiam*, *Conimbricenses*, ut Scriptores *æternitate dignissimos*, deprædicabat, inter alia reponit: *Animadversum est, ex quo tempore quidam nostratium Theologorum istis Scholasticis pretium aliquod ponere cœperunt, neque in universum eosdem cum Luthero, inter σκύβαλα numerarunt, res nostræ Religionis subinde in deterius ivisse, Pontificios contra fines suos promovisse, & ad recuperanda, quæ amiserant, non parum spei accepisse.* Miris facetiis in hanc rem ludit Paraphrastes *Germanicus* f. m. 729. *Als* Puffendorf, Grotius *in der Philosophie Neüerungen, und zu reformiren anfiengen, stunde man in der Opinion, der jenige höre ungelehrter, und Barbar, der die Scholastische, und Metaphysische pedanten Grund Sprach nit en maitre parlieren Könte: damahl hore die Wunder heilige Scholastische Wissenschaffs absonderlich Metaphysica, als Regina omnium scientiarum, als die wohlbestellte Cammer Fräulein der Theologie Jurisprudentz, und Medicin denen Studiosis recommendiret, als gleichsam di Sturm Haub del Gelehrsten, und wann ein anderer Fänd Käme, und in die flanquen fallen wolte, stellten sie ihme gleich ein halb duzet wohl mondirte, und mit guter Rüstung versehene Distinctiones unter Augen, triben den ersten Sturm ab: wolte dis nit truchten, holten sie ein Hauffen metaphysische axiomata, und canones, anstatt den canonem herfür und feureten ihren Advertariis, ins Gesicht &c. Ja es wurden auch öffters die Adels, und Stands Persohnen dahin persuadiret, das sie sich auf solche absurditäten legten, und an statt, das die sich auf die wahre Philosophie, unde polite Wissenschafften appliciren solten, wann sie von Academien nach Haus Kommen, wusten sie nichts anderes als von metaphysischen entibus rationis, von barbara, celarent, felapton, camestres, und dergleichen monstris discurriren, wordurch darm viledle Gemüther zu Staats Sachen, und anderen realen affairen inhabil gemacht, und in Grund verdorben seyn. Ist dis nit zu beklagen das man die edle zeit einig auf dergleichen Feilg emploiret &c.* Ita hic Parapharastes omnem scholasticam methodum, Heterodoxorum veterum more, ad supprimendam veritatis, pressius indagandæ, semitam, adducit in ludibrium, & contemptum. Quid si ejusmodi phantasiis, & ipsi Catholici sese imbui sinerent? An non *e converso* dici posset illud *Puffendorfii*? Ex quo tempore quidam Nostratium scholasticæ formæ omne pretium adimunt &c.
(d) Anno 1678. *Priusquam ad castigandam Cyclopis (Scharschmidii) stultitiam accingamur &c.* sic ungit & pungit stylo satyrico per totum, hunc in modum ubique pariter facundus & fœcundus in suis apologiis *Puffendorfius*.

Sic v. g. *Valentinus Albertus* ex statu integritatis non satis feliciter impugnavit *Puffendorfianam* hypothesin, solis principiis, ratione cognitis, superinstructam. (a) Sic idem *Puffendorfius Josuam Schwarzium*, *Beckmannum*, (b) *Velthemium*, *Zentgravium*, & *Gesenium*; (c) perseitatem turpitudinis, in actibus, Naturæ jure prohibitis, assignantes, non male repressit, primamque regulam moralitatis, legem DEI æternam, recte defendit. * Sed nos Protestantium mutuas lites tanti haud facimus, ut fusiore pagina dignas hic censamus. Sæpe Censores, sæpius *Puffendorfium* cespitantem videbimus *defectu orthodoxæ Theologiæ*. Quid ergo mirum, quod ex falsis præmissis nec illi extraxerint verum, nec ex hoc Jurisconsulto satis consultus scintillarit sæpe Theologus?

Nihilominus & hic Author est admodum defectuosus in suo systemate,

℞. V. *His non obstantibus, Puffendorfii partus de jure Naturæ & Gentium, quo ad doctrinam, est admodum defectuosus. 2. Protestantice corruptus, & ideis, in fide erroneis, maligne conspersus. 3. Adeoque Juventuti Catholicæ periculosus ac perniciosus, meritoque inter libros prohibitos rejectus.*

Ut testis est Vernerus protestanticus quo ad modum eruendi juris naturalis minime demonstrativum.

Explicatur assertum quo ad 1. Teste *Balthasare Wernero*, Jureconsulto protestantico, ** *Puffendorfius*, in tantopere deprædicato *socialitatis* principio, veram demonstrandi methodum nequaquam retinet: sed in specialibus præceptis ac prohibitionibus demonstrandis, rationes solum probabiles, & qualemcunque æquitatis speciem obtrudit; innumeras item quæstiones ad jus Naturæ refert, quas extra ejusdem objectum & quasi sphæram, constitutas esse constat.

Kemmerichius quo ad principium socialitatis haud adæquatum.

2. Authore *Kemmerichio*, *Puffendorfii* Enucleatore studiosissimo, (d) cujus judicium confirmat Eruditorum communis, *Puffendorfius* erravit in ipso lapide angulari moralis sui ædificii, fundamento nempe, quod in sola socialitate constituit: *eo quod ex una parte hoc principium non sit ita evidens, ut non aliquod evidentius possit reperiri:* ex altera non *sit adæquatum; dum ex eo duntaxat officia erga alios, non vero erga Deum,* & *seipsum commode* (quia admodum torte, & oblique) *deduci queant*. Hinc addit: *Ansam authori præbuit Grotius, qui, cum jus Belli, & Pacis scribere vellet, ex quo controversiæ Principum decidi possent, officia erga alios tantum respiciebat, quæ ex socialitate utique deduci poterant, atque adeo socialitas instituto ejus sufficiebat, sed non pro disciplina juris Naturæ adæquata, quam venditabat, atque profitebatur.*

Leibnitius quo ad finem felicitatis solummodo hujus vitæ.

3. Teste *Leibnitio* fœdum hallucinatus est *Puffendorfius in ipso fine* juris Naturæ, quem *sola hujus vitæ felicitate*, tanquam *termino*, conclusit. Etsi enim finis naturæ humanæ *partialis*, & *immediatus*, sit *hujus vitæ felicitas*, non tamen est *adæquatus*, & *substantialis*, quia non est *adæquata naturæ humanæ felicitas*, quæ sese *sub ratione præmii naturalis* necessario extendit ad vitæ alterius terminum *qualencunque*. Nam satis liquet, *ratione sola*, non attingi felicitatem alterius vitæ *supernaturalem*, sub ratione præmii *æternum*

(a) in specim. controv. c. 4. de fundam. proposit. Leg. Nat. §. 17. f. m. 219:
(b) In Apol. (c) In appendice, & in specimine controvers. c. 6.
* Sic & illustris *Leibnitius* in epist. censoria f. m. 21. & seq. *causam obligationis juridicæ*, a potestate *superiore* deductam, quæ *viribus*, & *justis causis* suffulta sit, minus recte, & ex suppositis illegitimis, impugnavit contra *Puffendorfium*, non incongrue defensum *a Webero* scholiaste ad L. *de officio hominis & Civis* c. 2. §. 5. & in epistolæ *Leibnitianæ* notis f. m. 21. & seq.
** In Elementis J.N. c. 5. §. 14. *Puffendorfius per suam hypothesin in particularibus juris naturæ præceptis expoliendis haud raro extra limites excurrit, neque ex suo principio, sed ex mera æquitate, pro qua sæpius in utramque partem argumenta suppetunt, dictata rectæ rationis derivat; aliquando plane hæsitat, sententiæ incertus &c. Accedit, quod non ita in proclivi sit, quid sit socialitas, & si vel maxime eam ita explices, ut ea omnia, quæ ad humanam societatem faciunt, jure Naturæ præcepta, & quæ eidem repugnant, prohibita esse dicantur, hæc tamen quænam sint, non ita expeditum est.* Ita ille.
(d) L. c. c. 3. n. 25. f. m. 59.

æternum duraturi, id, quod identidem, sed extra rhombum, regerit *Pufsendorfius*: * non tamen sat liquet, *ratione sola*, nec ipsam attingi *immortalitatem animæ*. Et licet ista non attingeretur *saltem evidenter*) quod *Pufsendorfio* interim transmittemus) *solo tamen rationis lumine*, non potest non esse *evidenter nota* alterius cujusdam vitæ necessitas *sub respectu præmii vel pœnæ*, sic ut evitatione hujus, & consecutione alterius obtineatur tandem *felicitas substantialis & consummata*. Hoc *Puffendorfius* si abnuat, adstruit naturam humanam *ab Authore Deo pessime constitutam*, quia destitutam principiis, ad honestatem vitæ, finemque suum *indispensabiliter* requisitis. Cum enim, ut recte notat *Leibnitius*, *in hac vita præsente pleraque impunita, impensataque transmitti constet*, nec virtus esse queat *sufficiens præmium sui*, nec vitium *sui ipsius congrua pœna*, si cum *Puffendorfio* abstrahas a pœna vel præmio, seu ab Authore naturæ, ut præmiante bona, & puniente mala, *saltem in altera quadam vita*, enervis ruet obligatio juris Naturæ ad principia *honesti*, *decori*, *& justi*; carebit Genus humanum sufficiente incitamento ad virtutem, & congruo absterriculo a vitio; immo carebit sufficiente medio ad consequendum finem, puta felicitatem perfectam, id quod infra fusius demonstrabimus.

Et quo ad objectum, non nisi actionibus externis terminatum jus.

4. Eodem Authore *Leibnitio*, *Puffendorfius* quoque cæcutiit *in objecto juris Naturæ*, dum scripsit: (a) *quæ intra pectus latitant, nec foris prorumpunt, ad jus Naturæ non pertinere, qua ratione*, inquit *Leibnitius*, *ex mutilato fine naturæ etiam objectum ejus nimis contraxit, ut plane mirer, viro insigni, in hac eruditionis luce, talia excidere potuisse, non minus paraloga, quam paradoxa*. Id magis mirum videri posset tam *paraloga*, ac *paradoxa* a *Puffendorfio*, ejusque Syndico *Webero*, etiam fucari obtruso palpo, quasi *interna* philosophiam moralem, Ethicamve respicerent, non trahenda ad Jurisprudentiam naturalem *cum confusione* utriusque disciplinæ. ** Sed quam hæc frivola sint, apparet, quod philosophia moralis, quatenus *per regulas honesti*, *decorique* dirigit *officia hominis erga seipsum*, *& Deum*, sit constitutivum intrinsecum juris Naturæ, id quod in libello *de officio hominis & civis* agnovit ipse *Puffendorfius*, supplevitque inanem libri grandioris jactantiam, qua *omnia*, *quæ ad disciplinam juris naturalis pertinent*, *complexurum*, *& in ordinem non hiulcum se digesturum*, (b) edixerat, vano utique promissor hiatu.

Denique, quo ad modum tractandæ disciplinæ, omissis officiis ad Deum, soli foro externo accommodatæ.

5. Eodem Authore *Puffendorfius* deviavit quam maxime *in modo tractandi disciplinam juris Naturæ*, utpote qua solas ferme actiones hominis exteriores, sibi formandas, sumpsit; interna, quæ ad Deum, ac se ipsum hoc ipso Naturæ jure formanda sunt, *sub prætextu vitandæ inter disciplinas discretas confusionis*, vel relegando ad forum Ethicum, Theologicum, & Divinum, vel supponendo saltem ex Philosophia morali, aut Theologia naturali; *** unde utilissima pars juris Naturæ omissa; internorum cura neglecta; genui-

* V. g. In præfat. de officio hominis §. 8. Disciplina juris naturalis hominem format, prout hanc vitam cum aliis sociabilem exigere debeat: ast Theologia moralis hominem *Christianum* informat ad honestatem vitæ, & pietatem in Cælo præmiandam &c. Notator *Weberus*: finis juris naturalis non est, ut per ejus observationem *æternum* salvi simus; sed ut in hac vita sociabiles, & beati evadamus.

(a) In Epist. cit. f. m. 13.

** Sic in spicilegio Juris naturalis §. 20. f. m. 299. Laconice *Zentgravium* reprimit: *quæ restant, exigui sunt momenti, velut quod sarpis a me juris naturalis scita, ad usum duntaxat fori humani, adaptari, quia in Theologiam moralem mihi falcem immittere non placebat*. At placere debebat falcem mittere in messem propriam, Theologiam naturalem, saltem voluit tractare disciplinam juris naturalis adæquati, uti promiserat.

(b) In præfatione citata.

*** Inde in specimine controvers. c. 5. *de origine moralitatis* §. 25. f. m. 253. ait, caput de religione naturali esse *consectarium doctrinæ de Deo, seu Theologiæ naturalis, adeoque nativam veluti sedem in disciplina juris naturalis non sortiri*: id tamen caput, *in usum Juventutis*, supplevisse se, affirmat

genuina juris principia male supposita; immo ex erroneis aliis solo vitæ termino clausa felicitas, statusque publica commoda, pro adæquato fine & objecto, proposita, ut *adeo*, *Leibnitio* teste, *parum tuta*, *ac facilis sit hypothesis*, *quam Puffendorfius constituit*, *animi intus pravi*, *foris innoxii*. Hanc animi, intus depravati, incuriam si minus expresse constituit in suis principiis juris naturalis, "*circa interna*, ut ait, *parum solliciti*, (a) saltem *permisit*, & passim *latenter*, uti videbimus, innuit, forsan ex norma Religionis *Luthericæ*, cujus prærogativam alibi (b) commendavit, dum *in ea bonorum operum summam*, *officio boni viri* (utique ex Naturæ jure *quo ad extrinseca* rite compositi) *definitam* esse, scripsit. Atque ista ad assertum propositum satis, cum cariosis e fundamentis judicium facile sit ad molem superimpositam, cujus fatiscentes hiatus explicabimus per decursum.

Probatur assertum quo ad 2. Quod nempe *Puffendorfii* uterque partus sit *protestantice corruptus*, & *ideis in fide erroneis* maligne conspersus. Non ego perstringam hic *Puffendorfium atheismi* stigmate, quod protestantici Moralistæ illi inusserant: * *id pro scopo Catholico* satis, *Protestantismum* ab eo passim diffusum, latenterque instillari ut posset, velut *pro scopo* sibi habuisse propositum. Protestanticos obtutus mox in Operis fronte sic explicat: cur ab hoc opere excluserim Scriptores, qui *inter sectæ Romanæ addictos mores*, sibi conscientias quoque hominum regendas sumpsere, *quos ipse Grotius*, *& alii magno agmine in partes vocare gaudent*, ejus rei ratio *apud cordatos* satis, puto, constabit. Scilicet istis hominibus suorum traditorum *nullum certum fundamentum*, *aut hypothesin subsistere*, solemne est: sed præter illa, quæ a Jurisconsultis mutuari solent, *frivolas ut plurimum quæstiones paribus ratiunculis* confirmare contenti, de cætero integras legiones suæ sectæ scriptorum allegasse, præclarum habent, quorum unum, si noveris, omnes noveris: *ita omnes magno conatu magnas nugas agunt*, ut tamen vix ulla sit quæstio, in qua isti in partes non discedant. *Cujus instituti hæc est arcana ratio*, ut postquam inter fundamenta sacræ istorum Reipublicæ *est hominum conscientias*, *non ratione*, *sed authoritate Sacerdotum regi*, *ubique in promptu sit Authorum nubes*, *quæ qualemcunque sententiam stabilire idonea sit*, *prout quemque persuaderi horum interest*. Atque inde bono publico pessime mereri arbitramur, qui, in tanta solidarum scientiarum luce, *ad istas adhuc nugas*, *Regni tenebrarum fœtum juxta*, *ac stabilimentum*, *Juventutem manuducere laborant*. ** Turpiter vero otio suo abutitur, & vulpes ungit, ac hircos mulget, qui ista in utramque partem disceptare, & cum sana ratione conciliare satagit. Ita pro suo candore protestantico *Puffendorfius*.

Est insuper protestantice corruptus, protrita Patrum, & Orthodoxorum omni authoritate.

Uti Patres, Scholasticos, & Scriptores catholicos ubique despotico calamo proterit; ita & methodum studiorum Orthodoxam, *Aristotelem* præprimis, ejusque *syllogisticam* formam dicacitate satyrica ubique conculcat, partim ut contemptibilem reddat, quam protestanticæ verbositatis norat exosam; partim, ut vagam quidvis sentiendi, garriendique licentiam induceret,

Explosa methodo Aristotelica.

(p) In Præf. cit.
(b) L. de statu Imp. Germ. c. 8. §. 7. f. m. 216. Edit. *Veron.* A. 1667.
* Apud *Hartevvigum* Biographum f. m. 667. *Man machte ihne gar zu einen* monstreusen *Mann*, *und schädlichem* Atheisten.
** In specim. controv. c. 2. de Novit. phil. §. 5. f. m. 181. ait: Majorem mihi adplausum *apud solide eruditos* polliceor, si Scholasticos dixerim, tractare doctrinam *barbaris vocabulis*, *frivolæ subtilitatis speculationibus adornatam*, *scientiæ proficuæ inanem*, *astutissimo consilio nutritam*, *ad otiosa ingenia*, *vanis disputationibus distinenda*, *ut a scrutandis Divinis litteris*, *solidaque eruditione*, *simulque fraudibus*, *Regni tenebrarum perspiciendis removerentur*. *Quæ non solum per se nihil ad culturam confert*, *sed pestilentissima est*, *dum utiles litteras suffocat*, *ingenia scientiæ vana persuasione distendit*, *veræque scientiæ incapacia reddit*: *qua sola qui imbuti sunt*, *ac hilo rebus gerendis aptiores redduntur &c. sic ut revera præstet omnes litteras nescire*, *quam nihil præter Scholasticos nosse &c.*

ceret, ac stabiliret. Hinc *formam syllogisticam* vocat *circumforaneum disceptandi genus; probandi vero rationem summam, habemus textum expressum in Aristotele*. Hujus disciplinas, & præcipue philosophiam, appellat *scabiosam, disputationum & dubitationum nutriculam solertissimam*; cumprimis aptam ad clamosas disputationes, infinitas objectiones, *strepitum* nempe *& nubem scholastici pulveris excitandum*: suppeditari ab ea, asserit, *infinitam vim sonorum, & distinctiuncularum sine mente, queis auditoria ingenti altercatione reboent, Doctore in cathedra, barbam mulcente, sibique miris modis placente*. Addit: quod *frenum pedanticum* nisi bona quædam ingenia abrupissent, ad Mundi usque finem philosophi poma *Aristotelica*, scharabæorum instar, in circulum volvissent, *scientia rerum naturalium ne hilum quidem promota*. Damnum *ab Aristotelicis* disciplinis *in Ecclesiam illatum*, ait, quod ex illis *otiosi* homines monstrosam illam, & inquinatam Theologiam juxta, ac Philosophiam scholasticam concinnarint, quæ *cum idoneum sit instrumentum Regno tenebrarum* * (quo vocabulo Papatum semper indigitat) hodie quoque in tanta luce nobilioris philosophiæ, *ab ejus Regni propugnatoribus mordicus defendatur: cujus nempe intersit, solidam rerum divinarum, & humanarum notitiam alta caligine esse immersam; cum econtra Protestantium intersit*, ut etiam mulieres, & rustici illarum rerum cognitione *vel Albertum, Magno majorem, superent*. (a)

Et proscriptis fidei Catholicæ dogmatibus, veluti Juri Naturæ sanæ politicæ adversis.

Idem cum statuisset: *expedire, ut Civitas ejusmodi doctrinis publice personet, quæ cum fine* (felicitate scilicet temporali) *usuque Civitatum congruunt, simulque civium animi a puero istis imbuantur*, a protestanticis Theosophis *Machiavellismi* est postulatus, cujus e placitis doceret, *Religionem statui esse accommodandam, & pro hujus instrumento habendam*, eo quod hæc explicaret non tantum *de humana scientia*, sed etiam de ea, *quæ est circa cultum Dei*. Hic pennam acuit animosus Apologeta in *Asinios tenebriones*, vindicans integritatem suam in *Lutherica fide*, scripsitque, se non locutum de dogmatibus, *quæ proprie spectarent cultum Dei*, seu *Religionem Christianam*, illam nempe *primævam, ab erroribus, atque assumentis humanis repurgatam*: ** sed de dogmatibus *moralibus*, religionem comitantibus, seu

* Unde cum in specim. Controv. c. 4. f. m. 208. *de Valentino Alberti* dixisset: *in proœmio queritur, diabolum in eo totum fuisse, ut Philosophiam tam theoreticam, quam practicam, eximia utique Dei dona, florente Papatu, corrumperet*: Addit: hoc verissime dictum, sed addi tamen debuerat, id potissimum factum *ope Sacerdotum*, qui *ad stabiliendam suam tyrannidem* inanibus, iisdemque intricatissimis nugis scholas oppleverunt, quibus districta bona ingenia a solidarum rerum investigatione avertebantur, & ut homines cæco obsequio a nutu eorundem dependerent, genuinam Philosophiam moralem penitus oppresserunt. Rursus cum dixisset *ex Valentino: post repurgatam religionem (a Luthero scilicet) cum e Philosophia practica nostro sæculo doctrina de jure Naturæ & Gentium enucleatius proponeretur, hac ut Orthodoxæ fidei adversa evaderet, maximopere laboravit diabolus*: hæc sexcentis parasangis a se amolitur *Puffendorfius*, & in orthodoxos Scholasticos detorquet: *equidem*, inquiens, *id sine dubio ad artes tenebrarum* (quo nomine denuo Papatum honorat) *pertinet, moralia dogmata, nullis subnixa fundamentis, mordicus retinere; falsis & perniciosis traditis genuinam politicam corrumpere; vastis & intricatis voluminibus de justitia & jure, nec non commentitiis conscientiæ casibus actionum humanarum regulas certas, solidas, & perspicuas obruere; animosque hominum, inter anticipitia veluti natantes, ab hominum, suis commodis velificantium, nutu suspendere; probabilitatem* (probabilismum sugillat) *etiam probioribus Pontificiorum detestatam, comminisci. Ad isthæc arcana status, Regni istius dissipanda, inter alios fines pertinet opera eorum* (quos inter triumphat *Puffendorfius*) *qui hoc sæculo doctrinam juris Naturæ & Gentium, alta hactenus caligine sepultam, eruere, & in justam disciplinam redigere laborarunt. Ubi tamen contigit, ut, qui cæteris omnibus viam præivit Grotius, intempestive & præter necessitatem, quædam subinde aspergeret, quæ a scitis Ecclesiarum nostrarum abirent &c.* quæ tamen a se, ad usque pulvisculum repurgata, utique merito gloriatur *Puffendorfius*. Ex quibus omnibus, qui *Puffendorfii* hoc in opere præfixum finem non palpat, cum *Batto* in lapidem obriguerit, necesse est.

(a) Contra *Valentinum Albertum* acatholicum in commentario super invenusto *Veneris Lipsianæ* pullo. f. m. 366 & sequent.

** Cujus concordiam cum vera politia expresso libello demonstrasset; puta libello, cui titulus: *De habitu religionis Christianæ ad vitam civilem*, cujus anatomen infra dabimus.

seu *ethicis*, seu *politicis*, *sub religionis specie*, *aliove modo obtrusis*, statuens in hæc expressa verba: *dogmata illa*, *quæ sive sub religionis specie*, *sive alio modo obtruduntur*, *& jus naturale*, *principiaque sanæ* (puta *Puffendorfianæ*) *politicæ convellunt*, *nec tantum per accidens*, *seu ex hominum intemperie*, *sed sua natura turbas excitare*, *& exitiabiles morbos in Civitate producere apta sunt*, *e Civitate proscribenda esse*. Atque ut protestanticis Criticis *Lutherici* pectoris sensa apertius denudaret, quæ ille dogmata, *per suam Jurisprudentiam naturalem*, proscriptum iret, sic scribillavit: (a) Ex eo genere dogmatum, *quæ sane pestilentissima*, *sub Religionis larva*, alicubi irrepsisse nemo ignorat, sunt hæc. 1. *Dari potestatem extranei cujusdam Sacerdotis* (puta Pontificis) *cui summi Imperantes civiles subjecti sint*, *quique ipsos dejicere solio*, *ac Cives obligatione adversus eosdem absolvere queat*. 2. *Omnibus Sacerdotibus cujuscunque Reipublicæ Christianæ necessario dependendum ab aliquo Sacerdote extraneo*. 3. *In Sacerdotes summo imperio civili nullam esse potestatem*. 4. *Sacerdotibus necessario competere immunitatem ab oneribus Reipublicæ*, *ut tamen ipsis in infinitum suas opes cumulare liceat*. 5. *Quemlibet civem actiones suas exteriores*, *& ad statum Civitatis spectantes*, *juxta propriæ conscientiæ dictamen*, *posse regere*, *etiam contra leges publicas*, *& jussa summorum Imperantium* (v. g. religionis Catholicæ cultum externum, exercitia, seu dogmata prohibentium) 6. *Non dependere abs cujusvis arbitrio actiones*, *super quibus in foro humano solet exigi ratio* (v. g. sacramentali sigillo aliena crimina, Reipublicæ noxia, retegere prohibente) 7. *Illicitos esse homini Christiano aliquos actus* (v. g. usum Matrimonii Clericis, Religiosis, Sacerdotibus) *ad conservationem Civitatum in isthac mortalium conditione necessarios*. 8. *Dari aliquod vitæ genus* (v. g. Monasticum) *Civitati necessarium*, *quod per se vitio*, *& impuritate laboret*; *fanaticorum hominum* (Sacerdotum, & Monachorum) *deliria*, *& commenta*, *pro oraculis*, *divinitus inspiratis*, *esse habenda*, *& si quæ sunt ejus farinæ alia*. (b) Atque hæc & similia, explicata in palma, ut contrahamus modo in pugnum, ita arguimus. Juxta *Puffendorfii* sensa in utroque libro, disciplina juris Naturæ & Gentium *tradenda est*: 1. rejectis Patribus, Scholasticis catholicis, eorumque methodo *Aristotelice* pedantica, nec nisi *tenebrarum Regno stabiliendo* accommoda. *Petenda est* 2. Ex solidioribus principiis * *Socialitatis humanæ*, in ordine *ad finem* Civitatis, puta, *felicitatem externam*, *temporalem*, vitæ terminis conclusam, ** sic ut deducta exinde officia hominis, tanquam dogmata, *Reipublicæ fini ac usui congrua*, a teneris Juventuti sint instillanda, queis religio *Christiana* (saltem *primæva*, seu *ab assumentis humanis protestantice repurgata*) haud disconvenit *juxta Augustanæ Confessionis effatum*: *Evangelium non abolet politias*. (c) *Stabilienda est* 3. *Proscriptis pestilentissimis* illis dogmatibus, *ex sua natura* Naturæ juri adversis, turbas excitare aptis, Reipublicæ perniciosis, *quæ*, *sub larva Religionis*, *tanquam assumenta*, vel *alio modo*, obtruduntur, qualia

sunt

(a) In *Eride* Scandica, seu Apologia §. 6. f. m. 7.

(b) In Apologia cit. Item in specimine controv. c. 6. de examine doctrinarum §. 1. f. m. 272. & sequent.

* In Specim. Controv. c. 2. De novitat. Philosoph. §. 3. f. m. 180. *Ægre ferunt*, inquit *Puffendorfius*, *qui in Scholasticorum lacunis ætatem contriverunt*, *in votis mihi esse*, *ab orthodoxa Juventute limpidos doctrinæ moralis fontes adiri*.

** Dicente *S. Augustino L.* 2. *de Civit.* c. 20. Isti nullo modo curant flagitiosissimam esse Rempublicam &c. Reges non curent, quam bonis, sed quam subditis imperent; Provinciæ Regibus, non tanquam Rectoribus morum, sed rerum dominatoribus, & deliciarum suarum provisoribus serviant &c. Tantum stet, inquiunt, tantum floreat Respublica, copiis referta, victoriis gloriosa, vel, quod felicius, pace secura sit &c. Nullus ducatur ad Judices, nisi qui alienæ rei, vel domui fuerit importunus, aut noxius &c. &c.

(c) Apo. L. c. 1. 7.

sunt *de Primatu* exteri Sacerdotis; *de distinctione potestatis Ecclesiasticæ, & civilis; de Ecclesiastica quacunque exemptione; de Monachatu*, & cæteris commentis * &c. Atqui per hæc sensa *Puffendorfii* uterque liber *est protestantice* corruptus, & ideis, *in fide erroneis*, maligne incrassatus: ergo &c. **

Est denique Orthodoxæ ætati periculosus, perniciosus, ac merito proscriptus, quia Protestantismi inductivus, & Catholicismi exterminativus.

Assertum 3. quod nempe *Puffendorfius* Juventuti Catholicæ sit *periculosus*, ac *perniciosus*, adeoque merito *proscriptus*, fluit ex dictis, & breviter sic amplius declaratur. Illa disciplina juris Naturæ *est periculosa*, ac *perniciosa* Juventuti Catholicæ, quæ *ex suo scopo* sic est instructa, ut per principia varia latenter stabiliat dogmata Religionis acatholicæ, & convellat Catholicæ: talis *est Puffendorfiana*. *Minor probatur*. Juxta principia *Puffendorfiana*, *Evangelium non abolet politias, nec inter se pugnant Officia boni Civis, Politicique, ac boni Christiani*: (a) ergo illa religio *vere est Evangelica*, & *primæva*, adeoque tenenda, & præferenda, quæ magis congruit officiis boni civis, & principiis status; & *illa assumentis humanis* est corrupta, atque exterminanda, quæ disconvenit hisce principiis: atqui illa est religio *Lutherica*; hæc Catholica: nam, ut alibi prodidit arcana statistici pectoris: *In Lutheranorum religione sane nihil licuit animadvertere, quod principiis doctrinæ civilis repugnat. Potestas circa sacra Principibus asserta; opes Sacerdotum ad tenuitatem, magno Reipublicæ bono redactæ &c.* (b) *Contra religionis Catholicæ prorsus alia indoles, utpote cui non tam curæ est, ut animi ad probitatem formentur, quam ut Sacerdotum opes, potentia, & authoritas immensum gliscat &c. &c.* (c) Ut adeo *Puffendorfius* eandem *Lutheranismi* crambem, quam alibi *ut Historicus*, *aperte protestanticus*, coxerat, (d) novo obsonio politico recoxerit ut *Monzambanus*, Statistæ Catholici larva tectus; tandem *ut Moralista*, juridico conditam pipere, denuo hic obtruserit, ubique sibi similis, ex commodis status religionem accommodans, *** hoc est, *Luthericus ex asse*. Inde est, quod ipsomet teste, *in suis hisce traditis toto Cælo a Pontificiorum commentis abeat*; (e) quod *in scopo* suæ disciplinæ naturalis tam cum *Hobbesio*, quam *Machiavello* exacte conveniat, *in asserendo* nimirum, ut ipsemet ait, *unius potestate tam circa sacra, quam circa profana*: hoc tamen discrimine, quod *Puffendorfius* subruat *aliqua* tantum Catholica dogmata; *Hobbesius evertat plura*; *Machiavellus omnia*, ut adeo *Puffendorfianismus* veluti *heterodoxia protestantica*; *Hobbesianismus* velut *insania pseudo-politica*; *Machiavellismus* velut *utriusque* coagulata *impietas Atheistica* Orthodoxæ ætati Academicæ sit fugienda, ac detestanda. ****

§. VI.

---

* Hæc inter commenta alibi ponit, & execratur *directe* præmium cæleste, *ut mercedem*; *indirecte* bona opera, ut *meritoria vitæ æternæ*, cum dicit: *ad aliquid a DEO exigendum nulla creatura jus habet; quippe cum etiam, quæ ex promisso DEUS nobis præstat, ejus gratiæ* (quæ tamen merito non obest) *in acceptis referre debeamus, & omnes pii* (*Lutherica* tales) *execrantur impudentiam istius Monachi moribundi, qui veluti suo jure DEUM Cælum poscebat hisce verbis: solve, quod debes*. In specim. Controv. c. 4. f. m. 198. §. 4. Ita Monachus ex ore *Puffendorfii*: e suo dixerit cum *S. Paulo: cursum consummavi &c. de reliquo reposita est mihi corona Justitiæ, quam reddet mihi Dominus, justus Judex*.

** In epist. ad *Seberzerum* f. m. 70. his suis dogmatis addit epiphonema dicens: *quo minus ita doceam, neque Jesuitæ, neque Anabaptistæ, neque Quackeri, neque universa fanaticorum cohors me prohibebunt, qui omnes heic amice conspirant, & facultatem, turbas in Republica movendi hoc dogmate, subtrahi indignantur*.

(a) L. c. f. m. 6.

(b) Sub nomine *Monzambani* in L. de statu Imper. Germ. c. 8. §. 7. f. m. 215. edit. *Veron.* Anno 1667.

(c) L. c. §. 8. f. m. 218.

(d) De statu *Romano in der Einleitung zur* Histori. Vide Coll. Hist. P. III. Q. 3. f. 42.

*** Uti demonstravimus P. VI. Coll. Hist. Q. 1.

(e) In Apol. c. § 5. f. m. 5.

**** Conferantur ea, quæ diximus de hoc Authore P. III. Coll. Hist. Q. 5. f. 288. & sequent. Hanc disciplinam juris, quod spectat, saltem apud Catholicos vera est illa *Schwarzii Eliæ* crisis: *hæc nova Puffendorfiana plus veneni, quam commodi Juvenibus afferunt*. In Apol. cit. f. m. 37. §. 27.

§. VI.

§. VI.
Christianus Thomasius.

Appretiatio Christiani Thomasii.

Quæritur VI. Quale tandem judicium est Catholicis de Christiano Thomasio?

Ejusdem ponderis cum Puffendorfio.

℞. I. *Thomasius, in statera Catholica, quo ad pleraque ejusdem est cum Puffendorfio ponderis, pretiique politici. 2. Quo ad non pauca est pretii minoris, utpote Puffendorfii paraphrastes magis anomalus. 3. Ut adeo Fleischeri elogia, in Thomasium tam liberaliter congesta, ad auxeses Rhetoricæ protestanticæ merito referantur.*

Quia amanuensis maxime in erroribus.

Pars prima declaratur ab ipsomet *Thomasio*, dum institutionibus suis in ipsa fronte hanc dedit epigraphen: *fundamenta juris naturalis secundum hypotheses Puffendorfianas;* dum fatetur, *sese in totis institutionibus suis præ oculis habuisse opus Puffendorfii, ejusque scripta apologetica, sic ut ipsi soli relinquat, quæ bona; quæ minus apte & convenienter posita, sibi reservet*. Immo melius egisset, si sibi sola sumsisset *Puffendorfii* bona, neque mala amplificando fecisset pejora, non tam *Puffendorfii* emendator, quam depravator. Profecto errores omnes, quos supra in *Puffendorfio* vidimus, in *Thomasio* repetitos, non sine auctario, videmus. Idem authoritatis omnis contemptus, Scholasticorum exagitatio, * & exsufflatio in protestanticas auras: *hodie per nos, Luthericos Megalandros, propugnaculum priscorum Sapientum, Aristotelis, Alberti, Thomæ, Scoti ** penitus est expugnatum*; (a) recte *Lutherus*, Reformator ille Dius *Seckendorfio, & Gerardo* teste, *Theologiam scholasticam, veluti ignorantiam veritatis, & inanem fallaciam, e Scholis protestanticis eliminavit, ejecit, protrivit*. (b) *Socialitatem esse fundamentum* juris naturalis demonstratur ex *Seckendorfio, tanquam ex quo patere vobis possit, sententiam hanc nostram jam ante Christi nativitatem floruisse, atque sic antiquiorem esse doctrina Scholasticorum &c.* (c) *Inde est, cum Scholastici rationibus destituantur, quibus propugnaculum Patrum & Aristotelicum defendant, rem non melius procedere posse putant, quam si sub specie Religionis Adversarios, ut Novatores & Hæreticos, proscindant*. Ita *Thomasius*.

Quos novis etiam, adauget.

Pars 2. Ab eodem denuo Authore demonstratur. Fatetur ipse, objectum sibi

---

* Id stylo despotico per omnem librum præstare minime neglexit: sic E. gr. phrasin scholasticam, qua DEUS dicitur *eminenter* justus &c. L. 1. c. 3. n. 64. exagitat: *quæso, quid lucratur Philosophia hic nugis? Hi sunt fructus Philosophiæ gentilis, vel potius abusus, quo Scholastici mysteria fidei ex Philosophia deducere instituerunt, & Philosophiam normam fecerunt Theologiæ, contra præceptum Apostoli, qui Colossenses graviter monuit, ne patiantur se decipi per Philosophiam, & inanem fallaciam &c. Ad istum abusum refero pene totam Scholasticorum Pneumaticam, seu Philosophiam de Spiritibus, DEO puta, Angelis, & anima hominis separata &c.*

** Arma, quibus expugnat Antiquos, profert in suo libro varia v. g. L. 1. c. 1. §. 36. *Ex Cartesio*, quocum statuit, *bestias carere sensu, moveri ut machinas*, rationem hominis nil aliud esse, quam *cogitationem*.

(a) L. c. §. 27.

(b) L. c. §. 52. Ubi ex *Seckendorfii Christen. Standt* L. 3. c. 7. prolixam chartæ illinit pseudologiam de orthodoxis Scholasticis, juxta spiritum *Lutheri* concludens: D. Johan Gerard *thuet wegen der* Scholasticorum *folgende Erinnerung: der seelige* Lutherus *habe mit wohlbedachten und heilsamen Rath die Scholastische* Theologiam, *welche er* ignorantiam veritatis; & inanem fallaciam, *genennet, aus unseren Schulen ausgemustert, und wo man solche wider einzuführen gedächte wäre es eben, als ob man statt des Brods Eichlen zur Speis brauchen wolte.*

(c) L. c. § 53.

(d) §. 27. cit.

fibi fuiffe etiam a fuis, *quod, fundamenti loco, pofuerit principia, quæ heterodoxiam, & nefcio quam impietatem, atque Philofophiam novaturientem faperent, non cum parvo Reipublicæ damno.* (a) Ab ifthac accufatione ut fefe expurget, inquit, *nullus mihi thefin demonftrabit, quæ Scripturæ facræ, & & fidei, quam profitemur, articulis repugnet.* Mox fubjungit confeffionem fidei proteftanticam: *credo*, inquit, *quod poteftas declarandi hæreticum, fit regale, & pertineat ad jura Principis facra &c. ordinandum tamen ex norma Verbi divini &c.* Grandi adjuncto mendacio: *ita video obfervatum effe in primitiva Ecclefia, in primis Conciliis Oecumenicis; ita docent me principia genuina Politices.* (b) Addere potuiffet, (c) credo, quod omnes *habitus Theoretici*, qui pro fine tantum habent fpeculationem, *ad ftultitiam* pertineant. * Credo, quod difputationes de juftitia *commutativa* & *diftributiva*, *univerfali & particulari* fint *grilli inutiles*. Credo, quod ex ratione demonftrari non poffit, Deum *externo cultu* effe profequendum. Credo, *quod falfiloquio* uti aliquando liceat; immo præceptum fit. Credo, quod meris rationibus naturalibus non poffit demonftrari, *omnem concubitum libidinofum*, etiam *ad beftialitatem*, qui pertinet, *aut concubinatum*, *aut lenocinium*, effe prohibitum. Credo, quod polygamia, *etiam virilis*, mero jure Naturæ non fit interdicta. Credo, quod *nullus inceftus* juri Naturæ repugnet &c. & fic de aliis. Unde ipfemet Author ingenue fatetur, (d) *non nifi fortunæ præfentis ævi fe in acceptis ferre, quod fentiendi, docendique licentia, in Inftitutionibus ufurpata, hactenus publicum caftigatorem non viderit, etfi Puffendorfianas ideas omnes non modo renovarit, fed & animofiore conatu plures excogitarit.* Nam ait: *abfque vanitate* fateri aufim, me fuiffe primum, qui jus divinum a naturali genuinis terminis ordinarit; qui multa officia hominis, præfertim in ftatu conjugii, contra communem, Naturæ juri vindicarit. Profecto fi *Puffendorfii* ævo inftitutiones meæ lucem publicam afpexiffent, næ ego *perniciofiffimus hæreticus* audiiffem: adeo abforptus fuis præjudiciis erat Mundus. Nam fi contra *Puffendorfium* tantus fonuit ftrepitus, cum polygamiam muliebrem, folum *problematica methodo*, traderet, quantus in meum caput detonuiffet, publice profitentis, *nec polygamiam muliebrem, nec virilem, nec inceftum ullum*, etiam lineæ directæ, aliaque fimilia, effe jure Naturæ prohibita? His non obftantibus audacem fortuna juvit, & Inftitutionum mearum partus, fortunati hujus fæculi aufpiciis tutus, etiam *cum approbatione* lucem publicam vidit, & illuftravit. Hæc ille: quid ultra egemus teftibus?

Ut adeo Fleifcheriana hyperbole evanefcat.

Pars 3. De Fleifcheri auxefibus, refpectu *Thomafii*, ultro confequitur ex his præmiffis. Accedit, quod principium juris naturalis *Puffendorfianum*, in fic dicta Jurifprudentia Divina tot phrafibus defenfum, ipfe *ut mancum, & ambiguum* agnoverit, & *per leges Divinas univerfales* impertinenter emendarit, tandem in fundamentis Juris Naturæ, & Gentium penitus rejecerit, & inftitutiones fuas Divinas, admodum humanas, declararit, dum pleraque afferta, ftatuto alio principio juris Naturæ, & revoca-

verit

(a) L. c. §. 28.
(b) §. 31.
(c) Ex thefibus 48. quas *ex inftitutionibus fuis* excerpfit, & publice difputandas propofuit Anno 1694.
* Hanc confutatam lege in prodromo juris controv. edito A. 1737. Differt. 1. §. 3. n. 32. f. m. 17.
(d) In programate ad Academicos *Hallenfes* f. m. 81. *Ich Kan es nit anders als den Glück gegenwärthiger Zeiten zufchreiben, das man mir meine Freyheit, der ich mich in befagten* Inftitutionibus *gebrauche, ungekräncke gelaffen* &c. *uch bin auch beiter, als Puffendorf gangen, und ohne Prallereis zu melden, der erfte gewefen.*

verit & reformarit. Sed & isthæc *fundamenta*, per secundas curas vulgata (quod mireris) tam sunt exotica, juris naturalis cum positivo tam confusiva, tam paradoxis ideis, erroneisque phantasmatis farta, ut laudem, quam a suis non modicam meruit Divina illa Jurisprudentia, fundamentis suis, tam male fundatis, penitus obscurarit. Fidem in hac crisi non poscimus, nisi eandem per decursum plenissime faciamus. Dabit *Fleischerus*, qui secundas *Thomasii* curas compilavit in Academicam methodum, argumenta plura, quem si posthac nominaverimus, *Thomasium male reformatum* nominare semper intendimus.

℞. II. *Atque ex his omnibus, fusiore hactenus paraphrasi, in medium allatis, manifesta fluit & utilitas, & necessitas, saltem pro Academica ætate Catholica conscribendi Institutiones juris publici, præsertim Naturæ & Gentium, queis admovere manum consultum duximus, multiplici de causa.*

Unde fluit multiplex ratio hujus disciplinæ Catholico studio accommodandæ.

Prima. Quod absque doctrina juris naturalis perfectus Jurisconsultus esse vix possit. *Ratio est* 1. Quia ultima juris humani ratio, ut recte advertit non nemo, (a) fere in jure Naturæ quærenda est. 2. Quia jus Naturæ suppeditat media genuinæ interpretationis, & applicationis. 3. Quia principiis universalibus constat, reliquum jus nonnisi particularibus, e quibus omnes casus decidi non possunt, minime omnium negotia Gentium. 4. Quia docet experientia, *jus publicum Romani Imperii, aliorumque Regnorum* ægre addisci, nisi *jus publicum universale*, e quo jura singularum Civitatum, tam quo ad se, quam in ordine ad Respublicas alias, descendunt, tractatione prævia sit explanatum; cum traslatitium sit, rivos ex fonte deducendos, & quæ generica sunt, particularibus esse præponenda.

1. Ob insignem utilitatem in juris studio.

Secunda. Quod calamo Ecclesiastico atque Religioso, magis quam sæculari, præsertim protestantico, consentaneum videatur (si nostri temporis erudito Authori fides) (b) tractare jus Divinum, cum *naturale* mentibus nostris impressum; *tum positivum*, seu tabulis lapideis, seu sacris paginis digito Dei inscriptum, secundum quod homines, cujuscunque conditionis, ad bene, beateque vivendum instituantur, id, quod exemplo suo docuere *Angelici*, (c) *Ambrosii*, *Augustini*, *Bellarmini*, *Osorii*, *& Simancæ Episcopi*, *Conzenii nostri*, aliique plurimi Commentatores in libros *Stagyritæ* politicos, qui lucubrationes suas de Regum, Principum, Regnorum, & Rerumpublicarum institutione, ac gubernatione ediderunt, nosque ad legenda utcunque sua vestigia animarunt.

Ob convenientiam.

Tertia. Quod disciplinæ hujus, *academico studio, saltem Catholico, accommodatæ*, ingens sit raritas, ut uno excepto vel altero (quod sane mirum, & a Protestantibus Orthodoxæ parti toties exprobratum) vix tertium nominare possis, Academicæ ætati utiliter suadendum. Contra apud Adversarios tanta nostro ævo pullulat *Institutionum*, *Elementorum*, *Compendiorum*, *Exercitationum*, de jure Naturæ & Gentium, seges, ut protestanticam *Palladem* pene singulis noctibus edere videas novos partus, utinam publicæ luci semper proficuos. Quid ergo mirum, si nostra penuria alienam copiam commendet? Si propemodum cogat sitim restinguere e cisternis periculosis, quia *protestantice* dissipatis? Hæc ipsa, fateor, raritas, etsi difficultatem objecerit, simul tamen & animos addidit, ut præsenti temporum necessitati calamum commodaremus. Tanto enim ardentiore studio oportet iis insudare scientiis, quæ Reipublicæ tam salutares; quanto

Ob lucubrationum, hac in re, penes Orthodoxos paucitatem.

 paucio-

(a) In appendice Thematum *Puffendorf.* Disputat. 1. Themate 1. editionis *Giessensis* Anno 1703.
(b) In præfatione ad Lectorem Jurisprudentiæ publicæ universalis clarissimi Patris *Francisci Schmier*.
(c) Siquidem Author est libelli de regimine Principum.

ſibi fuiſſe etiam a ſuis, *quod, fundamenti loco, poſuerit principia, quæ heterodoxiam, & neſcio quam impietatem, atque Philoſophiam novaturientem ſaperent, non cum parvo Reipublicæ damno.* (a) Ab iſthac accuſatione ut ſeſe expurget, inquit, *nullus mihi theſin demonſtrabit, quæ Scripturæ ſacræ, & & fidei, quam profitemur, articulis repugnet.* Mox ſubjungit confeſſionem fidei proteſtanticam: *credo*, inquit, *quod poteſtas declarandi hæreticum, ſit regale, & pertineat ad jura Principis ſacra &c. ordinandum tamen ex norma Verbi divini &c.* Grandi adjuncto mendacio: *ita video obſervatum eſſe in primitiva Eccleſia, in primis Conciliis Oecumenicis; ita docent me principia genuina Politices.* (b) Addere potuiſſet, (c) credo, quod omnes *habitus Theoretici*, qui pro fine tantum habent ſpeculationem, *ad ſtultitiam* pertineant. * Credo, quod diſputationes de juſtitia *commutativa* & *diſtributiva*, *univerſali & particulari* ſint *grilli inutiles*. Credo, quod ex ratione demonſtrari non poſſit, Deum *externo cultu* eſſe proſequendum. Credo, *quod falſiloquio* uti aliquando liceat; immo præceptum ſit. Credo, quod meris rationibus naturalibus non poſſit demonſtrari, *omnem concubitum libidinoſum*, etiam *ad beſtialitatem*, qui pertinet, *aut concubinatum*, *aut lenocinium*, eſſe prohibitum. Credo, quod polygamia, *etiam virilis*, mero jure Naturæ non ſit interdicta. Credo, quod *nullus inceſtus* juri Naturæ repugnet &c. & ſic de aliis. Unde ipſemet Author ingenue fatetur, (d) *non niſi fortunæ præſentis ævi ſe in acceptis ferre, quod ſentiendi, docendique licentia, in Inſtitutionibus uſurpata, hactenus publicum caſtigatorem non viderit, etſi Puffendorfianas ideas omnes non modo renovarit, ſed & animoſiore conatu plures excogitarit.* Nam ait: *abſque vanitate* fateri auſim, me fuiſſe primum, qui jus divinum a naturali genuinis terminis ordinarit; qui multa officia hominis, præſertim in ſtatu conjugii, contra communem, Naturæ juri vindicarit. Profecto ſi *Puffendorfii* ævo inſtitutiones meæ lucem publicam aſpexiſſent, næ ego *perniciosiſſimus hæreticus* audiiſſem: adeo abſorptus ſuis præjudiciis erat Mundus. Nam ſi contra *Puffendorfium* tantus ſonuit ſtrepitus, cum polygamiam muliebrem, ſolum *problematica methodo*, traderet, quantus in meum caput detonuiſſet, publice profitentis, *nec polygamiam muliebrem, nec virilem, nec inceſtum ullum*, etiam lineæ directæ, aliaque ſimilia, eſſe jure Naturæ prohibita? His non obſtantibus audacem fortuna juvit, & Inſtitutionum mearum partus, fortunati hujus ſæculi auſpiciis tutus, etiam *cum approbatione* lucem publicam vidit, & illuſtravit. Hæc ille: quid ultra egemus teſtibus?

Ut adeo Fleiſcheriana hyperbole evaneſcat.

Pars 3. De Fleiſcheri auxeſibus, reſpectu *Thomaſii*, ultro conſequitur ex his præmiſſis. Accedit, quod principium juris naturalis *Puffendorfianum*, in ſic dicta Juriſprudentia Divina tot phraſibus defenſum, ipſe *ut mancum, & ambiguum* agnoverit, & *per leges Divinas univerſales* impertinenter emendarit, tandem in fundamentis Juris Naturæ, & Gentium penitus rejecerit, & inſtitutiones ſuas Divinas, admodum humanas, declararit, dum pleraque aſſerta, ſtatuto alio principio juris Naturæ, & revocaverit

---

(a) L. c. §. 28.
(b) §. 31.
(c) Ex theſibus 48. quas *ex inſtitutionibus ſuis* excerpſit, & publice diſputandas propoſuit Anno 1694.
* Hanc confutatam lege in prodromo juris controv. edito A. 1737. Diſſert. 1. §. 3. n. 32. ſ. m. 17.
(d) In programate ad Academicos *Hallenſes* ſ. m. 81. *Ich Kan es nit anders als den Glück gegenwärthiger Zeiten zuſchreiben, das man mir meine Freyheit, der ich mich in beſagten* Inſtitutionibus *gebraucht, ungekräncke gelaſſen &c. uch bin auch weiter, als Puffendorf gangen, und ohne Prallerein zu melden, der erſte geweſen.*

verit & reformarit. Sed & isthæc *fundamenta*, per secundas curas vulgata (quod mireris) tam sunt exotica, juris naturalis cum positivo tam confusiva, tam paradoxis ideis, erroneisque phantasmatis farta, ut laudem, quam a suis non modicam meruit Divina illa Jurisprudentia, fundamentis suis, tam male fundatis, penitus obscurarit. Fidem in hac crisi non poscimus, nisi eandem per decursum plenissime faciamus. Dabit *Fleischerus*, qui secundas *Thomasii* curas compilavit in Academicam methodum, argumenta plura, quem si posthac nominaverimus, *Thomasium male reformatum* nominare semper intendimus.

Unde fluit multiplex ratio hujus disciplinæ Catholico studio accommodandæ.

℞. II. *Atque ex his omnibus, fusiore hactenus paraphrasi, in medium allatis, manifesta fluit & utilitas, & necessitas, saltem pro Academica ætate Catholica conscribendi Institutiones juris publici, præsertim Naturæ & Gentium, queis admovere manum consultum duximus, multiplici de causa.*

1. Ob insignem utilitatem in juris studio.

Prima. Quod absque doctrina juris naturalis perfectus Jurisconsultus esse vix possit. *Ratio est* 1. Quia ultima juris humani ratio, ut recte advertit non nemo, (a) fere in jure Naturæ quærenda est. 2. Quia jus Naturæ suppeditat media genuinæ interpretationis, & applicationis. 3. Quia principiis universalibus constat, reliquum jus nonnisi particularibus, e quibus omnes casus decidi non possunt, minime omnium negotia Gentium. 4. Quia docet experientia, *jus publicum Romani Imperii, aliorumque Regnorum* ægre addisci, nisi *jus publicum universale*, e quo jura singularum Civitatum, tam quo ad se, quam in ordine ad Respublicas alias, descendunt, tractatione prævia sit explanatum; cum traslatitium sit, rivos ex fonte deducendos, & quæ generica sunt, particularibus esse præponenda.

Ob convenientiam.

Secunda. Quod calamo Ecclesiastico atque Religioso, magis quam sæculari, præsertim protestantico, consentaneum videatur (si nostri temporis erudito Authori fides) (b) tractare jus Divinum, cum *naturale* mentibus nostris impressum; *tum positivum*, seu tabulis lapideis, seu sacris paginis digito Dei inscriptum, secundum quod homines, cujuscunque conditionis, ad bene, beateque vivendum instituantur, id, quod exemplo suo docuere *Angelici*, (c) *Ambrosii*, *Augustini*, *Bellarmini*, *Osorii*, *& Simancæ Episcopi*, *Conzenii nostri*, aliique plurimi Commentatores in libros *Stagyritæ* politicos, qui lucubrationes suas de Regum, Principum, Regnorum, & Rerumpublicarum institutione, ac gubernatione ediderunt, nosque ad legenda utcunque sua vestigia animarunt.

Ob lucubrationum, hac in re, penes Orthodoxos paucitatem.

Tertia. Quod disciplinæ hujus, *academico studio, saltem Catholico, accommodatæ*, ingens sit raritas, ut uno excepto vel altero (quod sane mirum, & a Protestantibus Orthodoxæ parti toties exprobratum) vix tertium nominare possis, Academicæ ætati utiliter suadendum. Contra apud Adversarios tanta nostro ævo pullulat *Institutionum*, *Elementorum*, *Compendiorum*, *Exercitationum*, de jure Naturæ & Gentium, seges, ut protestanticam *Palladem* pene singulis noctibus edere videas novos partus, utinam publicæ luci semper proficuos. Quid ergo mirum, si nostra penuria alienam copiam commendet? Si propemodum cogat sitim restinguere e cisternis periculosis, quia *protestantice* dissipatis? Hæc ipsa, fateor, raritas, etsi difficultatem objecerit, simul tamen & animos addidit, ut præsenti temporum necessitati calamum commodaremus. Tanto enim ardentiore studio oportet iis insudare scientiis, quæ Reipublicæ tam salutares; quanto

 paucio-

(a) In appendice Thematum *Puffendorf.* Disputat. 1. Themate 1. editionis *Giessensis* Anno 1703.
(b) In præfatione ad Lectorem Jurisprudentiæ publicæ universalis clarissimi Patris *Francisci Schmier*.
(c) Siquidem Author est libelli de regimine Principum.

pauciores est reperire, qui iisdem, pro merito dilucidandis, navasse operam dignoscuntur.

Ob retundendam, & reformandam Moralistarum protestantium falsitatem.

Quarta & præcipua ratio est. Quia protestantica eruditio, hoc nostro ævo, est *tota* in eo, ut disciplinam juris Naturæ, & Gentium, ab antiquis Patribus (si credere fas est) tantopere neglectam, a Scholasticis orthodoxis adeo confusam, atque corruptam, e Papisticis tenebris eruant; ad usum academicum reforment; & ad boni publici emolumentum illustrent. Rem tanti clamoris penitius si rimemur, illico evanescit in grande vacuum. Jus Naturæ & Gentium excolunt, *ut protestantico scopo* accommodent, & passim depravent. Anguem non raro porrigunt sub herba, hoc est, principia *erronea*, eruditionis velata fronde. Fundamenta juris Naturæ, suis ideis commoda, statuunt, Religioni suæ magis, quam Orthodoxæ, conformia: inde illam hac veriorem inferunt, sicque *divisionem potestatis, & Hierarchiæ Ecclesiasticæ Primatum* (petram scandali in protestantico oculo) non ad divina Oracula, sed *ad assumenta humana* referunt. Verbo: id agunt, ut, *sub genuini Politicismi fuco, Protestantismum latenter Juventuti instillent; Principibus obtrudant; eumque in Imperio Romano-Germanico magis stabiliant, ac propagent*. Nemo igitur ægre feret ex Protestanticis, si eorum studiis provocati, in partem adversam, agamus ratem; si scopum scopo opposito conemur elidere, *ut ne Juventutem catholicam protestanticis, & Apostolicæ Sedi, & Imperatoriæ Majestati parum honorificis principiis, posthac imbui contingat*. (a) Quidquid sit, cum meliore titulo nobis faveant Naturæ jura, *more nobis hactenus solemni*, in id incumbimus, *ut ne protestantica falsitas maneat sine vindice, & Catholica veritas sit sine Patrono.*

(a) Ita Censura Theologica de opere Catholico Juris Naturæ & Gentium, quod nuper edidit clarissimus *Sigismundus Stapffius, Friburgi Brisgoiæ.*

ELE-

ELEMENTUM PRIMUM
PARTIS I.
DE
JURE NATURÆ,
SEU
TRACTATIO GENERICA
De Principiis Constitutivis, Directivis & Cognoscitivis Juris Naturæ, & Gentium,

AD NORMAM MORALISTARUM NOSTRI TEMPORIS,

MAXIME

PROTESTANTIUM,

ADORNATA,

Et pro Studio Academico, præsertim Catholico, accommodata.

INSTITUTIONUM JURIS NATURÆ ET GENTIUM

PARTIS I.

Pars I.

DE JURÆ NATURÆ

De Jure Naturæ. Elementum I.

ELEMENTI I.

TITULUS I.

Titulus I.

De Principiis & Fine Juris Naturæ circa moralitatem actuum humanorum.

De principiis moralitatis.

INSTRUCTIO I.

Instructio I.

De principiis constitutivis, seu de natura, & proprietatibus actus humani in genere.

De proprietatibus actus humani.

§. I.

§. I.

Quæritur I. *Quid sit actus humanus, & quotuplex.*

℟. Actus humanus *in genere* est *motio quomodocunque ab homine profecta*. Cum enim homo sit *rationale animal*, hoc est, interprete *sancto Damasceno*, *substantia intellectiva* dependenter ab organis, *arbitrio libera*, & *per se potestativa* suorum actuum: speciei duplicis habet actus, *non liberos* v. g. circulationem sanguinis; *liberos* v. g. actum amoris DEI, hoc discrimine, ut *actus hominis* dicantur tam liberi, quam non liberi; *actus* vero *humani* solummodo *liberi*, quorum homo est Dominus, & qui ex voluntate deliberata procedunt.

Actus humanus minus proprie omnis motio, proprie sola libera.

Quæritur II. Quid sit arbitrium liberum?

℟. Est facultas *rationis*, & *voluntatis*: unde quod est liberum, est voluntarium, sed non vicissim: quia multa *necessaria* sunt *voluntaria*; hinc

Arbitrium liberum est facultas rationis & voluntatis.

voluntarium, respectu liberi; est prius *a subsistendi consequentia*: nam valet; *est liberum: ergo voluntarium*.

Proprietas duplex. *Quæritur III. Quænam proprietas actus humani?*

℞. Duplex: *Voluntarietas*, * *& libertas*.

Voluntarietas. *Quæritur IV. Quid voluntarium, & involuntarium, & quotuplex?*

℞. I. *Voluntarium*, e mente *Divi Augustini*, recte dicitur, *id, quod procedit ab intrinseco*, quando nempe agens se ipsum movet ad certam actionem, *& ex cognitione finis*, dirigendo scilicet actionem ad finem, a se cognitum, & intentum: talis est v. g. sumptio *rabarbari* respectu hominis biliosi.

Involuntarietas. ℞. II. *Involuntarium est, quod non procedit ab intrinseco &c.* seu cui deest conditio ex requisitis ad voluntarium, sic ut sit contra positivam inclinationem agentis. **

Voluntarium multiplex. ℞. III. *Voluntarium* dividitur 1. In *formale*, & *objectivum*: illud est ipsa volitio, seu actus elicitus a voluntate: hoc est objectum intentum per volitionem. *Formale* subdividitur in *liberum*, & *necessarium*; illud procedit ex cognitione *libere*, uti amor Dei in Justis: hoc sequitur *necessario*, uti amor Dei in Beatis. *Objectivum* sub se continet *voluntarium in se*, seu *directe* volitum; & *voluntarium in alio*, seu *in sua causa*; item *voluntarium directe*, quod procedit ab aliquo tanquam agente, v. g. perforante navim, ut mergatur; *& in voluntarium indirecte*, quod procedit a non agente, v. g. omittente navis gubernationem, cum prævisione mersionis.

Dividitur 2. *In Voluntarium purum*, *& mixtum*. Illud procedit sine inclinatione contraria; hoc cum inclinatione contraria, seu nolitione inefficaci. Huc revocatur *voluntarium simpliciter*, *& secundum quid*: illud fit cum nolitione inefficaci, etsi fit juxta inclinationem absolutam, ac efficacem: istud, etsi fit juxta aliquam inclinationem voluntatis, est tamen contra aliam prævalentem: sic projectio mercium in mare, metu naufragii, est *simpliciter* voluntaria; retentio autem est voluntaria *secundum quid*.

Dividitur 3. In voluntarium *voluntate propria*, *& aliena*: hac posteriore contractus, initus a Tutore, pupillo est voluntarius.

Dividitur 4. In voluntarium *expressum*, *& interpretativum*, quando consensus colligitur ex circumstantiis. Item *in actuale*, *virtuale*, *habituale*, *morale*, quando quis non impedit aliquid, etsi teneatur &c. & sic de aliis.

§. II.

§. 2. Metus non tollit voluntarietatem actus imperantis,

Quæritur V. An & quomodo metus stet cum voluntario?

℞. I. *Dum aliquid fit ex, seu propter metum, actus imperans est voluntarius simpliciter*. Patet: nam *simpliciter voluntarium est*, quod absolute *fit ab intrinseco*, *& ex cognitione finis*: talis est actus imperans, v. g. *volitio*, *absolute imperans* projectionem mercium in mare ex metu naufragii, qui metus *Angelico est fuga mali futuri, difficulter evitabilis*: ergo &c.

Vel imperati, ℞. II. *Etiam actus imperatus est simpliciter voluntarius*. Patet: nam actus imperatus est *projectio mercium*, in quam *simpliciter*, id est, *efficaciter* & *absolute*, hic & nunc, consentit actualis volitio projicientis: ergo est voluntaria.

Saltem simpliciter. ℞. III. *Si tamen huic actui imperato, qui fit ex metu, actualiter coexistat volitio inefficax, odio habens actum hunc imperatum, recte dicitur involuntarius secundum quid*. *** *Iterum liquet*: Illud enim est *involuntarium*

* *Spontaneitas dicitur Puffendorfio*, sed minus proprie, quia latissime: nam *spontaneitas* omnibus substantiis cognoscentibus, etiam brutis, competit juxta *Angelicum* P. 1. L. 6. A. 2. *Vasquium* Disp. 23. c. 2.

** Non enim involuntarium *negativum* & *privativum*, *quia improprie tale*, agnoscimus.

*** Abstrahendo, an *formaliter*, vel saltem *materialiter*, eo *quod non metus*; *sed aliud motivum v. g. amor divitiarum causet hanc repugnantiam*.

rium secundum quid, quod est contra actualem, virtualem, vel habitualem, utut *inefficacem*, volitionem mercatoris: atqui talis est memorata projectio: ergo *est involuntaria secundum quid*.

℞. IV. *Quod si hæc volitio non actualiter, sed tantum conditionaliter coexisteret in aliis circumstantiis, ratione probari non posset, actum esse involuntarium secundum quid*. P. Quid intelligatur *per involuntarium secundum quid*, pendet a voluntate loquentium; ergo ratione probari nequit: atqui talem actum, ne quidem *secundum quid involuntarium*, tenent Magistri linguæ Scholasticæ nominatissimi, *Lugo*, *Palavicinus*, *Esparza*, *Maurus*, & alii communiter: ergo, cui hæc Auctoritas sufficit, is recte dicit ejusmodi actum non esse *involuntarium secundum quid*. *Siquidem sidem coexistat volitio inefficax.*

Quæritur VI. An & quomodo vis seu violentia sese habeat cum voluntario?

℞. Eadem ratione, qua *metus*, nisi tamen omnino cogat *ad actum externum* contra voluntatem: sic enim actus foret *simpliciter involuntarius*, ob nolitionem saltem *affective efficacem*. Dicitur *ad actum externum*, eo quod *ad ipsam volitionem internam* homo cogi non possit. Potest quidem Deus *necessitare* voluntatem ad actum, uti patet in Beatis; nequit tamen *cogere*: nam cogere est *inferre violentiam*: atqui est impossibile, ut homo patiatur violentiam in eo, *quod vult*, seu ad quod habet inclinationem, cum omne violentum sit *contra inclinationem*. Unde aliud *est violentum*, aliud *coactum*, aliud *involuntarium*. *Violentum est*, quod est *contra appetitum innatum*, & datur etiam respectu inanimatorum. *Coactum*, seu *invitum est contra appetitum elicitum*, & ita quidem, ut appetitus, quantum in se est, excludat permissionem effectus. *Involuntarium positive* (de quo hic sermo est) *est etiam contra appetitum elicitum*, sed tamen *per se* non excludit permissionem effectus. *Eadem est ratio de vi.*

§. III.

§. 3.

Quæritur VII. Qua ratione concupiscentia componatur cum voluntario?

℞. I. *Per concupiscentiam* notatur *appetitus sensitivus*, vel potius actus hujus appetitus *vehemens*, qui si feratur in bonum *arduum*, pertinet ad appetitum *irascibilem*; si in bonum *delectabile*, spectat *ad concupiscibilem*. Hinc concupiscentia alia *est antecedens* usum arbitrii liberi; *alia consequens*: illa præcedit; hæc præsupponit *voluntarietatem*. *Concupiscentia, seu appetitus sensitivus.*

℞. II. *Concupiscentia, non evertens usum rationis, non tollit simpliciter voluntarium*. 2. *Etsi possit tollere libertatem*. P. 1. Ponatur Belli dux, qui, ex concupiscentia promotionis vel gloriæ, animo statuat expeditionem periculosam. Jam sic: in hoc proposito plus est de voluntario, quam involuntario; cum expeditionem *velit efficaciter*, dicendo, *volo*: evitationem periculi *inefficaciter*, dicendo *vellem*: ergo *simpliciter* est voluntaria. *C.* Liquet a pari in *Æthiope*, qui dicitur *niger simpliciter*. *Non tollit voluntarium simpliciter.*

P. 2. Ponatur casus, quo quis, ex vehementia passionis præcipiti ad vindictam, non apprehendat motiva in contrarium. Jam sic: talis fertur ad vindictam *ab intrinseco*, *& ex cognitione finis*, ut ipsi bene sit: ergo *est voluntaria*: atqui non simul *est libera*: non enim potest nolle vindictam, quia motiva absterrentia ponuntur a passione antecedente occultata; voluntas autem *in incognitum* ferri haud possit. *Etsi possit tollere libertatem.*

℞. III. *Concupiscentia, spectata ratione, quandoque causat involuntarium secundum quid*. 2. *Etsi plerumque causet, immo intensius augeat voluntarium*. *Quandoque causat involuntarium secundum quid.*

P. 1. Decretum *efficax* suscipiendæ expeditionis, junctum cum repugnantia voluntatis naturali, virtuali, vel habituali, *est involuntarium secundum quid*: * ergo.

* Abstrahendo, an debeat dici *stricte tale*, seu *minus stricte*, quia *non formaliter ratione concupiscentiæ*, sed *materialiter*, ratione alterius motivi retrahentis, provenire concipitur.

go. A. patet ex paritate cum projectione mercium, eo quod, *Augustino* teste, *timor* sit virtualiter *amor*.

Plerumque causat. P. 2. Actio, facta ex concupiscentia, est plerumque juxta inclinationem voluntatis, & ad illam concupiscentia inclinat; immo est causa, ut voluntas majore affectu feratur in objectum concupitum, uti testis est experientia; ergo.

§. 4.

§. IV.

Ignorantia antecedens causat voluntarium negative.

Quæritur VIII. An & quomodo ignorantia respiciat voluntarium?

℞. I. *Quod ex ignorantia antecedente, seu invincibili fit, non est voluntarium.* 2. *Sed regulariter etiam positive involuntarium.*

P. 1. Ponatur casus, quo filius, sub dumeto latitantem, occidit Patrem, inculpabiliter putans esse feram. Jam sic: ignorantia hæc antecedens facit, ut talis operatio, secundum circumstantiam ignoratam, non procedat *a voluntate cum cognitione*: ergo nec directe, nec indirecte, est voluntaria: *nil enim volitum nisi cognitum*.

Immo plerumque involuntarium negative. P. 2. Operatio, ex ignorantia antecedente causata, *saltem regulariter*, * secundum circumstantiam ignoratam, *est contra inclinationem* actualem, virtualem, vel habitualem *agentis*; non enim poneretur, si ignorantia abesset: *ergo positive* est involuntaria: nam in quæstione nominis loquendum cum pluribus.

Concomitans nec causat positive voluntarium, nec involuntarium. ℞. II. *Quod fit ex ignorantia, præcise concomitante, neque est voluntarium, neque positive involuntarium.*

P. 1. Quod non est cognitum, non est voluntarium, nec fit ex inclinatione positiva voluntatis: atqui quod fit ex ignorantia concomitante, non est cognitum: ergo.

P. 2. Ejusmodi actio non est conjuncta *cum displicentia*, nec *contra inclinationem* agentis, ut ponitur: v. g. si quis hostem, quem maxime occisum cupit, per invincibilem ignorantiam in venatione occidat pro fera; ergo.

Consequens causat voluntarium saltem indirecte. ℞. III. *Quod ex ignorantia consequente, seu vincibili fit, semper est voluntarium, saltem indirecte.* 2. *Licet quandoque possit esse involuntarium secundum quid.*

P. 1. Quod ex ignorantia consequente, seu vincibili fit, est cognitum in sua causa, nempe *in ignorantia, & omissione* debitæ diligentiæ, ex qua prævideri debebat secuturus effectus; ergo est quoque voluntarium *saltem indirecte*.

Etsi absolute possit quandoque intervenire quædam involuntarietas. P. 2. Potest aliquis ita esse constitutus, ut, licet omittat debitam diligentiam, saltem aliquam, inquirendi v. g. an sit dies jejunii, si tamen *certo* sciret, esse diem jejunii, non comederet carnes, & postmodum ipsi displiceat, quod comederit: ergo comestio carnium est *aliquo modo* involuntaria, quia *est contra aliquam inclinationem*, etsi *simpliciter* sit voluntaria.

§. 5.

§. V.

Libertas.

Quæritur IX. Quid & quotuplex sit libertas voluntatis humanæ in ordine ad suos actus?

Alia a coactione alia a necessitate. ℞. I. Sicuti *liberum* est idem, ac *non esse ligatum*; ita *libertas* idem est, ac *Im-*

---

* Quia posset fors esse casus exceptus, v. g. quo poneretur comestio carnis ex invincibili ignorantia in homine, cujus sanitati caro plus conducit, ut adeo optaret abstinentiam a carne non esse præceptam; abstineret tamen, si sciret diem Veneris: post autem gaudeat *speculative*, *ratione sanitatis* de comestione, *innocenter posita*: quo casu non esset *contra inclinationem*, seu *cum displicentia*, adeoque haud *positive* involuntaria.

ac *Immunitas a vinculis*. Hæc autem duplex est: *Libertas a coactione*, quæ coactio dari nequit in volitione, cum cogi non possim ad *volo*, quando *nolo*, ponique non possit volitio *nolendo*. Altera dicitur *libertas a necessitate*, quæ est facultas *proxime expedita ad agendum, vel non agendum*, vocaturque alio nomine *libertas indifferentiæ*.

℞. II. *Libertas indifferentiæ in actu primo* recte dicitur, esse *potentia, quæ positis omnibus ad agendum prærequisitis, potest se determinare ad agendum, vel non agendum*. 2. *In actu secundo est ipse actus procedens a tali potentia, sumendo actum late etiam pro actus omissione*. Assertum *evidenter* patet: *Libertas* naturæ, ex ipsa sui nominis notione, communique omnium sensu opponitur *necessitati*, estque cuivis evidens, illum liberum non esse, qui est necessitatus ad unum. Jam sic: in primis notionibus rerum, ac nominum, est standum auctoritate: ergo etiam in notione hac libertatis. Profecto pauculi, iique haud moderni, excepto uno vel altero, qui libertatem aperte negare non ausi, & per consequentiam doctrinæ de *prædeterminatione Thomistica* adacti, novam libertatis hujus definitionem confinxerant, tanti nequaquam sunt, ut ad inepta eorum placita communem linguam reformemus, & a sensu unanimi recedamus. *Hæc est facultas proxime expedita ad agendum, vel non agendum.*

℞. III. *Libertas indifferentiæ* alia est *quo ad exercitium*, quando quis potest agere, vel non agere; & consequenter quando potest ponere, vel omittere exercitium suæ libertatis, atque hæc dicitur *libertas contradictionis*. Alia est *quo ad speciem*, quando quis potest agere hoc vel illud, seque determinare ad speciem amoris vel odii; atque hæc appellatur *libertas contrarietatis*. *Dividitur in libertatem contradictionis ac contrarietatis.*

Quæritur X. An in statu Naturæ lapsæ detur libertas a necessitate?

℞. *Datur evidenter*. *Demonstratur*. Ex una parte constat communi sensu, instinctu, & evidenti experientia, quod plurima quotidie faciamus, quæ libere poteramus omittere: ex altera parte, nisi haberemus talem libertatem, sequeretur, omnes deliberationes esse nugatorias, fictitia præcepta, inania consilia, vana præmia, & supplicia; Deum ipsum esse tyrannum, & omnis mali auctorem, quæ sunt *evidenter* falsa: ergo datur libertas indifferentiæ. *A. quo ad primam partem* constat: secus verbera ejusmodi adversarium malignantis naturæ, dum fateatur, te *libere* posse cessare. *A. quo ad secundam partem* liquet: quid enim prodest deliberare, an velis mori? suadere, ne fitias? punire ignem, quod urat? &c. *Confirmari solet a priori*. Ad hominem *evidenter* pertinet potentia, intentionaliter comparativa, qua bonitatem & malitiam, convenientiam & disconvenientiam mediorum ad finem, variorum objectorum majorem minoremve habilitatem ad invicem, investiget: atqui hæc potentia esset frustranea, nisi responderet modus proportionatus, & electivus unius præ altero, &c. *Evidenter datur etiam in statu Naturæ lapsæ.*

Quæritur XI. An libertas sit actui intrinseca, vel extrinseca?

℞. I. *Sunt multi, qui actui, vel saltem potentiæ intrinsecam affirmant, dicentes, actum liberum in se, & qui talem, essentiali respectu; vel saltem potentiam per cognitionem infalsificabilem attingere actum primum indifferentem*. Ratio illorum est: quod alias explicari haud possit, quomodo actus liber in se præ necessario sit *specialiter laudabilis, honestus*, ac *meritorius*; eo quod tam actus, quam potentia agens, *utrobique* prorsus *eodem modo*, se habeat *intrinsece*, etsi ex parte Dei aliæ in actu primo ponantur circumstantiæ, quæ tamen ad *laudabilitatem* specialem videntur impertinentes. *Juxta quosdam est actui intrinseca.*

℞. II. Alii contra libertatem actui, *qui tali*, extrinsecam statuunt, dicentes, eundem actum *in se* posse procedere a potentia libera, vel necessaria, nec nisi ab actu primo denominari liberum, vel necessarium. Ratio eorum est, quod nulla sit *necessitas* essentialis respectus, aut cognitionis ejusmodi infalsificabilis, cum posito actu a potentia, proxime expedita per actum primum *Juxta alios extrinseca.*

mum indifferentem, sufficienter intelligatur *actus liber*. Nobis, ad *præsentem scopum juridicum*, utriusque sententiæ probabilitas sufficit, ut probabilitatis majoris discussionem Scholasticis merito hic relinquamus.

§. 6. §. VI.

Libertas immediata actus imperati non tollitur per imperantem, solummodo inefficacem. Neque per efficacem distinctum pro diverso instanti.

Quæritur XII. Qualis libertas competat actui voluntatis interno imperato?

R. I. *Libertas immediata formalis actus imperati non tollitur per actum imperantem, solummodo inefficacem. 2. Neque per efficacem, sive ponatur distinctus pro diverso instanti, sive pro eodem identificatus cum imperato.*

P. 1. Quia actus imperans *inefficax* non absolute *determinat*, sed tantum *allicit* voluntatem, relinquendo potentiam proximam simpliciter expeditam ad ponendum, vel omittendum actum imperatum.

P. 2. Quia actus imperatus pro instanti B, non obstante efficaci imperante, procedit a potentia simpliciter expedita, seu ad positionem, seu ad omissionem: ergo. A. P. si non procederet a tali potentia, tunc *propter perseverantiam* actus imperantis, quem necessario sequitur imperatus: hæc ratio nulla est: ergo. *Min. P.* Hæc ipsa perseverantia est libera, quia impedibilis, cum voluntas possit libere desistere a tali imperio, pro instanti B mutando propositum, & revocando actum prius imperatum.

Aut identificatum ejusdem instantis.

P. 3. Actus imperans procedit ab actu primo proximo indifferente, seu potentia simpliciter expedita: ergo etiam imperatus; cum sint idem, ut ponitur, & etiam probabilius sint. Non enim ulla necessitas distinctionis, præsertim cum juxta Angelicum omnis volitio sit reflexa supra se ipsam, quatenus non tantum vult, sed vult se velle.

Tollitur tamen per distinctum ejusdem instantis, si actus efficaciter imperans ponatur natura prior.

R. II. *Tollitur tamen libertas immediata actus imperati, si ponatur actus efficaciter imperans, pro eodem instanti distinctus, & natura prior ad actum imperatum.*

P. Posito, quod eliciatur actus ejusmodi imperans, actus imperatus est necessarius *necessitate antecedente*: ergo tollitur libertas formalis actus imperati. *A. P.* Actus imperans ponitur *efficax*, & *pro priori* connexus cum imperato, sic ut per ejus omissionem *sit inimpedibilis*: ergo potentia non erit proxime expedita respectu actus imperati, consequenter erit hic necessarius. Dictum, *posito, quod eliciatur actus ejusmodi imperans*: nam sicut hic absolute posset omitti, ita & imperatus, libertate saltem *mediata*. Dictum, quod ponatur actus imperans *inimpedibilis* per omissionem actus imperati: nam in casu extraordinario, quo actus imperans dependeret a scientia media de futuritione conditionata actus imperati, *libere ponendi*, hoc est, ponendi etiam absente efficaci imperio; tunc sicut per omissionem actus imperati *absolute* posset impediri scientia illa media, ita & ipse actus imperans, etsi de se connexus, & natura prior, adeoque salvaretur suo modo libertas actus imperati.

Unde patent varii errores, Lutheri, Calvini, Jansenii.

Quæritur XIII. Quibus erroribus proprietates actus humani corrumpant protestantici quidam Moralistæ?

R. I. Sicut *Lutherus* non una vice jugulavit, in arbitrio hominis libero, libertatem indifferentiæ *ratione status Naturæ lapsæ*; ita eandem sustulit *Calvinus ratione præscientiæ divinæ*. Hanc hæresim apud Catholicos recte proscriptam, denuo obtrusit, hoc nostro sæculo, *Jansenius* fulminata illa propositione: *ad merendum, & demerendum, in statu Naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas a necessitate, seu sufficit libertas a coactione.*

R. II. Cæteri protestantici Moralistæ, qui planam, tritamque tot sæculis semitam, seu novitatis amore, seu Scholasticorum orthodoxorum contemptu,

temptu, studiose declinant, in avia, manifeste absurda, non raro delabuntur duce phantaso. Et ne nugis fusior erubescat pagina, exemplo esse potest *Thomasius*, qui, ipsam prope definitionem hominis aversatus, * *animal* non esse corpus sentiens; bestias sensu carere, neque aliter moveri ac machinas; sensus internos non functiones animæ, sed passiones corporis esse, affirmat; immo *id acutiores Philosophos (Cartesium* putat *) ad oculum demonstrasse*, asserens asseverat. Quid absurdius, quam scribere, uti tamen scribit *Laurentius Fleischerus*, *appetitum sensitivum* a voluntate differre per *solam cogitationem*, ad quam movet intellectum, sic ut hic nunquam moveat voluntatem, voluntatem, tantummodo respectu intellectus, quem movet, esse *liberam*, *coactam* respectu rerum, a quibus movetur, voluntati non competere *libertatem intrinsecam*, seu quo ad actus intrinsecos, sic ut ei competat electio, v. g. respectu odii, vel amoris? ** Quid ineptius, quam statuere, essentiam hominis non consistere *in intellectu*, sed potius *voluntate*? Hominem non esse speciem infimam? Homines *specie inter se* differre, sic ut tot sint hominum species, quot homines? Et sic de aliis adinatis, quibus fundamenta ponit ad jus Naturæ & Gentium superstruendum, utique ideis anomalis conforme.

℟. III. Sed Protestantium, *hac ex parte Hobbesiana* phantasmata *** sat diluit ipse *Puffendorfius*, qui *quo ad libertatem animæ* tantum veritati accedit, quantum ab erroribus *Lutheri* sui, *Calvini*, *Jansenii*, *Cartesiique* recedit, quod mireris, utcunque sanus **** in puncto hoc, quam maxime protestantico, etsi alibi, si minus *protestantice* insanus, saltem haud Catholice sanus, atque legitimus. Nam præter *voluntarietatem*, quam *spontaneitatis* vocabulo exprimit, recte adstruit plenam in voluntate libertatem indifferentiæ, tam quo ad exercitium, quam quo ad speciem, & quidem *ex Stagyrita* eidem tantopere contempto: immo eandem adstruit ex nostro conceptu libertatis, *sic ut intrinseca voluntatis indifferentia per extraneum aliquod medium penitus extirpari nequeat. Idque eo firmius tenendum esse*, asserit, *quod, ista sublata indifferentia, actionum moralium humanitas funditus simul tolleretur*. Addit: *atque hoc revera facere censendi sunt, qui nescio quam prædeterminationem physicam in actibus humanis fingunt &c. neque minus illi, qui ex præscientia Divina absolutam actionibus humanis accedere necessitatem volunt*. *Quantopere autem Reipublicæ noxia sint ejusmodi dogmata, bene monet Grotius*: (a) *liberum arbitrium, si qui plane tollunt, evadere vix possint, quin Deum omnium scelerum causam faciant, id quod in Republica minime tolerandum esse, Plato dixit*. Ita illi.

Quos hac ex parte reformat ipse Puffendorfius.

INSTRU-

* In institut. Div. L. 1. c. 1. n. 35. 41. &c.

** Hæc repetit c. 2. n. 112. f. m. 58. *Nulla voluntatibus nostris competit libertas intrinseca, sed homines in omnibus suis actionibus agunt coacte: nam omnia, quæ emittunt, metu pressi necessario emittere debent.*

*** Qui c. 11. de homine ait, appetitionem, & aversionem *necessario* sequi præconceptum jucunditatis, & molestiæ, ex ipsis objectis adfuturæ, *everso arbitrio libero.*

**** Nam etsi admittat *libertatem indifferentiæ* in ordine ad imputabilitatem actionum in foro externo, immo & interno, spectato saltem merito naturali, negabit tamen spectato merito supernaturali, sola fide in *Christum* cum *Luthero* suo contentus.

(a) Opusculo de dogmatis, Reipublicæ perniciosis.

Instructio II.

INSTRUCTIO II.

De moralitate actus humani.

De principiis constitutivis actus moralis in specie;

Seu

De moralitate, ac imputabilitate actuum humanorum.

§. I.

Actus moralis est operatio libera cum advertentia rationis ad primam regulam.

Quæritur I. Quid moralitas actusque moralis, ac quotuplex?

℞. I. *Morale*, latiori acceptione, etymon trahit *a moribus*, *seu simili modo agendi* ex determinatione voluntaria agentis, sic ut *actus moralis* vulgo habeatur ille, ex cujus frequentatione *mos*, *seu mores* nascuntur. *Morale* tamen, in strictiore sensu, & prout opponitur *naturali*, est id, *quod ordinem habet ad substantiam rationalem liberam:* unde *moralitas* est *forma denominans* actum moralem, qui recte dicitur esse, *operatio libera voluntatis*, *cum advertentia rationis elicita ad aliquam regulam primam & universalem*, quæ dirigit actus nostros, dictans, quid conducens, quid non conducens sit ad consecutionem ultimi finis. Hinc

Triplex, honestus, & inhonestus, indifferens.

℞. II. Quod actus moralis sit duplex: *honestus*, & *inhonestus*. Ille habetur, si voluntas operetur *conformiter* ad primam regulam; hic, si *difformiter*: unde *bonum morale*, seu *honestum* est id, *quod substantia rationali libera consentaneum, ac decens*; *malum morale*, *seu inhonestum*, *quod eidem per se repugnat*, *ac dedecens est*, adeoque *honestas* consistit in *conformitate actus* ad primam regulam, seu in *ratione convenientiæ* cum substantia rationali libera; *inhonestas in difformitate*, seu *ratione repugnantiæ* cum substantia rationali. Actui *honesto*, & *inhonesto* addunt plerique *indifferentem*, sic ut actus morales in triplici specie constituant, nempe *prohibitos*, *præceptos*, & *permissos* a prima regula honestatis.

Constitutiva moralitatis, formalia sunt libertas indifferentiæ, & advertentia ad legem, quandoque & ipse actus.

Quæritur II. Quænam sint constitutiva formalia, atque intrinseca moralitatis? *

℞. I. *Moralitas actus humani habetur partim per libertatem indifferentiæ; partim per advertentiam rationis ad primam regulam honestatis*, *si sit extrinseca; si intrinseca*, *habetur insuper per ipsam entitatem actus*.

P. Moralitas *est conformitas*, vel *difformitas* actus liberi cum regula rationis, dictante actum esse difformem, vel conformem primæ regulæ: sed hæc præcise habetur posito hoc complexo; & aliquo deficiente non habetur completa: ergo. *Minor.* P. Deficiente libertate indifferentiæ, actus non erit imputabilis, saltem ad meritum, vel demeritum, præmium, vel pœnam. ** Deficiente advertentia ad primam regulam, honestas vel inhonestas non erit voluntaria, quia non cognita. Hinc sola natura rationalis moralitatis est capax, actusque brutorum *gratitudinis*, *iræ*, *&c.* sunt morales *analogice*, *æquivoce*, & *improprie*.

Non est universaliter essentialis actus.

℞. II. *Moralitas universaliter non est essentialis*, & *adæquate intrinseca ipsis actibus*. P. Actus non respicit essentialiter actum primum proximum & ad-

---

* *Formalia*, non *efficientia*, qualia intellectus, & voluntas: *intrinseca*, *non extrinseca*, *regulativa*, qualia lex Divina naturalis &c. de quibus Instructione tertia.

** Unde actus beatifici sunt quidem *late* morales, moralitate objectiva, quatenus consonant regulæ objectivæ honestatis: non tamen sunt *stricte* morales, moralitate imputabili ad meritum, vel demeritum.

& advertentiam ad legem, *saltem universaliter:* * ergo. *A. P.* 1. Non debent adstrui tales respectus essentiales sine ratione efficaci. 2. Juxta plures libertas non *est necessario* intrinseca actui, uti diximus: ergo neque moralitas, consistens partialiter in libertate. 3. Moralitas est separabilis ab entitate physica actuum: ** nam idem actus, *specificative* sumptus, desinente advertentia, vel lege prohibente, potest fieri non malus, vel etiam bonus, & viceversa. ***

℞. III. Moralitas *primario* convenit actibus voluntatis; *secundario* etiam actibus aliarum potentiarum, qui a voluntate imperantur. 2. Non tamen omnes actus voluntatis sunt morales; non enim morales sunt *motus primo primi, prævertentes* rationem, aliique *necessarii:* nec omnes actus liberi sunt morales, cum multi fiant sine advertentia, v. g. *movere manum, fricare barbam &c.* Actus moralis, si est concretum physicum, pro materiali dicit entitatem *physicam* actus, *pro formali moralitatem;* secus si est concretum *metaphysicum*, seu si *moralitas* actui *est essentialis*.

Convenit primario actibus voluntatis; secundario etiam aliis.

§. II.

§. II.

Quæritur III. Qua ratione moralitas refundatur in actum internum?

Moralitas refunditur in actum ex objecto, fine, & circumstantiis.

℞. I. *Moralitas, hoc est, honestas, vel inhonestas refundi potest in actum ex objecto, fine, & circumstantiis.*

Ratio est: quia, juxta receptum in moralibus principium, *bonum ex integra causa, malum ex quolibet defectu:* ergo si tam *objectum*, quam *finis & circumstantiæ* sunt honestæ, etiam intrinseca tendentia actus, vel constitutio moralis erit adæquate bona: si vero vel *objectum materiale* est vetitum, vel *motivum formale*, vel *circumstantia* prohibita, jam totum complexum erit inhonestum, seu difforme regulæ primæ. Accedit, quod, juxta communem, actus specificentur ab objectis; quod finis sit præcipuum objectum actus interni, per se intentum; quod circumstantiæ sæpe reddant objectum & finem moraliter bonum, vel malum: ergo refundunt malitiam vel bonitatem.

℞. II. *Specialis tamen honestas non refunditur in actum ex objecto, fine, vel circumstantiis, nisi directe, & formaliter, saltem confuse, attingatur.* Ratio est: Quia alias honestas sese haberet solummodo *per modum motivi neglecti:* atqui talis honestas refundi nequit in actum; cum nemo cognoscatur formaliter laudabilis, & v. g. *temperans*, si abstineat a superfluis ex avaritia, non attendendo temperantiæ honestatem. Accedit, quod communis Theologorum ad specialem honestatem exigat, *ut directe, & formaliter*

Honestas tamen debet esse directe volita.

* Non enim negatur, dari posse actus, *intrinsece morales*, seu malos, seu bonos. Sic *Charitas DEI perfecta, contritio, voluntas nunquam peccandi &c.* sunt actus *intrinsece* boni: quia horum *objectum semper est bonum: & si actus* prohiberetur, vel si propter aliquid extrinsecum fieret *malus*, jam non posset produci, eo quod voluntas amplecteretur contradictoria. *Sic odium DEI, cognitum ut malum; volitio peccandi, contra legem agendi, volo hoc, quia est, licet sit, sive sit, sive non sit prohibitum &c. aliique actus reflexi similes*, sunt *intrinsece* mali: quia *tendentia essentialis* est *affectiva transgressio*, & *objectum formale* est *malitia directe volita*, sic ut sine contradictione honestari haud queant.

** Alia ratio est *de habitibus*, quia tantum sunt *analogice morales*, quatenus nempe inclinant ad actus morales, quæ vis inclinativa cum habeatur per solum habitum, moralitas *improprie, talis*, est illis intrinseca.

*** V. g. Volitio, qua quis vult ambulare præcise *propter sanitatem*, juncta cum vincibili ignorantia prohibitionis factæ a Superiore, posito, quod *continuando* advertatur, hic & nunc, ambulationem non esse prohibitam, immo esse præceptam, transit de mala in non malam, vel etiam bonam. Contra volitio comedendi carnes *propter sanitatem* per circumstantiam ex parte objecti, quod sit dies *Veneris*, quæ durante actu incipit esse cognita, & volita, non quidem formaliter, sed interpretative, & indirecte sine actu expresso transit ex non mala in malam &c.

maliter propter se intendatur, ex eo capite, quod omnis actus specificetur a suo objecto *formali, & fine;* non autem *a materiali & medio*, quod intenditur propter finem. Sufficit autem, si honestas attingatur *confuse;* * secus enim plurimi actus, qui censentur esse virtuosi, non forent *formaliter* honesti, præsertim in rudibus.

Sufficit e contra, si inhonestas sit volita indirecte.

℞. III. *Inhonestas tamen refunditur, etsi non directe & formaliter; sed solum indirecte, materialiter, vel interpretative intendatur.*

Ratio est: Quia juxta communem *: malum ex quolibet defectu:* ergo si malitia objecti, etiam *materialiter* tantum, *indirecte*, vel *interpretative* est volita, jam actus erit *adæquate inhonestus*, utpote contra regulam primam honestatis, *seu neglectam, seu violatam*, quæ vult, ut *nullo modo* intendatur quidquam prohibitum. Hæc tamen intelligenda sunt de malitia, quæ actum afficiat *intrinsece;* nam alia ratio esse potest de malitia, solummodo *extrinsece* actum afficiente, *vel concomitanter* se habente, v. g. respectu orationis, non factæ *debito loco, situ, tempore*; respectu confessionis factæ *ex vana gloria &c.* qui actus juxta plures boni sunt *intrinsece ex objecto proprio*; mali *extrinsece a sua causa, fere* sicut obedientia subditi *intrinsece* bona, & ob finem malum Superioris *extrinsece* mala est: idem sentiendum de consecratione facta ex malo fine Sacerdotis &c.

Moralitas actus externi, habita ex fine, est extrinseca.

Quæritur IV. Quomodo moralitatem participet actus externus?

℞. I. *Moralitas, quam actus externus præcise habet ex fine, est illi extrinseca, & provenit ab actu interno; moralitas vero, quam habet ex propria materia, & circumstantiis, partialiter est intrinseca, & distincta a moralitate actus interni.* Patet *quo ad* 1. Quia talis actus *secundum se* nec est præceptus, nec prohibitus, consequenter non habet conformitatem, vel difformitatem propriam cum prima regula honestatis: ergo tota illius moralitas proveniet ab actu interno, eum ordinante ad certum finem.

Habita ex materia & circumstantiis est partialiter intrinseca.

Quo ad 2. Quia talis actus externus, habens ex objecto proprio, & circumstantiis malitiam, vel bonitatem, *etiam ratione sui*, præcipitur, vel prohibetur; consequenter habebit conformitatem propriam, vel difformitatem cum lege Divina: ergo illius moralitas erit partim *illi extrinseca*, & distincta ab actu interno *:* unde internus trahet *moralitatem objectivam* ab externo, & externus *moralitatem* formalem, & *honestatem proprie talem* ab interno.

Dicitur *moralitas objectiva*, quia actus externus *moralitatem formalem* non habet, cum in illo non detur formalis, & immediate libera prosecutio vel fuga boni honesti, aut turpis, facta cum advertentia ad legem, quam accipit solum ab actu interno.

Unde per actum externum non augetur bonitas interni actus formaliter.

℞. II. *Actus externus, qui habet moralitatem præcise, ex fine, non auget bonitatem, vel malitiam actus interni, hanc tamen auget physice saltem, & extrinsece actus externus, qui habet moralitatem propriam ex objecto, & circumstantiis.* Primum constat ex eo, quod talis actus moralitatem totam habeat ex actu interno, ut dictum: ergo eadem erit utriusque malitia, vel bonitas. Alterum *:* quod talis actus habeat moralitatem distinctam *:* ergo *extrinsece* saltem augebit.

Saltem per se.

℞. III. *Nullus tamen actus externus per se auget moralitatem actus interni impe-*

* V. g. in actu eleemosynæ, ut intendatur objectum *non ut mere utile, vel delectabile*, sed sub ratione aliqua honestatis, hoc est, *sublevandæ miseriæ*. Multo minus requiritur, ut actus referatur *explicite & formaliter* ad Deum, tanquam finem ultimum &c. quia nullum extat tale præceptum, & illud *Pauli : omnia in gloriam DEI facite*, est solum *de consilio*.

imperantis, in ordine ad majus meritum vel demeritum, * *etsi per accidens augere soleat.*

Quia ratio honestatis desumitur ex libertate & advertentia.

Ratio est quo ad 1. Quia *tota ratio honestatis*, ac *inhonestatis*, & consequenter *tota moralitas* meriti, atque demeriti desumitur *ex libertate indifferentiæ*, quam habet actus, & ex advertentia ad legem, *ita ut ad mensuram libertatis & advertentiæ*, aliqua vel nulla, major vel minor sit imputabilitas, & consequenter malitia, seu bonitas actus: atqui in actu externo non datur nova, vel distincta libertas: ergo neque nova, vel distincta moralitas. *Minor constat*, non enim minore laude dignus, *qui efficaciter* vult dare eleemosynam, sed prohibetur *ab extrinseco*, nec minore vituperio, qui alterum occidere vult, sed miraculo prohibetur; neque censetur quis augere meritum, vel demeritum, per hoc, quod equus, quem dirigit, moveatur ad locum, virtuti vel sceleri destinatum.

Augeri tamen solet per accidens propter varias circumstantias.

Ratio est quo ad 2. Quia voluntas in executione sæpe *fit intrinsece* secundum se melior, vel pejor: ergo *per accidens* augetur meritum vel demeritum. A. patet. 1. Per *multiplicationem* actuum internorum, qui in executione sæpius repetuntur. 2. Per majorem *intensionem*: nam varia opera, *ratione difficultatis, seu delectabilitatis*, exigunt intensos actus internos, & excitant: unde aliud *longe est speculative*, *aliud practice* hostem debellare, ad martyrium aspirare &c.

Unde præmiatur, vel punitur actus externus propter internum.

℞. IV. Actus externi in foro humano, *tam sacro quam civili*, puniuntur, vel præmiantur non ex eo capite, quasi per eos augeretur meritum, seu demeritum: sed 1. Quod sæpius Prætor & Ecclesia non velit, immo nec possit judicare de internis. 2. *Quod ordinarie* non possit melius agnosci efficacia actus interni, quam ab externo. 3. Quod externi præcipue noceant, vel prosint Reipublicæ: hinc forum humanum actus internos non *punit proprie*, sed solum, quantum apparent in actu externo, & conducunt ad bonum commune: *propriissime* tamen punit DEUS.

§. III.

§. 3.

Actus indifferens dari potest quo ad speciem.

Quæritur V. An possit dari actus moralis indifferens.

℞. I. *Potest dari actus moralis indifferens quo ad speciem.* P. Potest dari actus moralis, qui, *præcise spectato objecto materiali*, nec est bonus, nec malus *formaliter*: talis foret indifferens *quo ad speciem*: *Maj.* P. Potest dari actus, qui versatur circa objectum materiale, quod secundum se nec præcipitur, nec suadetur, nec prohibetur a lege Divina, sed pure permittitur: v. g. *ambulare*, *tollere festucam*, *abigere muscas &c. &c.* ergo potest dari actus moralis indifferens quo ad speciem.

Et in individuo saltem per accidens.

℞. II. *Potest dari actus moralis indifferens etiam in individuo, saltem per accidens.*

P. Potest aliquis, v. g. *se calefacere*, *refrigerare*, *&c.* quin id referat ad *finem positive honestum*, vel quia judicat, non dari talem obligationem; vel quia ad illam non attendit ex ignorantia inculpabili: talis actus est indifferens in individuo *per accidens*: *Min.* P. Non est *inhonestus*, quia non est contra dictamen rationis, cum vel judicet, se non teneri, vel ignoret obligationem: nec est *honestus*, quia non ponitur ex motivo honestatis. Et quamvis poneretur cum advertentia hac: *quia licet* (a qua tamen potest præscindi) hæc tamen *non necessario* esset motivum; vel etsi foret, vix sufficeret,

* Saltem *substantiale*: nam *accidentale*, saltem *de congruo*; videtur mereri posse actus externus, *dicente Angelico*: *congruum est, ut qui vult, & simul facit, habeat etiam gaudium de opere externo, & aliis bonis inde secutis.*

ficeret, ut actus hoc ipso esset *honestus*; * quia *honestum* ordinarie, quod *suasum*, *vel præceptum*; *licitum*, quod *permissum*.

Multi negant dari posse per se; quia videtur dedecere naturam rationalem actus, non directus ad finem positive honestum.

℟. III. *Videtur, dari non posse actus per se indifferens in individuo*. *P.* Homo, quandocunque *deliberate* agit, agere debet *ut homo*: ergo debet agere modo, naturæ rationali conveniente, hoc est intendendo *finem proprium*, *bonumque debitum naturæ rationali, qua tali*: sed tali modo omnem actum, utut ex sua specie indifferentem, debet dirigere *in finem & bonum honestum*; secus hoc ipso actus *erit inhonestus*; ergo nullus dari potest actus per se *indifferens* in individuo. *A.* fundatur in ordinatione, ac dignitate naturæ rationalis: nam omne agens *ordinate* operari debet juxta finem, naturæ suæ debitum, hoc est, *modo sibi conveniente*; quia alias ageret contra naturam, ut patet inductione. *Min. subs. P.* Modus conveniens *est*, *rationabiliter agere* juxta dictamen rationis; finis autem proprius, & *bonum naturæ rationali*, qua tali, debitum *est honestas*; ergo omnem actum debet ordinare *ad finem honestum*, & debito quidem tam *stricto*, ut hæc ordinatio sit naturæ rationali intrinseca, & Naturæ jure sequenda, tanquam proprietas, per quam homo differt a bruto. C. patet: quia non intendens *finem proprium*, *seu honestatem*, modo conveniente non ageret, *sed inordinate*, pervertendo ordinem, & dignitatem naturæ rationalis, atque abutendo libertate rationis, quæ concessa est, ut agat modo nobiliore, & ad finem altiorem, quam brutum.

Neque sufficit finis mere delectabilis.

Confirmatur. Si esset ratio, cur homo non *deberet necessario* intendere *finem honestum*, tunc esset hæc, quod posset intendere *alium sibi proprium*, *nempe utilem*, *vel delectabilem*: hæc ratio nulla est. *Min. P.* Non potest præcise *intendere utilem*, quia utilis non appetitur propter se, sed propter honestum, vel delectabilem. Non *delectabilem*, quia non potest licite in hoc quiescere, cum non sit *bonum proprium naturæ rationalis*, *qua talis*, utpote per quod non differret a bruto.

Sed affirmant alii, quia non videtur ulla implicantia; immo suffragari potius persuasio communis.

℟. IV. *Videtur dari posse actus per se indifferens in individuo*. *P.* Nulla apparet implicantia ejusmodi actus; immo videtur communi hominum persuasioni esse conformis: ergo dari potest. *A. P.* 1. Potest poni actus ex objecto indifferens, vel etiam bonus, *ob finem mere permissum*, sed talis *est per se indifferens* in individuo. *Maj. videtur constare*: nam possunt poni, & etiam ponuntur plurimi *actus humanæ necessitatis*, *commoditatis*, *utilitatis*, se calefaciendo, manus fricando, exspuendo &c. qui non habent specialem consonantiam, vel dissonantiam cum ratione, vel lege Divina, adeoque mere permittuntur a Deo, & ratione: sicuti & a Principe humano non omnia præcipiuntur, vel suadentur, sed multa permittuntur. *Min. P.* talis actus non est *positive honestus*, quia non amplectitur honestatem, nec *positive* præcipitur, vel suadetur; nec etiam est *positive inhonestus*, quia non est contra rationem, vel legem Dei, *positive* prohibentem, nec alio fine, aut circumstantiis vitiatur: ergo erit permissus, adeoque *licitus*, & *indifferens in individuo*. *A. P.* 2. Communis est persuasio hominum, se non *agere inhoneste*, exspuendo, nares fricando, sese refrigerando *ob commoditatem naturæ*, etiamsi nullum alium finem intendant: ergo ejusmodi actus videtur esse communi persuasioni conformis.

Rationibus oppositis, de inordinatione actus indifferentis, haud efficacibus.

Confirmatur. Si esset ratio, cur dari non posset actus *per se indifferens* in individuo, tunc esset hæc, quod actus, ad finem honestum non directus, videatur *inordinatus*, *difformis rationi & legi*: *hæc nulla est*: *Min. P.* Ejusmodi actus esset adhuc conformis legi & rationi, *saltem permittenti*: ergo non

---

* Nisi conjunctus foret *cum speciali submissione* ad legem Divinam, saltem *permittentem*, quod ordinarie non fit.

non *esset inordinatus*; nec etiam *positive honestus*; cum motivum permissionis non sufficiat ad honestatem. Accedit, quod tales actus non dedeceant hominem, *qua talem*: quia multi conveniunt soli homini; ponuntur cum libertate, & advertentia ad legem moralitatis, seu *ad voluntatem Dei*, saltem *permittentem*; cognoscuntur esse conformes naturæ, *saltem ut sensitivæ*, nec positive difformes naturæ, *ut rationali*; videntur esse proprii hominis, cujus est, procurare non modo bonum potentiæ rationalis, sed etiam animalis: ergo homo per illos operabitur adhuc, *ut homo*, adeoque ejusmodi actus non dedecebunt hominem, *qua talem*.

℞. V. Utraque sententia *est admodum probabilis*, prima probabilior *ab authoritate*, secunda *a ratione*, *illa de consilio sectanda*, cum hominem melius disponat ad finem ultimum, & virtutum exercitium; hæc *in praxi* omnino tuta, * conformior humanæ fragilitati, & statui tot distractionum; benignitati itidem divinæ circa nos Providentiæ, ut recte animadvertit *sanctus Bonaventura*. *Ratio fundamentalis petitur ex lege naturali, rite exposita, ac synteresi humanæ naturæ*, quæ dictat, *hominem esse, & nasci liberum ad agendum*, quidquid non est prohibitum lege naturali vel positiva, libertatem hominis restringente. Præceptum autem, ut omnes actus liberi, ac morales referantur, *ex positiva intentione operantis, ad Deum, vel etiam finem alium positive honestum*, ex synteresi humanæ naturæ probari nequit, etsi consilium ad perfectiora clare satis exhibeat. Quamdiu autem præceptum hoc non ostenditur, libertas hominis *manet in sua possessione*, actusque indifferentes in individuo erunt *ex genere permissorum*.

Unde negativa potior auctoritate affirmativa ratione.

§. IV.

§. 4.

Quæritur VI. Quænam est moralitatis proprietas, formaliter consecutiva in actibus humanis?

Imputabilitas

℞. I. *Impossibilitas*, seu ratio, vi cujus homo pro actuum moralium causa, seu *physica*, seu *morali*, haberi, adeoque ad reddendam de illis rationem adstringi potest, sic ut in ipsum redundent effectus, qui ex illis proveniunt. (a) Dicitur *proprietas formaliter consecutiva*, seu *metaphysica* moralitatis, ** quia fluit ex actu morali, qua tali, *tanquam proprium quarto modo*.

Est proprietas metaphysica actus moralis.

℞. II. *Cum imputabilitas* radicetur *in moralitate*, veluti causalitate; hæc autem constituatur *per libertatem* voluntatis, *ac advertentiam* intellectus ad quamdam regulam directivam, patet, quod *pro ratione libertatis, & advertentiæ* consequatur actuum *imputabilitas*. Unde, loquendo in genere, *regula universalis* est, quod tanta sit *imputabilitas*, quanta actionum *moralitas*, hoc est, *advertentia, & libertas*. Nulla *enim Puffendorfio* Authore, (b) propior ratio est, quare alicui actio quæpiam imputari possit, quam quia ab ipso, sciente & volente, mediate vel immediate, profecta est; seu quia penes ipsum fuit, ut fieret, vel non fieret. Unde si cognitio, vel consensus est *tenuis*, *aut semiplenus*, ut in semidormiente accidere potest, proportionata ei erit *imputabilitas*, & pedissequa culpa, *levis* scilicet, atque *dimidiata*.

Imputabilitas mensuratur ad normam moralitatis loquendo in genere.

* Saltem *in genere*, abstrahendo a quibusdam actibus *in specie*, qualis comestio ad satietatem ex *sola voluptate &c.* aliæque nimium sensuales, periculosæ, naturæ rationali, ejusque finibus ordinariis oppositæ, de quibus Scholastici.

(a) Ita recte *Puffendorfius* De offic. hom. & civ. c. 1. §. 17. f. m. 20.

** Imputabilitatem *minus philosophice* idem *Puffendorfius* vocat *formale actionis moralis*: nam si entitas physica actus, ut ibidem statuit, *est materiale*, *formale* constitutivum actus moralis *erit moralitas*, ex qua, veluti radice, tanquam proprietas metaphysica fluit imputabilitas. *Puffendorf.* L. 1. de Jur. N. c. 5. §. 3. f. m. 67.

(b) L. c. de offic.

Loquendo in specie.

℞. III. Ex regula hac generali, uti & iis, quæ supra diximus *de voluntario ac libero*, ultro fluunt regulæ particulares, quæ determinant *imputabilitatem* actuum moralium *in specie*, *ac individuo*.

Inimputabiles sunt actus deficiente advertentia debita.

Sic 1. *Imputabiles* non sunt actus, prout procedunt *ex errore*, *ac ignorantia invincibili*, *seu facti seu juris*, etiam naturalis: * *quia deficit advertentia*. Contra *imputabiles* sunt, in quantum oriuntur *ex ignorantia vincibili*, *affectata*, *crassa*, &c. Unde, uti *Puffendorfius* animadvertit, *ignorantia circa officium*, *cuique injunctum*, *ab imputatione non liberat*. (a)

Uti & qui deficiunt requisita libertate.

Sic 2. *Imputabiles* non sunt actus *involuntarii*, quatenus tales sunt. Immo nec *voluntarii*, *si necessarii*, saltem *ad meritum*, atque *demeritum*. Tales sunt actus Beatorum, infantium, ebriorum, amentium, dormientium, &c. Item expressi metu, ** seu vi saltem externa, concupiscentia, vel alia quacunque prædeterminatione, *libertatis indifferentiæ eversiva*. Item motus primo primi, uti & illi, qui feruntur in objectum *non indifferenter*, *sed cum sola ratione boni* ab intellectu propositum. Ratio est, *quia deficit libertas*. Dictum: saltem *ad meritum*, *atque demeritum*: nam ad imputabilitatem *quo ad pœnam in foro externo*, judicante juxta actum externum, sufficeret voluntarietas, *etsi necessaria*, casu quo quis, ex vehementia passionis præcipiti, *non apprehendens motiva in contrarium*, committeret v. g. homicidium.

Imputabiles liberi etiam in alia voluntate.

Sic 3. *Imputabiles* sunt actus *voluntarii liberi*, in quantum tales sunt, etsi *metu*, *vi*, vel *concupiscentia*, seu *passione incitante* eliciti, quæ incitamenta sicuti *libertatem*, ita *imputabilitatem* non tollunt, quantumvis minuant. *Imputabiles* itidem sunt actus etiam in voluntate *aliena*, sed tamen *moraliter propria*, v. g. Tutorum, Superiorum, Protoparentis *Adami* respectu lapsus originalis.

Etiam liberi indirecte & in causa.

Sic 4. *Imputabiles* sunt actus tam *directe in se*, *quam in causa*, & indirecte *voluntarii*: nempe illi, in quos voluntas non quidem *immediate* per aliquem actum, sed tamen *moraliter* se extendit, atque hæc *moralis* extensio est 1. *positiva*: si quis velit causam, ex *qua per se*, *& necessario* prævidetur secuturus effectus: sic rixa, seu homicidium, in crapula prævisum, *est in causa & indirecte* imputabile. Quod si effectus *per accidens* prævideretur secuturus, & causa *de se* non esset prohibita, effectus foret *mere permissus*, adeoque *non imputabilis*. Sic puellæ, si domo exeat, prævisum scandalum lubrici juvenis, mere *acceptum*, *imputabile* non est: sic si quis habeat jus rigandi hortum, damnum alieni horti, inevitabiliter conjunctum, illi imputabile non erit, & sic de aliis. Illa ipsa *moralis extensio* 2do. *est negativa*: si quis *sciens* non impediat effectum, quem tamen impedire *posset*, *& deberet*. *** Sic mersio navis est *voluntaria indirecte*, adeoque *& imputabilis* Navarcho, negligenti directionem, ex qua prævidet secuturum naufragium.

Actus omnes seu physice, seu moraliter proprii.

Sic denique 5. *Imputabiles* sunt actus omnes, quorum voluntas est *causa*, seu *expressa*, seu etiam *interpretativa*: quando nempe ex circumstantiis sufficienter colligitur consensus vel dissensus, seu *causa* sit *actualis*, seu *virtualis*, actu scilicet moraliter perseverante; seu *causa* sit *in se* vel *per alium*, *physica*, vel *moralis*, hoc est influens *per cooperationem qualemcumque liberam*, *positivam*, vel *etiam negativam*, adjuvando, incitando, jubendo,

---

* Unde ab *Alexandro VIII*. damnata hæc propositio 31. *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris Naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ non excusat a peccato formali.*

(a) L. c. §. 21. f. 24.

** Gravi, quo quis compellitur *ad malum minus præ majore*, si sit mere physicum: sic nautæ *non est imputabilis* projectio mercium ob metum præsentem naufragii.

*** Seu ex justitia, seu ex charitate.

bendo, assentando, exemplis movendo, verbis suadendo, consulendo, approbando; immo non reprobando, vel impediendo, cum quis deberet & possit, & sic de aliis juxta notos versiculos:

Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

Quæritur VII. Quomodo hac ex parte extravagentur nonnulli protestantici Moralistæ?

Quæ in materia Puffendorfius,

℞. *Puffendorfium* quod concernit, sicut ubique *Aristotelis spinosam barbariem*, & Scholasticorum interpretum *pædiam*, *implexis horrentem tenebris*, accusat; ita gloriæ sibi ducit ab his recedere, juris principia sequestrare, ac in clariorem, ut ait, nitorem producere. Sed an istud præstiterit, quivis judicet æquus arbiter. Profecto dum non raro e propriis phantasmatis ideas fictiles procudit, in eam & ipse delabitur obscuritatem, ut & ejus Commentatores sat laboris invenerint ad qualecunque crepusculum, novis profundi ingenii notionibus affundendum. Immo quoties a trita Scholasticorum semita recedit, toties fere in difficiles pedicas incidit, ac in falsitatis avia deflectit. Uno, alterove exemplo, res declaretur, ut ne Viro tanto splendoris quidpiam detraxisse videamur.

Quia sæpe novus, ideo non raro plus, quam Aristotelice obscurum.

Sic 1. Entia moralia confingit, veluti voluntatis humanæ attributa, *modosque* vocat, *motibus physicis superadditos* ab entibus intelligentibus *ad libertatem actuum voluntariorum dirigendam*, eo fine, ut decor vitæ humanæ concilietur. *Auctorem* Deum adstruit, uti *& arbitrium humanum*; *modum producendi* vocat *impositionem*; *finem* assignat *vitæ humanæ perfectionem*; ea quatrupliciter dispertit, nempe *in statum*, *personam moralem*, *qualitatem*, *& quantitatem*, *seu modos affectivos*, *& æstimativos &c.* (a) hæcque omnia paraphrasi, *tam ænigmatice fusa*, distendit in plura folia, ut *Sphyngem*, ex cortinis *Delphicis* dogmatizantem, existimes. Si amoto vocabulorum novorum inani cortice rem introspicias, deprehendes tribus verbulis rem declaratam apud Scholasticos, *dum homines* considerant, *affectos* variis vivendi conditionibus, juribus, dignitatibus, obligationibus mutuis, quæ *superveniunt*, seu ex pacto, seu ex facto proprio ac alieno, *in ordine ad vitam*, *in societate humana felicius ordinandam*, quibus sic dicta *entia moralia*, seu *moralitatem*, Naturæ humanæ *adventitiam*, explicant.

Sæpe devius a communi, adeoque erroneus.

Sic 2. Actus morales definit, esse *actiones voluntarias*, *cum imputatione suorum effectuum in vita communi spectatas*: ubi acribia, nequaquam philosophica *voluntarietatem* confundit *cum libertate*; actus moralis *formale* nunc dicit esse *dependentiam* a determinatione libera voluntatis, nunc ipsam *imputabilitatem*, ut supra innuimus. (b) Nunc respuit *divisionem entis in substantiam & accidens*, substituitque *divisionem in substantiam & modum*; (c) nunc displicet *causa per accidens*, tanquam *terminus obscurior*, *ac inanibus litigiis ansam præbere aptus*; (d) nunc inter *coacta*, adeoque *nec imputabilia* numerat, si quis metu intentatæ mortis alienum exequatur peccatum, occidendo v. g. innocentem, eo quod *nudum sit executionis instrumentum*, uti male ex *Hobbesio* argumentatur, (e) & sic de aliis, quæ, velut remotiora a scopo proposito, hic præterimus.

(a) L. de jure Naturæ, & Gentium. c. 1.
(b) L. c. c. 5. n. 2. & 3.
(c) C. 1. n. 3.
(d) C. 5. n. 3.
(e) L. 1. c. 5. §. 9. & L. 4. c. 1. n. 8. Correctus a notatore *Hertio* f. m. 74. L. c. Mihi videtur inquit *Hertius*, quoties executio ad contemptum Dei pertinet, quodvis potius perferendum esse, quam ut ministerium ad rem illicitam præbeatur.

Instructio III.

INSTRUCTIO III.

De principiis intrinsecis actionum moralium. §. 1.

De principiis effectivis, & impulsivis actionum moralium.

§. I.

§. 1.

QUæritur I. *Quænam sunt actionum humanarum principia intrinseca effectiva?*

Effectiva Intellectus, seu potentia animæ rationalis cognoscitiva, dependenter a speciebus,

℟. I. *In primis intellectus, circa quem*

Observandum 1. Quod sit *potentia animæ rationalis*, quæ objecta, per species proposita, apprehendit, & *vel immediate* enuntiando, vel *mediate* discurrendo, dijudicat, an naturæ suæ convenientia, vel disconvenientia sint. * Dicitur *potentia*, utpote *facultas tam activa*, ad producendos, quam *passiva* ad recipiendos suos actus, seu intellectiones. Dicitur *objecta* apprehendens *per species*, nempe spiritualia per intellectuales; materialia per materiales, eo quod ejus objectum sit *ens omne*, *qua tale*, & quidquid hanc rationem quoquo modo vere participat; ipse vero ex se sit indifferens, ad hæc vel illa cognoscenda, necessario debeat determinari vel ab ipsis objectis, vel saltem eorundem speciebus vicariis.

Et radix libertatis.

Observandum 2. Quod, etsi sit *radix libertatis*, eo quod proponat motiva allicientia, & absterrentia, non tamen sit potentia *formaliter libera*: quia penes hominem non est, objecta aliter apprehendere, quam ea per species intellectui repræsententur, etsi in judicando propter imbecillitatem errare possit.

Judicans de rebus sibi congruis, vel incongruis.

Observandum 3. Quod intellectus eatenus sit *principium effectivum* actionis moralis, quatenus de rebus agendis, omittendisve *judicat*, an rationi rectæ, seu primæ regulæ conformes, vel potius difformes sint: atque hoc judicium *conscientia* appellatur. Quatenus *dictat*, seu *distinguit* bonum a malo, dicitur *notitia principii practici*, vel a lumine naturæ, vel a revelatione inditi v. g. *neminem esse lædendum &c. Græcis* appellatur *συντήρησις*; quatenus principium *applicat* ad actionem particularem vocatur *συνείδησις*, hoc est, notitia juris universalis actioni particulariter applicati v. gr. *Nocere proximo est prohibitum, & inhonestum: sed si hoc agerem nocerem proximo: ergo agerem inhoneste*: quæ conclusio exhibet *Κρίσιν*, *seu judicium*, diciturque *conscientia practica*, ac *antecedens*, quia versatur circa actum hic & nunc faciendum, vel omittendum. Quod si assumptio foret *de præterito*: sed *ego nocui proximo*, & *illatio diceret*: ergo *inique egi*, foret judicium, *seu conscientia speculativa*, *ac consequens*, diceretur que *remorsus malæ*, & in casu opposito, *testimonium bonæ conscientiæ*, ut infra pluribus explicabimus.

Dicitur theoreticus & practicus, prout versatur circa universalia, vel particularia.

Observandum 4. Quod *Puffendorfio* intellectus *dupliciter* considerari possit: prout nempe versatur *circa universalia*, qualia in scientiis traduntur, & sic appellat *Theoreticum*; prout versatur *circa singularia*, qualia sunt actiones humanæ cum suis circumstantiis, & sic *practicum* nominat. Ad illum ait spectare *jura*; ad hunc *facta*. Addit: judicium de actionibus futuris, an & quomodo suscipiendæ sint, dici *consultationem*, cujus habitus *sit prudentia*: examen de præteritis, rectene an secus perpetratæ sint? vocari *judicium*, si sit de actionibus *alienis*; si *de propriis*, *conscientiam* appellari. Ita ille. (a)

Obser-

* Philosophis *est potentia cognoscitiva rationalis*, id est, quæ objectum repræsentat cognitione per se non *essentialiter* dependente ab organo corporeo.

(a) De offic. c. 1. §. 3.

Pro objecto attingit verum.

Observandum 5. *Quod objectum formale* intellectus *sit verum*; actus, proprie tales, vel *negativi vel affirmativi*; media cognoscendi, *species* & *habitus*. *Species est imago objecti vicaria*, *seu qualitas*, *ab objecto emissa*, vel *aliunde obtenta*, tum ut potentiam determinet ad certum objectum, cum ut eandem compleat in ratione potentiæ, proxime potentis elicere cognitionem de tali objecto. Dividitur *in intelligibilem*, quæ ad intellectum; *& sensibilem*, quæ spectat ad sensus: & siquidem ad sensum internum, dicitur *phantastica*; si ad externos, dicitur *visibilis*, *auditiva*, *tactilis &c.* & utraque dicitur *intentionalis*. Dari ejusmodi species, constat *experientia* obscuræ cameræ, telescopii &c. constat etiam *ratione* indifferentiæ, quam habet intellectus ad objecta. *Habitus*, sic dictus ab eo, quod potentia *bene*, vel *male se habeat* ad suos actus, *est facilitas* in potentia *ad operandum*, diciturque *qualitas stabilis in potentia activa*, *per frequentatos actus acquisita*, *facilitans potentiam ad actus similes eliciendos*. Quod intellectu detur, constat *experientia*, sive dein a speciebus intentionalibus distinguatur, sive non, id quod nobis olim verosimilius visum est.

Voluntas, seu potentia appetitiva spiritualis, cujus objectum est bonum.

℞. II. Alterum *principium effectivum* actus moralis est *voluntas*. Circa quam

Observandum 1. Quod si *potentia*, qua homo vel appetit bonum, vel aversatur malum ab intellectu propositum. * Inde colligitur, ob objectum voluntatis, *quod ad actus prosecutionis*, sit bonum qua tale, seu verus sit, seu apparens: *quo ad actus aversionis* sit malum, qua tale. Bonum vero amabile triplex adstruitur, *honestum*, quod est rationi conforme; *delectabile*, quod sensibus gratum: *utile*, quod *tanquam medium* refertur *ad honestum*, *vel delectabile*.

Est formaliter libera.

Oservandum 2. Quod voluntati competat *plena libertas*, ut supra probatum est: nihilominus hæc se non extendit ad objectum *in genere*: siquidem *& bonum*, *qua bonum*, *necessario* appetit; *& malum*, *qua malum*, *necessario* aversatur, saltem necessitate *quo ad speciem*, si intelligatur bonum *præcisive purum*, ** seu tale, in quo positive non apparet omnis, sed tamen aliqua bonitas, præscindendo, an illa aliqua sit pura sine admixtione mali, & an sit infinita. Si intelligatur *bonum*, *positive purum*, seu quod clare cognoscitur, ut includens omne bonum sine ulla admixtione mali, necessitatur voluntas, etiam *quo ad exercitium*. *** Unde si quando voluntas videtur *malum* appetere, non appetit *qua malum*, sed *sub ratione boni apparentis*: non *enim intendens ad malum operatur*, ut habet axioma philosophicum. Potest tamen voluntas, libertate indifferentiæ, ex duobus bonis æqualibus unum præferre alteri; immo ex inæqualibus præhabere minus bonum majori: quia ad libertatem indifferentiæ plus non requiritur, quam ut *ratione boni* utrumlibet *possit* amari, & neutrum *debeat*.

Habet actus elicitos & imperatos.

Observandum 3. Quod actus voluntatis alii *sint eliciti*, alii *imperati*. Eliciti *immediate* producuntur a voluntate, quorum aliqui occupantur circa finem, *uti volitio*, quæ simpliciter approbat; *intentio*, seu proæresis, quæ juncta cum ratione efficaciter desiderat; *fruitio*, quæ objecto obtento delectatur. Alii contra versantur circa media, *ut electio*, quæ media approbat; *consensus*, *& usus*, quæ eadem adhibet. *Actus imperati sunt*, ad

 quos

---

* Philosophis dicitur *potentia appetitiva*, *spiritualis*: hoc est, eliciens operationes, de se non *essentialiter* dependentes ab organo corporeo.

** Hoc enim non necessitat *quo ad exercitium*, eo quod non appareat in illo *motivum necessitans*: ergo voluntas saltem habebit rationem suspendendi amorem.

*** Inde etiam in motibus primo primis, & actibus indeliberatis, non tantum appetitus sensitivus, sed etiam voluntas *necessario* refertur in tale bonum per complacentiam, & amorem, antequam intellectus convenientiam, vel disconvenientiam cum ratione, vel lege Dei consideret.

quos determinat voluntas, suntque *interni*, seu ipsius voluntatis, ac intellectus; *& externi*, qui ab aliis potentiis, per voluntatem motis, proveniunt. *Actus imperati necessitari*, vel cogi possunt, non item *eliciti*. Duobus denique modis aliquid volumus, *physice* & *directe*, vel *moraliter* & *indirecte*, uti dictum supra.

Observandum 4. Quod voluntas dicatur *caeca*, adeoque ad operandum moveri *debeat per intellectum*, seu per operationem intellectus. *Ratio est quia nil volitum, nisi praecognitum; neque ignoti sit ulla cupido*. Nulla quippe potentia, ex se indifferens ad operandum, vel non operandum, potest exire in actum secundum, nisi a suo connaturali determinativo excitetur: sed voluntas est potentia, ex se indifferens, & illius connaturale determinativum est intellectio, proponens objectum: ergo voluntas naturaliter non potest operari, nisi praecedente cognitione quasi excitetur, & aliquo modo determinetur ad operandum. Dictum est *naturaliter*. Nam an per absolutam Dei potentiam possit aliquid amari incognitum, alii viderint. * *Dictum est per operationem intellectus*: nam posset sufficere sola objecti apprehensio ad complacentiam simplicem excitandam, etsi ad efficacem appetitum objecti, eumque prudentem, requiratur judicium, saltem probabile, de illius bonitate.

§. 2.

§. II.

Principia impulsiva.

Quaeritur II. Quae sint principia intrinseca, ac impellentia respectu actionum moralium?

Sensus internus, seu potentia animae cognoscitiva materialis.

℟. I. *Sensus internus*, quem dicunt esse *potentiam animae materialem*, *cognoscitivam*, quia residentem in cerebro, ** & cognoscentem objecta, actusque sensuum. Prout cognoscit objecta praesentia, actusque praesentes sensuum externorum, dicitur *sensus communis;* prout conservat species rerum absentium, appellatur *phantasia;* prout cognoscit quoque praeterita, vocatur *reminiscentia*, seu *memoria;* prout denique cognoscit objecta, etiam insensata, *convenientiam* nempe *& disconvenientiam* objectorum, *potentia aestimativa* nominatur.

Appetitus sensitivus, seu potentia animae dependenter a sensu interno operativa partim irascibilis, partim concupiscibilis.

℟. II. Alterum principium *est appetitus sensitivus*, seu potentia animae, quae dependenter a cognitione, vel sensu interno, bonum sensibus propositum prosequitur, vel malum fugit. Prout versatur circa *bonum difficulter* amovibile, dicitur *irascibilis;* prout versatur circa bonum *facile* obtinibile, seu malum *facile* movibile, appellatur *concupiscibilis*. Actus appetitus sensitivi dicuntur *passiones*, *motus*, *affectus*, eo quod ex repraesentatione boni, malive sensibilis, anima patiatur, moveatur, afficiaturque ob adjunctam alterationem sensibilem, & affectionem in corpore. Actus appetitus sensitivi dicuntur *passiones*, *motus*, *affectus*, eo quod, ex repraesentatione boni malive sensibilis, anima patiatur, moveatur, afficiaturque ob adjunctam alterationem sensibilem, & affectionem in corpore. Actus appetitus *irascibilis* sunt quinque: *ira*, *spes*, *desperatio*, *audacia*, *timor*. Actus appetitus *concupiscibilis* sunt sex: *odium*, *amor*, *desiderium*, *gaudium*, *dolor*,

---

* Sunt enim, qui ajunt, non esse repugnantiam in hoc, ut detur aliquis actus voluntatis sine praevia cognitione, casu quo voluntas esset subordinata Deo cognoscenti, a quo abriperetur, & determinaretur ad concursum, fere sicut habitus, subordinati causae cognoscenti, determinantur ad concursum, seu volitionem objecti, etsi id non cognoscant.

** Non *in corde*, uti volebat *Stagyrita*: quia a cerebro nervi omnes originem trahunt, consequenter facile possunt propagari spiritus necessarii, & recipi sensationes: immo quia male affecto cerebro, corde licet sano, deficiunt sensus interni, uti patet in phraeneticis, ebriis, doctis, qui magnum; stupidis, qui modicum habent cerebrum.

lor, fuga: alii pauciores, alii enumerant plures. *Objectum* appetitus sensitivi est omne id, quod per sensum internum cognoscitur, *bonum & malum, sensibile, singulare, delectabile, arduum, noxium, utile, conveniens*, vel *disconveniens*. *Ratio* est: quia sicut intellectum voluntas, ita sensum internum sequitur appetitus: ergo, sicut voluntas potest omne id prosequi, vel aversari, quod intellectus cognoscit; ita & appetitus potest prosequi, vel aversari omne id, quod cognoscit sensus internus; atqui sensus internus cognoscit bonum & malum juxta ea, quæ supra explicavimus: ergo.

Unde lucta, hominem inter superiorem & inferiorem.

℞. III. Hisce potentiis materialibus *excitari, moveri, & inclinari* valide, etsi salva libertate indifferentiæ regulariter loquendo, potentias animæ spirituales, *Intellectum* nempe *& voluntatem*, in ordine ad actus morales, constat evidenti experientia. Unde est, quod intellectui sæpissime non conveniat cum appetitu sensitivo, qui non fertur, nisi in ea, quæ sensibus grata sunt, etsi ratione obluctante, & nequaquam bona sibi conformia dictante. Atque hæc est illa lucta, superiorem hominem inter, & inferiorem, de qua Apostolus: *video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati: nam velle adjacet mihi, perficere autem bonum, non invenio: non enim quod volo bonum, hoc facio; sed quod nolo malum, hoc ago &c.* (a)

Passiones animi in se sunt indifferentes ad bonum, & malum.

℞. IV. Hæ animi passiones, *in se* spectatæ, sunt prorsus *indifferentes*, hoc est, nec *bonæ*, nec *malæ* moraliter: sunt enim animi motus, ex repræsentatione boni, vel mali sensibilis excitati, & a DEO, Authore naturæ, inditi ad hominis conservationem, pluraque alia bona, in humana vita præstanda. Plerumque tamen, ob naturam hominis depravatam, degenerant, fiuntque malæ, *vel ratione objecti* prohibiti, *vel ratione modi* inordinati. Sic innatus cuilibet *amor perfectionis suæ*, & inde nascentis *existimationis*, ratione modi, degenerat in odiosam *ambitionem*; innatus *amor durationis*, seu *vitæ suæ, & mediorum*, ad vitam honeste transigendam necessariorum, inclinat ad sordidam *avaritiam*; congenitus *amor voluptatis innocuæ*, ratione objecti, propellit in turpissimam *voluptatem*.

Ex his oritur animorum, morumque varietas.

℞. V. Cum istæ voluntatis inclinationes, diverso invicem ordine, se se excipiant, diversoque gradu mixtæ sint, inde *infinita* oritur *animorum, morumque varietas*. Hujus porro varietatis aliæ *sunt causæ physicæ, aliæ morales*. *Physicæ* consistunt *in temperamentis*, seu certa primarum qualitatum mixtura, humorumque vitalium copia, sic ut a prædominante cholera *Cholerici*; a sanguine *Sanguinei*; a phlegmate *Phlegmatici*; ab atra *bile Melancholici* denominentur. Horum temperamentorum, *seu simplicium, seu conjugatorum*, proprietates, atque effectus satis discussimus *in Philosopho nostri temporis discursivo*. (b) Hic advertisse sufficiat, quod hæc temperamenta non solum varietate *innata*, sed *& adscititia* per remotiores causas, mirum quantum, mutentur, quales sunt, *Cæli solique genius, indoles parentum, educatio, victus, ætatis & fortunæ conditio &c.* quæ causæ omnes, sicuti temperamenta, ita & mores, propensiones, ac studia hominum prope variant in infinitum. *Inter causas morales* recte numerantur consuetudo, cui, *velut alteri naturæ*, magna vis est in voluntatem, dum eandem per crebriores ejusdem generis actiones, ad subeundas similes reddit procliviorem.

Protestantium quorundam alogia.

Quæritur III. An etiam in hisce principiis cæcutiant protestantici Moralistæ?

℞. Sal-

(a) Ad Rom. 7.
(b) P. 4. Microcosmi, Disp. 8. *Momi fenestra* f. 187.

R. Saltem nonnulli, quos inter illaudatus supra *Fleischerus*, qui e male reformato *Thomasio* scribere non dubitavit, communem esse errorem, quod homini adstruatur *unica tantum voluntas*, cum habeat *tres*, in pluribus sibi invicem contrarias, nempe *ambitionem*, *avaritiam*, *voluntatem*. (a) Voluntatem moveri nunquam ab intellectu; eandem *non nisi respectu intellectus* esse liberam, coactam *vero respectu rerum omnium*, a quibus moveatur, uti supra jam innuimus.

Instructio IV. De regula objectiva actionum moralium. §. I.

INSTRUCTIO IV.

De principio directivo, seu regula objectiva actionum moralium.

§. I.

Videtur esse natura rationalis qua talis.

Quaeritur I. An principium directivum extrinsecum, seu regula objectiva moralitatis, sit Natura rationalis?

R. I. *Regula in genere est quasi mensura*, ad quam exploratur, an aliquid *sit rectum*, hoc est, *an habeat debitum ordinem ad suum finem*: huic enim, si congruat, *rectum*; secus dicitur *obliquum*. Unde regula moralitatis *in specie* est illa, cui si conformes sunt actus morales, hoc ipso habentur *recti seu honesti*; si sint difformes, *obliqui seu inhonesti* appellantur. Unde hic quaestio est, quaenam sit regula moralitatis, non qualiscunque *sed prima*, *objectiva*, ac *universalis*; seu quae *sit ratio primaria*, & *objectiva*, *in quam conscientia universaliter tendit*, *judicando actum esse illi conformem*, & hoc ipso *rectum*, seu *honestum*; vel *difformem*, & hoc ipso *obliquum*, seu *inhonestum*. Qua in re non contemnendi Authores, (b) pro regula assignant *naturam rationalem*, *qua talem*, sic ut actus *illi convenientes* velint esse hoc *ipso formaliter honestos*; *disconvenientes* vero *inhonestos*.

Quia quaedam sunt a DEO prohibita, eo quod intrinsece mala, & vicissim, quaedam praecepta, quia in se bona.

Ratio illorum est 1. Quod quaedam sint *a DEO prohibita*, *quia mala*: v. g. *odium DEI*, *mendacium &c.* * Contra quaedam sint *praecepta*, *quia bona*, v. g. *cultus DEI*, *honor parentum &c.* ergo *antecedenter in se*, & *intrinsece mala*, *vel bona sunt*: atqui talia *antecedenter* esse non possunt, nisi quod *in se*, & *ex ipso suo objecto*, *naturae rationali*, *qua tali*, *difformia*, seu *conformia* sint: ergo regula moralitatis in ejusmodi actibus *erit natura rationalis*, *qua talis*. A. fundatur in communi Theologorum, & in recepto modo loquendi. C. P. si ponatur per impossibile, vel si fingatur cum Atheo, *non dari DEUM*, legemque ejus aeternam, mendacium, honor Parentum &c. *solo dictante rationis lumine*, nihilosecius forent actus *mali*, vel *boni*, nisi quis admittere velit, magis inhonestum *in se* non esse occidere Parentem, quam canem. Item casu, quo per impossibile concipiatur, *non dari DEUS*, Respublica tamen, natura, & ratio boni publici prohiberet furta, adulteria, perfidiam &c. praeciperet fidelitatem erga Magistratus &c. ergo similes actus, *independenter a lege DEI*, *per se & intrinsece*, ob solam conformitatem, vel difformitatem *cum natura rationali* vel mali sunt, vel boni. Accedit, quod teste *Suarezio* haec judicia: *honestum est faciendum*, *inhonestum vitandum*; *non est mentiendum*; *nulli facienda injuria &c. per se*, *semper*, & *independenter ab omni extrinseco* vera sint: ergo & volun-

(a) In Instit. juris Naturae & Gentium L. 3. c. 1. a §. 19. 43. usque ad 90.

(b) *Vasquezius* in 1. 2. Disp. 58. c. 2. n. 9. Item Disp. 71. c. 9. *Suarezius* de malitia, & bonitate actuum humanorum, disp. 1. sect. 2. Item Disp. 7. sect. 1. etsi alibi Disp. 11. videatur assignare *legem aeternam*. Ab his allegantur alii plures &c. etiam Angelicus 1. 2. Q. 100. etsi sat contrarius 1. 2. Q. 71. ad 4.

* Item *blasphemia*, *perjurium*, *actus*, *quo dico nolo implere promissum*; *volo agere contra conscientiam*, *rectam rationem*, *legem DEI*, *furtum*, *adulterium &c.*

voluntas illis discordans, seu concordans vel mala, vel bona est *per se*, & *independenter ab omni extrinseco*.

Ratio illorum est 2. Quod si ejusmodi actus mali solummodo forent, *quia prohibiti a DEO*, absolutè potuissent *esse non mali*; vel saltem *forent dispensabiles* ex sola DEI voluntate, si vel ab æterno non vetuisset, vel in tempore dispensaret: atqui hoc est perspicue falsum: cum v. g. *blasphemia*, essentialiter malæ, naturam mutare DEUS haud possit: ergo. *Maj.* P. Lex DEI non dicit actum *Dei necessarium*; *sed liberum*: * nam sicut obligatio, voluntate Legislatoris inducta, est moralis; ita & ipsa debet ab agente libero procedere. Accedit, quod nulla detur voluntas *DEI efficax* ad creaturas, *quæ sit necessaria*.

Quia alias sequeretur, ejusmodi actus potuisse esse non malos, vel dispensabiles, quod certo falsum.

Ratio illorum est 3. Quia alias seqeretur, quod, si quis ageret quidquam *naturæ rationali difforme, cognitum ut tale, sed cum ignorantia invincibili DEI*, seu Legis Divinæ, aut saltem *non cogitans de lege*, non committeret peccatum formale, nec mereretur pœnam æternam: atqui sic daretur peccatum philosophicum, *ab Alexandro VIII. Pontifice* damnatum.

Vel, quod posset dari peccatum philosophicum.

R. II. *Regula moralitatis prima, objectiva, & universalis, male statuitur in natura rationali, qua tali.*

Sed male statuitur pro regula objectiva, natura rationalis, qua talis. Quia non est primo regulans efficaciter, nec universaliter.

Ratio est 1. Quia hæc regula debet esse ratio objectiva, *primo regulans* actus morales; regulans *efficaciter* cum virtute obligandi suprema, indefectibili, & summe æstimabili; regulans *universaliter*, obligando ubique & omnes: atqui talis ratio non *est natura rationalis, qua talis*: ergo &c. *Major patet*: nisi enim a conscientia proponatur *regula regulans*, actus non poterunt reddi moraliter conformes, vel difformes huic regulæ; nisi *regulet efficaciter*; esset inutilis, nec deberet præferri omnibus bonis, malisve creatis; nisi *regulet universaliter*, non esset illi ab omnibus, & in omnibus parendum, adeoque non *esset prima, & adæquata* mensura totius moralitatis. *Min.* pariter constat: 1. quia *natura rationalis* a conscientia proponitur, *ut regulata* a Natura naturante, *seu ut interpres* regulæ primæ increatæ, quam per sua nobis dictamina promulgat. 2. Quia non regulat *efficaciter* cum virtute obligandi: cum obligatio inducatur per legem Superioris; natura autem rationalis non sit superior se ipsa. 3. Quia non regulat *cum virtute indefectibili, & suprema; cum supponat divinam*. Non *cum virtute summe æstimabili*, quia finita, & consequenter non est æstimabilior omnibus bonis, malisve creatis. 4. Quia non regulat *universaliter*; cum non sit superior tota specie naturæ rationalis.

Ratio est 2. Quia nequit explicari, quid intelligi debeat *per naturam rationalem, qua talem*: *A.* P. Nam si intelligitur præcise natura, ut potens operari *simpliciter*, blasphemia erit honesta; si ut potens operari *honeste*, fit circulus. Rursus: vel per actum inhonestum intelligitur actus, *quomodocunque difformis* naturæ rationali, & sic inhonestum erit, si cogaris incedere nudus, vel in veste, quam par est, longiore, aut ocreis giganteis, vel intelligitur actus *difformis bono physico naturæ particularis*, & sic inhonestum erit mori pro Patria: vel difformis *bono physico Reipublicæ*, & sic honestum erit mentiri pro salute communi: vel denique intelligitur actus, qui avertit *ab ultimo fine*, & sic regula erit *natura Divina* sub conceptu Legislatoris, non natura humana.

Quia nequit explicari, quid intelligatur per naturam rationalem, qua talem.

R. III. *Rationes, supra allatæ, oppositam sententiam nullatenus evincunt. Unde indirecte*

Unde rationes allatæ nequaquam evincunt esse regulam, saltem in omnibus.

Ad 1. *Sunt* etiam multa, tantum ideo mala, *quia prohibita*, v. g. comestio

---

* Supposito, quod lex Divina pertineat potius *ad voluntatem*, quam *intellectum*, qua de re infra.

stio carnis die *Veneris*; sunt multa tantum ideo bona, *quia præcepta*, v. g. silentium respectu Religiosi &c. ergo natura rationalis non est regula *saltem prima*, *& universalis*. In forma.

Dicuntur que prohibita, quia mala physice, non moraliter. Ratione contrarietatis physicæ cum fine, Creaturæ rationali indispensabiliter præfixo.

D. A. Quædam sunt prohibita, *quia mala*, malitia *formaliter tali*, *seu proprie morali*. N. A. *Quia mala*, malitia *materialiter tali*, & *physica*, *seu mere radicali*, dicente oppositionem *qualemcunque cum fine*, *naturæ rationali indispensabiliter proprio*, de quo infra: (a) C. A. Et N. C.

Explicatur distinctio. Constat 1. Quod, sicut objecta sunt varia, ita & actus tendentes in objecta sint specifice diversi: sic v. g. *blasphemia*, tendens in malum *Dei*, *antecedenter* ad omne dictamen, vel legem *Dei*, *in se*, *& intrinsece* contrariatur, seu habet oppositionem *immediatam*, *ac physicam* cum amore Creatoris indispensabili. *Mendacium*, intendens proximi deceptionem, *in se* opponitur *immediate* quidem bono commercii humani; *mediate* autem DEO, ut Universi hujus Gubernatori, & sic de aliis. Jam sic: hæc contrarietas, seu difformitas cum fine creationis, homini indispensabiliter præfixo, seu *cum felicitate hominis completa*, de qua infra, *non est moralis*: nam *datur independenter* ad legem, seu ad dictamen, etiam in blasphemia *amentis*: ergo non dicit malitiam *formalem*, & *proprie moralem*; sed *mere materialem*, *ac physicam*.

Quæ non nisi radix malitiæ moralis.

Constat 2. Quod hæc oppositio materialis sit *fundamentum*, *seu radix*, vi cujus non possit elici actus *moraliter*, *seu libere*, *ac advertenter*, quin hoc ipso appareat difformis fini creationis ex lumine rationis, & hoc mediante legi Divinæ; ergo potest hæc oppositio dici, suo modo, mala *radicaliter*, *ac fundamentaliter*: nam blasphemia, vel mendacium, *independenter a lege Divina*, talem habet malitiam, qualem bonitatem habet terminus, cui opponitur: atqui opponitur *fini* creationis, *indispensabili nisi cum præjudicio Creatoris*, quæ oppositio tantum est *fundamentaliter* inhonesta: ergo habent malitiam tantum *fundamentalem*.

Ubi & difformitas cum natura rationali, utpote quæ non est ratio moralitatis prima, efficaciter, aut universaliter obligans.

Min. subs. D. Atqui mala, *antecedenter ad legem DEI*, esse non possunt, nisi quod ex se sint difformia naturæ rationali, sic ut hæc difformitas sit *ratio formalis*, & natura sit *regula prima inhonestatis*. N. Sic ut hæc difformitas sit *ratio fundamentalis*, & natura quædam regula *secundaria*. C. Si abstrahatur, vel si abstrahi possit a lege Divina, per solam difformitatem cum natura rationali, non habetur inhonestas *formalis*, quia non habetur difformitas actus *cum regula prima*, *efficaciter*, & *universaliter* obligante, qualis esse nequit natura, uti probatum supra.

Ut adeo prohibita, quia mala, dicuntur improprie.

Modum illum, Theologis usitatum, quod spectat, nempe multa esse *prohibita*, *quia mala*, teste Angelico, (b) sumendus est de prohibitis *jure positivo*, superveniente prohibitis *jure naturali*, uti fit in præceptis Decalogi: cætera enim mala sunt, quia prohibita, vel *si improprie* loqui volumus, prohibita sunt, quia mala *materialiter*, uti ostendimus.

Deo per impossibile non posito, remaneret malitia mere physica.

Probatio antecedentis altera D. Si per impossibile conciperetur non dari DEUS, ejusmodi actus essent mali malitia *proprie morali*, *ac formaliter tali*. N. Malitia *physica* vel *radicali*. C. Ad honestatem *veram*, vel inhonestatem, *proprie talem*, non sufficit cognoscere *qualemcunque* decentiam, vel indecentiam; secus puer, inducens ocreas giganteas, ageret inhoneste: sed requiritur cognitio, quæ dictet *obligationem in conscientia* per legem, *cui necessario* ab omnibus parendum sit. Unde etsi Atheus non cognosceret Deum *sub conceptu claro*, *& explicito Entis a se*, *Creatoris*, *vel Gubernatoris*, cognosceret saltem *sub conceptu confuso*, *& implicito potestatis*, *universaliter obligantis*, quod sufficit. Quod si neutro modo ponatur Deum cogno-

(a) Instruct. V.
(b) 1. 2. Q. 71. A. 6. ad 4.

cognoscere, occidendo Parentem contraheret majorem malitiam physicam, quam si occideret canem, possetque ideo a Magistratu puniri. *

Ad rationem additam negatur 1. Quod Respublica (abstrahendo ab existentia Dei) posset *efficaciter*, & *universaliter* obligare, quidpiam præcipiendo, vel prohibendo: cum enim *vis tota* habeatur a lege DEI, præcipientis obedire hominibus, neque natura, neque ratio boni publici posset *proxime* obligare, ut quis Patriam sibi, vel bonum commune privato præferret, *si id DEUS non exigeret*. *Negatur* 2. Quod foret *lex proprie talis*, sicut non foret obligatio *completa*, *efficax*, & *indispensabilis*. Unde juxta *Haunoldum* daretur forsan in casu hoc impossibili honestas, vel inhonestas, sed prorsus alterius ordinis, ac rationis, desumereturque ab illo *prædicato objecti intrinseco*, quod de facto attendit DEUS, dicique posset *præponderantia physica*, vi cujus aliqua bonitas prævalet opposito, uti explicat *Lugo*. *Ratio allata e Suarezio* distinguitur. Hæc judicia: *bonum est faciendum, malum vitandum &c.* sunt vera, *per se*, & *independenter* ab extrinseco, sic ut non respiciant terminum, tamquam *objectum*, seu *connotatum* extrinsecum, *cui consentanea* sint. N. A. Sic ut evidentia veritatis non indigeat extrinseco, *sed per se* sat rapiat intellectum. C. A. & D. C. Ergo etiam voluntas his judiciis conformis *per se* jam erit honesta, si hæc judicia sint regula honestatis prima. C. C. Si tantum sint *applicatio regulæ primæ*, seu *regula secunda*, per Divinam legem jam regulata: *Subdist.* Voluntas erit honesta *formaliter*. N. *fundamentaliter*. C. C.

Neque Respublica obligare posset efficaciter, universaliter, legeque proprie tali.

Ad 2. *Argumentum* negatur, quod *ex Dei voluntate* ejusmodi actus, *materialiter mali*, possent *non esse mali*, *vel dispensabiles*. T. D. Lex Dei non dicit actum *necessarium*, sed *liberum* libertate *antecedente*, sic ut Deus potuerit naturam rationalem producere, vel non producere. C. A. Liberum libertate *consequente*, sic ut, producta libere natura rationali, possit actus ejusmodi *materialiter malos*, hoc est, *fini*, *ac rationi dissonos*, non prohibere, vel in iis dispensare. N. A. & C. Voluntas DEI, seu lex æterna, quatenus pro suo objecto habet opera ad extra, liberrima fuit ad creaturam rationalem producendam: sed, *facta hypothesi productionis*, necessarium illi est *necessitate consequente*, eandem sapienter per suam legem gubernare, præcipiendo, vel prohibendo actus, *qui ex ipso objecto* jam *materialiter*, boni, vel mali sunt. *Unde* rationem additam *Dist.* Nulla datur voluntas in Deo efficax ad creaturas, quæ sit necessaria *absolute*, & nulla supposita determinatione libera priore, C. Quæ sit necessaria *conditionate*, seu ex hypothesi liberæ determinationis. N. Sic DEO liberum est *absolute*, ut creaturæ aliquid promittat; *sed necessarium*, ut promissum servet, quia teste Apostolo: (a) *DEUS fidelis permanet*, *& se ipsum negare non potest*.

Multo minus sequitur ejusmodi actus posse non esse prohibitos seu malos, vel dispensabiles ex supposito hominis, libere a Deo creati.

Neque dicas 1. Illa bonitas, vel malitia actus, *ex objecto jam præsupposita ad legem Dei*, non est mere *materialis*, *& physica*: quia non est *indifferens* ad esse bonum, vel malum *moraliter*. Item; ideo DEUS præcipit, vel prohibet actum, quia movetur a præsupposita difformitate, vel conformitate actus *cum ratione*: ergo a præsupposita malitia *formali*. Nam

Negatur *ant.* 1um: Ratio addita Dist. Non *est indifferens*, ut quædam mala physica, quæ *per se*, seu ex objecto nullam habent contrarietatem cum fine homini indispensabiliter proprio. C. Quæ habent contrarietatem, *uti odium*

Et licet illa malitia, præsupposita in objecto, non sit indifferens ad esse malum moraliter, non tamen hoc ipso & independenter a lege DEI jam est mala moraliter.

---

* *Caramuel* Theol. Reg. disp. 2. n. 22. Illam malitiam actionum *physicam* vocat *deordinationem realem respectu alterius entis*, uti v. g. occisio canis est mala physice *respectu canis*, quia est deordinatio ab appetitu canis, quo cupit suam conservationem; sic homicidium, abstrahendo a lege Divina, esset malum *physice*, quia contra appetitum hominis exercitum.

(a) 2. ad *Timoth.* 2.

odium DEI, *mendacium &c.* N. *supposit.* quod hæc mala physica debeant esse *indifferentia* ad esse bonum *moraliter*. Nam ratione oppositionis ejusmodi *fundant* exigenciam, ut non possint non prohiberi a DEO. *Ratio est*, quia, si fingeretur, hæc non posse displicere, ac prohiberi a DEO, id cederet in præjudicium Creatoris, & alicujus Divinæ perfectionis. Hinc etsi malitia illa antecedens, in odio DEI, seu mendacio, *sit mere materialis*, *& physica*, permitti tamen non potest, uti permitti possunt alia mala physica: quia hoc ipso, quod præjudicaret Sapientiæ, & Providentiæ Creatoris, ac Gubernatoris Divini, causaret *negationem*, *seu desitionem DEI*, quod est malum physicum omni morali majus. *Ad alterum Ant.* negatur suppositum, quod *Deus*, *proprie loquendo*, moveatur ad hoc, vel illud prohibendum, ab illa materiali malitia actus; sed movetur potius a sua perfectione: quia nisi prohiberet v. g. *odium DEI*, posset contemni; *nisi furtum vel mendacium &c.* foret malus Author naturæ, & pessimus Gubernator Universi. Quia tamen juxta alios moveri *potest motivo finito*, si hoc post se trahat *motivum infinitum* suæ perfectionis, *distinguitur Ant.* Ideo DEUS prohibet actum, quia movetur a præsupposita difformitate actus cum ratione, ita ut hæc difformitas sit *ratio malitiæ formalis*. N. Ita ut sit *ratio malitiæ fundamentalis*, *seu physica*. C. Formalis malitia non est, quia non est *difformitas cum prima regula honestatis*, qualis ratio, utpote ipsamet regulata, esse non potest, uti dictum.

Sed nec in furto, homicidio, fornicatione qua tali, unquam fuit dispensatum a DEO, sed mutata solum materia, ne amplius furtum &c. fuerit.

Neque dicas 2. Si odium DEI, blasphemia, mendacium, antecedenter ad legem DEI, sunt *materialiter mala*, ratione *oppositionis physicæ* cum fine, creaturæ rationali indispensabiliter præfixo, vi cujus in nullis circumstantiis permitti possunt absque præjudicio, redundante in Deum, tunc etiam, *hanc ipsam ob rationem*, *erunt materialiter* mala furtum, homicidium, fornicatio &c. falsum hoc; nam *dispensatum* in his a DEO *cum Israelitis*, *Ægyptum* spoliantibus; *cum Phinees* interficiente *Zamri*; cum Propheta *Osee*, ex fornicatione filios generante &c. ut multi volunt. *Sed C. Maj. Negatur Minor*. Dispensatio, quæ est *obligationis relaxatio*, non intercessit in furto &c. sed mutatæ solummodo sunt a DEO circumstantiæ, ne fuerit *furtum*, hoc est, *ablatio rei alienæ*; ne fuerit *homicidium*, seu *occisio proximi privata authoritate*; ne fuerit *fornicatio*, hoc est, abusus corporis *alieni illegitimus*. * Unde sicut odium DEI, mendacium &c. ex objecto formali, quod est aversio a Deo, deceptio proximi; *ita & furtum*, *homicidium*, *ac fornicatio* ex fine, & circumstantiis, antecedenter ad legem DEI, contrariantur fini hominis creati, præsertim Divinæ Providentiæ in gubernando Universo, adeoque in se sunt æque materialiter mala, nullisque in circumstantiis dispensabilia. **

Unde implicat agere rationi difformiter, quin saltem implicite attingatur lex DEI.

Ad 3. *Argumentum*, quo dictum est, quod si natura rationalis non foret prima regula moralitatis, sequeretur, eum, qui ageret quidquam *difforme rationi*, *cognitum ut tale*, *sed cum ignorantia invincibili Divinæ legis*,

* Non placet eorum responsio, qui ajunt, DEUM dispensare non posse in præceptis, quæ sunt de jure Naturæ *absoluto*, hoc est; menente eadem materia, & circumstantiis, sub quibus sunt moraliter mala; posse tamen *dispensare* in iis, quæ sunt de jure Naturæ *conditionato*, mutando materiam & circumstantias, sub quibus non sunt sub jure naturali, nec obligant. Nos siquidem non admittimus *jus naturæ conditionatum*, neque *dispensationem* ejusmodi, *nimis improprie dictam*.

** Expeditius prope *Puffendorfius* in specimine controv. c. 6. qui sepositis vocibus *furti*, *fornicationis*, *homicidii*, &c. quæ jam denotant *moralitatem*, seu actum *lege vetitum*, abstrahit *esse physicum a morali*, illudque ait indifferens ad esse honestum, vel inhonestum v. g. occisionem hominis esse indifferentem ad esse legitimam. vel illegitimam; nec nisi accedente lege DEI fieri talem *moraliter*, eo modo, quo in actibus aliis, natura sua indifferentibus. Quidquid *sit*, *in modo loquendi* judicium nostrum non interponimus.

legis, seu *cum incogitantia inculpabili de DEO*, non peccaturum *formaliter*, vel saltem peccato æternum punibili. Nam

℞. D. Sequeretur, non peccaturum *formaliter*, si tantum *non explicite*; *& sub conceptu formali* legis Divinæ, seu DEI, quidquam ageret rationi difforme. N. Si neque *implicite*, *& sub conceptu Divinæ legis confuso*, aut *convertibili* cum DEO quidquam ageret rationi difforme. N. Suppositum, quod possibilis sit ejusmodi ignorantia *invincibilis*, vel incogitantia *inculpabilis*. Ratio negandi est, quia *deliberate* operans *contra rationem*, *qua talem*, cognoscit *obligationem conscientiæ inevitabilem*, actum ejusmodi omittendi; adeoque actum hunc *esse universaliter*, *ubique*, *& pro semper* illicitum, ac præ malis omnibus vitandum: ergo cognoscit, saltem confuse, obligationem *universalem*, ac *indefectibilem*: ergo & potestatem supremam, *universaliter*, & *efficaciter* obligantem, *potentem punire*, & præmiare: atqui hoc est prædicatum convertibile cum regula prima honestatis, seu lege Divina; item cum DEO, ejus dignitate suprema, fine ultimo universali, super omnia appetendo: ergo &c.

A. P. Ejusmodi cognitio, *saltem confusa*, est principium *primum*, *& universale* moralitatis, sine quo explicari nequit, quid sit agere *moraliter*; quid *sit usus rationis; quid dictamen conscientiæ, seu illud Lumen Divinum, super nos signatum;* adeoque *necessarium est* ad moraliter agendum: ergo necessario *a Deo*, *ut Authore Naturæ*, omnibus est inditum. A. colligitur ex eo, quod ad agendum *moraliter*, seu *ad usum rationis*, non sufficiat, agnoscere *qualemcunque disconvenientiam cum ratione*; secus & infans *moraliter* ageret, induens ocreas majores se: & patet ex brutis, quibus natura dictat, in nullis circumstantiis lupo capiendos mures &c. C. patet: Nam sicut pertinet ad Providentiam, & Sapientiam Dei, ut prima principia non ignorentur omnimode a rationis capaci respectu scientiarum: ita ad eandem spectat, ut ne nesciantur prima principia moralitatis: secus enim homo destitueretur necessariis mediis, nec posset obligari ad *moraliter* agendum, finemque ultimum, etiam naturalem, consequendum.

Neque dicas 1. Rudissimus quidam *Menalcas*, cognoscens mendacium esse quidem *contra rationem*, non tamen hoc ipso cognoscit esse, *omnibus in circumstantiis*, prohibitum, nisi per discursum instructus, quod etiam sit illicitum ad salvandam vitam proximi: ergo non cognoscit legem universalem obligantem *semper*, hoc est, Divinam. *Saltem loquendo de iis, quæ clare connexa cum primis moralitatis principiis.*

℞. *Transf.* A. D. C. Ergo non cognoscit legem *universalem*, obligantem *semper*, quo ad mendacium *simpliciter*. N. C. Quo ad mendacium affectum *his circumstantiis T. C.*

Neque dicas 2. Dicens præcise, *nolo occidere innocentem*, *quia id dissonum rationi*, *cum nec ego innocens occidi vellem*, non cognoscit ullum prædicatum convertibile cum DEO: ergo. *Si nec confuse cognosceret legem DEI, non ageret moraliter.*

℞. Si meram cognosceret indecentiam, absque ulla obligatione, vi cujus neglectæ redderetur vituperabilis, non ageret *moraliter;* sicut nec parvulus, induens togam majorem se: si cognoscit obligationem, cognoscit obligantem, adeoque prædicatum convertibile cum DEO.

Neque dicas 3. Etsi quis cognoscat prædicatum convertibile cum DEO, non tamen cognoscit *esse* convertibile, seu *ipsam convertibilitatem cum DEO;* sed illud tribuit rationali naturæ, conscientiæ, legislatori humano, Reipublicæ: ergo non cognoscit DEUM, seu legem DEI. *Ad cognitionem vero confusam non requiritur, ut cognoscatur ipsa convertibilitas prædicati cum Deo.*

℞. T. A. D. C. Ergo non cognoscit DEUM *clare*, qua talem. C. C. Non cognoscit *confuse*, quod sufficit. N. C. Error ille, quo naturæ, vel conscientiæ tribuitur obligatio, est tantum *vincibilis*, cum etiam rudi dictamen synteresеos suggerat: inhonestum *universaliter*, *ab omnibus*, *ubique*, & *semper* esse vitandum: ergo cognoscitur, dari potestatem supremam obligantem, quæ

nequit

nequit esse Natura, vel Respublica defectibilis, saltem in occultis: hujus autem veritatis notitia, dubium, vel suspicio, seu advertentia, saltem exercita, & confusa haberi potest; immo etiam debet a rudi: secus deficiet Natura in primis principiis moralitatis.

Unde & rudes habent cognitiones universales, saltem virtualiter.

Neque dicas 4. Quando rudes agunt *moraliter*, saepe non habent cognitiones *universales* v. g. hoc esse *semper & ab omnibus* fugiendum; esse contra legislatorem, *cunctis superiorem &c.* sed plerumque non habent nisi cognitiones *particulares*: v. g. hoc esse contra legislatorem *particularem*; dedecere *naturam*; *sibi esse* illicitum: atqui haec praedicata non sunt convertibilia cum DEO.

℟. D. A. Non habent universales *formaliter*, *explicite*, *& clare*, C. A. Universales *virtualiter*, *exercite*, *& confuse*. N. A. & C. *Exercite* semper fit aliqua reflexio ad principia prima, & universalia conscientiae; secus Natura deficeret in necessariis ad agendum *moraliter*.

Neque sufficit ad agendum moraliter cognitio difformitatis cum sola ratione.

Neque dicas 5. Sufficit ad moralitatem, quod actus appareat dissonus Naturae rationali, & ab ea prohibitus: ergo.

℟. N. A. Quia omne honestum exigit, praecipi; inhonestum prohiberi *efficaciter*, & *indispensabiliter*, *ubique*, & *semper*: hoc haberi nequit a Natura, ut dictum.

Est forsan talis actus non absolute foret impossibilis.

Neque dicas 6. Saltem *est possibilis* ejusmodi actus, qui cognoscatur *esse difformis rationi*, quin tamen, ex ignorantia *invincibili*, vel incogitantia *inculpabili* cognoscatur *esse difformis legi Divinae*: atqui talis esset actus *moralis*, peccatum saltem *philosophicum*, quin esset offensa Dei, aut mereretur poenam, saltem aeternam. *Major* P. Quia non apparet implicantia, saltem ex dictis. 2. Quia difformitas cum ratione, & lege Dei, sunt duae formalitates, utique praescindibiles, sicut malitiae furti, & sacrilegii. ℟. D. *Maj.* Saltem *est possibilis* loquendo *moraliter*, vel *ordinarie*. N. M. *Absolute* non est *impossibilis* in casu metaphysico. *Omitto Maj.* Rationes allatae saltem probant *implicantiam moralem*, quod sufficit ad scopum praesentem: neque est paritas cum furto sacrilego; nam formalitates *furti*, *& sacrilegii*, sunt satis disparatae, nec ita connexae, ut una species formalitatis necessario excitet speciem alterius; sicut tamen, *moraliter loquendo*, contingit in rationis compote, & cum advertentia ad rationem agente: immo species *de obligatione naturali* sunt ipsae species *de obligatione Divina*. *Ad Min.* Siquidem talis actus adstruatur absolute possibilis, esset inhonestus saltem *materialiter*, offensaque Dei *materialis*, & teste *Lugone* mereretur Dei indignationem, saltem temporalem: quia foret actus, *aliquo modo moraliter malus*, utpote factus contra aliquam, seu proximam regulam moralitatis, nempe contra rationem: ergo operantem redderet vituperabilem, & Deo, tanquam Authori Naturae, Gubernatorique, cui agendo contra Naturam praejudicaretur, tribueret jus ad indignationem, ac poenam, etsi foret sine advertentia ad Deum, seu Legem Dei. *Consequentia* liquet a paritate Principis, punientis injurias, etiam aliis subordinatis, seu subditis, factas: Parentis, filio indignantis, si quid agat contra suum statum &c.

§. 2.

§. II.

De existentia, essentia, & proprietatibus Legis aeternae.

De existentia legis aeternae.

Quaeritur II. *An sit Lex aeterna?*

Datur.

℟. I. *Affirmative*. Ratio est 1. Quia Deus evidenter habet providentiam, quae necessario supponit *aeternam quamdam rationem practicam* totius gubernationis in Universo: atqui *haec ratio*, in Dei mente *descripta*, & decreto *firmata*, se habet *per modum Legis* respectu creaturarum: ergo. *Min.* P.

Haec

Hæc *ratio æterna* non est mere *idea*, vel potius exemplar; hoc enim magis constituitur ut principium operandi *respectu artificis*: sed se habet *per modum præcepti*, respectu rei per ideam producendæ: unde potest *dici imperium*, quatenus involvit respectum ad effectus in tempore; nec requiritur, ut sit *promulgata* pro semper, sed ut ex parte Legislatoris sit *promulganda* pro suo tempore. * Nam illa ratio, in mente Legislatoris stabilita, quia, *æterna & immutabilis*, censetur *in ratione Legis* completa; eo quod sine sui mutatione *pro tempore* obliget: etsi aliæ leges, quia ex hominis decreto mutabili, non nisi per promulgationem *in ratione Legis* firmentur, ac compleantur, cum ante promulgationem sese habeant potius *per modum propositi* ferendi legem, quam *per modum Legis* firmiter latæ, ac stabilitæ.

Ratio est 2: Quia ratio illa in mente Dei, etsi *respectu nostri* non videatur esse lex *lata* ab eterno, sed *ferenda* primum in tempore, est tamen suo modo jam *lata ab æterno*, etsi *promulganda* in tempore, & ex usu Sanctorum, Theologorum, Philosophorum appellatur simpliciter *Lex*, a quorum sensu, & idiomate in vocibus non recedendum.

℞. II. *Lex æterna habet vim obligandi homines*. *Ratio est*: quia est *proprie lex*, & Deus Legislator habet supremam potestatem imperandi: ergo & obligandi. *Habet vim obligandi.*

Quæritur III. Quæ sit materia legis? *De materia legis æternæ.*

℞. I. *Actus liberi Dei, operantes ad extra, quatenus morales, & honesti, non sunt materia legis æternæ*. *Ratio est*: Quia lex æterna, ut est regula actionis honestæ, *respectu Dei*, neque habet rationem *legis positivæ*, neque *naturalis*. Non *positivæ*; quia concipi nequit, ut posita per liberam voluntatem potentis Deo præcipere, eumque suo præcepto obligare. Non *naturalis*: quia ratio illa Numinis, practica de agendis, mere *indicat*, quid rei natura habeat: lex autem fit *voluntas*, aut *intimatio voluntatis*; fit mere *directiva*, *non coactiva &c.* *Actus liberi DEI, operantes ad extra, non sunt materia Legis respectu DEI.*

℞. II. *Actus Dei liberi, operantes ad extra, quatenus artificiales suo modo in creatione, & gubernatione Universi, non sunt materia legis æternæ respectu Dei, etsi sint respectu creaturarum capacium*. *Sed possunt esse respectu creaturarum.*

Ratio est: Quia, cum Deus constituit legem æternam circa gubernationem creaturarum, pro ipsis creaturis illam statuit, ut ad ejus normam moveantur, non vero illam sibi imponit, ut ex ejus præscripto gubernare cogatur. Unde etsi Deus, ex infinitis modis fabricandi, regendique Mundi, certam sibi normam præfixerit, hæc tamen *lex* dici nequit, quia non a Superiore posita, directiva potius, quam obligatoria, pro libitu tollenda: adeoque & locutio illa, quod Deus non possit quædam facere *secundum legem ordinariam*, mere est metaphorica, dicens modernam providentiam, a qua recedere nequit, non *quia obligatus*, *sed quia immutabilis*.

℞. III. *Omnes actiones morales sunt materia legis æternæ*. *Omnes actiones morales sunt materia legis æternæ.*

Patet, quia vel prohibentur, vel præcipiuntur; *Indifferentes*, & quæ de consilio, sunt materia legis vel *quo ad modum*, ut vult *Suarezius*; vel quod planius, *reductive*, ac *minus proprie*, quatenus lex sumitur pro quacunque dispositione Gubernatoris, sub qua etiam *permissio* & *consilium* comprehenditur.

Quæritur IV. Quid sit, & in quo consistat lex æterna Dei? *De essentia legis æternæ, consistente in actu libero DEI.*

℞. I. *Consistit in actu libero Dei*. Ratio est: quia *pro materia*, ut dictum, habet *opera Dei ad extra*; nam jubet servare ordinem naturalem, & prohibet illum invertere. Jam sic: ordo naturalis non est nisi in rebus creatis: ergo, sicut hæ liberæ sunt, ita & lex æterna involvit respectum liberum. Inde

* Sic providentia DEI est *æterna*, etsi *ab æterno* non gubernet: ita lex est *æterna*, etsi *ab æterno* non obliget, sed *ut promulgata* in tempore.

Angelicus : (a) *Æternus Divinæ mentis conceptus habet rationem legis æternæ , secundum quod ordinatur ad gubernationem rerum , ab ipso præcognitarum* .

Adeoque voluntatis. ℟. II. *Unde includit actum Divinæ voluntatis* . Nam libertas Dei est formaliter in voluntate Dei . Ex quo colligere est primo . Quod lex æterna , *qua libera* , non sit simpliciter necessaria , etsi immutabilis , uti alia decreta Dei libera . 2. Quod non sit in actu intellectus , ut antecedit *ratione nostra* decretum Dei liberum : quia in actu intellectus *ut sic* non est libertas . 3. Quod , licet in intellectu Divino , ut sic concepto , sint dictamina legis naturalis V. G. *non esse mentiendum* , *punienda esse mala &c.* hæc tamen , ut considerata ad Deum , non habent rationem legis , ut dictum : neque considerata ad creaturas habent rationem legis , sine actu voluntatis Divinæ ; quia non sunt imperia , nec practice movent ; sed sunt quasi cognitio speculativa talium objectorum . 4. Quod lex æterna consistat *formaliter* in decreto Dei libero , statuentis ordinem servandum a partibus Universi in ordine ad bonum commune ; sic ut *in creaturis* , *intellectu carentibus* , præcipiat *non loquendo* , sed *operando* per inclinationes rebus inditas ; * in creaturis rationalibus *præcipiendo* , vel *prohibendo* &c. 5. Quod decretum Dei sit velut anima , & virtus legis Divinæ , a qua tota vis obligandi descendit . 6. Quod ab *Angelico* sit dicta *conceptus Dei æternus* , quatenus intelligi potest etiam in actu intellectus Divini , sed *subsequente* decretum illud , vi cujus actus intellectivi Deus judicat determinate , quæ ratio sit tenenda in gubernatione rerum , sicque in se præconcipiat legem , quæ unicuique rei suo tempore præscribenda sit . 7. Quod differat *ab idea* , quæ etiam est de re possibili , sicut actus voluntatis ab actu intellectus . Quod differat *ab exemplari* , involvente causalitatem aliquo modo actualem , ad cujus imitationem aliquid fiat , vel futurum sit , quatenus exemplar respicit *DEUM* , *ut operantem* ; lex *creaturam* , vel *DEUM obligantem* creaturas . 8. Quod differat *a providentia* , quatenus ratio divina , ut habet *rationem legis* , constituit veluti regulas *universales* , secundum quas res omnes moveri debent , & operari ; *providentia* vero de singulis rebus *in particulari* disponit , & ita est veluti ratio exequendi , & applicandi legem . Nam lex dicit jus in communi constitutum ; providentia vero curam , quæ de singulis actibus haberi debet : unde Angelicus providentiam *non nominat legem æternam* , *sed aliquid ad legem æternam consequens* . (b)

De proprietatibus legis æternæ. *Quæritur V. Quotuplex sit lex æterna? Quis ejus effectus? & an sit causa legum omnium , sic ut per illas innotescat , & obliget?*

Est una in se. ℟. I. Lex æterna *in se* est *una* , quia simplicissima , uti patet : ratione nostra *est multiplex* secundum plures leges formaliter distinctas .

Effectus est multiplex. ℟. II. Effectus legis Divinæ , ut præcipientis moraliter creaturis intellectualibus , sunt *actus boni morales* , quatenus ad illos movet , & obligat . Actus mali , etsi sint materia legis æternæ , non tamen sunt effectus , nisi *negative* , vel *positive* ut *puniti* .

Est legum omnium causa. ℟. III. Lex æterna est causa legum omnium , sic ut ab illa , tanquam participationes , vim obligandi habeant . *Ratio est* : quia humanæ legis proprietas est , ut sit justa , seu rationi consona ; & ut sit efficax ad obligandum : atqui utraque est a lege æterna : nam omnis recta ratio creata est ex participatione Divini luminis , *signati super vultus nostros* ; inde *S. Augustinus* : (c) *nihil est in temporali lege justum* , *quod ex lege æterna non derivetur* . Item omnis potestas hominum a DEO est juxta illud ; (d) *per me* Reges

(a) Q. 91. A. 1. ad 1.
* Inde illud Proverb. 8. *Legem ponebat aquis* , *ne transirent fines suos* .
(b) Q. 5. de Verit. A. 1. ad 6.
(c) L. 1. de liber. arbitr. c. 6.
(d) Proverb. 8.

Reges regnant, & legum conditores justa decernunt. Hinc lex *Divina*, ut formaliter est in Legislatore Divino, est ipsa lex æterna; sed ut est in creaturis; *per cognitionem* sufficienter proposita, ad se vel alios, quo ad supernaturalia gubernandos, est *participatio legis æternæ*. Lex autem humana, etsi participet vim obligandi a lege æterna, secundum illud principium, quo lex æterna jubet, obediendum esse Superioribus, non tamen ideo dici potest *divina*: quia, ut a Legislatore humano, & in subditis, est aliquid mere humanum. Unde patet discrimen inter legem Divinam, & humanam: nam illius obligatio *est immediate a DEO*; siquidem, ut est in homine, non obligat, nisi quatenus indicat voluntatem Divinam. Hujus autem obligatio non *est immediate a DEO*; quia, ut est in subditis; respicit *immediate* voluntatem Principis, a qua est obligatio *proxima*, *etsi radicaliter* derivetur a lege æterna.

Patet 2. Legem æternam non *per se ipsam*, sed per alias leges, vel in illis innotescere hominibus. Quia voluntas Divina non nisi per signa, vel effectus a nobis cognosci potest.

Patet 3. Quod lex æterna non obliget, nisi *ut promulgata* in tempore, hoc est, ut applicata per legem, seu Divinam seu humanam.

§. III. §. 3.

Quæritur VI. An lex æterna sit principium directivum, seu prima regula objectiva moralitatis?

Regula prima objectiva est lex Divina. Quia sola proprietatibus debitis prædita.

℞. I. *Affirmative*. P. Regula prima moralitatis est illa, quæ proponitur a conscientia, *ut primo regulans* actus morales, & quidem *cum virtute* obligandi *suprema*, *universali*, *summe æstimabili*, *ac efficaci ubique & semper*: atqui talis regula est *sola lex æterna DEI*: ergo. *Major* supra est declarata: *Min. P.* Hæ conditiones soli competunt legi Divinæ, ut patet partim ex dictis, partim patebit amplius ex dicendis. *Nam est primo regulans*: quia prima radix omnium prædicatorum, in quibus alii *moralitatem objectivam* constituunt. Sive enim cum *Esparza* statuatur *in conducentia rei ad ultimum finem*; sive *cum Lugone in præponderantia physica*, vi cujus aliqua bonitas prævalet opposito; sive *cum Suarezio*, & *Vasquezio in convenientia rei ad naturam rationalem &c.* hæc omnia tandem fundantur *in lege Divina*, vi cujus magis conducunt ad ultimum finem; sunt meliora oppositis; vel magis conveniunt naturæ rationali. 2. *Est regulans universaliter*, non modo *in objectis indifferentibus*, ut patet; sed etiam *in materialiter malis*, ratione oppositionis physicæ cum fine creati hominis, seu *felicitate*, *naturæ rationali propria*; quæ objecta regulat *formaliter*, sic ut sub uno conceptu legis Divinæ tota ratio moralitatis comprehendatur: 3. *Est regulans* cum virtute *obligandi supremâ*, *indefectibili*, quia divina: *est æstimabilior* omnibus bonis, malisve creatis &c.

Et consistit principaliter in actu voluntatis Divinæ, & dictamine rationis cum applicante.

℞. II. *Lex Divina*, stricte sumpta, *ut obligans* præcipiendo, vel prohibendo, si spectetur *in homine*, tanquam regulato, connotat, *ipsum dictamen rationis*, applicans legem objectivam. Si spectetur, *ut est in DEO*, juxta aliquos, secundum declarata superius dicit *actum intellectus Divini*, quo judicat rem, seu materiam ferendæ legis, subditis ad eorum felicitatem esse necessariam, vel convenientem, & expedire, ut illis servanda præcipiatur. Juxta alios dicit *actum voluntatis Divinæ*, *quo efficaciter* vult obligatos subditos ad observandum id, quod judicat, ipsis vel esse expediens, vel necessarium: Juxta alios consistit *in complexo utriusque actus*. Verius, cum legis primaria proprietas *sit dirigere*, *ac obligare*, saltem *principaliter* lex Divina consistit *in actu voluntatis*, dicente *Angelico*: (a) *Ipsa DEI voluntas est prima regula*, *qua regulantur omnes natura-*

(a) 1. 2. Q. 104. A. 1. ad 2.

turales voluntates. 2. Unde dictamen conscientiæ, proprie loquendo, *non est lex*: non enim obligat *ut quod*, sed *ut quo*, applicando legem, ut dictum; lex autem Divina, ut obliget *in actu secundo*, debet promulgari per dictamen conscientiæ, vel per leges inferiores humanas, habentes vim obligandi a Lege Divina assistente. 3. Lex DEI hic sumitur etiam latius pro *suadente*, vel mere *etiam permittente*.

Est universalis regula, saltem pro creatis.

℞. III. *Quæ opponi solent huic regulæ moralitatis, inefficacia sunt*. Nam *dicunt* 1. Lex Divina non est *regula universalis*: ergo. A.P. Non est regula *respectu DEI*, cujus actus sunt honestissimi, sine conformitate cum lege Superioris. 2. *Non respectu hominum*, quia alias possent honeste velle, quod DEUS vult: V. G. *Occisionem inimici, Parentum, damnationem reproborum &c. &c.* Adde, quod multa sint inhonesta, quia sunt contra leges mere humanas.

℞. N. A. Ad 1. Lex divina est regula pro creatis, cum actus *DEI*, *essentialiter recti & indefectibiles*, non indigeant regula, nisi dicere velis, voluntatis divinæ actus conformari sapientiæ, rectitudini infinitæ, tanquam regulæ improprie tali. *Ad* 2. *D.* Possent homines velle v. g. *damnationem reproborum &c.* si DEUS velit, hoc illos velle, & tali modo. C. Secus. N. Additam rationem D. Sunt contra leges *mere humanas*, non habentes tamen vim obligandi, nisi a lege DEI assistente. C. Secus. N. Assistit autem, quatenus vult, & præcipit, ut observentur omnes leges humanæ, legitime latæ.

Est primaria saltem respectu actuum humanorum.

Dicunt 2. Lex Divina non *est regula primaria*: ergo. A. P. Præsupponit sapientiam Dei, cui debet conformari voluntas. R. N. A. Etsi enim non voluntas, seu Lex Divina, *respectu Dei & formaliter*, sit *primum* prædicatum in Deo; est tamen primaria regula *respectu actuum creatorum*. Nam sapientia, vel bonitas Dei, secundum se præcise, non opponitur actibus, de se indifferentibus, qui tamen per prohibitionem Divinæ voluntatis fiunt mali.

Est sufficiens, cum actus, saltem humani, non sint æqualiter conformes, vel difformes legi Divinæ.

Dicunt 3. Lex Divina *non est sufficiens regula* ad distinguendam actuum moralitatem: ergo. A. P. Sequitur omnes actus *Dei æqualiter* esse honestos, seu velit, seu nolit incarnationem. 2. Omnes actus hominis *æqualiter* esse conformes, vel difformes Legi Divinæ.

℞. Actus Dei intrinsecos esse *æqualiter* honestos, seu bonos; cum, *teste Angelico*, Deus, etsi possit facere *melius substantive*, hoc est, *meliorem* rem; non tamen possit facere *melius adverbialiter*, hoc est *meliore* modo, seu ex majore sapientia, & bonitate (a). Hinc per volitionem Incarnationis Deus est solummodo magis laudabilis *laudabilitate extrinseca* propter majorem gloriam accidentalem.

Ad 2. *N.* Nam actus humani non sunt omnes *æqualiter* conformes, vel difformes voluntati Divinæ, cum hæc aliquos magis, alios minus approbet, vel prohibeat. Sic levius prohibet leve mendacium, quam homicidium. Immo sicut actus humani sese invicem excedunt in perfectione *ratione objecti* melioris, *tendentiæ*, vel *intensionis* &c. ita & excedunt in honestate. Unde objectum *magis honestum* præ altero est, quod expedit Deo magis placere, quam alterum, eo quod per hanc ipsam Dei complacentiam plus boni afferat, quam mali: tale v. g. est *virginitas* respectu matrimonii. Objectum *magis inhonestum* est, quod magis displicet Deo, amari a creatura: *necessario inhonestum*, quod, si fingeretur, aliquando posse non displicere Deo, id cederet in præjudicium Dei, ut sapientissimi Creatoris, vel providi, justique Gubernatoris.

Unde lex dicitur quidem ordinatio rationis, non nisi ut directa a ratione.

Dicunt 4. Juxta *Angelicum lex est ordinatio rationis ad bonum commune, ab habente potestatem promulgata*: (b) ergo principaliter est actus intelle-

(a) 1. P. Q. 25. A. 6. ad 1.
(b) 1. 2. Q. 90. A. 4.

tellectus. ℞. D. A. Est *ordinatio rationis*, hoc est, *actus elicitus* a ratione. N. A. Hoc est, *actus directus* a ratione, seu a quodam prævio actu intellectus. C. A. D. C. Ergo est actus rationis *tantum*. N. *Etiam* voluntatis: Subdist. Sic *ut principaliter* referatur tamen ad voluntatem. C. *Ut principaliter* referatur ad intellectum. N. C. Sanctus Doctor ait, (a) unum Angelum alteri loqui *ordinando* suos conceptus ad alterum: ergo per ly *ordinatio* principaliter intelligit actum voluntatis.

Quæritur VII. Quæ circa regulam moralitatis objectivam inter Moralistas protestanticos jurgia?

Puffendorfius de regula objectiva moralitatis, non male se defendit contra suos, etsi modo loquendi minus curata ansam cavillationibus dederit.

℞. I. Plura *Puffendorfius* est expertus a suis, * quos tamen, dente satis acuto retudit, errorisque *de perseitate* turpitudinis & honestatis, *independenter a Lege Dei*, haud imperite coarguit. Nam si rite combinetur ejus doctrina, saltem ut declarata in apologia, (b) & appendice, (c) a supra traditis non admodum abludit. Fatendum tamen, quod Theologici idiomatis rudior, quia contemptor, ansam dederit *loquendi modo, minus curato*, ut illi imputarentur *errores, etiam citra meritum*. Sic ex hisce verbis: *in beneplacito Dei fuit, qualem ei* (homini) *quem creaturus erat, naturam vellet assignare*: (d) arguitur a *Velthemio*, quasi sentiret, Deo fuisse liberum, *homini* hanc vel aliam assignare naturam, *sic ut essentia hominis*, seu *combinatio* animalitatis ac rationalitatis, æque voluntatem Dei liberam præsupponat, *ac existentia hominis actualis*, qua *sine essentia* recte considerari haud possit, id quod *Puffendorfio* nunquam incidit, ut ejus mentem recte explicat *Julius Rondinus*. (e) Sic quia non semel legem divinam, æque ac hominis creationem, ad beneplacitum Dei liberum, *haud satis distincte*, retulit, intulere Censores, ab eo utramque *eodem modo* attribui Deo liberam, cum tamen creatio hominis Deo fuerit *libera absolute & immediate*; lex homini danda solummodo *mediate*; immo, quia lex supponit creationem, *Deo necessaria* fuit ex suppositione: non enim poterat Deus non prohibere *blasphemiam, mendacium*, necessitate actus *consequente*, seu *hypothetica*, ut ipsemet declarat *Puffendorfius*. Sic actiones, quas, *natura sua inhonestas*, Adversarii adstruunt, is non male asserit indifferentes *indifferentia physica*, cum v. g. occisio hominis *in se* esse possit *legitima moraliter*, vel *illegitima*, per legem Dei præceptivam, vel prohibitivam; hanc tamen indifferentiam male in omnes actiones *absque distinctione* extendit. Certe blasphemia, mendacium &c. hanc *indifferentiam physicam* ad esse malum, ratione contrarietatis physicæ, quam habent cum fine creationis, *seu felicitate, naturæ rationali propria*, nequaquam participant; sed malitiam quamdam involvunt, *non moralem*, seu *formalem*, quia a Dei lege independentem: *ergo physicam, radicalem*, seu *fundamentalem*, vel quocunque tandem vocabulo exprimi Authores velint.

Ubique fere Scholasticorum catholicorum insulsus nimium contemptor.

℞. II. Non modice tamen errat *Puffendorfius*, ubi *Velthemio* Scholasticorum orthodoxorum authoritatem opponenti, reponit: *Omnia illa testimonia in authoritatem unius ex antesignanis barbariei, puta, Thomæ, aut Scoti resolvuntur, quorum commenta in popularia dogmata evaluerunt, postquam ceteri ista, sine debita inquisitione, in sua scripta transtule-*

(a) 1. P. Q. 101. a. 1.

* Quos inter & *Grotius*: *objectum juris naturalis*, inquit, *sunt actus debiti, & illiciti per se positivi Divini indifferentes. Hinc illos præceptis DEUS, aut vetat, quia ex se justi, aut injusti sunt; hi justé aut injusti sunt, quia DEUS eos præcipit, aut vetat*. L. de Jure Belli, & Pacis c. 1. n. 10. Addit n. 11. *Et hæc locum aliquem haberent, etiamsi daremus, quod sine summo scelere dari nequit, non esse DEUM, aut non curari ab eo negotia humana.*

(b) Contra *Asinium*, ut vocat, *tenebrionem* §. 19. f. m. 25.

(c) *Contra Velthemium, & Gensium &c.* Item de origine moralitatis c. 5.

(d) De Jure Naturæ, & Gentium L. 1. c. 2. §. 6. f. m. 26.

(e) In dissert. epist. *contra Zentgravium* §. 8. f. m. 348.

tulerunt, & uno ansere bibente reliquos omnes sitis corrupit. Præsertim cum notitia juris naturalis valde confusa, & jejuna fuerit, antequam hoc demum sæculo in formam artis redigendo a quibusdam Eruditis labor susciperetur. Papæ! Magnam Angelici, subtilisque Doctoris barbariem! Popularia nimium commenta! Cæcam anserum sequacium turbam, a Protestanticis hesternis feliciter detectam, & abstersam! *

Instructio V. De regula formali actionum moralium, seu conscientia.

INSTRUCTIO V.

De principio directivo, seu regula formali actionum moralium.

§. I.

§. I. Est ratio humana.

QUæritur I. *Quodnam sit principium directivum, seu regula formalis actionum moralium?*

℟. I. *Conscientia*, quæ in genere nil aliud est, *quam ratio humana*. ** Unde nomen traxit *dictamen conscientiæ*, quod ratio nobis per *istud dictet*, quid licitum sit, vel illicitum; quid a Deo præceptum, prohibitum, suasum vel permissum; adeoque pertinet potius *ad intellectum*, quam *voluntatem*, uti pluribus demonstrat *Suarezius*.

Etsi sit applicatio regulæ objectivæ, & ipsa tamen dicitur regula, saltem formalis.

2. *Conscientia* sumitur *pro actu*, & *habitu*. *Actualis* est *actus rationis*, quo quis judicat aliquid, *tanquam conforme, vel difforme Legi Divinæ*, *hic & nunc* agendum, vel omittendum esse per modum consilii, vel præcepti. *Habitualis* est *habitus*, *inclinans* ad ejusmodi dictamina, & prout inclinat ad prima quædam *universalissima* dictamina: v. g. *bonum est faciendum*, *malum vitandum*, *jus cuique tribuendum &c.* dicitur *synteresis*: prout inclinat ad dictamina *magis particularia* v. g. quid *hic & nunc sit* agendum, vel omittendum, dicitur simpliciter *conscientia*. In priore sensu, *seu prout est habitus principiorum practicorum*, *saltem universalium*, a Deo Naturæ Authore, est indita, qui fecit *hominem rectum*, neque naturam destituit in necessariis: unde *teste Angelico*: (a) *oportet*, *naturaliter nobis esse indita principia operabilium, sicut indita sunt principia speculabilium*.

3. Quamvis *conscientia* non tam sit *regula moralitatis*, quam *applicatio* regulæ objectivæ, seu Divinæ legis, communiter tamen vocatur *regula formalis*, quatenus est *intentionalis applicatio regulæ objectivæ*. Hæc autem applicatio fieri potest per dictamina varia. *I. Per dictamen proximum*, quod *immediate* dirigit actum: *per remotum*, quod *tantum mediate*, seu mediante dictamine propinquiore. 2. *Per speculativum*, quod dictat, *quid universaliter* licitum sit, vel illicitum, *præscindendo a circumstantiis determinatis*. 3. Per *practicum*, quod *determinate* dictat, quid in his circumstantiis licitum sit, vel illicitum. 4. *Per directum*, quod judicat ex principiis directis de objecto, vel actu, prout est a parte rei, sive directe, quid sit licitum, vel illicitum *v. g. judico, posse iniri contractum, quia justum.*

5. Per

---

* *Thomasii*, male se reformantis in secundis curis, indeque depromptas *Laurentii Fleischeri* alogias, *queis normam actionum humanarum duplicem*, statuit, *consilium* nempe pro sanis, qui audiunt rationes aliorum; & *imperium* pro stultis, qui rationes rejiciunt; queis item ipsam voluntatem Devinam, *ut consilium*; DEUM vero *ut Consiliarium*, *Patrem*, & *Doctorem*, in præceptis naturalibus ineptit, indignas censemus ventilatione critica: nam eas legisse, est refutasse. Accedit, quod in sua Jurispr. Div. non semel legem Divinam, *velut figmentum Scholasticorum*, insigni sane commento explodat.

** *Angelico* 1. p. q 79. a. 13. *conscientia consistit in applicatione nostræ cognitionis ad ea, quæ agimus ex principiis synteresos:* unde qua cognoscimus facta, ea dicitur *conscientia testificans*; qua cognoscimus facienda, *conscientia instigans*, & *obligans*; qua judicamus facta, *conscientia accusans*, *vel excusans*, *consolans*, vel *remordens*.

(a) 1. P. Q. 79. A. 12. in C.

5. *Per reflexum*, quod judicat cum reflexione ad aliud dictamen, prout scilicet objectum, vel actus cognitioni operantis subſtat: v. gr. *Judico, posse contractum iniri, quia omnibus perpensis judico non esse injustum*. 6. *Per evidens, & moraliter* certum; *per probabile, vel improbabile*; *prudens*, vel *imprudens*; *verum, falsum, dubium, erroneum &c.*

Et quidem proxima.

℞. II. *Conscientia recte dicitur regula proxima moralitatis*, in sensu scilicet explicato. P. Ut actus moralis sit conformis, vel difformis primæ regulæ objectivæ, adeoque bonus vel malus, malitia debet *esse voluntaria*: ergo debet esse, aliquo saltem modo, * *cognita*: ergo debet dari *cognitio applicans* regulam objectivam, seu regula formalis proxima moralitatis: atqui hæc est conscientia: ergo.

Requirit necessario dictamen ultimum practicum de honestate actionis.

2. *Conscientia regulans moralitatem necessario exigit dictamen ultimum practicum de honestate, vel licentia actionis*. P. Si actus moralis posset esse honestus, vel licitus *absque dictamine practico* honestatis, vel licentiæ, tunc sufficeret *dubium practicum* de licentia, vel honestate: hoc non sufficit. *Min. P.* 1. Quia cum tali dictamine, practice dubio, non ageret *quis ex fide*, hoc est, non ageret ex judicio prævio honestatis, exponendo se periculo committendæ inhonestatis: ergo ageret contra legem Dei; saltem *apprehensam*, de cujus existentia dubitat, & simul contra legem *Dei universalem*, quæ jubet, leges Dei particulares servare, adeoque & hanc, de vitando periculo, & deponendo per dictamen reflexum dubio. 2. Quia operans cum dubio practico æquivalenter ita se habet, ac si diceret: *sive hoc sit, sive non sit probibitum a Deo, nihilominus facio*: ergo *æquivalenter* legem, ac Legislatorem contemneret.

Etsi de inhonestate sufficiat dubium.

3. *Conscientia tamen, regulans moralitatem, non necessario requirit ad inhonestatem actus dictamen ultimum, quo judicat actum esse determinate inhonestum, vel illicitum*. Assertum fluit ex priore: nam agens cum dubio practico honestatis, hoc ipso agit inhonestte, ut dictum: ergo non requiritur dictamen conscientiæ judicantis, actum *esse determinate* inhonestum.

§. II.

§. 2.

De conscientia certa. Non requiritur necessario & universaliter dictamen, metaphysice certum, vel evidens de honestate actus.

Quæritur II. Quid observandum de conscientia certa?

℞. I. *Conscientia, regulans moralitatem actus boni, non requirit necessario, & universaliter, dictamen metaphysice certum, vel evidens de honestate actus*. 2. *Sed sufficit certum moraliter*. 3. *Immo regulans moralitatem actus mali, neque exigit dictamen moraliter certum de inhonestate actus*. P. *quo ad* 1. Necessitas hujus dictaminis, ad moralitatem requisiti, nec *authoritate*, nec *experientia*, nec *ratione* satis probatur: ergo.

Quia talis necessitas probari nequit.

A. P. *Non authoritate*: quia contrarii sunt plerique Veteres, atque Recentiores. *Non experientia*: quia Fideles non experiuntur tales reflexiones: certe plures Docti de se negant; rudes vero procedunt *simpliciter*, sine reflexionibus metaphysicis. *Non ratione*: quia si esset ratio, foret hæc, quod cum dictamine, *moraliter* certo, semper debeat dari aliud reflexum, fundatum in aliquo principio evidenti synteresеos v. gr. isto; *honestum, vel licitum est, quidquid aliquis, perpensis omnibus, judicat moraliter certo esse honestum*, quo judicio operans evidenter concluderet quasi per similem discursum: *Quidquid, omnibus rite consideratis, judicatur morali certitudine esse honestum, id evidenter fit honeste: sed ego, rite consideratis omnibus, judico moraliter certe, hanc actionem mihi esse honestam: ergo evidenter a me fit honeste*: atqui hoc suppositum Adversariorum non est efficax:

 ergo.

* *Directe*, vel *indirecte* in quantum scilicet aliquis dedit causam dictamini erroneo, vel ignorantiæ vincibili.

ergo. *Min.* P. 1. Quia nulla est necessitas, experientia, vel ratio talis dictaminis reflexi, cum voluntas possit sine ulla formidine, saltem actuali, amplecti honestatem directe cognitam. 2. Quia, etsi adesset talis certitudo, probari non posset, quod requiratur *vi moralitatis*, multo minus, quod sit *metaphysice evidens*. Nam agens sæpius *nequit metaphysice* scire, an omnia rite examinarit; an nulla negligentia, passio, vel illusio intervenerit, uti patet in actibus præteritis *timoratorum*, de quorum honestate sæpe timent, *item scrupulosorum*, quorum dubia satis indicant, non adfuisse metaphysicam evidentiam, omnis formidinis exclusivam.

Sed sufficit certum moraliter, quia per tale jam agitur ex fide.

P. *Quo ad* 2. Qui judicat, *morali certitudine*, actum esse honestum, jam operatur sine formidine prudenti, & intelligitur sese *libere* conformare regulæ honestatis: ergo *agit ex fide*, neque *indirecte*, neque *directe* se exponit periculo agendi inhoneste. A. negari nequit, quia etiam in gravissimis negotiis non requiritur major certitudo v. g. in administratione Sacramentorum, recta dispositione ad mortem, in judiciis de vita proximi, de vitandis mortis periculis &c.

De inhonestate neque opus est dictamine moraliter certo, quia agens cum dubio jam non agit ex fide.

P. *Quo ad* 3. Ad inhonestatem sufficit operari cum dubio practico de malitia, vel suspicione prudenti prohibitionis, cum talis jam non *agat ex fide*; virtualiter contemnat legem; seque exponat periculo inhoneste agendi, ut supra diximus: ergo non requiritur certitudo de inhonestate actus.

Respectu honestatis sufficit moralis certitudo, minus stricta, seu exclusiva saltem actualis formidinis. Quia sic jam agitur ex fide.

℞. II. Conscientia regulans honestatem actus non *debet necessario niti dictamine, stricte moraliter certo, seu tali, quod, licet non sit evidens, tamen nec actu sit conjunctum, nec de se conjungi possit cum formidine saltem prudente de opposito*; sed sufficit, si nitatur dictamine *moraliter certo, latius tali, quod non est actu conjunctum cum formidine, sive dein ratione motivi conjungibile sit, sive non*. *Ratio est:* Quia operans ex motivo honestatis, de se quidem fallibili, sine reflexione tamen ad fallibilitatem, & consequenter absque formidine, sese libere conformat regulæ honestatis sine omni periculo inhonestatis, a se cognito, seu virtuali contemptu legis, ac Legislatoris: ergo operatur honeste. A. patet experientia rudium, qui sæpe ob authoritatem alicujus hominis probi, ac docti, sine ulla formidine operantur, & quidem juxta communem sensum *honeste*: quia non advertunt ad fallibilitatem authoritatis, nec ad obligationem inquirendi certiora: aliunde autem nec ratio, nec experientia probat, dari in illis *universaliter* dictamen reflexum, longe minus evidens de honestate actus.

Non tamen sufficit dictamen mere probabile, seu non exclusivum prudentis formidinis actualis.

℞. III. Conscientiæ tamen, regulanti honestatem actus, non sufficit *dictamen probabile, stricte acceptum*, seu *actu conjunctum cum prudenti formidine*: potest tamen sufficere *probabile*, *latius acceptum*, seu tale, quod ex vi motivi quidem *est conjungibile*, *non tamen actu conjunctum sit cum formidine, saltem prudenti*.

Quia talis se exponeret periculo inhonestatis.

P. *A. quo ad primum membrum*. Operans cum dictamine, stricte probabili, seu formidoloso de honestate *actus*, *æquivalenter* dicit: *quamvis absolute, & probabiliter possit esse, ut inhoneste agam, quia tamen probabiliter, vel probabilius* * *judico, oppositum esse verum*, id facio: vel quod idem est; *sive hoc prohibitum sit, ut facile potest esse, sive licitum, ut ego quidem judico, tamen actum ponam*: sed talis operatur inhoneste: *Min.* P. Quia non minus, quam in dubio practico, sequitur regulam fallibilem, & consequenter se exponit periculo inhoneste agendi; *virtualiter* consentit in inhonestatem, & *exercite* contemnit legem, & Legislatorem.

Aliud foret, si excluderet actualem formidinem.

Probatur etiam quo ad secundum membrum. Potest aliquis vel *non reflexe* cognoscere probabilitatem, vel fallibilitatem motivi; vel si cognoscat, potest

* Vel etiam *notabiliter probabilius*: nam hoc non obstante oppositum manet *vere probabile*: ergo relinquit *prudentem formidinem* de inhonestate actus.

potest tamen simul judicare, *hic & nunc*, non] esse probabile oppositum, nec ullum esse morale periculum inhoneste agendi: * ergo operabitur *honeste*: quia non consentiret *virtualiter* in inhonestatem, seu periculum violandi legem &c.

℞. IV. *Probabilitas* directa eatenus servit ad honeste agendum, quatenus potest fundare conscientiam *moraliter certam*, per dictamen ultimum reflexum, *excludendo actualem formidinem*. Unde non semper, & necessario requiritur, ut quis per dictamen, etiam directum, judicet de licentia actionis, modo per reflexum ultimum deponat dubium, uti sit in rudibus, qui sæpe non possunt judicare, an hoc liceat, vel non? & tamen *per dictamen reflexum* in authoritatem Parochi, vel Confessarii, sine hæsitatione judicant id esse licitum, & honestum. Porro principia, *moraliter certa*, quibus fundari debet conscientia in probabilibus, sunt v. g. si quis judicet *moraliter certum*, quod liceat sequi sententiam vere probabilem, relicta probabiliore, & minus tuta; vel saltem si quis utatur *principio* reflexo: *probabile, vel saltem probabilius est, cuivis licere sententiam minus probabilem, & minus tutam sequi, cum plures Doctores id judicent: atqui licitum est, & prudens operari secundum communiorem Doctorum sententiam: ergo & mihi ita operari licitum est*. Quamvis enim hæc propositio: *licitum est sequi sententiam minus probabilem &c.* sit forte tantum probabilis, ex qua, *tanquam dictamine directo*, operari non licet, cum non excludat formidinem: ** hæc tamen propositio: *probabile, vel probabilius est licitum esse, sequi sententiam minus probabilem*, ex qua tanquam *Majore* deducitur dictamen ultimum practicum, *est evidens*, vel saltem moraliter certa, *** adeoque & dictamen erit *moraliter certum*, ex quo operari licitum, cum omnis formidinis sit exclusivum. Necesse tamen non est, ut formetur ejusmodi discursus *expresse*, & *formaliter*; sed sufficit, si formetur *confuse*, & *æquivalenter*, prout faciunt, qui procedunt *bona fide*, & *absque formidine rationabili* judicant, se se agere honeste.

Unde probabilitas directa saltem potest fundare conscientiam moraliter certam.

§. III. §. 3.

Quæritur III. Quid sciendum de conscientia probabili?

℞. I. *Licitum est in operando sequi sententiam ex theologice probabilibus* **** *saltem probabilissimam, aut probabiliorem*. 2. *Immo etiam æque, vel quasi æque probabilem, minus tutam, relicta opposita tutiore*. *****

P. *Assertum*: Obligatio absoluta, ubique & semper sequendi in operando tutiora, ex una parte esset *juris naturalis, universalis*, etsi a longe majore Moralistarum parte *haud foret agnita*: ex altera parte esset *difficillima, plus afferret incommodi, quam commodi*, etsi *efficaciter haud probetur* ab Adversariis: ergo non est adstruenda. Sequela tenet, fundaturque in eo, quod homo sit in possessione libertatis, donec efficaciter probentur obligationes tam

De conscientia probabili. Licitum est sequi sententiam probabilissimam, aut æque probabilem, minus tutam. Quia obligatio absoluta in omnibus sequendi tutiora.

* Quo casu foret motivum *unice probabile*, seu tale, *ut nulla habeatur ratio probabilitatis de opposito*.

** Quæ propositio est *præmissa objectiva*, seu objectum *præmissæ formalis*, diciturque judicium, seu dictamen *directum remotum*, ac *speculativum*.

*** Quæ propositio est *præmissa formalis*, reflexa in objectivam, judicando illam moraliter certo probabilem: unde fluit dictamen *reflexum*, *proximum*, *practicum*, & *moraliter certum*.

**** Hoc *est vere* probabilibus; quæ nituntur motivo non tantum *absolute* in se, sed etiam *respective* gravi, *sic ut fundare possint prudentem assensum*, seu quæ perpensis omnibus virum prudentem, & rite dispositum possunt *merito* inclinare ad assensum irreprehensibilem.

***** In materia *juris*, seu quando dubium versatur *circa existentiam legis*, & *resultantem exinde honestatem actionis*; non in materia *facti*, *dubio practico*, vel etiam *speculativo*, si diligentia non est sufficienter adhibita; neque circa alias actiones, v. g. *valorem Sacramenti*, *jus tertii*, aliosque casus in jure expressos, in quibus *de lege certa* aliunde constat.

tam graves; & quod in quæstione juris naturalis, circa obligationem aliquam universalem valde arduam, præferenda sit sententia, quæ a potiori Moralistarum parte tenetur tanquam vera, magisque proficua.

Esset juris naturalis, T. A. *Quoad 1. partem*. Obligatio hæc circa honestatem, & licentiam actionum, oritur ex primis moralitatis principiis, & Naturæ dictaminibus *de faciendo bono, vitando malo &c.* uti fatentur omnes: *ergo esset juris naturalis*.

Et universalis, Obligatio hæc naturalis extenderet se se *ad omnes* homines, *ad innumeras* actiones quotidie occurrentes: *ergo esset universalis*.

Nec agnita. Obligatio hec negatur *a plus quam ducentis & quinquaginta Authoribus*; * non attenditur a majore parte doctorum & proborum, tam veterum, quam recentiorum, qui summa solertia singulos apices excusserunt; non observatur a conscientiæ arbitris, qui consulunt; non a Fidelibus, qui operantur juxta sententias probabiles, etsi minus tutas, ut adeo multis sententia, obligationi huic opposita, videatur ab auctoritate moraliter certa: ergo *hæc obligatio a potiore parte Moralistarum non est agnita*. Jam sic: Est incredibile, & manifeste falsum, quod talis obligatio, *ex natura jure* tam universalis, non fuerit a DEO per naturale lumen promulgata, & proborum cordibus inscripta: ergo &c. A. Patet: nam secus fatendum foret, quod Natura deficeret in necessariis, re nempe gravissima, pertinente ad prima principia moralitatis.

Esset difficillima. A. T. *Quoad 2. partem*. Hæc obligatio *universaliter* nos adstringeret ad tutiora in praxi, nisi sententiæ minus tutæ forent *evidentes, vel moraliter certa*, adeoque sequi non possemus innumeras sententias etiam sapientissimorum Auctorum, licet doceant eas in praxi tutas, *uno T. Cardena*, e solo *Aquinate*, trecentas enumerante sententias probabiles, & minus tutas. Saltem ejusmodi obligatio nos adstringeret ad servandas plurimas leges, etsi difficillimas, non tantum existentes, sed probabilius, vel æque probabiliter non existentes: ergo, quoad moralem certitudinem, hæc obligatio *esset moraliter impossibilis*; quo ad probabiliores sententias *difficillima*, quia innumeris dubiis, & scrupulis *circa excessum illum probabilitatis* obnoxia.

Plus afferret incommodi, quam commodi, Totum commodum sententiæ oppositæ foret *observatio* aliquarum legum particularium, quæ quandoque *materialiter* violarentur, qua violatione tamen neque Deus offenditur, neque salus animæ periclitatur. Contra per talem obligationem multiplicarentur *peccata formalia*, orirentur maximæ difficultates *in officiis, contractibus, directione propriæ, & alienæ conscientiæ*, aliæque innumeræ anxietates, scrupuli, dubia &c. *ergo hæc obligatio afferret plus incommodi, quam commodi*. Jam sic. Ex una parte, juxta angelicum Doctorem, lex debet esse *ordinatio rationis ad bonum commune promulgata, quæ plus boni, quam mali afferat*: ex altera parte Deus, in casu æqualis probabilitatis, & resultantis ex ea ignorantiæ invincibilis de lege, potest *permittere*, ut sequamur minus tuta: ergo censendus *est permisisse*. Sic enim præsumitur etiam de Legislatore humano, redditurque conscientia tranquillior, ratio commercii humani in contractibus, & officiis expeditior &c.

Etsi efficaciter ab Adversariis haud probatur. Si probaretur ab Adversariis ejusmodi obligatio, tunc probaretur ex hoc præcipue fundamento: *nemo potest licite in operando sequi sententiam minus tutam nisi prius directe judicat esse veram: sed non potest judicari vera, nisi appareat moraliter certa, vel saltem notabiliter probabilior: cum probabilitas, maxime æqualis, non excludat formidinem, periculumque agendi inhoneste*: atqui hoc fundamentum nullum est: ergo. *Min. P. Potest intel-*

* Quos allegatos videre est in *Norma recti P. Christophori Rassler S. J.*

*intellectus assentiri opinioni probabili, etiam quando opposita apparet æque, vel magis * probabilis, & quidem prudenter, saltem quando talis assensus est melior voluntati, proprio vel alieno supposito: ergo. A. P. Quia nulla apparet repugnantia*, cum opinio ponatur *vere* probabilis, adeoque intellectus habeat *rationem formaliter propriam*, scilicet veritatem saltem apparentem, cum spe notabili illius realiter obtinendæ; cum habeat motivum grave, *etiam respective*, seu respectu motivi oppositi: *ergo absolute* potest assentiri, saltem accedente imperio voluntatis, cui subjacet in probabilibus, idque *non imprudenter* tantum modo, uti fit in hæreticis, sed etiam *prudenter*. C. P. Prudentia talis assensus desumitur præcipue ex actu imperante, habeturque non tam ex *bono redundante in intellectum*, quam ex *bono redundante in voluntatem*, seu suppositum proprium, aut alienum, uti patet in actu charitatis, bene interpretantis actiones proximi, probabilius inhonestas; in actu obedientiæ, judicium conformantis judicio Superioris, probabilius falso &c. Rursus: *Non requiritur necessario judicium directum de veritate absoluta sententiæ probabilis, minus tutæ, ad illam licite sequendam: ergo Adversariorum suppositum, etiam alterum, falsum est*. A. P. Potest absque judicio directo formari *dictamen reflexum, moraliter certum de probabilitate sententiæ, atque licentia actionis*, quod sufficit, & dependenter a quo conscientia, actusque melius dirigitur: ergo. A. Patet: nam dici potest: *moraliter certum est, ex communi sensu Doctorum, legem, non satis alicui promulgatam citra suam culpam, non obligare illum in actu secundo, sed certo excusari per ignorantiam invincibilem: atqui talis lex mihi non est satis promulgata, nec possum, nec teneor procurare majorem certitudinem &c.* Denuo patet, quod hoc sufficiat, quia talis *agit ex fide*, ipsumque dictat rationis lumen, quod, qui *certo* judicat actionem aliquam esse honestam, prudenterque eligibilem, *honeste* agat; atqui (subsumit intellectus) *etsi suspendam judicium, vel determinate nil possim judicare de veritate directa, reflexe tamen judico, morali certitudine, hanc actionem esse honestam, & eligibilem mihi prudenter, quia mihi moraliter certum est, sententiam esse adhuc vere, & theologice probabilem, & simul, quod sequendo judicium prudentum prudenter agam; & licet foret falsa, ac daretur lex prohibens actionem, hæc tamen mihi non sufficienter est promulgata, adeoque iterum moraliter certus sum, me hic & nunc non obligari in actu secundo: ergo prudenter operor secundum talem sententiam*. Denique patet, quod per tale dictamen reflexum conscientia melius dirigatur, quia hoc de probabilitate sententiæ *est moraliter certum*; dictamen vero directum *est solummodo probabile, atque formidolosum*. Ratio *fundamentalis* est: quia datur lex divina duplex, circa quam versari possunt dictamina conscientiæ: *una antecedens, primaria, per se, & directe*, qua Deus præcipit, vel prohibet *obligando per se*, quando nullus intervenit error, ignorantia, vel defectus cognitionis, aut deliberationis. Altera lex *est lex consequens secundaria, per accidens, & reflexa*, qua Deus præcipit, vel prohibet *ex suppositione alicujus ignorantiæ*, vel *erroris invincibilis*, *indebitæ cognitionis &c.* adeoque licet judicium directum erret *circa legem antecedentem*, quando *per se* prohibet actionem; potest nihilominus judicium reflexum, *ex suppositione invincibilis ignorantiæ*, se conformare *legi consequenti*, vi cujus Deus permittit talem actionem. Unde dictamen ultimum reflexum potest esse longe certius, quam directum, adeoque potest aliquis esse certior, quod non peccet *formaliter*, quam quod non peccet *materialiter*, quia, licet non sit certus, an non violet *legem antecedentem*,

* Abstrahendo interim, an sit *notabiliter* magis probabilis, quo casu multi negant *prudentem* dari posse assensum.

tem, certus tamen est, quod *vi legis consequentis* talis actio sit permissa.

An liceat sequi sententiam, notabiliter minus probabilem, & minus tutam, nobis esto problema.

℞. II. *An licitum sit in operando sequi etiam sententiam minus tutam, etsi clare notabiliter minus probabilem, relicta tutiore, & longe probabiliore inter Moralistas controvertitur: nobis esto problema.* *

Fundamenta sententiæ negativæ. Quia sequeretur nimia transgressio legum, & morale periculum laxitatis in moralibus.

Declarantur fundamenta sententiæ negativæ. *Fundamentum* 1. Si liceret sequi sententiam minus tutam, *notabiliter minus probabilem*, sequeretur nimia transgressio, & inutilitas plurimarum legum, periculum morale nimiæ laxitatis in agendo, quia raro haberi potest in sententiis, *circa legum existentiam, atque licentiam*, certitudo moralis, excludens omnem probabilitatem, *vere* & *theologice* talem, sententiæ oppositæ, accedente præsertim maxima hominum propensione ad laxitatem, qui facile sibi persuaderent sententias, *tenuiter* tantum probabiles, esse *vere* probabiles.

Quia talis lex videtur sufficienter promulgata.

Fundamentum 2. Lex per sententiam, notabiliter magis probabilem, *sufficienter* est promulgata ** ad proxime obligandum, ut adeo non possit prætendi amplius *ignorantia invincibilis*. 1. Quia major promulgatio *regulariter* in moralibus haberi nequit, suppetente raro admodum evidentia, vel certitudine morali. 2. Quia major promulgatio ad obligationem in actu secundo a Legislatore prætendi nequit: secus enim plurimæ leges essent inutiles *ad finem intentum*, id quod repugnat Legislatoris sapientiæ, ac providentiæ.

Quia non videtur posse formari dictamen practicum moraliter certum.

Fundamentum 3. Non apparet, quomodo, *stante notabiliter majore probabilitate sententiæ oppositæ*, possit adhuc formari dictamen practicum, *moraliter certum*, de honestate actionis, hoc est tale, in quo sequatur conclusio ex majore & minore, moraliter certis: ergo. A. P. 1. Non apparet, quomodo motivum possit esse *comparative grave*, saltem *practice*, hoc est, in ordine ad formandum judicium *vere prudens*, & *practicum moraliter* certum, ex præmissis certis deductum, & *requisitum ad licentiam actionis*: ergo. A. P. 2. Non apparet, quomodo intellectus in hoc casu possit assentiri sententiæ probabili, vel saltem hoc est tam incertum, ut in tam debili principio fundari *non possit*, *nec debeat* cardo præcipuus moralitatis.

Sed respondent Adversarii prima ratione probari nimium, quia sequenda forent tutiora etiam in æque probabilibus.

Sed respondent Patroni *benignioris sententiæ* ad 1. D. Et illa ratio probaret etiam in æqualiter probabilibus sequenda esse tutiora, id, quod vel juxta ipsos Adversarios est nimium. C. Non probaret. N. Quot sunt sententiæ *clare*, *manifeste*, *notabiliter*, magis probabiles, sic *ut revera* existat lex, quam affirmant? An non falsa sæpe probabiliora veris? An casus hic adeo frequens, ut laxitas induci queat? An non sæpe daretur obligatio ad leges revera non existentes?

Promulgationem talis legis non esse sufficientem, quia non agnita est a potiore parte.

Ad 2. N. Quia hæc promulgatio, *ut sufficiens*, negatur ab Authorum *æquali* saltem parte, *si non majore*, & stante probabilitate *respectiva* oppositæ sententiæ non agnoscitur lex *ut satis clara*: ergo est locus dubio, latius sumpto; adeoque & *ignorantiæ invincibili* respectu obligationis.

Ad 1. Ad obligationem, quæ esset *juris naturalis*, requiritur promulgatio, quæ *ut sufficiens* agnoscitur saltem a potiore Doctorum parte: atqui hæc non agnoscitur a tali parte. *Ad* 2. N. uti patet ex dictis supra.

Eidem potiori parti videtur formari posse dictamen requisitum.

Ad 3. N. *A.* Nam id apparet prudentibus tot vel pluribus, qui judicant, posse formari dictamen *vere prudens*, & *moraliter certum* hoc modo: *quod perpensis omnibus, prudenter judico me licite facere, hoc licite facio: sed, perpensis omnibus, prudenter judico, me sequendo sententiam minus tutam, & notabiliter minus probabilem, licite facere*: ergo. *Major* est moraliter certa;

* Quia doctis utramque sententiam a duplici Professore in Theologicis, etsi *in affirmativam* magis propendeamus.

** Promulgatione non tantum *stricte dicta*, seu *essentiali*, sed etiam *late sumpta*, *pro intimatione*, *ac notificatione* sufficienti.

ta; *Minor* pendet a judicio prudentum, fitque *certa moraliter* ex eo, quod certo prudenter judicem id, quod judicant Doctores, æque multi, ac plures pro hac opinione, quam pro opposita. Ad P. geminam reponunt, non fundari licentiam in assensu *illo directo*, sed *reflexo*, moraliter certo.

Fundamenta affirmativæ sententiæ. Quia talis obligatio non asserenda, quæ tot, santisque Viris incognita.

Declarantur fundamenta affirmativæ sententiæ. Fundamentum 1. Obligatio, præsertim naturalis, non est asserenda, quam, post adhibitam sufficientem inquisitionem, dari negant Viri gravissimi, *æque multi, immo plures*, adductis rationibus, *saltem æque probabilibus*, ac sunt pro adversa sententia: sed talis *est obligatio sequendi sententiam minus tutam, notabiliter minus probabilem*: ergo. *Min. respectu Authoritatis* est in confesso etiam ipsismet Adversariis. *Respectu rationum* patet: nam vel argumenta cuncta Adversariis solvenda sunt *in æque probabilibus*; vel dicere debent, sententiam notabiliter minus probabilem non videri amplius *vere, & comparative probabilem*, id quod adstruunt contra statum quæstionis, & opinionem *æque multorum*, vel *longe plurium*.

Vel saltem ejusmodi lex non est sufficienter promulgata.

Fundamentum 2. An spectatis omnibus melius sit, & infinita DEI sapientia ac bonitate dignius, ut nos obligatos esse velit ad leges, quarum existentia est notabiliter magis probabilis, sive dein revera existant, sive non, est quæstio, quæ denique devolvitur ad judicium Prudentum: at *æque multi, immo plures* sunt, qui melius esse negant. Rursus: Lex DEI reflexa, quæ jubet sequi sententiam minus tutam, & notabiliter magis probabilem, *non est sufficienter* promulgata, ut proxime obliget: ergo non obligat. A. patet: quia ab æquali, vel majore Doctorum parte non agnoscitur, & quidem ex rationibus, æque saltem ponderosis.

Quia lex notabiliter magis probabilis non excludit dubium prudens, sic ut fundare nequeat ignorantiam invincibilem. Sed respondent Adversarii, opponendo authoritatem antiquam, & rationes noviter inventas longe majores. Promulgationem tantam quæ major in moralibus regulariter haberi non queat. Et denique probabilitatem positam magis esse Theologicam speculative, quam practice.

Fundamentum 3. Lex illa, etiam directa, pro cujus existentia datur quidem ratio *notabiliter magis probabilis*, sic tamen, ut pro ejus non existentia detur etiam ratio *vere & comparative probabilis*, non est *clara*: ergo fundare potest dubium prudens, saltem latius dictum, adeoque & ignorantiam invincibilem. Sed

Respondent Patroni rigidioris sententiæ. Ad 1. Authoritas antiquorum per quatuor sæcula judicavit tutiora sequenda, etiam *in æque probabilibus*, quorum principia v. g. *quod ignorantia legis non excuset*; *quod operans se exponat periculo agendi in dubio, & peccandi &c.* etsi non subsistant in æque probabilibus, tenent tamen *in notabiliter* probabilioribus. Rationes pro hac sententia longe probabiliores esse, affirment, saltem iis, qui rite penetrant.

Ad 2. D. Debet devolvi ad judicium Prudentum, melioribus rationibus subnixum. C. Secus. N. Addunt, Legem reflexam DEI sat promulgatam probabilitate *notabiliter* majore, qua clarior in moralibus *regulariter* haberi non possit, quin frustratas suo fine velimus plurimas leges.

Ad 3. Ajunt, ex theologica probabilitate tantum sequi, quod opinio *aliquando* mereatur prudentem assensum, nempe *in aliis circumstantiis*; non autem, quod practice *in his*, seu *quod hic & nunc liceat* eam sequi: etsi enim quis actu assentiatur, potest tamen DEUS adhuc obligare ad illam non sequendam, quæ *lex reflexa* juxta horum Authorum rationes probabilius de facto datur. Unde D. C. Ergo lex manet dubia, vel incerta, quasi non sufficienter promulgata ad proxime obligandum: N. C. Incerta, quatenus incertitudo opponitur evidentiæ. C. C.

§. 4. De conscientia dubia. Dubium aliud negativum, aliud positivum, speculativum, & practicum.

§. IV.

Quæritur IV. Quid notandum de conscientia dubia?

R. I. *Dubium est suspensio judicii propter defectum rationum, in alterutram partem propendentium*: unde sicut non dicit stricte *judicium*, ita nec con-

conscientiam proprie talem. Aliud dubium est *negativum*, quod oritur *ex defectu*; aliud *positivum*, quod oritur *ex æqualitate rationum*: quamvis dubium negativum, *ex defectu rationum*, videatur potius *nescientia* v. g. de numero stellarum, *an sint pares, vel impares*? Unde dubium proprie dictum habetur, *quando quidem datur sufficiens ratio ad dubitandum* v. g. *an egerim inhoneste*? non tamen *ad assentiendum, vel dissentiendum*. Aliud itidem est dubium *speculativum*; aliud *practicum*. Illud versatur circa rem *in genere*, an liceat, vel non? istud circa rem *in particulari*, an liceat *hisce in circumstantiis*. Aliud denique est dubium *juris*, aliud *facti*: prius est *de lege, dominio, valore*, seu *honestate alicujus actionis*; posterius *de facto*, an contigerit, nec ne?

Regula, quod melior sit conditio possidentis, valet etiam in materia conscientiæ.

℞. II. Illa regula, *quod melior sit conditio possidentis*, non tantum valet in materia justitiæ, sed etiam conscientiæ. *Ratio est*. Quia etiam in hac homo habet *jus certum* possessionis *quo ad suam libertatem*; Lex vero *jus dubium* obligationis; ergo homo non debet deturbari a sua possessione, nisi oppositum efficaciter probetur. Porro tunc libertas hominis censetur *esse in possessione*, quando dubium est *de obligatione contracta*; secus, quando dubium est *de obligationis contractæ satisfactione*, seu *exemptione*.

Regula pro conscientia dubia.

℞. III. *Stante dubio, stricte practico, seu eo non deposito, semper tutius eligendum*. *Ratio est*: Quia operans cum dubio practico non ageret *ex fide*, sed cum virtuali contemptu legis, ut dictum. Et de hoc *casu, stricte loquendo*, intelligendum axioma: *In dubio pars tutior eligenda*. 2. *In dubio speculativo, seu remoto, non necessario* * *& universaliter* ** *sequendum est tutius*. *Ratio est*: quia hæc obligatio universalis esset valde gravis, neque sufficienter probatur: inde illa fluxere axiomata: *in obscuris minimum sequendum*; (a) *odia restringenda, favores amplicandi*; (b) *semper in dubiis benigniora præferenda*. (c) 3. *Certus de lege, & dubius de dispensatione, privilegio, cessatione legis, vel excusatione ab ea observanda*; Item: *dubius, an legem certam impleverit, tenetur ad tutius, seu ad observationem legis*. Ratio patet ex dictis; quia lex est in possessione. *Contra dubius, an lex existat, tenetur veritatem inquirere, & interim actionem suspendere; vel tutius facere, vel legem dubiam observare*. Ratio est: quia alias laboraret ignorantia vincibili, saltem æquivalenter. 4. *Post factam sufficientem inquisitionem adhuc dubius de existentia legis seu humanæ, seu divinæ, seu naturalis, non tenetur ad eam observandam*. Ratio est: quia ejusmodi obligatio esset nimium gravis, nec sufficienter probatur: ergo libertas manet in possessione. Accedit, quod detur invincibilis ignorantia, uti patet ex dictis.

Quæritur V. Quid de conscientia erronea?

De conscientia erronea. Alia vincibiliter, alia invincibiliter erronea.

℞. I. Conscientia *errans* est, quæ dictat, *rem aliter se habere, quam se habet*: dicitur *errans*, quia nititur errore, falso nempe motivo. *Error* est actus intellectus, rem falso, hoc est, aliter, quam revera est, judicantis, qui fieri potest *per ignorantiam juris*, cum ignoratur lex v. g. die festo audiendi sacrum; *& per ignorantiam facti*, cum quidem lex scitur, sed factum ignoratur v. g. an hodie sit dies festus. 2. Alia est conscientia *invincibiliter* erronea, quæ fundatur in errore, quem deponere quis non potest, etsi faciat, quantum est in se. Alia erronea *vincibiliter*, quæ fundatur in errore, quem quis potest deponere, si faciat, quantum est in se, hoc est, si adhibeat moralem diligentiam ad eum deponendum.

℞. II.

* Nam aliud foret de *consilio, vel congruentia*, qua de intelligendi Pontifices.
** Nam aliud foret *de Judice*, qui obligatur ad tutius; item *de Ministro Sacramentorum, Medico &c. &c.*
(a) Reg. 30. in 6.
(b) Reg. 15. in 6.
(c) Reg. 56. ff. de reg. juris.

Regula pro conscientia invincibiliter erronea.

℞. II. *Conscientia, invincibiliter erronea, obligat ad id faciendum, quod dictat faciendum. Ratio est:* quia voluntas, *loquendo universaliter*, agere tenetur *ex fide*, (a) hoc est, *secundum dictamen conscientiæ*, judicantis, hoc esse *præceptum*, *vel prohibitum*: ergo omittens sacrum v. g. *die Jovis*, qui invincibiliter proponitur esse dies *Solis*, *aget inhoneste*. Contra dicens mendacium, quod proponitur, *ut præceptum* ad salvandam v. g. vitam proximi, *aget honeste*. C. *Patet quo ad primum:* nam objectum voluntatis non est bonum, vel malum præcise, prout *est objective in se*, sed prout est *in apprehensione intellectus*: ergo propositum, ut legi DEI difforme, si amplectatur voluntas, contemnit legem, & æquivalenter dicit: *etsi obliger hodie audire sacrum, nolo audire*, adeoque violat non quidem præceptum *directum*, sed tamen *reflexum*, scilicet nil faciendi, quod putatur prohibitum; nec contemnendi præceptum, etiam tantum existimatum cum injuria præcipientis. C. Patet quoque *quo ad secundum*. Nam talis se conformat legi DEI, jubenti, ut nil agatur contra conscientiam, qua lege DEUS ad mendacium non obligat *per se*, sed mere *per accidens*, supposito nempe invincibili errore, & quando peccatum *materiale* est unicum medium ad vitandam *formale*. *

Pro erronea vincibiliter.

℞. III. *Ad actum inhonestum ex ignorantia invincibili prærequiritur advertentia quædam, saltem ad periculum inhoneste agendi*. Patet: nil enim volitum, quod nullo modo cognitum. *Hæc tamen advertentia non necessario debet esse judicium, sed sufficit suspicio, vel prudens formido, quæ stimulet ad veritatem magis indagandam, ita ut hoc dubium, vel formido alia prudenti ratione non tollatur*. *Ratio est:* quia malum ex quolibet defectu, uti initio diximus. 2. *Vincibiliter errans* v. g. judicans, hic & nunc sibi esse mentiendum, *non debet necessario mentiri*: quia absolute loquendo potest, & etiam tenetur, vincere errorem, cum habeat saltem suspicionem mali, ut advertat ad obligationem, diligentius inquirendi: *Si tamen hunc errorem vincibilem non deponit, peccat, si non mentiatur*: quia omittit actum, quem hic & nunc putat esse præceptum: *sed & peccat, si mentiatur*, quia agit cum suspicione mali, adeoque contra rationem dictantem, sic agere esse illicitum. 3. *Qui ex errore invincibili est perplexus, ita, ut putet, quidquid eligat, esse æqualiter malum, licite agit, quod vult*. Quia non est liber ad peccandum, vel non: non enim potest deponere errorem; nec utrumque membrum contradictionis omittere uti ponitur; nec habet motivum prudens, cur unum potius omittat, quam alterum, secus *debet eligere, quod judicat minus peccatum*, ut patet. *Vincibiliter perplexus debet errorem deponere; alias, quidquid agat, peccabit*: quia advertit ad obligationem diligentius inquirendi.

Protestantium adinata.

Quæritur VI. Quid circa moralitatis regulam formalem objiciunt protestantici Moralistæ?

Societas Jesu Casuistarum est antesignana, & corrupta moralitatis Magistra, si fides est Puffendorfio.

℞. I. *A Puffendorfio*, ejusque amanuensibus horrendum vapulat nostra Societas, quasi Casuistarum antesignana, & corruptæ moralitatis noxa, etiam Orthodoxis infamis, & ab ipsis summis Pontificibus tetro stigmate inusta. Sic habet: (b) *Probe notandum, conscientiæ nullo alio respectu, circa dirigendas hominis actiones, locum aliquem tribui, quam quatenus cognitione legum imbuta est: unde si quis judicio practico, aut conscientiæ peculiarem* vim

---

(a) Ad Rom. 14. v. 23. *Omne, quod non est ex fide, peccatum est.*

* Hic actus virtualiter sic tendit: *nisi mentiar, pecco: sed nolo peccare: ergo volo mentiri. Major* est judicium erroneum quod aliunde supponitur: ad *Minorem* Deus movet *per se*; quia est actus honestus, & præmiabilis: ad *conclusionem* movet Deus *per accidens* ex suppositione *Majoris*. Sic Deus non est Author erroris, licet velit, ut subditus obediat Superiori in incertis in quibus sæpe errat Superior.

(b) De Jure Naturæ, & Gentium L. 1. c. 3. §. 4. & m. 89.

vim dirigendi actiones tribuere velit, quæ a lege non proveniat, quibuslibet hominum phantasiis vim legum tribuit, & summam confusionem negotiis hominum inducit. Fatendum est, isthunc vocabuli conscientiæ sensum, neque in Divinis litteris, neque apud veteres Authores Latinos, quantum mihi constat, occurrere, sed a Scholasticis primo introductum, ac nuperis sæculis, qui vocantur, casus conscientiæ inventos a callidis Sacerdotibus, flectendis ad suam libidinem hominum animis. Hæc ille de *conscientia certa*, ubi cuivis, vel obiter tincto principiis orthodoxis, Author absque necessitate suam prodit *inscitiam*, atque *malignitatem*. *Inscitiam*, quod dictamen practicum, non imbutum lege directa, existimet independens quoque a lege Dei reflexa, hancque doctrinam asserat Scripturæ, & Antiquis incognitam, sed nuperis primum sæculis introductam. *Malignitatem*, quod conscientiæ casus *calliditati* Sacerdotum tribuat ad flectendos *pro sua libidine* hominum animos, ubi Sacramentum pœnitentiæ, more suo, *protestantice* profanat.

Maxime in conscientia probabili. ℟. II. Idem eandem malignam imperitiam, seu imperitam malignitatem apertius denudat in conscientia probabili, cum scribit: (a) *Quo pacto tamen nihil præsidii accedit pestilenti illi probabilitati, quam recentiores Casuistæ, & Jesuitæ potissimum comminiscuntur, quæ sese in solam authoritatem unius Doctoris, etiam a rationibus destituti, & abs quo cæteri dissentiunt, resolvit: quo figmento omnem doctrinam moralem subverti, conscientiasque a libidine Sacerdotum, commodis suis velificantium, suspendi manifeste ostendit Ludovicus Montaltius*. (b) Similia alibi inculcat suis, queis, in Jesuitarum probra plerumque prono ore hiantibus, per *Montaltii*, * aliorumque oracula, *e Janseniistico* tripode profusa, obtrudere palpum potest; Orthodoxis ** fucum non faciet qui norunt, quantum chaos sit probabilismum inter, & Casuistarum seu nimium laxas, seu nimium rigidas opiniones, a summis Pontificibus confixas; Orthodoxis, qui norunt, probabilismum nequaquam inniti sententiis, *tenuiter* tantum probabilibus, aut unius Recentioris enervi authoritate fundatis; Orthodoxis, qui norunt, probabilismo non subverti doctrinam moralem, sed immunes declarari conscientias, ab obligationibus sat perspicue non probatis, quæ omnia, ex supra dictis, vel ipsimet protestantici Scriptores, minus lippientes, perspicient. ***

Uti & ejus assecla. ℟. III. *Puffendorfii* nænias pleno choro secundant cæteri Moralistæ protestantici. *Immanuel Weberus* probabilismum moralem vocat *monstrum horrendum, ingens; dogma, egregium scilicet, quo ad pessimum quodque facinus perpetrandum via sternitur, a Samuele Rachelio* (Protestantico) *in examine probabilitatis Jesuiticæ confutatum*. (c) *Kemerichius* eundem probabilismum

---

(a) L. c. §. 1. f. m. 46.

(b) In litt. Provin. Addit *Nicolaus Hertius, Puffendorfii* Scholiastes: Scripta alia, abhinc in *Galliæ* edita, non recensebo. Vere dixit, quisquis dixit, *hanc totam Casuistarum scientiam nihil aliud esse, quam artem cum Deo cavillandi*.

* *Blasii Paschalis*, famosi *Jansenistæ*, in litteris Provin. damnatis, per carnificem publice combustis *Lutetiæ*, & refutatis dudum per nostrum P. *Huylenbrouquium*, ac alios.

** Unde & istos, absque fundamento, velut sibi consentientes contra Societatem nostram objiciunt, etsi unus & alter probabilismum, *asperioribus forsan, quam par est, censuris configat*. Sic *Gravesonius*, etsi haud verosimiliter scribat, *a Thyrso Gonzalez*, aliisque e Societate *novum probabilitatis commentum, ex quo periculosæ opiniones, & variæ morum corruptelæ eruperunt, publicis lucubrationibus fuisse explosum, confutatum, profligatum &c.* addit tamen, ab iisdem *solidis quoque momentis, propulsatam esse calumniam, quam jactitant nonnulli* (*Jansenistæ*, ac Protestantes) *qui doctrinæ de vaga probabilitate inventionem, Theologis Societatis Jesu acceptam referunt; aut ejus defensionem toti Societatis Jesu Scholæ falso imputare præsumunt*. Hist. Eccles. Tom. 8. Colloq. 4. f. m. 205. edit. *Venetæ*.

*** Cumque ipse *Puffendorfius* maximam partem Mortalium *regi per conscientiam probabilem* afferat, quæri fors posset, an si ejus *Pater*, *Lutheranus* Præco, conjugi suæ dixisset, libellum repudii esse in conscientia licitum Protestantibus, utpote in contractu matrimoniali mere civili, an, inquam, illa huic sententiæ unius Authoris, *notabiliter minus probabili, et minus tutæ*, tuto acquiescere potuisset?

(c) In notis ad *Puffend.* de officio hominis. C. 1. §. 5.

mum perniciosum dogma Jesuiticum appellat; *Buddæus illepidum figmentum, ex quo, ceu vitiato fonte, cætera doctrinæ flagitia fluxerint, ut & de peccato philosophico*. (a) *Fleischerus* ex suo *Thomasio* nuper scribillare non dubitavit: (b) *Inde primordia sumpsit probabilismus, quo Jesuitarum cohors ignoranti, ac incautæ plebi persuasit, salva conscientia delicta atrocissima committi posse, si Director conscientiæ, vel alii de Ecclesia meriti Viri, id permittant, ac pro licito habeant*. Sed quid hisce Scriptoribus opponas, qui ignorantiam vel ipsius elenchi tam patenter in fronte circumferunt? *Quid probabilismus sit*, vidimus, cujus censoriam virgulam si sibi sumunt non nulli protestantici Juris-consulti, honori suo non consulunt: non enim *Lydii* tribunalis judicia inter Regum elogia leguntur.

INSTRUCTIO V.

Instructio V.

De fine actionum moralium.

De fine actionum moralium.

§. I.

§. I.

Omnis creatura, præcipue rationalis, per suas actiones intendit finem.

QUæritur I. *Quid, & quotuplex sit finis actionum moralium?*

℟. I. *Cum actio moralis* ex dictis sit *operatio libera ex cognitione finis, facta cum advertentia ad legem*, communiter *officii* nomine exprimi solet a Moralistis. *Officium* porro, sic dictum *ab efficiendo*, dicitur *quævis operatio agenti conveniens ex fine*: quod si operatio fiat *ex determinatione naturæ*, sic ut per inclinationem innatam moveatur agens *ad finem*, sive apprehensum, sive non apprehensum, convenit etiam creaturæ inanimatæ, & animatæ irrationali: quod si operatio fiat *ex determinatione agentis*, sic ut per appetitum rationalem se ipsum moveat agens ad finem præcognitum, competit creaturæ rationali, de quo *officio*, *seu actione* hic sermo est.

Unde colligitur 1. Quod omnia entia in Mundo, quæ aliquid agunt, id agant ad consequendum finem, in quo eorum *officium* situm est, sic ut in consecutione finis, ad quem agunt, eorum bonum consistat, uti multis demonstrat *Stagirita*. (c)

Colligitur 2. Quod fundamentum *actionum*, seu *officiorum*, sit *finis*, ob quem entia agunt: nam teste Angelico, *omnia agunt propter finem*, *& unumquodque ordinatur ad finem suum per actum suum*. (d) Rationem addit quia prima *est causa finalis*, cum agens non moveatur, *nisi ex intentione finis*, qua determinatur *ad certum effectum*. Ratio est *a priore*, quia opus naturæ est opus *intelligentiæ summæ* Creatoris, qui cuncta sic ordinavit, ut suos haberent fines, in quos tenderent, suaque per hoc officia adimplerent.

Finis autem in genere est ultimum, quod appetitur propter se.

℟. II. *Finis* autem in genere est id, *cujus gratia* aliquid agitur; seu teste Philosopho est *ultimum agendarum rerum*, *quod appetitur propter se*, *& propter ipsum cætera*, quæ dicuntur *media ad finem*, quia electa, & suscepta propter consecutionem finis.

Adstruitur multiplex.

Porro *varii* sunt *rerum fines*. *Finis qui* intenditur, est *bonum* illud, quod appetitur, & propter cujus consecutionem aliquid agitur; *finis quo* obtinetur, est ipsa ejus rei *possessio*, ac *fruitio*; *finis cui*, est id, cui bonum illud intenditur; *finis immediatus & subordinatus* est is, ad quem quædam sic ordinantur, ut & ipse ordinetur ad alium finem; finis *mediatus & ultimus est*, ad quem cætera omnia sic ordinantur, ut ipse non ordinetur ulterius; finis denique *ultimus negative est* is, qui quidem, hic & nunc, non refer-

(a) In Hist. juris naturalis.
(b) In institutionibus Juris Naturæ, & Gentium L. 1: c. 4. §. 29. f. m. 96.
(c) 1. Ethic.
(d) 1. 2. Q. 1. A. 2. Q. 21. A. 1. ad 3.

tur *ulterius*, non tamen *positive* excludit ordinabilitatem ulteriorem; finis *positive ultimus* est, ad quem *simpliciter* omnia referuntur, *tanquam ad terminum*. Sic in exemplo *finis qui* Reipublicæ est bonum commune; *finis quo* est ipsa possessio hujus boni, *finis cui* est ipsa Communitas; *finis immediatus & subordinatus est* salus Populi in hac vita; *finis mediatus & ultimus est* salus Populi completa, seu etiam alterius vitæ.

Finis actionum moralium est bonum.

Quæritur II. Quis sit finis actionum moralium?

℞. I. *Finis* actionum moralium *in genere est bonum*, seu *verum* seu *apparens*. Patet: nemo enim intendens ad malum, *qua malum*, operatur: *Finis particularis & immediatus est* illud bonum, quod quis intendit per actionem v. g. *divitiæ*, *honores*. Finis *totalis* & *mediatus* actionum omnium est, *ut agenti undequaque bene sit*: nam quidquid appetimus, appetimus tanquam rem, quæ saltem *partialiter* ad hoc contribuat. Id autem, per quod *agenti undequaque bene est*, dicitur felicitas *completa*, quam per actus singulos appetimus, *tanquam finem totalem*, ordinando ad illum media, & etiam fines immediatos, seu partiales.

Homo necessario intendit aliquod bonum tanquam finem, saltem negative ultimum.

℞. II. *Homo*, *deliberate operans*, *necessario per actiones morales intendit aliquod bonum*, *tanquam finem*, *saltem negative ultimum*. *Ratio est:* quia si finem, quem *immediate* intendit, v. g. *studium*, non ordinat ulterius, jam ipsum hoc studium erit finis ultimus *positive*, vel saltem *negative*, siquidem non cogitet de ulteriore fine, nec tamen *positive* excludat. Si studium ordinat ulterius v. g. ad *divitias*, tunc in his debebit denique sistere vel *positive*, vel *negative*; secus enim daretur in finibus processus in infinitum, essetque *finis sine fine*, quod implicat.

Non tamen intendit semper finem simpliciter ultimum.

℞. III. *Homo*, *deliberate operans*, *non agit semper propter finem simpliciter ultimum*, *seu felicitatem completam*. 2. *Semper tamen agit propter rationem*, *saltem generice convenientem ultimo fini*. *Ratio primæ partis* patet *evidenti experientia* in sceleratis, qui quoties graviter peccant, toties operantur contra finem *simpliciter ultimum*, * seu felicitatem perfectam, dum in bono particulari finem ultimum statuunt, & quiescunt. Patet etiam ex eo, quod bonum particulare *per se* sit appetibile a voluntate; quamvis non repræsentetur connexio cum fine *simpliciter* ultimo, de cujus ratione non est, ut ad eum omnia *referantur actu*, sed *ut omnia referri possint*.

Etsi semper agat propter rationem, ultimo fini, saltem generice congruam.

Ratio secundæ partis est, quod actio moralis necessario feratur *in bonum*, seu *honestum*, seu *utile*, seu *jucundum*, quod in objecto relucet, ut habile ad conferendam agenti aliquam felicitatem, appetitumque saltem ex parte satiandum: ergo ratio motiva operantis, *saltem generice* convenit cum fine *simpliciter* ultimo, seu felicitate perfecte satiativa.

Necessitate legis naturalis tenetur tendere per suos actus ad finem simpliciter ultimum.

℞. IV. *Quamvis homo*, *deliberate operans*, *non semper intendat finem*, *simpliciter ultimum*, *necessario necessitate facti*; *tenetur tamen necessitate legis naturalis per suos actus*, *absolute loquendo*, *tendere ad finem simpliciter ultimum*. P. Homo, obligatione naturali, tenetur ad ordinem, rebus creatis ab Authore Naturæ inditum, ac præscriptum: secus enim ageret *inordinate*, rationi reluctando & DEO: ergo, cum res omnes a DEO sint ordinatæ ad finem *simpliciter* ultimum, ad hunc tendere lege naturali obligatur. Dictum tamen, *per suos actus absolute loquendo*: hoc enim præceptum, cum sit affirmativum, obligat quidem *semper*, sed *non pro semper*, eo quod non obligemur semper *actu* omnia referre ad finem *simpliciter ultimum*, uti dictum. **

℞. V.

* Puta *verum*, & ex merito *ultimum*: siquidem creatura tantum est ultimus finis peccantium *ex errore intellectus*, & *abusu voluntatis*.

** Videantur dicenda inferius de obligatione legis naturalis respectu Dei.

℞. V. *Actus morales, sub aliqua ratione, necessario respiciunt DEUM; saltem ut normam recti, & regulam primam honestatis objectivam*: Hæc autem ratio non præcise consistit in tendentia physica actuum, sed potius in morali, quatenus imputari possunt *moraliter* homini agenti, vel juxta, vel contra bonitatem finis ultimi. Nam per hoc differunt actiones humanæ a non humanis, quod homo per illas *libere* possit accedere, vel recedere a suo ultimo fine: unde si actus est inhonestus, respicit DEUM, *ut prohibentem, & potentem punire*; si honestus, respicit DEUM, *ut præcipientem, consulentem, & præmiare potentem*; si indifferens respicit DEUM *ut permittentem, & potentem indulgere*.

Actus, morales necessario respiciunt DEUM sub ratione regulæ primæ objectivæ.

℞. VI. *Finis ultimus creaturæ rationalis est felicitas perfecta, seu beatitudo saltem naturalis*. P. *Finis ultimus* creaturæ rationalis *est bonum*, quod secundum rectam rationem *ita propter se* amatur, ut propter illud amentur, & eligantur cætera omnia: atqui tale bonum est felicitas hominis perfecta, seu beatitudo: ergo. *Min.* P. Felicitas completa, seu beatitudo, teste *Angelico*, est centrum, *cujus possessio totaliter quietat, & satiat appetitum rationalem, sic ut nihil amplius cum anxietate quærendum supersit*; est, *Authore Boetio, status omnium bonorum aggregatione perfectus &c.* ergo est bonum, ad quod secundum rectam rationem sic tendit rationalis creatura, ut ad illud omnia cætera ordinet, tanquam finem simpliciter ultimum *. C. Patet: nam omnes appetunt ex naturæ instinctu beatitudinem; appetitus autem naturalis & universalis nequit esse frustraneus, & imprudens, cum proveniat ab Authore Naturæ sapientissimo.

Finis ultimus creaturæ rationalis est beatitudo, saltem naturalis.

Unde deducitur 1. Beatitudinem soli naturæ rationali competere: cum enim sit bonum perfectissimum, ad id, teste Philosopho, tendi nequit nisi dependenter *a cognitione & amore*. 2. Non sufficere ad beatitudinem, ut natura rationalis sit *tantum negative* contenta, seu, ut nihil amplius appetat; sed opus est, ut contenta *sit positive* per quietem, fundatam in vera cognitione, & possessione boni sufficientis. 3. Neque sufficere, ut satietur appetitus *ex errore*, vel *pravo affectu*, sed ut satietas proveniat ex sufficientia boni possessi: unde *Sancto Augustino* ille est beatus, *qui habet omnia, quæ vult, & nihil male vult*. (a)

℞. VII. *Deus est universaliter finis ultimus rerum omnium*. *Ratio est*: Quia sicut monstrante vel ipso Naturæ lumine, a Deo *omnia proficiscuntur, tanquam a primo Principio rerum omnium*; *ita ad Deum, tanquam ad finem ultimum*, omnia tendant, necesse est: nam pari necessitate est *Omega*, seu *finis ultimus*, *qui est Alpha*, seu *principium primum*. Unde ad eundem hunc finem ultimum ** tendit & creatura rationalis, & irrationalis, etsi differant in assequendi modo: siquidem creatura rationalis eum assequitur per cognitionem & amorem; irrationalis vero participando physice aliquam Dei similitudinem, atque perfectionem: illa tendit in finem se movendo, & agendo; hæc contra agitur, & movetur, ut supra innuimus.

Omnium rerum finis ultimus est DEUS.

Quæritur III. Quale ex dictis fluat officium hominis isthoc in universo?

℞. I. Ut sponte fluit ex dictis, *officium hominis in genere est agere ad suum finem*, ad quem a Deo Creatore in hoc Mundi theatro est positus; unde ad finem, *non qualemcunque*, sed, *loquendo universaliter*, *ad finem revera ultimum*, seu felicitatem perfectam, saltem naturalem, *** *quæ beatitatis* nomi-

Unde officium hominis in genere, Est agere ad suum finem revera ultimum.

* Unde, licet homo amet beatitudinem *propter se ipsum*, seu, *ut sibi bonum*, amore concupiscentiæ; eandem tamen amat amore benevolentiæ *propter Deum*, nec ordinat ulterius ad gloriam Dei, quia hæc ipsa Dei gloria est hominis beatitudo.

(a) L. 13. de Trinit.

** *Qui*: nam finis ultimus *quo* in Creatura rationali est fruitio summi boni *per cognitionem & amorem*; in creatura irrationali est participatio similitudinis Divinæ *secundum diversos gradus*. Item homo tendit ad hunc finem ultimum *per se*, *ut extrinsecum*: nam *per accidens* sibi sæpe fingit finem ultimum *intrinsecum* in illicitis.

*** Non enim hic, puta, in institutionibus *Juris naturæ*, agimus *de supernaturali* beatitudine, per revelationem cognita; sed *naturali*, per rationis lumen manifestata.

nomine exprimi solet. Hinc actiones hominis, finesque illius particulares, quos ipse sibi *ex arbitrio libero* forsan præfigit, si exorbitent *ab hoc fine*, per Authorem Naturæ præstituto, exorbitant *ab officio hominis*: adeoque agens ex voluntate *male affecta*, eligensque media *proportionata* ad malum finem, agit *ex prudentia carnis*, seu *inhoneste*, redditque se vituperio, & pœna dignum. Contra præfigens sibi *finem bonum* ex voluntate *rationi conformi*, nec obcæcata per passiones, eligensque *media proportionata*, procedit *secundum officium hominis ex prudentia spiritus*, seu rectæ rationis, agitque *honeste*, ac sese reddit laude dignum, & præmio.

a In specie agere quoque ad finem sui status.

℞. II. Officium hominis *in specie* est insuper agere *ad suum finem*, ad quem peculiaris ipsi incumbit obligatio *ratione status* particularis, in quo a Deo est constitutus. Et quia ejusmodi officia in Mundo sunt diversissima, ita & varii sint fines particulares, quos homo actionibus suis præfigat, necesse est. Sic alia officia *sunt publica*, alia *privata*; alia circa ea, quæ homo *secum* agit; alia, quæ agit *cum aliis*: nulla enim pars vitæ vacare potest officio, in quo colendo omnis *vita honestas*, & in quo negligendo *inhonestas* sita *est*, *Cicerone* teste. (a)

§. 2.

§. II.

De beatitudine naturali.

De beatitudine naturali.

Quæritur IV. An, & in quo consistat felicitas hominis perfecta, seu sic dicta beatitudo naturalis?

Datur beatitudo aliqua homini. Uti patet universali consensu, & instinctu.

℞. I. *Datur Beatitudo aliqua objectiva creaturæ rationalis.* 2. *Estque possibilis mere naturalis, sistendo in statu solius Naturæ. P. prima pars.* Consensu omnium ætatum, Nationum, & Sapientum, qui licet erraverint in statuenda beatitudine, omnes tamen convenerunt in eo, quod dari possit, ac debeat beatitudo, qua appetitus rationalis expleatur. 2. Omnes appetunt naturaliter beatitudinem, *tanquam ultimum finem*, in quo quiescant: cum ergo naturalis appetitus non possit esse frustraneus, & imprudens, utpote ab Authore Naturæ inditus, dari debet beatitudo; hæc autem necessario includit objectum, in quod tendit: ergo. 3. Quælibet res habet suum finem, ad quem per suas operationes tendit: ergo etiam creatura rationalis; alias foret deterioris conditionis, quam cætera creata.

Est quoque possibilis mere naturalis.

P. secunda pars. Est possibilis status hominis solummodo naturalis: ergo debet pariformiter esse possibilis beatitudo, illi statui conformis. A. constat ex dictis *de possibilitate status puræ naturæ*, (b) quo ad naturalia haud dissimilis statui naturæ lapsæ: ergo & natura lapsa saltem potest considerari *præcisive in se, & independenter ab omni statu elevationis ad finem*, seu beatitudinem supernaturalem. C. P. 1. Reliquæ creaturæ obtinere possunt suum finem: ergo & creatura rationalis in hoc statu: atqui non obtineret, si post statum *viæ*, *conformiter rationi transactum*, deberet pati perpetuam inquietudinem cordis, ob defectum ultimi finis satiantis, quæ inquietudo secum necessario traheret tristitiam, & dolorem. Certe hoc neque Deo videtur convenire, nec creaturæ rationali: *Non Deo*; quia omnia prudenter dirigit ad suos fines: ergo sicut *Author gratiæ* potest satiare appetitum *per beatitudinem supernaturalem*, non est, cur non etiam possit, *ut Author naturæ*, *per beatitudinem naturalem*. Neque convenit *creaturæ rationali*: cum enim hæc appetat *naturaliter* suam beatitudinem

(a) L. 1. de officiis.
(b) In prolegomenis supra.

dinem ex instinctu innato, a Creatore indito, debet ejusmodi beatitudo esse possibilis: alia autem pro statu mere naturali non est possibilis, quam naturalis, in quocunque demum consistat, qua de re infra.

℟. II. *In genere Beatitudo objectiva hominis, etiam naturalis, nequit esse una aliqua creatura seorsim. 2. Immo nec collectio omnium.*

Hæc, in genere loquendo, nequit consistere in una creatura, nec etiam in omnium collectione.

P. Beatitudo objectiva est illud objectum, cujus possessione mihi *undequaque* bene est; juxta *Angelicum* est bonum *totaliter quietans*; juxta *Philosophum* bonum *per se* sufficiens, quo habito non est aliquid anxie appetendum, talis non est creatura seorsim, nec omnes simul: ergo. *Minor P. quo ad 1. universaliter*. Quia appetitus rationalis est *capax boni universalis*: ergo non poterit satiari bono solummodo *particulari, creato, & finito*. * *Min. P. particulariter*; petendo talem creaturam, quæ seorsim sit omne bonum, *nec inconstans, fluxa, nec conjuncta cum miseria, nec abjecta, vilis, merito contemptibilis &c.*

Quia debet esse satiativa.

Min. P. 2. quo ad collectionem omnium creaturarum. Collectio hæc dicit essentialem dependentiam ab alio bono perfectiore: ergo perfecte satiativa esse haud potest, cum vel ex ipsa sui cognitione accendat desiderium videndi, & possidendi bonum illud perfectius.

Et ipsa collectio dicat dependentiam ab ente perfectiore.

℟. III. *In specie. Perfecta felicitas, seu beatitudo nequit consistere in bonis extra animam, seu externis fortunæ, famæ &c.*

In specie nequit consistere in bonis fortunæ, quia extrinsecis.

Explicatur. Non in divitiis, quia beatitudo expetitur, & possidetur *propter se*, divitiæ *propter alia*: deinde, divitiæ non tam possessione sui, quam effusione sui commodum afferunt. 2. *Non in bonis famæ*: quia melius est habere bonum, & illam excellentiam boni, propter quam natura laudem meretur, vel famam, quam habere ipsam famam. 3. *Non in honoribus*. quia beatitudo debet esse in beato, & in potestate illius; honor vero non est *in honorato, sed honorante*. 4. *Non in potentia*: quia hæc ordinatur ulterius, scilicet ad bonum Reipublicæ, & illa potest quis male, vel bene uti; beatitudo autem nec ordinatur ulterius, cum sit ultimus finis, nec potest quis illa male uti. Adde, quod hæc bona omnia sint mere *extrinseca*, homine inferiora, communia probis & improbis, incerta, mutabilia, per mortem auferibilia, mille periculis, plurimisque curis, veluti totidem spinis, circumdata, non satiativa, nec potentia tollere humanas miserias, & maximum hominis malum, puta peccatum.

℟. IV. *Beatitudo illa neque potest consistere in bonis circa animam, sive in bonis corporis, uti sunt valetudo, robur, pulchritudo, voluptates sensibiles*.

Neque in bonis corporis, quia anima inferioribus.

Explicatur. Hæc bona sunt homini cum brutis communia, immo sæpius in bestiis perfectiora; sunt turpia, caduca, neque satiant partem hominis superioeem, id est, animam, sed sæpe multis miseriis affligunt, v. g. cæcitate rationis, inordinatis desideriis, pravitate voluntatis, judicii, reatu culpæ & pœnæ. Partem quoque inferiorem sæpe cruciant morbis, aliisque miseriis. Adde, quod hæc bona *per se* ordinentur ad bonum animæ, & sint conjungibilia cum miseriis, & peccatis.

℟. V. *Neque beatitudo illa potest consistere in bonis intra animam, uti sunt scientiæ, & virtutes*.

Aut etiam animi, quia nec puris, nec satiativis.

Explicatur. Vel scientiæ ponuntur esse excellentes, & sublimes; vel inferiores, & non excellentes: si posterius, patet, eas non constituere veram beatitudinem, cum ista *sit bonum excellentissimum*. Si prius, habent suam perfectionem ab objectis, quæ sunt perfectiora, & ideo magis appetuntur, & beant, uti constat ex visione, & amore Dei, etiam naturali.

* Etsi enim capacitas, & appetitus hominis sit particularis & finitus *subjective*, est tamen universalis, & infinitus *objective*.

Deinde scientiæ non sunt bona pura, constant magno labore, neque bona satiativa, nam acquisita accendunt potius desiderium ulterius rimandi. Virtutes vero morales non conjunguntur cum gaudio satiativo in hac vita, sed potius difficiles pugnas exigunt, & continuam de repugnante natura victoriam: unde, si non essent ordinatæ ad alium finem potentiorem, & ablativum omnis miseriæ, quo quis foret virtuosior, eo foret miserabilior.

Unde beatitudo objectiva, nempe DEUS, fluit ex ipsa natura actuum humanorum.

℟. VI. *Ex natura actuum humanorum, bonorumque creatorum probari potest, objectivam hominis beatitudinem esse Deum.*

Probatur I. Beatitudo hominis *nunquam potest*, multo minus *unquam debet* contemni *prudenter*, & *laudabiliter*, ergo nequit consistere in bono creato, ac temporali, sed in Deo. A. constat: nam omnis actus maxime in eo est *prudens*, & quodvis bonum *ideo optabile*, quod bene disponat ad beatitudinem, seu ultimum finem; ergo hic finis *prudenter* contemni nequit. C. P. Homo per actus humanos sæpe potest *prudenter*, & *laudabiliter*; immo subinde obligatur omnia bona hujus vitæ contemnere, & subire ipsam etiam mortem, ne per actum inhonestum agat contra legem Authoris naturæ: ergo. 2. Omnis actus honestus, ad quem possumus obligari, *per se* exigit præmium propositum, quod nos possit allicere ad exercitium ejusmodi actus; alias enim frustranea foret obligatio, tantopere ardua: atqui præmium esse nequit bonum mere temporale, & creatum: *Minor* P. Bonum mere temporale non esset proportionatum, præsertim respectu actuum difficillimorum, quales *sunt resignatio ad tormenta*, *ipsamque mortem*: siquidem bonum mere temporale non esset magis æstimabile, quam bonum, quod propter præmium debet contemni, puta, quam omne bonum hujus vitæ, ipsaque propria vita: ergo non esset sufficienter alliciens, adeoque nequaquam proportionata.

Statuque naturali.

℟. VII. *Beatitudo objectiva creatura rationalis absolute loquendo, est solus Deus. 2. Immo etiam respective, seu considerato solo statu Naturæ.*

Probatur quo ad 1. In solo Deo est reperire *omnes conditiones*, ad beatitudinem hominis objectivam *requisitas*, bonaque omnia cum stabilitate, per quorum possessionem homini *potest undequaque* bene esse: ergo solus Deus est beatitudo objecta. *A. P.* Deus solus est *bonum ultimum*, ad quod omnia alia referuntur; * est solum *bonum sufficiens*, quia *universale*, & *infinitum*, adeoque sublativum omnis indigentiæ; est *possibile*, *summum optimum, ac jucundissimum*; *est perfecte satiativum*, quia non modo complectens, saltem *eminenter*, omnia bona reperibilia in creaturis, sed etiam illa, quæ ratio naturalis dictat, esse possibilia extra collectionem creaturarum, scilicet *Creatorem*.

Probatur quo ad 2. Hac ipsa ratione, quæ etiam pro statu solius Naturæ stringit: nam in hoc statu foret eadem capacitas naturalis seu intellectus seu voluntatis: ergo pariter expleri haud posset, nisi bono universali, continente omne bonum. Eadem quoque forent bona creata: ergo nec ista possent satiare appetitum universalem, & capacitatem boni infiniti.

Beatitudo formalis consistit in cognitione & amore DEI naturali, saltem statui proportionato.

℟. VIII. *Beatitudo formalis creaturæ rationalis, seu actualis possessio & fruitio Dei satiativa, consistit in cognitione, & amore Dei, statui suo proportionata.*

Probatur. Per solam *cognitionem*, & *amorem* creatura rationalis *proprie* fruitur Deo, tanquam bono infinito, sic ut ex hac fruitione oriatur voluptas, delectatio, & quies perfecte satiativa, vi cujus creaturæ *undequaque bene sit*: ergo per *solam cognitionem & amorem Dei* habetur *beatitudo formalis*,

---

* Nam creatura respicit quidem Deum *ut sibi bonum*, seu se ipsam, *ut finem cui immediatum*, *perfectibilem* tamen, *minus appretiatum*, & *referibilem* ad Deum, tanquam *finem cui principalem*, *ac ultimatum*.

malis, & *supernaturalis* quidem per visionem intuitivam, & amorem perfecte beatificum; *naturalis* per cognitionem, etsi solummodo abstractivam, tam perfectam tamen, & claram, ut creaturam raperet ad perfectum amorem; liberaret ab omni peccato, & miseria, satiaretque appetitum innatum fruendi DEO.

Neque quis dicat 1. Hanc fruitionem non fore *perfectam*, ac *satiativam*, quia *mere abstractivam*, eo quod anima cognosceret intuitivam possibilem, adeoque naturali appetitu elicito supernaturalem illam appeteret, sicque ista capacitas inexpleta remaneret. Nam *Quæ, etsi abstractiva, nihilosecius foret respective satiativa.*

Contra est: Etiam abstractiva fruitio pro illo statu foret *perfecta*, & *satiativa*, cum anima cerneret majorem beatitudinem *pro Naturæ statu* non esse possibilem, neque debitam. Immo negatur suppositum, quod ad beatitudinem requiratur, ut expleatur tota capacitas, & tribuatur omne id, quod est melius creaturæ: secus enim nemo foret in Cælo beatus, cum nullus possideat DEUM *modo perfectissimo*.

Quod si, *revelatione supposita*, possit homo appetere appetitu elicito, *mere naturali*, beatitudinem supernaturalem, etsi hoc plures negent, appetitus iste foret *mere conditionatus*: si nempe hæc foret homini possibilis, & debita, adeoque nullius anxietatis foret causa.

Neque quis dicat 2. Beatitudo *mere naturalis* non foret collectio omnium bonorum v. g. *impeccabilitatis*, *perpetuitatis* &c. ergo non foret satiativa. Nam *Et collectio omnium bonorum, saltem naturaliter obtinibilium.*

Contra est: ad naturalem beatitudinem sufficit collectio bonorum, *naturaliter obtinibilium*, & consecutio finis, *naturaliter satiantis*: hæc autem collectio obtineri posset viribus naturæ per cognitionem abstractivam, valde perfectam, & amorem DEI perpetuo conjungentem cum summo Bono, adeoque exclusivum omnis peccati. Quamvis autem homo sit mortalis *secundum quid*, anima tamen est immortalis, adeoque capax beatitudinis naturalis, etiam perpetuæ.

℞. IX. *Beatitudo formalis pro statu hujus vitæ, nequit esse perfecta, sed mere inchoativa.* *Unde in hac vita non nisi inchoativa haberi potest.*

Declaratur 1. Beatitudo in vita sic repræsentatur, ut non modo non satiet, sed potius accendat desiderium ad acquirendam ulterius beatitudinem perfectiorem: ergo nequit esse perfecte satiativa. Imperfecta tamen beatitudo, consistens *in possessione inchoativa DEI*, haberi potest *per puritatem conscientiæ*, *amorem suo modo perfectum*, & *spem firmam* beatitudinis perfectæ, aliasque virtutes, quibus DEO magis conjungimur, magisque disponimur ad finem, seu terminum beatificantem, ut patet.

§. III. (§. 3.)

De principiis, lumine Naturæ notis, circa DEUM, & beatitudinem hominis.

De principiis, lumine naturæ notis, circa DEUM, atque beatitudinem hominis. Est principium lumine naturæ notum, Mundum non esse a casu. Uti patet ipsa oculari consideratione hujus Universi.

Quæritur V. An & quomodo Deus, quatenus est norma actionum humanarum, sit lumine Naturæ notus, ac cognoscibilis.

℞. I. *Est principium, lumine Naturæ notum, hoc Universum non esse a casu. Ita contra quosdam Epicureos.*

Demonstratur a Philosophis ex ipsa oculari inspectione Mundi. Est evidenter impossibile, hanc admirabilem rerum omnium structuram; hoc opus adeo stupendum, & magnificum, compositum ex innumeris, & summe contrariis partibus, tot generationibus & operationibus inanimatorum, & animatorum mirabile; hanc singularum creaturarum ad suos tam varios fines tendentium dispositionem, ac coordinationem &c. *Evidenter*, inquam, *est im-*

est impossibile, hæc omnia, tam constanti & ordinata rerum omnium temperantia, ac conservatione invariata, esse pracise *a casu fortuito*: ergo est principium lumine naturæ notum, hoc Universum esse ab aliquo alio ente intelligente. A. Patet: quia casui proprium non est agere *ordinate*, *& uniformiter*; sed *inordinate*, & *confuse*, miscere omnia, absque ratione proportionis, ordinis, ac finium, sic ut prodire non possit, nisi disparata, & perturbata quædam rerum congeries, *quam Veteres dixere chaos*; secus enim quis æque rationabiliter diceret, ædificia omnia ex lapidibus temere congestis; picturas omnes ex atramenti guttis, casu in chartam effusis, coaluisse &c.

Est principium, lumine Naturæ notum, dari ens aliquod supremum, Authorem, & Rectorem hujus Universi..

℟. II. *Est principium, lumine Naturæ notum, dari aliquod Numen, sub ratione Entis primi, atque supremi, seu Authoris hujus Mundi, ac Gubernatoris. Ita contra Atheos.*

Uti constat ex Naturæ instinctu, sensu, ac consensu Nationum communi.

Demonstratur ab iisdem. Est evidenter impossibile, hoc Universum esse *a casu: ergo evidenter est* ab aliqua Mente, seu Intellectu supremo, rerum omnium effectore, ac conservatore, qui provide omnia disponit, atque gubernat. A. patet ex dictis: C. tenet. Rursus: Est Nationum omnium, omnibus sæculis, unanimis sensus, atque consensus, esse aliquod Numen, seu *Ens primum*, atque *supremum*, a quo sit, conservetur, & gubernetur hæc Universi spectabilis machina: atqui evidens est, quod hic sensus, atque consensus unanimis falli haud possit: ergo. *Major demonstratur*. Hanc de Numine quodam supremo vocem personabant hactenus omnes, quibuscunque ratio utcunque scintillaverat, *Ægyptii*, *Æthiopes*, *Assyrii*, *Persæ*, *Græci*, *Romani*, *Germani*, *Sermatæ*, *Iberi*, *Tartari*, *Turcæ*, *Chinenses* quoque, & *Japones*, uti *Lessius & Segneri* noster ostendunt: (a) unde *& Cicero*, nullam dixit esse Gentem, neque tam immansuetam, neque tam ferream, quæ, etiamsi ignoret, *qualem* DEUM habere deceat, *tamen habendum* esse non sciat: atque hoc omnibus innatum, & ab ipsa Natura insculptum esse, affirmavit. Patet itidem *evidenter* ex Mortalium omnium instinctu, quo DEO, Enti supremo, *supremam Mundi regionem* attribuunt, *palmasque ad sydera tollunt*, quando preces & vota faciunt, idque in repentinis periculis v. g. naufragii, & mortis, ubi etiam *non advertentibus* sese prodit hic naturæ instinctus, atque sceleratissimis quoque, *vel invitis*, manus sursum erigit, ut opem inclament &c. * *Minor æque est evidens*. Nam implicat *evidenter*, ut omnes ætates, ac Nationes in tanta geniorum, ac ingeniorum diversitate, & contradicendi pruritu, in unam sententiam conspirent, nisi altior quædam vis naturæ, & veritatis evidentia illos rapiat.

Eodem modo notum est, dari Ens summum sub ratione Legislatoris justi punientis mala, aut præmiantis bona.

℟. III. *Est principium, lumine Naturæ notum, dari aliquod Numen sub ratione Legislatoris supremi, Entis omniscii, justi ac providi, quod mala puniat, & bona præmiet, atque remuneretur. Ita contra eosdem.*

Quia hæc veritas est fundamentum omnis honestatis.

Demonstratur ab iisdem 1. Illa veritas, cujus cognitio *est fundamentum* omnis honestatis, eitque *medium*, *indispensabiliter necessarium* ad finem, ac vitam, ad rationis leges ab homine instituendam, *debet* esse principium lumine naturæ notum: talis veritas *est dari aliquod Numen justum, omniscium, providum, puniens mala, & remunerans bona*: ergo *debet esse* lumine Naturæ nota: ergo a fortiori lumine Naturæ *nota est*. *Major est* in terminis manifesta: secus enim natura deficeret *in necessariis*, nec esset homini prospectum *de mediis*, *indispensabiliter requisitis* ad finem, & honestatem, essetque miserior brutis, quæ melius constituta novimus in ordine ad suum finem.

Demon-

(a) *Lessius* L. de Providentia. *Segneri* in incredulo inexcusabili.
* *Ordinarie* loquendo, *nisi per accidens* desperatio rationis lumen extinguat, aut obdurata voluntas eidem obluctetur, uti fit in pauculis, si qui *vere* esse possunt, *Atheis*.

Demonstratur 2. Ex ipso lumine Naturæ, instinctu, atque remorsu conscientiæ judicamus, *bonum esse faciendum, malum fugiendum; virtutem esse honestam, scelus inhonestum; proximum non esse lædendum, nec quod quis sibi noluerit, alteri faciendum &c.* ergo ex *ipso lumine Naturæ* judicamus *dari aliquam potestatem supremam, Legislatorem summum, omniscium, remuneratorem, & vindicem. C. Evidenter* fluit: nam sine tali potestate suprema non daretur lex *efficaciter* obligans; * juramenta forent inania: boni forent miserrimi omnium: contra scelerati forent felicissimi, & error maximus esset unicum medium ad honeste vivendum, quæ omnia *evidenter* in terminis implicant.

Nixa instinctu universali.

℟. IV. *Etsi non sit principium lumine Naturæ notum, qualis sit DEUS, evidenter tamen ab homine, rationis compote, & cujus cor per scelera non obscuratum, erui potest, non esse, nisi unicum DEUM. Ita contra Polytheos.*

Unitas DEI, saltem per ratiocinium evidenter ab homine erui potest.

Demonstratur ab iisdem 1. Si plures sunt Dii, vel omnes habent potestatem, & libertatem faciendi, quod lubet; vel aliqui tantum; vel nullus. Quidquid dicatur, dicitur aliquid *evidenter* absurdum, & falsum. *Minor demonstratur:* Si nullus: ergo nullus est DEUS; qualis enim DEUS absque viribus, & libertate disponendi pro libitu? Si aliqui; vel omnes poterunt & velle, & facere contraria; *Mulciber in Trojam, pro Troja stabit Apollo:* ergo unus necessario succumbet, alter sine jurgiis non vincet; hic miser, ille miserior DEUS. Item. Si plures sunt Dii, vel omnes æque excellunt, vel unus cæteris; si unus: ergo cæteri non erunt Dii, quia subordinati, & dependentes: si omnes æquales: ergo nullus erit DEUS, quia nullus summe perfectus, utpote aliorum perfectionibus destitutus.

Ob sequelas evidenter absurdas.

Quæritur VI. An, & quomodo alterius vitæ felicitas, seu beatitudo, quatenus est finis actionum moralium, sit lumine naturæ nota, aut cognoscibilis?

℟. I. *Est principium, lumine Naturæ notum, felicitatem, vitæ hujus terminis conclusam, non posse esse finem sufficientem, & adæquatum actionum moralium, seu in particulari, seu in communi respectu totius Reipublicæ.* Ita contra Moralistas *Puffendorfianos.*

Est principium, lumine naturæ notum, felicitatem hujus vitæ non esse finem sufficientem actionum moralium.

Demonstratur 1. Est principium, lumine Naturæ notum, quod finis actionum moralium *sit bonum,* non *qualecunque, sed verum,* hoc est, *felicitas per actus honestos,* rationi & regulæ primæ conformes, *intendibilis:* atqui eodem Naturæ lumine notum est, quod hæc felicitas esse nequeat *mere temporalis,* seu vitæ hujus terminis clausa. *Minor demonstratur:* Hæc omnis felicitas evidenter *potest,* & sæpe *debet* contemni, ut quis *agat honeste,* seu rationi & regulæ primæ, *efficaciter* obliganti, conformiter: v. g. si quis tyrannus civi, vel etiam toti communitati minitetur excidium, *nisi DEUM blasphemet &c.* ergo felicitas, mere temporalis, nequit esse finis actionum moralium *sufficiens, formalis, & adæquatus.*

Quia & ipsa hæc felicitas sæpe contemni debet ob honestatem.

Demonstratur 2. Est principium, ex synteresi conscientiæ notum, quod creatura rationalis non sit *exlex,* sed ab Authore Naturæ *ad bonum faciendum, & ad malum fugiendum,* obligetur *efficaciter, indefectibiliter,* & *universaliter:* ergo pariter notum est, quod præmium propositum debeat esse *sufficienter alliciens* ad bonum, & supplicium *sufficienter retrahens* a malo: nam ubi nulla pœna, vel præmium, nulla esse potest obligatio *efficax:* atqui felicitas, *mere temporalis,* nequit esse præmium, *sufficienter alliciens;* nec

Nec esset sufficiens præmium pro lege, universaliter, & semper obligante ad honeste operandum.

---

* Inde *Puffendorfius* in Spicilegio Juris Nat. c. 1. §. 16. f. m. 295. Etsi jus naturæ a Theologia naturali sequestrandum ubique inculcet, tamen ait: *quod sibi, qui societatis humanæ indolem, vincula, legesque unice sibi exponenda sumpserit, non posse Divini Numinis considerationem plane sequestrari, quippe cum ab eo legum socialium origo, & firmitas promanet.*

nec pœna, vitæ hujus terminis clausa, *universaliter retrahens* a malo. *Minor subsumpta constat* oculari experientia: nam sæpe ad honeste agendum necessarii sunt actus difficillimi v. g. resignatio, ad tormenta, ad omnia boni temporalis, immo ipsius vitæ jacturam, quo casu optimi forent infelicissimi, carentes omni felicitate & præmio. Rursus: Scelestissimi sæpe in hac vita sunt felicissimi; immo in ipso mortis articulo blasphemi non haberent supplicium retrahens; & sicut impune vixissent, ita magis impune morerentur absque omni supplicio, quæ omnia sunt *evidenter absurda*, & rationis *lumini difformia*, ut supra ℞. IV. obiter jam declaravimus.

Est insuper principium, lumine naturæ notum, animam hominis non desinere cum corpore. Quia alias sæpe virtus maneret absque præmio, vitium absque pœna cum præjudicio Legislatoris. Deficeretque Natura in mediis, ad finem, ac honestatem vitæ indispensabiliter requisitis.

℞. II. *Est principium, lumine Naturæ notum, animam rationalem non esse mortalem cum corpore, sed manere superstitem, saltem ad pœnam, vel præmium. Ita contra Epicureos.*

Demonstratur 1. Felicitas hujus vitæ, *præcise temporalis*, sæpe nec est, nec esse potest congruum, ac sufficiens præmium; nec infelicitas, pœna *efficaciter* puniens vitium, uti constat ex dictis, adeoque DEUS sæpe *nec foret, nec esse posset* Legislator, ac Rector *providus & justus*: ergo ipso rationis lumine evidenter constat, animam debere esse superstitem, *saltem ad præmium vel pœnam.*

Demonstratur 2. Veritas, cujus notitia *est fundamentum omnis honestatis, estque medium, indispensabiliter necessarium ad finem*, felicitatem, ac vitam, rationi conformiter instituendam, non *modo est*, sed etiam debet ipso rationis lumine *esse nota*: talis veritas est; *quod* anima, *saltem ad pœnam vel præmium*, debeat esse superstes post mortem: *Major patet*: nam DEUS est evidenter sapiens Creator, & providus Gubernator Universi: ergo debuit homini prospexisse *de mediis, ad finem & honestatem vitæ necessariis*, non minus ac brutis; neque potuit deficere in re tanti momenti, nisi admittere velis, nobilissimam Creaturam præ aliis ignobilioribus male constitutam. *Min. Dem.* Ad vitæ honestatem, ac felicitatem naturalem, sæpe necessarium est, gravissimas difficultates vincere, & quidem per totam vitam; necessarium non raro est, contemnere cuncta præsentia, perferre ardua ipsamque mortem; atqui sine *evidenti* cognitione (non enim sufficeret *probabilitas* ad tam ardua, *constanter* exequenda) & instinctu naturali *de præmio saltem alterius vitæ*, nec homo posset talia exequi, nec DEUS *efficaciter* obligare; sæpe præclarissimæ virtutes, in ipso agone exercitæ, carerent debito præmio; gravissima flagitia, in agone patrata, manerent impunita, adeoque sceleratissimi ad ipsum ultimum vitæ instans essent felicissimi; justissimi ad usque mortem essent infelicissimi *cum evidenti præjudicio DEI, ut Creatoris, Legislatoris, ac Gubernatoris.*

Ipsa quoque animæ immortalitas,

℞. III. *Etsi positiva & naturalis immortalitas animæ in se non sit ipso lumine naturæ nota; nec ratione intrinseca tam manifeste demonstrabilis; est tamen ex ratione cuivis, rationis compoti, evidenter innegabilis.*

Etsi tam clare non sit demonstrabilis, Ratione intrinseca.

Declaratur 1. Immortalitas animæ naturalis & positiva videtur involvere æternitatem durationis a parte post: hæc *ipso Naturæ lumine* esse cognita dici vix potest.

Declaratur 2. Illa demonstratio immortalitatis *ex ratione intrinseca*, a Philosophis afferri solita, cuivis sapiat, quantum possit; neque nos tam hebetes sumus, ut negemus esse *demonstrationem simpliciter*, saltem pro intellectu, in ideis philosophicis rite disposito: sed neque tam faciles quis esse nos velit, ut pro demonstratione *adeo manifesta, & intellectum illico rapiente*, illam prono occipite revereamur.

Est tamen evidenter innegabilis ob rationem extrinsecam unanimis omnium consensus.

Declaratur 3. Evidenter est innegabile, quod ut verum habent, & habuere semper sapientes & probi omnes omnium Nationum, & omnium temporum, dissentientibus non nisi pauculis iisque insipidis, ac flagitiosissimis homulis: atqui tale quid est animæ immortalitas: ergo *evidenter est innegabi-*

negabilis, saltem ab homine rationis compote. *Maj.* constat: quia natura non potest tam universalem sensum, qui tamen falsus sit, implantare: alias enim censeretur Author Naturæ nos decipere, & sequeretur, DEUM omnibus probis ac sapientibus voluisse abscondere veritatem maximi momenti; revelare autem paucis quibusdam sceleratis, quod in terminis utique absurdum. *Min.* patet ab enumeratione omnium Gentium, earumque ritibus, ac honoribus, superstitiose in defunctos collatis; ipsis quoque Poetis per campos Elisios, & stygiæ paludis pœnas huic veritati alludentibus.

Beatitudo alterius vitæ non est nota lumine Naturæ, nisi sub prædicato generico felicitatis perfectæ.

℞. IV. *Etsi beatitudo alterius vitæ sit inter prima principia, Naturæ lumine cognita, quo ad existentiam, seu quod sit; non tamen est taliter cognita quo ad essentiam, seu qualis sit, nisi sub prædicato generico felicitatis perfectæ, ac quietantis.*

Quia hoc sufficit ad fundamentum honestatis.

Declaratur. Hæc notitia est sufficiens medium ad finem, & vitam honeste instituendam, ad efficaciam legum naturalium, DEI Justitiam, ac Providentiam &c. & major, citra revelationem ex ipso naturæ lumine, saltem *evidenter*, deduci nequit: ergo.

Quæritur VII. An & quomodo in homine, plenæ rationis compote, dari possit invincibilis ignorantia DEI, Jurisque naturalis.

Unde non est possibilis. Invincibilis ignorantia DEI, sub prædicato potestatis supremæ, efficaciter obligantis.

℞. I. *Non est possibilis in homine, plenæ rationis compote, etiam ad breve tempus, invincibilis ignorantia DEI, saltem sub prædicato confuso, & convertibili,* * *potestatis efficaciter obligantis, Entis superioris, Legislatoris, potentis mala punire, & præmiare bona.* 2. *Etsi aliquo tempore possibilis sit sub aliis prædicatis explicitis v. g. Deitatis, Entis a se unius, infiniti &c.*

Quia est veritas fundamentalis.

Assertum quo ad 1. Fluit ex dictis supra, quia hæc veritas *est fundamentum omnis honestatis, & medium, indispensabiliter necessarium* ad honeste vivendum: ergo est, & *debet* esse unum ex principiis, lumine naturæ notis; secus Natura deficeret in necessariis; homo ad finem suum foret male constitutus, esset miserior brutis; Creator foret injustus, male providus &c.

Scripta in corde hominis.

2. Quia dantur, & dari *debent* prima principia *respectu intellectus*, quæ cuivis adulto sunt evidentia, hominemque diligunt ad cognoscendam veritatem: ergo a pari debent quoque dari *principia, respectu* voluntatis, quæ eandem dirigant ad honestatem. Cur enim DEUS minus prospexerit voluntati, quam intellectui? Inde recte *Sanctus Augustinus*: (a) *Scripsit DEUS naturæ legem in cordibus hominum, quam non sinuntur ignorare, ut esset; unde judicarentur.*

Etsi possibilis sit sub aliis prædicatis.

Assertum quo ad 2. Patet: quia cætera prædicata debent primum erui per discursus, haud sane rudibus obvios.

Neque possibilis est ignorantia invincibilis juris Naturæ, quo ad prima principia.

℞. II. *Neque est possibilis in homine, plenæ rationis compote, etiam ad breve tempus, invincibilis ignorantia Juris naturalis, quo ad prima principia, aut alia, cum primis evidenter connexa.* 2. *Possibilis tamen est, & frequen-*

* Ubi non requiritur, ut cognoscatur *ipsa convertibilitas*, seu prædicatum *esse convertibile cum Deo*, ex quo tantum sequitur, quod quis non cognoscat *Deum clare qua talem*, id quod non requiritur ad peccatum; secus nemo Infidelium offenderet verum Deum, quia licet Ens quoddam supremum agnoscant, hoc tamen prædicatum tribuunt *Jovi*, aut alteri creaturæ. Unde hæc ignorantia est *tantum vincibilis*: cum enim etiam cuivis rudi conscientia dictet, inhonestum *universaliter*, & *ubique* vitandum, consequenter *dari potestatem supremam, efficaciter obligantem*, quæ non potest esse natura rationalis, Legislator humanus, seu Respublica, *utpote defectibilis*, jam habet quivis notitiam Dei *confusam*, ut supra diximus, adeoque ignorantiam *vincibilem*. Sic si quis sciens dignitatem regiam, quamvis illam per errorem applicet rustico, contemnat, jam censetur formaliter offendisse verum Regem, nec prætendi ab alio posse ignorantiam Regis invincibilem.

(a. In Psal. 57.

quenter datur ignorantia invincibilis circa alia, jure Naturæ seu prohibita, seu præcepta.

Assertum quo ad 1. Probatur duplici ratione, ut prius, cui addi potest universalis inductio: cum nullus hactenus ignorarit, *bonum esse amandum; bonestum sectandum; malum odio habendum; inhonestum vitandum; quod sibi quis fieri non vult, neque alteri faciendum; DEUM colendum: Parentes bonorandos &c.*

Est tamen frequens quo ad alia, natura jure seu præcepta, seu prohibita. Quia Doctores opposita frequenter docent, foretque absurdum dicere, alterutros peccare ob ignorantiam mere vincibilem. Sequeretur, peccasse plures Sanctos. Omnes insuper, qui sequuntur sententias minus tutas.

Assertum probatur quo ad 2. Nisi adstruatur circa multa, respectu juris Naturæ minus obvia, *invincibilis ignorantia*, sequerentur plura, immo plurima absurda: ergo recte adstruitur. *A. P.* 1. Sequeretur SS. Patres, Theologos, & Moralistas ex alterutra parte peccasse, utpote operantes, vel docentes sententias contrarias *circa jus Naturæ*: E. G. *Angelicus Doctor* negat; Seraphicus, ejusdem coævus, seu *S. Bonaventura* affirmat, esse obligationem naturalem post lapsum gravem, illico sese restituendi in statum gratiæ; *sic Thomistæ* affirmant, *Scotistæ* negant, innocentem, a judice privata notitia cognitum *ut talem*, post allegata & probata contraria condemnari posse ad mortem. * 2. Sequeretur, plures, insigniter Sanctos, peccasse *contra jura naturæ*, v. g. *S. Marcum*, abscindendo sibi pollicem, ne in Sacerdotem consecraretur: Abbatissam, depalsantem suas, ob periculum perdendæ virginitatis, & sic de aliis. Vel certe dicendum, habuisse speciales inspirationes, seu revelationes, quod, quia probatu difficile, dictu haud facile.

3. Sequeretur, quod cum juxta Adversarios *juris Naturæ* sit sequi sententias magis probabiles, & magis tutas, omnes hoc negantes laborarent vincibili ignorantia, & operando peccarent: immo sequeretur, neminem posse sequi sententiam minus tutam, versantem circa jus Naturæ, etsi foret *probabilissima*, id quod *ab Alexandro* VIII. merito est damnatum. **

Immo sequeretur, dari non nunquam necessitatem peccandi inevitabilem.

4. Sequeretur, dari *sæpe necessitatem peccandi inevitabilem*, ut patet in Judice, *probabilius* judicante contractum, *revera usurarium*, non esse *usurarium*: si enim jubeat solvere, peccabit, jubens solutionem usurariam, vincibiliter ignoratam; si non jubeat, peccabit contra decretum *Innocentii* Undecimi, *** vi cujus tenetur ferre sententias juxta probabiliorem. Patet item in Officiali, qui jussu Principis debet inire contractum, *revera usurarium*, ita tamen, ut & Princeps & Officialis id nesciat. Officialis siquidem necessario peccabit vel contra obedientiam Principi debitam, vel contra jus Naturæ, ineundo contractum usurarium, vincibiliter ignoratum, & sic de aliis. Ex quibus haud dubie sequitur, *ab Innocentio* XI. recte confixam fuisse hanc thesin, *a Lovaniensibus* quibusdam Theologis male defensam in Collegio *Adriani*. 12. *Julii*: *Nullam admittimus ignorantiam invincibilem juris Naturæ in ullo homine, dum hic & nunc contra jus Naturæ agit.* ****

R. III.

---

* *Certe S. Augustinus* docuit simulationem non esse licitam, oppositum docente S. *Hieronymo* epist. 11. *ad Augustinum*. *Cassianus*, Vir sanctus, & doctus putavit, mendacium officiosum in circumstantiis v. g. *salvandæ alterius vitæ esse licitum*. Sic alius *apud Sarasam in arte semper gaudendi*. P. 2. §. 6. ex zelo gloriæ Dei, & salutis animarum baptizabat *Maurorum* infantes, a Parentibus abstractos, statimque trucidabat, ne ad Parentes reducti denuo seducerentur. Addit *P. Viva*, esse, qui admittant, etiam circa pollutionem, posse esse ignorantiam invincibilem, etsi rarissimam.

** Propos. 3. *Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam*. Certe ipsi *Lovanienses*, hac ex parte nobis contrarii, uti testis est *Ludovicus de Schilderen*, docuere oppositum. Sic *Lovaniensis Rector docuit, licitum esse censum personalem*; *ipse Jansenius* in quinque propositionibus famosis, an non docuit minus probabilia & minus tuta?

*** Damnantis propositionem, qua statuitur, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

**** Refert *Claudius la Croix* Tom. 1. Theolog. moral. L. 1. de Legibus n. 726. f. m. 412. confixam esse hanc propositionem *Romæ* Anno 1685. 8. Augusti.

℞. III. *Momenta in contrarium afferri solita videntur nullius momenti.* Opponi solet 1. *Authoritas.* Opposita sententia est pene omnium Antiquorum. 2. Est *S. Augustini*, sæpius dicentis, *multos peccasse ignorantia, atque necessitate:* est itidem *Angelici* statuentis, ignorantia juris non excusari fornicationem: (a) est *Innocentii* Papæ, damnantis *Simoniacum*, ignorantiæ titulo defensum. 3. Est Patrum in Synodo *Palæstinæ* damnantium hanc propositionem: *oblivio & ignorantia non subjacent peccato, quia non secundum voluntatem, sed necessitatem eveniunt.* 4. Est Juris-consultorum (b) qui statuunt ignorantiam *facti excusare, non juris; unde & Gratianus: omnis ignorantia juris naturalis in omnibus adultis est damnabilis.*

Adversariorum fundamenta nil evincunt. Nam Authoritas Antiquorum

℞. I. *In genere. D. A.* Et hæc authoritas vel probat *nimium*, vel intelligenda est de ignorantia, *solum vincibili*. C. Secus N. A. & C. Probat *nimium*, quia negaret etiam ignorantiam invincibilem juris positivi, tam humani, quam Divini; immo & facti, quod certo falsum.

Vel probaret nimium, vel intelligenda est de ignorantia vincibili.

℞. II. *In specie:* ad 1. Antiqui nonnulli neque admiserunt ignorantiam invincibilem juris Divini, quod utique nimium. Plures tantum negarunt invincibilem ignorantiam *totius juris naturalis, primorum principiorum*, aut *talium*, quæ cum primis principiis sunt *evidenter connexa*; aut denique aliorum, quorum notitia facile haberi potest; aut certe de quibus habetur dubium, seu scrupulus, quibus in circumstantiis non refragamur. *Ad* 2. *S. Augustinus* loquitur tantum de ignorantia *vincibili*, vel invincibili, ut effectu, pœna, vel causa peccati. Item de necessitate, seu impossibilitate *morali* vitandi omnia venialia peccata, etiam collective sumpta. *Angelicus* dicit fornicatorem inexcusabilem, quia præsumitur ignorantia *vincibilis*, cum præceptum non fornicandi facile sciri queat: nam alibi nostram adstruit expresse sententiam. (b) Sic *ab Innocentio* damnatus *est simoniacus ex præsumptione ignorantiæ vincibilis*, & quidem tantummodo in foro externo.

Ad 3. Patres in synodo *Diospolitana*, damnando illam propositionem simpliciter, damnassent omnem ignorantiam invincibilem, *etiam facti*, quod nimium: ergo censendi sunt, non nisi *vincibilem* damnasse. Adde, quod Synodus damnarit illam propositionem *in sensu Pelagii*, hoc est, *ignorantia non subjacet peccato*, seu non habet originem *ex peccato originali*, quod affirmarat *Pelagius*. *Ad* 4. Regula illa juris in 6. solummodo vult, *quod in foro externo* non præsumatur ignorantia juris, *ordinarie* loquendo: nam in valde rudibus etiam ista præsumi potest. Unde *Gratiani* textus de primis, vel primo primis juris naturalis principiis intelligendus est.

Opponi solet II. DEUS obligat ad omnem legem naturalem: ergo debet esse cognita. 2. Lex foret semper cognita, si homo oraret: ergo ignorantia non est invincibilis. 3. Ignorantia juris naturalis saltem est voluntaria *in radice*, seu *peccato originali*. 4. Saltem abesse nequit aliquis scrupulus: ergo jam est *vincibilis* ignorantia.

Etsi DEUS obliget.

℞. Ad 1. D. DEUS obligat ad omnem legem, *etiam positivam*, semper *proxime*. N. A. Saltem *remote*. C. A. *Ad* 2. Si homo oraret, & leges *positivæ* forent semper cognitæ: ergo nec in istis habebit locum invincibilis ignorantia, quod utique nimium. Doctor *Angelicus* & *Seraphicus* orarunt, & tamen circa jus naturale docuerunt opiniones contrarias. Nec obest, quod DEUS velit omnes salvos fieri, cum ad hoc opus non sit tolli omnes igno-

Obligat tamen solum remote, neque sufficit voluntas, moraliter propria, in peccato originali.

(a) 3. p. Q. 80. a. 4. ad 5. Quodl. 8. a. 13. (b) Reg. juris in 6.

(c) 1. 2. Q. 76. a. 3. ubi ait, si sit talis ignorantia, quæ omnino sit involuntaria, *sive quia est invincibilis*, sive quia est ejus, quod quis scire non tenetur, *talis ignorantia omnino excusat a peccato.*

ignorantias juris naturalis, quia non omnia sunt *de necessitate medii*, primis nempe principiis exceptis. *Ad* 3. *D.* Est voluntaria voluntate *moraliter* propria. C. Propria *physice*, id quod requiritur. N. Argumentum eliminaret ignorantiam invincibilem, *etiam in positivis*; immo probaret, quod nec amentia excuset a vincibili ignorantia, & quod male *Alexander* VIII. damnarit propositionem primam *Jansenii: in statu naturæ lapsæ sufficere ad peccatum libertatem in causa, seu peccato originali*. *Ad* 4. Hic scrupulus præsumi nequit, saltem in rudibus: neque levis scrupulus impedit, sequi sententiam minus tutam, sed debet contemni, formarique dictamen moraliter certum de licentia actionis, uti dictum.

Etsi leges particulares sint contentæ sub universalibus principiis juris naturæ.

Opponi solet III. Nequit dari ignorantia invincibilis legis Naturæ, *saltem universalis*: ergo neque legis *particularis*, contentæ sub universali. 2. Ipsa natura refugit, quæ sunt contraria juri naturæ, dicente *Tertulliano*: (a) *Ipsa nos docet natura, quæ instar legis est ignorantibus legem*: ergo ignorantia invincibilis esse nequit. 3. *Alexander* VIII. tantum decrevit, posse aliquem operari juxta sententiam *probabilissimam*, & *minus tutam* in materia *juris positivi*, non *naturalis*: ergo nil infertur ex propositione damnata. 4. Patres & Doctores cum defendunt sententias minus tutas, *etiam in materia juris naturalis*, nil suadent: ergo non peccant, ut supra intulimus.

Non tamen ipsa hæc connexio est tam evidenter cognita, ignorari ut nequeat.

℞. *Ad* 1. Retorquendo. Nequit dari ignorantia legis universalis v. g. *parendum est praecepto legitimi Superioris*: ergo nec legis particularis *humanæ*, sub illa contentæ. *D. C.* Ergo nec particularis, *manifeste*, & *evidenter* connexæ, atque contentæ. C. Tantum connexæ *probabiliter*, & quo ad applicationem determinatis in circumstantiis contentæ solummodo *dubie*, & *incerte*. N. C. *Ad* 2. *D. A.* Ipsa natura refugit, & *est instar legis*, quo ad prima principia, atque conclusiones, *immediate* & *clare* inde deductas. C. A. Quo ad alia. N. A. & C. Accedit, quod, licet quis nollet agere aliquid coram aliis, non ideo statim agnoscatur *inhonestas moralis*, cum *honestas*, & *verecundia* naturalis quædam vetet fieri publice, quæ tamen non sunt moraliter inhonesta, uti per se patet. *Ad* 3. N. Quia *de jure positivo* nullum ibi motum est dubium, sed *de jure naturali*, de quo agebant theses, a quibusdam Doctoribus *Belgis* promulgatæ, atque *ab Alexandro* reprobatæ. *Ad* 4. N. Nam Patres, docentes minus tuta contra jus naturæ, docerent illicita jure naturæ, & quidem, uti Adversarii volunt, *ex ignorantia vincibili*: ergo peccarent. Adde, quod sæpe afferant, ejusmodi sententias in praxi tutas.

Ignorantia in officio universali, ex jure naturæ proprio, saltem quo ad secundaria potest esse invincibilis.

Opponi solet IV. Ignorantia illorum, quæ sunt *officii proprii*, nunquam excusat a culpa, teste Angelico, *quia ea quivis tenetur scire*: ergo dari nequit ignorantia invincibilis juris naturæ, *cum* jus hoc sit *de officio omnium*, ratione utentium. 2. Suppetunt plurima exempla in Sacris paginis, ubi ignorantia, *etsi invincibilis*, punita velut culpabilis. V. g. in *Jonatha*, ignoranter comedente de melle; in Gentibus, quas *Paulus* dicit inexcusabiles, etsi nil *de Christo* unquam audierint, quia saltem *indirecte* noluerunt credere, tradentes se vitiis, patetque *de facto* in multis Idololatris, qui errorem, velut legem religionis, custodiunt. Item in Acatholicis, errori velut veritati sic inhærentibus, ut de eo nec dubitare sibi licitum putent. 3. Saltem conscientia, formata secundum ejusmodi ignorantiam invincibilem, non faciet operationem, *positive* honestam.

℞. D. A, Ignorantia eorum, quæ sunt officii proprii *particularis* v. g. Judicis &c. nunquam excusat. T. Quæ sunt officii *universalis* hominis, quale est *honeste vivere*; vel etiam *Christiani*, quale est *vivere Christiane*. *Subdist.* Nunquam excusat *quo ad obligationem* in secundariis. N. A. Quo

(a) Contra *Martionem* L. 5. c. 13.

ad obligationem in primis principiis. C. A. & N. C. Cum *ratio officii latissime* pateat, & contineat plurimas obligationes, ac diversissimas, possunt quædam secundariæ, saltem ad tempus, *invincibiliter* ignorari, ideoque, licet *per se loquendo* quis obligatus sit ad ea facienda, *per accidens tamen* proxime non obligatur, quia hic & nunc, *loquendo moraliter*, non est proxime potens similia scire. *Ad* 2. *N.* Suppositum, quod interveniat ignorantia *invincibilis*. *De Jonatha* lex illa mere fuit humana, ubi nec Adversarii negant impossibilitatem ignorantiæ invincibilis. Unde si minus peccavit gustando, forte peccavit informatus de lege, eandem improbando, & populum inducendo ad comedendum, uti innuit contextus, *Quo ad Gentes* supponit *S. Paulus* ignorantiam vincibilem: secus male damnata foret hæc propositio *Bajana* 68. *Infidelitas pure negativa in his, in quibus Christus non est prædicatus, peccatum est*. Quo ad Idololatras ex iis, quæ diximus, *saltem aliquo tempore* possibilis est ignorantia invincibilis unius Dei, adeoque tales, saltem loquendo *in genere*, theologice non peccarent. Quo ad Acatholicos, notum est, dari posse hæreticos mere materiales. *Ad* 3. *N. A.* Quia talis conscientia, saltem *ethice* recta, foret: ergo refundet positivam honestatem in actum, uti supra jam diximus.

§. IV.

§. 4.

Quæritur VIII. Quibus alogiis in fine actionum humanarum exerrant protestantici Moralistæ?

De mendis protestanticis.

R. I. *Puffendorfius cum suis, spectato statu merissime naturali, pro fine actionum moralium ultimato & adæquato, adstruit non nisi felicitatem, hujus vitæ terminis conclusam*. 2. *Sed adstruit errore, etiam a suis Theosophis rectissime culpato*. 3. *A se male defenso*. 4. *Quia juris naturalis eversivo*. 5. *Periculoso, ac perniciosо, neque parum olente pestiferum Epicurismum*. Ne quid ex præjudiciis dixisse videamur, probemus membratim omnia.

Puffendorfius pro fine adæquato actionum moralium adstruit

P. *Quo ad I.* In stricturis *contra Josuam Schwarzium* reponit: (a) *Jus naturæ, quod hoc libro traditur, ex lumine rationis cognoscitur, & tranquillitatem hujus vitæ pro fine,* (ut habet contextus) *ultimato habet*. Alibi: (b) *Juris naturalis, quatenus peculiarem disciplinam constituit, cujus principium unicum est lumen rationis, finis ac usus intra terminos hujus vitæ coercetur*. Hæc alibi passim. (c).

Felicitatem, hujus vitæ termino conclusam.

P. *Quo ad II.* Recte inter alios *Leibnitius* hoc *Puffendorfianum* principium & reprehendit, & elisit, scribens: (d) *Firmum argumentum, & bonum omnibus* (ut cætera præteream nunc silentio) præbet ipsa Divini Numinis agnitio, quam recte admittit Author, & inter *ipsa juris Naturæ fundamenta* merito collocat. Neque enim dubitari potest, Rectorem Universi sapientissimum, eundemque potentissimum, bonis præmia, malis pœnas destinasse, & exequi destinata in futura vita; *quando in hac præsente pleraque impunita, impensataque transmitti, constat*. Itaque negligere hic futuræ vitæ curam, quæ cum Providentia Divina inseparabiliter connexa est, & contentum esse inferiore quodam juris Naturæ gradu (puta felicitate hujus tantum vitæ) *qui etiam apud Atheum valere possit*, est scientiam pulcherrima sui parte multare, & multa quoque hujus vitæ officia tollere. *Cur enim aliquis pro*

Sed errore, etiam a suis recte culpato, quos inter Leibnitius.

Pa-

(a) In Apolog. f. m. 60. (b) In epist. ad amicos f. m. 111.
(c) In præfatione de officio hominis, ac civis. §. 8. *Illud porro discrimen longe maximum, quod finis hujus disciplinæ, juris naturalis, tantum ambitu hujus vitæ includatur.*
(d) *In epist. de principiis Puff.* f. m. 10.

ignorantias juris naturalis, quia non omnia sunt *de necessitate medii*, primis nempe principiis exceptis. *Ad* 3. *D.* Est voluntaria voluntate *moraliter* propria. C. Propria *physice*, id quod requiritur. N. Argumentum eliminaret ignorantiam invincibilem, *etiam in positivis*; immo probaret, quod nec amentia excuset a vincibili ignorantia, & quod male *Alexander* VIII. damnarit propositionem primam *Jansenii*: *in statu naturæ lapsæ sufficere ad peccatum libertatem in causa, seu peccato originali*. *Ad* 4. Hic scrupulus præsumi nequit, saltem in rudibus: neque levis scrupulus impedit, sequi sententiam minus tutam, sed debet contemni, formarique dictamen moraliter certum de licentia actionis, uti dictum.

Etsi leges particulares sint contentæ sub universalibus principiis juris naturæ.

Opponi solet III. Nequit dari ignorantia invincibilis legis Naturæ, *saltem universalis*: ergo neque legis *particularis*, contentæ sub universali. 2. Ipsa natura refugit, quæ sunt contraria juri naturæ, dicente *Tertulliano*: (a) *Ipsa nos docet natura, quæ instar legis est ignorantibus legem*: ergo ignorantia invincibilis esse nequit. 3. *Alexander* VIII. tantum decrevit, posse aliquem operari juxta sententiam *probabilissimam*, & *minus tutam* in materia *juris positivi*, non *naturalis*: ergo nil infertur ex propositione damnata. 4. Patres & Doctores cum defendunt sententias minus tutas, *etiam in materia juris naturalis*, nil suadent; ergo non peccant, ut supra intulimus.

Non tamen ipsa hac connexio est tam evidenter cognita, ignorari ut nequeat.

R. *Ad* 1. Retorquendo. Nequit dari ignorantia legis universalis v. g. *parendum est præcepto legitimi Superioris*: ergo nec legis particularis *humanæ*, sub illa contentæ. *D. C.* Ergo nec particularis, *manifeste*, & *evidenter* connexæ, atque contentæ. C. Tantum connexæ *probabiliter*, & quo ad applicationem determinatis in circumstantiis contentæ solummodo *dubie*, & *incerte*. N. C. *Ad* 2. *D. A.* Ipsa natura refugit, & *est instar legis*, quo ad prima principia, atque conclusiones, *immediate* & *clare* inde deductas. C. A. Quo ad alia. N. A. & C. Accedit, quod, licet quis nollet agere aliquid coram aliis, non ideo statim agnoscatur *inhonestas moralis*, cum *honestas*, & *verecundia* naturalis quædam vetet fieri publice, quæ tamen non sunt moraliter inhonesta, uti per se patet. *Ad* 3. N. Quia *de jure positivo* nullum ibi motum est dubium, sed *de jure naturali*, de quo agebant theses, a quibusdam Doctoribus *Belgis* promulgatæ, atque *ab Alexandro* reprobatæ. *Ad* 4. N. Nam Patres, docentes minus tuta contra jus naturæ, docerent illicita jure naturæ, & quidem, uti Adversarii volunt, *ex ignorantia vincibili*: ergo peccarent. Adde, quod sæpe asserant, ejusmodi sententias in praxi tutas.

Ignorantia in officio universali, ex jure naturæ proprio, saltem quo ad secundaria potest esse invincibilis.

Opponi solet IV. Ignorantia illorum, quæ sunt *officii proprii*, nunquam excusat a culpa, teste Angelico, *quia ea quivis tenetur scire*: ergo dari nequit ignorantia invincibilis juris naturæ, *cum* jus hoc sit *de officio omnium*, ratione utentium. 2. Suppetunt plurima exempla in Sacris paginis, ubi ignorantia, *etsi invincibilis*, punita velut culpabilis. V. g. in *Jonatha*, ignoranter comedente de melle; in Gentibus, quas *Paulus* dicit inexcusabiles, etsi nil *de Christo* unquam audierint, quia saltem *indirecte* noluerunt credere, tradentes se vitiis, paretque *de facto* in multis Idololatris, qui errorem, velut legem religionis, custodiunt. Item in Acatholicis, errori velut veritati sic inhærentibus, ut de eo nec dubitare sibi licitum putent. 3. Saltem conscientia, formata secundum ejusmodi ignorantiam invincibilem, non faciet operationem, *positive* honestam.

R. D. A. Ignorantia eorum, quæ sunt officii proprii *particularis* v. g. Judicis &c. nunquam excusat. T. Quæ sunt officii *universalis* hominis, quale est *honeste vivere*; vel etiam *Christiani*, quale est *vivere Christiane*. *Subdist.* Nunquam excusat *quo ad obligationem* in secundariis. N. A. Quo ad

(a) Contra Marcionem L. 5. c. 13.

ad obligationem in primis principiis. C. A. & N. C. Cum *ratio officii latissime* pateat, & contineat plurimas obligationes, ac diversissimas, possunt quædam secundariæ, saltem ad tempus, *invincibiliter* ignorari, ideoque, licet *per se loquendo* quis obligatus sit ad ea facienda, *per accidens tamen* proxime non obligatur, quia hic & nunc, *loquendo moraliter*, non est proxime potens similia scire. *Ad* 2. *N.* Suppositum, quod interveniat ignorantia *invincibilis*. *De Jonatha* lex illa mere fuit humana, ubi nec Adversarii negant impossibilitatem ignorantiæ invincibilis. Unde si minus peccavit gustando, forte peccavit informatus de lege, eandem improbando, & populum inducendo ad comedendum, uti innuit contextus, *Quo ad Gentes* supponit *S. Paulus* ignorantiam vincibilem: secus male damnata foret hæc propositio *Bajana* 68. *Infidelitas pure negativa in his, in quibus Christus non est prædicatus, peccatum est*. Quo ad Idololatras ex iis, quæ diximus, *saltem aliquo tempore* possibilis est ignorantia invincibilis unius Dei, adeoque tales, saltem loquendo *in genere*, theologice non peccarent. Quo ad Acatholicos, notum est, dari posse hæreticos mere materiales. *Ad* 3. *N. A.* Quia talis conscientia, saltem *ethice* recta, foret: ergo refundet positivam honestatem in actum, uti supra jam diximus.

§. IV.

§. 4.

Quæritur VIII. Quibus alogiis in fine actionum humanarum exerrant protestantici Moralistæ? *De mendis protestanticis.*

R. I. *Puffendorfius cum suis, spectato statu merissime naturali, pro fine actionum moralium ultimato & adæquato, adstruit non nisi felicitatem, hujus vitæ terminis conclusam.* 2. *Sed adstruit errore, etiam a suis Theosophis rectissime culpato.* 3. *A se male defenso.* 4. *Quia juris naturalis eversivo.* 5. *Periculoso, ac pernicioso, neque parum olente pestiferum Epicurismum.* Ne quid ex præjudiciis dixisse videamur, probemus membratim omnia. *Puffendorfius pro fine adæquato actionum moralium adstruit*

P. *Quo ad I.* In strictturis *contra Josuam Schwarzium* reponit: (a) *Jus naturæ, quod hoc libro traditur, ex lumine rationis cognoscitur, & tranquillitatem hujus vitæ pro fine,* (ut habet contextus) *ultimato habet*. Alibi: (b) *Juris naturalis, quatenus peculiarem disciplinam constituit, cujus principium unicum est lumen rationis, finis ac usus intra terminos hujus vitæ coercetur*. Hæc alibi passim. (c). *Felicitatem, hujus vitæ termino conclusam.*

P. *Quo ad II.* Recte inter alios *Leibnitius* hoc *Puffendorfianum* principium & reprehendit, & elisit, scribens: (d) *Firmum argumentum, & bonum omnibus* (ut cætera præteream nunc silentio) præbet ipsa Divini Numinis agnitio, quam recte admittit Author, & inter *ipsa juris Naturæ fundamenta* merito collocat. Neque enim dubitari potest, Rectorem Universi sapientissimum, eundemque potentissimum, bonis præmia, malis pœnas destinasse, & exequi destinata in futura vita; *quando in hac præsente pleraque impunita, impensataque transmitti, constat*. Itaque negligere hic futuræ vitæ curam, quæ cum Providentia Divina inseparabiliter connexa est, & contentum esse inferiore quodam juris Naturæ gradu (puta felicitate hujus tantum vitæ) *qui etiam apud Atheum valere possit*, est scientiam pulcherrima sui parte multare, & multa quoque hujus vitæ officia tollere. *Cur enim aliquis pro* *Sed errore, etiam a suis recte culpato, quos inter Leibnitius.*

Pa-

(a) In Apolog. f. m. 60. (b) In epist. ad amicos f. m. 111.
(c) In præfatione de officio hominis, ac civis. §. 8. *Illud porro discrimen longe maximum, quod finis hujus disciplinæ, juris naturalis, tantum ambitu hujus vitæ includatur.*
(d) *In epist. de principiis Puff.* f. m. 10.

Patria, pro recto & justo, discrimen fortunarum, dignitatum, vitæque ipsius subeat, si eversis aliorum rebus ipse consuleret sibi, & in honore, atque opulentia vitam ducere possit? Nam uni nominis immortalitati, famæque posthumæ, id est, rumoribus, unde nihil ad nos perveniat, vera ac solida bona posthabere, quid aliud, quam splendida stultitia fuerit? Sublimior est, pleniorque disciplina juris Naturæ, * *quam ut omnia vitæ præsentis commodis metiatur*. Quin amplius nisi quis ita natus, institutusve sit, ut insignem in virtute voluptatem, & in vitiis molestiam inveniat *(quod non est cujusvis)* nulla ratione a magno scelere deterrebitur, quo ingentia bona impune sibi parare possit: *sit spes fallendi, miscebit sacra profanis. At Divinam vindictam in futurum, neque vitam productam nemo fallet, eaque firma ratio est, qua homines omnem juris obligationem in factum traduci debere intelligant, si sibi ipsis consulere velint*. Ita ille.

A se male defensa per hoc, quod alterius vitæ felicitas sit æterna, non nisi supernaturali lumine cognita.

P. *Quo ad III.* Ad hæc, & similia argumenta quid reponit *Puffendorfius*? Jus naturæ, inquit, tantum respicit probitatem, naturæ viribus operabilem, finemque naturæ congruum, hoc est, felicitatem hujus vitæ temporalem: ergo *impertinenter* Naturæ aptatur securæ vitæ *æterna felicitas*, quæ supernaturalis, & nota esse nequit, nisi ex revelatione, ac *Christi* promissione: ergo, *miscendo rotunda quadratis*, Naturæ præfigitur pro fine æterna salus, & Theologia moralis imperite confunditur cum disciplina juris Naturæ, cum illius, non hujus sit, *Christianum* hominem informare ad honestatem vitæ, *in Cælis præmiandam*, (a) &c. Sed

Cum natura respiciat alterius vitæ felicitatem mere naturalem.

℞. Hæc & similia *impertinenter*, & admodum *imperite* oggeri *a Puffendorfio, merissime ad eludendum argumentum*. Nam C. A. D. C. Ergo *impertinenter* Naturæ aptatur pro fine securæ vitæ felicitas *æterna, supernaturalis, Christiana*, ex sola revelatione nota. C. C. Ergo *impertinenter* pro fine præfigitur alterius vitæ *felicitas naturalis, qualiscunque, sub ratione præmii*, quæ ipso lumine naturæ non tantum nota est, sed nota esse *evidenter debet*. N. C.

Neque pœna vel præmium alterius vitæ sit solum probabile.

Unde colliges nugas *Weberi*, apologetæ *Puffendorfiani* contra *Leibnitium*, dum ait: 1. Quod Creator bonis præmia, malis pœnas destinet pro vita altera, quando in hac *ordinarie* id fieri non soleat, *speciosæ probabilitatis vim non excedere*: ergo *Epicuræi*, nil obstante *Webero*, & *Puffendorfio*, contra Moralistas naturales tuto triumphabunt: ergo fundamentum omnis honestatis *non nisi speciosæ probabilitati* innitetur. Quid inanius?

Aut DEI justitia incerta.

Dum ait 2. Ab homine naturali, de DEI justitia certi quid statui haud posse, cum etiam sanctissimis viris hæ meditationes crucem subinde fixerine. At *D. Origenistis* crucem fixit Divina justitia, ut puniens peccata *simpliciter* in vita altera. N. Ut puniens peccatum momentaneum *ipsa pœnæ æternitate*. C.

Adeoque & vita altera spectate jure natura, qua sapiunt ethicam Epicuræam.

Dum ait 3. *Puffendorfium*, statuendo pro fine felicitatem hujus solummodo vitæ, voluisse evitare suspicionem, ac si gratiam salutis æternæ *per virtutum studium, & opera* acquiri posse, sibi persuaderet. At seu studuerit evitare *Pelagianismum*, seu voluerit adstruere *Protestantismum*, certe non evitavit suspicionem *Epicurismi*, jus naturæ restringendo ad vitæ solius terminos.

Dum

* Addit: *exposita secundum disciplinam Christianorum, immo veterum Philosophorum*. Non quod disciplina *Christiana, qua talis, seu quo revelata*, debeat fundare principia juris Naturæ, uti male glossatur *Weberus*: sed quod disciplina *Christiana, qua talis*, seu prout congruit principiis juris Naturæ, non debeat excludi, inter quæ principia est, notitia alterius vitæ, saltem *sub ratione præmii* naturalis *qualiscunque, & quomodocunque* in ordine ad felicitatem, *seu finem ultimum*, Naturæ rationali propositum.

(a) In epist. ad amicos f. m. 111. in præfat. de officio hominis, & civis. §. 8. & alibi passim.

Dum ait 4. *Puffendorfium* Naturæ præfixisse terminum *civilis* felicitatis, eo quod jus naturæ tantum voluerit adaptare *foro humano*, nec quidquam adhibere, *quod Christianorum* est proprium, quale est præmium, vel pœna alterius vitæ. Sed jus naturæ foro solum humano, seu beatitudini mere civili, adaptare, est jus naturæ *corrumpere*, non excolere, quod profitetur *Puffendorfius*. Item: non *Christianorum* solummodo, sed omnium cujuscunque Religionis, proprium est, scire præmium, vel pœnam, *saltem naturalem in vita altera* destinatam, cum sit *fundamentum omnis honestatis*, & *sit*, ac *debeat* esse lumine naturæ notum.

Unde jus Naturæ, foro solum externo accommodatum, est jus oppido mancum.

Dum ait 5. *Beatitudinem hujus vitæ civilem* esse gradum, naturæ jure sufficientem, ut Athei convinci possint. Sed Rex atheus, tota vita felicissimus tyrannus, parum tremet *ad Puffendorfii DEUM*, *spectato naturæ jure* (cui *soli* Atheus aurem commodat) non *nisi in hac vita* punientem; immo hoc ipso DEUM dari non credet; eo quod in se, & sui similibus, experiatur sceleratissimos in hac vita *plerumque* felicissimos; honestissimos vero infelicissimos.

Nec sufficiens convincendo Atheo.

Dum ait 6. Etsi ponatur, quosdam ipsam quoque vitam prodegisse pro salute Patriæ, non famæ gratia, sed spe meliorum bonorum, ex hoc tamen minime sequi, finem jurisprudentiæ naturalis esse consecutionem salutis æternæ. Sed denuo nugas agit *Weberus*; non enim *Leibnitio* sic fuit vacuum synciput, ut beatitudinem supernaturalem naturæ pro fine supponeret, sed beatitudinem animæ immortalis, *saltem naturalem*, etiam absque revelatione innegabilem; vel saltem felicitatem animæ *non mortalis*, sub ratione pœnæ, vel præmii duraturam, & ipso lumine Naturæ notam, speratamque ab illis quoque, quos ut Heroes, vitæ prodigos, pro salute Patriæ celebravit gentilis quoque Antiquitas.

Nec Ethnici pro salute Patriæ prodigentes vitam, speraverant felicitatem supernaturalem revelatam.

Dum ait 7. *Ex Puffendorfii* principiis hæc officia hominis, pro salute Reipublicæ bona omnia exponentis, *tutiore*, & *planiore* via deduci. Sed qualis hæc via tutior? An obligatio felicitatis publicæ promovendæ? Sed quis *ad tam ardua obligabit* sine *congruo præmio*, ut facere debeas? Quis sine *proportionata pœna*, ut, quæ facere debes, non omittas?

Dum ait 8. Absque meditatione futuræ vitæ *firmas esse rationes*, ob quas legibus naturalibus obsequendum esse, homo intelligat. Sed unde rationes *hæ firmæ?* Ab obligatione legis Divinæ, vel humanæ? At illa sine præmio & pœna *inevitabili* enervis; ista in internis defectibilis. Tanto nempe verborum apparatu opus erat *Webero*, ut *Puffendorfii* lumbricos ad quemdam fucum expingeret, ac excusaret.

Adeoque, abstrahendo a vita altera, officia hominis a Puffendorfio neutiquam planius, sed plane inaniter sunt probata.

P. Quo ad IV. & V. Error, qui adstruit pro fine juris naturæ *ultimato* & *adæquato* beatitudinem aliquam mere civilem, seu felicitatem hac solummodo vita terminatam, facit obligationem juris naturæ *enervem*, *defectibilem*, neque *sufficienter allicientem* ad bonum, neque *efficaciter* abstrahentem a malo, *ubique*, *semper*, & *ab omnibus* fugiendo: ergo hic error est juris naturæ *eversivus*, *perniciosus*, multumque olens *Epicureismum*, vitæ hujus spatio pariter terminatum.

Adstruit idipsum errore, juris naturæ eversivo, periculose, ac perniciose.

A. P. Supponendo 1. *tanquam principio evidenter noto*, quod lex, sine pœna & præmio, sit ad obligandum inefficax; quod nec virtus, nec vitium, saltem *respectu omnium*, possit esse sufficiens seu præmium, seu pœna *sui ipsius*. Supponendo 2. *tanquam principio experimentaliter innegabili*, quod pleraque gravissima scelera, maxime Potentum, in hac vita maneant *impunita*, & virtutes maxime heroicæ *haud præmiatæ*, id quod saltem de vitiis & virtutibus, in ipso mortis articulo plerumque elicitis, *evidenter* constat: item, quod flagitiosissimi, & in ipsa Naturæ jura maxime injurii non raro per totam vitam sint felicissimi; honestissimi quique miserrimi, id quod etiam in ipsis Regnis, atque Rebuspublicis v. g. Turcicis, Paganis &c. patet ad oculum.

Quia facit obligationem juris Naturalis inefficacem, nec sufficienter allicientem ad bonum, nec sufficienter abstrahentem a malo.

Jam sic: obligatio juris naturæ, *abstrahendo penitus a vita altera*, subinde foret *absque ulla absolute pæna, ac præmio*, uti patet in piis *constanter* miseris, impiisque *tota vita* felicibus; vel saltem foret sub *præmio incerto*, seu *pæna evitabili* certis in circumstantiis, ipso nempe mortis articulo: ergo foret *enervis, ac defectibilis, nec sufficienter* alliciens ad bonum, nec efficaciter abstrahens a malo, *ubique, semper, & ab omnibus* fugiendo. C. liquet: nam talis error facit ruere obligationem *indefectibilem* naturæ ad prima principia *honesti, decori, & justi*; negat humano Generi media, ad consequendum finem necessaria, immo ad honestatem vitæ indispensabiliter requisita, facitque *Naturam pessime constitutam* cum præjudicio sui Creatoris.

Saltem universaliter, utpote soli beatitudini civili innixa.

Neque dicat *Puffendorfius*, beatitudinem civilem per sua commoda participata, & evitata incommoda, esse sufficiens præmium, seu incitamentum ad naturæ, & socialitatis leges *inviolabiliter* observandas. Nam

Contra est 1. Sicut hæc commoda non sunt *semper* singulorum; ita non sunt *sufficiens* medium *ubique & semper ad efficaciter* obligandos illos, qui se & sua, cum maximis incommodis deberent sacrare alienæ felicitati, seu Reipublicæ.

Contra est 2. Hæc ipsa felicitas non esset toti Reipublicæ *sufficiens* medium ad vitæ honestatem sectandam: si enim foret ultimus Naturæ finis, talis Respublica, sub comminatione excidii, licite Deum blasphemare posset, quod vel in terminis est absurdum.

Quod Religio, spectato jure naturæ, sit hujus vitæ termino clausa, thesis ejusdem Puffendorfii est æque male afferta.

℟. II. *Æque male afferta, pejus defensa, quia naturalis juris eversiva, periculosa, ac perniciosa thesis est Puffendorfii, qua ait: Religionem, quatenus ad disciplinam juris naturalis pertinet, intra sphæram hujus vitæ terminari.* (a)

Declaratur 1. *Quod sit thesis male afferta*. Est sublativa præmii & pœnæ sufficientis, ac necessariæ ad obligationem juris naturæ *universalem, efficacem, ac indefectibilem*, uti fluit ex afferto priore: ergo. Rursus: teste ipso *Puffendorfio*, (b) in disciplina juris, mere naturalis, *de religione non ultra tractari potest, quam quatenus homines per eandem ad vitam hancce, honeste exigendam, disponuntur*: atqui per pœnam, vel præmium, saltem naturale alterius vitæ, *homines ad vitam, honeste exigendam, disponuntur*, aliter non disponendi, saltem *universaliter, & efficaciter*: ergo de religione, *quatenus docet præmium vel pænam alterius vitæ, saltem naturalem*, in disciplina juris naturalis tractari *potest*, immo necessario *debet*.

Pejus defensa, transiliendo impertinenter ad Religionem supernaturalem.

Declaratur 2. *Quod sit pejus defensa*. Nam thesi suæ hanc subdit rationem *Puffendorfius*: *Quia ex sola Religione naturali jam nemo salvatur: secus enim quis cogeretur admittere, dari viam salutis æternæ extra Christum*. Nugæ! Rursus maligne dissimulat Author naturale præmium, seu beatitudinem alterius vitæ qualemcunque, Naturæ, suis viribus relictæ (de qua sola hic sermo est) *evidenter* debitam, & ut talem *ipso lumine naturæ* cognitam, sicut supra demonstravimus. Rursus subdole statum naturæ transfert ad elevatum, & ad præmium supernaturale, de quo, *veluti Naturæ debito*, Moralistæ naturales, jus naturæ *ad captum omnium*, cujuscunque sectæ, etiam paganæ, juxta *Puffendorfii* mentem tractaturi, nequidem somniant.

Quam utique nemo dicit, respici a Natura qua tali.

Subdit. 2. (c) Rationem humanam, *sibi relictam, & absque Divinis litteris*, ignorare pravitatem naturæ corruptæ provenisse *ex culpa*, sic exitium æternum promerita, ut orta fuerit necessitas Salvatoris ad æternam salutem hominibus procurandam. Sed

Con-

(a) In append. ad Apologiam f. m. 90. In spicilegio §. 16. f. m. 295. In specimine controv. c. 16. §. 2. f. m. 274. & alibi passim.
(b) In specimine. L. c.
(c) L. 1. c. 4. §. 8. f. m. 73. De officio hominis & civis.

Contra est: Prætterquam, quod ista oleant *Bajanismum*, in prolegomenis reprobatum, * videanturque adstruere necessitatem *absolutam* seu incarnationis divinæ, seu status elevationis ad beatitudinem supernaturalem, *evidens* est, quosdam Gentiles, *etsi invincibiliter ignorantes statum elevationis*, solo naturæ jure obligari *efficaciter*, *ubique*, & *semper* ad honestatem vitæ sectandam, inhonestatemque vitandam; & denuo *evidens* est, *efficaciter* eos obligari non posse sine pœna vel præmio alterius vitæ, uti patet ex dictis. Jam sic: præmium supernaturale *invincibiliter* ignorant; ergo saltem cognoscunt naturale, *pro illis circumstantiis* a natura propositum, cogniturі pro aliis, *si nempe faciant, quod est in se*, etiam *supernaturale*. Secus enim natura, *in se spectata*, destituta foret necessariis mediis ad honestatem vitæ, ac finem, id quod evidenter falsum.

Subdit 3. (a) Pœnam vel præmium vitæ alterius niti supposito animæ *naturaliter immortalis:* atqui hoc suppositum *e solo verbo DEI* hauritur; in ipsa natura, quæ ultra hanc vitam se non extendit, nil habet *apodicticæ certitudinis*, sed *merissimæ probabilitatis*, e qua originem trahit & illa plerorumque Gentilium persuasio *de animæ immortalitate*, nisi eandem forsan & ipsi *ex consuetudine Hebræorum*, *Divinisque litteris* ** hauserint. Sed

Et si respiciat vitam alteram, saltem ratione pœnæ vel præmii naturaliter duraturam: quidquid sit de positiva animæ immortalitate.

Contra est 1. Quod recte animadvertit *Leibnitius* protestanticus: (b) *Licet tam verum esset, quam falsum est*, Immortalitatis animæ *plenam* demonstrationem *a naturali ratione* non suppeditari, *sufficeret* tamen demonstratio moralis extrinseca: *neque enim aut consensus omnium pene Gentium, aut insitum desiderium immortalitatis sperni possunt*. Inde est, quod supra animæ immortalitatem *ex ratione intrinseca*, ac *naturali instinctu* dixerimus *demonstrabilem suo modo*; *ex ratione* tamen *extrinseca*, seu *morali*, *evidenter innegabilem*. Sed negat hoc *Puffendorfius*, ejusque Scholiastes *Weberus* cum aliis. Sit: nihilosecius thesin suam non fulciunt. Nam

Contra est 2. Quod, animam non esse mortalem cum corpore, sed *ex natura sua* manere superstitem, *saltem ad pœnam vel præmium qualecunque*, sit principium, ipso lumine naturæ notum, quod sufficit ad demonstrandam falsitatem thesis *Puffendorfianæ*, patetque ex dictis. Sed & hoc ipsum iidem negant, expresse dicente *Webero:* (c) *probabile solum visum esse plerisque Gentilibus, animam cum corpore non interire:* ergo negant *Epicuræismum* naturali demonstratione refutabilem: ergo negant, *evidens esse*, quod homini suppetant media, ad honeste vivendum *indispensabiliter* requisita. Quid sequitur? Hoc, quod Naturæ jura, dum sese excolere venditant, ipsa prima Naturæ principia jugulent, ac convellant; quod theses ponant, *juris naturæ eversivas*, *periculosas*, *perniciosas*, ac *Epicuræismum olentes*, id quod erat demonstrandum.

℞. III. *Pariformiter male asserta, quia falsa; pejus excusata, quia periculosa, ac perniciosa thesis est Puffendorfii, qua disciplinam juris naturalis primario, & maximam partem ad externa, non vero interna dirigendam esse, statuit.* (d)

Quod disciplina juris naturæ præcipue externis, non internis adaptanda sit.

* Quo docuit, *hominem initio non potuisse creari talem, qualis nunc nascitur.*

(a) In præfat. L. de officio hominis. §. 8.

** *Weberus*, Scholiastes *Puffendorfii*, in epist. *Leibnitianæ* notis. f. m. 9. inquit: *immo possunt Gentiles eam persuasionem habuisse ex traditione, aut conversatione cum Judæis, quemadmodum etiam alia, ad divinam revelationem primario spectantia, istis modis ad notitiam Gentilium pervenerunt.*

(b) In laudata epist. censoria f. m. 8.

(c) L. c.

(d) In præfat. de offic. hom. §. 8. & 9. *Inde & juris naturalis scita ad forum duntaxat humanum adaptantur:* cum forum istud tantum circa externas hominis actiones occupetur, circa interna non sit solicitum; jus quoque naturale *magnam partem* (*Weberus* refert *maximam partem* in notis ad epist. *Leibnitii* f. m. 13.) circa formandas hominis exteriores actiones versetur.

Denuo Puffendorfii thesis est male asserta, quia manca in officiis erga Deum, & ipsum hominem.

P. primum membrum. Officia hominis *interna*, tam erga Deum, quam erga seipsum, immo & proximum, sunt *objectum* juris naturalis *formaliter proprium*, *necessarium*, & quidem *primarium*, ac ad honestatem *præcipue regulandam* primario requisitum, e quibus internis externa officia, velut *imperata* tantummodo, profluunt, nec nisi *denominative* honestatem ac bonitatem participant: ergo *male asserta*, ac *falsa* thesis est *Puffendorfii*, quæ actiones internas in disciplina juris naturalis tractandas statuit solummodo *secundario*, quasi *per accidens*, supponendo, potius velut huic disciplinæ *improprias* & ad aliam scientiam, Theologiam nempe moralem, rejiciendas.

Est pejus excusata, quasi interna pertinerent ad Ethicam.

P. II. membrum. Excusationes, *cur hujus doctrinæ non pœnituerit Puffendorfium*, sunt 1. (a) Quia actiones hominis internæ ad Ethicam spectant, supponendæ ex Theologia morali, non *confundendæ* cum disciplina juris naturalis, *uti Scholastici, & fermento Scholasticorum infecti Theologi, Jureconsulti, & non pauci Philosophi faciunt*: (b) ergo, teste *Webero*, *Puffendorfius* tantum non voluit confundere disciplinas. Sed

Cum tamen principia honestatis sint constitutiva juris naturæ.

Contra est: Hæc *confusio* non nisi *prætextus* est ad fucandam *Puffendorfii* disciplinam de jure naturali, *admodum mancam*, *incompletam*, & in primis principiis *defectuosam*. Nam principia Philosophiæ moralis quatenus dirigunt actus humanos per regulas *honesti decori* & *justi*, *sub ratione justi sunt propriissime propria* disciplinæ juris naturalis; sunt constitutiva *intrinseca*, sine quibus hæc disciplina foret *inefficax*, & *imperfecta*, uti initio sat demonstravimus.

Quasi juris naturalis scopus foret solum forum humanum.

Excusatio 2. *Puffendorfii* mens & scopus *tantummodo fuit*, disciplinam juris naturalis *accommodare foro humano*, quod non scrutatur *secreta cordium*: interna, sicut pertinent ad forum divinum, *supposuit*, non *exclusit*, non *neglexit*, *sprevit*, aut *negavit*: ergo ingenti calumnia *Zentgravii*, *Valentini Alberti*, aliique onerant illustrem Authorem. Sed

Cum tamen actiones internæ sint primarium objectum Juris naturæ.

Contra est. Hic scopus non fuit *accommodus* ad alium scopum, quem professus est in hæc verba: (c) *se* nempe *omnia*, *quæ ad disciplinam juris naturalis pertinent*, *complexurum*, & *in ordinem non hiulcum ac salebrosum digessurum*. Hic scopus non fuit juri naturali *sufficiens*, spectato etiam non nisi foro humano, quod etsi *mere interna* dijudicare *immediate* haud possit, *mediate* tamen, & dependenter ab externis *per præsumptionem legitimam*, interna quoque dijudicat, punit, & præmiat, utpote ad quæ, *tanquam actus imperantes*, *jus naturæ primario*, & *immediate*; ad actus externos *seu imperatos*, non nisi *secundario* & *mediate*, obligare cognoscitur.

Quod se extendit immediate ad interna. Et licet non respiciat remedia reconciliationis; supernaturalia.

Excusatio 3. Si jus Naturæ *primario* & *tanquam objectum proprium* respicit quoque *interna*, velut præcepta, seu prohibita sub præmio aut pœna saltem naturali, respicere deberet etiam *remedia*, pro expiandis peccatis, contra Naturæ jura commissis: atqui hæc solo lumine rationis nequit respicere, sed debet e Theologia revelata supponere. ergo *

Contra est 1. Gentiles, etiamnum *invincibiliter* ignorantes religionem *Christianam*, saltem *in voto* necessariam, *necessitate medii* ad salutem, utique obli-

---

(a) In præfat. cit. Item in spicil. c. 1. §. 20. f. m. 299. Itidem c. 2. §. 10. f. m. 312. Epist. ad amicos & alibi.

(b) Uti in excerptis *a Puffendorfio* thesibus nugatur *Joan. Frider. Kayser Giessensis* defendens, quæ etiam *Weberus* in *Puffendorfii* scholiis continuo inculcat, præsertim contra epist. *Leibnitii* f. m. 23.

(c) In specim. controv. c. 1. de orig. juris nat. §. 6. f. m. 174.

* Inde infert in spicil. c. 2. §. 10. f. 312. *Igitur jus naturale, ex solo lumine rationis traditum frustra ad forum internum, saltem primario, refertur*, ubi solo hoc jure instructus damnari possum, absolvi non possum, & ubi morsus conscientiæ sentiuntur, medicina non invenitur. Unde, *quæ ad forum internum spectant, ad Theologiam remittere placuit*, quæ præter cognitionem peccati etiam expiationem docet. Ita ille.

obligantur *jure naturæ* etiam in mere internis, sic ut solo lumine rationis, & ex remorsu cognoscant se peccatores, etsi *invincibiliter* ignorent remedia reconciliationis *revelatæ in Christo*: ergo jus naturale, *respectu istorum*, frustra ad forum internum, *saltem primario* applicabitur: ergo, *istorum intuitu*, quæ *forum internum* spectant, ad Theologiam remittere *Puffendorfio* placebit. Estne hoc disciplinam juris tradere pro usu, & captu omnium, *cujuscunque religionis* sint, * quo scopo tantopere gloriatur hic Author?

Respicit tamen Natura congrua.

Contra est 2. *D. Maj.* Jus Naturæ respicere deberet remedia *supernaturalia*, non nisi ex hypothesi naturæ elevatæ *necessaria*, & per *Christi* satisfactionem *condigna*, immo *superabundantia*. N. *Maj.* Deberet respicere remedia *qualiacunque*, expiandis peccatis saltem *congrua*, ac *opportuna*. Transf. *Maj.* Cur in statu ejusmodi, mere naturali, ut eum considerat *Puffendorfius*, dari non possit, vel respici remedium *per condonationem Dei gratuitam*, sicut in prolegomenis diximus de statu possibili puræ naturæ?

Habetque usum meliorem in vita civili, si ad interna sese principaliter referat.

Excusatio 4. Jus naturæ, traditum de internis, non foret usui *in vita civili*, cum tamen etiam juxta istud pronuntiare debeant Judices humani: *ergo ita tradendum est, ut foro humano aptum sit, & per consequens directe non nisi circa formandas hominis exteriores actiones versatur*. Ita *in thesi Puffendorfiana Fridericus Kayser defendens*, jam supra notatus. Sed

Contra est D. A. Jus naturæ, *traditum solummodo de internis*, non foret usui civili. *Transf.* A. *Traditum de internis, & externis* simul. N. A. Et transf. prima illatione, negatur altera, imperitissime nulla.

Illa ipsa thesis est juris naturalis eversiva, periculosa, ac perniciosa, uti recte Leibnitius demonstrat:

P. Etiam membrum III. Vel ipse protestanticus *Leibnitius* testis est, (a) hac *Puffendorfii* thesi. 1. Objectum juris naturæ *nimium contrahi*, adeoque disciplinam *juris Puffendorfiani* esse *mutilatam*. 2. Theologis vindicari, quæ non modo *Christiani* Philosophi, sed & veteres Ethnici quam maxime curassent, hortantes, Diis offerendum esse *compositum jus*, *fasque animi*, *sanctosque recessus mentis*, & *incoctum generoso pectus honesto*; adeoque ab ipsis Ethnicis traditam fuisse Philosophiam moralem, *magis sobriam*, *severam*, & *sublimem*. 3. Hæc esse *paraloga*, ac *paradoxa*, *Christianæ* Philosophiæ dedecorosa, quam vel Ethnici habuissent *tam sanctam*, ac *generosam*, ut non tantum docuerint officia externa erga societatem, sed & interna erga Deum, & se ipsum *in animo veris sententiis imbuto*, ac *voluntate ad recta constanter tendente*. 4. Hæc esse *eversiva omnis jurisjurandi* in jure naturæ, si internorum cura ad illud non spectet. 5. *Esse inductiva corruptelæ in moribus*, si Parentes & Superiores *jure naturæ* haud obligentur, *ad mentes suorum præclaris monitis informandas*, *curandumque*, *ut virtutis assuetudine*, *tanquam altera Natura*, *voluntates ad honesta ferantur*. 6. Esse bono publico derogatoria, ad quod promovendum plus possint boni mores, quam bonæ leges: *& quamquam fieri possit, ut aliquis, spe metuve, pravas cogitationes comprimat, ne noceant* (*quod tamen ægre fit*) *tamen non efficiet, ut prosint, ut adeo recte non institutus, sæpe peccaturus sit saltem officii omissione*. Verbo: hanc *Puffendorfii* hypothesim *animi intus pravi* (quem jus naturæ non curat) *modo foris innoxii*, *esse parum tutam*, *ac facilem*; dicamus, quod res est, esse *periculosam*, ac *perniciosam*, id quod erat demonstrandum. Et quid ad ista *Puffendorfii* cum apologeticis *Weberis*? In angustias compressi, anguillæ instar se torquent, *calumniam* sibi impactam quiritantes, eo quod internorum curam *non spernant*, sed *supponant ex Ethica*; ad disciplinam juris naturalis non trahant, *ne scientias confundant*. Sed inanes hos clamores recte confundit *Leibnitius*;

---

* In apol. §. 11. f. m. 17. in specimine controv. c. 3. §. 2. f. m. 183. & alibi sæpius.
(a) In epist. censor. f. m. 13. & sequent.

tius, dum addit, uti initio jam retulimus: *cum in internis quoque jus, & obligationem, peccataque in Deum, & rectas actiones a natura constitui, nemo negare possit, ubi, quæso, tractabuntur hæc naturalis utique juris, justitiæque capita, nisi in scientia juris naturalis?* Ita ille. *

Idem Puffendorfius male negat absolute habitus primorum principiorum moralium homini congenitos. Nam etsi non consistant in propositionibus actualibus distinctis;

R. IV. *Denique Puffendorfius male negat, saltem absolute, habitus primorum principiorum moralium, naturæ hominis connatorum, etsi eos in Adversariorum suorum sensu non mala redarguat.*

Declaratur 1. *Peckmanni*, *Josuæ Schwarzii*, *Genesii*, *Zentgravii*, referente *Puffendorfio*, (a) volunt *generalia juris naturalis principia* homini esse congenita, inditaque *per modum habitus*, hoc est, ut quidem interpretatur *Puffendorfius*, *per modum distinctarum & actualium propositionum citra ullam antegressam seu informationem, seu ratiocinationem, sic ut habitus legis naturæ nil aliud dicat, quam sistema aliqued propositionum, officia hominis exprimentium, animo infantis actu inhærens*, quasi aliter explicanda haud judicent *D. Pauli* verba, (b) queis testatur, *legem naturæ scriptam in nostris cordibus*. Sed si *Puffendorfiani* Censores *ejusmodi habitum* innuant, & non præcise ex *Puffendorfii* explicatione, male philosophica, ** illis imputetur, recte refutantur *a Puffendorfio*, saltem ex eo capite, quod ejusmodi propositionum neque sufficiens ratio, neque necessitas sit, præcipue quod *lex scripta in cordibus* per notitias primævas, seu *per species congenitas*, sufficienter explicetur, *** uti illico clarescet.

Recte tamen explicantur per species connatas.

Declaratur 2. *Puffendorfius* statuit, absque ullo congenito habitu intellectum hominis nascentis *esse ad instar tabulæ nudæ*, cui quidvis inscribi possit. Hanc igitur *nativam facultatem* recipiendi per sensus suo tempore species, seu *hanc hominis naturam*, sic a Creatore dispositam, ut notitia legis naturalis ejus animo sese insinuet, *quamprimum rationis usus sese exseriť*, ait, esse *legem scriptam in cordibus*. Rationem addit: (c) sicut v. g. necesse non est, ut organis sensuum species visibiles actu ab ipsa natura inhæreant, sed sufficit, illa per naturam sic esse disposita, ut ubi ab istis feriuntur, statim objecta comprehendere & dijudicare queant: sic & mens hominis a Deo formata est, ut statim ac super actionibus suis se possit reflectere, de earum rectitudine, & pravitate, & num sibi conveniant, an minus, judicare queat. Sed

Contra est: Nativæ hominis potentiæ esse *congenitum* quemdam *habitum*, non quidem *per propositiones actuales*, sed tamen *per species intentionales* de primis moralitatis principiis, antequam acquiri possint *dependenter a sensibus*, ab ipso Authore naturæ inditas, **** asserit verior philosophia, quam olim secuti sumus, probatque ex eo, quod multa in animis experiamur, quæ nunquam in sensu fuisse scimus: qualis v. g. *ipso Puffendorfio* referente, sunt ideæ de Deo, de propositionibus: *ego cogito*, *ego sum*, aliisque similibus, quæ in homine, etsi surdo cæcoque, ab incunabulis, *si modo rationis compote*, dependenter a speciebus insitis elici possunt, ac debent. Et quia paritatem e sensibus adduxit *Puffendorfius*, adducamus paritatem e brutis,

---

* Videantur etiam ea, quæ infra Tit. 2. Instruct. 3. §. 2. Quæsito IV. dicentur.

(a) In Apol. §. 14. f. m. 33. In specim. Controver. c. 4. §. 23. f. m. 225. In spicil. Juris Naturæ c. 1. §. 19. f. m. 199. L. 2. de jure nat. & Gent. c. 3. n. 13. f. m. 191.

(b) ad Rom. 2.

** Uti videtur colligi, cum *ait universaliter: illum habitu v. g. Theologiæ præditum dicimus, in cujus animo hærent propositiones, Theologiæ dogmata exprimentes.*

*** Unde rursus *Puffendorfius* & ipse gratis adstruit hæc verba, *ut mere metaphorica*, queis *firmitas istius notitiæ*, non autem *modus ejusdem comparandæ*, insinuetur.

(c) In spicileg. contra *Zentgravium*.

**** Quas *Zentgravius* L. c. nisi propositiones actuales intelligat, *recte notitias insitas* vocat *velut lumen recti, & semen boni superadditum intellectui, eique, tanquam tabulæ, a Deo inscriptum*.

brutis, quibus connatas primigenias quasdam species probat experientia, cum antequam videant pulli, in naturæ suæ commoda ferantur. Inde non movet illud *Puffendorfii: nemini mortalium constat, quales sint imagines rerum, & quæ earum consecutio in animis infantum, antequam fari queant*. Specierum qualitas *Puffendorfio* captu facilis a paritate specierum, quas, *dependenter a sensibus haustas*, ipsemet adstruit; consecutio habetur ab Authore naturæ, qui deficere nequit in necessariis. Sed de hisce philosophicis satis, quæ, si cætera concordarent, in *Puffendorfii* gratiam, conniven-te paulisper oculo, transmitteremus.

TITULUS II.

Titulus II.

De Lege Naturæ, ac Gentium, deque principio ejusdem cognoscendæ.

De Lege Naturæ.

INSTRUCTIO I.

Instructio I.

De Statu hominum naturali.

Status hominum naturalis.

QUæritur I. *Quid status hominum, præcipue naturalis?*

℞. I. *Status hominum in genere nil aliud sonat, quam certam hominum conditionem, seu rationem vivendi*, quæ duplici modo concipi solet. *Mere naturalis*, quam homo sortitur a sola natura, *independenter* a facto alio, libertatis congenitæ *restrictivo*, seu proprio seu alieno; *adventitia*, quæ homini ex facto alio, libertatis congenitæ restrictivo, seu proprio, seu alieno, supervenit. Et in hoc sensu *status, mere naturalis*, denotat hominis conditionem, sibi congenitam, nec nisi nativis dotibus instructam, opponiturque statui, quomodocunque ex facto alio *dependenti*, seu *proprie*, seu *improprie* civili, hoc est, seu *ex alienis auxiliis, artibus*, & *inventis*; seu *ex alieno imperio*, præcipue *coactivo*, per proprium alienumve factum superveniat. *Essentia status in genere.*

℞. II. *Status* hominum *naturalis in specie* recte dicitur *conditio hominum, inter se æqualium, neque alterius, quam Creatoris arbitrio, legibusque subjectorum*. *Naturalis in specie.*

Explicatur. Dicitur 1. *Conditio hominum, inter se æqualium*, sub eo nempe respectu, sub quo *nativa* libertate, seu cunctis *æqualiter* congenita, fruuntur. Quo sensu non ii solummodo veniunt, qui, societatis omnis expertes, vitam solitariam agunt; sed & ii, qui licet societatem colant, sub certo tamen respectu libertatem retinent, a natura congenitam, nulli subjecti, similibus æquales, cujus generis sunt *Imperantes summi*, & quævis Societates independentes, *respective* ad alias sibi similes, quæ & ipsa *statum verissime naturalem* nobis repræsentant. *Conditio hominum inter se æqualium.*

Dicitur 2. *Nullius legibus, vel arbitrio subjectorum*. Hæc enim præcipua status naturalis prærogativa; hæc unica differentia est, qua discernitur a statu, seu *imperfecte*, seu *perfecte* civili: in hoc siquidem necessaria est dependentia, subordinatio, imperium, ut societas in debita ordinatione conservetur. Et hæc ipsa proprietas quam maxime elucet in Imperantibus summis, immo & Civitatibus eo respectu, quo quævis alterius legibus, & potestate soluta est. Unde *D. Chrysostomus*: (a) *Non Romanorum Rex Persis, aut Persarum Rex Romanis ferre legem potest*. Et *Ariovistus* Legato *Julii Cæsaris*: (b) *si quid* *Nullius legibus, vel arbitrio subjectorum.*

(a) In Psal. 44. (b) L. 1. De bello Gall.

si quid ipsi a Cæsare opus esset, sese ad eum venturum; si quid ille se velit, illum ad se venire oportere.

Præterquam Creatoris.

Dicitur 3. *Præterquam Creatoris*. Nam dependentia ista *est naturalis*, atque *congenita*; leges, implantatæ ab Authore naturæ, sunt libertatis naturalis potius *perfectivæ*, ac *directivæ*, quam *restrictivæ*, ut illico clarescet.

Quæritur II. An naturali hominis statui, ratione congenitæ libertatis, non potius congruat, ut penitus sit exlex?

Naturalis hominis status, etsi denotet vitam exlegem legibus humanis,

℞. I. *Status naturalis, ratione congenitæ libertatis, denotat vitam, omni lege humana exemptam*. Patet. Lex enim humana appellat potestatem superiorem, inter homines, *natura æquales*, libertatis congenitæ restrictivam: ergo status naturalis eversivam.

Non tamen naturalibus.

℞. II. *Non tamen denotat vitam penitus exlegem, seu exemptam lege naturali, sanæque rationis ductu.*

Quia ejusmodi libertas non foret humana.

P. *Ex Puffendorfio*. (a) Ejusmodi libertas, vel omnino non foret *humana* moraliter; vel certe conditioni humanæ *inconveniens*, ac prorsus *perniciosa*: ergo statui naturali nequaquam competit. *A. P.* 1. Libertas, *moraliter* humana, requirit actus, *procedentes ex cognitione finis*: atqui actus hominis *exlegis*, seu *qui omnia ageret pro libitu*, *vagoque quodam impetu*, non procederent *ex cognitione finis*: ergo.

Sed Rationi potius inconveniens.

2. Conditioni naturæ humanæ, ratione præditæ, *convenit* sapere supra bruta; seu *convenit* actiones suas exigere *ad quamdam* legem, seu regulam ordinis, nativique cujusdam decoris administram: ergo naturæ rationali opus est lege. A. Patet: Secus enim *frustranea* foret vis illa humanæ mentis, eum indita in finem, ut homo, quid sibi congruat, vel non congruat, judicet; media ad finem comparando dispiciat; affectus exciiet, sistat, vel temperet; ex actis pro agendis dictamina colligat, ex quibus omnibus innata illa synteresis conscientiæ elucescit.

At Naturæ humanæ perniciosa.

3. Tanta est naturæ humanæ ad deteriora proclivitas, *maxime in statu naturæ lapsæ*, seu corruptæ corruptione saltem *morali*, ut intellectus sit vitiatus per ignorantiam; voluntas infirmata per propensionem ad malum; appetitus solutus in effrænem concupiscentiam &c. Tanta est diversitas ingeniorum, & geniorum, ut homo non solum aliis, sed & sibimetipsi sit sæpe dissimilis ac oppositus; tanta est statuum, munerumque varietas, ut in diversa homines continuo abstrahant: *ergo libertas*, vel *licentia* potius exlegis vitæ, ubi lex nulla extravagantes hominis impetus regeret; ubi norma nulla in oppositum tendentia studiæ conformaret; & in concordiam, difformiter uniformem, in commercio humano seduceret, penitus foret naturæ humanæ *perniciosa*.

Status hominum naturalis non videtur possibilis.

Quæritur III. An absolute detur, vel etiam dari possit status hominum naturalis?

1. Quia homo animal absque imperio indomitum.

℞. I. *Videtur, quod non*. P. 1. Natura humana (saltem prout hæreditaria modo propagatur in posteros) *de se* est inclinata ad malum, sicque corrupta, ut omnimoda libertas illi foret *perniciosa*, velut diximus: ergo indiget non tantum lege naturali directiva, sed & imperio coercitivo: atqui hoc habetur per statum solummodo civilem, non naturalem: ergo status naturalis nec datur, nec dari potest.

Quia sociale,

2. Homo ex natura sua est animal sociale: ergo connaturalis illi societas: atqui hæc est exclusiva libertatis omnimodæ.

2. Saltem societate conjugali.

3 Si extitisset unquam status mere naturalis, extitisset initio: atqui & ille status (uti habemus saltem ex revelatione) fuit *civilis*, seu *societas conjugalis*, ipso Creatore statum mere naturalem, ut naturæ minus convenientem, declarante: *non est bonum, esse hominem solum*.

℞. II.

(a) L. c. de Jure Naturæ & Gentium. c. 2. f. m. 139.

℞. II. *Datur, & dari potest status hominum naturalis, saltem in particulari.* 2. *Non tamen in genere, seu respectu totius Generis humani unquam extitit, existit, aut existere potest in moderna Creatoris Providentia.*

> *Sed verius datur,*

Ratio prioris est, quia constat a primis sæculis, & extitisse & existere multos, seu interveniente morte, seu consensu mutuo, solutos non modo patria, sed & omni alia potestate: ergo constat, & vixisse & vivere liberos naturali, seu omnimoda libertate, quales initio fuere filii, a Parentibus emancipati; fratres peculiarem sibi formantes familiam, ab omni imperio independentem; confluentes in unam Civitatem, seu Republicam, potestati nulli in terris obnoxiam. Quales hodiedum sunt solitarii plurimi, in eremis viventes; Imperantes summi, Respublicæ independentes respectu similium; Civitatis, in anarchiam delapsæ, membra, omni imperio libera; mortalium multi in terris vacuis, aut Insulis desertis erigentes sibi colonias &c.

> *Uti patet in summis Imperantibus, solit.riis, omni potestate humana liberis.*

Ratio posterioris est, quia Genus humanum in moderna Creatoris providentia nunquam extitit, existit, aut existere potest extra societatem, *saltem conjugalem*: ergo nunquam fuit, est, vel esse potest omnino independens, ac liberum. C. Patet: *nam in natura lapsa* noscitur subjectio fæminæ, etiam *pœnalis* juxta illud: (a) *Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui*. Immo & *in natura* pura, vel etiam integra, clarescit eadem mulieris subjectio, etsi non *eodem modo*, nec ordinata nisi ad propagationem humanam: cum *mulier propter virum, non vir propter mulierem factus sit*, teste *Apostolo*, & in Paradiso jam fuerit legitimum matrimonium, quod circa consensum, obligationemque mutuam esse nequit.

> *Non tamen respectu totius Generis humani, quod nunquam extitit sine mutua dependentia.*

℞. III. *Rationes supra allatæ non sunt efficaces*. *Ad* I. *D.* *A.* Natura humana sic est corrupta, ut *omnimoda* libertas etiam a lege naturali, tam *directiva* quam *coercitiva*, per pœnas alterius vitæ, illi foret perniciosa. C. A. Sic ut libertas ab imperio solum civili sit illi *simpliciter* perniciosa. N. A. D.C. Ergo indiget etiam imperio civili *absolute*. N. Ad melius esse C.C.

> *Unde Natura humana non indiget absolute imperio civili.*

Ad. 2. D. A. Homo est animal *sociale*, hoc est, appetitu innato inclinatur ad societatem. C. A. Est animal *sociale*, hoc est, *necessario*, *semper*, & *ubique* sociatum. N. A. D. C. Ergo societas illi est connaturalis, sic ut semper sit naturæ conformis. C. C. Sic ut semper, & *pro omnibus circumstantiis*, sit præcepta. N. C.

> *Nec homo est animal necessario semper sociatum.*

Ad 3. Dicitur, quod status *mere naturalis* eluxerit *in Adamo*, etiamnum *solitario*; nec reprobatus sit ille status, *quasi non bonus*, *nisi ratione propagationis humanæ*. Siquidem *homo solus* si fuisset, *in Adamo* humana species emarcuisset contra intentionem Creatoris. Post adimpletum hunc finem, seu post Orbem, hominibus refertum, cessavit, *saltem quo ad singulos*, obligatio naturalis, *bonumque* est multis *mulierem non tangere*, (b) ut soluti impedimentis illis, quæ in natura præcipue lapsa secum trahit conjugalis societas, *expeditius* ad consequendam vitæ felicitatem, præcipue ultimam, ferantur.

> *Nec societas conjugalis, propagato genere humano, singulis præcepta.*

Quæritur IV. Quænam sit proprietas status naturalis?

℞. I. *Absurda est sententia Hobbesii, qua adstruit statum belli*.

> *Proprietas status naturalis non est bellica, uti scribit Hobbesius.*

Ratio prætensa est, quod status naturæ lapsæ hominem quasi *continuo* compellat, vel impedire mala propulsando, vel prævenire aliis inferendo, ut in se suisque perstet indemnis: ergo status naturalis est status belli. A. Infertur partim, *ex naturali amore*, quo homo se suaque tuetur; partim *ex naturali timore*, quo videt alios, non modo *potentes* sibi nocere, quia superiores viribus, vel saltem dolis; sed etiam *volentes* nocere, seu necessitate compellente, ut se suaque defendant; seu arrogantia ac avaritia stimulante, ut damna inferant, vel prævertant. Sed

> *Nam status naturæ lapsæ non cogit omnes sese continuo defendere contra omnes.*

Con-

(a) Gen. 3. V. 16. (b) 1. Cor. 7.

Secus foret nimium defectuosus, neque homo creari potuisset, uti nunc nascitur.

Contra est 1. Absurdum est dicere, statum naturæ tantopere esse corruptum, ut homines penitus faciat exleges, soloque sensuum impetu, ac passionum cæca, effrenique libidine rapiat in omne nefas: cum, non obstante proclivitate ad malum, homo maneat *ratione* præditus, ac juris naturalis lumine instructus, vi cujus scit bonum a malo, justumque ab injusto secernere, illaque amare, ista respuere: ergo absurda est *Hobbesii* opinio, qua statum naturalem adstruit *statum belli omnium in omnes*. *A.* Patet ex eo, quod alias Deus non potuisset hominem creare, qualis nunc nascitur, quæ est propositio *Bajana*, *Romanis* merito damnata fastis. Item ex eo, quod non eadem hominum sit proclivitas ad nocendum, sed in aliquibus sit major, in aliis minor; nec accidat semper, ut pravi cum pravis conveniant, quibus in circumstantiis, credendum, improborum malitiam proborum modestia facile coercendam.

Accedit, quod status belli sit natura violentus, rationi adversus.

Contra est 2. Status continui belli est violentus, perniciosus, ac rationi rectæ oppido adversus, quæ sueta est inordinatos affectus temperare, vindictam, avaritiam, & arrogantiam frenare, ac reprimere, pacem denique cum Deo, secum, & proximo, tanquam felicitatis humanæ tesseram, conservare: ergo non nisi absurde status hominis naturalis appellatur status belli.

Sed est pacifica, inclinante ad pacem naturæ similis cognatione. Connato ejus dictamine quod tibi non vis fieri.

℟. II. *Status naturalis in ordine ad alios homines est status pacis.*

P. 1. Ipsa naturæ æqualis in omnibus origo, ipsa similitudo, ac ad societatem nativa propensio fundat, homines inter, quamdam cognationem: ergo status naturalis potius est status pacis, quam belli. *

2. Ipsa naturæ principia, & dictamina syntereseos inspirant singulis: *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, & vicissim: atqui nemo sibi vellet inferri bellum; nemo inferri nocumentum; pacem deposcimus omnes, vitamque quietam, ac tranquillam agere desideramus: ergo ex naturæ dictaminibus inclinamur ad pacem, non bellum.

Ipsa nocendi facultate ob præjudicia propria pacem suadente.

3. Ipsa nocendi facultas, ad quam depravatio naturæ stimulat, pacificum potius suadet naturæ statum, quam bellicosum: ergo. A. P. Vel enim vires sunt æquales utrinque, vel inæquales. Si æquales; uterque habet, quod timeat, ne, dum alteri vitam, aut vitæ subsidia conatur eripere, ipsemet utrisque privetur. Si inæquales; is, qui robore prævalet, non habet, quod metuat ab inferiore; qui potentia caret, cum fortiore congredi vix audebit. Deinde, ut recte notat *Puffendorfius*, (a.) *contradictionem implicat, positis pluribus hominibus, jure æqualibus, dicere omnibus in omnia, & in omnes jus competere: cum utique unius jus ad omnia non possit non cæterorum jura absorbere, si effectum aliquem sit habiturum. Illud enim non minus absurdum est, jus fingere, quod nullum effectum in ordine adversus alios homines obtineat. Nam in mortalibus non esse, & nullum habere effectum, idem fere est. At quale jus est, cui alter pari jure possit resistere?* Ita ille. Sed piget *Hobbiniani* cerebri vertigines pluribus rimari.

Errata Puffendorfiana. Imbecillitas & insufficientia naturæ humanæ insociabilitatis gratiam nimium exaggerata.

Quæritur V. Quid circa statum hominis naturalem errarit Puffendorfius.

℟. I. Protestantici ejusdem Censores non semel nigro calculo notarunt, *ejusdem hominem*, quem ad explicandam status naturalis imperfectionem atque insufficientiam, finxit *undecunque in hunc Mundum projectum*, ac sibi

soli

---

* Secus homines deterioris forent naturæ, quam bruta, juxta illud *Juvenalis*, satyra 15. *Parcit cognatis maculis fera: quando leoni fortior eripuit vitam leo? Quo nemore unquam expiravit aper majoris dentibus apri? Indica tigris agit rapida cum tigride pacem perpetuam, sævis inter se convenit ursis.* Barbaries quarumdam Gentium nihil probat, nisi quod rationis lumen apud illas per pravos mores pene extinctum fuerit, ut recte respondet *Puffendorfius*. Addit tamen pacem, mere naturalem, sat esse debilem propter malitiam hominum, augendæ potentiæ libidinem, & alienis imminentem cupiditatem, accedente præsertim impunitate hujus status, ubi quivis suus Judex, & sui juris.

(a) De J. N. & G. L. 2. c. 2. f. m. 147.

soli plane relictum, citra omne subsidium humanum, vel peculiarem Numinis curam &c. cujus *conditionem miserrimam, vitamque fere belluinam* dixit, *sive ponatur infans, sive justa jam statura, ac robore præditus.* (a) Ex ultimis hisce verbis intulere ejusdem Censores, sermonem illi fuisse *de Adamo*, ejusque statu, quasi miserrimo, vitaque fere *belluina*: sed recte eosdem repressit, ac confutavit, (b) etsi & *homo ejusmodi fictus* errore non vacet, dum miserabilem adeo formam, vitamque fere belluinam illi Author affinxit, ut ex naturali statu tam horrido *socialitatis suæ principium* facilius persuaderet. * Nam homo, ut *in statu naturali* concipi debet, *per se* loquendo, vel supponit *curam Numinis*, puta creationem in statu physice perfecto; vel includit educationem Parentum, usque dum *rationis compos* quis sibi sufficiat ad vitam sustentandam, si minus *commode*, saltem *sufficienter*. Hoc si *Puffendorfius* abnuat, male reposuit suis Censoribus: (c) *sane a me nuspiam scriptum est, hominem physice perfectum sine lege, ordine, & decore unquam extitisse. Contrarium a me docetur variis locis. Nuspiam a me scriptum fuit, hominem ab ipsa creatione reluctantem rationi habuisse voluntatem, brutisque ipsis miseriorem, ac praviorem esse. Contrarium potius insinuo, dum rationes, quare exlex vita hominum non decuerit, peto ex conditione hominis primigenia.* Ita ille. Porro infans expositus, inter ursos educatus; projectus quispiam in terram incultam, & vagabundus, aliaque barbararum Gentium, prædonumve monstra potius, quam humana ectypa, queis pagani Scriptores humani Generis originem, primævumque statum fœdissimum adumbrarunt, sunt extra rhombum: non enim statum naturalem *in se*, sed depravatum *per accidens*, rationisque lumen, belluinis moribus hebetatum, ac prope extinctum, probant, id, quod ipse fassus est *Puffendorfius*, (d) Inde, licet *statum naturalem*, ut oppositum *conditioni brutorum, statuique civili*, recte distinguat, hunc tamen male distinguit ab omni prorsus cultura, *seu aliena* per educationem Parentum, *seu propria* per rationis propriæ inventa, & adminicula: siquidem *status naturalis* consideratus solummodo in natura, *per nativitatem merissime nuda*, & contradistincta *ab omnibus iis, quæ seu facto alieno, aut proprio accedere possunt*; ** consideratus solummodo in natura, *ut scatente inclinationibus pravis, quamque summa indigentia, inscitia & imbellia sola comitetur*, sicuti statum hunc considerat *Puffendorfius*, (e) est statum naturalem, si minus *Sociniano*, aut *Hobbesiano* (quod ei objecerant ejus Censores) *Bajano* saltem more describere, *sic ut Deus non potuisset ab initio talem creare hominem: qualis nunc nascitur*, id quod falsum, meritoque damnatum.

(a) De Jure naturæ & Gentium. L. 2. c. 2. §. 2. f. m. 148.
(b) In Apolog. §. 11. & sequent. f. m. 17. Item f. 61. In specim. controv. c. 3. de statu naturali f. m. 183.
* Nam concludit: *igitur quod homo non miserrimam vitam inter omnia animantia degat, a conjunctione & societate similium habet: non est bonum hominem esse solum &c.*
(c) In apol. cit. f. m. 20.
(d) L. c. §. 10. *Neque est*, inquit, *quod aliquis occinat barbariem, apud plerosque priscorum Populorum, consuetos vivere rapto. &c. Enimvero ad ista recte regeritur, dictatum sanæ rationis apud multas Gentes per pravos mores fuisse oblitteratum.*
** *In hoc sensu*: alibi dicit, *statum naturalem opponi vitæ, per industriam excultæ.* L. 2. de offic. hominis c. 1. §. 4. At *Kemmerichius* epitomator recte animadvertit, quod status naturalis hominis, in ordine ad se ipsum, *vitæ sociali*, & per industriem hominum excultæ, minus recte opponatur: nam considerandus est, ratione humanæ naturæ, non præcise *in se spectatæ*, sed & eorum, quæ humanæ naturæ *naturaliter* accidunt, scilicet ratione nativitatis, sexus, integritatis, ætatis, immo & necessariæ educationis: unde & status corruptionis, etsi opponatur statui integritatis, homini *naturalis* dici potest.
e) L. c. de statu naturali f. m. 185.

Instructio II. De jure Naturæ.

INSTRUCTIO II.

De essentia juris Naturæ, ejusque proprietatibus.

§. I. Datur jus naturale.

§ I.

De essentia juris Naturæ prætensa.

Patet ex communi sensu.

QUæritur I. *An detur jus Naturæ?*

℞. Negavit quondam *Carneades*, asophos hac ex parte, cuncta *ex utilitate propria*, non *ex jure* dimensus. Sed oppositum demonstrat 1. Communis hominum consensus, jus naturale instinctu tacito confitentium, ut habet Philosophus. (a)

Ratione recta.

2. Recta ratio, citra divinam revelationem, agnoscens discrimen, honesta inter ac turpia, utique ex quadam *norma*; agnoscens itidem *obligationem* tendendi ad suum finem per media, hoc est, ad felicitatem per actiones honestas: ergo agnoscit *legem naturalem*. Unde est & conscientiæ synteresis, quæ omnes, etiam ex occultissime gestis, immo & Principes, nulli subjectos potestati, mordet *ratione pœnæ*, utique propter transgressionem *legis*: atqui non alterius, *quam naturalis*: ergo &c.

Statu hominum diverso.

3. Status hominis diversus, seu societas naturalis in statu conjugali familiæ, vel etiam hypothetica, & ex Gentium placito inita, sine jure naturali haud conservanda.

Respondet homini, ut tali.

Quæritur II. Quid nominis jus naturæ, & quæ ejus usitatæ acceptiones?

℞. I. *Jus naturale* respondet homini, ut est *creatura rationalis*. Nam cum *homo* subsit *triplici considerationi* respectu triplicis status, ita considerari solet *jus*, seu *regula triplex*, qua dirigatur: unde est *jus naturale*, quo regitur in statu naturali, *ut creatura rationalis*; *jus Gentium*, quo dirigitur, ut membrum totius societatis humanæ, per omnem Orbem diffusæ; *jus positivum*, quo indiget, ut membrum status particularis, seu Reipublicæ.

Et nomen habet a natura rationali.

℞. II. *Jus naturale*, ut respondens *homini*, tanquam creaturæ rationali, nomen trahit *a Natura rationali*, eo quod ab ipsa, *tanquam proprietas a radice*, promanet, nobisque velut congenitum sit: unde *Cicero* legem naturalem dicit, *quam non didicimus, sed ex ipsa natura hausimus; ad quam non docti, sed facti*. (b) *Et Divus Ambrosius legem vocat innatam, non lectione aliqua perceptam, sed profluo quodam naturæ fonte expressam in singulis*. (c)

Accipitur improprie & proprie pro lege.

℞. III. Juris naturalis *acceptio* a variis varia. *Plato* sumpsit pro *quavis inclinatione naturali*, rebus indita a Creatore, qua singulæ tendunt ad proprios actus, & fines: & hæc acceptio, quia etiam rebus inanimatis propria, *est nimis impropria*. 2. Veteres Jurisperiti accepere *pro genio & instinctu naturali*, quo quodvis animatum ducitur ad suos actus & fines; & hæc acceptio est impertinens, quia *metaphorica*. 3. Recentiores Jureconsulti sumunt *pro potestate aliquid agendi, vel omittendi* ex concessione naturæ, qualis est v. g. *potestas venandi* &c. Et hæc acceptio est *minus stricta*, quia complexa etiam *jus permissivum*. 4. Politici sumunt *pro lege, seu norma actionum humanarum, quæ insidet menti ad discernendum honestum a turpi*. Et hæc acceptio propria est ad scopum præsentem.

Juris naturalis descriptiones Veterum.

Quæritur III. Quæ juris naturalis descriptiones apud Authores?

℞. I. Veteres eandem varie *describunt* potius, quam *definiunt*. *Stagyrita* per jus naturæ intelligit id, *quod ubique vim habet eandem* (quia ex natura)

(a) L. 1. Rhet. ad *Theod.* C. 13. (b) Pro *Milone*. (c) L. 5. epistola 41.

tura) *& non, quia videtur, vel non videtur* (dependenter ab arbitrio hominum). 2. *Ciceroni* dicitur *recta ratio, naturæ congruens:* (a) alibi ait: *Lex naturæ* nihil est aliud, *nisi recta, & a Numine Deorum tracta ratio, imperans honesta, & probibens contraria.* (b) 3. *Senecæ est lex Divina ab Authore naturæ;* (c) *Angelico est participatio legis æternæ in rationali creatura.* (d) Rationem addit: (e) *quia homo inter cætera animantia rationem finis cognoscit, & proportionem operis ad finem, ideo naturalis conceptio ei indita, qua dirigitur ad operandum convenienter, lex naturalis, seu jus naturale dicitur,* & sic de aliis. *

℞. II. Et Recentiores, Veterum inhærentes vestigiis, genuinam legis naturalis essentiam non attingunt. Nam 1. aliqui cum Philosopho non nisi proprietates juris naturæ exprimunt. Hos inter *Puffendorfius* vocat legem *universalem, & perpetuam.* (f) Alibi eam definit esse illam, *quæ cum rationali ac sociali natura hominis ita congruit, ut humano Generi honesta, & pacifica societas citra eandem constare nequeat.* Sed brevius, & ad *Puffendorfii* mentem limatius scholiastes *Weberus, jus naturæ,* ait, esse *dictamen rationis rectæ, super socialitatem reflexum, officia homini incumbentia proponens.* (g) Sed quod istæ juris naturalis paraphrases *ex falso socialitatis principio* vacillent, ex dicendis clarescet. *Recentiorum.*

℞. III. Alii cum *Cicerone subjectum* legis naturalis, hoc est, *ipsam naturam rationalem* cum lege confundunt, asserentes cum *Vasquezio*, legem naturalem esse ipsam naturam humanam *in se*, quatenus *ratione suæ essentiæ*, eidem tanquam normæ peculiares actiones conveniunt, vel disconveniunt. Sed *Non recte statuitur in natura rationali.*

Contra est 1. Hæc sententia, præterquam quod sit *contra communem*, teste *Suarezio*, nititur *falso supposito*, quod natura rationalis *sit norma moralitatis*, quod supra rejecimus. *Quia ex falso supposito,*

Contra est 2. Nititur *falso fundamento*, quod honestas, vel inhonestas *formalis* nonnullis actibus sit *intrinseca, & essentialis*, independenter a lege æterna Dei, quod pariter reprobavimus supra. *& fundamento.*

Contra est 3. Natura, spectata *in se*, nec præcipit, nec dirigit, nec honestatem ostendit, aliumque legis effectum producit. *Quia effectum non producit.*

Contra est 4. Etsi natura rationalis sit *radix*, seu *fundamentum* honestatis, vel mensura inhonestatis lege præceptæ, non ideo est *ipsa lex:* siquidem fundamentum, & mensura latius patet, quam lex. Sic indigentia pauperis est fundamentum legis de danda eleemosyna, non tamen est lex. *Est radix honestatis, non lex.*

Quæritur IV. An juris naturalis essentia bene statuatur in dictamine rationis.

℞. I. Videtur multis, quod sic. Unde cum *Grotio* (h) legem naturalem definiunt, *quod sit dictamen rationis, ab Authore naturæ inditum, circa ea, quæ honesta, & agenda; vel inhonesta & omittenda; aut indifferentia, & permissa sunt.* (i) *Jus naturæ videtur bene definiri per dictamen rationis.*

Probant I. Ex satis communi Theologorum, *Suarezii, Molinæ, Laymanni, Pirhingii* &c. fundata in effatis sacræ Scripturæ; nam dicitur, quod Gentes osten-

(a) L. 3. de Republ. (b) L. 2. de Legibus. (c) De beneficiis L. 4. c. 7.
(d) 1. 2. Q. 91. a. 2. (e) In 4. D. 33. a. 1.
* Satis ista: *Justiniani, & Ulpiani* descriptio *juris naturalis, quod natura omnia animalia docuit,* in terminis prodit *metaphoram*, indignam, quæ a nonnullis per quasdam apparentias *de pœnis, sagacive canum* vi &c. convestiatur.
(f) De J. N. & G. L. 2. c. 3. §. 1. (g) L. de officio hominis L. 1. c. 2. §. 16. f. m. 47.
(h) De jure belli & pacis L. 1. c. 1. n. 10. Jus naturale *est dictatum rectæ rationis indicans, actui alicui, ex ejus convenientia, aut disconvenientia cum ipsa natura rationali, inesse moralem turpitudinem, aut necessitatem moralem, ac consequenter ab Authore naturæ Deo talem actum aut vetari, aut præcipi.* Ejus sequaces succinctius, meliusque definiunt esse *dictamen rectæ rationis congenitum, præcipiens ea, quæ creaturæ rationali, qua tali, sunt consentanea, & prohibens contraria.*
(i) Ita P. *Josephus Seybold* Tr. de prudentia & Jurisprudentia P. 2. f. m. 103.

ostendant opus legis *scriptum in cordibus suis*, testimonium reddente illis conscientia ipsorum. (a) Quod legem non habentes, cum naturaliter ea, quæ legis sunt, faciant, *sibi ipsi sint lex*. (b) Et postquam quæsivit Psaltes Regius *quis ostendet nobis bona?* hoc est, regulam operationis bonæ, mox subjungit: *signatum est super nos lumen vultus tui Domine*. (c) Inde interpres Angelicus; (d) *lumen rationis naturalis, quo discernimus, quid sit bonum, quid sit malum, quod pertinet ad legem naturalem, nihil aliud est, quam impressio Divini luminis in nobis*.

Authoritas Theologorum, & Patrum.

Probant 2. Authoritate supra nominatorum Theologorum, & Patrum. *S. Damascenus Conscientiam* vocat *legem mentis nostræ*, interpretante *Clictovæo*: lex mentis nostræ est *ipsa naturalis ratio, Dei legem habens sibi inditam, qua bonum a malo interno lumine dijudicamus*. *S. Hieronymus* jus naturæ appellat *legem intelligentiæ*, quam nescit infantia, tunc autem percipit, quando intelligentia incipit. *S. Maximo* jus naturæ *est ratio naturalis*: *S. Augustino* lex est a Deo *scripta in cordibus* hominum. *S. Ambrosio lex innata*; *Lactantio ratio naturæ congruens, diffusa in omnes* &c. *S. Chrysostomus* ait: mentem habens, scies *ex temetipso*, quid tibi sit faciendum, & quomodo. (e)

Et ipsa ratio, quæ legem suadet, homini intrinsecam.

Probant 3. *Ratione*: Quia lex naturalis *in homine* est, non *in Deo*, utpote *creata, & exarata* in cordibus; non in ipsa natura hominis *immediate*, uti dictum; nec in voluntate, quam ligat: ergo per dictamen in intellectu.

Et tota legislatio immediata intelligitur homini intrinseca.

2. Quia sic *proprie* intelligitur, quomodo tota legislatio immediata sit *in homine*. Nam quasi legislator *est intellectus* cognoscens, quid sit conveniens, vel disconveniens; *fundamentum* est natura ipsa rationalis; *vis illa naturæ* ad discernendum, seu *dictamen* est lex; *subjectum* est voluntas, cui lex ponitur; simul est tota a Deo, *saltem mediate*, quatenus, ut Author Naturæ, sic naturam constituit.

Et abjectum abstrahendo a lege Dei malum vel bonum.

3. Quia abstrahendo *ab ordinatione Divina* (si modo producta concipiatur natura rationalis) dictamen rationis quædam indicat esse mala, & omittenda, v. g. *blasphemia, mendacium*; quædam indicat esse bona, & facienda v. g. *colere Deum, Parentes* &c. ergo non est tantum *promulgatio*, *sed lex in se*, nec videtur respicere Deum (saltem *immediate*, ut *Legislatorem*) cum hæc sint intrinsece mala, seu bona, & ideo, quia mala vel bona *in se*, a Deo prohibita, vel præcepta *per legem superadditam*. Id ipsum patet in legibus humanis, quæ latæ a Principe obligant etiam in conscientia, & sub pœna inferni, quia feruntur a Principe per potestatem a Deo acceptam, & lege Dei roboratam, juxta illud: *non est potestas, nisi a Deo, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit*. (f)

Quia soli dictamini conveniunt effectus legis.

4. Quia effectus legis naturalis *immediate* proveniunt a dictamine rationis: nam *dirigit* dictando hominibus, quid agendum vel omittendum; obligat, & est norma conscientiæ, quæ facta vel approbat, vel accusat.

Quia dictamini conveniunt infuper proprietates legis.

5. Quia habet omnes legis proprietates requisitas: nam est *superior*, ut indita ab Authore naturæ: *Divina*, ut indicans voluntatem Divinam, quæ hac lege, seu lumine rationis, vult hominem obligatum; *est præceptiva*, ut intimans ordinationem divinam, qua Deus vult naturam, ex sua constitutione naturali sic obligatam, ut voluntas dictamini obsecundet; *est prohibitiva*, ut intimat contraria dictamini displicere Authori, & Gubernatori Naturæ; sta-

(a) ad *Rom.* 2. v. 15. (b) v. 14.
(c) Ps. 4. v. 7. (d) L. 91. a. 2.
(e) *S. Damascenus* L. 4. c. 23. de fide. *S. Hieronymus* epist. 151. *S. Maximus* T. 5. *Bibliot.* centur. 5. c. 13. *S. Augustinus* L. 2. de sermone Domini in monte. *S. Ambrosius* supra cit. *Lactantius*. L. 6. de vero cultu, c. 8. *S. Chrysostomus* orat. 10. de servis. Videatur *Suarezius* de legibus L. 2. c. 4. n. 11. s. m. 77.
(f) Ad *Rom.* 13.

statuit pœnam & præmium, non quidem *immediate*, sed quatenus indicat Deum offendi peccatis per transgressionem, a Deo punibilem, & coli per observationem præmiabilem.

Sed negativa sententia est præferenda.

℞. II. *Lex naturalis minus limate definitur per dictamen rectæ rationis circa ea, quæ homini agenda, vel omittenda sunt.*

Quia lex constitui debet actu, & authoritate Superioris.

Ratio est 1. Quia omnis lex constituitur *actu, & authoritate Superioris*: ergo & naturalis: atqui dictamen rectæ rationis non constituitur *actu, & authoritate Superioris*: provenit enim a natura rationali, quæ se ipsa non est superior, & simul inferior.

Debet esse præceptiva & obligatoria.

Ratio est 2. Quia omnis lex, *proprie talis*, debet esse *præceptiva*, & *obligatoria*: talis non est dictamen: nam 1. Consistit tantummodo in actu *intellectus indicantis*; *non voluntatis decernentis* obligationem. 2. Est obligatio hominis ad se ipsum, adeoque inefficax. 3. Est actu judicans, hoc vel illud objectum esse præceptum, adeoque formaliter non est lex: non enim ideo est præceptum, quia cognoscitur; sed ideo cognoscitur, & judicatur esse præceptum, quia est: secus actus intellectus, quo quis judicat jejunium ab Ecclesia præceptum, foret ipsa lex de servando jejunio.

Indefectibilis.

Ratio est 3. Quia dictamen rationis est essentialiter *defectibile*, ac ipsa natura: ergo nequit esse regula *indefectibilis*: atqui lex naturalis debet esse regula *indefectibilis*.

Rationes affirmativæ sententiæ non sunt efficaces.

℞. III. *Rationes, supra allatæ pro dictamine rationis, plus non evincunt, quam illud esse applicationem, seu promulgationem, hoc est, conditionem legis Naturæ, essentialiter requisitam.*

Nam est sufficienter scripta in corde virtualiter per dictamen, ut legis conditionem essentialem.

Assertum patet 1. Ex responsione ad primum de S. Scriptura. Lex naturæ est *scripta in cordibus*, scriptione promulgante ordinationem Divinam per dictamen, ut conditionem necessario requisitam conformiter ad alias leges. C. Est *scripta in cordibus*, scriptione constituente ipsam legem. *Subdist.* Constituente *formaliter*. N. Constituente *virtualiter* in aliqua sui *virtute*, vel *signo*, quatenus non obligat, nisi ut se tenet *ex parte hominis*, & per *dictamen* remanet promulgata. C. Plus S. Scriptura non probat, nisi extendatur ad legem impropriam: unde verba perdunt, qui distinguunt legem naturæ *ex parte Dei*, & *ex parte hominis*: uti est *primario* in Deo, secundario *in homine*: hæc enim distinctio non tam definit legem naturæ, quam confundit.

Patres locuti sunt minus rigorose, & improprie.

Assertum patet 2. Ex responsione ad secundum de authoritate PP. Nam Patres *non in rigore scholastico*; sed *sensu improprio* sunt locuti: ergo nil probant pro dictamine. A. patet; siquidem legem naturæ *appellant conscientiam*, quæ tamen aliud nil est, quam *dictamen practicum, applicans legem in particulari*; vocant *naturam*, seu *rationem naturalem*, *intelligentiam &c.* id quod ipsis Adversariis displicet; vocant legem *scriptam*, *innatam &c.* eo sensu latiore, quo locutus est *S. Augustinus*: (a) *nulla anima est, quæ ratiocinari possit, in cujus conscientia non loquatur Deus. Quis enim legem in cordibus hominum scribit, nisi Deus?* Ecce! subinfert *Caramuel*: Legislator non est ratio, sed Deus: ratio autem est tabula, in qua DEI digito scribitur lex naturalis, per dictamen scilicet, tanquam promulgationem necessario requisitam. Theologos quod spectat, locuti sunt illi ex falso supposito, quod plura naturæ prohibitione fiant *intrinsece mala*, independenter a lege Divina, quod minus recte dici, supra jam satis ostendimus.

Unde dictamen est mera applicatio legis, homini intrinseca.

Assertum patet 3. Ex responsione ad tertium de ratione. Nam 1. Lex naturalis est *in homine*; est *creata*; *scripta* in corde per dictamen, sic ut dictamen sit *formaliter* ipsa lex N. Sic ut *sit intrinseca* homini, *creata*, & in corde *exarata* conditio, ad legem naturalem, *ut se tenet ex parte hominis*, *essentialiter requisita*, C.

2. Ne-

(a) L. 2. de serm. Domini in monte.

Negaturque suppositum, quod legislatio tota debeat esse intrinseca. Et indicat tantum mala vel bona radicaliter, non formaliter.

2. Negatur suppositum, quod *tota* legislatio debeat *immediate* esse in homine, sed sufficit, ut sit in homine secundum conditionem, seu applicationem *essentialiter* requisitam.

3. Dictamen, independenter ab ordinatione Divina, indicat quædam esse mala *formaliter*. N. Esse mala *radicaliter*. C. Unde falsum est, malitiam illam recte denominari *peccatum*; falsum est, esse legem a Deo superadditam, vi cujus accipiat specialem rationem mali, quam præter priorem habeat *in ordine ad Deum*, & secundum hanc denominari *speciali modo* peccatum &c. quæ omnia ex dictis alibi, ut inania, corruunt.

Effectus ut quo, non ut quod.

4. Effectus legis naturalis proveniunt a dictamine *immediate*, sic ut dirigat, ac obliget *per se*, & *ut quod*. N. Proveniunt, *tanquam ab applicatione legis*, sic ut dirigat, & obliget *ut quo*. C.

Non esset superior, divina, præceptiva, proprie in se, sed in alio.

5. Lex naturalis, consistens in dictamine, esset *superior*, *Divina*, *præceptiva &c. proprie in se*, ut sumpta *immediate*, *ac specificative*. N. *Improprie* in alio, ut sumpta *reduplicative*, seu ut appellans legem Divinam superadditam', Authorem Naturæ &c. C. Et N. Suppositum, quod eatenus *in se* dici possit lex, *proprie* talis, & non potius *applicatio* ordinationis Divinæ.

§. 2.

§. II.

Jus naturale.

De vera juris naturalis essentia, ejusque objecto.

Si dicatur

Quæritur V. Quænam sit vera essentia, seu definitio legis naturalis?

℟. I. Recte definitur, *ordinatio Divinæ sapientiæ, per dictamen synteresis naturæ rationali manifestata, præcipiens rectæ rationi simpliciter consentanea, & prohibens dissentanea :* addunt alii de jure naturæ *improprie* tali, vel etiam *permittens indifferentia*. In eundem sensum recidit definitio, qua dicitur esse *ordinatio divinæ sapientiæ, per dictamen syntereseos, naturæ rationali impressum, qua dirigitur ad finem suum ultimum, per media necessaria consequendum*. *

Ordinatio Divinæ sapientiæ,

Explicatur definitio. Dicitur 1. *Ordinatio*, ut, *tanquam genus*, conveniat cum jure legali. 2. *Ordinatio Divina*, ut, *tanquam causa efficiens juris naturalis*, significetur *intellectus Divinus*, agnoscens convenientiam objecti cum natura rationali; *præcipue* tamen, & *primario Divina voluntas* obligans ad id, quod recta ratio dictat.

Naturæ rationali manifestata.

3. *Naturæ rationali*, ut indicaretur *subjectum*, quod est *omnis*, & *solus homo : omnis*; quia, qui homo, simul est rationalis*: solus*; cum inepte dicatur, jure & regula rationis gubernari, qui ratione non pollet. Unde nullo modo cadit in bruta; in infantes, & mente captos cadit non nisi *in actu primo*.

Per dictamen synteresos.

4. *Per dictamen synteresеos manifestata*, ut claresceret dictamen non esse *legem*, sed *applicationem legis*, non aliter, ac dictamen rationis in subdito de servanda lege humana est applicatio. Est autem *dictamen synteresis*, judicium practicum *habitus primorum principiorum* moralium., recte dicente *Gonzales* (a) *lumini naturalis rationis subservit synteresis, quæ est virtus vel mentis nostræ habitus, quo inducimur ad consequenda imperata per jus naturale, & ad fugienda, quæ prohibet*. Dicitur *lex*, *per dictamen impressa*, seu *scripta* in natura rationali, quatenus, seu spreto seu attento hoc

* Concordat *Cicero* ad *Lucilium* epist. 65. dum ait, naturæ jus esse a *Deo*, *tanquam Authore naturæ*, *impressum*, *inditumque cordibus nostris*, *per quod secundum dictamen rationis practicæ actus humanos liberos ad bonum*, *justumque dirigimus*. *Vitriarius* in Instit. J. N. & G. f. m. 5. *breviter*, sed minus *methodice* ait : jus naturæ est, *quod Deus per rectam rationem inter omnes homines constituit propter honestatem*, & *turpitudinem*.

(a) In apparatu de Orig. & prop. Juris Can. n. 9.

hoc legis indice, mox exurgit *conscientia*, seu, ut loquitur Mellifluus, *cordis scientia*, testificans accusando, vel consolando.

Præcipiens recta rationi consentanea, & prohibens dissentanea.

5. *Præcipiens ea &c.* ut significaretur *duplex* esse jus naturale, *affirmativum*, seu *præceptivum*; *negativum*, seu *prohibitivum*, qua de re infra. Item ut significaretur objectum juris naturalis, hoc est, omne id, quod rationi naturali, qua tali, vel absolute convenit, vel absolute disconvenit. *Permittens indifferentia* significat illam juris naturalis acceptionem, qua *improprie* dicitur *facultas aliquid agendi, vel omittendi a natura concessa, & reductive* saltem pertinet ad jus naturæ, *proprie* acceptum.

Recte definitur. Quia servat leges definitionis. Est melior cæteris.

℞. II. *Hæc definitio juris naturæ est satis exacta, ac cæteris præhabenda.* *Probatur* 1. Quia est clara, habet *genus*, & *differentiam*, convenit omni & soli, nec ostendi potest, in quo deficiat a legibus exactæ definitionis.

2. Lex naturæ *male* definitur *per naturam rationalem*; minus limate *per dictamen rectæ rationis*, ut vidimus: ergo melius *per ordinationem divinam*, mediante dictamine nobis indicatam &c.

Et Deo Authori Naturæ, tribuit legislationem naturalem, propriam, ac immediatam.

3. Deus, ut *Author Naturæ*, tenetur *proprie* vetare mala, & præcipere bona, dicente *S. Anselmo*: (a) *Quicunque legi naturali obviat, Dei voluntatem non servat*: ergo tenetur vetare per legem Divinam, *proprie naturalem*; non *superadditam* legi naturali dictaminis: ergo per legem non tantum *fundatam* in essentiis rerum *per se malis*, & prohibentem mala, quia sunt; sed fundatam quidem in exigentiis rerum, prohibentem tamen *radicaliter* mala, ne talia *formaliter* sint: ergo tenetur vetare non tantum, *ut Author Naturæ*, creando hominem rectum; sed *proprie*, ut Legislator, *per ordinationem immediatam*, qua homo rectus perseveret, & per operationes, rationi dissonas, rectus esse non desinat.

Unde lex naturalis non est extra naturam, saltem adæquate.

℞. III. *Quæ in oppositum afferri solent, levia, immo inania sunt.*
Opponunt 1. Quod lex naturalis hac ratione sit *extra naturam rationalem*. *Sed contra est*. D. Est extra naturam rationalem *adæquate*. N. *Inadæquate*. C. Nam etsi *principaliter*, ut consideratur *in Deo*, *sit proprie lex Divina*, *non positiva*, sed *naturalis*, utpote posita *a Deo*, *ut Authore Naturæ*, adeoque indistincta a lege æterna, *ut præcipiente vel prohibente in hac materia*; est tamen *virtualiter*, & *secundario* etiam in natura, tanquam signum, & conditio ad legem necessario requisita, quatenus consistit etiam in dictamine rationis, significante voluntatem Dei de agendis vel vitandis, circa ea, quæ naturæ rationali consentanea, vel dissentanea sunt. Unde

Etsi sit in Deo principaliter, in homine secundario.

Colligitur I. Quod lex naturæ, *ut est in nobis*, dupliciter spectari possit: *minus proprie in actu primo*, seu secundum *habitum*; *& proprie in actu secundo*, sed juxta *actum*. In priore sensu nil aliud est, *quam lumen*, *seu vis cognoscendi voluntatem Dei*, *vel prohibentem dissentanea*, *vel præcipientem consentanea rationi*, & in hoc sensu *est congenita*, *permanens*, & etiam, homine nil judicante, concipitur retineri *scripta in cordibus*. In acceptione posteriore *est judicium rationis*, *manifestans voluntatem Dei*, *vel præcipientem rationi consona*, *vel prohibentem contraria*, & in hoc sensu est vere *intrinseca*, diciturque *transiens*. Inde *Angelicus* recte dixit: *legem naturalem contineri principaliter in lege æterna Dei*; *secundario vero in naturali judicatorio rationis humanæ* (b).

Ut signum manifestans ordinationem divinam.

Colligitur 2. Quod dictamen de objecto non sit *nuda repræsentatio* naturalis disconvenientiæ, vel convenientiæ cum natura rationali; sed etiam *promulgatio ordinationis Divinæ*, seu *signum divinæ voluntatis*, id præcipientis, vel prohibentis, & consequenter conditio ad legem, *qua obligantem*, necessario requisita.

Differt sufficienter a lege positiva.

Opponunt II. Quod, si dictamen sit *sola promulgatio*, lex naturalis non distin-

(a) L. de voluntate Dei.
(b) 1. 2. Q. 71. A. 6. ad 4.

distinguatur *a lege positiva*, promulgata per Scripturam sacram &c. nisi *in modo promulgationis*, quatenus hanc per verbum internum dictaminis Deus intimaret. Sed

Quo ad causam efficientem. *Contra est*, quod multiplex sit discrepantia legem *naturalem* inter *&* *positivam*.

Nam 1. Differt *in causa efficiente*: dum jus naturæ Deum, *ut Authorem naturæ*; positivum, aut hominem, aut Deum, *sub alio tamen respectu*, pro fonte agnoscit.

Materialem. 2. Differt *in causa materiali*: nam objecta juris naturæ, antecedenter ad prohibitionem, fundant radicalem, seu physicam quamdam seu bonitatem, seu malitiam; juris positivi capita, independenter a prohibitione, vel præcepto sunt indifferentia.

Formalem. 3. Differt *in causa formali*: siquidem jus naturale sola Dei, tanquam Naturæ naturantis, voluntate constitutum, ac hominum mentibus inditum, nec voce, nec scriptura promulgatur; jus positivum, non cordi impressum, legitur, sed vel scripto exaratur, vel voce præconis promulgatur.

Finalem. 4. Differt *in causa finali*: finis enim legis naturalis est felicitas necessaria totius naturæ, in se consideratæ; finis legis positivæ pro legum varietate varius est, spectatque felicitatem omnigenam, variisque in circumstantiis variam.

Effectum. 5. Differt denique *in effectu*: nam jus naturale obligat omnes, quotquot intellectuali natura pollent, & tanta quidem efficacia, ut mutationem, *proprie* talem, non recipiat; contra jus positivum non omnes, sed Legislatori subjectos, obstringit, nec tanta virtute, ut mutationem, *propriam* quoque, non patiatur.

§. II.

§. II.

Divisio juris naturæ.

De divisione, & objecto Juris naturæ.

Analoga in jus primarium, & secundarium. *Quæritur VII. Quotuplex sit jus naturale?*

℞. I. Nulla est divisio juris naturæ *in primarium*, quod commune hominibus & brutis; *& secundarium*, quod solis hominibus proprium. Nam est æquivoca; eo quod nec ratio, nec jus conveniat brutis: unde in jure (a) sumitur *improprie pro instinctu naturæ sensitivæ*, cum dicitur esse id, *quod natura omnia animalia docuit*.

Satis recepta in absolutum, & conditionatum. ℞. II. *Satis recepta* est penes Authores divisio juris naturæ *in absolutum & conditionatum*. Illud *immediate* obligat in suis materiis, & *independenter* ab omni prævio statu, consensu, vel conditione: uti *colere Deum, non mentiri &c.* Hoc obligat solummodo *mediate*, seu *facta suppositione status* cujusdam, vel consensus humani, hoc est, *dependenter* ab aliqua conditione: sic pacta obligant *mediante contractu libere inito*; rerum proprietas tenet *supposito statu divisionis facta*; solutio debiti stringit, *si* creditor *rationabiliter* petat, vel *nisi remittat &c.* Sed quia jus naturale semper *idem in se*, & proprie loquendo *absolute* est invariabile, eo quod suppositio status, consensus, vel conditionis qualiscunque, *solummodo sit prærequisita*, ut resultet materia juris naturalis, sine qua, uti nulla unquam fuit obligatio naturalis, ita illa data semper *est absolute*, multis non placet isthæc divisio, qua tamen in re, quia attinente modum loquendi, nos ad aliorum arbitrium facile accommodamur.

Legitima in affirmativum & negativum, reductiva in concessivum, seu permissivum. ℞. III. *Legitima* est divisio juris naturæ *in affirmativum*, cujus objectum est positio actus, seu quo aliquid præcipitur; & *in negativum*, * cujus objectum

(a) Instit. de J. N. & G. in principio.

* *Negativum* sumunt alii pro *promissivo*, & ita nominant, *quia objecta illius, positiva dispositione & obligatione, recta ratio non attingit*: non improbamus loquendi modum, sed tamen cum pluribus aliter loquimur.

objectum est omissio actus, seu quo aliquid prohibetur. *Reductive*, & *improprie* dividi solet in jus *concessivum*, vel *permissivum* *, cujus objectum, *respectu juris naturæ*, est *actus indifferens*, nec *positive* præceptus, nec *positive* prohibitus, qualis est *communio rerum*, & *libertas homini concessa*; divisio rerum, & servitus *permissa*. Si quæras, an inter objecta *concessa*, & *permissa* sit aliquod discrimen? ℞. Est: nempe quod *ad concessa* suo modo *positive*; ad permissa *negative* se habeat natura, ad illa potius *inclinando*, ad ista *non repugnando*.

Thomasius inaniter cavillatur discrimen præcepti affirmativi & negativi.

℞. IV. *Thomasio* scholasticum pulverem olet isthæc divisio, cujus usum dicit *exiguum*, & subtilitate superflua *implexum*. (a) Sed, inquit Scholasticus, usus se exerit haud contemnendus. Præcepta *affirmativa* obligant *semper*; *negativa semper*, & *ad semper*. Ego vero, reponit *Thomasius*, *rebare te fari scio, sed fabare nescio*: loquamur, ut unus intelligat alterum. Utraque præcepta, replicat Scholasticus, semper obligant, quia sunt æternæ veritatis. Sed affirmativa non obligant *ad semper*, id est, non obligant omnes homines, nec *omni momento*, v. g. *cole Parentes*, *da eleemosynam &c.* Negativa vero *omnes*, & *omni tempore* obligant, v. g. *neminem læde &c.* Sed urget *Thomasius*: an non itaque præcepta: *Superiori pare*, *honeste vive*, *suum cuique tribue*, obligant *omnes*, & *omni momento*? An lex: *non committe crimen læsæ Majestatis*, omnes homines, & v. g. ipsos Principes obligat? Vides, inquit, effectus hos non *ab affirmatione*, *vel negatione* dependere, sed aliunde esse arcessendos; scilicet leges naturales vel inculcant officia hominum, in quacunque societate viventium, vel ad officia pertinent singularum societatum particularia. ** Item: homo, uno eodemque momento, potest vel mille actus diversissimos omittere, actus diversos, eosque speciales, uno plures, commode agere nequit. *** Hæ sunt istæ subtilitates, quas quis, sine dictis elegantiarum flosculis, capere potest. In eo tamen putamus, adæquatum hujus distinctionis esse usum, quod præcepta specialia, juris Divini *affirmativa*, *semper exceptionem summæ necessitatis habeant*; *negativa non ita*. Hæc Scholasticorum diasyrticus cavillator. Sed prævalet communis lingua balbutienti *Thomasio*: nam 1. Teste *Puffendorfio*, *hæc præcepti affirmativi*, *& negativi natura est*, *quod hujus obligatio sit perpetuo uniformis*, *& æqualiter efficax*; *illa*, *ad exercitium actus*, *occasionem*, *materiam*, *& facultatem præsupponat*, *quæ sæpe deficit*. (b) Inde præceptum, *Superiori pare*, ad positionem actus non obligat pro semper, *seu omni momento*, sed data occasione; *suum civis tribue*, non obligat nisi supposita facultate, ni obstet extrema necessitas, uti ipse *Thomasius* explicat. **** Præceptum *honeste vive*, ut est *affirmativum*, *non omni momento* obligat ad positionem actus honesti; etsi *ut negativum* obliget *semper pro semper* ad omissionem inhonesti. De præcepto negativo *criminis læsæ*, *feloniæ*, nugæ sunt, cum utique se extendat ad omnes, sed *obligationis capaces*.

2. Balbutit *Thomasius*, cum ait, præcepta affirmativa, *saltem generalia*, obligare *omni momento*; an ergo præceptum, *colendi Parentes*, *omni* obligat *momento*? Nempe obligatio *omni momento* manet, sed non nisi ad actum, *suo tempore* ponendum.

 3. Balbu-

* *Permissivum* alii vocant, *eo quod exertitium actionis circa talia objecta pendeat ex libera Gentium*; *seu hominum voluntate*.

(a) Jurispr. Div. L. 1. c. 2. n. 110. & sequent.

** Subdit in notis, *illa sive sint affirmativa*, *sive negativa*, *omnes homines obligant*; *hæc illos saltem*, *ad quorum statum pertinent*.

*** Subdit: *Unde non omnia præcepta affirmativa specialia obligant omni momento*, *sed generalia saltem*.

(b) De jure naturæ & Gentium L. 2. c. 6. §. 2. Item L. 5. c. 12. §. 23. In qua & ipse *Thomasius* consentit L. 2. c. 2. n. 143.

**** Addit: etsi creditor in pari necessitate foret constitutus, *quia putat possidentem præferendum*. Sed quid si alii putarent oppositum?

3. Balbutit denique, dum ex falso supposito juris naturæ, *respectu Gentium*, & *singulorum*, præcepta universalia, & particularia; * affirmativa vero & negativa, *imperita eorumdem expressione*, penitus confundit. Sed nova *fabari* juvat insomnia, *Scholastici* ut carpi queant.

Objectum materiale juris naturalis.

Quæritur VIII. Quale sit objectum materiale & formale legis naturalis?

℞. I. *Materia, seu objectum materiale legis naturalis est omne, quod convenit naturæ rationali, ut præcipiatur; & omne, quod eidem disconvenit, ut prohibeatur ab Authore Naturæ. Unde lex naturalis*

Principia morum generalia immediata.

Versatur 1. Circa principia morum *prima generalia*, ac *nota per se*, qualia sunt: *bonum faciendum, malum vitandum; quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris &c.* Item principia, magis quidem *particularia*, & ipsa tamen *ex terminis nota*. v. g. *Justitia est servanda, Deus colendus, temperate vivendum*. *Ratio est:* quia ad hæc omnia natura rationalis *immediate* inclinat, sic ut *absque ratiocinatione* ex ipsa veluti profluant.

Particularia, ex primis evidenter illata.

Versatur 2. Circa conclusiones, ex primis principiis moralitatis *evidenter* deductas, seu circa omnia præcepta moralia, quæ fundant honestatem, moribus necessariam, sive dein *proxime*, vel *remote* inferantur ex primis principiis. Horum aliqua *facilius, & a pluribus, ut adulterium, furtum*, aliaque in decalogo contenta &c. alia *difficilius, & per plures rationis discursus* eruuntur, uti *præcepta negativa* de vitandis usuris, de vindicta privata authoritate non sumenda; & *præcepta positiva* de servandis promissis, de eleemosyna ex superfluis *juxta non nullos*. *Ratio horum omnium est*, hæc ipsa evidens connexio, convenientia cum natura rationali, & veluti necessitas, qua ejusmodi scita ex ipsa natura, & a Deo, ut Authore naturæ, mediante ratiocinatione eruuntur, eo quod tendant ad eundem finem cum suis principiis, debitam nempe conservationem & felicitatem naturæ humanæ. Cum igitur principii veritas contineatur in conclusione, hoc ipso, qui unum præcipit, vel prohibet, necessario quoque præcipit, vel prohibet in illo contenta, & per evidentem illationem deducta.

Item exercitium virtutum quandoque, & suo modo.

℞. II. Teste *Suarezio* (a) etiam virtutes possunt esse *suo modo* materia legis naturalis, quatenus quandoque datur obligatio naturalis, saltem venialis, quo *ad earumdem exercitium*. *Ratio est:* quia, cum ex omnibus virtutibus, simul sumptis, resultet integra rectitudo hominis, & debitus operandi modus, tam respectu sui, quam in ordine ad alios homines, verosimile est, virtutes omnes habere suas opportunitates, & circumstantias, in quibus ex obligatione vera, ac naturali, exercendæ sunt, quam obligationem nec liberalitas, nec quævis virtus alia excludat.

Objectum formale conformitas principiorum cum lege Divina.

℞. III. *Forma*, seu *objectum formale* juris naturæ consistit *in conformitate* principiorum cum lege Dei, *tanquam norma universali*, per quam naturæ congrua, vel dissona fiunt *formaliter* honesta, vel inhonesta, justa, vel injusta &c. Et per hanc formam jus naturale differt specifice *a conscientia*, quatenus hæc est *applicatio omnis legis*, non tantum naturalis, sed & positivæ, immo etiam existimatæ, adeoque latius patet; item quatenus est *applicatio legis naturalis per dictamen practicum* de iis, quæ hic & nunc in particulari agenda sunt. Unde quatenus dictamen conscientiæ est promulgatio legis Divinæ, est *constitutivum essentiale* juris naturalis, quo *ad vim obligandi completam*, diciturque eruditissimo *Stapfio* forma juris naturalis *extrinseca*. Illud recte animadvertit *Suarezius* noster: (b) Licet *promulgatio* fiat in singulis, non tamen censetur propositio *particularis*, sed communis vox totius naturæ, vel potius naturæ Authoris: siquidem loquendo ad sin-

* Nam n. 101. dividit legem naturalem intuitu *societatum*, & viventium in societate; illa, inquit, appellari solet *jus Gentium*: ipse vocat *jus naturale stricte dictum*. Sed isthæc vocabulorum abusio detegetur infra.

(a) L. 2. de legibus c. 7. n. 12.

(b) L. 1. c. 11. n. 4. de legibus.

ad singulos non loquitur ut persona privata, sed publica, quia loquitur ut Author ipsius Naturæ.

§. III.

§. III. *Proprietates juris naturalis Unitas.*

De proprietatibus juris naturæ.

Quæritur IX. Quænam sint proprietates juris naturalis?

℞. I. *Unitas quo ad finem*: etsi enim in quovis homine sint plura præcepta naturalia, in omnibus tamen non nisi *unum* resultat *jus naturale*. *Ratio est*: quia omnia præcepta naturalia reducuntur *ad unum principium*, *unum finem*, *unum Authorem*.

Uniformitas. ℞. II. *Uniformitas*: nam una est lex naturæ *in omnibus*, & *ubique*, nec ex varietate locorum variationem recipit, ut leges humanæ. *Quod una in omnibus sit*, *ratio est*: quia est proprietas consequens non rationem propriam alicujus individui, sed naturam specificam, quæ eadem est in omnibus, & ubique. Et hæc est haud dubie causa, cur *Stagirita* jus naturæ descripserit supra, (a) *quid ubique eandem vim habet*, *& non quia videtur*, *& non videtur*. Unde, quod *Germani* veteres probarint *furtum*: *Lycurgus* etiam *adulterium &c.* tantum probat, quod non sit eadem in omnibus, *quo ad notitiam*; *non quo ad substantiam*. Quod una *ubique*, hoc est *omni tempore & statu humanæ naturæ*, ratio est, quia non sequitur ex statu aliquo naturæ, sed ex ipsa natura *secundum se*. Et licet nonnulli visum, quod, cum *in statu naturæ integræ* fuisset *omnium libertas*, *bonorum communio &c. in statu naturæ lapsæ sit servitus*, *rerum divisio &c.* ita aliud fuisset jus naturæ in illo, quam sit in isto, haud tamen sequitur, quod aliud fuisset *quo ad existentiam præceptorum*, sed tantum *quo ad obligationem & exercitium*; quatenus in isto occurrunt occasiones exequendi aliqua præcepta, in illo alia. Sic eadem est ars medica, etsi alia præscribat facienda *pro statu & tempore ægritudinis*; alia *pro statu sanitatis*.

Universalitas. ℞. III. *Universalitas*: cum enim fundamentum habeat in ipsa ratione, obligat omnes, in quibus recta ratio est; & sub hoc respectu apud Jureconsultos non raro confunditur cum *jure Gentium*, auditque *commune omnium Nationum*. (b)

Evidentia. ℞. IV. *Evidentia* quo ad omnes, sic ut *invincibiliter* ignorari haud possit *ex toto*, seu quo ad principia, *saltem prima*, uti initio diximus. Quo ad principia, *magis particularia*, etsi invincibili ignorantiæ subsit, vix tamen subesse potest *ad longum tempus*, cum quod facili decursu cognosci possint; tum quod ipsa natura, ac conscientia per remorsus excutiat brevi ignorantiam inculpabilem, præcipue circa præcepta Decalogi, & similia, uti *Suarezius* animadvertit.

Excellentia. ℞. V. *Excellentia*, qua recte statuitur norma omnium cæterarum legum: nam si ab hac æquitatis regula lex positiva deflectat, legis nomen jam non meretur, sed evadit in corruptelam. Etsi enim lex humana circumstantiam aliquam addere, vel detrahere possit juri naturæ, * non tamen potest præcipere, quod jure naturæ prohibetur; vel prohibere, quod eo jure præcipitur.

Jus naturale. *Quæritur X. An, & quomodo juri naturæ competat proprietas immutabilitatis?*

℞. I. *In genere*. *Jus naturale*, *proprie tale*, *mutationis vere est incapax*, *adeoque absolute loquendo immutabile*. 2. *Unde certo falsa*, *&*

(a) L. 5. Ethic. c. 7. (b) In Can. 7. Dist. 1.

* Atque hoc sensu accipiendus est textus L. 6. ff. de J. & J. quo *Ulpianus*: *Jus civile est, quod neque in totum a naturali vel Gentium recedit, nec per omnia ei servit: itaque cum aliquid addimus, vel detrahimus juri communi, jus proprium, id est, civile efficimus.*

absurda est Ockami, & aliorum sententia, qua mutabilitatem legum naturalium universalem, eamque proprie talem adstruunt.

Proprie tale, non mere permissivum.

Explicatur assertum. Dicitur 1. jus naturale *proprie* tale, hoc est, *præceptivum*, vel *prohibitivum*: nam de jure naturæ, *improprie tali*, quod *concessivum*, *permissivum*, seu mere *negativum* appellant, dubium non est, quin sit *mutabile*. *Ratio est*: quia nil præcipit, nec prohibet, sed mere *negative* se habet, aliquid concedendo, vel permittendo: ergo superveniente necessitate a Legislatore humano mutari, ac tolli potest. Res patet *in primæva libertate, rerumque communione*, homini concessa a Natura, quæ justis de causis mutata est, inducta *servitute, rerumque divisione*. Sic jure naturæ *concessa* cuivis venatio, sed modo justis de causis a Legislatore humano restricta est, vel abolita; sic jure naturæ *concessivo* testatio valida est absque ulla solemnitate, & tamen jure positivo invalidata est absque testibus; personæ quædam inhabilitatæ; determinata successio ab intestato, & sic de aliis. Ubi tamen recte notat *Suarezius* noster, juri naturæ, *improprie tali*, seu permissivo, semper conjunctum esse jus *proprie tale*, seu *præceptivum*: nam stante primæva communione bonorum, & libertate, ejusque dominio homini concesso, fuit lex naturalis *præceptiva*, ut ne quis in utriusque usu *injuste* impediretur, vel privaretur invitus. Sic jure Gentium inducta rerum divisione, & servitute, quam jus naturæ *merissime permittit*, * successit lex *prohibitiva furti, vagaque libertatis &c.*

Est incapax mutationis veræ, hoc est, afficientis ipsam legem, ejusque obligationem, manentibus iisdem circumstantiis.

Dicitur 2. Mutationis *veræ* incapax: siquidem mutatio *vera*, *propria*, & *formalis* (de qua hic agitur) tunc intercedit, quando *directe* afficit ipsam legem, vel ejus obligationem, hoc est, quando, *manentibus iisdem circumstantiis*, lex in se, vel *totaliter*, vel *partialiter* tollitur, uti evenit *in abrogatione*, vel *dispensatione*. Mutatio *improprie* & *mere materialis* (quæ nihil officit immutabilitati legis naturalis) tunc intervenit, quando non ipsam legem, sed ejus tantum *materiam* afficit; hoc est, quando materia a lege, seu Legislatoris mente eximitur, quod fit, si circumstantia, quæ obligationem fundat, mutetur, sic ut materia non amplius sit sub prohibitione, vel præcepto legis. Sic in exemplo: *furtum* est prohibitum jure naturæ, quatenus est *ablatio rei alienæ Domino rationabiliter invito*, & sic est incapax mutationis *propriæ*, adeoque, *manentibus hisce circumstantiis*, lex absolute est immutabilis. Quodsi tamen, *ablata* vel *addita circumstantia*, mutetur materia legis v. g. *Domino consentiente*; Deo, ut *supremo Domino*, jus concedente in rem, vel necessitate ultima accedente, non mutabitur *lex furti* prohibitiva, sed materia eximetur a lege, ne amplius *furtum* sit, quia *ablatio rei non alienæ*, vel saltem *Domino non invito*.

Adeoque absolute loquendo immutabile.

Dicitur 3. *Absolute immutabile*, sic ut neque *per Dei absolutam authoritatem*, atque *potentiam*, mutari possit manente natura rationali cum usu rationis, ac libertatis, sive dein *lex universalis* sit, sive *particularis*.

Contra quam sentiat Ockamus cum nonnullis.

Dicitur 4. *Ockamum* adstruere mutabilitatem *universalem*, & *proprietalem*, siquidem existimat, Deum, ut *supremum Legislatorem*, & *absolutum Dominum*, non solum dispensare posse, sed etiam abrogare legem naturalem solvendo præcepta Decalogi, aliaque, ex primis moralitatis principiis *immediate* deducta dictamina. (a) His præmissis

Nam quoad constitutiva intrinseca, supposita natura rationali, est necessaria.

Probatur Assertum quo ad 1. *membrum*. *Jus naturale*, si mutari *proprie* posset, tunc vel *intrinsece*; per se ipsum desinendo, sic ut fieret *noxium*, *irratio-*

---

* Inde recte observat *S. Augustinus* tr. 9. in *Joannem* in fine: quod *libertas* & *rerum communio* magis sit de jure naturæ, quam *divisio*, & *servitus*. Nam natura homines fecit liberos *positive*, non autem servos *positive*; cuivis dedit potestatem utendi rebus cum jure intrinseco, non autem sic fecit proprietatem & dominationem: unde jus illud diximus *concessivum*, hoc *permissivum*.

(a) In 2. Q. 19. ad 3. dubium apud *Suarezium* de legibus. L. 2. c. 15. n. 3.

irrationale, *injustum*; vel *extrinsece* per potestatem superiorem, sic ut *abrogaretur* in totum, vel saltem *dispensaretur* ex parte: neutro modo mutari *proprie* potest: ergo nullo. *Min. Prob. quo ad* 1. jus naturale, ut *est ordinatio divina*, & *in Deo*, est *lex æterna*, *essentialiter recta*: ergo immutabilis; ut est *applicatio legis*, & *in homine*, quo ad sua præcepta est proprietas hominis *intrinseca*, necessario fluens ex natura rationali, *qua tali*; ergo, manente natura, est immutabilis.

Probatur eadem Min. quo ad 2. Si mutari posset *extrinsece* per potestatem superiorem, tunc vel *per Divinam*, vel *per humanam* v. g. *Pontificiam*. Non *per divinam*: nam quatenus consistit in principiis primis, per se notis, dicit veritates, stantibus rerum naturis, *æternas* & *necessarias*: ergo immutabiles a Deo. Quatenus notat conclusiones, ex primis principiis *immediate* & *evidenter* deductas, dicit veritates æque necessarias: ergo æque immutabiles a Deo. *A. Patet*. Nam veritas principiorum nequit consistere sine veritate talium conclusionum: ergo judicium, fundatum in his principiis, numquam potest esse fallum, sed oportet esse necessario verum.

Quo ad potestatem extrinsecam, divinam, quæ uti nequit rerum essentias, ita nec proprietates, seu veritates, ex essentiis necessario deductas, mutare.

At multo minus mutari potest *per potestatem humanam*: nam Legislator est *ipsemet Author naturæ*, contra quem potestas inferior prævalere nequit: (a) Accedit, quod jus naturale sit fundamentum humani juris: ergo hoc illi derogare non potest; secus fundamentum suum, & consecutive se ipsum destrueret.

Unde multo minus potestas humana, divinæ subordinata.

Probatur Assertum quo ad 2. *membrum*. Si Deus, *ut supremus Legislator*, & *Dominus*, dispensando, vel abrogando mutare posset præcepta naturæ, tunc ideo juxta *Ockamum*, quia versantur circa mala vel bona, non nisi *sola probibitione*, vel *præceptione* talia: hæc ratio frivola est: nam etsi talia sint *formaliter* per solam prohibitionem, vel præceptionem Dei; tamen multa legis objecta v. g. *odium Dei*, *mendacium* &c. uti sæpe inculcatum, ex sua natura, & contrarietate essentiali cum fine naturæ rationali præfixo, sunt talia, ut fundent malitiam, saltem *radicalem*, & *physicam*, vi cujus, *consequenter* ad hominis creationem, ab Authore naturæ *necessario* sunt prohibita, quia alias redundaret imperfectio in ipsum Deum, ut naturæ Authorem, & Gubernatorem. Nam si posset non prohibere ejusmodi mala materialia, posset & imperare, adeoque & ipse posset *se odisse*, posset *mentiri*, sicque odio se ipsum habendo, simul *virtualiter* se amaret obsequendo, & simul non amaret odiendo, quæ utique sunt absurdissima, uti recte notat *Suarezius*. 2. *Fidelis Deus se ipsum negare non potest*: (b) sed si legem naturæ mutaret, mutatione *proprie tali*, vel abrogando, vel dispensando, se ipsum negaret. *Min. Probat.* Negaret sibi deberi cultum, amorem &c. quin & affirmaret se odio & injuria dignum &c. hoc ipso, quod præcepta similia abrogaret, vel dispensaret.

Ut adeo mutatio vel abrogatio, proprie talis, redundaret in præjudicium Authoris naturæ, quod absurdum, & certo falsum.

℞. II. *Etsi jus naturale sit absolute incapax mutationis, proprie talis, uti ostensum, non uno tamen in casu mutari potest mutatione improprie dicta, seu tali materialiter; & quidem non tantum a Deo, ut Legislatore supremo, & Domino absoluto*. 2. *Sed etiam ab homine, seu potestate humana*.

Jus Naturæ est tamen capax mutationis, impropriæ talis, seu afficientis materiam legis.

Probatur Assertum quo ad 1. Casu, quo jus naturæ *materiam* respicit, *potestati Divinæ subjectam*, non aliter obligat, quam hac conditione imbibita, *nisi Deus, ut absolutus Dominus via extraordinaria aliter disponat*: ergo hoc casu jus naturæ mutari poterit *non proprie*, seu mutatione cadente *in ipsam legem*, vel ejus obligationem: ergo *improprie*, seu mutatione cadente *in materiam legis*, accedente circumstantia extractam ab obligatione

Casu, quo hæc sit subjecta potestati Dei, ut absoluti Domini.

(a) C. *Inferior.* Dist. 21. *Clemen.* Ne Rom. de elect.
(b) 2. ad *Timoth.* 2. 13.

gatione legis. Res clarefcet in exemplo. Occifio *Ifaci* erat materia poteftati *DEI*, *ut abfoluti Domini vitæ*, *necifque*, fubjecta; adeoque, uti per fe ipfum *immediate*, ita & *mediate* per alium *juftæ* executioni mandanda: ergo per imperium, *Abrahamo* datum, velut per accedentem circumftantiam, materia hæc mutata, & exempta a lege eft, fic ut non fuerit *homicidium* lege vetitum, quod dicit *occifionem*, *nulla legitima authoritate*, *juftaque caufa factam*: & fic de aliis, de quibus infra. Inde

Quæ mutatio male dicitur a nonnullis difpenfatio.

Colligitur 1. Hanc *materiæ mutationem*, haud recte a nonnullis vocari *difpenfationem*: nam *difpenfatio* eft *exemptio fubditi ab obligatione legis*, *facta per Legislatorem*, cujus folius, uti eft legem condere, ita ejufdem eft legem abrogare in totum, vel ex parte: atqui in hoc cafu, aliifque fimilibus, non fit exemptio fubditi ab obligatione legis; fed mutatio materiæ, ne amplius fit fub obligatione legis; non fit *a Legislatore* per poteftatem *legislativam*, fed *a fupremo Domino* per poteftatem *abfolutam*.

Nifi forfan refpectu ordinarii curfus.

Colligitur 2. Hanc materiæ mutationem a Doctore mellifluo (a) vocari quidem difpenfationem, fad *non refpectu præcepti naturalis*; fed *refpectu ordinarii curfus*, legifque Divinæ Providentiæ, quatenus Deus *ex abfoluto Dominio* hic procedit.

Quæ mutatio in iis, quæ fundant malitiam phyficam, non procedit.

Colligitur 3. Hanc mutationem materiæ non procedere in eo cafu, quo jus naturæ refpicit materiam arbitrio, feu poteftati Divinæ haud fubjectam; qualis eft *Idololatria*, *mendacium* &c. aliaque in fe radicaliter inhonefta propter effentialem repugnantiam cum ratione, ac fine Creaturæ rationali propofito: hæc enim, ut fæpe dictum, fi ullis in circumftantiis Deus poffet facere licita, fe ipfum facere poffet defectuofum, quod implicat.

Inde eft differentia in præceptis primæ & fecundæ tabulæ.

Colligitur 4. Differentia inter præcepta primæ & fecundæ tabulæ *Mofaicæ*. Illa enim neque mutationem impropriam, feu in materia, recipere poffunt; hæc faltem pleraque ejufmodi mutationis funt capacia, ut infra magis dilucidabitur.

Eadem eft ratio mutationis, fi jus naturæ verfetur circa materiam, poteftati humanæ fubjectam.

Probatur Affertum quo ad 2. Cafu quo jus naturæ *materiam* refpicit, *poteftati humanæ fubjectam*, non inducit *obligationem abfolutam*, fed ex certa conditione pendentem, quæ ab homine eft auferibilis: ergo poteftate humana mutari poteft, non quidem *proprie*, fic *ut directe* auferatur obligatio legis naturalis, fed tamen *improprie*, fic ut *indirecte* fiat remiffio *ex parte materiæ*. Res patet denuo in exemplo. Lex naturalis, quæ jubet, ut res, contractu valido promiffa, præftetur; ut juramentum fervetur; votum emiffum impleatur &c. obligat naturaliter, non tamen *abfolute*, fed imbibita conditione nifi legitimus Superior contractum, *jufta ex caufa*, diffolverit; juramentum, aut votum relaxaverit &c. Sic qui non implet promiffnm, eo quod res *notabiliter* mutatæ fint, nec mutat legem, nec mutatur ipfe; fed per circumftantias mutatur materia legis; & quia illa mutatio per conditionem, in promiffione fubintellectam, excepta fuit, eft mutatio tantummodo *impropria*, quia *apparens*, & *per denominationem extrinfecam*. * Inde

Pendentque a priore confenfu voluntatis humanæ per pactum, feu contractum.

Colligitur 1. Quod præcepta juris naturalis, quæ in fua obligatione pendent *a priore confenfu voluntatis humanæ*, per pactum, contractum &c mutari non modo poffint *improprie*, fed & frequenter debeant propter varias viciffitudines, & exigentias humani ftatus: unde confentaneum eft Divinæ Providentiæ, ut hanc poteftatem reliquerit hominibus. At quando præcepta naturalia obligant *ex vi folius rationis naturalis*, in materia, *independente a priori confenfu humano*, ceffat neceffitas, & poteftas ejufmodi mutationis.

Colligi-

(a) Apud *Suarezium* L. c.

* Sic lex naturalis fuccurrendi Parenti extreme indigo, indirecte mutari poteft a Rege præcipiente, ut potius fuccurratur periclitanti Reipublicæ, quia lex illa non obligat *abfolute*, fed *hac reftrictione*, nifi obftet major potiorque neceffitas, opemque pofcat.

Colligitur 2. Ejusmodi mutationes improprias, jure humano factas, non præjudicare *immutabilitati juris naturalis*, quia sub tali materia, & circumstantiis, nunquam fuit jus naturale: unde sicut medicina, etsi tradat alia præcepta pro his, alia pro aliis circumstantiis & ægrotis, proprie non mutatur, etsi multiplicentur præcepta; sic etiam jus naturale, idem in se, aliud præcipit in hac, aliud in alia occasione, & circumstantia, & absque sui mutatione modo obligat propter variatam materiam, sine qua antea non obligarat.

Quæ mutatio tamen, impropriè dicta, nil officit immutabilitati juris naturalis.

Quæritur XI. An jus naturæ unquam fuerit potestate Divina, vel humana, mutatum mutatione proprie tali, per abrogationem, vel dispensationem?

Jus naturale, proprie loquendo, nunquam fuit mutatum,

℞. I. Jus naturæ nunquam fuit mutatum, mutatione *proprie tali*, & *intrinseca*, uti prætendunt Adversarii. Resp. P. Explicando exempla, quæ afferunt.

1. Lex naturalis jubet reddere depositum, restituere debitum, tenere naturale secretum &c. Jam sic: lex *intrinsece* mutatur, quando, cessante motivo formali legis, & ipsa ultro desinit, ac obligatio exspirat: atqui hoc fit casu, quo accedat periculum mortis, detrimentum Reipublicæ, damnum tertii innocentis &c.

Mutatione, seu cessatione intrinseca, in reddendo debito &c.

Contra est 1. Leges ejusmodi non jubent reddere depositum, debitum, &c. *simpliciter*, sed *limitate*, nempe *rationabiliter petenti*, *absque detrimento tertii &c. Ratio est*: quia leges ejusmodi non obligant, *nisi supposito pacto*, & *libera obligandi voluntate*, unde, instante mortis periculo, obligatio nulla est, quia ex præsumpta paciscentium mente præsumi nequit, quemquam voluisse sese obligare *rigore tanto*: ergo pro ejusmodi casibus leges hæ, cum nunquam fuerint, non mutantur.

Contra est 2. In ejusmodi casibus nulla mutatio cadit *in legem*, vel ejus *obligationem*, quæ pro hisce circumstantiis nunquam fuit, ut dictum; sed cadit *in solam materiam*, a præcepto obligationis naturalis eam eximendo: ergo nulla intercedit mutatio *propria*, sed *impropria*, *seu per denominationem* mere extrinsecam.

2. Lex prohibens homicidium, accedente justæ defensionis titulo, cessat: ergo mutatur *intrinsece*. Sic lex omnis affirmativa, etsi obliget *semper*, non tamen obligat *pro semper*: ergo per certas circumstantias mutatur, & tollitur obligatio. Sed

In homicidio.

Contra est 1. *Lex: non occides*, non prohibet homicidium *simpliciter*, sed hac limitatione intrinseca, *absque justa causa*: ergo hac accedente non est homicidium, lege vetitum: ergo hac accedente mutatur *sola materia*, non lex, vel obligatio, quæ pro casu justæ defensionis nunquam extitit.

Contra est 2. Præcepta affirmativa sunt hujus naturæ, ut pro certis circumstantiis non obligent, hoc ipso, quia obligant non *pro semper*: ergo his intervenientibus non mutantur, quia non cessat obligatio, quæ pro his circumstantiis nunquam fuit.

℞. II. Jus naturæ potestate Dei absoluta nunquam fuit mutatum *per dispensationem, vel abrogationem, proprie talem*, uti Adversarii prætendunt: Resp. P. declarando exempla, quæ objiciunt.

Nec per dispensationem divinam.

1. Deus dicendo *Oseæ: fac tibi filios fornicationum*, (a) dispensavit in sexto. Item: *Hebræis*, *Ægyptum* spoliantibus (a) dispensavit in septimo. Sed

In præcepto sexto.

Contra est 1. Si supponatur *Osee* commercium cum fornicaria, * non inter-

(a) *Oseæ*. c. 1. (b) Exodi 3.

* Nam juxta S. Scripturæ Interpretes *Osee* jussus est accipere fornicariam *pro statu*, seu, quæ *fuit* talis, sibique legitimo matrimonio jungere: vel jussus est, sibi *facere filios fornicationum*, hoc est, illegitime prius susceptos facere *suos* per adoptionem.

intercessit *dispensatio in præcepto sexto*, quia non fuit exemptio a præcepto, facta a Legislatore; sed a Deo, ut absoluto Domino, concessus est usus humani corporis; immo *fornicatio* non fuit, quia non fuit *abusus corporis alieni*, sed dato dominio in corpus, sive cum, sive sine mulieris consensu, *usus legitimus*: ergo non intercessit *mutatio legis*, *sed exemptio materiæ a lege*.

Vel septimo. *Contra est* 2. Neque Deus dispensavit in furto mutando præceptum, sed *ut absolutus Dominus* rerum omnium *Hebræis* tradidit spolia, *velut supremus Judex*, ea in mercedem justam concessit, sicque mutavit materiam, ne esset *furtum*, hoc est, *ablatio rei alienæ*.

2. Cultus Dei, ut est præceptus præcepto affirmativo, non obstante, quod fundet honestatem *intrinsecam*, saltem *radicalem*, videtur esse *absolute* dispensabilis a Deo: non enim apparet implicantia in permissione Dei, qua homo per totam vitam, immo & per omnem æternitatem, nullum actum cultus, sive extrinsecum, sive intrinsecum, Deo seu exhibeat, seu exhibere teneatur; utpote quo hominis cultu Deus haud indiget. Sed

Neque in cultu Dei. *Contra est*: Implicantia respectu potentiæ Divinæ, *saltem ut conjuncta est sapientiæ*, apparet in hoc, teste *Suarezio*, quod ejusmodi cessio juris sui omnimoda, quia *prodiga*, & *irrationalis*, refunderet imperfectionem in Deum, quod implicat. 2. Quod ejusmodi dispensatio videretur implicita negatio cultus, sibi necessario debiti, adeoque negatio sui ipsius: *at fidelis est Deus, & se ipsum negare non potest*. (a) *

Vel Parentum. 3. Saltem cultus Parentum erit *proprie dispensabilis* a Deo: nam, *Durando* Authore, ideo a cultu *divino* obligatio est inseparabilis, adeoque indispensabilis, quia dependentia hominis a Deo est inseparabilis: atqui dependentia hominis ab homine absolute est separabilis: ergo & a cultu obligatio est dispensabilis. Sed

Contra est: Sicuti, *supposita hominis creatione*, ita & *supposita hominis nativitate*, dependentia æque est *inseparabilis* tam a Deo, quam Patre: ergo utrobique obligatio cultus æque est *indispensabilis*. Quod si tamen sermo sit de ipsis actibus, quibus huic obligationi satisfit, sicut Deus facere potest, ut homo sine peccato per omnem vitam nunquam exerceat actum honoris erga Parentes; ita potest etiam facere, ut nunquam exerceat actum cultus erga se: at hæc non est *dispensatio* in lege, vel ejus obligatione, sed potius *permissio*, ne lex observetur, aut obligationi satisfiat.

Nec unquam proprie fuit mutatum potestate humana in votis, vel præcepto restitutionis. ℞. III. Jus naturæ neque unquam fuit mutatum, *mutatione proprie tali*, per variationem, vel dispensationem, a potestate humana profectam, uti Adversarii prætendunt. A. P. Dilucidando exempla, quæ opponunt.

1. Votum naturaliter obligat ad servandam fidem; lex de restituenda re aliena obligat naturaliter detentorem: atqui votum est dispensabile potestate humana; obligatio restitutionis relaxari a Domino rei, vel etiam aboleri potest jure Gentium *per usucapionem*, vel *præscriptionem*. Sed

Contra est: Hæ mutationes non sunt *proprie tales*: non enim afficiunt *legem*, vel *obligationem naturalem* de servanda fide, seu restituendæ re aliena, sed solummodo *materiam*, quæ *respectu voti* est *promissio*, seu *voluntas voventis* subjecta potestati humanæ; ** *respectu legis* de restitutione est *res aliena*, dependens a dispositione Domini, vel publicæ potestatis: ergo obligatio non *est absoluta*, *sed sub restrictione*, quamdiu Superior voluerit obligatum voventem; quamdiu res erit aliena: ergo, accedente Superioris relaxatione, Domini remissione, *** vel legitima usucapione, aut præscriptione,

(a) 2. ad *Timoth.* 2.

* Addunt alii, quod, transmissa ejusmodi possibilitate, demonstrari amplius haud posset existentia veræ Ecclesiæ. Videantur dicenda infra de officiis erga Deum.

** Juxta illud: *omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*. Rom. 13. 1.

*** Unde *hæc relaxatio*, *seu remissio* est potius *dispensatio facti*, quam *juris*.

ne, jure Gentium inducta, voluntas voventis, & res ablata extrahetur a lege, ejusque obligatione, ut jam sit *voluntas libera*, atque *res propria*, qua sub consideratione nunquam fuit ulla obligatio naturalis. *

2. Matrimonium ratum obligat naturaliter, & tamen dispensabile est potestate Pontificia, seu Ecclesiastica. Sed

In matrimonio rato.

Contra est 1. An dissolutio matrimonii repugnet proprie juri naturali, dicemus infra. Hic nosse sufficit, quod matrimonium ratum habeatur *ex contractu*, seu *mutua voluntate* conjugum de individua vitæ consuetudine: ergo materia, *respectu juris naturalis*, est absolute mutabilis: ergo nulla hic intervenit mutatio propria, seu dispensatio in præcepto naturali, quod *ratione dissolubilitatis absolutæ* nunquam fuit. Dixi, materiam esse *absolute* mutabilem; nam licet contractus matrimonii rati, *spectato jure naturæ*, admittatur indissolubilis *authoritate privata*, uti cum *Suarezio* nonnulli docent, eo quod talis dissolutio esse haud possit sine præjudicio Communitatis, seu ipsius naturæ conservandæ, cui per tale vinculum jus acquisitum est; non tamen videtur *absolute* indissolubilis etiam *authoritate publica*, eo quod ejusmodi dissolutio non sit contraria, sed potius consentanea ipsi naturæ ob bonum majus v. g. cultus divini per religionem, quod etiam in ejus commodum redundat.

3. Residentia Episcopi est de jure naturali, & tamen frequens fit dispensatio. Sed

Vel residentia Episcopi.

Contra est: Hoc jus naturale denuo nititur *pacto* Episcopum inter & Ecclesiam, & quidem non *absoluto*, sed subordinato, ac dependente a voluntate summi Antistitis circa Ecclesiæ provisionem: ergo mutari potest materia per potestatem publicam, nec dispensatur in jure naturali, sed in pacto, quo soluto nulla unquam fuit obligatio naturalis.

Quæritur XII. An jus naturale saltem sit capax interpretationis, vel etiam epiikiæ?

Jus naturale admittit interpretationem humanam.

℞. I. *Admittit interpretationem etiam humanam. Patet* 1. Communi authoritate. 2. *Inductione*: sic præceptum, *non occides*, indiget declaratione, qua restringatur *ad authoritatem privatam*, & *modum aggressionis*; præceptum solvendi votum opus habet interpretatione *ad mentem voventis*, sic ut non obliget ad circumstantias, sub intentione voventis haud comprehensas; & sic de aliis. 3. *Patet etiam ratione*. Lex naturalis, *quoad aliqua saltem præcepta*, est admodum remota a primis principiis, adeoque non satis nota; versatur circa materiam mutabilem per circumstantias, & licet obliget *semper*, non tamen obligat *pro semper* absque determinata operandi opportunitate, & sic de aliis: ergo ne sæpe fiat injusta, & obliget ultra genuinum sensum, opus est interpretatione. Quod autem interpretatio debeat esse *humana*, liquet: non enim recursus ad Deum immediatus naturali ordini est conveniens, nec haberi potest ab homine: ergo, cum interpretatio sæpe sit moraliter necessaria, verisimile non est, Deo reservatam, sed hominibus, tanquam Ministris suis, esse commissam, ut ne deesset in necessariis, id quod Divinæ Providentiæ incongruum.

Non tamen epiikiam proprie dictam, quæ est emendatio legis deficientis.

℞. II. *Non tamen jus naturale admittit epiikiam, proprie dictam, neque divinam, neque humanam.*

P. *Epiikia*, proprie dicta, est *emendatio legis*, qua casum, in lege comprehensum, ex benigna præsumptione, a lege & Legislatoris mente excipimus: seu, ut loquitur *Suarezius*, est *emendatio legis universalis, deficientis in casu particulari*, sic ut quis excusetur *propter æquitatem*, eo quod hic & nunc *lex juste* observari non possit: atqui talis emendatio nequit dari in natura-

---

* Si præscriptio fit etiam juris naturalis, sub hac circumstantia res desinit esse *aliena*, & Dominus prior non poterit esse amplius *rationabiliter* invitus.

turalibus præceptis. *Min. P. Ratione*. Præcepta naturalia posita sunt *a recta ratione;* suntque principia *vel immediate nota*, vel propositiones necessariæ, ex principiis naturalibus deductæ: ergo in nullo individuo possunt deficere, seu esse falsæ, ac emendandæ. Eadem *Min. P. Inductione*. *Præcepta affirmativa*, cum obligent *semper*, sic ut circumstantias determinet recta ratio, *non emendantur per exceptionem*, eo quod pro ejusmodi circumstantiis ex sua natura obligarint nunquam: sic fraterna correptio nunquam fuit de jure naturæ obligatoria pro casu, quo non est fructus. *Præcepta negativa obligant semper*, *pro semper*; ergo non admittunt exceptionem. *Confirmatur*: Mutatio, *proprie talis*, in jure naturæ non est possibilis ex dictis: atqui ejusmodi *emendatio legis* esset *mutatio proprie talis* in hoc casu particulari: ergo pariter non est possibilis. Quod si mutatio fiat, *improprie talis*, *in objecto*, *materia*, vel *circumstantiis*, non est amplius locus *epiikiæ;* nam præceptum *non furandi*, accedente *extrema necessitate*, mutatur *in materia*, quæ non manet *res aliena*, sed *communis*, quo casu non datur *exceptio* in præcepto, sed *simplex intelligentia præcepti*. Sic præceptum, prohibens matrimonium in primo gradu, Patris nempe cum filia, casu quo deficeret propagatio Generis humani, non emendatur *per epiikiam*, sed *cessat per defectum materiæ propriæ*: siquidem ejus materia non est actus *simpliciter*, & *abstracte sumptus*, sed *cum aliqua circumstantia intrinseca*, qua sublata cessat obligatio. Non enim prohibitum est naturæ lege matrimonium *Patris cum filia simpliciter*, sed *ut noxium* humanæ naturæ, & naturali honestati contrarium secundum rectam rationem: quo in casu ultimæ necessitatis cessat ratio, & incipit esse commodum naturæ, qui finis est intrinsecus huic actui, sicque mutat materiam præcepti negativi. Idem est *de mutilatione proprii corporis*, quæ non est prohibita jure naturæ, nisi *quatenus est noxia corpori humano*: ergo, accedente necessitate conservandæ vitæ, *mutatur materia legis*, *non emendatur lex* per *epiikiam*, quæ sub hac materia nunquam fuit.

Quæ solummodo locum habet in lege humana.

Neque sequitur, quod sic omnis *epiikia* tollatur etiam in legibus positivis: nam si dicas, quod manentibus iisdem circumstantiis epiikia locum non habeat, ut patet; mutatis vero circumstantiis æque per seipsam cesset lex humana.

℞. N. Sequelam. Siquidem 1. manentibus iisdem circumstantiis *intrinsecis* v. g. *non portandi gladium noctu*, si modo accedat circumstantia *extrinseca* necessitatis, datur locus exceptioni, eo quod malitia, *proveniens ex sola prohibitione*, sit separabilis per *epiikiam*. 2. Lex naturalis obligat omnes *universaliter* ex intentione Authoris naturæ non *qualicunque*, sed *fundata* in ipsa necessitate naturæ, & exigentia materiæ: ergo pro nullo casu formari potest prudens præsumptio. Contra lex positiva fundatur *in sola intentione Legislatoris*, qui, si humanus sit, nequit omnes emergentes casus prospicere: ergo formari potest prudens præsumptio de intentione, ad ejusmodi casum se non extendente, quæ, si deficiat, hoc ipso deficit ipsa lex.

Vel naturali impropie, seu ut constituta per legem humanam.

Quod si præcepta naturalia spectentur: *ut per legem positivam constituta sunt*; recipiunt exceptionem *epiikiæ*, non quidem, ut naturalia sunt, sed in ordine ad intentionem Legislatoris humani. Sic *reddere depositum*, *solvere promissum &c.* ut *generaliter* præcipitur a Legislatore humano, sese non extendente ad ullam exceptionem pro casu quocunque, patitur *epiikiam*: & sic loquuntur Authores sæpe *minus proprie* de interpretatione legis naturalis, vocantes *epiikiam*, seu exceptionem a lege, quæ tamen *proprie loquendo* non est nisi *sola declaratio materiæ*, seu *veri sensus*, respectu legis naturalis.

§. IV.

§. IV.

§. IV.

De effectu & obligatione juris naturalis.

Effectus juris naturalis. Obligatio in conscientia sub pœnâ hujus, vel alterius vitæ.

Quæritur XIII. Quis sit effectus, vel obligatio juris naturalis?

℞. I. Effectus juris naturalis *primarius* est *obligatio in conscientia* ponendi actionem præceptam, vel omittendi prohibitam, sub præmio, vel pœna, ab Authore naturæ in hac, vel saltem altera vita conferenda. Patet 1. *Ex Scriptura: quicunque sine lege* (scripta) *peccarunt, sine lege peribunt.* (a) 2. *Ratione*: Quia jus naturale est regula honestatis: nam lex æterna, *quo ad nos*, explicatur per legem naturalem: unde, si materia est gravis, & necessaria ad amorem DEI, vel proximi servandum, atque adeo ad felicitatem humanam consequendam, erit obligatio *gravis*; secus erit tantummodo *levis*. Et licet lex naturalis, *ut est in homine per dictamen*, non cognoscat *pœnam* determinate *æternam*, sufficit, quod lex, *ut est in DEO*, seu Divina voluntas eandem cognoscat: non enim ad incurrendum reatum alicujus pœnæ necessarium est, ut ipse transgressor cognoscat pœnam, culpæ suæ *proportionatam*, ac *debitam*, sed satis est, quod faciat actum dignum tali pœna.

Secundarius, quod actus quandoque fit etiam irritus.

℞. II. Effectus juris naturalis *secundarius*, & *specialis* est, quod actus contra legem positus, non tantum illicitus, sed *quandoque* etiam *irritus*, ac *invalidus* fit. Patet ex communi: nam contractus ex dolo, circa substantiam rei versante, initus est nullus; matrimonium; Patrem inter & filiam, juxta plerosque irritum est jure naturæ; usuræ, seu promissæ seu etiam solutæ fœneratori, nullum retinendi jus tribuunt, sicque invalide tam promittuntur, quam solvuntur.

Non tamen semper.

Dictum *quandoque*: non enim eo ipso, quod actus jure naturæ illicitus sit, hoc jure statim est irritus: sic matrimonium, post sponsalia alteri facta; vel votum castitatis simplex est illicitum, sed tamen validum; rei venditio ultra justum pretium, item secunda venditio, traditione rei facta, illicita est, non tamen jure naturæ irrita. Unde

Irritantur actus ex quadruplici capite.

℞. III. Quoties actus jure naturali est prohibitus *ob defectum potestatis*; vel *voluntatis*; aut *ob incapacitatem materiæ*, aut denique *ob turpitudinem perpetuam, ac in ipso effectu durantem*, toties est illicitus simul, ac irritus. *Ratio est*: quia primo triplici casu deficit *principium substantiale* ad valorem actus necessarium; in quarto ipse valor repugnat juri naturæ. Unde traditio corporis secunda, post priorem validam, & permanentem, irrita est jure naturæ *ob defectum potestatis*; matrimonium ex errore substantiali est nullum *ob defectum consensus*: ex impotentia perpetua fit irritum *ob incapacitatem materiæ*; denique ex turpitudine durante multi volunt matrimonium irritum Patrem inter & filiam, Matrem & filium; quod intelligendum *extra casum ultimæ necessitatis* de propagando Genere humano, quæ turpitudinem auferret pro illis circumstantiis, ut dictum supra.

Secus, etsi illiciti, non tamen naturali sunt validi.

2. Extra hos casus quando actus jure naturæ prohibitus est ex alio motivo, illicitus quidem est, non tamen invalidus. *Ratio est*: quia supposita potestate, & voluntate agentis, capacitate materiæ, & absentia turpitudinis in ipso effectu, concurrunt omnia requisita ad substantiam actus, ac proinde, licet aliunde prohibitus, & illicitus sit, non tamen erit invalidus. Sic matrimonium contractum cum voto simplici castitatis, quia votum hoc non abstulit, sed tantum ligavit potestatem, quam homo habet in proprium corpus, potest insuper in matrimonio, post votum contracto, honestus esse ipsius usus in

(a) Ad Rom. 2.

sus in reddendo, non autem petendo debito. Similiter venditio, ultra verum rei pretium facta, relinquit quidem obligationem perpetuam restituendi excessum pretii, hæc restitutio si fiat, cessat omnis turpitudo in valore, & perpetuitate contractus, adeoque nulla est ratio, cur sit absolute irritus, ac nullus.

Instructio III. De principio dignoscendi juris naturalis.

INSTRUCTIO III.

De objecto juris Naturæ regulativo, seu fundamentali principio dignoscendi juris naturalis.

§. 1. De fundamentali principio Status quæstionis, non quale sit objectum, sed quomodo cognoscibile.

§. I

De vero, ac fundamentali principio dignoscendi juris naturalis.

QUæritur I. *Quis status quæstionis?*

℞. I. Non est quæstio, *quale* sit objectum juris naturæ; nam supra declaratum, ad objectum juris naturalis pertinere id omne, quod rectæ rationi *simpliciter* consentaneum, & dissentaneum est: sed quæritur, *unde* objectum juris naturalis dignosci possit, & debeat; seu *ex quonam principio, regulaque fundamentali* discere liceat, quænam rectæ rationi *simpliciter* consentanea, quænam dissentanea sint, sic ut ab Authore naturæ præcepta, vel prohibita, adeoque justa, vel injusta; *honesta*, vel *inhonesta*; *æqua*, vel *iniqua*, aut saltem *concessa*, vel etiam *permissa*, hoc est, *indifferentia* censeri debeant.

Qua in re tardo difficultatis.

℞. II. In hoc fundamentali principio statuendo *præcipua* est difficultas, quæ in Jurisprudentiæ naturalis disciplina Moralistas fatigat. *Ratio est*: quod licet lex naturalis omnium mentibus congenita sit, nemo tamen sui cordis recessus sic hactenus penetrarit, ut omnia illa juris naturalis arcana, quæ sæpe operoso discursu evolvenda sunt, luculenter perspexerit: unde opus esse aliqua regula, qua explorari possit, quid jure naturæ *præceptum*, *prohibitum*, vel *permissum* sit, omnes Authores inclamant. At hic *Rhodus*, hic salta. Illud convenit inter omnes, *dari* in natura rationali tale principium. Patet utique ex *principiato*, seu jure naturali, quod suum in natura fundamentum habeat, oportet. Patet ex intellectu, qui habitu primorum principiorum moralium instructus est a natura. Sed maxime disconvenit inter Authores, an illud principium sit *unum* vel *multiplex*; quale inter illa prima principia sit *fundamentale*, ad quod cætera reduci, & ex quo præcepta naturalia omnia deduci queant. Hac in re quot Authores, tot sunt diversæ sententiæ, ex quibus (si verum fateri fas est) hactenus nulla satisfecit ex toto: neque tam præfidentes sumus, ut speremus, nostram præ cæteris placituram, etsi difficultatibus satisfacere, utcunque fieri potest, conaturi simus.

Quæritur II. Quid intelligitur per principium fundamentale, & quænam ejus proprietas?

Est hoc principium propositio generalis, ex qua, velut radice, naturæ scita deducuntur. Unde non est principium essendi juris, sed juris dignoscendi.

℞. I. Per hoc *principium*, quo dignoscenda sunt juris naturalis objecta, intelligitur *propositio generalis, immediate nota in se, & sic fundata in natura humana, ut ex ea, veluti radice, omnia & sola juris naturalis capita vel ultro fluant, vel facile deducantur*. Unde

Colligitur 1. Ex *Kemmerichio*: (a) Non quæri *hic principium essendi*, seu *causam*, a qua originem trahant leges naturæ: nam constat ex dictis, quod hæc causa sit *ordinatio Divina*, quæ sola est *norma debita* humanarum actionum: sed quæri *principium cognoscendi*, seu quæri propositionem, ex qua lex Divi-

(a) In Elementis J. N. & G. c. 3. n. 4. f. m. 54.

Divina, quo ad singula objecta, nobis liquido innotescat. Nam cum ordinatio Divina universo Generi humano, per rectæ rationis dictamina, sit promulgata; cum recta ratio sit facultas ratiocinandi, hoc est, veritates alias ex aliis eruendi, facile patet, dari aliquam veritatem, seu propositionem, ex qua, veluti radice, per necessariam consecutionem, quid ordinationi Divinæ consentaneum, seu justum sit, elici queat, quam propositionem fundamentalem Authores juris naturalis cognoscendi *principium* appellant.

Colligitur 2. Ex *Heineccio* (a) discrimen inter *normam* actionum humanarum & *principium* juris naturalis: illa enim est *voluntas*, seu *ordinatio DEI*, diciturque apud Philosophos *principium essendi* juris naturæ, nobisque *principium obligationis* est: hoc est *medium probandi*, seu *principium cognoscendi* voluntatem DEI, & consistit in propositione quadam, ex qua, ad quid obligati simus, illico apparet. Sunt hæc & in Rebuspublicis diversa. Nam *principium obligationis*, quæ civibus incumbit, est voluntas summæ potestatis; eaque simul *norma* est, ad quam omnes tenentur actiones suas componere. At si quæras, unde cognosci possit illa potestatis summæ voluntas, ad leges te remittent, eæque adeo unum, & adæquatum erunt *cognoscendi principium*. *Discrimen utriusque.*

℞. II. Proprietates, quas debet habere *principium illud cognoscendi fundamentale*, ex quo *per solam rationem* demonstrari queat, hanc illamve actionem cum ordinatione Divina convenire, vel eidem repugnare, sunt *Proprietates hujus principii.*

1. Ut sit *primum*: secus enim non esset *principium*, neque *fundamentum*, ex quo, veluti radice, cætera juris capita eruantur, ut patet. *Debet esse primum.*

2. Ut sit *unicum*, seu *generale*: nam in adstruendo multiplici principio nulla est controversia, cum constet intellectum habitu primorum principiorum instructum esse, ex quibus ratio sua formet dictamina, voluntatis Divinæ indicativa. Difficultas tota versatur in eo, ut adstruatur ex illis principiis *primum* & *unicum*, ad quod, *veluti fundamentum*, cætera reducantur. Accedit, quod inter plura principia redeat quæstio, *quale* hic vel ibi sit adhibendum, ut *per solam rationem* demonstretur, hanc vel illam actionem Divinæ voluntati esse consentaneam, vel dissentaneam. *Unicum.*

3. Ut sit naturæ *intrinsecum*, seu *in ipsa natura humana fundatum*: secus enim non foret *radix immediata*, ac *propria*, ex qua juris naturalis objecta, ac scita *formaliter* eruantur. *Naturæ intrinsecum.*

4. Ut sit *verum*: nam si falsum, vel in ficta solum hypothesi consistat, etiam conclusiones nil veri, saltem ultra nudam fictionem vix quidquam solidi, contineant, necessum est. *Verum.*

5. Ut sit *evidens*, & *cuivis notum in se, seu secundum se*: nam cum non modo docti, sed etiam indocti ad obsequium, juri naturali præstandum, obstricti sint, principium hoc debet esse cognoscibile a quolibet plebejo, seu, ut recte loquitur *Puffendorfius*, debet esse *ad captum omnis hominis*, etiam *gentilis*: ergo *evidens* in se, vel absque *operoso discursu*, notum sit, oportet. *Evidens.*

6. Ut sit *proprium*, hoc est, *soli cognoscendo naturæ juri accommodum*. *Ratio est* 1. Ne confundat Jurisprudentiam cum Ethica, Politica, Theologia morali, vel naturali, quæ perpetua *Puffendorfii* querela est, eo quod circa virtutes multa sint honesta, quin tamen sint *præcepta juris naturæ*. *Ratio est* 2. Ne confundat *jus naturale* cum *positivo Divino*, seu *humano*, redeatque ulterior quæstio, an deducta ex hoc principio obligent *determinate* jure naturali, vel tantum positivo. *Proprium:*

7. Ut

(a) In Elementis J. N. & G. L. 1. c. 31 f. m. 45.

Adæquatum.

7. Ut sit *adæquatum*, hoc est, *omni cognoscendo naturæ juri accommodum*. *Ratio est*, quod nisi ex illo fluant officia hominis, tam Deo, quam sibi, & proximo, ac Communitati jure naturæ debita, principium erit *mancum*, *imperfectum*, & scopo Jurisprudentiæ naturalis *minus utile*, ac *consentaneum*.

Ut patet ex Authorum mente, & postulatis.

Quod autem hæ proprietates ad principium, quale hic quæritur, sint necessario requisitæ, patet ex *mente Authorum*, quæ indagat in regulam, ex qua totum jus naturale, adeoque officia hominis omnia, jure naturæ debita, exploranda, & mensuranda sint: atqui, quacunque proprietate ex recensitis deficiente, regula non erit, omni ex parte, commoda, mentique *Authorum* congrua, uti patebit consideranti.

Principii hujus sphæra.

Quæritur III. Quænam illa officia sola, & omnia, e memorato principio dignoscenda, ut vere proprium, & adæquatum dici possit?

Objecta juris naturæ non sunt ea, quæ quomodocunque sunt rationi consentanea, vel dissentanea.

℞. I. *Supponendum* 1. Ex dictis, etsi id omne, quod rationi *consentaneum*, sit *objectum naturæ rationalis*, quia circa *omne id* versatur ratio, non tamen esse *objecta juris naturæ*, proprie sumpti, quia circa *id omne* non versatur ratio ex principiis naturalibus *prohibendo*, *præcipiendo*, vel saltem *permittendo*, id quod soli Jurisprudentiæ naturali proprium. Sic objecta *virtutum naturalium*, v. g. *Religionis* in supererogatoria devotione *erga DEUM*; *temperantiæ* in arbitraria refrenatione sensuum etiam in licitis *respectu sui*; *amoris* erga proximum in ultronea beneficentia &c. Sic objecta *juris positivi* tam Gentium, quam civilis &c. sunt quam maxime *conformia* rationi, ipsique naturæ, utpote ad cujus finem, seu felicitatem, *meliore modo habendam*, directe tendunt, nemo tamen erit tam hebes, ut hæc objecta dicat esse *juris naturæ*, nisi Jurisprudentiam naturalem cum Ethica, Politica, & Jurisprudentia civili velit in unum confusissimum conflare chaos. *

Sed quæ ad felicitatem, naturæ rationali debitam, sunt necessaria.

Supponendum 2. *Id omne* & *solum* esse objectum juris naturæ, quod rationi non *qualitercunque*, sed *simpliciter* est consentaneum, seu dissentaneum, hoc est, quod ad finem, seu felicitatem, naturæ rationali debitam, tam est requisitum, ut fundet *necessitatem in natura*, vi cujus non possit non esse *prohibitum*, *præceptum*, vel saltem *permissum*. Unde jus naturæ tantum dirigit homines, ut sunt *creaturæ rationales*, tenduntque ad felicitatem, *naturæ rationali tam propriam*, ac *necessariam*, ut sine hac humanum Genus foret *positive*, vel saltem *negative* ** defectuosum, & male constitutum. *Ratio est*: quia *augmentum felicitatis* Natura reliquit juri Gentium, & civili, ut ne præceptis propemodum infinitis humanum Genus obrueret, seque ipsam confunderet.

Felicitas autem adæquata tam integralis, quam formalis, est naturæ rationali propria, per se loquendo.

Supponendum 3. Per finem naturæ præfixum, seu *felicitatem naturæ rationali propriam*, ex dictis titulo primo, intelligi felicitatem tam *integralem*, quam *formalem*. *Integralis* habetur in pace externa, & interna, per bona corporis & animi: quia vero pax est extra *auferibilis*, interna non satiativa, dicitur *integralis*: unde *formalis* habetur in sola pace cum Creatore *per cognitionem* & *amorem*, naturæ statui proportionatum, quæ felicitas sola *substantialis*, quia *inauferibilis*, & *satiativa*, saltem post mortem. Res ista tam plana est, ut adverterit quoque antiquos Philosophos: certe *Stagyrita* externam felicitatem, mere *adventitiam*, & a viro *bono auferibilem* appellat, nec admittit, nisi ut adjumentum *ad internam*. Idem felicitatem *practicam* postponit *theoricæ*, quia pluribus indigentem; *Theoricam* vero *proprie talem* esse demonstrat, quæ in *contemplatione DEI*, hoc est, summi boni, consistit: (a) quod idem & *Plato* sensit, ac docuit.

Suppo-

* Videantur dicta initio in proleg. §. 4.

** *Positive* per neglecta officia *perfecta*; *negative* per neglecta *imperfecta*, quorum discrimen infra dabimus.

(a) L. 10. *Ethicorum*, *Nicomachiorum* c. 7. 8. & 9.

Atque hæc objecta, iisque conformanda officia sola & omnia, tam erga Deum, seipsum, & proximum, a fundamentali principio debent posse dignosci.

Supponendum 4. Cum objecta, juri naturæ propria, sint ea *sola* & *omnia*, quorum *prohibitio*, *præceptio*, *vel permissio* fundatur in *necessitate naturæ rationalis*, tendentis ad *felicitatem* sibi *simpliciter* propriam ac debitam, uti vidimus, principium fundamentale his *solis & omnibus* dignoscendis debet esse accommodum: & quia naturæ juri respondent *officia* hominis, puta, *actiones ex obligatione* naturæ legibus *conformandæ*, hoc ipsum principium, *his* quoque *solis* & *omnibus* dignoscendis, debet esse idoneum. Porro non nisi triplicis generis entia hominem circumstant, quibus hujusmodi omnia, *jure naturæ debita*, præstare fas est, * nempe *DEUS*, ut Author naturæ; *nos ipsi*, qui nobis utique proximi, & *alii* homines, *natura æquales;* adeoque ab hoc *triplici termino* hæc officia *triplicis* quoque sunt *generis*, hoc est, officia DEO, nobis, & proximis *debita*, seu *ex obligatione* naturæ legibus conformanda.

Unde alia officia in naturæ debito non fundata sunt extra sphæram juris naturalis.

℞. II. Ex hisce suppositis *fluit* 1. Alia officia erga DEUM, seipsum, & proximum, *in debito naturæ necessario*, & *obligatione indispensabili* non fundata, qualia sunt officia *pietatis spontaneæ* erga DEUM, *virtutis ultroneæ* erga seipsum, *amoris mere benevoli* erga proximum, esse extra sphæram juris naturæ, adeoque tanquam honesta *honestate morali Theologica*, *ethica*, vel *politica* ad disciplinas alias merito *sequestranda*, uti habet phrasis *Pufendorfiana*.

Fundata vero in ejusmodi debito sunt juri naturali propria, utpote participantia objectum formale, seu rationem justitiæ.

Fluit 2. Officia *sola* & *omnia*, quæ fundantur *in naturæ debito necessario*, & quæ sub obligatione pœnæ indispensabiliter sunt explenda, dici *propria* Jurisprudentiæ naturali. *Ratio est:* quia hæc disciplina *ex fine intrinseco*, & *proprie tali*, dirigit actiones omnes, quæ participant *rationem justitiæ*, *proprie talis;* hoc est, quæ participant *honestatem formalem*, relucentem *ex debito cuicunque reddendo*, *ac necessario explendo:* atqui tales actiones sunt officia erga DEUM, seipsum, & proximum, quæ non participant rationem *honestatis qualiscunque*, seu *nudæ virtutis* v. g. religionis &c. sed honestatis, ac religionis, *fundata in debito naturæ necessario*, *ac indispensabiliter explendo*: ergo diriguntur a Jurisprudentia naturali, *qua tali:* & participant *rationem justitiæ proprie talis*.

Naturæ debitum necessarium desumitur ex fine, seu felicitate naturæ rationalis propria.

Fluit 3. Quænam officia *fundentur* in naturæ *necessario debito*; uti & *ipsam exigentiam naturæ*, eique respondens *debitum*, seu *obligationem necessariam*, desumendam esse *ex fine*, Naturæ præfixo, hoc est, *ex felicitate naturæ rationali propria*. Si enim officia ita sunt necessaria, ut, iis neglectis, *positive* vel *negative* deficeret isthæc felicitas, & natura rationalis foret male constituta, datur *exigentia* in natura, vi cujus illa officia exiguntur a natura, *ut absolute debita*, hoc est, *fundantur in naturæ debito necessario*. Sic religio, seu cultus divinus *in genere*, fundatur in naturæ necessario debito, quia hoc neglecto deficeret *pars primaria* felicitatis homini propriæ, nempe *pax cum Creatore DEO*, adeoque redderetur male constitutum humanum Genus, & sic de aliis.

Potestque sumi in sensu strictissimo fundans jus rigorosum.

Fluit 4. Hoc *debitum naturæ* intelligi posse *tripliciter*. 1. In sensu *strictissimo*, prout fundat jus naturæ *rigorosum*, ad æqualitatem, ad alterum, restitutionis inductivum, & *justitiæ formali* proprium, cui conformantur *officia perfecta* erga proximum, ad quæ cogi quis potest, seu quorum obligatio *cum coactione* conjuncta est, qualia sunt: *neminem lædere*, *cuique jus suum tribuere &c.* sic ut omittens isthæc officia denominetur *formaliter injustus*. Idem juxta nos dicendum *de officiis erga DEUM* ut Creatorem, eo quod inter DEUM, & hominem, hac ex parte, intercedat justitia *proprie talis*, seu *commutativa:* unde qui deest hisce officiis, nobis denominatur *formaliter injustus*, etsi nonnullis dicatur *impius*.

* Ad Angelos enim sola ratio non pertingit, neo ad animalia se extendit, uti patet.

In minus stricto fundans obligationem honestatis. *Intelligi potest* 2. In sensu *minus stricto*, prout nempe hoc debitum fundat obligationem, a DEO creaturæ impositam, in ordine ad sanitatis, vitæ, & corporis proprii conservationem, præcipue vero ad animi affectus ratione regendos, ac refrenandos, sic ut negligens isthæc officia partim denominetur *injurius* erga DEUM, partim *inhonestus*.

In latiore fundans æquitatem naturalem. *Intelligi potest* 3. In sensu *latiore*, prout nempe hoc debitum fundat *æquitatem*, *ex æqualitate* naturæ profluam, vi cujus quis obligatur ad officia erga proximum *imperfecta*, qualia sunt, quæ *coactionis* expertia *sine omni incommodo* præstari possunt, uti *roganti monstrare viam*, *sitienti permittere haustum frigidæ &c.* quæ officia denegans, non quidem denominaretur formaliter *injustus*, sed tamen *iniquus*.

Unde deducuntur principia honesti, justi, & decori. *Fluit denique* 5. Quod principia *honesti*, *justi*, atque *decori*, quæ ad regulanda officia juris naturæ Authores communiter huic disciplinæ associant, *si rite intelligantur*, & fundari in dicto naturæ debito, & ex fundamentali principio erui debeant. Unde & nos *per principia honesti*, *non qualiscunque*, sed in naturæ debito necessario *fundati*, regulari dicimus *officia hominis* erga seipsum, maxime, quæ spectant, ad felicitatem internam, pacemque secum ipso servandam. *Per principia justi* dirigi dicimus officia perfecta erga DEUM & proximum, in ordine ad felicitatem externam, pacemque cum DEO, & proximo conservandam. *Per principia decori*, regulari censemus officia hominis *imperfecta*, ad decorum naturale spectantia, & ad vitam, humanæ naturæ congruam, necessaria. In alio sensu, præsertim *latiore*, qui non fundetur in naturæ debito necessario, has regulas non admittimus, sed ad disciplinas, a Jurisprudentia naturali distinctas, qualis est Ethica, Politica &c. amandamus.

Principii ejusdem conceptus fundatur in amore ad felicitatem vitæ necessario. *Quæritur IV. Quisnam conceptus principii fundamentalis, memoratis supra proprietatibus conformis?*

℞. I. Videtur ita enuntiandus: *Fac vel omitte ea, quæ ex amore, DEO, tibi, & proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem naturæ rationali* * *propriam necessario, vel facienda, vel omittenda sunt.* Ex hoc principio lex universa naturæ pendet, dignoscitur, ac a lege positiva sequestratur. Inde

Quo ad præcepta. *Inferes* 1. Illud *omne* & *solum*, seu graviter seu leviter est *jure naturæ præceptum*, *quod strictè vel minus strictè exigitur ab amore, DEO, tibi, vel proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario.*

Quo ad prohibita. *Inferes* 2. Illud *omne* & *solum*, seu graviter seu leviter est *naturæ jure prohibitum*, *quod graviter vel leviter repugnat amori, DEO, tibi, vel proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario.*

Quo ad permissa. *Inferes* 3. Illud *omne* & *solum* est *jure naturæ licitum*, *concessum*, seu *permissum*, quod nec *absolute* repugnat, nec *absolute* exigitur *ab amore, DEO, tibi, vel proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario.*

Explicatio conceptus. Ex amore. ℞ II. *Explicatur conceptus.* Dicitur 1. *Ex amore*, ** qui cum sit cuivis insitus a natura: sat notus est *experimentaliter*. Illud patet, hic non intelligi *amorem sensitivum*, *** *sed rationalem*, qui noscitur esse *affectio animi*,

---

* In strictiore, communique sensu, ut nempe *natura rationalis* Physicis est *principium motus in corpore secundum se, & non per accidens*, exclusa natura Angelica.

** Quod nomen est *notius*, abstrahendo a vocabularia distinctione *dilectionis*, *quæ amori*, animantibus quoque applicabili, ut ajunt, jungit *electionem præcedentem*; item a distinctione *charitatis*, quæ amori addit *æstimationem*, soli creaturæ rationali propriam.

*** Qui dicitur esse *actualis propensio appetitus concupiscibilis in bonum sensibile*, *æstimatum tanquam conveniens*.

mi, qua quis sibi vel alteri bona cupit, ea procurando, & mala opposita amovendo, sic ut in boni præsentia, malique absentia, veluti felicitate desiderata, quiescat, & delectetur. *

Dicitur 2. Ex amore erga DEUM, seipsum, & proximum: tot enim, ut supra vidimus, sunt entia, quibus amoris quædam officia ab homine, ex naturæ lumine, præstari fas est. *DEO, sibi, & proximo.*

Dicitur 3. Ex amore naturaliter debito, hoc est, in natura rationali, ejusque exigentia *fundato*, sic ut non sit amor quidam ethicus *meræ devotionis, beneficentiæ*, seu *humanitatis*, vel etiam *amicitiæ*, qualem admittere videtur *Heineccius:* ** sed *amor*, naturali jurisprudentiæ *proprius*, hoc est, *amor justitiæ* tam *rigorosæ*, quam *minus rigorosæ*, prout notat æquitatem, in naturæ debito fundatam, utpote cujus objectum formale est *honestas illa*, quæ apparet in tribuendo cuivis bono *naturaliter* debito. *Naturaliter debito.*

Dicitur 4. Ex amore necessario &c. non quidem necessitate *potentiæ ad actum*, sed necessitate *medii ad finem*, ut illico pateat, qualis sit *amor* ille, *naturaliter debitus*; nam is solummodo est *naturaliter debitus*, qui ad finem, naturæ rationali præfixum, *felicitatem* scilicet *naturæ rationali propriam*, est stricte vel minus stricte necessarius. Talis autem erit ex dictis supra, si eo servato manet salva; eo neglecto ex parte deficit illa felicitas, sic ut neglectis amoris officiis, seu *perfectis*, seu *imperfectis*, natura redderetur *positive* vel *negative* infelix, atque defectuosa. *Quia necessario,*

Dicitur 5. Ad felicitatem, naturæ rationali propriam; hanc *ipsa experientia* sitam esse docet *in fruitione boni, vi cujus homini undequaque bene est*, seu *in pace, & tranquillitate vitæ, totaliter quietante*. Erit *totaliter* quietans, si quis fruatur pace cum DEO, secum ipso, & proximo; fruetur, *quantum in se est, si amore justitiæ*, seu *naturalis æquitatis*, cuique debitum reddat, hoc est, si rationem *DEO*, corpus *rationi* subordinet, proximoque tam *perfecte*, quam *imperfecte* debita officia impendat. Etsi autem hæc *adæquata* felicitas sit *naturæ rationali propria*, loquendo *simpliciter*, non tamen est propria *eodem modo*: sic *pax cum proximo*, ut notat commoda tranquillæ vitæ externa; *pax secum ipso*, ut supponit bona fortunæ & corporis extrinseca, in sufficientia mediorum pro sustentanda vita, in sanitate corporis &c. immo & *pax secum ipso*, ut notat bona animi interna in multiplici habitu virtutum naturalium, sunt finis a natura intentus, sed *secundario*; sunt felicitas, naturæ rationali propria, sed tantum *integralis*, nec absolute *necessaria*, nec *sufficiens*, quia illa *mere extrinseca*, *auferibilis* *Ad felicitatem, naturæ rationali propriam.*

 sal-

---

* Unde *S. Augustinus L. de amicitia*, amorem vocat *rationalis animæ affectum*, quo quis bonum *cum desiderio* quærit, adepto fruitur *cum suavitate*, & eum *gaudio* conservat.

** *Heineccius* in elementis J. N. & G. L. 1. c. 3. postquam §. 79. recte adstruxit *principium amoris*, illud explicat per varios gradus, §. 82. *per amorem justitiæ:* hoc quidem bene. §. 83. per amorem *humanitatis, & beneficentiæ*, & hoc minus bene; nam amor *humanitatis*, vel potius *æquitatis*, ut in naturæ debito *fundatur*, participat rationem justitiæ latius sumptæ, & pertinet ad jus naturæ; non tamen *amor beneficentiæ*, qua etiam, cum nostro detrimento, atque præjudicio, alterius commoda procuramus, qui amor participat rationem *meræ virtutis*, & est extra sphæram *Jurisprudentiæ naturalis*. Sequentibus §§. distinguit ex objectis varios amores: *obedientiæ*, & *devotionis erga Deum*, ut Ens perfectius, cujus felicitate ita delectamur, ut illud omni veneratione, & obsequio prosequendum censeamus. Dein amorem *amicitiæ* jungit respectu nobis æqualium, quorum felicitate æque ac nostra delectamur. Denique addit amorem *benevolentiæ* respectu inferiorum, quorum felicitate sic delectamur, ut illam servare, & amplificare studeamus. Hæc inprimis *minus proprie:* nam ex Ethicorum communi *amor benevolentiæ* est, quo quis vult bonum *gratia illius*; si benevolentia sit mutua, dicitur *amor amicitiæ*; si quis alteri vult bonum *gratia sui*, dicitur *amor concupiscentiæ*. Hæc ille insuper *parum accommode* ad jus naturæ, quia hi amores, ut fundati *in virtute, vel vitio*, non Jurisprudentiæ naturali, sed Ethicæ proprii sunt. Triplex axioma, *quod ex amore* erga Deum, se ipsum, & proximum erit §. 91. & *sequent.* quidem tenet, sed ut fundatum *in amore justitiæ, ac æquitatis naturalis*, qui cum amore, *alterius speciei* indebito, non confundendus.

faltem per mortem, animæ fpirituali *improportionata*; hæc intrinfeca quidem, fed tamen *nec pura*, nec *fatiativa*, uti titulo primo fufius eft declaratum. *Intenditur* ergo utraque a natura, *fed integraliter*, *& fecundario*, feu *cum debita fubordinatione* ad felicitatem *formalem*, feu *fubftantialem*, & *primario* intentam, quæ confiftit in conjunctione cum DEO per cognitionem congruam & amorem, & quæ fola *neceffaria*, *fatiativa*, *inauferibilis*, in hac vita fic inchoanda, ut in altera fit complenda, efficiatque felicitatem hominis *completam*, & *confummatam*.

Probatio conceptus. *Quæritur V. Quibus rationum momentis ftabilitur hic conceptus principii fundamentalis?*

Quia illi conveniunt proprietates boni conceptus. ℞. I. Huic conceptui conveniunt proprietates, memoratæ fupra, tanquam totidem characterifticæ bonitatis requifitæ: ergo tenet.

Eft primum principium. P. 1. Eft principium *primum*: Illud enim eft *primum* principium *cognofcendi* juris naturalis, quod non ex alio, fed ex quo, *tanquam communi axiomate*, aliud præceptum omne cognofcitur: tale eft noftrum principium, nempe *amor neceffarius ad felicitatem, naturæ humanæ propriam*: ergo &c. *Min.* P. Suppofito, quod omnis lex naturalis fit ab Authore Naturæ intenta, *tanquam medium* ad felicitatem, *natura rationali fimpliciter propriam*, uti infra probabimus. Amor eft tale medium, quod *immediate* fundat hanc felicitatem; eftque fuo modo *indiftinctum* a fine; cæteræ leges funt *media*, quæ *immediate* fundant amorem; *mediante* amore felicitatem: ergo amor eft principium, quod non ex alio, & ex quo alia: ergo *primum*. Neque quis dicat, quod ipfe amor fit *præceptus*, adeoque *lex*: ergo fupponit principium, *fe ipfo* prius. Nam

Contra eft 1. *Indirecte*. Ipfe amor DEI & proximi fupernaturalis eft mandatum, & quidem *maximum*, & tamen eft principium, ex quo univerfa lex pendet: ipfa focietas, ejufque cultus juxta *Puffendorfium* eft præceptus, & tamen principium cæterarum legum: ergo & ifta fupponent principium fe ipfis prius: ergo non erunt *prima*: quidquid Adverfarii dixerint, nos reponemus.

Contra eft 2. *Directe*. Sicut ipfa felicitas eft a Creatore feu intenta, feu præcepta *propter fe*, quia *finis*, ita & *amor*, ut eft indiftinctus a fine, feu ut eft ipfa fruitio pacis cum DEO, fecum ipfo, & proximo, in qua confiftit formalis felicitas: *amor*, ut eft *affectio* procurans bona cuivis debita, & removens mala indebita, eft quidem medium ad finem, feu felicitatem, fed *propter convenientiam immediatam* fundamentale, & univerfale, adeoque præceptus eft *ut principium*, ex quo cæteræ leges, in amore fundatæ, deducendæ funt, *tanquam ex fundamento primo cognofcendæ legis naturalis*. Neque quis dicat, quod *convenientia illa immediata cum fine fit principium prius amore*: nam illa non eft principium cognofcendi leges, fed ratio *principii ftatuendi*: fecus enim rediret quæftio, unde defumatur illa *convenientia*, an *ex judicio prudentum*, ut volunt aliqui; an *ex focialitate*, an *ex amore* cuivis debito.

Unum. A. P. 2. Eft principium *unum*: nam eft *in amore* fimplex, etfi refpiciat objectum *triplex*, quod tamen per fubordinationem, naturaliter debitam, *fic connexum*, ut amor fui præcedat amori alterius privato, fed cedat publico; uterque poftponatur amori, Creatori DEO naturaliter debito.

Intrinfecum. A. P. 3. Eft principium naturæ *intrinfecum*. Quid enim *amore* intrinfecum magis? Quid connaturalius? Quid in natura magis fundatum? Nam *fi caufa amoris* eft *bonum*, quod *per cognitionem* apprehenditur, *per amorem* poffidetur, nil Authore naturæ eft melius. Si caufa felicitas *propria*, nil animæ, tanquam fubjecto, intimius. *Si fimilitudo*, nil homini homine per naturam ipfam fimilius. Unde patet denuo *ordo naturalis amoris*: nam cum unufquifque fibi ipfi fit *unus* in ipfa *fubftantia*, alteri vero non nifi *in fimili-*

militudine alicujus formæ, scilicet humanæ naturæ, fluit, amorem naturalem incipere *a se ipso*, juxta illud apud *Terentium*: *proximus sum egomet mihi*. * Quia vero DEUS est *infinitum bonum*, etiam amor DEI prævalet utrique, sic ut DEUS diligi debeat *super omnia*.

P. 4. Est principium *verum*, quia *conforme objecto*, puta naturæ humanæ felicitati, quæ consistit *in pace cum DEO*, *secum ipso*, *& proximo*: atqui huic felicitati nil conformius *amore*, dum, cuivis tribuendo suum, procurat hanc pacem; immo est ipsa pax, atque felicitas. Est principium *verum*, quia contradictorie oppositum est evidenter falsum: *amor DEI*, *sui ipsius*, *& proximi non est necessarius ad felicitatem*, *naturæ rationali propriam*. Est principium *verum*, quia in applicatione procedit *universaliter*, uti clarescet. *Verum.*

P. 5. Est principium *evidens*, & cuivis notum *in se*. Nam, ut dicit *finem*, seu *felicitatem*, *naturæ rationali propriam*, est *immediate* notum in se, cum etiam rudes, immo & stulti, *per naturalem instinctum*, felicitatem hanc appetant, in omnibus quærant, ejusque consecutione conquiescant. Ut notat *amorem*, tanquam necessarium *medium*, est notum secundum se cuivis etiam rudi, dictante rationis etiam tenui lumine prima saltem principia: *DEUM*, *ut Authorem sui*, *amandum*; *quod sibi quis fieri nolit*, *aut velit*, *id proximo faciendum*, *vel non faciendum*: ex quibus principiis componitur, & ultro fluit *amor*, *cuivis naturaliter debitus*, *quia ad finem felicis vitæ necessarius*. Denique *& evidens* connexio conclusionum, seu legum naturalium *cum hoc principio*, infra expressius, & per decursum sæpius patescet, etsi *evidentia major* elucescat in conclusionibus *immediatis*; *minor in mediatis*, magisque reconditis, quæ tamen sufficiat ad intellectum *rite dispositum*, nec *pertinacius refragantem*, facile convincendum. ** *Notum in se ac evidens.*

A. P. 6. Est principium *proprium*, quia *distinctivum* juris *naturalis* ab omni *non naturali*, seu *positivo*. Nam 1. Adstruit *pro fine* felicitatem, *non qualemcunque*, sed *naturalem*, neque naturalem *quomodocunque congruam*, sed naturæ rationali *simpliciter propriam*, *ac necessariam*. 2. Adstruit pro principio *amorem*, non qualemcunque *beneficentiæ*, sed amorem *justitiæ*, hoc est, *naturaliter debitum*, & in naturæ exigentia fundatum: unde leges naturales sunt, proprie loquendo, *immutabiles*. Contra *jus Divinum positivum* respicit *pro fine felicitatem indebitam*, supernaturalem; pro *principio* amorem *devotionis*, *benevolentiæ &c.* aut alterius virtutis, naturæ viribus altiorem. *Jus humanum*, seu *Gentium* seu *civile*, habet *pro fine* felicitatem, creaturæ rationali *propriam quidem*, sed non *simpliciter*, quia accommodam *ad melius esse* seu Societatis humanæ, seu Reipublicæ; fundatur in amore ultroneo beneficentiæ mutuæ, *necessario quidem*, seu *suo modo*, quia ad incrementum debitæ felicitatis. *Proprium.*

A. P. 7. Est denique principium *adæquatum*: non enim est assignabile *objectum juris naturalis*, seu *præceptum*, quod sub illo, *tanquam communi axiomate*, non sit comprehensum, ac facile eruendum: uti clarescet per decursum. Hic sufficiat effatum *D. Ambrosii*: (a) *Lex naturalis*, inquit, *tres habet partes*, *cujus prima hæc est*, *ut agnitus honoretur Creator*, *nec ejus Majestas alicui creaturarum deputetur*. *Secunda pars est moralis*, *ut bene vivatur*, *modestia gubernante*. *Tertia pars est docibilis*, *ut notitia Creatoris DEI*, *& exempla morum cæteris tradantur*. Jam sic: nostrum princi- *Adæquatum.*

* Abstrahendo ab obligationibus adventitiis respectu Reipublicæ.

** *Thomasius* quidem petit ubique evidentiam *primi generis*: sed hæc ab imperitis peti, a peritis sponderi nequit, multo minus exhibitam *a Thomasio* videre licuit.

(a) In epist. ad *Rom.* c. 5.

pium aptum est ad eruendam hanc partem triplicem juris naturalis, etiam in extensione debita intellectam: ergo *est adæquatum*.

Quia amor est fundamentum finis, seu felicitatis, adeoque & mediorum, seu legum naturalium.

Confirmatur hoc principium I. Omnis legis humanæ finis est *felicitas in genere*, juxta illud: *Salus Reipublicæ suprema lex esto;* siquidem humani Legislatores, *tanquam variarum rerum pro se, suisque indigi*, in ferendis legibus partim subditorum felicitatem, & commodum; partim & suum, licet Reipublicæ felicitati, *suo modo*, subordinatum, intendunt: ergo etiam legis naturalis *in specie*, & quidem *a fortiori*, finis est felicitas naturæ rationali, *modo specifico*, propria. C. Patet. Cum enim DEUS, tanquam Ens perfectissimum, nulliusque rei indigum, leges naturales non nisi hominum causa condiderit, pro sua infinita sapientia, ac bonitate, *saltem immediate*, * aliud nil intendit, quam ut homines beati sint, & felicitatis, naturæ rationali propriæ, sese reddant participes. Jam sic:

Quod est *fundamentum*, *principium*, seu *causa* formalis, ac immediata *finis*, puta *felicitatis*, naturæ rationali *simpliciter* propriæ, est etiam fundamentum, principium, & causa *mediorum*, puta legum naturalium, quæ *ratione suæ proportionis cum fine* sunt ordinatæ ad finem ejusmodi, seu felicitatem: atqui amor DEO, sibi, & proximo naturaliter debitus, est tale *fundamentum*, *principium*, & *causa* formalis, & immediata *finis*, seu felicitatis: ergo etiam est fundamentum, principium, & *causa mediorum*, seu legum naturalium. *Maj. est evidens:* nam quod est principium, seu causa causæ, est etiam principium, seu causa causati. *Min. Dem.* Amor DEO, sibi, & proximo debitus, *est radix*, seu *causa formalis* conjunctionis cum DEO, tranquillitatis secum ipso, & pacis cum proximo: atqui in hac triplici qualitate consistit felicitas, naturæ rationali *simpliciter* propria: ergo.

Immo quia est fundamentum ipsius proportionis naturalis, ratione cujus præcepta sunt ordinata ad finem, seu felicitatem homini propriam.

Ex quibus *sic ulterius inferes:* Ratio formalis, cur præcepta juris naturæ, *tanquam media*, ordinentur ad finem, seu felicitatem homini propriam, est *aptitudo*, seu *proportio*, quam habent ad hunc finem, puta, ad felicitatem, in pace cum DEO, secum ipso, & proximo consistentem: ergo *fundamentum hujus aptitudinis*, seu *proportionis*, erit principium, e quo media dignoscas, atque deducas: atqui hoc fundamentum est amor, quo quis procurat bona, cuivis naturaliter debita; & amovet mala indebita: ergo amor est principium cognoscendi, & eruendi præcepta naturalia.

Neque finis est utilitas qualiscunque, sed a Deo præcepta, adeoque fundans obligationem juris.

Neque quis dicat, quod si finis legum statuatur *humana felicitas*, jus naturale *ex sola utilitate nasci* videatur, adeoque obligatorium dici non possit, cum quivis, vel saltem totum humanum Genus utilitati suæ renunciare posset. Nam

Contra est: Cum hæc felicitas sit *per voluntatem DEI* nobis præfixa in finem, & etiam *præcepta*, sufficientem *fundat* juris obligationem, non modo internam, sed etiam externam: non enim *motivum formale*, quo hæc officia præstamus, est felicitas *simpliciter*, seu qua præcise *utilis*; sed *felicitas*, qua nobis *a DEO præfixa*, atque *præcepta*: unde tantum abest, ut renuntiare quisquam suæ utilitati possit, ut potius pœnam mereatur, qui legem, suo bono conditam, violat, non aliter, ac qui in Republica contra legem, omnium, singulorumque civium bono latam, vel in ejus fraudem aliquid facit.

Quia amor supernaturalis est principium fundamentale omnium legum divinarum: ergo amor naturalis legum naturalium.

Confirmatur hoc principium II. Juris positivi Divini *principium fundamentale* est *amor* supernaturalis erga DEUM, se ipsum, & proximum, ex quo, *tanquam communi axiomate*, omnes leges Divinæ eruuntur; ad quod omnes revocantur; & in quo omnes adimplentur: ergo etiam juris naturalis *principium fundamentale* est amor naturalis. C. Videtur stringere *propter ratio-*

---

* Non enim excluditur finis *mediatus*, & *ultimatus*, nempe *gloria Creatoris*, quæ ex tot rebus, sapientissime conditis, immo ex ipsa hac hominis felicitate eruitur, utpote consistente *primaria in cognitione & amore*, hoc est, *in gloria Creatoris*.

rationis identitatem. 2. Quod jus naturale contineatur in divino positivo, & ab isto partim firmetur, partim perficiatur. *Ant.* est æternæ Veritatis: *Diliges Dominum DEUM tuum ex toto corde &c.* & *proximum, sicut te ipsum &c. in his duobus præceptis universa lex pendet, & Prophetæ.* (a) Unde Apostolo *Jacobo* amor vocatur *lex regalis*, (b) seu cæteras dirigens. Doctori Gentium *plenitudo legis* (c), *& finis præcepti*. (d) Alibi ait: *qui diligit proximum, legem implevit: nam non adulterabis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces, & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: diliges proximum sicut te ipsum* (e). Rursus alibi: *omnis lex uno sermone impletur: diliges proximum, sicut te ipsum*. (f) Inde S. *Joannes* Evang. *hoc præceptum, si solum fiat, sufficit*. Explicatius S. *Gregorius* Papa: (g) *Quid est, quod de dilectione, quasi de singulari mandato, Dominus dicit, hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, nisi quia omne mandatum de sola dilectione est, & omnia unum præceptum sunt? Quia quidquid præcipitur, in sola charitate solidatur. Ut enim multi arboris rami ex una radice prodeunt, sic multæ virtutes ex una charitate generantur &c. præcepta ergo dominica, & multa sunt, & unum, multa per diversitatem operum, unum in radice charitatis.*

Ipso Puffendorfio in amoris principium inclinante.

Confirmari posset III. Hoc ipsum nostrum principium authoritate *Puffendorfii*, præcipui hac ex parte Adversarii, cui & ipsi nonnullus de amore radius illuxit, dum scripsit: (h) *Summam legis* Salvator noster ad duo capita redegit: *Diliges Deum & proximum*. Ad hæc capita referri potest *universa lex naturalis* tam in integro, quam in corrupto statu hominum. Nam & *socialitas*, quam nos pro fundamento juri naturali substravimus, *commode in dilectionem proximi* resolvi potest. Et in alio loco, (i) ubi ait: *Zentgravium* charitatem, *pro fundamento legis*, ex disciplina *Christiana* substituisse, *se neutiquam repugnante, cum ista socialitati amice conspiret*. Addit tamen, *amoris fundamentum* magis sapere Theologiam, *socialitatis* magis usui humano esse congruum, quod quam falsum sit, infra clarescet.

Applicatio conceptus in genere.

Quæritur VI. Qua ratione per ipsam applicationem firmatur, ac declaratur istud principium?

℞. I. *In genere*. Applicatio, *quo ad singula juris naturæ capita*, dabitur per decursum. Hic, in quantum satis est ad stabiliendum principium, ejus usus ob oculos est ponendus.

In specie, quo ad præcepta negativa gravia.

℞. II. *In specie, quo ad præcepta naturæ negativa, graviter obligantia*. Id omne, & solum est jure naturæ graviter prohibitum, *quod repugnat amori, cuicunque tandem naturaliter debito, quia ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario*: atqui tale quid est, *respectu DEI idolomannia, blasphemia; respectu sui ipsius*, mutilatio propria, mollities; *respectu proximi* furtum, adulterium, & similia: ergo naturæ jure sunt graviter prohibita. *Min. demonstratur*. *Idolomannia*, & *blasphemia* utique repugnant *amori*, & quidem DEO, ut Creatori, & Conservatori naturaliter debito, quia ad pacem cum DEO, partem felicitatis homini propriæ, *substantialem*, indispensabiliter requisito. *Mutilatio propria*, absque necessitate, æque repugnat *amori*, & quidem sibi naturaliter debito, quia simpliciter necessario ad conservationem sui perfectam, quæ pars est felicitatis integralis a Creatore præfixæ, & cuivis homini propriæ. *Mollities* positive invertit amorem sibi naturaliter debitum, hoc est, ad animi pacem, corporisque usum, naturæ rationali proprium, *absolute requisitum*: nam facit animam passionum servam, soli voluptati intentam, plusquam bellui-

(a) Matth. 22. v. 37. (b) Jacob. 2. v. 8. (c) Ad Rom. 13. 10. (d) 1. Tim. 1. 5.
(e) Ad Galat. 5. v. 14. (f) Ad Rom. 13. v. 8. (g) Homil. 27. in Evangel.
(h) In præfat. ad L. de officio hominis §. 12. (i) Spicileg. J. N. c. 1. §. 17.

nam; corpus infirmitatibus subjicit, finem speciei conservandæ, & propagandæ impedit, ac invertit. *Furtum, adulterium*, & similia *per se* repugnant amori, proximo naturaliter debito, quia pacem cum proximo, partem felicitatis homini propriæ, penitus pessundat.

Quo ad negativa levia.

℞. III. *Quo ad præcepta negativa, levius obligantia. Id omne* & *solum* est jure naturæ *leviter* prohibitum, quod *absolute loquendo repugnat quidem amori, cuivis naturaliter debito, ad felicitatem tamen naturæ rationali propriam minus stricte necessario*: tale quid *est mendacium* in re levi, *detractio, furtum* in leviori materia, & sic de aliis naturæ jure prohibitis: ergo &c. *Min. demonstratur*. Hæc repugnare *amori proximi*, & quidem *naturaliter debito*, patet; nam sunt contraria paci, cum proximo conservandæ. In qua sita partialis nostra felicitas. Quia tamen dici nequeunt *simpliciter* eversiva *conjunctionis* mutuæ, *minus stricte* sunt necessaria ad felicitatem, naturæ rationali propriam, adeoque leviore obligatione prohibita.

Quo ad præcepta affirmativa gravia.

℞. IV. *Quo ad præcepta naturæ affirmativa, graviter obligantia. Id omne & solum* est jure naturæ *graviter* præceptum, *quod exigitur, ut conforme amori, ad felicitatem naturæ rationali propriam, cuicunque naturaliter debito, & absolute necessario*: tale quid est *respectu Creatoris* religio in genere; *respectu hominis* erga se ipsum refrenatio inordinatorum affectuum; *respectu proximi* exhibitio officii, seu in procurando bono, seu in avertendo malo præstandi; si sit *extrema*, vel *absolute gravis* necessitas; idque levi incommodo fieri possit: ergo ejusmodi officia naturæ jure sunt *graviter* præcepta. *Min. demonstratur*: amor DEI, sine cultu, est nullus, cum neget DEO bonum proprium: ergo exigitur ut conformis amori, & quidem naturaliter debito, quia *simpliciter* necessario *ad pacem*, *cum Deo* ut Creatore & Conservatore servandam, felicitatis, naturæ rationali propriæ, partem primariam, & *absolute* requisitam. Refrenatio passionum absolute exigitur ab amore sui, & quidem *naturaliter debito*, quia *simpliciter* necessario *ad internam malitiam*, quæ pars felicitatis, homini propriæ, qua sine homo foret positive infelix, & male constitutus. Officium, proximo exhibitum in necessitate extrema vel absolute gravi, si facile possis, utique est conforme amori; immo ut exhibeatur, absolute exigitur ab amore non qualicunque, sed naturaliter debito, quia ad conservandum *necessitatis mutuæ* vinculum juxta illud: *quod tibi vis fieri, alteri facies*; ad pacem, seu felicitatem naturæ rationali propriam, non *quomodocunque*, sed *indispensabiliter* requisito.

Quo ad præcepta affirmativa levia.

℞. V. *Quo ad præcepta naturæ affirmativa, levius obligantia: Id omne* & *solum* est naturæ jure levius præceptum, quod *absolute* loquendo *exigitur* quidem, *ut conforme amori, ad felicitatem naturæ rationali propriam, cuivis naturaliter debito, sed tamen minus stricte necessario*: tale quid sunt officia, non quidem *in jure rigoroso*, * *æquitate* tamen *naturali* fundata, v. g. petenti dare consilium, erranti viam monstrare digito, sitienti permittere aquæ haustum, aliaque similia, quæ *absque incommodo proprio* præstari possunt: ergo ejusmodi officia sunt quidem *jure naturæ*, *levius* tamen præcepta. *Min. demonstratur*. Ejusmodi officia esse amori conformia, patet; esse autem conformia *amori*, non qualicunque, *sed naturaliter debito*, saltem *minus* stricte, liquet ex eo, quod sint *in æquitate naturali* fundata; quod ad conjunctionis mutuæ nexum, felicitatemque naturæ rationali propriam, etsi *non absolute*, *minus stricte* tamen, sint necessaria: nam tolle in hujusmodi officiis

---

* *Per se*; nam *per accidens*, accedente *extrema necessitate*, fundarent *jus rigorosum*; aut interveniente alio *affectu pravo* possent degenerare in peccatum etiam *grave*.

officiis *omnem obligationem naturæ*, non quidem *absolute* dissolves conjunctionis mutuæ nexum, enervabis tamen, non sine præjudicio felicitatis homini propriæ, & ad naturam, bene constitutam, admodum necessariæ.

Quo ad concessa, seu permissa.

℟. VI. *Quo ad indifferentia, seu permissa jure naturæ. Id omne & solum* jure naturæ est *concessum* seu *permissum*, quod nec *positive* repugnat, nec *absolute* exigitur *ab amore, cuivis naturaliter debito, seu ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario*: tale quid est *primæva communio bonorum, servitus inducta*, aliaque similia: ergo. *Min. demonstratur. Communio* bonorum *non positive* repugnabat amori proximi, ut patet: & licet potius fuerit eidem conformis, non tamen fuit *absolute* exigita ab amore, proximo naturaliter debito, quia non erat *determinate* necessaria ad felicitatem, homini propriam, cum, nil obstante divisione, hæc felicitas haberi poterat, & conservari. Ita neque servitus positive repugnat amori, proximo naturaliter debito, ac ad felicitatem vitæ necessario, cum proveniat ex delicto, *tanquam causa fundamentali*, & naturæ ac homini, *per se loquendo*, optabilius sit vivere servum, quam a Victore ipsa etiam vita spoliari: ergo communio bonorum *concessa*, servitus naturæ jure *permissa* est. Idem esse judicium *de divisione bonorum*, & similibus, suo loco fusius dilucidabitur.

Quo ad quædam objecta controversa.

℟. VII. *Quo ad objecta magis dubia dignoscenda*. 1. Admodum controversum est inter Authores, *an polygamia* naturæ jure permissa; *polyandria* vero *absolute* prohibita. Jam sic: *Polygamia*, seu *simultanea*, seu *successiva*, nec *absolute* exigitur ab amore, generandæ & educandæ proli naturaliter debito, ut patet; nec etiam *absolute* repugnat; nam manet *certa* generatio prolis; habetur, *per se* loquendo, *sufficiens* educatio; manent salva officia, Parentes inter & filios, a natura statuta; & licet *individuus amor* sit ad finem conjugii accommodatior, non tamen *simpliciter* est *necessarius*, præcipue cum haberi possit propagatio speciei copiosior: ergo polygamia non repugnat *absolute* amori, naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali *in conservanda & propaganda specie* propriam, *simpliciter necessario*, ac requisito: ergo non est *naturæ jure* prohibita, sed permissa. *Contra polyviria simultanea, per se* loquendo, *absolute* repugnat amori, generandæ & educandæ proli naturaliter debito, quia generatio *incerta*, adeoque & educatio *insufficiens*; quia confundit officia, Parentes inter & liberos, naturæ jure statuta, & *universaliter* loquendo, impedit potius, quam promovet speciei humanæ propagationem. Accedit, quod ob specialem naturæ repugnantiam nullum permissionis exemplum, satis authenticum, etiam inter Gentes quam maxime barbaras, proferri possit; ergo est jure naturæ positive prohibita *polyandria*.

2. Nec convenit inter omnes, quinam gradus matrimonii sint, naturæ *jure*, ita prohibiti, ut matrimonium faciant *irritum*, vel tantum *illicitum*; quinam vero sint *liciti*, & *permissi*. Jam sic: Matrimonium *in primo gradu*, Patrem inter & filiam, filium inter & Matrem, *per se* loquendo,* est contractus, qui *saltem quo ad modum* ** positive repugnat amori, Parentes inter & proles, in ordine ad felicitatem, naturæ rationali in propaganda specie propriam, naturaliter debito, & *simpliciter* requisito: ergo est naturæ jure prohibitus ac nullus. A. P. Amor debitus, & simpliciter necessarius, *respectu Parentum*, requirit *authoritatem*, educationis officio congruam; *respectu prolium* requirit *reverentiam*, filiali observantiæ, aliisque

* Seclusa ultima necessitate deficientis alias humani Generis, cujus conservatio prævaleret reverentiæ, tamquam bono ordinis inferioris, qua de causa *S. Ambrosius*, & *Chrysostomus* excusarunt incestum filiarum *Loth*.

** Etsi haberi posset finis, seu *generatio* prolis, vel etiam *individua vitæ societas*.

que officiis propriam, cui authoritati, & reverentiæ, *per se* loquendo, incompossibilis *æqualitas conjugalis*, adversa *familiaritas mutua* ex usu corporis, e cujus indecentia ortus est naturalis instinctus, qui ab ejusmodi matrimoniis etiam Gentes, quam maxime barbaras, deterruit, ut oppido rarum earum extet exemplum: ergo ejusmodi contractus *absolute* repugnat amori, Parentes inter & proles, ordinato, & simpliciter necessario. *A.T. Æqualitas*, & *familiaritas* conjugalis summe confundit in una persona obligationes, seu officia *uxoris & matris*, *patris & fratris*, *matris & sororis*, * incompossibilitatem notantibus ipsis Paganis apud *Ovidium*: (a) *Tunc soror nati, genitrixque vocabere fratris? Nec, quod confundas & jura & nomina, sentis?* Et quia *hac turpitudo* in ipso effectu durat, foretque *perpetua*, ex traditis supra ejusmodi matrimonium non modo est jure naturæ *illicitum*, sed etiam *invalidum*, ac *nullum*. Matrimonium, sorores inter & fratres, non est jure naturæ *irritum*. *Patet* 1. Quia cessat tanta officiorum confusio, & incompossibilitas. 2. Quia hac ratione propagatum initio fuit humanum Genus. 3. Quia *adsunt exempla in Abrahamo* respectu *Saræ*, & *Thamare*, respectu *Ammonis*, dicente: *non negabit me tibi*. An sit naturæ jure illicitum, seu *extra casum necessitatis* prohibitum, eo quod evitari non possit officiorum quædam saltem confusio, ut vult *Heineccius*, suo loco determinabimus. Cæteros gradus quod attinet, jure *naturæ permissi* sunt. Nonnulli Authores ex protestanticis etiam de cultu interno *respectu DEI*, de fornicatione interna *respectu sui & proximi*, controversiam movent: sed hæc, uti & alia plura, *ex nostro principio* definiemus in locis propriis. Hæc *de applicatione* nostri principii in ordine ad ejus veritatem comprobandam hic dicta sufficiant.

Confirmatio principii negativa per solutionem replicarum. Hic conceptus satis est clarus, & succinctus.

Quæritur VII. Quomodo hoc ipsum principium stabilitur argumento petito a dissolutione replicarum, quæ forsitan ab Adversariis opponi possent?

℞. I. *Opponi posset* 1. Hoc principium videtur *minus planum & liquidum*, uti vel ex deductionibus, magis quam par est operosis, colligitur: ergo caret proprietate *claritatis ac evidentiæ*. 2. Videtur succinctius poni posse, dicendo: illud *omne* jure naturæ esse prohibitum, vel præceptum, *quod difforme, vel conforme amori, ad felicitatem naturæ rationali propriam necessario*: ergo caret proprietate *brevitatis*. Sed

Saltem negative, quia clarior haberi nequit.

Contra est 1. Si principium hoc est *minus pellucidum*, proferatur splendidius, *sed debitis proprietatibus convestitum*, & erit a nobis protinus susceptum cum plausu: profecto tale hactenus nec nobis excogitare licuit, nec excogitatum ab aliis legere contigit. An abstrusum tantopere est axioma? *Ut sis felix, ama; assequere finem per debitum amorem. Beatitudinis supernaturalis principium fundamentale est amor supernaturalis: ergo & beatitudinis naturalis est amor naturalis*. Detur disparitas.

Et brevior in substantia concordet.

Contra est 2. Seu principium istud breviore, seu longiore peripheria circumscribatur, parum refert, modo servetur *amoris debiti, quia necessario requisiti*, substantia: nam *claritas* hic potior est *brevitate*. Cur amorem *debitum* exprimamus, ratio est juxta dicta, ut amorem non *qualemcunque* naturalem, sed *amorem æquitatis*, tanquam juris naturalis fundamentum distinctivum, exprimeremus. Unde nobis neutiquam invitis vario modo, sed *quo ad substantiam eodem*, exprimi potest conceptus, v. g. *Fac, vel omitte ea, quæ ad felicitatem naturæ rationali naturaliter debitam, mediante amore* necessa-

* Veluti in nuptiis *Hersili*, & *Marulla*, de quibus vetus epigramma:

Hersilus hic jacet, mecum Marulla quiescit,
Quæ soror & Genitrix, quæ mihi sponsa fuit,
Me Pater e nata genuit, mihi jungitur illa,
Sic soror & conjux, sic fuit illa Parens.

(a) Metam. 10. v. 9. inducens *Myrrham* loquentem.

necessario erga DEUM, te ipsum, & proximum, vel facienda, vel omittenda sunt. Item: *quæ ex amore erga DEUM, te ipsum, & proximum tanquam medio necessario ad felicitatem, naturæ rationali propriam, facienda, vel omittenda sunt &c.*

II. *Opponi posset* 2. Sunt multa *conformia*, vel *difformia amori*, in ordine ad felicitatem publicam requisito, & tamen neque sunt *præcepta*, neque *prohibita jure naturæ*; ergo conceptus non convenit *soli*. A. Patet: V. G. Fuisset conforme amori erga proximum, seu Rempublicam, ut *clandestina matrimonia* jure naturali vetita essent, atque invalida, propter infinita, quæ secum trahunt incommoda, & sic de aliis, quæ non nisi jure positivo præcepta, seu prohibita sunt. Sed

Multa quidem sunt conformia amori, nec tamen præcepta jure naturæ.

Contra est. Sunt multa *conformia*, vel *difformia amori* erga proximum, seu Societatem humanam *qualicunque*, & ad felicitatem publicam *quomodocunque* requisito. C. Sunt conformia, vel difformia amori *naturaliter debito*, hoc est, ad felicitatem publicam *absolute necessario*. N. Amor Societati humanæ necessarius, adeoque naturaliter debitus, se non extendit, nisi ad felicitatem, qua sine natura rationalis, seu Societatis humanæ status foret *positive* defectuosus, quod non fieret per matrimonia clandestina, etsi valida, ut patet. *Ratio est*: quia etsi multa, siquidem forent jure naturæ *præcepta*, vel *prohibita*, bono publico pro semper fuissent valde proficua, nihilominus haud erat *commodum* Generi humano, obrui velut legum naturalium *immensa mole*. Unde magis expediebat, ea solum esse jure naturæ prohibita, vel præcepta, quæ essent conformia, vel difformia amori erga DEUM, seipsum, & proximum, in ordine ad felicitatem, Societati humanæ *absolute debitam*, *necessario*, sic ut cuivis nota esset obligatio naturalis, ulteriora vero, magisque recondita, *quo ad majorem, minoremve vitæ, statusque publici utilitatem*, dispositioni humanæ relinquerentur.

Quia tantum sunt conformia amori qualicunque, non absolute necessario ad felicitatem: hominis propriam.

III. *Opponi posset* 3. Sunt quædam prohibita *jure naturæ*, etsi conformia amori, vel sibi, vel Communitati naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem vitæ necessario: ergo conceptus non convenit *omni*. A. Patet 1. In vindicatione sui privata. 2. In occisione hominis improbi, vel tyrannice regnantis, facta propria authoritate. 3. In mendacio, conservandæ Reipublicæ gratia prolato. Sed

Sunt quædam prohibita, etsi conformia amori, sed tantum qualicunque, privato, & per accidens in casu particulari, cum principium amoris respiciat felicitatem universalem.

Contra est: Sunt aliqua *prohibita*, etsi conformia amori, in ordine ad felicitatem propriam vel publicam necessario, & hoc *per se*, & *universaliter loquendo*. N. Et hoc *per accidens*, ac *in casu quodam particulari*. T. A. Et N. Suppositum, quod jus naturæ respiciat id, quod in uno alterove casu *per accidens*, & non potius, quod *universaliter*, & *plerumque* expedit ad felicitatem, seu publicam seu privatam. *Unde ad 1. & 2.* Etsi, *loquendo* extra *statum mere naturalem*, hoc est, *supposita quadam societate*, vindicatio sui privata, occisio hominis improbi, vel tyranni, *in casu particulari* videri posset haud esse difformis amori debito, & ad felicitatem propriam vel publicam requisito; nihilosecius, spectata depravatæ naturæ conditione, hominum judiciis, amore sui & proximi odio excæcatis, nimiaque temeritate in transversum actis, ejusmodi jus, seu licentia universalis foret *nimium periculosa*, *absolute perniciosa* amori debito, & ad felicitatem, tam propriam quam publicam *simpliciter* necessario: ergo ejusmodi licentia jure naturæ est merito *absolute* prohibita. C. Liquet ex ratione supra allata: siquidem jus naturæ respicit potius utilitatem *communem*, eamque merito præfert *particulari*: unde est mere *per accidens*, quod *in casu particulari* homo privatus, vel etiam Respublica cogatur sustinere incommodum, quod *utilitati communi* merito subordinandum. Eadem est ratio *de mendacio*: nam uti recte ratiocinatur *Pallavicinus noster*: (a) *cum humana Societas sermone*

(a) Phil. mor. seu de bono L. 1. c. 21. f. m. 38.

mone, veluti præcipuo adjumento, juvetur; cum ejusdem veritate deliberationes cunctæ, judicia, & negotia universa regantur; cum omnis mortalium rerum procuratio ab eadem dependeat, præstat, ut eventu nullo mentiri liceat, alioquin semper auditor jure verebitur, ne tum forte in eo eventu, in quo mendacium innocens est, loquutor aut re, aut opinione versetur.

Quædam, naturæ jure præcepta, sunt absolute conformia amori, Non quidem qualiscunque, Suique ipsius privato,

IV. *Opponi posset* 4. Cum *Puffendorfio*. (a) Sunt aliqua *jure naturæ* debita, quin tamen sint conformia amori *proprie* tali: ergo conceptus necdum convenit *omni*. A. P. Juris naturæ est, *æs alienum exsolvere*, & alia ex obligatione perfecta præstare, quin tamen hæc præstari dicantur *ex charitate*.

2. Amor est *virtus*, ad quam nemo cogi, vel externa obligatione obstringi potest: ergo male assumitur *pro fundamento juris naturalis*.

3. A nobis pro fundamento substernitur *amor sui*: atqui, teste *Puffendorfio, inter dogmata, ob quæ Hobbesius tantopere vapulat, est vel præcipuum, quod amorem sui, velut fundamentum, legi naturali substraverit*. Sed

Sed amori justitiæ,

Contra est ad 1. N. A. Ad P. D. Quin hæc præstari dicantur ex amore qualicunque *benevolentiæ*, vel *amicitiæ*. C. Ex amore *æquitatis naturalis*, fundato in exigentia, seu debito, etiam justitiæ qua tali proprio. N. Nostrum fundamentum est *amor æquitatis naturalis*, quæ *in motivo formali* convenit suo modo cum *justitia*, uti est *virtus specialis*.

Ut est virtus obligationis externæ.

Contra est ad 2. D. Amor *qualiscunque* & *qualitercunque* sumptus. C. Amor *justitiæ*. *Subdist.* Est virtus incapax obligationis externæ. N. Capax. C. Nunquid præcepta decalogi sunt præcepta naturalia, & præscribunt officia *perfecta*, ut vocant, seu fundata in *jure* etiam *coactivo*, & tamen ipse Servator pro illorum *principio* adstruxit *amorem*, exclusivum læsionis alterius, & junctum proposito, cuivis suum tribuendi, hoc est, *amorem justitiæ*. Inde denuo repetendum, quod supra ex *Suarezio* (b) adduximus, nempe etiam virtutes posse esse *suo modo* materiam legis naturalis, quatenus quandoque datur obligatio naturalis *quo ad earundem exercitium*, id quod *de amore, in ratione motiva justitiæ fundato*, principaliter intelligendum.

Et subordinationis debitæ capax.

Contra est ad 3. *Hobbesius* vapulat, quod pro principio juris naturalis adstruat *amorem proprium*, eumque *solum*, non *subordinatum* amori Divino Creatoris, & publico Communitatis humanæ; item quod adstruat amorem proprium, velut unice regulantem officia, proximo adhibenda, *cum tamen amor ille nostri, ne in devia abeat, neve societatem humanam perturbet, potius per officia erga alios temperandus sit*, uti recte animadvertit *Puffendorfius*.

Amor cuivis debitus in ordine ad felicitatem possidendam exhibitus est principium universale.

V. *Opponi posset* 5. Amor DEO, sibi, & proximo naturaliter debitus, non *est universaliter* fundamentum *congruum*, ne dicam, *necessarium* ad felicitatem, naturæ humanæ propriam seu singulis, seu omnibus communem: ergo non est *principium juris naturalis*, intenti unice ad felicitatem, tanquam finem. A. P. 1. Potest aliquis cuivis amorem debitum exhibere, & tamen per omnem vitam miserrime vivere, uti patet satis ordinaria experientia.

2. Patet in casu, quo quis, ne contraveniat *juri naturæ* v. g. Creatorem inhonorando, cogitur perdere bona fortunæ, vitamque ipsam: id, quod procedit, *etiam respectu Reipublicæ*, si tyrannus eidem minaretur excidium, nisi Deos admitteret &c. Sed

Per se loquendo, & saltem respectu felicitatis substantialis.

Contra est: Amor non est *universaliter congruum*, ne dicam, *necessarium* medium in ordine ad felicitatem, naturæ rationali *substantialiter*, seu *formaliter* propriam, N. Non est *congruum*, seu *necessarium* medium, in ordine

(a) L. 2. de legibus c. 7. n. 12.
(b) in spicilegio J. N. c. 1. §. 17.

ordine ad felicitatem naturæ rationali tantum, *integraliter*, seu *materialiter propriam*. *Subdist.* Et hoc *per accidens*, ratione amoris naturaliter debiti, ex delicto hominum neglecti. C. Et hoc *per se*, ratione principii, seu juris naturæ. N.

Constat ex dictis supra, quod *felicitas substantialis* Naturæ rationalis non consistat *formaliter* in bonis corporis, quia anima inferioribus; non in bonis fortunæ, quia auferibilibus; nec in animi bonis, quia neque puris, neque satiativis; sed *in cognitione & amore DEI naturali* inauferibili, & saltem post mortem *formaliter* beante. Hinc licet a natura intendatur felicitas quoque temporalis, atque corporea, non tamen intenditur nisi *materialiter*, tanquam pars integrans; *secundario* & cum debita subordinatione ad pacem, cum DEO Creatore conservandam, quæ, tanquam felicitas *substantialis*, a Natura *principaliter* ac *primario* est intenta. Ex quo fluit, quod si amor, cuivis debitus, conservando jura naturæ, observaretur ab hominibus cunctis, frueretur humanum Genus beatitate quadam naturali, tam *formaliter*, quam *integraliter* perfecta; pace quidem cum DEO, *veluti felicitate substantiali*; pace secum ipso, & proximo *tanquam felicitate integrali*, seu beatitudinis complemento. Quia vero a plurimis negligitur *amor debitus*, ac ad felicitatem integraliter perfectam *necessarius*, proculcatis naturæ juribus, in nostra potestate non est felicitas integralis, quia dependens ab arbitrio hominum, ac *auferibilis*, manente tamen semper salva felicitate *substantiali*, quia *independente*, ac *absoluta*, etiam per mortem *inauferibili*. Unde

Ad 1. Potest aliquis amorem, cuivis debitum, exhibere, & tamen miserrime vivere, miseria exclusiva felicitatis *substantialis*, naturæ rationali *formaliter* propriæ. N. Miseria exclusiva felicitatis *integralis*, aliena culpa, *& per accidens* auferibilis. C. *Quia independens, ac inauferibilis.*

Ad 2. & 3. Negatur suppositum, quod in utroque casu amor hujusmodi, seu a subdito Reipublicæ, seu a Republica DEO Creatori debitus, non sit medium *absolute necessarium* in ordine ad felicitatem, naturæ rationali præfixam, puta, *pacem cum DEO Creatore*, quæ sola felicitas *vera est*, quia *sola substantialis*, naturæ rationali *formaliter propria*, *independens*, & *inauferibilis* a malitia aliena, *satiativa*, & *sufficienter præmiativa*, saltem post mortem, abstrahendo ab immortalitate animæ, prout denotat præmium *æternum*, vel pœnam *æternam*. Unde si tyrannus minitaretur excidium Reipublicæ; vel si per Dæmones immineret interitus toti Societati humanæ, casu quo DEUS permitteret, ferendus foret.

Et ex his *casibus evidenter* patet finem *primarium*, & *substantialem*, a Creatore Naturæ rationali præfixum, *nec esse*, *nec esse* etiam *posse* felicitatem quamdam *merissime temporariam Reipublicæ*, *vitæ hujus terminis conclusam*, ultra objecta utilitatis cujusdam corporeæ, & per mortem auferibilis, non extensam, quia ex tali fine, *evidenter manco*, *& imperfecto*, manifeste flueret, homines naturalis juris observantissimos, plerumque fore infelicissimos; contra vero naturalium legum quam maxime incurios, fore felicissimos; illos fore destitutos debito præmio, hos debita pœna, id quod *evidenter* repugnat primis naturæ principiis, justitiæ, & providentiæ Creatoris, tanquam fundamento omnis honestatis. *Qua est finis primarius, natura rationali a Creatore præfixus.*

VI. *Opponi posset* 6. Vel nostrum principium adstruit amorem, *simpliciter* requisitum in ordine ad felicitatem cuivis *peculiarem*, vel *communem* toti Generi humano; neutrum potest dici: non primum, ut patet ex dictis supra de vindicatione sui propria. Non secundum: quia multa sunt jure naturæ prohibita, etsi non repugnent amori, ad commune bonum totius Generis humani necessario. V. G. *Occisio sui ipsius*, *fornicatio interna*, *mollities*, *blasphemia &c.* Sed *Amor, naturaliter debitus, habet pro fine felicitatem, omni homini tam collective quam distributive propriam, ac communem, debito tamen modo subordinatam.*

Con-

Unde quæ repugnant immediate singulis, distributive sumptis, mediate cedunt quoque in præjudicium Communitatis.

Contra est: Nostrum principium adstruit felicitatem naturæ humanæ propriam, sive natura consideretur *distributive* pro singulis, sive pro omnibus *collective*, eo quod utroque sensu intendat *felicitatem communem*, cum subordinatione tamen naturaliter debita, sic ut bonum singulorum postponat publico, utrumque bono DEI, in cujus amore consistit *felicitas substantialis*. Cæterum omne, quod naturæ legibus adversum, sicuti repugnat amori tam DEO, quam sibi, & proximo naturaliter debito, ita & contrariatur amori, ad felicitatem naturæ rationalis, tam privatam quam publicam necessario, *etsi non eodem modo;* nam blasphemia repugnat *immediate* amori, tam ad suam, quam ad Reipublicæ, cujus membrum est blasphemans, felicitatem necessario. Fornicatio interna, mollities &c. repugnat *immediate* amori, sibi naturaliter debito; *mediate* amori Creatoris, & Reipublicæ, ad cujus præjudicium inclinat, uti ostensum supra. Occisio sui ipsius *immediate* repugnat amori, sibi naturaliter debito in conservatione sui, contra quam agit ex perversa phantasia, mortem, tanquam minus malum (etsi naturaliter maximum sit) eligendo, & stulto furore sibi adimendo vitam, quam recuperare ablatam nequit. Repugnat *mediate* amori, Creatori naturaliter debito, usurpando dominium vitæ, & mortis, soli DEO reservatum. Repugnat *mediate* ipsi quoque Reipublicæ, eo quod autochiriæ usurpata, & promiscua facultas diminuat numerum civium, inferatque injuriam Societati humanæ, & sic de aliis.

Confirmatio principii negativa per rejectionem aliorum principiorum.

Quæritur VIII. Quomodo hoc ipsum principium roboratur omnium validissime argumento altero negativo, per rejectionem aliorum principiorum?

℞. *Hoc modo*: nequit afferri in medium principium juris naturalis dignoscendi *exactius*, & proprietatibus requisitis *conformius*: ergo hoc cæteris præferendum, A. Indiget fusiore apodisi. Unde fit

§. 2.

§. II.

De alienis principiis.

De multiplici principio dignoscendi juris naturalis, ab Authoribus variis assignato.

De principio convenientiæ vel disconvenientiæ in ordine ad felicem statum naturæ humanæ. Cui jungitur alterum hominis hypothetici.

Quæritur IX. Quale principium cognoscendi juris naturalis ex hactenus assignatis per varios Authores, verosimilius, scopoque naturali propinquius?

℞. I. Id, quod penes Theologos, & Jureconsultos orthodoxos hactenus receptum, quo statuerunt *pro fine bonum universale totius naturæ humanæ;* pro principio *convenientiam*, sic ut illud sit *præceptum*, vel *prohibitum* jure naturæ, *quod ad felicem statum naturæ humanæ simpliciter expedit esse præceptum, vel prohibitum, licitum, seu illicitum*. Quia autem redit quæstio, unde quivis dignoscat, quidnam *simpliciter expediat*, vel non *expediat?* alteram junxere regulam, dicentes: *id omne simpliciter expedire, vel non expedire, in cujus licentiam, vel prohibitionem homines consensissent, si ante omnem casum particularem ab Authore naturæ requisiti suffragium tulissent*. Rationem assignant 1. Quia prior regula desumpta *est ab intrinseco* fine legis naturalis, qui est *felicitas naturæ rationalis*. 2. Quia ejusmodi *homo abstractus* nil judicasset, nisi ex hoc fine, puta, *bono universitatis*, cum bonum communitatis sit bonum etiam singulorum, & vicissim. 3. Quia in applicatione neutra regula fallit. Accedit authoritas maxima Theologorum, & jure consultorum ex Orthodoxis: nam ita *Haunoldi*, *Palavicini* cum Theologis, *Francisci Schmier*, *Placidi Pocken*, *Antonii Soll*, *Sigismundi Stapfii* cum Jureconsultis pluribus.

Non satisfacit principium, quia caret proprietatibus requisitis.

℞. II. *Non satisfacit hoc principium*. P. Caret proprietatibus requisitis: ergo. *A.* P. 1. Quia non est principium *notum secundum se:* nam redit

dit quæstio, *quidnam simpliciter expediat, vel non expediat ad felicem statum naturæ humanæ?* Unde hi ipsi Authores, quæstioni huic ut satisfaciant, *judicium hominis hypothetici*, velut alteram regulam, subjungunt. Abs re non est animadversio *Christiani Thomasii*: (a) Hic, postquam proprietates, ad ejusmodi principium requisitas, adstruxisset, subdit: rides forte tantum apparatum, & in sinu gaudes, quod facili negotio te putes invenisse, quod hic quærimus. Quid enim aliud erit, cogitas, quam *fac ea, quæ necessario conveniunt cum natura hominis rationali; & quæ eidem repugnant, omitte*. Patet igitur principii *veritas, adæquatio, & evidentia*. At compesce gaudium. Omnes quidem convenientiam crepant; at quid sit *convenientia* cum natura hominis rationali, hoc opus, hic labor est. *Connexio* quidem ipsius principii *cum primo principio practico, honestum est faciendum*, evidens est; sed *connexio conclusionum* cum ipso principio *in obscuro* posita est, v. g. *atqui servatio pactorum convenit; homicidium disconvenit*. De paraphrasi autem, quam singuli dant, querendum, *quod veritas lateat in puteo*: una cum veritate igitur & *adæquatio*, & *evidentia* est abscondita. Ita ille.

A. P. 2. *Non est unicum*, sed duplex; neque omni ex parte *verum*, quia nixum judicio hominis ficti, ac hypothetici; & denique nec est *intrinsecum*, saltem secundum alteram regulam, ut patet, contra Apostoli scitum, quo edixit, normam juris naturalis non extra hominem esse indagandam, sed in ipso homine, utpote cujus cordi sit inscripta. Nempe plus non satisfacit *hoc hypothetici hominis judicium*, quam apud Philosophos, differentiæ specificæ indagatores, *judicium prudentum*. Hinc conformius ad scopum, ni fallor, illa *convenientia* ad finem, seu *felicitatem* naturæ humanæ, explicatur *per amorem*, a natura homini inditum, quia *ad felicitatem* necessarium, quam judicium hominis, in idea *Platonica* abstracti, & in consilium a Creatore DEO adhibiti.

A. P. 3. Non est *satis proprium, ac adæquatum*. Nam si *felicitas* humani status non denotat *pricipaliter* bonum *substantiale*, rationali naturæ *primario* proprium, quod consistit *in cognitione & amore Creatoris*, saltem in altera vita *proportionaliter*, hoc est, ad naturæ exigentiam satiativo, atque *inauferibili*; sed præcise indicat *bonum naturæ* humanæ *universale* quidem sed mere *integrale*, hujus vitæ termino clausum, adeoque *auferibile* (prout *communiter* intelligunt Politici etiam orthodoxi) principium non erit *adæquatum*: nam homo, *jure naturæ obligatus*, ad se, suaque omnia consecranda pro communi salute Reipublicæ; Respublica, *jure naturæ obligata*, ad consecrandam felicitatem omnem temporalem pro cultu, uni Creatori debito haud deferendo, foret destituta fine, seu felicitate a naturæ jure præfixa, sic ut juris naturalis observantissimi forent plerumque infelicissimi, ejusdem quam maxime incurii essent felicissimi, frustrato naturæ fine, id quod neutiquam dicendum, vel admittendum. *Nec videtur esse satis proprium, & adæquatum.*

R. III. In eandem prope viam abit *Balthasar Wernherus*, author recentissimus ex Protestanticis, dum pro principio asserit *convenientiam, vel disconvenientiam cum natura humana necessariam*, quam hoc duplici axiomate declarat: *quidquid ita comparatum, ut si ab omnibus hominibus omitteretur, Generi humano pereundum esset, illud per legem naturæ est a DEO præceptum. Et quidquid ita comparatum est, ut si ab omnibus hominibus fieret, Generi humano pereundum esset, illud a DEO naturaliter prohibitum.* *Et explicatio Wernheri insufficiens.*

Addit Sirbrandus (b) *tertiam regulam, quod, quidquid ita comparatum non sit: illud sit indifferens, ac licitum. Fundamenta* hujus principii afferunt.

1. In-

(a) In instit. Jurispr. Div. L. 1. c. 4. n. 6. f. m. 122.
(b) In dissert. de principiis Nat.

1. Insufficientiam hominis ad sui conservationem sine aliorum ope. 2. Finem, a Creatore humanæ naturæ præfixum, conservationem sui & salutem communem. 3. Æqualitatem naturæ in omnibus, adeoque quod in ordine ad hunc finem a DEO prohibitum, vel præceptum toti naturæ, id singulis hominibus prohibitum, vel præceptum censeri debeat. Atque hoc principium, ajunt, ex levi consideratione ipsius naturæ esse *evidens;* in applicatione apparere *adæquatum &c.* Sed

Quia & ista non reddit principium proprium, & adæquatum.

Contra est 1. Hoc principium non est *sufficiens*: nam sistit in conservatione humani Generis, & salute mere externa, vitæ termino conclusa, qui finis naturæ est solum inadæquatus, & minus principalis, ut supra diximus. 2. Non est *principium proprium*, & *adæquatum*: nam sequeretur, *agriculturam* naturæ jure præceptam; *cœlibatum* naturæ jure prohibitum, & sic de aliis, id quod certo falsum.

Principium socialitatis, sæpiuspere deprædicatum a Protestanticis.

Quæritur X. Quod alterum principium, ab Authoribus, maxime protestanticis, adornatum, & adoratum?

℟. I. Famosa *socialitas*, quam *Hugo Grotius* velut concepit; * enixus est *Puffendorfius*; ** de fonte levarunt *Christiani Thomasii*, *** *Bœcleri*, **** *Nicolai Hertii*, *Ryssclii*; a contradictionibus vindicare conati sunt *Immanueles Weberi*, *Joannes Geilfusii*; in triumphum duxere *Vitrarii*, *Bohmeri*, *Friderici Ludovici*, *Henningii*, aliique passim Acatholici, exceptis non paucis, quos inter illustris *Leibnitius*, *Kemmerichius*, *Heineccius*, *Mevius*, *Coccejus*, *Kestnerus*, *Groningius*, aliique, ut nihil dicamus de iis, qui mox initio hunc fœtum, *velut monstrosum*, rejecere, uti in fatis *Puffendorfiani* hujus partus supra jam recensuimus.

Cui, quæ conveniunt, præcepta; quæ disconveniunt, prohibita.

℟. II. Pro principio cognoscendi juris naturalis hanc regulam statuit *Puffendorfius*: (a) *cuilibet homini, quantum in se, colendam, & conservandam esse pacificam adversus alios socialitatem, indoli & scopo Generis humani in universum congruentem*. Inde deducit *Thomasius* hoc axioma: (b) fac

---

* *Hugo Grotius* in prolegomenis §. 7. & 8. postquam ex Philosopho adstruxisse homini *appetitum societatis excellentem*, cujus instrumentum est *sermo*, subdit: *hæc vero societatis custodia, humano intellectui conveniens, fons est ejus juris, quod proprie tali nomine appellatur, quo pertinet alieni abstinentia &c.*

** *Puffendorfius* de J. N. & G. L. 2. c. 3. §. 15. f. m. 197. Ex hisce positis facile est *fundamentum legis naturalis* invenire. Scilicet manifeste apparet, hominem esse animal, *sui conservandi studiosissimum, per se egenum*, sine sui similium auxilio servari *ineptum*, ad mutua commoda promovenda *maxime idoneum*, idem tamen sæpe malitiosum, petulans, facile irritabile, ac ad noxam inferendam promptum, ac validum. Ejusmodi animali, ut salvum sit, necessarium est, ut sit *sociabile*, id est, ut conjungi cum sui similibus velit, & adversus illos ita se gerat, ut ne isti ansam accipiant eum lædendi, sed potius rationem habeant ejusdem commoda servandi, aut promovendi &c.

*** *Thomasius* in Instit. Jurisp. Div. L. 1. c. 4. *Status* norma legis est; lex norma actionum, n. 34. Ratio hominis in cogitatione consistit; *cogitare est ratiocinari*, ratiocinari vero non possumus, *nisi per verba*. n. 52. ut multa paucis contraham: ratio absque sermone non est, sermonis extra societatem nullus usus, nec ratio citra societatem se exerit. n. 54. Igitur cum hominem rationalem dicimus, idem est, ac si dicamus *socialem*. *Socialitas* vero est inclinatio communis, toti humano Generi a Deo indita, vi cujus desiderat vitam cum aliis hominibus *beatam*, & *tranquillam*. Cur vero tranquillam? Quia in statu turbulento, qua tali, non ratiocinamur. A posteriori sententiam nostram probamus, *quoniam homo citra societatem non potest esse beatus &c.* Manet igitur inconcussum, naturam hominis *rationalem* eandem esse ac *socialem*, & consequenter per convenientiam cum natura rationali intelligi convenientiam cum societate hominis &c. Ita ille: atque jejunam hanc perissologiam Author hic obtrudit, ut veritates apodicticas: sed meliore jure eidem opponas: *haene connexio conclusionum tam evidens, ut fere palpari possit?* n. 6. *An non de periphrasi hac querendum, quod veritas lateat in puteo?* n. 8. *An non abscurum exponitur per aeque abscurum?* n. 15.

**** *Bœclerus* in *Grotium*. Hanc ergo *societatis custodiam*, seu appetitum societatis ordinatæ, instructamque naturalem, recte *Grotius* juris naturalis *originem*, *fontem*, ac *principium* fecit, seu magis hoc juri naturali fundamentum substravit. Nam sicut ad talem societatem Deus homines condidit, natura instruxit, ratio deduxit, oratio copulavit, ita si fingeretur status hominum extra societatem, ille non humanus esset, nec naturalis, & sic omnis coaguli, ut omnis juris, expers.

(a) Brevius in L. de officio hominis c. 3. n. 9. *Cuilibet homini, quantum in se est, colenda & servanda societas: omnia, quæ ad istam socialitatem necessario, & universim faciunt, jure naturali præcepta*; quæ eandem turbant, aut abrumpunt, *vetita* intelliguntur. Ita *Puffendorfius*.

(b) L. c. n. 64.

fac ea, quæ necessario conveniunt cum vita hominis sociali; & quæ eidem repugnant, omitte. Vel ut Paraphrastes *Weberus*: *quidquid cum socialitate convenit, id est juris naturalis, & contra, si contra.*

Ratio est, hominis impotentia ad se conservandum sine aliorum ope.

℟. III. *Demonstrationes afferunt* 1. *A priori*. Quia homo est animal tam conservandi *sui studiosum*, quam *impotens* sine similium ope; tam *idoneum* ad promovenda mutua commoda, quam ad impedienda *malitiosum*: ergo inferunt, ut homo sit salvus, & sospes, socialitatem amet, & socialitatem quærat, necesse est; neve sua malitia sociorum indignationem sibi conscifcat, legem de colenda societate præfixam habeat, opus est: quidquid ergo socialitati confert, ad objectum juris socialis, seu naturalis, referendum est.

Loquela ad communicationem mutuam a creatore indita.

2. Creator DEUS soli inter animalia homini sermonem indulsit, quia eundem non solum, sed socium esse voluit, atque adeo facultate communicandi, & negotiandi cum hominibus præditum: ergo socialitas est fundamentum.

Natura ipsa ad socialitatem instructa.

3. Juxta Philosophum homo est animal *natura sua civile, seu sociabile*, uti testatur experientia, generandi, & irascendi facultas, principia practica, * conatus juvandi alios, quæ omnia forent frustranea, nisi ad societatem homo natus esset: ergo quod est ordinatum ad vitam socialem hominis, est conveniens naturæ homini: ergo socialitas est genuinum principium juris naturalis.

Proprietates huic principio convenientes.

4. *Confirmatur a posteriori*: Hoc principium *est verum*, ut patet; est *evidens*, nam *in sensus incurrit*, ut vult *Weberus*. Si enim quæstio sit de actione aliqua, an juri naturali conveniat, nec ne? non majori aliqua evidentia id ostendi potest, quam si exemplo paucorum videas, an ad morem communem & mutuum, id est, ad socialitatem conservandam ea sit idonea, vel non? unde de habitu ejus ad universam hominum societatem facile licet argumentari. Evidentiam paulo aliter ob oculos ponit *Thomasius*: (a) *Si DEUS voluisset hominem non ea facere, quæ cum socialitate ejus conveniunt, non voluisset rationalem: at homo irrationalis involvit contradictionem*. Connexio conclusionum est *evidens* cum primo isto principio: nam quando v. g. quæro, quomodo *homicidia, furta &c.* repugnent socialitati? *evidenter* respondeo, quia ea turbant tranquillitatem communem totius Generis humani. Similiter quando quæro: quomodo *pactorum observatio* necessari oconveniat cum socialitate? evidens est responsio, quia si ea non servarentur, turbaretur eadem tranquillitas. Inde infert *Fridericus Ludovici*: *hoc principium est ad captum omnium gentilium; dissentientes autem tale proferre non possunt*. (b)

3. *Est proprium disciplinæ*, ac velut *domesticum*, ut loquitur *Weberus*: quia ex dictamine rectæ rationis depromptum. 4. *Est adæquatum & sufficiens*: quia omnia officia hominis, etiam erga DEUM, & seipsum, *saltem a posteriori* & *indirecte*, exinde demonstrari possunt.

Sed illa impotentia, etsi magnam, non tamen absolutam inducit societatis necessitatem, etiam pro singulis.

Quæritur XI. Quid contra rationes hujus principii excipiunt Puffendorfii Antagonistæ?

℟. I. *Ad* 1. *Distinguunt*. Et illa impotentia se conservandi; illa malitia nocendi; illa indigentia alieni auxilii, per hypothesin *Puffendorfianam* tantopere exaggerata, est tanta, tamque innegabilis, ut inferat necessitatem *absolutam* colendæ, & iucolendæ societatis pro singulis. ** N. ut infe-

* Qualia sunt *honeste vivere*, *neminem lædere*, *jus suum cuique tribuere*, *quorum extra societatem nullus est usus*, uti ait *Vitriarius* in Proleg. Instit. juris Naturæ & Gentium. Quasi vero extra societatem nulla foret *vita honestas*.

(a) L. c. n. 66. 167. (b) In doctr. juris naturæ c. 4. §. 25.

** *Thomasius* L. 1. c. 3. n. 84. adstruit homini *quo ad corpus* imbecillitatem, non modo animalibus brutis majorem, sed & tantam, ut *necessario* periret, si alii homines *obligati* non forent, ut ipsi succurrerent; *in animo* majorem pravitatem nocendi aliis, quam sit in bestiis.

rat necessitatem *indeterminatam* colendæ cujusdam societatis, saltem conjugalis, *pro toto Genere humano*. C. Cum nec societas, saltem singulis præcepta sit; cum innumeros videamus, solitariam vitam, tantopere haud incommodam, ducere; cum neque ii, qui in societate sunt, cum solis sociis habeant, quod agant, sed etiam DEO, sibique debita exhibere officia debeant, socialitas *nec proprium*, nec *adæquatum* principium dici potest, ex quo objecta juris naturalis, *recte* & *universaliter*, deduci queant.

Uti neque sermonis capacitas, & naturæ cetera dispositio.

Ad 2. & 3. *Denuo distinguunt*. Et illa sermonis, & communicationis capacitas; illa naturæ dispositio, & nativa inclinatio ad societatem mutuam &c. evincit aliquam societatem, nempe conjugalem, esse *absolute* necessariam, & *necessario* colendam *a Genere humano*. C. Aliam quamdam, humano Generi communem. *Subd.* Esse necessariam *ad melius esse*, seu admodum *conformem naturæ*. C. In alio sensu. N. Omnis *Puffendorfiana* paraphrasis plus non evincit, quam societatem (supposito decreto DEI de propagatione, & multiplicatione humani Generis) esse naturæ rationali necessariam *in genere*, *suo modo*, & *consequenter*, nempe ut ista societas rite instituatur, opus esse legibus tum naturalibus, tum positivis, universalibus & particularibus.

Neque evidentia hujus principii convincit ipsum Thomasium.

Ad 4. Ajunt *evidentiam* hujus principii, quam affert *Thomasius*, esse admodum profundam *in puteo*, si ejus phrasibus uti fas est. Unde est, quod nimia hujus principii *Puffendorfiani* evidentia convictus & ipse, id tandem, *ut multis difficultatibus expositum*, repudiarit. * Cæteris proprietatibus, an socialitas merito gloriari possit, paulo pressius disquirendum. Unde

Unde principium socialitatis est proprietatibus debitis destitutum. Non enim est primum, quia ortum ex amore sibi naturaliter debito.

Quæritur XII. Quid, absolute loquendo, de socialitatis principio sentiendum?

℞. I. *Est principium proprietatibus debitis destitutum, adeoque illegitimum*. P. 1. Non est *principium primum*. Nam *socialitas*, seu *inclinatio naturalis* ad vitam socialem, in ordine ad obtinenda exinde commoda, fluit, *tanquam effectus*, ex amore sibi naturaliter debito, quia ad felicitatem naturæ humanæ propriam, hoc est, *ad conservationem sui*, & *propagationem speciei simpliciter necessario*: ex quo deducimus *socialem vitam*, saltem *conjugalem*, seu societatem familiæ esse *de jure naturæ* præceptivo, sed indeterminato, hoc est, non quidem singulos, sed humanam speciem obligante. Porro societas familiæ, sicut est medium *necessarium* ad felicitatem naturaliter debitam, ita est *sufficiens*, sic ut cæteræ societates, ad percipienda exinde majora commoda, initæ, respiciant *jus naturæ merissime concessivum*, utpote conformes quidem amori sui ipsius, sed tamen ad felicitatem, naturaliter debitam, *determinate* haud necessario. Supposita tamen ejusmodi societate, sese amplius exerit jus naturæ, non tamen mensurandum ex convenientia *cum socialitate*, sed *cum amore*, seu proximo, seu societati humanæ naturaliter debito, quia ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario. Jam sic: convenientia *immediata* in ordine ad felicitatem, naturæ humanæ propriam, notat principium *primum* juris naturalis, velut medii ad hunc finem intenti: sed convenientia *cum amore*, ad conservationem sui necessario, *est immediata*; convenientia *cum socialitate*, ad quam veluti medium, conservationi propriæ congruum, inclinat amor, *est mediata*: ergo illa, non ista notat principium *primum*. Quæ ratiocinatio sicut principium *socialitatis* infirmat, ita principium nostrum *de amore* confirmat.

2. Non

---

* *Fleischerus* in Inst. J. N. & G. L. 1. c. 6. §. 38. f. m. 176. *Quamvis illustris Thomasius in Jurisp. Div. sententiam de socialitate contra omnes dissentientium objectiones strenue tueretur, ipse tamen tam postea reliquit, postquam satis perspexit, multis ipsam difficultatibus esse expositam. Vid. ejus elementa J. N. L. 1. c. 6. §. 19. & seqq.*

Non est adæquatum quia non aptum ad eruenda, saltem directe, officia erga DEUM, & seipsum.

2. Non est principium *adæquatum*, quia haud aptum ad eruenda officia hominis *erga DEUM*, atque *seipsum*. Res clara est, habetque fatentem ipsummet *Puffendorfium*, qui hac de causa officia hominis *erga DEUM*, atque *seipsum*, a disciplina juris naturalis *male sequestravit*, & ad Theologiam moralem vel Ethicam remisit. Unde suppleturus defectum in libro de officio *hominis, & civis*, hæc officia ex socialitate, *saltem indirecte*, deducere annisus est, id quod *sufficere* male sibi persuasit; pejus aliis persuasum voluit. Notator *Weberus*, cum *ex ipsa divisione officiorum erga DEUM, seipsum, & proximum, quæ ex lege naturali homini incumbunt*, ut loquitur ipse *Puffendorfius*, principium socialitatis aperte *mancum* demonstretur. Sincerius scripsit *Thomasius*: (a) plures putant, ex principio socialitatis officia hominis *erga DEUM, & seipsum* deduci haud posse: *de officiis erga DEUM* facile concedemus, quæ *ad Theologiam*, non vero *jus naturale* pertinent: *officia* hominis *erga se*, proprie loquendo, non dantur, nam nemo sibi obligatus esse potest. Ita Doctor hic resolutus. Unde *Wernherus* protestanticus: (b) *Altera difficultas principii Puffendorfiani est, quod omnium, qui pro hac hypothesi pugnant, confessione officiorum erga DEUM necessitas, non nisi indirecte, ex eo fluat: atqui fundamentum, quod universæ morum disciplinæ substernendum est, ita perspicuum esse debet, ut quivis sanæ mentis directe omnia officia ex ea liquido cognoscere possit.* * Immo nec officia hominis erga alios *ex socialitatis principio* universim recte deduci (prout male indulgent *Puffendorfio* nonnulli ex Authoribus orthodoxis) ** ex eo probatur, quod Author pro socialitatis fine adstruat felicitatem mere externam, *integralem*, *non substantialem*, utpote hujus vitæ terminis conclusam; *non sufficientem*, quia *auferibilem*; non *adæquatam*, quia *partialem*, ac *minus principalem*, ut sæpe jam demonstravimus.

Non est principium proprium, quia juris Gentium cum jure naturæ confusivum.

3. Non est principium *proprium*: nam, uti per decursum clarescet, plura *Puffendorfianæ* socialitatis principia non tam *in necessitate naturæ*, quam *in libero humanæ constitutionis arbitrio* fundantur: unde est, quod *Puffendorfius* jus Gentium cum jure naturæ confundere sit coactus, uti infra declarabimus.

Non est principium verum & evidens quia nixum falsis suppositis de existentia hominis in societate.

4. Non est principium *verum*, ut ne dicam *evidenter notum*: nam nititur non uno supposito certe falso. *Supponit* 1. *existentiam plurium hominum*, seu supponit *hominem in societate*, qualicunque tandem, *constitutum*, extra quam jus naturæ *actu* nec fuerit, nec esse possit, *** id quod certo falsum, uti patet in *Adamo*, naturæ jure ad officia Creatori DEO, antecedenter ad creatam *Evam*, *actu* obligato. Item ex eo, quod *absolute* necessum haud sit in societatem quamdam coire *singulos* homines, etsi naturæ jure actuali tam DEO quam sibi adstrictos, id testante Anachoretarum haud uno millione. *Ratio* est: quia jus naturale, etsi non unius hominis in particulari,

 sed

(a) L. 1. c. 4. n. 73.
(b) In alamentis J. N. c. 5. §. 14. f. m. 121.
* Alii aliter nec *primum*, nec *adæquatum* esse probant socialitatis principium, eo quod *Adamus* ante omnem societatem; tot Anachoretæ extra societatem humanam *actu* obligati *naturæ jure* fuarint ad officia *erga DEUM*, & *seipsos*, ut adeo *Adamus* aliud principium, *socialitate* prius; Anachoretæ aliud *socialitate extensius* habuerint, oportet. Ajunt quidem, etiam non data existentia plurium, fuisse in *Adamo* saltem *respectum* ad societatem futuram; in solitariis ad præsentem, qui *respectus* jam constituerit *fundamentum* officiorum erga DEUM, & seipsum, quæ in illo statu etiam solitario exercenda fuissent ac saltem ex capite, ut ne se ad societatem futuram, si quando eandem incolerent, inutiles redderent. At quis non videt, ex hoc respectu *non directe*, & *necessario*; sed *indirecte* tantum, & *per accidens* officia erga DEUM, & se ipsum erui, quod sufficere *Wernherus* recte negat?
** Clariss. Sigis. *Stapfius* in J. N. & G. P. 1. c. 1. n. 4. f. m. 14. *Socialitatis principium sufficere videtur ad colligenda ea officia, quæ hominibus erga alios homines incumbunt &c.* Etiam Clariss. *Boken* in Jurispr. universa L. 1. titulo 2. P. 2. Q. 1. §. 4. n. 24. f. m. 296. *hanc socialitatem*, pro principio ad eruenda officia hominis erga alios, ut *sufficientem*, videtur admittere.
*** Nam *respectus* illa ad futuram, vel possibilem societatem est ad demonstranda officia erga DEUM, & seipsum *insufficiens*, *fundamentum indirectum*, *non necessarium*, *uti dictum*.

ſed totius naturæ humanæ commune bonum reſpiciat, nihilominus *per ſe* hominem prius *reſpectu ſui Creatoris*, *ſuique ipſius* informare intendit, quam reſpectu *ſocietatis humanæ*, ut adeo primo *bonum hominem*, deinde *bonum ſocium* efficere conetur. Accedit, quod multiplicari Genus humanum poſſet, data ſola ſocietate conjugali, etſi *ſocietas quædam generalis non* eſſet introducta.

De hominis abſoluta inhabilitate ad ſe conſervandum extra ſocialitatem.

Supponit 2. Hominem in ſtatu naturæ lapſæ adeo in miſerias *projectum*, deſtitutum, egenum, miſerum, & miſerabilem, ut interprete *Thomaſio* non foret *rationalis*, quia non *ſocialis*; ut extra ſocietatem nullatenus poſſet ſibi eſſe ſufficiens; immo, *Boeclero* notatore, ſolitarius ſtatus nec *naturalis* foret, nec *humanus*, id quod *univerſe* loquendo, rurſus certo falſum, * cum conſtet, vitam ſolitariam *abſolute* & *in ſe ſpectatam*, haud adeo miſeram, ſed, ſi bene ſuſcipiatur, & in ordine ad vacandum liberius contemplationi Creatoris, etiam ſuavem, ac beatam *Platone* teſte, ipſaque veterum Sophorum praxi; immo meliore experientia tot Anachoretarum, quorum vitam (etiam abſtrahendo a ſupernaturalibus ſtudiis) nec *naturalem*, nec *humanam*, aut *rationalem* nemo dixerit, niſi admodum *inhumanus*, ac *irrationalis*.

De fine juris naturæ mere inadæquato, inſufficiente, ſeu felicitate mere temporali.

Supponit 3. Finem adæquatum juris naturæ eſſe felicitatem *mere externam*, & quidem *ſolis hujus vitæ terminis concluſam*, manifeſto errore, cum conſtet *finem*, a natura intentum, eſſe *felicitatem adæquatam*, quæ *primario* & *ſubſtantialiter* conſiſtit in amore, & cognitione Creatoris, naturæ proportionato, tam hujus quam alterius vitæ, eoque ab hominibus independente, ac inauferibili; etſi *ſecundario*, & *integraliter* quoque conſiſtat in felicitate hujus vitæ, tam interna quam externa, uti in præmiſſis jam demonſtravimus. Ex quo errore fluit, teſte *Leibnitio* proteſtantico, quod *jus naturæ*, *ex hujuſmodi ſocialitatis principio deductum*, inciſis veluti nervis, flacceſcat; efficacia ad obligandum in *quibuſvis circumſtantiis* careat, ex defectu *præmii* vel *pœnæ naturalis*, ſaltem in altera vita a Creatore DEO redhibendæ, quo fit, ut juris naturalis obſervantiſſimi plerumque infeliciſſimi; ejuſdem vel maxime incurii feliciſſimi forent, id quod vel prima juſti, honeſtique principia ſubruit, ac labefactat.

Et externa;

Supponit 4. Quod jus naturæ *ad interna* haud *neceſſario* ſit trahendum, utpote Ethicæ propria, adeoque *ad uſum fori*, *præcipue humani*, aptandum ſit: quo quid eſſe poſſit magis *paralogum*, *ac paradoxum*, *Leibnitius* perſpicere nequit: unde ſequitur, quod *ſocialitatis principium (circa interna parum ſollicitum)* in præcipua parte juris naturæ ſit mancum, inutile, ac defectuoſum. Hinc

Principium ſocialitatis, ſpectatis ſuppoſitis, eſt etiam reprobum.

℞. II. *Principium ſocialitatis Puffendorfianum*, *ſpectatis ſuis ſuppoſitis*, *eſt etiam reprobum*, *adeoque nullatenus cognoſcendo naturæ juri accommodum*. 2. *A qua cenſura nec Thomaſii*, *Weberi*, *Henningii*, *Boehmeri*, *nec alii Apologetæ proteſtantici id recte vindicant*, *vel abſolvunt*.

P. primum membrum. Principium ſocialitatis vitam ſolitariam omnem, velut naturæ juri *directe* oppoſitam, ſubruit; naturæ leges exigit ad normam politiciſmi, rationali natura haud ſatis digni, dirigendo nempe ad finem *nequaquam ſufficientem*, quia *unum unicum* reſpiciendo Reipublicæ commodum, hoc eſt, felicitatem mere externam, hujus vitæ *temporariam*, naturæ rationali *ſecundario* præfixam, non attenta felicitatis parte *primaria*, ac *ſubſtantiali*, quia *inauferibili*, interna nempe tranquillitate, ac conjunctione *cum DEO per cognitionem & amorem* naturæ proportionatum, ac etiam

poſt

* Et tamen *Puffendorfius* in ſpecim. Controv. c. 4. § 1. *has obſervationes* eſſe dicit, *quas ipſa natura rerum, uti & hominis, ſuppeditat, & quæ a nullo, ſanæ rationis compote, in dubium vocari poſſit*. Quanta hæc abundantia ſenſus proprii!

post fata *sub ratione præmii*, *saltem temporalis*, beatarum; non attendit *interna*, in quibus tamen *honesti* principia præcipue fundantur; quæ omnia, quam jus naturæ reddant *mancum*, ac *imperfectum*; quam justi honestique principia enervent; quam naturæ rationalis dignitatem ad sola corporis commoda deprimant; quam studio internæ virtutis, cultuique Creatoris præjudicent &c. verbo: quæ omnia, quam sint reproba, ut ne dicam, perniciosa, nemo non Orthodoxus politicus videt, nemo non palpat, uti sæpe jam indicavimus.

Nec a Thomasio, aliisque recte vindicatum. Nam internorum cura & officia erga Deum suo modo sunt intra sphaeram juris naturæ.

P. Secundum membrum confutando replicas, quas afferunt Naturalistæ, nominati supra

Opponunt 1. Jus naturæ se non extendit *nisi ad mere externa*; internorum directionem & curam, in ordine ad animi tranquillitatem, resignat *Ethicæ*; pacem cum DEO, per cultum debitum, transcribit *Theologiæ naturali*, ut ne confundat disciplinas diversas *more papistico*, & cum Scholasticorum grege misceat *quadrata rotundis*.

R. Hoc nempe est illud *desperatæ socialitatis asylon*, ad quod *Puffendorfium* cum suis cogit dira necessitas: jus naturæ dividitor, principaliore parte truncator, ad alias scientias relegator, formosa socialitatis inventæ *Helena* ut triumphet. Hoc est *Puffendorfiani* systematis indelebile stigma, nempe disciplina juris naturæ *manca*, *imperfecta*, *dimidiata*; jus naturæ sine pœna & præmio Creatoris *enerve*; soli foro externo *accommodatum*, de internis *parum sollicitum*; in occultis infractionibus, si modo non turbent Rempublicam, *securum*; ultra fata non extensum; adeoque in observantissimis sæpe sine præmio, in negligentissimis sine pœna. Ideæ hujus, ad politicismum quemdam fucatæ, gloria ut perennet, lex DEI, velit, nolit, *Thomasio* sit oportet *figmentum Scholasticorum*; Scholasticorum doctrina *Puffendorfio* debet esse *confusio scientiarum*. O Nugatores, in socialitatis principio inaniter nimium sociatos! Sed hos lumbricos supra jam dissipavimus.

Neque confunditur a nobis lex naturæ cum norma virtutis.

Opponunt II. Non male confundimus *legem naturæ* cum *norma virtutis*, Ethicæ propria. A. P. 1. Lex naturæ habet *pro fine bonum* commune Societatis humanæ, *dirigendo externa* ad tranquillitatem publicam; *Virtus* habet *pro fine* bonum *singulorum*, *dirigendo interna* per ordinationem affectuum. 2. Lex naturæ est *ad alios*, tribuendo cuique suum, cujus effectus *inter homines* haberi nequit per obligationem *mere internam*, sed requiritur vis *externa*, & *coactiva*: virtus pro *objecto* habet *interna*, ad quæ nemo cogi potest. 3. Actiones juris naturæ sunt *justæ*, quia directæ ad reddendum alteri debitum; actiones virtutis sunt *bonæ*, quia ordinatæ ad honestatem. Ita *Bohmerus*. (a)

Nam lex naturæ intendit etiam bonum singulorum, seu commune in sensu distributivo.

R. N. A. *Ad* 1. D. Lex naturæ habet pro fine *bonum commune* totius naturæ humanæ, hoc est, omnium, tam *in sensu distributivo* quam *collectivo*. C. Omnium tantum in sensu *collectivo*. *Subd.* Habet bonum commune pro fine *adæquato*. N. Pro fine *inadæquato*, & quidem *minus principali*. C. *Explicatur distinctio*: Lex naturæ non intendit bonum *singulare unius*, *vel aliquorum*, sed bonum commune omnium, seu totius naturæ humanæ. Natura autem humana considerari potest ut *species*, communis pluribus *distributive* acceptis; vel ut *collectio*, seu societas, denotans membra, per subordinationem ad totum *collective sumpta*. In priore sensu lex naturæ, etsi præcipiens solum *interna*, intendit *bonum commune*; quia non unius, vel aliquorum, sed *omnium distributive*, quibus natura rationalis communis est, id quod sufficit *ad rationem legis*, distinctæ a *præcepto*, vel etiam *virtute*, ad finem solummodo *particularem* ordinata. In posteriore sensu lex naturæ rursus intendit *bonum commune*, sed alio modo, quia *societatis*, *qua talis*. Unde

(a) In introduct. in jus univers. edita A. 1710. P. gener. c. 1. §. 29. & seqq.

negatur suppositum, quod hoc bonum commune societatis, *in sensu collectivo*, sit finis legis naturalis *adæquatus*, utpote quæ intendit felicitatem completam, cujus pars *substantialis* est pax cum DEO; *pars magis principalis* pax secum ipso per ordinationem internorum; pars *minus principalis* est pax cum proximo, per ordinationem externorum in ordine ad tranquillitatem publicam.

Est ad alios suo modo, & sortitur effectum absque obligatione externa saltem per se loquendo, quod sufficit.

Ad 2. D. Lex naturæ est ad alios, hoc est, ad solam Rempublicam. N. Ad *alios*, hoc est, ad proximum, DEUM, & semetipsum, ut Creatoris depositarium, *fictione juris distinctum*. C. Item: juris naturalis effectus *inter homines* haberi nequit *per se*, sola obligatione interna. N. Haberi nequit *per accidens*. T. Etiam *lex pœnalis*, a legislatore humano superaddita legi naturali, non semper sortitur effectum, quia nil obstante vi coactiva committuntur furta, rapinæ &c. ergo nec ista obligatio foret *sufficiens*; Immo sine obligatione interna foret plerumque frustranea, cum plurima scelera in occulto patrari, & in judicio probationes absque jure jurando eludi possent. Unde lex naturalis, *per se loquendo*, sufficienter obligat in conscientia *per Creatoris justitiam*, *præmia* vel *pœnas* gravissimas, saltem post fata, intentantem, *abstrahendo ab earum æternitate*, ad quam sola ratio non pertingit.

Actiones, profectæ ab amore, ut est virtus fundata in naturæ debito necessario, participant justitiam, & dicuntur non solum bonæ, sed etiam justæ.

Ad 3. D. Actiones dicuntur *bonæ*, quæ a *qualicunque* virtute, & *quomodocunque* sunt imperatæ. C. Quæ sunt imperatæ a virtute, *participante justitiam*, quatenus respectu DEI, & sui ipsius fundantur *in debito naturæ necessario*. N. Suppositum, quod ejusmodi actiones dici nequeant *justæ*. * Sed *hujus asserti* utrumque membrum cum supra jam semel, & iterum pluribus sit demonstratum, hic ulteriore paraphrasi supersedemus. (a)

Quæritur XIII. Quæ alia principia dignoscendi juris naturalis, a recentissimis Authoribus nuper in medium prolata?

De aliis principiis magis memorabilibus, Heineccii amor non satis proprius.

℞. I. *Joannis Heineccii*, qui & ipse pro principio adstruit *amorem*, sed non satis curate digestum: nam deficit in explicatione amoris, quem nec redigit ad debitam unitatem, nec ad *proprietatem*, positivi juris omnimode exclusivam. ** Id tamen elogii meretur *Heineccius*, quod inter protestanticos Authores, saltem hactenus nobis cognitos, primas merito tulerit, propiusque cæteris punctum veritatis tetigerit, sic ut inoffenso propemodum oculo legi possit. Debet hanc laudem moderationi suæ, qua maluit receptis dudum principiis, quam phantasiis suorum excentricis calamum commodare, potius vera, quam speciosa sectatus.

Axioma triplex aliorum non satis digestum, & simplex.

2. Nonnemo ex Recentioribus adstruit (b) *subordinationem ac unionem ad DEUM, ordinationem & dilectionem sui ipsius, & socialitatem cum aliis*. Sed quis non videt hoc principium priore minus compositum, in socialitate etiam defectuosum? ***

Sanctitas DEI regula nimis obscura.

3. Fuit nuper, cui non displicuit, quod dudum antiquioribus Theologis placuit, axioma: (c) *Quidquid convenit cum sanctitate Divina, id jure naturali*

---

* Alia nugamenta potius, quam argumenta coacervavit cum *Hennige Bœhmerus*, v. g. Lex justo *non est posita, sed injustis*, teste Apostolo: *ergo* est aliud *norma virtutis*, quam habent justi; aliud *lex naturæ*, quam habent injusti. Quid enervius? Quasi lex naturalis, impleta absque pœnæ timore, non esset *lex*, sed *norma* virtutis. 2. Deus in prima tabula distinxit præcepta *respectu sui*, a præceptis secundæ tabulæ *respectu proximi*; ergo innuit, aliud esse *normam virtutis*, aliud jus naturæ. Quid possit esse inanius? Indignæ sunt hæ ineptiæ, ut occupent contextum.

(a) In prolegomenis Inst. VII. §. 5. In anatome *Puffendorfii* ℞. V. Item Tit. 1 *Instruct* V §. 4. per totum. Item supra Q. 3.

** *Amorem DEI & hominum*, adhuc magis confusum, pro principio venditarunt jam prius *Hedingerus*, *Weissius*, *Hopperus*, *Strimesius*, *Janus*, *Wincklerus*, & alii.

(b) Clarissim. P. *Becken* in Jurisprud. controv. f. m. 206.

*** Desumptum hoc principium ex *Francisco Buddeo*, qui pro fundamento adstruxit hoc apophthegma: *DEUM cole, temperanter vive, socialiter te gere*. Similia *Christianus Muldenerus*: *DEUM cole, philautiam exerce, socialitatem observa*. *Titius* adstruit pro principio *Naturam religiosam, sui amantem, & socialem*. Sed & similia jam pridem innuit *Tribonianus*, dum finem juris esse scripsit *honeste vivere, neminem lædere, suum cuique tribuere*.

(c) *Rabreasse* de fundam. J. N. §. 7.

turali præceptum est; quidquid disconvenit, id est prohibitum. Sed præter *claritatem*, *proprietas* deest, non enim excludit jus positivum.

Decalogi figmentum a posteriori.

4. Non defuere etiam hodie, (a) qui pro principio fundamentali *Decalogum* adstruxere, sic ut quidquid in Decalogo (excepta circumstantia sabbati) contentum legimus, id juris sit naturalis. Sed patet, Decalogum non esse legem illam, in cordis humani tabula a Creatore exaratam, quæ non modo *Judæis*, sed etiam Gentilibus, absque decalogo, sed solo rationis lumine promulgata est, ut adeo Decalogus non sit regula a *priori*, seu prima radix, a qua universa juris naturæ capita progerminant; sed potius ratio a *posteriori*, atque instar promulgationis authenticæ, qua, quid æquum vel iniquum sit, naturaliter edocemur.

Status perfectior incertus.

5. Recentissimus *Henricus Kœhlerus* ex *Wolfio* (b) hoc principium profert: *fac ea, quæ te, statumque tuum perfectiorem efficiunt; omitte ea, quæ te, statumque tuum imperfectiorem reddunt*. Item: *ea facienda, quæ voluptatem duraturam progenerant; ea omittenda, quæ tædium duraturum progignunt*. Sed prius principium non est *proprium*, quia juris tam Divini, quam humani inclusivum: alterum omnino elt *paradoxum*.

Status integritatis supra rationis solius captum.

6. *Valentinus Alberti* juris naturalis principium *a statu integritatis* partim *formaliter*, partim *normaliter* * deduxit: sed a *Puffendorfio* jam dudum fuit depexus, eo quod status naturæ integræ sit impertinens ad jus naturæ, *citra revelationem*, *ex sola ratione* Gentibus demonstrandum.

Felicitas non tam principium juris naturalis, quam finis est.

7. *Laurentius Fleischerus* (c) ex *Thomasio* se reformante, seu *ex secundis ejusdem curis*, ac *fundamentis* Juris naturæ & Gentium (d) nuper in publicum protulit hoc axioma: *Fac ea, quæ hominum vitam reddunt & maxime diuturnam, & felicissimam; contra omitte, quæ vitam hominum infelicem reddunt, mortemque accelerant*. Subjungit: vita vero felicissima consistit in eo, *ut cum maxima laude, suavitate, & rerum omnium sufficientia referta sit*: hanc enim, inquit, exoptant *ambitiosi*, *voluptuosi*, atque *avari*, & nemo inficias ire poterit, vitam hominum *sapientia* esse laudabilem, suavem, ac sibi sufficientem. Homines enim considerari debent, uti sunt, non uti esse debent &c. Hujus hominis ideas, ex paradoxo *Thomasii* reformati systemate desumptas, & paraphrasi vana, etiam Evangelio *Christi* protestantice accommodatas, memorare libuit, non tam ad refutationem, quam ad paradoxi calami, erudito hoc nostro sæculo indigni, ostentationem. **

Male a Thomasio, sese reformante, statuta.

8. Et quia hos flosculos non e suo, sed *Thomasii* hortulo deprompsit *Fleischerus*, de principio juris naturalis *Thomasiano* addamus unum, & alterum verbulum. Constat ex dictis, quod *Thomasius*, in institutionibus suis, *principium* juris naturæ cum *Puffendorfio* fundarit *in necessaria convenientia, & disconvenientia cum natura hominis sociali*: (e) sed fassus est hoc princi-

N 4 pium

(a) *Hemmingius* in typo J. N. *Kulpisius* etiam tribuit *Baslero*.
(b) In methodo systém. J. N. Exercit. 2. §. 340. f. m. 67.
* *Formaliter* in iis officiis, quæ & tunc, & nunc obtinent, ut *colere Parentes*. *Normaliter* in iis officiis, quæ ex statu corrupto emersere, ut *quod servus Domino subesse debeat*: quasi vero *status integritatis*, qui cum *statu naturæ lapsæ*, ratione officiorum specialium, nullatenus convenit, pro ejus *norma* haberi possit.
(c) In institut. J. N. & G. editis Anno 1730.
(d) Editis *Halæ* & *Lipsiæ* A. 1728. L. 1. c. 6. §. 21. & seqq.
** Paralogis plurimis turget libellus, v. g. *Maximum dubium est, an conveniant hæc cum doctrina S. Scripturæ? Certe si interpretatio S. Litterarum instituenda esset ex opinione nonnullorum, utique aliter formanda esset doctrina hactenus proposita. Hi enim nihil urgent quam mortificationem veteris Adami &c. Verum hi sibi fingunt non hominem, non Christianum; sed Christianum Platonicum, Stoicum &c. hacque sua doctrina magis nocent Evangelio &c. immo homines eo perducunt, ut sibi persuadeant, Evangelium Christi non esse conveniens omnibus, sed pauc s solummodo melancholicis &c.* Tum ex Evangelio probat sectandos quoque honores, divitias, & voluptates saltem *suo modo*, onusque *Christi* leve demonstrat. Applicationem suæ regulæ proponit ex *Thomasio* per emendationem stultorum in triplici gradu, pro stultis maximis coercendis designat pœnas; pro mediis præmia; pro infimis exempla, quæ omnia, quam sint paradoxa, vel lippus palpet, ni videat.
(e) L. 1. Instit. Jurisp. Div. c. 4. §. 64. 69.

pium *difficile*, *ambiguum*, *mancum*, & *insufficiens*, dum in secundis curis (a) scripsit: *Custodia socialitatis*, quæ hactenus quidem a nobis, *contra objectiones dissentientium non male* (si credere fas est) *fuit defensa*, *jam displicet*, *quia partim ambagibus opus est in deducendis hominis officiis erga se ipsum; partim non adeo perspicue comprehendit præcepta honesti: partim etiam vel miscet, vel certe non accurate secernit præcepta justi, & decori*. Hinc emendaturus institutiones Jurisprudentiæ suæ Divinæ, aliud commentus est *principium universale*, quod a *Fleischero* explicatum supra retulimus: Ait *Thomasius*, illam propositionem esse *veram*; sed an veritate, *soli* juri naturæ propria? non probat. Ait, esse *perspicuam*, *quia valde ad captum, & palatum stultorum*. An etiam ad palatum Eruditorum? id dissimulat. Ait, esse *adæquatam*. An etiam satis *distinctiva*? non demostrat. Addit, hoc principio suppeditari clavem secernendi regulas *honesti*, *decori*, & *justi*: nam regulam *honesti* definit: *quod vis, ut alii sibi faciant, tu tibi facias*: regulam decori; *quod vis, ut alii tibi faciant, tu ipsis facies*: regulam justi; *quod tibi non vis fieri; alteri ne facias*. Porro in applicatione hujus sui principii, & triplicis regulæ, inde deductæ progreditur *ad stultos*, hoc est *ambitiosos*, *luxuriosos*, & *avaros*, propositaque Sapientum vera felicitate revocare conatur ad *honestum*, *decorum*, & *justum*, tam *impertinente*, & *inani* loquentia, * inspersis passim calumniis ** & protestantice erroneis scitis, *** ut quis mirari satis non possit, hominem, in Jurisprudentia sua in multis sat subtilem & solidum, in fundamentis Juris naturæ nugaciter paradoxum, & in commentitiis ideis plus quam *Platonicum*. Nobis cum phantasmatis luctari haud volupe. Ad demonstrandam *Thomasiani* principii *insufficientiam* sufficit, quæ illico contra *Kemmerichium* memorabimus. Nam

Eadem felicitas nec a Kemmerichio recte asserta, quia haud satis determinata, simplex & propria.

9. *Dietericus Hermannus Kemmerichius* (b) & ipse *Thomasii* principium, rejecto *Puffendorfiano*, assumsit, statuitque pro *universali* regula juris naturæ: *Fac ea, quæ vitam hominum reddunt felicissimam*; seu ut alii, *salus hominum suprema lex esto*: quem naturæ finem per tria principia declarat: per principium *honesti*: fac ea, *quæ felicitatem tuam internam, cum primis tranquillitatem animi promovent*; per principium *decori*: *fac ea, quæ amicitiam conciliant*; per principium *justi*: *fac ea, quæ pacem & tranquillitatem societatis humanæ conservant*.

Sed hæc omnia, quam non sint *propria*, *solique* juri naturæ eruendo accommoda, sed cunctis virtutum officiis applicanda, quam non sint *simplicia*, finemque solummodo incompletum, quia felicitatem mere temporalem vitæ hujus, eamque insufficientem, respiciant, vel primo intuitu oculos offendit.

De aliis principiis, scopum minus tangentibus. Qualia instinctus naturalis, notitia indita.

Quæritur XIV. Quæ cætera supellex, in hujus variatione principii magis jam derelicta?

℞. *Kemmerichius* revocat ad septem *classes*.

1. In prima sunt, qui pro principio *instinctum naturalem* cum *Cicerone* commendant; vel cum *Melanchtone*, & *Scharrockio* ad notitias *insitas*; vel cum

---

(a) Seu fundamentis J. N. & G. L. 1. c. 6. §. 19. & seqq.

* V. g. Dum §. 29. ait: *ita Christus jugum suum vocat leve, & suave* ad persuadendos nempe stultos: ita *David* ps. 33. v. 13. *Quis est homo, qui vult vitam, diligit dies videre bonos? prohibe linguam tuam a malo &c. diverte a malo* (en! honestum;) *fac bonum* (en! decorum) *inquire pacem* (en! justum) quid ista ad secernendum jus naturæ a positivo?

** V. g. §. 30. Ita Monachi ante reformationem, commendantes paupertatem deplumabant divites; obedientiam & ignominiam, supprimebant potentes; dolores corporis, ipsi fruebantur summis deliciis. Et quasi calumnnia latina non satis pateret, eam idiomate germanico *Lutherice* magis emphaticam reddit.

*** V. g. *Non quæres solitudinem, neque separabis te ab hominibus, etiam stultis. Nutrit solitudo & voluptatem & ambitionem & avaritiam*. Hoc axioma *ex regula honesti* deducit, & ne quis *de scopo protestantico* ambigere possit: addit in nota: *Contra Monachos, & Pharisæos hodiernos*.

(b) In *Puffendorfio* enucleato c. 3. n. 30. & seqq.

cum Jureconsultis Romanis, *Ulpiano* & *Triboniano* ad actus, *quos natura omnia animalia docuit;* vel cum antiquis Scholasticis *ad convenientiam naturæ;* vel denique cum *Tritio ad finem naturæ*, aut *hominis* cum *Muldeneros* aut etiam *finem Mundi* cum *Lamberto Velthusio* confugiunt. Sed hæc omnia ultro concidunt.

2. Qui in classe secunda sunt, partim assignant cum antiquis Theologis *legem DEI æternam;* partim *conformationem creaturæ rationalis cum Creatore*, aut *assimilationem DEI* cum *Joachimo Zentgravio*. Alii statuunt cum *Rachetio providentiam Divinam*. alii cum *Nitschio cultum Divinum*; alii cum *Ludovico Praschio legem*, & *Evangelium*. Quæ omnia denuo, velut quam maxime impertinentia, refutatione non indigent. *Lex æterna DEI, assimilatio DEI &c.*

3. Classem tertiam merentur, qui cum *Bodino Mundi ordinem* pro principio adstruunt. Sed recte *Fridericus Ludovici:* (a) 1. incognitum est, in quonam ille ordo consistat, & sic evidentia deficit. 2. Ordo etiam de reliquis Creaturis, præter hominem, prædicatur; jus naturæ autem ad solum hominem spectat. Et 3. Jus quidem est ordo, sed non omnis ordo pro jure haberi potest: nam decorum quoque ordo est, sed tamen pro juris specie haberi nequit. *Mundi ordo.*

4. In quarta classe est *Coccejus* cum *Kestnero* & aliis, qui jus naturæ *ex DEI voluntate* sic deduxit, ut eam per sex principia cognoscendam declararit. 1. *Per verba DEI*, sive *S. Scripturam*. 2. *Per motus hominibus inditos*. 3. *Per actiones Creatoris*. 4. *Per finem actionis necessarium*. 5. *Per medii necessitatem*. 6. *Per naturam perfectissimi Creatoris*. Sed quod *DEI voluntas* sit principium *essendi juris*, apud omnes in confesso est: difficultas est in principio *cognoscendi juris*, quod per *S. Scripturam*, per *naturam*, per *actiones Creatoris* &c. explicare, est cæco cæcum pro Duce assignare. *DEI voluntas.*

5. Quintam classem conficiunt, *qui utilitatem singulorum privatam*, vel *studium salutis propriæ*, principii loco, commendant, quorum prius *Epicuro*, *Carneadi*, & *Cyrenaicis;* posterius *Hobbesio* tribuitur: sed nec *verum*, nec *adæquatum* est hoc principium, etsi enim omne honestum sit utile; non tamen omne utile est honestum. *Utilitas privata.*

6. Sexta classis complectitur eos, qui cum Philosophis nonnullis, & *Grotio*, *consensum Gentium moratiorum* pro principio venditant: sed hoc principium esse naturæ *extrinsecum*, *ambiguum*, & *incertum*, per se constat. *Consensus Gentium moratiorum.*

7. Septima classis numerat *Seldenum*, atque *Hobbesium;* ille, ut alibi jam declaravimus, juris naturalis principium ad septem illa *Noachidarum* præcepta revocare contendit, frustraneo conatu, quia proprietatibus genuini principii haud consentaneo. *Hobbesii* mentem non omnes eodem modo declarant, Nonnulli putant ejus principium esse *potentiam*, alii *conservationem sui ipsius;* alii *bellum omnium adversus omnes;* alii *pacta esse servanda;* rursus alii *æquitatem*, *statumque naturalem;* denique alii *consilium* Servatoris: *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*. Punctum forsitan tangunt illi, qui putant, *Hobbesium* de principio aliquo juris naturalis haud fuisse sollicitum, sed tantummodo originem societatis & civitatis inquirere voluisse. Cæterum *Hobbesii* hypothesin sic describit *Fridericus Ludovici*: (b) Supponit *Hobbesius*, inquit, hominum naturam in statu lapso ad inferenda mutuo damna proclivem, id *quod bellum omnium contra omnes* vocat. Immo singulis jus concedit nocendi aliis, his autem vicissim facultatem resistendi attribuit: Hinc infert, quod, cum homines viderint, hac ratione Genus humanum necessario interiturum, si alter in alterum perpetuo sæviat, coacti denique sint, *per modum pacti*, juri gerendi belli renuntiare, ut sic in statum pacificum transeant. *Noachidarum præcepta septem.*

(a) In doctrina juris Naturæ. c. 4. §. 16.
(b) In doctrina J. N. c. 4. §. 2. & seqq.

seant. In hoc systemate *Hobbesius* est excentricus 1. Quod statum hominum naturalem sibi fingat *statum Belli*. 2. Quod cuilibet jus invadendi alterum tribuat, & alteri jus resistendi. 3. Quod inclinationem nocendi aliis depravatam prætulerit inclinationi se conservandi, & pacifice vivendi, id quod sine aliorum ope impossibile deprehendit. Sed non vacat *Hobbesii*, aliorumque hac in re epicyclos pluribus delineare, sufficiat *ad pleniorem controversiæ hujus notitiam*, plures in sensu proprio, quam alieno hactenus abundasse.

Instructio IV.

INSTRUCTIO IV.

De Jure Gentium.

De Jure Gentium.

§. I.

§. I.

De existentia & essentia Juris Gentium.

De ejus existentia videtur non dari ob defectum consensus universalis, & observantiæ. Datur, uti constat authoritate, & necessitate normæ, qua societas Gentium instituenda.

QUæritur I. *An detur jus Gentium?*

℞. I. *Videtur, quod non. Ratio est* 1. Quia, si daretur, esset ex mutuo Gentium consensu: at est impossibile convocare Gentes ad jus, consensu mutuo pangendum. 2. Quia illa objecta, seu capita, quæ juris Gentium esse Authores perhibent, ne quidem a Gentibus moratioribus observantur.

℞. II. *Datur jus Gentium*. Patet 1. Ex Authorum communi, qui jus Gentium tradunt, & a Gentibus ad id omni tempore provocatum fuisse, testantur. *Patet 2. ratione*. Nam, supposita societate a Gentibus inita, *evidenter* opus est norma, secundum quam in commerciis, negotiis, & actionibus publicis rite instituatur societas: atqui hæc norma non est *jus naturale*, uti illico clarescet; nec jus *positivum particulare*: ergo *commune*, quod *Gentium* appellamus.

Unde negatur necessitas consensus expressi & observantiæ. De ejus distinctione, quam quidem negant esse specificam, non nisi denominative valem adstruentes.

℞. III. *Ratio duplex, in oppositum allata, nulla est*. Nam ad 1. Negatur suppositum necessarii consensus, verbis expressi, adeoque & convocationis, cum sufficiat *consensus tacitus*, uniformi observatione, ac subsecuta in transgressores animadversione, per Gentes sat declaratus.

Ad 2. D. Et ejusmodi non observatio declarat *defectum juris*, N. Declarat *neglectum juris existentis*. C. Inde est, quod toties non observato hoc jure, toties ad vindictam, & arma Gentes prorupere, videamus.

Quæritur II. An jus Gentium a jure naturæ sit specie distinctum.

℞. I. Sunt nostri ævi Moralistæ, præcipue protestantici, qui jus naturæ & Gentium non *specie*, sed *subjectis*; non vere, sed præcise *denominative*, quo ad applicationem extrinsecam, invicem distinctum volunt, sic ut, si spectetur jus illud in negotiis singulorum hominum, *jus naturæ* dicatur, si in negotiis integrarum Gentium, *jus Gentium* appellari consueverit. Debetur hoc phantasma *Hobbesio*, qui legem naturalem dividit in *naturalem hominum, & naturalem Civitatum, quæ*, ut ait, vulgo *jus Gentium appellatur. Præcepta utriusque*, addit, *eadem sunt; sed, quia Civitates, semel institutæ, induunt proprietates hominum personales, lex, quam, loquentes de hominum singulorum officio, naturalem dicimus, adplicata totis Civitatibus, Nationibus, sive Gentibus, vocatur jus Gentium. Puffendorfius* huic sententiæ plane subscribit, (a) socialitatis suæ principio compulsus, cujus norma, quæ juris Gentium sunt, in jus naturæ transformat. Inde addit, eos sibi haud esse antilogos, qui jus naturæ in *conformitate cum natura rationali* statuunt; jus Gentium vero in eadem conformitate, *supposito tamen ratiocinio humanæ in-*

(a) De J. N. & G. L. 2. c. 3. §. 23. f. m. 216.

næ indigentiæ, cui per socialitatem succurritur. *Puffendorfii* vestigia legit *Thomasius*: (a) inde chorus *Puffendorfiani* agminis, in quo *Nicolai Hertii*, *Rysselii*, *Schambogii*, nuperique *Jac. Leehmanni*, (b) & *Immanueles Weberi*, (c) *Friderici Ludovici*, *Heineccii*, aliique.

Rationes, Quia jus civile non distinguit.

℞. II. *Rationes*, quas pro *identitate specifica* juris naturæ, & Gentium afferunt, sunt 1. Quia jus civile non distinguit: nam, *quod ratio inter omnes homines constituit*, (d) *sunt naturalia jura*, *quæ apud Gentes peræque observantur*, *suntque immutabilia*; (e) queis nanciscimur dominium, expresse vocat *jus Gentium*; alibi aliud discrimen non facit, quam quia *jus naturale omnibus animalibus*, *jus Gentium solis hominibus commune est*. (f)

Quia societas inter Gentes est juris naturæ.

2. Quia societas inter Gentes est juris naturæ: ergo & leges Gentium, tanquam necessaria media, sunt de jure naturæ. *Ant.* est *Senecæ*, qui homines vocat *membra corporis magni*, *quos natura edidit cognatos*. (g) Alibi: *societatem tolle*, inquit, *& unitatem Generis humani*, *qua vita sustinetur*, *scindes*. (h) Item *Ciceronis*, qui ait, negantes, *rationem exterorum esse habendam*, *dirimere communem humani Generis societatem*; *esse impios adversus Deos &c.* (i) Adde, quod, utriusque juris sit idem principium, scilicet *dictamen rationis*, *super socialitatem reflexum*.

Securitas Gentium exigit jus perpetuum.

3. Quia jus Gentium debet esse *perpetuum*, & *immutabile*, cum sic securitati Gentium magis prospectum sit: ergo nequit esse mere humanum.

Consensus Gentium expressus gratis, tacitus frustra asseritur.

4. Quia, si foret mere humanum, haberetur ex Gentium pacto, seu consensu *expresso*, vel saltem *tacito*: primum *gratis*; secundum *frustra* asseritur. Nam 1. Ubi de *expresso* pacto, vel consensu monumenta certa? Ubi tabulæ? A. quonam facta Gentium evocatio? Ubinam comitia universalia? Accedit, quod, transmisso etiam pacto, obligatio orta foret juris *naturalis*, non *positivi*. 2. Ubi de pacto, vel consensu tacito signa *certa*, quæ derogent possessioni certæ libertatis? *An moralis necessitas* ad publicam tranquillitatem? Ergo ea capita erunt juris naturæ, deducta ex principio *necessarii amoris*, non ex *consequente* Gentium *consensu*. An Gentium *arbitrium liberum*? At nec unquam cognita *omnium* voluntas, nec præsumenda est in tanta diversissimarum Nationum inclinatione, & genio; nec aliquarum sufficit, quia *incapax ad inducendam* legem *universalem*. Adde, quod non appareat, quomodo Populi successores obligari possint pactis Antecessorum. *An ex usu*, *& factis Gentium*, saltem moratiorum? At incertum, quænam moratiores; nec usus est *universalis*, cum constet de actibus sæpe contrariis, magnaque inter Gentes difformitate.

5. Quia

(a) Jurisp. Div. L. 1. c. 2. n. 101. & seqq.
(b) Trutina *Europæ* edita A. 1716.
(c) In notis ad *Puffendorf*. de offi:. *hominis & civis* c. 4. §. 13. f. m. 62. ubi *Grotium* vocat, *juris Gentium voluntarii magno nisu vanum fabricatorem*, forsitan ipsemet satis hac ex parte *vanus*. Idem dicere non dubitat in notis ad epistolam *Leibnitii* f. m. 23. Jus Gentium *Grotii* esse com-
5 mentum, *nullo solida ratione nixum*, *a Te confutatum &c.*
(d) In §. *jus autem* 1. Instit de J. N. & G. Item c. *Ibi*. Item l. *omnes Populi* 9. ff. de J. & J. L. 1. princip. ff. de A. R. D. Item §. *sed naturalia* 11. *eodem*.
(e) §. *Singulorum* 11. Instit. de R. D. §. *vendita*. 41. ibidem Item L. *cum amplius* 84. §. un. ff. de R. J.
(f) L. 1. §. ult. ff. de J. & J.
(g) *Seneca* epist. 95 *Omne hoc quod vides, unum est! membra sumus corporis magni: natura nos cognatos edidit, cum ex iisdem & in eadem gigneret. Hæc amorem indidit mutuum, & sociabilem.*
(h) Idem L. 4. *de beneficiis* c. 18 *Quo alio tuti sumus, quam quod mutuis juvamur obsequiis? hoc uno instructior vita, contraque incursiones subitas munitior est beneficiorum commercio Fac nos singulos, quid sumus? Præda animalium, ac imbecillissimus sanguis Hominem imbecillitas cingit, nudum, & infirmum societas munit. Duas res dedit DEUS, quæ illum validissimum facerent, rationem & societatem &c. Societas morborum impetus arcuit, senectuti adminicula prospexit, solatia contra dolores dedit; hanc tolle &c.*
(i) *Cicero* de offic 3. *Qui civium dicunt rationem habendam, exterorum negant, hi dirimunt communem humani Generis societatem, qua sublata beneficentia, liberalitas, bonitas, justitia funditus tollitur, quæ qui tollunt, etiam adversus Deos immortales impii judicandi sunt, ab iis enim constitutam societatem evertunt, cujus societatis antiquissimum est vinculum.*

Nequit assignari Superior, nec objectum, quod non spectet ad jus naturæ.

5. Quia jus Gentium, ut a naturali distinctum, nequit procedere a Superiore.

6. Quia pleraque, quæ juri Gentium tribuuntur, verius reducuntur ad jus Naturæ Authore *Puffendorfio*; ergo nulla opus specifica distinctione. *Ant.* fusius exemplificat hic Author.

Qualis est divisio Regnorum.

Nam 1. *Divisio Regnorum* est *juris naturalis*: quia *necessitate* facta est, cum tot Gentes, linguis genioque diversæ, regi aliter haud potuissent.

Quia societas inter Gentes est juris naturæ.

2. *Bellum*, ut est *defensio* publica, est naturæ jure permissum; immo imperantibus præceptum: patet ex paritate defensionis privatæ. *Denuntiatio* est juris naturæ, præcipientis prius satisfactionem exposcere, quam *cruento bello* se vindicare. Uti veneno, naturalis ratio vetat, quia truculentum.

Legatorum admissio.

3. *Legatorum admissio*, & *securitas* est naturæ præcipientis, quia *necessarium medium* componendæ pacis, finiendi belli, tollendarum litium, servandæ publicæ tranquillitatis, a natura præceptæ. *Hinc idem jus cavisse Legatis censeri debet, sine quibus finis præceptus obtineri non posset.* (a)

Fœdera.

4. *Fœdera*, ut pacta, obligant *naturaliter*; ut pactiones, rationaliter *petitæ*, negari nequeunt, quia sunt *necessarium medium* ad felicitatem humanæ societatis. Idem sentiendum *de commerciis*.

Repressalia.

5. *Repressaliæ* sunt juris naturalis saltem *permissivi*: si Princeps cogatur, uti hoc medio ad defensionem sui civis, est juris naturalis.

Sepultura.

6. *Jus sepulturæ* ad officia humanitatis referri potest. *Neque cætera*, inquit *Puffendorfius*, *tanti sunt, ut peculiarem juris speciem constituere debeant, cum sat commode in systemate juris naturalis* (Puffendorfiani) *locum sortiri queant*. (b)

Sed rationes hæ non sunt efficaces.

℞. III. *Hæ rationes identitatem specificam utriusque juris minime evincunt.*

Nam jus civile l. quitur in sensu evidenter improprio.

Ad 1. *Dist.* Jus civile non distinguit, & hoc ideo, *quod sit idem* utrumque jus. N. Quod non curarit, seu examinarit, *an sit idem*. C. Imperator, cum antiquis Jureconsultis, magis intentus ad æquitatem, quam utriusque juris distinctionem, *evidenter* confudit jus Gentinm cum naturali, loquendo *in latiore sensu*, & a subjecto, utrique juri proprie communi, jus naturæ vocando *jus Gentium*, & vicissim. *Evidenter* locutus est *ex falso supposito*, jus naturæ *animalibus commune* reputando, & quod *solis hominibus proprium*, vocitando *jus Gentium*. Inde est, quod ejusmodi textus nihil probent, præsertim cum ex aliis sufficienter clarescat differentia utriusque juris. Sic *jus Gentium* alibi dicitur, *quod usu exigente, & humanis necessitatibus, sibi Gentes constituerunt*. (c) Alibi *jus Gentium* appellatur, quia eo jure *omnes fere Gentes* utuntur. (d)

Neque societas inter Gentes est juris naturæ formaliter & proprie, sed mere originaliter.

Ad 2. *Dist.* Societas inter Gentes est juris naturæ *originaliter*, hoc est, est a jure naturæ concessivo, tanquam principio ad societatem, ut sibi congruam, inclinante. C. Est juris naturæ *formaliter*, seu est a jure naturæ præceptivo, tanquam principio ad societatem obligante. N. A. Ergo & leges pro Gentibus sunt juris naturæ, si sint media, ad felicitatem naturæ humanæ propriam *simpliciter* necessaria. C. C. Si tantum sint media necessaria *ad melius esse*, quales sunt leges, ex usu Gentium ad capienda ex societate commoda introductæ. N. C. *Jus naturæ* prospicit societati humanæ *in necessariis simpliciter*, sine quibus non attingeret felicitatem debitam, essetque *positive* vel saltem *negative* defectuosa. *Jus Gentium*, velut in subsidium juri naturæ superadditum, prospicit societati humanæ in necessariis *ad melius esse*, ut ordinatius procedat communicatio mutua in ordine ad *ea*, quæ in commerciis, publicis negotiis, communi bono magis opportuna sunt. *Jus positivum*

(a) *Puffendorfius* de J. N. & G. L. 2. c. 3. §. 23. f. m. 218. (b) L. c.
(c) Instit. de J. N. & G. & C. Item §. *sed jus* 2. eod.
(d) C. *Jus Gentium* 9. Dist. 1.

sitivum adhuc abundantius prospicit eidem societati, ordinando etiam, quæ in particulari sunt magis proficua, commodaque vitæ subsidia. *Ratio* addita est dupliciter falsa: nam *dictamen, super socialitatem reflexum*, est quidem causa efficiens juris Gentium, sed non juris naturæ, cujus mera est promulgatio; immo *reflexio illa*, in ordine ad jus naturæ, est ex falso principio mutuata.

Ad 3. Immutabilitas sufficit pro securitate Gentium *in necessariis absolute* ad felicitatem humanam: secus argumentum probaret etiam *jus civile* debere esse *perpetuum, & immutabile*, quod nimium; immo quod Gentium bono incommodum, cum diversa exposcente, uti civium ita & Gentium, utilitate, jus utrumque expediat esse *mutabile*, sicuti hac de causa jus Gentium, *respectu servitutis*, mutatum novimus. *Immutabilitas juris Gentium esset minus proficua.*

Ad 4. Qui jus Gentium *pactionem tacitam* esse volunt, *obligationem immediatam* deducunt ex consensu Gentium præsumpto; *mediatam* ex jure naturæ, quod ortum ex illo principio: *fides data servanda*. Et quia hæc obligatio non *absolute* est ex jure naturæ, sed solummodo *ex suppositione* liberi consensus paciscentium, ajunt, jus istud, saltem quo *ad constitutionem, esse arbitrarium*, & consequenter *positivum*. Expressum pactum esse necessarium negant; taciti consensus signa *Consensus taciti signa sunt sufficientia.*

Afferunt 1. *ipsum judicium Gentium* atque *traditionem*, qua passim ad communia Gentium placita provocant, & contravenientes juris Gentium læsi reos esse, pronuntiant. *Judicium Gentium.*

Afferunt 2. *Necessitatem quo ad melius esse* in ordine ad publicam tranquillitatem, e qua, quia haud *absoluta*, non jus naturæ, sed Gentium inferri debet. * *Necessitas ad melius esse.*

Afferunt 3. *Gentium arbitrium*, quod utilitatis publicæ causa, ad frenandam inclinationum diversitatem, illud induxerit. ** *Gentium arbitrium.*

Afferunt 4. *Usum & consuetudinem*, consensus clara indicia in Gentibus, saltem moratioribus, quem dicunt sufficere ad *τὸ universale*, sumptum in sensu accommodo, eo quod Nationes efferæ ne quidem Gentis humanæ nomen promereantur. *** Denique actus quarumdam Nationum, hinc inde contrarios, juri Gentium præjudicio esse inficiantur. Unde *uniformitatem formalem* sufficere affirmant, quæ habetur ex actibus insignioribus frequentatis; ex improbatione, pœnaque sumpta de transgressoribus; ex ipsis his transgressoribus, *per prætextuum fucos*, obligationem profitentibus, quæ omnia satis certa præsumptionem pro libertate elidunt, ac obligationem, *pro communi Gentium utilitate*, inductam esse, demonstrant. Cæterum moratiorum Gentium consensus, etsi obligare nequeat Gentes cæteras dissentientes (cum non pariat legem propriè talem) dici tamen potest *universalis* in sensu accommodo, supra dicto; obligat insuper Populum successorem, quia *moraliter eundem*: nam, dum cives semper novi in demortuorum locum succedunt, repræsentant populum eumdem, quem in æstimatione morali semper continuant: quare, hodie non alia reputatur Gens *Germana*, *Gallica*, *Hispana*, quam ante unum alterumve sæculum, de qua nemo amplius exiat. Ita illi. Qui vero jus Gentium *in mero usu* constituunt, tantopere haud premit hæc replica, uti videbimus. Inde *Consuetudo.*

Ad 5. Qui jus Gentium *in usu & consuetudine* constituunt, id dicunt procc-

* Unde Imperator §. 1. de J. N. & G. Jus Gentium *usu exigente, & humanis necessitatibus introductum*, scribit. *Struvius* in synt. Tit. de Just. & jure *fundamentum* juris Gentium esse ait, *communem hominum in societate necessitatem, & utilitatem*.

** Inde *Albericus gentilis* de jure belli L. 1. c. 1. ait, *quod utilitas & necessitas consensum plerumque omnium provocarit, & obtinuerit*.

*** Profecto nisi obligationem universalem agnoscerent Gentes, verosimilius omitterent, cum ex commodo privato non sit v. g. *Belli denuntiatio, sed improvisa potius hostis præoccupatio*, & sic de aliis. Inde etiam *Grotius* L. 1. c. 1. §. 14. scripsit: Jus Gentium recte probari *usu continuo & testimonio peritorum*.

procedere *a DEO*, tanquam Superiore societatis humanæ, uti infra declarabitur.

Objecta juris Gentium, non nisi cum confusione, trahi possunt ad jus naturæ.

Ad 6. N. A. Ad P. D. Pleraque capita juris Gentium reduci possunt ad jus Naturæ juxta systema illius proprium, ac genuinum. N. Juxta systema *Pufendorfianum* de faciendis iis, quæ *necessario* conveniunt cum vita hominis sociali. *T.* Nam si *ly necessario* rite sumatur, nec *Puffendorfius* emerget. *Ratio est:* quia, *ex communi Authorum*, juris naturalis, proprie talis, non sunt nisi ea capita, quæ sunt *absolutæ necessitatis*, seu quæ *simpliciter in se*, ac *determinate* exiguntur ab amore ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario; quæ autem sunt *necessitatis solummodo qualiscunque*, *utilitatis*, vel *commodi*, dicunturque *necessaria moraliter*, vel *ad melius* esse, ad jus naturale reduci nequeunt, nisi præcepta naturæ multiplices in infinitum, confundasque cum jure arbitrario, seu positivo, quod & ipsum pro fine intendit *felicitatem societatis humanæ*, ejusque commodis, ac utilitati intentum est. Hinc diversa sunt, esse *conforme naturæ*, & esse *præceptum* a natura: cum multa, naturæ consentanea, sint juris arbitrarii, & humani. Atque ideo etsi illa capita sint naturæ conformia, quia tamen non sunt *necessario debita*, sed vel *quo ad substantiam*, vel saltem *quo ad modum*, & *determinationem* arbitraria, reduci nequeunt ad jus naturæ, sed sunt juris Gentium, seu meri seu mixti.

In specie ad 1. *Divisio Regnorum* est *necessitatis* absolutæ, præcipue in tot Regna, & quo ad modum. *N. Necessitatis moralis. Tr.*

Ad 2. *Bellum*, qua *solemne*, secundum conditiones est ex arbitrio Gentium: *denuntiatio* non est *necessaria* absolute, multo minus abstinentia a veneno.

Ad 3. *Legatorum admissio*, *commercia &c.* non sunt media ad felicitatem vitæ necessaria *absolute*, & *determinate*.

Ad 4. *Fœdera*, etsi rationabiliter petita, sunt quidem *de æquitate*; non tamen *de absoluta necessitate*.

Ad 5. *Repressaliæ*, *respectu subditi*, lacessiti ob culpam alterius, non est juris naturalis, sed Gentium.

Ad 6. *Jus sepulturæ*, etsi fundetur *in æquitate* aliqua naturali, absolutæ tamen necessitatis non est, etsi sint, qui *ad officia humanitatis*, vel *ad jus Gentium* * referant. **

Distinctio specifica est multiplex. Ex fine.

Quæritur III. Unde probetur, & in quo consistat differentia specifica juris Gentium a jure naturæ?

℞. I. *Differentia est multiplex*, & P. 1. Jus Gentium a jure naturæ differt *ex fine*: ergo est distinctum *formaliter*. *A. P.* Jus Gentium, pro fine formali & *adæquato*, respicit *utilitatem* Gentium, seu *felicitatem societatis humanæ* mere externam hujus vitæ, eamque non fundatam *in absoluta necessitate naturæ*, hoc est, *simpliciter* necessariam; sed fundatam in necessitate quadam morali, seu *ad melius esse*, in ordine ad communicationem Gentium convenientem, formando Nationes, *ut sociales*. Contra jus naturæ pro fine *primario* respicit felicitatem, homini *substantialiter* propriam, seu *internam*, etiam ultra fata extensam, formando *hominem* in ordine ad se ipsum, ac DEUM, pro fine *secundario* respicit felicitatem, homini *integraliter* propriam, formando hominem, *ut socium*, seu in ordine ad proximum, & supposita socie-

---

* Videri potest *Grotius* L. 2. c. 19. ubi non male differit hac de re, etsi *quo ad hostes*, ex lege naturali difficulter erui possit obligatio sepulturæ.

** Illud paradoxum, quod *Thomasius* in Disput. 12. respondente *Mathia Holzklau* defendit: *sepeliri mortuos in templis juri naturali repugnat*. In fundamentis J. N. non tam secundas curas, quam novas calumnias addidit, dum scripsit §. m. 284. ad finem: *Addendum, quod Clerus Pontificius doctrinam hanc de officiis erga mortuos valde promoverit ob interesse suum, videlicet ob doctrinam de cultu Sanctorum, & purgatorio.*

societate, in ordine ad felicitatem communem & publicam, in quantum naturæ rationali est propria, *& simpliciter* necessaria. *Ex objectis.*

P. 2. Differt in *objectis*: ergo *specifice* est distinctum. A. P. jus Gentium respicit *objecta*, haud fundata *in absoluta necessitate*: sed, *Ciceroni* si fides, fluit ex Gentium *opinione* in ordine ad majora societatis humanæ commoda, qualia objecta sunt *immunitas Legatorum*, *jus commerciorum &c.* de quibus infra: contra jus naturæ respicit objecta, fundata *in absoluta necessitate*, in ordine ad felicitatem homini propriam, *simpliciter debitam*, & si denuo *Ciceronem* audimus, fluit *ex evidentia naturali*, vel per principia *per se nota*, vel saltem per determinationes ex illis principiis deductas, *evidenter* cognita: ergo magna est differentia in objectis.

P. 3. Differt *in constitutivis*: ergo *intrinsece* est distinctum. A. P. Jus Gentium est jus *non scriptum*, sed vel pactione tacita, vel usu, & diuturnis Gentium moribus introductum, earumque consensu coalitum: contra jus naturæ est *jus scriptum* in hominum cordibus, ex convenientia cum ratione prognatum, & sine hominum voluntate sancitum: ergo diversa sunt constitutiva utriusque juris. *Ex constitutivis.*

P. 4. Differt *in subjectis*: nam jure Gentium obligantur eæ solummodo Gentes, quæ vel *pactione* tacita, vel *usu*, & *consuetudine* se subjecere; jure naturæ obligantur homines & Gentes omnino omnes. *Ex subjectis.*

P. 5. Differt *in causis*: nam causa *efficiens* juris Gentium est voluntas Gentium, qua talium, a DEO, Gubernatore Gentium roborata; juris naturæ est DEUS, ut Author naturæ. *Causa impulsiva* juris naturæ est felicitas, naturæ humanæ *simpliciter* propria, ac necessaria; juris Gentium est felicitas, societati humanæ congrua, vel non nisi *moraliter* necessaria. Cum enim Gens nulla sibi adeo sit sufficiens, ut non *ad melius esse*, majoremque utilitatem; immo quandoque ad *moralem necessitatem*, mutuo auxilio, societate, & communicatione indigeat, ideo jure opus erat, quo Gentes, *in hoc genere societatis & communicationis*, dirigerentur. Et licet, magna ex parte, hoc fiat per jus naturæ, illud tamen suppeditat regulas nimium generales, quæ non sufficiunt singulis negotiis determinandis, in quibus liberæ Gentes inter se communicant, adeoque necesse erat, ut specialia quædam jura, pro usu Gentium, introducerentur. Sic jus Gentium prohibet hostem veneno interficere, quod tamen, supposita belli justitia, indeterminatum relinquit jus naturæ, cujus intuitu nil refert, hoc vel illo modo hostem interficias, si jure interfici potest. Sic jus Gentium præcipit, ut, nisi justa subsit recusandi causa, Legati admittantur, de qua admissione, ratione felicitatis homini necessario propriæ, nil definit, seu præcipit jus naturæ. *Ex causis.*

P. 6. Differt denique *in proprietatibus*. Nam jus naturæ est *immutabile*; contra jus Gentium est *absolute mutabile*, quatenus vel ex hominum consensu, vel ex arbitraria tantum consuetudine dependet. 2. Jus naturæ (loquendo *per se*) est *universale*, sicque obstringit omnes, ut non nisi per errorem possit alicubi non observari; contra Jus Gentium non est commune omnibus *semper*, sed *regulariter*, & *fere* omnibus, hoc est, *plerisque*, vel saltem *moratioribus*: unde absque errore alicubi potest non observari. 3. *Jus naturæ* non solum præcipit bona, sed etiam prohibet mala *tam absolute*, ut nullum in ullo homine, *respectu subjecti proprii*, permittat; contra *jus Gentium* potest aliqua mala permittere: sic, *Martinezio* si fides, (a) possent v. g. non tantum *jure civili*, sed & *jure Gentium*, propter necessitatem provenientem ex fragilitate & conditione hominum, *absolute* permitti meretrices, vel leves deceptiones in contractibus. 4. *Effectus* juris naturæ est *obligatio legis naturalis*; *effectus juris Gentium*, si consistat in *pactione*, est *obligatio rigorosa* *Ex proprietatibus.*

(a) Apud *Suarezium* L. c.

gorosa justitiæ, sed non *legalis*; si consistat *in consuetudine*, est obligatio *legalis*, sed *positiva*.

Aliæ differentiæ incongruæ.

℟. II. *Aliæ differentiæ, jus naturæ inter & Gentium, quas passim in medium proferunt Authores, sunt incongruæ, nec admittendæ*. Nam

1. *Nimis impropria est* distinctio veterum Jureconsultorum, qua *jus naturale* dixerunt id, *quod natura omnia animalia docuit*; jus Gentium, quod *naturalis ratio inter omnes homines constituit*. (a) Siquidem jus non competit animali *formaliter*, seu *quo ad rationem legis*, quia incapaci; & licet *materialiter* competat quo ad actus communes v. g. *generationis, educationis, defensionis* &c. competit tamen *quo ad distinctionem juris* impertinenter: eo quod actus illi *longe alio modo*, quia non per instinctum mere naturalem, sed ex rationis ductu, & in ordine ad regulam moralem in homine reperiuntur.

Soti insufficiens respectu ratiocinii.

2. Insufficiens est distinctio *Soti*, (b) & quorumdam *Thomistarum*, quæ jus naturale, vel *sine*, vel *facili ratiocinio* notum; jus Gentium *per plures & difficiles illationes* deductum esse, affirmant. *Ratio est*, quod deducta ex naturæ principiis, per illationes qualescunque, sint præcepta in cordibus hominum scripta, adeoque juris naturalis: contra vero præcepta juris Gentium non nisi ab hominibus, seu per conventionem arbitrariam, seu per receptam consuetudinem, inducta sint.

Uti & aliorum respectu suppositionis,

3. Nec illa distinctio quorumdam satisfacit, qua conclusiones *absolute*, seu *absque ulla suppositione*, ex naturæ principiis fluentes, dicuntur esse *juris naturæ*; cæteræ, *ex suppositione humanæ societatis, vel alia* deductæ, *juri Gentium* attribuuntur. Nam, quæ per evidentem illationem ex naturæ principiis, *etsi facta quadam suppositione*, inferuntur, *ex communi Authorum* sunt juris naturalis. Sic nemo dicit, præceptum parendi Dominis, *supposita servitute, vel Republica*; justitiam contractuum, *supposita rerum divisione*, legem reddendi debitum, *supposita promissione*, & sic de aliis, esse juris Gentium, sed naturalis. Et ratio est: quia jus naturale sæpe non habet materiam, in qua actu obliget, *nisi supposita vita hominum sociali, seu supposita societate*: unde talis suppositio prærequiritur, ut resultet materia talis juris; regula autem ipsa rationis *antea* jam erat, & *semper* naturalis uti est, ita & manet. Contra convenit inter Authores, quod ea, quæ per illationem, minus certam, inferuntur, sic ut *arbitrium humanum*, & *moralis commoditas* potius, quam *absoluta necessitas* ad honestatem intercedant, dici debeant juris Gentium. Ita *ipsa Gentium discretio & Regnorum divisio* dicuntur *suo modo* esse *juris Gentium*, (c) etsi ante illam divisionem non supponatur aliquid *præter statum hominum naturalem*.

Demum & Vasquii, respectu juris Gentium mere concessivi, vel permissivi.

4. Demum & opinio *Vasquii* male congrua, qua jus Gentium a naturali distinctum cupit per hoc, quod non sit *præceptivum*, sed vel *concessivum*, vel mere *permissivum* aliquid agendi, vel non agendi, *respectu viventium in communitate*, propter communem utilitatem, *tanquam honestum*, non tanquam *necessarium ad honestatem*. Sic, ex *Vasquii mente*, *bellum* supponit communitatem humanam, *nec præcipitur*, etsi cum titulo justo, sed mere conceditur, tanquam *honestum*. Sic *divisio agrorum* supponit communitatem, & illa supposita, *ex vi rationis naturalis*, licita est, etsi *necessaria* non sit. Sed

Contra est 1. *Jus Gentium* non est mere *permissivum*, sed *præceptivum*, & *prohibitivum*, uti infra probabitur.

Contra est 2. Præterquam, quod illa *suppositio communitatis* non efficiat *jus Gentium*, uti dictum; facultas aliquid operandi, posito, quod *spectata ratione naturali* justa sit, erit juris naturalis: quia etiam jus naturale in mul- tis est

(a) Tit. 2. L. 1. §. 1. & 2. Instit. de J. N. & G.
(b) L. 1. Q. 5. a. 4. apud *Suarezium* L. c. de legibus c. 17. n. 8.
(c) Juxta L. *Ex hoc jure* ff. de Justitia, & jure.

tis est mere concessivum, uti jus *ducendi uxorem*, *conservandi libertatem* &c. *Ratio est*, quia jus naturale non solummodo dictat, quid *necessarium* sit, sed & *quid liceat*.

Contra est. 3. Omne jus *concessivum* per connexionem involvit jus *praeceptivum*, seu *prohibitivum* respectu aliorum, ut ne impedimentum injustum ponat in usu concessi juris. Accedit, quod allata exempla, etsi sint juris naturalis, saltem *permissivi*, jus Gentium non evertant: unde *agrorum divisio*, *pax*, *induciæ*, *facultas negotiandi*, *mittendi Legatos*, *servitus &c.* & alia pleraque, quæ juris Gentium sunt, possunt quidem dici esse *juris naturæ concessivi*, vel *permissivi*, sed non omnia, quæ juris naturalis *concessivi*, vel *permissivi* sunt, possunt dici esse juris Gentium, ut patet, *in jure nubendi*, *conservandi libertatem*, *jure cœlibatus &c.* Sic jure Gentium permissivo quædam possunt esse impunita, uti alibi diximus, quæ tamen juri naturæ positivo repugnant.

℞. III. *Etsi jus Gentium specifice differat a jure naturæ, in aliquibus tamen convenit, habetque specialem cum jure naturali propinquitatem.*

Patet 1. Quia utrumque est *aliquo modo* commune omnium Gentium; inde est, quod multi Veterum jus Gentium dixerint *naturale secundarium*.

Patet 2. Utrumque respicit *suo modo* felicitatem publicam societatis humanæ *pro fine*, nititurque *convenientia cum ratione* in ordine ad feliciorem statum naturæ humanæ, ex qua, veluti *fundamento*, * usus & consuetudo Gentium convaluit. Inde rectissime Connanus: (a) *quod naturalis discursus fecerit, ut unaquaque Gens, ratione utens, & communem utilitatem respiciens, in idem cum aliis placitum consenserit.* *Convenientia quædam juris naturæ & Gentium.*

Patet 3. Quia utrumque, *propter convenientiam* cum ratione humana, *eodem fere modo* ortum cum Genere humano, & vel *per usum* & *imitationem*, vel *per pactiones* Populorum propagatum, ac inductum legitur. Accedit, quod in quorumdam sententia *utriusque obligatio legalis* a DEO descendat; jus naturæ quidem ut ab *Authore naturæ*; jus Gentium, *ut a Gubernatore humanæ societatis*.

℞. IV. *Jus Gentium est insuper specifice distinctum a jure civili.* *Specifica differentia juris Gentium a jure civili.*

Patet 1. Quod jus civile sit *scriptum*, Gentium *non scriptum*, sed moribus, usu, & consuetudine introductum.

Patet 2. Quod jus civile originem trahat *a voluntate Legislatoris humani*; Gentium *ab usu & consuetudine Populorum*.

Patet 3. Quod jus civile respiciat tanquam fundamentum *privatas*; jus Gentium *communes* necessitates; illud sit unius Regni, vel Reipublicæ; hoc Gentium plerarumque. Quæ differentia, cum sit solummodo *secundum magis & minus*, adeoque mere accidentalis, priori duplici substantiali conjungi debet.

Quæritur IV. Quæ origo juris Gentium.

℞. I. *Origo causalis satis est explorata*. Nam fluit 1. *Ab indole naturæ humanæ sociabili*, adeoque ad communem quamdam societatem inclinante. Inducta enim terrarum divisione, non ita divisæ sunt Gentes, ut non fundamentalis quædam relatio, socialitas, seu unio quædam moralis, & quasi politica remanserit. Fluit 2. *A principio amoris*, cuivis etiam extraneo *naturaliter debiti*, saltem minus *stricte*, quia necessarii *saltem ad melius esse*, seu felicitatem respectivam. Fluit 3. *Ab exigentia usus*, humana necessitate id postulante, & utilitate suadente. Cum enim Gens nulla ex toto sibi sufficiat, sic ut ad commodiorem vitam non sæpe opus sit auxiliis mutuis, ipsa na- *De origine juris Gentium. Causalis satis certa.*

* Nam, ut supra ex *Struvio* diximus, *fundamentum juris Gentium est communis hominum in societate necessitas, & utilitas.*

(a) Apud Grotium L. 1. c. 1. §. 14. edit. *Francof.* A. 1691.

tura per rationis dictamina inclinavit Gentes ad societatis insignia commoda communemque tranquillitatem certius obtinendam, & securius conservandam.

Formalis satis incerta. ℞. II. *Origo tamen formalis est satis incerta.* Sunt qui cum Magnifico P. *Schmier* (a) modum juris Gentium inducti explicant per actiones quasdam, ad recte temperandam societatem diutius exercitas, v. g. *admittendo Legatos, fœdera jungendo, commercia mutua continuando &c.* His actionibus, longiore usu exercitis, accessisse, ait, consensum Gentium in jus legale, mutuo obligativum, quo supposito DEUS, ut Rerum publicarum institutor primus, sua authoritate obligationem legislativam addiderit. Contra sunt alii, qui suffragia *tacita* cum *Alberico Gentili*; (b) vel cum *Rachelio* pacta expressa adstruunt. (c) Sunt, *qui merum usum* inter unam & alteram, vel si mavelis, aliquot Gentes finitimas assignant, quæ seu *pacta* seu *usum* suaserat ratio partim publicæ securitatis, partim communis utilitatis. Hac insigni commoditate allectæ aliæ, atque aliæ Nationes, seu *per consensum*, seu *per imitationem*, & sibi propria fecere ejusmodi scita, tandemque *usu continuo* amplius & amplius sic propagarunt, ut *consuetudine communi* roboratâ, si minus *in leges*, saltem in conventiones, *ex justitia* publica obligatorias, transirent, quas a Gentibus *jus Gentium* appellamus. Exempla afferunt in *Spartanis*, quorum Respublica, *ad imitationem Cretensium, a Lycurgo* formata est teste *Cœlio*; (d) item in *Romanis*, qui leges *Atheniensium*, decem tabulis contentas, in se transtulerunt; in Paganis, qui *Josepho* Authore (e) multa e *Judæorum* scitis sibi appropriarant. Accedit, quod sæpe Gentes a subactis Gentibus plurima mutuarint canente *Horatio*: (f) *Græcia capta ferum victorem cepit, & artes intulit agresti Latio.* Hæc illi: nos in ideis selectum Lectori relinquimus.

De essentia juris Gentium. *Quæritur V: Quæ essentia juris Gentium?*

Multis dicitur. ℞. I. *Jus Gentium multis Authoribus dicitur conventio tacita, qua Gentes, ut tales, obligatione mutua consociantur in ordine ad ea, quæ ad communem ipsarum felicitatem pertinent.* Ita *Grotius* (g) ejusque hac ex parte fautores, (h) queis unisonus celebris Jureconsultus *Gletle*, hujusque nuperrimi Apologetæ clarissimus *Sigismundus Stapfius*, (i) P. *Placidus Pöckhen*: (k) & his prior P. *Franciscus Schmalzgruber*. (l)

Conventio tacita, *Explicant* 1. Nam per *conventionem tacitam* indicant *formam intrinsecam* juris Gentium, quam statuunt *in pactione arbitraria Nationum*, sicque distinguunt a jure naturæ, quod habet *formam legis*, proprie dictæ. Unde ultro admittunt, jus Gentium non participare *speciem univocam legis, proprie dicta*, eo quod pacta inter Gentes, *Superiorem* non agnoscentes, naturam legis inducere nequeant, neque ea de causa, quod *pluralitate* Gentium sint extensa, & *ad bonum commune* ordinata, pacti naturam exuere queant.

Qua, per obligationem mutuam, 2. *Per obligationem mutuam* innuunt *effectum* juris Gentium, nempe *obligationem rigorosam justitiæ*, immediate ortam ex Gentium pactione, & sic

denuo

(a) In Jurispr. Can. Civ. L. 1. c. 4. sect. 1. §. 2. n. 27.
(b) De jure belli L. 1. c. 1. Constituerunt jus Gentium inter se omnes, vel multæ Gentes, *non fortuito*, aut *altera alterius imitatione*, sed quasi *ex compacto*, non *quod convenerint*, ut legem scriberent, sed quod *utilitas* & *necessitas* plerumque *omnium* provocaverit, & obtinuerit consensum, & ex hoc deinceps jus constitutum sit.
(c) In J. N. & G. differt. altera n. 30. & 31.
(d) Antiqu. lect. L. 58. c. 26.
(e) L. 1. contra *Appionem*.
(f) L. 2. epist. de *Romanis* & *Græcis*.
(g) Pluribus in locis: nam in prolegom. §. 1. Jus Gentium, *moribus* & *pacto* introductum, & §. 53. tanquam *ex condicto* obligare affirmat. L. 1. c. 1. §. 14. ait omnium, vel multarum *voluntate vim obligandi* accepisse. L. 2. c. 3 §. 5. expresse asserit jus Gentium habere *vim pacti* inter Gentes, illudque distinguit *a jure civili plurium Gentium*, quod in prolegomenis §. 53. ait a Jureconsultis sæpe confundi *cum jure Gentium*, esseque id, *quod non tanquam ex condicto, sed quod alii aliorum imitatione, aut fortuito acceperunt.*
(h) *Albericus Gentilis*, *Connanus*, *Zieglerus*, *Henniges*, aliique Commentatores apud *Grotium*.
(i) *Stapfius* in J. N. & G. Parte 1. c. 1. §. 3. n. 2. & seqq.
(k) *Pockhen* in Jurispr. controv. L. 5. Tit. 2. P. 2. Q. 3. §. m. 357.
(l) *Schmalzgruber* in introductione ad jus Canonicum. Assert. proœm. §. 4. n. 127.

denuo distinguunt a jure naturæ, quod obligationem parit stricte *legalem*. Addit tamen clarissimus *Stapfius*, (a) quod hoc non obstante *jus Gentium* comitetur obligatio legalis, quæ immediate proveniat ex illo juris naturæ principio: *fidem datam esse servandam*. Clarissimus *Töckhn* ait, jus Gentium dici posse *legale* certo respectu, nempe subditorum in singulis Gentibus, saltem secundum ea, quæ subditos attinent, & ad exterorum quoque commodum ordinantur. Ita illi. At obligatio, mere *concomitans*, neque sufficit, neque parit legem, nisi mere *naturalem*: & respectus alter non efficit *legem Gentium*, sed *civilem*, quæ & ipsa nonnunquam respicit bonum commune, etiam exterorum.

3. *Per Gentes*, *qua tales*, significant *subjectum* juris Gentium. Possunt siquidem homines, teste clarissimo *Stapfio*, considerari vel tanquam creaturæ rationales; vel tanquam membra Generis humani, in diversas Gentes dispersi; vel tanquam membra singularis Reipublicæ. Primo modo spectati diriguntur *jure naturæ*; *secundo jure Gentium*; *tertio jure civili*. Addit idem *ex Grotio*: jure gentium non obstringi *omnes omnino Gentes*, eo quod, extra jus naturale & Divinum novum, de facto non sit reperire jus *omnibus Gentibus commune*. Unde contingere potest, ut, quod in una Orbis parte jus Gentium est, alibi non sit, uti supra diximus *de servitute*. *Consociantur Gentes, qua tales.*

4. Per verba, *ad communem Gentium utilitatem*, declarant *finem*, ad quem jus Gentium *intrinsece* est ordinatum, discretumque a jure civili: hoc enim particularem Reipublicæ salutem; illud incolumitatem Gentium, qua talium, seu communem pacem, tranquillitatem, ac concordiam inter se *pro fine* respicit. *Ad communem felicitatem.*

5. Denique *pro forma extrinseca* promulgationem assignant, quam statuunt *in constanti usu*, & *praxi Gentium*, in materia sibi consentanea conformiter operantium, & oblata occasione, tanquam *ad jus commune*, provocantium. *Addunt promulgationem, consistentem in constanti usu.*

℞. II. Juxta communiorem Authorum *jus Gentium* definitur esse *Ordinatio rationis*, *diuturnis Gentium moribus*, *ad communem utilitatem Gentium*, *qua talium*, *constituta*: *&* *summi humanarum Politiarum Principis consensu approbata*. Ita clarissimus *P. Schmier* (b) cum *Mezgeris*, *Franziis*, aliisque Orthodoxis, queis consentit ex Acatholicis *Vitriarius*, *jus Gentium* appellans, *jus quod DEUS per rectam rationem inter omnes Gentes*, *propter communem necessitatem*, *& utilitatem*, *constituit*. (c) *Aliis definitur*

Declarant 1. *Per ordinationem rationis* genus indicant, & quidem *univocum* respectu juris naturalis, atque civilis; sic ut jus Gentium *propriam juris legalis speciem* esse, affirment. Insuper indicant, jus Gentium non usu *qualitercunque arbitrario*, sed *in ratione* fundato, esse inductum: non enim *simpliciter* id omne, quod Gentes inter se statuunt, *jus Gentium* dicitur, sed quod, *humana necessitate* exigente, recta ratio Gentibus *dictat*, jus Gentium proprie fundat, ac mediante usu constituit. *Ordinatio rationis,*

2. Per ordinationem, *diuturnis Gentium moribus constitutam*, innuunt constitutivum juris Gentium *proprium*, ac *formale*, non esse *conventionem*, seu *pactionem*, sed *ipsum usum*, ac *consuetudinem*, ex qua, velut *tacita consensus mutui professione* introducitur ordinatio inter Gentes eo modo, quo de *consuetudine* loquuntur Jureconsulti. *Diuturnis Gentium moribus constituta.*

3. Per ordinationem, *supremi humanarum Politiarum Principis consensu roboratam*, significant potestatem supremam, ferendæ legi necessariam, non esse *a Gentium collectione* ad morem Aristocraticum, quo populus *divisim* obtemperat, ut *inferior*; *collectim* imperat ut *superior*; quæ est explicatio *Et supremi humanarum Politiarum Principis consensu roborata.*

(a) L. c. n. 17. f. m. 37.
(b) In Jurispr. Canonico civili L. 1. tract. 1. c. 4. sect. 4. §. 2. n. 13.
(c) In instit. J. N. & G. c. 1. n. 31.

Strickii, & nonnullorum. Nam 1. ejusmodi collectio Gentium, seu universalis Respublica, cum suprema in Gentes singulas potestate, est ignota Gentibus, nec ullibi indicata per jus positivum in historiis; per Divinum in sacris paginis; per naturale in rationis dictamine, eo quod talis potestas haud sit absolute necessaria ad gubernationem Generis humani. 2. Singulæ Gentes *censent* se liberas, & a potestate humana independentes *absolute*, hoc est, non tantum *respectu sui*, sed etiam *respectu aliarum Gentium*, adeoque *censent* se magis liberas, quam civem, *liberum* quidem respectu alterius civis, sed non Principis; *censent* sese invitas, neque a Comitiis Gentium, ad novas leges adstringi posse. Significant ergo per illa verba potestatem supremam, & virtutem legislativam in Gentes haberi *a DEO*, *non tanquam Authore naturæ*, sed *tanquam Authore societatis humanæ*, & *supremo Politiarum humanarum Principe*, ut loquitur Clarissimus P. *Schmier* (a) cum aliis. Rationem assignant, quod. *supposita societate humana* (ad quam saltem inclinat DEUS, tanquam *Author naturæ*) non potuerit non velle DEUS, *tanquam supremus politiarum humanarum Princeps*, & *primus institutor*, ut Gentes habeant aliquam regulam actionum, Gentibus competentium, directivam, & a DEO, *tanquam humanæ societatis Auspice*, profectam, quæ vel ideo veram juris legalis speciem indueret, ut jus Gentium *proprie* dici posset.

Est utraque definitio. §. III. *Etsi utraque definitio sit satis commoda, nos tamen posteriorem, ut minus incommodam, in sensu debito, præhabemus.* 2. *Dicimusque jus Gentium esse ordinationem rationis, longævo Gentium usu, Deique, ut societatis humanæ Gubernatoris immediati, consensu inductam ad Gentium, qua talium, publicam felicitatem*,

Sit satis commoda. *Declaratur asserti primum membrum*. Utraque definitio jus Gentium a juribus aliis rite discernit; naturam juris hujus sufficienter explicat, finemque declarat: ergo utraque satis est commoda. 2. Definitio prior, jus Gentium explicans *per pactionem*, non adstruit *obligationem legalem*, sed solius *justitiæ*, nisi *naturalem*, *concomitanter* solummodo, mutuet a jure naturæ; non adstruit *obligationem universalem* constitutionis, sed *particularem pacti*, extensam in solos consentientes; nec adstruit usum, nisi ut formam, seu promulgationem extrinsecam, etsi ad hunc, *veluti constitutivum*, Authores communiter provocent. Contra definitio posterior, jus Gentium explicans *per consuetudinem*, adstruit quidem obligationem *legislativam*, sed, ut ajunt, *absque necessitate*, cum sufficiat sola *justitiæ*; adstruit obligationem desumptam a DEO, *ut Authore* societatis humanæ *solum remoto*, de qua *speciali legislatione* nullum uspiam est vestigium; adstruit jus Gentium, suo modo *Divinum*, cum tamen Authores, *velut mere humanum*, communiter agnoscant. Hæc habentur utriusque partis incommoda. Jam

Posterior tamen, etsi in sensu debito, est præhabenda: quia utriusque vitat incommoda. *Declaratur asserti secundum membrum*. Nostra definitio vitat priora incommoda; adstruendo obligationem *legalem universalem* consuetudinis, obligantis omnes majori parte consentiente, facitque *usum longævum*, hujus juris constitutivum. Posteriora incommoda, si quæ sunt, complanat: nam necessitatem adstruendæ obligationis *legalis* facit univoca ratio cum cæteris juribus: ergo, si potest adstrui, debet. Obligationem legalem non desumit a DEO, *ut Authore mediato* societatis humanæ, sed a DEO, ut *Gubernatore immediato* ejusdem societatis, in Respublicas varias divisæ, quatenus Gentes, non modo *divisim*, sed & *collectim* spectatæ, Superiorem humanum non agnoscunt. Vestigium autem *hujus specialis obligationis legislativæ* satis visibile suppeditat partim Divinæ Providentiæ; partim societatis humanæ ratio, conservatio, tranquillitas, majorque vitæ felicitas, per commerciorum compendia, aliaque mutua commoda, ad quæ *communi* & *universaliter obligan-*

(a) L. c. n. 19. & 27.

ligante regula opus est, cui, sua approbatione stabiliendæ, DEUS deesse nequit, nec, quod desit, præsumendum est. Unde negatur suppositum, quod jus Gentium sic debeat esse *mere humanum*, ut etiam *vis obligandi* debeat esse *mere humana*; sufficit, si modo sit *vere positivum*, & a jure naturali, Divinoque *mere distinctum*. Distinguitur autem *a jure naturali*, *& Divino* non solum *quo ad finem* ex toto, sed etiam *quo ad authorem*, cum utrumque illud sit a DEO, ut authore *immediato*, & *immediate* obligante, sine prærequisito hominum consensu: jus gentium sit a DEO, *ut Gubernatore* societatis humanæ, *immediato* quidem, sed non obligante, nisi *mediante* Gentium consensu; per diuturnos mores declarato.

℞. IV. *Jus Gentium, etsi satis distinguatur, multam tamen habet affinitatem cum jure consuetudinario.* *Jus Gentium, etsi satis distinctum a consuetudine.*

Quo ad 1. *Patet:* nam jus consuetudinarium vim obligandi habet a consensu tacito Superioris humani, jus Gentium a DEO, ut Gubernatore supremo societatis humanæ; illud *pro fine* utilitatem Reipublicæ, *pro subjecto* subditos particulares; hoc *pro fine* felicitatem Gentium, qua talium; *pro subjecto* Nationes integras respicit, & sic de aliis.

Quo ad 2. Pariter liquet: nam utrumque usu & moribus introductum, utrumque Superioris consensu obligationem *legalem*, legisque *rationem univocam* est sortitum. *Est illi tamen affine.*

§. II. §. 2.

De divisione, objecto, & effectu juris Gentium. *De divisione.*

Quæritur IV. Quæ divisio juris gentium? *De divisione juris Gentium.*

℞. I. *Exoleta* est divisio juris Gentium in *primævum*, quod naturalis ratio intér homines constituit: & *secundarium*, quod usu, & necessitatibus exigentibus introductum est. Ita contra Veteres. * *Ratio est:* quia nititur falso supposito *Justiniani* de duplici jure naturæ; (a) & jus gentium cum naturali confundit. *In primævum, & secundarium exoleta.*

℞. II. *Nulla* est divisio juris Gentium *in universale*, seu *commune*, quo plures, vel pleræque Gentes; & *in particulare*, seu *proprium*, quo duæ vel tres solummodo Gentes utuntur. Ita contra Recentiores. ** *Ratio est:* quia jus Gentium confundit cum civili. Quod si dicas, jus Gentium non *ex numero*, sed *ex fine* æstimandum; negatur suppositum, quod finis sit *particularis* Gentium duarum; triumve utilitas, & non potius *communis* societatis humanæ felicitas. *In universale & particulare nulla.*

℞. III. Non satis facit divisio juris Gentium *in proprie dictum*, quod est cum mutua obligatione; & *in improprie dictum*, quod est sine mutua obligatione: quia est in terminis *impropria*. Æque *imperfecta* est divisio in jus Gentium *verum*, quod non repugnat juri naturæ, & in *putativum*, quod eidem adversatur. Nam jus, naturæ juri adversum, nullum est, nisi intelligatur fors *permissivum*, improprie tale, quod actus quidam a Gentibus tolerantur *impunitate extrinseca:* unde alii in *externum*, seu permisivum, & in *internum* dispertiunt, quod actum in foro quoque interno justum reddit, uti fit, si versetur circa *In proprie, & improprie dictum inanis.*

* Quibus accessere *Santgallenses* de LL. sect. 2. Q. 3. conclus. 1. Clariss. de *Clingensperg*. ad 2. Instit. de J. N. G. & C. Q. 3.

(a) Tit. 2. L. 1. §. 1. & 2. Instit. de J. N. & G.

** Clariss. *Sigism. Stapfium* J. N. & G. P. 1. c. 1. §. 3. n. 7. cui recte opponas illud *Puffendorfii* L. 2. c. 3. n. 21. f. m. 219. *Quod non nemo ad jus Gentium quoque referre instituit particularia conventa, duorum pluriumve populorum fœderibus & pacificationibus definita, id nobis plane incongruum videtur.*

actum indifferentem, v. g. jus, quod hosti hostem, & in persona, & in rebus lædere permittit supposito justo bello. Sed & hæc divisio est *analoga*, uti diximus.

In scriptum, & non scriptum, superflua. ℞. IV. *Superflua* est divisio juris *in scriptum*, seu expresso Gentium consensu stabilitum, per fœderum & pacificationum instrumenta publica; & *in non scriptum*, seu consensu tacito, usu ac consuetudine stabilitum. Sed hoc jus scriptum est potius effectus juris Gentium, per specialia pacta sicuti ad finem particularem, ita & ad jus particulare referendus.

Legitima in affirmativum & negativum. ℞. V. *Legitima* est divisio juris Gentium *in affirmativum*, quod pro objecto habet positionem actus, seu quo aliquid præcipitur, V. g. *admissio Legatorum*; & *in negativum*, quod pro objecto habet omissionem actus, seu quo aliquid prohibetur, v. g. *ne arma*, & *fontes veneno inficiantur*. Illud in actu secundo *pro semper* non obstringit propter humanarum virium limitatam virtutem; hoc obligat *semper pro semper*, eo quod omissio actus non excedat mensuram humanæ potentiæ. *Reductive* & *improprie* dividi solet etiam *in permissivum*, quod nec præcipit, nec prohibet, sed *negative* se habet, vel tolerando actum, si malus non sit, vel si malus, impunitatem extrinsecam concedendo.

De objecto juris Gentium. *Quæritur VII. Quale & quotuplex est objectum juris Gentium?*

In genere omnia fini congrua. ℞. I. *Est multiplex*: cum enim, teste *Vitriario*, (a) *fundamentum juris Gentium sit communis inter omnes Gentes utilitas, necessitas; in genere objectum juris Gentium* constituunt ea omnia, quæ *ex fine suo* tendunt *ad convenientem communicationem*, & *emolumentum Gentium, qua talium*.

In specie primæva rerum divisio. ℞. II. *In specie primæva* rerum divisio, etsi supposita humani Generis multiplicatione, statuque naturæ lapsæ, & inde emergente necessitate, multis videatur esse *de jure naturæ præceptivo*, verius tamen *ad jus Gentium* revocatur. *Ratio est*: quia natura pro illo statu *simpliciter* exegit quidem aliquod medium *indeterminate* pro evitandis illis incommodis; non tamen exegit hoc *determinatum*, tanquam *determinate necessarium*. Idem, ob eandem rationem, intelligendum est *de præscriptione* inter Gentes, uti *infra* fusius declarabimus.

Gentium divisio. 2. *Ipsa Gentium divisio*, licet *in fieri & formaliter*, non sit juris Gentium, quatenus jus gentium illam non facit, sed *tanquam principium* supponit, est tamen jus Gentium *reductive*, eo quod non descendat a jure naturæ, sitque prima Gentium origo; immo *in conservari* etiam *formaliter* est juris Gentium. Idem intelligendum *de divisione Regnorum*: etsi enim, supposita humani Generis multiplicatione, natura *absolute* exegerit *aliquod medium* pro evitandis incommodis, discordiis, rixis &c. inde exortis, non tamen exegit hoc *determinatum* medium *divisionis* in has, vel illas Gentes, in hæc vel illa Regna &c. cum, *absolute loquendo*, difficulter probari possit, cur implicasset, Orbem coire in universalem quamdam Rempublicam, seu aristocratice, democratice, seu monarchice temperatam; vel si hoc moraliter implicasset, certe *tanta Gentium, Regnorumve discretio necessaria minime* fuisset, in quantam tamen hodie cernimus consensisse Gentes, sic ut una Respublica alterius potestatem summam agnoscere, jure Gentium, teneatur.

Jus commerciorum. 3. *Commerciorum*, hoc est, negotiandi cum aliis Gentibus *libera facultas* est juris Gentium. P. Ejusmodi facultas non est *simpliciter necessaria* ad felicitatem, naturæ rationali propriam, etiam supposito statu multiplicati Generis humani: nam *absolute* loquendo posset quævis Respublica *per se* subsistere,

(a) Institut. J. N. & G. c. I. n. 23.

ftere, etfi incommode: ergo *per se* * non eft juris naturæ. Eft tamen *necessaria moraliter*, cum *non omnis ferat omnia tellus*, fic ut ad fublevandam indigentiam mutuam, ufu Gentium, inducta fit: ergo eft juris Gentium:

4. *Bellum* juftum tam defenfivum, quam offenfivum, *in se præcise spectatum*, eft quidem juris naturalis, feu *concessivi*, feu *permissivi*, quia non *simpliciter* repugnat, nec *absolute* exigitur ab amore, fibi naturaliter debito, & ad felicitatem, naturæ rationali propriam, neceffario: ut *publicum* tamen, & *solemne est* juris Gentium; quia neque conditiones *de prævia indictione*, neque *effectus* a jure naturæ agnofcuntur, uti fuo loco diftinctius probamus. *Belli.*

5. *Repressaliæ* ad jus Gentium pertinent: fiquidem, *mero naturæ jure*, ex facto alieno nemo tenetur, nifi qui bonorum fucceffor eft. Contra ufu, confenfuque Gentium eft inductum, ut pro eo, quod Refpublica debet vel pro fe, vel pro fuis, in cafu denegatæ juftitiæ, fubditorum bona, veluti oppignorata, habeantur. Unde refpectu utentis eft *lex permissiva*, refpectu aliorum *præceptiva*, qui hoc pati obligantur. *Repressaliarum.*

6. *Servitus* ex jure Gentium defcendit. Nam videbatur communis effe utilitatis, ut fervituti potius, quam morti deftinarentur bello jufto devicti: *sed in Christiana* Republica fublata eft fervitus, non quod fit contra naturam, hoc eft, contra ftatum naturæ liberæ, fed quod *Christianæ* pietati adverfetur. *Servitutis.*

7. *Legatorum admissio*, & *immunitas* ** non eft juris naturæ, *quatenus spectat publica Nationum negotia*: quia non eft medium ad felicitatem, naturæ rationali propriam, *absolute* neceffarium: nam ficuti Gens quælibet fibi fola poteft *absolute* vivere; ita & aliarum confortia poteft recufare. Neque eft juris naturæ, *quatenus spectat negotia pacis conciliandæ, seu firmandæ*, quia, etfi fupponatur cum *Puffendorfio* (a) pacem effe juris naturæ, hæc tamen admiffio non eft medium, *determinate necessarium* ad hunc finem, cum plura media, inter quæ & ipfum bellum, ad pacem reducendam fuppetant. Unde, fuppofita focietate humana, non tam propter *necessitatem*, quam *propter utilitatem* jure Gentium inducta eft, eo quod modus Legationis Gentibus vifus, ufuque probatus fit *expeditior cæteris*. *Legatorum.*

8. *Pax*, abfolute *spectata in se*, ut notat *tranquillitatem cum DEO*, *secum ipso*, & *proximo*; feu concordia per communias humanitatis officia ab omni vi, & læfione proximi aliena, non modo *originaliter*, fed & *formaliter* eft a natura *præcipiente*: quia eft exigita, ut conformis amori, cuivis naturaliter debito, hoc eft, ad felicitatem, *naturæ rationali propriam*, *absolute necessario*, ut infra declarabimus. Pax in fenfu ftrictiore, *seu relative ad bellum* confiderata in fuis effectibus, & circumftantiis, *est juris Gentium*. *** Patet a paritate cum bello: nam contrariorum eft eadem difciplina, neque enim *ratio paciscendi*, *cessatio a conatu hostili*, *oblivio malorum*, *restitutio bonorum* &c. nifi *ex dispositione Gentium*, in ordine ad communem utilitatem, neceffitatemque publicam, profluere poterant. *Pacis.*

9. *Fœdera*, feu pactiones publicæ, a perfonis publicis arctioris conjunctionis ergo initæ, funt *juris Gentium*. Nam etfi obligatio fœderum fit juris naturalis, ipfa tamen *admissio*, feu *pactio*, ut fpectat ad jura Majeftatis, neque negari poteft *absque ratione*, *hoc est*, *si rationabiliter*, & *debito modo* petatur, *Fœdera.*

 est

* Dictum *per se*, nam *per accidens*, ratione extremæ neceffitatis, qua ob negata commercia alteri Genti præcavendum, aut gravibus miferiis conflictandum foret, effet *obligationis naturalis*, ex lege amoris, naturaliter ftringentis.

** Quo revocant jus hodiernum de fecuritate tubicinum.

(a) De J. N. & G. L. 2. c. 3. §. 23.

*** Eadem eft ratio de *treuga*, feu *armistitio*.

gorosa justitiæ, sed non *legalis*; si consistat *in consuetudine*, est obligatio *legalis*, sed *positiva*.

Aliæ differentiæ incongruæ. R. II. *Aliæ differentiæ, jus naturæ inter & Gentium, quas passim in medium proferunt Authores, sunt incongruæ, nec admittendæ.* Nam

1. *Nimis impropria est* distinctio veterum Jureconsultorum, qua *jus naturale* dixerunt id, *quod natura omnia animalia docuit*; jus Gentium, quod *naturalis ratio inter omnes homines constituit*. (a) Siquidem jus non competit animali *formaliter*, seu *quo ad rationem legis*, quia incapaci; & licet *materialiter* competat quo ad actus communes v. g. *generationis*, *educationis*, *defensionis* &c. competit tamen *quo ad distinctionem juris* impertinenter: eo quod actus illi *longe alio modo*, quia non per instinctum mere naturalem, sed ex rationis ductu, & in ordine ad regulam moralem in homine reperiuntur.

Soti insufficiens respectu ratiocinii. 2. Insufficiens est distinctio *Soti*, (b) & quorumdam *Thomistarum*, quæ jus naturale, vel *sine*, vel *facili ratiocinio* notum; jus Gentium *per plures & difficiles illationes* deductum esse, affirmant. *Ratio est*, quod deducta ex naturæ principiis, per illationes qualescunque, sint præcepta in cordibus hominum scripta, adeoque juris naturalis: contra vero præcepta juris Gentium non nisi ab hominibus, seu per conventionem arbitrariam, seu per receptam consuetudinem, inducta sint.

Uti & aliorum respectu suppositionis. 3. Nec illa distinctio quorumdam satisfacit, qua conclusiones *absolute*, seu *absque ulla suppositione*, ex naturæ principiis fluentes, dicuntur esse *juris naturæ*; cæteræ, *ex suppositione humanæ societatis, vel alia* deductæ, *juri Gentium* attribuuntur. Nam, quæ per evidentem illationem ex naturæ principiis, *etsi facta quadam suppositione*, inferuntur, *ex communi Authorum* sunt juris naturalis. Sic nemo dicit, præceptum parendi Dominis, *supposita servitute, vel Republica*; justitiam contractuum, *supposita rerum divisione*, legem reddendi debitum, *supposita promissione*, & sic de aliis, esse juris Gentium, sed naturalis. Et ratio est: quia jus naturale sæpe non habet materiam, in qua actu obliget, *nisi supposita vita hominum sociali, seu supposita societate*, unde talis suppositio prærequiritur, ut resultet materia talis juris; regula autem ipsa rationis *antea* jam erat, & *semper* naturalis uti est, ita & manet. Contra convenit inter Authores, quod ea, quæ per illationem, minus certam, inferuntur, sic ut *arbitrium humanum*, & *moralis commoditas* potius, quam *absoluta necessitas* ad honestatem intercedant, dici debeant juris Gentium. Ita *ipsa Gentium discretio & Regnorum divisio* dicuntur *suo modo esse juris Gentium*, (c) etsi ante illam divisionem non supponatur aliquid *præter statum hominum naturalem*.

Demum & Vasquii, respectu juris Gentium mere concessivi, vel permissivi. 4. Demum & opinio *Vasquii* male congrua, qua jus Gentium a naturali distinctum cupit per hoc, quod non sit *præceptivum*, sed vel *concessivum*, vel mere *permissivum* aliquid agendi, vel non agendi, *respectu viventium in communitate*, propter communem utilitatem, *tanquam honestum*, non tanquam *necessarium ad honestatem*. Sic, ex *Vasquii mente*, *bellum* supponit communitatem humanam, *nec præcipitur*, etsi cum titulo justo, sed mere conceditur, tanquam *honestum*. Sic *divisio agrorum* supponit communitatem, & illa supposita, *ex vi rationis naturalis*, licita est, etsi *necessaria* non sit. Sed

Contra est 1. *Jus Gentium* non est mere *permissivum*, sed *præceptivum*, & *prohibitivum*, uti infra probabitur.

Contra est 2. Prætetquam, quod illa *suppositio communitatis* non efficiat *jus Gentium*, uti dictum; facultas aliquid operandi, posito, quod *spectata ratione naturali* justa sit, erit juris naturalis: quia etiam jus naturale in multis est

(a) Tit. 2. L. 1. §. 1. & 2. Inst. de J. N. & G.
(b) L. 1. Q. 5. a. 4. apud *Suarezium* L. c. de legibus c. 17. n. 8.
(c) Juxta L. *Ex hoc jure* ff. de Justitia, & jure.

tis est mere concessivum, uti jus *ducendi uxorem*, *conservandi libertatem* &c. *Ratio est*, quia jus naturale non solummodo dictat, quid *necessarium* sit, sed & *quid liceat*.

Contra est 3. Omne jus *concessivum* per connexionem involvit jus *praeceptivum*, seu *prohibitivum* respectu aliorum, ut ne impedimentum injustum ponat in usu concessi juris. Accedit, quod allata exempla, etsi sint juris naturalis, saltem *permissivi*, jus Gentium non evertant: unde *agrorum divisio*, *pax*, *induciæ*, *facultas negotiandi*, *mittendi Legatos*, *servitus &c.* & alia pleraque, quæ juris Gentium sunt, possunt quidem dici esse *juris naturæ concessivi*, vel *permissivi*, sed non omnia, quæ juris naturalis *concessivi*, vel *permissivi* sunt, possunt dici esse juris Gentium, ut patet, *in jure nubendi*, *conservandi libertatem*, *jure cælibatus &c.* Sic jure Gentium permissivo quædam possunt esse impunita, uti alibi diximus, quæ tamen juri naturæ positivo repugnant.

℞. III. *Etsi jus Gentium specifice differat a jure naturæ, in aliquibus tamen convenit, habetque specialem cum jure naturali propinquitatem.*

Patet 1. Quia utrumque est *aliquo modo* commune omnium Gentium; inde est, quod multi Veterum jus Gentium dixerint *naturale secundarium*.

Patet 2. Utrumque respicit *suo modo* felicitatem publicam societatis humanæ *pro fine*, nititurque *convenientia cum ratione* in ordine ad feliciorem statum naturæ humanæ, ex qua, veluti *fundamento*, * usus & consuetudo Gentium convaluit. Inde rectissime *Connanus*: (a) *quod naturalis discursus fecerit, ut unaquæque Gens, ratione utens, & communem utilitatem respiciens, in idem cum aliis placitum consenserit.* *Convenientia quædam juris naturæ & Gentium.*

Patet 3. Quia utrumque, *propter convenientiam* cum ratione humana, *eodem fere modo* ortum cum Genere humano, & vel *per usum* & *imitationem*, vel *per pactiones* Populorum propagatum, ac inductum legitur. Accedit, quod in quorumdam sententia *utriusque obligatio legalis* a DEO descendat; jus naturæ quidem ut ab *Authore naturæ*; jus Gentium, *ut a Gubernatore humanæ societatis*.

℞. IV. *Jus Gentium est insuper specifice distinctum a jure civili.* *Specifica differentia juris Gentium a jure civili.*

Patet 1. Quod jus civile sit *scriptum*, Gentium *non scriptum*, sed moribus, usu, & consuetudine introductum.

Patet 2. Quod jus civile originem trahat *a voluntate Legislatoris humani*; Gentium *ab usu & consuetudine Populorum*.

Patet 3. Quod jus civile respiciat tanquam fundamentum *privatas*; jus Gentium *communes* necessitates; illud sit unius Regni, vel Reipublicæ; hoc Gentium plerarumque: Quæ differentia, cum sit solummodo *secundum magis & minus*, adeoque mere accidentalis, priori duplici substantiali conjungi debet.

Quæritur IV. Quæ origo juris Gentium.

℞. I. *Origo causalis satis est explorata*. Nam fluit 1. *Ab indole naturæ humanæ sociabili*, adeoque ad communem quamdam societatem inclinante. Inducta enim terrarum divisione, non ita divisæ sunt Gentes, ut non fundamentalis quædam relatio, socialitas, seu unio quædam moralis, & quasi politica remanserit. Fluit 2. *A principio amoris*, cuivis etiam extraneo *naturaliter debiti*, saltem minus *stricte*, quia necessarii *saltem ad melius esse*, seu felicitatem respectivam. Fluit 3. *Ab exigentia usus*, humana necessitate id postulante, & utilitate suadente. Cum enim Gens nulla ex toto sibi sufficiat, sic ut ad commodiorem vitam non sæpe opus sit auxiliis mutuis, ipsa na- *De origine juris Gentium. Causalis satis certa.*

* Nam, ut supra ex *Struvio* diximus, *fundamentum juris Gentium est communis hominum in societate necessitas, & utilitas.*

(a) Apud *Grotium* L. 1. c. 1. §. 14. edit. *Francof.* A. 1691.

tura per rationis dictamina inclinavit Gentes ad societatis insignia commoda communemque tranquillitatem certius obtinendam, & securius conservandam.

Formalis satis incerta. ℞. II. *Origo tamen formalis est satis incerta*. Sunt qui cum Magnifico *P. Schmier* (a) modum juris Gentium inducti explicant per actiones quasdam, ad recte temperandam societatem diutius exercitas, v. g. *admittendo Legatos, fœdera jungendo, commercia mutua continuando &c.* His actionibus, longiore usu exercitis, accessisse, ait, consensum Gentium in jus legale, mutuo obligativum, quo supposito DEUS, ut Rerum publicarum institutor primus, sua authoritate obligationem legislativam addiderit. Contra sunt alii, qui suffragia *tacita* cum *Alberico Gentili*; (b) vel cum *Rachelio* pacta expressa adstruunt. (c) Sunt, *qui merum usum* inter unam & alteram, vel si mavelis, aliquot Gentes finitimas assignant, quæ seu *pacta* seu *usum* suaserat ratio partim publicæ securitatis, partim communis utilitatis. Hac insigni commoditate allectæ aliæ, atque aliæ Nationes, seu *per consensum*, seu *per imitationem*, & sibi propria fecere ejusmodi scita, tandemque *usu continuo* amplius & amplius sic propagarunt, ut *consuetudine communi* roborata, si minus *in leges*, saltem in conventiones, *ex justitia* publica obligatorias, transirent, quas a Gentibus *jus Gentium* appellamus. Exempla afferunt in *Spartanis*, quorum Respublica, *ad imitationem Cretensium*, *a Lycurgo* formata est teste *Cœlio*; (d) item in *Romanis*, qui leges *Athenienſium*, decem tabulis contentas, in se transtulerunt; in Paganis, qui *Josepho* Authore (e) multa e *Judæorum* scitis sibi appropriarant. Accedit; quod sæpe Gentes a subactis Gentibus plurima mutuarint canente *Horatio*: (f) *Græcia capta ferum victorem cepit, & artes intulit agresti Latio*. Hæc illi: nos in ideis selectum Lectori relinquimus.

De essentia juris Gentium. Multis dicitur. *Quæritur V: Quæ essentia juris Gentium?*

℞. I. *Jus Gentium multis Authoribus dicitur conventio tacita, qua Gentes, ut tales, obligatione mutua consociantur in ordine ad ea, quæ ad communem ipsarum felicitatem pertinent*. Ita *Grotius* (g) ejusque hac ex parte fautores, (h) queis unisonus celebris Jureconsultus *Gletle*, hujusque nuperrimi Apologetæ clarissimus *Sigismundus Stapfius*, (i) *P. Placidus Pöckhen*: (k) & his prior *P. Franciscus Schmalzgruber*. (l)

Conventio tacita, *Explicant* 1. Nam per *conventionem tacitam* indicant *formam intrinsecam* juris Gentium, quam statuunt *in pactione arbitraria Nationum*, sicque distinguunt a jure naturæ, quod habet *formam legis*, proprie dictæ. Unde ultro admittunt, jus Gentium non participare *speciem univocam legis, proprie dicta*, eo quod pacta inter Gentes, *Superiorem* non agnoscentes, naturam legis inducere nequeant, neque ea de causa, quod *pluralitate* Gentium sint extensa, & *ad bonum commune* ordinata, pacti naturam exuere queant.

Qua, per obligationem mutuam, 2. *Per obligationem mutuam* innuunt *effectum* juris Gentium, nempe *obligationem rigorosam justitiæ*, immediate ortam ex Gentium pactione, & sic denuo

(a) In Jurispr. Can. Civ. L. 1. c. 4. sect. 1. §. 2. n. 27.
(b) De jure belli L. 1. c. 1. Constituerunt jus Gentium inter se omnes, vel multæ Gentes, *non fortuita*, aut *altera alterius imitatione*, sed quasi *ex compacto*, non *quod convenerint*, ut legem scriberent, sed quod *utilitas & necessitas* plerumque *omnium* provocaverit, & obtinuerit consensum, & ex hoc deinceps jus constitutum sit.
(c) In J. N. & G. differt. altera n. 30. & 31.
(d) Antiqu. lect. L. 18. c. 26.
(e) L. 2. contra *Appionem*.
(f) L. 2. epist. de *Romanis & Græcis*.
(g) Pluribus in locis: nam in prolegom. §. 1. Jus Gentium, *moribus & pacto* introductum, & §.53. tanquam *ex condicto* obligare affirmat. L. 1. c.1. §. 14. ait omnium, vel multarum *voluntate vim obligandi* accepisse. L.2.c 3 §.5. expresse asserit jus Gentium habere *vim pacti* inter Gentes, illudque distinguit *a jure civili plurium Gentium*, quod in prolegomenis §. 53. ait a Jureconsultis sæpe confundi *cum jure Gentium*, esseque id, *quod non tanquam ex condicto, sed quod alii aliorum imitatione, aut fortuito acceperunt*.
(h) *Albericus Gentilis*, *Connanus*, *Zieglerus*, *Henniges*, aliique Commentatores apud *Grotium*.
(i) *Stapfius* in J. N. & G. Parte 1. c. 1. §. 3. n. 2. & seqq.
(k) *Pockhen* in Jurispr. controv. L. 1. Tit. 2. P. 2. Q. 3. f. m. 327.
(l) *Schmalzgruber* in introductione ad jus Canonicum. Assert. proœm. §. 4. n. 137.

denuo distinguunt a jure naturæ, quod obligationem parit stricte *legalem*. Addit tamen clarissimus *Stapfius*, (a) quod hoc non obstante *jus Gentium* comitetur obligatio legalis, quæ immediate proveniat ex illo juris naturæ principio: *fidem datam esse servandam*. Clarissimus *Töckhn* ait, jus Gentium dici posse *legale* certo respectu, nempe subditorum in singulis Gentibus, saltem secundum ea, quæ subditos attinent, & ad exterorum quoque commodum ordinantur. Ita illi. At obligatio, mere *concomitans*, neque sufficit, neque parit legem, nisi mere *naturalem*: & respectus alter non efficit *legem Gentium*, sed *civilem*, quæ & ipsa nonnunquam respicit bonum commune, etiam exterorum.

3. *Per Gentes, qua tales*, significant *subjectum* juris Gentium. Possunt siquidem homines, teste clarissimo *Stapfio*, considerari vel tanquam creaturæ rationales; vel tanquam membra Generis humani, in diversas Gentes dispersi; vel tanquam membra singularis Reipublicæ. Primo modo spectati diriguntur *jure naturæ*; *secundo jure Gentium*; *tertio jure civili*. Addit idem *ex Grotio*: jure gentium non obstringi *omnes omnino Gentes*, eo quod, extra jus naturale & Divinum novum, de facto non sit reperire jus *omnibus Gentibus commune*. Unde contingere potest, ut, quod in una Orbis parte jus Gentium est, alibi non sit, uti supra diximus *de servitute*. *Consortiantur Gentes, qua tales.*

4. Per verba, *ad communem Gentium utilitatem*, declarant *finem*, ad quem jus Gentium *intrinsece* est ordinatum, discretumque a jure civili: hoc enim particularem Reipublicæ salutem; illud incolumitatem Gentium, qua talium, seu communem pacem, tranquillitatem, ac concordiam inter se *pro fine* respicit. *Ad communem felicitatem.*

5. Denique *pro forma extrinseca* promulgationem assignant, quam statuunt *in constanti usu*, & *praxi Gentium*, in materia sibi consentanea conformiter operantium, & oblata occasione, tanquam *ad jus commune*, provocantium. *Addunt promulgationem, consistentem in constanti usu.*

℞. II. Juxta communiorem Authorum *jus Gentium* definitur esse *Ordinatio rationis, diuturnis Gentium moribus, ad communem utilitatem Gentium, qua talium, constituta: & summi humanarum Politiarum Principis consensu approbata*. Ita clarissimus P. *Schmier* (b) cum *Mezgeris*, *Franziis*, aliisque Orthodoxis, queis consentit ex Acatholicis *Vitriarius*, *jus Gentium* appellans, *jus quod DEUS per rectam rationem inter omnes Gentes, propter communem necessitatem, & utilitatem, constituit*. (c) *Aliis definitur*

Declarant 1. *Per ordinationem rationis* genus indicant, & quidem *univocum* respectu juris naturalis, atque civilis, sic ut jus Gentium *propriam juris legalis speciem* esse, affirment. Insuper indicant, jus Gentium non usu *qualitercunque arbitrario*, sed *in ratione* fundato, esse inductum: non enim *simpliciter* id omne, quod Gentes inter se statuunt, *jus Gentium* dicitur, sed quod, *humana necessitate* exigente, recta ratio Gentibus *dictat*, jus Gentium proprie fundat, ac mediante usu constituit. *Ordinatio rationis,*

2. Per ordinationem, *diuturnis Gentium moribus constitutam*, innuunt constitutivum juris Gentium *proprium*, ac *formale*, non esse *conventionem*, seu *pactionem*, sed *ipsum usum*, ac *consuetudinem*, ex qua, velut *tacita consensus mutui professione* introducitur ordinatio inter Gentes eo modo, quo de *consuetudine* loquuntur Jureconsulti. *Diuturnis Gentium moribus constituta.*

3. Per ordinationem, *supremi humanarum Politiarum Principis consensu roboratam*, significant potestatem supremam, ferendæ legi necessariam, non esse *a Gentium collectione* ad morem Aristocraticum, quo populus *divisim* obtemperat, ut *inferior*; *collectim* imperat ut *superior*; quæ est explicatio *Et supremi humanarum Politiarum Principis consensu roborata.*

O 2 Stri-

(a) L. c. n. 37. f. m. 37.
(b) In Jurispr. Canonico civili L. I. Tract. I. c. 4. sect. 4. §. 2. n. 13.
(c) In instit. J. N. & G. c. 1. n. 21.

Strickii, & nonnullorum. Nam 1. ejusmodi collectio Gentium, seu universalis Respublica, cum suprema in Gentes singulas potestate, est ignota Gentibus, nec ullibi indicata per jus positivum in historiis; per Divinum in sacris paginis; per naturale in rationis dictamine, eo quod talis potestas haud sit absolute necessaria ad gubernationem Generis humani. 2. Singulæ Gentes *censent* se liberas, & a potestate humana independentes *absolute*, hoc est, non tantum *respectu sui*, sed etiam *respectu aliarum Gentium*, adeoque *censent* se magis liberas, quam civem, *liberum* quidem respectu alterius civis, sed non Principis; *censent* sese invitas, neque a Comitiis Gentium, ad novas leges adstringi posse. Significant ergo per illa verba potestatem supremam, & virtutem legislativam in Gentes haberi *a DEO*, *non tanquam Authore naturæ*, sed *tanquam Authore societatis humanæ*, & *supremo Politiarum humanarum Principe*, ut loquitur Clarissimus *P. Schmier* (a) cum aliis. Rationem assignant, quod. *supposita societate humana* (ad quam saltem inclinat DEUS, tanquam *Author naturæ*) non potuerit non velle DEUS, *tanquam supremus politiarum humanarum Princeps*, *& primus institutor*, ut Gentes habeant aliquam regulam actionum, Gentibus competentium, directivam, & a DEO, *tanquam humanæ societatis Auspice*, profectam, quæ vel ideo veram juris legalis speciem indueret, ut jus Gentium *proprie* dici posset.

Est utraque definitio.

§. III. *Etsi utraque definitio sit satis commoda, nos tamen posteriorem, ut minus incommodam, in sensu debito, præhabemus.* 2. *Dicimusque jus Gentium esse ordinationem rationis, longævo Gentium usu, Deique, ut societatis humanæ Gubernatoris immediati, consensu inductam ad Gentium, qua talium, publicam felicitatem*.

Sit satis commoda.

Declaratur asserti primum membrum. Utraque definitio jus Gentium a juribus aliis rite discernit; naturam juris hujus sufficienter explicat, finemque declarat: ergo utraque satis est commoda. 2. Definitio prior, jus Gentium explicans *per pactionem*, non adstruit *obligationem legalem*, sed solius *justitiæ*, nisi *naturalem*, *concomitanter* solummodo, mutuet a jure naturæ; non adstruit *obligationem universalem* constitutionis, sed *particularem pacti*, extensam in solos consentientes; nec adstruit usum, nisi ut formam, seu promulgationem extrinsecam, etsi ad hunc, *veluti constitutivum*, Authores communiter provocent. Contra definitio posterior, jus Gentium explicans *per consuetudinem*, adstruit quidem obligationem *legislativam*, sed, ut ajunt, *absque necessitate*, cum sufficiat sola *justitiæ*; adstruit obligationem desumptam a DEO, *ut Authore* societatis humanæ *solum remoto*, de qua *speciali legislatione* nullum uspiam est vestigium; adstruit jus Gentium, suo modo *Divinum*, cum tamen Authores, *velut mere humanum*, communiter agnoscant. Hæc habentur utriusque partis incommoda. Jam

Posterior tamen, etsi in sensu debito, est præhabenda: quia utriusque vitat incommoda.

Declaratur asserti secundum membrum. Nostra definitio vitat priora incommoda; adstruendo obligationem *legalem universalem* consuetudinis, obligantis omnes majori parte consentiente, facitque *usum longævum*, hujus juris constitutivum. Posteriora incommoda, si quæ sunt, complanat: nam necessitatem adstruendæ obligationis *legalis* facit univoca ratio cum cæteris juribus: ergo, si potest adstrui, debet. Obligationem legalem non desumit a DEO, *ut Authore mediato* societatis humanæ, sed a DEO, ut *Gubernatore immediato* ejusdem societatis, in Respublicas varias divisæ, quatenus Gentes, non modo *divisim*, sed *& collectim* spectatæ, Superiorem humanum non agnoscunt. Vestigium autem *hujus specialis obligationis legislativæ* satis visibile suppeditat partim Divinæ Providentiæ; partim societatis humanæ ratio, conservatio, tranquillitas, majorque vitæ felicitas, per commerciorum compendia, aliaque mutua commoda, ad quæ *communi* & *universaliter obligan-*

(a) L. c. n. 19. & 27.

ligante regula opus est, cui, sua approbatione stabiliendæ, DEUS deesse nequit, nec, quod desit, præsumendum est. Unde negatur suppositum, quod jus Gentium sic debeat esse *mere humanum*, ut etiam *vis obligandi* debeat esse *mere humana*; sufficit, si modo sit *vere positivum*, & a jure naturali, Divinoque *mere distinctum*. Distinguitur autem *a jure naturali*, *& Divino* non solum *quo ad finem* ex toto, sed etiam *quo ad authorem*, cum utrumque illud sit a DEO, ut authore *immediato*, & *immediate* obligante, sine prærequisito hominum consensu: jus gentium sit a DEO, *ut Gubernatore* societatis humanæ, *immediato* quidem, sed non obligante, nisi *mediante* Gentium consensu; per diuturnos mores declarato.

℞. IV. *Jus Gentium, etsi satis distinguatur, multam tamen habet affinitatem cum jure consuetudinario.*

Jus Gentium, etsi satis distinctum a consuetudine.

Quo ad 1. *Patet:* nam jus consuetudinarium vim obligandi habet a consensu tacito Superioris humani, jus Gentium a DEO, ut Gubernatore supremo societatis humanæ; illud *pro fine* utilitatem Reipublicæ, *pro subjecto* subditos particulares; hoc *pro fine* felicitatem Gentium, qua talium; *pro subjecto* Nationes integras respicit, & sic de aliis.

Quo ad 2. Pariter liquet: nam utrumque usu & moribus introductum, utrumque Superioris consensu obligationem *legalem*, legisque *rationem univocam* est sortitum.

Est illi tamen affine.

§. II.

§. 2.

De divisione, objecto, & effectu juris Gentium.

De divisione.

Quæritur IV. Quæ divisio juris gentium?

De divisione juris Gentium.

℞. I. *Exoleta* est divisio juris Gentium in *primævum*, quod naturalis ratio inter homines constituit: & *secundarium*, quod usu, & necessitatibus exigentibus introductum est. Ita contra Veteres. * *Ratio est:* quia nititur falso supposito *Justiniani* de duplici jure naturæ; (a) & jus gentium cum naturali confundit.

In primævum, & secundarium exoleta.

℞. II. *Nulla* est divisio juris Gentium *in universale*, seu *commune*, quo plures, vel pleræque Gentes; & *in particulare*, seu *proprium*, quo duæ vel tres solummodo Gentes utuntur. Ita contra Recentiores. ** *Ratio est:* quia jus Gentium confundit cum civili. Quod si dicas, jus Gentium non *ex numero*, sed *ex fine* æstimandum; negatur suppositum, quod finis sit *particularis* Gentium duarum; triumve utilitas, & non potius *communis* societatis humanæ felicitas.

In universale & particulare nulla.

℞. III. Non satis facit divisio juris Gentium *in proprie dictum*, quod est cum mutua obligatione; & *in improprie dictum*, quod est sine mutua obligatione: quia est in terminis *impropria*. Æque *imperfecta* est divisio in jus Gentium *verum*, quod non repugnat juri naturæ, & in *putativum*, quod eidem adversatur. Nam jus, naturæ juri adversum, nullum est, nisi intelligatur fors *permissivum*, improprie tale, quod actus quidam a Gentibus tolerantur *impunitate extrinseca:* unde alii in *externum*, seu permisivum, & in *internum* dispertiunt, quod actum in foro quoque interno justum reddit, uti fit, si versetur circa

In proprie, & improprie dictum inanis.

* Quibus accessere *Sanogallenses* de LL. sect. 2. Q. 3. conclus. 1. Clariss. de *Clingensperg*. ad 2. Instit. de J. N. G. & C. Q. 3.

(a) Tit. 2. L. 1. §. 1. & 2. Instit. de J. N. & G.

** Clariss. *Sigism. Stapfium* J. N. & G. P. 1. c. 1. §. 3. n. 7. cui recte opponas illud *Puffendorfii* L. 2. c. 3. n. 21. f. m. 219. *Quod non nemo ad jus Gentium quoque referre instituit particularia conventa, duorum pluriumve populorum fœderibus & pacificationibus definita, id nobis plane incongruum videtur.*

ſtere, etſi incommode: ergo *per ſe* * non eſt juris naturæ. Eſt tamen *neceſſaria moraliter*, cum *non omnis ferat omnia tellus*, ſic ut ad ſublevandam indigentiam mutuam, uſu Gentium, inducta ſit: ergo eſt juris Gentium.

4. *Bellum* juſtum tam defenſivum, quam offenſivum, *in ſe præciſe ſpectatum*, eſt quidem juris naturalis, ſeu *conceſſivi*, ſeu *permiſſivi*, quia non *ſimpliciter* repugnat, nec *abſolute* exigitur ab amore, ſibi naturaliter debito, & ad felicitatem, naturæ rationali propriam, neceſſario: ut *publicum* tamen, *& ſolemne eſt* juris Gentium; quia neque conditiones *de prævia indictione*, neque *effectus* a jure naturæ agnoſcuntur, uti ſuo loco diſtinctius probamus. *Belli.*

5. *Repreſſaliæ* ad jus Gentium pertinent: ſiquidem, *mero naturæ jure*, ex facto alieno nemo tenetur, niſi qui bonorum ſucceſſor eſt. Contra uſu, conſenſuque Gentium eſt inductum, ut pro eo, quod Reſpublica debet vel pro ſe, vel pro ſuis, in caſu denegatæ juſtitiæ, ſubditorum bona, veluti oppignorata, habeantur. Unde reſpectu utentis eſt *lex permiſſiva*, reſpectu aliorum *præceptiva*, qui hoc pati obligantur. *Repreſſaliarum.*

6. *Servitus* ex jure Gentium deſcendit. Nam videbatur communis eſſe utilitatis, ut ſervituti potius, quam morti deſtinarentur bello juſto devicti: *ſed in Chriſtiana* Republica ſublata eſt ſervitus, non quod ſit contra naturam, hoc eſt, contra ſtatum naturæ liberæ, ſed quod *Chriſtianæ* pietati adverſetur. *Servitutis.*

7. *Legatorum admiſſio*, & *immunitas* ** non eſt juris naturæ, *quatenus ſpectat publica Nationum negotia*: quia non eſt medium ad felicitatem, naturæ rationali propriam, *abſolute* neceſſarium: nam ſicuti Gens quælibet ſibi ſola poteſt *abſolute* vivere; ita & aliarum conſortia poteſt recuſare. Neque eſt juris naturæ, *quatenus ſpectat negotia pacis conciliandæ*, *ſeu firmandæ*, quia, etſi ſupponatur cum *Puffendorfio* (a) pacem eſſe juris naturæ, hæc tamen admiſſio non eſt medium, *determinate neceſſarium* ad hunc finem, cum plura media, inter quæ & ipſum bellum, ad pacem reducendam ſuppetant. Unde, ſuppoſita ſocietate humana, non tam propter *neceſſitatem*, quam *propter utilitatem* jure Gentium inducta eſt, eo quod modus Legationis Gentibus viſus, uſuque probatus ſit *expeditior cæteris*. *Legatorum.*

8. *Pax*, abſolute *ſpectata in ſe*, ut notat *tranquillitatem cum DEO*, *ſecum ipſo*, *& proximo*; ſeu concordia per communias humanitatis officia ab omni vi, & læſione proximi aliena, non modo *originaliter*, ſed & *formaliter* eſt a natura *præcipiente*: quia eſt exigita, ut conformis amori, cuivis naturaliter debito, hoc eſt, ad felicitatem, *naturæ rationali propriam*, *abſolute neceſſario*, ut infra declarabimus. Pax in ſenſu ſtrictiore, *ſeu relative ad bellum* conſiderata in ſuis effectibus, & circumſtantiis, *eſt juris Gentium*. *** Patet a paritate cum bello: nam contrariorum eſt eadem diſciplina, neque enim *ratio paciſcendi*, *ceſſatio a conatu hoſtili*, *oblivio malorum*, *reſtitutio bonorum &c.* niſi *ex diſpoſitione Gentium*, in ordine ad communem utilitatem, neceſſitatemque publicam, profluere poterant. *Pacis.*

9. *Fœdera*, ſeu pactiones publicæ, a perſonis publicis arctioris conjunctionis ergo initæ, ſunt *juris Gentium*. Nam etſi obligatio fœderum ſit juris naturalis, ipſa tamen *admiſſio*, ſeu *pactio*, ut ſpectat ad jura Majeſtatis, neque negari poteſt *abſque ratione*, *hoc eſt*, *ſi rationabiliter*, *& debito modo* petatur, *Fœdera.*

* Dictum *per ſe*, nam *per accidens*, ratione extremæ neceſſitatis, qua ob negata commercia alteri Genti præcavendum, aut gravibus miſeriis conflictandum foret, eſſet *obligationis naturalis*, ex lege amoris, naturaliter ſtringentis.

** Quo revocant jus hodiernum de ſecuritate tubicinum.

(a) De J. N. & G. L. 2. c. 3. §. 23.

*** Eadem eſt ratio de *treuga*, ſeu *armiſtitio*.

est juris Gentium: quia non obstante, quod illa admittere sit *conforme naturæ, & magnæ æquitatis*, non est tamen *absolutæ necessitatis*, sic ut exigatur *determinate* ab amore, alteri naturaliter debito, seu ad felicitatem, naturæ rationali propriam, *absolute* necessario, & requisito. Nam, ut dictum supra, sicuti Gens quælibet, *absolute loquendo*, potest sibi sola vivere; ita potest & aliarum fœdera recusare, nisi *circumstantia extremæ necessitatis*, qua Gens altera, ad sibi subveniendum, fœdus exposceret, obligationem ex lege naturalis charitatis induceret. *Jure Gentium* igitur est inductum, *utilitatis, & necessitatis publicæ causa*, ut admitti fœdera debeant: v. g. quando petuntur de finibus regundis, de commerciis mutuo promovendis, de definiendis rebus, quæ, inter finitimos incertæ, quietem turbaverant; de jungendis viribus adversus hostem, & sic de aliis. *Ritus* pangendi fœdera non tam a jure Gentium, quam *a speciali* quarumdam Nationum *conventione* provenit, eo quod apud diversos populos omni tempore fuerit diversus.

Jus transitus & sepulturæ. 10. Denique *ad jus Gentium* recte revocatur *jus transitus*, seu *commigrandi, quando non est justa ratio excludendi peregrinos & advenas*. *Ratio est*, quod hæc facultas sit cunctis Gentibus & valde commoda, nec minus utilis. * *Jus sepulturæ* etiam respectu hostium: etsi enim *in naturali quadam æquitate* fundetur, cum in mortuos sævire non deceat, nequaquam tamen foret *absolutæ necessitatis, nec positive turpe*, si cadavera hostium inhumata relinquerentur: unde jure Gentium inducta est obligatio, quam pluribus exemplis demonstrare *Grotius* conatur. (a) *Jus præscriptionis*, etsi naturæ haud difforme, quia pacem & quietem publicam attinet, societatisque humanæ interest, ne ditionum semper, vel saltem diu sint incerta dominia, nullusque litium finis sit, non tamen est naturæ tam *absolute conforme*, ut ad felicitatem, naturæ rationali propriam, sit *determinate* debita, ac *simpliciter* requisita: nil enim natura determinavit *de quantitate temporis, qualitate bonæ fidei, aliisque requisitis*. Unde licet dici possit præscriptio de jure naturæ *concessivo*, ** *formaliter* tamen est *juris Gentium*, quia usu Gentium inducta est propter necessitatem quamdam moralem, utpote sine qua secura bonorum stabilitas obtineri, & inter Gentes pax stabilis servari, *moraliter* loquendo, haud posset.

Usus monetæ. Denique *usus monetæ, jus cudendæ, & valoris tribuendi* descendit a jure Gentium. Non enim valet natura nummus, sed permutationi rerum primævæ, pro majore commoditate, atque utilitate substitutus est a Gentibus: (b) unde obligatio acceptandi pecuniam, & agnoscendi valorem, *loquendo in genere, & distrahendo a circumstantiis*, jure Gentium inducta est.

Effectus juris Gentium legalis. *Quæritur VIII. Quinam effectus juris Gentium.*

℞. I. Effectus est *legalis*, seu *obligatio obedientiæ*, stringens in conscientia, qua Gentes communibus sancitis morem gerere tenentur. Quod effectus sit *legalis*, colligitur ex dictis; quod sit *obligatorius*, patet 1. Ex Gentium sensu communi, quo non majus scelus objicere solent, quam violationem juris Gentium. 2. Ex earundem Gentium consensu, ob quem lex ista reputatur *sanctissima*. 3. Ex materia hujus juris, quæ pacem, tranquillitatem, & felicitatem Gentium mutuam concernit. Unde

Stringens summos etiam Imperantes. *Deducitur* 1. Obligationem hanc in ipsa summa Orbis capita esse extensam, *ob authoritatem DEI*, societatem humanam supremo dominio gubernantis; *ob fi-*

---

* Quomodo & quando *innoxius transitus* possit patere jus naturæ, saltem minus rigorosum, infra declarabitur *Tit. V.*

(a) De Jure Pacis & belli L. 2. c. 19. §. 3.

** Et in hoc solummodo sensu præscriptionem & usucapionem de jure naturæ esse defendimus, in Coll. Parte VIII. Q. 122.

(b) L. 1. Princ. ff. de contrah. empt. *olim non ita erat nummus &c.*

ob finem, seu emolumentum commune, cujus intuitu per consensum Gentium immediate oborta est.

Deducitur 2. Lites inter summos Principes *ex jure naturæ*, vel *Gentium* decidendas esse, eo quod jure civili superiores, jure Gentium inferiores sint. *Unde earum lites decidendæ.*

Deducitur 3. Bella inter Principes summos secundum jus Gentium esse dirigenda, recte dicente *Dione Prusiensi: quod inter hostes scripta quidem jura, id est, civilia non valeant, at valeant non scripta, seu ea, quæ natura dictat, aut Gentium consensus constituit.* *Bella dirigenda.*

℞. II. Ad effectum juris Gentium revocari potest ejus *interpretatio*. Hæc in dubio non male petitur ex Scriptoribus probatis; in Scriptorum dissidio præferendum judicium Recentiorum, eo quod per usum contrarium jus istud, in se *mutabile*, abrogatum præsumi possit. In dubio de actibus, ad introductionem hujus juris requisitis, ajunt, *respectu plerarumque Gentium* requiri plures; *respectu singularum* sufficere unum, ne difficilior fiat ejus probatio, cum non modico Rerumpublicarum detrimento. *Interpretatio juris Gentium.*

℞. III. Ad effectum juris Gentium reduci potest ejus *perseverantia*, quæ per mutationem aboleri potest. *Ubi observandum* 1. Jus Gentium, *improprie tale*, seu susceptum *sine ulla obligatione*, esse mutabile, uti per se liquet. Jus istud *Suarezio* nostro est illud, quod Gentibus commune, *propter convenientiam plurium rationum in tali lege*, aitque, esse respectu Reipublicæ *mere civile*, dicique jus Gentium *improprie*, vel propter relationem quamdam ad plures Gentes, vel propter propinquitatem cum jure naturali, quod jure niti affirmat v. g. *prohibitionem lupanaris, rescissionem venditionis injustæ in quocunque excessu &c.* (a) *Perseverantia.*

Observandum 2. *Etiam jus Gentium, proprie tale in se esse absolute mutabile:* quia est species juris arbitrarii, & positivi, uti ostensum supra. *Neque refert* 1. *Quod ex rationis dictaminibus* profluat: quia non profluit *per deductionem necessariam, ac evidentem*: ergo mutatis circumstantiis *absolute* mutari potest. *Neque refert* 2. Quod in nostra sententia a DEO firmatum sit, trahatque obligationem a potestate, hominibus superiore, ad instar juris Divini, authoritate humana immutabilis. Nam non trahit obligationem a DEO *absolute*, seu *irrequisito homine*, uti jus Divinum; adeoque sicut DEUS obligationem suo consensu non roborat, *nisi præsupposita Gentium voluntate*; ita ultra eandem voluntatem firmare jus Gentium non intendit. *Mutabilitas.*

Observandum 3. *Jus Gentium* formaliter mutari non posse, *saltem ex toto*, nisi vel omnium Gentium, vel majoris partis assensu. P. Nequit consuetudo privata, a majori vel unanimi consensu Populi stabilita, mutari a privatis: ergo nec consuetudo publica, unanimi vel majori parte Gentium firmata, ab una, alterave Gente infringi potest: quia sicut se privati habent ad communitatem; ita Gentes particulares se habent ad totam Gentium universitatem. Accedit, quod utilitas communis, quam pro fine intrinseco respicit jus Gentium, præferri debeat utilitati & commodo privato unius, alteriusve, uti per se est manifestum. *Ex Gentium consensu.*

Observandum 4. Jus Gentium neque mutari posse *ex parte*, nisi memorato Gentium consensu, contra quam asserat *Suarezius*. (b) *Ratio est*, quia obligatio communis, seu oriatur *ex conventione*, seu *ex legali consuetudine*, invitis cæteris, aut cum præjudicio cæterarum, seu negligi, seu excuti nequit. Accedit, quod, etsi utilitas cessaret respectu unius Gentis, non tamen desi- *Requisito etiam ad mutationem ex parte.*

(a) L. 2. de LL. c. ult. n. 7. Tale jus adstruit *Grotius* L. 2. c. 3. §. 5. *quod ait, non habere vim pacti inter Gentes, sed esse jus civile plurium Gentium distributum, quod a singulis tolli potest.*
(b) L. c.

desinat respectu aliarum, adeoque nec desinat obligatio. Exempla *Suarezii* mutationem non evincunt: nam, etsi Gens particularis in sua ditione non utatur libertate commerciorum, quæ juris Gentium, v. g. *commercia privatis interdicendo*; non ideo mutat jus Gentium: nam sicuti hoc obligat *immediate* solas Gentes, *qua tales*; ita obligatione *respectu alterius Gentis* deberet destitui, mutatum dici ut posset: atqui hoc sine Gentium consensu fieri nequit. Exemplum de servitute, inter *Christianos* sublata, non videtur sufficiens: quia, ut habet non nemo, *Christianæ Gentes* (siquidem *moratiores* solummodo in censum veniant) majorem fere numerum conficiunt, ut adeo majoris, vel saltem sanioris partis consensu mutuo jus Gentium, hac ex parte, mutatum esse, censeri queat. Sed verius jus Gentium, hac ex parte, *proprie* non est mutatum, ut est *facultas Gentibus communis*: non enim *respectu Gentium* sublata est, sed ejus usus inter *Christianos* solummodo cessat, sine ullo præjudicio; immo cum emolumento cæterarum Gentium.

Modus cognoscendi juris gentium. *Quæritur IX. Quomodo probetur aliquid esse juris Gentium?*

℞. I. *Cum Grotio*, *Vitriario*, & aliis 1. Si contineat communem utilitatem vel necessitatem inter omnes, aut saltem plerasque Gentes. 2. Si pleræque Gentes, quæ ratione recte utuntur, saltem in quantum hæc convenit cum communi utilitate, vel necessitate, aliquid judicant, ipsoque usu declarant, esse juris Gentium.

Protestantium Moralistarum symptomata. Errores in principio cognoscendi juris supra detecti. *Quæritur X. Quæ denique Moralistarum protestantium avia hac in materia?*

℞. I. *Grotii*, *Puffendorfii*, aliorumque, *socialitatis* vestigia legentium, erroneas ambages in principio juris naturæ, tam *essendi*, quam *cognoscendi*; item in juris Gentium cum jure naturæ *confusione*, satis jam perspeximus in supra dictis, ex quibus id unum hic repetimus: si in ipsis principiis utriusque juris jam aberratio tanta a veritate, in quos anfractus, labyrinthique ambiguos recessus deducet tandem hæc semita? Id expertus *Thomasius*, qui socialitatis avia cum decurrisset animositate *magis pervicaci*, quam *rationabili*, tandem ineluctabili exitu offensus, relegit iter *Fleischero* Authore, (a) & *principio socialitatis insufficienti* adjunxit leges Divinas universales; sed & istarum quoque legum *insufficientiam* & ipse mox primus agnovit, aliosque edocuit, sic ut tandem ad regulas *justi*, *decori*, *honestique*, *velut fundamenta disciplinæ hujus magis universalia*, declinarit, eorum more, qui semel vagabundi per avia, viam quamvis obviam tentant, ut exitum qualemcunque demum nanciscantur.

Alia quædam fixia. ℞. II. *Quæ suppetunt ex Protestantium biviis*, *magis erroneis*, *strictim hic indicabimus*.

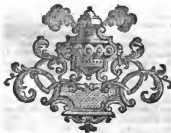
1. *Thomasius*, *de jure Gentium* rejecto *pacto* etiam *tacito*, sic argutatur: (b) *sed forte mores utentium illo jure facient, ut jus Gentium sit jus non scriptum: forte vero id non producent. Jus, non scriptum, extra civitatem non est. Consuetudo enim jus est ob tacitam Principis approbationem, quæ si deficiat, consuetudo dicitur facti. Ast tacita Principis approbatio inter Gentes ubi?* Respondemus, *a DEO*, ut immediato liberarum Gentium Principe, & supremo *Gubernatore*.

2. Omitti nefas *Laurentii Fleischeri* paradoxa, quibus institutiones juris naturæ & Gentium non ita pridem ex male reformato *Thomasio* illustravit, ut appareat, quanta in hanc nobilissimam disciplinam sint nonnullorum Protestantium merita. Statuit ille: (c) Præcepta naturalia non esse *leges proprie dictas*, sed *mera consilia*, *monita paterna*; rationem, sibi relictam,

(a) In præf. ad instit. J. N. & G.
(b) De Jurispr. Divin. L. 1. c. 2. n. 109.
(c) L. 1. c. 5.

ctam, ignorare conceptum DEI, tanquam *Legislatoris* ac *Domini*, sed *solius Patris*, ac *Doctoris*; conceptum DEI, tanquam *Legislatoris* & *Domini*, non producere in homine, nisi *metum servilem*; (a) legem naturæ esse *dictamen rationis tranquillæ*, & differre a legibus aliis, quod iis mens hominis non reddatur *tranquilla*, sed *cauta*, ne externis actionibus turbet Rempublicam; legem naturæ, *proprie talem*, tantum complecti præcepta moralia, quæ fluunt ex regulis *justi*, seu officia erga alios, ne turbemus socialitatem externam; ea, quæ fluunt *ex regulis honesti*, *vel decori*, seu officia erga se *interna*, & *externa humanitatis*, pertinere ad Ethicam & Politicam; (b) præcepta *negativa* fluere ex regulis *justi*; *affirmativa* ex regulis *honesti* & *decori*. Vagam libidinem non pugnare cum regulis *justi*; incestum non repugnare juri naturali, *stricte dicto*, sed rectius ab eo abstineri, & peccaturum Magistratum, si eum *promiscue* permitteret &c. (c) Objectioni, quod hæc doctrina de meris consiliis *sit periculosa*, *gignat libertatem effrenem*, *magisque homines atheos*, *ac contemptores Divinæ voluntatis efficiat*, *quam ut eos emendet*, *& ad veram ducat felicitatem*, reponit: *quæso*, *quibus hominibus datum est jus naturæ? Omnibus quidem*, *sed qui ita debent esse comparati*, *ut incipiant sana ratione uti*. *Qui enim brutorum instar vivunt*, *non desinunt desipere*, *si ipsis proponas*, *jus naturæ producere obligationem internam; immo si maxime exclames*, *leges Divinas esse leges proprie dictas*, *& producere obligationem quoque externam*. (d) Ita *Thomasius* in secundis curis, & ex eo *Fleischerus*. Sed quid possit esse inconvenientius?

(a) §. 55. 61. 70. 103. 69.
(b) §. 67. 95. 100.
(c) §. 91.
(d) §. 71. 72.

ELEN-

ELENCHUS POSITIONUM,

Quæ continentur in primæ partis Elemento primo de Jure naturæ, & Gentium.

XXXI. In progenie filiorum DEI sat impleta fuit mensura nominis *morum integritate*; sicut etiam in progenie filiorum hominum *morum impietate, ac corruptela*. 2. Nihilominus probabili conjectura dicitur, quosdam ex *Caini* progenie fuisse prædestinatos; nonnullos etiam ex *Sethi* propagine fuisse reprobos, adeoque ex utraque linea plures, diluvio intereuntes, salvatos. 29.

XXXII. Vitæ norma atque religio apud *Noachidas* statui antediluviano fuit utcunque consona, excepto Idolomaniæ crimine, quod totum pene Orbem corrupit. 2. Probabilius in familia *Semi* DEI unius ac veri cultus semper fuit servatus. 30.

XXXIII. Doctrina *Seldeni*, disciplinam *Noachidarum* revocantis ad septem præcepta negativa, est *imperfecta*, *incerta*, & *manca*. 34.

XXXIV. Verosimile est, *Noachidas* a *Noemo*, tanquam Capite, esse gubernatos. 2. Idioma originarium, *Adamo* infusum, si spectetur authoritas, est *hebræum*; si spectetur ratio, *est incertum*. 35.

XXXV. Probabilius linguarum numerus definiri haud potest, etsi, ex communi Patrum antiquorum sententia, per confusionem *Babelicam* septuaginta circiter, & paulo plures dicantur prognatæ. 36.

XXXVI. Nationum origo inter *Noachidas*, facta dispersione, est incerta, nec nisi Authorum conjecturis plerumque innixa. 38.

XXXVII. Prima Nationum origo *inter Noachidas* est satis incerta. 2. Prima dominiorum rerumque divisio facta est Authore *Noemo*, Divino lumine ad eam faciendam inducto. *ibid.*

XXXVIII. Erronea est opinio *Donatistarum*, *Anabaptistarum*, & *Lutheri*, imperium omne inter *Christianos* tollentium. 2. Falsa quoque sententia *Bodini* afferentis, *Regna omnia vi tyrannica coaluisse*. 3. Regnorum prima initia jam antediluvianis temporibus debentur. 4 Perfectior eorum species primum post diluvium invaluit in quatuor præcipue Monarchiis. 5. Primus in Orbe Monarcha probabilius fuit *Nemrodus*. 41.

XXXIX. Jus naturale & Gentium, etsi quam maxime distinctum a jure Divino positivo, recte tamen consideratur *in ordine ad jus Divinum*; neque sic confunditur, sed firmatur magis, & illustratur. 2. Præcepta decalogi præcipue *ad officium hominis* spectant, & jus naturale firmant, ac explicant. 3. Præter has leges *naturales divinas*, datæ *Hebræis* sunt aliæ leges divinæ positivæ, cum *ceremoniales*, tum *judiciales*, quibus accessere variæ traditiones. 4. Unde religio naturalis, quo ad præcipua capita, per legem seu religionem revelatam non modo est confirmata, sed etiam explicata, articulisque pluribus extensa, ac illustrata. 43.

XL. Juris naturalis, & moralis Philosophiæ conditio fuit illo ævo inter Gentes admodum imperfecta. 45.

XLI. Causa moralis Philosophiæ, in disciplina naturali adeo corruptæ, fuit *error circa finem*: unde alii quoque errores *circa officium Hominis* profluxere. 46. & *seq.*

XLII. Ex testimoniis Sophorum Gentilium non probatur Jus naturæ *immediate*, bene tamen *mediate*. 46.

XLIII. Magna fuit morum corruptio, *durante statu legis scriptæ*, etiam in Populo electo. 2. Major penes Gentilium Sophos. 3. Maxima vero in cætera Gentilium colluvie. 49.

XLIV. Lex Evangelica suo splendore naturalis juris principia plurimum illustravit, ac perfecit. 51.

XLV. Sanctorum Patrum studia disciplinam juris naturæ, & Gentium, plurimum illustrarunt, & quidem *absque confusione*. 2. Quod ipsum etiam fecere Scholastici orthodoxi. 3. Contra quam nugantur protestantici Moralistæ, 52.

XLVI. Censuræ protestanticæ, de Scholasticorum, & Jesuitarum præcipue studiis, veluti *doctrinæ morum*, & *disciplinæ juris naturæ perniciosis*, eorundem Censorum seu inscitiam, seu malignitatem, verius utramque simul, coarguunt. 2. Nam isthæc studia disciplinam juris naturæ non quidem *seorsim* ac *privative*, quod minus necessarium; *concomitanter* tamen coluere semper, & quo magis proficuum, doctrinæ morum *Christianæ* subordinarunt. 56.

XLVII. Juris tam Civilis, quam Canonici placita juri naturæ ac Gentium *multum claritatis* assiderunt, secus ac vendiitant quidam Critici protestantici. 58.

XLVIII. Culturam juris Naturæ & Gentium deberi reformationi litterariæ ævo protestantico, nonnullorum vaniloquentia est. 2. Nam sic dicta reformatio protestantica, *per sua principia*, adeo nihil contribuit ad disciplinam juris Naturæ, & Gentium illustrandam, ut eandem potius fœdarit, penitusque corruperit. 60. & 64.

XLIX. Etsi Moralistæ protestantici, posteriores Reformatore suo, minus proterant omnem potestatem, saltem politicam, legesque conculcent; sæpe tamen & ipsi plurimum olent *Lutherum*, eique coævum *Machiavellum*, naturæ juri injurium. 65.

L. *Hugo Grotius*, sicut erat ingenio acutus, ita de disciplina juris Naturæ & Gentium in multis est bene meritus, nec Protestantium elogiis indignus; immo dignior *respective* ipsomet *Puffendorfio*, & *Thomasio*. 2. Ejus tamen partus, *de Jure Belli & Pacis*, est admodum defectuosus, & erroribus etiam heterodoxis respersus, adeoque merito inter libros, *Orthodoxis prohibitos*, recensitus. 66.

LI. *Thomas Hobbesius* est Author pestilens in moralibus, atque politicis, cujus partus *de Cive*, ac *Leviathane*, inter *Machiavellicos* abortus merito sunt relati, atque proscripti. 2 Ut adeo nullo honore *Puffendorfius*, cum nonnullis, eidem inter protestanticos doctrinæ moralis Reformatores qualemcunque locum indulserit. 69.

LII. *Puffendorfii* liber, *de Jure Naturæ & Gentium* (uti & hujus epitome *de officio Civis ac hominis*) quo ad systema disciplinæ dogmaticæ, suis encomiis non est indignus. 2. *Quo ad doctrinam* est admodum defectuosus; protestantice corruptus, & ideis, in fide erroneis, maligne conspersus, adeoque Juventuti Catholicæ periculosus ac perniciosus, meritoque inter libros prohibitos rejectus. 73.

LIII. *Thomasius* in statera Catholica, quo ad pleraque est ejusdem cum *Puffendorfio* ponderis, pretiique publici. 2. Quo ad non pauca est minoris; ut adeo *Fleischeri* elogia, in *Thomasium* tam liberaliter congesta, ad auxeses Rhetoricæ protestanticæ merito referantur. 3. Unde fluit *necessitas*

cessitas conscribendi Institutiones hujus disciplinæ Catholicas, saltem pro Academica ætate. 81.

LIV. Actus humani proprietas est *voluntarietas*, & *libertas*. 2. Metus non tollit voluntarietatem actus imperantis vel imperati, *saltem simpliciter*, sicut neque vis, seu vioientia. 88.

LV. Concupiscentia non tollit voluntarium *simpliciter*, etsi possit tollere libertatem. 2. Spectata ratione, quandoque causat involuntarium *secundum quid*, etsi plerumque causet, immo intensius augeat voluntarium. 89.

LVI. Ignorantia *antecedens* causat involuntarium saltem *negative*. 2. *Concomitans* nec causat *positive* voluntarium, nec involuntarium. 3. *Consequens* causat voluntarium saltem *indirecte*. 90.

LVII. In statu naturæ lapsæ evidenter datur *libertas indifferentiæ*. 2. Libertas immediata formalis actus imperati non tollitur per actum imperantem solum inefficacem. 3. Nec per efficacem, nisi ponatur actus efficaciter imperans, pro eodem instanti, distinctus, & natura prior ad actum imperatum. 4 Quo ad libertatem actuum est multiplex error protestantium Moralistarum. 91.

LVIII. Moralitas actus humani habetur partim per libertatem indifferentiæ; partim per advertentiam ad regulam primam honestatis, si fit extrinseca; si intrinseca, habetur insuper per ipsam entitatem actus. 2. Moralitas *universaliter* non est essentialis, & adequate intrinseca ipsis actibus. 94.

LIX. Moralitas refundi potest in actum ex objecto, fine, & circumstantiis. 95.

LX. Moralitas actus externi, habita *ex fine*, est extrinseca. 2. Habita *ex materia* & *circumstantiis*, est partialiter intrinseca; unde per actum externum non augetur bonitas interni actus formaliter, *saltem per se*. 96.

LXI. Potest dari actus moralis indifferens *quo ad speciem*, & *in individue*, saltem *per accidens*. 97.

LXII. Actionum moralium proprietas est *imputabilitas*. 2. Principia intrinseca *effectiva* sunt intellectus, & voluntas; *impulsiva* vero sensus internus, & appetitus sensitivus. 99. & 102.

LXIII. Regula moralitatis *prima*, *objectiva*, & *universalis* male statuitur in natura rationali, *qua tali*. 107.

LXIV. Datur lex æterna, habens vim obligandi homines. 2. Materia legis hujus sunt omnes actiones morales. 112.

LXV. Actus liberi DEI, operantes ad extra, *quatenus morales & honesti*, non sunt materia legis æternæ. 2. *Quatenus artificiales* suo modo in creatione, & gubernatione Universi, non sunt materia legis æternæ respectu DEI, etsi sint respectu Creaturarum capacium. 113.

LXVI. Lex æterna DEI consistit in actu libero DEI. 2. Unde includit actum divinæ voluntatis. 3. In se est simplex, etsi ratione nostra sit multiplex. 4. Pro effectu habet effectus bonos Creaturarum morales. 5. Estque causa legum omnium. *ibid.*

LXVII. Lex æterna est prima regula objectiva moralitatis. 2. Circa quam est multiplex Moralistarum protestantium error. 115.

LXVIII. Regula formalis, & proxima actionum moralium est conscientia. 2. Quæ necessario exigit dictamen ultimum practicum de honestate vel licentia actionis. 3. Ad actus tamen inhonestatem necessario non requirit dictamen ultimum, quo judicet actum esse *determinate* inhonestum, vel illicitum. 118.

LXIX. Conscientia regulans moralitatem actus boni, non requirit necessario & universaliter dictamen *metaphysice certum*, vel *evidens* de honestate actus, sed sufficit *certum moraliter*. 2. Regulans moralitatem actus mali, neque exigit dictamen *moraliter certum* de inhonestate actus. 3. Etiam respectu honestatis sufficit certitudo moralis, *minus stricta*, seu exclusiva formidinis, saltem actualis: non tamen sufficit dictamen mere probabile. 119.

LXX. Licitum est, in operando sequi sententiam ex *theologice* probabilibus saltem *probabilissimam*, *aut probabiliorem*. 2. Immo etiam *æque*, *vel quasi æque probabilem*, *& minus tutam*, relicta opposita tutiore. 3. An vero minus tutam, *etsi clare*, *notabiliter minus probabilem*, relicta tutiore, & longe probabiliore, problema esto. 121.

LXXI. Regula, quod *melior sit conditio possidentis*, non tantum valet in materia justitiæ, sed etiam conscientiæ. 2. Stante dubio, stricte practico, semper *tutius* eligendum. 106.

LXXII. Conscientia, *invincibiliter erronea*, obligat ad id faciendum, quod dictat faciendum. 2. Etiam, circa moralitatis regulam formalem multipliciter erroneos; immo & in *Jesuitas* admodum malignos sese probant protestantiei quidam Moralistæ cum *Puffendorfio*. 127.

LXXIII. Homo, deliberate operans, necessario per actiones morales intendit *aliquod bonum*; tanquam finem, saltem *negative* ultimum. 2. Non tamen intendit semper finem *simpliciter* ultimum, etsi semper agat propter rationem, saltem *generice* convenientem ultimo fini. 3. Tenetur tamen *necessitate legis naturalis*; per suos actus, absolute loquendo, tendere ad finem *simpliciter ultimum*. 4. Unde actus morales, *necessario* respiciunt DEUM, saltem sub ratione primæ regulæ objectivæ. 130.

LXXIV. Finis ultimus Creaturæ rationalis est *felicitas perfecta*. 2 DEUS est universaliter finis ultimus rerum omnium. 3. Unde officium hominis *in genere* est agere *ad suum finem*, non qualemcunque, sed loquendo *universaliter* ad finem revera ultimum, seu felicitatem perfectam, saltem naturalem. 4. Officium ejus *in specie* est agere insuper ad finem sui status, in quo a DEO constitutus est. 131.

LXXV. Datur beatitudo aliqua objectiva Creaturæ rationalis. 2. Estque possibilis *mere naturalis* sistendo in statu solius naturæ. 3. In genere Beatitudo hominis objectiva, *etiam naturalis*, nequit esse una aliqua creatura *seorsim*; nec *collectio omnium*. 4. *In specie* perfecta felicitas, seu beatitudo nequit consistere in bonis *extra animam*, seu externis; nec in bonis *circa animam*, seu corporeis; vel etiam *intra animam*, hoc est, scientiis seu virtutibus. 5. Sed in *solo DEO absolute* loquendo; immo & *respective*, seu considerato solo statu Naturæ. 132.

LXXVI. Ex natura actuum humanorum, bonorumque creatorum probari potest, objectivam hominis beatitudinem esse DEUM. 2. Unde beatitudo formalis Creaturæ rationalis consistit *in co-*

in cognitione, & *amore DEI*, statui suo proportionato. 3. Beatitudo formalis pro statu hujus vitæ nequit esse perfecta, sed mere inchoative. 134.

LXXVII. Est principium, *lumine naturæ notum*, hoc Universum non esse a casu. 2. Dari item aliquod Numen, sub ratione *Entis primi*, atque *supremi*, seu Authoris hujus Mundi, ac Gubernatoris summi. 3. Item dari aliquod Numen sub ratione Legislatoris supremi, Entis omniscii, justi ec providi, quod mele puniat, bone præmiet etque remuneretur. f. 135. & 136.

LXXVIII. Etsi non sit principium *lumine naturæ notum*, *qualis* sit DEUS; *evidenter* tamen ab homine, rationis compote, & cujus cor per scelera non est obscuratum, erui potest, non esse, nisi *unicum DEUM*. 137

LXXIX. Est principium, *lumine naturæ notum*, felicitatem, vitæ hujus terminis conclusem, non posse esse *finem sufficientem*, & *adæquatum* actionum moralium, seu *in particulari*, seu *in communi*, respectu totius Reipublicæ. 2. Hinc simile principium, *lumine naturæ notum* est, animam rationalem non esse *mortalem cum corpore*, sed manere superstitem, seltem ad pœnam, vel præmium. 3. Et licet positiva & naturelis immortalitas animæ *in se* non sit ipso lumine naturæ nota; nec ratione intrinseca tam *manifeste* demonstrabilis, est tamen *ex ratione* cuivis, rationis compoti, *evidenter innegabilis*. 138.

LXXX. Etsi beatitudo alterius vitæ sit inter prima principia, *naturæ lumine* cognita, *quo ad existentiam*, seu *quod sit*; non tamen est taliter cognita *quo ad essentiam*, seu *qualis sit*, nisi sub prædicato generico felicitatis perfectæ, & quietantis. 139.

LXXXI. Non est possibilis in homine, plenæ rationis compote, etiam ad breve tempus, *invincibilis* ignorantia DEI, saltem sub prædicato confuso, & convertibili potestatis efficaciter obligantis, Entis superioris, Legislatoris, potentis male punire, & præmiare bona. Etsi aliquo tempore possibilis sit sub aliis prædicatis explicitis v. g. *Deitatis*, *Entis a se*, *unius*, *infiniti* &c. 3. Non est possibilis in homine, plenæ rationis compote, etiam ad breve tempus, *invincibilis* ignorantia juris neturelis, quo ad prime principia, aut alia, cum primis *evidenter* connexa. 4. Possibilis temen est, & frequenter datur ignorantia *invincibilis* circa alia, jure Naturæ seu prohibita, seu præcepta. *ibid. & seq.*

LXXXII. *Puffendorfius* cum suis, spectato statu merissime neturali, pro fine actionum ultimato & adæqueto, adstruit non nisi felicitatem, hujus vitæ terminis conclusem. 2. Sed adstruit errore, etiam a suis Theosophis rectissime culpato. 3. A se mele defenso. 4. Quia naturelis juris eversivo. 5. Periculoso ac pernicioso, neque patum olente pestiferum *Epicurismum*. 143.

LXXXIII. Æque mele asserte, pejus defensa, quie neturalis juris eversiva, periculosa, ac perniciose thesis est *Puffendorfii*, que ait: *Religionem*, *quatenus ad disciplinam juris naturalis pertinet*, *intra sphæram hujus vitæ terminari*. 146. 2. Pariformiter male asserta, quia salse, pejus excusata, quie periculosa thesis est *Puffendorfii*, qua disciplinem juris neturelis *primario*, & *maximam partem* ad externe, non vero interna, ditigendam esse statuit. 146. 147. 3. Denique *Puffendorfius* male neget, saltem *absolute*, habitus primorum principiorum moralium, naturæ hominis connatorum, etsi eos in Adversariorum suorum sensu non mele redarguet. 148. & seq.

LXXXIV. Status hominum *in genere* nil allud sonat, quam *certam hominum conditionem*, *seu rationem vivendi*. 2. Status hominum *naturalis in specie*, dicitur *conditio hominum inter se æqualium*, *neque alterius*, *quam Creatoris arbitrio*, *legibusque subjectorum*. 3. Non temen denotet vitem penitus *exlegem*, seu exemptam lege naturali, sanæque rationis ductu. 151.

LXXXV. Status hominum naturalis datur; & deri potest, saltem *in particulari*. 2. Non tamen *in genere*, seu respectu totius Generis humani, unquam extitit, existit, eut existere potest in moderna Creatoris providentie. 153. 3. Absurda est sententia *Hobbesii*, quæ statum naturelem asserit *statum belli*. 4 Cum in ordine ad alios homines sit potius *status pacis*. 5. Sed circa hunc ipsum statum satis quoque erroneus est *Puffendorfius*. 153.

LXXXVI. Detur *jus Naturæ*, sic dictum a creatura retionali. 2. Hoc male nonnulli confundunt cum *natura rationali*. 3. Sed neque ejus essentia bene statuitur *in dictamine rectæ rationis circa ea*, *quæ homini agenda*, *vel omittenda sunt*. 156. 4. Verius dicitur esse *ordinatio Divinæ Sapientiæ*, per dictamen syntereseos neturæ retionali manifestete, præcipiens rectæ rationi *simpliciter* consentanea, & prohibens dissentanea. 156.

LXXXVII. Analoga est divisio juris naturæ in *primarium* & *secundarium*. 2. Setis recepta in *absolutum* etque *conditionatum*. 3. Legitima in *affirmativum* & *negativum*. 4. *Reductive* dividi solet in *concessivum*, vel *permissivum*. 5. Unde *Thomasii* cavillationes per se intercidunt. 162.

LXXXVIII. *Materia*, seu objectum *materiale* legis naturalis, est omne, quod convenit neturæ rationeli, ut præcipiatur, & omne, quod eidem disconvenit, ut prohibeatur ab Authore Naturæ. 2. *Forma*, seu objectum *formale*, consistit *in conformitate* principiorum cum lege DEI, tenquam norma universali, per quam naturæ congrua vel dissona fiunt *formaliter* honesta vel inhonesta, justa vel injusta. 164.

LXXXIX. Inter proprietetes juris neturelis est *unitas* quo ad finem, *uniformitas*, *universalitas*, *evidentia*, *excellentia*. 2. Jus tamen naturale, *proprie tale*, mutationis veræ est incapex, adeoque *absolute loquendo* immutabile. 3. Neque unquam fuit *proprie* mutatum, seu per dispensationem, seu per veriationem; sive a DEO, sive ab homine. 4. Unde certo salsa & absurda est *Ockami*, & eliorum sententia, qua mutabilitatem legum naturalium *universalem*, eamque *proprie talem* assignant. 5. Etsi jus naturele sit *absolute* incapax mutatio-

tionis, non uno tamen in casu mutarilpotest mutatione, *improprie dicta*, & quidem non tantum a DEO, ut Legislatora supremo, & Domino absoluto, sad atiam ab homine, seu potestata humana. 6. Admittit tamen interpretationem etiam humanam, non tamen epiikiam *proprie dictam*, seu Divinam, sau humanam. 165. *& seq.*

XC. Effectus juris naturalis est *obligatio in conscientia* sub pœna hujus, vel alterius vitæ. 2. Effectus *secundarius* est, quod actus *quandoque* sit non tantum illicitus, sed etiam invalidus. 173

XCI. Per principium dignoscandi juris naturalis (quod præcipua difficultas) intelligitur *propositio generalis, immediate nota in se, & sic fundata in natura humana, at ex ea veluti radice, omnia & sola juris naturalis capita vel ultro fluant, vel facile deducantur.* 2. Ejus proprietates sunt, ut sit *unicum, naturæ intrinsecum, verum, evidens, proprium, adæquatum*, sic ut competat *solis* ac *omnibus* juris naturalis objectis, ad felicitatem, naturæ rationali debitam, necessariis. 174.

XCII. Hoc principium fundamentale sic videtur enuntiandum: *fac vel omitte ea, quæ ex amore, DEO, tibi, & proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem naturæ rationali propriam necessario, vel facienda, vel omittenda sunt.* 2. Unde illud *omne* & *solum*, sau graviter seu leviter, est *jure naturæ* præceptum, seu prohibitum, quod stricte, vel minus stricta exigitur *ab amore*, aut repugnat *amori*, DEO, tibi, vel proximo naturaliter debito, hoc ast, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario. 3. Contra illud *omne* ac *solum* est *naturæ jure* licitum, *concessum*, seu *permissum*, quod nec *absolute* rapugnat, nec *absolute* exigitur ab amore, DEO, tibi, vel proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam necessario. 178.

XCIII. Hinc non satisfacit principium, penes Theologos, & Jureconsultos hactenus receptum, quo dicunt, illud esse *naturæ jure* præceptum, vel prohibitum, *quod ad felicem statum naturæ humanæ simpliciter expedit esse præceptum, vel prohibitum, licitum, vel illicitum*; illud autem axpedire, vel non expedita *simpliciter, in cujus licentiam vel prohibitionem homines consensissent, si ante omnem casum particularem ab Authore naturæ requisiti suffragium tulissent.* 190.

XCIV. *Principium socialitatis Puffendorfianum* est principium proprietatibus debitis destitutum, adeoque illegitimum. 2. Spectatis suis suppositis est etiam reprobum, adeoque nullatenus cognoscendo naturæ juri accommodum. 3. A qua censura nec *Thomasii, Weberi, Henningii, Boehmeri*, nec alii Apologetæ protestantici, id recte vindicant, vel absolvunt. 192. 194. & 196.

XCV. Longe minus satisfaciunt alia principia, pene non tot, quin plura, quæ Moralistæ recentioras, maxime protestantici, passim in publicum proferunt. 198. & 200.

XCVI. Datur jus Gentium. 2. Et quidem a naturæ jure distinctum. 3. Non una differentia specifica, sed multiplici. 4. Ex quibus fluit multiplex quoque error Moralistarum, maxime protastantium. 203. 206. 5. Etsi jus Gentium *specifice* differat a jure naturæ, in aliquibus taman convanit, habetque specialem cum jure naturali propinquitatem. 6. Est insuper *specifice* distinctum a jure civili. 209. 7. Origo juris Gantium *causalis* est satis explorata. 8. *Formalis* vero satis incerta. ibid.

XCVII. Jus Gentium multis Auctoribus dicitur *conventio tacita, qua Gentes, qua tales, obligatione mutua consotiantur in ordine ad ea, quæ ad communem ipsorum felicitatem pertinent.* 210. 2. Juxta communiorem tamen Authorum definitur essa *ordinatio rationis, diuturnis Gentium moribus, ad communem utilitatem Gentium, qua talium, constituta, & summi humanarum politiatum Principis consensu approbata.* arr.

XCVIII. Etsi utraque definitio sit satis commoda, nos tamen posteriorem, ut minus incommodam, *in sensu debito*, præhebemus. 2. Dicimusque, jus Gentium esse *ordinationem rationis, longævo Gentium usu, Deique, ut Societatis humanæ Gubernatoris immediate, consensu inductam ad Gentium, qua talium, publicam felicitatem.* a12.

XCIX. Jus Gentium, etsi satis distinguatur, multam tamen habet affinitatem cum jure consuetudinario. 213. Exolata est divisio juris Gantium in *primævum*, & *secundarium*. 2. Nulla in *universale* & *particulare*. 3. Impropria in *proprium* & *improprium*. 4. Superflua in *scriptum* & *non scriptum*. 5. Legitima in *affirmativum* & *negativum*. *ibid.* 6. Objectum Juris Gantium *in genere* est omne id, quod *ex fine suo* tendit ad convenientem communicationem, & emolumentum Gentium, qua talium. 7. *In specie* est primæva rerum, Gantiumque divisio. 214.

C. Effectus juris Gentium est *legalis*, seu *obligatio* in conscientia, qua Gentes communibus sancitis morem gerere tenentur. 2. Item interpretatio, perseverantia, mutabilitas &c. 216. 3. Etiam circa jus Gentium in plura avia declinant protestantici Moralistæ. 218.

ELEMENTUM SECUNDUM

PARTIS I.

DE

JURE NATURÆ,

SEU

TRACTATIO SPECIFICA

De officiis Hominis erga Deum, se ipsum, & proximum, jure naturæ præscriptis,

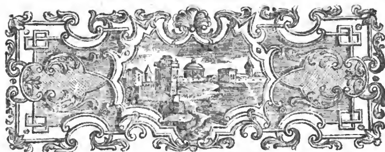
AD NORMAM MORALISTARUM NOSTRI TEMPORIS,

MAXIME

PROTESTANTIUM,

ADORNATA,

Et pro Studio Academico, præsertim Catholico, Accommodata.

INSTITUTIONUM
JURIS UNIVERSALIS, NATURÆ PRÆSERTIM ET GENTIUM

PARTIS I. — *Partis I.*

DE JURE NATURÆ — *De Jure Naturæ*

ELEMENTUM II. — *Elementum II.*

TITULUS III. — *Titulus III.*

De Officiis hominis erga Deum. — *De Officiis erga Deum.*

INSTRUCTIO I. — *Instructio I.*

De Religione naturali.

§. *I.* — §. I.

De Religionis naturalis prima parte, seu notitia Dei. — *De Religionis naturalis propositionibus Theoreticis.*

Uæritur I. Quid & quotuplex officium hominis?

℞. I. *Officium* in genere, sensuque latiore, est *quævis actio directa ad suum finem*: unde, cum hominis finis sit *beatitudo in genere*, officium hominis proprium est, *per suas actiones tendere ad consecutionem hujusce finis*, ut initio diximus. Porro quia hominis, in naturali statu considerati, finis est felicitas, non qualiscunque, uti constat ex dictis, sed *rationali naturæ propria*; quæ *primario* & *formaliter* sita est in conjunctione cum Deo Creatore *per cognitionem & amorem*, *statui huic proportionatum*; *secundario* autem & *integraliter* consistit in tranquillitate secum ipso, ac pace cum proximo, ultro consequitur, officium hominis, in statu natura- — *Officium hominis in genere.*

naturali, esse, *actiones suas dirigere ad hunc finem*, seu *tendere ad consecutionum hujus felicitatis*.

In specie respectu Juris naturalis. ℞. II. *Officium* in specie, sensuque pressiore, est *actio hominis*, non *qualitercunque*, * *sed ex præscripto legis directa ad finem*, seu *est actio ex debito legibus conformanda*; unde patet, officium hominis, pressius sumptum, fundari *in lege*, seu *obligatione*, sic ut ex juribus fluant officia, non jura ex officiis. Patet, cum officii norma sit *lex*, lex vero vel *Divina*, vel *humana*; Divina denuo *naturalis*, vel *positiva*, juxta varietatem legum nasci quoque *officium multiplex*. Patet, cum legis naturalis finis sit felicitas, dependens ab objecto triplici, *Deo* nempe, *semetipso*, ac *proximo*, *triplex* quoque esse *officii* genus, proprium hominis, in naturali statu considerati, sic ut alia officia *respectu Dei*, alia *respectu sui ipsius*, alia *respectu proximi* præstanda, ipsi incumbant; de quibus jam suo ordine agendum.

Officia hominis Erga Deum. *Quæritur II. Quid, & quotuplex officium hominis erga Deum?*

℞. I. Officium hominis erga Deum est *actio*, *ex debito conformanda legi naturæ, præcipienti Religionem erga Deum, in quantum quidem naturalis ratio eam consequi potest*. Hæc porro Religio naturalis *Puffendorfio duabus partibus* absolvitur, *tum ut de Deo recte sentiamus, tum ut actiones nostras ad ipsius voluntatem componamus*. (a) Inde

Duplicis generis. ℞. II. Cum eodem, *Religionem naturalem* constare propositionibus tum *theoreticis*, tum *practicis*, hoc est, notitia Dei, & cultu, ut adeo *duplicis generis* officia homini, *respectu Dei*, incumbant, *de Deo recte sentire*; *modo debito Deum colere*.

Nixa duplici fundamento. ℞. III. *Fundamentum primum*, in quo fundatur religio hominis erga **Deum**, habetur *ex illa essentiali dependentia* hominis a Creatore, quæ notat beneficium *creationis*, *conservationis*, *& gubernationis*, unde fluit amor, *quam maxime debitus*, *ac simpliciter* necessarius, tanquam *principium*, a quo officia religionis cætera & eruuntur, & cognoscuntur. *Fundamentum alterum* habetur *ex Dei perfectionibus cæteris*, quantum eas assequi potest humana ratio, præcipue ex universali *providentia*, *justitia*, &c. Ex quibus fluit **Deum** amore *dignissimum*, ejusque cultum esse *justissimum*.

Officia theoretica, seu notitia de Deo. *Quæritur III. Quid de Officiis theoreticis sentiendum?*

Partim est præsupposita ad jus naturæ. ℞. I. *Hæc* de Deo *notitia* partim est præsupposita ad jus **naturæ**, partim sub eo, ejusque officiis est comprehensa.

Notitia præsupposita, hominique insita ex primis principiis, lumine naturæ notis, est 1. Mundum non esse *a casu*, sed dari *aliquod Numen* sub ratione *Entis primi*, seu Authoris: item sub ratione *Entis supremi*, seu Gubernatoris; rursus sub ratione *Entis justi*, ac *providi*, seu Legislatoris omniscii, mala quoque interna perspicientis, punientis, & bona præmiantis.

Est. 2. *Felicitatem*, hujus vitæ terminis conclusam, non posse esse *finem hominis sufficientem*, *& adæquatum*, adeoque animam *non esse mortalem* cum corpore, sed manere superstitem saltem ad pœnam vel præmium. Jam sic: Jus naturæ est *ordinatio D. Sapientiæ*, per dictamen naturæ rationali manifestata, *efficaciter obligans* ad facienda rationi consentanea, & ad vitanda dissentanea: ergo hæc notitia ad jus naturæ, & exinde fluentia officia, ex primis principiis, est *præsupposita*, uti supra jam demonstravimus. (b)

Partim sub eo est comprehensa. Notitia de Deo *amplior*, quoad ejus essentiam, atque perfectiones, *ut rationis adminiculo obvio, facilique habenda*, quam *acquisitam vulgarem* dicimus, cadit

---

* Unde animadvertit *Heineccius* in elementis J. N. & G. l. 1. c. 5. §. 121. f. m. 92. *Officium* non facere eum, qui sibi ipsi, quod lex non præcipit, imperat, v. g. *se mutilando ex bono fine*; vel qui aliquid facit, *cujus lex cessavit*, v. g. sacrificiis animalium Deum placando; vel qui aliquid facit, quod quidem lex præcipit, sed alteri: v. g. Officium Judicis occupando, cum solummodo sit Advocatus.

(a) De officio hominis &c. c. 4. §. 1.

(b) Tit. 2. Instruct. 5. §. 3.

cadit sub jus naturæ, estque officii humani, quod sic ostenditur. Etsi notitia ipsa sit actus intellectus, notitia tamen, *ut obtinenda, parandaque obviis mediis*, involvit actum voluntatis: ergo etsi ipsa notitia *in se, & specificative* sumpta, cadere nequeat sub jus naturæ, notitia tamen, sumpta *reduplicative*, cadere potest sub jus naturæ, esseque officii humani: atqui cadit., & est, ut mox videbimus.

Utraque notitia suo modo est propria Jurisprudentiæ naturali.

R. II. *Utraque hæc notitia proprie spectat ad disciplinam Jurisprudentiæ naturalis, contra quam acatholici Moralistæ passim statuant.* De notitia posteriore constat, cum proprie sit juris naturæ, ejus acquisitionem imperantis. De priore seu præsupposita P. 1. Ex eo, quod illa principia sint præsupposita *ad jus naturæ*, non sequitur, quod sint quoque præsupposita *ad disciplinam juris naturæ*; sicuti ex eo, quod principia logica *dictum de omni & nullo*, sint præsupposita ad *syllogismum*, non sequitur, quod etiam sint præsupposita *ad Dialecticam:* ergo sicut hæc principia sunt Dialecticæ propria, *quia fundamenta syllogismi*, ita & illa sunt naturalis Jurisprudentiæ propria, *quia fundamenta Juris naturæ*.

P. 2. Etsi notitia illa de Deo sit, *suo modo*, propria Theologiæ naturali, est tamen *alio modo* quoque propria Jurisprudentiæ naturali: ergo hæc nihil mutuat ab illa, & neutra confunditur. A. P. Notitia illa est *propria* Theologiæ naturali, ut spectat actiones religionis dirigendas *ex motivo* devotionis ut pias; contra Jurisprudentiæ naturali est *propria*, ut fundat actiones religionis, dirigendas *ex motivo justitiæ*, seu ut *naturaliter debitas*: ergo utrique disciplinæ est quidem *materialiter* propria, sic tamen, ut *formaliter*, seu *in fine*, maneat *sufficienter* distincta, uti mox initio declaravimus. (a)

Contra quam passim statuunt Protestantes.

R. III. *Ex his deducitur multiplex Protestantium error.* I. *Puffendorfii*, ut in gratiam *formosæ Socialitatis*, a disciplina juris naturæ & Deum & officia hominis erga Deum, *sequestravit*, relegando ad Theologiam naturalem, etsi alibi *indirecte* saltem tetigerit. II. Ejus anagnostis *Weberi*, qui notitiam de Deo cum suis officiis Theologiæ naturali *directe* tractanda permittit, & non nisi, per modum *hypotheseos*, ad naturalem jurisprudentiam transferenda asserit. III. (b) *Kemmerichii* enucleatoris, qui & ipse hanc de Deo notitiam Theologiæ naturali transcripsit, eo quod sit *actus intellectus*; *jus naturæ vero leges non intellectui, sed voluntati præscribat, neque veritates, vel opiniones intellectus, legibus subjaceant, aut pœnis vel præmiis corrigantur*. IV. *Thomasii*, qui, cum naturalem religionem, cum suis officiis, *ad figmenta* rejecisset, ait, deductionem omnem *pertinere ad Dominos Theologos, sic ut toto capite de officiis erga Deum, tanquam a Jurisprudentia alieno, supersedere potuisset*. *In secundis tamen curis* (c) sese corrigit, & officiis erga Deum in naturæ jure *locum ultimum* tribuit, sic ut tractandas esse velit 1. *doctrinas de dogmatibus sapientum* de DEO, collatis cum opinionibus stultorum. 2. *De necessitate cultus externi* intuitu stultorum, vel etiam sapientum, ut exemplo suo stultos excitent. 3. *De necessaria directione sapientum*, intuitu hujus cultus. 4. *De sapiente temperamento sapientis*, ita accommodandi se in præscribendis cæremoniis cultus externi ad captum stultorum, ut nec athei scandalum (propter superstitiones crassiores) capiant, nec superstitiosi in superstitione crescant, multiplicatis nempe cæremoniis. 5. *De jure Principum circa sacra*, & cautelis, ne subigantur a Sacerdotibus; neve tyrannidem ipse agat in conscientias; aut nimium indulgeat iis, qui sub prætextu conscientiæ suæ turbas movent in Republica. 6. *De fructu hujus prudentiæ*, ne

(a) In proleg. Instruct. 1. §. 3.
(b) In notis ad *Puffendorfium* de officio hominis l. 1. c. 3. §. 13. n. 2.
(c) Fundam. J. N. & G. l. 2. c. 1.

Notitia de Deo vulgaris est juris naturalis positivi.

℞. II. Circa *ampliorem notitiam* de Deo, jus naturæ versatur *positive*, præcipiendo applicationem ejus acquirendæ *vulgarem*, seu tantam, quanta *ad verum de Deo sensum* necessaria, & *obviis mediis* haberi potest. Ejusmodi media sunt 1. Parentum institutio, aliorum testimonia, sensus communis. 2. *Ratiocinium*, per consequentiam quidem, sed facilem, & cuivis etiam rudi obviam ex creaturarum inspectione, usu nobis concesso, vicissitudine; ex consideratione variorum eventuum; item experientia propria vel aliena, circa D. Providentiæ & Sapientiæ testimonia obvia, & in oculos incurrentia. Jam probatur hoc naturale præceptum. *Ejusmodi applicatio* ad acquirendam de Deo notitiam vulgarem *est positive exigita ab amore, Creatori naturaliter debito*, hoc est *ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario*: ergo est naturæ jure præcepta. A. patet, quia amor, ad conjunctionem cum Deo naturalem *simpliciter* necessarius, est incompossibilis cum tanta incuria, quæ vel induceret *ignorantiam* de Deo *culpabilem*, qua quis Deo perfectiones haud tribueret, quas deberet; vel secum traheret *errorem vincibilem*, quo quis Deo imperfectiones tribueret, quas non deberet. Unde

Ad quam spectat sensus de unitate Dei.

℞. III. *Notitia hæc vulgaris*, naturæ jure requisita, se extendit ad ea objecta, *quæ ab homine, plenæ rationis compote, sine ignorantia vel errore vincibili, diu nesciri haud possunt*. Hæc probabilius sunt 1. Quod Deus sit *tantum unus*, uti supra demonstravimus, & contra Polytheos ipse statuit *Puffendorfius*, addita ratione: (a) *Præterquam quod admiranda Mundi harmonia unum duntaxat ejus Moderatorem arguat, etiam finitus tunc foret Deus, si plures essent paris potestatis, ab ipso non dependentes, eo quod contradictionem involvat plura dari infinita.*

Unde Polytheismus affectatus.

Unde evidenter fluit *Polytheismum* arguere ignorantiam affectatam, atque culpabilem, cum sequelæ absurdæ, supra allatæ, etiam rudium oculos offendant.

2. Quod *Deus sit creaturis omnibus quid excellentius in tantum*, ut longe transcendat sphæram intellectus humani, eique sit *prorsus incomprehensibilis*. Ratio evidens est contra Idololatras, quod Deus ex lumine naturæ primo sit *creaturarum omnium effector*; nec intellectus comprehendere possit, nisi quod ipso *minus*, vel saltem *æque* perfectum est.

Idem sensus de Excellentia Dei super omnia creata.

Unde *evidenter* fluit, *ignorantia vincibili* laborasse Philosophos gentiles, qui, mutuata forsan revelatione *hebraica*, potentias quasdam *intellectuales*, neque visibiles, sibi confinxere in Deos; vel qui *providam Naturam*, velut ultimam rerum causam, proclamarunt: nam ipsa intelligentiarum pluralitas & substantia; ipsa naturæ efficacia & vis agendi, *Puffendorfio* Authore, utique Authorem sui, Deum nempe, arguit, tantum abest, ut ad eum negandum quidpiam valere possint. Rursum evidenter fluit, *errore vincibili* hallucinatos fuisse *Stoicos*, qui Deum dixere *animam Mundi*, veluti formam compositi totius, & operationum in Mundo radicem, quasi vero & hæc ipsa forma non supponeret formatorem; compositum vero compositorem sui.

Unde Idololatria inexcusabilis.

Denuo *evidenter* fluit, magis adhuc delirasse, qui Deos sibi persuasere *visibiles*, corporibus superlunaribus thus adolentes, veluti Soli, Lunæ, Sideribus, aliisque corporibus cælestibus, quorum mutationes, etsi non ita sint cognitæ, substantia tamen evidenter monstrat insufficientiam sui ad existendum, arguitque causam sui primam, ac effectricem.

P 4 3. Quod

Elem. J. N. & G. c. 8. §. 38. f. m. 190. Cum ex his constet, necessarium prorsus, idque firmissimum Socialitatis vinculum, *religionem* esse, inde apparet, serio omnes *atheismo* vias obstruendas esse, & *illa Reipublicæ carcinomata*, eos dico, qui tam impias & perversas sententias fovent, *exscindenda esse*, ne pars sincera trahatur. *Lactantius* l. 5. Instit. c. 8 *Ideo*, inquit, *mala omnia rebus quotidie ingravescere, quia Deus, Mundi hujus effector & Gubernator, derelictus est; quia susceptæ sunt e contra, quam fas est, impiæ religiones*. Addit *Wernherus*: quod oraculum est ævo hoc pruriente. Addamus & nos, *utinam saperent, & intelligerent hoc ipsimet Protestantes!*

(a) De officio hominis l. 1. c. 4. §. 5. f. m. 69. & ex *Puffendorfio Wernherus* in elementis juris N. & G. c. 8. §. 27.

Denique sensus de Dei perfectione pura ac summa.

3. Quod Deus sit Ens, *omnis imperfectionis, seu positivæ seu mixtæ, simpliciter incapax:* quia esse Deum, seu summe perfectum, & esse imperfectum, in terminis implicant.

Unde *evidenter* patet Idololatrarum fatuitas, qui etiam homines sceleratissimos, ipsas bestias; imo cepas ac allia, & *si quid vilius istis*, thure arisque dignati sunt. *Evidenter* patet admodum vincibilis eorum inscitia, qui Deos sibi finxere *materiales, compositos*, animi *pathematis agitatos*, imo peccati quoque authores, & cuicunque tandem *imperfectioni, impotentiæ, aut indigentiæ* subjectos: quia hæc omnia *Entis summe perfecti* conceptum *immediate* evertunt.

Notitia de Deo, magis exacta, est Theologiæ naturali propria, ad quam spectat sensus de infinita Dei perfectione in omni genere.

℞. IV. *Notitia de Dei essentia, ac attributis magis exacta, etsi ratione mere naturali non sit superior, est tamen extra spharam Jurisprudentiæ naturalis, & Theologiæ naturali privative est propria. Ad hanc notitiam* merito refertur, quod Deus sit *Ens, omnis imperfectionis, etiam negativæ, simpliciter incapax*, adeoque *illimitatus*, & *infinite perfectus in omni genere*, v. g. quod nequeat esse *in loco*, seu termino magnitudinis, adeoque *immensus;* quod nequeat moveri de loco, adeoque *ubique præsentissimus;* quod illi non competat proprie *intellectus, voluntas, actus*, adeoque sit *immutabilis;* quod nequeat esse in tempore, adeoque *sit æternus*, & sic de aliis, quæ Theologi naturales vel exprimunt per terminos *negativos, ut incomprehensibilis, infinitus, immutabilis;* vel per *positivos, omnipotens, omniscius;* vel per *superlativos, ter optimus, maximus, sapientissimus, potentissimus;* vel per *indefinitos*, uti *bonus, justus, Creator, Dominus* &c. eo sensu, ut non tam velint, *distincte* exprimere, *quid sit;* quam suam admirationem, & inhabilitatem, *qualicunque tandem expressione*, profiteri.

Protestantium hac ex parte lima minus exacta.

℞. V. *Protestantici Moralistæ in hac de Deo notitia, seu propositionibus Theoreticis, Jurisprudentiæ naturali haud satisfaciunt*. Nam, præterquam quod *Puffendorfiani* eam, *indirecte* solummodo, ex socialitatis suæ principio tractent, *Puffendorfius*, tam exactus alias *sequestrator*, inter notitiam *primam, vulgarem, magisque exactam* nihil distinguit, eamque *indiscriminatim* Jurisprudentiæ suæ immiscet. (a) 2. *Thomasius* notitiam *de unitate Dei*, & *de invisibilitate*, saltem sub imagine rerum superlunarium, seu corporum cælestium, utpote quorum mutationes *incognitæ*, ad demonstrationes *subtiliores* refert. (b) 3. *Heineccius* in suo amoris principio, juxta morem, liberalior, etiam notitiam de Divinis plerisque attributis, *satis exactam*, non Theologiæ naturali, sed Jurisprudentiæ adscribit *simpliciter: Ex eodem* (principio) *patet, ad officium nostrum pertinere, ut rectas de Deo sententias habeamus* &c. *Eundem esse Ens æternum, omnipotens* &c. (c) Et sic de aliis.

§. 2.

§. II.

De religionis naturalis propositionibus practicis.

De religionis naturalis altera parte, seu cultu Dei.

Quæritur V. *Quid de officiis practicis erga Deum specialiter observandum?*

Earum natura.

℞. I. *Officia practica* denotant *cultum Dei rectum*, qui est pars altera *Religionis naturalis*. Porro rectus in Deum cultus nil aliud est, *quam cogniti Numinis veneratio, certis naturæ legibus definita*. Dividitur in *internum*, qui est *veneratio mentis Deo devotæ, internis solummodo actibus concepta;* & in *externum*, qui est *veneratio mentis Deo devotæ, externis quoque signis exhibita.*

℞. II.

(a) De Officio hominis l. 1. c. 4.

(b) *Thomasius* Jurisp. Div. l. 1. c. 3. §. 51. & seqq. *Grotius* de jure P. & B. l. 2. c. 20 §. 47. refert unitatem Dei ad *veritates, non æque evidentes*, & quia loquitur *respective* ad prima de Deo principia, recte loquitur.

(c) In Elementis l. 1. c. 5. §. 127.

℞. II. Hujus utriusque cultus, in quo sita *officia* hominis *practica* erga Deum, *fundamentale principium est amor*. P. 1. Ex principiis primis, lumine naturæ cognitis, de Deo ut *Creatore*, hoc est, omnis boni nostri Authore, ac Largitore; de ejus in nos beneficentia, nostraque essentiali dependentia, *tanquam ex objecto proprio*, oritur *amor* naturaliter debitus; ex amore cætera oriuntur Divini cultus officia: ergo amor est *fundamentale principium* officiorum hominis erga Deum.

Principium fundamentale, amor auivis debitus.

P. 2. Ex principio, lumine naturæ noto, de fine homini præfixo, seu felicitate, naturæ rationali propria, quæ *principaliter* consistit in conjunctione cum Deo Creatore, *immediate* oritur *amor*, tanquam medium partim indistinctum a fine, prout nempe *formaliter* est ipsa Dei *fruitio*; partim distinctum, ut est *affectio* procurans bona, Deo naturaliter debita, & amovens mala indebita, sic tamen, ut sit medium *primum*, *universale*, & *fundamentale*, ex quo cætera præcepta, ad hunc finem, seu *positive* seu *negative* necessaria, eruuntur, uti titulo præcedente probavimus: ergo amor est *fundamentale principium* officiorum hominis erga Deum.

P. 3. *Ex paritate* cum amore supernaturali, ut supra. Item ex eo, quod, ex disputatis supra, finis, naturæ rationali præfixus, non sit *felicitas qualiscunque*; non habita per *convenientiam mediorum*, ut est declarata judicio hominis hypothetici, quia obscura; non fundata *in cultu socialitatis Pufsendorfianæ*, quia *inadæquata*: sed quod finis sit felicitas, *fundata in amore cuivis naturaliter debito*:

Jam sic: *finis*, naturæ rationali præfixus *respectu Dei*, est *felicitas fundata in amore*, Deo naturaliter debito: ergo hic amor est *fundamentale principium*, ex quo officia erga Deum cætera cognoscuntur, & eruuntur.

Quæritur VI. *Quidnam, circa officia erga Deum in genere, naturæ jure præceptum?*

Præcepta affirmativa in genere circa obligationem tendendi ad finem; proprium. Præcipue ultimum.

℞. I. Ex dictis titulo primo; (a) *vi legis naturalis* tenetur homo *in genere* per suos actus *tendere ad finem*, a creatore sibi præfixum, puta *ad felicitatem*, *naturæ rationali propriam*. Patet ex ipso conceptu legis naturalis.

℞. II. *Vi legis naturalis* tenetur homo *per suos actus*, saltem *absolute loquendo*, *tendere ad suum finem*, *simpliciter ultimum*, hoc est, ad Deum, seu conjunctionem cum Deo, naturæ proportionatam, mediante cognitione & amore congruo obtinendam. Secus enim ageret *inordinate*, quia *contra ordinem*, rebus creatis propositum ab Authore naturæ, qui ordinavit creata omnia ad semetipsum, *tanquam finem ultimum*. Dictum tamen, *per suos actus absolute loquendo*, eo quod hoc præceptum sit *affirmativum*, & etsi obliget *semper*, non tamen obliget *pro semper*, sic ut homo non *semper actu* omnia teneatur referre *ad Deum*, seu *finem simpliciter ultimum*. Imo ad hoc, ut *se* & *alia* censeatur referre ad finem ultimum, sufficit *moralis tendentia*, quæ teste, *Suarezio*, *in ipso opere honesto natura sua includitur, eo quod tale opus natura sua tendat in Deum, ut ultimum finem, quatenus per illud re ipsa impletur voluntas Dei*, estque *proportionatum ultimo fini naturali hominis, qui principaliter est Deus*.

℞. III. *Finis hic ultimus, adeoque a natura primario intentus, est sola felicitas, habita ex officiis hominis erga Deum, quæ sola substantialis, ac ultimato necessaria, cui proin felicitas cætera, tanquam finis secundario a natura intentus, subordinanda*. Assertum patet ex sæpius memoratis jam supra.

Qui consistit in conjunctione cum Deo.

Sola hæc felicitas est animæ rationali *specialiter* propria; est *interna*, *obtinibilis* semper, quia *independens & inimpedibilis* per malitiam hominum; est inauferibilis etiam per mortem, & absolute *satiativa*, saltem post fata modo naturæ statui proportionato, siquidem natura consideretur in se, & præ-

(a) Instruct. 5. §. 1. & 2.

ad felicitatem, seu *pacem cum Deo conservandam*, simpliciter necessarius, est procuratio boni, Deo tam proprii, ut sine illo nec amor, adeoque nec pax cum Deo, possit subsistere: atqui sine interno cultu non posset: nam amor sine cultu est amor sine effectu, adeoque nullus. Neque quis dicat, etsi demonstretur, hujusmodi cultum, *ex parte hominis*, simpliciter debitum, non tamen demonstratur, *ex parte Dei, esse absolute exigitum*: cum enim Deus hujusmodi cultu nequaquam indigeat; ratio sibi relicta *in Dei natura* nil reperit, e quo *evidenter* fluat, *Deum* coli velle. Nam *contra est*: Etsi Deus nec egeat homine, nec ejus cultu, supposita tamen hominis creatione, sicuti sola ratio, ex hominis natura, *evidenter* infert *Deum coli debere*; ita ex Dei natura *evidenter* deducit, *Deum coli necessario velle*. Siquidem sola ratio ex Dei natura *evidenter* infert, potentiam sapientiæ ejus conjunctam: * ergo infert, Deum non posse non operari *prudenter*, hoc est, non posse facere, quæ vel *imperfectionem* arguunt, vel *speciem contradictionis* involvunt: atqui hoc fieret, si vel posset non exigere, vel nollet coli ab homine producto: ergo. *Min. subs.* patet: nam 1. In ejusmodi hominis productione Deus intenderet *alium finem*, quam *bonum sui*, seu *cultum*, cujus solius boni est capax respectu hominis: atqui talis finis est *evidenter* Deo indignus, quia Deo inferior; est amori sui essentialiter oppositus, adeoque implicatorius. 2. Produceret creaturam rationalem, *essentialiter servam*, & *dependentem* tam in essendo, quam operando, & tamen *independentem* respectu sui, quia ab *omni obligatione cultus immunem*, quod Dei dominio derogatorium. 3. Ipsa creatio hominis est *obligatio* cultus *passiva* respectu hominis: ergo respectu Dei est *obligatio* cultus *activa*: secus esset *obligatio*, & simul non esset, cum obligatio passiva fundetur in activa.

Quæritur VIII. Quidnam circa officia erga Deum, & in specie de cultu externo, naturæ jure præceptum? *Præcepta affirmativa in specie de cultu externo. Cultus Dei externus communis.*

℞. I. Cultus Dei *externus*, interni *complementum & index*, ut signis naturalibus est expressus, dicitur *communis*; ut arbitrariis ritibus est definitus, nominatur *specialis*. Hic juris est vel *Divini positivi*, vel *humani*; ille *naturalis*. Cultus *communis*, in quantum pertinet ad jus naturæ, consistit in actionibus externis, interna officia repræsentantibus, & inprimis in obsequiis *debiti amoris*, faciendo *generaliter* ea, quæ *per rationis lumen* facienda dictat Creator. 2. In *officio laudis*, honoris & reverentiæ indice. 3. *In invocatione* ** pro beneficiis accipiendis; & in *gratiarum actione* pro beneficiis acceptis. 4. In officiis *debiti timoris*, fugiendo, ac impediendo ea, quæ Numini ingrata nobis ipsa ratio promulgat, & sic de aliis.

℞. II. *Hujusmodi officia cultus externi erga Deum sunt naturæ jure positive præcepta.* *Est juris naturalis.*

P. Assertum. Sunt *determinate* exigita ab amore, in ordine ad felicitatem, seu pacem cum Deo habendam, *simpliciter* necessario: ergo sunt naturæ jure præcepta. *Quia Deo simpliciter competens,*

A. P. 1. *Respectu hominis*. Amor necessarius, Deoque *simpliciter* debitus exigit *cultum*, partialiter consistentem *in observantia legum naturalium*, ut patet: atqui impossibile est *absque actionibus externis* observare omnes naturæ leges: ergo hac ex parte exigit cultum Dei externum. Prout cultus hic consistit *in laudatione*, *gratiarum actione externa &c.* sic arguitur. Amor necessarius, Deoque *simpliciter* debitus, est *procuratio boni*, seu cultus, non qua- *Respectu hominis,*

* Dicente *S. Augustino*: *Deus Sapientia virtute omnipotens est*.

** *Plato* impietatem vocavit, si quis Deum per preces flecti posse sibi persuaderet, eo quod sic *Dei constantia* in dubium vocaretur: sed erravit, perperam intellecta definitione constantiæ, & conceptu de Deo sibi male formato, uti recte animadvertit *Weberus in Puffendorfium*.

qualiscunque, sed Deo *simpliciter competentis* respectu *totius* hominis, cujus est Creator, & Conservator: atqui talis non est solus cultus internus, quia respectu hominis, *qua talis*, seu qua *compositi* ex anima & corpore, *insufficiens*, nec *completus* in suo genere, nisi fit externo conjunctus: ergo cultus respectu hominis, *qua talis*, Deo *simpliciter competens*, est internus externo conjunctus.

Respectu proximi. *A. P.* 2. *Respectu proximi*. Amor necessarius, Deoque simpliciter debitus, exigit cultum, Deo *positive* competentem non modo *respectu sui*, sed etiam *respectu proximi*, partim ad ejus debitam educationem, instructionem, ædificationem, & in conversatione necessaria faciendam fidem: atqui talis non est cultus; solummodo *privatus*, *internus*, *occultus*, quia *insufficiens* ad hunc finem, Deo *non satis dignus*, * nisi sit externo & publico quandoque conjunctus: ergo cultus *respectu* proximi, Deo *simpliciter* competens est internus, externo conjunctus.

Et respectu ipsius Dei. *A. P.* 3. *Respectu Dei* argumento reflexo. Cultus solummodo *internus*, *occultus*, *privatus*, neque respectu hominis, *qua talis*, neque respectu proximi est sufficiens & completus; neque Deo sat dignus, & competens: ergo Deus non modo exigit, sed & exigere debet, *respectu sui*, cultum quoque externum. *Confirmatur* argumento directo, & ex natura Dei petito. Deus, ut sapientissimus Conditor, formando hominem *ex anima*, *corpore*, *& unione*, evidenter habuit, & etiam habere debuit finem, non qualemcunque, *sed respectu talis compositi* sibi congruum; secus enim redundaret imperfectio in Creatorem: ergo debuit pro fine intendere bonum sui, non qualecunque, sed ratione talis compositi, sibi specialiter competens: atqui tale bonum non est cultus solum internus, quia respectu hominis, *qua corporei*, non completus, nec sufficiens; sed cultus internus, externo conjunctus: ergo Deus formando hominem, *qua talem*, pro fine non solum habuit cultum internum, sed & habere debuit cultum internum, externo conjunctum.

§. III. *Quæ hac ex parte in oppositum scripsit Thomasius cum suis Amanuensibus non modo falsa sunt, sed & erronea.*

Unde Thomasius male negat cultum Dei externum naturæ jure præceptum; Quod eo Deus non habeat opus; *Declaratur assertum* I. Asserit *Thomasius*, (a) quod, etsi *justissimum sit*, Deum coli ab homine cultu externo, ratio tamen sibi relicta nil deprehendat *respectu Dei*, unde inferat, *Deum coli velle*. Causam assignat, *quod Deo opus haud sit cultu exteriore*. Sed recte *Heineccius*: (b) *Deus* non indiget cultu interno, quem tamen *necessarium* esse *nemo* negaverit, nec *Thomasius*, etsi inconsequenter.

Quod perspiciat internum absque externo; *Declaratur* II. Asserit idem *Thomasius*, quod ratio neque aliquid deprehendat *respectu hominis* ipsius, ex quo inferat cultum exteriorem. Causam assignat, quod signa externa *laudationis*, *invocationis*, *gratiarum actionis* inter homines quidem sint necessaria, cum homines aliorum actus internos non introspiciant: hæc autem tota ratio cesset in Deo, utpote *cordium scrutatore*. Sed an cultus externi *adæquata ratio* est necessitas manifestandi cultus interni? Profecto Princeps, etsi ponatur, perspecta habere Clientis vota; etsi non indigeat exterioribus animi devoti signis, nihilosecius preces, cultusque interni indicia exigit, quia preces *& cultum*, sibi *competentem*, requirit: ergo & Deus a fortiori.

Quod neque humana Societas eodem indigeat. *Declaratur* III. Idem Author affirmat, quod ratio neque aliquid deprehendat *respectu Societatis* humanæ, ex quo cultus Dei externus, *veluti debitus*, inferri possit. Causam assignat 1. Quod Societas humana, vitæque

---

* *Puffendorfius*, hac ex parte sanus, & suis Notatoribus melior l. 1. *de Homine* c. 4. §. 7. requirit *cultum, non solum secretum*, sed & *publicum* in conspectu hominum, *eo quod aliquid occultare, sit quasi ejus exercitium erubescere; contra cultus publicus non solum testatur de nostra fide, sed & alios exemplo incitat.*

(a) In Jurispr. Div. L. 2. c. 1.

(b) In elementis J. N. & G. l. 1. c. 5. n. 135. in notis.

tæque tranquillitas, etiam omisso hoc cultu, *per se ac necessario* nihil lædatur. 2. Quod Societatis humanæ finis *primarius sit felicitas; secundarius* vero *cultus Dei externus*, tanquam *medium* promovendæ felicitatis, id quod ratio assequi potest. 3. Quod cultus externi finis si *beatitudo æterna*, non Societatis *humanæ felicitas*. 4. Quod denique sensus Gentilium, etsi *communis*, de cultu externo, tanquam *debito*, jus naturæ non probet, probandum ex ratione. Sed

Contra est 1. *Per se, & necessario* læditur humana Societas, si fundamentum *omnis obligationis* sit incognitum, nec per signa externa cæteris sat declaratum: atqui juxta *Thomasium* (a) cultus Dei est *fundamentum omnis obliga tionis*, ac *fiduciæ mutuæ*, in Societate civili necessariæ: ergo cognitus & sufficienter declaratus sit, est necesse. Rursus: Authore *Puffendorfio*, cujus anagnostes *Thomasius*, persuasio & timor Numinis est *fundamentum firmitatis intrinsecæ*, quam habere debet humana Societas: (b) ergo certum esse debet, ac Societati sat contestatum: atqui sine cultu externo foret incertum, neque Societati sat cognitum. Rursum: omnis superioritatis fulcrum, eodem teste *Puffendorfio*, est cultus Numinis: ergo Regentibus necessario debet esse perspectus, & per externa testimonia cognitus. Et licet quandoque fallere possit hæc declaratio, id fit *per accidens*, quod naturæ juri nil derogat. *Etsi sit fundamentum omnis obligationis,*

Contra est 2. Si Societatis humanæ, seu civilis, *finis primarius*, est temporalis felicitas; secundarius Dei cultus, tyranno, idolomanniam Reipublicæ minitanti *sub pœna excidii*, Respublica, *salvo naturæ jure*, poterit obtemperare, Deumque abnegare, quia poterit, neglecto fine secundario, salvare primarium, quo quid scelestius esse nequit, quodque magis *defectuosa Puffendorfiana* & *Thomasianæ socialitatis principia denudet*. *Mediumque.*

Contra est 3. *Cultus externi* finis idem est, *ac interni*: atqui, *spectato præcise* jure naturali, finis *interni cultus* est felicitas, non expresse æterna, posito, quod sola ratio huc non pertingat; sed *felicitas naturæ rationali propria*, sic ut temporanea sit finis secundarius, spiritualis vero, *etiam ultra fata extensa*, sit finis primarius, id quod supra sat demonstravimus. *Finis primarii.*

Contra est 4. Sensus Gentilium *communis*, etsi jus naturæ non probet *immediate*, quia *extrinsecus*, non tamen est *inutilis*, ac *exsufflandus*, utpote argumentum eruendi juris saltem extrinsecum, ac mediatum, juxta illud *Senecæ*: (c) *Apud nos veritatis argumentum est, aliquod omnibus videri*. Sed hæc supra jam firmavimus. (d) *Communi Gentilium sensu necessitatem externi cultus confirmante.*

Declaratur IV. Ex memorata rationum scoria *Thomasius* audacter concludit 1. Spectata ratione cultum Dei externum *esse ex rebus licitis in gradu eminenti*. 2. Pertinere *ad res solummodo medias*. 3. *Preces, laudes, gratiarum actiones*, ideo tantum necessarias, quod homo hominis cogitationes non noscat. 4. Absque lumine revelationis, rationem nostram in *officio hominis nobilissimo cæcutire*. 5. *Nullam esse divisionem Religionis in naturalem, & revelatam*, cum omnis Religio (ut notat cultum Dei externum) *sic revelata*, seu *vere*, seu *falso*, adeoque religio naturalis sit vel figmentum, vel certe *species falsæ Religionis*. Quasi vero ex eo, quod religio naturalis, in hac providentia, *nunquam* sine revelata extiterit, bene inferatur, eam esse figmentum, & absolute existere non posse, neque jus naturæ de illa quidquam, *per se loquendo*, determinare. *Inde erronea Thomasii deductiones.*

Decla-

(a) Jurispr. Div. l. 2. c. 1. n. 22. *Hactenus*, inquit, *beatitudinem Rerumpublicarum per cultum externum promoveri ratio assequi potest, ut eo melius quilibet civis alteri, per signa exteriora, reverentiam internam erga Numen divinum, tanquam fundamentum omnis obligationis, declaret, ac ita fiducia sociorum erga se invicem eo magis augeatur.*
(b) L. de officio hominis c. 4. §. 9. f. m. 74.
(c) Epist. 117. (d) In proleg. Instruct. 5. §. 4.

Ejus vestigia male legentibus aliis, Quos inter Dunzeus, Kemmerichius,

Declaratur V. *Thomasii* vestigia erronea male legerunt plures ejus pedissequi. 1. *Engelbrechtus Dunze*, dum publice defendit hanc *Thomasii* thesin: *homo ex ratione sibi relicta* non potest demonstrare, *Deum* cultu externo esse *prosequendum*. (a)

2. *Dietericus Kemmerichius*, dum scripsit: (b) *Respectu Dei ratio nullam cultus externi necessitatem videt, quia Deus est scrutator cordium, cui non opus est, interna animi sensa per externa signa revelari. Respectu hominis ipsius, Deum colentis, non solum est utilis, sed fere inevitabilis est quædam cultus externi species, ob arctissimum animæ corporisque nexum, & facillimum interni affectus per externos gestus, aliave signa, indicium. Respectu aliorum hominum itidem utilis & decorus est externus cultus, ut de pietate mea persuasi homines, & amicitia & consortio suo tanto lubentius me dignentur.*

Et Fleischerus.

3. *Fleischerus*, ex secundis *Thomasii* curis, affirmat (c) ad cultum *internum* nos obligari ex *regulis justi*; *esse absonum dicere*, eo quod *regula justi* supponant læsionem, Deus autem a creatura lædi haud possit. Et quid ineptius? Addit, neque ex *regulis decori* * nos obligari *spectata ratione*: eo quod Deum bono aliquo afficere, neque ejus conceptus, neque virium nostrarum imbecillitas admittat: & quid inanius? Cultum igitur Dei internum *ex solis regulis honesti deducit*; hac tamen præclara limitatione, *ut ne nobis falso persuadeamus, ac si illum, hanc ob causam, instituere debeamus, ut Dei gloriam promoveamus, ac eo Deum, quasi obligatum nobis, reddamus; immo ac si gloria Dei promoveatur, agendo justa, honesta, ac decora. Vanissima*, inquit, *persuasio, ac non nisi ingenio superstitioso digna*. Addit, *neque contradicere Apostolum*: (d) *cum hoc saltem dicere videatur, quod bonis concessis uti debeamus, ut alii videant, nos magni facere concedentem*. ** His necdum contentus subnotat, omnes eos, qui ubique circa actiones suas *gloriam* Dei crepent, *hoc ideo agere, quod facile convinci queant, actiones eorum neque vere honestas, neque justas, neque utiles esse. Confugiunt*, inquit, *hanc ob causam ad rem sublimem, & stultitiam suam tegere satagunt gloriæ Divinæ prætextu*. Atque hujus suæ stultitiæ (si vera proloqui fas est) testem allegat *Thomasium*. (e) Æque absona profert ex reformato *Thomasio*, de cultu Dei *externo*. (f) Nam, ait, *secundum regulas justi* non esse debitum: rationem assignat, quod Deus eo non egeat, neque per illum Dei gloria promoveri possit, neque jus proximi omissione ejus lædatur. Ex *regulis decori & honesti* eundem adstruit, eo quod illæ exigant, in indifferentibus sese accommodare; istæ, ut corporis quoque membris religionem declaremus. Hinc cultum Dei publicum inter *utilia*, & *aliquo modo necessaria* recenset. Tandem, ut tot errores una saltem veritate compenset, *exemplo Regis Ninivitici* recte corrigit *Thomasium*, *** & *Bejerum*, quod *nullum cultum, ab hominibus inventum, Deo placere*, asseverarint. Hæc tantopere absona vel ideo adducta sunto, ut pateant grandia quorumdam Protestantium merita, quibus Jurisprudentiam naturalem, contra Scholasticorum umbras, a sese illustratam, passim gloriantur.

R. IV.

(a) Disp. 4. ad finem Jurisp. *Thomasianæ*.
(b) In elementis J. N. & G. c. 4. ad §. 7. f. m. 65.
(c) In instit. J. N. & G. l. 2. c. 1. §. 49. & seqq. f. m. 235.
(d) 1. Cor. 10. v. 31.
* Contra quam statuat *Thomasius* in fundam. l. 2. c. 1. n. 20. *Quamvis*, inquit, *quo ad sententiam ipsam*, quam defendi in Jurisp. Div. *nihil mutem*, facile tamen patet, jam ex hypothesi nostra *felicius* rem expediri posse, si ostenderim, cultum Dei externum non quidem pertinere *ad regulas justi*, sed tamen *ad regulas honesti & decori*. Item *ad doctrinam de officio sapientis*, ex dictamine rectæ rationis demonstrabili. Forte etiam. hac doctrina expolita, non ita *irritabuntur dissentientes*, cum hic profiteor, cultum externum, ejusque præceptum, pertinere *ad jus naturæ, late dictum*, non pertinere ad jus *stricte dictum*, adeoque simul viam monstraverim *conciliandi sententias oppositas*. Ita ille.
** Exemplum de corpore habemus, inquit 1. Cor. 6. v. 20.
(e) In caut. circa præcognita Jurisp. c. 1. §. 18. & seqq. (f) l. c. §. 83. & seqq. f. m. 246.
*** *Thomasius* Jurisp. Div. l. 2. c. 1. §. 27. ait, *ex historia sacra & Ecclesiastica patere, numquam placuisse Deo cultum, a ratione humana inventum, idque probat exemplo vituli aurei, Saulis non obedientis*: quæ quam frivola sint, & *Thomasio* indigna, per se patet. Unde hoc correxit *in curis secundis* L. 2. c. 1. n. 21. *temperanda est universalitas locutionis* &c.

Cultus Dei externus ritualis est juris positivi Divini, vel humani.

℞. IV. Cultus Dei externus *specialis*, seu ut certis ritibus *specifice* definitus, est *juris positivi Divini*, vel *humani*. Patet: quia habetur vel *ex revelatione*, vel *ex hominum institutione*. Revelatio alia *est vera*, alia *putatitia*: Orthodoxi diriguntur a *vera*, vereque *Divina*; *heretici*, ut loquitur *Thomasius*, (a) vel *interpretatione Scripturæ abutuntur, vel peculiares revelationes crepant, quod & Judæi modo faciunt. Turcæ* inquit, revelationibus Pseudoprophetarum suorum credunt: *Ethnici*, uti ab initio revelationes diabolicas cum Divinis miscuerunt; ita adhuc hodie vel cacodæmonis mendaciis se dejici patiuntur, vel fallaciis Ministrorum ejus v. g. *Braminum*, & similium, fidem habent. Ita ille. Verius: revelatio *putatitia* nulla est, & solus Dei cultus, in Ecclesia Catholica receptus, *quoad substantiam*, nititur revelatione Divina, estque juris positivi Divini: cæteri ritus, in quantum a Catholicis discrepant *institutionis mere humanæ*, nec, nisi specioso revelationis prætextu, veluti inani phantasticæ inventionis tegumento, convestiuntur.

2. Declaratur assertum *ex statu naturæ primævo*, in quo observantia legum naturalium erat pars cultus *Divini naturalis*; observantia legum aliarum, uti *de arbore* scientiæ vetita, de individua vitæ societate inter conjuges &c. erat juris Divini positivi: ritus offerendi sacrificia, tam quoad substantiam, quam quoad modum, erat *juris Divini positivi*, sicut ex modo *Caini* sacrificantis iniquo jam initio declaravimus. (b) Ritus cæteros, in publica invocatione ab *Enos* restitutos, vel institutos, alii referunt *ad jus positivum humanum*, nos verosimilius revelationi Divinæ, seu *Adamo*, seu successoribus illius a Deo factæ, adeoque *juri Divino positivo* adscribimus.

Statu medio per sacrificia,

3. Declaratur assertum *ex statu medio*, in quo ritus Deum colendi per sacrificia a nonnullis *ad jus Gentium* refertur; eo quod a Gentibus cunctis videatur fuisse receptus, usuque inductus. Nos rationi admodum conformem, & naturali gratitudini, pro beneficiis Creatoris, maxime consentaneum dicimus, non tamen naturæ jure *determinate* præceptum; nec juri Gentium adscribendum putamus, nisi forsan *impropriè tali*, quo, *citra obligationem mutuam*, communi usu Gentes, propemodum omnes, conveniunt. * Unde nugatorius est *Puffendorfius*, cum, *abstrahendo a præfiguratione Servatoris, sacrificia, rationi contraria, asserit, eo quod a ratione abhorrere videatur, creaturam, sensu præditam, & magno dolore morientem, in honorem Creatoris destruere, non aliter ac si quis officinam ingressus, artefactum in honorem artificis corrumperet*. (c) Nam animalia, *pro usu hominis* ad destructionem creata, Creatori dicare, & ea destruendo usum sibi concessum Deo, in grati animi signum, offerre, non abhorret a ratione: unde nulla paritas cum artefactis, vel homine immolando &c.

Per statum hominum, pro cultu Dei specialiter deputatum, & exemptum.

4. Declaratum assertum etiam ex eo, quod, etsi status hominum ad cultum Dei *specialiter* in Republica deputatus, *& ab oneribus civilibus exemptus*, sit rationi naturali admodum conformis, & dignitati Creatoris maxime consentaneus; imo apud omnes propemodum Nationes, communi institutione, receptus, non videatur tamen esse de jure naturali, *simpliciter præceptivo*, sed *de jure positivo*, eo quod cultus Dei externus, naturæ jure præceptus, sicuti non exigit communitatem, ita nec statum communitatis peculiarem. Sunt tamen, qui & statum *peculiarem*, ejusque *immunitatem*, quia deductam ex principiis naturæ, & communi Gentium usu, consensuque

(a) L. c. n. 38. f. m. 153. (b) In proleg. Instruct. 3. §. 3.

* Inde obstupescas religionem protestanticam, *rationi difformem*, & *cunctarum prope Gentium usui adversam*, utpote in qua *sacrificium nullum*, *proprie tale*, sic ut sacrificium labiorum, *figurato admodum vocabulo*, in subsidium attrahere compellatur.

(c) De habitu religionis §. 8. f. m. 33.

Ejus vestigia male legentibus aliis, Quos inter Dunzeus, Kemmerichius,

Declaratur V. *Thomasii* vestigia erronea male legerunt plures ejus pedisequi. 1. *Engelbrechtus Dunze*, dum publice defendit hanc *Thomasii* thesin: *homo ex ratione sibi relicta non potest demonstrare, Deum cultu externo esse prosequendum.* (a)

2. *Dietericus Kemmerichius*, dum scripsit: (b) *Respectu Dei ratio nullam cultus externi necessitatem videt, quia Deus est scrutator cordium, cui non opus est, interna animi sensa per externa signa revelari. Respectu hominis ipsius, Deum colentis, non solum est utilis, sed fere inevitabilis est quædam cultus externi species, ob arctissimum animæ corporisque nexum, & facillimum interni affectus per externos gestus, aliave signa, indicium. Respectu aliorum hominum itidem utilis & decorus est externus cultus, ut de pietate mea persuasi homines, & amicitia & consortio suo tanto lubentius me dignentur.*

Et Fleischerus.

3. *Fleischerus*, ex secundis *Thomasii* curis, affirmat (c) ad cultum *internum* nos obligari ex *regulis justi*; *esse absonum dicere*, eo quod *regulæ justi* supponant læsionem, Deus autem a creatura lædi haud possit. Et quid ineptius? Addit, neque ex *regulis decori* * nos obligari *spectata ratione*: eo quod Deum bono aliquo afficere, neque ejus conceptus, neque virium nostrarum imbecillitas admittat: & quid inanius? Cultum igitur Dei internum *ex solis regulis honesti deducit*; hac tamen præclara limitatione, *ut ne nobis falso persuadeamus, ac si illum, hanc ob causam, instituere debeamus, ut Dei gloriam promoveamus, ac eo Deum, quasi obligatum nobis, reddamus; immo ac si gloria Dei promoveatur, agendo justa, honesta, ac decora. Vanissima*, inquit, *persuasio, ac non nisi ingenio superstitioso digna*. Addit, *neque contradicere Apostolum*: (d) *cum hoc saltem dicere videatur, quod bonis concessis uti debeamus, ut alii videant, nos magni facere concedentem.* ** His necdum contentus subnotat, omnes eos, qui ubique circa actiones suas *gloriam* Dei crepent, *hoc ideo agere, quod facile convinci queant, actiones eorum neque vere honestas, neque justas, neque utiles esse. Confugiunt*, inquit, *hanc ob causam ad rem sublimem, & stultitiam suam tegere satagunt gloriæ Divinæ prætextu*. Atque hujus suæ stultitiæ (si vera proloqui fas est) testem allegat *Thomasium*. (e) Æque absona profert ex reformato *Thomasio*, de cultu Dei *externo*. (f) Nam, ait, *secundum regulas justi* non esse debitum: rationem assignat, quod Deus eo non egeat, neque per illum Dei gloria promoveri possit, neque jus proximi omissione ejus lædatur. Ex *regulis decori & honesti* eundem adstruit, eo quod illæ exigant, in indifferentibus sese accommodare; istæ, ut corporis quoque membris religionem declaremus. Hinc cultum Dei publicum inter *utilia*, & *aliquo modo necessaria* recenset. Tandem, ut tot errores una saltem veritate compenset, *exemplo Regis Ninivitici* recte corrigit *Thomasium*, *** & *Bejerum*, quod *nullum cultum, ab hominibus inventum, Deo placere*, asseverarint. Hæc tantopere absona vel ideo adducta sunto, ut pateant grandia quorumdam Protestantium merita, quibus Jurisprudentiam naturalem, contra Scholasticorum umbras, a sese illustratam, passim gloriantur.

R. IV.

(a) Disp. 4. ad finem Jurisp. *Thomasianæ*.
(b) In elementis J. N. & G. c. 4. ad §. 7. f. m. 65.
(c) In instit. J. N. & G. l. 2. c. 1. §. 49. & seqq. f. m. 235.
(d) 1. Cor. 10. v. 31.
* Contra quam statuat *Thomasius* in fundam. l. 2. c. 1. n. 20. *Quamvis*, inquit, *quo ad sententiam ipsam*, quam defendi in Jurisp. Div. *nihil mutem*, facile tamen patet, jam ex hypothesi nostra *felicius* rem expediri posse, si ostenderim, cultum Dei externum non quidem pertinere *ad regulas justi*, sed tamen *ad regulas honesti & decori*. Item *ad doctrinam de officio sapientis*, ex dictamine rectæ rationis demonstrabili. Forte etiam, hac doctrina expolita, non ita *irriteabuntur dissentientes*, cum hic profiteor, cultum externum, ejusque præceptum, pertinere *ad jus naturæ, late dictum*, non pertinere ad jus *stricte dictum*, adeoque simul viam monstraverim *conciliandi sententias oppositas*. Ita ille.
** Exemplum de corpore habemus, inquit 1. Cor. 6. v. 20.
(e) In caut. circa præcognita Jurisp. c. 1. §. 18. & seqq. (f) l. c. §. 83. & seqq. f. m. 246.
*** *Thomasius* Jurisp. Div. l. 2. c. 1. §. 27. ait, *ex historia sacra & Ecclesiastica patere, numquam placuisse Deo cultum, a ratione humana inventum*, *idque probat exemplo vituli aurei, Saulis non obedientis*: quæ quam frivola sint, & *Thomasio* indigna, per se patet. Unde hoc correxit *in curis secundis* L. 2. c. 1. n. 21. *temperanda est universalitas locutionis* &c.

Cultus Dei externus ritualis est juris positivi Divini, vel humani.

R. IV. Cultus Dei externus *specialis*, seu ut certis ritibus *specifice* definitus, est *juris positivi Divini*, vel *humani*. Patet: quia habetur vel *ex revelatione*, vel *ex hominum institutione*. Revelatio alia *est vera*, alia *putatitia*: Orthodoxi diriguntur a *vera*, vereque *Divina*; *heretici*, ut loquitur *Thomasius*, (a) vel *interpretatione Scripturæ abutuntur*, *vel peculiares revelationes crepant, quod & Judæi modo faciunt*. *Turcæ* inquit, revelationibus Pseudoprophetarum suorum credunt: *Ethnici*, uti ab initio revelationes diabolicas cum Divinis miscuerunt; ita adhuc hodie vel cacodæmonis mendaciis se dejici patiuntur, vel fallaciis Ministrorum ejus v. g. *Braminum*, & similium, fidem habent. Ita ille. Verius: revelatio *putatitia* nulla est, & solus Dei cultus, in Ecclesia Catholica receptus, *quoad substantiam*, nititur revelatione Divina, estque juris positivi Divini: cæteri ritus, in quantum a Catholicis discrepant *institutionis mere humanæ*, nec, nisi specioso revelationis prætextu, veluti inani phantasticæ inventionis tegumento, convestiuntur.

2. Declaratur assertum *ex statu naturæ primævo*, in quo observantia legum naturalium erat pars cultus *Divini naturalis*; observantia legum aliarum, uti *de arbore* scientiæ vetita, de individua vitæ societate inter conjuges &c. erat juris Divini positivi: ritus offerendi sacrificia, tam quoad substantiam, quam quoad modum, erat *juris Divini positivi*, sicut ex modo *Caini* sacrificantis iniquo jam initio declaravimus. (b) Ritus cæteros, in publica invocatione ab *Enos* restitutos, vel institutos, alii referunt *ad jus positivum humanum*, nos verosimilius revelationi Divinæ, seu *Adamo*, seu successoribus illius a Deo factæ, adeoque *juri Divino positivo* adscribimus.

Statu medio per sacrificia,

3. Declaratur assertum *ex statu medio*, in quo ritus Deum colendi per sacrificia a nonnullis *ad jus Gentium* refertur, eo quod a Gentibus cunctis videatur fuisse receptus, usuque inductus. Nos rationi admodum conformem, & naturali gratitudini, pro beneficiis Creatoris, maxime consentaneum dicimus, non tamen naturæ jure *determinate* præceptum; nec juri Gentium adscribendum putamus, nisi forsan *improprie tali*, quo, *citra obligationem mutuam*, communi usu Gentes, propemodum omnes, conveniunt. * Unde nugatorius est *Puffendorfius*, cum, *abstrahendo a præfiguratione Servatoris, sacrificia, rationi contraria, asserit, eo quod a ratione abhorrere videatur, creaturam, sensu præditam, & magno dolore morientem, in honorem Creatoris destruere, non aliter ac si quis officinam ingressus, artefactum in honorem artificis corrumperet*. (c) Nam animalia, *pro usu hominis* ad destructionem creata, Creatori dicare, & ea destruendo usum sibi concessum Deo, in grati animi signum, offerre, non abhorret a ratione: unde nulla paritas cum artefactis, vel homine immolando &c.

Per statum hominum, pro cultu Dei specialiter deputatum, & exemptum.

4. Declaratum assertum etiam ex eo, quod, etsi status hominum ad cultum Dei *specialiter* in Republica deputatus, *& ab oneribus civilibus exemptus*, sit rationi naturali admodum conformis, & dignitati Creatoris maxime consentaneus; imo apud omnes propemodum Nationes, communi institutione, receptus, non videatur tamen esse de jure naturali, *simpliciter præceptivo*, sed *de jure positivo*, eo quod cultus Dei externus, naturæ jure præceptus, sicuti non exigit communitatem, ita nec statum communitatis peculiarem. Sunt tamen, qui & statum *peculiarem*, ejusque *immunitatem*, quia deductam ex principiis naturæ, & communi Gentium usu, consensuque

(a) L. c. n. 38. f. m. 153. (b) In proleg. Instruct. 3. §. 3.

* Inde obstupescas religionem protestanticam, *rationi difformem*, & *cunctarum prope Gentium usui adversam*, utpote in qua *sacrificium nullum*, *proprie tale*, sic ut sacrificium labiorum, *figurato admodum vocabulo*, in subsidium attrahere compellatur.

(c) De habitu religionis §. 8. f. m. 33.

ſuque fundatam, juri Gentium tribuunt, (a) quibus, ſi *jus Gentium*, *improprie* tale, intelligant, haud refragamur.

Præcepta negativa circa Deum,

Quæritur IX. *Quænam, circa officia erga Deum, præcepta juris naturæ negativa?*

℞. I. *In genere* naturæ jure prohibitum eſt, *quidquid notitiæ Dei cultuique præcepto oppoſitum eſt*: illi omnis error vincibilis, ac ignorantia culpabilis; huic omnis Dei irreverentia, atque impietas adverſatur.

℞. II. In *ſpecie* circa officia tam *theoretica* quam *practica* prohibitus eſt, præter *Atheiſmum* & *Polytheiſmum*, de quo ſupra, omnis ſpecies *Idolomaniæ*, qua cultus, uni Deo debitus, quomodocunque ad creaturas transfertur; omnis *divinatio*, *magia*, *ſeu obſervantia vana*, qua expreſſo vel tacito pacto cum dæmone indagantur occulta, aut mediis improportionatis procurantur externa: *maleficium*, quo ex cooperatione dæmonis alteri nocetur &c. Omnis *ſuperſtitio*, qua quis per cultum Dei vitioſum Religioni veræ adverſatur *per exceſſum*; omnis *irreligioſitas*, quæ religioni opponitur *per defectum*, & tendit directe ad irreverentiam Dei, qualis eſt *tentatio Dei*, an ſit potens, miſericors &c. Divini nominis abuſus, *juramentum* temerarium, *perjurium*, *blaſphemia*, directe oppoſita laudi Dei, qua quis maledicit Deo, ſeu tribuendo eidem falſa, ſeu negando vera; ſeu tribuendo creaturis, quæ Deo debita; ſeu dicendo, quæcunque vilipenſionem Numinis redolent, & ſic de aliis &c.

Quorum objecta amori, Deo debito, repugnantia.

℞. III. Hæc & ſimilia eſſe naturæ jure prohibita, inde deducitur, quod repugnent *amori*, Deo naturaliter debito, quia ad felicitatem, naturæ rationali propriam, ſeu *ad pacem cum Deo habendam ſimpliciter* neceſſario, uti patet conſideranti.

Errores Puffendorfii:

Quæritur X. *Quinam, hac in materia, magis notabiles Puffendorfii, ſuorumque ſequacium, errores?*

Religionis ſequeſtratio, vel indirecta tantum tractatio in naturali jurisprudentia;

℞. I. *Erroneus eſt Puffendorfius cum ſuis quod Religionem omnem* * *a Juriſprudentia naturali, vel ſimpliciter ſequeſtrarit; vel ſaltem non niſi indirecte a naturæ jure attingi contenderit*. 2. *Id quod ex ipſiſmet ejus principiis demonſtrari poteſt*.

Demonſtratur. Tranſmiſſo, neutiquam conceſſo, quod *finis adæquatus* juris naturæ ſit felicitas mere externa Societatis humanæ, ſic arguitur. Illud eſt *propriiſſime proprium* Juriſprudentiæ naturali, & a jure naturæ *directe* attingitur, ſine quo finis, *ſeu externa felicitas* Societatis humanæ nullatenus haberi, & conſervari poteſt: atqui *ſine religione naturali* nullatenus haberi & conſervari poteſt: ergo. *Maj.* eſt demonſtrabilis partim *inductione univerſali*; partim ex eo, quod alias Juriſprudentia naturalis ad ſuum finem eſſet *inſufficiens*, *manca*, *ac principiis neceſſariis deſtituta*. *Min. Dem.* Sine religione naturali deficeret omnis obligatio *interna*, *univerſalis*, *& efficax*, naturæ juri competens *ex voluntate Divina*, eique ſimpliciter neceſſaria; deficeret *intrinſeca Reipublicæ firmitas*, hoc eſt, nec Imperantium, nec ſubditorum ſat certa foret fides, atque ſecuritas; verbo deficeret *fundamentum omnis obligationis*, *& firmiſſimum vinculum humanæ Societatis*, ut loquitur

(a) *Bellarminus* l. 1. de Clericis c. 29.

* Sæpius religionem *naturalem* cum *ſupernaturali* confundit, & ſic utramque Theologis relinquit, ut ſupra vidimus, & in *Erice Scandica* §. 6. *cultus Dei*, *preſſe conſideratus*, *ex altiore principio eſt derivandus*: & in Epiſt. ad *Scherzerum* ſ. m. 70. *ergo Garlebiæ nova religio ſurget*, *quæ citra operam Salvatoris noſtri ex ſola illa notitia*, *circa cultum Dei*, *quam in hac conditione ex rationis lumine haurimus*, *ſalutem æternam confert*. Alibi diſcernit religionem ſupernaturalem a naturali: ſic in *ſpecilegio Juris naturæ* §. 16. ſ. m 295. *Sane*, inquit, *nec de religione*, *quatenus ad ſalutem animarum poſt hanc vitam facit*, *agere ad diſciplinam juris naturalis pertinet*, *& religione naturali peculiarie a me diſciplina aſſignata fuit*. Cum autem ei, qui Societatis humanæ indolem, vincula, legeſque unice ſibi exponenda ſumpſit, *non poſſit Divini Numinis conſideratio plane ſequeſtrari* (id quod hic oſtendere conamur) quippe cum ab eo legum ſocialium *origo* & *firmitas* promanet, non alio, quam hoc reſpectu, religio in hac diſciplina conſiderari poteſt, quatenus nempe ea ſocietatibus humanis *firmiſſimum vinculum* præbet, *niſi diverſas plane diſciplinas turpi errore miſcere velimus*

quitur *Puffendorfius*: (a) ergo sine religione naturali, ipsomet teste *Puffendorfio*, nullatenus haberi & conservari potest finis Jurisprudentiæ naturalis, qui juxta hunc Auctorem est *externa Societatis felicitas*. *Ant.* fusius demonstratur ex *Puffendorfiana* paraphrasi. (b) Nam ait

Quæ sine naturalis libertas exlex, & quidvis audendi potestas,

1. In libertate naturali, *si metum Divini Numinis removeas*, ubi quis propriis viribus fisus fuerit, *imbecillioribus* quælibet pro libitu inferet, ac honestatem, pudorem, fidem, *inter inania vocabula*, reputabit, nec ad recto agendum, *nisi sensu propriæ imbecillitatis*, adigetur.

Impunitas scelerum occultorum,

2. Præterea cives ad injurias, mutuo inferendas, essent pronissimi. Cum enim in foro civili (*Cui jus suum naturale præcise accommodatum cupit Puffendorfius*) pronuntiatur secundum acta & probata, *omnia scelera*, ex quibus lucrum provenire aptum est, *si occulte patrari & sine arbitris possent*, pro dexteritate ingenii haberentur.

Diffidentia mutua,

3. Ex quo & illud consequeretur, ut, dum nemo in alterius fide, *remotis pœnis Divinis*, solidam fiduciam collocare posset, singuli perpetuo metu, & suspicionibus anxii viverent, ne ab aliis deciperentur, & læderentur.

Etiam inter conjuges;

4. Quin & conjuges, oborta vel levi querela, se invicem essent suspectaturi, ne veneno aut clandestino modo necarentur: cum enim *sine religione, nulla quoque futura esset conscientia*, non facile esset, occulta ejusmodi scelera deprehendere, quippe quæ plerumque per inquietudinem conscientiæ, & terrores in exteriora indicia erumpentes, produntur.

Incerta firmitas Reipublicæ intrinseca,

5. *Religione remota*, civitatum *firmitas intrinseca* semper in incerto foret, ac ad cives, in officio continendos, *haud quidquam sufficeret metus temporalis pœnæ*, fides Superioribus data, ejusque servandæ gloria, ac gratitudo, quod ope summi Imperii a miseriis status naturalis defendatur.

Incerta Imperantium salus,

6. Tunc revera locum haberet: *qui mori scit, cogi nescit* (*insufficiente scilicet pœna, morte finita*) quippe cum Deum non timentibus nihil magis, quam mors, metui possit. Huic contemnendæ qui sufficeret, *in Imperantes quævis tentare posset*: ut autem id vellet, vix causa defutura foret, puta, ut declinaret incommoda, quæ sibi ab alterius imperio videntur incumbere, aut ut ipse potiretur commodis, quæ Imperii possessorem comitantur. Præsertim cum facile judicare posset, jure se id facere, vel quod, qui in præsens rerum potitur, prave Rempublicam videatur gerere; vel quod ipse longe melius imperaturum se speret. Occasio autem ad talia tentanda facile offerri posset, Rege vitam suam non satis caute circumsepiente (& quis tali rerum statu custodes ipsos custodiet?) vel multis conspirantibus, vel bello externo ingruente, adscitis in partes hostibus.

Neglectus promovendæ felicitatis publicæ.

7. Denique tam Imperantes, quam subditi parum proclives futuri essent *ad præclara opera patranda*. Nam Imperantes, *nullo conscientiæ stimulo adstricti*, omnia munia, ipsamque justitiam venalia essent habituri; in omnibus privatum commodum quæsituri cum oppressione civium, a quorum rebellione ut sibi semper metuerent, ita suam salutem unice in eo positam intelligerent, ut illos quam maxime enerves redderent. Cives contra, oppressionem Imperantium formidantes, nunquam non circumspecturi forent occasiones rebellandi, nec minus tamen ipsi inter se diffisuri, seque mutuo formidaturi essent. Ita ille.

Alter Puffendorfii error, religio naturalis intra vitæ terminos conclusa,

℞. II. *Erroneus est Puffendorfius cum suis, quod religionem naturalem, prout nempe pertinet ad jus naturale, intra sphæram hujus vitæ terminandam, asseveret. 2. Id quod denuo ex ipsismet hujus Authoris principiis demonstrari potest.*

(a) L. 1. de offic. hominis c. 4. §. 9. f. m. 71.
(b) L. c.

Evidenter insufficiens, & ipsiusmet Authoris principiis adversa.

Demonstratur. Si religio *naturalis*, quatenus spectat ad jus naturæ, *tanquam vinculum Societatis humanæ*, terminanda foret intra sphæram hujus vitæ, tunc ideo juxta *Tuffendorfium*, (a) quia si sese extenderet ad vitam alteram, deberet esse salvifica, adeoque daretur via salutis extra *Christum*; deberet, sola ratione naturali, esse perspecta æternitas pœnæ vel præmii, adeoque & status naturæ lapsæ, necessitas Salvatoris, aliaque Dei promissa circa salutem æternam, *sola revelatione* cognoscenda: atqui utraque hæc ratio est evidenter nulla: ergo. *Min. Dem.* Sicut, *juxta modernam Numinis providentiam*, in hac vita nunquam extitit, nec existet, *per se* loquendo, *sola religio naturalis*; ita in vita altera nec unquam fuit, nec erit pœna vel præmium, *soli religioni naturali* commensuratum: & sicut *hæc elevatio* naturæ rationali nullatenus debita; ita & beatitudo æterna alterius vitæ est naturæ huic prorsus indebita, ut adeo *in providentia alia* Deus saltem potuisset naturam rationalem *non elevare*, sed in statu mere naturali permittere, & consequenter ad præmium, vel pœnam, *soli religioni naturali proportionatam*, ordinare, quæ omnia sunt adeo plana, ut neque a Protestanticis, absque *Bajana* hæresi, negari possint. Jam sic: Juxta *Tuffendorfium* disciplina juris naturalis tractanda est, *abstrahendo ab omni religione*, saltem revelata seu *vere* seu *imaginarie*, *ad captum* omnium hominum, etiam Gentilium, sic ut omnes *e sola ratione*, forsan ad positivam animæ immortalitatem, certe ad æternitatem pœnæ vel præmii non pertingente, de officiis, jure naturæ debitis, convinci possint: ergo religio naturalis, *quatenus spectat ad disciplinam juris naturalis, tanquam vinculum Societatis humanæ*, intra sphæram solius vitæ hujus concludi nequit. *C. Dem.* Sic conclusa religio *evidenter* non esset *vinculum Societatis humanæ*; nam esset absque pœna vel præmio *sufficiente*, cujus necessitas cuivis ex sola ratione, *citra revelationem*, est demonstrabilis; redderet jus naturæ *enerve*, nec *universaliter* efficax *citra statum elevationis*, adeoque, *spectato statu mere naturali*, *corrueret fundamentum obligationis sufficientis*, quo sine foret libertas exlex, impunitas scelerum, saltem in vitæ fine patrandorum; *incerta foret Reipublicæ intrinseca firmitas*; deficeret sufficiens stimulus ad patranda gloriosa facinora promovendæ Reipublicæ, fluerentque cæteræ sequelæ, a *Tuffendorfio* remotis pœnis Divinis alterius vitæ, supra enumeratæ; ergo *in disciplina juris naturæ* tractari debet religio naturalis, abstrahendo quidem *a præmio supernaturali* beatitudinis, habitæ per *Christum*, & *ab æternitate pœnæ*, supponente statum elevationis; neutiquam tamen abstrahendo a *pœna vel præmio alterius vitæ*, *religioni & statui mere naturali proportionatis*: ergo, dum *Tuffendorfius* religionem naturalem, *in quantum spectat disciplinam juris naturæ*, tractat, *ut vitæ termino inclusam*, supposita ex statu elevationis pœna vel præmio, *evidenter* vel non tractat, ut *firmum vinculum Societatis humanæ*, vel *religionem naturalem* cum *revelata* commiscet, *turpi errore disciplinas plane diversas confundente*, quæ ipsiusmet contra alios iniqua crisis, id quod hic pluribus erat demonstrandum.

Frustra errorem eundem recoquentibus Puffendorfii apologetis: Webero, Kemmerichio,

℞. III. Exinde fluit, quam turpiter *Tuffendorfii* errore errent ejusdem paraphrastæ, & imprimis notator *Weberus*, qui ubique utrumque sphalma pluribus confirmat & defendit contra illustrem *Leibnitium*, ut supra jam vidimus.

2. Enucleator *Kemmerichius* scribit: religionis naturalis duplicem esse usum: *primum in manuductione ad religionem revelatam*, quod verum; alterum *in promovenda Societatis humanæ felicitate, eo quod per Dei timorem & amorem, etsi imperfectum, humano Generi melius consulatur, quam si prorsus abesset*. Neque hic fallit, si religionem naturalem intelligit, ut debet; *si vitæ*

(a) L. 1. *de officio hominis* c. 4. §. 8. in appendice ad epist. *Scherzerianam* circa finem f. m. 90.

vitæ termino conclusam existimet cum suo *Puffendorfio*, pariter exerrat. Addit, religionem naturalem, *siquidem perfecta foret, & omnibus numeris absoluta*, sufflecturam ad *felicitatem hujus & futuræ vitæ*: si futuram vitam modernæ providentiæ intelligit, ut videtur, sapit *Bajanam* hæresin.

3. *Balthasar Wernherus* ait, cum religionis naturalis non nisi *pædagogicus* sit effectus, quo *probabiliter* ducamur in cognitionem animæ immortalis, uti & alterius vitæ ratione *pœnæ vel præmii*; disciplina vero Jurisprudentiæ naturalis ad ea, quæ *evidenter* omnibus Gentibus cognita, attendat, non male fecisse *Puffendorfium*, quod religionis naturalis effectum, *intra sphæram hujus vitæ*, concluserit, sicque conciliari ea; quæ scripserit *de officio hominis & civis*. (a) *Wernhero.*

4. *Laurentius Fleischerus* ex secundis *Thomasii* curis, affirmat, (b) quod *lumen rationis pro scopo habeat saltem felicitatem hujus vitæ; felicitatem vero alterius ignoret*, & sic de aliis. *Fleischero & aliis.*

INSTRUCTIO II. *Instructio II.*

De habitu religionis naturalis ad Christianam.

§. I. *§. I.*

De statu controversiæ, & suppositis Ecclesiastici systematis penes Protestantes.

Quæritur I. Quis status quæstionis, & hæc cur, & quomodo tractanda? *Status controversiæ.*

℟. I. Controversia est, Catholicos inter ac protestanticos Moralistas, an ex *statu*, *religione*, & *jure naturæ*, recte formari argumentum possit ad *statum elevatum*, seu indolem religionis *Christianæ*, sic ut *divisio potestatis sacræ, atque profanæ* (quam ex jure Divino Catholici adstruunt) solide a Protestanticis impugnari, totaque Hierarchiæ Ecclesiasticæ machina, *saltem indirecte*, dirui, ac ad *figmenta papistica* relegari queat, quam hierarchiam Ecclesiasticam, a politica divisam, veluti *monstrum politicum* status in statu, Reipublicæ perniciosissimum venditant; veluti *petram scandali*, deformationis *Luthericæ* præcipuum obicem, aversantur, & tanquam *lapidem offensionis angularem*, conterentem collegiales Protestantium sectas, omni commoto lapide, amoliri tentant, ac collaborant. *De divisione potestatis sacræ a profana in religione revelata, ac Christiana.*

℟. II. Inde colligitur quæstionis tractandæ *momentum*, ætate nostra *præcipuum*. Est enim hierarchica Ecclesiæ potestas Catholicæ religionis *Palladium*; ejusdem profanatio, sectæ protestanticæ *Ilion*: amoto illo, ruat illa; expugnato isto, *Troja* protestantica destruatur, necessum est. Audiatur paraphrasis *Puffendorfii*: (c) *Cardo dogmatum*, inquit, *e quibus Christianorum populorum intrinseca tranquillitas & unio, magnam partem, dependet*, in eo vertitur, utrum Salvatori nostro, dum viam ad salutem mortalibus pandit, pariter introducere placuerit *potestatem quampiam sacram*, quæ idonea ac sufficiens sit constituendo certo statui, *a vulgaribus civitatibus separato*, & num *unio* eorum, queis eadem in Salvatorem fiducia, *in Rempublicam* aliquam *coalescere* debeat, *ab illis civitatibus distinctam*, quas instituit securitas humani Generis coegit. Si enim Numinis jussu ejusmodi *Regnum sacrorum* fuit constituendum, quale ab iis, qui Episcopi *Romani* sectam sequuntur, obtenditur, in quo *huic soli Divinitus commissa sunt imperandi arbitria*, re- *Quæstionis momentum nostra ætate maximum, quia de Articulo fidei Catholicæ, per Protestantium studia maxime impugnato.*

(a) L. supra cit.
(b) In Instit. J. N. & G. l. 2. c. 1. n. 60. & seqq. f. m. 240.
(c) In libello *de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem*, editionis *Bremensis* A. 1713. quo posthac utemur in deductione.

liquis omnibus obsequii gloria est relicta, nec superest, quam ut duro quantumvis jugo, quod Majores nostri excusserant, cervices iterum submittamus, ac superbis pedibus osculandis venerabundi absolvamur. *Non amplius justam secedendi causam præbere poterunt corruptelæ*, queis vel dogmata, vel mores temerati ab isto arguuntur, non magis quam civibus fas est, obsequium in Principes statim exuere, ubi hisce secus, quam par erat, in Republica administrata appareant. Præsertim ubi illud æterna lege positum sit, *ut certa Regni istius sacrorum pomœria nemini salute potiri liceat*: quia quantocunque onere Mortalibus redimendum est, aditu felicitatis, sine fine duraturæ, haud excludi. Unde & ratio haud fugit eos, *qui, præsenti maxime tempore, dominatum Episcopi Romani propugnant, quod* * *Ecclesiæ vocabulum* præcipue crepent, *idque suæ sectæ unice competere contendant*, reliquis omnibus hæreseos convitio rebellionis notam impingant. *Hoc quippe solum ubi pervicerint, totam causam obtinuerunt*, & si qui læsos se putent, iis præter supplicare, ac vota fundere, relictum est nihil. *Ad hanc igitur adversæ partis, velut arcem subruendam*, necessum est ad fundamenta Regni sacrorum penetrare, & quid solidi ista contineant, excutere: *quæ si commentitia esse demonstratum fuerit, totam, quæ superstructa est, molem ultro corruere oportebit*. Ita hic Author, quæ post aliquot folia denuo inculcat, differens *de argumenti hujus nobilitate*: nam postquam dixisset, *hanc quæstionem esse e præcipuis, quæ multo jam tempore per Orbem Christianum agitentur, & in qua Pontificii veluti suæ causæ arcem collocent*, addit: *sed & maximopere tum rei Christianæ, tum & tranquillitatis publicæ interesse, accurate definiri, quousque se extendat potestas Ecclesiastica, quam sibi Sacerdotum Ordo vindicat, & quantum juris circa sacra summis Imperantibus competat. Horum enim fines*, inquit, *nisi rite regantur, non possunt non ingentes abusus, turbæ, & oppressiones in Ecclesia juxta ac Republica provenire*. Ita *Puffendorfius*.

Tractandæ controversiæ methodus ad confutandos Moralistas Protestanticos, & præcipue Puffendorfium.

℞. III. Tractandæ controversiæ methodum nobis Moralistæ protestantici dabunt, quos (uti suevimus hactenus) *presso pede* sequemur: & quia *Puffendorfio*, velut Primipillo, tantopere synciput inclinant, hoc præ cæteris decorticato, cæteros implumes dabimus, qui instar corniculæ plerumque non nisi *Puffendorfii* pennis superbiunt.

Tales videbimus *Thomasios*, *Henniges*, *Gundlingios*, famosa nomina penes suos; spectandum se præbebit *Christophorus Matthæus Pfaffius*, *Theosophus Tubingensis*, qui *juris Ecclesiastici origines*, abhinc aliquot annis, (a) expilatas edidit e supra dictis Authoribus, præcipue vero ex *aureo*, ut ait, *Puffendorfii libello de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem* (b). Hinc est, cur inter alia etiam hunc *aureum partum* anatomico cultro subjiciemus; cæteras *tractatus historici* futelas *de Monarchia Romani Pontificis*, a *Puffendorfio* editas; uti & *Coringianam* hac in materia fuliginem, (c) speciali spongiæ, in historia Ecclesiastica, reservaturi.

ejusque libellum de habitu religionis Christianæ,

2. Porro, ut etiam *Puffendorfio* calamum commodemus, movet hic *aureus* ejusdem pusio, * tantopere dissuaviatus a suis, quem juvat excutere, *numquid*

* *Seposita*, inquit, *disputatione circa alia doctrinæ capita, cum quidquid in diversum a sacris litteris objiciant Protestantes, vel eo solum nomine repudiandum sit, quod ab interpretatione & traditione Ecclesiæ discrepet*.

(a) *Tubingæ* A. 1719.

(b) f. m. 88. & 209.

(c) In differt. de potestate politica circa sacra T. operum 4. f. m. 615.

** Certe *Thomasius* in secundis curis, seu fund. J. N. l. 2. c. 1. n. 12. 18. & 24. postquam statuisset *officia hominis erga Deum*, eorumque deductionem ac quæstionem circa doctrinam, pertinere *quo ad consilia*, & minus principaliter ad Theologos; *principaliter* ad Jureconsultos, quia *quo ad decisiones*, uti addit, hæc tractanda sunt *in peculiari libro de officio Principis circa sacra*, vel *in libro juris Naturæ peculiari*, qualem *hujus studii cupide* commendat *Puffendorfii discursus de habitu religionis ad Rempublicam*.

quid solidi contineat : si commentitius esse demonstretur , totam , quæ superstructa est, molem profanati Ecclesiastici juris, ultro corruere oportebit. Movet id ipsum , quod *Puffendorfium* movit ,(a) *quod nempe solidæ circa jus sacrum doctrinæ insignis sit usus , hac præcipue tempestate , qua Romanæ secte Sacerdotes* (dicamus synedrii protestantici scribæ) *omnes ingenii nervos ad subvertendos a se dissentientes intendunt , & ipsi principes Christiani ad vim confugiunt , & adhibita manu militari miseros cives ad cultum, quem aversantur, compellunt*; dicamus forsitan verius: qua Protestantici sacra jura, *Lutherica* vesania , passim profanant.

3. Quod in Jurisprudentia *naturali* , & *publica* , hanc controversiam ventilemus, in causa sunt protestantici Moralistæ , qui hac nostra tempestate non alio fine tot studiis videntur certare in excolenda, vel (siquidem mavelis) corrumpenda hac disciplina nobilissima, quam ut *per jus naturæ* grassentur in potestatem hierarchicam, eamque in Juventutis Academicæ animis, *indirecto conamine*, labefactent, ac subruant. Inde est, quod religionem potius politico statui, quam statum religioni accommodent; inde illi clamores , *Religio Christiana non abolet politias*; inde *Puffendorfii* Enucleator, *potestatem sacram, Imperantibus insitam, facile intelligi*, ait, *ex natura Religionis & Imperii ab iis , qui vel præjudiciis , vel affectibus , vel privati commodi studio haud fascinati sint* (b). Inde illæ *Puffendorfii* exhortatoriæ, *expedire , ut civitas ejusmodi doctrinis publice personet , quæ cum fine* (felicitate nempe temporali) *usque civitatum congruunt* , & religioni , *ab assumentis humanis repurgatæ* (puta protestanticæ) *conformes sunt*. Hinc illæ ejusdem admonitoriæ ad Imperantes summos *de jure examinis doctrinarum* , & de proscriptione dogmatum , *quæ sub specie religionis, aut alio modo obtenduntur , quæ jus naturale, ac principia sanæ politiæ convellunt, & exitiabiles morbos in civitate producere aptæ sunt* (c). Hinc illæ demum ejusdem declaratoriæ , ejusmodi dogmata esse hæc, *de potestate extranei Sacerdotis divisa , ac summa ; de Cleri ab eodem dependentia ; de ejusdem a potestate politica exemptione ; de Monachatu & cælibatu &c.* & sic de aliis, quæ initio enumeravimus, & ex confessione propria. *Puffendorfius per suam Jurisprudentiam naturalem* proscriptum ivit (d). Non igitur ægre ferent *Puffendorfii* Asseclæ, si æqualibus studiis, majore jure , & nos protestanticis ejusmodi phœnomenis Catholicum aerem purgemus.

& retundenda Moralistarum protestantium maligna conamina.

Quæritur II. *Quæ fundamentalis origo hujus corruptelæ de potestate sacrorum , quam in disciplina juris naturæ ubique profanant protestantici Moralistæ ?*

Origo Controversiæ :

℟. Nota *Germaniæ*, labes, infelix *Lutherus*, qui mox initio cœpti dissidii, ut *inducta confusione* convelleret hierarchicum ordinem , *& profanatione sacrorum* potestatem politicam lactaret, religionis revelatæ principia , ad ipsam pœne primam naturalis religionis materiam resolvit, sicque quamdam formam anarchicam Ecclesiæ superinducere allaboravit . Nam, in libro *de captivitate Babylonica* , prima jecit supposita , Naturalistis protestanticis admodum commoda, ac opportuna.

ex Lutheri deformatione, Ecclesia inducta ;

I. In primis pro fundamento *solam* fidem necessariam statuit: *ita vides*, inquit, *quam dives sit homo Christianus , sive baptizatus , qui etiam volens non potest perdere salutem suam , quantiscunque peccatis , nisi nolit credere : nulla enim peccata cum damnare possunt , nisi sola incredulitas . Si credat, vel stet fides in promissionem Divinam , baptizato factam , in momento absorbentur per eamdem fidem &c.* Pœnitentiam , cæteraque pleraque Sacramenta ad hominum inventa &

ex suppositis, quod sola fides sit necessaria ;

(a) In cit. libello f. m. 8.
(b) *Kemmerichius* in Elem. J. N. & G. c. 22. f. m. 313.
(c) L. 7. de J. N. & G. c. 9. n. 8. f. m. 962.
(d) In apol. §. 6. f. m. 6. & seqq.

pecuniarum aucupia revocat: *Vanitas vanitatum, quidquid extra fidem veritatis Dei laboratur &c.* (a)

quod lex nulla inter Christianos; II. In Ecclesia sustulit potestatem legislativam: *Christianis*, ait, *nihil ullo jure posse imponi legum sive ab hominibus, sive ab Angelis, nisi quantum volunt; liberi enim sumus ab omnibus* (b). Unde deduxit, quod *neque Papa, neque Episcopus, neque ullus hominum habeat jus unius syllabæ constituendæ super Christianum hominem, nisi id fiat ejusdem consensu, quidquid aliter fiat, spiritu tyrannico fieri* (c). Hinc papatum vocavit *Babylonem*, Papam *Anti-Christum*, qui toties peccet in libertatem Ecclesiæ, quoties aliquid præcipere attentet.

quod inter illos perfecta æqualitas; III. Æqualitatem inter omnes *Christianos* induxit: *Omne quod ex Baptismo prorepsit, gloriari potest charactere Sacerdotali, atque Episcopali* (d). Hinc statuit, *omnes esse æqualiter Sacerdotes, hoc est, eandem in verbo & sacramento quocunque habere potestatem, solaque opus esse Communitatis, seu Majoris vocatione* (e): quamvis liberalior alibi neque vocationem istam requisiverit (f).

quod nullum Ordinis Sacramentum; IV. Sacramentum Ordinis abolevit: *Hoc sacramentum Ecclesia Christi ignorat, inventumque est ab Ecclesia Papæ* (g). Unde illud nil aliud esse dixit, *quam ritum quemdam vocandi alicujus in ministerium Ecclesiasticum*. Addit: *Unde prorsus non video, qua ratione rursus nequeat Laicus fieri semel Sacerdos factus, cum a Laico nihil differat, nisi ministerio* (h).

quod potestas clavium communis; V. Potestatem clavium communem fecit. *Unde*, inquit, *Papa hanc habet authoritatem ex clavibus? Et hæ omnibus communes sunt: quilibet frater cum proximo, & ipse secum dispensare potest* (i). *Proinde non dubito, eum esse a peccatis suis occultis absolutum, quisquis sive sponte confessus, sive correptus veniam petierit, & emendaverit, coram quovis privatim fratre* (k). Item: *Sola authoritate Papæ, aut Episcoporum hic definiri nihil volo, sed si duo eruditi & boni viri in nomine Christi consentirent, & in spiritu Christi pronuntiarent, eorum ego judicium præferrem etiam Conciliis, qualia nunc solent cogi, tantum numero & authoritate citra eruditionem & sanctimoniam jactata* (l)

explosa Hierarchia Ecclesiastica anarchicum induxit regimen. VI. Denique Hierarchiam Ecclesiasticam omnem explosit: *Nonne omnia* (de Hierarchia Ecclesiastica) *sunt illius* (*Dionysii*) *meditata, ac prope somniis simillima, si libere legas, & judices? In illa Hierarchia quid facit, nisi quod ritus quosdam Ecclesiasticos describit, ludens allegoriis suis, quas non probat*. Hæc illa Reformatoris Ecclesiæ (si Superis placet) celebrata tantopere placita; hoc Protestanticæ Ecclesiæ democraticum, verius anarchicum regimen; hæc illa confusio *Babylonica*, quam, ex Hierarchia Ecclesiastica confictam, magnæ parti *Germaniæ* obtrusit hic phantasus, miserabili fato, quod solus, absque tot myriadum errore, desipere non potuerit.

Ex his præmissis scaturiit varietas Ecclesiasticæ formæ Pra- *Quæritur* III. *Quam suæ Ecclesiæ formam, & quale regiminis ac potestatis sacræ systema, ex hisce Lutheri principiis, sibi formavit, & etiamnum format protestantica ejus Posteritas?*

℞. I.

(a) Tom. 2. f. m. 74. a. edit. lat. *Wittenb.* A. 1562.
(b) Fol. m. 77. a. (c) Fol. m. 76. b.
(d) Tom. 1. Jen. Germ. edit. A. 1560. f. m. 290. a. *Das alles, Was auf dem Tauff gekrochen, sich rühmen könne Priester, und Bischoff zu seyn.*
(e) L. c. de capt. Babyl. f. m. 86. & alibi sæpius.
(f) Item f. m. 84 a.
(g) Tom. 6. Jen. Germ. edit. A. 1651. f. m. 101. *Von der Winckel mes: Er seye beruffen, oder unberuffen, geweyht oder ungeweiht, der Teüffel, oder sein Mutter.*
(h) De Capt. Bab. f. m. 86.
(i) F. m. 78. b. L. c.
(K) Item f. 80. b. (l) Ibid. f. 84. a.

℟. I. Difficilis quæstio, cui ipsimet, reor, protestantici Authores paucis vix responderent, respondere tamen si possent. Nobis sane, quantum explorare licuit, forma multiplex visa est, pro varietate Regnorum ac Regionum, vel potius Principum, ac Magistratuum, penes quos est directorium, atque Ecclesiastica potestas summa, per pacem *Westphalicam* permissa: pro religionum itidem varietate, in quas sese jam ab initio divisit *Lutheri* dogma, ut adeo omnes formas, cum nequeamus, unam saltem & alteram attingamus. Unde

thea apud Protestantes. Regimen pro diversitate locorum diversum:

℟. II. *Lutheri* doctrina, si etiamnum Protestantibus arrideret, *democraticum*, vel *anarchicum* potius Ecclesiæ regimen induceret, fere ut *in statu mere naturali* religio foret, quo ad ritus, ad placitum cujusvis.

ex Lutheri doctrina anarchicum;

R. III. *Augustana* Confessio *more suo* incedit, hoc est, *tecto lanceoque pede*: Ecclesiastico Ordini *vocationem* (utique cum *Luthero* per Magistratum sæcularem) necessariam tribuit *ad docendum publice, & Sacramenta administranda*. Unde Sacerdotium baptismale adstruere non ausa *explicite*, *implicite* e fundamentis *Luthericis* supponit: conjunctionem potestatis Ecclesiasticæ ac politicæ rationibus, infra dissipandis, impugnat, nec tamen ausa reprobare, dispertit, *potestatem gladii* revocando ad jus humanum; *clavium* vero ad jus Divinum. Hanc tamen ipsam clavium potestatem constringit *directione mere interna*, seu *ministerio verbi*, docendo & porrigendo Sacramenta; vel errores quoque, erroneosque excludendo a communione Ecclesiæ, sed *verbo, sine vi humana*. Cæteram Jurisdictionem Ecclesiasticam ad jus humanum, & Magistratum politicum avocat. Episcopos cum Pastoribus confundendo, potestatem Episcopalem, & maxime Pontificiam; sive legislativam, sive jurisdictionalem, pro libitu, verboque Evangelii sui versatili, calliditate verborum ambigua, restringendo, atque eliminando. Ex hisce ruderibus *Tertilianis*, *Donatisticis*, *Novatianis &c.* quam regiminis Ecclesiastici formam exsculpant, hærebunt, reor, ipsimet acatholici Scriptores. Unde

ex Augustanæ Confessionis principiis ambiguum;

R. IV. Eo adductus est D. *Christophorus Matthæus Pfaffius*, *Theosophus Tubingensis*, ut cum suo *Puffendorfio aureo* Ecclesiæ regimen esse velit *anonymum*. Sic habet: (a) *Unde & quæstio ista valde insipida est, ut recte omnino animadvertit Samuel a Puffendorf in aureo libello de habitu Religionis Christianæ ad vitam civilem*, (b) *cum disputatur, num Ecclesia sit Monarchica, vel potius Aristocratica, aut Democratica: etsi enim analogias quasdam hic invenire detur, cum omnis directio superioritatem quamdam supponere videatur, modosque & limites varios admittat, satius tamen est, ab omnibus ejusmodi comparationibus manum abstrahere, quam civili negotio res Ecclesiæ, quæ altioris longe indaginis sunt, adaptare.*

juxta Puffendorfium & Pfaffium est anonymum.

℟. V. Quid *Puffendorfius* in *aureo* suo libello sentiat, ex Amanuensi *Pfaffio* audiemus, qui haustas inde ideas, (c) ut communicet publico,

Supponit 1. Ecclesiam Protestanticam non esse *statum* aliquem, sed *Societatem in statu*, (d) seu *Collegium* ex Doctoribus, ac Auditoribus conflatum,

D. Pfaffius ad ideam Ecclesiastici regiminis apud suos supponit Ecclesiam non esse statum, sed Societatem in statu;

(a) De origin. Juris Eccles. edit. *Tubing.* A. 1719. f. m. 88.
(b) §. 31. p. 193. ubi legitur: *in Ecclesiis formandis non opus est Decreta super certa regiminis forma introducenda, absurdæque adeo sunt Quæstiones, an Monarchica, Aristocratica, ac Democratica forma competat Ecclesiæ? Hæ quidem formæ cadunt in statum aliquem seu civitatem; Ecclesia autem status non est.*
(c) L. c. f. m. 209. litt. a. Quæ hic adducit, tradit: c. 4. f. m. 181. per totum, *De vera*, ut ait, *Juris Protestantium Ecclesiastica indole*, conformiter nempe ad mentem *Puffendorfii*, ejusque sequacium, qui nullam penitus potestatem spiritualem Ecclesiæ datam agnoscunt, sed meram prædicationem & suasiones Pastoribus relictas, qui officium pastoris omne in nudam pabuli subministrationem, pedo & regimine cassam, convertunt, authoritatem, potestatem, ac jurisdictionem nullam, nisi in civili Magistratu residentem, & ab eo clementer indultam admittunt, jura sacrorum ex potestate territoriali derivant, excommunicationem & absolutionem esse ministerii iniquitatis, & Papalis tyrannidis reliquias clamant &c.
(d) Ex *Puffendorfii* libello §. 30. 31. & seqq.

tum, qui *jure libertatis naturalis* sponte coeunt ad cultum Dei publicum sive determinandum, sive exercendum, faciendasque pactiones pro disciplina collegiali, quæ, ubi ultro susceptæ, *necessario etiam sub pœnis* servandæ sunt, (a) nisi quis e cœtu excidere, vel proscribi, aut a Magistratu etiam expelli mavelit. Hinc uti licitum ait, coire in statum *civilem*, sic & *in Collegium Ecclesiasticum*, *suffragante naturali libertate*, quam neque lex ulla, neque necessitas boni publici conservandi, vel promovendi, determinet, neque ullus alius, *absque nefanda tyrannide in conscientias*, valeat determinare. Conventiones illas *Leges Ecclesiasticas* vocat, seu Jura *conventionalia*, quibus Magistratus, etiam vi summæ potestatis, derogare haud possit *sine læsione libertatis naturalis*, *populo reservata semper;* etsi reservata sit illi inspectio pro casu litium, turbarum, *ad civilem manum*, ut ait, *Reipublicæ illico aspergendam*.

Jus Sacrorum esse duplex, Majestaticum, atque Collegiale;

Supponit 2. *Jus Sacrorum duplex*, *Majestaticum*, profluens ex superioritate territoriali; *Collegiale*, profluens a libera Collegii dispositione. Ad illud *revocat* 1. *Supremam inspectionem* in Collegium pro conservanda publica quiete, curando, ne Doctores principia, saltem *a Religione naturali aliena*, vel superstitiones, rixas Theologicas, atque seditiones foventia, hominibus ingerant, & ne vis ulla conscientiis inferatur *per anathematismos*, *hæretificinas*, *jurisdictionem coactivam*, *ullamve pœnam civilem* (b) dirimendo lites juxta confœderationis tabulas, contranitentes, ipso facto extorres Collegio, etiam vi expellendo, (c) *manuque pœnali* jura Collegii conservando (d). *Revocat* 2. *potestatem summam* in cultu publico determinando, (e) conferendis privilegiis, disponendis beneficiis, bonis Ecclesiasticis, juribus circa Matrimonia, sepulturas, &c. *Revocat* 3. Id omne, quod coactionem & jurisdictionem externam olet. *Per jura Collegialia* non intelligit *jura conscientiæ*, *& libertatis Christianæ*, juxta quam, ut ait, soli Deo subjicimur; sed *jura directionis Ecclesiasticæ exterioris*, & ad eam reducit 1. Constitutionem Ministrorum Ecclesiæ, & ordinem inter eosdem. 2. Administrationem bonorum Ecclesiasticorum. 3. Judicia Ecclesiastica *per amicabiles compositiones*. 4. Disciplinam pœnitentialem externam, indictionem feriarum, jejuniorum &c. 5. Separationem a cœtu, *alienam tamen ab omni vi atque coactione externa*.

Jura Collegialia competere Collegio, esseque delegabilia;

Supponit 3. Hæc jura *ex naturali jure* veteris Ecclesiæ praxi (juxta Protestantes alios ex Scriptura, seu jure Divino) *Collegio* in commune competere: sed cum illud sit nimium diffusum, tot nempe Collegiatis, quot Civibus, ut ad disciplinam administrandam concurrere singuli nequeant, necessum esse ait, ut hæc jura *certis quibusdam personis* a cœtu committantur, quas vocat *Ecclesiam repræsentativam*, (f) utpote disponentem ex pacto de rebus externis, quin tamen fidei articulos decidat, vel injungat, sed doctrinam Cœtus *historice* designet, nudisque suasionibus rem agat.

& quidem juste ac commode Magistratibus, principibus, etiam irrevocabiliter;

Supponit 4. (g) Cum Principes protestantes *jus Sacerdotii universalis* cum aliis *Christianis* commune habeant, ad hæc jura collegialia habiles esse: unde ait, in Protestanticis cœtibus hanc jurium administrationem, seu directionem

(a) F. 201. *Ad quas servandas se sua sponte obligent, pœnisque etiam, quas tantisper sensu depurato ita nuncupamus, sese ita subjiciant, ut si eas haud luere velint, Collegio dein exigantur.*

(b) f. 290. *Ne pœna corporis vel honoris afflictiva in eodem Collegio exigantur.* Quis igitur *sensus ille depuratus* pœnarum Conventionalium, de quibus supra? Et ejusmodi jus defensionis contra vim omnem, in apologia Confessionis *August. Carolo V.* tributam, ait f. 214. sub Litt. d.

(c) Unde ibidem sub Litt. h. ejusmodi expulsionem *Excommunicationem* appellat, cujus jus soli *Magistratui* competat: sic exclusos nihilominus a cæteris tolerandos, nullisque injuriis Ecclesiasticis vel anathematismis exagitandos, affirmat.

(d) Negat f. 187. Litt. d. hic objici posse, quod *brachium seculare* cœtui quasi inserviat, quia ipsas quoque causas dijudicat.

(e) Ad quam reducit jus reformandi &c.

(f) f. m. 187. sub Litt. c. (g) f. m. 173.

nem externam, *ut plurimum* in Principes & Magistratus, *consensu* cœtus *saltem tacito*, (a) translata esse, idque *commode*, quod rerum administrationi mox *civilem manum* affundere possint; & etiam juste ob beneficia, quæ in Ecclesiam contulere, vel conferunt, (b) quam jurium translationem *irrevocabilem* statuit, eo quod per *pacem Religiosam atque Westphalicam sigillum civile acceperit, ut munita a cœtu ad se amplius retrahi nequeat*.

Supponit 5. In potestate Principis esse, cuinam administrationem ejusmodi jurium velit subdelegare; eam communiter tradi consessui, qui *Consistorium* appellatur, cui utile sit, admiscere Doctores Theologos saltem *hæretificinæ* non indulgentes; secus utiliores fore meros politicos (c).

hoc ipsum directorium Ecclesiæ a Principe esse subdelegabile in Consistoria:

Supponit 6. Jura Collegii non esse *absoluta*, sed *limitata*, sicque protestanticis Principibus tradita, ut conscientiis non dominentur, fidem aliam non inducant, nec ultra cœtus intentionem, & in ejus præjudicium illam exerceant, secus fore jurium abusum, tyrannidem, nullatenus ligantem (d). Unde nec aliam illis facultatem ad controversias fidei decidendas tribuit, quam *mere historicam*, dicendo, hanc esse doctrinam cœtui conformem, &, ni tradito munere quis carere velit, tenendam; non autem *judicialem* determinando, hanc esse sententiam veram, &, hæreticus ni audire velit, credendam, id quod tyrannidem oleret. Denique subjungit: *nulli, & ne toti quidem Collegio seu Ecclesiæ jus competit, res fidei ita determinandi, ut ad eandem sententiam tenendam alter obstringatur*.

Quibus tamen per jura collegialia, utpote limitata in controversiis fidei, non alia competit decidendi facultas, quam mere historica.

§. Ex quibus *colligit* 1. Jurisdictionem *internam*, Clero tribui solitam, non esse nisi merissime *persuasivam*, Evangelium declarando, hortando, & cuivis *Christiano* competentem (e). Hinc omnes asserit *Sacerdotes*, dignitate æquales, nullo inter *Doctores & Auditores* discrimine, nisi *charismatum*, queis quis altero antecellit, & *ministerii obeundi ratione*; neutiquam vero dominii cujusdam, superioritatis, aut Sacerdotii charactere (f). Jurisdictionem *externam*, seu *quovis modo coactivam*, in absolutionis, cœnæ, ut ait, sacræ denegatione, e cœtu ejectione, similibusque anathematismis in scandalosos, vel ad jura *Majestatica*, vel *Collegialia*, Magistratui debita, re-

Ex quibus deducit Jurisdictionem internam merissime persuasivam, cuivis competentem, nulla nisi charismatum prærogativa; externam vero Magistratui adscribendam;

(a) Nam, ut ait f. 193. sub Litt. S. administrationem jurium collegialium non competere *Principi* ut *Principi*, oct ut *Christiano*, nec ut præcipuo Ecclesiæ membro; sed libera cœtus communicatione.

(b) *Relfendse Heremontanus* de summa Principum *Germanorum* potestate f. m. 75. ait 1. Consultissimum fore, si facultas vocandi & ordinandi Pastores protestanticos esset penes eundem, cui de Religione, ejusque exercitio disponendi potestas est: in *Germania* tamen jus præsentandi esse tam strictum, ut inscio patrono qualicunque (Episcopalia jura habenti) Pastorem (excepto Superintendante) substituere non liceat. Addit: subjectum præsentatum habere 1. Orationem *Loximastix,* *Prob Predig*. 2. A Superintendente examinari, & si habilis inventus sit, ordinationis & confirmationis testimonio muniri a Consistorio. 3. Subin sequi investituram, convivia, quæ salva, ut ait, conscientia omitti possent.

(c) Idem ibid. f. m. 73. In descriptione regiminis Ecclesiastici apud Protestantes sic habet: inter quos (Consistoriales) Præsident politicum, non Theologum, esse oportet, prout hoc ponderosis rationibus vir summus, & in superiore *Saxonia* Cancellarius magni nominis, in sic dicto ad Principem suum consilio, deduxit. Rationes petuntur 1. ex intervenientibus processibus ut plurimum politicis, 2. ex paritate cum Synedrio *Judaico*, cui, ut ait, non summus Sacerdos, sed delegatus a Rege, qui *Nasi* dicebatur, solitus sit præsidere. Sed videantur de his, quæ in historia sacra alibi demonstravimus.

(d) f. m. 198. & 204.

(e) f. m. 206.

(f) f. m. 65. & 66. idem repetit f. 114. Si per Clericos Doctores Ecclesiæ, per Laicos Auditores intelligantur, transeat hoc tantisper; in terminis simus faciles: at si credatur Clericis certus quidam sanctitatis character adspersus, qui in subjecto Clericali, tanquam dignitas quædam, atque *r'Eoxn* sacra effulgeat, & dein Laicos ad ignobiliorem in Ecclesia gradum detrudat, ipsisque solam obsequii & submissionis gloriam relinquat, primus egomet, Theologus licet fuerim, sublato lapide hoc, quidquid est monstri contundam, donec e terra viventium deleatur. Spectrum ejusmodi in scholis sacris haud tolerandum, sed adhibito eo, quo par est, exorcismo auditoriis, Ecclesiisque nostris exigendum est. Dignitatem sacram non nisi charismata sanctiora, majorque rerum Divinarum cognitio & experientia, denique major in sanctitate *Christiana*, vitaque spirituali gradus adaugent.

ta, revocat, quæ, uti ait, *Epiſcopalia ab illo termino, qui ex jure Canonico, impuro fonte, manat, male nominari ſoleant* (a).

Subjectionem in ſpiritualibus eſſe nullam prorſus, quovis in Judicem ſibi ipſi ſufficiente;

Colligit 2. In rebus ſpiritualibus, ſeu internis, *nullam ſubjectionem locum habere*, (b) cum ne quidem plebs hac ratione Clero ſubjici poſſit, multo minus Princeps. Adminiſtrationem porro jurium Collegialium *admodum delicatam* eſſe affirmat, ut ne quid agatur, quod tyrannidem oleat: cum nullus ritus nolentibus ſit obtrudendus; nullum dogma, ut credatur, jubendum ſit, ne Juriſdictio ſpiritualis, in dogmate deciſiva, ulli Concilio, Synodo, Conſiſtorio, Facultati Theologicæ, aut Senatui Eccleſiaſtico tribuenda ſit, praxi hac Pontificia Proteſtantibus horrida. Addit *ex Thomaſio: Nec ſane ea opus eſt, ut Judex perſonalis, dogmatum Chriſtianorum deciſivus, qualem Romanenſes poſtulant, adſit, niſi quod quivis propriæ fidei judex ut ſit, conveniat, donec in ſupremo judicio judicium a Domino hoic feratur* (c) Et hæ ſunt *Puffendorfianæ*, a recentiſſimo hoc Theologo recoctæ, ideæ circa jus ſacrum, & Eccleſiarum Proteſtantium regimen, quas eſſe *Platonicas*, hoc eſt, *univerſales*, cunctiſque Proteſtantium Eccleſiis *communes* nec ipſe profitetur.

Juriſdictionem externam, quod Jura Collegialia delegabilia, a variis varie delegatam.

℞. VI. Ex illo principio, quod collegialia Jura, & Eccleſiæ directorium, *Jure naturæ* Communitati competens, *ex confœderationis mutuæ* arbitrio pendeant, (d) & cuicunque pro libitu delegari poſſint, deducit, quod alicubi a Magiſtratu, alibi a ſolo Clero, vel a Presbyteris laicis exerceatur. Ubi Princeps eſt alienæ Religionis, horum jurium exercitium vel Clero, vel communibus votis relictum eſſe, teſtatur (e). In *Belgica*, & *Hamburgenſi* Eccleſia ptoteſtantica (f) directorium cœtus eſſe penes Presbyteros laicos, (haud excluſis tamen Doctoribus) affirmat (g).

Diverſas exinde Eccleſiaſtici Regiminis formas recenſet.

Tum Politicorum quorumdam proteſtantium alias & alias de Sacris Juribus opiniones, variaſque Eccleſiaſtici regiminis formas, ac ſyſtemata refert, ut proteſtantica, reor, Eccleſia formarum omnium commoda experiatur. De *Thoma Eraſto* Doctore *Baſileenſi* & *Heidelbergenſi* teſtatur, (h) quod ſtatuat, *excommunicationem, cum minorem tum majorem, Eccleſiæ, non Magiſtratui competere*, quod *Pfaffianis* ideis haud congruit, eo quod Juriſdictionem coactivam oleat. *Thomam Hobbeſium*, ulterius progreſſum affirmat, cum ait, *civitatem Chriſtianam eſſe Eccleſiam, ex quo principio omnia Eccleſiæ Jura ad Principem transfert, eique determinationem omnium fidei articulorum, excepto illo, Chriſtum eſſe Meſſiam, adſcribit*. Hanc inſuper doctrinam defendiſſe apud Belgas *Adrianum Houtvinum* aſſeverat (i). Tum ad formas Eccleſiaſtici regiminis in *Anglia* delabitur, aitque *varias* eſſe: (k) alibi obtinere *Epiſcopalem*, quæ publica, præcipua, & Regis ſit, ubi Epiſcopi Presbyteris a ſe ordinatis ſupereminent, ſic tamen, ut jura Collegialia pau-

(a) f. m. 207. Etſi Apoſtolus Gentium jam ad Majores natu Eccleſiæ *Epheſinæ* dixerit: *Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*. Act. Apoſt. c. 20. v. 28.

(b) f. m. 208. (c) f. m. 241. ſub litt. m. (d) f. m. 183. (e) f. m. 204.

(f) Quo nomine (ut initio diximus) *Lutheri* & *Calvini* Aſſeclas comprehendimus, nam quos *Weſtphalicum* fœdus conjunxit contra Catholicos, Catholicus homo non ſeparet.

(g) Fol. m. 188. ſub litt. i. Ubi lites exortas enarrat inter *Remonſtrantes*, & Proteſtantes, illis per poteſtatem *Architectonicam* Magiſtratui jura Collegialia adjudicantibus; his vero negantibus.

(h) f. m. 189. ſub litt. i.

(i) Addere potuiſſet *Joan. Seldenum*, & *Colemannum* cum ſuis in *Anglia*: *Ludov. Molinum Oxforienſem*, *Lambertum Velthuiſium Ultrajectenſem*, *Nicol. Vedelium Franeckerenſem*, *Bened. Spinozam Amſtelodamienſem*, *Remonſtrantes & Arminianos in Belgio* cum famoſo *Hugone Grotio*, qui l. de jure Summarum Poteſtatum circa Sacra c. 5. §. 12. hanc tenet *Houtvini* ſententiam: *Ethnicis quoque Principibus Jus definiendarum Controverſiarum, inter Chriſtianos de Religione ortarum, competere*. *Hobbeſii* deliria in prolegomenis attulimus: *Houtvini politicam contractam*, *Hobbeſii* nugis adſperſam, emendare conatus eſt quidam anonymus in *appendice* libelli *Puffendorfiani de habitu religionis* a f. m. 271.

(K) Fol. cit. & 183.

pauciora ipsi, præcipua Rex, qui *Defensoris Fidei* titulum ea propter jam gerit, exerceat (a). Alibi vigere *Presbyterialem*, ubi nullus Superintendens, qua forma omnes Ecclesias *Calvinianas*, atque etiam *Lutheranas* in *Belgio*, dirigi asserit: alibi *mixtam* ex forma *Episcopali* & *Presbyteriali*, qua forma plerasque imperii Ecclesias *Lutheranas* gaudere testatur. Hanc in rem *Joannes Relfendso* sic disserit: (b) *Quoniam in omni societate ordinem esse oportet, nec, inter Clericos ordinem facere, erit incongruum. Hinc in Ecclesia tres Clericorum gradus constituuntur, quidam Episcopi, quidam Presbyteri, quidam Diaconi appellantur. Sicut autem potestas Episcoporum valde imminuta est apud Nostrates, ita & nomen illorum exosum ac superbum, in mitiorem Superintendentis titulum, est mutatum. Et inter hos quidam est, qui Generalis vocatur, cui inspectio in omnes, cujuscunque sit gradus, Principi suo subjectos, competit Clericos.* Immo in *Saxonia*, & Ducatu *Luneburgico* quosdam reperiri asserit, *qui etiam Superintendentis Generalissimi titulum affectent* (c). Denique subjungit, *inter ipsos Clericos Superintendentem primum locum obtinere, oppidanos Pastores, eosque, qui in suburbiis habitent, praecedere debere, dubitandum non esse*. Asserit quoque, alicubi in usu esse, ut Jura Collegii, communi omnium consilio, administrentur, nempe apud *Independentes*, qui nullum Ministerium Ecclesiasticum agnoscunt, quovis ex cœtu & baptizante & docente. Addit *Quackeros* in *Anglia*, qui repudiato omni ministerio Ecclesiastico, immediatis Dei suggestionibus inhiant, quovis, qui spiritum in se agere credit, in publicum sua promiscuo studio efferente. Addit *Mennonitas* in *Flandria*, seu *Anabaptistas*, qui Doctores suos *Monitores* appellant, atque suas ipsi in sectas abeunt, maxime, quod in excommunicationis disciplina a se invicem plurimum diffideant. Addit *Collegiatos*, qui promiscue sua in publicum effundunt, & sic de aliis, quorum descriptione & ipse D. *Pfaffius* videtur fessus, cujus fere verbis hæc cuncta retulimus, non absque pluribus motivis, quæ inter & illud, ut animadversionibus, inferius deducendis, Adversarios minus habeamus adversos, & tanti apud ipsos, tamque recentis Theologi, authoritate in veritatis agnoscendæ orbitam efficacius constringendos.

Ut adeo Protestantica Ecclesiæ regimen quovis pene alio territorio aliud D. Pfaffius merito anonymum velit, seu innominatum.

Id unum addimus, ex adductis hactenus satis clarescere, Ecclesiastici regiminis formam apud Protestantes non male a *Pfaffiis*, & *Puffendorfiis* dici *anonymam*: siquidem illis formam *Monarchiam* civilem; his *Aristocraticam* profano-sacram, seu *Mixtam*; aliis omnino *Democraticam*, & a quavis potestate, ratione fidei, prorsus independentem adstruentibus. Qui hujusmodi regimen *Anarchiam Ecclesiasticam* dicere noluerit, nemo melius baptizarit, quam si *anonymam*, seu *innominatam* appellarit.

Quæritur IV. *Quale jus sacrorum, ex systematicis hisce suppositis, sibi exsculpsere protestantici hierophantæ?*

Jus sacrorum profanis Principibus assertum.

℞. I. *Supponendum* 1. quod *Jus sacrorum* in latiore sensu dicat potestatem Ecclesiasticam *tam ordinis, quam Jurisdictionis*.

Supponendum 2. quod per *potestatem Ordinis* intelligatur *facultas quædam moralis, ad Dei cultum, & salutem Fidelium ordinata*, & consistat partim in oblatione SS. sacrificii, & administratione Sacramentorum, debitis cum cere-

(a) Ibi pluribus describit novum discrimen inter *Episcopales rigidiores & modestiores*.

(b) In descriptione moderni Regiminis Ecclesiastici apud Protestantes, de Summa Principum *Germ.* Potest. c. 5. f. m. 83.

(c) Obiter notat, in inferiore *Saxonia* quendam *Generalissimi* nomen affectasse, de quo nomine, tanquam monstro vocabuli, utpote denotante *Episcopum Episcoporum*, und formala Description *des Romischen Pabsts, unter welchen niemandes andere als der Tandes Fürst, verstanden werden Can*, &c. Cancellarius vehementer sit conquestus: Addit: *in Ducatu Luneburgensi hos, ambitionem militarem spirantes, titulos non exulare: quoniam non nemo, qui non ita pridem Generalis vocabatur, nunc etiam Ober Superintendens audiat; & alii Consiliariis Principum de præcedentia (o desperatum seculum!) controversiam moveant*. Ita hic Author.

ceremoniis; partim in prædicatione verbi Divini, ſic ut primum ad religionem, Deo debitam; alterum ad ſanctificationem; tertium ad inſtructionem Fidelium inſtitutum ſit. *Supponendum* 3. quod per *poteſtatem Jurisdictionis* intelligatur *facultas legitima diſponendi circa ea, quæ principaliter reſpiciunt finem ſupernaturalem*, exercendo ſcilicet libere ea omnia, quæ ad defenſionem, atque proviſionem Eccleſiarum, directionem religionis, ſtatuſque Eccleſiaſtici pertinent. Porro alia denuo eſt *poteſtas jurisdictionis internæ*, quæ forum pœnitentiale reſpicit; alia *poteſtas jurisdictionis externæ*, quæ in foro Eccleſiaſtico exercetur in *ordine ad gubernandam convenienter*, *pro animarum ſalute*, *Rempublicam Chriſtianam*.

Poteſtas Ordinis, ex baptiſmo cujusvis, conſiſtit in vocatione, ſeu deputatione, facta a Cœtu, vel Principe.

℞. II. *Poteſtas Ordinis* apud Proteſtantes, penes quos ſacrificium reale nullum, *deſolatione* ac *vaſtitate*, etiam Gentibus abominanda, & penes quos Sacerdotium *per baptiſma* omnibus, etiam mulierculis, commune, nil aliud revera eſt, quam *deputatio Miniſtrorum a Cœtu vel Principe ſæculari facta*, eaque mere *profana*: nam ſi quæ alicubi ceremoniæ interveniunt, non reputantur neceſſariæ, nec a *Chriſto* inſtitutæ; ſed vel ex reliquiis Catholicis ſervatæ, vel ad *imitationem quandam*, ſimiarum more, excogitatæ, & propter *ornatum aliquem exteriorem* adhibitæ. Hanc igitur *poteſtatem Ordinis* in actu primo cum habeat baptizatus quivis & quævis, in actu ſecundo Principes proteſtantici dedignantur, etſi eandem habeant in *eminenti*, cum juxta proteſtanticum brocardicum *quilibet Princeps in territoro ſuo ſit Papa*, *teſte Samuele Strckio* (a). Unde *de poteſtate Ordinis* hic ipſe ſubjungit: *rariora* de hujus exercitio *exempla ſunt*, *quod Uadislaus*, * *Poloniæ Rex*, *Doctoris ſimul & Paſtoris munere functus*; *& Georgius Princeps Anhaltinus*, *idem ordinatus Paſtor*, *& editis quoque homiliis clarus fuerit*; *Princeps alius*, *convocata in Eccleſiam plebe*, *ſermonem Eccleſiaſticum*, *Clericali indutus habitu*, *in ſuggeſtu non ita pridem pronuntiarit*. *Ita Strickius*. *De Eliſabetha*, *Anna &c. Eccleſiæ Anglicanæ Capitibus*, ac Papiſſis ſummis, quam, vel ad colum nictitantem aniculam; *poteſtas ordinis* latere poteſt?

Poteſtas jurisdictionis dicit jura partim Majeſtatica, partim Collegialia.

℞. III. *Poteſtas jurisdictionis*, ſeu uſus ſacrorum jurium (ſive dein *Collegialia*, ſive *Majeſtatica* vocitentur) eſt multiplex penes Proteſtantes, & totus prope Principi, ac Magiſtratui ſæculari adſcribitur, qua de docet *Struvius* (b): Superioritas ſacra, ſeu Jurisdictio Eccleſiaſtica, ſive vocetur Jus *Papale*, *Epiſcopale*, *Diœceſanum &c.* apud Proteſtantes eſt *jus Principis circa ſacra*, *ſeu jus ſacrorum*, *Principi in territorio competens*. Addit: *hoc jus conſiſtere in jure Patronatus Regio*. Ejuſdem vi, inquit, ſinguli Status proteſtantes in Provinciis ea, quæ ad defenſionem atque proviſionem Eccleſiarum, directionem religionis, atque ſtatus Eccleſiaſtici faciunt, libere exercent; leges Eccleſiaſticas promulgant; ſynodos & colloquia inſtituunt: circa bona Eccleſiaſtica diſponunt; Senatus Eccleſiaſticos, qui circa politiam Eccleſiæ; conſiſtoria, & Judicia Eccleſiaſtica, quæ circa cauſas Eccleſiaſticas (c) verſantur, inſtituunt; vocant, admovent, & amovent Miniſtros, atque inter hos *Superintendentes*, qui jura Epiſcopalia, *Principis nomine*, exercent, promulgant leges Eccleſiaſticas, ac ſingula diſponunt, quæ ad cauſas Sacrorum faciunt; gaudent denique omni jure Papali, & Epiſcopali, idque abſque provocatione, niſi forſan per modum gravaminis, *in dubio pacis Weſtphalicæ*, cauſæ ad Imperii Comitia deferantur. Ita ille.

℞. IV.

(a) In ſua diſſertatione.
* Qualis ſit, non exprimit, forte ne in veritatem inquiri poſſit, uti de *Maximiliano* I. & *Carolo V.* *quos Pontificatum affectaſſe*, inſigni mendacio ſcribit.
(b) In jurisprud. publica c. 20. ſ. m. 614.
(c) Quas inter recenſet præcipue *matrimoniales*, unde *diſpenſationes*. In dubio, inquit, adhibentur judicia Theologica a Principe, dicunturque *Gewiſſens Rathe*.

℞. IV. Hujusmodi usus, vel potius abusus protestanticus, quo ad *Ecclesiasticam jurisdictionem*, initio fundatus erat in illo brocardico absoluto, quod, *cujus sit regio, illius sit quoque religio*. Suppeditatum illud jam olim a *Marsiliis Paduanis* damnatæ memoriæ; a *Luthero*, *Calvino*, eorumque asseclis etiam est ampliatum, ejusque prætextu, sub exordia deformationis protestanticæ, eliminata fides Catholica, eversa templa, dejecta altaria, ejecti Præsules, exturbati animarum curatores, contempta jurisdictio Ecclesiastica, conculcata vix non omnia, quæ Deo erant sacrata. Sed postmodum, ut autonomicæ conscientiæ libertati magis consulerent, ex naturali jure *Religionem* dixere *ab omni imperio liberam*; jurisdictionem *in interna* esse nullam; jurisdictionem *externam*, partim Collegio Ecclesiæ, partim Principi esse propriam, suffragante jure naturæ, & indole summæ Potestatis, ut habet *Puffendorfius*. Juxta plerosque tamen protestanticos Jure Consultos jus sacrum, etiam *reformandæ religionis*, per pacem *Westphalicam* a catholicis Statibus cessum est *ex titulo superioritatis territorialis*, seu ut fundatum in illo brocardico absoluto; *Cujus est regio &c.* Inde *Coccejus*: *evangelicis Statibus, tota Ecclesiasticorum in eos jurisdictione suspensa, & abrogata, competunt vi Superioritatis territorialis in suis territoriis omnia jura, cum Episcopalia, tum Papalia.* (a); etsi revera per pacem *Westphalicam* iisdem non *ex*, sed *cum jure territorii*, & *superioritatis*, hoc jus Sacrorum relictum sit, *postquam in titulum prætenderunt usum, a tempore diffidii eousque penes suos inductum, quem tamen Orthodoxi abusum potius dicere potuissent*, uti recte animadvertit nonnemo Author vel ex ipsis protestanticis (b).

Titulus hujus sacri juris assignatur jus Majestaticum superioritatis territorialis.

Quæritur V. Quænam circa jus Sacrorum specialia Puffendorfii phantasmata?

℞. I. *Religionem internam*, per *Christianismum* in Baptismo susceptam, & cuivis *jure Divino* in S. Scriptura revelatam, ab omni prorsus imperio liberam, *libertate in naturali jure fundata*, pronuntiat. Unde ejus Enucleator ait (c): *in ipsam religionem internam nullum Imperanti imperium competere; subditis omnimodam libertatem credendi esse relinquendam, nec sine labe tyrannidis constringi posse, si modo absit periculum Reipublicæ: examen item, ac decisionem omnium controversiarum Theologicarum cujusvis judicio relinquendam* &c. Qua in *Lutherica* autonomia etiam secedit a *praxi*, & *mente* multorum e suis. Certe *Henniges* autonomicam hanc licentiam, ut Reipublicæ tranquillitati periculosam, proscribit, dicens: *vacillare civilem concordiam, ubi Religionis unitas vacillat*, id quod pluribus rationibus demonstrat (d). Suorum praxim reprobat ipse *Puffendorfius*, dum ait: (e) brocardicum illud: *Cujus est regio, illus est religio*, a protestantibus initio *fuisse arreptum, ut eo plausibilius authoritatem Cæsaris, reformationi ipsorum intercessuri, protelare possent, velut ad Cæsarem nihil spectaret, quid ipsi in sua ditione agerent. Alias*, inquit, *nisi veritatem religionis iidem præsupponere potuissent, jus territoriale non efficiebat, ut ipsis fas foret, subjectos ad amplectenda falsa dogmata compellere*. Sed hanc autonomicam stribiliginem, ejusque titulum, *e naturæ jure* arreptum, in Collegiis historicis sufficienter depeximus, (f) & per decursum amplius proteremus.

Puffendorfii excentricitas circa jus Sacrorum. Quo ad religionem internam autonomica, & ab omni imperio independens libertas;

℞. II. Jus Sacrorum, prout dicit *potestatem Ordinis*, seu *munus docendi*, distinctum esse affirmat a conditione cujusvis *Christiani*, fundatque *in peculiari vocatione, ac aptitudine*: unde infert, Principes, profitendo religionem *Christianam*, non hoc ipso fieri *Episcopos*, ac *Doctores Ecclesiæ*, eo quod *Principum*, & *Pasto-*

Quo ad potestatem Ordinis, fundatam in laica, li vocatione;

(a) In jurispr. publica c. 22. n. 15. f. m. 400.
(b) Author Meditationum ad instrumentum pacis ad hunc articulum specim. 4. §. 30. litt. f. fol. m. 421.
(c) In elementis J. N. & G. c. 22. f. m. 313. (d) De jure sacrorum c. 5. n. 67. f. m 325.
(e) De habitu religionis §. 54. f. m. 267. (f) P. IV. Q. 7. & P. Q. 1. per totum.

Pastorum munera sic comparata sint, ut ab uno, eodemque commode exercri nequeant, non ob naturalem aliquam repugnantiam, sed ob gravitatem negotiorum, quæ utrumque munus comitantur, quibus rite obeundis unus homo par non sit. (a) Unde Princeps, æque baptizatus, si forsan negotia permitterent, se ipsum æque *vocare* posset, & cum verbum Dei, *jam divinitus præscriptum*, ut ait *Puffendorfius*, & cuivis adeo *clarum sit*, ut fidei dogmata agnoscere, sibique religionis systema formare possit, æque ad id aliis prædicandum habilis foret, ni ignobilem spartam satius aliis relictam vellet.

Quo ad potestatem Jurisdictionis externæ, Principi esse debitam, ratione Imperii summi. ℞. III. Jus Sacrorum, prout dicit *Jurisdictionem extrinsecam*, juxta *Puffendorfium* (b) *abusive* vocatur *Papale*, *Episcopale*, cum nihil aliud sit, quam *jus dirigendi externum religionis exercitium*, *providendique*, *ne ejus prætextu societas civilis turbetur*. Porro hoc jus, pene totum, attribuit Principi, fundatque partim *in indole summi Imperii*, conjuncti cum officio *Christiani*, partim *in delatione ipsius Ecclesiæ*, *facta Principi*; sic ut in unum tam jura *Majestatica*, quam *collegialia* confluant.

Quod continet jus defendendæ Ecclesiæ. ℞. IV. Eodem teste, (c) ex jure summi Imperii, *Christianismo* suscepto conjuncti, oritur 1. Jus Principis *Majestaticum* defendendæ, protegendæ, & sustentandæ Ecclesiæ, sed cum exclusione *omnis coactionis* respectu fidei, omnisque profusionis respectu Cleri, *cum reditus enormes*, *&* *Doctoribus inutiles*, *Ecclesiæ*, *&* *Civitati perniciosi sint*.

Generalis inspectionis. 2. *Jus generalis Inspectionis*, uti in alia Collegia, ita & in Collegium Ecclesiæ: nec enim, inquit, per doctrinam Evangelii, vel per susceptam a Principe religionem, minuitur ejus potestas summa: ergo ei competet *inspectio*, ne quid ex illo Collegio (uti pronum est) detrimenti redundet in Rempublicam; ne a legibus civilibus recedatur; ne per Sacerdotes jura Collegii extendantur, *uti nullo*, *futilive fundamento*, *causæ matrimoniales ad forum sacrum pertractæ sunt magno Principum præjudicio*: ergo Principi competet examen doctrinæ, *ne eidem assumenta*, *Reipublicæ perniciosa*, *admisceantur*, *quæ puram Evangelii doctrinam*, *sordium instar*, *deformant*. *

Constituendi Ministros Ecclesiæ. 3. *Jus constituendi Ministros Ecclesiæ* Principi tribuit, *ut parti*, & membro Collegii præcipuo, quia originarie hoc jus *collegiale* esse affirmat: inspectionem tamen in electionem, & Pastores electos per & in Consistoria, eidem, *ut Principi*, assignat.

Convocandi Synodos. 4. *Jus convocandi* Synodos *Majestaticum* asseverat, eo quod, *exortis controversiis*, quæ magnos motus in civitate excitare queant, Principis sit de remediis prospicere.

Inspectio disciplinæ Ecclesiasticæ. 5. *Jus circa disciplinam morum Ecclesiasticam* (quam non nisi Ethnicorum intuitu initio assumptam ait) ad Principem refertur, *quia facile in abusum trahi*, *&* *in genus aliquod imperii invalescere potest*, *non sine insigni summorum Imperantium præjudicio*. Unde, delinquentes ad forum civile trahendos, asserit, pœnis civilibus emendandos, vel saltem ad castigationem Ecclesiasticam dimittendos, siquidem Principi videatur, *sine cujus consensu* bannus, seu excommunicatio nunquam sit infligenda.

Abrogandi, & sanciendi constitutiones Ecclesiasticas. 6. Jus abrogandi constitutiones Ecclesiasticas, Principum juribus adversas; item sanciendi novas, decori Ecclesiæ, *sed non nisi externo*, accommodas, Principi confert; neutiquam vero *concernentes religionem internam*, nisi quo ad præcepta, *religioni* quoque *naturali* conformia: horum enim

transf-

(a) De habitu religionis §. 42. f. m. 198.
(b) De habitu relig. §. 40. f. 194. Item §. 43. f. 199. Item ejus Enucleator l. c.
(c) §. 43. cit. & seqq.
* Per hæc *assumenta* sugillat Catholica dogmata *de Primatu Papæ*, *immunitate Ecclesiastici Ordinis SS. Invocatione*, *purgatorio* &c. quæ alibi, ut Reipublicæ perniciosa, declarat.

transgressiones, etiam pœnis civilibus constringendas, affirmat, quod *velut fundamentum Reipublicæ* convellant.

Tolerandi diversas sectas;

7. Jus tolerandi diversas religiones, *quæ sine insigni diminutione civitatis, & detrimento* expelli nequeant, Principi tribuit, *si modo quies servetur publica, nec sint admixta dogmata, quibus aliquid detrahatur summorum Imperantium juribus, aut obsequio iisdem debito, aut per quæ cives ad seditiones, turbasque movendas disponantur*. (a)

Reformandi errores, & abusus, non tamen promiscue omnes.

8. *Jus reformandi* errores, & abusus ex religione, siquidem *Populo*, vel *Principis juribus* derogatorii sint, ex *libertate naturali* Principi transcribit: hac enim libertate, inquit, Imperantes summi *in excellenti gradu gaudent, sic ut propria authoritate præjudicia sibi illata averuncare possint*. Unde rebellionis, aut aut defectionis labem, & turbas errantibus imputandas, ait: quod tamen Protestantibus haud applicandum, affirmat, eo quod sese subtraxerint usurpationi Pontificiæ potestatis, cum huic potestati neque Divinitus, neque *per ultroneam submissionem, e liquida scientia profectam*, adstricti fuerint, ut adeo ob *periculum animæ justa conscientiæ, & libertatis vindicatio dici potius debeat*. Cæterum *jus reformandi* errores, etsi fundamentum fidei *directe* vel *indirecte* convellant, non esse penes Principem, vel ullam potestatem humanam, affirmat, *si modo præstentur ea, quæ ex natura Imperii civilis exigi possunt*. (b).

§. II. §. 2.

De systematis fictitii fundamentis, e naturæ jure, statuque petitis.

Systematis commentitii momenta, in genere,

Quæritur VI. *Quæ fundamenta in genere hujus systematicæ religionis, quæ sibi Ecclesiam, per modum Collegii profano-sacri, efformant protestantici Hieroplastæ?*

Ex jure naturæ male desumpta.

℟. I. Prima cœmenta, ut vidimus, *ex naturæ jure*, ac *statu naturali* eruderant.

Nam I. *Religionem internam*, ab omni humano imperio, & potestate coactiva liberam, *ex naturali libertate*, determinant, utpote quæ libertas per legem *Christi* revelatam, *elevata* quidem, *alterata* tamen * non sit, uti loquitur *Puffendorfius*.

II. *Potestatem Ordinis*, ut naturæ jure omnibus communem, ita per baptismum in lege gratiæ *Christianis* omnibus communicatam, affirmant, nec *ulla naturali repugnantia* administrandam asseverant, si modo vocatio a Magistratu, & externa habilitas accedat.

III. *Potestatem jurisdictionis Ecclesiasticæ*, seu jura Sacrorum, supposita Republica, ac Civitate, *ex naturali jure summi imperii*, Principibus tribuunt, quod jus naturale tantum abest, ut lex gratiæ alterarit, ut potius perfecerit, ac confirmarit.

In specie quo ad autonomicam libertatem religionis internæ, quasi personalis.

Quæritur VII. *Quæ in specie fundamenta prætensæ religionis internæ, naturæ jure ab omni imperio humano, ac potestate coactiva liberæ, juxta protestanticos Moralistas?*

℟. I. *Puffendorfii* momenta, in memorato libello *aureo* venum exposita, quæ, molesta quoque industria, e perissologico surfure ægre datum

---

(a) §. 50. f. 234. (b) §. 53. & 54.

* Inde §. 17. f. m. 59. ait: nullum adminiculum externum promovendæ suæ doctrinæ a *Christo* reperitur adscitum: non imperio, jussuque humano ad illam complectendam compulsi: *qui potest capere, capiat; qui aures habet audiendi, audiat*, aliquoties ab ipso ingeminatum legimus. Scilicet quia Deus non vult *obtorto collo* homines in Cœlum rapere, & *Dimachærum Gallicorum hospitationibus* in salutis viam eosdem pertrahere: sed salutis media tali modo proponere placet, ut eadem respuere penes hominem adhuc sit, ipseque suæ perditionis causa esse possit. Ita ille.

datum seligere, sunt 1. Quia *Officium* hominis erga Deum, seu *religio*, ut in statu naturæ, ita & gratiæ, est *personalis*, in alium haud *transscribilis*, eo quod animæ salus, per alium non *sit operabilis*: ergo *naturæ jure* est libera, omnis directionis, & potestatis externæ incapax, solo propriæ rationis dictamine, vel accedente revelatione Divini Verbi determinanda.

Dependentis ab actu mentis.

2. Religio dependet ab assensu mentis, seu naturali, seu revelatæ veritati præstito: ergo est expers coactionis, nisi forsan ad simulatos gestus externos: ergo non imperari, sed solummodo rationibus suaderi potest, ac debet. *

Independentis ab omni statu civili.

3. Religio tam *naturalis*, quam *revelata*, est *independens* ab *omni statu civili*: non enim institutæ Respublicæ sunt *propter Religionem*, quæ æque a paucis, ac multis, imo *in statu naturali* ante omnem civitatem; *in elevato* absque omni statu civili exerceri potest, ac debet: ergo per statum civilem alterari nequit *religio libera*: ergo homines, in Rempublicam coeuntes, *quo ad religionem*, se Imperantibus non submisere, cum cuivis, etsi constituto in societate, *per semetipsum* cultus suus Deo sit adprobandus: ** ergo coeuntes sponte, *ex naturali libertate*, ad cultum Dei per pactiones determinandum, non *statum*, sed *collegium* formant in *statu*, omni potestate externa liberum.

Nec nisi curam suasivam in altero admittentis.

4. Licet religio officium hominis sit *personale*, parit tamen obligationem in altero: nempe *respectu status naturalis* in Parentibus *curam de recto Dei cultu*, sed mere *suasivam* docendo, hortando; non *coactivam*, *vim intentando*. *Respectu status Christiani*, plura parit jura in summis Imperantibus, *ex indole summi imperii* naturaliter promanantia, eo quod religio sit *vinculum Reipublicæ*, & Imperantium intersit, ut colatur Deus, utpote *fidius*, id est, *cui fidem, & pacta inter homines servari curæ sit*. Addit tamen, circa cultum Dei externum non oportere, ut *anxii sint Imperantes*, cum rituum disciplina religionem non tollat, nec *per se* animos civium ad discordiam disponat &c. Hos limites si excedant Principes, & citra factiones, religionis obtentu excitatas, si quid disponant, concesso imperio eos abuti affirmat *Puffendorfius*. ***

Nam ex his non sequitur cultus Dei, pro libitu determinandus;

℞. II. Hæc tantopere indigna homine sanæ mentis, mirum videri posset, quod *Puffendorfius* tanta phraseologia in libellum congesserit, etiam *velut aureum* a suis toties deprædicatum, ac expilatum. Et quia has nugas a *Gerardo Noodt*, *Liebenthalio*, & aliis recoctas, jam alibi satis rejecimus, (a) hic obiter ad 1. D. C. Ergo religio est jure naturæ libera libertate autonomica vivendi, Deumque colendi, *ut lubet*. N. Libertate, per leges naturales, & Divinas restricta, vivendi, Deumque colendi, *ut decet*. C. Item: ergo religio est incapax coactionis in ordine *ad primam acceptationem*. Tr. In ordine ad *acceptatæ retentionem*, *ac dispositionem*. N. Item: ergo est determinanda ex propriæ rationis dictamine *qualicunque*, & ex revelatione Verbi Divini, privato phantaso accommodati. N. Ex dictamine, rationis legibus conformi, & revelatione verbi Divini *vere tali*.

C. Etiam

* *Henniges* nugatorie in testes trahit *Lactantium* l. 5. c. 13. *Quis mihi imponat necessitatem vel credendi, quod nolim, vel non credendi, quod velim?* Item S. *Bernardum* serm. 66 in Cant. dum ait: *fidem suadendam, non imperandam*. Hos Doctores nequaquam in *sensu Protestantium autonomico* locutos, constat ex centum aliis dictis, quibus mentem suam, hac in re Catholicam, sat declararunt.

** In exemplum adducit *Puffendorfius Danielem*, contra *Persarum* morem orantem; tres pueros *Hebræos*, statuam *Nabuchodonosoris* non adorantes &c.

*** Has ideas male ex *Puffendorfio* recoquit *Thomasius* Jurisp. Div. l. 3. c. 6. a n. 140. Ubi inter alia n. 123. asserit, Principem, qui religionem falsam in Republica tolerat, quæ non repugnat fini civitatis (hoc est tranquillitati publicæ) non peccare contra *jus naturale*, & officium boni Principis, sed contra legem Divinam *positivam universalem*, & officium boni *Christiani*: quare Jurisprudentiæ naturalis defectum hic supplere debet Theologia &c.

(a) In Coll. Hist. P. IV. Q. 7. f. m. 185. & sequ.

C. Etiam juxta *Puffendorfium* in statu naturæ religio non fuit libera ad *Politheismum*; nec *Christiano* in statu gratiæ ad *Judaismum* &c. quos etiam pœnis eliminandos, asserit. Item inito Collegio Ecclesiæ non est libera *potestas* determinandi, ut lubet, dogmata fidei ex arbitraria Divini Verbi interpretatione: ergo a pari.

Incapax coactionis etiam indirectæ.

Ad 2. D. C. Ergo religio, ut dicit assensum mentis, est expers coactionis *directæ*. C. *Indirectæ*. N. Quomodo juxta *Puffendorfium* cogi per Principem possunt *Christiani* subditi, in *Judaismum*, vel *Atheismum* deficientes? Vel religionem, summo imperio adversam, profitentes? Audiatur ipse *Lutherus*, (a) qui *de vi indirecta in voluntatem* testatur, quod *illa* quidem *non cogatur homo ad credendum, sed perversa solummodo doctrina inhibeatur*. *

Et independens quo ad directionem,

Ad 3. D. A. Religio est *independens* ab omni statu, *quo ad professionem, ac exercitium*. C. *Quo ad directionem, ac conservationem*. N. Nunquid & *Puffendorfius*, inito semel formatoque Ecclesiæ Collegio, opus esse, ait, directione, saltem Collegiali; immo & Principis summi potestate Ecclesiastica, etiam coactiva, siquidem necessitas exigat?

Potestatis tam laicæ, quam Ecclesiasticæ.

Ad 4. *Si in statu naturæ* Patribusfamilias competiit *ex jure naturali* cura de recto Dei cultu, saltem *suasive* filiis implantando, ut ne *suo instinctui relicti peculiares revelationes caperent, & in feritatem inemendabilem degenerarent*, ut habet *Puffendorfius* (b); si *in statu gratiæ* Imperantibus laicis *ex jure naturali summi imperii* competit cura *religionis, saltem naturalis*, sic, ut etiam pœnis actus externos *idololatræ*, v. g. *blasphemiæ, magiæ &c.* coercere queant, eodem teste; (c) si iisdem, *ex eodem jure summi imperii*, competit potestas sacra, jurisdictionis saltem externæ *in Ecclesiam*, ut ita dicam, *Collegiatam*, cur *jure Divino* non possit competere talis potestas Ecclesiastico Præsuli, qualis Episcopus, vel ipse summus Antistes? Quæ repugnantia? Talem autem *Divino jure* competere infra demonstrabimus.

Unde falsa est thesis Puffendorfii de autonomia, quasi tantum ad speciem Reipublicæ adversa.

℞. III. Idem *Puffendorfius* in eodem *aureo* libello ineptit, autonomicam libertatem non officere tranquillitati publicæ, *nisi ad speciem*, qua etiam miti ingenio Principes *permoveri se patiantur ad potentiam, immanitati Sacerdotum accommodandam*. Rationes affert 1. Quia Zizania, Dei oraculo prædicta, labore frustraneo extirpanda. 2. Quia *Christus* ipse non duodecim *legiones immittendo, sed docendo*, propagavit fidem. 3. Quia consensus, quo ad singula religionis capita, *per se* non necessarius ad publicam tranquillitatem, si modo reprimatur *ingeniorum ambitio, gloriæ potentiæque cupiditas* &c. (d) Quæ omnia, quam sint frigida, frivolaque contra *Puffendorfianos* autonomistas in Collegiis historicis (e) satis superque jam palam fecimus ejusmodi thesibus. *Autonomica religionis libertas est directe opposita tranquillitati Reipublicæ Christianæ; est Christianæ subordinationis eversiva; est inventum diaboli; contraria legi naturæ, scriptæ, & Evangelicæ; est fidei eversiva; via plana ad hæresin, indifferentismum, atheismum, & directe opposita verbo Dei, doctrinæ Patrum; est aliena a praxi primitivæ Ecclesiæ; est damnata ab Imperatoribus; tanquam origo omnis mali in Republica. Hinc falsa, & Reipublicæ perniciosa Protestantium thesis est, autonomiam esse licitam, & per se licite permittendam; nec Christiano regimini adversam; immo religionem esse jure naturæ ab omni imperio liberam positio est Gerardi*

(a) Commentariolo in Psal. 82. t. 5. Jen. ger. edito a. 1561. f. m. 147.
* Ipse *Henniges* alibi recedit ab hisce suorum principiis, defenditque *potestatem coercitivam* in hæreticos, refutatis suorum contribulium rationibus, ut adeo *sanguinaria Jesuitarum consilia, Inquisitiones sacras, tanquam carnificinas, pietati Christianæ prorsus contrarias*, eidem pariter imputaret forsitan *Nordermannus* cum suis. Sed hæc fusius dilucidavimus in Q. de medus conservandæ religionis Coll. Hist. Parte VII. f. 630.
(b) §. 4 f. m. 18. (c) §. 7. f. m. 29. (d) §. 49. f. m. 125.
(e) P. IV. Q. 7. f. 179. & seqq. Item P. V. Q. 1. a l. 1. & seqq.

ta, revocat, quæ, uti ait, *Episcopalia ab illo termino, qui ex jure Canonico, impuro fonte, manat, male nominari soleant* (a).

Subjectionem in spiritualibus esse nullam prorsus, quovis in Judicem sibi ipsi sufficiente;

Colligit 2. In rebus spiritualibus, seu internis, *nullam subjectionem locum habere*, (b) cum ne quidem plebs hac ratione Clero subjici possit, multo minus Princeps. Administrationem porro jurium Collegialium *admodum delicatam* esse affirmat, ut ne quid agatur, quod tyrannidem oleat: cum nullus ritus nolentibus sit obtrudendus; nullum dogma, ut credatur, jubendum sit, ne Jurisdictio spiritualis, in dogmate decisiva, ulli Concilio, Synodo, Consistorio, Facultati Theologicæ, aut Senatui Ecclesiastico tribuenda sit, praxi hac Pontificia Protestantibus horrida. Addit *ex Thomasio: Nec sane ea opus est, ut Judex personalis, dogmatum Christianorum decisivus, qualem Romanenses postulant, adsit, nisi quod quivis propriæ fidei judex ut sit, conveniat, donec in supremo judicio judicium a Domino heic feratur* (c) Et hæ sunt *Puffendorfiana*, a recentissimo hoc Theologo recoctæ, ideæ circa jus sacrum, & Ecclesiarum Protestantium regimen, quas esse *Platonicas*, hoc est, *universales*, cunctisque Protestantium Ecclesiis *communes* nec ipse profitetur.

Jurisdictionem externam, quod Jura Collegialia delegabilia, a variis varie delegatam.

℞. VI. Ex illo principio, quod collegialia Jura, & Ecclesiæ directorium, *Jure naturæ* Communitati competens, *ex confœderationis mutuæ* arbitrio pendeant, (d) & cuicunque pro libitu delegari possint, deducit, quod alicubi a Magistratu, alibi a solo Clero, vel a Presbyteris laicis exerceatur. Ubi Princeps est alienæ Religionis, horum jurium exercitium vel Clero, vel communibus votis relictum esse, testatur (e). In *Belgica*, & *Hamburgensi* Ecclesia ptotestantica (f) directorium cœtus esse penes Presbyteros laicos, (haud exclusis tamen Doctoribus) affirmat (g).

Diversas exinde Ecclesiastici Regiminis formas recenset.

Tum Politicorum quorumdam protestantium alias & alias de Sacris Juribus opiniones, variasque Ecclesiastici regiminis formas, ac systemata refert, ut protestantica, reor, Ecclesia formarum omnium commoda experiatur. De *Thoma Erasto* Doctore *Basileensi* & *Heidelbergensi* testatur, (h) quod statuat, *excommunicationem, cum minorem tum majorem, Ecclesiæ, non Magistratui competere*, quod *Pfaffianis* ideis haud congruit, eo quod Jurisdictionem coactivam oleat. *Thomam Hobbesium*, ulterius progressum affirmat, cum ait, *civitatem Christianam esse Ecclesiam, ex quo principio omnia Ecclesiæ Jura ad Principem transfert, eique determinationem omnium fidei articulorum, excepto illo, Christum esse Messiam, adscribit*. Hanc insuper doctrinam defendisse apud Belgas *Adrianum Houtvinum* asseverat (i). Tum ad formas Ecclesiastici regiminis in *Anglia* delabitur, aitque *varias* esse: (k) alibi obtinere *Episcopalem*, quæ publica, præcipua, & Regis sit, ubi Episcopi Presbyteris a se ordinatis supereminent, sic tamen, ut jura Collegialia pau-

(a) f. m. 207. Etsi Apostolus Gentium jam ad Majores natu Ecclesiæ *Ephesinæ* dixerit: *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*. Act. Apost. c. 20. v. 28.
(b) f. m. 208. (c) f. m. 241. sub litt. m. (d) f. m. 183. (e) f. m. 204.
(f) Quo nomine (ut initio diximus) *Lutheri* & *Calvini* Asseclas comprehendimus, nam quos *Westphalicum* fœdus conjunxit contra Catholicos, Catholicus homo non separet.
(g) Fol. m. 188. sub litt. i. Ubi lites exortas enarrat inter *Remonstrantes*, & Protestantes, illis per potestatem *Architectonicam* Magistratui jura Collegialia adjudicantibus; his vero negantibus.
(h) f. m. 189. sub litt. i.
(i) Addere potuisset *Joan. Seldenum*, & *Colemannum* cum suis in *Anglia*: *Ludov. Molinum Oxfortensem, Lambertum Velthuisium Ultrajectensem, Nicol. Vedelium Franeckerensem, Bened. Spinozam Amstelodamiensem, Remonstrantes & Arminianos in Belgia* cum famoso *Hugone Grotio*, qui l. de jure Summarum Potestatum circa Sacra c. 5. §. 12. hanc tenet *Houtvini* sententiam: *Ethnicis quoque Principibus Jus definiendarum Controversiarum, inter Christianos de Religione ortarum, competere. Hobbesii* deliria in prolegomenis attulimus: *Houtvini politicam contractam, Hobbesii* nugis adspersam, emendare conatus est quidam anonymus in *appendice* libelli *Puffendorfiani de habitu religionis* a f. m. 271.
(K) Fol. cit. & 183.

pauciora ipsi, præcipua Rex, qui *Defensoris Fidei* titulum ea propter jam gerit, exerceat (a). Alibi vigere *Presbyterialem*, ubi nullus Superintendens, qua forma omnes Ecclesias *Calvinianas*, atque etiam *Lutheranas* in *Belgio*, dirigi asserit: alibi *mixtam* ex forma *Episcopali* & *Presbyteriali*, qua forma plerasque imperii Ecclesias *Lutheranas* gaudere testatur. Hanc in rem *Joannes Relfendso* sic differit: (b) *Quoniam in omni societate ordinem esse oportet, nec, inter Clericos ordinem facere, erit incongruum. Hinc in Ecclesia tres Clericorum gradus constituuntur, quidam Episcopi, quidam Presbyteri, quidam Diaconi appellantur. Sicut autem potestas Episcoporum valde imminuta est apud Nostrates, ita & nomen illorum exosum ac superbum, in mitiorem Superintendentis titulum, est mutatum. Et inter hos quidam est, qui Generalis vocatur, cui inspectio in omnes, cujuscunque sit gradus, Principi suo subjectos, competit Clericos.* Immo in *Saxonia*, & Ducatu *Luneburgico* quosdam reperiri asserit, *qui etiam Superintendentis Generalissimi titulum affectent* (c). Denique subjungit, *inter ipsos Clericos Superintendentem primum locum obtinere, oppidanos Pastores, eosque, qui in suburbiis habitent, præcedere debere, dubitandum non esse.* Asserit quoque, alicubi in usu esse, ut Jura Collegii, communi omnium consilio, administrentur, nempe apud *Independentes*, qui nullum Ministerium Ecclesiasticum agnoscunt, quovis ex cœtu & baptizante & docente. Addit *Quackeros* in *Anglia*, qui repudiato omni ministerio Ecclesiastico, immediatis Dei suggestionibus inhiant, quovis, qui spiritum in se agere credit, in publicum sua promiscuo studio efferente. Addit *Mennonitas* in *Flandria*, seu *Anabaptistas*, qui Doctores suos *Monitores* appellant, atque suas ipsi in sectas abeunt, maxime, quod in excommunicationis disciplina a se invicem plurimum diffideant. Addit *Collegiatos*, qui promiscue sua in publicum effundunt, & sic de aliis, quorum descriptione & ipse D. *Pfaffius* videtur fessus, cujus fere verbis hæc cuncta retulimus, non absque pluribus motivis, quæ inter & illud, ut animadversionibus, inferius deducendis, Adversarios minus habeamus adversos, & tanti apud ipsos, tamque recentis Theologi, authoritate in veritatis agnoscendæ orbitam efficacius constringendos.

Id unum addimus, ex adductis hactenus satis clarescere, Ecclesiastici regiminis formam apud Protestantes non male a *Pfaffiis*, & *Puffendorfiis* dici *anonymam*: siquidem illis formam *Monarchiam* civilem; his *Aristocraticam* profano-sacram, seu *Mixtam*; aliis omnino *Democraticam*, & a quavis potestate, ratione fidei, prorsus independentem adstruentibus. Qui hujusmodi regimen *Anarchiam Ecclesiasticam* dicere noluerit, nemo melius baptizarit, quam si *anonymam*, seu *innominatam* appellarit.

Ut adeo Protestanticæ Ecclesiæ regimen quovis pene alio territorio aliud D. Pfaffius merito anonymam velit, seu innominatam.

Quæritur IV. Quale jus sacrorum, ex systematicis hisce suppositis, sibi exsculpsere protestantici hierophantæ?

℞. I. *Supponendum* 1. quod *Jus sacrorum* in latiore sensu dicat potestatem Ecclesiasticam *tam ordinis, quam Jurisdictionis*.

Jus sacrorum profanis Principibus assertum.

Supponendum 2. quod per *potestatem Ordinis* intelligatur *facultas quædam moralis, ad Dei cultum, & salutem Fidelium ordinata*, & consistat partim in oblatione SS. sacrificii, & administratione Sacramentorum, debitis cum cere-

(a) Ibi pluribus describit novum discrimen inter *Episcopales rigidiores* & *modestiores*.
(b) In descriptione moderni Regiminis Ecclesiastici apud Protestantes, de Summa Principum *Germ.* Potest. c. 5. f. m. 83.
(c) Obiter notat, in inferiore *Saxonia* quendam *Generalissimi* nomen affectasse, de quo nomine, tanquam monstro vocabuli, utpote denotante *Episcopum Episcoporum, und formale Description des Lomischen Pabsts, unter melchen niemandes anders als der Tandes Fürst, verstanden merden Can*, &c. Cancellarius vehementer sit conquestus: Addit: *in Ducatu Luneburgensi hos, ambitionem militarem spirantes, titulos non exulare: quoniam non nemo, qui non ita pridem Generalis vocabatur, nunc etiam Ober Superintendens audiat; & alii Consiliariis Principum de præcedentia (o desperatum sæculum!) controversiam moveant.* Ita hic Author.

ceremoniis; partim in prædicatione verbi Divini, sic ut primum ad religionem, Deo debitam; alterum ad sanctificationem; tertium ad instructionem Fidelium institutum sit. *Supponendum* 3. quod per *potestatem Jurisdictionis* intelligatur *facultas legitima disponendi circa ea, quæ principaliter respiciunt finem supernaturalem*, exercendo scilicet libere ea omnia, quæ ad defensionem, atque provisionem Ecclesiarum, directionem religionis, statusque Ecclesiastici pertinent. Porro alia denuo est *potestas jurisdictionis interna*, quæ forum pœnitentiale respicit; alia *potestas jurisdictionis externa*, quæ in foro Ecclesiastico exercetur in *ordine ad gubernandam convenienter*, *pro animarum salute*, *Rempublicam Christianam*.

Potestas Ordinis, ex baptismo cujusvis, consistit in vocatione, seu deputatione, facta a Cœtu, vel Principe.

℞. II. *Potestas Ordinis* apud Protestantes, penes quos sacrificium reale nullum, *desolatione* ac *vastitate*, etiam Gentibus abominanda, & penes quos Sacerdotium *per baptisma* omnibus, etiam mulierculis, commune, nil aliud revera est, quam *deputatio Ministrorum a Cœtu vel Principe sæculari facta*, eaque mere *profana*: nam si quæ alicubi ceremoniæ interveniunt, non reputantur necessariæ, nec a *Christo* institutæ; sed vel ex reliquiis Catholicis servatæ, vel ad *imitationem quandam*, simiarum more, excogitatæ, & propter *ornatum aliquem exteriorem* adhibitæ. Hanc igitur *potestatem Ordinis* in actu primo cum habeat baptizatus quivis & quævis, in actu secundo Principes protestantici dedignantur, etsi eandem habeant in *eminenti*, cum juxta protestanticum brocardicum *quilibet Princeps in territoro suo sit Papa*, *teste Samuele Strckio* (a). Unde *de potestate Ordinis* hic ipse subjungit: *rariora* de hujus exercitio *exempla sunt*, *quod Uladislaus*, * *Poloniæ Rex*, *Doctoris simul & Pastoris munere functus*; *& Georgius Princeps Anhaltinus*, *idem ordinatus Pastor*, *& editis quoque homiliis clarus fuerit*; *Princeps alius*, *convocata in Ecclesiam plebe*, *sermonem Ecclesiasticum*, *Clericali indutus habitu*, *in suggestu non ita pridem pronuntiarit*. *Ita Strickius*. *De Elisabetha*, *Anna &c. Ecclesiæ Anglicanæ Capitibus*, ac Papissis summis, quam, vel ad colum nictitantem aniculam; *potestas ordinis* latere potest?

Potestas jurisdictionis dicit jura partim Majestatica, partim Collegialia.

℞. III. *Potestas jurisdictionis*, seu usus sacrorum jurium (sive dein *Collegialia*, sive *Majestatica* vocitentur) est multiplex penes Protestantes, & totus prope Principi, ac Magistratui sæculari adscribitur, qua de docet *Struvius* (b): Superioritas sacra, seu Jurisdictio Ecclesiastica, sive vocetur Jus *Papale*, *Episcopale*, *Diœcesanum &c.* apud Protestantes est *jus Principis circa sacra*, *seu jus sacrorum*, *Principi in territorio competens*. Addit: *hoc jus consistere in jure Patronatus Regio*. Ejusdem vi, inquit, singuli Status protestantes in Provinciis ea, quæ ad defensionem atque provisionem Ecclesiarum, directionem religionis, atque status Ecclesiastici faciunt, libere exercent; leges Ecclesiasticas promulgant; synodos & colloquia instituunt: circa bona Ecclesiastica disponunt; Senatus Ecclesiasticos, qui circa politiam Ecclesiæ; consistoria, & Judicia Ecclesiastica, quæ circa causas Ecclesiasticas (c) versantur, instituunt; vocant, admovent, & amovent Ministros, atque inter hos *Superintendentes*, qui jura Episcopalia, *Principis nomine*, exercent, promulgant leges Ecclesiasticas, ac singula disponunt, quæ ad causas Sacrorum faciunt; gaudent denique omni jure Papali, & Episcopali, idque absque provocatione, nisi forsan per modum gravaminis, *in dubio pacis Westphalicæ*, causæ ad Imperii Comitia deferantur. Ita ille.

℞. IV.

(a) In sua dissertatione.
* Qualis sit, non exprimit, forte ne in veritatem inquiri possit, uti de *Maximiliano* I. & *Carolo V.* *quos Pontificatum affectasse*, insigni mendacio scribit.
(b) In jurisprud. publica c. 20. f. m. 614.
(c) Quas inter recenset præcipue *matrimoniales*, unde *dispensationes*. In dubio, inquit, adhibentur judicia Theologica a Principe, dicunturque *Gewissens Rathe*.

Titulus hujus sacri juris assignatur jus Majestaticum superioritatis territorialis.

℞. IV. Hujusmodi usus, vel potius abusus protestanticus, quo ad *Ecclesiasticam jurisdictionem*, initio fundatus erat in illo brocardico absoluto, quod, *cujus sit regio, illius sit quoque religio*. Suppeditatum illud jam olim a *Marsiliis Paduanis* damnatæ memoriæ; a *Luthero*, *Calvino*, eorumque assectis etiam est ampliatum, ejusque prætextu, sub exordia deformationis protestanticæ, eliminata fides Catholica, eversa templa, dejecta altaria, ejecti Præsules, exturbati animarum curatores, contempta jurisdictio Ecclesiastica, conculcata vix non omnia, quæ Deo erant sacrata. Sed postmodum, ut autonomicæ conscientiæ libertati magis consulerent, ex naturali jure *Religionem* dixere *ab omni imperio liberam*; jurisdictionem *in interna* esse nullam; jurisdictionem *externam*, partim Collegio Ecclesiæ, partim Principi esse propriam, suffragante jure naturæ, & indole summæ Potestatis, ut habet *Puffendorfius*. Juxta plerosque tamen protestanticos Jure Consultos jus sacrum, etiam *reformandæ religionis*, per pacem *Westphalicam* a catholicis Statibus cessum est *ex titulo superioritatis territorialis*, seu ut fundatum in illo brocardico absoluto; *Cujus est regio &c.* Inde *Coccejus*: *evangelicis Statibus, tota Ecclesiasticorum in eos jurisdictione suspensa, & abrogata, competunt vi Superioritatis territorialis in suis territoriis omnia jura, cum Episcopalia, tum Papalia.* (a); etsi revera per pacem *Westphalicam* iisdem non *ex*, sed *cum jure territorii*, & *superioritatis*, hoc jus Sacrorum relictum sit, *postquam in titulum prætenderunt usum, a tempore dissidii eousque penes suos inductum, quem tamen Orthodoxi abusum potius dicere potuissent*, uti recte animadvertit nonnemo Author vel ex ipsis protestanticis (b).

Quæritur V. Quænam circa jus Sacrorum specialia Puffendorfii phantasmata?

Puffendorfii excentricitas circa jus Sacrorum. Quo ad religionem internam autonomica, & ab omni imperio independens libertas;

℞. I. *Religionem internam*, per *Christianismum* in Baptismo susceptam, & cuivis *jure Divino* in S. Scriptura revelatam, ab omni prorsus imperio liberam, *libertate in naturali jure fundata*, pronuntiat. Unde ejus Enucleator ait (c): *in ipsam religionem internam nullum Imperanti imperium competere; subditis omnimodam libertatem credendi esse relinquendam, nec sine labe tyrannidis constringi posse, si modo absit periculum Reipublicæ: examen item, ac decisionem omnium controversiarum Theologicarum cujusvis judicio relinquendam* &c. Qua in *Lutherica* autonomia etiam secedit a *praxi*, & *mente* multorum e suis. Certe *Henniges* autonomicam hanc licentiam, ut Reipublicæ tranquillitati periculosam, proscribit, dicens: *vacillare civilem concordiam, ubi Religionis unitas vacillat*, id quod pluribus rationibus demonstrat (d). Suorum praxim reprobat ipse *Puffendorfius*, dum ait: (e) brocardicum illud: *Cujus est regio, illius est religio*, a protestantibus initio *fuisse arreptum, ut eo plausibilius authoritatem Cæsaris, reformationi ipsorum intercessuri, protelare possent, velut ad Cæsarem nihil spectaret, quid ipsi in sua ditione agerent. Alias*, inquit, *nisi veritatem religionis iidem præsupponere potuissent, jus territoriale non efficiebat, ut ipsis fas foret, subjectos ad amplectenda falsa dogmata compellere*. Sed hanc autonomicam stribiliginem, ejusque titulum, *e naturæ jure* arreptum, in Collegiis historicis sufficienter depeximus, (f) & per decursum amplius protegemus.

Quo ad potestatem Ordinis, fundatam in laicali vocatione;

℞. II. Jus Sacrorum, prout dicit *potestatem Ordinis*, seu *munus docendi*, distinctum esse affirmat a conditione cujusvis *Christiani*, fundatque *in peculiari vocatione, ac aptitudine*: unde infert, Principes, profitendo religionem *Christianam*, non hoc ipso fieri *Episcopos*, ac *Doctores Ecclesiæ*, eo quod *Principum*, & *Pasto-*

(a) In jurispr. publica c. 22. n. 15. f. m. 400.
(b) Author Meditationum ad instrumentum pacis ad hunc articulum specim. 4. §. 30. litt. f. fol. m. 421.
(c) In elementis J. N. & G. c. 22. f. m. 313. (d) De jure sacrorum c. 5. n. 67. f. m 325.
(e) De habitu religionis §. 54. f. m. 267. (f) P. IV. Q. 7. & P. Q. 1. per totum.

Pastorum munera sic comparata sint, ut ab uno, eodemque commode exerceri nequeant, non ob naturalem aliquam repugnantiam, sed ob gravitatem negotiorum, quæ utrumque munus comitantur, quibus rite obeundis unus homo par non sit. (a) Unde Princeps, æque baptizatus, si forsan negotia permitterent, se ipsum æque *vocare* posset, & cum verbum Dei, *jam divinitus præscriptum*, ut ait *Puffendorfius*, & cuivis adeo *clarum sit*, ut fidei dogmata agnoscere, sibique religionis systema formare possit, æque ad id aliis prædicandum habilis foret, ni ignobilem spartam satius aliis relictam vellet.

Quo ad potestatem Jurisdictionis externæ, Principi esse debitam, ratione Imperii summi.

℞. III. Jus Sacrorum, prout dicit *Jurisdictionem extrinsecam*, juxta *Puffendorfium* (b) *abusive* vocatur *Papale*, *Episcopale*, cum nihil aliud sit, quam *jus dirigendi externum religionis exercitium, providendique, ne ejus prætextu societas civilis turbetur*. Porro hoc jus, pene totum, attribuit Principi, fundatque partim *in indole summi Imperii*, conjuncti cum officio *Christiani*, partim *in delatione ipsius Ecclesiæ, facta Principi*; sic ut in unum tam jura *Majestatica*, quam *collegialia* confluant.

Quod continet jus defendendæ Ecclesiæ.

℞. IV. Eodem teste, (c) ex jure summi Imperii, *Christianismo* suscepto conjuncti, oritur 1. Jus Principis *Majestaticum* defendendæ, protegendæ, & sustentandæ Ecclesiæ, sed cum exclusione *omnis coactionis* respectu fidei, omnisque professionis respectu Cleri, *cum reditus enormes, & Doctoribus inutiles, Ecclesiæ, & Civitati perniciosi sint*.

Generalis inspectionis.

2. *Jus generalis Inspectionis*, uti in alia Collegia, ita & in Collegium Ecclesiæ: nec enim, inquit, per doctrinam Evangelii, vel per susceptam a Principe religionem, minuitur ejus potestas summa: ergo ei competet *inspectio*, ne quid ex illo Collegio (uti pronum est) detrimenti redundet in Rempublicam; ne a legibus civilibus recedatur; ne per Sacerdotes jura Collegii extendantur, *uti nullo, futilive fundamento, causæ matrimoniales ad forum sacrum pertractæ sunt magno Principum præjudicio*: ergo Principi competet examen doctrinæ, *ne eidem assumenta, Reipublicæ perniciosa, admisceantur, quæ puram Evangelii doctrinam, sordium instar, deformant*. *

Constituendi Ministros Ecclesiæ.

3. *Jus constituendi Ministros Ecclesiæ* Principi tribuit, *ut parti*, & membro Collegii præcipuo, quia originarie hoc jus *collegiale* esse affirmat: inspectionem tamen in electionem, & Pastores electos per & in Consistoria, eidem, *ut Principi*, assignat.

Convocandi synodos.

4. *Jus convocandi* Synodos *Majestaticum* asseverat, eo quod, *exortis controversiis*, quæ magnos motus in civitate excitare queant, Principis sit de remediis prospicere.

Inspectio disciplinæ Ecclesiasticæ.

5. *Jus circa disciplinam morum Ecclesiasticam* (quam non nisi Ethnicorum intuitu initio assumptam ait) ad Principem refertur, *quia facile in abusum trahi, & in genus aliquod imperii invalescere potest, non sine insigni summorum Imperantium præjudicio*. Unde, delinquentes ad forum civile trahendos, asserit, pœnis civilibus emendandos, vel saltem ad castigationem Ecclesiasticam dimittendos, siquidem Principi videatur, *sine cujus consensu* bannus, seu excommunicatio nunquam sit infligenda.

Abrogandi, & sanciendi constitutiones Ecclesiasticas.

6. Jus abrogandi constitutiones Ecclesiasticas, Principum juribus adversas; item sanciendi novas, decori Ecclesiæ, *sed non nisi externo*, accommodas, Principi confert; neutiquam vero *concernentes religionem internam*, nisi quo ad præcepta, *religioni* quoque *naturali* conformia: horum enim transf-

(a) De habitu religionis §. 42. f. m. 198.
(b) De habitu relig. §. 40. f. 194. Item §. 43. f. 199. Item ejus Enucleator l. c.
(c) §. 43. cit. & seqq.
* Per hæc *assumenta* sugillat Catholica dogmata *de Primatu Papæ, immunitate Ecclesiastici Ordinis SS. Invocatione, purgatorio* &c. quæ alibi, ut Reipublicæ perniciosa, declarat.

transgressiones, etiam pœnis civilibus constringendas, affirmat, quod *velut fundamentum Reipublicæ* convellant.

7. Jus tolerandi diversas religiones, *quæ sine insigni diminutione civitatis, & detrimento* expelli nequeant, Principi tribuit, *si modo quies servetur publica, nec sint admixta dogmata, quibus aliquid detrahatur summorum Imperantium juribus, aut obsequio iisdem debito, aut per quæ cives ad seditiones, turbasque movendas disponantur.* (a)

Tolerandi diversas sectas;

8. *Jus reformandi* errores, & abusus ex religione, siquidem *Populo*, vel *Principis juribus* derogatorii sint, ex *libertate naturali* Principi transcribit: hæc enim libertate, inquit, Imperantes summi *in excellenti gradu gaudent, sic ut propria authoritate præjudicia sibi illata averuncare possint.* Unde rebellionis, aut aut defectionis labem, & turbas errantibus imputandas, ait: quod tamen Protestantibus haud applicandum, affirmat, eo quod sese subtraxerint usurpationi Pontificiæ potestatis, cum huic potestati neque Divinitus, neque *per ultroneam submissionem, e liquida scientia profectam*, adstricti fuerint, ut adeo ob *periculum animæ justa conscientiæ, & libertatis vindicatio dici potius debeat.* Cæterum *jus reformandi* errores, etsi fundamentum fidei *directe* vel *indirecte* convellant, non esse penes Principem, vel ullam potestatem humanam, affirmat, *si modo præstentur ea, quæ ex natura Imperii civilis exigi possunt.* (b).

Reformandi errores, & abusus, non tamen promiscue omnes.

S. II. §. 2.

De systematis fictitii fundamentis, e natura jure, statuque petitis.

Quæritur VI. *Quæ fundamenta in genere hujus systematicæ religionis, quæ sibi Ecclesiam, per modum Collegii profano-sacri, efformant protestantici Hieroplastæ?*

Systematis commentitii momenta, in genere,

℞. I. Prima cœmenta, ut vidimus, *ex natura jure*, ac *statu naturali* eruderant.

Ex jure natura male desumpta.

Nam I. *Religionem internam*, ab omni humano imperio, & potestate coactiva liberam, *ex naturali libertate*, determinant, utpote quæ libertas per legem *Christi* revelatam, *elevata* quidem, *alterata* tamen * non sit, uti loquitur *Puffendorfius*.

II. *Potestatem Ordinis*, ut naturæ jure omnibus communem, ita per baptismum in lege gratiæ *Christianis* omnibus communicatam, affirmant, nec *ulla naturali repugnantia* administrandam asseverant, si modo vocatio a Magistratu, & externa habilitas accedat.

III. *Potestatem Jurisdictionis Ecclesiasticæ*, seu jura Sacrorum, supposita Republica, ac Civitate, *ex naturali jure summi imperii*, Principibus tribuunt, quod jus naturale tantum abest, ut lex gratiæ alterarit, ut potius perfecerit, ac confirmarit.

Quæritur VII. *Quæ in specie fundamenta prætensæ religionis internæ, naturæ jure ab omni imperio humano, ac potestate coactiva liberæ, juxta protestanticos Moralistas?*

In specie quo ad autonomicam libertatem religionis internæ, quasi personalis,

℞. I. *Puffendorfii* momenta, in memorato libello *aureo* venum exposita, quæ, molesta quoque industria, e perissologico fursure ægre datum

(a) §. 50. f. 234. (b) §. 53. & 54.

* Inde §. 17. f. m. 59. ait: nullum adminiculum externum promovendæ suæ doctrinæ a *Christo* reperitur adscitum: non imperio, jussuque humano ad illam complectendam compulsi: *qui potest capere, capiat; qui aures habet audiendi, audiat*, aliquoties ab ipso ingeminatum legimus. Scilicet quia Deus non vult *obtorto collo* homines in Cælum rapere, & *Dimacharum Gallicorum hospitationibus* in salutis viam eosdem pertrahere: sed salutis media tali modo proponere placet, ut eadem respuere penes hominem adhuc sit, ipseque suæ perditionis causa esse possit. Ita ille.

C. Etiam juxta *Puffendorfium* in statu naturæ religio non fuit libera ad *Politheismum*; nec *Christiano* in statu gratiæ ad *Judaismum* &c. quos etiam pœnis eliminandos, asserit. Item inito Collegio Ecclesiæ non est libera *potestas* determinandi, ut lubet, dogmata fidei ex arbitraria Divini Verbi interpretatione: ergo a pari.

Ad 2. D. C. Ergo religio, ut dicit assensum mentis, est expers coactionis *directæ*. C. *Indirectæ*. N. Quomodo juxta *Puffendorfium* cogi per Principem possunt *Christiani* subditi, in *Judaismum*, vel *Atheismum* deficientes? Vel religionem, summo imperio adversam, profitentes? Audiatur ipse *Lutherus*, (a) qui *de vi indirecta in voluntatem* testatur, quod *illa* quidem *non cogatur homo ad credendum*, *sed perversa solummodo doctrina inhibeatur*. * *Incapax coactionis etiam indirectæ,*

Ad 3. D. A. Religio est *independens* ab omni statu, *quo ad professionem*, *ac exercitium*. C. *Quo ad directionem*, *ac conservationem*. N. Nunquid & *Puffendorfius*, inito semel formatoque Ecclesiæ Collegio, opus esse, ait, directione, saltem Collegiali; immo & Principis summi potestate Ecclesiastica, etiam coactiva, siquidem necessitas exigat? *Et independens quo ad directionem,*

Ad 4. *Si in statu naturæ* Patribusfamilias competiit *ex jure naturali* cura de recto Dei cultu, saltem *suasive* filiis implantando, ut ne *suo instinctui relicti peculiares revelationes caperent*, *& in feritatem inemendabilem degenerarent*, ut habet *Puffendorfius* (b); si *in statu gratiæ* Imperantibus laicis *ex jure naturali summi imperii* competit cura *religionis*, *saltem naturalis*, sic, ut etiam pœnis actus externos *idololatræ*, v. g. *blasphemiæ*, *magiæ &c.* coercere queant, eodem teste; (c) si iisdem, *ex eodem jure summi imperii*, competit potestas sacra, jurisdictionis saltem externæ *in Ecclesiam*, ut ita dicam, *Collegiatam*, cur *jure Divino* non possit competere talis potestas Ecclesiastico Præsuli, qualis Episcopus, vel ipse summus Antistes? Quæ repugnantia? Talem autem *Divino jure* competere infra demonstrabimus. *Potestatis tam laicæ, quam Ecclesiasticæ.*

℞. III. Idem *Puffendorfius* in eodem *aureo* libello ineptit, autonomicam libertatem non officere tranquillitati publicæ, *nisi ad speciem*, qua etiam miti ingenio Principes *permoveri se patiantur ad potentiam*, *immanitati Sacerdotum accommodandam*. Rationes affert 1. Quia Zizania, Dei oraculo prædicta, labore frustraneo extirpanda. 2. Quia *Christus* ipse non duodecim *legiones immittendo*, *sed docendo*, propagavit fidem. 3. Quia consensus, quo ad singula religionis capita, *per se* non necessarius ad publicam tranquillitatem, si modo reprimatur *ingeniorum ambitio*, *gloriæ potentiæque cupiditas* &c. (d) Quæ omnia, quam sint frigida, frivolaque contra *Puffendorfianos* autonomistas in Collegiis historicis (e) satis superque jam palam fecimus ejusmodi thesibus. *Autonomica religionis libertas est directe opposita tranquillitati Reipublicæ Christianæ; est Christianæ subordinationis eversiva; est inventum diaboli; contraria legi naturæ, scriptæ, & Evangelicæ: est fidei eversiva; via plana ad hæresin, indifferentismum, atheismum, & directe opposita verbo Dei, doctrinæ Patrum; est aliena a praxi primitivæ Ecclesiæ; est damnata ab Imperatoribus; tanquam origo omnis mali in Republica.* Hinc *falsa, & Reipublicæ perniciosa Protestantium thesis est, autonomiam esse licitam, & per se licite permittendam; nec Christiano regimini adversam; immo religionem esse jure naturæ ab omni imperio liberam positio est Gerardi* *Unde falsa est thesis Puffendorfii de autonomia, quasi tantum ad speciem Reipublicæ adversa.*

(a) Commentariolo in Psal. 82. t. 5. Jen. ger. edito a. 1561. f. m. 147.
* Ipse *Henniges* alibi recedit ab hisce suorum principiis, defenditque *potestatem coercitivam* in hæreticos, refutatis suorum contribulium rationibus, ut adeo *sanguinaria Jesuitarum consilia, Inquisitiones sacras, tanquam carnificinas, pietati Christianæ prorsus contrarias*, eidem pariter imputaret forsitan *Nordermannus* cum suis. Sed hæc fusius dilucidavimus in Q. de mediis conservandæ religionis Coll. Hist. Parte VII. f. 630.
(b) §. 4. f. m. 18. (c) §. 7. f. m. 29. (d) §. 49. f. m. 225.
(e) P. IV. Q. 7. f. 179. & seqq. Item P. V. Q. 1. a f. 1. & seqq.

Noodt, ex Puffendorfio desumpta, male probata, cunctis apostatis, hæresumque architectis; quin & idololatris, ac atheistis favorabilis, adeoque scandalosa, & certo falsa; autonomiæ prohibitionem esse tyrannidem, est thesis similiter falsa, & ipsi Protestantium praxi adversa. Denique autonomica hæc libertas in Imperio nostro fuit perniciosa Mater plusquam septuaginta sectarum, & ipsius denique indifferentismi &c. Hæc & alia, non tantum asserta, sed & prolixius probata, jam dedimus, ad quæ si autonomici Moralistæ frontem cum *Puffendorfio* caperent, nugis suis, e naturæ jure male deductis, fusiorem anatomen referant in acceptis.

Momenta prætensa, quo ad potestatem Ordinis naturæ jure profanandam.

Quæritur VIII. *Quæ in specie momenta prætensa quo ad potestatem Ordinis, quam ex naturæ jure Principibus laicis male tribuunt protestantici Moralistæ?*

Sacerdotium, charactere baptismi, Christianis commune.

℞. I. Fundamenta paradoxi adeo dogmatis posuit *Lutherus*, Hierarchiæ Ecclesiasticæ profanator. Ex eo & *Puffendorfius*, & cæteri *Supponunt* 1. Sacerdotium novæ legis per baptisma cuivis *Christiano* fieri commune, eo modo, quo *in statu naturæ* religionis officia, cuivis homini propria, natura voluit, etsi ex potestate patria hoc munus sacerdotii *cum munere præcipue paterno* conjunctum fuerit, uti *Puffendorfius* probat (a) ex *Abrahamo*, circumcisionis administro; ex *Jacobo*, e sua familia idola eliminante. Addit, *munus sacrificandi*, etsi cuivis liberum, præprimis tamen, *ex eodem titulo patriæ potestatis*, fuisse *penes capita familiarum*; quod si plures familiæ conspirassent, fuisse penes illum, *quem cæteri ad id muneris elegissent* (b).

Sacrificii propria talis abolitio;

Supponunt 2. In statu gratiæ desiisse sacrificia, utpote mere figurata, dicente *Puffendorfio*: (c) *non sumptuosis amplius sacrificiis opus est, sed quæ Deo placent jam victimæ, pretio haud mensurantur*; preces scilicet, quas figurato vocabulo vocant *sacrificium labiorum*. Atque hac ex parte religio *Lutherica*, *ipsa religione naturali*, majus compendium habet, nisi forte cœnam suam eucharisticam, seu mere figuratam de Dominico corpore, seu veram in manducantis fide, *sacrificii loco*, imperite substituant.

Usi & plerorumque Sacramentorum, manente solo ministerio verbi, per se cuivis proprio:

Supponunt 3. In statu gratiæ, uti in statu naturæ, duplex solummodo esse Sacramentum, * baptisma circumcisioni, cœnam sacrificiis substitutam, quæ haud dubie a *Christiano* quovis administrari possunt: æque enim fœmina baptizare, panemque communicanti porrigere potest, ac quivis Superintendens: totum ergo Sacerdotium *Luthericum ad ministerium verbi* reducitur, cujus, etsi omnes quidem per baptisma sint capaces in actu primo, in actu tamen secundo *Puffendorfius* requirit *vocationem*, & *aptitudinem*: inde est, quod a Sacerdotio Principes excludat, *non propter naturalem aliquam repugnantiam*, ut ait, *sed propter utriusque muneris incompossibilitatem*; (d) immo, ut alibi dicit, *quod rarissimum sit, ut Principes tantum operæ in cognoscendis rebus Theologicis ponant* (e). Fœminas asserit a docendi munere ab Apostolo exclusas (f): quasi vero non plerique Principes, & plures fœminæ plus notitiæ de bibliis habere possent, quam multi præcones, præsertim in deformationis initiis, e quavis sutrina, pistrina, & tonstrina prorepentes, uti facile demonstrari posset **. Unde fluit illud, *ad analogiam status naturalis*, *Puffendorfio* contestatum (g): Quod, etiam in statu gratiæ, *ministerium cultus publici certæ Nationi, aut prosapiæ haud alligatum sit amplius, ut in statu legis scriptæ; sed in universum omnes Christiani Sacerdotes coram Deo vocentur: ministerio autem Ecclesiæ, citra discrimen generis, adhiberi possit, quisquis idoneis ad eam functionem artibus instructus sit.*

Hæc

(a) §. 4. f. m. 19. (b) §. 8. f. 34. (c) §. 11. f. 44.
* Nam Matrimonium multo plures non elevant.
(d) §. 4. f. 198. (e) §. 51. f. 239. (f) 1. Tim. 2. 12.
** Imo demonstrant ipsi *Lutherani*. Videatur Godefridus *Arnold in der Kirchen, und Ketzer:* Histori P. 2. Q. 18. c. 14. §. 5. f. 620. *Von dem Zustand der Prediger nach der Reformation.*
(g) §. 41. f. 44.

Hæc fundamenta, quia aperte erronea, Catholicis scandalosa, a Polemicis, ut hæretica, dudum demonstrata, hic argumentis scipturisticis non refutamus, quia extra jurisprudentiæ publicæ sphæram non ambulamus: id solum advertimus, antequam momenta, ex naturali jure petita, dissolvamus, profecto digne *de sua religione* sentire protestanticos Moralistas, dum religionem *Christianam*, ad religionis naturalis decempedam, metiuntur; dum Sacerdotium profanant, & ad statum *pene naturalem* reducunt; dum omne religionis negotium intra sphæram Collegii, naturæ jure fundati, concludunt; dum Ecclesiæ regimen, quasi a *Christo* haud magis sublimatum sæculari regimine, ante & post diluvianorum in morem, *in naturali jure* solummodo fundant; dum Orbis *Christiani* Imperantes summos, ac Magistratus, *quo ad jus sacrum*, *Numis Popiliis*, aliisque paganis Magistratibus, Pontificatu profano æquales, debuccinantur. An non hæc *illa desolatio, stans in loco sacro, quæ prædicta a Daniele propheta?* *Quæ omnia Catholicis scandalosa*,

R. II. Cum *Puffendorfii* solum *per accidens*, uti vidimus, *potestatem Ordinis*, seu Sacerdotium protestanticum, negent Imperantibus summis, non autem *per se*, & *absolute*, eo quod *nulla sit naturalis repugnantia*, *Henniges*, *Thomasii*, aliique *hanc non repugnantiam* demonstrare, iisque hanc facultatem vindicare adlaborant *ex charactere baptismatis sacerdotali*, si modo spartam hanc profano-sacram, ut fere solet, haud dedignentur. Sic ergo arguunt cum *Hennige*: (a) *In lege naturæ* potestas Regia, & Sacerdotalis, *ex nativa indole*, erant conjunctæ: ergo etiamnum conjunctæ sunt in Lege Gratiæ. C. videtur liquida; siquidem gratia non destruit naturam, neque lex *Christi* data est ad tollendam legem naturæ, sed ad eandem perficiendam. A. P. In statu naturæ fuerunt Sacerdotes, & Sacrificia, ipsique Reges pariter Sacerdotes, sic ut Populo non tantum dictarent jura, sed & thura Numini offerrent, uti legimus de *Melchisedecho*, qui fuit & Rex *Salem*, & *Sacerdos Dei altissimi*; (b) item de *Abrahamo*, *Jobo*, & aliis Patriarchis, qui tempore Legis naturæ simul erant capita familiarum, & quasi Reges, simulque Sacrificia peragebant: ergo &c. Sed *Sed a Protestantibus non nisi inanissime fucata.*

Contra est 1. D. A. In lege Naturæ potestas Regia, & Sacerdotalis fuit conjuncta *vi indolis nativæ*, seu *vi juris naturæ*. N. A. Vi juris humani, consuetudine populi (penes quem Regnum temporale) potestatem hanc transferente in Principes, & Primogenituræ veluti alligante. C. A. & N. C. Distinctio petita est ex S. *Hieronymo*, *Ruperto*, (c) & aliis; ejusque ratio est, quod, licet Sacrificium, consequenter & Sacerdotium, sit *aliquo modo* de jure naturæ, * adeoque & consuetudo jungendi cum potestate Regia Sacerdotii (quam etiam apud Gentiles viguisse legimus) mediante ratione, & voluntate humana, e generalibus naturæ principiis, originem duxerit; Sacerdotium tamen, *hoc modo institutum*, *& his vel illis personis attributum*, non fuerit de jure naturæ, seu lege naturali præscriptum, sed jure mere positivo definitum: & hoc modo, ante legem *Moysis*, vel jure Gentium, vel moribus populorum introducta fuit conjunctio Sacerdotalis, & Regiæ potestatis, qui mos, sicut in lege veteri mutatus est, ita & in nova mutari potuit; immo ita factum fuisse, & ad perfectionem legis gratiæ hoc pertinere, docet *Nicolaus* Papa ad *Michaelem* Imperatorem dicens: *Fuerunt hæc ante adventum Christi, ut quidam typice Reges simul, & Sacerdotes existerent, quod S. Melchisedech fuisse, sacra prodit historia &c.* Unde ad propositum argumentum, *Conjuncta tamen non fuit vi juris naturalis, sed humani.*

(a) De summa Imperantium potestate circa sacra c. 2. f. m. 25.
(b) Genes. 14. 18. ad Hebr. 7. 1.
(c) S. *Hieron.* epist. 5. ad *Evagrium*. *Rupert.* L. 5. in Genes. c. 29. apud *Suarez* l. c.
* Ut diximus, *improprie tali*.

Unde nulla paritas ad legem gratiæ, ubi potestas sacra ordinis altioris, nempe Divini.

Contra est 2. Negando etiam C. & paritatem *a lege naturæ ad legem gratiæ*, vel potius suppositum, quod illa sive œconomica, patria, sive Regia potestas fuerit *propria, ac supernaturalis potestas ordinis, uti in lege gratiæ*: sed fuit solummodo ministerium sacrificandi, & intercedendi pro Populo, ad quod aliquis sua sponte se applicare, vel consensu populi deputari poterat: siquidem Deus, illo tempore, nihil in particulari de Sacerdotio præscripsit, neque Sacrificium ex ordinatione Divina, sed solo lumine rationis, Divinitatis existentiam agnoscentis, ac propterea tesseram aliquam subjectionis suæ dictantis, offerri consueverat: (a) sed neque erat *propria & supernaturalis potestas jurisdictionis, uti in lege gratiæ*. Hæc enim probari nequit, sive ex jure speciali Divino, ut patet; sive ex jure naturæ, quod naturalem ordinem non transcendit, & potestatem gubernativam, etiam quoad cultum Divinum ordinat ad commune bonum Societatis humanæ: contrarium fit in lege gratiæ, quæ principaliter ordinat homines ad Deum, & bonum Reipublicæ refert ad amicitiam hominum cum Deo: hinc altioris est ordinis, nec nisi a Deo immediate promanare potest. Ita *Suarezius* noster.

Hinc etsi homo etiam in statu naturæ ad finem supernaturalem sit conditus,

℟. III. *Iidem excipiunt* 2. Etiam in statu naturæ homo non fuit præcise conditus ad finem naturalem, sed etiam supernaturalem: ergo Principi (vel saltem Communitati) competiit, *ex natura rei*, potestas proportionata, non mere naturalis, sed etiam ordinis altioris. C. P. Talis Communitas fundabatur in Fide, & Religione supernaturali: ergo habere debuit potestatem connaturalem ipsi gratiæ, ad disponendum ea, quæ spectabant ad Divinum cultum, consentanee ad veram fidem, Deique amicitiam promovendum.

Et Societas Christiana, qua talis, videatur expetere regimen, mere naturali sublimius: nihilominus in lege naturæ sufficit potestas politica.

Confirmatur. Saltem Communitati *Christianæ*, qua *Christianæ*, competit, *ex ipsa natura rei*, ejusmodi Ecclesiastica potestas: ergo in Principem saltem ex delegatione transferri potest. Sed

Contra est 1. C. A. N. C. Siquidem non obstante, quod homo conditus fuerit in finem supernaturalem, nihilominus pro eo statu per media naturalia, *suo modo*, sat dirigi potuit a potestate humana, cum ad finem naturalem, tum etiam supernaturalem, hoc est, & ad præcepta (quæcunque tandem tunc fuere supernaturalia) mediante gratia observanda, & eadem adjuvante ad supernaturalem beatitudinem consequendam. *Sane, quia finem fruitionis Divinæ non consequitur homo per virtutem humanam, sed virtute Divina, juxta illud Apostoli ad Rom. 6. Gratia Dei vita æterna, perducere ad illum finem non erit humani, sed Divini regiminis*; ut ex Doctore Angelico (b) referunt Scriptores.

In Societate Christiana, qua tali, Christus prævenit, instituendo peculiari modo regimen sublimius, adeoque Juris Divini,

Contra est 2. Ad *Confirm.* ad quam cum *Suarezio* nostro D. A. Communitati *Christianæ*, qua tali, competeret, nisi *Christus* Ecclesiæ regimen, *peculiari, & longe excellentiori modo*, instituisset, quam *ut ex sola rei natura esse possit* in Communitate *Christiana*, etiam *ut Christiana*. C. Si *peculiari modo* instituit. N. A. & C. *Christus* sublimare debuit suæ Ecclesiæ regimen, *eo quod Ecclesiam instituerit* 1. *Per modum unius corporis mystici per Orbem diffusi*, in quo unitas fidei, & concordia, in ritu substantiali Religionis, ad Dei cultum, hominumque sanctificationem ordinato, conservari posset: atqui hoc sine suprema spirituali potestate fieri non posset, ut supra diximus. *Eo quod Ecclesiam instituerit* 2. ut infallibilem in fide, & in moribus sanctam:

(a) Unde *Anacletus* Papa Epist. 2. negat *Melchisedechum*, *Abrahamum*, vel alios illius temporis Viros, Sacrificium obtulisse *Sacerdotali authoritate*, utpote necdum a Deo *peculiariter* instituta. In lege veteri, sicuti Deus determinavit Sacrificium, ita & Sacerdotium, absque populi interventu. In lege gratiæ id longe excellentiore modo *Christus* instituit.

(b) Lib. 1. de Regim. Princ. c. 14. Siquidem Angelicus ejus Author sit.

ctam: ergo potestatem illi tribuere debuit, per quam ad utrumque finem recte, & sine defectu substantiali, dirigi posset: atqui talis potestas necessario debet esse plus quam humana. Adde, quod potestas Ecclesiæ gubernativa in spiritualibus per Episcopos, Pastores, cæterumque hierarchicum Ordinem, *immediate*, vel *mediate*, ab ipso *Christo* descendat, ut hic supponitur: ergo a Populo *Christiano*, etiam fide illuminato, descendere, eique adscribi nequit.

Quod Principes dicantur regnare gratia Dei, & ut Vicarii Numinis, ad potestatem sacram nil conferre.

℞. IV. *Iidem excipiunt* 3. Principes terreni regnant *gratia Dei*. 2. Sunt Dei in terris Vicarii, juxta illud *Augustini* (a): *Adoratur in terris Rex, quasi vicarius Dei*: Item *Isidori* (b): *Dedit Deus Principibus Præsulatum, pro regimine Populorum*: ergo sicut Deo, ita & ejus Vicario competit potestas sacra. C. suadetur 1. Ex eo, quod Vicarii præcipuum officium sit, procurare honorem, & cultum, Principali suo competentem, & in sacris litteris præscriptum; (c) Unde dicuntur (d), *Eloim Dii terrestres, seu Legati Dei*, quem & ipsi colere, & aliis debito modo colendum proponere debeant. Audiunt *Pastores*, (e) qui Populo de pastu non corporali, sed spirituali prospicere debeant. Audiunt *Patres*, (f) qui filios ad Dei cultum educent; *Scuta terræ*, (g) qui Ecclesiam defendant; *Ecclesiæ Nutritii*, (h) qui Ecclesiam sua munificentia ornent, ac tueantur.

Nec quod ob promota, vel neglecta sacra vituperentur, seu laudentur a Deo,

Suadetur 2. ex eo, quod Principes ob Religionem cultam, curatamque, Divino ore laudatos; ob neglectam vituperatos legamus (i): atqui nec laudari, nec vituperari merito possent, si nulla illis competeret circa sacra potestas.

Sibique omnes habere subjectos debeant.

Confirmatur. Principes habent omnes in omnibus sibi subjectos, qui intra sphæram activitatis suæ morantur: ergo non sæculares tantum, & sæcularia, sed etiam personas sacras, & sacra. C. P. Patris imperium, etsi minus, & potestati summæ subordinatum, extendit sese *ad omnia* juxta illud Apostoli: *Filii, obedite Parentibus in omnibus* (k): ergo a fortiori potestas summa Imperantium sese extendet ad omnia, etiam sacra. Sed

Contra est 1. D. A. Principes *Dei gratia* regnant regimine civili, atque politico, eo quod omnis potestas vel *immediate*, vel *mediate* a Deo sit, ut dictum supra. C. *Dei gratia* regnant regimine sacro, atque Ecclesiastico. N. A. & C. Item sunt *Vicarii* Dei in temporalibus. C. In spiritualibus. N. A. & C. *Ratio distinctionis* est, quod Deus, utpote *Rex Regum*, & *Dominus Dominantium*, non solum in spiritualibus, sed etiam in temporalibus, duplicem in terris Vicarium constituerit: unum pro temporalibus, alterum pro spiritualibus. Unde textus allati, iisque similes alii, *in sensu legitimo*, veri sunt; non autem in illo, quem adstruunt Acatholici: secus enim, si Principibus *jure Imperii summi*, etiam in spiritualibus, *officium Vicarii* tribuunt, æque Principes infideles, ac fideles, eodem charactere, atque officio, insigniant, oportet, quod tamen, ut reor, vix audebunt, expresse contrarium docente Apostolo Gentium (l): *Sapientiam autem loquimur inter perfectos; sapientiam vero non hujus Sæculi, neque*

(a) QQ. Vet. & Novi Test. P. 2. Q. 9. Hic liber, ut ait *Suarez* l. c. judicio omnium Doctorum non est *Augustini*, quia nec stylus illius est, nec doctrina in multis locis est *Augustiniana*.
(b) L. 3. Sententiar. seu de summo bono.
(c) *Renuit enim Deus* (inquit hic Author) *alia ratione, modove coli, quam in sacris litteris, patefacta sua voluntate, instituit.*
(d) Exodi 21. v. 6. (e) Ps. 8. v. 1. (f) 1. Reg. 12. v. 15.
(g) Psalm. 47. v. 10. (h) Isaiæ 49. v. 23.
(i) Confirmat in notis testimonio S. *Augustini* dicentis: *Omnes Reges, qui Populo Dei non prohibuerunt, nec everterunt, quæ contra Dei præcepta fuerant instituta, culpantur; qui prohibuerunt, & everterunt, super aliorum merita laudantur.*
(k) Col. 3. v. 20.
(l) 1. ad Corinth. 2. v. 6. & seqq.

Principum hujus Sæculi, qui destruuntur; sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcula ingloriam nostram, quam nemo Principum hujus sæculi agnovit.

Vel (si mavis) ad summum jus sacrum Advocatiæ.

Contra est 2. Ad P. D. Vicarii officium est procurare honorem, Principali suo debitum alio modo, quam in sacris litteris est expressum, hoc est, jus circa sacra usurpando. N. A. Modo in sacris litteris expresso, hoc est, *jus Advocatiæ* exercendo, Ecclesiam defendendo, & Ecclesiæ Ministros protegendo, ut in pace, & cum fructu ministrare spiritualia valeant. C. A. & N. C. Et in hoc sensu principes fideles, peculiari titulo, esse *Vicarios Dei, Pastores, Patres, Nutritios* &c. verum est, quatenus sunt supremi Ecclesiæ protectores, ac *Christiani* populi defensores, non solum Ecclesiæ hostes reprimendo, sed etiam *Christianam* Justitiam promovendo, honoremque Divinum, intra debitos limites, tuendo ac fovendo, ut supra ex S. *Augustino* animadvertimus: unde, cum Deus populum suum duplici regimine pastuque, corporali scilicet & spirituali, refici voluerit, duplici vicario, pastore, Nutritio, corporali scilicet & spirituali, opus habet, juxta illud *Isaiæ* (a): *Et erunt Reges Nutritii tui, & Reginæ Nutrices tuæ*, sic tamen, ut Pastoribus terrenis nullam dederit in animas potestatem, uti patet ex contextu: *vultu in terram demisso adorabunt te, & pulverem pedum tuorum lingent.*

Laude, vel vituperio, neglectam, vel promotam Advocatiam respiciente, sic ut omnes subjecti sint Principi in sæcularibus.

Contra est 3. Ad 2. Patet responsio ex dictis. Laudantur, aut vituperantur Principes ob jus Sacrorum vel exercitum, vel neglectum. N. Ob jus Advocatiæ in sensu explicato. C. Eadem est responsio ad confirmationem: nam Princeps habet sibi omnes *in omnibus* rebus civilibus subjectos, quia intra sphæram activitatis suæ politicæ versantur. C. Secus. N. Idem est sensus patriæ potestatis, cui *in omnibus*, quæ eandem concernunt, obedire filios jubet Apostolus.

Rationes prætensæ de potestate jurisdictionis Ecclesiasticæ male profananda: Titulo imperii summi. Nam potestas duplex, etsi suo modo summa in eodem Regno, non est præjudiciosa Reipublicæ.

Quæritur IX. *Quæ in specie rationes prætensæ, quo ad potestatem jurisdictionis Ecclesiasticæ, seu jus Sacrorum, quod ex naturæ jure Imperantibus laicis proprium volunt protestantici Moralistæ?*

℟. I. Titulum desumunt ex indole Imperii summi, quasi exinde, *supposita civitate*, vel ipso naturæ jure ultro flueret *jus Sacrorum*. Audiamus denuo *Hennigem* & alios, (b) ex *Puffendorfii* sensu sic argutantes. Principi, seu Magistratui (qua tali) * de *jure naturæ* competit Imperium supremum, seu *potestas summa*: ergo etiam in Sacra. C. patescet infra. A. P. Principi vel Magistratui, *ex natura rei* competit potestas talis, quæ ad finem publicæ tranquillitatis est necessaria: atqui necessaria est *summa*, includens jurisdictionem tam sacram, quam profanam: ergo &c. *Maj.* videtur certa; cum Deus, ut Author naturæ, non sit Author confusionis, seu ἀκαταστασίας (ut hellenizat *Henniges*) sed ordinationis, qualem rerum humanarum conditio postulat. *Mi.* P. Si non est una, sed duplex, hoc ipso quietis publicæ est eversiva, fini a natura intento opposita, societatis vinculo contraria, politicisque principiis penitus adversa: ergo &c. A. P. Nam a civili imperio foret toto genere diversa, cum potestate summa incompatibilis, statuens Statum in Statu, Principatum in Principatu, Rempublicam in Republica, (c) verbo, seminarium juge intestinæ turbationis: quæ enim speranda concordia, quæ pax, & tranquillitas, dum Status contra Sta-

(a) c. 44. 23.
(b) L. c.
* Nempe supposita Republica.
(c) Qua de re D. *Pfaffius* in orig. Juris Ecclef. f. m. 168. in nota ce exclamat: *In una eademque Civitate independentes ejusmodi duæ potestates monstrum quoddam efficiunt, ad quod, saniori Politicæ qui nomen dedit, a frontis corrugatione, atque consulcatione sibi temperare non possit.* Quis non gratuletur Politicæ tam sanos Neo-Politicos, atque Imperii Reformatores?

Statum; Respublica contra Rempublicam, Principatus contra Principatum assurgit, quolibet jurisdictionem suam extendere, ac manutenere volente? *Regnum profecto in se ipso divisum desolabitur*, Divinæ Veritatis oraculum est: & *ubi omnes præcipiunt, nemo exequitur*, ut dudum *Tacitus* edixit. Sed *Contra* est D. A. *Ex jure naturæ* competit Principi *potestas summa politica*. T. Etiam *sacra*. N. A. & C. *Ratio* negandi patet ex dictis: nam de jure naturæ nequit esse, quod est supra naturam; neque a Communitate humana naturaliter potest profluere, vel in alium transferri, quod ordinis est altioris.

Unde, quocunque tandem titulo Principi competat potestas summa, tantum competit in politica, non sacra.

Ad P. C. *Maj.* N. *Min.* Alteram Probationem D. Si non est una, sed duplex *in eodem genere politico*, est quietis publicæ eversiva &c. T. Si est duplex *in genere totaliter diverso*, profano nempe & sacro. *Subd.* Est quietis publicæ eversiva *per se*. N. *Per accidens*. Tr. A. Et N. C. In ordine ad distinctionem

Eversiva quietis publicæ non est potestas duplex, quia solummodo in genere diverso, Non eodem, de quo loquitur brocardicum commune Politicum.

Observandum 1. Principium illud politicum, quo *vitandus status in statu, Principatus in Principatu, Respublica in Republica*, a Politicis poni, intelligique de statu in statu *ejusdem generis*, quo v. g. in eadem Republica duo Principes, non subordinati, sed independentes, sibi potestatem summam in politicis pariformiter arrogarent; non autem referri (ut non nisi torte referunt protestantici Authores) ad statum in statu *generis omnimode diversi*, sacri nempe atque profani, quo duo Principes Jurisdictionem, ex toto genere diversam, *debitis limitibus observatis*, absque mutuo præjudicio, exercent, & exercere possunt, ut tot sæculorum, quot nempe Mundus stetit, experientia demonstrat.

Observandum 2. Veræ politicæ principia non repugnare ordinationi & dispositioni Divinæ, quæ statim in exordio Mundi vel in *Adamo*, vel (quod credibilius) in *Abele* fundavit (si sic loqui placet) statum in statu, seu verius Ecclesiam in Sæculo, fidem in Mundo, ex quo *Abel* primus Religionem erga Deum per sacrificium est contestatus, ut notavit Doctor Gentium, (a) & explicavit *Hipponensium* Præsul, (b) una cum *Gregorio* M. (c) & *Antonio Paulutio*, (d) quod ipsum etiam confirmat *Optatus Milevitanus*, (e) a quo *Ecclesia in Republica*, id est, *in Romano imperio* consistere, pronuntiatur. Confirmat itidem Doctor *Mellifluus*, (f) & præcipue *Innocentius* III. (g) dum ita differit: *ad firmamentum Cæli, hoc est, universalis Ecclesiæ, fecit Deus duo luminaria magna, id est, duas instituit dignitates, quæ sunt Pontificialis authoritas, & Regalis potestas: sed illa, quæ præest diebus, id est spiritualibus, major est; quæ vero carnalibus, minor, ut quanta est inter Solem & Lunam, tanta inter Pontifices & Reges differentia dignoscatur.*

Nec enim vera Politica dispositioni Divinæ potest esse contraria.

Observandum 3. Hanc potestatum distinctionem *per se* institutam esse ad salutem, & pacem cum Deo & hominibus conservandam, ut rectissime memorat *Nicolaus* Papa in litteris ad *Michaelem* Imperatorem (h): *cum ad verum ventum est, ultra sibi nec Imperator jura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatoris usurpavit, quoniam idem Mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus, sic actibus propriis, & dignitatibus distinctis, officia potestatis utriusque discrevit, propria volens medicinali humilitate sursum efferri, non humana superbia rursus in infernum demergi, ut & Christiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices, pro cursu temporalium tantummodo rerum, Imperialibus legibus uterentur; quatenus spiritualis actio a carnalibus distaret incursibus, & ideo militans Deo minime se* nego-

Deo ad salutem & pacem hanc duplicem potestatem ordinante.

(a) Ad *Hebr.* c. 11. v. 4. (b) L. 15. de civit. Dei c. 1. & 15. (c) Homil. 19. in Evang. in princ. (d) In Jurisprud. Sacra l. 1. Tract. 1. c. 1. n. 3. (e) L. 3. (f) In Epist. 243. ad *Conrad.* Imp. (g) In Epist. ad Imp. Orientis relata cap. *solicite*, de major. & obed. (h) De quibus fit mentio in cap. *cum ad verum* &c. 6. Distinct. 96.

negotiis sæcularibus implicaret, ac vicissim non ille rebus Divinis præsidere videretur, qui esset negotiis sæcularibus implicatus.

Contra quam ordinationem nil evincunt damna, secusa per accidens.

Observandum 4. Quod hæc potestatum distinctio non raro dissidiorum & bellorum causa fuerit (id quod identidem oggerunt Protestantes) fuisse *mere per accidens*, ob debitos limites non observatos. Sed illud tam parum probat, hanc jurisdictionis mutuæ discretionem, *per se loquendo*, esse statui publico præjudiciosam, quam parum probat *Monarchicum* regimen, quod per abusum in tyrannidem; *Aristocraticum*, quod in oligarchiam; *Democraticum*, quod in anarchiam non raro novimus degenerasse. Et, quæso, cur protestantici Authores Imperii regimen, spectato tantum jure Sacrorum, tam accurate ad politicam trutinam revocant, cum tamen in aliis, *minus scrupulose*, principia politica attendere videantur?

Cum multo majora, & quidem per se, ex Politica protestantica oriantur.

Exempli gratia: inter Politicos convenit, quod Religio vera sincerusque Numinis cultus sit *fundamentum* primum *Christiani* status: & cur hoc adeo negligunt, ut pro autonomia, qua *libertatem conscientiæ*, seu *sciendi credendive, quod lubet*, indigitant, tanquam pro aris focisque decertent? Convenit inter Politicos, quod *una unica Religio* sit *fundamentum* status politici; quod omne schisma sit animorum divisio; quod Religionum pluralitas sit discordiæ pomum, dissidiorum fomentum, bellorum, omnisque in Republica morbi, malorumque seminarium, ipsa teste experientia, Statibusque Imperii toties id attestantibus, ut alibi demonstravimus: & tamen, hoc non obstante, pro Religione avita & simplici novas geminas (& utinam! non plures sub specioso *Augustanæ* Confessionis clypeo) non modo induxerunt Imperii Protestantes, sed etiam post tot bella, & Patriæ clades, legibus Imperii fundamentalibus, firmarunt, ac roborarunt (a). Convenit insuper inter Politicos, præcipuum hoc esse arcanum Status *Germanici*, ut servetur *temperamentum regiminis*, quo juxta Imperii leges *Principatum libertas ordinum*, *libertatem Ordinum sic mitiget Principatus*, *ut nec in Principatu dominatus*, *nec in libertate nimia regnandi licentia reperiatur*: & tamen, hoc non obstante, protestantici Authores passim *Aristocraticam* regiminis formam cum *Lymnæis*; *irregulare* quodpiam systema cum *Monzambanis*; statum quemdam *solo fœdere*, eoque *inæquali*, nixum cum *Grotiis*, (b) partim *aperte*, partim *latenter* inducere conantur, relicto Imperatori nil nisi titulorum inanium splendore, accisis interim per principia *Rusdorfiana*, quantum fieri potest, Aquilæ pennis, solo jure Sacrorum (quod, tanquam Juris protestantici spolium, respuit avita Cæsarum pietas) eidem obtruso, ut sic ad usque sydera Aquilam eleveut, ipsique audiant gloriosi *Germaniæ* fautores, Jurium Imperialium vindices, cum revera nil aliud agant, quam ut per funesta dissidia Regnum cum Sacerdotio iterum collidant, & lamentabilem *Germaniæ* faciem, sub reformationis specioso titulo, denuo inducant.

R. II.

(a) Quæ hic non enimo improbandi, quod factum est in illis circumstantiis; sed animo declerandi Politicem protestanticam, dicta sunto.

(b) *Relfendso* personetus de Summe Princ. *Germ.* potestete c. 13. f. m. 188. Stetum Imperii *non esse Monarchicum*, hodie tein evidenter demonstratum est, ut nemo emplius de hec re dubitere possit. Immo ne *Aristocraticum* quidem dici posse, hoc me movet argumentum &c. & infra: Nescio itaque, an culpandus sit, qui stetum Imperii *Obligarchicum* esse dicit, in que sententie deprehendo fuisse D. *Eichelium* in Dissert. de Republ. mixta Th. 19. *Democratitum* esse, suis non caret rationibus ac argumentis. f. 191. Videtur sane dicendum, inter Principes Imperii *Germ.* esse seltem fœdus quoddam, illudque *inæquale*, quam sententiem; ex *Gratleni* principiis posuit *Monzambano*. f. 195. Rectissime igitur dixit *Monzambano*: Imperium *Germanicum*, siquidem juxta præcepte scientiæ civilis exigatur, esse *irregulare quoddam corpus*. Denique f. 196. vocat Statum imperii *mixtum*, ex Oligarchico ac Democratico. Et ne *anonymum* vocere debeat, nominet *Politicum*: *Ergo' politicum Statum eum esse videtur concludendum*. Sic ille. *Burgoldensis*, seu *Oldenburgerus* in Discur. V. *ad Instrum. Pacis* n. 8. f. m. 178. Etsi *Lutheranus* sat firmæ frontis, considerato tamen religionis schismate, utique per *Lutherum* inducto, sic describit hodiernam Imperii faciem: *Restat hodie truncus arrosus, & male cohærens, ex fatali animorum dissensu, quos religionis diversitas, & separata singulis rationes, divisa consilia, vota, spes, metusque secreti, & professi in contraria omnia, jam pridem distraxere.*

℞. II. Iidem protestantici Naturalistæ sic urgent: Summa potestas eo ipso, quod summa sit, non compatitur in eodem Regno potestatem aliam, æque summam: ergo potestas summa, ex sua natura, est exclusiva alterius independentis. A. patet. Siquidem summus non est, sed magnus, qui alium ejusdem magnitudinis debet agnoscere: *ea est enim summi conditio, ut nihil illud adæquet, nedum superet*, ut ait *Tertullianus*. Unde, eodem teste, *Imperator omnibus major est, dum solo vero Deo minor est, nihilque super Imperatorem sit, nisi solus Deus, qui fecit Imperatorem*, uti etiam sentit *Optatus Milevitanus*.

Neque potestatis summitas patrocinatur.

☞ *Contra est* D. A. Summa potestas non compatitur in eodem Regno potestatem aliam, æquæ summam *in eodem genere & ordine*. C. A. *In genere & ordine diverso*. N. A. & C. Potestas circa spiritualia est toto Cælo diversa a potestate sæculari; siquidem illa Cives ad supernaturalem felicitatem per virtutes Theologicas; ista per naturalia media, moralesque virtutes, ad naturalem beatitudinem dirigit: unde duo sunt cardines constituti, quibus totus innititur Orbis, ac humana Respublica fulcitur, regiturque, *Sacerdotium* & *Imperium*, cui utrique sua competit potestas, spiritualis & temporalis, eo temperamento, ut una alteram non impediat, sed potius adjuvet, ac cives ad bonum indefectibile perducat, quo sensu scripsit ad *Anastasium* Imperatorem *Gelasius* Papa: (a) *Duo sunt, Imperator Auguste, quibus principaliter hic Mundus regitur, authoritas sacra Pontificum, & Regalis potestas*. Divus quoque *Nazianzenus*, & cum eo *Isidorus Pelusiota*: *ex Sacerdotio*, ajunt, *& Regno rerum administratio conflata est; quamvis enim permagna utriusque differentia sit (illud enim veluti anima est, hoc veluti corpus) ad unum tamen & eundem finem tendunt, hoc est, ad animarum salutem* (b).

Cum summa solummodo sit in genere politico non sacro.

℞. III. Iidem ulterius instant. Repugnat primis Politicæ sanioris principiis, in eodem Regno duos admitti Reges: hos admittimus, si potestatem politicam ad sola profana restringimus: ergo admittimus aliquid repugnans. *Maj.* est extra controversiam. *Min.* patet, nam sic admittimus potestatem sacram ac profanam, penitus separatam & distinctam, quod in effectu nihil aliud est, quam plures in eodem Regno admitti Reges, reclamante D. *Leone*, (c) & optante, *ut, quem statum cupimus esse Religionis, eundem haberemus & Regni*.

T Quo sensu duo Reges in eodem Regno,

Confirmat Henniges in hæc verba: in corpore naturali non nisi una voluntas est, actionum & membrorum omnium imperatrix: ergo pariter in corpore civili unica est imperandi facultas, non in profana tantum, sed & sacra efficax, quantum ad publicam salutem conducit.

Etsi una sit in homine voluntas imperans,

Confirmat. 2. Principis potestas sese extendit ad ea, quæ salutem ac concordiam publicam maxime concernunt: ergo etiam se extendit ad Religionem, quæ maximam partem facit beatitudinis publicæ. C. Tenet, nam cui jus est ad finem, ei non potest non ad omnia media, fini consequendo idonea, idem juris esse. Ita ille. Sed

Et Religio etiam quietem publicam concernat,

Contra est 1. D. A. Repugnat duos admitti Reges ejusdem ordinis ac potestatis. C. Ordinis ac potestatis diversæ, sic ut utraque certos habeat limites, & neutra egredi suos, atque invadere valeat alienos. N. A. & C. *Ad Sacerdotes*, inquit *Joannes Papa*, (d) *Deus voluit, quæ Ecclesiæ disponenda sunt, pertinere, non ad sæculi potestates, quas, si fideles sunt, Ecclesiæ suæ Sacerdotibus voluit esse subjectas. Non sibi vindicet alienum jus & ministerium, quod alteri deputatum est, ne contra eum tendat abrumpi, a quo omnia constituta sunt, &* con-

ɂ Politicis principiis nequaquam repugnat, si sit in genere penitus diverso.

(a) Ut refertur in Decreto *Gratiani*. C. *Duo sunt*. 10. Dist. 96.
(b) L. 3. Epist. 230.
(c) Epist. 42. ad *Martianum*.
(d) In cit. Dist. c. si Imperator. 11.

contra illius beneficia pugnare videatur, a quo propriam consecutus est potestatem (a).

Vel nihil,

Ad Confirmat. 1. R. Retorq. argum. Juxta *Innocentium* III. summum Antistitem, duo in Cælis sunt *luminaria* magna, unum, quod diei; alterum, quod præsit nocti: ergo etiam in Mundo duo sunt luminaria magna, Pontifex, qui spiritualia; Imperator, qui sæcularia gubernet. Item juxta S. *Nazianzenum*, & *Isidorum Pelusiotam*: homo constat ex anima & corpore, partibus admodum diversis, sic tamen, ut ad unum eundemque ordinentur finem, totius hominis salutem: ergo & *Christiana* Respublica constat Sacerdotio & Regno, regimine diverso, sic tamen, ut ad unum eundemque finem tendant, hominum salutem. Quid ad ista *Hennigiani?*

Vel pro nobis probante paritate cum homine.

Contra est 2. Paritas est pro nobis: nam sicut intellectus dirigit voluntatem in internis; voluntas actiones externas: ita & potestas sacra dirigit in spiritualibus; profana in temporalibus. Unde vel N. C. & paritatem a physicis ad moralia; vel si quæ est, meliori longe congruentia nostro serviet asserto.

Et jure protectionis sini Principis politico sufficiente.

Ad *Confirm.* 2. R. C. A. D. C. Ergo etiam se extendit ad Religionem *jure protectionis ac defensionis*. C. *Jure regiminis*. N. C. Jus protectionis ac defensionis in brachio sæculari abunde sufficit ad tranquillitatem, & concordiam publicam conservandam, ut testis est experientia.

Sensus hac in controversia Orthodoxus. Habitus religionis naturalis ad Christianam est tantum dispositivus.

Quæritur X. *Quid Moralistæ Catholici sentiant circa potestatem sacram respectu juris naturæ, & qualis juxta illos habitus religionis naturalis ad Christianam?*

℟. I. *Habitus religionis naturalis ad Christianam est suo modo dispositivus.* P. *Supposito* eo, quod initio statuimus (b) contra hæresim *Pelagianam*, quod homo, *solis naturæ viribus*, non possit mereri *salutariter*. *Supposito* 2. contra hæresin *semipelagianam*, quod initium justitiæ non possit esse *ex nobis*, seu *ex naturæ viribus*, adeoque *donum fidei* non cadat sub meritum. *Supposito* 3. Quod Deus facientibus, *quod est in se*, non deneget gratiam, sic arguitur. Servantibus jura naturæ Deus deesse non potest, sed subministrat necessaria media, quibus donum *Christianæ* fidei consequantur: servantibus religionem naturalem deesse nequit *notitia prima* de Deo, ut Ente primo, provido, ac justo, bonorum præmiatore, malorum vindice, & consequenter de anima *haud mortali*, de altera vita *saltem aliqua &c.* Deesse nequit *notitia vulgaris* de Deo uno, de animæ immortalitate &c. uti supra exposuimus. Rursus: servantibus Religionem naturalem mens *semper magis magisque habilis* redditur ad servandam diutius legem naturalem, etiam totam, & *saltem successive* per omnem vitam solis naturæ viribus: ergo per religionem naturalem homo *semper magis magisque disponitur* ad talem animi statum, cui Deus deesse nequit, negando gratiam; atque adeo, hac mediante, certo deducitur ad religionem *Christianam*: ergo habitus religionis, in ordine ad *Christianam*, est *suo modo dispositivus*,* id quod erat declarandum.

℟. II.

(a) Certe jam apud ipsos *Romanos*, ut ex *Livio*, *Halicarnasseo*, & *Valerio Maximo* referunt Illustr. L. B. ab *Andlern* in Jurispr. publ. l. 1. tit. 1. n. 23. & Illustr. *Belzhover* in Arcan. Stat. l. 7. c. 7. n. 1. sub ipsis Monarchiæ initiis præcipua sacra *flamini Diali* commissa sunt; immo Rex *Numa Pompilius* creavit Pontifices, quibus omnia sacra publica & privata subjecit, quique omnes, sibi subjectos, in religionis negotio judicare, a nemine autem judicari poterant.

(b) In proleg. Instruct. 2. §. 3. de statu naturæ lapsæ.

* *Balthasar Wernerus* Protestanticus in elementis J. N. & G. c. 8. §. 32. f. m. 187. Cum homini ex naturæ lumine valde videatur probabile, animam humanam immortalem esse, & aliam post hanc vitam sperandam, in qua bonis bene, malis autem male sit futurum, inde religionis naturalis *effectus pædagogicus* emergit, quod nimirum homo, ea mediante, *duci ad Theologiam revelatam, & salutarem debeat.*

R. II. *Jus sacrorum, seu potestas sacra, nullatenus competit potestati politicæ ex natura rei, seu vi status naturalis, ut ex lege naturæ inaniter supponunt cum Puffendorfio protestantici Naturalistæ.*

Potestas, qualiscunque sacra, nullatenus competit potestati politicæ jure naturæ.

P. *Assertum* 1. Si potestas sacra (seu *Ordinis*, seu *jurisdictionis*) ullatenus competeret, vi status naturalis, potestati politicæ, tunc ideo, quia suis momentis id evincerent protestantici Naturalistæ; atqui hæc sunt merissime prætensa, nulla, erronea, frivola, uti vidimus:

Ut patet ex Protestantium quisquiliis rejectis.

P. *Assertum* 2. Potestas jurisdictionis sacræ nullatenus est *juris naturalis*: ergo *ex natura rei* competere nequit potestati politicæ. A. Patere potest 1. *Ex fine*: nam natura respicere nequit, nisi finem merissime *naturalem*: atqui potestas jurisdictionis sacræ respicit finem *supernaturalem*, nempe salutem Fidelium æternam, directionem religionis supernaturalis, & gubernandam pro animarum salute Rempublicam *Christianam*.

Et quod potestas utraque differat ex fine.

Patere potest 2. Ex *origine*: nam potestas naturalis ortum habet a Deo, *ut Authore naturæ*; potestas Ecclesiastica a *Christo*, *ut Authore gratiæ*, & *Ecclesiæ Christianæ*, specialiter institutæ, ac elevatæ. Sed de his infra.

Origine.

Patere potest 3. *Ex Objectis*: nam potestas Ecclesiastica sese extendit *ad objecta* spiritualia, nempe principia fidei, gratias, censuras &c. quæ effectus producunt extra sphæram naturæ positos: ergo a potestate, mere naturali politica, attingi nequeunt. C. *Liquet*: quia potestas sæcularis, tota quanta est, juxta lumen naturæ solummodo regulatur, dicente S. *Ambrosio* (a): *Allegatur, Imperatori licere omnia, ipsius esse universa: respondeo, noli te gravare Imperator, ut putes, te in ea, quæ Divina sunt, Imperiale aliquod jus habere; noli te extollere, sed, si vis Divinitus imperare, esto Deo subditus, sicut scriptum est, quæ Dei Deo, quæ Cæsaris Cæsari. Ad Imperatorem palatia pertinent, ad Sacerdotem Ecclesia; publicorum tibi mœnium jus commissum est, non sacrorum.*

Ratione item diversi objecti.

Patere potest 4. Regnum Dei, ad quod consequendum disponit potestas sacra, unum idemque est respectu totius Generis humani Authore *Tertulliano* (b): *Nam Christi regnum & nomen ubique porrigitur, ubique creditur ab omnibus Gentibus, supra enumeratis, colitur, ubique regnat, ubique adoratur, omnibus ubique æqualiter tribuitur, omnibus Rex, omnibus Judex, omnibus Deus, & Dominus est*: ergo una eademque potestas, sacrorum moderatrix, ubique Gentium sit oportet. C. Exinde clarescit, quod, multiplicata potestate, multiplicentur capita, adeoque tot diversæ circa viam salutis ferri possint sententiæ, quot sunt legislatores: ergo, cum potestas politica una non sit, sed multiplex, tot habens diversa subjecta, quot sunt Imperantes in Mundo, ad spiritualia gubernanda nullatenus habilis esse censetur. Hinc *Leo Magnus* (c): *Beatissimus Petrus, Princeps Apostolici Ordinis, ad arcem Romani destinatur Imperii, ut Lex veritatis, quæ in omnium Gentium revelabatur salutem, efficacius se ab ipso Capite, per totum Mundi corpus effunderet, sicque per sacram beati Petri fidem caput Orbis effecta Roma latius præsideret religione Divina, quam dominatione terrena.*

Ratione extensionis, cum sit & esse debeat eadem respectu totius Generis humani.

Patere potest 5. Si potestas circa sacra est juris naturalis, ut contendunt Protestantici, sequitur, quod etiam Imperantibus ethnicis competierit facultas disponendi, *Regia authoritate*, circa fidem, Religionem, Sacramenta, & alia negotia Ecclesiastica: atqui hoc nimis absonum, etiam Acatholicis, ni fallor: ergo potestas circa sacra nequit profluere ex jure naturali. *Maj.* videtur extra controversiam: nam eadem est potestas sæcularis apud Reges *Christianos*, & ethnicos, siquidem & his & illis æqualiter paren-

Nil memorando, quod si proflueret ex jure naturæ, competiisset etiam Principibus ethnicis.

(a) In Epist. 13. alias 33. ad *Marcellin.*
(b) L. adversus *Judæos* c. 45.
(c) Serm. 1. in Nat. Apostol.

parendum esse docet sacra Scriptura, utique in politicis, non in sacris. Unde S. *Augustinus* (a): *Si aliquid ipse Proconsul jubeat, & aliud jubeat Imperator, numquid dubitatur, illo contempto huic esse serviendum? Ergo si aliud Imperator, & aliud Deus, quid judicatis? Solve tributum, esto mihi in obsequium: recte quidem, sed non in Idolio; in Idolio prohibet, quis? major potestas. Da veniam: tu carcerem, ille gehennam minatur. Hinc jam tibi assumenda est fides tua, tanquam scutum, in quo possis omnia ignita jacula inimici extinguere.*

Adde, quod per potestatem politicam Sacris non videatur satis esse prospectum.

Confirmatur. Non videtur satis fore prospectum Reipublicæ, si penes eosdem Principes esset utraque potestas, tam sacra, quam politica: ergo utriusque conjunctio *ex jure naturali* recte deduci nequit. C. Tenet: cum supponatur, quod jus naturæ sit *ordinatio* Dei, ut Authoris naturæ, per dictamen rationis applicata, juxta ea, quæ supra jam stabilivimus. A. P. Experientia teste, plerumque, qui cura temporalium nimis impliciti sunt, spiritualia tam impense curare aut non volunt, aut non valent, proindeque longe consultius est, illis, qui Reipublicæ habenas capessunt, temporalium rerum curam assignare, ac rerum supernarum dispensationem aliis committere. Unde S. *Chrysostomus*: (b) *quamquam admirandus videtur Thronus Regius, tamen rerum solummodo terrenarum administrationem sortitus est, nec præter potestatem præterea habet quidquam Authoritatis*. Consentit Doctor Angelicus: (c) *Ministerium, ut a terrenis essent spiritualia distincta, non terrenis Regibus est commissum, sed Sacerdotibus.*

Nec denique jus sacrum competit potestati politicæ ex jure humano collegiali. Nam hoc ipsum deberet fundari in jure naturali, quod nullum est.

℞. III. *Jus sacrorum, seu potestas sacra, neque competit potestati politicæ ex jure humano, id quod e sua collegiali Ecclesia hi protestantici Moralistæ male exsculpere conantur.*

Probatur Assertum. Si potestas sacra foret penes summum Imperium *jure humano*, tunc esset vel *jure Gentium*, vel *jure Collegiali Communitatis Christianæ*, translato in unum vel plures: neutrum potest dici. *Min.* P. Utrumque jus istud in solo naturali fundatur, & ab illo trahit originem: ergo cum *jus naturale* non attingat potestatem sacram, ut dictum; multo minus alia inferiora jura, quæ in jure naturali fundantur, attingent, vel attingere poterunt.

Nullum esse jus tale humanum, in suis constitutionibus fatentur ipsimet augustissimi Cæsares.

Confirmatur ipsorummet Imperatorum testimonio atque confessione. *Justinianus* sic habet (d): *Maxima quidem in omnibus sunt dona Dei, a superna collata clementia, Sacerdotium & Imperium: illud quidem Divinis ministrans, hoc autem humanis præsidens, eo uno eodemque principio utraque procedentia humanam exornant vitam. Constantinus* M. judicium inter Episcopos in Concilio recusans, dixit (e): *Deus vos constituit Sacerdotes, & nobis a Deo dati Judices estis, & conveniens non est, ut homo judicet Deos, sed ille solum, de quo scriptum est: Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos dijudicat* (f). *Theodosius*: (g) *Illicitum est, eum, qui non sit ex ordine sanctissimorum Episcoporum, Ecclesiasticis immisceri tractatibus. Valentinianus*, (h) cum Episcopi potestatem peterent conveniendi in Concilio pro rebus fidei, ultro professus est, *sibi, qui unus e laicorum numero esset, non licere, se ejusmodi rebus interponere*. *Honorius* Augustus ad *Arcadium* (i): *cum, si quid de causa Religionis inter antistites ageretur, Episcopale esse opor-*

(a) De Verbo Domini secundum *Matthæum*. Serm. 6.]
(b) Homil. 4. & 5. de verbis *Isaiæ*.
(c) Vel quicunque est Author libelli de regimine Principum l. 1. c. 14.
(d) In Authent. *Quomodo oporteat Episcopos*, in princ.
(e) *Ruffin.* l. 1. Hist. additæ ad *Euseb.* c. 2. (f) Psalm. 81. v. 1.
(g) In Epist. ad Synod. *Ephes.* quam refert *Adrianus* Papa ap. *Michael.* Imp.
(h) Referente *Sozomeno* l. 6. Hist. c. 7.
(i) In causa *Chrysostomi* inter Epist. *Innocentii I.* apud *Suarez* l. 3. Defens. Fid. Cath. c. 7. f. m. 188.

oportuerit judicium; *ad illos enim Divinarum rerum interpretatio*, *ad nos Religionis spectat obsequium*. Et infra: *Rebus denique ipsis docetur*, *quid de his senserit Divina Majestas*. *Basilius* Imperator (a): *de vobis* (sæcularibus) *quid amplius dicam non habeo*, *quam quod nullo modo vobis licet de Ecclesiasticis causis sermonem habere*: *hæc enim investigare*, *& quærere Patriarcharum*, *Pontificum*, *& Sacerdotum est*, *qui regiminis officium sortiti sunt*; *qui sanctificandi*, *ligandi*, *atque solvendi potestatem habent*; *qui Ecclesiasticas atque cælestes adepti sunt claves*, *non nostrum*, *qui pasci debemus &c.* Plura vide apud *Suarezium*.

Confirmatur utrumque assertum, ipsis acatholicorum Authorum testimoniis. Sic *Hornius* fatetur (b): *A sacrorum regimine*, *ut actione publica*, *privatum quidem arceri*, *nondum tamen patere rationem*, *quæ illud Principi asserat*. *Hugo Grotius*, (c) qui ait, ut idem *sit Rex & Sacerdos*, *non esse ex eo genere naturalium*, *quæ aliter se habere non possunt*. *Besoldus*, etiamnum acatholicus, (d) *Böhmerus*, (e) & alii.

Ipsis Acatholicis asserto nostro suffragantibus.

R. IV. *Contra hæc frustra nonnulli replicant* 1. Non est ullum inconveniens, plura admittere capita; immo tot, quot sunt Ecclesiæ particulares: ergo probatio non subsistit. A. P. Hoc non obstante manet unum unicum Caput totius Ecclesiæ universalis, nempe *Christus*, in quo omnes particulares Ecclesiæ uniuntur: ergo &c.

R. N. A. Quia, Scriptura teste, Ecclesia militans est *unum* corpus mysticum, *unum* spirituale Regnum: ergo requiritur *una* potestas suprema in omnia Membra, ac subordinatas Ecclesias efficax, qua sine subordinatione nequit servari *unio*, ac conformitas debita, ut in suis Ecclesiis satis superque experiuntur ipsimet Protestantes. Ad P. D. Manet unicum caput *invisibile*. C. *Visibile*, uti requiritur ad corpus mysticum & unum Regnum spirituale, in suo genere perfectum. N. A. Et suppositum, quod plures Ecclesiæ supremæ, neque subordinatæ, uniri possint in *Christo*: non enim *Christo* uniri possunt, nisi per *veram* fidem: ergo per *unam*: atqui, moraliter loquendo, *in una* conservari nequeunt, uno hoc, alio alium modum Religionis, seu fidem suomet judicio ex Scriptura sibi potente eligere, ac fabricare, ut ipsimet Protestantes non modo vident, sed etiam palpant. Accedit, quod sine visibili Capite, ad cujus supremum tribunal, potestatemque regiminis summam, particulares Ecclesiæ subordinentur, habere nequeant *unitatem*, in hoc Mundo requisitam: vel cedo, num plura Regna sub Regibus diversis recte dicuntur *unum*, quod uniantur in Deo, Rege supremo etiam temporali omnium Regum? An duo exercitus ejusdem Cæsaris, in *Hungaria* & *Italia* sub ducibus supremis, invicem independentibus, recte dicuntur *unus*, quod in eodem Cæsare uniantur, & ab eo alterius rationis influxum percipiant? ergo a pari.

Unde frustra dicitur, quod plura laica Ecclesiarum particularium capita unum essent in Christo. Nam requiritur visibilis, & vera Ecclesiæ unitas.

Neque dicant Adversarii 2. Quod hæc ipsa difficultas sit nobis solvenda in Apostolis, atque Episcopis, si illis tribuatur suprema potestas. Nam R. D. Si illis tribuatur suprema *absolute*. C. Si suprema *respective*, & cum debita subordinatione ad unum Caput in Ecclesia summum. N. Hæc dependentia servatur semper, sive illud Caput supremum statuatur in uno Episcopo, sive in una Episcoporum congregatione, qua de re alibi.

Quæ apud Catholicos servatur in Episcopis, Summo Capiti subordinatis.

Neque dicant 3. Ergo & singuli Reges, etsi in suis Regnis supremi, etiam in spiritualibus possent subordinari ad concilium Regum, ubi spiritualis potestas

Servari non posset, etsi fingeretur Concilium Regium singulis Regibus eminentius.

(a) In actis 8. Synod. General. referente *Surio*.
(b) De Civit. l. 2. c. 5
(c) In speciali tractatu de Imperio summarum potestatum circa sacra c. 2. §. 3.
(d) In politicis l. 2. c. 3. §. 3. n. 14. & 19.
(e) In introduct. ad Jus publ. l. 2. c. 5. §. 2.

testas singulis foret superior, ut sic ejus authoritate servaretur Ecclesiæ unitas. Sed

R. N. illatum. Si singuli sunt supremi ante Concilium, quis Concilium congregaret? Quis in Concilio alteri opinionem suam postponeret? An singuli, renunciato supremo jure, sese sponte Concilio subjicerent, vel a *Christo* essent subjecti? At ubi ejusmodi Aristocratici Ecclesiæ regiminis vel leve vestigium in Scriptura?

Jura Ecclesiastica Principum penes Catholicos.

Neque tamen Orthodoxis Principibus nullum omnino jus Ecclesiasticum remanet, sed variis, tam universalibus, quam particularibus, eos gaudere alibi satis demonstramus, inter quæ est *advocatia Cæsaris in totam Ecclesiam*, *jus defensionis, protectionis respectu Conciliorum, jus primariarum precum*, ut nil dicamus de juribus particularibus, specialiter indultis, quæ in loco proprio expressius dilucidamus (a)

Instructio 3.

INSTRUCTIO III.

De habitu religionis Judaicæ ad Christianam, & Christianæ ad vitam civilem.

§. 1. Habitus religionis Judaicæ ad Christianam.

§. I.

De habitu religionis Judaicæ ad Christianam.

Juxta Protestantes, in ordine ad profanandam potestatem sacram, Saltem Jurisdictionis est paritas.

Quæritur I. *Quæ convenientia religionis Judaicæ ac Christianæ adstruitur in systemate protestantico in ordine ad potestatem sacram, Imperantibus laicis asserendam?*

℟. I. *Puffendorfius* cum suo synedrio statuit (b) religionem *Judaicam* fuisse *Divino jure* statui politico sic innexam, ut *potestas ordinis* fuerit quidem penes *solam* Tribum *Leviticam*, *potestas* tamen *jurisdictionis* manserit penes Reges. Inde, ait, non fuisse *statum* in *statu*, sed Tribum sacerdotalem imperio Regum fuisse obnoxiam, queis competiisset *cura & inspectio* religionis cum jure loco movendi Sacerdotes, segnes in officio increpandi, religionem promovendi &c. jurisdictione versante non quidem *circa sacra*, sed *circa personas*, sacris destinatas. Ex his *Puffendorfio* fluit unica paritas, disparitas multiplex, & hæc & illa pariter falsa, atque erronea. *Paritas* est: in religione *Judaica*, jure Divino, potestas jurisdictionis sacræ fuit penes Reges, nec formabatur status in statu: ergo a pari in religione *Christiana*. Hanc paritatem, utroque pede podagricam, monstrabimus infra.

Contra: *disparitas* utramque inter Religionem est. 1. Quod *Judaica* uni tantum Populo propria, *Christiana* omnibus totius Orbis: quasi vero Gentibus cæteris lex *Mosaica* congruere haud potuisset. 2. Quod ibi fuerint sacrificia; hic nullum, qui est error *Luthericus*. 3. Quod ibi Sacerdotium uni Tribui fuerit peculiare; hic omnibus *Christianis* sit commune, qui rursum est error protestanticus. 4. Quod cultus publicus in religione *Christiana* nulli sit loco affixus; in *Judaica* fuerit affixus uni, quod & ipsum suo modo falsum demonstratur in sacra historia (c).

Etsi ministerio Ordinis reservato solis Levitis.

℟. II. In eadem sensa abit *Henniges* cum cæteris Protestantibus, & quia in veteri Testamento Regibus, *jure Divino*, omnem potestatem *Jurisdictionis* adjudicat, solo ministerio *Levitis* reservato, eandem cum *Puffendorfio* urget paritatem, qua etiam in novo Testamento eandem summis imperantibus vindicare se venditat (d). Nam, recensitis e veteri Testamento argu-

(a) In instit. Hist. Eccles. de notitia Hierarchiæ &c. in Instit. J. P. Imp. Rom. Germ.
(b) De habitu religionis §. 9. f. m. 37. (c) *Machabæorum* 2. c. 1.
(d) De summa potestate circa sacra c. 2. n. 8. f. 47.

gumentis nugivendulis, in hæc verba concludit: *& sic in vetere Judæorum Republica imperium circa sacra semper a Regibus usque ad captivitatem Babylonicam usurpatum esse, ex his, quæ diximus, abunde liquet.* Imo *abundantissime* abundantibus in suo sensu. Addit: *post captivitatem Babylonicam, nullis Regibus, & incerto obsequio, in civilibus turbis paulatim crevisse sacri Ordinis potentiam, Sacerdotibus omne imperium, etiam in sacra, ad se trahentibus, cum nempe silerent Prophetæ, & pietas exularet: unde ejusmodi abusus præjudicio Regibus esse nequeat.* Ita sacrorum absonus hic profanator.

Quæritur II. *Quæ momenta ex Testamento veteri prætendunt Hennigiani pro vindicanda Principibus laicis potestate circa sacra?*

Momenta prætensa pro evincenda potestate circa sacra.

℞. I. *Prætendunt* I. cum *Hennige*. In lege antiqua præcipitur etiam obedientia Regibus gentilibus; sic *Jeremias* (a): *submittite corda vestra super jugum Regis Babylonis*. 2. Reges dicuntur *Filii altissimi*, (b) *Angeli Dei*, (c) *facti juxta cor Dei*, (d) *Dii*, (e) *uncti Domini*, (f) *Nutritii Ecclesiæ* (g): ergo in lege veteri tribuitur Regibus potestas summa etiam circa sacra.

Obedientia in lege veteri præcepta etiam Regentibus paganis.

R. D. A. Præcipitur obedientia in temporalibus. C. In spiritualibus. N. A. & C. Primus titulus *privative* convenit *Salomoni* ob specialem protectionem; secundus & tertius *Davidi* ob specialem justitiæ laudem, non autem omnibus Regibus *ob potestatem Regiam communem*. *Dii* est titulus communis omnibus terræ Potentibus, sed præcipue tamen Sacerdotibus ac justis, *ad quos sermo Dei factus est* (h): ergo nil peculiare probat pro Regibus. *Uncti* multo frequentius dicuntur Sacerdotes; nec *Unctio* tribuit potestatem, sed solummodo indicat. *Nutritii Ecclesiæ* dicuntur Reges, non ut nutriant per spiritualem potestatem, sed per pietatem, atque munificentiam. Unde D. C. Ergo in lege veteri tribuitur Regibus potestas *summa in suo ordine*, nempe *temporalibus*. C. *In omni ordine*, seu etiam *in spiritualibus*. N. C.

Quæ tamen temporalia tantum spectavis, non sacra.

Prætendunt II. Potestas sacra atque profana in Lege scripta fuit conjuncta, ut dictum, in *Moyse*, *Heli*, *Samuele*, *Nehemia*, ac tempore *Machabæorum* in *Mathatia*: atqui non alio jure conjuncta fuit, quam Divino: ergo &c.

Quod potestati sacra profana subin connexa fuerit in veteri Testamento;

℞. I. *Indirecte*. Potestas sacra atque profana, in Lege veteri, subin conjuncta fuit: ergo jus sacrorum potestati seculari, *qua tali*, nullatenus connexum est, & nemo, qui Sacerdotum numero adscriptus non erat, ad Sacerdotalia officia admissus est. Item: ex dispositione Divina, in Lege veteri, temporalis potestas interdum cum Sacerdotali conjuncta fuit: ergo etiam in Lege nova conjungi potest: utraque consecutio est contra mentem Protestanticam.

Probat I. Sacram fuisse nunquam a mere profanis exercitam.

℞. II. *In forma* D. *Maj.* Potestas sacra atque profana, in Lege veteri, *ordinario jure* conjuncta fuit. N. *Extraordinario*, & *ex speciali Dei* ordinatione. C. *Maj.* In Republica *Hebræa*, quam *Theodacticam* appellant, sive speciali necessitate, sive temporum, aliarumque causarum malignitate, sive extraordinario Dei consilio quædam fuisse facta, quæ in consequentiam *Christianæ* Reipublicæ trahi neutiquam possunt, nemo est, qui ignorat.

Probat 2. id non nisi extraordinarie factum.

Prætendunt III. Teste sacra Historia, (i) *Rex Asa subvertit Altaria peregrini cultus, & excelsa, & confregit statuas, lucosque succidit, & præcepit Judæ, ut quæreret Dominum Deum Patrum suorum, & faceret legem, & universa mandata*: ergo habuit, & reformando Ecclesiam ac Populi mores, etiam exercuit potestatem in sacris.

Quæ fecit Rex Asa,

Con-

(a) *Jerem.* 17. (b) 2. *Reg.* 7. (c) 1. *Reg.* 14. (d) 1. *Reg.* 13.
(e) *Psalm.* 81. (f) 1. *Reg.* 14. (g) *Isaiæ* 49.
(h) *Joan.* 10. v. 35. (i) Paralip. 2. c. 14. v. 3. & 4.

Et Ezechias,

Confirmatur. Sic Rex *Ezechias* quoque legitur dissipasse excelsa, contrivisse statuas, succidisse lucos, & *confregisse serpentem æneum*, *quem fecerat Moyses* (a): ergo habuit & ipse, atque, abusus tollendo, exercuit potestatem in sacris.

Non probant conjunctionem Imperii & Sacerdotii.

℟. I. *In genere* cum *Paulutio*, (b) quod, tempore Regum legis antiquæ, conjunctio Imperii & Sacerdotii neutiquam inveniatur; siquidem noverat Deus, futurum, ut Reges abuterentur exemplo, ac re ipsa assererent, se *ex instituto naturæ* jus habere ad spiritualia: & ideo politicum regimen, ad nauseantis Populi votum, per Regis constitutionem immutavit, ab eodem tamen, ut supra ex ore *Samuelis* attulimus, sacra tractari noluit. Unde

Sed protectionem, at zelum Sacrorum.

℟. II. *In specie* C. A. D. C. Ergo Rex *Asa* habuit potestatem in sacra, seu hæc fecit ex potestate sacra. N. C. Hæc fecit ex Regia præeminentia, cura, protectione, ac zelo Regio. C. C. Regibus (uti rectissime notat Magnificus nostri temporis Politicus, supra jam laudatus) neutiquam vetitum fuit, nec etiamnum est, illa, quæ mala, seu legibus naturalibus & positivis adversa, ac communi bono Reipublicæ humanæ opposita sunt, reprimere; quin immo præceptum noscitur, ut *ex officio* non solum peccata adversus legem Dei & naturæ puniant, sed etiam cultum ac honorem Divinum, quantum in se est, promoveant, Populum ad virtutem, honestatem, ac pietatem verbo exemploque animent, atque ad salutem, & beatitudinem æternam perducant. *In hoc enim* (ut ait (c) S. *Augustinus*) *Reges, sicut eis divinitus præcipitur, Deo serviunt, in quantum Reges sunt, si in suo Regno bona jubeant, mala prohibeant, non solum quæ pertinent ad humanam societatem, verum etiam ad Divinam Religionem*. Hinc ex iis, quæ fecit *Asa*, idolomaniam nempe, quæ gravissimum est peccatum contra naturam, eliminando; *Judæ* præcipiendo, ut quæreret Dominum &c. cum non minus ad sæcularem, quam Ecclesiasticam potestatem pertineant, jus sacrorum nequidquam inferunt Protestantes. Ex his patet responsio ad *Confirmationem*.

Etiam in removendis scandalis.

Serpentem æneum quod spectat, quantumvis ex jussu *Divino*, non sine mysterio, & sancta repræsentatione erectus fuerit, quia tamen carnali *Hebræorum* genti, irreligiosum cultum & latriam eidem exhibenti, occasio scandali, & ruinæ spiritualis erat, Regia quoque jussione confringi poterat, jubente sic lege: *confringite statuas, lucosque succidite*. *

Quod David Sacerdotes congregarit, Arcam reduxerit &c.

Prætendunt IV. De Rege *Davide* legitur, (d) quod dixerit ad omnem cœtum *Israel*: *si placet vobis, & a Domino Deo nostro egreditur sermo, quem loquor: mittam ad fratres nostros reliquos in universas Regiones Israel, & ad Sacerdotes & Levitas, qui habitant in suburbiis Urbium, ut congregentur* ad

(a) 4. Reg. 18. v. 4.
(b) Jurispr. Sacræ l. 2. Tract. 2. c. 7. n. 2.
(c) L. 3. contra *Crescon.* Grammat. c. 51.
* Inde colligitur vaniloquentia *Hennigis de summa* Imperantium potestate circa sacra c. 2. n. 7. f. 46. dum post relatam *Ezechiæ* pietatem in cultu Divino promovendo, *etiam reducta celebratione Paschatis*, ait: quod si hic Rex in nostra tempora incidisset, qua Hierarchia Pontificia, intolerabili molestia, *Christianis* Principibus incumbit, sine dubio ingens fuisset malum habiturus, si Pontificis ingratiis tantum sibi juris in negotio Religionis sumpsisset, quod ad se solum pertinere ab omnibus credi cupit. Quod si enim *Gregorius* Calendarium suum *Christiano* Orbi, summa audacia, pro imperio obtrusit, quanto magis pro Paschatis, rei sine dubio spiritualis, celebratione, sua non aliena authoritate instituenda, propugnaturus fuerit? Sed piaculum adhuc erat *Ezechiæ* ætate, Principis legitimi circa sacra potestatem summam in dubium vocare, adeoque ne quidem mussitasse Pontifices, Sacerdotes aut Levitæ leguntur, quasi eorum juribus aut privilegiis vis fieret, qui in alia causa satis animi ad resistendum Regi suo habuerunt, Sanctuarium inferius ad immolandum ingressuro; Ita ille. Sed heu! quantum est in rebus inane. *Gregorium*, ratione Calendarii reformati, contra Protestantium cavillationes satis defendimus in Coll. Hist. P. II. Q. 2.
(d) 1. Paralip. 13. v. 2.

ad nos, & reducamus Arcam Dei nostri ad nos &c. De Rege *Josia*, postquam *Helcias* Pontifex *reperit librum in Domo Domini*, (a) legimus, quod *miserit, & congregati sunt ad eum omnes senes Juda, & Jerusalem, ascenditque Rex Templum Domini, & omnes Viri Juda & Jerusalem cum eo, Sacerdotes & Prophetæ, & omnis Populus a parvo usque ad magnum, legitque cunctis audientibus verba libri fœderis, qui inventus est in Domo Domini, stetitque Rex super gradum, & fœdus percussit coram Domino* (b). Jam sic: convocare Sacerdotes, omnemque Populum ex fine spirituali, reducere Arcam Domini, legere verba libri fœderis, percutere fœdus coram Domino, indicant potestatem sacram: ergo hi Reges & habuerunt, & exercuerunt potestatem in sacris.

Josias librum legis prælegerit, fœdus cum Deo percusserit, &c.

℞. Cum eodem *Suarezio*, D. A. Ejusmodi actiones indicant potestatem & jurisdictionem, vere spiritualem, *in his, quæ pertinent ad Deum*. N. Indicant specialem pietatem, devotionem, fervorem erga legem Divinam, vel si mavis; potestatem advocatiæ, ac fidelitatis in protegenda & promovenda Ecclesia. C. A. & N. C. *Ratio distinctionis est* 1. Quia *convocare* Sacerdotes, & Populum, etiam ob finem spiritualem, non statim denotat potestatem Regis spiritualem, sed sanctum potius zelum, quo inflammatus etiam potestatem Regiam ac civilem in spirituale bonum sui Populi potest dirigere. 2. *Reducere Arcam* rursus de pietate Regia multum, nil de jurisdictione spirituali participat: siquidem, ut ex sacro Codice constat, (c) nec Arcam Rex portavit, nec attigit, sed portationem Levitis, contactum Sacerdotibus reliquit, juxta præceptum Domini (d). 3. *Nec legere verba libri*, si tamen fecit ipsemet, (e) non tam exhibitionem potestatis sacræ, quam reverentiam erga Legem, & Legislatorem, ac demissionis Regiæ testimonium perhibet. Sic & *percussio fœderis* nil ultra pietatem Regiam arguit: siquidem promissionem de servanda Lege renovare, æque ac sacram Scripturam prælegere, actiones sunt Sacerdotibus & Laicis communes, veluti ibidem indicat sacer textus: *acquievitque populus pacto* (f). Hinc recte concludit *Suarezius* noster: Ex his ergo omnibus exemplis, ac testimoniis, nulla spiritualis jurisdictio, vel specialis potestas in his, *quæ pertinent ad Deum*, in Regibus Legis veteris, fuisse ostenditur. Optime vero ostenditur, bonum ac fidelem Regem defensorem esse debere Divinæ fidei, ac veræ Religionis, diligenter curando, ut omnes errores, & superstitiones, contra veram & approbatam ab Ecclesia doctrinam, vel ingressum non habeant, vel ubi inventi fuerint, expellantur. Hanc ergo fidelitatem ad Deum prædicti Reges boni ostenderunt, & in lege nova *Constantinus*, *Carolus* M. & V. aliique Reges Catholici summa pietate observarunt, quamvis se non Ecclesiæ Parentes, aut Prælatos, vel Prælatis superiores, sed Filios, subditos, & Protectores agnoscerent.

Non probant jurisdictionem in sacris, sed specialem Regum pietatem.

Quæritur III. *Quæ alia momenta ex Testamento veteri prætendunt Puffendorfii pro vindicanda Principibus laicis potestate jurisdictionis circa sacra?*

℞. *Prætendunt* I. In Lege veteri Reges *miserunt* Principes, Sacerdotes &c. ad populum in lege Domini erudiendum. Item *constituerunt* judicia & judices sacros, uti de Rege *Josaphat* testatur sacra Scriptura (g): *Tertio Anno regni sui misit de Principibus suis, ut docerent in civitatibus Juda, & cum eis Levitas ac Sacerdotes, docebantque Populum in Juda, habentes Librum Legis Domini; & circuibant cunctas Urbes Juda, atque erudiebant Populum* &c. Ali-

Momenta prætensa pro vindicanda potestate jurisdictionis. Missio Sacerdotum & constitutio sacrorum Judicum,

(a) 4. Reg. 22. v. 8. (b) 4. Reg. 23. v. 1. 2. & 3.
(c) 2. Reg. 6. (d) *Num.* 4. v. 31.
(e) Hinc *Abulensis* exponit: *Legit:* id est, fecit legere per *Saphan* scribam, eo quod non sit alienum ab usu illius locutionis, ut ex alia c. 22. recte probat.
(f) 4. Reg. 23. v. 3.
(g) 2. *Paral.* 17. v. 7. & seqq.

bi (a) *In Jerusalem quoque constituit Josaphat Levitas, & Sacerdotes, & Principes Familiarum ex Israel, ut judicium & causam Domini judicarent habitatoribus ejus*: ergo habuerunt, & exercuerunt potestatem in sacra.

Fuit impropie talis, per designationem, etiam Regibus propriam.

℞. D. A. *Miserunt* missione, *suo modo* etiam Regibus competente; item *constituerunt* constitutione *per nominationem*, etiam potestati summæ non raro propria. C. *Miserunt*, & *constituerunt* missione, ac constitutione proprie sacra, seu per collationem potestatis sacræ, atque judiciariæ in causis sacris. N. A. & C. Quod missio ad populum docendum *suo modo* spectet ad supremam quoque potestatem politicam apud Fideles, colligitur 1. Ex eo, quia Reges prospicere tenentur, ut Juventus sanis & sanctis institutionibus educetur. 2. Ex eo, quia salaria & subsidia, quibus instructores sustententur, subministrare consueverunt. 3. Ex eo, quia renitentes & resistentes, sua authoritate, compescere obligantur. Unde, ut recte notat *Suarezius*, missi intelliguntur etiam Principes non tam ad docendum, quam ad protegendos in docendi munere Sacerdotes, rebelles in officio continendos, vel etiam, si opus foret, ad audiendum Dei Verbum cogendos. Quod Principes Familiarum, in ordine ad judicandas causas politicas, constituti sint, non modo per nominationem, sed etiam collationem potestatis judiciariæ, facile patet: quod *eodem modo* cum Sacerdotibus sint judices sacri constituti, dicere vetat locus Paralipomenon supra allatus, (b) ubi declaratur expresse, ea, *quæ pertinent ad Deum*, non ad Regis, sed Pontificis imperium esse revocanda.

Depositio Abiatharis, summi Sacerdotis, facta per Salomonem.

Pretendunt II. Rex *Salomon*, statim initio sui regiminis, ejecit *Abiathar, ut non esset Sacerdos* (c). Jam sic: Deponere, exilio multare Summum Pontificem, est habere, ac exercere potestatem sacram: ergo *Salomon* habuit, ac exercuit potestatem in sacris.

Etsi teneret, nulla foret illatio ad Legem gratiæ.

℞. 1. Etsi, teste *Suarezio*, (d) S. *Bonaventura*, *Abulensis*, & alii Authores, ob hoc argumentum concesserint, Regem fuisse Pontifice superiorem, & ut loquitur Author *de regimine Principum*, (e) *Sacerdotes in Lege veteri Regibus fuisse subjectos*, tamen illatio Protestantica ad legem gratiæ esset nulla. *Ratio disparitatis* foret, quod sicut Sacrificia illius temporis erant carnalia, ceremoniæ, phrasi D. *Pauli*, *Sanctum sæculare*, (f) ita & Pontificatus adeo spiritualis non fuerit, ut in criminibus læsæ Majestatis exemptus esset a tribunali Regio. Aliud sentire de Sacrificiis & Pontificatu novæ Legis fides docet, ut initio dictum. Sed melius

Pertinuisset ad temporalia, concernentia pacem publicam, vel ad dispositionem Numinis extraordinariam;

℞. 2. C. A. D. C. Ergo *Salomon* habuit, & exercuit potestatem *in sacris, quæ pertinent ad Deum*. N. In temporalibus, *quæ pertinent immediate ad pacem publicam*, qualis erat *causa conspirationis*, pœna exilii temporalis. *subd.* Jurisdictione *ordinaria*. N. *Extraordinaria*, & specialiter in hoc casu a Deo concessa. C. C. Fundamentum distinctionis suppeditat ratio in probatione Asserti supra allata; item sacer textus: *Ejecit Salomon Abiathar, ut non esset Sacerdos Domini*. Mox subjungitur: *ut impleretur sermo Domini, quem locutus est super Domum Heli in Silo*. Qualis haud dubie fuit sermo, quo Deus dixit (g): *Et suscitabo mihi Sacerdotem fidelem, qui juxta cor meum & animam meam faciet*, nempe Sadoc. Unde arguit *Innocentius* III. summus Pontifex, cum *Theodoreto*, *Procopio*, C. *Bellarmino*, & plurimis aliis apud *Suarezium*, quod Divino instinctu permotus *Salomon*, & potestate extraordinaria, *sibi a Deo data*, Divinum Oraculum de *Domo Heli*, per peccata *Abiatharis* forsan completum, exequi voluerit, atque debuerit. Immo

℞. 3.

(a) Ibid. c. 19. v. 8. (b) 2. Paralip. c. 19. v. 11.
(c) 3. *Reg.* 2. v. 27 (d) In Defens. l. 3. c. 26. n. 1. fol. m. 400.
(e) L. 1. c. 14. f. m. 81. (f) Ad *Hebr.* 9. v. 1.
(g) 1. *Reg.* 2. v. 35.

R. 3. Aliter D. C. Ergo *Salomon* habuit, & exercuit potestatem *directam* in sacris, positive deponendo summum Pontificem. N. C. Quasi *indirectam*, separando summum Pontificem ab usu muneris, solique Sadoc id relinquendo; (a) vel potius *naturalem*, quasi defensioni suæ contra conspirationem, & conservationi pacis publicæ consulendo. C. C. Recte *Suarezius* noster, (b) etsi non dubitent alii, *Salomonem* in eo facto injuste egisse, usurpando potestatem, quam non habebat; ego tamen ob verba Scripturæ (c) malim sic excusare: nam si *Abiathar* contra *Salomonem* conspiravit, *Adoniæ* partes fovendo, timere merito poterat, ne post *Adoniæ* mortem *Abiathar* in ministerio Pontificatus, & *Jerosolymis* manens, aliquid in suam perniciem moliretur: tales ergo circumstantiæ tunc occurrere poterant, ut posset Rex prudenter, & sine peccato, illo modo cogere Pontificem, etiamsi jurisdictionem in illum non habuerit. Ita *Suarezius*.

Quamvis non tam depositio, quam separatio a Sacerdotio fuerit.

Prætendunt III. Rex *Salomon* ædificavit illud famosissimum *Jerosolymæ* Templum, idque Regi Regum multis victimis ac sacrificiis, solemnitate octiduana, dedicavit (d): atqui *ædificare, dedicare* templa, *offerre* victimas ac sacrificia, est habere, & exercere potestatem sacram: ergo *Salomon* & habuit & exercuit potestatem sacram.

Quod Salomon ædificaverit, oblatisque sacrificiis Solymæ Templum dedicarit;

℞. Cum eodem *Suarezio* (e) D. *Maj.* Idem Rex *Salomon* Templum *Solymæum* ædificavit, dedicavit, sacrificia obtulit, hoc est, sumptus suppeditavit, sua præsentia consecrationem honestavit, Deo dicavit, victimas & sacrificia, *Sacerdotum ministerio*, obtulit, *actu devotionis ac Religionis* etiam nostris Regibus solemni. C. *Maj.* Templum *Solymæ* dedicavit, hoc est, actione sacra, atque religiosa, proprie consecravit, propriisque manibus hostiam immolavit, ac sacrificia obtulit, *actu Sacerdotali* Ordini proprio. N. *Maj.* & sic D. *Min.* N. C. Dedicationem Templi priore, non posteriore modo, *Salomoni* tribuendam esse, indicat sacer Historicus, cum eandem dedicationem, & sacrificiorum immolationem æque Populo, ac Regi attribuit: ergo vel utrique, vel neutri, Adversarii tribuere debent potestatem in sacris: atqui æque utrique haud tribuunt: ergo &c. Sic legimus (f): *Et dedicaverunt Templum Domini Rex, & Filii Israel*. Etenim vero de Populo quivis æque, ac Rex, rem vel domum suam divino consecrare cultui potest juxta illud (g): *Omnes viri, & mulieres mente devota obtulerunt donaria, ut fierent opera, quæ jusserat Dominus per manum Moysi: cuncti Filii Israel voluntaria Domino dedicaverunt*. Sic etiam legimus ibidem (h): *Igitur Rex & omnis Israel cum eo immolabant victimas coram Domino*, utique per Sacerdotes, ut habet frequens in Scriptura, & in communi etiam usu modus loquendi. Sic dicitur: *Mactavit Salomon hostias pacificas*; & iterum: *Sanctificavit Rex medium atrii &c. Fecit quippe ibi holocaustum & sacrificium*, puta per Sacerdotes: qua in re nulla Regi potestas sacra tribuitur, unde etiam nunc Reges, sicut & cæteri sæculares, solummodo per Sacerdotes offerunt.

Probatur actus devotionis, non jurisdictionis.

Prætendunt IV. Etsi in lege veteri functiones *Ordinis*, seu *Ministerii* fuerint penes Levitas & Sacerdotes, potestas tamen jurisdictionis sacræ erat penes Reges: ergo a pari in lege nova. A. sic declarat *Henniges* (i). *Infeliciter* trahunt (Catholici scriptores) in argumentum *Usæ* & *Usiæ* exempla, quorum ille, dum ruituram arcam sustinet, morte luit; hic adolendo thymiama lepra percussus est: actus enim isti *ministeriales*, *solis Sacerdotibus*, & Le-

Quod, uti in lege antiqua, ita & in nova, potestas ministerialis competat Sacerdotio, non tamen competat jurisdictionalis, Regibus propria.

(a) Cum prius cum *Abiathare* Pontificatum simultanee gessiss.t.
(b) L. c. n. 7. f. m. 402.
(c) 3. *Reg.* 2. v. 27.
(d) 2. *Paralip.* 5. v. 6. & 7.
(e) l. c. c. 25. n. 13. f. m. 397.
(f) 3. *Reg.* 8. v. 63.
(g) *Exodi* 35. v. 29. (h) 3. *Reg.* 8. v. 63.
(i) L. de summa potestate circa sacra c. 2. n. 25. f. m. 71.

& Levitis proprii, longissime distant ab imperii actibus, circa religionis negotium occupatis. Nihil imperii, nihil potestatis sapit, incensum adolere, quod nonnisi Sacerdotibus licuit, aut fœderis arcam portare humeris, quod Levitis datum. Itaque cum Pontifex cum suo Clero *Venerabile* circumfert; cum missam celebrat, recte manum de tabula Principes: verum sacrorum curam suscipere, Religionem ordinare, collapsum cultum restituere, sacerdotes in officio continere, pios ac eruditos ad ministerium promovere, avaros, superbos, hypocritas, seditiosos removere ab officio, hoc non est adolere thymiama, nec arcam tangere. Ita ille. Sed

Falso prætendunt Protestantici: Cum in eorum principiis omnes æque sint Sacerdotes ratione Baptismi, adeoque & Principibus de se competat potestas ministerialis.

℞. I. T. A. etsi falso N. C. & paritas ab Orthodoxis, ut illico clarescet: immo negatur, & etiam negari debet a Protestantibus, si quidem, *consequenter* ad sua principia *Lutherica*, loqui velint. Nam dicant *Hennigiani*, cur functiones ministeriales in novo Testamento solis sacerdotibus, & non etiam Principibus laicis propriæ? Profecto multi ex Protestantibus, ut supra vidimus, potestatem etiam *Ordinis*, & prout ipsas etiam actiones ministeriales, cultumque Divinum *immediate* concernentes, denotat, Principibus, Regibusque tribuunt, immo etiam tribuere debent *juxta sua principia*. Nam *jure Divino*, & *vi baptismatis*, in lege nova Sacerdotium etiam Episcopale, *nullo discrimine*, commune est omnibus *Christianis*: ergo etiam Regibus. Nam inter Doctores & Auditores, phrasi *Puffendorfiana & Pfaffiana*, nullum discrimen præter *deputationem* ad publice docendum, & concionandum: ergo sicuti Principes alios, ita se ipsos quoque deputare possent ad functiones ministeriales. Quod autem exercitium ejusmodi actionum despiciant, & aliis delegent, juri suo nil detrahunt, sicut nil juri suo Episcopi derogant, quod functiones Episcopales Suffraganeis relinquant. *In forma* T. A. falso, D. C. Ergo est paritas, sic ut functiones sacræ, etiam in Lege nova sint solis Sacerdotibus propriæ apud Catholicos. C. Apud Protestantes. Subd. Sint propriæ *proprietate mere accidentali*, *deputationis* nempe ad *publice docendum*, ut tamen *proprietate substantiali* sint omnibus *æque*, adeoque & Regibus communes. C. secus N. A.

Sententia orthodoxa.

Quæritur IV. *Quis de habitudine religionis Judaicæ ad Christianam sensus penes Catholicos.*

Transmissa etiam potestate sacra, Regibus in Testamento antiquo competente, nulla prorsus foret argumentatio ad Testamentum novum, quia ordinis altioris:

℞. I. Supposito, non concesso, quia certissime falso, quod protestantica hæc ἀδιάφορα tenerent, queis nugantur, Reges veteris Testamenti, *jure Regio*, eoque in antiqua Lege specialiter fundato, jus sacrorum, & jurisdictionem in ipsos quoque Pontifices exercuisse: supposito, inquam, non concesso, falsissima est illatio horum Authorum: *ergo idem nunc possunt Reges* in Ecclesia *Christi*, eo quod neque illi antiqui Reges aliam habuerint potestatem *præter Regiam*, neque nunc sit minor Regum potestas, quam tunc fuerit. Nam, *Suarezio* teste, (a) nullum a Lege veteri ad tempus gratiæ legitimum sumitur argumentum. Etsi enim potestas Regum in Lege nova nequaquam sit minor, quam fuerit in Lege veteri, in utraque nempe *mere civilis*, *specialiori* tamen *modo* collata a Deo in Testamento veteri: hoc non obstante, potestas Pontificia est longe major, quia *ordinis altioris*, adeoque nulla est paritas. Non enim *Mosaico* Pontifici fuerunt datæ *claves Regni Cælorum*; *potestas ligandi*, *atque solvendi*, neque potestas adeo independens, ac summa, cum nullibi dictum legamus Pontifici Synagogico, quod dictum legimus *Petro*: *pasce oves meas &c.*

Jus sacrorum non competiit summæ potestati politicæ jure Divino antiquo V. T: Nam quod competat, probari nequit:

℞. II. *Absolute*. *Jus Sacrorum*, *seu potestas circa sacra*, *non competiit Potestati politicæ Jure Divino antiquo, uti ex Lege scripta veteris Testamenti male arguunt protestantici Authores*:

Asser-

(a) In defens. cit. l. 3. c. 27. n. 8. f. m. 402.

Assertum probatur I. *Argumento negativo*. Si potestas circa sacra, *Jure Divino antiquo*, seu *vi Legis scriptæ*, competiisset potestati politicæ, tunc vel potestas sumpta *strictiore modo*, prout denotat cultum divinum, sacrificia, & ceremonias sacras &c. vel sumpta *latiore modo*, prout spectat leges, judicia, jurisdictionem, aliaque Jura Ecclesiastica: neutra competiit. *Min.* P. Ostendi nequit ullum fundamentum hujus juris in sacra Scriptura: ergo. A. partim clarescit ex dictis; partim ex eo, quod etsi, *via extraordinaria*, subinde potestas utraque a Deo fuerit conjuncta, veluti in *Moyse*, (a) *Gedeone*, (b) & *Samuele*, (c) qui præter regimen Populi exercuit etiam munia Sacerdotalia, erexit Altaria, obtulit Sacrificia, unxit Reges, oravit pro Populo; item in *Machabæis*, ut passim in eorum libris est legere: de *via* tamen *ordinaria* semper fuit disjuncta; immo ut ipse *Grotius*, inter Acatholicos nominatissimus potestatis Regiæ circa sacra Patronus, fateri cogitur, (d) morem conjungendi imperium cum Sacerdotio, multis in locis, serius usurpatum, in Populo Dei lege divina positiva, fuisse abrogatum. *Nam quod competat, probari nequit;*

Assertum probatur II. *Argumento positivo*. Potestas circa sacra, sive *strictius* sive *latius* sumpta, *Jure Divino*, non aliis quam Sacerdotibus, & inter hos principaliter summo Sacerdoti, ac Pontifici maximo, erat collata, tribu *Levitica* ad hoc specialiter delecta, lineaque *Aaronis* pro summa Sacerdotii dignitate peculiariter prælecta, ut testatur sacra Pagina (e): ergo potestati politicæ nequaquam competiit. C. tenet: siquidem Reges Populi *Israelitici* non erant ex tribu *Levi*, sed *Juda*. *Immo probari potest oppositum,*

A. P. Quo ad potestatem sacram *strictius sumptam*. In Lege veteri Regibus fas non erat, manum ad hæc sacra extendere, & illi, qui ausu temerario Sacerdotum ministeria occupare præsumpserant, impune nunquam ferebant: ergo illis neutiquam competiit hæc potestas. A. constat ex *Saule*, qui etsi holocaustum & pacifica *ex necessitate* (uti dicebat) obtulerit, a *Samuele* graviter fuit increpitus, intentata etiam Regni privatione (f): *stulte egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi: quod si non fecisses, jam tunc præparasset Dominus Regnum tuum super Israel in sempiternum: sed nequaquam Regnum tuum ultra consurget*. *Quo ad potestatem sacram strictius sumptam in Saule;*

Item ex Rege Ozia, qui cum incensum adolere vellet super altare Thymiamatis, statim ingressus post eum Azarias Sacerdos, & cum eo Sacerdotes Domini, octoginta Viri fortissimi, restiterunt Regi, atque dixerunt: non est tui officii, Ozia, ut adoleas incensum Domini, sed Sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad hujuscemodi ministerium: egredere de sanctuario, ne contempseris, quia hoc non reputabitur tibi in gloriam a Domino Deo. Iratusque Ozias tenens in manu thuribulum, ut adoleret incensum, minabatur Sacerdotibus, statimque orta est lepra in fronte ejus &c. (g) *In Rege Ozia;*

Idem A. P. quoad potestatem sacram *latius acceptam*: 1. Ex libro *Paralipomenon*, (h) ubi ita legimus: *Amarias autem, Sacerdos & Pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit: porro Zabadias, filius Ismael, qui est Dux in Domo Juda, super opera erit, quæ ad Regis officium pertinent*. 2. Ex Propheta *Ezechiele*, (i) per quem Deus sic ordinat: *Cum controversia fuerit, stabunt* (Sacerdotes) *in judiciis meis, & judicabunt: Leges meas & præcepta mea in omnibus solemnitatibus meis custodient, & Sabbata mea sanctificabunt*. *Quo ad potestatem latius acceptam ex variis sacræ Scripturæ testimoniis.*

(a) *Psalm.* 98. v. 6.
(b) *Judic.* 6. v. 26.
(c) 1. Reg. 3. v. 7. 8. 10. 16.
(d) In Tract. quo imperium circa sacra summæ potestati operose asserere conatur cap. 2. §. 5.
(e) Exod. 18. Num. 3. 8. *Ezech.* 44.
(f) 1. *Reg.* 13. v. 13. & seq.
(g) Quod factum late expendens S. *Chrysostomus* Homil. 4. de verbis *Isaiæ*, sic Regem affatur: *Mane intra terminos tuos, alii sunt termini Regis, alii Sacerdotis.*
(h) c. 19. v. 11.
(i) c. 44. v. 24.

3. Ex libro *Deuteronomii*, (a) ubi dicitur: *si difficile, & ambiguum apud te judicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem* &c. *surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad Sacerdotes Levitici generis, quæresque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem* &c. *Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto Judicis, morietur homo ille* &c. *Et postquam sederit* (Rex) *in solio Regni sui, describet sibi Deuteronomium legis hujus in volumine, accipiens exemplar a Sacerdotibus Leviticæ tribus, & habebit secum* &c. Quem ultimum textum Author libelli *de regimine Principum* (Doctorem Angelicum asserunt) sic illustrat (b): quia vitæ, inquit, qua in præsenti bene vivimus, finis est beatitudo cælestis, ad Regis officium pertinet, ea ratione vitam multitudinis bonam procurare, secundum quod congruit ad cælestem beatitudinem consequendam, ut scilicet ea præcipiat, quæ ad cælestem beatitudinem consequendam ducunt, & eorum contraria, secundum quod fuerit possibile, interdicat. Quæ autem sit ad veram beatitudinem via, & quæ sint impedimenta ejus, ex lege Divina cognoscitur, cujus doctrina pertinet ad Sacerdotum officium secundum illud *Malachiæ* (c): *Labia Sacerdotum custodiunt scientiam, & legem requirent de ore ejus*. Et ideo in *Deuteronomio* Dominus præcepit: *postquam sederit Rex in solio Regni sui, describet sibi* &c.

§. 2.

§. II.

Habitus religionis Christianæ ad statum civilem in systemate Protestantico.

De habitu religionis Christianæ ad vitam civilem, secundum principia Protestantium.

Quæritur V. *Quis status quæstionis?*

Status quæstionis. *An religio faciat statum in statu, vel merum Collegium.*

℞. I. In eo sita, Catholicos inter & Protestantes, est controversia, an religio *Christiana, jure Divino novi Testamenti*, efficiat *statum*, a civili penitus *distinctum*, uti loquitur *Puffendorfius?* hoc est, an Ecclesia *Christiana* a *Christo* sit elevata ad quamdam *Rempublicam*, seu *Regnum peculiare*, quod potestate *propria*, & a civili prorsus *independente*, administrandum sit? id quod Catholici affirmant; vel an Religio *Christiana* merum efficiat *in statu civili* collegium, libertate Fidelium naturali coalitum, expers tamen *potestatis propriæ*, sed *quo ad jurisdictionem externam* potestati Imperantium civili penitus subjectæ, id quod Moralistæ protestantici asseverant.

Qua habitudo Ecclesiæ magis statui politico commoda.

℞. II. Atque ex his liquido adparet, quænam sit *indoles*, seu *habitudo* religionis *Christianæ ad statum civilem*. Siquidem in sententia Catholica, quæ tenet, *jure Divino novi Testamenti*, Monarchiam Ecclesiasticam sub uno visibili capite, *Christi* Vicario, religio facit *statum in statu*, etsi in ordine diverso, *Ecclesiasticum* scilicet *in civili*: contra in systemate protestantico religio *in statu civili* nil facit nisi *collegium*, potestati Imperantium laicæ, quo *ad externa*, penitus subordinatum. Atque *de hac habitudine* protestanticæ religionis, statui Imperantium civili tantopere accommodatæ, tot faciunt clamores *Lutherici* Moralistæ, ac de illa, *veluti characteristica veræ Ecclesiæ*, supra Catholicam toties triumphant; immo cum polemicis nequeant, politicis saltem fulcris systematicam suam religionem succollare, ac tot speciosis Imperantium commodis palliatam, etiam in Aulas orthodoxas intrudere adlaborant.

Ratio prima Puffendorfiana contra sta-

Quæritur VI. *Quibus momentis religionis statum e statu civili eliminare conantur protestantici symmystæ?*

℞. Ec-

(a) c. 17. v. 12. & 17. (b) L. 1. c. 15. f. m. 84. (c) c. 2. v. 7.

℟. Ecclesia *Christiana*, logodulo *Puffendorfio*, (a) non est a *Christo* instituta *per modum status*, seu cœtus, præditi potestate aliqua externa, sibi propria, ac aliunde independente: ergo.

...sum Ecclesiæ Christianæ, seu potestatem & Jurisdictionem externam, Quia Christus in fundanda Ecclesia non se se gessit, ut solet fundator status.

A. P. I. *Fundator status* qualem se v. g. gessit *Moyses*, debet assumere *personam Principis*, sibi prospicere *de territorio*, colligere *Populum* sub suo imperio, ei jus dicere, leges ferre, pœnas irrogare, Magistratus constituere, tributa imponere, vi etiam armata contra hostes defendere &c. Nil fecit simile *Christus*, sed opposita potius, fuga declinando regios honores; suos, de præeminentia contendentes, increpando; solius Doctoris nomen assumendo; nil territorii habendo; ineptos ad faciendum statum discipulos deligendo; populos non homagiis, *non vi & imperio*, sed *doctrina* & *amore* attrahendo, *Christiano* nomine non populum, sed doctrinæ certæ possessionem denotante; jus denique dicere recusando; tributa dando; potestatis politicæ tribunali sese subjiciendo &c. *Quæ omnia a ratione fundandi status, & persona Principis abhorrent*, ut habet *Puffendorfius*. Addit: etsi *Christus* Regem se fassus sit, fassus tamen sit cum addito *veritatis*, cujus ea sit virtus, ut iis mediis, quibus imperia civilia subjectos ad obedientiam constringunt, opus non habeat; unde nec ad Regnum hoc veritatis conservandum, & propagandum, opus fuisse, ait, *statu aliquo*, sicut & propter alias veritates philosophicas statum aliquem formare opus non sit &c.

Sed nec Apostoli missi ad imperandum sed docendum.

A. P. II. Nec in Apostolis cujusdam *imperii* vel *status* vestigium deprehenditur: non enim in Orbem a *Christo* missi fuere ut *Principes*, sed ut *veritatis præcones*; non ad fundandum statum per stabiliendam aliquam veluti Imperii sedem, per unius præeminentiam, per necessarios proventus, per sui defensionem &c. *sed ad docendum* in omnem terram eos dispergendo, * *sine pera & calceis* vetando avaritiam ** atque ambitionem; jubendo, sine vi opposita, perferre omnem persecutionem &c. (b) Atque hic est succus, vel potius vappa, per impertinentem prorsus perissologiam, multis foliis illita, Authori apud suos tanto sane dedecorosa.

At hæc omnis phraseologia est impertinens, quia tantum probat, Christum & suos non fundasse statum aliquem mundanum & secularem. Ratio secunda, præter munus docendi, potestas nulla Apostolis data a Christo, sive directa, sive indirecta.

Contra est: Et ista probant, quod *Christus* non fuerit *fundator status politici & civilis*, ad felicitatem corporalem, ac temporaneam intenti. C. Quod *Christus* non fuerit fundator status *Ecclesiastici*, ad salutem animarum supernaturalem ordinati. N. Item. Et ista probant, quod non miserit Apostolos ad Regnum *temporale* fundandum. C. Ad Regnum *spirituale* Ecclesiæ. N. Pluribus has nuces cassas contundere, foret horas comburere, & *Domitiani* negotia æmulari.

Quæritur VII. *Quod alterum Puffendorfii fundamentum, e potestate Apostolis tradita male formatum?*

R. Sic habet: *Si Ecclesia Christiana* probaretur esse *status*, seu *societas hominum independens*, *summo imperio instructa*, id probaretur ex *potestate*, Apostolis a *Christo* tradita: ex hac nihil probatur.

Min. P. I. Hæc potestas, etsi *divinitus* concessa, ut *independens* ab Imperantibus summis, fuit nihilominus *mera potestas docendi*, omnis expers Imperii, utpote qua datum quidem illud *compelle*, sed Evangelicum, non *vi* sed *suasione*; qua injunctum *pascere oves*, non dirigendo, sed idoneum pabulum suggerendo, (c) & in refragantes non animadvertendo, sed pedum

 pulve-

(a) De habitu religionis a §. 12. f. 46. & seq.
* Nam de certa velut Imperii sede, mutuaque correspondentia, *nec volam*, ait, *esse in sacra Scriptura.*
** Qua philargia, seu pecuniæ studio, *velut radice malorum*, *abusuum*, *& superstitionum*, corruptam ait *Romanam* Ecclesiam.
(b) §. 28. f. 107.
(c) *Luce* 14. & *Joan.* 21. ubi addit §. 20. f. m. 74. Non compellendo intrare vi & *obtorto collo*, sed *vi*, qualis *invitationi ad convivium* quadrat, *rogando*, *hortando*, *majestatem convivatoris convivii illecebras ostendendo*, etiam vocabulo *pasce* per se *nihil imperii* involvente.

pulverem excutiendo, ultione spreti Evangelii ad diem judicii rejecta. Sed neque *praecepta* Apostolorum, Fidelibus data v. g. dicente *Paulò*, (a) *praecepta mea tenetis* &c. *hoc autem praecipio* &c. proprie non proveniunt *ab imperio*, nec indicant *potestatem legislativam*; sed fluunt *a munere docendi*, & inter *praecepta moralia* locum sortiuntur. Immo nec *indirecte* quidquam Imperii continet hæc potestas, quasi *subtractione* doctrinæ adigi possent Fideles ad subjectionis obsequia, quæ foret *cauponatio Simoniaca*; immo *frustranea*, verbo Dei jam scripto, cuivis obvio & intelligibili, juxta illud: *nunquid omnes Apostoli?* (b)

Clavibus non jurisdictionem, sed doctrinam Evangelii indicantibus.

Min. P. II. *Neque potestas clavium*, Apostolis data, quidquam *imperii* olet: hæc enim consistit *in remissione vel retentione peccatorum*, (c) Dei nomine facta: fit autem non *per modum jurisdictionis*, sed *annuntiationis*, sic ut *remissio* vel *retentio* sit mera *declaratio*, peccata *credenti* esse per *fidem in Christum* in Cælo remissa; non *credenti* esse retenta: ergo *claves* nil aliud notant, nisi doctrinam Evangelii *de remissione peccatorum per fidem in Christum*; *potestas clavium* nil nisi *praedicationem* hujus doctrinæ, quam proponendo credentibus, vel non credentibus dicuntur Apostoli *peccata seu remisisse*, *seu retinuisse*, fere sicut iidem *salvare* homines dicuntur, quibus Evangelium annuntiant *credentibus*, & vice versa (d). *Ant. Luthericum* fundat *in sola fide* justificante juxta illud: *qui credit*, *jam justificatus est*, independenter ab humano arbitrio, vel Sacerdotis absolutione; & *qui non credit*, *jam judicatus est*, nil obstante Sacerdotali absolutione. *

Ipsa petra, non Petri quamdam praeminentiam, sed Evangelium significante.

Min. P. III. Neque cætera potestas, Apostolis data, quidquam *jurisdictionis* vel *imperii* infert. Sic illud, tantopere jactitatum, *super hanc Petram*, non notat ullam *Petri* prærogativam, *petra nil praeter doctrinam evangelicam indicante*. ** Neque illud: *sit tibi sicut ethnicus*, & *publicanus*, (e) jurisdictionem tribuit, sed *modum* ostendit controversias terminandi per *compromissionem*, vel *tolerantiam*. *** Sic *Paulus* tradendo Sathanæ incestuosum, non indicavit *jurisdictionem* suam, sed *libertatem communem*, cuivis propriam, declinandi conversationem alterius sibi noxii, salva conditione, qua idem in civitate gaudet (f). Sed

Quæ omnia non nisi abusum S. Scripturæ demonstrant, praestantiae nugatorium.

Contra est D. Et hæc omnia habent quidpiam solidæ veritatis, in Evangelio fundatæ. N. Sunt Verbo Dei, pluribus locis satis claro, atque indubio, directe opposita, *obtorto veluti ejusdem collo*, violenter obtrusa, interpretatione privati spiritus *nugaciter* conficta, protrita omnium Conciliorum, Patrum, & totius Antiquitatis authoritate, hæreticorum omnium in morem, ad quidvis probandum ex quovis, *impudenter* asserta, sacrilegoque Scripturæ abusu *haeretice* pronunciata. C. Quid inanius illo *compelle*, suasivo? Illo *pasce* haud directivo? Illo *praecipio* nequaquam legislativo? Quid putidius clavibus *doctrinae*, potestate remittendi, ligandique declaratoria, fide *sola* justificativa! Quid futilius *doctrinae petra*, potestate

(a) 1. Cor. 11. v. 2.

(b) Ex quo ipso textu 1. Cor. 12. 29. quem hic allegat §. 21. f. 76. directe oppositum clarescit.

(c) Quæ *Puffendorfio* §. 23. f. 84. est *remissio*, *vel retentio actionis*, *quam offensus* (sive Deus, sive proximus, sive communitas) *habet ex peccato contra peccantem*, qua in re certum esse, ait, Apostolos non habuisse potestatem remittendi peccata *nomine proximi*, vel *communitatis*, quia nullibi illis communicatam.

(d) 1. Tim. 4. v. 16.

* Unde addit: nullibi vel *Christus*, vel Apostoli leguntur, remisisse peccata *per modum jurisdictionis*, *velut pro tribunali excussis peccatis*; *sed sola conspecta fide annuntiavit Christus*: *remissa sunt tibi peccata*, sic ut, *ubicunque fides affuerit*, & *immediate* peccatorum remissio consecuta sit.

** Addit: Confessionem *Petri*, omnium nomine factam, nec fuisse *primam*: *Joanne Baptista*, *Nathanaele*, immo & aliis *Petrum* prævenientibus, adeoque nil habuisse *speciali dignam praerogativa*.

(e) Matth. 18. 17.

*** Juxta illud 1. Cor. 6. 6. & *Matth.* 5. 40. ubi jubemur in temporalibus, judicio non contendere, sed potius alteri etiam tunicam relinquere &c.

(f) §. 2. 6. & 27.

testate excommunicationis significativa *communis libertatis*, & sic de aliis? Numquid hic est ille *sensus reprobus*, in quem dati ejusmodi pseudopolitici, qui, *veluti Divini verbi laniones*, profanis illotisque manibus, irruunt in sancta Sanctorum, soli Sacerdotio pervia? Sed hæc *Lutherica* deliria, a polemicis dudum protrita, & nos, *in quantum satis est ad scopum propositum*, infra per positiones Catholicas retundemus.

Quæritur VIII. *Quod tertium Puffendorfii nugamentum, pro Ecclesiæ potestate abolenda ac profananda, propositum?*

Ratio tertia, ex Regno vel Ecclesia Christi nil imperii eruitur, vel potestatis externæ. Quia est Regnum veritatis internum.

R. Sic ulterius paralogizat (a). Si religio *Christiana* faceret *Statum*, *peculiari imperio instructum*, tunc id vel colligeretur ex eo, quod faciat Regnum *Christi*; vel quod faciat *Ecclesiam peculiarem*: neutrum dici potest. *Non* 1. Quia *Regnum Christi* nil est, nisi *Fidelium unio* sub *Christo*, tanquam Capite corporis mystici in Cælis regnante, habeturque per fidem, gratiam, virtutes, in Evangelio descriptas, tanquam *media*, in ordine ad salutem, *tanquam finem*: atqui hæc non sapiunt ullum imperium, nec opus habent potestate externa &c.

Ecclesia cœtus liber absque jurisdictione.

Non 2. Nam Ecclesia nil est nisi *Cœtus Fidelium* * *plurium*, *cultus Divini gratia unitorum*, *cujus actiones ex intentione Christi* (uti colligimus ex sacra pagina) *sunt* 1. Audire verbum Dei. 2. Preces fundere. 3. Charitatis opera exercere. 4. Constituere Doctores. 5. Deputare arbitros ad controversias in fide componendas. 6. Delegare aliquos ad eleemosynas, aliaque negotia, summis Imperantibus non adversa: alibi addit (b): exercere censuram morum in delinquentes, præeunte *Paulo*, (c) sed iis solummodo pœnis, quæ extra usum imperii exerceri possunt, qualis esset *admonitio*, *correctio* publica, *confessio* delicti, *suspensio* a sacris, vel etiam *exclusio*, salvis tamen cæteris juribus civitatis: atqui hæc omnia *nil imperii* inferunt, nec *privati collegii*, sub statu constituti, *mensuram excedunt*.

Structura absque conventione mutua, vel subjectione!

Confirmat I. Si *Ecclesia*, qua talis, faceret statum, tunc vel ratione *structuræ internæ*; vel ratione *universalitatis*: neutrum dici potest. *Non* 1. Quia est diversissima a structura status: nam nulla intercedit *conventio hominum* inter se, ad constituendam Ecclesiam, sed singuli pro se, citra respectum ad alios, *Christi* sacramento succedunt. Neque Doctores, velut Imperantes, prærogativæ quid sortiuntur, nulla diversitate Auditores inter ac Doctores, nisi *charismatum*: neque Fideles voluntatem suam circa credenda *absolute* subjiciunt Doctoribus, nisi in quantum docent conformia Scripturæ, seu Apostolis, qui vocationem suam miraculis comprobarunt. Unde eorum munus quidem est, puro verbo Dei cœtum pascere, & lupos, hoc est, loquentes perversa coercere, non *jurisdictione*, sed *admonitione*. **

Aut quadam subordinatione.

Non 2. Quia in sacris litteris *nullum vestigium subordinationis* respectu unius Ecclesiæ ad aliam, *Paulo Corinthiam æqualem omnibus pronuntiante*. *** Nullum vestigium loci, *ex quo*; nullum personæ, *a qua* regendæ Ecclesiæ cæteræ: nullus adstruitur *modus* communicationis mutuæ; nullum vinculum, nisi charitatis: nec denique usus foret universalis regiminis, cum Doctores, in Ecclesiis singulis, *per sese* melius eligantur.

Confir-

(a) L. c. a §. 29. a fol. 112. usque ad fol. 173.

* Alibi vocat Cœtum, doctrinæ & Sacramentorum causa institutum.

(b) §. 39. f. 189.

(c) 1. Cor. 6. 11. Galat. 6. 1. & 1. ad Timoth. 5. 20.

** Quid inanius? Fideles se non subjiciunt *absolute*, sed *conditionate*, si Evangelio conformia doceant: hoc est subjiciunt se Doctoribus, ut tamen *Doctores* fiant Doctorum; *Doctores* lupos arcere debent *admonitione*, dicente Apostolo, *jam judicavi tradere hujusmodi hominem Sathanæ*. 1. Corinth. 5.

*** 2. Cor. 12. 13. *Quid est enim, quod minus habuistis præ cæteris Ecclesiis?* Ubi loquitur de signis Apostolatus sui, æque *Corinthi* a se, ac alibi per alios Apostolos manifestatis.

Neque probari potest infallibilitas Judicii.

Confirmat II. Si quæ foret necessitas vel finis, tunc foret necessitas Judicii supremi, in ordine ad finiendas fidei controversias: * hæc ratio nulla est: *Min. P.* 1. Quia ejusmodi Judex si *fallibilis* sit, non obtinetur finis; si *infallibilis*, & insuper præditus *potestate universali* cogendi omnes ad suam sententiam, utraque hæc prærogativa *tam manifeste probanda foret, ut citra absurditatem in dubium revocari non posset: atqui neque vola, neque vestigium rei hujus in sacris litteris*; nec de *universali compromisso* subjiciendæ voluntatis hujusmodi decisivæ sententiæ *unquam auditum*, authore *Puffendorfio*. Neque hic sufficere, ait, *crepare traditionem*, quia non nisi antiquam sapit ejusmodi potestatis *usurpationem*, atque *injuriam*. Addit: tale imperium abhorrere ab indole religionis *Christianæ*, eo quod non efficeret *Christianos*, sed hypocritas, & mussitantes hæreticos.

Neque necessitas ad componendas controversias. 2

Eadem Min. P. 2. *ab eodem*. Quia *nulla necessitas* Judicis cujusdam universalis: nam, exorta lite de fide, res tota devolvitur *ad interpretationem locorum S. Scripturæ*, ad quam nec opus *imperio*, nec *irrefragabili authoritate*, sed diligenti meditatione, & animo libero a præjudiciis, affectibusque pravis: quo modo *Christus* Pharisæos sæpe convicerit, *ut quod amplius reponerent, non haberent*; quo modo in primitiva Ecclesia diremptæ sint controversiæ, ubi, *Jerosolymis* convocata *tota* Ecclesia, *Petrus* surrexerit, non *ut Judex*, vel *pro imperio* litem decisurus, sed *modo demonstrativo* per suam interpretationem ita dubium elucidaverit, *ut, cum nemo amplius esset, qui in contrarium quid proferret*, non tantum Apostolorum vel Seniorum, sed fratrum omnium calculo, lis decisa, decisioque *Antiochiam*, non *pro imperio* communicata, sed *pro libitu approbanda*, dimissa sit. Ita verbosissimus hic mango per folia plus quam sexaginta, e quibus, non sine studio, hæc e surfure spelta, ex asse protestantica, seligi potuit. Sed

Quæ omnia nituntur cariosis fulcris, per confutatas hæreses dudum diruatis.

Contra est I. *in genere*. Hæc omnia, adhuc in arctiorem pugnum contracta, collimant ad duo. 1. Regnum *Christi*, per Religionem *Christianam* in his terris formatum, non esse *externum* & *visibile*; Ecclesiam vero esse quemvis cœtum, sola fide coalitum, nulla potestate externa instructum, constantem solis Doctoribus & Auditoribus, nulla differentia nisi charismatum; nulla subordinatione unius cœtus ad alium, nisi *ad Christum*, tanquam Caput & Authorem fidei. 2. Non esse Ecclesiam quamdam *universalem*, neque Caput *visibile*; nec opus esse *Judice universali*, vel *infallibili*; Scripturam esse Judicem; Ecclesias omnes *absolute* fallibiles &c. hæc fucat *Puffendorfius* 1. Paraphrasi, in parerga flaccida foliaque plus quam sexaginta, inanissime excurrente. 2. S. Paginæ textibus, nugacitate propudiosa profanatis. 3. Ratione status, imperium biceps exosi, habituque religionis ad status & Imperantium commoda, accommodando. Jam sic: Hæc adeo sunt obsoleta, dudum incinerata, *Wiclefice*, *Hussitice*, & *Luthericè* erronea, ex damnatis hæresibus phraseologia tam miserabili consuta, a Polemicis toties confusa, Catholicis tam scandalosa, ut ad Authoris infamiam sufficiat, hæc *retulisse*. Acatholicis si forsan aculeus hæreat, ii in foro polemico curandi sunt, etsi & abunde sufficiant Catechistæ *Argentoratenses*, (a) nobisque iidem ipsi, pro stabilienda veritate Catholica, paulo fusius infra hanc hominis laici, in sacra sacrilege grassantis, proterviam dedocendi sint.

Qualis hæresis est, Regnum Christi invisibile, & Ecclesia mere Collegialis.

Contra est II. *In specie*. Protestanticus error est, *Regnum Christi* mere esse *internum*, potestatis externæ non indigum. Nam juxta *Puffendorfium* hoc Regnum

---

* §. 35. f. m. 155. Ita loquitur: *Colorem aliquem habet, quod jactatur, melius & firmius unitatem fidei conservari, controversias componi, ac hæreses compesci, atque extingui posse, si in unum statum coaluerint omnes per Orbem Ecclesiæ, & ab uno Capite, sive Princeps is sit, sive Senatus e pluribus constans, regantur.*

(a) In libello: *Liecht in der Finsternus.*

gnum dicit *Fideles unitos*, tanquam membra, utique *visibilia*; dicit actiones virtutum, utique non solum *internas*: ergo est Regnum non mere *externum*, seu *intra nos* per fidem, cæteraque dona invisibilia; sed & *internum*, per fidei professionem & opera in terris *visibiliter* jam inchoatum, *lucernæ* instar super candelabrum positæ, & *civitatis* supra montem visibilis: ergo est indigum potestatis externæ ad servandam unitatem, religionem, & reliqua, pro corporis mystici regimine necessaria. Item: protestanticus error est, Ecclesiam se habere *per modum privati Collegii*, omni potestate exuti: siquidem infra probabimus, quod illi competat ex sacris litteris *ligare*, *solvere*, *regere*, *dirigere*, *præcipere*, *discolos a se abscindere* &c. quæ utique sapiunt potestatem externam.

Qualis est negata jurisdictio, & subordinatio in Ecclesia.

Contra est III. *in specie ad* 1. *Confir.* Protestanticus error est, absque conventione respectiva coire Fideles, quin constituere velint Ecclesiam, quam *Puffendorfius* ipse dicit, *cœtum esse Fidelium*, *cultus Divini gratia unitorum*; in quo & ipse pacta collegialia admittit. Item Protestanticus error est, Doctores, nulla prærogativa instructos, dicente Apostolo: *Attendite universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei* (a). Protestanticus error est, nullam esse *subordinationem Ecclesiarum*; nullum *vinculum* & *regimen* universale: cum tamen Ecclesiam esse *unicam* & *unam*, ratione Capitis & conjunctionis membrorum inter se & cum Capite, sacra pagina toties monstret, vocando Ecclesiam *corpus Christi*, *sponsam*, *unum ovile*, *Regnum*, *arcam Noeticam*, *navim*, *domum*, *exercitum ordinatum*; *Petrum* dicendo *Petram*, atque *Pastorem*: *pasce oves meas* &c. (b).

Uti & Judicis infallibilitas, ac necessitas.

Contra est IV. *Ad* 2. *Confirm.* Protestanticus error est, non esse in Ecclesia *infallibile* tribunal, dicente *Christo*, *non prævalituros Inferos*; & Ecclesiam nominante *Paulo*, *columnam & firmamentum veritatis* (c). Protestanticus error est, non opus *esse infallibili Judice*, ipsa Protestantium experientia, *hujus defectu*, divisionem sui in sectas innumeras demonstrante*. Protestanticus error est, *Petrum* nullam exercuisse jurisdictionem, convocando Concilium *Solymæ* geminum; sententiam dicendo in *Ananiam* & *Saphiram* &c. Denique protestanticus error est, potestatem externam abhorrere ab indole religionis, quæ sine ejusmodi potestate, seu *legislativa* seu *coactiva*, nec unitatem servaret, nec finem attingeret, sed autonomica fanaticorum lubidine, in protestanticam pluralitatem, ac indifferentismi protheum chaos dilaberetur.

Ratio quarta.

Quæritur IX. *Quod est quartum figmentum Puffendorfii, Hennigis, Pfaffii & aliorum Protestantium, ad profanandum jus sacrorum afferri solitum?*

Quod religio formans statum, derogaret imperio Principum summo, contra quam statuat Scriptura.

℞. *Sic urget* I. Si religio *Christiana* faceret *Statum*, potestate propria, eaque independente præditum, *imminueret* potestatem, *ac limitaret* jus summum, Imperantibus summis legitime competens: atqui non imminuit, sed firmat; non limitat, sed *consecrat*, teste Scriptura: ergo. Maj. *Puffendorfio* (d) est in confesso, *non potest enim non imminui aut limitari potestas summorum Imperantium, nec minus alterationis quid accipere officium civium, si Ecclesia status aliquis esse deberet, proprio imperio instructus*. Min. P. 1. Ex Scriptura: *Reddite Cæsari, quæ sunt Cæsaris*; *non haberes potestatem, nisi tibi datum esset desuper*; *obsecrationes fiant pro omnibus Regibus, ut tranquil-*

(a) *Act.* 20. 28. (b) Ad *Ephes.* 4. 1. *Cor.* 12. 27. *Joan.* 10. 16. Cant. 6. 8. *Matth.* 21. 43. 1. *Petri* 3. 20. 1. *Tim* 3. 1. *Petr.* 3. Cant. 6. *Joan.* 21.
(c) 1. ad Tim. 3. 15.
* Teste *Puffendorfio* §. 36. f. 163. Si quæ controversia oritur in fide, necessum est, ut qui illam movet, *aliquem prætextum*, *aut colorem e Divinis litteris adducat*; secus merito, *ut delirum*, esse rejiciendum, affirmat. Quis prætextum demonstrabit *Calvinianis*? Quo denique lis decidenda devolvetur?
(d) §. 40. f. 193.

quillam vitam agamus , &c. subjecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum , sive Regi , quasi præcellenti &c. (a) Addit *Henniges*. Sic gentium Doctor in Epistola ad *Romanos* (b) totus est in eo, ut *Christianis* omnem obedientiam erga Principes temporales, *sine ullo discrimine inter objecta spiritualia*, inculcet, sicuti statim versu 1. *Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit*, &c.

Vi cujus nil Imperii Ecclesiæ competit.

Min. P. 2. *ab Hennige*. Vi Legis novæ nil imperii, vel potestatis externæ competit Ecclesiæ, cum *Christus* expresse edixerit : *suum Regnum non esse de hoc Mundo* (c). 2. Apostolos monuerit, *Reges Gentium dominari , vos autem non sic* (d). 3. Princeps Apostolorum *in communi omnes Christianos vocarit Genus electum, regale Sacerdotium* &c. (e)

Item faceret statum in statu cum præjudicio civilis vitæ, ac tranquillitatis publicæ.

Urgent II. Cum *Puffendorfio* (f) : si religio *Christiana* faceret *statum* , non possent non in una civitate duo oriri summa imperia ; non possent non enasci his respondentes, in civibus ejusdem civitatis , obligationes oppositæ : *atqui hoc citra contradictionem , & absurditatem intelligi nequit* : nam sic religio *Christiana* aboleret politiam ; alteraret statum civitatis ; foret adversa indoli Reipublicæ ordinatæ, quæ sine absurdo nullus admiserit . Si dicas, statum utrumque, ob *diversos fines* , *atque objecta diversa* , *sibi invicem non repugnantia* , esse in ordine *penitus diverso* , haud quidquam consequitur , Ecclesiam in statu esse formandam , ubi Imperantibus summis nil remaneret, *nisi delegata executionis potestas* , hoc est, *munus carnificum*, ad nutum Ecclesiastici Judicis exercendum , *quæ omnia compagem civilis vitæ penitus convellunt* . Et hoc utrumque punctum est *Puffendorfii* pseudopoliticus *Hector*, atque *Achilles*, toties obtrusus, ut tandem discant Catholici Principes, quanti intersit pro felici regimine, hunc protestanticum colere politicismum, & repurgatis Sacerdotum assumentis, Reipublicæ incommodis, religionem puram politico statui accommodare. *En! nugatores, sub herba politica , protestanticum aspidem porrigentes*. Sed

Sed, verius , religio, etsi formans statum , nil derogat juri Imperantium summe , legitime competenti , cum jus sacrum ex nullo titulo competat potestati politicæ.

Contra est 1. Ad fundamentum 1. N. A. *Protestantice* falsum , quod nempe per Ecclesiam Catholicam , *tanquam statum* , imminuatur potestas, *Imperantibus summis legitime competens*. Nam potestas Ecclesiastica , & jus circa sacra, non est competens Imperantibus summis *ex jure summi imperii directo* , quod est ordinis mere naturalis ; neque ordinatum nisi ad finem merissime temporalem : ergo nequit sese extendere ad potestatem ordinis altioris , quæ ordinata ad finem supernaturalem . Neque est *competens* ex jure summi imperii , *saltem indirecto* , seu ratione tranquillitatis publicæ conservandæ, cui *per se* , intuitu Ecclesiasticæ potestatis , nullum creatur incommodum , ut infra videbimus . Neque est competens *ex indole* ipsius religionis *Christianæ* : nam, ipso teste *Puffendorfio*, (g) *quod summus imperans Christo nomen det , Ecclesia haud alteratur , nec extat in novo Testamento dictum , quod ipsi peculiare officium , circa Ecclesiam exercendum , injungatur , ut adeo , suscepta religione Christiana , non acceperit potestatem alterandi ministerium Ecclesiæ , idque in ordinem redigendi , aut obligationem aliquam imponendi , &c.* Cum *respectu Ecclesiæ sit merum membrum , etsi extra Ecclesiam sit , & maneat Princeps*. Neque hæc sacra potestas est *competens ex conjunctione officii , Christiano incumbentis cum summo imperio* , uti sibi contradicit *Puffendorfius* (h): nil enim, secundum ejus effatum , ratio summi imperii quidquam addit Ecclesiæ, nec officium *Christiani* summo imperio , *cum neque ad religionem opus sit civitate , nec civitati religione Christiana , hujus fine a fine illius longe discrepante* (i) Quod si dicat officium *Christiani* , *saltem*

per

(a) *Matth.* 22. 21. *Joan.* 19. 11. 1. *Tim.* 2. 1. *Petri* 2. 13. (b) c. 13. (c) Joan. 18. 36.
(d) *Luca* 22. 25. (e) 1. *Petri* 2. 9. (f) §. 35. f. 161. & §. 41. f. 195.
(g) §. 40. f. 193. & §. 42. f. 198. (h) §. 43. f. 199.
(i) §. 40. f. 101. *Ubi observandum*, inquit, *nihil essentialis perfectionis Ecclesiis accessisse; neque mutationem subiisse, postquam Imperantes Christianam religionem profiteri coeperunt.*

per accidens, ratione tranquillitatis publicæ conservandæ, quidquam addere summo imperio, effugium nullum est, cum tranquillitas publica Ecclesiæ juribus non turbetur, *si debita servetur subordinatio*, ut in Regnis Catholicis experientia sat contestatur. Denique hæc potestas neque est *competens* summo Imperanti *ex ultronea delatione ipsius Ecclesiæ*, contra quam ipso facto patentissime protestatur; neque ex jure quodam fundato in sacra Scriptura, cum, teste *Puffendorfio*, *neque dictum aliquod extet in novo Testamento directum ad summos Imperantes, quo ipsis peculiare officium, circa Ecclesiam exercendum, injungatur* (a). Unde sic arguitur: juxta *Puffendorfium, si quæ potestas, aut jus quodpiam summis Imperantibus, circa Ecclesiam & sacra Christiana, asserendum sit, id deducendum vel ex genuina indole summi imperii civilis, vel ex indole ipsius religionis Christianæ, vel ex ultronea delatione ipsius Ecclesiæ* (b): adde: *vel ex conjunctione officii Christiano cuivis incumbentis cum summo imperio*, (c) vel *denique ex ordinatione S. Scripturæ*: nihil horum potest dici, ut patet ex ipsis principiis *Puffendorfii*. Sed quia, sibi rursum antilogus, in probatione supra allata, *impertinenter* coacervavit sacræ testimonia paginæ,

Sacra Scriptura subjectionem in temporalibus, non in spiritualibus, imperante, respectu Regum;

Contra est II. *Ad P.* I. *Min. supra positam*, quod textus illi, ad probandum *Puffendorfii* scopum, *sint imperite*, quia *impertinenter*, adducti. Nam, quia sunt *universales*, & loquuntur *in genere*, Orthodoxis recte distingui possunt, sic ut Scriptura loquatur de redditione juris, *Cæsari competentis*; de subjectione & obedientia, *Regibus debita in temporalibus*. C. Sic ut loquatur de redditione juris *incompetentis*, subjectione & obedientia, Regibus præstanda in spiritualibus. N. Fundatur distinctio 1. in ipso contextu, (d) ubi mox additum legimus: *reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal; cui timorem timorem; cui honorem honorem*.

Fundatur 2. In SS. Patribus, quos infra adducemus: hic sufficiat Doctor mellifluus, qui ad Imperatorem *Conradum* sic scripsit: (e) *Legi: omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, quam tamen sententiam cupio vos, & omni modo monco custodire in exhibenda reverentia summæ & Apostolicæ Sedi, & B. Petri Vicario, sicut ipsam vultis ab universo servari imperio*.

Fundatur 3. in ratione evidenti: nam si ejusmodi textus *indiscriminatim* loquerentur, sequeretur, quod *Pauli* ætate, cum ad Imperii clavum sederent Cæsares gentiles, Fideles obligati fuissent, iisdem obtemperare, tametsi circa fidem, sacramenta, & alia sacra quidpiam imperassent, quod sane absonum, atque a D. *Petro*, cæterisque Apostolis nequaquam probatum, dum ne quidem Principi Sacerdotum Gentis *Hebrææ* obsequendum esse censuerunt juxta illud: *obedire oportet Deo magis, quam hominibus* (f).

Nec potestatem Ecclesiæ externam ullatenus inficiante, & Regnum Christi non in, sed de Mundo esse negante.

Contra est III. *Ad P.* 2. *Min.* Rursus, *obtorto quasi collo*, Scriptura trahitur ad probandum, quasi *vi Legis novæ* nil imperii ac potestatis externæ Ecclesiæ competeret. Nam 1. testimonium D. *Regnum Christi non est de hoc Mundo*, hoc est, Ecclesia *Christi* non participat de regimine Mundi. C. Nullam habet propriam potestatem, jurisdictionem sacram, ac Ecclesiasticum regimen. N. A. & C. Distinctio fundatur in SS. Patribus, *Gregorio* M. (g) *Augustino*, (h) quorum interpretationem glossematis protestanticis merito præhabemus.

Testimo-

(a) §. 40. f. 194. (b) §. 40. f. 194. (c) §. 43. f. 199.
(d) Epist. ad *Rom.* c. 13. v. 2. (e) Epist. 103.
(f) Act. Apost. 5. 28. (g) L. 1. in prima Reg.
(h) Tract. 115. in *Joannem*: *quod est Regnum ejus, nisi credentes in eum? quibus dicit: de Mundo non estis*.

quillam vitam agamus, &c. subjecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive Regi, quasi præcellenti &c. (a) Addit Henniges. Sic gentium Doctor in Epistola ad *Romanos* (b) totus est in eo, ut *Christianis* omnem obedientiam erga Principes temporales, *sine ullo discrimine inter objecta spiritualia*, inculcet, ficuti statim versu 1. *Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit*, &c.

Vi cujus nil Imperii Ecclesiæ competit.

Min. P. 2. *ab Hennige*. Vi Legis novæ nil imperii, vel potestatis externæ competit Ecclesiæ, cum *Christus* expresse edixerit: *suum Regnum non esse de hoc Mundo* (c). 2. Apostolos monuerit, *Reges Gentium dominari, vos autem non sic* (d). 3. Princeps Apostolorum *in communi omnes Christianos vocarit Genus electum, regale Sacerdotium* &c. (e)

Item faceret statum in statu cum præjudicio civilis vitæ, ac tranquillitatis publicæ.

Urgent II. Cum *Puffendorfio* (f): si religio *Christiana* faceret *statum*, non possent non in una civitate duo oriri summa imperia; non possent non enasci his respondentes, in civibus ejusdem civitatis, obligationes oppositæ: *atqui hoc citra contradictionem, & absurditatem intelligi nequit*: nam sic religio *Christiana* aboleret politiam; alteraret statum civitatis; foret adversa indoli Reipublicæ ordinatæ, quæ sine absurdo nullus admiserit. Si dicas, statum utrumque, ob *diversos fines, atque objecta diversa, sibi invicem non repugnantia*, esse in ordine *penitus diverso*, haud quidquam consequitur, Ecclesiam in statu esse formandam, ubi Imperantibus summis nil remaneret, *nisi delegata executionis potestas*, hoc est, *munus carnificum*, ad nutum Ecclesiastici Judicis exercendum, *quæ omnia compagem civilis vitæ penitus convellunt*. Et hoc utrumque punctum est *Puffendorfii* pseudo-politicus *Hector*, atque *Achilles*, toties obtrusus, ut tandem discant Catholici Principes, quanti intersit pro felici regimine, hunc protestanticum colere politicismum, & repurgatis Sacerdotum assumentis, Reipublicæ incommodis, religionem puram politico statui accommodare. *En! nugatores, sub herba politica, protestanticum aspidem porrigentes*. Sed

Sed, verius, religio, etsi formans statum, nil derogat juri Imperantium summo, legitime competenti, cum jus sacrum ex nullo titulo competat potestati politicæ.

Contra est 1. Ad fundamentum 1. N. A. *Protestantice* falsum, quod nempe per Ecclesiam Catholicam, *tanquam statum*, imminuatur potestas, *Imperantibus summis legitime competens*. Nam potestas Ecclesiastica, & jus circa sacra, non est competens Imperantibus summis *ex jure summi imperii directo*, quod est ordinis mere naturalis; neque ordinatum nisi ad finem merissime temporalem: ergo nequit sese extendere ad potestatem ordinis altioris, quæ ordinata ad finem supernaturalem. Neque est *competens* ex jure summi imperii, *saltem indirecto*, seu ratione tranquillitatis publicæ conservandæ, cui *per se*, intuitu Ecclesiasticæ potestatis, nullum creatur incommodum, ut infra videbimus. Neque est competens *ex indole* ipsius religionis *Christianæ*: nam, ipso teste *Puffendorfio*, (g) *quod summus imperans Christo nomen det, Ecclesia haud alteratur, nec extat in novo Testamento dictum, quod ipsi peculiare officium, circa Ecclesiam exercendum, injungatur, ut adeo, suscepta religione Christiana, non acceperit potestatem alterandi ministerium Ecclesiæ, idque in ordinem redigendi, aut obligationem aliquam imponendi, &c.* Cum *respectu Ecclesiæ sit merum membrum, etsi extra Ecclesiam sit, & maneat Princeps*. Neque hæc sacra potestas est *competens ex conjunctione officii, Christiano incumbentis cum summo imperio*, uti sibi contradicit *Puffendorfius* (h): nil enim, secundum ejus effatum, *ratio summi imperii* quidquam addit Ecclesiæ, nec officium *Christiani* summo imperio, *cum neque ad religionem opus sit civitate, nec civitati religione Christiana, hujus fine a fine illius longe discrepante* (i) Quod si dicat officium *Christiani*, *saltem*

per

(a) *Matth.* 22. 21. *Joan.* 19. 11. 1. *Tim.* 2. 1. *Petri* 2. 13. (b) c. 13. (c) Joan. 18. 36.
(d) *Lucæ* 22. 25. (e) 1. *Petri* 2. 9. (f) §. 35. f. 161. & §. 41. f. 195.
(g) §. 40. f. 193. & §. 42. f. 198. (h) §. 43. f. 199.
(i) §. 40. f. 191. *Ubi observandum*, inquit, *nihil essentialis perfectionis Ecclesiis accessisse; neque mutationem subiisse, postquam Imperantes Christianam religionem profiteri cœperunt.*

per accidens, ratione tranquillitatis publicæ conservandæ, quidquam addere summo imperio, effugium nullum est, cum tranquillitas publica Ecclesiæ juribus non turbetur, *si debita servetur subordinatio*, ut in Regnis Catholicis experientia sat contestatur. Denique hæc potestas neque est *competens* summo Imperanti *ex ultronea delatione ipsius Ecclesiæ*, contra quam ipso facto patentissime protestatur; neque ex jure quodam fundato in sacra Scriptura, cum, teste *Puffendorfio*, *neque dictum aliquod extet in novo Testamento directum ad summos Imperantes, quo ipsis peculiare officium, circa Ecclesiam exercendum, injungatur* (a). Unde sic arguitur: juxta *Puffendorfium*, *si quæ potestas, aut jus quodpiam summis Imperantibus, circa Ecclesiam & sacra Christiana, asserendum sit, id deducendum vel ex genuina indole summi imperii civilis, vel ex indole ipsius religionis Christianæ, vel ex ultronea delatione ipsius Ecclesiæ* (b): adde: *vel ex conjunctione officii Christiano cuivis incumbentis cum summo imperio*, (c) vel *denique ex ordinatione S. Scripturæ*: nihil horum potest dici, ut patet ex ipsis principiis *Puffendorfii*. Sed quia, sibi rursum antilogus, in probatione supra allata, *impertinenter* coacervavit sacræ testimonia paginæ,

Sacra Scriptura subjectionem in temporalibus, non in spiritualibus, imperante, respectu Regum;

Contra est II. *Ad P.* 1. *Min. supra positam*, quod textus illi, ad probandum *Puffendorfii* scopum, *sint imperite*, quia *impertinenter*, adducti. Nam, quia sunt *universales*, & loquuntur *in genere*, Orthodoxis recte distingui possunt, sic ut Scriptura loquatur de redditione juris, *Cæsari competentis*; de subjectione & obedientia, *Regibus debita in temporalibus*. C. Sic ut loquatur de redditione juris *incompetentis*, subjectione & obedientia, Regibus præstanda in spiritualibus. N. Fundatur distinctio 1. in ipso contextu, (d) ubi mox additum legimus: *reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal; cui timorem timorem; cui honorem honorem*.

Fundatur 2. In SS. Patribus, quos infra adducemus: hic sufficiat Doctor mellifluus, qui ad Imperatorem *Conradum* sic scripsit: (e) *Legi*: *omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, quam tamen sententiam cupio vos, & omni modo moneo custodire in exhibenda reverentia summæ & Apostolicæ Sedi, & B. Petri Vicario, sicut ipsam vultis ab universo servari imperio*.

Fundatur 3. in ratione evidenti: nam si ejusmodi textus *indiscriminatim* loquerentur, sequeretur, quod *Pauli* ætate, cum ad Imperii clavum sederent Cæsares gentiles, Fideles obligati fuissent, iisdem obtemperare, tametsi circa fidem, sacramenta, & alia sacra quidpiam imperassent, quod sane absonum, atque a D. *Petro*, cæterisque Apostolis nequaquam probatum, dum ne quidem Principi Sacerdotum Gentis *Hebrææ* obsequendum esse censuerunt juxta illud: *obedire oportet Deo magis, quam hominibus* (f).

Nec potestatem Ecclesiæ externam ullatenus inficiante, & Regnum Christi non in, sed de Mundo esse negante.

Contra est III. *Ad P.* 2. *Min.* Rursus, *obtorto quasi collo*, Scriptura trahitur ad probandum, quasi *vi Legis novæ* nil imperii ac potestatis externæ Ecclesiæ competeret. Nam 1. testimonium D. *Regnum Christi non est de hoc Mundo*, hoc est, Ecclesia *Christi* non participat de regimine Mundi. C. Nullam habet propriam potestatem, jurisdictionem sacram, ac Ecclesiasticum regimen. N. A. & C. Distinctio fundatur in SS. Patribus, *Gregorio* M. (g) *Augustino*, (h) quorum interpretationem glossematis protestanticis merito præhabemus.

Testimo-

(a) §. 40. f. 194. (b) §. 40. f. 194. (c) §. 43. f. 199.
(d) Epist. ad *Rom.* c. 13. v. 2. (e) Epist. 103.
(f) Act. Apost. 5. 28. (g) L. 1. in prima Reg.
(h) Tract. 115. in *Joannem*: *quod est Regnum ejus, nisi credentes in eum? quibus dicit: de Mundo non estis.*

Vos non sic, hoc est, dominatu mundano.

Testimonium 2. Pariter D. *Reges Gentium dominantur eorum*, *vos autem non sic*, hoc est, non assumatis dominatum, ad instar Principum terrenorum. C. Nullum exerceatis regimen etiam animarum, charitate ac mansuetudine temperatum. N. A. & C. Hæc interpretatio fundatur in S. *Petro*, cum scripsit (a): *pascite, qui in vobis est, Gregem Dei, providentes non coacte, sed spontanee secundum Deum; neque turpis lucri gratia, sed voluntarie; neque dominantes in Cleris, sed forma Gregis facti ex animo, & cum apparuerit Princeps Pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam*, quem in sensum ea quoque fusius declarant S. *Gregorius*, & *Bernardus*, apud *Suarezium* (b).

Sic S. Petrus Christianos vocat Regale Sacerdotium, non quod sit populus, sed quod sit in Populo.

Testimonium 3. D. S *Petrus* omnes *Christianos* vocat *Sacerdotium Regale*, sic ut *de Populo* singuli sint Sacerdotes, Regia potestate præditi. N. Sic ut Regale Sacerdotium existat *in Populo*, seu Fidelium multitudine. *sub.* Tanquam in subjecto exercente. N. Tanquam in subjecto recipiente, seu obediente Sacerdotio, & præcipue summo Pontifici, in quo Majestas sacra *principaliter* resplendet. C. A. & N. C. Distinctio est ad mentem SS. Patrum, atque Interpretum, quem in finem S. *Bernardus* ad *Conradum* Imp. ad persuadendam Sacerdotii Regnique concordiam, ita scripsit (c): *Nec dulcius, nec amabilius, sed nec arctius omnino Regnum, Sacerdotiumque conjungi, seu complantari invicem poterunt, quam ut in persona Domini ambo hæc pariter convenirent; utpote qui factus est nobis ex utraque tribu secundum carnem Summus & Sacerdos & Rex. Non solum autem, sed & commiscuit ea nihilominus & confœderavit in suo corpore, quod est populus Christianus, ipse Caput illius, ita ut hoc genus hominum, Apostolica voce, genus electum, Regale Sacerdotium appelletur. Ergo quæ Deus conjunxit, homo non separet; jungant se animis, qui juncti sunt institutis; invicem se foveant, invicem se defendant, invicem onera sua portent.*

Sed nec ex Ecclesia, tanquam statu, oritur in civitate status duplex ejusdem generis, neque perturbatio per se loquendo.

Contra est denique IV. *Ad fundamentum* 2. supra allatum. Nam negatur *suppositum Maj.* quod per Ecclesiam, *tanquam statum*, oriantur in eadem civitate duo summa imperia, *in eodem genere sibi adversa*; quod oriantur obligationes civium, *sibi invicem repugnantes*, cum tendant & ad diversa objecta, & fines. *Negatur suppositum Min.* Quod hac ratione *convellatur compages civilis vitæ*, vel turbetur tranquillitas publica, *per se loquendo*, & *servata subordinatione de jure debita*, cum oppositum non modo imperium, quod ab ævo *Caroli* M. hoc super duplici statu fundatum, & conservatum est, sed & cætera Regna Catholica sat contestentur. Si turbas, *per accidens* exortas, oggerat *Puffendorfius*, sic arguitur: juxta hunc Auctorem autonomica religionis libertas in subditis nequaquam improbanda, quia non *per se*, sed tantum *ad speciem* turbat Rempublicam, turbas excitante ingeniorum ambitione, zelo præpostero, qui reprimendus: ergo a pari, *imm*o *a fortiori*, cum autonomica libertas *per se*; status Ecclesiasticus *non nisi per accidens*, hoc est, per Principes, protestanticis principiis male tinctos, turbare soleat tranquillitatem publicam. Denique & illud animadvertendum: juxta *Puffendorfium* (d) Princeps, *qua membrum Collegii Ecclesiastici*, caret omni prærogativa & jure: *non enim adhærens dignitas ac potentia hic attenditur*, *neque plus juris obtinet*, *quam gregarius miles* (vel si mavelis carnifex) nil potest in ipsum Collegium sine nota tyrannidis, nisi quantum juris ipsi Collegium delegat circa *directionem* & *executionem* jurium collegialium, cum habilior cæteris executioni possit *civilem manum adspergere*, ut habet phrasis *Pfaffiana*: ergo, & in collegiali systemate, Principi nil remanet nisi *obsequii* gloria, jus delegatum ex arbitraria cœtus conventione, munus executoris, &; ut *Puffendorfius* nugatur,

(a) 1. *Petri* 5. v. 2. & seq. (b) L. 3. Defens. cath. c. 6. n. ult.
(c) Epist. 244. (d) §. 42. f. 197.

nugatur, carnificis: ergo & in collegiali systemate aliam personam gerit respectu Ecclesiæ, aliam respectu status civilis, *quin convellatur compages civilis vitæ: cum nemini ignotum sit unum & eundem hominem, citra confusionem, plures personas gerere posse, prout diversa munia, aut diversas obligationes sustinet*, ut ait *Puffendorfius* (a). Hæc omnia bene quadrant penes Protestantes, *neque compagem civilis vitæ convellunt*: sed penes Catholicos vel maxime convellunt. O Nugatores!

Ratio quinta ex præsensis DD. Testimoniis sic & ab Adversariis frustra ad suas partes trahuntur SS. Patres: Augustinus.

Quæritur X. *Quod quintum phantasma Protestantium, quo potestatem sacram transferre in Principes laicos adlaborant?*

℟. *Ex ipsis SS. Patrum testimoniis* id eruere attentant. Nam ita inferunt cum *Hennige*. Ipsimet SS. Patres suis testimoniis suffragantur potestati politicæ in sacra: ergo frustra negatur.

Ant. P. 1. S. *Augustinus* adstruit potestatem Principum legislativam in sacris, atque Ecclesiasticis, dum ait, (b): *Quod dicunt, qui contra suas impietates leges justas constitui nolunt, non petiisse a Regibus terræ Apostolos talia, non considerant, aliud tunc fuisse tempus, & omnia suis temporibus agi. Quis enim in Christum tunc crediderat Imperator, qui pro pietate contra impietatem leges ferendo serviret, quando adhuc illud Propheticum implebatur: Quare fremuerunt Gentes? Nondum agebatur, quod paulo post in eodem psalmo dicitur: Et nunc Reges intelligite; servite Domino, &c.*

Chrysostomus, Ambrosius.

Ant. P. 2. SS. *Chrysostomus* & *Ambrosius*, (c) potestatem coercitivam *in sacris* plene Regibus transcribunt. Prior ait: *Non est nobis data talis potestas, ut authoritate sententiæ cohibeamus homines a delictis.*

Alter inquit: *Dolere potero, potero flere, potero gemere adversus arma, milites, Gothos &c. lacbrymæ meæ arma sunt, talia munimenta sunt Sacerdotis, aliter neque debeo, neque possum resistere.*

Patres Concilii Arelatensis.

Ant. P. 3. Patres in Concilio *Arelatensi Carolo* M. Canonum & decretorum correctionem, ac confirmationem adjudicarunt (d): *Hæc Domino Imperatori præsentanda decrevimus, poscentes ejus clementiam, ut si quid hic minus sit, ejus prudentia suppleatur; si quid secus, quam se ratio habet, ejus judicio emendetur; si quid rationabiliter taxatum est, ejus adjutorio, Divina opitulante clementia, perficiatur.*

Gregorius.

Ant. P. 4. Subjectionem suam Imperatori *Mauritio* testatur D. *Gregorius*, (e) ipsum vocando *Dominum suum, seque famulum pietatis suæ*. Addit in fine: *utrobique, quæ debui exsolvi: qui & imperatori obedientiam præbui, & pro Deo, quod sensi, minime tacui.*

Leo.

Ant. P. 5. Dignitatem, titulumque Pontificis Imperatoribus expresse tribuit S. *Leo* apud *Gratianum*, (f) aliique Pontifices alibi.

Epiphanius, &c.

Ant. P. 6. Varios actus potestatis spiritualis Regibus hinc inde attribuunt SS. Patres, v. g. *veritatem docere, errores depellere, & similes*. S. *Epiphanius* inquit (g): *Reges datos esse, ut omnia ex Deo bene administrentur, & ad bonam ordinationem terræ, ubi cædes & pugnæ, ignorantiaque doctrinæ bonæ, &c.* significans, hæc omnia cadere sub Regis curam: unde *Alcuinus ad Carolum* M. (h) *ut regat & doceat pia solicitudine subjectos*: & infra *ad illum pertinere*, ait, *justa decernere, rata præcipere, sancta admonere, ut quisque lætus, cum perpetuæ salutis præcepto, domum redeat.* Paulo post subdit: *Principem Populi Christiani cuncta scire, & prædicare, quæ Deo placent, necesse esse, notissimum est: neque enim quemquam magis decet vel meliora nosse, vel plura, quam Imperatorem, cujus doctrina omnibus prodesse debet subjectis.*

℟. Mens

(a) l. c. (b) Epistola 50. ad *Bonifacium* Comitem.
(c) Textus apud *Gratian.* cap. 21. cauf. 23. Q. 8.
(d) Cap. ult. post Decreta. (e) L. 2. Epist. 61. alias 100.
(f) Dist. 10. c. 9. de Capitulis, & præceptis Imperialibus loquens.
(g) Hæresi 40. (h) In Præfat. ad libros de Trinit.

Siquidem eorum mens, prorsus opposita, patet ex dictis supra.

℞. Mens SS. Patrum supra haud obscuris e terminis est declarata, neque sibi his textibus, rite si expendantur, ullatenus contradicunt. Unde

Nam S. Augustinus non adstruit Regibus potestatem legislativam in, sed pro sacris.

Ad I. D. S. *Augustinus* adstruit potestatem legislativam *in sacris*. N. A. *Pro sacris*. C. A. & N. C. Potestatem legislativam *pro sacris* utique habent Imperatores, qua nempe Fideles contra vim Hæreticorum defendant, pravitatem hæreticam arceant, scelera publica plectant, Ecclesiam protegant, ejus statuta circa fidem & mores authoritate sua fulciant, executionem promoveant, refractarios coerceant, per bonas leges subditos a malo cohibeant, ad virtutem reducant, atque ad salutem disponant. Hanc, non aliam potestatem tribuit S. *Augustinus*, ut evidenter probat contextus: nam, enarrato *Donatistarum* furore in Catholicos, scripserat: *Cum igitur his angustiis affligeretur Ecclesia, quisquis existimat, omnia potius sustinenda* (uti volebant Donatistæ) *quam Dei auxilium, ut per Christianos Imperatores ferretur, fuisse poscendum, parum attendit, non bonam de hac negligentia reddi potuisse rationem*. Mox, dissoluta *Donatistarum* replica supra posita, subdit: *Quomodo ergo Reges serviunt in timore, nisi ea, quæ contra jussa Domini fiunt, religiosa severitate prohibendo, atque plectendo? Aliter enim servit, quia homo est; aliter, quia etiam Rex est: quia homo est, ei servit vivendo fideliter; quia etiam Rex est, servit, leges, justa præcipientes, & contraria prohibentes, convenienti vigore, sanciendo: sicut servivit Ezechias, lucos destruendo, Josias &c.* Aliam potestatem legislativam, quam *pro sacris*, nec ipsi Cæsares sibi arrogarunt? unde *Valentinianus* a *Leone* I. requisitus, ut depositionem *Hilarii*, Episcopi *Arelatensis*; factam in Synodo *Romana*, *ad tollendam quamcunque executionis remoram*, ratihaberet, inter alia sic rescripsit (a): *Ne levis saltem inter Ecclesias turba nascatur, vel in aliquo minus religionis disciplina videatur, hac perenni sanctione decernimus, ne quid tam Episcopis Gallicanis, quam aliarum Provinciarum, contra consuetudinem veterem liceat, sine Venerabilis Papæ Urbis æternæ authoritate tentare; sed illis omnibusque pro lege sit, quidquid sanxit, vel sanxerit Apostolicæ Sedis Authoritas*. Idem sensere & alii Imperatores, teste *Hilario* Papa (b): *Christianorum quoque Principum lege decretum est, ut quidquid Ecclesiis, earumque Rectoribus, pro quiete omnium Domini Sacerdotum, atque ipsius observantia disciplinæ, in auferendis confusionibus, Apostolicæ Sedis Antistites suo pronunciassent examine, veneranter accipi, tenaciterque servari suis plebibus, charitas vestra cognosceret, nec unquam possent convelli, quæ & Sacerdotali Ecclesiastica præceptione fulcirentur & Regia*.

Nec SS. Chrysostomus & Ambrosius potestatem coercitivam, nisi temporalem.

R. *Ad* 2. D. A. SS. *Chrysostomus & Ambrosius* potestatem sacram coercitivam, hoc est, *gladio temporali armatam*, plene Regibus transcribunt. C. Potestatem sacram coercitivam, *gladio spirituali armatam*, hoc est, potestatem arguendi, increpandi, privandi bonis ac juribus spiritualibus, ejiciendi extra Ecclesiam, &c. plene Regibus transcribunt. N. A. & C. Distinctioni fundamentum præbent ea, quæ in probatione attulimus, aliaque dicta factaque utriusque S. Patris. Sic S. *Chrysostomus* suam mentem satis declarat, dum ait (c): *Sacerdotis tantum est arguere, liberamque præstare admonitionem, non movere arma, non clypeos usurpare, non vibrare lanceam, nec arcum tendere, nec jacula mittere*: immo dum alibi, (d) Reges non Episcopis solum, sed etiam Diaconis subjicit, ita loquens ad suum Diaconum: *si Dux quispiam, si Consul, si is, qui diademate ornatur, indigne accedit, cohibe & coerce, majorem tu illo potestatem habes*. S. *Ambrosius*, præterquam quod acri reprehensione contra *Theodosium* usus sit, ipsum

(a) Apud *Petr.* de *Marca* l. 1. c. 8. n. 1.
(b) In Epist. 11. ad Episcopos *Galliæ*.
(c) Homil. 4. de verbis *Isaiæ*. (d) Homil. 83. In *Matthæum*.

ipsum a cœtu fidelium excludendo, insuper loco, in objectione allato, notanter subjungit: *Quid honorificentius, quam ut Imperator filius Ecclesiæ esse dicatur? Quod cum dicitur, sine peccato dicitur, cujus gratia dicitur: Imperator enim bonus intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam est.*

Patres Concilii Arelatensis Decretorum emendationem, confirmationem non proprie talem; sed protectivam, executoriam;

℞. *Ad* 3. D. A. Patres in Concilio *Arelatensi Carolo M.* adjudicarunt Decretorum emendationem in iis, quæ pertinebant ad fidem. N. A. In illis, quæ Laicos simul & Clericos concernebant. *Subd.* Sic ut Cæsari deferrent potestatem in sacris. N. Pro sacris. C. A. & N. C. Quæ Laicos simul & Clericos concernebant, fuere plura, (a) prudenter Cæsari præsentata, ut ejus authoritate simultanea facilius executioni mandari possent. Item: adjudicarunt Carolo Decretorum *confirmationem* proprie talem. N. Improprie talem, hoc est, Decretorum protectionem, & adjutorium, ad faciliorem executionem necessarium. C. A. & N. C. Patres tantummodo rogarunt, ut decreta *adjutorio Cæsaris perficerentur*, hoc est, *executioni mandarentur*, uti notat *Suarezius*: in Concilii prologo nil aliud de Cæsare senserunt, quam *quod Ecclesiæ Dei statum vigili instantia roborare, seu adjuvare disponat; quod omnes Dei Sacerdotes obsecret, & obtestetur, ut Ecclesias, quas regendas susceperunt, pia prædicatione instruant*: atqui *adjuvare, exhortari*, non indicant *jurisdictionem* Cæsaris, sed *pietatem*, sicut & cætera verba nil nisi Patrum *urbanitatem, modestiam, & humilitatem* denotant, ut adeo non nisi inaniter Adversarii ex iis subjectionem propriam, seu jurisdictionem colligere præsumant.

S. Gregorius subjectionem quo ad personam privatam, non dignitatem publicam, & Pontificalem.

℞. *Ad* 4. D. A. S. *Gregorius* suam testatur *Mauritio* subjectionem *qua Pontifex*, Pontificalem authoritatem Cæsari subjiciendo. N. *Qua privatus* Pontificalem celsitudinem dissimulando. C. A. & N. C. Distinctionem suadent I. Initialia ejusdem Epistolæ verba: *Ego autem indignus pietatis vestræ famulus, in hac suggestione, neque ut Episcopus, neque ut servus jure Reipublicæ, sed jure privato loquor. Suadent* 2. alia scripta & dicta ejusdem S. *Gregorii*, quando loquitur *ut summus Pontifex*, ubi potestatem Ecclesiasticam, eamque summam, nequaquam dissimulat, sed exerit evidenter: sic testatur, *prima membra in corpore Domini esse Sacerdotes* (b). Alibi ad eundem *Mauritium* scribit, *Sacerdotes esse Deos quosdam inter homines, & propterea ab omnibus etiam Regibus honorandos* (c). Alibi de eodem asserit, (d) *quod in tantum extenderit sua temeritatem vesaniæ, ut Caput Ecclesiarum, Romanam Ecclesiam, sibi vendicet, & in Dominam Gentium terrenæ jus potestatis usurpet.*

Et titulus Pontificis non nisi analogice Cæsari tributus a S. Leone.

℞. *Ad* 5. D. S. *Leo* vocavit Imperatorem *vere* Pontificem. N. *Analogice*, forsan ob specialia merita, defensionemque Ecclesiæ extraordinariam, sicuti *Constantinum* M. *Apostolum fidei* dictum legimus (e). T. A. & N. C. Dico, *transeat*: quia longe certius textus ille habetur suppositius, cum Glossa (f) expresse notet, illam *Leonis* epistolam ad Imperatorem *Lotharium* haud inveniri; aut ad minimum est mendosus, &, eadem glossa notante, ita legendus, ut post Ly *Pontificum* ponatur particula *Et*, reddaturque hic sensus: *de præceptis Imperialibus vestris, vestrorumque Pontificum* (quorum nempe consilio & opera emanarunt) *& Prædecessorum, irrefragabiliter custodiendis, &c.*

Denique à SS. Patribus varii actus tributi sunt Imperatoribus, qui tamen pietatis potius, quam jurisdictionis spiritualis proprie sunt.

℞. *Ad* 6. D. A. Patres varios actus potestatis spiritualis, & quidem *proprie talis*, Imperatoribus, atque Regibus tribuunt. N. Actus potesta- tis

(a) C. 4. 5. 12. 13. 15. 22. & 23. ut notat *Suarez*.
(b) L. 14. Moral. c. 14.
(c) L. 4. Epist. 31. apud *Bellarm*. Pont. l. 1. c. 7.
(d) In Psalm. 5. penult.
(e) Apud *Pelzhov*. in Arcan. Stat. tract. de Relig. c. 7. n. 4.
(f) In cit. cap. 9. Dist. 10.

tis spiritualis *improprie talis*, jurisdictione etiam Regia exercendos. C. A. & N. C. Ejusmodi actus sunt, ut jam sæpius diximus, *curare*, ut ignorantia ab Ecclesia *Christi* tollatur, sana doctrina prædicetur, perversa eliminetur, quos actus, *per modum exhortationis, honoris, ac laudis*, sæpe Patres Imperatoribus tribuunt, sicut in Concilio *Turonensi* legimus, ubi Patres post laudatam *Caroli* M. pietatem, & sapientiam subjungunt: *His igitur intentus, pios ac religiosos Dei Sacerdotes, Ecclesiæ gubernacula, in Regno sibi Divina largitate collato, tenentes, saluberrimis exhortationibus admonuit, ut operam darent, & actibus eminerent, quibus & se bene operando, & sibi commissos verbis & exemplis instruendo regerent.*

Ratio quinta ex abusibus Cæsarum.

Quæritur XI. *Quod sextum fulcrum, profanandæ potestati sacræ substructum?*

℞. Petitur ab exemplis Cæsarum. Nam ita arguunt: *Exempla, & acta innumera* diversorum Imperatorum, Regum & Principum suppetunt apud *Hennigem*, (a) quæ potestati politicæ *jus sacrorum* manifeste evincunt: ergo frustra nitimur contra torrentem.

Neque actus Cæsarum efficaciter opponi possunt. Quibus Pontifices, Episcopos instituerunt, destituerunt.

Ant. patet I. Ex tot actibus, quibus potestas Cæsarum summa liberam, circa Ecclesiasticos & Ecclesiastica, exercuit jurisdictionem; *in specie, constituendo, instituendo*, & *destituendo* summos Pontifices, aliosque Ecclesiarum Prælatos.

Neque testimonia, quibus sese Pontificibus dixere superiores.

2. Ex testimoniis, quibus Pontificibus superiores sunt habiti. Sic *Tertullianus* dixit, quod *Christiani coluerint Imperatorem, ut hominem a Deo secundum, majorem omnibus, solo Deo minorem* (b). *Optatus* dixit: *Supra Imperatorem non est, nisi solus Deus, qui fecit Imperatorem* (c). *S. Ignatius* M. (d). *Honorare oportet & Regem, neque enim Rege quisquam præstantior, aut quisquam similis ei in rebus creatis*, &c.

Neque ordinationes, quibus disposuere de sacris.

3. Ex ordinationibus & legibus, quas etiam quo ad materias proprie spirituales promulgarunt, uti constat *in Justiniano*, qui non tantum de fide & Religione Catholica, de Ministris Ecclesiæ, & eorum jurisdictione, ordinatione, vita, & moribus multas edidit constitutiones, ut patet *ex Codice de summa Trinitate, de SS. Eccles. de Episc. & Cler.* nec non *ex Novell.* 137. sed etiam ibidem c. 6. *in princ.* signanter præcepit, ut & precatio, quæ fit in sacro Baptismate, & mystica verba consecrationis Eucharisticæ, elata voce, non autem demissa, ut solemne erat, proferantur.

Nam exempla malorum nil probant: bonorum non suppetunt.

℞. N. A. Vel enim suppetunt ejusmodi exempla ab Imperatoribus infidelibus, vel fidelibus? Si ab infidelibus, nil probatur contra Ecclesiam cum Apostolo exclamantem (e): *quid mihi de his, qui foris sunt?* Siquidem arcano Dei consilio factum est, ut Ecclesia, ne alterius esse opus videretur, quam dexteræ Excelsi, inter decumanas persecutiones ethnicorum Cæsarum ad id fastigium, quo hodie resplendet, assurrexerit. Si sermo est de fidelibus, ulterius quæritur, vel boni fuere, vel mali? Profecto, qui meliori vita inclaruere, attestante Historia, nunquam præsumpserunt profanam falcem immittere in messem sacram, uti ex dictis alibi evidenter constat. Si improbitatis stigmate notati, Orbique merito suspecti, jus sibi in sacra arrogasse leguntur, tam parum exinde pro potestate politica concluditur, quam parum ex violentia & trucu-

(a) Libro sæpius allegato per totum, queis nugis persuasus *Pfaffius*, *Theosophus Tubingensis* L. de Orig. Juris Eccles. Art. 3. f. m. 176. in notis scribere non erubuit: *Si quis vellet jura sacrorum, ab Imperatoribus Romanis & Græcis, a Regibus & Principibus, passim ante reformationis tempora exercita, uno in volumine enarrare, in prolixissimum is scriptionis campum dilaberetur.*
(b) L. ad *Scapulam* c. 2. apud Suarez l. c. c. 28. n. 2.
(c) L. 3. controv. *Parm.*
(d) Epist. ad *Smirnenses*.
(e) 1. *Corinth.* 5. v. 12.

culentia, ab Imperatoribus gentilibus, tanto annorum spatio in *Christianos* exercita, jus aliquod statuendi circa Religionem Imperatoribus infertur. *

Nec Pontificum institutio, vel destitutio jure Regio, eoque legitimo, unquam facta.

Ad 1. Circa electiones Pontificum, & Episcoporum, jam alibi respondimus, fusiore usi censura contra *Linckium*, inter Protestantes sat nominatum, ubi etiam *Hennigis* instantias repressimus: hic satis sit animadvertisse 1. Quod primis quinque sæculis Pontificum electio non opus habuerit Cæsarum assensu, vel confirmatione. 2. Quod *a Justiniani* tempore jus illud usurpare cœperint Cæsares. 3. Quod ex hoc ipso satis constet, hanc potestatem Cæsares non habuisse *jure Divino*: secus enim priores electiones, consensu Imperatorio carentes, invalidæ fuissent: nec *jure Regio*, quod tanto tempore neutiquam dissimulassent, ut nihil repetam de potestate Regia mere terrestri, Pontificis vero cælesti. 4. Quod hæc potestas a *Justiniano* ad usque *Constantinum* IV. per Cæsares sit usurpata, ut deploravit S. *Gregorius* (a). 5. Quod aliqui Imperatores hac potestate usi sint ex delegatione Pontificum, Cleri, &c. *propter temporum acerbitatem*. 6. Quod ex his omnibus pro jure Cæsarum nihil *legitime* inferri possit, nam violentia jus parere nequit; privilegium revocabile sit, & sicuti ob Ecclesiæ necessitatem concessum, ita ob Ecclesiæ utilitatem denuo sit abrogatum. Sed hæc distinctius alibi legenda.

Nec illa testimonia potestatem spiritualem, sed tantummodo temporalem summam;

Ad 2. D. Et illa testimonia probant potestatem Cæsarum, Regumque summam *in ordine regiminis temporalis*. C. Etiam in *ordine regiminis spiritualis*. N. A. & C. Distinctio patet ex dictis.

Nec constitutiones jurisdictionem sacram, sed defensivam solummodo evincunt.

Ad 3. Pariter D. A. Et ejusmodi constitutiones circa sacra juri civili insertæ sunt ab Imperatoribus, *exercendæ jurisdictionis Ecclesiasticæ causa*. N. A. *Fidei Catholicæ, & disciplinæ Ecclesiasticæ*, jam ante a Pontificibus, & Conciliis traditæ, *tuendæ gratia*. C. A. & N. C. Sic *Carolus* M. summorum Pontificum decreta, a *Dionysio* exiguo collecta, atque a Concilio *Turonensi*, ut constat ex Canone 20. recepta, transferri curavit in sua capitularia, adjecto in perpetuum hoc edicto: *constitutiones contra Canones & decreta Præsulum Romanorum, vel bonos mores, nullius sint momenti* (b). Sic *Justinianum* quoque sensisse, aperte docet Novell. 5. in epilogo, Novell. 6. in prologo, ut supra jam diximus (c). Quod spectat Novellæ 137. cap. 6. etsi de *Marca* putet, hunc Cæsarem potestatis suæ limites transgressum, (d) nihilominus in præfatione ipsius hujus Novellæ ingenue fatetur, sibi potestatem solummodo circa leges civiles a Deo indultam, circa sacros Canones & leges Divinas nil nisi custodiam fuisse concessam, & si quæ leges ab hoc vel ab alio Cæsare circa Religionem emanaverint, id factum non esse, nisi ex prævia Conciliorum definitione, veluti constat ex ipso Codice *Justinianeo*, (e) cujus legem octavam vel ideo a Protestantibus suppositiitiam argui notat D. ab *Andlern*, (f) ne agnoscere debeant Summum Pontificem, controversiarum fidei arbitrum, tanquam Principem, Pastorem, & Caput Ecclesiæ.

* Nunquid hic adhiberi posset, meliori jure, illud *Puffendorfii* de habitu Relig. §. 35. f. m. 159. *Neque heic sufficit diuturnam usurpationem crepare: nam ista etiam diuturnam injuriam notare potest: neque firmum aliquod juris fundamentum suppeditat: cum fieri possit, ut modica ab initio authoritas, successu temporis, intolerabilem in dominatum degeneravit.*

(a) In Psalm. 5. Pœnit. & notavit C. *Baronius* A. 590. n. 5.

(b) *Petrus de Marca* L. 1. c. 9. n. 4.

(c) Item c. 1. Nov. 123. c. 1. & 36.

(d) Nam ait l. 2. c. 6. n. 6. *Vereor, ne Justinianum damnare cogamur, quod de sacra lyturgiæ ritibus constitutionem ediderit. Præterquam enim, quod de ritu Sacrificiorum decernere tentat, quæ pars disciplinæ soli Sacerdotibus competit, antiquos Ecclesiæ mores sollicitat, qui, ut reverentia Mysteriis conciliaretur, preces mysticas demissa voce proferri induxerunt.*

(e) Tit. 1. de Summa Trinit. l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

(f) Jurispr. publ. l. 1. Tit. 1. p. 1.

Ratio sumpta ex jure convocandi Concilia Regibus proprio

Quæritur XII. *Quinam est ultimus fucus, profanando juri sacro ab hisce scriptoribus accommodatus?*

Ob curam Religionis

℞. Illum petunt *ex jure convocandi Concilia*, quod esse summorum Imperantium, indubie proclamant. Sic habent. Saltem convocatio Conciliorum generalium est solius Imperatoris: ergo eidem competit jus in sacra. A. P. I. Quia Imperatori incumbit cura Religionis, juxta illud Regis *Davidis* (a): *ego constitutus sum Rex super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus.*

Tanquam quid adiaphorum.

2. Quia, ut ait *Henniges*, (b) convocare Concilia est quid adiaphorum, hoc est, de cujus jure, nec Divina nec humana authoritate, quidpiam est definitum: ergo pertinet ad potestatem summam.

Ratione paritatis cum Testamento vetere.

3. Quia Reges in antiquo Testamento convocarunt Sacerdotes ad Concilia, uti supra pluribus declaratum (c): ergo idem licet Imperatoribus *Christianis*.

Ob defectum potestatis in Ecclesia.

4. Quia, antequam essent Imperatores, nulla fuerunt coacta Concilia: ergo fuit tantummodo defectus illius, qui convocare posset Concilia, scilicet Imperatoris.

Ob jus hujusmodi sæpe exercitum.

5. Quia prima convocata sunt ab Imperatoribus: *Nicænum a Constantino* M. *Constantinopolitanum a Theodosio* Seniore; *Ephesinum* a *Theodosio* Juniore; *Chalcedonense* a *Valentiniano* & *Martiano*, & sic de aliis, uti fusius prosequitur *Henniges*, dicente *Socrate Historico*, (d) *ex eo tempore, quo Constantini esse cœperunt, Ecclesiæ negotia ab illorum nutu pependisse, atque adeo maxima Concilia de eorum sententia fuisse convocata*. Hinc legimus, S. *Leonem* etiam supplicasse Imperatori *Theodosio*, *ut jubeat convocari Concilium intra Italiam* (e).

Et quidem legitime, teste S. Hieronymo, & Nicolao I. Pont. Max.

Immo 6. S. *Hieronymus*, & *Nicolaus* I. velut illegitima habuere Concilia, absque authoritate Cæsaris convocata: nam ille *Ruffino*, authoritatem cujusdam Concilii objicienti, dixisse fertur: *Quisnam Imperatorum id Concilium jusserit celebrari?* (f). *Nicolaus* vero ad *Michaelem* Imp. ita locutus legitur: *ubinam legistis Imperatores, Antecessores vestros, synodalibus conventibus interfuisse? nisi forte in quibusdam, ubi de fide tractatum est, quæ universalis est, quæ omnium communis, quæ non solum ad Clericos, verum etiam ad Laicos, & omnes omnino pertinet Christianos* (g).

Non probatur.

R. N. A. Cujus inanitatem dudum erudito Orbi monstrarunt *Bellarmini*, aliique polemici Scriptores, Juris consulti item Catholici, quos inter *Weizeneggerus* e nostra Academia, *Wesselingius* & alii, ut adeo protestanticas replicas, fusius alibi confutatas, hic non nisi paucis reprimere opus sit.

Nam Cæsari competit quidem cura respectu Ecclesiæ, sed solummodo defensiva;

Ad 1: D. A. Imperatori convenit cura Religionis, ut eam defendat. C. Ut eam doceat, vel ad eam docendam Patres convocet. N. A. & C. *David* in loco citato non loquitur in persona propria, sed in persona *Christi*.

Nec adiaphora, sed spiritualis est convocatio, ut patet ex fine.

Ad 2. N. A. Nam adiaphorum non est, convocare Pastores Ecclesiæ, *ad decidendas fidei quæstiones, ad introducendam, aut emendandam disciplinam Ecclesiasticam*, sed est officium proprium Pontificis, non Imperatoris: siquidem Pastoris est congregare oves; non ovium, ut congregent Pastores: & solus Pontifex authoritate sacra in omnes Fideles potest cogere omnes, id quod nulli Imperatori, Regi, vel Principi est concessum.

Ad 3.

(a) *Psalm.* 2. v. 6. (b) L. c. c. 8. n. 8. f. m. 689.
(c) *David* 1. Paral. 13. & 23. *Salomon* 3. Reg. 8. *Ezechias* 2. Paral. 29. *Josias* 4. Reg. 23.
(d) In Proœm. L. 5. Hist.
(e) Epist. 9. ad *Theodos*: *Unde si pietas vestra suggestioni ac supplicationi nostræ dignetur annuere, ut intra Italiam habere jubeatis Episcopale Concilium.*
(f) S. Hieron. L. 2. Apol. contra *Ruffin.*
(g) Apud *Gratian.* c. 4. Dist. 96.

Ad 3. Reges *Judaici* non convocabant Sacerdotes *imperiose*, sed invitabant *amicabiliter*; deinde non convocabant ad decidenda dubia Religionis, sed ad aliquam solemnitatem cultus Divini, ut ex supra dictis colligi potest.

Neque in veteri Testamento imperiosa fuit.

Ad 4. Antequam essent Imperatores, nulla sunt convocata Concilia *ex defectu potestatis*. N. *Ex defectu opportunitatis*. C. A. & N. C.

Nec omissa in primitiva Ecclesia defectu potestatis, sed opportunitatis.

Ad 5. Pariter D. Convocarunt Concilia, etiam legitima, *jure proprio ac Regio*. N. Jure per Pontifices *delegato*, necessitate illorum temporum exigente, ut authoritatem Regiam Ecclesiæ commendarent. C. A. & N. C. Profecto rationes gravissimæ, id ab Imperatoribus postulandi, & etiam rogandi, erant 1. Quia tunc adhuc vigebat illa lex, ne sine authoritate Cæsaris instituerentur conventus frequentes. 2. Quia non poterat fieri Concilium, nisi in aliqua Urbe Imperiali, adeoque in territorio Imperatoris. 3. Quia, Ecclesia paupere, ad Concilia, publicis Imperii sumptibus, Episcopi colligebantur &c. Sic etiam convocare Concilia poterant Cæsares *indirecte*, de convocandis, si opus fuit, Pontifices admonendo, Episcopos ad illa animando, impedientes, aut turbantes, authoritate Imperatoria compescendo. Unde

Nec exercita ab Imperatoribus jure proprio, sed delegato.

Ad 6. S. *Hieronymus* intelligendus de convocatione vel *per delegationem*, vel *per Concilii promotionem*; *Nicolaus* I. de Imperatorum præsentia *ad Concilii protectionem*, atque *tutelam*, non autem ad *exercendam* Cæsaream *authoritatem* in rebus fidei, causisque Ecclesiasticis judicandis ac definiendis. Hinc, ut recte differit *Petrus de Marca*, (a) perfidiam *Arii* non *Constantinus*, sed *Nicæna* Synodus discussit: *Macedonium*, & *Apollinaristas* Synodus, *Constantinopolim* coacta, non vero *Theodosius* Imperator hæreseos damnavit. *Nestorii* amentiam Synodus *Ephesina*, & *Eutychetis* delirium *Chalcedonense* Concilium, non vero *Theodosius*, aut *Martianus* anathemate percusserunt. Sane ipsimet Imperatores nullam sibi in ejusmodi sacris negotiis potestatem esse, & agnoverunt, & ingenue fassi sunt. Sic inter alios legimus, (b) *Martianum* Imp. in oratione ad Synodum *Chalcedonensem* dixisse: *Nos enim ad fidem confirmandam, non ad potentiam aliquam exercendam, exemplo Religiosi Principis Constantini, Synodo interesse voluimus, ne vel alterius Populi pravis suasionibus separentur.* Pariter *Valentinianus* ad Synodum indicendam, & instaurandam consubstantialitatis fidem imploratus ab Episcopis Orientis, respondit: *Sibi, qui unus e Laicorum numero esset, non licere, se ejusmodi negotiis interponere, & ideo, ut Sacerdotes & Episcopi, quibus hæ curæ sunt, seorsim per se, ubicunque ipsis libitum fuerit, in unum conveniant*, rescripsit.

De quo intelligendi S. Hieronymus, & Nicolaus I.

§. III.

§. III.

De habitu religionis Christianæ ad vitam civilem in principiis Catholicis.

Habitus religionis ad statum civilem juxta Orthodoxos.

Quæritur XIII. *Quid juxta doctrinam, vere Catholicam, sentiendum de habitudine religionis ad statum civilem?*

R. I. *Est dogma Catholicum, esse in Ecclesia Christi potestatem spiritualem jurisdictionis externæ, & quasi politicæ.* Ita Orthodoxorum communis contra *Marsilium Paduanum*, *Lutherum*, *Calvinum*, eorumque pedissequos *Pufendorfium*, *Hennigem*, *Pfaffium*, aliosque protestanticos potestatis sacræ deformatores.

Est in Ecclesia Christi spiritualis potestas jurisdictionis externa.

Explicatur Assertum. *Dicitur* 1. *Quasi politicæ*: Non enim quæstio procedit de potesta-

Non agitur de potestate spirituali interna.

(a) L. 2. c. 6. n. 1.
(b) Apud *Petr. de Marca* l. c. n. 4.

potestate *Ordinis*, nec etiam de potestate *jurisdictionis internæ* quo ad forum pœnitentiale; sed de potestate *Jurisdictionis externæ*, quæ in foro Ecclesiastico exercetur, *in ordine ad gubernandam convenienter pro Animarum salute, Rempublicam Christianam.*

Sed externa, Dicitur 2. *Spiritualis*, ut distinguatur a temporali.

Quæ certa. Dicitur 3. *Orthodoxorum communis*; eo quod assertio de fide certa sit, ut patebit.

Contra Marsilium Paduanum; Dicitur 4. *contra Marsilium Paduanum*: hic enim, ante sexcentos propemodum annos, inter alios errores dixit, *Christum* nullam jurisdictionem Ecclesiæ suæ, aut Episcopis aut *Romano* Pontifici, dedisse vel in Laicos, vel in Clericos, vel ad præcipiendum, seu obligandum, vel ad cogendum, seu puniendum; sed solum dedisse Sacerdotibus potestatem administrandi Sacramenta, & prædicandi verbum Dei; in reliquis vero omnibus dispositioni & jurisdictioni temporalium Principum eos subjecisse, ut refert *Albertus Pighius* (a). *Fundamentum* erroris erat, quod Presbyteros æquaret Episcopis. Episcopos Papæ, negaretque omnem hierarchicum Ordinem juxta illud; *Reges Gentium dominantur eorum, vos autem non sic*, &c. Unde Sacerdotium etsi non negaret, intulit tamen, non esse ullam inter se, vel respectu Populi, subjectionem, aut prælationem.

Lutherum, Calvinum, Dicitur 5. *Contra Lutherum, Calvinum*, eo quod illi id ipsum statuerint, immo amplius; cum ipsum insuper negaverint Sacerdotium ex aliis fundamentis: nam, quia nullum in Ecclesia verum admisere Sacrificium, ac proprie dictum Sacerdotium, sed tantum spirituale, ac metaphoricum, *Christianis* omnibus commune, distinctionem Cleri a Populo sustulerunt, faciendo *Christianos* omnes in Sacerdotio pares; atque ita nullam admittendo potestatem in Ecclesia præter eam, quæ est in Magistratu politico; vel quæ in aliqua communitate, ad servandum rectum ordinem, ex natura rei existit.

Aliosque Authores protestanticos. Dicitur 6. *contra Authores protestanticos*, *Lutheri & Calvini hac ex parte sequaces*: nam ejusdem illos esse fideliæ, atque adeo æqualiter dealbandos, patet ex dictis supra. His suppositis

Patet authoritate sacra Scriptura, tribuentis Ecclesiæ jurisdictionem externam. *Probatur assertum* I. In sacra Scriptura legimus: *quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cælo, & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo* (b). Item, *Attendite vobis, & universo Gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*. (c) Item, *si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus* &c. (d) *Præcipio tibi coram Deo, præcipe hæc, & doce*, &c. (e) Jam sic: *Ligare, solvere, regere, ut Ethnicos a se rejicere, præcipere*, &c. sunt actus, non mere interni quo ad forum conscientiæ, sed externi quo ad forum Ecclesiasticum; *in ordine ad gubernandam convenienter, pro animarum salute, Rempublicam Christianam*: ergo datur in Ecclesia *Christi* jurisdictio externa, & quasi politica. A. Patet unanimi SS. Patrum, atque Interpretum calculo, qui hos textus de regimine externo, de excommunicatione, aliisque censuris Ecclesiasticis interpretantur juxta illud *Pauli* (f): *Hæc absens scribo, ut non præsens durius agam secundum potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem* &c. *Subsumitur*: atqui hæc potestas non est temporalis & Regia, qualem utique *Paulus* non habuit; sed *spiritualis*, qua rexit Ecclesiam, *Christi sanguine acquisitam*, puta regnum spirituale, non temporale: ergo &c.

Proba-

(a) L. 5. de Eccles. Hierarch.
(b) *Matth.* 18. v. 18. (c) *Actor.* 20. v. 28.
(d) *Matth.* 18. v. 17. (e) 1. ad *Tim.* 6. 13. Item 4. 11.
(f) 2. *Corinth.* 13. v. 10.

Pro ejusdem regimine necessaria.

Probatur Assertum II. S. Scriptura teste, *Christo* promissum fuit a Patre Regnum, non modo perpetuo duraturum in cælis, sed & in tempore jam inchoandum in terris. Patet id partim ex *Daniele*, (a) ubi legimus, Regnum *Christi* post alia Imperia inchoandum, & perpetuo duraturum, ut ex communi Interpretum alibi diximus: partim ex *Ezechiele*, dum ait (b): *Faciam eos in gentem unam in terra, in montibus Israel, & Rex unus erit omnibus imperans, & non erunt ultra duæ gentes*, quæ verba de *Christo*, & ejus Regno, in terris inchoando, intelliguntur, ut ex toto contextu constat. Jam sic: Hoc *Christi* Regnum non est *temporale*, sed *spirituale* Ecclesiæ, a *Christo* in tempore inchoatum, semperque duraturum: ergo in illo debet dari potestas *proportionata* & *spiritualis*, qua sine nec gubernari, nec conservari posset. A. constat ex illo *Christi*: *Regnum meum non est de hoc mundo* (c). In quæ verba S. *Augustinus* (d): *Quod est Regnum ejus, nisi credentes in eum? quibus dicit: de Mundo non estis: unde non ait: Regnum meum non est in hoc Mundo, sed non est de hoc Mundo; nec dicit: non est hic, sed non est hinc: hic est enim usque ad finem sæculi.* Rectissime S. *Epiphanius* (e): *Thronus David & Regia Sedes est Sacerdotium in sancta Ecclesia, quam dignitatem Regiam, simulque Pontificiam, simul conjunctim largitus est Dominus suæ Ecclesiæ, translato in ipsam throno David, non deficiente in æternum.*

Hæc potestas Ecclesiastica est a temporali Principum penitus distincta.

℞. II. *Est dogma Catholicum, hanc potestatem spiritualem jurisdictionis externæ esse a temporali politia penitus distinctam.* Ita denuo Catholicorum unanimis contra eosdem potestatis sacræ profanatores.

P. Hæc potestas spiritualis est omnino distincta a temporali: ergo tenet conclusio. A. P. 1. Et principaliter *ex fine*: nam *potestas temporalis* ordinatur ad servandam Reipublicæ pacem & moralem honestatem, juxta illud D. *Pauli* (f): *ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate* (g): *Potestas Ecclesiastica* ordinatur ad æternam salutem consequendam, juxta illud Doctoris gentium (h): obediamus *Præpositis nostris pervigilantibus, tanquam pro animabus nostris rationem reddituris.*

Ex differentia ratione originis.

2. P. *Ex differentia, ratione originis*: siquidem potestas temporalis orta est *a Deo, ut Authore naturæ*, mediante ratione naturali, & ita *suo modo* est de jure naturali (i); contra potestas Ecclesiastica est *de jure Divino, positivo, & speciali Christi* promissione: *tibi dabo claves* &c. *Pasce oves meas &c. Sicut misit Pater, & ego mitto vos &c.* Qua de causa etiam S. *Paulus* Apostolatum suum *non per hominem, sed per Jesum Christum, & Patrem* accepisse se memorat. Unde utraque potestas differt, tanquam materialis & spiritualis, naturalis & supernaturalis, terrestris & cælestis: sed de his infra.

(a) Cap. 2. & 7. (b) Cap. 37. v. 22. (c) *Joan.* 18. v. 36.
(d) Tract. 115. (e) Hæresi 29. (f) 1. Tim. 2. v. 2.
(g) Unde *finis est, dirigere actiones civium ad communem & publicam utilitatem seu pacem, temporalium bonorum abundantiam, moralem honestatem*, nec agnoscit, pro mediis sibi proportionatis, bona spiritualia ad statum supernaturalem, puta *animarum salutem, sanctitatem & beatitudinem*.
(h) Ad *Hebr.* 13. v. 17.
(i) Nam sicut *Origo civitatis* refertur *fundamentaliter* ad Authorem naturæ, qui indidit omnibus appetitum ad societatem perfectam, seu civitatem, ubi vitæ beatioris subsidia sunt ordinata; ita & *forma civitatis*, seu *summa potestas* referri debet *ultimato* ad eundem Deum, ut Authorem naturæ; prout docet Scriptura Prov. 8. v. 15. & 16. *Per me Reges regnant, & per me Principes imperant*. Sap. 6. v. 4. *Data est a Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo*. Ad Rom. 13. v. 1. & 2. *Non est Potestas, nisi a Deo*. Id quod etiam ratio evincit: nam, quia omnes nascimur æquales, etiam posita societate, homo in hominem, *de se*, potestatem non habet, multo minus jus vitæ & necis ulli Mortalium in alterum, etsi nocentem & consentientem, competere potest, juxta illud: *Non haberes potestatem adversus me ullam, nisi tibi datum esset desuper*. *Joan.* 19. v. 11. Abstrahendo interea, idque haud simplici ex motivo, an hæc potestas summa a Deo, ut Authore naturæ, sit *immediate* translata in unum vel plures, prout aliqui volunt. An potius sit *immediate* collata *civitati*, seu *communitati*, tanquam proprietas indispensabiliter connexa, & hac medianta in unum vel plures, *jure præcise* humano, ut cum *Suarezio* nostro sentit authoritas, æque magna ac antiqua. Videantur dicenda infra *de jure Gentium* Tit. 2.

Christus Ecclesiæ Rector invisibilis

℟. III. Contra hæc male opponunt aliqui I. Penes solum *Christum* est Monarchica Ecclesiæ potestas ejus vicem supplente, *quem venturum promiserat, Spiritu Sancto* (a): ergo alia assignatur frustra.

Non excludis Vicarium visibilem.

℟. D. A. Penes solum *Christum*, tanquam Rectorem Ecclesiæ *invisibilem*, *primarium*, *principalem*, & ex virtute *propria*, est Monarchica Ecclesiæ potestas. C. Penes solum *Christum*, sic ut excludatur Rector *visibilis*, regimen *secundarium*, potestas *subordinata*, *ministerialis*, *vicaria*, atque *participata*. N. A. & C. Per illa verba: *alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis, qui vos docebit omnia, & suggeret* &c. promittit quidem *Christus* Spiritum sanctum, qui internam virtutem, illustrationem, & suggestionem Fidelibus conferat: at hic influxus, *mere spiritualis & invisibilis*, minime sufficit pro regenda Ecclesia *visibili*; sicut nec ille protectionis, atque auxilii, quem *Christus* promisit, dicens: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*.

Expedit ejusmodi Monarchica Ecclesiæ potestas,

Inaniter opponunt II. Non expedit Monarchica potestas politica totius Mundi, etiam *Christiani*: ergo nec Ecclesiastica & spiritualis. A. P. Quia unus homo ad regenda omnia Regna nequaquam sufficeret; unde S. *Augustinus*, (b) *feliciores fore res humanas* edixit, *si omnia Regna essent parva*: ergo a pari.

Sive dein in uno vel pluribus personis consistat.

℟. I. Saltem expedit, ut aliqua sit potestas in Mundi Regnis: ergo & in Regno Ecclesiæ, quod sufficit ad nostram assertionem: nam hic solummodo statuimus, dari in Regno *Christi*, seu Ecclesia, prout in terris versatur, supremam potestatem, ad regimen visibile necessariam, sive sit in una persona, sive in multis, seu congregatione ex illis composita, quæ in polemicis Scriptoribus hic supponenda potius, quam elucidanda.

Expediret etiam in Regnis politicis, si facerent unum corpus.

℟. 2. D. A. Non expedit, stante hac Regnorum divisione. C. Si omnia Regna *Christiana* facerent unum corpus politicum, sicut Ecclesia unum corpus mysticum, seu simplex Regnum in omnem terram diffusum. N. A. Et C. Negari etiam paritas posset; siquidem ad conservandum statum Mundi politicum, non est necesse; immo nec utile, ubique easdem leges servari ac ritus: contra necesse est ad conservationem Ecclesiæ, ut omnes conveniant in eadem fide, præceptis, ritibus, Sacramentis &c. Ad P. D. Nequaquam sufficeret, ut omnia gubernaret per se. C. *Per se, & multos simul*, sibi subordinatos Ministros. N. A. S. *Augustinus* intelligendus est *in aliquo sensu*, & *cæteris paribus*.

Jus sacrorum non competit potestati civili jure Divino novæ Legis.

Quæritur XIV. Quænam doctrina orthodoxa circa hanc distinctionem potestatis Ecclesiasticæ a civili, spectato jure novi Testamenti?

℟. *Est dogma Catholicum, jus Sacrorum, seu potestatem sacram, nullatenus competere potestati politicæ jure Divino novi Testamenti, ut erronee statuunt iidem protestantici Authores.*

Quia probari neque ex S. Scripturis.

Assertum probatur I. Uti supra, argumento *negativo*. Si potestas circa sacra (sive strictius sumpta quo ad Sacramenta, fidem; sive latius quo ad Ecclesiæ regimen) *jure divino novo*, seu *vi legis gratiæ* competeret potestati politicæ, tunc id deberet probari ex sacris paginis novi Testamenti: atqui, licet in illis frequens sit mentio Regiæ potestatis, nullus tamen locus; immo nec loci apex est adducibilis, in quo Principibus circa sacra, Sacramenta, Fidem, aut etiam Ecclesiæ gubernationem, quidpiam tribuatur: ergo potestati politicæ *jure Divino novo*, seu *vi Testamenti novi* nulla competit potestas sacra. *Major* est extra omnem exceptionem: nam ejusmodi potestas neque *ex natura rei*, neque *ex concessione veteris Testamenti* competit potestati politicæ, ut jam ostensum: ergo necessario probari debet authoritate positiva novi Testamenti: siquidem rectissime asserit Doctor Ange-

(a) *Joan.* 14. v. 16. (b) L. 4. de civit. Dei.

Angelicus (a): *In his, quæ sunt supra naturam, soli arthoritati creditur, & quæ ex sola Dei voluntate proveniunt supra omne debitum creaturæ, nobis innotescere non possunt, nisi quatenus Divinitus revelata sunt. Minor fundamentalis* patebit ex dissipatione replicarum, potestati politicæ apparenter faventium, ex quibus ad summum deducitur obligatio naturalis, qua potestati politicæ in his, quæ ad jurisdictionem sæcularem pertinent, præcipienti obedire tenemur, ut infra fusius declarabitur.

Assertum Probatur II. Argumento *positivo*. Constat evidentibus novæ Legis testimoniis, quod *Christus*, sublata Synagoga, novam Ecclesiam, id est, Civitatem sanctam, ac *Christianam* Rempublicam instituerit, potestate regendi in causis rebusque spiritualibus (quarum gratia principaliter fundata est) nemini nisi *Petro*, & Apostolis, eorumque Successoribus tradita ac commissa: ergo nullatenus, *vi Legis novæ*, potestas sacra competit potestati politicæ. *Quia ex illa ipsa potius demonstratur oppositum.*

A. P. 1. Ex testimoniis D. *Matthæi*, (b) atque *Joannis* (c) jam in responsione supra allatis, vi quorum *Petro* data est potestas clavium, potestas ligandi atque solvendi, potestas pascendi oves *Christianas*, utique non secundum corpora & vellera; sed secundum animam & spiritum consideratas: data itidem potestas ejiciendi refractarios extra Ecclesiam, ubi sane nihil certius, quam quod non modo *potestas directiva*, seu ordinandi & dirigendi negotia spiritualia, sed & *potestas coactiva* præcipiendi, prohibendi in hujuscemodi causis, a *Christo* in *Petrum*, & in Apostolos fuerit derivata: ergo verum est Ant. *Ut patet ex testimoniis SS. Matthæi & Joannis,*

A. P. 2. Testimoniis S. *Pauli* non tot, quin pluribus: quædam solummodo ad demonstrandam potestatem *directivam*, & præcipue *coercitivam* in spiritualibus, quæ maxime in controversiam trahitur, in præsentiarum adducemus. Sic S. *Paulus* monet Episcopos: (d) *Attendite vobis & universo Gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo*. Idem ad *Corinthios* (e), *quid vultis*, inquit, *in virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis? Per virgam* intelligens potestatem coercitivam juxta phrasin Scripturæ (f), *reges eos in virga ferrea*. Eadem pluribus in locis repetit idem Gentium Doctor: (g), *Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, jam judicavi in præsens eum, qui sic operatus est* (talem nempe fornicationem, qualis nec inter Gentes audiebatur, committendo, *ut uxorem patris sui habeat*) *tradere hujusmodi sathanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi*. Item (h) *arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum*. Et infra: *in promtu habentes ulcisci omnem inobedientiam. Si & amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in destructionem vestram, non erubescam*. Rursus alibi (i), *Si venero iterum, non parcam*. Item (k), *qui præest in solicitudine, &c.* Nec non ad *Timotheum*: (l) *qui bene præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo & doctrina*. Infra: *adversus Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus. Peccantes coram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant*. Alibi ad *Titum*: (m) *hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea, quæ desunt, corrigas, & constituas per civitates Presbyteros, sicut & ego disposui tibi*. Infra: *quam ob causam increpa illos dure, ut sani sint in fide, non intendentes Judaicis fabulis & mandatis hominum, aversantium se a veritate.* Item (n), *hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio*. Denique ad *Hebræos*: (o) *mementote Præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt Verbum Dei*. Infra: *Obedite Præpositis vestris, & subjacete eis: ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri* &c. *S. Pauli.*

Asser-

(a) P. 1. Q. 101. art. 1. Apud *Suarezium* l. c. (b) c. 16. & 18. (c) c. 21.
(d) *Act.* Apost. 20. v. 28. (e) 1. ad *Cor.* 4. v. 21. (f) *Psal.* 2. v. 9.
(g) 1. ad *Cor.* 5. v. 3. & 5. (h) 2. ad *Cor.* 10. v. 4. (i) 2. ad *Cor.* 13. v. 2.
(K) ad *Rom.* 12. v. 8. (l) 1. ad *Timoth.* 5. v. 17. (m) ad *Tit.* 1. v. 5. & 13.
(n) Ad eund. 2. v. 15. (o) c. 13. v. 7. & 17.

Ex praxi Ecclesiæ continua, cœpta tempore Apostolorum,

Assertum Probatur III. Ex praxi Ecclesiæ, nullo tempore interrupta, qua potestas sacra semper fuit penes ecclesiasticum Ordinem, nunquam penes politicum, aut sæcularem. Sic 1. Ex actibus Apostolorum manifeste colligimus, (a) quod, post *Christi* in Cælum ascensionem, novella Ecclesia non ab aliis, quam *Petro* & Apostolis gubernata, dilatata, sanctisque legibus instituta sit, & ubi quæstio circa fidem, aut legem Divinam inciderat, ea non a sæculari potestate decisa fuerit: unde, cum *Herodes* Rex, ministerium Apostolicum usurpare præsumens, *vestitus veste Regia sederet pro tribunali, & concionaretur*, ut habent acta Apostolorum (b), *populus autem acclamaret: Dei voces, & non hominis, confestim eum percussit Angelus Domini*, *eo quod non dedisset honorem Deo, & consumptus a vermibus expiravit*.

Continuata per prima tria Sæcula,

Sic novimus 2. Quod hoc Apostolicum regimen, per trecentos annos, quibus in Ecclesia nullus adhuc Princeps sæcularis erat (nisi forsan unus & alter (c)) semper fuerit penes summos Pontifices, Episcopos, atque solum ecclesiasticum Ordinem.

Et per sequentia.

Sic novimus 3. Quod id ipsum etiam fuerit continuatum per subsequentia sæcula, quibus ad fidem accesserunt Imperatores, Reges, Duces, ac Principes, & usque ad moderna tempora in summis Pontificibus, serie a S. *Petro* nunquam *moraliter* interrupta, usque ad modernum sanctissimum Patrem *Benedictum XIV.* propagatum.

Ex peculiari Christi institutione respectu Ecclesiæ, tanquam Corporis mystici, per omnem Orbem diffusi.

Assertum probatur III. Ex peculiari *Christi* institutione respectu Ecclesiæ, tanquam corporis mystici, per omnem Orbem diffusi. Juxta institutionem *Christi*, attestante Gentium Apostolo, Ecclesia debet esse *unum corpus, unus spiritus, atque in ea una spes vocationis &c. unus Dominus, una fides, unum baptisma* (d). Et sic mox ab initio multitudinis *credentium erat cor unum, & anima una* (e): unde precatus quoque Apostolus (f), *Obsecro vos Fratres per nomen Domini Jesu Christi, ut id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia.* Jam sic: Est impossibile prorsus, ut, juxta *Christi* institutionem, servetur unitas hujus corporis mystici, si potestas sacra sit penes Reges ac Principes: ergo, ex institutione *Christi*, nullo modo est penes illos. A. P. Sæcularis Regum ac Principum potestas, sicuti multiplex est, ac juxta diversitatem Regionum diversa, ita regnante & præcellente spiritu privato, multiplicem Ecclesiam, fidem ac Religionem format, ac firmat, uti evidens experientia demonstrat in illis Provinciis, ubi sic dicta viget *Religionis protestantica libertas* (g): ergo unum Caput ecclesiasticum sit, oportet, quod Ecclesiam *principaliter* regat, ac fidei unitatem, in toto *Christiano* Orbe, conservet.

Item tanquam columnæ veritatis insuperabilis.

Confirmatur. Ex institutione *Christi* Ecclesia est columna, & firmamentum Veritatis, juxta illud: *& portæ inferi non prævalebunt adversus eam* (h): ergo in illa judex sit oportet, æque *unus ac universalis*, & *infallibilis*. C. Ex eo colligitur, quod non solum in materia fidei sint *quædam difficilia intellectu, quæ indocti ac instabiles depravant* (i); sed etiam in materia morum non raro sit via, *quæ videtur homini justa, novissima autem ejus deducant ad mortem* (k). *Subsumitur*: atqui Princeps politicus id muneris obire nequit; non enim, ut dictum, est *unus*, *universalis*, *aut infallibilis*,

---

(a) c. 1. v. 15. & seq. c. 6. v. 2. & seq. c. 11. v. 2. & seq. c. 15. v. 2. & seq. c. 21. v. 17. & seq.
(b) c. 12. v. 21. & seq.
(c) *Philippus* nempe Imp. qui tamen brevissimo tempore supervixit, & forte alius aliquis in Provinciis extra Rom. Imperium, ut notat C. *Bellarminus* de Rom. Pont. l. 1. c. 7. f. m. 811.
(d) Ad *Ephes.* 4. v. 4. (e) *Actor.* 4. v. 32. (f) 1. ad *Cor.* 1. v. 10.
(g) Id quod etiam fusius demonstrat *Joan. Barclajus* in Parænesi ad sectarios hujus temporis L. 1. c. 1. 2. 3. 4. & 9.
(h) *Matth.* 16. v. 18. (i) 2. *Petri* 3. v. 16. (K) *Proverb.* 14. v. 12.

libilis, *sed multiplex*, *partialis*, *fallibilis*, *& pervertibilis*, utpote indubitata sancti Spiritus assistentia nuspiam & nullibi munitus: ergo &c.

Ex peculiari institutione ejusdem quo ad hierarchicum Ordinem.

Assertum probatur V. Ex peculiari institutione Divina Hierarchici ordinis in Ecclesia. Sic teste Apostolo Gentium, (a) *Deus in Ecclesia sua posuit primum Apostolos*, *deinde Prophetas*, *tum Pastores*, *& Doctores*. Ex quibus verbis sic *arguitur* 1. ex C. *Bellarmino* (b): Si primi sunt Apostoli, qui Episcopi fuerunt, & quibus Episcopi succedunt, certe primi non sunt Reges & Principes. *Arguitur* 2. a S. *Damasceno* (c): Immo Reges ac Principes ab Apostolis non modo non positi sunt primo loco, sed nec ullo alio, ut indicaretur, Reges non esse Magistratus Ecclesiæ, sed tantum sæculi. *Arguitur* 3. a *Theodoro Studita*, qui sic Imperatorem alloquitur (d): *ne moveas Ecclesiasticum Ordinem*; *tibi enim civilis status concreditus est*, *& exercitus*. *Quare eorum curam gerito*, *& Ecclesiam Pastoribus*, *ac Magistris*, *ut Divina præcipiunt elogia*, *relinquito*: ergo Ecclesiæ cura, ac regimen, Prælatis Ecclesiasticis, non potestati politicæ a Deo commissa est. Jam sic: inter Prælatos Ecclesiasticos *jure Divino* principalis, ac summus est Petri Successor. Pontifex *Romanus*: ergo huic *principaliter* Ecclesiæ directio a Deo commissa est.

In quo primus & Caput constitutus est Petrus, Petrique Successores.

C. Patet. A. P. Nam *Petrus* inter Apostolos primus nominatus est: *duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc*: *Primus Simon*, *qui dicitur Petrus* &c. (e) Primus utique non *a vocatione*, siquidem hoc modo primus erat *Andreas*; sed *dignitate ac potestate*. Unde & *Princeps a Christo* est constitutus (f): *Pasce oves meas*, *pasce agnos meos* &c. *Ego rogavi pro te Petre*, *ut non deficiat fides tua*, *& tu aliquando confirma fratres tuos*. (g) *Tu es Petrus*, *& super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*, *& portæ inferi non prævalebunt adversus eam* (h).

Item ex necessitate subordinationis Hierarchicæ.

Confirmatur ex necessitate ordinis, *ac subordinationis Hierarchicæ*. Si non foret visibile Ecclesiæ Caput in terris, ad omnem controversiam opus esset *Christo* de Cælo loquente, ne pervicaces ansam arriperent, divertendi ad proprios sensus: ergo est necessitas ordinis ac subordinationis hierarchicæ.

A. P. Si non foret opus *Christo* loquente, tunc ideo, quia Spiritus sanctus adesset Ecclesiæ: atqui hoc sufficere nequit, nisi sit aliquis, qui viva voce nos doceat, quæ sit illa Ecclesia, cui adest Spiritus S. tot inter sectas, quæ singulæ sibi solis adesse divinissimum illud Pneuma gloriantur. Unde recte S. *Hieronymus* (i): *Propterea inter duodecim unus eligitur*, *ut*, *Capite constituto*, *schismatis tollatur occasio*: quem in sensum erudite scripsit *Joannes Barclajus*: (k) *Longum esset enumerare incommoda*, *Christianam rem pressura*, *nisi a Pontifice*, *tanquam spiritu*, *tantum corpus regeretur*. *Continuo miraculo opus sit*, *ut charitatis & fidei nexu jungamur*, *ni in Præsulem omnes respiciant*, *qui unus unius gregis Pastor*, *totum gregem contineat*. Plura non addimus, eo quod ista Primatum summi Antistitis attingant, quem hic supponimus potius, quam probamus.

Ex Conciliis generalibus.

Assertum probatur VI. *Ex Conciliis generalibus*, quæ & ipsi protestantici Authores, etsi frustra, suis applicare ideis satagunt. *Nicænum* I. sic habet (l). *Ipse* (Pontifex *Romanus*) *est primus*, *sicut Petrus*, *cui data est potestas in omnes Principes Christianos*, *& omnes populos eorum*, *ut qui sit Vi-*

T 4 *carius*

(a) 1. ad *Corinth.* 12. v. 28. (b) l. 1. de *Rom.* Pont. c. 7. f. m. 808.
(c) 2. Orat. pro Imaginibus. (d) Apud *P. Lyskenium* in vero veri Evang. minist. §. 17.
(e) *Matth.* 10. v. 2. (f) *Joan.* 21. v. 16 & 17.
(g) *Luca* 22. v. 32. (h) *Matth* 19. v. 18.
(i) L. 1. adversus *Jovinianum*. (k) In cit. Paræn. ad Sectar. L. 1. c. 9.
(l) Can. 39. apud *Suarez* in Defens. l. 3. c. 16. n. 4. t. m. 389. Nam plures canones, quam 20. fuisse editos, colligitur ex S. *Ambrosio*, & *Hieronymo*, uti in notitia de Conciliis diximus.

carius Domini nostri Jesu Christi super cunctos populos, & universam Ecclesiam Christianam: ergo potestas Ecclesiastica est penes Pontifices, non penes Cæsares, Reges &c. Eundem Primatum soli summo Pontifici, non ulli Principum, adjudicat *Constantinopolitanum* I. (a) *Ephesinum* I. (b) In Concilio *Romano* III. (c) interdicitur *Laicis, quamvis Religiosis, & Potentibus in quacunque civitate, quolibet modo, aliquid decernere de Ecclesiasticis facultatibus, quarum solis Sacerdotibus disponendi inconcusse a Deo cura commissa docetur.* Denique in Actis septimæ Synodi *Gregorius* III. *ad Leonem Isauricum* ita locutus, memoratur: (d) *Scis Imperator, sanctæ Ecclesiæ dogmata non Imperatorum esse, sed Pontificum, quæ tuto debent prædicari: idcirco Ecclesiis sunt præfecti Pontifices, a Reipublicæ negotiis abstinentes, ut Imperatores similiter ab Ecclesiasticis abstineant, & quæ sibi commissa sunt, capessant.*

Ex suffragiis SS. Patrum: Irenæi, *Assertum Probatur* VII. Ex mente SS. Patrum, cum eandem & ipsi Protestantes sibi vendicare contendant. S. *Irenæus, Lugdunensis* Episcopus, qui secundo post *Christum* sæculo vixit, *Romanam Ecclesiam* vocavit *maximam & antiquissimam, omnibus cognitam, & a gloriosissimis Apostolis Petro & Paulo fundatam. Et ad hanc, propter potentiorem principalitatem, necesse est,* ait, *omnem convenire Ecclesiam,* hoc est, *omnes, qui sunt undique fideles, in qua semper ab his, qui sunt undique, conservata est ea, quæ ab Apostolis est, traditio.* Si ergo *Romana* Ecclesia est *potentior,* & *principalior,* atque ad eam omnes in Mundo Fideles recurrere debent, utique Reges & Principes eximi nequeunt (e).

Gregorii Nazianzeni, 2. S. *Gregorius Nazianzenus* (f) Principes sic interpellat: *an me libere loquentem æquo animo feretis? Nam vos quoque Lex Christi imperio meo, ac throno subjicit: Imperium enim nos quoque gerimus; addo etiam præstantius & perfectius, nisi vero æquum est, spiritum carni fasces submittere, & cælestia terrenis cedere.*

Chrysostomi, 3. S. *Chrysostomus* (g) Imperia Principum cum potestate sacra sic comparat, ut duo Principatuum genera statuat, quorum unum commendat Apostolus, cum *sublimioribus potestatibus* omnes animas subdi præcipit; alterum vero, cum Præpositis obediendum esse suadet: *Iste autem Principatus* (inquit Doctor aurifluus) *civili tanto melior est, quanto terra Cælum; immo & multo magis: & non multa illi cura est de sæculari vita, omnia autem de cælestibus rebus pronuntiat.* Hic ipse alibi (h): *Si vis,* inquit, *Sacerdotis ac Regis discrimen agnoscere, modum concessæ utrique potestatis perpende, & multo sublimius ipso Rege sedentem aspicies: nam Sacerdotis thronus in Cælis collocatus est, & negotiorum cælestium administratio ipsi concessa. Quis hoc dicit? Ipse Cælorum Rex: Quæcunque ligaveris super terram, erunt ligata & in Cælis,* &c.

Cyrilli Hierosolymitani, 4. S. *Cyrillus Hierosolymitanus,* dum alludit ad locum *Isaiæ* 65. v. 25. *Lupus & agnus pascentur simul, leo & bos comedent paleas,* &c. Ait (i): *Nonne habet Ecclesia vitulum & leonem simul pascentes, sicut ad hodiernum usque diem cernimus, mundanos Principes regi, & instrui ab Ecclesiasticis?*

Augustini, 5. S. *Augustinus, Donatistas* reprehendens, quod in causa Ecclesiastica ab Episcoporum judicio ad Imperatorem appellare præsumpserint, postmodum subjungit (k): *Neque est ausus Christianus Imperator sic eorum tumultuosas & fallaces querelas suscipere, ut de judicio Episcoporum, qui Romæ sederant, ipse judicarit.* Et infra: *Qua in re, quemadmodum illos detestetur, audistis.*

6. S.

(a) Can. 3. *alias* 5. apud eund. l. c. (b) In Epist. ad *Celestinum* Papam ibid.
(c) L. c. l. 2. c. 7. n. 7. fol. m. 284.
(d) Apud *Wesseling.* de Jure Superioratus Summi Pont. c. 5. (e) L. 3. c. 3.
(f) In orat. 17. (g) Homil. 15. in Epist. 2. ad *Corinth.* (h) In Homil. 5. de verbis *Isaia.*
(i) L. 3. de Sacerdot. (K) Epist. 48. & 162.

6. S. *Ambrosius*, (a) *videte*, inquit, *quanto pejores Ariani sunt, quam Judæi: isti quærebant, utrum solvendum Christus putaret Cæsari jus tributi, illi Imperatori volunt dare jus Ecclesiæ*. Et infra: *Imperator bonus intra, non supra Ecclesiam est: bonus enim Imperator quærit auxilium Ecclesiæ, non refutat: hæc ut humiliter dicimus, ita constanter exponimus*. Idem Ecclesiæ Doctor ita Cæsarem allocutus fertur (b): *Quando audisti, clementissime Imperator, in causa fidei Laicos de Episcopis judicasse? Ita ergo quadam adulatione curvamur, ut Sacerdotalis juris simus immemores, & quod Deus donavit mihi, hoc ipse aliis putem esse credendum? Si docendus est Episcopus a Laico, quid sequetur? Laicus ergo disputet, & Episcopus audiat, Episcopus discat a Laico? At certe, si vel Scripturarum seriem Divinarum, vel vetera tempora retractamus, quis est, qui abnuat, in causa fidei Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, non Imperatores de Episcopis judicare? Si conferendum de fide, Sacerdotum debet esse ista collatio, sicut factum est sub Constantino, augustæ memoriæ Principe, qui nullas leges ante præmisit, sed liberum dedit Sacerdotibus judicium.* *Ambrosii.*

7. S. *Athanasius* refert verba *Osii*, Episcopi *Cordubensis*, ad *Constantium* in hunc modum (c): *Desine, quæso, & memineris te mortalem esse, reformida diem judicii, serva te in illum diem purum, nec te immisceas Ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere præcipe, sed potius ea a nobis disce. Tibi Deus Imperium commisit; nobis, quæ sunt Ecclesiæ, concredidit, & quemadmodum, qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi Divinæ; ita & tu cave, quæ sunt Ecclesiæ, ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. Date* (scriptum est) *quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Neque igitur fas est nobis, in terris imperium tenere, neque tu thymiamatum & sacrorum potestatem habes Imperator*. Postmodum idem *Athanasius* subjungit verba propria: *si istud est judicium Episcoporum, quid commune cum eo habes Imperator? sin contra ista minæ Cæsaris conflantur, quid opus est hominibus, titulo Episcopis?* (id est a *Constantio* sua authoritate creatis) *quando a condito ævo auditum est, quando judicium Ecclesiæ authoritatem ab Imperatore accepit?* *Athanasii.*

8. S. *Damascenus* (d): *Neque enim piorum Regum est, Ecclesiastica statuta convellere*. Et infra: *His de rebus statuere atque decernere, non ad Reges pertinet*. Et Alibi: *Regum partes non sunt, ut Ecclesiæ leges præscribant*, &c. Plura ejusmodi testimonia SS. Patrum apud *Suarezium* nostrum (e) legere poterit, qui volet. *Damasceni &c.*

Quæritur XV. *Quænam doctrina Orthodoxa circa distinctionem potestatis Ecclesiasticæ a civili, spectato jure humano Ecclesiastico?*

℟. *Potestas circa sacra neque competit summis Imperantibus jure Ecclesiastico, seu ex concessione Pontificum*, sicut allegatis exinde quibusdam titulis evincere contendunt nonnulli protestantici Authores, uti §. præcedente vidimus. *Multo minus Jus sacrorum competit potestati Laica jure Ecclesiastico.*

P. *Assertum*. Quales canones Decretum *Gratiani* de *Gelasio*, *Joanne*, & *Nicolao* Pontificibus referat, supra attigimus, ut & statuta, in Decretalibus lata ab *Innocentio* III. Similia decernit Bonifacius VIII. (f). Dum ait, in Ecclesia esse *gladium spiritualem*, manu Sacerdotis exercendum; & *gladium temporalem*, manu Laicorum pro Ecclesia exercendum. Sic *Gratianus* refert ex *Adriano* Papa, (g) *ut laici Principes, vel Potentes non intersint Ecclesiasticis electionibus, quia in Ecclesiasticis rebus nullam habent potestatem. De Innocentio* *Ut patet ex testimoniis Canonicis Pontificum, oppositum declarantibus.*

(a) Epist. 14. ad Sororem *Marcellinam* alias 33.
(b) Apud *Petrum de Marca* de Concord. Sacerdotii & Imperii L. 2. c. 6. n. 3.
(c) In Epist. ad solitariam vitam agentes.
(d) Orat. 1. de Imaginib. (e) In Defens. Fidei Cath. l. 3. c. 8.
(f) In Extrav. un. de major. & obed. quæ tacite confirmat *Clemens* V. in Extrav. de Privil. licet declaret per Extrav. *Bonifacii* Regnum *Galliæ* non magis subjectum Apostolicæ Sedi, quam ante fuerit.
(g) Dist. 63. cap. 1.

centio III. refert (a): *Laicis super Ecclesiis & Personis Ecclesiasticis nulla est attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non authoritas imperandi.* Similia habet *Anastasius* II. ad *Anastasium* Imperatorem: *Hæc me frequentius monentem non spernat pietas tua, ante oculos tuos habens Domini in Evangelio verba: qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit, qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me.* Denique *Symmachus* Papa ad eundem Imperatorem: *Si Christianus Princeps es, qualiscunque Præsulis Apostolici debes vocem patienter audire.* Et infra: *conferamus honorem Imperatorium cum honore Pontificis*, &c. Ubi aperte ait, potestatem spiritualem non esse in Imperatore, sed in Pontifice, & postea subdit: *Omnes Catholici Principes, sive cum Imperii gubernacula susceperunt, sive cum Apostolicæ Sedi novos agnoverunt Præsules institutos, ad eam protinus sua scripta miserunt, ut se docerent, ejus esse consortes.* Recte subjungit *Suarezius* noster: *Quod scripsit Symmachus ante mille centum & amplius annos, ad nostra usque tempora servatum videmus.* Ex quibus sic breviter colligitur: Ex una parte concessiones Canonicæ, quas Acatholici adducunt, nihil probant, uti vidimus supra: ex altera parte hæc juris Canonici testimonia, licet in causa propria videantur data, neutiquam carent suo robore, & maxima authoritate: ergo legitime afferuntur. A. probat *Suarezius* partim ex eo, quod penes summos Pontifices sit clavis scientiæ ad docendam Ecclesiam, uti in libro 1. Defensionis Catholicæ demonstrat; partim quia hujusmodi testimonia ostendunt certam & immutatam Ecclesiæ traditionem, cum non solum moderni Pontifices, sed etiam antiquissimi Sancti, & Martyres Papæ, veritati huic testimonium dederint. Et ex his clarescit, quam fidem promereatur illa *Hennigis* protestantica logomachia, qua ait: quod pene omnium Theologorum scripta *ineptissimis rationibus, & quandoque textibus*, ex Divino Codice *aut misere arreptis*, aut *injuriose explicatis*, referta, ad hanc metam colliment, ut jus circa sacra Pontifici tribuant, Principibus eripiant, eos nonnisi Ministros Pontificiæ voluntatis faciendo, adeoque ad alienam libidinem alligando, &c. *Indignum, me Hercules*, inquit *Luthericus* hic *Achilles*, *summo Imperatore hoc munus, qui dum brachii, a capite Pontifice movendi, vicem obit, mobile alienis nervis lignum & cadaver sine spiritu fit. Quis ferat hanc æquo animo istorum Præsulum ambitionem, qui dum Majestatem suam, atque potentiam nonnisi Imperatorum liberalitati acceptam ferre possunt, eosdem nunc infra se tam indigne despiciunt, & velo Religionis ita fascinant, ut sentientes etiam facile decipiantur.* Ejusmodi alogiis scatet pene totus, ex nongentis & amplius foliis, constipatus liber, vel potius protestanticum errorum, mendaciorum, ac calumniarum mangonium.

§. IV.

§. IV.

De scopo Puffendorfiano respectu sacræ potestatis, ex principiis Luthericis profanatæ. Scopus est Protestantismus, per rationes & emolumenta status Civilis, accommodata Religione suffulciendus.

De scopo protestantico profanatæ Ecclesiasticæ potestatis, quem præprimis Puffendorfius in suo, sic dicto, aureo libello de habitu religionis, &c. intendit, & etiamnum hodie intendunt ejus pedissequi sacrorum profanatores.

Quæritur XVI. *Quis Puffendorfii, & Protestantium scopus in profananda, per tot molimina, Hierarchici ordinis potestate?*

℞. *Scopus* est, infelix *Protestantismus*, exarmata dudum polemica pharetra, *per nova Jurisprudentiæ naturalis & politicæ dogmata, penes acatholicos Principes firmandus, & specioso hoc amplificandi status illicio, in aulas Catholicas propagandus.* Nam sicut abortus iste initio crevit, Laicis, *per profana-*

(a) Cap. *Ecclesia* de Constit. Similia habet cap. *nua*. 1. de Decimis.

fanationem sacrorum, in sancta Sanctorum intrusis, & per Ecclesiastica spolia incrassatis, dum interim palpum obtruderet prætextus Evangelicæ reformationis: ita eundem non modo conservandum, sed etiam promovendum, *eodem profanationis sacrilegæ adminiculo*, confidunt protestantici scriptores, *speciosum facientes fucum* in gloriose vindicatis summorum Imperantium juribus, promotisque Status publici commodis, ac Reipublicæ emolumentis.

Patet 1. Ex fine, quem sibi Puffendorfius præfixit in opere de jure Naturæ & Gentium, protestantice, hoc est, ad subruendam Hierarchiam Ecclesiasticam accommodato.

Assertum declaratur I. Ex *Puffendorfiano* jure Naturæ & Gentium, cui, per tot studia elaborato, *hunc præcipuum* præfixit *scopum*, sicut ex propria hujus Authoris exhomologesi in prolegomenis demonstravimus, ut, *mediante jure naturæ*, e Republica exterminaret *dogmata illa, quæ sive sub religionis specie, sive alio modo obtruduntur, & jus naturale, principiaque sana Politiæ convellunt, nec tantum per accidens, seu ex hominum intemperie, sed sua natura turbas excitare, & exitiabiles morbos in civitate producere apta sunt: quæ inter dogmata numerat potestatem extraneam cujusdam Sacerdotis, cui & summi Imperantes subjecti sint; dependentiam Cleri ab aliquo Sacerdote extraneo; immunitatem Ecclesiastici Ordinis; Ordines Religiosos*, &c.

Patet 2. Ex fine, quem sibi posuit in libello de habitu religionis, &c.

Assertum declaratur II. Ex *Puffendorfii* aureo libello *de habitu Christianæ Religionis ad vitam civilem*, ubi, velut effecutus *hunc scopum*, gloriatur se demonstrasse, quod sanæ politiæ principiis *ad amussim* concordet religio *Lutherica*, seu illa *primæva*, *ab erroribus atque assumentis humanis repurgata*, nisi Superi abnuant; (a) contra *positive* repugnet religio Catholica, per sua dogmata, *sub specie religionis, vel alio modo, obtrusa, & sua natura turbas excitare, atque exitiabiles morbos in civitate producere apta*, nisi Dii Deæque *Islebicæ* obsistant.

Ubi religioni protestanticæ palmam adjudicat respectu habitudinis ad politicum regimen.

Sed audiamus *Luthericum* hunc Statistam, in *aurei* sui libelli epilogo religioni protestanticæ *palmam politicam* præ Catholica adjudicantem (b): *Religio Catholica*, inquit, *Principum jura imminuit*, adeoque *suspecta* Principibus sit, oportet. Nam 1. Clerus in statum validissimum, & summo artificio consertum, coaluit, eumque *in uno Capite*, summo Pontifice, Monarchicum, qui sibi arrogat *jus sacrorum universale*, queis summa in commovendis hominum animis vis est. Jam autem, inquit, si quidquam aliud, maximum summis Imperantibus est præjudicium, si quis, in ditione ipsorum habitans, imperio sese eorum subtrahat, & ab externo Principe dependeat, imperiique civilis potestatem in se vel plane non agnoscat, vel non ultra, quam placitum est, agnoscere velit. Cum enim conditio statuum inter se sit satis lubrica & infida, tantoque suspectior, quo propius hi status se mutuo contingunt, plusque communicationis invicem habent, manifestum est, si qui in medio aliquo statu habitantes extranei cujusdam status pars sint, id paulo minus esse, quam si hostilia præsidia in nostras arces inducantur, aut castra hostium in media nostra ditione ponantur.

Quasi non ut Catholica opes civitati subtrahat.

2. Addit, hoc præjudicium eo gravius esse, si ex ipsis Principum, civiumque bonis, sumptus depromantur, quibus status iste extraneus sit sustentandus, istique opes, ex ipsa civitate, sine fine ac modo, cumulare integrum sit, quorum tamen nomine, ad sumptus Reipublicæ tolerandos, immunem se prætendat: immo si idem leges ferat, jubeatque, & vetet, etiam quæ jussis summorum Imperantium repugnant, & si alio pœnæ genere, non minus efficaci, jussa ipsius sanciantur.

Nec, ut illa, potestatem suam in ipsos Principes extendat.

3. Hoc præjudicium gravius esse, ait, si idem, directa aut obliqua via, in ipsos summos Imperantes imperii sibi, aut coercitionis, quid arroget.

4. Ad-

(a) Contra *Valentinum Alberti* in commentario super invenusto *Veneris Lipsianæ* pullo f. m. 366. & seq. (b) §. 52. l. m. 247.

4. Addit, hac Cleri ab extraneo dependentia ingens præjudicium civibus inferri, quorum fortunæ in lubrico ponuntur, si status istos inter se collidi contigerit, qui duobus Dominis servire coguntur, aut inter duorum Dominorum repugnantia imperia misere distrahuntur, quibus suæ civitatis onera eo gravius incumbunt, quo majores opes immunium Sacerdotum aviditas absorpserit. Quibus denique duo tribunalia sunt metuenda, Sacerdotum tribunal, non minus terribile, quam Regum, id quod satis, Inquisitionis exemplo, constat.

Unde concludit, Protestantismum a Principibus fovendum,

Tandem subsumit: Talium (præjudiciorum) cum in Protestantium religione nihil deprehendatur, apud Pontificios autem ista manifestissima sint, *non injuste* solum, sed & *imprudenter* faciunt Principes, qui Sacerdotum illecebris ad opprimendos cives, Sacris Protestantium addictos, seduci se patiuntur. Nam quod hisce objicitur, *alicubi bella civilia, & tumultus excitatos, aut cum extraneis Principibus rationes fuisse implicitas, tanti non est*. Talia enim, *citra culpam religionis*, ex ipsa rerum conversione orta sunt, quæ raro sine gravi motu peragitur. Aut istorum origo *ab atrocitate adversæ partis* provenit, quorum gladios ut a jugulis suis miseri amoverent, ab hisce vis opponenda, aut qua propriæ vires non pertingebant, undecunque auxilium circumspiciendum fuit. Ita insignis hic Declamator pseudo-politicus.

Ex parallelo ejusdem libelli.

Assertum declaratur III. Ex eodem ejusdem *aureo* libello, quo ad observandum hoc axioma politicum hortatur Principes, *ne fidem hominibus obnoxiis adhibeant*, inter alia continuans parallelum, *Religionem Catholicam inter & Protestanticam* (a): Nam postquam blaterasset, Principi cavendum, ne judicium suum resolvat in *authoritatem Sacerdotum*, de quibus innumeris exemplis constet, quantopere abusi sint probo alias, & miti ingenio Principum, eos ad sævitiam in innocentes, (animulas Protestanticas) exercendam incitando; postquam Principes monuisset, ut ne, autonomicam civium libertatem in rebus Religionis prohibendo, agerent tyrannidis alienæ (Sacerdotum puta) carnifices, *ingenti periculo Reipublicæ, majori nominis sui labe*, &c. tandem protestantice sic cantillat: *Optandum foret, ut Principes*, (sepositis hominum obnoxiorum consiliis, Theologicisque tricis, quarum rarissima illis notitia) *sensum communem* (Protestanticum) & *naturalem rationem* (ex *Puffendorfii* scitis) *in concilium adhiberent, & paulisper animum a præjudicio liberare vellent. Nam saltem in controversiis, quæ inter Protestantes atque Pontificios agitantur, ubi quis non ultro animum obfirmare velit, talia indicia ultro se offerunt, in utram partem favor Principum inclinare debeat, & utram suus procedendi modus reddat suspectam*.

Catholicam Principibus suspectam cupit, ob lectionem sacræ Scripturæ, promiscue non permissam.

Tum *in parallelum* descendit, dicens: quod Religio protestantica *sinceritatis notam* veluti ferat in fronte: nam, inquit, Scripturam sacram omnibus evolvendam commendat, *tanquam fidei obrussam*; hanc Judicem statuit, *omnis odii, favoris, & corruptelæ expertem*. * Addit, quod Protestantes Pontificiorum scripta evolvi minime vetent, sed etiam velint, utpote *quorum offuciæ manifestæ sint*. Contra valde suspectam reddi affirmat Religionem *Romanam*, eo quod *maxima Synagogæ suæ pars anxie arceat suos a sacris paginis*, sic ut minore periculo, ubi inquisitio obtinet, *blasphemia, perjurium*, & *fœdissima flagitia* patrari, quam Divina oracula evolvi possint. **

Cau-

(a) §. 51. f. 238. 240. & seq.

* O Nugatorem! Quasi vero non foret *obrussa*, ab omnibus hæreticis æque prætensa, quia *per interpretationem* trahenda in cujusvis partem, prout *odium, favor*, vel *corruptela hæretica* cerebrum fascinat, atque obnubilat.

** Quid nugacissimo hoc blaterone possit esse protervius?

Causam assignat, ut sic nempe, elevata Scripturæ authoritate *traditiones suas*, & authoritatem Ecclesiæ liberius crepent *. Qua ipsa de causa, per expurgatorios indices, protestantium libros suis præcipue Principibus subducant, ut ne protestanticæ doctrinæ fulgor oculos urat. *Unde*, inquit, *extra studia partium positus aliter judicare non potest, quam Protestanticos causæ suæ confidere; Pontificios trepidare, ne doctrinæ suæ debilitas pelluceat, ubi vel cum fontibus veritatis, vel cum Adversariorum disputationibus, conferatur.*

2. *Ait*, non leve momentum esse, quod utriusque partis sit dispar conditio; causam Pontificiam tam pervicacibus studiis sustentat non tam *amor veritatis*, quam clamant; quam *timor commoditatis*, ne perdant. Cleri Pontificii quantus splendor! quæ potentia! quæ opes! hinc illæ curæ, rationesque ita compositæ, ut ne ipsorum fortunæ a Principe vel minimum dependeant. Contra Cleri protestantici potentia tenuis, opes exiguæ, authoritas sub potestate Principis constituta, &c. Utros igitur verosimilius est pro commodo aliquo terreno pugnare? Num illos, qui, etsi victores, ultra privatam fortunam nunquam assurgunt? An illos, quibus status opesque defenduntur, quas nullum *Europæ* Regnum æquaverit?

Ob Cleri ingentia commoda, religionis titulo mala defensa.

3. *Affirmat*, Religionem Pontificiam merito debere esse *suspectam* Principibus, quod a vere *Christiana, non nisi charitatem, & mansuetudinem spirante*, nimium alienam demonstret *illa Cleri sævitia* in eos, qui ab ipsis dissentiunt, id est, qui opes, statumque ejus Monarchicum, impugnatum eunt. Saltem, inquit, a *Christo* non esse illum spiritum crudelitatis, satis apparet; (a) nec ullibi in sacris litteris vera Ecclesia *ebria* dicitur sanguine hæreticorum; sed sola meretrix *Babylonica*, (b) *sanguine sanctorum temulenta*, prænuntiatur.

Ob Cleri sævitiam in Protestantes.

Unde *libello aureo* hunc denique colophonem imponit (c): *ast cui ignotum est, a meretricibus amasios* (Principes nempe Catholicos) *etiam ad fœdissima quæque, & indignissima patranda pellici? Eo magis necessarium est, ut Fideles, magno studio, animum adversus bestiæ illius* (Apostolicæ Sedis) *illecebras juxta ac terrores obfirment, & cum patientia exspectent, quousque Deus eidem, quem per Prophetas suos finem prædixit, repræsentet. Quod autem consilii capiendum sit Principibus, & populis liberis, qui sectam Romanam exuerunt, postquam tam atrocia odierum, & immanitatis exempla ab eadem subinde edi conspiciunt, ipsi etiam, me non monente, si mens non læva est, intelligunt. Ita pseudologus* hic, plus quam *Lutherice* absurdus, atque calumniosus.

Unde fluunt Protestantismi commendatitia ad Principes.

Quæritur XVII. *Quis Catholicis de hoc Protestantium scopo, seu Protestantismi commendatitiis, ex ejus majori habitudine ad civile regimen petitis, sensus?*

Catholicorum sensus de hisce Protestantium ampullis.

R. I. Est aperta Protestantismi infamia, quod *per habitudinem ad civilis regiminis scita, ac commoda*, determinentur ejusdem dogmata, isque *hoc respectu* veluti magis fovendus, *Christianis* Principibus a tribu pseudopolitica obtrudatur.

Patet 1. Quia, hac ratione, *religio Reipublicæ*; *status Ecclesiasticus politico*; *spirituale regimen temporali*; *æterna terrenæ felicitati*; verbo, *finis medio*, *ancilla Dominæ* subordinatur.

Patet 2. Quia sic sternitur via ad *Hobbesianismum*, ac *Machiavellismum*, hoc solo discrimine, quod hic uterque in suo systemate contemnat Scripturam;

Stigma protestantismi, ex habitudine ad civile regimen dimensi; Religionem subordinantis statui politico; Sternentis viam ad Machiavellismum;

* *Cum tamen illa non jus, sed factum solummodo probent; Ecclesiæ vero vocabulum illi ipsi cœtui* (Catholico) *falso, velut proprium, tribuatur, cujus dogmata in controversiam veniant, adeoque propria in causa nimis quam impudenter, officium Judicis subire prætendas.* Ita ille.

(a) *Luc.* 19. 54. & seq.

(b) Apoc. 17. 6. (c) §. 54. f. 269.

Protestantismus privata interpretatione accommodet: atque hoc sensu *Machiavellismi* politioris, adeoque & periculosioris, *Puffendorfius* non immerito postuletur. Et quia *Machiavellismus* sensim ducit ad *Atheismum*, forsan est, cur hoc stigma ipsimet acatholici Scriptores pseudologastro huic quondam inusserint (a). Sed hæc alibi jam declaravimus (b).

Calumnia est, religionem Catholicam per se; Acatholicam per accidens disponere ad turbas;

℞. II. Est *Puffendorfiana* calumnia, palmari mendacio sociata, qua scripsit, Religionem Catholicam *per se*, & *ex sua natura* disponere ad turbas, & exitiabiles morbos, in civitate excitandos; religionem protestanticam disposuisse quondam *mere per accidens, ex rerum conversione, & atrocitate adversæ partis*. Calumnia de religione Catholica patet ex dictis, & parebit amplius ex illico dicendis. Mendacium de religione protestantica denudavimus alibi per hasce theses, fusissime probatas (c). 1. Prætensa religionis protestanticæ reformatio fuit etiam, *quo ad statum Imperii civilem*, deplorabilis deformatio, *septimusque morbus*, Reipublicæ quam maxime fatalis. 2. *Lutheri* doctrina *in se*, & *per se* fuit admodum habilis ad excitandos in plebe motus, turbas civiles, atque tumultus. 3. Immo protestantica Religio, tam quo ad suum Authorem, quam quo ad doctrinam spectata, *sub prætextu Evangelii*, initio fuit causa *per se* plerarumque turbarum in plebe contra Magistratus, Principes, ac Superiores legitimos, præsertim illius tumultus Rusticani Anno 1524. ex quibus innumeræ cædes, rapinæ, ac clades, cum deformatione infanda, pullularunt in Imperio *Romano Germanico*. 4. Eadem religio etiam in posteris fuit *per se* turbarum nutrix, præsertim illius tumultus in *Austria*, a protestantibus rusticis suscitati: item *Donawerdani*, & aliorum, quorum exempla suppeditat *etiam nostra ætas*. 5. Loquendo *in genere Protestantismus* fuit causa *per se*, & *universalis*, fatalium dissensionum, motuum ac bellorum, Cæsares, Reges, ac Principes distrahentium, omnemque *Germaniam*, ultra centenos annos, defœdantium, e quibus innumeræ clades cum deformatione deplorabili pullularunt in Imperio *Romano-Hermanico*. 6. Loquendo *in specie* Protestantismus fuit causa *Schmalcaldici* fœderis, quod *primum* fecit *statum in statu* Imperii *Romano-Germanici*: & postmodum in pessimos contra Cæsarem ausus, cruentaque bella, cum ingenti deformatione *Germaniæ*, erupit. 7. Idem Protestantismus fuit quoque causa *Bohemici* fœderis, quod *secundum* fecit *statum in statu*, & postmodum in iteratos male consultos ausus, cruentaque bella erupit. 8. Idem Protestantismus fuit insuper causa fœderis *Heilbrunensis Lutherico-Calviniani*; *Lauenburgensis Dano-Saxonici*; & *Lipsiensis*, *protestantico-Suecici*, quæ novos denuo fecere *status in statu*, & postmodum in repetito perniciosos contra Cæsarem ausus, cruentaque triennalis prope turbationis, bellique clades, cum deformatione *Germaniæ* prorsus infanda, erupere. Satisne ista? Probata sunt: legantur.

Calumnia est religionem Catholicam in ordine ad civile regimen protestantica esse minus accommodam;

℞. III. Est *Puffendorfiana* protervia, multiplici falsitate suffulta, qua venditatur, religionem Catholicam esse *status publici* labem, regimini politico minus accommodam, Regentibus, *quo ad rationes status*, periculosam, atque perniciosam, adeoque protestantica minus fovendam, ac promovendam. Et hoc assertum prolixe vindicavimus alibi per hasce theses (d). 1. Religio Catholica, *in ordine ad vitam civilem*, est longe accommodatior protestantica; immo & Principibus, *etiam sub respectu politico*, longe utilior. 2. Unde acatholica falsitas est, religionem Catholicam, protestantica minus esse habilem Imperantibus summis *ob exemptionem Ecclesiastici Ordinis*;

(a) Apud *Harterwigum* in ejus vita f. m. 667.
(b) In Coll. Hist. P. VI. Q. 1. per totum. Videatur §. 1. 2. & 3. Item: corollaria f. 91.
(c) In Coll. Hist. P. IV. Q. 12. & seq. per totum librum.
(d) In Coll. Hist. P. VI. Q. 1. per totum.

nis; *ejusdemque fidem*, *summo Antistiti obstrictam*, qua faciat *statum in statu*, * cum hæc omnia ipsimet Protestantismo solvenda sint. 3. Similis protestantium est alogia, qua religionem Catholicam criminantur, velut publicæ utilitati incommodam, *ob exemptionem Ecclesiasticorum bonorum*, *copiamque tot Ordinum mendicantium*, præcipue vero *ob potestatem*, ut ajunt, *Pontificis indefinitam*, *atque despoticam in Imperantes summos*, quam verius ipsi, e primis religionis suæ principiis, sibi publice vendicant, ac usurpant. 4. Si, quod scribit *Puffendorfius*, Catholicorum Principum interest, fovere *Protestantismum* in suis subditis, longe magis intererit fovere *Hobbesianismum*, *Arminianismum*, seu *Machiavellianismum*, qua de re deliberare poterunt *Puffendorfii* sectatores. Placetne harum thesium fusior apodixis? Legatur.

℞. IV. Est *Puffendorfiana* maledicentia, *evidenter nugatoria*, qua scribit Religionem Catholicam Principibus merito reddi suspectam, *ob lectionem sacræ Scripturæ*, *promiscue non permissam*; *ob Cleri potentiam*, *Religionis prætextu tam pervicaciter defensam*; *& denique ob ejusdem sævitiam in adversæ partis fautores*. Nam 1. Abunde refellitur ex ipso *Puffendorfio*, qui in suo hoc *aureo* libello, ut passim vidimus, S. Scripturæ testimoniis tam *inscite*, *impertinenter*, *perverse*, *obtortoque veluti collo*, abusus est ad fucandas systematis sui profano-sacri *Luthericas* ideas, ut satis appareat, laicorum, & præcipue pseudopoliticorum manus promiscuas ab Arca fœderis, ejusque tabulis, arcendas, ut ne, *irreverenti nimium oris infruniti vaniloquentia*, verbum Dei pervertant, &, *omnium hæreticorum solemni more*, convertant *in litteram occidentem*, magno sui, majori aliorum exitio, salutisque nunquam sat deplorabili detrimento. *Calumnia est religionem Catholicam merito se reddere Principibus suspectam;*

2. Membrum alibi denuo confutavimus per ejusmodi positiones (a): 1. Magnificentia Hierarchiæ Ecclesiasticæ, *etiam quo ad potestatem*, *ac bona temporalia*, specialiter in Imperio *Romano-Germanico*, est, *conveniens*, *utilis*, ac nostro præcipue tempore *necessaria*, ut adeo *tanquam labes*, Imperio noxia, *statuique politico præjudiciosa*, male traducatur a quibusdam Authoribus protestanticis. 2. Eorundem pseudopolitici logi sunt, fore, ut magis floreret Imperium per meros Principes sæculares, & Clero paupere melius fore constitutam Rempublicam. 3. Eandem magnificentiam Hierarchiæ Ecclesiasticæ, *etiam quo ad potestatem*, *& bona temporalia*, veluti conditioni sacræ repugnantem, Religionique adversam, nequidquam cum *Luthero*, atque *Calvino* criminantur protestantici Authores, & sic de aliis. *Ob Cleri potentiam Religionis prætextu defensam,*

3. Membrum pariter alibi retudimus ejusmodi thesibus (b): 1. Inter media conservandæ religionis *respectu eorum*, qui sectantur errores, in Imperio *non toleratos*, ipsisque Protestantibus inter hæreticos veniunt, *vi quoque pœnali*, *ac coactiva*; immo *& armis* edomari posse, communis est Politicorum sententia. 2. Cui Acatholicorum pars potior adeo non refragatur, ut eam, *continua quoque praxi*, confirmet. 3. Unde eorum nonnulli hanc potestatem, *velut tyrannicam*, *anti-Christianam*, *S. Scripturæ*, *Patribus*, *& SS. Canonibus adversam* in S. Inquisitionis instituto, *non nisi inaniter*, vociferantur. *Ob sævitiam Cleri, in dissentientes sibi, exerceri solitam.*

Quæritur XVIII. *Quod denique pretium ab Orthodoxis habendum est aureo (si credere fas est) Puffendorfii libello de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem?*

℞. I. *Tantum abest*, *ut aurei epitheton qualecunque promereatur*, *ut potius sit varius inscitiis*, *antilogiis*, *& ineptiis oppido plumbeus*. *Censura libelli Puffendorfiani, Non aureus, sed plumbeus est*

Declaratur 1. Ex allatis hactenus vidimus, systema religionis profano-

 sacrum,

* Videantur etiam dicta in Coll. Hist. P. VII. Q. 2. sect. 5. §. 2. f. 155. ubi hæc Adv. replica diluitur.
(a) In Coll. Hist. Parte VII. Q. 1. per totum præcipue a sect. 4.
(b) In Coll. Hist. P. VII. Q. 9. præcipue sect. 7.

ſacrum, collegialis Eccleſiæ phantaſticam fabricam, autonomico fundo, juribus Collegii nominalibus, & poteſtatis politicæ commentitiis ſuffultum, protrita tota antiquitate, conculcata tot Conciliorum, Patrum, Imperatorum, ac Principum authoritate, unius hominis pſeudologi phantaſo ſibi in ſuis nugis ſic applaudente (a): *Quæ a nobis (ad demonſtranda nempe fundamenta Regni ſacrorum, totamque, quæ ſuperſtructa eſt, molem) deducta ſunt, eo uſque valere arbitramur, ut niſi ab adverſa parte penitiſſime deſtruantur, quod quam difficile ſit, tentando experientur, univerſa gloriatio, qua ſeſe tantopere jactant, in diuturnam uſurpationem, ac per multa ſæcula continuatam injuriam, reſolvenda ſit, quam vel ſero demum excuſſiſſe egregium fuerit.*

Inſititiis. *Declaratur* 2. Totius libelli conatus eo collimat, ut profanatione juris ſacri, *quaſi facientis ſtatum in ſtatu*, jura Imperantium vindicet, & felicitatem Reipublicæ collocet in tuto: nam ſic præfatur (b): *Hoc noſtro conatu ſimul tot Regnorum, Principum ac Rerumpublicarum exiſtimatio in integro erit, quippe qui illegitimum, moleſtiſſimumque in ſe ſuoſque cives dominatum abdicando, jus ſuum rite vindicatum ivere, quos hactenus Sedis Romanæ adulatores proterve inſultarunt, velut adverſus Divinum inſtitutum rebelles, ac ſe ſuoſque cives in exitium pertrahentes. In quos jam quoque mercenariorum Scriptorum impudentia id calumniæ genus ſpargere haud veretur, quaſi prætextum dumtaxat iſtis fuerit a quiſquiliis, & ſordibus dogmata, rituſque ſacros repurgaſſe; cæterum non amore illibatæ veritatis, ſed meris reſpectibus profanis, ac ſæpe cum enormi crimine conjunctis agitatos, obſequium Eccleſiæ abrupiſſe, ut ambitioni, aut avaritiæ ſuæ materiam invenirent: quibus latratoribus os obturare ſane par eſt, &c.* Utique *par eſt*, demonſtrando autonomicam in religione licentiam, jure naturæ civibus liberam, (c) abſque tyrannidis nota, neque per emigrationis remedia (in inſtrumento pacis ſancita) Principi reformandam, quia tranquillitati publicæ non adverſam, *niſi ad ſpeciem*; bella, turbas, ſeditiones, pernicioſa cum exteris fœdera *tanti non eſſe*, quia ſecuta *per accidens*, *jure defenſionis* ob adverſæ partis atrocitatem &c. (d). Non tamen tolerandam eſſe *religionem paganam, Machumetanam, Arianam, Anabaptiſticam, Antichriſticam* (quo vocabulo *Catholicam* ſugillat) etſi alibi dicat, jus reformandi errores, nil obſtante, *quod fundamenta fidei ſeu directe, ſeu indirecte convellant*, nequaquam eſſe penes Principem, ſi modo ſalva maneant jura ſtatus (e). Alibi in oppoſitum luctatur, aſſerendo jus eſſe Principi per Theologos ſuos conſtituendi *ſymbola fidei*, ad quæ profitenda & docenda ſubditi adſtringi poſſint, ſic ut nolentes, vel non recipi, vel ſolide convinci debeant; pertinaces redargui, impoſito ſilentio compeſci; immo & civitate ejici queant (f). Hæc rurſus alibi evertit, dicens: cives invitos, & ob religionem erroris haud legitime convictos, civitate ejicere, emigrationem imperare, *eſſe ingentem injuriam* (g); Principis nil intereſſe, quid quiſque civium credat, *dummodo civili officio ſatisfaciat* (h); ſubditis eſſe jus ſeceſſionis a Principe, a Clero, vel majore parte Populi, ſi illos in errore ſontico verſari demonſtrare *ſe poſſe putent* (i); civium ſeceſſione nil juris detrahi ſummis Imperantibus; (k) ſi quid contra moliatur Princeps, *pro actu injuſto & illegitimo*, habendum eſſe (l); poſſe cives, pro ſervanda vita & fortunis, Principem in caſu ejuſmodi abdicare, & alteri ſe ſubdere (m). Quæ & ſimilia plura, quam ſint *inepta*, *imperi-*

(a) In præfat. (b) L. c. (c) §. 49. f. 255.
(d) §. 52. f. 251. (e) §. 54. f. 262.
(f) §. 49. f. 231. (g) §. 54. f. 267.
(h) §. 54. f. 269. Item §. 50. f. 233.
(i) §. 54. f. 262. (k) §. 6. f. 264. 265.
(l) §. 6. f. 266. (m) §. 54. f. 265.

perita, *antilogica*, summis Principibus *præjudiciosa*, Reipublicæ *periculosa*; ac summe *perniciosa*, nemo non videt etiam ex protestanticis, magis politice oculatis.

℞. II. *Idem libellus non tam aureus est, quam mendaciis, calumniisque admodum ferrugineus.* *Et ferrugineus*

Declaratur 1. *Calumniæ*, ut constat ex iis, quæ diximus, pene singulas pagellas maculant, stigmate huic præcipue Authori *protestantice* proprio. Sic v. g. Ecclesiam Catholicam vocat *Cœtum Romanum*, qui *per impudentiam* sibi soli Ecclesiæ vocabulum arroget; hierarchicum Imperium esse *chymeræ simile*, quod rerum humanarum conditio aspernetur (a). Sedem Apostolicam vocat *prostibulum Babylonicum*, quocum Reges Catholici scortentur; item *bestiam Apocalypticam* (b); Clerum vocat *stolidum hominum genus*, *præjudiciis & affectu excæcatum*, *homines obnoxios*, *nulla fide dignos*, *crudeles*, *Principes ad tyrannidem excitantes*, *stolidumque impetum*, *immanemque malitiam*, *sanctimoniæ professione*, *occultantes* &c. (c). Catholicos criminatur, quod blasphemias potius, aliaque fœdissima scelera permittant, quam lectionem sacræ Scripturæ; quod S. Paginæ authoritatem continuo elevent, ut *toto hiatu* traditiones crepent, etsi *præter factum* haud quidquam probent (d); quod errores suos, a Protestantibus impugnatos, *cum pervicacia* defendant, *non nisi intuitu emolumenti temporalis*, quale Clero promanet ex authoritate Papæ, indulgentiis &c. Quod Catholicorum *crassus sit disputandi modus*, nil præter *authoritatem Ecclesiæ* crepando, *partem* sese ac *judicem* faciendo, testimonio proprio litem dirimendo (e); quod iidem *perpetuam committant fallaciam*, sibi solis dignationem Ecclesiæ arrogando, insuperhabitis ratiociniis, ex S. Scriptura, per artes Apostolis ignotas, religionem suam stabiliendo, & in veritatis Evangelicæ defensores *tyrannice* grassando, *unde & illegitimo Ecclesiæ catholicæ statui peculiaris generis exitium Divinitus destinatum sit* (f). Neque hic sistit *Puffendorfiana* maledicentia: Concilia omnia, & præcipue *Tridentinum*, sugillat, cum ait, pro convictis non habendos, in quos ab adversariorum aliquo Conciliabulo sententia pronuntiata sit, qualem non nisi rationes status, & privata emolumenta dictassent, iisdem actorum, testium, ac Judicum vices subeuntibus (g). Sed neque Augustis Imperatoribus parcit, dum *Ferdinandi* I. zelum traducit, ut *pessime temperatum*, quo dixerat, malle sese, album baculum dextra tenentem, ditione sua excedere, quam in ea hæreticos tolerare &c. (h). *Calumniis;*

Declaratur 2. *Mendacia* quod spectat, totum dixerit, qui totum prope libellum *unum unicum* esse *crassum mendacium* dixerit: v. g. quid crassius, quam falsum dicere, quod Deus non nisi per Sacerdotes exercere remissionem peccatorum voluerit, secus incassum quotidie nos dicturos: *dimitte nobis debita nostra* &c. (i). Quid absurdius, quam *absurdas dicere quæstiones*, quænam forma Ecclesiæ competat, cum Ecclesia non sit *status*, sed merum *collegium*? (k) etsi & collegialem suam Ecclesiam habere *aliquid*, *democratiæ simile*, & ipse alibi fateatur (l). Quid magis *absonum*, quam absonum dicere, per verba Symboli Apostolici: *Credo in unam Sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam*, intelligere *Romanam*, *eo quod hunc sensum & verba ipsa, & sana ratio, & sacræ litteræ, & experientia respuant* (m). Quid inanius, quam dicere, Pontifici non competere potestatem fe- *Mendaciis.*

(a) §. 53. f. 256. 257. Item §. 51. f. 241. (b) §. 54. f. 269.
(c) §. 51. f. 238. (d) §. 51. f. 241. (e) §. 36. f. 168. (f) L. c.
(g) §. 50. f. 236. (h) §. c. f. 233. (i) §. 25. f. 98. (k) §. 32. f. 139.
(l) §. 39. f. 183. (m) §. 53. f. 259.

rendi censuram interdicti, eo quod, *illustri exemplo*, id Orbi ipso facto demonstrarit Respublica *Veneta*? (a) Quid impudentius, quam scribere, Conciliis, etsi legitimis, esse facultatem mere *consultivam*, neutiquam *decisivam* in controversiis fidei, sic ut illa decisione *Christiani* cæteri stare tenerentur; neutiquam illis esse *potestatem legislativam*, sic ut *Christiano* Orbi leges pro imperio imponere possent? (b) Quid magis falsum, quam scribere, conversis ad fidem in primitiva Ecclesia non fuisse licitum vel exigere vel dare plus, quam quantum eleemosynæ nomen habebat; plura erogare volentes potuisse prohiberi a potestate civili, & si omnes *Christiani*, aut magna pars, velut exemplo quorumdam *Hierosolymitanorum*, bona sua in commune conferre voluissent, summis Imperatoribus fas fuisset, *inconsultos impetus* coercere, quod exinde Reipublicæ opes attenuarentur? (c)

Est denique luteus variis hæresibus. Ut patet ex toto systemate,

℞. III. *Idem libellus non tam est aureus, quam erroribus hæreticis putidissime luteus. Declaratur* 1. Ex dictis apparet, quod totius libelli summa, nil aliud sit, quam evanida vappa, ex *Lutheri* pestilentissimo libro *de captivitate Babylonica* distillata; quod nil aliud sit, quam *protestantismi*, ex variis priorum temporum erroribus consuti, male materiata compages; quod nil aliud sit, quam systematicum ex aphorismis pseudopoliticis figmentum, inter centones dudum inustos, damnatasque expurgatorii Indicis quisquilias, ab Orthodoxis merito rejiciendum. Siquidem totius spurii partus finis est *Indifferentismus* systematicus, synonymice dictus *Protestantismus*. *Fundamentum* 1. *Abusus Scripturæ sacrilegus* juxta spiritum privatum. *Fundamentum* 2. *Sacerdotium baptismale*, abolito Sacramento Ordinis. *Contignatio* 1. *Autonomicæ conscientiæ licentia*, ab omni imperio libera, abolitis legibus, & jurisdictione omni interna. *Contignatio* 2. *Profanatio sacrorum*, exterminata Hierarchia Ecclesiastica, omnique jurisdictione sacra in Principes laicos translata. *Cementa* horum omnium *religionis pseudopolitica accommodatio* ad statum civilem. *Scopus* denique, *religionis, protestantice accommodatæ, commendatio & propagatio*; Sedis Apostolicæ *detestatio*, & Catholicæ fidei, unice veræ, *exterminatio*.

Ex abusu S. Scripturæ,

Declaratur 2. *Ex Scripturæ sacræ abusu impio, ac continuato per totum*. Quid enim insulsius, quam potestatem clavium interpretari *prædicationem verbi Divini*? petram dicere *Evangelii doctrinam*? Quid magis temerarium, quam dicere, statuam a *Nabuchodonosore* non fuisse propositam, nisi ut *symbolum*, e quo animus ad summum Numen colendum assurgeret? Neque vitulos a *Jeroboamo* propositos, nisi ut *symbola*, coram quibus *Israelitæ* cultum publicum exercerent, mentemque ad Deum, *Israelis* liberatorem, attollerent, sic ut non defecerint a Deo *simpliciter*, sed *ratione status* circa externum symbolum quid disposuerint? & sic de aliis.

Aliisque erroneis assertis.

Declaratur 3. *Ex variis assertis, in fide erroneis*. Sic scribit remissionem peccatorum fieri *per solam fidem*, qua quis amplectitur satisfactionem, a *Christo* præstitam (d). Ait, verba illa: *quæcunque ligaveritis*, &c. ad omnes Fideles dicta esse (e); asseverat, ad traditionem extra Scripturam provocare, esse defectum fundamenti declarare (f); asserit, impositionem manuum in ordinatione Episcoporum & Presbyterorum, *utilem*; non tamen usque adeo *necessariam* esse, utpote efficacia miraculosa, quæ initio hunc ritum comitata sit, dudum exoleta (g). Ait, sanctitatem male arrogari Ecclesiæ *Romanæ*, præsertim circa illa, ob quæ Protestantes sese dissociarint: addit, *Catholici* onoma non denotare *statum ubique diffusum*, sed *dogma*,

(a) §. 21. f. 79. (b) §. 38. f. 173.
(c) §. 28. f. 111. (d) §. 23. f. 85. (e) §. e. f. 86.
(f) §. 36. f. 163. (g) §. 39. f. 186.

ma, fit ut *Catholica* Ecclesia sit, quæ universa dogmata, *sacris litteris tradita*, amplectatur nullo excepto, id quod faciat *Lutherana*; *Apostolicam* dici affirmat, quod superinstructa sit Apostolicæ doctrinæ, sic ut nil referat, an *immediate* ab Apostolis, an ab aliis (*Luthero* vel *Calvino*) Ecclesia plantata sit (a); Ecclesiam *Romanam* negat, esse universalem, eo quod extra illam Fideles utique sint, qui *unitate Dei*, *Salvatoris*, *baptismatis*, *Fideique salutis* conjuncti, unitatis vinculum non abruperint, *Deum*, *Christumve negando*, *baptismum rejiciendo*, habeantque fidem a sacris litteris non discrepantem, *saltem in præcipuis capitibus*, adeoque membra maneant Ecclesiæ *universalis*, etsi dominatum *Romanæ*, ejusque errores ac abusus, *graves ob causas*, vel nunquam subierint, vel agnitos exuerint (b). Inter graves causas affert *vindicationem libertatis*, eo quod Pontifici neque *Divinitus*, neque *per ultroneam submissionem*, e *liquida scientia* profectam, *juris* quidpiam quæsitum sit (c). Jus denique reformandi errores, & abusus Ecclesiæ, negat esse penes Pontificem, & Clerum, quia vel deberet se demonstrare *infallibilem*, nec unquam prolapsum; vel deberet probare potestatem *ἀνυπεύθυνον*, qua errores suos *irreformabiles* aliis posset obtrudere: hoc *impudens* esse dicit, illud *falsissimum*, sæpe jam demonstratum, affirmat (d). Sed quis *Hercules Augiæ* stabulum, tantilli libelli sordibus superatum? Cui merito hanc approbationem præfigimus:

A D L E C T O R E M.

Nosse cupis dicti quæ sit censura libelli?
Islebicis *aurum* est, Catholicisque *lutum*. *

T I T U L U S IV.

Titulus IV.

De Officiis hominis erga seipsum.

De Officiis hominis erga se ipsum. Instructio I.

I N S T R U C T I O I.

De Officiis hominis circa culturam sui.

De cultura sui.

§. I.

§. I.

De cultura animi.

Quo ad animum.

QUæritur I. *Quid sint? Et an in disciplina juris naturæ revera dentur officia hominis erga se?*

Natura & existentia officiorum erga se.

R. I. Per *officia* hominis erga se denotantur *actiones hominis*, ex debito *conformandæ legi naturæ*, *præcipienti ordinatum amorem sui*.

Officia hominis erga se

R. II. Videntur *propriè non cadere* sub jus naturæ. *Ratio est*. 1. Quia amor sui in ordine ad se curandum, & conservandum, per modum instin-

Non cadere sub jus naturæ, nonnulli affirmant;.

(a) §. 53. f. 260. (b) §. 53. f. 256.
(c) L. c. (d) §. 53. f. 253.
* Et quia *Kemmerichius*, in *Puffendorfio enucleato*, seu in *elementis* J. N. & G. c. 22. f. 313. *de Jure Imperantis circa sacra*, luteam hujus libelli epitomen dedit, septuaginta propositionibus *luteis*, hoc est, *protestantice erroneis*, complexam, ex his, quæ diximus, facile quis Catholicas tot idem antitheses opponet, totumque systema phantasticum Collegialis Ecclesiæ protestanticæ, *luto sine paleis linitum*, *dabis in conculcationem*. *Ezech.* 13. 10. *Isaiæ* 51. 20.

ctus naturalis, cuivis est innatus: ergo obligatio omnis supervacanea. *Ratio est* 2. Quia, uti jus & justitia *proprie talis* debet esse *ad alterum*, ita & obligatio *efficax in se* ipso teminari nequit, * sed requirit terminum, *a se distinctum*. Inde *Fleischerus* cum suo *Thomasio*, male correcto (a): *Officia hominis erga se ad jus naturæ, stricte dictum, plane non spectant, sed tantum locum inveniunt in regulis honesti.*

Sed male:

℞. III. *Officia hominis erga se proprie cadunt sub jus naturæ, suntque pars formalis Jurisprudentiæ naturalis.*

Nam sit congruuns rationi, ut possint præcipi.

P. *positive*. Inter *objecta* juris naturæ, *proprie talia*, sunt ea omnia, *quæ conveniunt naturæ rationali, ut præcipiantur, & quæ disconveniunt, ut prohibeantur ab Authore Naturæ*: atqui talia sunt officia hominis erga se: ergo. *Maj*. constat ex dictis. *Min*. ex dicendis: non enim homo est *a se ipso*, nec sibi soli vivit, creatusque est ad maximas perfectiones, sibi acquirendas.

Et licet amor sui sit naturalis, non tamen est necessitans, & quo ad modum, ac subordinationem cadit sub legem naturæ.

P. *negative*. Allata ratio duplex nulla est: nam 1. Non repugnat, hominem, *per instinctum naturalem*, in aliquid ferri, & tamen lege obligari, uti patet in amore Parentes inter & filios. ** 2. Etsi instinctus ad se conservandum sit naturalis, etiam communis brutis, in homine tamen non est *exlex*, *** neque *necessitans*, ut in brutis: sic multos cernimus, curam animi præsertim, immo & conservationem corporis, vitæque, vel omnino *negligere*, vel saltem *negligenter* observare, & naturali instinctui adversari. 3. Etsi amor, quo ad sui conservationem, sit inditus homini a natura *simpliciter*, non est tamen inditus *quo ad modum*, uti in brutis: unde, *quo ad excessum vel defectum*, naturæ legibus subjacet, præcipue tamen *quo ad subordinationem* respectu finis, ad quem homo est conditus, puta, *ad felicitatem, naturæ rationali propriam*, hoc est, in conjunctione cum Deo, pace secum ipso, & proximo conservandam. *Hinc breviter in forma D.* Amor quo ad conservationem sui est *innatus*, non tamen *absolute determinans*, ut in brutis, sed *quo ad modum*, & *subordinationem* respectu finis, per leges naturæ dirigendus, ac determinandus. C. Secus. N. A. & C.

Officia hominis erga se non quidem rigorose, sed tamen proprie fundant justitiam, quia participant rationem justitiæ formalem, obligationem efficacem, & saltem suo modo sunt ad alterum.

Ad 1. *Officia hominis* erga se participant *rationem formalem justitiæ*, nempe *honestatem*, relucentem in reddendo sibi debito necessario. 2. Fundant *obligationem efficacem*, a Deo creaturæ impositam. 3. Vergunt suo modo *ad alterum*, saltem *fictione juris* distinctum: non enim homo sui habet plenum dominium, sed *veluti usum fructum*, sic ut bonorum animi ac corporis sit quasi *depositarius*; Deus vero *Dominus absolutus*. Immo & in se ipso est quasi *duplex*, anima Dominam, corpore & appetitu famulam agente, juxta illud: *& tu dominaberis illius*. 4. Denique & cura, & conservatio sui non terminatur in ipso homine, sed ordinatur ad finem distinctum, *primario* quidem ad bonum Dei, ejusque servitium; *secundario* etiam ad Universi emolumentum. Hinc est, quod homo, debita sibi officia negligens, si minus *in sensu rigoroso* possit dici *injustus*; saltem respectu sui denominetur *inhonestus*, inhonestate fundata in debito neglecto respectu Dei; immo & quandoque respectu sui *injurius*, adeoque *in sensu proprio* etiam *injustus*. Breviter in forma. Jus proprietatis *rigorosum*, & justitia *strictissime* talis debet esse ad alterum. C. Jus & justitia *minus stricte*, sed tamen *proprie talis*. N. A. & C.

Quæri-

---

* Juxta illud l. 22. pr. ff. de Legatis III. *nemo tam sibi potest legem dicere, ut a priore ei recedere non liceat.*

(a) Instit. J. N & G L. 2. c. 2. §. 4. f. m. 250.

** *Weberus* in notis ad *Puffendorfium* de homine & cive c. 5. f. m. 78. addit exemplum de propensione hominis ad matrimonium, quod loquendo *in genere* verum est; quod si intelligeret *in particulari*, oleret *Lutherum*, male dogmatizantem ex illo Genesis: *multiplicamini*.

*** Uti *exlegem* vocat *Thomasius* in Jurisprud. Div. L. 2. c. 2. n. 5. dicens: *si instinctus*, quatenus communis bestiis, *non esset exlex*, *obligarentur etiam bestiæ*, qui in re utitur præcisione minus philosophica, quia supponente plures in eodem homine animas.

Principium officiorum hominis erga se Juxta Puffendorfium religio, & socialitas;

Quæritur II. *Quale & quotuplex principium fundamentale, a quo scaturiunt officia hominis erga se juxta Protestanticos Moralistas?*

℞. I. Geminum fontem *Puffendorfius* adstruit: *Religionem, ac socialitatem*. *Ratio est illi* 1. Quia nondum probatum est, amorem sui *in se*, & abstrahendo *a Dei servitio*, & *socialitatis conjunctione*, esse *in obligatione* (a). *Ratio est* 2. Quia homo non sibi ipsi natus est, sed ad Deum, & societatem humanam (b). *Ideo enim*, inquit, quædam pro libitu suo homo, circa se ipsum, disponere nequit, partim ut *cultor Divini Numinis*; partim *ut commune, & utile membrum* societatis humanæ esse queat. Non enim sibi ipsi natus, sed ideo tot eximiis dotibus a Creatore ornatus est, *ut & ipsius gloriam celebret, & idoneum societatis humanæ membrum existat*: inde ita sese componere homo tenetur, ut ne dona Creatoris inculta perire patiatur, & ad societatem humanam aliquid pro virili conferat. Subnotat *Puffendorfii* interpres *Weberus*: *hac ratione etiam officia hominis erga se ipsum ex generali supra posito principio fluunt*. Inde *Ratio* 3. sufficitur a *Webero*, quod, nisi quivis ad socialitatem, *tanquam finem*, se habilem redderet, nec ab universis ille finis obtineri posset: nam convenit quam maxime, inquit, *cum socialitate*, si quodlibet societatis humanæ membrum culturam corpori, & animæ adhibeat; uti contra non posset non esse miserrima conditio societatis, si eam omittere omnibus liceret. Ejusdem *Puffendorfii* vestigia terit *Wernherus*: *fructus, & utilitas*, inquit, *officiorum erga se, ad alios homines, referenda est: inde manifesta est horum officiorum necessitas, atque cum vita sociali nexus*.

Juxta Thomasium sola socialitas;

℞. II. *Thomasius unum & simplicem* adstruit fontem, *nempe socialitatem*. Sic habet (c): Posses itaque præceptum generale de hominis officio erga se ipsum sic efferre: *ita te conservare stude, ut vitam cum aliis tranquillam promoveas*. Hinc, quæ media se ipsum conservandi *necessario* ad socialitatem promovendam *requiruntur*, ea homo adhibere tenetur; quæ vero vitam cum aliis tranquillam *per se perturbant*, iis homo vitam suam conservare non potest; quæ denique nec necessario promovent, nec necessario turbant, ea jure naturali, nisi jus Divinum aliud ostendat, *licite* adhiberi, aut omitti poterunt, pro diversis tamen gradibus licentiæ, prout nempe ista media magis ad promotionem, aut turbationem vitæ tranquillæ, etsi per accidens, faciant. *Subdit*: ad applicationem autem harum regularum requiritur *perspicacia naturalis*. Ita e. g. *quo ad* 1. Homo tenetur edere, bibere, contra frigus se munire. *Quo ad* 2. Debet cavere, ne per homicidia, & scortationem velit se conservare. *Itaquo ad* 3. *Si Christianismus* non obstaret, liceret aliquando lautius vivere, & inebriari, aut molliter vivere, & delicate, quamvis & ex dictamine rectæ rationis hæc licentia sit *gradu minor*. *Licentiæ, gradu maximæ*, exemplum esto, si quis bonam diætam sequatur, & nutrimenta salubria magis, quam delicata quærat, si quis bonis litteris incumbat &c. In eundem sensum *Thomasii* abeunt & alii cum *Beyero*, officia hominis erga se præcise referentes ad officia hominis erga alios. Ita ille.

Juxta alios principia honesti, decori, & justi.

℞. III. *Laurentius Fleischerus*, ex fecundis *Thomasii* reformati curis, * hæc officia hominis erga se omnino e sphæra *juris, regulisque justi* exterminat, ut vidimus, & pro eorum principio adstruit *regulas honesti*: rationem assignat,

---

(a) In spicilegio Juris nat. §. 14. f. m. 293.

(b) De officio hominis c. 3. §. 13. f. 61. item c. 5. §. 1. f. 78.

(c) Jurisprud. Div. l. 2. c. 2. a n. 7. f. m. 156.

* In fundamentis J. N. & G. l. 2. c. 2. *Quod hoc caput attinet*, inquit *Thomasius*, §. 65. *priores plane immutandi sunt, eo quod officia hominis erga se ipsum non nisi per longas ambages deducantur ex societate. Propius & magis sensibiliter deducuntur ex principiis honesti.*

gnat, *quod hæc officia tendant, omnium maxime ad vitæ felicitatem, ejusque diuturnitatem*. Primum igitur præceptum est, quod regulæ honesti suppeditant: *ita te conservare stude, ut vitam feliciter, & diuturne possis transigere*. Quia vero homo ex anima & corpore constat, statim alterum se offert præceptum: *culturæ animæ, atque corporis omni studio operam da* (a). Multo sanior *Kemmerichius*, *Puffendorfii* enucleator, ejus tramitem deserens, fundamentum officiorum hominis erga se adstruit *amorem sui rationabilem*, sic ut *obligatio* ad hunc amorem peti debeat ex *Thomasii* norma, puta, *partim ex regulis honesti*, partim ex *regulis decori*. Ex regulis *honesti*, quoniam per amorem irrationabilem amittit homo felicitatem, quam quærit, cumprimis tranquillitatem animi. Ex regulis *decori*, quoniam per amorem sui irrationabilem sese reddit ineptum ad felicitatem aliorum promovendam, amicitiamque colendam. Supra addidit etiam *regulas justi*, dum dixit: *ad regulas justi vero referenda illa juris connati species, quæ circa observationem, & defensionem sui occupata est* (b).

Sed Puffendorfii assertio partim est minus apposita,

Quæritur III. *Quis sensus Catholicorum de Protestantium sensu?*

℟. I. *Est minus apposita, & falsa Puffendorfii thesis, qua officia hominis erga se, nonnisi ex religione, & socialitate adstruit, sic ut si homo servus Dei, & membrum societatis humanæ non esset, ipsius nulla erga semet officia intelligi possent* (c). Sed nempe *Puffendorfius* cum suis *consequenter* errat, erroneo *socialitatis* principio, ut fit, in plures absurditatum cyclos sese volvente. Patet primum asserti membrum: quid enim implexum magis, quam *ex socialitate indirecte* deducere officia hominis erga Deum, & denique *reflexe*, ex religionis & socialitatis officiis, eruere officia hominis erga se? Hac saltem ex parte non male scripsit *Fleischerus*, ex secundis *Thomasii* curis (d): *Non sine maximis ambagibus officia hominis erga se cum Puffendorfio, aliisque ex socialitate deduci videntur, cum horum omissione non tantum neminem lædamus, sed etiam sine omni respectu, ad socialitatem habito, ad ea observanda simus obligati*. Accedit, quod insufficientia *Puffendorfiani* principii sese tantopere manifestet *in jure necessario*, seu necessariæ defensionis propriæ, *ut Weberus*, *Puffendorfii* annotator, non *nisi ad jus naturæ extraordinarium* revocare potuerit, hoc epiphonemate, *societati humanæ studendum esse, ubi cætera fuerint paria* (e).

Partim falsa.

Alterum asserti membrum colligitur ex inanitate triplicis ratiunculæ, supra allatæ. Nam 1. Dist. Nondum probatum est, amorem *sui in se*, & abstrahendo a Dei & socialitatis cultu, *esse in obligatione*, quo ad *aliqua* officia hominis erga se. C. Quoad *omnia*. N. Certe omittendo culturam animi & honestatem internam; committendo fornicationes mentales &c. nec Dei, nec socialitatis cultui *directe* adversamur, & tamen, naturæ jure, stringit *obligatio* illam adhibendi, hanc omittendi, ut infra clarescet. *Ad* 2. D. Homo *nullo modo* sibi ipsi, sed tantum Deo, & societati humanæ est natus. N. *Aliquo modo* sibi, & alio societati, & Deo est natus. C. *Ad* 3. D. Et socialitas est finis *primarius*, & *adæquatus* hominis. N. Est finis *secundarius*, *inadæquatus*, nec singulis hominibus *necessarius*. C. Inde erroneum est *Puffendorfii* duplex suppositum, ex erroneo socialitatis principio deductum. Primum. *Quod non dispicere valeat, quænam sit illa morum honestas, ubique & extra societatem, hoc est, citra reflexionem ad alios homines observanda*: ubi honestatem actionum desumit *universaliter* ex lege natu-

(a) Instit. J. N. & G. l. 2. c. 2. §. 4. 5. 6. f. m. 251.
(b) In elementis J. N. & G. c. 5. §. 1. & 2. f. m. 71.
(c) In specim. controv c. 5. §. 25. f. m. 253.
(d) L. c. §. 2. f. m. 250.
(e) In notis ad *Puffendorf.* de homine & cive. c. 5. §. 10. & 11. f. m. 92.

turali, quam *erronee* definit eſſe *dictamen rectæ rationis, ſuper ſocialitatem reflexum, officia homini incumbentia proponens*, quem errorem ſupra rejecimus (a). Secundum eſt, *quod ipſa vita ſolitaria*, ni *ob commodum humanæ ſocietatis ſuſcepta ſit, legi naturali repugnet*: (b) ubi, ex erroneo conceptu juris naturalis, ſocialitatem, veluti naturæ humanæ finem unicum & adæquatum obtrudit, *errore toties jam profligato*.

Magis abſona eſt Thomaſii opinio.

℞. II. *Magis etiam abſona eſt Thomaſii ſententia, quæ officia hominis erga ſe, ex ſolo ſocialitatis principio derivanda affirmat*. Nam denuo non male *Fleiſcherus* (c): Neque aſſentiri poſſum *Beyero*, officia hominis erga ſe ad officia hominis erga alios, referenti: *amor enim incipit a ſe ipſo*, & *unuſquiſque arctius ſibi obligatur, quam aliis*. Hinc quoque *Thomaſius* illa ſubordinanda ſocialitati eſſe exiſtimabat, cui hoc tamen regeri poteſt, *quod & officia erga alios iis, quæ nobis debemus, debeant ſubordinari*. Addit, *quod hunc ſuum errorem correxerit poſtea Thomaſius, mentemque mutarit in Fundamentis*, ſeu ſecundis curis (d) uti ſupra jam vidimus. Unde inania ſunt, quæ alibi *Zentgravio oggerit Puffendorfius*: non ſolum falſam, ſed & Reipublicæ perniciosam eſſe ſententiam, *quod nemo teneatur alterum magis diligere, quam ſe ipſum*: nam hæc theſis, ſpectato jure naturæ abſoluto, & abſtrahendo ab obligatione adventitia, veritati quam maxime conformis eſt: item falſam eſſe ſententiam, quod officia, *quæ homo ſibi ipſi debet, regula ſint officiorum, quæ alteri, quocum vivimus, exhibere decet*: *cum contra amor ille noſtri, ne in devia abeat, per officia erga alios temperandus ſit*. Nam 1. Abſtrahendo a ſtatus adventitii circumſtantiis, regula illa: *quod tibi vis, vel non vis fieri, alteri facies, vel non facies*, in naturæ jure optime fundata eſt. Inde *fallit* I. *Thomaſii* regula, cum quivis teneatur vitam conſervare edendo, & bibendo, etiam *extra ſocietatem hominum*, & *abſque reſpectu ſocialis vitæ*. Fallit 2. Cum ſcortatio, etiam mere mentalis, naturæ jure, prohibita ſit: etſi *per ſe* non turbet vitam cum aliis tranquillam. *Fallit* 3. Cum vita mollis, ebrietas &c. jure naturæ licitæ eſſe haud poſſint, ut videas, in quam falſa, abſurda, & ſcandaloſa avia fautores ſuos deducat principium ſocialitatis.

Ejuſdem Thomaſii reformati & Fleiſcheri rationi difformis;

℞. III. *Fleiſcheri ex Thomaſio reformato deſumpta opinio eſt rationi difformis; Kemmerichii probabilis* (e), *ſuo modo tamen exponenda, atque intelligenda*.

Nam 1. Quid poſſet eſſe magis abſonum, quam officia hominis erga ſe *nullo jure*, ſed *ſolis regulis honeſti* dirigenda aſſerere? Quid ineptius, quam vitam felicem & diuturnam, officiis erga ſe, *pro adæquato fine*, præfigere?

Kemmerichii probabilis ſuo modo.

2. *Kemmerichius* officia hominis erga ſe, *quo ad defenſionem & conſervationem ſui*, recte dirigenda eſſe affirmat *per regulas juſti*. Nec admodum male interna, *quo ad animi tranquillitatem*, dirigenda *per regulas honeſti* aſſereret, ſi modo intelligeret honeſtatem, *non qualemcumque*, ſed *in naturæ debito neceſſario* fundatam. Sic & officia, ſaltem *imperfecta*, queis ſe quis habilem reddit *ad felicitatem aliorum promovendam, amicitiamque colendam*, quodam loquendi modo, haud male *ad regulas decori* reduceret, ſi modo & hoc decorum *in aliquo naturæ debito* fundaret, juxta ea, quæ ſupra jam declaravimus.

Verum principium

Quæritur IV. *Quodnam verum, & fundamentale principium officiorum hominis erga ſe? Et quotuplex eorum claſſis?*

℞. I.

(a) Habet iſta partim in ſpecim. controv. c. 5. ſ. m. 253. In præfat. de homine & cive. c. 2. §. 16. ſ. m. 47.
(b) In ſpecim. L. c. ſ. m. 254.
(c) L. ſupra cit. §. 3. ſ. m. 250. (d) J. N & G. I. 2. c. 2.
(e) Quam explicavit, more ſuo *Fleiſcherus* ex fundamentis male correctis *Thomaſii*.

Est amor, ad felicitatem sibi propriam necessarius.

℞. I. *Amor, sibi naturaliter debitus, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessarius.* Et quia hæc felicitas consistit in pace secum ipso, cum Deo, & proximo, ex hoc fine, *tanquam norma*, amor sui dirigendus, & ex amore hoc, *tanquam principio*, officia hominis erga se sic mensuranda sunt, ut corpus ratione regatur, salva subordinatione Deo, & societati adventitiæ debita.

P. Hoc fundamentale principium 1. *Positive*. Quia est *adæquatum*, & *proprium*, sicut ex illo & *sola*, & *omnia* hominis officia, sibi debita, fluant, uti patebit ex applicatione per decursum.

P. 2. *Negative*. Quia supra allati fontes *a Puffendorfio, Thomasio*, & aliis, non satisfaciunt; neque convenientius principium aliud afferri potest.

Ex quo fluunt officia, præcepta prohibita, & permissa.

℞. II. Ex dato principio deducitur regula *triplex*. 1. Illa officia hominis erga se, naturæ jure, seu graviter, seu leviter *præcepta* sunt, quæ stricte, vel minus stricte *exiguntur ab amore, sibi naturaliter debito, seu ad felicitatem, naturæ suæ propriam, necessario.*

2. Illa econtra *graviter*, vel *leviter prohibita* jure naturæ sunt, *quæ graviter, vel leviter repugnant amori, sibi naturaliter debito, seu ad felicitatem, naturæ suæ propriam necessario.*

3. Illa denique, naturæ jure *licita*, *concessa* vel *permissa* sunt, *quæ nec absolute exiguntur, nec absolute repugnant huic amori, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario.* Applicatio supra ex parte jam facta est, & continuo fiet in dicendis.

Et eorum subordinatio, secundum regulas ordinati amoris.

℞. III. Quia felicitas, naturæ rationali propria, uti liquet ex dictis, *substantialiter, ac primario* consistit in conjunctione cum Deo; *integraliter, & secundario* in pace secum ipso, & proximo, ultro sequitur, *amorem sui* debere *esse rationabilem*, seu secundum finem hunc *rationabiliter ordinatum*, sic ut officia hominis erga se, officiis, ex obligatione adventitia debitis societati humanæ; utraque vero officiis, Deo Creatori debitis, subordinanda sint. Inde fluunt quædam regulæ generales, 1. *Officia hominis, secundum ordinem amoris, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessarii subordinanda sunt.* Sic amor sui, sicut, *per se loquendo*, præcedit amori alterius privati; ita & officia sibi quam alteri exhibenda; contra vero, sicut amor sui cedit amori debito Communitati; uterque autem amori, Deo Creatori debito, ita & officia, eadem subordinatione, singulis sunt exhibenda. 2. *In officiis erga se, cultura animæ præferenda est culturæ corporis*, quia anima pars hominis præstantior. Rursus, *respectu animæ, cultura voluntatis culturæ intellectus præhabenda:* quia homo non tam speculandi, quam agendi causa est conditus: unde bonum animi morale præferendum bono ejus naturali; utrumque vero præferendum bono corporis. 3. *Officia homini incumbentia non sejungenda, sed secundum amoris, naturaliter debiti, ordinem regulanda sunt.* Hinc officia, Communitati debita, propter debita sibimetipsi; nec propter utraque, Deo debita, negligenda sunt: ita nec officia mentis, propter officia corporis, omittenda; & vicissim. Quod si tamen contingeret, ut omnibus ac singulis satisfieri simul non posset, amoris ordo servandus, & ex pluribus bonis, quæ assequi simul non possumus, præstantius, magisque necessarium eligendum est, ac proinde, cum mens corpore sit longe præstantior, perficiendo potius animo, quam corpori incumbendum, pars tamen neutra penitus negligenda est. *

℞. IV.

* Recte *Heineccius* in elementis J. N. & G. l. 1. c. 6. §. 142. in notis f. m. 109. Itaque contra officium faciunt, qui ita curant corpus, ut mentem obdurescere patiantur: sed & ii non magis satisfaciunt officio, qui, doctrinæ atque intellectus perficiendi studio, ita immorantur libris, ut iis immoriantur &c.

R. IV. Ex hisce ultro fluit *triplex classis*, ad quam officia hominis erga se revocari possunt. *Nam amor sui*, ad felicitatem propriam necessarius, se extendit 1. *Ad bona animi*, seu ad culturam voluntatis, & intellectus. 2. *Ad bona corporis*, seu ad culturam sui exteriorem. 3. *Ad bona totius hominis*, seu ad conservationem sui, per defensionem vitae, famae, fortunae, contra vim externam. *Eorum item divisio triplex.*

Quaeritur V. *Quaenam hominis officia erga se, naturae jure obligantia ad animum excolendum?* *Officia hominis quo ad culturam Intellectus,*

R. I. Animi cultura *Puffendorfio* duabus potissimum partibus absolvitur. 1. *Respectu intellectus partim perficiendi, partim emendandi*, jure naturae *stricto* requirit notitiam *de Deo, semetipso, & proximo* per cognitionem veri & boni, ac discretionem falsi malique tantam, quanta quidam *vulgari industria* haberi potest, & *absolute* necessaria est ad vitam *honeste*, atque ad finem, creaturae propositum, *apposite* transigendam.

Unde rectis sententiis intellectus est imbuendus v. g. circa *Deum*, quod sit *Ens primum, summum, unicum*, omnis imperfectionis *incapax*, *providum, justum, omniscium, cultu interno, externoque colendum*, ejiciendo *atheismum, casum, polytheismum, idolomaniam, magiam*, &c. *ignorantiam crassam* & *affectatam* &c. juxta ea, quae titulo priore stabilivimus. *Circa Deum.*

Circa se ipsum, quod anima, si minus *demonstrative* immortalis, saltem *non sit mortalis* cum corpore; quod finis non sit felicitas, *hujus vitae terminis clausa, etiam spectato statu mere naturali*; sed supersit alia vita, saltem in ordine ad praemium bonorum, & poenam malorum; quod sit obligatio tendendi ad finem ultimum, qui *substantialiter consistat* in sola conjunctione cum Deo; quod vitae hujus felicitas tantum *sit accidentalis*, nec *satiativa*; quod interna sint Deo perspecta, libera, poenae praemiove obnoxia; quod corpus cum suis affectibus rationi, ratio legi naturali subordinanda; quod bona corporis & animae conservanda, promovenda, ac defendenda; quod vitae conditio, corporis, animaeque indoli, ac viribus accommodanda &c. adeoque, quod intellectus *ab Epicurismo, stoicismo, fato*, aliisque sententiis, ad ejusmodi errores, *indirecte* saltem ducentibus, sit perpurgandus. *Se ipsum,*

3. *Circa proximum* intellectus imbuendus sententiis, societati humanae necessariis, quod nemo laedendus, jus suum cuique tribuendum; quod proles educanda, formandaque; quod proximus juvandus; quod fides servanda, maxime Imperantibus; quod bonum publicum privato praeferendum; quod societatis humanae felicitas interna, sita in honestate publica, praehabenda sit externae, sitae in sufficientia bonorum, pace, ac tranquillitate vitae; quod religio, saltem naturalis, sit fundamentum humanae cujusvis societatis; quod animorum in Dei cultu divisio sit fomentum turbarum, ac seditionum &c. adeoque, quod intellectus perniciosis proximo, & societati humanae sententiis sit expurgandus, quales sunt, pactorum fidem, ex arcanis status, & utilitatis, regulandam; finem societatis humanae esse felicitatem *merissime temporalem*, & *externam*; autonomicam conscientiae licentiam *statui minime perniciosam*, ubique *permittendam*; religionem statui accommodandam, sacra omnia ex Reipublicae commodo dimetienda, & si quae sunt alia *Puffendorfianismi, Protestantismi, ac Indifferentismi* maligna principia, sensim sine sensu in apertum *Spinozismum, Hobbesianismum*, ac *Machiavellismum* degenerantia. *Et Proximum.*

R. II. Pars altera, quo ad culturam animi, spectat *voluntatem, partim perficiendam, partim emendandam*, exigente scilicet naturae jure absoluto, ut voluntas secundum rationem, rectis instructam principiis, consectetur bonum, & aversetur malum; ut operetur ex *principiis amoris, cuivis naturaliter debiti*, in ordine ad suum finem, seu felicitatem, naturae rationali propriam; cumque felicitas *completa*, ac *integralis*, per accidens habe- *Et voluntatis.*

ri

ri semper non possit *, bonum magis necessarium ac principale, præ minus necessario ac secundario, honestum præ utili consectetur; ut rationi, tanquam Dominæ, sensus & appetitus subjiciat, motus & affectus, pacem internam turbantes, & in agendo suo officio hominem morantes, compescat; ut virtutes, moderandis passionibus necessarias, atque ad hominem, in suo officio dirigendum, habiles acquirere adlaboret; facultatem concupiscibilem ab excessu noxio in sectandis honoribus, divitiis ac voluptatibus refrenet &c. verbo: ut rationis ductu a voluntate omnis depravatio, & inquinatio per vitia, *etsi merissime interna*, superbiæ, iræ, luxuriæ, invidiæ &c. in quæ appetitus irascibilis, ac concupiscibilis, per philautiam prolabitur, e voluntate penitus exterminetur.

Horumdemque obligatio naturalis.

℞. III. *Hæc officia hominis erga se, quo ad memoratam animi culturam, sunt naturæ jure præcepta; iisque opposita seu vitia, seu errores, sunt naturæ jure prohibita.*

Quo ad intellectum,

Demonstratur. Hæc officia hominis sunt *stricte exigita ab amore, iisque* opposita vitia, ac errores *sunt absolute contraria amori, sibi naturaliter debito, ac ad felicitatem, seu pacem secum ipso & Deo, simpliciter necessario:* ergo illa sunt naturæ jure *præcepta*, hæc naturæ jure *prohibita*. A. D. 1. *Quo ad culturam intellectus*. Memorata notitia de Deo, semetipso, & proximo, *absolute & evidenter* est necessaria ad voluntatem dirigendam in ordine ad assequendum *finem*, seu *felicitatem naturæ rationali propriam*, puta, ad animi tranquillitatem, conjunctionem cum Deo, & pacem cum proximo: ergo est exigita ab amore, sibi naturaliter debito. A. constat *partim, quia voluntas*, ut recte differit *Heineccius*, (a) *non potest appetere, nisi quod intellectus sibi, tanquam bonum, repræsentavit, nec aversari, nisi quod ille, tanquam malum, agnovit; partim quia imputantur actiones, etiam ex ignorantia admissæ, quatenus legem & potuit, & debuit homo habere perspectam, recte dicente Sophocle, sapere ad beatitudinem præcipuum.*

Et voluntatem colendam.

A. D. 2. *Quo ad culturam voluntatis*. Hac voluntatis ordinatione *evidenter* habetur, & opposita ejus inordinatione *evidenter* amittitur felicitas, naturæ rationali propria, seu pax secum ipso, Deo, & suo modo cum proximo: ergo illa est exigita, hæc contraria amori, sibi naturaliter debito. A. Patet: *nam per vitia, etsi intra pectus latitent, & foris non prorumpant*, quam maxime turbatur *tranquillitas animi*, intellectu repugnante, voluntate rationis lumini refragante, conscientia lancinante, inferiore homine superiori dominante &c. Tollitur *conjunctio cum Creatore Deo*, homine legi Divinæ, & per hanc Deo rebellante; intellectu male de Creatore sentiente; voluntate humana voluntati Divinæ se opponente, adeoque a fine suo, ac felicitate substantiali exorbitante &c. Recte denuo *Heineccius* (b): Sæpe soli illi animi impetus hominem ita in transversum agunt, *ut fine suo excidat, & vel vera felicitate careat, vel tristem ejusdem faciat jacturam*. Præterea generatim non faciet unquam officium, quisquis affectus non habet in potestate, quippe qui ita pervertunt, & distorquent animi judicium, *ut nihil recte, & ordine fiat*. Inde *Statius* (c): *Ne frenos animo permitte calenti, da spatium, tenuemque moram; male cuncta ministrat impetus*. *Nimirum*, teste *Seneca*, (d) *ratio ipsa, cui frena traduntur, tamdiu*

---

* Unde *Heineccius* L. c. §. 148. f. m. 114. in notis: *Jam alibi*, inquit, *ostendimus, falli eos, qui summam felicitatem, ad quam in hac vita contendimus, in fruitione omnium bonorum consistere existimant. Id enim cum non cadat in hominem, nec in hujus vitæ conditionem, consequens est, ut saltem ad assequendum bonum summum, ac præstantissimum* (conjunctionem cum Deo) quod τὴν ἀγαθὴν μερίδα *eleganter vocat Servator Lucæ* 10. 42. *omne studium conferre teneamur.*

(a) In elementis cit. l. 1. c. 6. §. 146. f. m. 113.

(b) L. c. §. 149. f. 115. in notis.

(c) Thebaid. l. 10. n. 626. (d) De ira L. 7.

diu potens eſt, quamdiu deducta eſt ab affectibus. Si miſcuit ſe illis, & inquinavit, non poteſt continere, quos ſubmovere potuiſſet. Commota enim ſemel, & concuſſa mens ei ſervit, a quo impellitur. Confirmatur. Hæc vitia, etſi mere interna, etiam ſuo modo, hoc eſt, *regulariter* ſaltem, *indirecte*, ac *mediate*, pacem cum proximo, & ſocietate humana perturbant: ergo etiam repugnant amori, proximo naturaliter debito. *A. Patet*. Partim quia hominem ad externa officia ineptum, & ad ſocietatis cultum inhabilem reddunt; partim quia depravatam mentem *ad actus quoque externos* diſponunt, atque ſollicitant. Nunquid enim experientia teſtis eſt, quod, perfractis interioribus cancellis, facilis ſit progreſſus ad fornicationes externas, adulteria, furta, ac homicidia, quæ utique *tranquillitatem publicam* perturbant.

§. II.

§. 2.

De cultura corporis.

Officia hominis circa culturam corporis. Præcepta ſuſtentatio, & conſervatio.

Quæritur IV. Quæ officia hominis erga ſe, naturæ jure præſcripta circa culturam corporis?

℞. I. Obligatio naturalis ſe extendit 1. Ad corpus ſuſtentandum neceſſario victu; ad tuendam ſanitatem debitis mediis; ad integritatem corporis conſervandam, *per ſe loquendo*, vireſque fovendas, conditioni ſtatus neceſſarias. *Ratio eſt:* quia hæc officia ſunt *exigita ab amore ſibi, & Deo (qui eſt Dominus corporis & vitæ) naturaliter debito, ſeu ad felicitatem, naturæ ſuæ propriam, per ſe loquendo, ſimpliciter neceſſario*. Ex quo fluit, quod, quæ oppoſita hiſce officiis, & *repugnantia ſunt huic amori*, naturæ jure ſeu *leviter*, ſeu *graviter* prohibita cenſeri debeant. Unde

Prohibita leviter refectio uſque ad ſatietatem, ſolius cauſa voluptatis. Quia cibus & potus propter neceſſitatem, & ſuſtentationem, non voluptatem, tanquam finem.

℞. II. *Naturæ jure leviter ſaltem probibita eſt refectio corporis, ad uſque ſatietatem, hoc eſt, immoderata, ſolius cauſa voluptatis, quaſi appetitus naturalis licite poſſet, etiam univerſaliter, ſuis actibus frui.*

Ratio aſſerti eſt. 1. Quia cuivis lumine naturæ notum, cibum & potum eſſe *propter neceſſitatem, ſuſtentando homini congruam:* * ergo uſus *immoderatus*, & ultra hunc finem extenſus, *etſi valetudini quidem non noceat*, deviat tamen a ratione, ſeu rationabili ſui amore. **

Ratio eſt 2. Quia cuivis eſt evidens, cibum & potum a natura non intentum *præciſe propter delectationem*, ut finem: ſed potius *delectationem* eſſe intentam præciſe *ut medium* ad ſuſtentationem vitæ, *tanquam finem*: ergo uſus, ſolius *delectationis cauſa*, eſt naturalis ordinis perverſivus, a ratione, & rationabili corporis amore alienus.

Secus & ebrietas licita eſſe poſſet.

Ratio eſt 3. Quia allata ratio falſa eſt: nam appetitum *frui* ſuis actibus, eſt in ſuis actibus *delectationem* habere *pro fine*, juxta illud *Senecæ*: *tu voluptate frueris, ego utor*: atqui hoc *univerſaliter* licitum eſſe nequit; ſecus licita foret etiam ipſa *ebrietas*, *libido* &c. neque *particulariter* de cibo & potu, ut patet ex gemina ratione præmiſſa.

Neque

---

* Nam hæc neceſſitas, non *in ſummo rigore* accipienda eſt teſte *Angelico* 2. 2. Q. 141. art. 6. ad 2. *Neceſſitas humanæ vitæ poteſt attendi dupliciter, uno modo ſecundum quod dicitur neceſſarium illud, ſine quo res nullo modo poteſt eſſe, ſicut cibus neceſſarius eſt animali. Alio modo ſecundum quod dicitur neceſſarium illud, ſine quo res non poteſt eſſe convenienter: temperantia autem non ſolum attendit primam neceſſitatem, ſed etiam ſecundam.*

** Degenerando in ſpeciem gulæ, quæ *Angelico* eſt, *inordinata concupiſcentia edendi, bibendive nimium* quo ad quantitatem, præcipue cum ipſa bruta *ab immoderato pabulo cavere*, & ad *ſufficientiam* potius, quam *ſatietatem* ſeſe reficere, videamus. Addit tamen P. *Dominicus Viva in* Trutina Theolog. f. m. 193. n. 13. *Comedere, & bibere ad ſatietatem* tunc tantum eſſe illicitum, quando fit ob *ſolam delectationem*; non vero ſi ad *honeſtum finem ordinata ſit*, nempe ſi non ſit ita *immoderata*, ut tamen ordinari poſſit.

Nec refectio moderata ob solam voluptatem, moderata dici potest.

Neque sequitur 1. Tali modo refectionem, *etsi moderatam*, *ex sola* delectatione, fore naturæ jure prohibitam. Nam licet, *ob rationis identitatem*, plerique sequelam admittant, nos negamus suppositum, quod propter *solam* delectationem adhibita, esse queat *moderata*, cum *sola* delectatio sit ad finem *superflua*, ut adeo *moderata* si sit, intendat quidem *delectationem*, sed tamen ordinet simul ad *nutritionem*.

Nec ad actus aliorum sensuum est paritas,

Quia sunt indifferentes;

Neque sequitur 2. Tali modo omnes actus sensuum v. g. auditionem musicæ, aspectum picturæ, odoratum rosæ, lusus, venationes, ambulationes in hortis &c. *solius causa delectationis*, naturæ jure fore prohibitos, adeoque dari non posse *actum indifferentem* in individuo, uti initio tamen admisimus. Nam etsi sint, qui sequelam admittant ex mente, ut ajunt, *Angelici*, (a) nobis minime fluit. 1. Quia in his non pervertitur ordo naturæ, quæ hujusmodi delectationes videtur intendere *propter se*, utpote *indistinctas a fine* per operationem intento, qui est *relaxatio animi*, atque *potentiarum*, ne vita homini nimium sit tædiosa. *

Et minus periculosi.

2. Quia multa disparitas a delectatione gustus ad alias, non ita sensuales, brutis communes, periculosas, naturæ rationali, ejusque finibus ita oppositas: si enim natura *per se* licitam voluisset voluptatem in cibis & potu, oriretur magnum periculum abusus, inordinationum; nimia sequeretur frequentia, quæ præjudicaret finibus, a Creatorem intentis, v. gr. sanitati, nutritioni, tendentiæ ad finem ultimum, operationibus rationabilibus, dignitati naturæ rationalis &c. *Cum ergo*, inquit P. *Viva*, *in his facile sit modum excedere, idcirco debuit a natura ipsa vetari, ne propter se directe intenderentur*. Unde ab *Innocentio* XI. per reprobatam propositionem, initio positam, nequaquam præjudicatum est sententiæ *de indifferentia actus in individuo*, cum ab hujus Patronis *tam propositio*, quam *ejus ratio* reprobetur, salvis tamen aliis delectationibus indifferentibus, & a natura permissis; multo magis autem actionibus aliis, quibus vel procurantur naturæ commoda, vel depellitur molestia, quales sunt se calefacere, muscas abigere &c. **

Prohibita ingluvies, ebrietas, quia graviter nociva.

℞. III. *Naturæ jure graviter prohibita est, per se loquendo, omnis ingluvies, ebrietas, rationis & sanitatis eversiva*. *Patet*: quia homini ipsi graviter nociva, Deo, cujus imaginem infra bestias, voluptatis causa, deturpat, injuriosa, adeoque amori, sibi, Deoque naturaliter debito, adversa. Inde Philosophus ingluviem, & ebrietatem *ad appetitum naturalem* nequaquam spectare dixit, eo quod sint *contra naturam*, *dicique voluptates innaturales, ac turpes debeant* (b). Dictum *per se* loquendo: quia naturæ jure permissa est ex motivo sanitatis, *aliter non recuperandæ*; cum minus malum sit rationis usu ad breve tempus destitui, velut in somno, quam vita omnino privari. Unde *Lessius*

(a) 2. 2. Q. 141. a. 6. *Omnia delectabilia, quæ in usum hominis veniant, ordinantur ad aliquam hujus vitæ necessitatem sicut ad finem, & ideo temperantia accipit necessitatem hujus vitæ, sicut regulam delectabilium, quibus utitur, ut scilicet tantum eis utatur, quantum necessitas hujus vitæ requirit*. Unde *Cardenas* crisi Theol. Dissert. 7. Q. a. f. m. 265. admittit, hanc propositionem *nullum est peccatum audire musicam propter solam delectationem*, *esse* ab *Innocentio* XI. per proposit. 8. saltem *virtualiter* damnatam.

* Videtur ipse *Angelicus* adstipulari in 4. Dist. 49. Q. 3. A. 4. Q. 3. ubi ait, Philosophum in his nil decidere, *an delectatio sit propter operationem, vel vicissim*; ipse admittit, *delectationem* esse operationis perfectæ proprietatem, sic ut ex natura ipsius operis, si minus ex parte operantis, ipsa delectatio ad finem debitum ordinetur, puta ad pellendum tædium, animum relaxandum &c.

** Quod si tamen hæ rationes minus convincerent Protestantes, qui non nisi demonstrationes *primæ classis* ubique petunt, posset dici, etsi propositionis reprobatæ *ratio intrinseca*, ex naturæ jure, *evidenter* non constet, recte tamen propositionem esse damnatam *propter rationem extrinsecam*, puta authoritatem SS. Patrum, atque Doctorum uti demonstrat *Cardenas*.

(b) 1. Eth. c. 5. *Pufendorfius* de J. N. & G. L. 1. c. 4. n. 8. probat, per ebrietatem depravari voluntatem, & ad gravissima scelera incitari, qua de causa etiam *Indis* inter gravissima scelera deputetur.

Lessius infert, etiam naturæ jure permissam fore, intentatæ mortis evitandæ causa, * etsi repugnet S. *Augustinus* cum aliis.

Antropophagia, quia humano Generi periculosa propter ingluviem, homicidia &c.

2. Ad ingluviem, jure naturæ prohibitam, recte reducitur *antropophagia* seu voratio humanæ carnis. *Ratio* est: Quia talis licentia *evidenter* foret naturæ humanæ perniciosa: nam stimulante ingluvie allicerentur homines ad homicidia mutua; immo facile persuaderentur, hominem, ad instar animalium, propter hominem fuisse conditum in alimoniam, adeoque, delicatioris nutrimenti causa, licite occidi posse: ** ergo *simpliciter* repugnat amori, sibi, ac proximo naturaliter debito, seu ad felicitatem naturæ rationali propriam, necessario. Addunt alii *pro ratione* 1. Quod repugnet præstantiæ humanæ naturæ, uti humano corpore in alimentum: quæ ratio male exploditur a *Thomasio*, tanquam *ne quidem probabilis* (a). *Nam vellem audire*, ait, *quomodo antropophagis respondere velles, sæpe gloriantibus, & alios Populos irridentibus, quod non dignius sepulchrum noverint, quam si mortuos suos in succum, & sanguinem redigant. Quis vero non commendat factum Artemisiæ?* Dignum *Thomasio* argumentum, ex antropophagorum corrupto stomacho, & corruptiore cerebro erutum. Quasi vero *Artemisia* recte commendetur tam *ob amorem*, quam *ob stultum modum* demonstrati amoris? *Addunt* 2. Quod ordo Creatoris, & naturæ invertatur; cum ille animalia & fructus, non hominem homini ordinarit in cibum; hæc exigat alimentum, *quo ad substantiam* indignius. Sed prior ratio nota est ex S. Scriptura; posterior est inefficax, experientia in animalibus haud procedente. *** *Addunt* 3. Ipsum naturæ horrorem: sed quæritur *fundamentum horroris*; & horret pariter natura vesci gliribus, muribusque. Extrema tamen necessitas naturæ jure *permissam*, non tamen *præceptam* facit humanæ carnis comestionem. *Ratio prioris est*, quia prohibitio naturalis nunquam fuit *pro casu extremæ necessitatis*, quo non tam infertur præjudicium naturæ humanæ perdendæ, quam ejusdem servandæ emolumentum. **** Unde *Thomasius* (b): *tempore famis* (utique extremæ) *ex carne humanorum cadaverum nutrimentum capere, miserandus cibus est, non nefarius*. *Ratio posterioris est*: quia nemo tenetur vitam seu servare, seu prorogare *medio tam difficili*, & a natura *tam abhorrente*. A fortiori licitum est, etiam extra ultimam necessitatem, morbi depellendi causa, uti medicamentis, humana carne confectis, humano sanguine pro caducis &c. Quia in his cessat ratio prohibitionis naturalis, ut patet, nec inhonoratur natura, cum emortua adhibetur ad vitam.

Mutilatio, sanitatis vitæque absoluta incuria.

℞. IV. *Naturæ jure graviter prohibita est, per se loquendo, mutilatio proprii corporis, sanitatis suæ destructio, vitæque servandæ absoluta incuria?*

* Absente *scandalo*, *contemptu* temperantiæ, a *Christianis* servandæ, vel alio *affectu peccaminoso*: unde cum idem *Lessius* permissam dicit inductionem ad ebrietatem ob malum v. gr. proditionis *majus*, aliter non impediendum, recte refutatur *a Laymanno*, licet, si sine *scandalo activo*, per vinum fortissimum bibenti incognitum, fieri possit, & ipse admittat.

** Huc facit discursus, sive nugatorius, sive aliquo modo serius, certe propudiosa, quidvis in publicum protrudendi, licentia, nuper editus in *Hollandia* sub titulo: *Projet facile, equitable, & modeste pour rendre utile à notre Nation un tres grande nombre de pauvres enfans, qui lui sont maintenant fort à charge*, ubi macellum erigit pro infantibus, difficulter alendis, & *in delicata obsonia* divendendis, ad emolumentum publicum. *Rotterodami* A. 1736.

(a) L. 3. c. 10. Jurisprud. Divin. n. 14. f. m. 632.

*** V. G. Corvis, & hominum & leonum cadavera devorantibus.

**** Unde cum *Angelicus* comestionem carnis humanæ comparat fornicationi, teste *Sanchezio*, comparatio stat in hoc, quod utraque sit *contra naturam*, etsi non *eodem modo*: non enim quodcunque est *contra naturam*, est in quacunque circumstantia prohibitum. Ita *non restituere*, & *non adimplere votum*, sunt contra legem naturalem, & tamen licent aliquando, ad vitandum grave damnum &c. Aliud est de fornicatione, uti infra dicemus.

(b) L. 2. Jurisprud. Divinæ c. 2. n. 139. f. m. 378. uti statuit ex *Puffendorfio*.

Quæritur VIII. *Quid sentiendum de moralitate libidinis respectu juris naturæ?*

Scandalosa propositio est, quod spectato jure naturæ, licita sit.

R. I. *Scandalosæ, & merito damnatæ sunt quorundam * propositiones, queis dicunt, mollitiem, spectato solo naturæ jure, haud esse prohibitam, sed quandoque bonam; immo obligatoriam. 2. Neque fornicationem esse malam secundum se, sed solum ut prohibitam a Deo. 3. Idem sentiendum esse de sodomia, & bestialitate.*

Libido in genere, quia amori suimet rationali opposita, ac felicitatis internæ eversiva.

Assertum patet 1. In genere de omni actu libidinoso externo. ** *Repugnat amori sui ipsius rationabilis, ad animi pacem felicitatemque internam simpliciter necessario: ergo. A. Dem.* Actus, quo, *inverso naturæ ordine, fine, ac institutione*, intenditur *sola*, vel *quasi sola* voluptas a natura *universaliter*, etiam in bestiis, ordinata ad alium finem, saltem *primarium*; actus, quo *inverso naturæ ordine, fine, ac institutione*, ratio subjicitur appetitui carnali, servitute tam absoluta, ut *per libidinis æstum* mens penitus sit absorpta, &c, *equi mulique instar*, carni totaliter immersa, ac nimia voluptate demersa; actus, quo anima, nobilior pars, subjugatur a corpore, ejusque carnali cupiditate, per servitutem tam noxiam, ut *evidenti ratione, constantique experientia, mens per effrenis delectationis excessum*, penitus *deordinetur*; *** reddatur *cæca*, **** *inconsiderata, præceps, instabilis*; ***** voluntas *depravata*, a Deo cælestibusque *aversa*, in terram *dejecta*, carnalibusque desideriis *agglutinata* ****** &c. Ejusmodi actus *evidenter* repugnat amori sui ipsius rationabili, & ad felicitatem internam *absolute* necessario: ergo *evidenter* est naturæ jure prohibitus. A. Quo *ad se*, & *quo ad evidentiam*, saltem ab intellectu rite disposito negari nequit, ut infra magis clarescet.

Fornicatio in specie, quia amori prolis, & societatis humanæ adversa, ac præjudiciosa.

Assertum patet 2. In specie de fornicatione perfecta. Repugnat amori, proximo naturaliter debito, & ad felicitatem, societati humanæ propriam, absolute necessario: ergo jure naturæ *graviter* est prohibita. *A. Dem.* Actus, qui, ut arguit *Angelicus*, (a) rectæ, & a natura institutæ propagationi speciei humanæ est *oppositus*, prolique nascituræ gravissime *præjudiciosus*, per vagam libidinem incerto Patre & prole, sic ut incerta reddatur educatio, alimentatio, & instructio, immo & *periculosa* ipsamet generatio, matribus quoque, minore plerumque cura & amore, in proles ejusmodi intentis; actus, cujus vaga licentia est gravissime *perniciosa* societati humanæ, eo quod plerique refugerent matrimonii molestissima onera, omniaque libidinibus complerent, sic ut, neglecta passim prolium cura, incertaque in bonis successione, aliisque incommodis, mala gravissima in societatem hominum redundarent &c. Ejusmodi actus, inquam, *evidenter repugnat amori, proli naturaliter debito, & ad felicitatem, naturæ rationali propriam, absolute necessario*: ergo &c. Antecedentis *evidentia denuo magis patebit infra*.

Mollities, quia corporis abusus, & propagationi humanæ injuria.

Assertum patet 3. Et a fortiori de fornicatione imperfecta, quæ superaddit mali-

---

* Quorum propositiones damnavit *Innocentius* XI.

** Cujus finis unicus, vel quasi unicus *delectatio venerea*, ubi sobolis procreatio vel intenditur *mere per accidens*, ut fit concubinatus; vel *nullo modo* intenditur, ut fit *scortatio*, *mollities*, *sodomia*, *bestialitas*.

*** *S. Gregorius* l. 31. Moral. enumerat has *luxuriæ* filias, quas probat subin *Angelicus* a. 2. Q. 153. A. 5. *in corp.* Quando inferiores potentiæ *vehementer afficiuntur* ad sua objecta, consequens est, ut superiores vires *impediantur*, & *deordinentur* in suis actibus, quod maxime fit per luxuriam.

**** *Supplex intelligentia*, quæ apprehendit aliquem *finem*, *ut bonum*, impeditur per luxuriam juxta illud *Danielis* 13. *Species decepit te, & concupiscentia subvertit cor tuum*, & sic ponitur *cæcitas mentis*.

***** Tertius actus est *judicium de agendis*; & hic impeditur per luxuriam juxta illud *Danielis*: *averterant sensum suum, ut non recordarentur judiciorum justorum*: & sic ponitur *inconsideratio*.

****** Quartus actus est *præceptum rationis de agendo*, qui etiam impeditur per luxuriam, juxta illud *Terentii* de quodam, qui dicebat se recessurum ab amica: *una falsa lacrymula restringet*. & sic ponitur *inconstantia*.

(a) a. 2. Q. 154. A. 2. in corpore.

malitiam *mollitiei* propriam, de qua sic arguitur. Est actus eversivus amoris tam sibi ipsi, quam societati humanæ naturaliter debiti &c. *A. Demon.* Actus, quo, præter præjudicia jam allata, *everso naturæ fine*, ad voluptatem distrahitur semen, non nisi ad generationem humanam a natura intentum; actus quo, *inverso naturæ ordine*, quis abutitur corpore proprio, per modum delectationis, neque bestiis a natura concessum; actus, quo quis non modo rationem appetitui carnali, sed & corpus ipsum infra conditionem, bestiis propriam, abjicit, & teste *Angelico*, (a) *etiam a naturali bestiali decidit* &c. Hujusmodi actus, *inquam*, est, authore *Paulo*, (b) etiam spectata sola ratione naturali, *immunditia*, *corpori proprio contumeliosa*, * *est passio ignominiæ*, *est sensus reprobus*, *rationi positive contrarius*, verbo, *est peccatum contra naturam*: ergo *evidenter* amori sui, & proximi naturaliter debito, oppositus.

Sodomitica, vel bestialis spurcitia, quia contranaturalis, & ignominiosa.

Assertum patet 4. *De abominatione sodomitica, & bestiali* denuo quidem a *fortiori*, juxta illud Apostoli: *fœminæ mutaverunt naturalem usum in eum, qui est contra naturam: similiter autem & masculi, relicto naturali usu fœminæ, exarserunt in desideriis suis, in invicem operantes &c. contumeliis afficientes corpora sua in semetipsis* &c. *abominabiles facti, sicut equus & mulus* &c. Jam sic: *Si Caramueli* & aliis, hæ sordes, seu actiones, *spectato jure naturæ*, sunt meriſſime *indifferentes*, nec *immundæ* moraliter, *ignominiosæ*, vel *contranaturales*, nisi quia lege Divina positiva prohibitæ, Infideles eas exercendo haud peccassent: hoc est certo falsum, dicente Apostolo, quod propter idololatricum scelus a Deo *dati sint in sensum reprobum, quo aliquis reprobandum judicium habet de agendis, ut faciat ea, quæ non conveniunt*, id est, *interprete Angelico, ea, quæ a recta ratione discordant*. *Maj.* constat: nam prohibitio positiva, præcipue ante *Christi* adventum, erat illis incognita *etiam inculpabiliter*: ergo, si neque *lex scripta in cordibus*, seu naturalis, eos obligarat, *ut naturaliter facerent ea, quæ legis sunt positivæ*, non peccassent, quod dicere est *evidenter erroneum*.

Fucus, opponi solitus, evidenter nullus.

R. II. *Rationum fucus, a Caramuele, aliisque oppositus, evidenter est putidus, ac nullus*.

Non enim hæ theses sunt mere speculativæ, quia scelera graviora accedente prohibitione naturæ.

Excipiunt 1. *in genere*. Hæ propositiones nil attinent praxin, cui satis præcautum per legem Divinam: ergo male censurantur, *ut scandalosæ*. R. N. A. Falsum in paganis, Divinæ legis ignaris; immo falsum *simpliciter*: nam peccata, naturæ jure prohibita, *secundum se* sunt graviora peccatis, positivo solum jure vetitis: illa enim *nunquam*; *hæc certis in circumstantiis* licita, immo & obligatoria fieri possunt; ita comestio carnis die Veneris, positivo jure prohibita, fit licita, immo & obligatoria, urgente præcepto naturali de conservanda haud aliter vita, eo quod obligatio positiva, *per se loquendo*, cedere debeat naturali.

Non cessat finis cessante damno in casu particulari, quia non cessat universale periculum de damno, qui est finis prohibitionis.

Excipiunt 2. *In specie de fornicatione*. Si naturæ jure esset prohibita, tunc vel quod esset mala fornicariis, vel proli, *ratione educationis*, injuriosa: non primum, casu quo ponitur *salubris*, *vel necessaria* etiam pro conservatione vitæ: non secundum, casu quo nota foret sterilitas, vel intercederet pactum de educanda prole appositum, uti fit præcipue in Principum spuriis &c. Jam sic: cessante fine, *etsi per accidens*, cessat etiam lex naturalis, saltem *per accidens* v. g. obligatio naturalis fraternæ correptionis, casu quo emendatio est desperata: ergo a pari. *Accedit*, quod injuriosa proli esse non possit, quia nondum existenti,

(a) In comment. ad epist. 1. ad Rom.

(b) Epist. cit. *Tradidit illos Deus in immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora sua, & in passionem ignominiæ &c. in sensum reprobum, ut faciant ea, quæ non conveniunt, in eum corporis usum, qui est contra naturam.*

* Inde S. *Athanasius* L. de venerandis nuptiis apud *Oecumenium* in hunc locum: *Scortator & mollis corpus una cum anima injuria afficit, consumpens illud, ac debilitans, & animalem ac vitalem auferens vigorem.*

Est amor, ad felicitatem sibi propriam necessarius.

℞. I. *Amor*, *sibi naturaliter debitus*, *hoc est*, *ad felicitatem*, *naturæ rationali propriam*, *necessarius*. Et quia hæc felicitas consistit in pace secum ipso, cum Deo, & proximo, ex hoc fine, *tanquam norma*, amor sui dirigendus, & ex amore hoc, *tanquam principio*, officia hominis erga se sic mensuranda sunt, ut corpus ratione regatur, salva subordinatione Deo, & societati adventitiæ debita.

P. Hoc fundamentale principium 1. *Positive*. Quia est *adæquatum*, & *proprium*, sicut ex illo & *sola*, & *omnia* hominis officia, sibi debita, fluant, uti patebit ex applicatione per decursum.

P. 2. *Negative*. Quia supra allati fontes a *Puffendorfio*, *Thomasio*, & aliis, non satisfaciunt; neque convenientius principium aliud afferri potest.

Ex quo fluunt officia, præcepta probibita, & permissa.

℞. II. Ex dato principio deducitur regula *triplex*. 1. Illa officia hominis erga se, naturæ jure, seu graviter, seu leviter *præcepta* sunt, *quæ* stricte, vel minus stricte *exiguntur ab amore*, *sibi naturaliter debito*, *seu ad felicitatem*, *naturæ suæ propriam*, *necessario*.

2. Illa econtra *graviter*, vel *leviter prohibita* jure naturæ sunt, *quæ graviter*, *vel leviter repugnant amori*, *sibi naturaliter debito*, *seu ad felicitatem*, *naturæ suæ propriam necessario*.

3. Illa denique, naturæ jure *licita*, *concessa* vel *permissa* sunt, *quæ nec absolute exiguntur*, *nec absolute repugnant huic amori*, *ad felicitatem*, *naturæ rationali propriam*, *necessario*. Applicatio supra ex parte jam facta est, & continuo fiet in dicendis.

Et eorum subordinatio, secundum regulas ordinati amoris.

℞. III. Quia felicitas, naturæ rationali propria, uti liquet ex dictis, *substantialiter*, *ac primario* consistit in conjunctione cum Deo; *integraliter*, & *secundario* in pace secum ipso, & proximo, ultro sequitur, *amorem sui* debere *esse rationabilem*, seu secundum finem hunc *rationabiliter ordinatum*, sic ut officia hominis erga se, officiis, ex obligatione adventitia debitis societati humanæ; utraque vero officiis, Deo Creatori debitis, subordinanda sint. Inde fluunt quædam regulæ generales, 1. *Officia hominis*, *secundum ordinem amoris*, *ad felicitatem*, *naturæ rationali propriam*, *necessarii subordinanda sunt*. Sic amor sui, sicut, *per se loquendo*, præcedit amori alterius privati; ita & officia sibi quam alteri exhibenda; contra vero, sicut amor sui cedit amori debito Communitati; uterque autem amori, Deo Creatori debito, ita & officia, eadem subordinatione, singulis sunt exhibenda. 2. *In officiis erga se*, *cultura animæ præferenda est culturæ corporis*, quia anima pars hominis præstantior. Rursus, *respectu animæ*, *cultura voluntatis culturæ intellectus præhabenda*: quia homo non tam speculandi, quam agendi causa est conditus: unde bonum animi morale præferendum bono ejus naturali; utrumque vero præferendum bono corporis. 3. *Officia homini incumbentia non sejungenda*, *sed secundum amoris*, *naturaliter debiti*, *ordinem regulanda sunt*. Hinc officia, Communitati debita, propter debita sibimetipsi; nec propter utraque, Deo debita, negligenda sunt: ita nec officia mentis, propter officia corporis, omittenda; & vicissim. Quod si tamen contingeret, ut omnibus ac singulis satisfieri simul non posset, amoris ordo servandus, & ex pluribus bonis, quæ assequi simul non possumus, præstantius, magisque necessarium eligendum est, ac proinde, cum mens corpore sit longe præstantior, perficiendo potius animo, quam corpori incumbendum, pars tamen neutra penitus negligenda est. *

℞. IV.

* Recte *Heineccius* in elementis J. N. & G. l. 1. c. 6. §. 142. in notis f. m. 109. Itaque contra officium faciunt, qui ita curant corpus, ut mentem obdurescere patiantur: sed & ii non magis satisfaciunt officio, qui, doctrinæ atque intellectus perficiendi studio, ita immorantur libris, ut iis immoriantur &c.

R. IV. Ex hisce ultro fluit *triplex classis*, ad quam officia hominis erga se revocari possunt. *Nam amor sui*, ad felicitatem propriam necessarius, se extendit 1. *Ad bona animi*, seu ad culturam voluntatis, & intellectus. 2. *Ad bona corporis*, seu ad culturam sui exteriorem. 3. *Ad bona totius hominis*, seu ad conservationem sui, per defensionem vitæ, famæ, fortunæ, contra vim externam. *Eorum item divisio triplex.*

Quæritur V. *Quænam hominis officia erga se, naturæ jure obligantia ad animum excolendum?* *Officia hominis quo ad culturam Intellectus,*

R. I. Animi cultura *Puffendorfio* duabus potissimum partibus absolvitur. 1. *Respectu intellectus partim perficiendi, partim emendandi*, jure naturæ *stricto* requirit notitiam *de Deo, semetipso, & proximo* per cognitionem veri & boni, ac discretionem falsi malique tantam, quanta quidam *vulgari industria* haberi potest, & *absolute* necessaria est ad vitam *honeste*, atque ad finem, creaturæ propositum, *apposite* transigendam.

Unde rectis sententiis intellectus est imbuendus v. g. circa *Deum*, quod sit *Ens primum, summum, unicum*, omnis imperfectionis *incapax, providum, justum, omniscium, cultu interno, externoque colendum*, ejiciendo *atheismum, casum, polytheismum, idolomaniam, magiam*, &c. *ignorantiam crassam* & *affectatam* &c. juxta ea, quæ titulo priore stabilivimus. *Circa Deum.*

Circa se ipsum, quod anima, si minus *demonstrative* immortalis, saltem *non sit mortalis* cum corpore; quod finis non sit felicitas, *hujus vitæ terminis clausa, etiam spectato statu mere naturali*; sed supersit alia vita, saltem in ordine ad præmium bonorum, & pœnam malorum; quod sit obligatio tendendi ad finem ultimum, qui *substantialiter consistat* in sola conjunctione cum Deo; quod vitæ hujus felicitas tantum *sit accidentalis*, nec *satiativa*; quod interna sint Deo perspecta, libera, pœnæ præmiove obnoxia; quod corpus cum suis affectibus rationi, ratio legi naturali subordinanda; quod bona corporis & animæ conservanda, promovenda, ac defendenda; quod vitæ conditio, corporis, animæque indoli, ac viribus accommodanda &c. adeoque, quod intellectus *ab Epicurismo, stoicismo, fato*, aliisque sententiis, ad ejusmodi errores, *indirecte* saltem ducentibus, sit perpurgandus. *Se ipsum,*

3. *Circa proximum* intellectus imbuendus sententiis, societati humanæ necessariis, quod nemo lædendus, jus suum cuique tribuendum; quod proles educanda, formandaque; quod proximus juvandus; quod fides servanda, maxime Imperantibus; quod bonum publicum privato præferendum; quod societatis humanæ felicitas interna, sita in honestate publica, præhabenda sit externæ, sitæ in sufficientia bonorum, pace, ac tranquillitate vitæ; quod religio, saltem naturalis, sit fundamentum humanæ cujusvis societatis; quod animorum in Dei cultu divisio sit fomentum turbarum, ac seditionum &c. adeoque, quod intellectus perniciosis proximo, & societati humanæ sententiis sit expurgandus, quales sunt, pactorum fidem, ex arcanis status, & utilitatis, regulandam; finem societatis humanæ esse felicitatem *merissime temporalem*, & *externam*; autonomicam conscientiæ licentiam *statui minime perniciosam*, ubique *permittendam*; religionem statui accommodandam, sacra omnia ex Reipublicæ commodo dimetienda, & si quæ sunt alia *Puffendorfianismi, Protestantismi, ac Indifferentismi* maligna principia, sensim, sine sensu in apertum *Spinozismum, Hobbesianismum*, ac *Machiavellismum* degenerantia. *Et Proximum.*

R. II. Pars altera, quo ad culturam animi, spectat *voluntatem, partim perficiendam, partim emendandam*, exigente scilicet naturæ jure absoluto, ut voluntas secundum rationem, rectis instructam principiis, consectetur bonum, & aversetur malum; ut operetur ex *principiis amoris, cuivis naturaliter debiti*, in ordine ad suum finem, seu felicitatem, naturæ rationali propriam; cumque felicitas *completa*, ac *integralis*, per accidens habe- *Et voluntatis.*

ri

ri semper non possit *, bonum magis necessarium ac principale, præ minus necessario ac secundario, honestum præ utili consectetur; ut rationi, tanquam Dominæ, sensus & appetitus subjiciat, motus & affectus, pacem internam turbantes, & in agendo suo officio hominem morantes, compescat; ut virtutes, moderandis passionibus necessarias, atque ad hominem, in suo officio dirigendum, habiles acquirere adlaboret; facultatem concupiscibilem ab excessu noxio in sectandis honoribus, divitiis ac voluptatibus refrenet &c. verbo: ut rationis ductu a voluntate omnis depravatio, & inquinatio per vitia, *etsi merissime interna*, superbiæ, iræ, luxuriæ, invidiæ &c. in quæ appetitus irascibilis, ac concupiscibilis, per philautiam prolabitur, e voluntate penitus exterminetur.

Horumdemque obligatio naturalis.

R. III. *Hæc officia hominis erga se, quo ad memoratam animi culturam, sunt naturæ jure præcepta; iisque opposita seu vitia, seu errores, sunt naturæ jure prohibita.*

Quo ad intellectum,

Demonstratur. Hæc officia hominis sunt *stricte exigita ab amore, iisque* opposita vitia, ac errores *sunt absolute contraria amori, sibi naturaliter debito, ac ad felicitatem, seu pacem secum ipso & Deo, simpliciter necessario:* ergo illa sunt naturæ jure *præcepta*, hæc naturæ jure *prohibita*. A. D. 1. *Quo ad culturam intellectus*. Memorata notitia de Deo, semetipso, & proximo, *absolute* & *evidenter* est necessaria ad voluntatem dirigendam in ordine ad assequendum *finem*, seu *felicitatem naturæ rationali propriam*, puta, ad animi tranquillitatem, conjunctionem cum Deo, & pacem cum proximo: ergo est exigita ab amore, sibi naturaliter debito. A. constat *partim, quia voluntas*, ut recte differit *Heineccius*, (a) *non potest appetere, nisi quod intellectus sibi, tanquam bonum, repræsentavit, nec aversari, nisi quod ille, tanquam malum, agnovit; partim quia imputantur actiones, etiam ex ignorantia admissæ, quatenus legem & potuit, & debuit homo habere perspectam, recte dicente Sophocle, sapere ad beatitudinem præcipuum*.

Et voluntatem colendam.

A. D. 2. Quo ad culturam voluntatis. Hac voluntatis ordinatione *evidenter* habetur, & opposita ejus inordinatione *evidenter* amittitur felicitas, naturæ rationali propria, seu pax secum ipso, Deo, & suo modo cum proximo: ergo illa est exigita, hæc contraria amori, sibi naturaliter debito. A. Patet: *nam per vitia, etsi intra pectus latitent, & foris non prorumpant*, quam maxime turbatur *tranquillitas animi*, intellectu repugnante, voluntate rationis lumini refragante, conscientia lancinante, inferiore homine superiori dominante &c. Tollitur *conjunctio cum Creatore Deo*, homine legi Divinæ, & per hanc Deo rebellante; intellectu male de Creatore sentiente; voluntate humana voluntati Divinæ se opponente, adeoque a fine suo, ac felicitate substantiali exorbitante &c. Recte denuo *Heineccius* (b): Sæpe soli illi animi impetus hominem ita in transversum agunt, *ut fine suo excidat, & vel vera felicitate careat, vel tristem ejusdem faciat jacturam*. Præterea generatim non faciet unquam officium, quisquis affectus non habet in potestate, quippe qui ita pervertunt, & distorquent animi judicium, *ut nihil recte, & ordine fiat*. Inde *Statius* (c): *Ne frenos animo permitte calenti, da spatium, tenuemque moram; male cuncta ministrat impetus. Nimirum*, teste *Seneca*, (d) *ratio ipsa, cui frena traduntur, tamdiu*

---

* Unde *Heineccius* L. c. §. 148. f. m. 114. in notis: *Jam alibi*, inquit, *ostendimus, falli eos, qui summam felicitatem, ad quam in hac vita connitimur, in fruitione omnium bonorum consistere existimant. Id enim cum non cadat in hominem, nec in hujus vitæ conditionem, consequens est, ut saltem ad assequendum bonum summum, ac præstantissimum* (conjunctionem cum Deo) quod τὴν ἀγαθὴν μερίδα *eleganter vocat Servator Lucæ* 10. 42. *omne studium conferre teneamur*.

(a) In elementis cit. l. 1. c. 6. §. 146. f. m. 113.

(b) L. c. §. 149. f. 115. in notis.

(c) Thebaid. l. 10. n. 626. (d) De ira L. 7.

diu potens est, quamdiu deducta est ab affectibus. Si miscuit se illis, & inquinavit, non potest continere, quos submovere potuisset. Commota enim semel, & concussa mens ei servit, a quo impellitur. Confirmatur. Hæc vitia, etsi mere interna, etiam suo modo, hoc est, *regulariter* saltem, *indirecte*, ac *mediate*, pacem cum proximo, & societate humana perturbant: ergo etiam repugnant amori, proximo naturaliter debito. *A. Patet.* Partim quia hominem ad externa officia ineptum, & ad societatis cultum inhabilem reddunt; partim quia depravatam mentem *ad actus quoque externos* disponunt, atque sollicitant. Nunquid enim experientia testis est, quod, perfractis interioribus cancellis, facilis sit progressus ad fornicationes externas, adulteria, furta, ac homicidia, quæ utique *tranquillitatem publicam* perturbant.

§. II.

§. 2.

De cultura corporis.

Officia hominis circa culturam corporis. Praecepta sustentatio, & conservatio.

Quæritur IV. *Quæ officia hominis erga se, naturæ jure præscripta circa culturam corporis?*

℞. I. Obligatio naturalis se extendit 1. Ad corpus sustentandum necessario victu; ad tuendam sanitatem debitis mediis; ad integritatem corporis conservandam, *per se loquendo*, viresque fovendas, conditioni status necessarias. *Ratio est:* quia hæc officia sunt *exigita ab amore sibi, & Deo (qui est Dominus corporis & vitæ) naturaliter debito, seu ad felicitatem, naturæ suæ propriam, per se loquendo, simpliciter necessario.* Ex quo fluit, quod, quæ opposita hisce officiis, & *repugnantia sunt huic amori*, naturæ jure seu *leviter*, seu *graviter* prohibita censeri debeant. Unde

Prohibita leviter refectio usque ad satietatem, solius causa voluptatis. Quia cibus & potus propter necessitatem, & sustentationem, non voluptatem, tanquam finem.

℞. II. *Naturæ jure leviter saltem prohibita est refectio corporis, adusque satietatem, hoc est, immoderata, solius causa voluptatis, quasi appetitus naturalis licite posset, etiam universaliter, suis actibus frui.*

Ratio asserti est. 1. Quia cuivis lumine naturæ notum, cibum & potum esse *propter necessitatem, sustentando homini congruam:* * ergo usus *immoderatus*, & ultra hunc finem extensus, *etsi valetudini quidem non noceat*, deviat tamen a ratione, seu rationabili sui amore. **

Ratio est 2. Quia cuivis est evidens, cibum & potum a natura non intentum *præcise propter delectationem*, ut finem: sed potius *delectationem* esse intentam præcise *ut medium* ad sustentationem vitæ, *tanquam finem*: ergo usus, solius *delectationis causa*, est naturalis ordinis perversivus, a ratione, & rationabili corporis amore alienus.

Secus & ebrietas licita esse posset.

Ratio est 3. Quia allata ratio falsa est: nam appetitum *frui* suis actibus, est in suis actibus *delectationem* habere *pro fine*, juxta illud *Senecæ*: *tu voluptate frueris, ego utor*: atqui hoc *universaliter* licitum esse nequit; secus licita foret etiam ipsa *ebrietas*, *libido* &c. neque *particulariter* de cibo & potu, ut patet ex gemina ratione præmissa.

Neque

---

* Nam hæc necessitas, non *in summo rigore* accipienda est teste *Angelico* 2. 2. Q. 141. art. 6. ad 2. *Necessitas humanæ vitæ potest attendi dupliciter, uno modo secundum quod dicitur necessarium illud, sine quo res nullo modo potest esse, sicut cibus necessarius est animali. Alio modo secundum quod dicitur necessarium illud, sine quo res non potest esse convenienter: temperantia autem non solum attendit primam necessitatem, sed etiam secundam.*

** Degenerando in speciem gulæ, quæ *Angelico* est, *inordinata concupiscentia edendi, bibendive nimium* quo ad quantitatem, præcipue cum ipsa bruta *ab immoderato pabulo cavere*, & ad *sufficientiam* potius, quam *satietatem* sese reficere, videamus. Addit tamen P. *Dominicus Viva in* Trutina Theolog. f. m. 193. n. 13. *Comedere, & bibere ad satietatem* tunc tantum esse illicitum, quando fit ob *solam delectationem*; non vero si ad *honestum finem ordinata sit*, nempe si non sit ita *immoderata*, ut tamen ordinari possit.

Nec refectio moderata ob solam voluptatem, moderata dici potest.

Neque sequitur 1. Tali modo refectionem, *etsi moderatam*, *ex sola* delectatione, fore naturæ jure prohibitam. Nam licet, *ob rationis identitatem*, plerique sequelam admittant, nos negamus suppositum, quod propter *solam* delectationem adhibita, esse queat *moderata*, cum *sola* delectatio sit ad finem *superflua*, ut adeo *moderata* si sit, intendat quidem *delectationem*, sed tamen ordinet simul ad *nutritionem*.

Nec ad actus aliorum sensuum est paritas,

Neque sequitur 2. Tali modo omnes actus sensuum v. g. auditionem musicæ, aspectum picturæ, odoratum rosæ, lusus, venationes, ambulationes in hortis &c. *solius causa delectationis*, naturæ jure fore prohibitos, adeoque dari non posse *actum indifferentem* in individuo, uti initio tamen admisimus. Nam etsi sint, qui sequelam admittant ex mente, ut ajunt, *Angelici*, (a) nobis minime fluit. 1. Quia in his non pervertitur ordo naturæ, quæ hujusmodi delectationes videtur intendere *propter se*, utpote *indistinctas a fine* per operationem intento, qui est *relaxatio animi*, atque *potentiarum*, ne vita homini nimium sit tædiosa. *

Quia sunt indifferentes,

Et minus periculosi.

2. Quia multa disparitas a delectatione gustus ad alias, non ita sensuales, brutis communes, periculosas, naturæ rationali, ejusque finibus ita oppositas: si enim natura *per se* licitam voluisset voluptatem in cibis & potu, oriretur magnum periculum abusus, inordinationum; nimia sequeretur frequentia, quæ præjudicaret finibus, a Creatorem intentis, v. gr. sanitati, nutritioni, tendentiæ ad finem ultimum, operationibus rationabilibus, dignitati naturæ rationalis &c. *Cum ergo*, inquit P. *Viva*, *in his facile sit modum excedere, idcirco debuit a natura ipsa vetari, ne propter se directe intenderentur*. Unde ab *Innocentio* XI. per reprobatam propositionem, initio positam, nequaquam præjudicatum est sententiæ *de indifferentia actus in individuo*, cum ab hujus Patronis *tam propositio*, quam *ejus ratio* reprobetur, salvis tamen aliis delectationibus indifferentibus, & a natura permissis; multo magis autem actionibus aliis, quibus vel procurantur naturæ commoda, vel depellitur molestia, quales sunt se calefacere, muscas abigere &c. **

Prohibita ingluvies, ebrietas, quia graviter nociva.

℞. III. *Naturæ jure graviter prohibita est, per se loquendo, omnis ingluvies, ebrietas, rationis & sanitatis eversiva*. Patet: quia homini ipsi graviter nociva, Deo, cujus imaginem infra bestias, voluptatis causa, deturpat, injuriosa, adeoque amori, sibi, Deoque naturaliter debito, adversa. Inde Philosophus ingluviem, & ebrietatem *ad appetitum naturalem* nequaquam spectare dixit, eo quod sint *contra naturam*, *dicique voluptates innaturales, ac turpes deleant* (b). Dictum *per se* loquendo: quia naturæ jure permissa est ex motivo sanitatis, *aliter non recuperandæ*; cum minus malum sit rationis usu ad breve tempus destitui, velut in somno, quam vita omnino privari. Unde *Lessius*

(a) 2. 2. Q. 141. a. 6. *Omnia delectabilia, quæ in usum hominis veniunt, ordinantur ad aliquam hujus vitæ necessitatem sicut ad finem, & ideo temperantia accipit necessitatem hujus vitæ, sicut regulam delectabilium, quibus utitur, ut scilicet tantum eis utatur, quantum necessitas hujus vitæ requirit*. Unde *Cardenas* crisi Theol. Dissert. 7. Q. 2. f. m. 265. admittit, hanc propositionem *nullum est peccatum audire musicam propter solam delectationem*, *esse* ab *Innocentio* XI. per proposit. 8. saltem *virtualiter* damnatam.

* Videtur ipse *Angelicus* adstipulari in 4. Dist. 49. Q. 3. A. 4. Q. 3. ubi ait, Philosophum in his nil decidere, *an delectatio sit propter operationem, vel vicissim*; ipse admittit, *delectationem* esse operationis perfectæ proprietatem, sic ut ex natura ipsius operis, si minus ex parte operantis, ipsa delectatio ad finem debitum ordinetur, puta ad pellendum tædium, animum relaxandum &c.

** Quod si tamen hæ rationes minus convincerent Protestantes, qui non nisi demonstrationes *primæ classis* ubique petunt, posset dici, etsi propositionis reprobatæ *ratio intrinseca*, ex naturæ jure, *evidenter* non constet, recte tamen propositionem esse damnatam *propter rationem extrinsecam*, puta authoritatem SS. Patrum, atque Doctorum uti demonstrat *Cardenas*.

(b) 1. Eth. c. 5. *Pufendorfius* de J. N. & G. L. 1. c. 4. n. 8. probat, per ebrietatem depravari voluntatem, & ad gravissima scelera incitari, qua de causa etiam *Indis* inter gravissima scelera deputetur.

Lessius infert, etiam naturæ jure permissam fore, intentatæ mortis evitandæ causa, * etsi repugnet S. *Augustinus* cum aliis.

2. Ad ingluviem, jure naturæ prohibitam, recte reducitur *antropophagia* seu voratio humanæ carnis. *Ratio* est: Quia talis licentia *evidenter* foret naturæ humanæ perniciosa: nam stimulante ingluvie allicerentur homines ad homicidia mutua; immo facile persuaderentur, hominem, ad instar animalium, propter hominem fuisse conditum in alimoniam, adeoque, delicatioris nutrimenti causa, licite occidi posse: ** ergo *simpliciter* repugnat amori, sibi, ac proximo naturaliter debito, seu ad felicitatem naturæ rationali propriam, necessario. Addunt alii *pro ratione* 1. Quod repugnet præstantiæ humanæ naturæ, uti humano corpore in alimentum: quæ ratio male exploditur a *Thomasio*, tanquam *ne quidem probabilis* (a). *Nam vellem audire*, ait, *quomodo antropophagis respondere velles, sæpe gloriantibus, & alios Populos irridentibus, quod non dignius sepulchrum noverint, quam si mortuos suos in succum, & sanguinem redigant. Quis vero non commendat factum Artemisiæ?* Dignum *Thomasio* argumentum, ex antropophagorum corrupto stomacho, & corruptiore cerebro erutum. Quasi vero *Artemisia* recte commendetur tam *ob amorem*, quam *ob stultum modum* demonstrati amoris? *Addunt* 2. Quod ordo Creatoris, & naturæ invertatur; cum ille animalia & fructus, non hominem homini ordinarit in cibum; hæc exigat alimentum, *quo ad substantiam* indignius. Sed prior ratio nota est ex S. Scriptura; posterior est inefficax, experientia in animalibus haud procedente. *** *Addunt* 3. Ipsum naturæ horrorem: sed quæritur *fundamentum horroris*; & horret pariter natura vesci gliribus, muribusque. Extrema tamen necessitas naturæ jure *permissam*, non tamen *præceptam* facit humanæ carnis comestionem. *Ratio prioris est*, quia prohibitio naturalis nunquam fuit *pro casu extremæ necessitatis*, quo non tam infertur præjudicium naturæ humanæ perdendæ, quam ejusdem servandæ emolumentum. **** Unde *Thomasius* (b): *tempore famis* (utique extremæ) *ex carne humanorum cadaverum nutrimentum capere, miserandus cibus est, non nefarius. Ratio posterioris est*: quia nemo tenetur vitam seu servare, seu prorogare *medio tam difficili*, & a natura *tam abhorrente*. A fortiori licitum est, etiam extra ultimam necessitatem, morbi depellendi causa, uti medicamentis, humana carne confectis, humano sanguine pro caducis &c. Quia in his cessat ratio prohibitionis naturalis, ut patet, nec inhonoratur natura, cum emortua adhibetur ad vitam.

Antropophagia, quia humano Generi periculosa propter ingluviem, homicidia &c.

℞. IV. *Naturæ jure graviter prohibita est, per se loquendo, mutilatio proprii corporis, sanitatis suæ destructio, vitæque servandæ absoluta incuria?*

Mutilatio, sanitatis vitæque absoluta incuria.

* Absente *scandalo*, *contemptu* temperantiæ, a *Christianis* servandæ, vel alio *affectu peccaminoso*: unde cum idem *Lessius* permissam dicit inductionem ad ebrietatem ob malum v. gr. proditionis *majus*, aliter non impediendum, recte refutatur *a Laymanno*, licet, si sine *scandalo activo*, per vinum fortissimum bibenti incognitum, fieri possit, & ipse admittat.

** Huc facit discursus, sive nugatorius, sive aliquo modo serius, certe propudiosa, quidvis in publicum protrudendi, licentia, nuper editus in *Hollandia* sub titulo: *Projet facile, equitable, & modeste pour rendre utile à notre Nation un tres grande nombre de pauvres enfans, qui lui sont maintenant fort à charge*, ubi macellum erigit pro infantibus, difficulter alendis, & *in delicata obsonia* divendendis, ad emolumentum publicum. *Rotterodami* A. 1736.

(a) L. 3. c. 10. Jurisprud. Divin. n. 14. f. m. 632.

*** V. G. Corvis, & hominum & leonum cadavera devorantibus.

**** Unde cum *Angelicus* comestionem carnis humanæ comparat fornicationi, teste *Sanchezio*, comparatio stat in hoc, quod utraque sit *contra naturam*, etsi non *eodem modo*: non enim quodcunque est *contra naturam*, est in quacunque circumstantia prohibitum. Ita *non restituere*, & *non adimplere votum*, sunt contra legem naturalem, & tamen licent aliquando, ad vitandum grave damnum &c. Aliud est de fornicatione, uti infra dicemus.

(b) L. 2. Jurisprud. Divinæ c. 2. n. 139. f. m. 178. uti statuit ex *Puffendorfio*.

Quia sibi ipsi, & Deo graviter præjudiciosa. Patet: Quia hæc omnia, *amori*, *sibi naturaliter debito*, *& in ordine ad felicitatem*, *naturæ rationali propriam*, *necessario*, graviter adversa, Deo tanquam corporis, vitæque Domino, *absolute* injuriosa; immo & societati humanæ præjudiciosa, quatenus *ejusdem membrum* seu temerarie lædunt, seu penitus destruunt. Inde

Excepto casu summæ necessitatis. *Deducitur* 1. Mutilationem sui, naturæ jure *permissam* esse in casu *gravis necessitatis*, *majorisve mali vitandi causa*, v. g. ut salvetur totum corpus; vel vita, si quis ab altero alioquin occidendus foret; in casu salutis publicæ, si alias cladem acceptura esset Respublica &c. *Ratio est*. Quia in ejusmodi circumstantiis nec est *absolute* adversa amori, sibi naturaliter debito, utpote majoris mali impeditiva; nec Deo injuriosa, quia *prudenti* corporalis boni *custodiæ* non opposita.

Nunquam tamen licita castratio. *Deducitur* 2. Castrationem propriam, vitandæ causa incontinentiæ; immo & alienam, etsi cum consensu exsecandi, sustentationis necessariæ gratia, esse naturæ jure prohibitam. *Ratio est*: quia non est medium *simpliciter*, hoc est, *determinate* necessarium.

Vel directa sui interfectio. *Deducitur* 3. Seipsum interimere *directe* semper *naturæ jure* prohibitum; unico casu excepto: si jubeat ipse Dominus vitæ, seu Deus. *Ratio liquet ex* fundamentali principio amoris. De indirecta sui occisione dicendum infra.

Etsi quædam incuria quandoque permissa sit. *Deducitur* 4. *Non omnem* seu sanitatis, seu vitæ *incuriam* naturæ jure *graviter esse* prohibitam. *Ratio est*: quia sicut nec omnis cura, *semper & ubique*, amori sui Deique *est absolute* debita; ita nec omnis incuria *simpliciter*, & *in omni casu absolute* opposita. Ejusmodi casus foret, *si medium* conservandæ sanitatis, seu vitæ, foret *nimis difficile*, ut est mutilatio, sectio, inustio &c. medicamentum pretiosissimum, & supra ægroti statum. *Si majus bonum* procurandum v. g. *pudicitiæ*, bonum spirituale, proprium vel alienum &c. de quibus infra.

Alia officia hominis erga se. *Quæritur* VII. *Quæ alia officia hominis erga se*, *naturæ jure præscripta*, *respectu culturæ corporis?*

Quo ad parenda media vitæ necessaria. ℞. I. Est obligatio *ad media*, corporis, sanitati, vitæque sustentandæ, & conservandæ *stricte*, vel *minus stricte* necessaria. Hæc inter media est 1. Labor & industria statui, viribusque congrua. 2. Facultates necessariæ ad victum, vestitum, aliaque vitæ subsidia necessaria. 3. Æstimatio & bona fama, honestæ vitæ necessaria. *Ratio est*: Quia hæc officia sunt *strictie*, vel *minus stricte* exigita ab amore, ad felicitatem vitæ propriam necessario, adeoque sibi naturaliter debito, uti *evidenter* patet cuivis consideranti, riteque disposito intellectui.

Unde prohibitum otium, uti & nimia temporalium cura. ℞. II. Exinde fluunt *præcepta negativa*. Sic 1. Naturæ jure prohibitum otium, & pigritia, præcipue *graviter* perniciosa, & non modo ad egestatem, sed & ad alia vitia viam sternens. *Patet*: quia amori felicitatis propriæ graviter adversa. Prohibetur temporalium, corporisque cura nimia, culturæ animi, & honestati vitæ præposita, juxta illud: *anima potior*, *quam esca*.

Luxus, uti & avaritia. 2. Jure naturæ prohibitus *luxus*, *opum cupiditas*, *secundum illud Apuleji scitum: fortunam*, *velut tunicam*, *magis concinnam*, *quam longam probo: etenim in omnibus ad vitæ munia*, *quidquid aptam moderationem supergreditur*, *oneri potius*, *quam usui exuberat*. *Igitur & immodicæ divitiæ*, *velut ingentia gubernacula*, *facilius mergunt*, *quam regunt*, *quod habent irritam copiam*, *anxiam nimietatem*. Unde recte *Claudianus*: *Vivitur exiguo melius*, *natura beatis omnibus esse dedit*, *si quis cognoverit uti*: nam *satis divitiarum est*, *nihil amplius velle*, *teste Quintiliano* (a). Naturæ jure prohibita *avaritia*, juxta illud *Juvenalis*: *manifesta phrenesis*, *ut locuples moriaris*,

(a) Apud *Puffendorfium* l. 2. c. 4. *Apulejus* in apol. *Claudianus* in *Ruffinum* 1. *Quintil.* declam. 13.

riaris, *egenti vivere fato* (a). Nempe magna fatuitas illius ode: *Quærenda pecunia primum; virtus post numos*.

3. Jure naturæ prohibitus *totalis bonæ famæ neglectus*, præcipue si cum præjudicio proximi, aut boni publici sit conjunctus. *Ratio est*. 1. Quia fama, inter bona hominis externa præcipuum, prodigalitate, felicitati vitæ opposita, non prostituendum. 2. Quia est fundamentum publicæ honestatis, in societate humana *simpliciter* necessarium, adeoque ejus neglectus, *seu per vitæ infamiam*, seu *per calumnias*, injuste impactas, præsertim si *sint speciosæ*, *proximo præjudiciosæ*, & *facile abstergendæ*, foret non tantum amori sibi, sed etiam proximo, naturaliter debito, *graviter* adversus. Sed &, ex opposito naturæ jure, prohibita *superbia*, *ambitio* honorum &c. Quia est radix omnis mali, & amoris necessarii ad felicitatem, naturæ rationali propriam, tam respectu Dei, sui, quam proximi, *simpliciter* eversiva. Siquidem ambitio est injuriosa Deo, cujus bonum *injuste* sibi soli appropriat; est perniciosa sibi, dum in honore, velut fine ultimato, sistit; est præjudiciosa proximo, vel ratione contemptus, vel alterius nocumenti. Inde

Famæ prodigalitas, ut & ambitio, atque superbia.

Infertur 1. Neglectum famæ, *respectu sui*, in casu æqualis, vel majoris boni, naturæ jure esse *permissum*, non absolute *prohibitum*, uti infra fusius declarabitur.

Infertur 2. Naturæ jure licitum esse appetitum honoris *ordinatum*, seu qui sit *secundum rationem*. Erit talis, si homo in honore non sistat, *tanquam fine ultimato*, quod esset vitium ambitionis, a *S. Augustino Stoicis* tributum; sed si referatur ad Deum, vel *positive*, tanquam boni illius, ex quo profluit honor, authorem; vel *saltem negative*, Deum quidem non excludendo, sed tamen *ad virtutem*, cui competit, referendo. Nam cum *honor* sit *testificatio de excellentia alterius*, excellentia autem illa, sive *id*, *in quo excellit homo*, non habeat *a se*, sed *a Deo*, sitque quasi *quiddam divinum*, in homine *principaliter* honor referri debet ad Deum, *velut authorem*, etsi & referri possit *ad utilitatem aliorum*, vel *ad virtutem*, sic ut, *honestatis causa*, absolute appeti per leges naturæ possit.

Permissus tamen quandoque famæ neglectus; Semper ordinatus appetitus honoris.

℞. III. Naturæ jure *præceptus* est *usus* corporis, sensuum, & facultatum exteriorum *legitimus*. Inde corporis, sensuumque oblectamenta, *rationi conformia*, & *ordinata*, *naturæ jure permissa*. De his *Puffendorfius* (b): *Rationi non repugnat, dolorem non necessarium aversari, & quantum licet, fugere; quippe qui ad destructionem corporis tendit*. *Non repugnat, curare, ut objecta quoque adsint sensibus accommodata, & grata*. Inde

Præceptus sensuum usus legitimus, inde oblectamenta moderata naturæ jure permissa,

Infertur. Singulares, & exquisitas sensuum titillationes cupide affectare, esse inordinationem, naturæ jure, prohibitam. 1. Quia, ut loquitur *Puffendorfius*, hominem enervant. 2. Corporis, animique vigorem opprimunt, gravibusque negotiis inutilem reddunt. 3. Tempus necessariis negotiis suffurantur. 4. Facultates necessarias, vel minus erogandas, absumunt. 5. Et sæpe cum delicto conjunctæ, periculum, damnum, dedecus, aut dolorem post se trahunt. * Et cum *Puffendorfius* solum scribat, ad ejusmodi titillationes *animum non esse assuefaciendum*, siquidem per hæc verba positivam prohibitionem excludat, eundem errorem errat cum *Thomasio*, qui supra asserere non erubuit, *jure naturæ licere etiam inebriari*, *molliter vivere*, & *delicate*, suisque tunc ipsemet rationibus refutari potest.

immoderata prohibita.

X 2 *Quæri-*

(a) *Satyra* 14. apud eundem.
(b) De J. N. & G. l. 2. c. 4. §. 11. f. m. 234.
* Concludit *Puffendorfius*, *uti dolores non necessarios, nullique usui sibi arcessere, vesaniæ proximum; ita rationis esse, licitas etiam, & innoxias voluptates modice potius degustare, quam penitus iisdem immergi*. Hæc utcunque sana sunt, nisi tamen homo acatholicus, Catholicorum forsan macerationes corporales, seu ad hebetandam carnem, seu ad meritum susceptas, sugillet; voluptatemque modicam adstruat cum *Thomasio*.

Quæritur VIII. *Quid sentiendum de moralitate libidinis respectu juris naturæ?*

Scandalosa propositio est, quod spectato jure naturæ, licita sit.

℟. I. *Scandalosæ, & merito damnatæ sunt quorundam * propositiones, queis dicunt, mollitiem, spectato solo naturæ jure, haud esse prohibitam, sed quandoque bonam; immo obligatoriam. 2. Neque fornicationem esse malam secundum se, sed solum ut prohibitam a Deo. 3. Idem sentiendum esse de sodomia, & bestialitate.*

Libido in genere, quia amori suimet rationali opposita, ac felicitatis internæ eversiva.

Assertum patet 1. In genere de omni actu libidinoso externo. ** *Repugnat amori sui ipsius rationabilis, ad animi pacem felicitatemque internam simpliciter necessario*: ergo. *A. Dem.* Actus, quo, *inverso naturæ ordine, fine, ac institutione*, intenditur *sola*, vel *quasi sola* voluptas a natura *universaliter*, etiam in bestiis, ordinata ad alium finem, saltem *primarium*; actus, quo *inverso naturæ ordine, fine, ac institutione*, ratio subjicitur appetitui carnali, servitute tam absoluta, ut *per libidinis æstum* mens penitus sit absorpta, &, *equi mulique instar*, carni totaliter immersa, ac nimia voluptate demersa; actus, quo anima, nobilior pars, subjugatur a corpore, ejusque carnali cupiditate, per servitutem tam noxiam, ut *evidenti ratione, constantique experientia, mens per effrenis delectationis excessum*, penitus *deordinetur*; *** reddatur *cæca*, **** *inconsiderata, præceps, instabilis*; ***** voluntas *depravata*, a Deo cælestibusque *aversa*, in terram *dejecta*, carnalibusque desideriis *agglutinata* ****** &c. Ejusmodi actus *evidenter* repugnat amori sui ipsius rationabili, & ad felicitatem internam *absolute* necessario: ergo *evidenter* est naturæ jure prohibitus. A. Quo *ad se*, & *quo ad evidentiam*, saltem ab intellectu rite disposito negari nequit, ut infra magis clarescet.

Fornicatio in specie, quia amori prolis, & societatis humanæ adversa, ac præjudiciosa.

Assertum patet 2. In specie de fornicatione perfecta. Repugnat amori, proximo naturaliter debito, & ad felicitatem, societati humanæ propriam, absolute necessario: ergo jure naturæ *graviter* est prohibita. *A. Dem.* Actus, qui, ut arguit *Angelicus*, (a) rectæ, & a natura institutæ propagationi speciei humanæ est *oppositus*, prolique nascituræ gravissime *præjudiciosus*, per vagam libidinem incerto Patre & prole, sic ut incerta reddatur educatio, alimentatio, & instructio, immo & *periculosa* ipsamet generatio, matribus quoque, minore plerumque cura & amore, in proles ejusmodi intentis; actus, cujus vaga licentia est gravissime *perniciosa* societati humanæ, eo quod plerique refugerent matrimonii molestissima onera, omniaque libidinibus complerent, sic ut, neglecta passim prolium cura, incertaque in bonis successione, aliisque incommodis, mala gravissima in societatem hominum redundarent &c. Ejusmodi actus, inquam, *evidenter repugnat amori, proli naturaliter debito, & ad felicitatem, naturæ rationali propriam, absolute necessario*: ergo &c. Antecedentis *evidentia* denuo magis *patebit infra*.

Mollities, quia corporis abusiva, & propagationi humanæ injuria.

Assertum patet 3. Et a fortiori de fornicatione imperfecta, quæ superaddit mali-

---

* Quorum propositiones damnavit *Innocentius* XI.

** Cujus finis unicus, vel quasi unicus *delectatio venerea*, ubi sobolis procreatio vel intenditur *mere per accidens*, ut fit concubinatus; vel *nullo modo* intenditur, ut fit *scortatio*, *mollities*, *sodomia*, *bestialitas*.

*** *S. Gregorius* l. 31. Moral. enumerat has *luxuriæ* filias, quas probat subin *Angelicus* 2. 2. Q. 153. A. 5. *in corp.* Quando inferiores potentiæ *vehementer afficiuntur* ad sua objecta, consequens est, ut superiores vires *impediantur*, & *deordinentur* in suis actibus, quod maxime fit per luxuriam.

**** *Simplex intelligentia*, quæ apprehendit aliquem *finem*, *ut bonum*, impeditur per luxuriam juxta illud *Danielis* 13. *Species decepit te*, & *concupiscentia subvertit cor tuum*, & sic ponitur *cæcitas mentis*.

***** Tertius actus est *judicium de agendis*; & hic impeditur per luxuriam juxta illud *Danielis*: *averterant sensum suum, ut non recordarentur judiciorum justorum*: & sic ponitur *inconsideratio*.

****** Quartus actus est *præceptum rationis de agendo*, qui etiam impeditur per luxuriam, juxta illud *Terentii* de quodam, qui dicebat se recessurum ab amica: *una falsa lacrymula restringet*. & sic ponitur *inconstantia*.

(a) 2. 2. Q. 154. A. 2. in corpore.

malitiam *mollitiei* propriam, de qua sic arguitur. Est actus eversivus amoris tam sibi ipsi, quam societati humanæ naturaliter debiti &c. *A. Demon.* Actus, quo, præter præjudicia jam allata, *everso naturæ fine*, ad voluptatem distrahitur semen, non nisi ad generationem humanam a natura intentum; actus quo, *inverso naturæ ordine*, quis abutitur corpore proprio, per modum delectationis, neque bestiis a natura concessum; actus, quo quis non modo rationem appetitui carnali, sed & corpus ipsum infra conditionem, bestiis propriam, abjicit, & teste *Angelico*, (a) *etiam a naturali bestiali decidit* &c. Hujusmodi actus, *inquam*, est, authore *Paulo*, (b) etiam spectata sola ratione naturali, *immunditia*, *corpori proprio contumeliosa*, * *est passio ignominiæ*, *est sensus reprobus*, *rationi positive contrarius*, verbo, *est peccatum contra naturam*: ergo *evidenter* amori sui, & proximi naturaliter debito, oppositus.

Assertum patet 4. *De abominatione sodomitica, & bestiali* denuo quidem a *fortiori*, juxta illud Apostoli: *fœminæ mutaverunt naturalem usum in eum, qui est contra naturam: similiter autem & masculi, relicto naturali usu fœminæ, exarserunt in desideriis suis, in invicem operantes &c. contumeliis afficientes corpora sua in semetipsis* &c. *abominabiles facti, sicut equus & mulus* &c. Jam sic: *Si Caramueli* & aliis, hæ sordes, seu actiones, *spectato jure naturæ*, sunt merissime *indifferentes*, nec *immundæ* moraliter, *ignominiosæ*, vel *contranaturales*, nisi quia lege Divina positiva prohibitæ, Infideles eas exercendo haud peccassent: hoc est certo falsum, dicente Apostolo, quod propter idololatricum scelus a Deo *dati sint in sensum reprobum*, *quo aliquis reprobandum judicium habet de agendis, ut faciat ea, quæ non conveniunt*, id est, *interprete Angelico*, ea, *quæ a recta ratione discordant*. *Maj.* constat: nam prohibitio positiva, præcipue ante *Christi* adventum, erat illis incognita *etiam inculpabiliter*: ergo, si neque *lex scripta in cordibus*, seu naturalis, eos obligarat, *ut naturaliter facerent ea, quæ legis sunt positivæ*, non peccassent, quod dicere est *evidenter erroneum*.

Sodomitica, vel bestialis spurcitia, quia contranaturalis, & ignominiosa.

R. II. *Rationum fucus, a Caramuele, aliisque oppositus, evidenter est putidus, ac nullus.*

Fucus, opponi solitus, evidenter nullus.

Excipiunt 1. *in genere*. Hæ propositiones nil attinent praxin, cui satis præcautum per legem Divinam: ergo male censurantur, *ut scandalosæ*. R. N. A. Falsum in paganis, Divinæ legis ignaris; immo falsum *simpliciter*: nam peccata, naturæ jure prohibita, *secundum se* sunt graviora peccatis, positivo solum jure vetitis: illa enim *nunquam*; *hæc certis in circumstantiis* licita, immo & obligatoria fieri possunt; ita comestio carnis die Veneris, positivo jure prohibita, fit licita, immo & obligatoria, urgente præcepto naturali de conservanda haud aliter vita, eo quod obligatio positiva, *per se loquendo*, cedere debeat naturali.

Non enim hæ theses sunt mere speculativæ, quia scelera graviora accedente prohibitione naturæ.

Excipiunt 2. *In specie de fornicatione*. Si naturæ jure esset prohibita, tunc vel quod esset mala fornicariis, vel proli, *ratione educationis*, injuriosa: non primum, casu quo ponitur *salubris*, *vel necessaria* etiam pro conservatione vitæ: non secundum, casu quo nota foret sterilitas, vel intercederet pactum de educanda prole appositum, uti fit præcipue in Principum spuriis &c. Jam sic: cessante fine, *etsi per accidens*, cessat etiam lex naturalis, saltem *per accidens* v. g. obligatio naturalis fraternæ correptionis, casu quo emendatio est desperata: ergo a pari. *Accedit*, quod injuriosa proli esse non possit, quia nondum exi-

Non cessat finis cessante damno in casu particulari, quia non cessat universale periculum de damno, qui est finis prohibitionis.

(a) In comment. ad epist. 1. ad Rom.
(b) Epist. cit. *Tradidit illos Deus in immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora sua, & in passionem ignominiæ &c. in sensum reprobum, ut faciant ea, quæ non conveniunt, in eum corporis usum, qui est contra naturam.*
* Inde S. *Athanasius* L. de venerandis nuptiis apud *Oecumenium* in hunc locum: *Scortator & mollis corpus una cum anima injuria afficit, consumpens illud, ac debilitans, & animalem ac vitalem auferens vigorem.*

stenti; nihili autem nullæ proprietates : præterquam quod melius fit *esse simpliciter*, etsi miserum; immo teste *Augustino*, damnatum, quam *non esse omnino*. * R. *T. Maj.* Quia etiam injuriosa est societati humanæ. N. *Min.* cujus falsitas *evidenter* patet ex præjudiciis tam *respectu sui*, quam *respectu prolis*, supra enumeratis. Unde *D. Min. subsumpt.* cessante fine *adæquato*, etsi *per accidens*, cessat lex naturalis, uti fit in præcepto affirmativo correptionis fraternæ, si nulla sit emendatio. C. cessante fine tantum *inadæquato*, uti fit in fornicatione. N. Finis *adæquatus* præcepti negativi de fornicatione non tantum est malum *corporis*, sed *& animi*; non tantum est *damnum* prolis, sed *& periculum de damno* malæ educationis; immo non tantum periculum *particulare*, *sed & universale*, quia hæc lex non tantum fundata est *in præsumptione solius facti*, quo cessante cesset; ** sed *periculi* de facto, seu damno *in genere*, quod, etsi *hic & nunc cesset*, non tamen *universaliter* cessat: *** ergo nunquam cessat finis legis *adæquatus*, adeoque nec obligatio naturalis, uti recte docet *Suarezius* (a).

Ratio 1. addita nulla est : quia etsi fornicatio non sit *injuriosa* proli nondum existenti, ita ut sit peccatum *contra justitiam*, est tamen peccatum *contra charitatem*, dicente *Angelico* (b): *fornicatio simplex contrariatur dilectioni proximi, quantum ad hoc, quod repugnat bono prolis.*

Ratio 2. æque est inanis: nam licet melius sit *esse simpliciter* in consideratione physica, quam *omnino non esse*; non tamen est *in sensu morali* juxta illud *Christi de Juda*: *melius esset, si non fuisset natus homo ille.*

Neque delectatio conjugalis parit similes effectus, quia quo ad modum non similiter inordinata.

Excipiunt 3. Si fornicatio simplex foret naturaliter mala, tunc ratione delectationis, adeo vehementis, ut post se trahat tam pestiferos effectus, *cæcitatem mentis* &c. hæc ratio nulla est: nam, cum eadem delectatio matrimonium comitetur, sequeretur, eosdem gigni effectus, & matrimonium pariter naturali juri esse oppositum.

R. C. *Maj.* N. *Min.* Rationem D. Eadem est delectatio respectu matrimonii, & *eadem inordinatione*, trahente post se tam pestiferos effectus. N. Eadem est, sed non *eadem inordinatione*. C. Inde est, quod spectet *ad providentiam Dei*, ut tanquam author naturæ, respectu contractus legitimi conjugalis (qualiscunque tandem, *de jure naturæ*, requisitus sit) conferat auxilia naturalia, queis (*si intra matrimonii fines sese Infideles continent*) speciali protectione impediantur illi pestiferi effectus, fornicationis pedissequi: atque hoc est ipsa experientia continua tam contestatum, ut a nullo, nisi frontis admodum cauteriatæ, negari possit.

Mollitiem vetitam facit non frustratio finis a natura intenti, sed juncta voluptas tantopere inordinata, atque perniciosa.

Excipiunt 4. Si contranaturalis, ac naturæ jure prohibita foret *mollities*, tunc ideo, quod sit dispersio substantiæ, a natura ordinatæ ad finem generandæ prolis: sed hæc ratio nulla est. *Min. P.* Etiam lac maternum est a natura ordinatum ad finem nutriendæ prolis; sanguis ad conservationem vitæ; & tamen, casu servandæ vitæ, utriusque effusio non modo licita, sed & obligatoria est: ergo a pari.

Con-

---

* *Melius esse damnari, quam annihilari*, ut refert *Caramuel* Certe L. 3. de lib. arb. c. 6. ait S. Doctor: *si quis dixeris, non esse, quam miserum me esse, mallem: respondebo, mentiris*: id quod intelligendum de hac vita ejusque miseriis, abstrahendo a futuris.

** Uti v. g. præceptum restituendi rem alienam, resarciendi damnum &c. huic, vel illi.

*** Nam lex non respicit *casus particulares*, sed eos, *qui communiter* solent contingere ex L. *Ea, quæ vero, ff.* de regula juris. Cur autem non cesset lex, etsi cesset ejus finis primarius *in casu particulari*, est, quia finis legis etiam est, ut partes conformentur toti, prout expedit bono publico. & quia alias innumera sequerentur incommoda, & scandala, si quilibet in causa propria posset esse judex, judicando v. g. quod *hic & nunc* possit sine denuntiationibus matrimonium contrahi; vi ingredi monasterium virginum ad eas in spiritu curandas &c. quia *hic & nunc nullum periculum* vel *scandalum*, propter quæ hæc & similia noscuntur esse prohibita.

(a) L. 3. de leg. c. 24.

(b) 2. 2 Q. 154. A. 2. ad 4.

Confirmatur. In casu necessitatis licita est expulsio fœtus inanimis per pharmacum, * etsi proximius serviat ad generationem prolis, quam semen; licita est mutilatio corporis, ut servetur vita: ergo a pari.

R. *D. Maj.* Tunc ideo tantum. N. Tunc ideo, & quia conjuncta est cum *delectatione*, non qualicunque; sed *tantopere inordinata*, menti perniciosa, corpori contumeliosa, proli, & propagationi humanæ, adeoque & societati tam præjudiciosa, ut *ratione periculi* tot malorum expediat, immo necesse sit *absolute*, naturæ jure esse prohibitam. *C. Maj.* Unde ad probationem, & confirmationem latissima patet disparitas: non enim præjudicium simile in effusione lactis, sanguinis, abscissione manus, expulsione fœtus &c. adeoque minus malum recte eligitur ad vitandum majus, scilicet mortis: contra mors hominis est minus malum, quam periculum tot abusuum respectu sui proximi, & Generis humani, ut adeo jure naturæ hoc illi merito præponi debeat. Accedit, mollitiem haud esse medium, *determinate* necessarium ad sanitatem, vitamve servandam, ut licitum esse possit propriæ vitæ consulere in grave præjudicium boni communis.

Excipiunt 5. Ipsa natura inclinat ad hujusmodi actiones: ergo *contra naturam* esse non possunt; vel si dedecent naturam, instar *inconstantiæ*, *ingratitudinis* &c. sunt *philosophice malæ*, non theologice; offendentes Deum, ut authorem naturæ, non ut authorem gratiæ. *Inclinatio naturalis est tantum animalis, non rationalis, ac homini conformis.*

R. D. Ipsa natura *animalis*, & corrupta inclinat. C. *Rationalis*, homini propria. N. Unde & negatur suppositum, quod dari possit malitia ejusmodi philosophica, cum offensa Dei ut authoris naturæ, sit proprie transgressio legis Divinæ; inhonestas vero pœna digna, adeoque & theologica, uti alibi declaravimus.

R. III. *Scandalosa, & evidenter falsa est assertio Lamberti Velthusi, Thomasii*, (a) & aliorum, qua tenent, *meris rationibus naturalibus demonstrari haud posse, omnem scortationem, etiam ad bestialitatem quæ pertinet, aut concubinatum, aut lenocinium, esse probibitum*. ** *Scandalosa est Thomasii thesis, ejusmodi actus jure naturæ, saltem demonstrativo, haud esse probibitos. Nam mucus appositus nil enervat.*

Demonstratur. Si rationes, allatæ supra, non sunt sufficienter *demonstrativæ*, tunc vel opponi debent momenta talia, quæ illarum evidentiam efficaciter enervant; vel intellectus negans erit male dispositus, nec satis sanus, cui plus negabile, quam centum Doctis est demonstrabile; prius est *evidenter* falsum; adeoque posterius liquidum, cujus proin effatum, in hac materia lubrica, scandalosum. *Minoris* primum *membrum*, ut apertius pateat, audiatur *Thomasius*.

Opponit 1. Etsi scortatio non habeat conjugii finem *primarium*, prolis generationem; habet tamen *secundarium*, libidinis extinctionem; ergo non *demonstratur* esse inhonesta. R. D. A. Habet finem secundarium, *debito honestoque modo*, hoc est, *conjugali*. N. Habet *inhonesto*, *naturæque contrario modo*, hoc est, *extramatrimoniali*. C. A. Et N. C. *evidenter* falsam, quia sibi, proli, matrimonio, propagationi, a natura ordinatæ, finique primario, ac denique societati humanæ *evidenter* præjudiciosam, ac perniciosam. *Unde, etsi intendatur libidinis extinctio, tanquam finis secundarius, intenditur tamen modo inhonesto, quia extraconjugali.*

* Juxta *communissimam*, ut habet *Sanchez* L. 9. de matrim. Disp. 20. n. 10.

(a) *Thomasius* in instit. Jurisp. D. L. 3. c. 2. a n. 143. Item c. 3. a n. 71. & infra in thesibus subjunctis Disp. 10. respondente *Sigismundo Richter*: ait *Thomasius*, argumenta a num. 153. usque ad n. 158. desumpta esse ex *Velthusio*. In secundis curis, seu fundam. J. N. & G. L. 3. c. 2. n. 20. magis sobrius retractat in hæc verba. *Discursus de moralitate libidinis* a §. 139. ad §. 172. *vere plane est mutandus, partim quia tum respexi iterum ad solas regulas justi, tum quia neque scortationis, neque concubinatus justas definitiones tradidi*.

** Per *scortationem* intelligit omnem speciem, qua sobolis generatio excluditur, mollitiem, sodomiam, stuprum, bestialitatem; *per concubinatum*, & *lenocinium*, & *fornicationem*, qua sobolis generatio intenditur, sed mere *per accidens*.

Opponit 2. Etsi foret propagationi, societatique humanæ præjudiciosum, si *universaliter*, & *semper* licita foret fornicatio, vel si libidini *omnes*, *unice*, & *semper* vacarent; non tamen est præjudiciosum, *si quis quandoque libidinem expleat*: ergo non *demonstratur* esse naturæ jure prohibita .. A. P. Infamis apologetes. 1. Quia præceptum est *indeterminatum*, quod non *perpetuam*, & *continuam* obligationem intendit, sed cujus effectus *nonnunquam cessant*. 2. Quia pluribus instantiis falsum est principium: *quidquid turbat societatem humanam, si ei soli, & unice homines incumberent, id in universum est prohibitum*.

Nec cessat, in casu particulari, & raro, finis prohibitionis, quia non cessat periculum, societati humanæ præjudiciosum.

℞. N. A. Evidenter scandalosum, quia talis licentia *indeterminata per li quandoque*, in tanta effrenis libidinis proclivitate, pessundaret omnem præcepti vim; everteret naturæ institutionem, matrimonii de se onerosi usum, & finem, cum manifesto prolis, propagationis, & societatis humanæ præjudicio: ergo *evidens* est, hoc ipsum periculum, *universali prohibitione*, naturæ jure fuisse avertendum, totque societatis humanæ incommodis præcavendum. *Ad* 1. Negatur suppositum, quod præcepti effectus, seu quod *periculum universale* ullo casu possit cessare. *Ad* 2. Etsi *Puffendorfius* illam regulam adstruat, *ut sufficientem ad probandum*, naturali jure *damnari libidinem*, (a) nos aliis principiis utimur.

Etsi non quivis membrorum usus contra naturæ ordinem inferat absolutam inhonestatem, infert tamen conjuncta voluptas, tantopere inordinata.

Opponit 3. Si naturæ jure foret prohibita etiam *bestialis*, vel *sodomitica* lues, tunc vel propter membrorum abusum non modo *præter*, sed & *contra* naturæ ordinem, vel propter *conjunctam venerem*. 1. probaret etiam loquelam per digitos, vel certe *vomitum* fore peccatum, naturæ jure prohibitum; secundum est *obscurius*, quia *clara* disparitas dari nequit; neque *ratio, ex pudore & dignitate hominis* desumpta, *sufficiens* est, ut Gentilem, *Terentiana* sententia imbutum, convincere queat. Ita *Thomasius*.

℞. N. *Min.* Disparitas est, quod vomitus & naturæ difficilis sit, & intentus ad hominis bonum, non in societatis humanæ præjudicium. Quod si bestialis spurcitia, nec ex rationibus supra positis, nec *ex pudore & dignitate hominis*, *Thomasium de jure naturæ evidenter convincat*, *Terentianum sese demonstrat*, hoc est, indignum, qui titulo sani hominis glorietur. Si dicat, a Gentibus non paucis fornicationem, etiam ut naturæ congruam, legibus sancitam; * mollitiem, etiam a *Christianis* adultis, ut peccatum, haud agnitam; adeoque juris naturalis *evidentiam* frustra passim esse venditatam, insanit cum iis, qui negant cibi dulcedinem ob stomachum corruptum; lumen solis ob oculum vitiatum, seque prostituit, magno nominis sui dedecore, probatque, *se datum esse in sensum reprobum*. Plura ibi congerit, (b) plus quam *Terentiana* protervia, illaudatus Author, quæ charta candida merito erubescit: sed nec allata

(a) De J. N. & G. L. 6. c. 1. §. 4. f. m. 798. Ubi addit *ex Cumerlando*: *nihil secundum rectam rationem statui posse, in quod omnes non possint consentire*. Subnotat *Nicolaus Hertius*: Legi nuper scriptum, *cum sodomia & fornicatio, ex principio socialitatis, prohibita dici nequeant, haberi ea crimina pro permissis jure naturæ*, quod nullam scriptum. Si cui demonstratio *Puffendorfii* non sufficiat, paulo clariore utemur. Novit homo, nobilitate naturæ longe supra bestias se constitutum, & ut vitam, ita & cætera naturæ bona, ac facultatem generandi non frustra sibi datam a Deo; hanc haud dubie, ut humanum Genus propaget, & sobolem non gignat tantum, sed & educet, quo in placens Deo animal avadat: atqui finem hunc non obtineri nefando concubitu, ex sodomia etiam monstra gigni in aperto est. Ita ille.

* Ut apud *Atticos* ante *Cecropem*, apud *Lybios* &c. nota est lex *Cabadis*, *Persarum* Regis, de promiscuo fœminarum usu; nota lex *Lycurgi* de vaga libidine; nota est communio uxorum *Platonica*.

(b) L. c. a §. 160. usque ad 167. De naturæ instinctu; de passionis vehementia, per ipsam resistentiam exasperata; de libidine per sanitatis causam legitimata; in lupanaribus approbata &c. quæ omnia, tantopere scandalosa, tetrum stigma Moralistæ huic inurunt, & tamen ipse in suis sordibus triumphat. *Hic profecto sentiant alii*, inquit, *quod velint*, *& Philosophi nomine me judicent indignum, cogor fateri, rationem meam hic succumbere* &c. §. 167. Alibi dicit, eos, qui hæc defenderent, ut naturæ jure prohibita, *sese distinctionibus, revera nihil significantibus, implicare*, *& apud Eruditos, qui neutrarum sunt partium, se prostituere, miserumque ignorantiæ suæ effugium quærere*.

lata spongiam fuissent commerita, nisi *Thomasianum* nomen tot sectatores jam attraxisset, plures attracturum, nisi ejus, quod crepant, in jus naturæ, a scholastico pulvere repurgatum, præclara merita, corruptelis juventuti perniciosissimis gravida, publice prostituantur.

Quæritur IX. *Quænam alia Moralistarum protestantium, circa animi corporisque culturam, scita erronea,*

Protestantium futela.

℟. I. Ut vidimus, ex erroneo *socialitatis* principio *Puffendorfius* Jurisprudentiæ naturali magnam induxit labem, adstruendo *indirectam* solummodo obligationem, *quo ad officia hominis erga se; quo ad interna* obligationem quodammodo *remotam*, nec *absolutam* pro omni casu, quo nullum promanaret periculum in societatem humanam. Unde illa ejusdem male concinna gnome (a): *circa ea, quæ intra pectus latitant, nec aliquem effectum, aut signum foras producunt, jus naturæ haud esse sollicitum* &c. quo casu, cum suo *Thomasio*, jus naturæ, potiore sui parte, mutilum edidit, fœtum verissime monstrosum, uti sæpe diximus.

Imprimis Puffendorfii Officia hominis erga se, non nisi reflexa obliquitate, retrahentis ad jus naturæ.

℟. II. Idem *Puffendorfius*, cum dixisset, *culturam animi eo* potissimum redire, *ut rectis sententiis* animus imbuatur circa ea, quæ ad officium hominis, *vitamque* socialem spectant; & contra *ut perniciosis opinionibus* expurgetur &c. illico has inter memorat (b) 1. *Persuasionem, quasi Numen peccata hominum velut nundinetur, & ea redimi patiatur pecunia*, queis verbis, *Webero* scholiaste, sugillat famosam, uti nugantur, indulgentiarum nundinationem penes Catholicos. 2. *Quod ea nundinetur aliis muneribus, ritibus quibusdam inanibus, aut conceptis verborum formulis, citra emendationem vitæ*, qua phrasi Sacramentum exhomologesis, & absolutionem sacerdotalem explodit. 3. *Quod Numen capiatur ejusmodi inventis hominum, assumptis vitæ institutis, quæ ad societatem humanam & civilem, ad sanæ rationis & legis naturalis dictamen, attemperatam, non quadrant*, qua thesi instituta monastica *Lutherice* reprobat. 4. *Quod solum pietatis exercitium erga Deum homini sufficiat, citra respectum ad probitatem, officiaque erga homines exercenda*, qua expressione vitam anachoreticam carpit, & *Webero* interprete, professionem fidei, *secundum certas formulas*, quasi solius cultus externi observationi accommodam, *mendaciter* criminatur. 5. *Quod homines possint non solum pro se suo officio erga Deum satisfacere, sed etiam pro aliis*, quibus verbis suffragia pro animabus purgantibus calumniatur. Hæc omnia probant *Puffendorfii* scopum, in suo naturæ jure *sibi, malignitate protestantica*, præfixum, tam alienum a vero, quam Juventuti Academicæ perniciosum, quo nempe, *per naturalis Jurisprudentiæ fucum*, impie grassatur in Catholica dogmata, sic ut jam sæpius necesse fuerit, hunc conatum præposterum denudare, ac scita pseudopolitica verioribus evertere, qualia sunt: *Impium est dicere, Religiosorum Ordines onere esse Reipublicæ* (c). 2. *Indulgentiarum dispensatio est Ecclesiæ catholicæ, Divino jure, concessa; usus est antiquissimus, male a Protestantibus superstitioni Papisticæ annumeratus* (d). 3. *Orthodoxa veritas est statum monasticum de se esse juris Divini; quo ad varietatem vero juris humani; originem Apostolis coævam* (e). 4. *Purgatorii dogma catholicum esse somniis adscribendum, frustra Protestantici somniant* (f). De Sacramento Confessionis, bonorum operum necessitate, suffragiis &c. videantur Polemici, passim obvii.

Et sub specioso fuco Jurisprudentiæ naturalis Protestantismi lolia disseminantis.

℟. III.

(a) In præfat. ad librum de offic. hominis §. 9.
(b) L. c. c. 5. §. 3. f. m. 81.
(c) P. VII. Coll. Hist. Q. 2. Propositione 4. f. 190.
(d) P. V. Q. 6. f. 549.
(e) P. V. Q. 6. f. 534.
(f) P. V. Q. 6. f. 554.

Thomasii quoque, sub permissivi juris naturalis velamine Epicureismi luem pestiferam etsi Academica affricantis.

R. III. *Thomasius*, præter probrosa dogmata, de omni specie *Veneris*; naturæ jure haud interdicta, etiam negat, utique per consequentiam scandalosæ doctrinæ, consensum *in delectationem momentaneam*, ex alterius congressu illicito, *esse peccaminosum* spectato naturæ jure, eo quod *ex solo rationis lumine id demonstrari haud possit* (a). Sed erronea thesis satis patet ex dictis de interna & externa honestate, naturæ jure præcepta, præcipue, quod ejusmodi licentia, *etsi momentanea*, in casu particulari judicio corrupto relicta, *propter effrenem concupiscentiam*, annexum haberet periculum, ne vergeret in omnimodam sui, & societatis humanæ perniciem, ut adeo, *ratione tam gravis periculi*, naturæ jure prohiberi *universaliter* necesse fit. Quod si *Thomasii*, ejusmodi momentis, *demonstrative* convinci seu non possint, seu non velint, illud vitium erit intellectus, *Terentiana* fuligine obfuscati; hoc voluntatis, nimium depravatæ, id quod in materia juris naturæ sæpius contingit; secus nulla abominatio pagana, etsi quam maxime insana, menti carnaliter occæcatæ, ex rationis lumine, *sat demonstrari* posset. Nos in demonstrationibus juris naturæ Sanctorum Patrum, Theologorum, Jurisconsultorum, etiam acatholicorum, limatum magis judicium merito præferimus *Thomasiano* cerebro, in hisce materiis abunde satis verminuloso. *

Idem *Thomasius* negat naturalem Jurisprudentiam quidquam attinere bona animæ spiritualia: quia nixa *immortalitate, rationis lumine haud demonstrabili*: sed multum errat. 1. Quia sufficit, bona interna animæ nixa esse vita, *post mortem superstite*, saltem in ordine ad pœnam vel præmium, per solum rationis lumen *evidenter* cognoscibili. 2. Quia sufficit, nixa esse immortalitate animæ *moraliter certa, & innegabili, ex omnium pene Gentium unanimi consensu*, ut habet *Leibnitius*, (b) quem consensum *meram probabilitatem* efficere, inaniter asserit *Weberus* (c): immo sola traditione *Judaica*, nec nisi *argumentis obscuris, & vix probabilibus* fultum ineptit *Thomasius*; & demum amplius desipit *Fleischerus*, dum animæ *immortalitatem*, uti & *spiritualitatem*, refert *ad quæstiones, rationi, sibi relictæ, plane incognitas* (d). Certe etiam argumenta physica animæ immortalis non solum Orthodoxis perquam multis, sed & Acatholicis, *demonstrationis nomine digna* visa sunt, quos inter *Digbæus, Mornæus*, protestantici, dicente etiam *Leibnitio*: *licet tam verum esset, quam falsum est, immortalitatis animæ demonstrationem plenam a naturali ratione non suppeditari; sufficeret tamen prudenti certitudo moralis, neque enim consensus omnium pene Gentium, aut desiderium insitum immortalitatis, sperni possunt.* **

IN-

(a) Jurisprudentia Divina L. 2. c. 2. n. 136. f. m. 172. Etsi in curis secundis L. 2. c. 2. n. 15. hanc sutelam expunctam velit, sed non alia de causa, quam quod ejusmodi prohibitio *pertineat ad lumen revelationis*, atque adeo ex juris naturalis principiis probari haud posset. Inde addit: *interim non recedo a sententia ibi exposita*.

* Nemo, reor, diasyrticus *Cato* nobis jure opponet, quod ejusmodi scandalosa dictamina, in hoc Catholico opere, producamus. Producunt protestantici Moralistæ, an producta, in Juventutis perniciem; dissimulabimus: radices agere ut sensim queant? Certa passim Academicæ ætati obtrusa legimus: cur ergo frontem quis caperet, si refutemus? *Exemplo res clarescat*. Scripsit non ita pridem *Fridericus Ludovici in doctrina Juris naturæ, juridice considerati* c. 10. §. 15. hanc bellam admodum doctrinam. *Ut bina verba*, inquit, de concubitu, qui solius libidinis explendæ gratia suscipitur, addamus, *ratio sibi relicta*, id quidem cognoscit, eum peccare in leges socialitatis, *qui nimio Veneris exercitio* morbum sibi attrahit, & per consequens se inhabilem reddit, quo minus, futuro tempore, aliis inservire possit. *Quod si tamen tales circumstantiæ non adsint, tunc certe medius terminus demonstrandi turpitudinem susceptæ actionis deficit*. Interim S. Scriptura ejusmodi coitus, tanquam peccaminosos, damnat, & rejicit. Ita ille. An ista, passim venalia, si adducamus, ut refutemus, species erroneas potius impriment, quam evellent.

(b) In epist. censoria f. m. 9.

(c) L. c. *Inde apodictica certitudo non probatur: probabile visum fuit plerisque Gentibus, animam cum corpore non interire*.

(d) In instit. J. N. & G. L. 1. c. 1. §. 21. f. m. 7.

** Ibidem *Thomasius* nempe L. 2. c. 2. Jurisprud. Div. in notis ad n. 23. f. m. 150. insignem assuit errorem, dicens: *sed ista non intelligit Alberti cum suis Peripateticis: intelligebat olim Lutherus aperte tres partes hominis ex Scriptura agnoscens: corpus, spiritum, animam. Dicamus nobis fusius.*

INSTRUCTIO II.

Instructio 2.

De Officiis necessitatis, respectu hominis erga se circa defensionem vitæ, bonorum &c.

§. I.

§. 1.

De jure necessitatis, ejusque norma in genere.

Jus necessitatis, ejusque norma in genere.

Quæritur I. *Quid necessitas, & quotuplex?*

Necessitas.

℞. I. *Necessitas* denotat *statum hominis, in quo legi, absque suo periculo, parere non potest*: unde *per jus necessitatis* intelligitur *facultas, æquitate naturali fundata, se eximendi a lege, quæ ad casum necessitatis non præsumitur a Legislatore extensa.*

Ejus varietas extrema.

℞. II. Porro *major vel minor* solet esse *necessitas*, prout nempe periculi gravitas *major vel minor* est. Ordinarie *triplex* adstrui solet: *extrema*, ex qua imminet periculum vitæ, vel malum haud inferius morte: talem experti sunt Martyres, quibus vel moriendum, *vel Christo* renuntiandum fuit.

Gravis.

2. *Gravis* ex qua imminet periculum magni mali, v. g. *Orbitatis oculorum, mutilationis, captivitatis, infamiæ, gravis jacturæ bonorum*, vel *status:* * talem experti sunt *Christiani* sub *Juliano* apostata, dum eos non modo a litterarum studiis, honoribus, & militia repulit, sed & infamia publica, ac bonorum amissione multavit.

Absoluta & respectiva.

3. *Communis*, ex qua imminet malum commune. Alii *gravem* subdividunt *in absolutam*, & in *respectivam*, quam alius quidem, non autem hic evitare posset, qualis erat necessitas *Davidis*, dum vel fame illi pereundum, vel panibus sacris vescendum erat: eo quod alius, qui sine præcipiti fuga iter fecisset, facile reperisset panem, pellendæ inediæ necessarium.

Necessitatis proprietates.

Quæritur II. *Quæ necessitatis proprietates, & ex iis eruendæ regulæ circa officia hominis erga se, naturæ jure præscripta?*

℞. I. *Proprietates*, quæ insunt *juri necessitatis*, ex triplici circumstantia eruendæ sunt. 1. *Ex qualitate necessitatis*, quæ urget. 2. *Ex natura legis*, cui contraveniendum. 3. *Ex indole officii*. 4. quod prætermittendum est. Circa quam triplicem considerationem statui possunt generales quædam regulæ. Unde *quo ad qualitatem necessitatis.*

Regula circa qualitatem necessitatis.

℞. II. Non *quævis* necessitas, sed solummodo *extrema*, vel etiam *gravis* in æstimatione morali, & quidem *absoluta*, immo quandoque & *respectiva*, parit jus eximens a lege. *Ratio est:* quia favor necessitatis vergit in præjudicium legum, certo obligantium, adeoque est strictæ interpretationis. Unde requiritur necessitas gravior, quæ eximat a lege, strictius obligante. Ex materia autem præcepta, sensuque Fidelium, ac Doctorum, argui potest, quænam lex strictius obliget. Illud certum, necessitatem *evitabilem* & *ultro accersitam*, non eximere a lege. *Ratio est*: quia qui ultro se periculo

---

* Et hac declaratione *gravis necessitatis*, haud reor, incurremus censuram *Thomasii*, qua, *more suo*, calumniatur Scholasticos, quasi necessitatem, *summam*, vel *gravem* sæpius falsissime extendant *ad necessitatem commoditatis*, *dum putant:* (uti ait) *ablationem rei alienæ etiam esse licitam in necessitate gravi, forte ad evitandam mendicitatem*. Jurisp. Div. l. 2. c. 2. n. 127. Multo minus curanda sunt *Fleischeri* fœta delisia, queis ait in Instit. J. N. L. 2. c. 3. §. 63. *Distinctionem necessitatis in summam & gravem, nec non inter leges divinas, affirmativas & negativas, tanquam fundamento destitutam, rejicimus; nullam aliam necessitatem, quam incolumitatis, agnoscentes.*

culo offert, est causa suæ necessitatis, in qua versatur, adeoque eventus illi est imputabilis. * *Quod spectat naturam legis*:

Circa naturam legis naturalis & divinæ negativæ.

℟. III. Nulla necessitas, etsi extrema, *regulariter* ** eximit a lege, seu naturali, seu *Divina negativa*: v. g. prohibitiva *blasphemiæ*, *mendacii*, vel *administrationis simulatæ* quo ad Sacramenta. *** *Ratio est*: quia præcepta *negativa*, ex ratione ipsius mali prohibiti, quod omni alio malo physico, omni in circumstantia, ordinarie majus, *per mentem Legislatoris* non potest non obligare *semper pro semper*. Nam, cum malum illud *regulariter* tendat in injuriam Dei, certum est, Deum posse malum, majus morte, infligere, & nobiliore bono jacturam vitæ compensare. Sic nullus est tantus necessitatis favor, qui hominem, leges Divinas negativas de officiis erga Deum violaturum, excusare possit, ipso *Juvenale* ethnico attestante: *Ambiguæ si quando citabere testis, incertæque rei, Phalaris licet imperet, ut sis falsus, & admoto dictet perjuria tauro, summum crede nefas, animam præferre pudori, & propter vitam vivendi perdere causam*.

Affirmativæ.

R. IV. Necessitas *extrema*, vel etiam *gravis absoluta*, *per se* loquendo, eximit a lege *tam naturali*, quam *Divina affirmativa*: V. g. a lege naturali restituendæ rei alienæ, voti adimplendi &c. a lege Divina faciendæ confessionis ante sumptionem Eucharistiæ in statu peccati gravis; item faciendæ confessionis, *materialiter* integræ &c. *Ratio est*: quia hæc præcepta, præcipientia actum, præsupponunt *occasionem*, *materiam*, & *facultatem moralem* exercendi actum, sicque habent, *ex mente Legislatoris*, exceptionem imbibitam obstantis summæ necessitatis &c. Non enim imputari potest omissio actionis, si agendi desit *occasio*, ut patet; vel si agendi desit *facultas*, quæ censetur deesse *moraliter*, si quid fieri non possit, nisi ipse peream, cum amorem & curam sui abjicere, fere inter impossibilia, & quæ communem hominum constantiam superant, habeatur. Excipitur tamen casus, quo res ita comparata foret, ut vergeret in Dei injuriam, religionis contemptum, seu scandalum, quo casu *per accidens* concurreret lex negativa, *vi cujus nil faciendum in Dei contemptum, vel ignominiam*.

Circa naturam legis humanæ.

℟. V. Necessitas *extrema*, vel etiam *gravis absoluta*, *regulariter* **** eximit a lege, *mere humana*. *Ratio est*: Quia Legislatori humano vel deest *potestas*, vel *voluntas* obligandi pro circumstantiis extremæ necessitatis obstantis. *Potestas* (saltem loquendo de mere civili, seu politica) eo quod non habeat *illimitatam*, cum dominio vitæ civium absoluto; sed *limitatam* ad usum convenientem, ***** ex pacto coeuntium in Rempublicam. *Voluntas*, quod dura nimis obligatio observationem legum *moraliter* faceret impossibilem. Accedit, quod *Panormitanus* cum Jureconsultis, ejusmodi obligationem, ex rationibus nullius ponderis adstruat. *Nam quod dicant*. 1. Quæ contra legem aguntur, peccata sunt. ℟. Negando suppositum, quod *pro casu necessitatis* sit lex: nam imminente periculo cessat obligatio legis juxta c. 4. de R.J.

---

* *Heineccius* in elementis de J. N. & G. L. 1. c. 6. §. 158. in notis pro exemplo adducit *Quinctum* quemdam, cujus in epistola, de martyrio *Polycarpi*, meminit Ecclesia *Smirnensis*, qui, cum sponte se obtulisset martyrio, & alios ad idem faciendum perpulisset, visis bestiis, nefando se polluit sacrificio. Sed minus apposite adducitur hoc exemplum, quia hæc necessitas, *etiam non accersita*, *Quinctum* a lege hac negativa eximere haud potuisset.

** Spectando nempe præcepta *negativa*, quorum objectum *materialiter* malum, nec dispositioni Numinis absolutæ subjectum; non in quibuscunque tendentibus *negative*: V. gr. in antiqua lege, *suillam ne comedas*; *propositionis panes laicus ne sumat* &c. quæ habuere *exceptionem necessitatis*, nisi accessisset aliud negativum, *nil faciendum in legis*, *Deique contemptum*, *scandalum* &c.

*** Juxta propositionem 29. ab *Innocentio* XI. proscriptam: *gravis metus est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi*.

**** Nam *per accidens*, si violatio vergeret *in injuriam Dei*, *contemptum religionis*, *scandalum pusillorum*, *præjudicium Reipublicæ* &c. adesset obligatio legis Divinæ, vel naturalis negativæ.

***** Ut habet *Grotius* L. 1. c. 4. §. 7. *Ferri leges ab hominibus solent*, *& debent cum sensu humanæ imbecillitatis*.

de R. J. & quod alias non esset, sit licitum *propter necessitatem*: adeoque replica arguit a sensu *composito* ad *divisum*.

Quod dicant. 2. Bonum legis commune præferendum esse privato. ℞. Falsum esse, quod bono communi semper sit necessarium, *materialiter* exequi legem, cum satis sit, servari *regulariter*, & *per se*, ac casibus ordinariis.

Quod dicant 3. Ex his sequi, quod, *propter intentatam mortem*, quis posset contrahere cum consanguinea, celebrare sine vestibus sacris, cum excommunicato communicare &c. contra statuta Canonum &c. (a) ℞. Canones loqui *indefinite*: unde quis contrahere posset, sed non consummare, loquendo de matrimonio infidelium, prout notat contractum mere civilem; loquendo de matrimonio fidelium, ut notat Sacramentum, contrahere haud posset absque simulatione Sacramenti, quæ neque urgente metu mortis est licita; multo minus posset consummare, quia *stante impedimento dirimente*, etsi solum humano, matrimonium inter fideles foret nullum, adeoque consummatione committeretur fornicatio, quæ naturæ jure prohibita *pro semper*. Unde cum P. *Viva* & *Cardena* (b) videtur dicendum, ob metum mortis non quidem posse simulari Sacramentum matrimonii, posse tamen simulari contractum matrimonii mere civilem, qui in memorato casu validus foret, etsi non elevatus a *Christo*, consequenter nec materia nec forma Sacramenti. Celebrare sacrum, juxta probatos authores, permissum foret, uti & communicare cum excommunicato, si fingatur abesse scandalum, & formalis legis Ecclesiasticæ contemptus, Divina lege vetitus *pro semper*.

℞. VI. *Lex humana potest tamen obligare, etiam cum periculo vitæ; immo sic obligare præsumitur pro casu boni publici, & salutis Reipublicæ.* 2. *Unde si transgressio legis cederet in grave præjudicium boni communis, vel Reipublicæ, nulla necessitas, etsi extrema, eximeret a tali lege. Ratio primi membri est*, quia in Republica datur potestas necessaria ad gubernationem, ac sui conservationem; secus enim haud foret ei, *hac ex parte*, satis provisum: ergo necessariæ non nunquam sunt leges, cum vitæ periculo obligantes, uti patet in bello, & tempore pestis. * Neque sufficit *jus naturæ*, quia ad summum obligat *in communi* ad providendum, non autem hos vel illos; & sæpe obligatio naturalis est satis *incerta*: ergo lex humana, ut actus aliarum virtutum, ita & fortitudinis, præcipere potest. Unde quando periculum vitæ *per se* est conjunctum cum actu præcepto: v. g. *navigatione*, *expeditione periculosa*, recte præsumitur lex obligare; secus, si periculum *per accidens* conjungatur, tunc enim est locus *epickiæ*, & *præsumptio* de mente Legislatoris non obligantis. *Ratio secundi membri est*: Quia malum commune præponderat privato; & licet privatus jus habeat in suam vitam, magis tamen est Reipublicæ, quam suus: siquidem cives, sese civili imperio subjicientes, in Imperantem contulere omnia, sine quibus *finis civitatis* obtineri non posset, adeoque & jus vitæ, necisque, etsi non promiscue, quia hoc fini civitatis refragaretur, sed tamen pro circumstantiis, in quibus id exigit salus Populi, vel Reipublicæ.

In casu boni publici communis.

℞. VII. Denique *jus necessitatis* etiam regulam sumit *ab indole officiorum, respiciente ordinem amoris, cuivis naturaliter debiti*. Ita ab officiis *respectu Dei*, *quæ* sine illius præjudicio omitti nequeunt, nulla unquam necessitas excusat. In officiis

Circa indolem officiorum.

(a) C. *Sacris: de his quæ vi*.
(b) In propos. 29. ab *Innocentio* XI. damnatam.
* Inde militarium Ducum imperia obligant cum evidenti vitæ discrimine; mandatum Episcopi, ne Pastor; Principis, ne Medicus recedat a suis tempore pestis &c.

officiis erga nos ipsos, si necessitas inevitabilis duo conjungat mala physica, eligendum minus; si physicum & morale, illud est subeundum: hinc nulla bonorum, nulla vitæ perdendæ necessitas præhabenda necessitati propriæ salutis; nil obstante mortis periculo suscipiendus baptismus, * veraque religio, agnita ut talis, amplectenda, &, si opus est, profitenda. In officiis, proximo naturæ jure præstandis, *regulariter* cessat obligatio *in æquali* periculo, quia *proximior quivis sibi*: ** hinc nulla obligatio naufragi de cedenda naufrago tabula. Non cessat *semper* in periculo proximi longe majore, etiam æternæ salutis, præcipue si quis urgeat *titulus*, nullaque obstet periclitantis culpa: sic, *Azorio* authore, nil obstante mortis periculo, tenetur quis *lege charitatis* peccantem corripere, graviter laboranti succurrere, baptismum morituro infanti administrare &c. sed de his infra exactius. Denique advertendum, an *necessitas*, in qua versamur, sit posita *a Deo*, vel *a malitia hominis*. In casu priore sæpe cessat obligatio: sic *Judæo*, in extrema famis necessitate, fuisset licitum *edere suillam*; non in posteriore, si metus mortis accessisset a tyranno, suillæ esum jubente *in contemptum legis*. Sic in casu posteriore, *per se loquendo*, etiam cessat obligatio in quovis periculo alterius, etiam salutis: nam merito excusandus, qui alium, quam se, perire malit, præsertim cum periculum alterius malitiæ propriæ sit imputandum: exempla occurrent suo loco. Sed hisce regulis, casibusque inde decidendis, observationem admodum observandam subjungit *Heineccius* (a). Si recte, inquit, ponamus calculum, multi finguntur casus, qui rarissime contingunt; plures, cum instat præsentissimum periculum, capto in arena consilio, resolvuntur, ut non male de ejusmodi casibus usurpare possis illud Poetæ (b): *facile omnes, quum valemus, recta consilia ægrotis damus, tu si hic esses, aliter sentires*. Ita ille. Quidquid sit *de facto*, *de jure naturæ* certum est, axioma illud: ***necessitas non habet legem***, quo sumitur *universalius*, eo esse *fallacius*. ***

§. II.

§. II.

Defensio vitæ in specie.

De jure necessitatis in specie circa defensionem vitæ propriæ.

Origo justæ defensionis.

Quæritur III. *Quænam origo justæ defensionis, & quodnam æquitatis principium fundamentale?*

Defensio justa, contra vim injustam, oritur ab amore naturali.

℟. *Defensio justa, contra vim injustam, originem trahit ab amore cuivis congenito, in quo, velut principio, per rationem ordinato, etiam fundatur.* P. *Assertum*. Conservatio sui in statu connaturali, *quo ad vitam*, *membra*, *bona* &c. contra vim omnem, etiam vi, si opus sit, repellendam, oritur non modo a quodam *cæco instinctu* amoris proprii *connaturali*, sed etiam ab amore sui *ordinato*, ipso lumine rationis eo impellente, ut quivis in semetipso experitur: ergo est a naturali amore. A. patet, ex ipsis etiam animalibus, quibus Natura vires, sibi tuendis juvandisque, attribuit, *Cicerone* teste: *generi animantium omni est a Natura tributum, ut se,*

---

* Fluminis, *si fieri potest*: quia de baptismo *flaminis*, ratione amoris perfecti homo nequit esse tam certus, independenter a revelatione, quam de baptismo fluminis; saltem *regulariter*, & *per se loquendo*.

** In hunc sensum *Seneca* L. 2. c. 13. de beneficiis: *Dabo egenti, sed ut ipse non egeam; succurram perituro, sed ut ipse non peream*: quem in sensum abit axioma inter Scholasticos receptum: *Ordinata charitas incipit a se ipsa*.

(a) In elementis cit. L. 1. c. 6. n. 163. f. m. 128.

(b) Terentii Andr. 2. v. 9.

*** Unde & eo fallacior regula *Thomasii* in fundam. J. N. L. 2. c. 2. n. 18. & 19. *omnes leges habere tacitam exceptionem necessitatis*, nisi medium evadendi suppeditetur a malitia humana, contumeliam Dei intendente.

ut se, vitam, corpusque tueantur, declinentque, quæ nocitura videntur (a): *sic dente lupus, cornu taurus petit*; unde, *nisi intus monstratum?* uti canit *Horatius*. Sic teste *Philosopho*, (b) & *homini manus pro hasta est, pro ense, pro armis quibuslibet, quæ omnia potest sumere ac tenere*. Unde idem *Romanus* Orator (c): *Est hæc non scripta, sed lex nata, quam non didicimus, verum ex natura ipsa hausimus; ad quam non docti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus, ut si vita nostra in aliquas insidias; si in vim, in tela, aut latronum, aut inimicorum manus incidisset, omnis honesta ratio esset expedienda salutis, &c. Hoc & ratio doctis, & necessitas barbaris, & mos Gentibus, & feris Natura ipsa præscripsit, ut omnem semper vim, quacunque ope possent, a corpore, a capite, & vita sua propulsarent.*

Æquitas justa defensionis.

Quæritur IV. *Quæ æquitas, seu dispositio juris naturalis, circa defensionem vitæ in specie?*

Est juris permissivi etiam cum invasoris morte.

℞. *Defensio vitæ propriæ justa, contra vim omnem, cujusvis aggressoris injusti, etiam cum ejus occisione, est juris naturalis permissivi, seu jure naturæ cuivis licita.*

Quia est ab amore, sibi & proximo naturaliter debito,

P. *Assertum*. Illud jure naturæ licitum, quod nec est *positive* exigitum, nec *absolute* oppositum *amori*, sibi, Deo, ac proximo naturaliter debito, hoc est, *ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario*: tale quid est justa defensio vitæ contra aggressorem injustum &c.

Nec determinate exigita.

Minor quod ad Imum. Demonstrabitur infra, patetque ex eo, quod defensio *privata* non sit medium, *determinate* necessarium ad felicitatem *sive propriam*, quæ compensari potest *majore bono*, si intermittatur violenta aggressoris occisio; *sive societatis humanæ*, cui aliis mediis, sæpe magis commodis, præcaveri potest.

Nec simpliciter opposita, sed potius conformis.

Quo ad 2. membrum demonstratur 1. Quia conservatio sui, quo ad vitam, contra vim omnem, etiam aggressoris injusti cæde, si opus sit, repellendam, naturali amori, & rationis lumini *non disformis*, sed potius *conformis est*: cum quisque naturali jure, ac etiam ordine charitatis, possit vitam suam præferre alienæ, *præsertim injusti aggressoris*, * qui suæ malitiæ adscribere debet detrimentum vitæ.

Et societati humanæ consentanea.

Demonstratur 2. Quia hæc ipsa licentia neque amori proximi est dissentanea, qui & ipse hoc jure gaudet contra aggressores, immo societati humanæ admodum est *consentanea*; secus enim multiplicari facile possent homicidia, nec homines justi possent *satis*, & *universaliter*, esse securi ab injustis aggressoribus, cederetque pietas sæpe in pœnam, impietas in præmium, id quod amori sui ordinato, & societatis humanæ, *in ordine ad felicitatem* haud consentaneum.

Testantibus legum scitis

Confirmatur Assertum Jureconsultorum *suffragio communi*. Nam testantur vulgata legum scita *Instinctu naturæ habetur violentiæ per vim repulsio* (d). *Vim vi repellere omnes leges, omniaque Jura permittunt* (e). *Nam jure hoc evenit, ut quod quisque ob tutelam corporis sui fecerit, jure fecisse existimetur* (f). Sic *Cajus* Juris Consultus: *adversus periculum naturalis ratio permittit, se defendere* (g). Sic *Josephus Historicus*: *Est Naturæ* lex

(a) Lib. 1. de Officiis.
(b) De partibus animal. c. 10.
(c) L. 3. de officiis.
* Nam occisio innocentis *directa*, alterius jussu, *etiam sub interminatione mortis*, illicita: quia repugnat *amori Dei*, cum sit positiva cooperatio, & homicidium directum; quia repugnat *amori*, *proximo* debito, utpote *innocenti*; nec prævalet amor proprius, suppetente medio defendendæ vitæ contra injustum mandatarium, si mortem inferre paret; vel saltem meliore bono, quam sit vita, a Deo post vitam retribuendo.
(d) C. *Jus Naturale*. 7. Dist. 1.
(e) C. *Si vero* 3. de sentent. excommunicat.
(f) L. *ut vim* 3. ff. de J. & J.
(g) L. *Itaque*, D. ad L. *Aquil.*

lex illa, quæ in omnibus valet, ut velint vivere, idque ipsum est, quapropter eos, qui vita manifeste nos volunt spoliare, hostes censemus (a).

Oppositiones. Esse Deus solus sit vitæ Dominus,

Quæritur V. Quænam in oppositum afferri soleant?

℞. *Solet opponi* I. Solus Naturæ Author est *Dominus* vitæ, membrorum, bonorumque hominis, eique soli *dominium* hoc est reservatum, ut communiter docent Theologi: ergo Naturæ Authori, non homini competit jus naturalis defensionis.

Homo tamen est custos.

R. D. A. Solus naturæ Author est *Dominus*, eique soli *dominium altum, seu directum est* reservatum, sic tamen ut homo sit *usufructuarius*, habeatque *dominium utile*, quo potest ea omnia facere, quæ concernunt usum, & conservationem ejusmodi bonorum. C. A. Secus. N. A. & D. C. Ergo non homini competit *jus directum* defensionis naturalis. C. C. *Jus precarium*, a Creatore concessum. N. C.

Neque Deus in statu legis naturæ jus istud limitavit.

Solet opponi II. In statu Legis Naturæ jus defensionis, cum alterius occisione, *saltem jure Divino positivo* est circumscriptum: ergo non est licita sui defensio qualiscunque. A. P. Sic Deus dixit *Noemo* (b): *Quicunque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius: ad imaginem quippe Dei factus est homo*: ergo jus Naturæ fuit limitatum.

Saltem respectu justæ defensionis.

R. N. A. Ad P. D. A. Et lex ista intelligenda est *de injusta* hominis occisione, sanguinisque effusione. C. A. De quavis etiam *justa*, per necessariam sui defensionem. N. A. & C. *Si universaliter* tenerent hæc verba, nec Judex malefactorum sanguinem fundere posset, quin proprium perdere deberet. Immo cum dictum sit antiquis: *sanguinem pro sanguine, animam pro anima*, (c) justum est, ut aggressores injustos, usque ad sanguinem, eodem modo, repellamus.

Neque est adversum sociali vitæ.

Solet opponi III. Defensio sui, *saltem ad usque alterius læsionem, atque perniciem*, videtur esse contra leges amoris, societati humanæ in ordine ad ejus felicitatem naturaliter debiti: ergo non est licita jure naturæ. *A.* P. 1. Leges, pro felicitate societatis humanæ, *pacem primario* spectant, nosque adstringunt ad colendam *socialem vitam*: atqui non colimus, perdendo hominem nobis similem, sed jacturam facimus humano Generi æqualem, ac si ipsimet periremus.

Seu præjudiciosum.

2. Si licitum est, vim vi sanguinolenta repellere, majoribus turbis exponitur humana societas: atqui hoc est *contra fundamentale principium amoris, in ordine ad felicitatem, societati humanæ naturaliter debitam*: ergo &c.

Sed potius conforme,

R. N. A. Ad P. 1. D. *Maj.* Nosque adstringunt *æqualiter*, ad colendam *mutuo* socialem vitam, & salvo jure inculpatæ tutelæ. C. *Maj.* Adstringunt *inæqualiter, non mutuo*, seu pro casu, quo per alterius injuriam salvi esse non possumus. N. *Maj.* & D. *Min.* Atqui non colimus perdendo hominem, idque *nostra culpa*. N. *Min. Culpa illius hominis*, qui injuste me aggrediendo sese insociabilem, atque ineptum ad recipienda pacis officia reddit. C. *Min.* & N. C.

Ac necessarium.

Ad 2. N. *Maj.* Majoribus turbis exponeretur humana societas, si *impune* in *cujusvis* salutem licitum foret grassari, & frustra concessisset nobis Natura vitæ bona, si injuste illa invadenti non liceret vim opponere, probique improbis in prædam forent expositi, si vim recipere, neque tamen repellere valerent. Hinc concludit *Puffendorfius* (d): *violentam sui defensionem plane proscribere, haud quidquam paci, sed exitio Generis humani conduceret. Neque enim lex Naturæ, utique in salutem hominis instituta,* tali

(a) De bello *Judaico* L. 3. c. 25.
(b) Genes. 9. v. 6.
(c) Exodi 21. v. 24.
(d) De J. N. & G. L. 2. c. 5. §. 1. f. m. 250.

tali paci favere censenda est, quæ præsentem ipsi perniciem, & nihil minus, quam sociabilem vitam, erat productura.

Solet opponi IV. Ex dictis sequitur, quod non modo *in statu Naturæ seu libertatis*, æquali in æqualem competat ejusmodi jus inculpatæ tutelæ, sed etiam *in statu civili* v. g. civi in civem: hoc dici nequit: ergo nec id, unde sequitur.

Et licet jus istud locum quoque habeat in statu civili.

℞. D. *Maj.* Sed etiam *in statu civili* eodem modo. N. *Maj.* Modo longe diverso, magisque limitato. C. *Maj.* Cives adversus cives, sive *temporarios*, sive *perpetuos*, violentam sui defensionem sic moderari tenentur, ut eam tum demum adhibeant, quando tempus & locus non indulgent spatium implorandi Magistratum: contra *in statu naturali libertatis*, ubi Superior non agnoscitur, potest æqualis contra æqualem se defendere, quando actu invaditur, & (si necessitas exigat) invasorem occidere, nisi hostilem animum exuat, seque petita sponte venia, prioris amicitiæ participem faciat.

Habet tamen diverso modo.

Solet opponi V: Ex dictis videtur fluere, quod etiam contra aggressorem *errantem*, qui alterius jugulum, minime innocuum, a se impeti putat; vel contra *lunaticum*, *furiosum* &c. licita sit defensio, etiam morte invasoris; siquidem periculum evitari aliter non possit: hoc nimium; quia hic nullum subest peccatum, vel injustitia: ergo &c.

Nec aggressori patrocinatur error, furor, amentia.

℞. Tr. *Maj.* Quia ad innocentiam defensionis videtur sufficere, quod alteri non sit *jus* ad me occidendum, neque in me *obligatio* mortem citra reluctantiam subeundi; nam cum *conservatio sui*, ordine naturali, procedat, non pot st homo, *in pari cum altero periculo constitutum*, non sibi consulere potius; immo cum periculum hoc ab altero, mihi imminenti, creetur, eo minus invidiosum est, malum in authorem suum recidere: nam ut ut erraverit in persona, in proposito non erravit, nec ob errorem aggressoris quis sit deterioris conditionis, quam alter, cui hic fortasse non sine causa irascebatur. *Minoris* rationem D. Hic nullum subest peccatum, & jus defensionis, *primario & per se*, oritur ex alterius peccato. N. *Primario & per se* oritur ex natura, quæ sibi quemque ita commendat, ut non possit non ad propriam salutem incumbere. C.

Quia invasi manet in jure defendenda sua vita.

Solet opponi VI. cum *Gersone*, (a) *Richardo a S. Victore*. (b) & aliis. Saltem inique lacessitus, qui verosimiliter præsumit, *se esse in statu gratiæ*, interficere nequit aggressorem injustum: ergo necdum tenet assertum. A. P. Lege & ordine justitiæ, ac charitatis, saltem spirituali vitæ proximi corporalis propria est postponenda: ergo &c.

Neque obstat iniqui invasoris perditio, etiam spiritualis:

℞. N. A. Ad P. D. A. Vita propria est postponenda, siquidem hoc sit ita *necessarium* proximo ad vitam spiritualem, ut eam sine ejusmodi postpositione consequi nequeat. C. A. Secus. N. A. & C Aggressor per semetipsum facile consequi salutem potest, si a proposito velit desistere: Et cui invasoris malitia innocens cogeretur esse miser? Nunquid ejusmodi lex, qua ob alterius scelus quis deberet bona, aut ipsam quoque vitam, deperdere, *ordinata* non esset, utpote quæ innocentes exponeret bonorum jacturæ, periculo vitæ: facinorosos foveret, ac multipliciter, ingenti utique Reipublicæ detrimento. Immo sequeretur, quod de reo, pœnitentiam recusante, non posset sumi supplicium ultimum; quod Barbari, injustissime Regionem devastantes, nec per bellum justum repelli, ac inte-

Quia ex ipso, seu propria illius culpa.

(a) Tract. de Eucharist.
(b) Opusc. de charit.

rimi possent, quæ omnia, ad appendices primi generis absurdas, merito relegantur. *

S. Augustinus videtur quidem illicitam dicere alterius occisionem pro contemptibili vita,

Solet opponi VII. S. *Augustinus* expresse ait: *Non placere sibi consilium,* ut quis privatus, pro vitæ propriæ defensione, quemquam occidat. (a) Item: *se non invenire, quo pacto a libidine, seu culpa, illos defendat, qui interficiunt quemquam pro his rebus, quas contemni oportet, hoc est, quas inviti amittere possunt, ut est vita, aliaque bona* (b): *Ergo, etsi lex minus ejusmodi malefactum, ne majora committantur, non male possit permittere, non tamen pro auferibili, adeòque contemptibili vita, quis potest licite cum alterius nece, sese defendere.*

Sed tantummodo directe intentam, Ex mente Angelici.

℞. I. Quid si contrarius hic foret S. *Augustinus*, ut suspicatur *Molina*? Certe suffragarentur alii PP. & DD. communiter.

℞. II. Cum *Angelico* (c) D. A. Non placet consilium, ut quis pro vitæ propriæ defensione quemquam occidat, sic ut ejus mortem intendat *directe*, & *positive*. C. A. Sic ut *directe*, & *positive* intendat necessariam vitæ defensionem; occisionem alterius tantummodo *indirecte*, & *negative*, non curando, etsi prævideat, ex actu defensionis secuturam alterius mortem. N. A. & C. Hinc, etsi ejusmodi defensio *positiva* vitæ auferibilis, & consequenter contemptibilis, juxta D. *Augustinum*, *per accidens* forsan libidine, seu culpa non vacet, vacat tamen jus naturale, *ordinato fundatum amore*; vacat a fortiori lex civilis, eo quod actum, ob majora præcavenda mala, permittat; actus intentiones non attendat, adeoque actui pœnam quidem, homicidiis competentem, relaxet, a culpa tamen, ob inordinatum appetitum ad vitam, nequaquam absolvat.

Vel potius intentam ex affectu odii pravo atque illicite.

Solet opponi VIII. Cum *Molina*: (d) Licita est necessaria aggressoris injusti occisio etiam *directe*, ac *positive* intenta, v. g. pectus petendo, vel jugulum: ergo S. *Augustinus*, & ipse etiam *Angelicus* melius exponitur de illicita occisione, intenta *propter vindictam*, quam de illicita occisione, intenta etiam *directe propter legitimam defensionem*. A. P. In positis circumstantiis, ipsa aggressoris injusti occisio non est mala, nec contra quintum præceptum Decalogi: ergo etiam intendibilis *directe*. A. P. Occisio est ab ipso aggressore factum necessarium medium ad finem bonum, puta conservationem vitæ propriæ: ergo &c.

Ut vult Molina.

℞. I. *Angelicus*, ad mentem D. *Augustini*, negaret, conservationem vitæ propriæ, cum occisione alterius *directa*, esse finem bonum, quia rem invito *auferibilem*, adeoque *contemptibilem*. Sed

℞. II. Tr. totum: sive S. *Augustinus* modo *Angelico*, sive uterque *Molinæ* methodo exponatur, asserto nostro non adversatur: ergo loquere, ut lubet.

Illicita fornicatio, adulterium &c.

Solet opponi IX. Pro conservatione vitæ, neque per leges naturæ, unquam licita est *mollities*, *fornicatio*, vel *adulterium*, ut supra demonstratum: ergo nec *homicidium*, utpote gravius peccatum. C. P. Ideo nunquam sunt licita

---

* Ex his colligere est, quo jure infamis author *de la Morale des Jesuites* P. t. a. 1. f. m. 10. hanc *Molinæ*, *Cajetani*, aliorumque communem doctrinam sugillet hac crisi. Après cela on pourroit dire justement de ceux, qui enseignent de si pernicieuses maximes, aussi bien que de ceux, qui les pratiquent sur leur parole, ce que notre Seigneur a dit des tyrans: *Ils tuent le corps, & après ils ne peuvent plus rien faire*, s'ils ne passoient point plus avant, & ne donnoient le pouvoir de faire mourir les ames, aussi bien que les corps, en permettant de tuer celuici &c. encorque l'on soit assuré, qu il sera damné.

(a) Ad *Publicolam* epist. 154.

(b) L. 1. de lib. arbit. n. 11. col. m. 573. novæ edit. ubi etiam inter alia habet: *sed illi homines quomodo lege inculpata inculpati esse queant, non video; non enim lex eos cogit occidere, sed relinquit in potestate. Liberum eis itaque est, neminem necare pro iis rebus, quas inviti possunt amittere, & ob hoc amare non debent &c. Sic vita, quia auferri potest, contemnenda est &c.*

(c) 2. 2. Q. 64. a. 7. ad 1.

(d) Tract. 3. Disput. 11. col. m. 1755.

licita priora, quia vita spiritualis semper præferenda est corporali: ergo neque posterius.

℞. Cum *Angelico* (a) D. A. Et hoc ideo, quia ejusmodi actus *per se, & ex necessitate determinata*, nunquam ordinantur ad conservationem vitæ propriæ. C. A. Si ordinarentur, veluti actus, ex quo sequitur homicidium. N. A. & C. Ad P. D. A. Quia vita spiritualis semper est præferenda corporali, si mors sit *necessarium medium* ad conservandam vitam spiritualem. C. A. Secus. N. A. & C.

Quia non est medium, servandæ vitæ necessarium.

§. III.

§. 3.

De jure necessitatis in specie, circa defensionem bonorum naturæ, ac fortunæ?

Defensio bonorum naturæ & fortunæ.

Quæritur VI. *Quæ æquitas, seu dispositio juris naturalis circa defensionem bonorum naturæ, ac fortunæ?*

℞. I. *Est insuper licita, jure Naturæ, justa defensio bonorum naturalium, qualia sunt membra, pudicitia, libertas, contra vim omnem, etiam cum occisione aggressoris injusti.*

Licita justa defensio bonorum naturalium;

P. *Assertum*. Defensio *vitæ*, ex principio amoris fundamentali, est juris naturalis *permissivi*: ergo & defensio *bonorum naturæ*. C. P. 1. Quia membra non minus, quam vita, a Deo nostræ custodiæ sunt commissa, & sæpe, in æstimatione humana, ipsi vitæ æquiparantur. 2. Quia ejusmodi naturæ bona sæpe ipsamet vita sunt chariora, teste *Seneca* (b): *Proxima ab his sunt, sine quibus possumus quidem vivere, sed ut mors potior sit, tanquam libertas, & pudicitia, & mens bona.* *

Quia vitæ æquiparantur:

℞. II. *Eodem modo est licita defensio justa bonorum fortunæ, si in notabili quantitate, vel pretio, sive eripienda, sive erepta, non nisi morte furis, aut servari, aut recuperari possint.*

Eodem modo quoque licita defensio justa bonorum fortunæ,

P. *Assertum*. 1. Defensio *vitæ*, ex principio amoris fundamentali, est juris naturalis *permissivi*: ergo & defensio *bonorum fortunæ*. C. P. 1. Quia eodem jure, quo licitum est occidere invasorem *vitæ*; eodem licitum est occidere invasorem eorum, quæ sunt necessaria ad sustentandam; ac conservandam vitam: sed *bona fortunæ* taliter sunt necessaria: ergo &c. 2. Quia *spectato statu naturæ, præsertim lapsæ*, ut recte advertit *Lessius*, (c) si minus *determinate & absolute*, saltem *moraliter & minus stricte* necessarium medium est, conservandi ac recuperandi sua, vagamque in aliorum bona licentiam, *humanæ societatis tantopere turbativam*, comprimendi. ** 3. Quia alias foveretur audacia nequissimorum hominum in furando, nihilque foret securum in societate humana ab ejusmodi harpyarum libidine. Accedit; quod alias omnia ferme bella forent injusta, atque illicita; cum ordina-

Quia necessaria est ad vitam.

Et humanæ societati perquam accommoda.

Ad comprimendam furum audaciam.

(a) 2. 2. Q. 64. art. 7. ad 4.
(b) L. 1. de benef. c. 11.
* Clarissimus P. *Sohmier* in J. P. L. 1. c. 1. Sect. 2. §. 1. n. 44. f. m. 18. pro confirmatione affert verba D. *Augustini* L. 1. de lib. arbitr. *Lex dat potestatem vel viatori, ne latronem, ne ab eo occidatur, occidat, vel cuipiam viro aut fœmina, ut violenter sibi irruentem stupratorem, ante aut post illatum stuprum, si possit, interimat.* Sed hæc verba: *aut post*, editio nostra non habet. Et mens D. *Augustini* videtur ibi eo tendere, ut vita, quia *auferibilis*, adeoque & *contemptibilis*, sit potius amittenda; pudicitia autem, quia invito *inauferibilis*, alterius necem non exigat.
(c) De J. & J. L. 2. c. 9. n. 72.
** Scitissima similitudine rem exprimit Oratorum Alpha L. 3. de offic. *Sicut*, inquit, *si unumquodque membrum sensum suum haberet, ut putaret, se posse valere, si proximi membri valetudinem ad se traxisset, debilitari, ac interire totum corpus necesse foret; ita si unusquisque nostrum rapiat ad se commoda aliorum, detrahatque, quod cuique possit, emolumenti sui gratia, societas hominum evertatur necesse est: nam sibi ut quisque malit, quod ad usum vitæ pertineat, quam alteri acquiri, concessum est non repugnante natura. Illud natura non patitur, ut aliorum spoliis nostras facultates, & copias &c. augeamus.*

culo offert, est causa suæ necessitatis, in qua versatur, adeoque eventus illi est imputabilis. * *Quod spectat naturam legis*:

Circa naturam legis naturalis & divinæ negativæ.

R. III. Nulla necessitas, etsi extrema, *regulariter* ** eximit a lege, seu naturali, seu *Divina negativa*: v. g. prohibitiva *blasphemiæ*, *mendacii*, vel *administrationis simulatæ* quo ad Sacramenta. *** *Ratio est*: quia præcepta *negativa*, ex ratione ipsius mali prohibiti, quod omni alio malo physico, omni in circumstantia, ordinarie majus, *per mentem Legislatoris* non potest non obligare *semper pro semper*. Nam, cum malum illud *regulariter* tendat in injuriam Dei, certum est, Deum posse malum, majus morte, infligere, & nobiliore bono jacturam vitæ compensare. Sic nullus est tantus necessitatis favor, qui hominem, leges Divinas negativas de officiis erga Deum violaturum, excusare possit, ipso *Juvenale* ethnico attestante: *Ambiguæ si quando citabere testis, incertæque rei, Phalaris licet imperet, ut sis falsus, & admoto dictet perjuria tauro, summum crede nefas, animam præferre pudori, & propter vitam vivendi perdere causam.*

Affirmativæ.

R. IV. Necessitas *extrema*, vel etiam *gravis absoluta*, *per se* loquendo, eximit a lege *tam naturali*, quam *Divina affirmativa*: V. g. a lege naturali restituendæ rei alienæ, voti adimplendi &c. a lege Divina faciendæ confessionis ante sumptionem Eucharistiæ in statu peccati gravis; item faciendæ confessionis, *materialiter* integræ &c. *Ratio est*: quia hæc præcepta, præcipientia actum, præsupponunt *occasionem*, *materiam*, & *facultatem moralem* exercendi actum, sicque habent, *ex mente Legislatoris*, exceptionem imbibitam obstantis summæ necessitatis &c. Non enim imputari potest omissio actionis, si agendi desit *occasio*, ut patet; vel si agendi desit *facultas*, quæ censetur deesse *moraliter*, si quid fieri non possit, nisi ipse peream, cum amorem & curam sui abjicere, fere inter impossibilia, & quæ communem hominum constantiam superant, habeatur. Excipitur tamen casus, quo res ita comparata foret, ut vergeret in Dei injuriam, religionis contemptum, seu scandalum, quo casu *per accidens* concurreret lex negativa, *vi cujus nil faciendum in Dei contemptum, vel ignominiam.*

Circa naturam legis humanæ.

R. V. Necessitas *extrema*, vel etiam *gravis absoluta*, *regulariter* **** eximit a lege, *mere humana*. *Ratio est*: Quia Legislatori humano vel deest *potestas*, vel *voluntas* obligandi pro circumstantiis extremæ necessitatis obstantis. *Potestas* (saltem loquendo de mere civili, seu politica) eo quod non habeat *illimitatam*, cum dominio vitæ civium absoluto; sed *limitatam* ad usum convenientem, ***** ex pacto coeuntium in Rempublicam. *Voluntas*, quod dura nimis obligatio observationem legum *moraliter* faceret impossibilem. Accedit, quod *Panormitanus* cum Jureconsultis, ejusmodi obligationem, ex rationibus nullius ponderis adstruat. *Nam quod dicant*. 1. Quæ contra legem aguntur, peccata sunt. R. Negando suppositum, quod *pro casu necessitatis* sit lex: nam imminente periculo cessat obligatio legis juxta c. 4. de R.J.

---

* *Heineccius* in elementis de J. N. & G. L. 1. c. 6. §. 158. in notis pro exemplo adducit *Quinctum* quemdam, cujus in apistola, de martyrio *Polycarpi*, meminit Ecclesia *Smirnensis*, qui, cum sponte se obtulisset martyrio, & alios ad idem faciendum perpulisset, visis bestiis, nefando se polluit sacrificio. Sed minus apposite adducitur hoc examplum, quia hæc necessitas, *etiam non accersita*, *Quinctum* a lege hac nagativa eximere haud potuisset.

** Spectando nempe præcepta *negativa*, quorum objectum *materialiter* malum, nec dispositioni Numinis absolutæ subjectum; non in quibuscunque tendentibus *negative*: V. gr. in antiqua lege, *suillam ne comedas*; *propositionis panes laicus ne sumat* &c. quæ habuere *exceptionem necessitatis*, nisi accessisset aliud nagativum, *nil faciendum in legis*, *Deique contemptum*, *scandalum* &c.

*** Juxta propositionem 29. ab *Innocentio* XI. proscriptam: *gravis metus est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi*.

**** Nam *per accidens*, si violatio vergeret *in injuriam Dei*, *contemptum religionis*, *scandalum pusillorum*, *præjudicium Reipublicæ* &c. adesset obligatio legis Divinæ, val naturalis negativæ.

***** Ut habet *Grotius* L. 2. c. 4. §. 7. *Ferri leges ab hominibus solent*, *& debent cum sensu humanæ imbecillitatis*.

de R. J. & quod alias non esset, fit licitum *propter necessitatem*: adeoque replica arguit a sensu *composito* ad *divisum*.

Quod dicant. 2. Bonum legis commune præferendum esse privato. ℞. Falsum esse, quod bono communi semper sit necessarium, *materialiter* exequi legem, cum satis sit, servari *regulariter*, & *per se*, ac casibus ordinariis.

Quod dicant 3. Ex his sequi, quod, *propter intentatam mortem*, quis posset contrahere cum consanguinea, celebrare sine vestibus sacris, cum excommunicato communicare &c. contra statuta Canonum &c. (a) ℞. Canones loqui *indefinite*: unde quis contrahere posset, sed non consummare, loquendo de matrimonio infidelium, prout notat contractum mere civilem; loquendo de matrimonio fidelium, ut notat Sacramentum, contrahere haud posset absque simulatione Sacramenti, quæ neque urgente metu mortis est licita; multo minus posset consummare, quia *stante impedimento dirimente*, etsi solum humano, matrimonium inter fideles foret nullum, adeoque consummatione committeretur fornicatio, quæ naturæ jure prohibita *pro semper*. Unde cum P. *Viva* & *Cardena* (b) videtur dicendum, ob metum mortis non quidem posse simulari Sacramentum matrimonii, posse tamen simulari contractum matrimonii mere civilem, qui in memorato casu validus foret, etsi non elevatus a *Christo*, consequenter nec materia nec forma Sacramenti. Celebrare sacrum, juxta probatos authores, permissum foret, uti & communicare cum excommunicato, si fingatur abesse scandalum, & formalis legis Ecclesiasticæ contemptus, Divina lege vetitus *pro semper*.

℞. VI. *Lex humana potest tamen obligare, etiam cum periculo vitæ; immo sic obligare præsumitur pro casu boni publici, & salutis Reipublicæ*. 2. *Unde si transgressio legis cederet in grave præjudicium boni communis, vel Reipublicæ, nulla necessitas, etsi extrema, eximeret a tali lege*. *Ratio primi membri est*, quia in Republica datur potestas necessaria ad gubernationem, ac sui conservationem; secus enim haud foret ei, *hac ex parte*, satis provisum: ergo necessariæ non nunquam sunt leges, cum vitæ periculo obligantes, uti patet in bello, & tempore pestis. * Neque sufficit *jus naturæ*, quia ad summum obligat *in communi* ad providendum, non autem hos vel illos; & sæpe obligatio naturalis est satis *incerta*: ergo lex humana, ut actus aliarum virtutum, ita & fortitudinis, præcipere potest. Unde quando periculum vitæ *per se* est conjunctum cum actu præcepto: v. g. *navigatione, expeditione periculosa*, recte præsumitur lex obligare; secus, si periculum *per accidens* conjungatur, tunc enim est locus *epickiæ*, & *præsumptio* de mente Legislatoris non obligantis. *Ratio secundi membri est*: Quia malum commune præponderat privato; & licet privatus jus habeat in suam vitam, magis tamen est Reipublicæ, quam suus: siquidem cives, sese civili imperio subjicientes, in Imperantem contulere omnia, sine quibus *finis civitatis* obtineri non posset, adeoque & jus vitæ, necisque, etsi non promiscue, quia hoc fini civitatis refragaretur, sed tamen pro circumstantiis, in quibus id exigit salus Populi, vel Reipublicæ.

In casu boni publici communis.

℞. VII. Denique *jus necessitatis* etiam regulam sumit *ab indole officiorum, respiciente ordinem amoris, cuivis naturaliter debiti*. Ita ab officiis *respectu Dei, quæ* sine illius præjudicio omitti nequeunt, nulla unquam necessitas excusat. In officiis

Circa indolem officiorum.

(a) C. *Sacris*; *de his quæ vi*.
(b) In propos. 29. ab *Innocentio* XI. damnatam.
* Inde militarium Ducum imperia obligant cum evidenti vitæ discrimine; mandatum Episcopi, ne Pastor; Principis, ne Medicus recedat a suis tempore pestis &c.

officiis erga nos ipſos, ſi neceſſitas inevitabilis duo conjungat mala phyſica, eligendum minus; ſi phyſicum & morale, illud eſt ſubeundum : hinc nulla bonorum, nulla vitæ perdendæ neceſſitas præhabenda neceſſitati propriæ ſalutis; nil obſtante mortis periculo ſuſcipiendus baptiſmus, * veraque religio, agnita ut talis, amplectenda, &, ſi opus eſt, profitenda. In officiis, proximo naturæ jure præſtandis, *regulariter* ceſſat obligatio *in æquali* periculo, quia *proximior quivis ſibi*: ** hinc nulla obligatio naufragi de cedenda naufrago tabula. Non ceſſat *ſemper* in periculo proximi longe majore, etiam æternæ ſalutis, præcipue ſi quis urgeat *titulus*, nullaque obſtet periclitantis culpa : ſic, *Azorio* authore, nil obſtante mortis periculo, tenetur quis *lege charitatis* peccantem corripere, graviter laboranti ſuccurrere, baptiſmum morituro infanti adminiſtrare &c. ſed de his infra exactius. Denique advertendum, an *neceſſitas*, in qua verſamur, ſit poſita *a Deo*, vel *a malitia hominis*. In caſu priore ſæpe ceſſat obligatio : ſic *Judæo*, in extrema famis neceſſitate, fuiſſet licitum *edere ſuillam*; non in poſteriore, ſi metus mortis acceſſiſſet a tyranno, ſuillæ eſum jubente *in contemptum legis*. Sic in caſu poſteriore, *per ſe loquendo*, etiam ceſſat obligatio in quovis periculo alterius, etiam ſalutis : nam merito excuſandus, qui alium, quam ſe, perire malit, præſertim cum periculum alterius malitiæ propriæ ſit imputandum : exempla occurrent ſuo loco. Sed hiſce regulis, caſibuſque inde decidendis, obſervationem admodum obſervandam ſubjungit *Heineccius* (a). Si recte, inquit, ponamus calculum, multi finguntur caſus, qui rariſſime contingunt; plures, cum inſtat præſentiſſimum periculum, capto in arena conſilio, reſolvuntur, ut non male de ejuſmodi caſibus uſurpare poſſis illud Poëtæ (b): *facile omnes, quum valemus, recta conſilia ægrotis damus, tu ſi hic eſſes, aliter ſentires*. Ita ille. Quidquid ſit *de facto*, *de jure naturæ* certum eſt, axioma illud : *neceſſitas non habet legem*, quo ſumitur *univerſalius*, eo eſſe *fallacius*. ***

§. II.

§. II.

Defenſio vitæ in ſpecie.

De jure neceſſitatis in ſpecie circa defenſionem vitæ propriæ.

Origo juſtæ defenſionis.

Quæritur III. *Quænam origo juſtæ defenſionis, & quodnam æquitatis principium fundamentale?*

Defenſio juſta, contra vim injuſtam, oritur ab amore naturali.

℞. *Defenſio juſta, contra vim injuſtam, originem trahit ab amore cuivis congenito, in quo, velut principio, per rationem ordinato, etiam fundatur.* P. *Aſſertum*. Conſervatio ſui in ſtatu connaturali, *quo ad vitam*, *membra*, *bona* &c. contra vim omnem, etiam vi, ſi opus ſit, repellendam, oritur non modo a quodam *cæco inſtinctu* amoris proprii *connaturali*, ſed etiam ab amore ſui *ordinato*, ipſo lumine rationis eo impellente, ut quivis in ſemetipſo experitur : ergo eſt a naturali amore. A. patet, ex ipſis etiam animalibus, quibus Natura vires, ſibi tuendis juvandiſque, attribuit, *Cicerone* teſte : *generi animantium omni eſt a Natura tributum, ut ſe,*

---

* Fluminis, *ſi fieri poteſt* : quia de baptiſmo *flaminis*, ratione amoris perfecti homo nequit eſſe tam certus, independenter a revelatione, quam de baptiſmo fluminis; ſaltem *regulariter*, & *per ſe* loquendo.

** In hunc ſenſum *Seneca* L. 2. c. 15. de beneficiis : *Dabo egenti, ſed ut ipſe non egeam; ſuccurram perituro, ſed ut ipſe non peream* : quem in ſenſum abit axioma inter Scholaſticos receptum : *Ordinata charitas incipit a ſe ipſa*.

(a) In elementis cit. L. 1. c. 6. n. 163. f. m. 128.

(b) Terentii Andr. 1. v. 9.

*** Unde & eo fallacior regula *Thomaſii* in fundam. J. N. L. 2. c. 2. n. 18. & 19. *omnes leges habere tacitam exceptionem neceſſitatis*, niſi medium evadendi ſuppeditetur a malitia humana, contumeliam Dei intendente.

ut se, vitam, corpusque tueantur, declinentque, quæ nocitura videntur (a): *sic dente lupus, cornu taurus petit*; unde, *nisi intus monstratum?* uti canit *Horatius*. Sic teste *Philosopho*, (b) & *homini manus pro hasta est, pro ense, pro armis quibuslibet, quæ omnia potest sumere ac tenere*. Unde idem Romanus Orator (c): *Est hæc non scripta, sed lex nata, quam non didicimus, verum ex natura ipsa hausimus; ad quam non docti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus, ut si vita nostra in aliquas insidias; si in vim, in tela, aut latronum, aut inimicorum manus incidisset, omnis honesta ratio esset expedienda salutis, &c. Hoc & ratio doctis, & necessitas barbaris, & mos Gentibus, & feris Natura ipsa præscripsit, ut omnem semper vim, quacunque ope possent, a corpore, a capite, & vita sua propulsarent.*

Æquitas justa defensionis. *Quæritur* IV. *Quæ æquitas, seu dispositio juris naturalis, circa defensionem vitæ in specie?*

Est juris permissivi etiam cum invasoris morte. ℞. *Defensio vitæ propriæ justa, contra vim omnem, cujusvis aggressoris injusti, etiam cum ejus occisione, est juris naturalis permissivi, seu jure naturæ cuivis licita.*

Quia est ab amore, sibi & proximo naturaliter debito, P. *Assertum*. Illud jure naturæ licitum, quod nec est *positive* exigitum, nec *absolute* oppositum *amori*, sibi, Deo, ac proximo naturaliter debito, hoc est, *ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario*: tale quid est justa defensio vitæ contra aggressorem injustum &c.

Nec determinate exigita. *Minor quod ad Imum*. Demonstrabitur infra, patetque ex eo, quod defensio *privata* non sit medium, *determinate* necessarium ad felicitatem *sive propriam*, quæ compensari potest *majore bono*, si intermittatur violenta aggressoris occisio; *sive societatis humanæ*, cui aliis mediis, sæpe magis commodis, præcaveri potest.

Nec simpliciter opposita, sed potius conformis. *Quo ad 2. membrum* demonstratur 1. Quia conservatio sui, quo ad vitam, contra vim omnem, etiam aggressoris injusti cæde, si opus sit, repellendam, naturali amori, & rationis lumini *non difformis*, sed potius *conformis est*: cum quisque naturali jure, ac etiam ordine charitatis, possit vitam suam præferre alienæ, *præsertim injusti aggressoris*, * qui suæ malitiæ adscribere debet detrimentum vitæ.

Et societati humanæ consentanea. *Demonstratur* 2. Quia hæc ipsa licentia neque amori proximi est dissentanea, qui & ipse hoc jure gaudet contra aggressores, immo societati humanæ admodum est *consentanea*; secus enim multiplicari facile possent homicidia, nec homines justi possent *satis*, & *universaliter*, esse securi ab injustis aggressoribus, cederetque pietas sæpe in pœnam, impietas in præmium, id quod amori sui ordinato, & societatis humanæ, *in ordine ad felicitatem* haud consentaneum.

Testantibus legum scitis *Confirmatur Assertum* Jureconsultorum *suffragio communi*. Nam testantur vulgata legum scita *Instinctu naturæ habetur violentiæ per vim repulsio* (d). *Vim vi repellere omnes leges, omniaque Jura permittunt* (e). *Nam jure hoc evenit, ut quod quisque ob tutelam corporis sui fecerit, jure fecisse existimetur* (f). Sic Cajus Juris Consultus: *adversus periculum naturalis ratio permittit, se defendere* (g). Sic *Josephus Historicus*: *Est Naturæ lex*

(a) Lib. 1. de Officiis.
(b) De partibus animal. c. 10.
(c) L. 3. de officiis.
* Nam occisio innocentis *directa*, alterius jussu, *etiam sub interminatione mortis*, illicita: quia repugnat *amori Dei*, cum sit positiva cooperatio, & homicidium directum; quia repugnat *amori*, *proximo* debito, utpote *innocenti*; nec prævalet amor proprius, suppetente medio defendendæ vitæ contra injustum mandatarium, si mortem inferre paret; vel saltem meliore bono, quam sit vita, a Deo post vitam retribuendo.
(d) C. *Jus Naturale*. 7. Dist. 1.
(e) C. *Si vero* 3. de sentent. excommunicat.
(f) L. *ut vim* 3. ff. de J. & J.
(g) L. *Itaque*, D. ad L. *Aquil.*

lex illa, quæ in omnibus valet, ut velint vivere, idque ipsum est, quapropter eos, qui vita manifeste nos volunt spoliare, hostes censemus (a).

Oppositiones. *Quæritur V. Quanam in oppositum afferri soleant?*

Etsi Deus solus sit vitæ Dominus, ℞. *Solet opponi* I. Solus Naturæ Author est *Dominus* vitæ, membrorum, bonorumque hominis, eique soli *dominium* hoc est reservatum, ut communiter docent Theologi: ergo Naturæ Authori, non homini competit jus naturalis defensionis.

Homo tamen est custos. R. D. A. Solus naturæ Author est *Dominus*, eique soli *dominium altum*, *seu directum est* reservatum, sic tamen ut homo sit *usufructuarius*, habeatque *dominium utile*, quo potest ea omnia facere, quæ concernunt usum, & conservationem ejusmodi bonorum. C. A. Secus. N. A. & D. C. Ergo non homini competit *jus directum* defensionis naturalis. C. C. *Jus precarium*, a Creatore concessum. N. C.

Neque Deus in statu legis naturæ jus istud limitavit. *Solet opponi* II. In statu Legis Naturæ jus defensionis, cum alterius occisione, *saltem jure Divino positivo* est circumscriptum: ergo non est licita sui defensio qualiscunque. A. P. Sic Deus dixit *Noemo* (b): *Quicunque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius: ad imaginem quippe Dei factus est homo*: ergo jus Naturæ fuit limitatum.

Saltem respectu justæ defensionis. R. N. A. Ad P. D. A. Et lex ista intelligenda est *de injusta* hominis occisione, sanguinisque effusione. C. A. De quavis etiam *justa*, per necessariam sui defensionem. N. A. & C. *Si universaliter* tenerent hæc verba, nec Judex malefactorum sanguinem fundere posset, quin proprium perdere deberet. Immo cum dictum sit antiquis: *sanguinem pro sanguine, animam pro anima*, (c) justum est, ut aggressores injustos, usque ad sanguinem, eodem modo, repellamus.

Neque est adversum sociali vitæ. *Solet opponi* III. Defensio sui, *saltem ad usque alterius læsionem, atque perniciem*, videtur esse contra leges amoris, societati humanæ in ordine ad ejus felicitatem naturaliter debiti: ergo non est licita jure naturæ. *A. P.* 1. Leges, pro felicitate societatis humanæ, *pacem primario* spectant, nosque adstringunt ad colendam *socialem vitam*: atqui non colimus, perdendo hominem nobis similem, sed jacturam facimus humano Generi æqualem, ac si ipsimet periremus.

Seu præjudiciosum. 2. Si licitum est, vim vi sanguinolenta repellere, majoribus turbis exponitur humana societas: atqui hoc est *contra fundamentale principium amoris, in ordine ad felicitatem, societati humanæ naturaliter debitam*: ergo &c.

Sed potius conforme, R. N. A. Ad ℞. 1. D. *Maj.* Nosque adstringunt *æqualiter*, ad colendam *mutuo* socialem vitam, & salvo jure inculpatæ tutelæ. C. *Maj.* Adstringunt *inæqualiter, non mutuo*, seu pro casu, quo per alterius injuriam salvi esse non possumus. N. *Maj.* & D. *Min.* Atqui non colimus perdendo hominem, idque *nostra culpa*. N. *Min.* *Culpa illius hominis*, qui injuste me aggrediendo sese insociabilem, atque ineptum ad recipienda pacis officia reddit. C. *Min.* & N. C.

Ac necessarium. *Ad* 2. N. *Maj.* Majoribus turbis exponeretur humana societas, si *impune* in *cujusvis* salutem licitum foret grassari, & frustra concessisset nobis Natura vitæ bona, si injuste illa invadenti non liceret vim opponere, probique improbis in prædam forent expositi, si vim recipere, neque tamen repellere valerent. Hinc concludit *Puffendorfius* (d): *violentam sui defensionem plane proscribere, haud quidquam paci, sed exitio Generis humani conduceret. Neque enim lex Naturæ, utique in salutem hominis instituta,* tali

(a) De bello *Judaico* L. 3. c. 25.
(b) Genes. 9. v. 6.
(c) Exodi 21. v. 24.
(d) De J. N. & G. L. 2. c. 5. §. 1. f. m. 250.

tali paci favere censenda est, quæ præsentem ipsi perniciem, & nihil minus, quam sociabilem vitam, erat productura.

Et licet jus istud locum quoque habeat in statu civili.

Solet opponi IV. Ex dictis sequitur, quod non modo *in statu Naturæ* seu *libertatis*, æquali in æqualem competat ejusmodi jus inculpatæ tutelæ, sed etiam *in statu civili* v. g. civi in civem: hoc dici nequit: ergo nec id, unde sequitur.

Habet tamen diverso modo.

℞. D. *Maj.* Sed etiam *in statu civili* eodem modo. N. *Maj.* Modo longe diverso, magisque limitato. C. *Maj.* Cives adversus cives, sive *temporarios*, sive *perpetuos*, violentam sui defensionem sic moderari tenentur, ut eam tum demum adhibeant, quando tempus & locus non indulgent spatium implorandi Magistratum; contra *in statu naturali libertatis*, ubi Superior non agnoscitur, potest æqualis contra æqualem se defendere, quando actu invaditur, & (si necessitas exigat) invasorem occidere, nisi hostilem animum exuat, seque petita sponte venia, prioris amicitiæ participem faciat.

Nec aggressori patrocinatur error, furor, amentia.

Solet opponi V: Ex dictis videtur fluere, quod etiam contra aggressorem *errantem*, qui alterius jugulum, minime innocuum, a se impeti putat; vel contra *lunaticum*, *furiosum* &c. licita sit defensio, etiam morte invasoris; siquidem periculum evitari aliter non possit: hoc nimium; quia hic nullum subest peccatum, vel injustitia: ergo &c.

Quia invasus manet in jure defendenda sua vita.

℞. Tr. *Maj.* Quia ad innocentiam defensionis videtur sufficere, quod alteri non sit *jus* ad me occidendum, neque in me *obligatio* mortem citra reluctantiam subeundi; nam cum *conservatio sui*, ordine naturali, procedat, non potest homo, *in pari cum altero periculo constitutum*, non sibi consulere potius; immo cum periculum hoc ab altero, mihi imminenti, creetur, eo minus invidiosum est, malum in authorem suum recidere: nam ut ut erraverit in persona, in proposito non erravit, nec ob errorem aggressoris quis sit deterioris conditionis, quam alter, cui hic fortasse non sine causa irascebatur. *Minoris* rationem D. Hic nullum subest peccatum, & jus defensionis, *primario & per se*, oritur ex alterius peccato. N. *Primario & per se* oritur ex natura, quæ sibi quemque ita commendat, ut non possit non ad propriam salutem incumbere. C.

Neque obstat iniqui invasoris perditio, etiam spiritualis:

Solet opponi VI. cum *Gersone*, (a) *Richardo a S. Victore*. (b) & aliis. Saltem inique lacessitus, qui verosimiliter præsumit, *se esse in statu gratiæ*, interficere nequit aggressorem injustum: ergo necdum tenet assertum. A. P. Lege & ordine justitiæ, ac charitatis, saltem spirituali vitæ proximi corporalis propria est postponenda: ergo &c.

Quia ex ipso, seu propria illius culpa.

℞. N. A. Ad P. D. A. Vita propria est postponenda, siquidem hoc sit ita *necessarium* proximo ad vitam spiritualem, ut eam sine ejusmodi postpositione consequi nequeat. C. A. Secus. N. A. & C Aggressor per semetipsum facile consequi salutem potest, si a proposito velit desistere: Et cui invasoris malitia innocens cogeretur esse miser? Nunquid ejusmodi lex, qua ob alterius scelus quis deberet bona, aut ipsam quoque vitam, deperdere, *ordinata* non esset, utpote quæ innocentes exponeret bonorum jacturæ, periculo vitæ: facinorosos foveret, ac multipliciter, ingenti utique Reipublicæ detrimento. Immo sequeretur, quod de reo, pœnitentiam recusante, non posset sumi supplicium ultimum; quod Barbari, injustissime Regionem devastantes, nec per bellum justum repelli, ac inte-

(a) Tract. de Eucharist.
(b) Opusc. de charit.

licita priora, quia vita spiritualis semper præferenda est corporali: ergo neque posterius.

℞. Cum *Angelico* (a) D. A. Et hoc ideo, quia ejusmodi actus *per se*, *& ex necessitate determinata*, nunquam ordinantur ad conservationem vitæ propriæ. C. A. Si ordinarentur, veluti actus, ex quo sequitur homicidium. N. A. & C. Ad P. D. A. Quia vita spiritualis semper est præferenda corporali, si mors sit *necessarium medium* ad conservandam vitam spiritualem. C. A. Secus. N. A. & C.

Quia non est medium, servandæ vitæ necessarium.

§. III.

§. 3.

De jure necessitatis in specie, circa defensionem bonorum naturæ, ac fortunæ?

Defensio bonorum naturæ & fortunæ.

Quæritur VI. *Quæ æquitas, seu dispositio juris naturalis circa defensionem bonorum naturæ, ac fortunæ?*

℞. I. *Est insuper licita, jure Naturæ, justa defensio bonorum naturalium, qualia sunt membra, pudicitia, libertas, contra vim omnem, etiam cum occisione aggressoris injusti.*

Licita justa defensio bonorum naturalium;

P. *Assertum*. Defensio *vitæ*, ex principio amoris fundamentali, est juris naturalis *permissivi*: ergo & defensio *bonorum naturæ*. C. P. 1. Quia membra non minus, quam vita, a Deo nostræ custodiæ sunt commissa, & sæpe, in æstimatione humana, ipsi vitæ æquiparantur. 2. Quia ejusmodi naturæ bona sæpe ipsamet vita sunt chariora, teste *Seneca* (b): *Proxima ab his sunt, sine quibus possumus quidem vivere, sed ut mors potior sit, tanquam libertas, & pudicitia, & mens bona.* *

Quia vitæ æquiparantur:

℞. II. *Eodem modo est licita defensio justa bonorum fortunæ, si in notabili quantitate, vel pretio, sive eripienda, sive erepta, non nisi morte furis, aut servari, aut recuperari possint.*

Eodem modo quoque licita defensio justa bonorum fortunæ,

P. *Assertum*. 1. Defensio *vitæ*, ex principio amoris fundamentali, est juris naturalis *permissivi*: ergo & defensio *bonorum fortunæ*. C. P. 1. Quia eodem jure, quo licitum est occidere invasorem *vitæ*; eodem licitum est occidere invasorem eorum, quæ sunt necessaria ad sustentandam; ac conservandam vitam: sed *bona fortunæ* taliter sunt necessaria: ergo &c. 2. Quia *spectato statu naturæ, præsertim lapsæ*, ut recte advertit *Lessius*, (c) si minus *determinate & absolute*, saltem *moraliter & minus stricte* necessarium medium est, conservandi ac recuperandi sua, vagamque in aliorum bona licentiam, *humanæ societatis tantopere turbativam*, comprimendi. ** 3. Quia alias foveretur audacia nequissimorum hominum in furando, nihilque foret securum in societate humana ab ejusmodi harpyarum libidine. Accedit; quod alias omnia ferme bella forent injusta, atque illicita; cum ordina-

Quia necessaria est ad vitam.

Et humanæ societati perquam accommoda.

Ad comprimendam furum audaciam.

Y 2

(a) 2. 2. Q. 64. art. 7. ad 4.

(b) L. 1. de benef. c. 11.

* Clarissimus P. *Schmier* in J. P. L. 1. c. 1. Sect. 2. §. 1. n. 44. f. m. 18. pro confirmatione affert verba D. *Augustini* L. 1. de lib. arbitr. *Lex dat potestatem vel viatori, ut latronem, ne ab eo occidatur, occidat, vel cuipiam viro aut fœminæ, ut violenter sibi irruentem stupratorem, ante aut post illatum stuprum, si possit, interimat.* Sed hæc verba: *aut post*, editio nostra non habet. Et mens D. *Augustini* videtur ibi eo tendere, ut vita, quia *auferibilis*, adeoque & *contemptibilis*, sit potius amittenda; pudicitia autem, quia invito *inauferibilis*, alterius necem non exigat.

(c) De J. & J. L. 2. c. 9. n. 72.

** Scitissima similitudine rem exprimit Oratorum Alpha L. 3. de offic. *Sicut*, inquit, *si unumquodque membrum sensum suum haberet, ut putaret, se posse valere, si proximi membri valetudinem ad se traxisset, debilitari, ac interire totum corpus necesse foret; ita si unusquisque nostrum rapiat ad se commoda aliorum, detrahatque, quod cuique possit, emolumenti sui gratia, societas hominum evertatur necesse est: nam sibi ut quisque malit, quod ad usum vitæ pertineat, quam alteri acquiri, concessum est non repugnante natura. Illud natura non patitur, ut aliorum spoliis nostras facultates, & copias &c. augeamus.*

ordinarie non gerantur, nisi ob bona temporalia, & in iis plurimi homines interimantur: atqui ejusmodi sequelæ admitti nequeunt: ergo.

Rationi suffragatur authoritas. P. *Assertum* 2. *Communi* propemodum Authorum *calculo*. Certe *Cardenas* duos ultra quadraginta enumerat, (a) ut colligas *Hugonis Grotii* censuram admodum inanem, qua perstringit *Sotum*, *Lessium*, *Silveiram* &c. his verbis (b): *nimirum in hac materia, sicut in aliis multis, cum tempore laxata est disciplina, & paulatim interpretatio legis Evangelicæ cœpit ad sæculi mores accommodari*: Papæ! Disciplinæ Evangelicæ *Arminianus* zelotes! Quid inanius, quam consilia confundere cum præceptis, sic ut ex illo Evangelii, *dimitte ei & pallium &c.* defensionem ejusmodi probet illicitam? Inde ejus glossator *Gronovius*: *rursus inculcat Grotius Evangelicæ legis perfectionem, quasi perfectio Evangelica sit, demere metum grassatoribus nocturnis, & exponere bonos facinorosorum impunitiori audaciæ*.

Oppositiones. *Quæritur* VII. *Quid oppositionis patitur utrumque assertum?*

Inter vitam, & bona fortunæ, etsi non physica, ℞. *Opponi potest* I. Non est proportio inter vitam, quæ semel perdita recuperari nequit, & inter bona temporalia, quæ recuperationem admittunt: ergo etiam gravis bonorum jactura, alterius morte, per Naturæ leges, *licite* averti nequit.

Est tamen proportio moralis. ℞. D. A. Non est *æqualitas*, seu proportio *physica*. C. A. Non est proportio *moralis*, seu talis, ratione cujus defensio bonorum, etiam cum jactura vitæ contra raptores, jure naturæ, permissa sit. N. A. Et suppositum, quod requiratur *æqualitas* inter malum, ab injusto invasore intentum, & a justo defensore inferendum, cum non se habeat per modum pœnæ, *proprie dictæ*, & *a justitia vindicativa*, sed *a jure defensionis* regulandæ. Unde cum bona notabilis quantitatis sint pars vitæ, hæcque sine bonis, aut omnino non, aut non nisi ægre protrahi possit, habetur sufficiens proportio *moralis* ad ejusmodi defensionem, præsertim cum tranquillitas humani Generis subsistere *difficulter* posset, nisi raptores, etiam remediis ultimis, repelli, ac absterreri possent.

Vita proximi, bonis fortunæ, est præferenda, *Opponi potest* II. *Ordine charitatis* vita proximi præferenda est bonis nostris externis: ergo ob ejusmodi bona occidi nequit. A. P. Ex *S. Augustino* (c): *Quomodo apud eam* (Divinam Providentiam) *sunt isti a peccato liberi, qui pro iis rebus, quas contemni oportet, humana cæde polluti sunt?*

In ejus necessitate, non autem iniquitate. ℞. D. A. Præferenda est, cogente proximum indigentia extrema. C. A. Absque necessitate, & impellente solum malitia, ac injustitia. N. A. & C. *Molina* D. *Augustinum* exponit pro casu, quo quis intenderet mortem invasoris *in vindictam aggressionis*, non autem *in necessarium medium defensionis bonorum*, (d) qua de re supra.

Nec requiritur simul machinatio mortis in fure, *Opponi potest* III. Defensio bonorum, cum occisione invasoris, non est licita, nisi *simul* periclitetur vita: ergo &c. A. P. ex c. 2. *de homicidio*, ubi dicitur: si sine odii meditatione, *te tuaque* liberando, interfecisti &c. & ex c. 3. ubi permittitur occidi fur *nocturnus*, non *diurnus*, nisi *armatus* &c. scilicet ob præsumptionem, quod tam diurnus armatus, quam nocturnus, non modo venerit ad furandum, sed etiam ad occidendum, S. *Augustino* interprete (e).

Præcipue in statu naturali. ℞. Hæc probant non *pro statu naturali*, sed *civili*, ubi restrictior potestas, eo quod bona per Magistratum facilius recuperanda sint præcipue a fure diur-

(a) Crisi Theolog. P. 3. Disp. 37. c. 3. a. 5.
(b) L. 2. de J. B. c. 1. n. 13. §. m. 328. edit. *Francof.* A. 1691. cum excerptis annotationibus virorum insignitum.
(c) L. 1. de lib. arbitr. c. 5.
(d) Tract. 3. Disp. 13. & 17. col. m. 1773.
(e) In cap. 22. v. 2. Exodi.

re diurno, quia cognito; non armato, adeoque facile repellendo. Permittunt autem leges, in foro externo, occisionem furis nocturni, diurnique armati necessariam, vel in pœnam, vel ob præsumptionem non tam inferendæ necis a fure, quam quod ab ejusmodi fure bona vix aliter sint amplius recuperanda.

Neque notabilis quantitas est unus aureus,

Opponi potest IV. Notabilis quantitas *regulariter* est unus aureus: ergo *regulariter occidi posset fur pro conservatione unius aurei*: atqui hæc est propositio damnata ab *Innocentio* XI. ordine 31.

Respectu justæ defensionis.

℞. D. A. *Respectu peccati gravis* in materia furti. C. A. *Respectu justæ defensionis*, etiam cum morte furis. N. A. & C. Neque inferas, ergo rapinæ modicæ, injuriæ leviores, verbera modica, *etsi continuata*, reprimi, intentata nece, non possent: atqui hoc faceret vitam in statu mere naturali insociabilem. ℞. In ejusmodi casibus dari posse coalescentiam moralem.

Censetur notabilis,

Opponi potest V. Explicari nequit sufficiens quantitas, seu pretium ad ejusmodi justam defensionem: ergo &c.

Ex judicio prudentum.

℞. N. A. Juxta *Cardenam* ad defensionem occisivam sufficiunt quadringenti argentei * *absolute;* minor summa *respective*, & forte *respectu pauperis* etiam aureus, illi summe necessarius. Unde res devolvitur *ad judicium Prudentum*.

Recuperatio bonorum a fugiente licita:

Opponi potest VI. Si licita est bonorum defensio, etiam *recuperativa*, licitum foret occidere furem cum re sua fugientem, etiam eminus sclopeto eum persequendo, & ferendo.

Non a possidente in statu saltem civili;

2. Immo licitum foret, furem e medio tollere, postquam res furto ablatas jam multo tempore pacifice possedit: sed hoc videtur nimium: ergo &c.

Quia durante fuga durat justa rei defensio.

℞. *Ad* 1. Affirmative cum *Soto*, *Lessio*, *Tamburino*, & aliis, *Ratio est* 1. Quia tam diu durat justa rei defensio, quamdiu alius non est in quieta possessione. 2. Quia si talis persecutio non liceret, inutilis & frustranea foret rerum suarum defensio, ut patet.

Durante possessione suppetit via juris, aliud dicunt de statu naturali.

Ad 2. D. *Maj.* Immo licitum foret, *respectu status naturalis*, casu, quo nullum aliud foret recuperandi remedium. Tr. *Maj. Respectu status civis*, ubi suppetit via ordinaria Juris. N. *Maj.* In statu naturæ laxiores tribuunt terminos juri defensionis legitimæ, quod durare volunt, quamdiu in iniqui raptoris detentione manet animus hostilis. (a) In statu civili spatium constringunt ad tempus, quo censetur durare invasio, incipitque *moraliter*, *teste Lessio*, quando fur se se ad invadendum accingit, & durat, usque dum fur res, furto ablatas, pacifice possederit: tum enim, ut vult *Illsung*, (b) coram Judice agendum, qualem præter se, *in statu Naturæ*, nemo agnoscere censetur.

Nec tamen licita defensio occisiva ob spem, jus solummodo inchoatum &c.

Opponi potest VII. Si licitum est, defendere *defensione occisiva* bona fortunæ, licitum erit sic quoque defendere, ad quæ habetur *spes*, *jus inchoatum*, vel *jus ad rem*, puta hæreditatem, legatum, officium: sequela est damnata ab *Innocentio* XI. ** ergo &c. *Maj.* P. Talis spes, seu jus, sæpe est longe magis æstimabile, quam notabilis pecuniæ summa, actu possessa: ergo pariter licita erit ejusmodi defensio occisiva.

Quia requiritur juris certitudo.

℞. N. *Maj.* Ad P. Tr. A. D. C. Ergo pariter licita erit, *si sola magnitudo boni* ad justam ejusmodi defensionem sufficeret. C. C. Si requiratur etiam certi-

* Seu *Patacones*, hoc est, taleri Imperiales circiter.

(a) *Puffendorfius*, *Grotius* & alii.

(b) Tract. 4. Disput. 3. Q. 2. n. 68.

** Propositio 32. inter damnatas A. 1679. 2. Mart. *Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam, ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.* Propositio 33. *Licitum est tam hæredi, quam legatario, contra injuste impedientem, ne hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habenti in cathedram, vel præbendam contra eorum possessionem juste impedientem.*

certitudo de jure, & de non ſuppetente alio medio boni vel ſervandi, vel recuperandi. N. C. In ſtatu Naturæ ſuppetunt tranſactiones, aliaque media leniora, in ſtatu civili via juris. Immo, abſolute loquendo, ejuſmodi licentia in utroque ſtatu foret perniciosa: ergo nullo jure permiſſa; nam ut recte obſervat *Illſung*, (a) ejuſmodi licentia eſſet occaſio ad plurimas cædes, eo quod homines, ſæpiſſime excæcati cupiditate boni acquirendi, judicarent, obſtare hunc vel illum ſuæ ſpei, vel juri inchoato, ſeu quæſito. Hæc autem homicidia forent manifeſte contra bonum commune non modo ſocietatis civilis, ſed etiam naturalis, ut adeo, etſi in caſu raro, forte alia non ſuppeterent media, bonum privatum deberet cedere publico, neque ejuſmodi licentia unquam ſit præſumenda. Sed hac de re pluribus §, ſequenti.

§. 4.

§. IV.

Defenſio famæ.

De jure neceſſitatis in ſpecie, circa defenſionem bonorum famæ.

Quæritur VIII. *Quæ æquitas, ſeu diſpoſitio juris naturalis in ſpecie circa defenſionem famæ?*

Eſt etiam licita jure naturæ juſta defenſio bonorum famæ;

℞. *Eſt etiam licita, jure Naturæ, juſta defenſio bonorum famæ, honoris* &c. 2. *Quamvis reſpectu ſolius honoris, vel famæ ſpeculative magis procedat, quam practice.* 3. *Id, quod adhuc magis intelligendum de recuperatione honoris, ſeu vindicatione illatæ contumeliæ.* 4. *Unde in ſtatu civili, præcipue Chriſtiano, multo minus poteſt habere locum ejuſmodi licentia privatæ defenſionis.*

Quia æſtimabilior bonis fortunæ:

Aſſertum P. Quo ad primum membrum. Defenſio *bonorum* fortunæ, ex principio amoris fundamentali, eſt juris naturalis *permiſſivi*: ergo & defenſio *famæ*. C. P. Quia bona famæ, honoris &c. merito habentur pluris quam opes: ergo, ſi licita eſt occiſio aggreſſoris injuſti pro ſervandis bonis fortunæ, a fortiori licita erit pro ſervandis bonis honoris, & famæ.

Suffragante communi Doctorum.

C. P. 2. Quia illatio tenet *communi judicio* Theologorum, & Jureconſultorum, tam veterum quam recentiorum, *Molinæ*, *Soti*, *Navarri*, *Antonii Gomezii*, *Covaruviæ*, *Leſſii*, *Lugonis*, *Silveiræ* &c. & aliorum paſſim.

Quæ tamen licentia, reſpectu ſolius honoris, potius ſpeculative; quia in praxi rariſſime juſta.

Aſſertum P. quo ad 2. membrum. Defenſio honoris, ut ſit licita, debet procedere *ex amore ſui*, ſecundum rectam rationem *ordinato*, hoc eſt, debet eſſe *juſta*: atqui *practice*, ſeu *ordinarie* loquendo, difficulter poteſt ita procedere, & eſſe juſta: ergo nec licita. *Min. P.* Ut *ſit juſta*, ex infra dicendis, debet injuria, ſeu damnum honoris, eſſe *certum*, ac *præſens*, ſeu *certo inferendum*. 2. Nec aliter, quam injuriantis nece impedibile, vel evitabile. Jam ſic: *Ordinarie*, ſeu *practice* loquendo, injuria, ſeu damnum honoris non eſt *certum*, vel *certo inferendum*. Nam, ut recte obſervat *Illſung* (b) cum aliis, unde *certum eſt*, quod calumniator ſit illaturus injuriam, & nullo modo mutaturus mentem? Unde eſt *certum* honoris diſpendium, cum ſæpe contingat, ut calumniatori fides non habeatur, ſicque creſcat potius honor, quam minuatur? Unde eſt *certum*, quod injuriantis cæde honorem ſuum quis defendat, & non potius lædat, ac minuat? Sane cum ejuſmodi cædes *ordinarie* latere non poſſint, occiſor ob hanc ipſam cædem de honore ſuo periclitatur; immo tanquam homicida eundem perdit, & probabilius etiam, ob illud ipſum crimen, quod a calumniatore objiciendum ſibi timuerat; ſiquidem curioſitas humana, dum cauſam cædis indagat,

(a) Tract. 4. diſp. 3. Q. 2. n. 69.
(b) Tract. 4. Diſp. 3. Q. 2. n. 69.

dagat, facile in notitiam illius, vel forte in suspicionem pejoris veniet; cum multa imminutione honoris illius, qui cædem parravit. Unde

Quod magis adhuc verum de recuperatione honoris, ob eandem rationem,

Assertum P. etiam quo ad 3. membrum. Si jam est facta contumelia, cædes calumniantis tantum abest, ut sit *certum* medium, ut potius videatur prorsus *inutile* ad reparandum honorem, & damnum: ergo illicita. A. P. Calumniatoris nece non recuperatur ablatus honor, uti furis occisione recuperantur ablata fortunæ bona. *Accedit*, quod si calumnia pluribus, ut solet, jam innotuerit, hæc notitia per cædem nequaquam tollatur, sed per eandem magis minuatur honor, eo quod occisor sese faciat suspectum quasi alterum non sustulisset e medio, nisi eo fine, ut suum dedecus probari non possit: ergo videtur esse *inutile* medium. Jam sic: *Inutile* medium, ad recuperandum honorem assumptum, non est *justa defensio*, sed *mera vindicta*, etiam Naturæ jure illicita: ergo &c. A. patet ex *Hugone Grotio*, (a) & ipsomet *Puffendorfio*, etsi hoc in puncto adversis: *siquidem hic* inquit, *meram vindictam, quæ nihil aliud præter lædentis perniciem quærit, sub crudelitatis vitio natura proscripsit* (b)

Et quod ejusmodi licentia in praxi foret simpliciter perniciosa Societati humanæ.

Assertum utrumque confirmatur. Quod positive repugnat amori, ad felicitatem Societati humanæ propriam, simpliciter necessario, jure naturæ *permissum esse* non potest: atqui talis licentia, seu defensio, etiam vindicativa honoris, *universaliter licita*, spectata praxi videtur repugnare amori *simpliciter* necessario: ergo. *Min.* P. Talis defensio vindicativa, *universaliter licita*, saltem *spectata praxi*, videtur esse *conjuncta cum periculo nimii abusus*, sic ut forer occasio ad plurimas cædes injustas, ex apprehensa, ut fit, qualicunque calumnia, vel honoris imaginario damno, ac præjudicio profectas: ergo *spectata praxi* videtur repugnare amori, ad felicitatem humanæ Societatis *simpliciter* necessario, adeoque expedire, ut jure naturæ, fundato in periculo nimii damni, *absolute* sit prohibita. A. Ipsa propemodum quotidiana patet experientia: siquidem homines, sæpissime superbia excæcati, se in honore læsos esse, vel certe ingens honoris sui detrimentum, ex qualicunque famæ læsione, sibi imminere, plerumque existimant, ut adeo cæde adversariorum, immo Judicum, Actorum, & Testium, sibi adversantium, internecione læsum honorem *jure Naturæ* licite recuperari, vel ejus læsionem impediri posse, sibi facile persuaderent, non sine ingenti perturbatione, & præjudicio humanæ Societatis.

Hinc in statu civili absolute illicita; quia suppetit via juris;

Assertum P. etiam quo ad quartum membrum. Etsi, *sub his terminis*, non sit reperire legem prohibitoriam, tamen, ob eadem præjudicia, omnia tribunalia, recepta traditione, (c) praxi, ac consuetudine, (d) ejusmodi necem, calumniatori privata authoritate illatam, graviter puniunt, si deprehendatur occisor: ergo signum est, talem cædem, *jure naturæ*, vix unquam; *jure civili* nunquam esse licitam. 2. Authore *Illsungo*, (e) honor ordinarie recuperabilis est *via juris*; saltem non est *certum*, quod hac via recuperabilis non sit: ergo talis defensio, cum injuriantis nece, jure civili nunquam est licita. De jure Divino, & lege *Christiana* sufficienter constar ex illis verbis: *Diligite inimicos vestros*, &c. *Mihi vindicta, & ego retribuam, &c.*

Oppositiones.

Quæritur IX. *Quænam in medium adversarii proferunt?*

(a) De Jure belli & pacis L. 3. c. 4.
(b) De J. N. & G. L. 2. c. 5. §. 3. f. m. 254.
(c) Quæ instar legis canonicæ.
(d) Quæ instar legis civilis. Sic L. *de quibus*, ff. de LL. *Inveterata consuetudo pro lege non immerito custoditur: & hoc est jus, quod dicitur moribus constitutum; nam, cum ipsæ leges, nulla alia causa, nos teneant, quam quod judicio Populi receptæ sint, merito & ea, quæ sine ullo scripto Populus probavit, tenebunt omnes. Nam quid interest, suffragio Populus voluntatem suam declaret, an rebus & factis.* (e) L. supra cit.

Unde a bonis fortunæ ad bona famæ nulla consecutio: Quia disparitas quadruplex;

Opponunt I. Juxta asserti membrum primum, *bona famæ* potiora hominibus sunt *bonis fortunæ*: ergo si *jure naturæ* est licita defensio occisiva pro istis, *a fortiori* licita erit pro illis.

℞. C. A. D. C. Ergo *a fortiori* licita erit pro bonis famæ, si cætera forent paria. C. C. Si non sint paria. N. C. Cætera non esse paria, patet ex dictis; quia nempe bona fortunæ defendi, & recuperari *absolute* possunt per cædem furis, tanquam necessarium, atque utile medium; non æque bona famæ. 2. Quia illud non repugnat *simpliciter* felicitati Societatis humanæ, in ordine ad præcavenda furta; repugnare videtur istud, *spectata praxi*: ut nil memoretur de statu civili, ubi bona famæ *ordinarie* recuperabilia sunt *via juris;* non item bona fortunæ, a fure aufugiente, & sese justitiæ subducente. P. *Cardenas* assignat quadruplicem disparitatem (a): 1. Quia defensio vitæ & bonorum, per occisionem est *certo licita*; famæ non nisi *speculative* & probabiliter. 2. Illa habere potest evidentiam de moderamine inculpatæ tutelæ; non autem ista. 3. Illa non est contra jus commune Reipublicæ, uti ista. 4. Illa nulla lege est interdicta, ut ista.

Neque paritas est cum pudicitia;

Opponunt II. Honor corporis, seu pudicitia, *jure Naturæ*, & etiam *civili*, est defendibilis defensione aggressoris occisiva: ergo, *a fortiori*, honor mentis, seu integritas famæ.

Quia hæc irrecuperabilis thesaurus.

R. C. A. D. C. Ergo a fortiori integritas famæ, si cætera sint paria; seu nisi obstet specialis ratio. C. C. Si obstet. N. C. Specialis ratio desumitur ex probatione; præcipue quod, præter honorem, periclitetur etiam *virginitas*, *thesaurus irreparabilis*, nonnunquam vita, semper conscientia ob periculum consensus, quo casu etiam teneretur potius occidere lenonem. Accedit, quod in variis historiis legamus, quasdam *Amazones*, infrunitos ejusmodi satyros, pudoris raptores, violenta nece repulisse, nec unquam legamus, eas ab ullo fuisse reprehensas, minus punitas: contrarium constat de cædibus *ratione famæ*: ergo signum est, hanc, non illam occisionem esse licitam, ac permissam.

Nec est necessaria ejusmodi defensio ad privatam publicamque incolumitatem.

Opponunt III. Defensio famæ & honoris, etiam reparativa, etsi cum infamatoris occisione, est *necessaria* partim incolumitati propriæ, partim publicæ felicitati: ergo licita sit, oportet. *A. P.* Si licita non foret, *saltem spectato statu naturæ*, nullum superesset efficax medium tuendi, reparandique honoris; quivis foret expositus calumniandi libidini; modestissimus quisque esset miserrimus; protervus quivis convitiator securus, ac immunis a pœna; sicque daretur occasio ad detractiones, infamationes, calumnias, absque ullo freno, non sine ingenti Societatis humanæ confusione, ac præjudicio: ergo licitam esse defensionem, & reparationem honoris, *etiam cum occisione calumniatoris*, positive exigitur ab amore, ad suam, & Societatis humanæ felicitatem *simpliciter* necessario. Hinc *Puffendorfius* (b): In statu naturali *eo ipso, dum quis sese hostem mihi profitetur, id quod fit, quando injuriis me lacessit, dat mihi, quantum in se, adversus se licentiam in infinitum.* * *Ac tunc demum revera vita redderetur insociabilis, si licentiæ resistendi aliquis terminus statueretur inter eos, qui naturali libertate vivunt. Qualis enim esset vita, si alter me semper modicis infestare verberibus, seu injuriis*, (c) *pergeret, cujus malitiam alia ratione*

(a) L. c. Art. 3. f. m. 432.

(b) De J. N. & G. L. 2. c. 5. §. 3. f. m. 253. & 254.

* Interpres sub litt. c. ita glossatur. *Hoc sæpe inculcat Author* infra §. 10. 12. 16. & L. 8. c. 6. §. 7. *Et verissimum utique esse testantur exempla Populorum ex omni ævo; ut pluribus comprobavit Hugo Grotius* L. 3. de J. B. & P. c. 4. 5. 6. 7. 8. *Sane nisi id statueretur, bella forent infinita.* Addit dictum *Senecæ* apud *Euripidem*: *Quando vero hostibus nocere aliquis potest, nulla lex obstat.*

(c) Ut habet §. 12. In *statu naturali non potest ab aliquo exigi patientia, etiam modica, injuriæ præsertim continuatæ, quo minus per extrema quæque repellatur.* Ita illi.

tione reprimere non daretur, nisi morte ipsi intenta? Cum enim socialitas ad salutem universorum spectet, non sunt ejusmodi leges fingendæ, per quas modestissimo cuique semper misero esse necessum foret, quotiescunque pravo cuipiam jus Naturæ violare placeret. Unde concludit: *Absurde societas inter homines, injurias perferendi necessitate sancita, statuitur.*

Saltem quavis privata, & universaliter:

℞. C. *Maj.* N. *Min.* Ad P. D. A. Si licita non foret *ulla* defensio honoris, vel reparatio, etiam occisiva, sive dein *privata* sit, sive ad instar *publicæ*, tunc non superesset remedium efficax in statu Naturæ. C. A. Si tantum licita non foret *universaliter, quævis privata*. N. A. Ergo licitam esse *aliquam* defensionem honoris, videtur exigi ab amore felicitatis tam propriæ, quam Societatis humanæ. C. C. *Quamcunque*. N. C. In ordine ad distinctionem ex iis, quæ supra diximus (a)

Nam cum in statu meræ libertatis

Supponendum 1. *Statum naturalem* sumi posse *pro conditione hominum*, qui extra omnem societatem vivunt, *mera in libertate*, hoc est, nullius legibus subjecti, nullius utilitati subordinati, coactionis immunes, rerum suarum moderatores, actionum arbitri inter se æquales, soli Creatori, & Naturæ legibus subjecti. Item sumi posse *pro conditione hominum*, qui intra familias, & societates vivunt, non quidem in *mera*, *naturali* tamen *libertate*, quatenus ejusmodi familiæ, ab aliis prorsus independentes, *naturali jure* æquales, *ex ductu sanæ rationis*, cum aliqua membrorum subordinatione, Naturæ legibus conformi, vivunt.

Nunquam extiterit, aut existat humanum Genus;

Supponendum 2. In statu, *mere naturali*, * etsi exstiterint hinc inde aliqui nunquam tamen extitisse humanum Genus, nec etiam, in hac providentia, existere potuisse. Siquidem mox initio instituta est a Creatore societas conjugalis, cum uxoris quadam subordinatione; subin ex *Adami* Posteris coaluere familiæ cum potestate patria; denique aliæ societates, servata libertate, & statu naturali, etsi cum subordinatione membrorum accommoda, & soli rationis ductui, ac dictaminibus conformi. Ex his

E statu naturali non est exclusa omnis potestas, quasi publica, pro defendendo privatorum honore.

Patet 1. Statum naturalem, consideratum per familias, plena libertate gaudentes, naturali jure æquales, ab invicem independentes, & nulli alteri subordinatas, non caruisse tamen *omni prorsus subordinatione respectu membrorum*, adeoque nec potestate, *quasi publica*, per quam honor privatorum licite & defendi potuit, & vindicari: exemplo esse potest (modum si demas **) *Dinæ* injuria, a fratribus vindicata.

Immo est necessaria ad societatem humanam.

Patet 2. Sicuti expedit pro tranquillitate Societatis humanæ, licitam non esse *privatam* cujusvis defensionem, vel vindicationem, etiam *occisivam*, respectu bonorum famæ, ut ne innumeris cædibus turbari possit Societas; ita ejusdem felicitas exigit, licitam esse defensionem, ac reparationem, *quasi publicam*, ut calumniatorum vaga licentia frenari queat.

Sicuti necessaria est restrictio privatæ defensionis,

Patet 3. Limitationem defensionis privatæ, similibus terminis a Natura restrictæ, abesse tantum, ut *vitam insociabilem* redderet; *modestissimum* quemque *miserum* esse cogeret; & Societati *injurias perferendi necessitatem* imponeret, ut potius ista, aliaque plura incommoda, secum traheret illa *Puffendorfiana licentia, extensa in infinitum*, si privato cuivis, præsertim respectu bonorum famæ, a Natura concessa intelligatur.

Spectato statu meræ libertatis;

Opponunt IV. Saltem, respectu status naturalis, prout dicit *conditionem hominum in mera libertate, & extra omnem societatem viventium*, licita foret defensio honoris, etiam privata, & quidem occisiva, nisi hunc statum omni medio contra infamatores destitutum dicere malumus: ergo manet difficultas.

℞. 1.

(a) Titulo 2. Instruct. 1.

* Non *puræ naturæ*, prout intelligitur a Theologis, qui nunquam fuit.

** Hinc, *dempto utique modo*, a *Juditha* c. 9. zelus *Simeonis* & *Levi* laudatus legitur, juxta quosdam Interpretes.

Etsi taliter licentia non foret adeo præjudiciosa, quia ad paucos restricta;

R. 1. Posset juxta asserti, supra positi, membrum primum transmitti A. & N. C. Nam in ejusmodi statu, si nullum prorsus superesset aliud medium, *absolute* forsan licita esse posset defensio honoris, etiam occisiva; & quia hunc statum complerent admodum pauci, casus foret rarissimus, adeoque cessaret ratio, & finis naturæ prohibentis, nempe confusio humanæ Societatis per promiscuas cædes. Sed melius

Nihilominus vix dici potest a Natura indulta, quia bonum commune privato præponderat.

℞. 2. N. A. Quia non apparet, quomodo ejusmodi licentia possit esse *utile*, *certoque necessarium* medium, siquidem, in statu etiam meræ libertatis, remanet cognatio quædam ex æquali origine, & in ejusmodi circumstantiis improborum malitia, proborum justitia, coerceri posset. *Accedit*, quod rectissime notat *P. Viva*, (a) dato, quod aliquis privatus in casu raro deberet innocenter perdere honorem, non propterea, ad eum servandum, præsumenda est licentia occidendi conviciatoris injusti: non enim, inquit hic Author, Natura debuit, *propter bonum alicujus privati*, *in aliquo tantum casu raro occurrens*, permittere ejusmodi defensionem præjudiciosam toti Societati humanæ: & ratio est, quam supra adstruximus, quia lex prohibitiva non fundatur *in facto*, quo cessante cessaret, sed *in periculo de facto*, quod periculum *universale* nunquam cessat.

Defensio honoris est illicita, non præcise ob propositiones damnatas;

Opponunt V. Si justa honoris defensio occisiva, non nisi *speculative*, hoc est, *rarissime*, & *forte nunquam* procederet, tunc id probaretur ex propositionibus quibusdam, damnatis ab *Alexandro* VII. & *Innocentio* XI. ex his non probatur: ergo &c. *Maj.* inde colligitur, quod non nisi, post harum proscriptionem, ejusmodi limitationes apud Recentiores communiter invaluerint. *Min.* P. In propositionibus proscriptis solummodo proscripta est defensio occisiva etiam *Judicis*, *testium*, *accusatoris iniqui*, adversa legibus Civitatis; defensio honoris *in Religioso* vel *Clerico*, conjuncta cum scandalo; *propter minas solummodo*, aut merum *conatum*, & quidem *per præventionem*; propter *alapam*, quæ levis sæpe injuria; immo etiam *fugiente percussore*, ubi defensio spiraret vindictam injuriæ, via juris facilius compensandæ &c. * atqui ex his nihil probatur contra justam defensionem, etsi occisivam: ergo &c.

Sed quia justa esse vix potest..

℞. N. *Maj.* Ex rationibus, supra allatis, quæ probant, defensionem honoris *privatam* & occisivam, *vix unquam* posse esse *justam*, & a Natura indultam, *ob periculum nimii abusus*, & *inde profluens præjudicium humanæ Societatis*, ut nihil dicam de legibus humanis, quibus est reprobata, ut diximus. Alias insuper rationes videre est apud *Cardenam*, (b) inter quas etiam illa, quod propositiones damnatæ, *antecedenter ad proscriptionem*, fuerint mere probabiles, facile refutabiles, adeoque ob solam opinionem *probabilem* homini jus vitæ *certum* eripi non possit. Addit, quod implicet jus privatæ defensionis, cum sit contra jus & bonum, utique prævalens, quia totius humanæ Societatis.

Homo nobilis non tenetur fugere.

Opponunt VI. Homo nobilis equestris &c. cui magno dedecori est fugere, ** ab alio invasus, esto fugiendo suam, & aggressoris vitam posset servare,

---

(a) Tutina Theolog. P. 1. in Proposit. 17. & 18. *ab Alexandro* VII. damnatas n. 4.

* Propositio 18. ab *Alexandro* damnata A. 1665. 29. *Sept.* Licet interficere *falsum accusatorem*, *falsos testes*, ac etiam *Judicem*, a quo inique certo imminet sententia, si aliter alia via innocens non potest damnum evitare. 17. Est licitum *Religioso*, vel *Clerico* calumniatorem, gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere *minantem*, occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si calumniator sit *paratus*, vel ipsi religioso, vel ejus Religioni publice, & coram gravissimis viris, prædicta impingere, ni occidatur. Damnata ab *Innocentio* XI. A. 1679. 2. *Mart.* ordine 30. fas est viro honorato occidere invasorem, *qui nititur* calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit. Idem quoque dicendum si quis impingat *alapam*, vel fuste percutiat, & *post* impactam *alapam*, vel ictum *fugiat*.

(b) Crisi Theol. dissert. 21. c. 1. f. m. 427.

** Qualis juxta *Molinam* non foret *Religiosus*, *Clericus*, *plebejus*, quia his fuga haud magno dedecori; immo etiam *equestris* &c. si modico dedecore sese posset recipere, v. g. ante Adversarii aggressionem, teneretur.

vare, fugere non tenetur, sed honorem defendendo etiam potest invasorem opprimere, ut vult *Molina* cum aliis, (a) maxime si officii, bonorumque jactura cum defensione honoris foret connexa.

2. Potest vir equestris, vel bellicus officialis, volenti se percutere *alapa*, honoris sui graviter læsiva, gladium objicere, & si aliter impedire alapam nequeat, etiam invasorem occidere, ut non negat *Cardenas* (b).

Bellicus percutienti se gladium potest objicere,

3. Eodem Authore, potest maritus adventantem ex improviso adulterum, volentem thoro, honorique suo injuriam facere, objecto gladio repellere, & defensione etiam occisiva, honorem suum tueri, & sic de aliis casibus: ergo non *speculative* tantum, sed *practice* licita est defensio honoris, etiam occisiva.

Maritus adulterum advenientem ferro repellere;

R. D. A. Et sic de aliis casibus quibus honor impetitur factis ignominiosis. Tr. A. Quibus solummodo impetitur verbis, seu calumniis. N. A. & D. C. Ergo *practice* licita est ejusmodi defensio propter *solum* honorem. N. C. Propter honorem, ut connexum cum periculo vitæ, bonorum &c. C. C.

Quia hic impetitur hon r non tantum verbis, sed etiam factis contumeliosis;

Notandum 1. Quod juxta *Cardenam*, (c) opinio de honore *invaso per facta ignominiosa*, nec *formaliter*, nec *virtualiter*, subjaceat damnationi. Non *formaliter*, quia nec expressis, nec æquivalentibus terminis continetur in propositione proscripta. Non *virtualiter*, quia ex ea, tanquam antecedente, inferri legitime haud potest propositio damnata.

Quæ non contenta in propositionibus proscriptis;

Notandum. 2. In allatis casibus honor defenditur, seu injuria repellitur objectione gladii *inchoative* *, quod si desistat, vel cedat iniquus honoris invasor, illicita fit ulterior defensio: si resistat, vim inferat, licita foret defensio etiam occisiva, quia honoris, *continuative* conjuncti cum periculo vitæ: ergo non propter *solum* honorem, sed propter honorem, ut connexum cum periculo vitæ &c. est licita.

Cum non tam defendatur honor, quam injuria repellatur.

Opponunt VII. Cum *Filguera*: Omnis opinio, quomodolibet docens licitam defensionem honoris cum occisione calumniatoris, est per propositiones dictas proscripta: ergo. A. P. Etiam opinio circa memoratos casus est tantum probabilis, oppositum docentibus *Majore*, *Sylvio*, *Thannero*, *Maldero*, & aliis (d): atqui ex opinione probabili illicita defensio occisiva, ut supra dictum est: ergo &c.

Unde non quævis opinio, quocunque sensu est reprobata.

R. N. A. Ad P. D. A. Est tantum probabilis *quo ad licentiam* opponendi ferri in ordine ad reprimendam ignominiam *realem*. N. A. Est tantum probabilis in ordine ad defensionem occisivam *respectu honoris*. *Subd.* Si non sit conjunctus cum præsenti periculo vitæ. C. A. Si sit. N. A. & C. Cum supposito, quod in hoc casu contrarii sint memorati Authores.

Præcipue si non sit de defensione solius honoris.

Opponunt VIII. Non est assignabilis casus, quo *jure Naturæ*: licita foret defensio occisiva, *respectu solius honoris*, seu *bonorum famæ*: ergo primum asserti membrum est de subjecto non supponente.

Est etiam assignabilis casus.

R. N. A. Ejusmodi casum assignat *Caramuel* (e) hisce verbis: *Si Titium Albericus, homo laicus, infamat* (hoc infamare pergit) *perfide nimirum & in-*

Ubi saltem, respectu juris Naturæ, licita esse possit defensio solius honoris, cum occisione alterius.

(a) Tract. 3. disput. 17. col. m. 1773. qui citat etiam *Sotum*, *Navarrum* &c.
(b) L. supra cit. c. 2. art. 4. n. 43.
(c) L. c. art. 4. s. m. 434.
(d) Apud *Cardenam* L. c.
* *Grotius* L. 2. c. 1. §. 10. Lege Evangelica id vetitum, ait, sed *consilium* perfectionis cum *lege*, more suo, confundit. In hoc tamen non errat, quod dicat, a patienter ferente talem injuriam augeri honorem, quia se *excellenter* patientem ostendit. Hinc a *Vitriario* non nisi ex Philosophia mundana corrigitur, dum ait: *quod Grotii Philosophiam* (utique *Christianam*) *mos vitæ civilis non ferat*, *neque propterea excellenter patiens censendus sit*, *quia quævis ferre a quovis virtus non est*, *sed ignavia*.
(e) Apud *Cardenam* L. c.

& injuste; si verum est, Titii authoritatem hisce calumniis graviter lædi (nam leves jacturæ indignæ sunt remediis gravibus) *si verbis non se posset defendere; si eum Respublica protegere nolit, aut nequeat; & tandem si suum honorem vere tueri posset, occidendo Albericum, & non aliter; in tali casu, inquam, & circumstantiarum concurrentia stando juri Naturæ* (non autem civili vel canonico) *Titius poterit Albericum occidere*. Ubi Author non defendit *jus positivum*, quasi invasus haberet obligationem naturalem ad ejusmodi defensionem; secus enim non appareret, quomodo per leges humanas prohiberi posset; sed *jus negativum*, eo quod ejusmodi defensio illi non sit jure Naturæ prohibita, sed *permissa*.

Quæ opinio non hoc ipso proscripta, Ob diversas circumstantias.

Opponunt IX. Talis licentia videtur esse proscripta per propositionem damnatam: ergo nulla solutio.

R. Cum *Cardena* N. A. Ratio est: quia licet sit proscripta licentia *occidendi invasorem, qui viro honorato nititur inferre calumniam*, non tamen hoc ipso proscripta est licentia, *dictis circumstantiis limitata*, & quidem de jure solummodo *naturali*, ac *negativo*, de quo nil memorat propositio damnata.

Et quod ejusmodi licentia speculativa potius foret.

Opponunt X. Cum dicimus talem licentiam *speculativam* potius esse, quam *practicam*, vel intelligimus, quod defensio, etiam occisiva, respectu honoris sit *speculative* quidem probabilis, *practice* improbabilis; vel quod in praxim non sit *reducibilis*: neutrum dici potest. *Non primum*: quia, cum per praxin non accedat alia circumstantia, *speculative* non cognita, etiam *speculative* foret improbabilis. *Non secundum*: quia saltem in statu, mere naturali, facile redigi in praxin posset.

Quia vel nunquam, vel vix unquam reducibilis in praxin.

℞. C. *Maj.* N. *Min.* & dico, licentiam dici *speculativam* potius, quam *practicam*, quia non nisi *rarissime*, & *vix unquam* reducibilem ad praxin. Hinc ad P. ℞. Etiam in statu, mere naturali, *moderamen inculpatæ tutelæ*, ratione puri honoris, vix unquam practicabile esse, ut patet ex circumstantiis, & rationibus, supra a nobis adductis. Item ex eo, quod talis defensio, *practice* licita, acquireret circumstantiam, *speculative* non expressam, nempe *periculum abusus, & incommodum grave*, quod ex tali licentia practica, rarissime ab odio, vindictæ cupiditate libera, & ex naturæ corruptione facillime extendenda ad plurimas cædes, redundaret *in periculum ac præjudicium* Societatis humanæ, quale periculum, & præjudicium non pugnat pro licentia *speculativa*, quo casus, merissime speculativus, secundum generalia juris Naturæ principia, & præcisus ab illicitis circumstantiis expenditur, ac judicatur.

Ex quibus colliges, Non satis *erudite* a *Boeclero* explodi (a) hanc Scholasticorum distinctionem de licentia *speculativa*, & *practica*, velut minus *eruditam, incommodam*, atque *inutilem*. Nam ut vidimus, potest aliquid *speculative*, id est, in casu rarissimo, & præcisis circumstantiis per speculationem proposito, declarari ut licitum; quin tamen in praxi, ab ejusmodi circumstantiis, vel nunquam, vel rarissime abstracta, *ob emergentia aliunde pericula & obstacula*, æque licitum dici possit. Si *Boeclerus* dicat, hanc esse *inusitatam locutionem*, non refragabimur, *si imperitis* inusitatam dicat, qualem ægre se profitebitur.

Colliges 2. Quam maligne, ac imperite *Jansenisticus Montaltus* hanc distinctionem in invidiam nostrorum Authorum detorserit, hisce verbis: *Ita se proferunt opiniones vestræ sub hujus distinctionis involucro, qua Religio quidem aperte violatur; Respublica autem adhuc obscurius. Satis istud ad securitatem vestram esse, censetis. Nam ne a vobis Ecclesia violata veritatis exigat*

(a) In notis ad Grotium de J. B. & P. L. 2. c. 1. §. 10, f. m. 323.

exigat pœnas, speratis, gratia & authoritate vestra perfectum iri : ne Magistratus in vos concitentur, istis providetis cautionibus; quibus illius doctrinæ praxin multis in locis prohibetis. Nullum enim proprie Magistratibus in casus conscientiæ jus est, sed in externos tantum actus : ad hunc modum, quæ sententia sub praxeos nomine plecteretur, sub theoriæ nomine secura se prodit. Verum, hac basi semel stabilita, nihil facilius, quam illi reliqua superstruere. Ita personatus *Paschalis* in famosis litteris Provincialibus, quem pro meritis depexum dedit *Cleander, & Eudoxus* (a).

§. V.

§. 5.

De Moderamine inculpatæ tutelæ.

Moderamen inculpatæ tutelæ.

Quæritur X. Quid moderamen inculpatæ tutelæ.

℞. *Ut defensio sui, suorumque sit justa, requiritur moderamen inculpatæ tutelæ. 2. Hoc fundatur in necessitate simpliciter. 3. Eaque tali, ut periculum debeat esse certum, præsens, nec aliter, nisi iniqui aggressoris morte evitabile. 4. quamvis in hisce conditionibus laxiorem interpretationem poscat status Naturæ, quam Civitatis.*

Defensio justa dicit moderamen inculpatæ tutelæ.

Assertum quo ad primum membrum patet omni jure tam naturali; quam humano, atque Divino.

Hoc autem fundatur in gravi necessitate,

Quo ad secundum intelligitur ex eo, quod moderaminis regula, propriæque tutelæ justitia, desumatur *ex necessitate gravi* seu *honestatis*, seu *incolumitatis*, qua quis, ipso dictamine naturæ & ordinatæ charitatis, se ipsum & sua magis, quam alterum servare potest. *Ratio est*, quia *summa ratio* Sapientibus pro necessitate est teste *Plinio*; (b) *facitque licitum, quod alioquin, seclusa necessitate, foret prohibitum*; ut ait Ven. *Beda* (c). Hinc in legibus humanis positivis excepta præsumitur, nec non in legibus Naturæ, *saltem affirmativis* nisi quid aliud *explicite* seu *implicite* statuatur; præsertim si quis absque culpa in talem necessitatem fuisset devolutus. Sic homini licitum, resecare membrum, si totius corporis incolumitas exigat, etsi Deo jus competat in membra. Sic licitum destituere alterum, in aquis periclitantem, neque extrahere, si cui pro altero pereundum foret.

Quæ excepta in legibus.

Assertum quo ad tertium membrum colligitur ex communi Authorum *, eo quod periculum tantummodo *probabile*, atque *remotum*, non pariat nisi jus defensionis probabile: ergo jus *certum* alterius, quod habet ad vitam, auferri nequit. Si periculum *aliter sit evitabile*, *deest necessitas*, fundamentum legitimæ defensionis primario requisitum, eo quod alia aperta foret via ad plurimas cædes cum detrimento humanæ Societatis, ac Reipublicæ. Hinc Authore *Boeclero*, (d) juri resistendi *naturaliter* hæc inest exceptio: *nisi resistendo violetur ordo socialis* (dicamus ad propositum verius, *ordo amoris*, sibi, proximo, & Societati humanæ naturaliter debiti) *cujus primam rationem habet Natura; nisi enim hæc cautio accederet, humana Societas, ordinis necessarii ac naturalis ratione non custodita, insociabilis fieret.* Unde deducunt cum *Plinio* (e): *Omnia prius, quam armis experiri sapientem decere, eo quod omnis pugna habeat aliquid aleæ ancipitis, teste Seneca* (f). Atque adeo ratio dictat, arripiendam potius esse facilem fugam, intercluden-

Sic ut periculum sit præsens, certum, aliter non evitabile.

(a) Dialogo de distinctione probab. in speculat. & pract. f. m. 396.
(b) L. 1. Epist. 12.
(c) Relatus in c. 4. ff. de Reg. Juris.
* *Weberus in Puffendorfium* L. 1. *de officio hominis*, c. 5. §. 13. nota 3. *Consistit igitur tutela inculpata in hisce quatuor, ut* 1. *Quis sit in statu defensionis, non aggressionis.* 2. *Ut arma, quibus petitur, sint letifera.* 3. *Ut necessitas defensionis sit inevitabilis.* 4. *Ut id, quod petitur, sit irreparabile.*
(d) Ad *Grotium* L. 1. c. 4. §. 2.
(e) Apud *Puffendorf.*
(f) *Thebaid.*

dendam semitam, opponendam remoram, de jure quid remittendo, quam intempestiva defensione majori periculo se exponendo.

Quæ conditiones in statu Naturæ laxiores quam in civili.

Idem assertum quo ad quartum membrum ostenditur ex eo capite, quod in statu Naturæ homo consideretur *cum jure libertatis*, nec ullius legi, aut utilitati subordinatus, ut in statu civili: ubi cum suppetat *via juris*, longe arctiores termini per leges præfixi sunt. Unde, etsi, *Grotio* Authore, (a) *Jus Naturæ, quatenus legem significat, non tantum ea, quæ sunt justitiæ, sed & ea, quæ prudentiæ, charitatis, aliarumque virtutum sunt, respiciat, tanquam actus, in certis circumstantiis non honestos modo, sed etiam debitos*, * nihilominus, *Puffendorfio* teste (b), ejusmodi cautelæ potius prudentiæ, charitati, atque securitati *se defendentis*, quam *juri*, *inique lædentis* (quod nullum contra vim defensivam potest prætendere **) esse attribuendas. Sic, eodem *Puffendorfio* animadvertente, moderamen inculpatæ tutelæ, *in statu civili*, excludit violentam sui defensionem, quando tempus & locus indulgent spatium implorandi Magistratus: hoc exigi nequit in statu Naturæ. 2. In statu Naturæ diutius durat moderamen inculpatæ tutelæ, *quamdiu nempe durat in aggressore nocendi animus, & facultas, seu quo ad extra periculi aleam quis constitutus est.* *** In statu civili reparatio, & cautio, de non offendendo in posterum, Magistratui est relinquenda (c). 3. Sic, etsi & in statu Naturæ fuga potior esse debeat, si utcunque commoda haberi possit, saltem in favorem vitæ propriæ; in statu tamen civili longe potius arripienda, utpote quæ *ob leges* nulli est dedecori, securitatem facilius præstante Magistratu (d). 4. Sic in statu civili, patefacto decretæ mortis periculo, civis a cive deferendus erit, non præoccupandus. Sic leges (*Atticæ*) licet concedere potuerint, ut civis, majore illato malo, civem invasorem posset repellere, *regulariter* tamen injurias, quæ ad res reparabiles tendunt, a privatis per vim extremam repelli noluere, cum reparatio per Magistratum facile, & absque turbis, haberi possit (e).

Oppositiones.

Quæritur XI. *Quæ oppositiones in hac materia?*

Certitudo & præsentia periculi physica non requiritur,

R. *Opponunt* I. Si ad moderamen inculpatæ tutelæ requiritur periculum *certum*, *præsens*, *aliter non evitabile*, sequeretur, quod injuste lacessitus deberet prius examinare periculi circumstantias, tentare fugam, antecedenter ictum recipere, vel saltem eludere, exspectare, dum sit comminus hostis, attendere, ne arma sua sint nocentiora: atqui sequela admitti nequit, quia *nimis difficilis*, in ejusmodi rerum articulo *impracticabilis*: ergo nec id, unde hoc sequitur.

Sed moralis, juxta rerum, & circumstantiarum articulum.

R. D. *Maj.* Si requiritur periculum *certum*, *præsens* &c. in sensu *stricto absolute*, seu *strictissimo*. C. *Maj.* Si tantnm in sensu *stricto respective* ad circumstantias. N. *Maj.* Et sic D. *Min.* N. C. Juxta *Molinam* nostrum ad moderamen inculpatæ tutelæ servit hæc regula (f): *Si inique lacessitus videat, aut ratio-*

(a) De J. B. & P. L. 2. c. 1. n. 9. f. m. 96.
* Hinc infert, defensionem sui, cum occisione invasoris, *cujus vita multis est utilis* (v. g. Regis) illicitam fore *ratione charitatis naturalis*.
(b) De J. N. & G. L. 2. c. 5. n. 9. f. m. 263.
** Si servetur *moderamen* in eo, qui vim repellit: nam quod in levibus injuriis *Puffendorfius* jus læso tribuat, *etiam in infinitum*, ut dogma, moderamini inculpatæ tutelæ adversum, rejicimus.
*** Quod contingit, si hostis sit exarmatus, fugitivus, culpam deprecans, satisfactionem offerens, cautionem præstans de non offendendo in posterum.
(c) Idem L. c. n. 8. f. m. 261.
(d) L. c. n. 13. f. m. 267. *Nam ejusmodi fuga*, inquit, *non turpis, nec militari viro indigna est, utpote, quæ non suscipitur ex ignavia, sed quia ratio nullam hic fortitudinis exserendæ materiam invenit, si citra necessitatem civis sit occidendus, abs quo me tutum Magistratus præstare commode potest.*
(e) Idem L. c. n. 16. f. m. 273.
(f) Tract. 3. Disp. 11. f. m. 1730.

rationabilissime timeat, sese mortem non evasurum, nisi aggressoris occisione, nihilque ei occurrat, vel in ejusmodi perturbatione occurrere possit, quo vitam salvare, & salvo debito honore sese a periculo eximat. Unde colligit, quod etsi requiratur periculum *certum*, quatenus nequaquam sufficit *suspicio*, etiam vehemens, parandæ vel paratæ mortis; nihilominus sufficiat certum *moraliter* pro rerum, & circumstantiarum apparentia, præsens item *moraliter*. Hinc nihil interesse censet citatus Author ad moderamen inculpatæ tutelæ, eminus sive comminus, paribus sive nocentioribus armis, invasorem quis occupet, ac repellat.

Excedens moderamen inculpatæ tutelæ omittendo fugam.

Opponitur II. Ex dictis videtur sequi, quod, qui excessit moderamen inculpatæ tutelæ perimendo hostem, cum absque gravi incommodo fugere potuisset, non peccarit contra *justitiam*, sed solummodo *charitatem*: falsum hoc: ergo &c. *Min.* P. *a Lugone* (a). Invasor tamdiu videtur habere jus ad suam vitam, quandiu alteri, ad vitæ suæ defensionem, occisio invasoris non est *necessaria*: atqui, si patet effugium, invasus non est constitutus in necessitate occisionis: ergo tunc læditur jus invasoris, & per consequens peccatur contra *justitiam*.

Non videtur peccare contra justitiam, sed solummodo charitatem.

℞. Cum *Lessio* (b) *Molina*, (c) & aliis. C. *Maj. Ratio* est, quia injustus invasor non habet jus majus in invasum, quam antea habuit: atqui antea non habuit jus, quo invasum posset obligare ad fugam: ergo nec post. Itaque, si invasus * nolit fugere, utitur *jure suo*, & ex hac hypothesi, in vitæ suæ defensionem necessaria, interficit invasorem, nec proinde peccat contra *justitiam*, sed solummodo *charitatem*. Ad *Min.* P. D. Invasor videtur habere jus ad vitam, quamdiu alteri, ad vitæ suæ defensionem, invasoris occisio non est necessaria *absolute loquendo*. C. Videtur habere jus ad vitam, siquidem alteri, ad suæ vitæ defensionem, invasoris occisio, non quidem *absolute*, necessaria tamen est *conditionate*, seu ex *suppositione*, quod velit uti *jure suo* in non fugiendo. N. *Maj.* & D. *Min.* Atqui invasus non est constitutus in necessitate *absolute*. C. *Min.* Ex *hypothesi*. N. *Min.* & C. Instantia habetur ex ipso *Lugone*, juxta quem non potest injusta invasio prævisa me obligare, ne domo exeam, quantumvis domi me continendo possem præcavere vim, & occisionem injusti aggressoris: ergo nec injusta actualis invasio me obligare potest, *titulo justitiæ*, ut fugiam: neque enim videtur invasori jus majus competere ad me impediendum a *cœpto* itinere, quam competat ad impediendum ab itinere *incipiendo*.

Per hoc tamen non statim infertur licita etiam inferendæ mortis præventio.

Opponitur III. Si sufficit periculum, *moraliter* tantum *præsens*, tunc posset quis *licite* prævenire insidiatorem vitæ ob decretam jam sibi necem, aliter non nisi occisuri morte evitabilem **: hoc dici nequit: ergo non sufficit periculum tantummodo *præsens moraliter*. *Min.* P. teste *Navarro* (d); *Nulla jura occidere permittunt, nisi solum aggressorem*: atqui talis non est aggressor: ergo &c.

Etsi id Authores nonnulli concedant.

℞. 1. *Molinam*, (e) *Bannezium*, (f) aliosque RR. quosdam, concedere *Maj. Ratio est* 1. Quia insidiatoris malitia præventio occisiva, hic & nunc, effectum est necessarium medium ad vitæ propriæ defensionem: ergo licitum;

(a) Disp. 11. sect. 3. n. 55. (b) Cap. 9. Dub. 21. n. 136. (c) Disput. 81.

* *Puffendorfius* de J. N. & G. L. 2. c. 5. §. 13. f. m. 266. addit exemplum in bello, ubi Rex, invasus ab altero, non tenetur, quantum potest, se fugæ mandare, ne dum resistit, aliquos ex invasoris copiis occidat.

** Si Maritus, pugione posito sub cervicali, vel parato jam veneno, conjugi decrevisset mortem, clausa domus vel conclavis janua, non evitabilem, nisi per uxoris præventionem.

(d) In Manuali c. 15. n. 2.

(e) Tract. 3. disput. 12. n. 2. f. m. 1749.

(f) Q. 64. art. 7. D. 4.

tum; cum Natura non destituat hominem in necessariis mediis ad sui conservationem. 2. Quia defensio vitæ est repulsa læsionis injustæ: ergo non exigit, ut exspectem actualem læsionem. 3. Quia ad justitiam repellendæ læsionis sufficit inchoata aggressio: atqui decretum ejusmodi efficax, seu machinatio mortis jam est inchoata aggressio, cum sit initium, & impulsus, a quo movetur ad injustam aggressionem. 4. Quia etiam Princeps, vel Respublica, ad impediendum bellum, licite invadit hostiles fines, non tantum quando constat de delectu militum, aliisque mediis ad bellum inferendum jam comparatis; sed etiam quando constat de efficaci decreto inferendi belli, quin opus sit exspectare actualem invasionem, bellique denuntiationem; * ergo a pari, in privata, & naturali sui defensione. Unde ad P. *Distinguunt Maj.* Nulla jura permittunt occidere, nisi solum aggressorem, semper *actu talem*. N. *Maj.* Etiam *inchoative*, & *æquivalenter*, seu *moraliter talem*. C. *Maj. Molina* ait, parum referre, an aggressor dici proprie possit, vel non: *neque enim idcirco fas esse interficere aggressorem, quia aggreditur; sed quia aggressione constituit in discrimine vitam aggressi, ita ut nulla alia pateat via ad eam periculo eruendam, nisi illum interficiendo*. Sic illi, quos sequitur *Grotius*, (a) ejusque epitomator *Vitriarius*, addens rationem, *quod ex signis externis animus occidendi omnino appareat, propter quem facinus occupari possit*. *Grotius* tamen addit, alteram sententiam *meliorem*, & *tutiorem*. Unde

Sed probabilius non expedit, ejusmodi licentia saltem practica, quia periculosa.

R. 2. Cum *Lessio*, (b) *Haunoldo*, (c) *Metzgero*, (d) & aliis D. *Maj.* Posset quis licite prævenire insidiatorem vitæ, *ordinarie* loquendo, & *practice*. N. *Maj.* Loquendo *speculative*, & in casu forsan *particulari*, *vix unquam reducibili ad praxin*. Tr. *Maj. Ratio distinctionis est* 1. Quia ejusmodi *licentia*, *seu defensio* licita *in praxi*, videtur *repugnare amori*, in ordine ad felicitatem, Societati humanæ propriam, *simpliciter necessario*, *propter periculum nimii abusus*, *& præjudicium*, inde Societati humanæ oriturum: ergo jure naturæ, *in praxi & universaliter* saltem, licita esse non potest: *Ant.* ex eo colligitur, quod ex tali licentia plus damni, quam emolumenti emergeret humano Generi propter ingentes abusus, & plurimas cædes; quas *sub hujus præventionis licitæ prætextu* suggereret vel *irrationabilis timor*, vel *odii*, ac *vindictæ cupiditas*. 2. Quia jure naturali permissum tantummodo est, *vim vi repellere*: atqui tale decretum, vel præparatio non esset *vis*, seu *actualis* aggressio: ergo non esse licitum, vim *actualem* opponere. 3. Quia rarissime contingit, abesse alia media defensionis, quibus hostiles insidiæ vel depellendæ, vel evitandæ**. Nihilominus *in particulari*, vel *rarissimo* forsan *casu* (qui tamen, ut notat *Lugo*, *metaphysicus* non est, sed *absolute* potest contingere, immo aliquando contigisse *Tridenti*, testem habemus P. *Haunoldum*) quo insidiæ & mors, actu paratæ, nec nisi hostis nece evitabiles forent, posset naturali defensioni esse locus, qui casus, teste *Soto*, (e) definiendus foret *arbitrio prudentis*, *spectatis circumstantiis concurrentibus*. Unde

Unde potius meretur dici speculativa.

Ad 1. *rationem*. D. A. Præventio hujusmodi est medium, *regulariter* a natura permissum, non obstante periculo, ac damno, quod in Societatem humanam per illud posset profluere. N. A. Est permissum forsan *in ra-*

---

* Spectato *jure naturæ*. (a) L. 2. de J. B. & P. c. 1. §. 5. n. 2. (b) L. 2. c. 9. Dub. 8. n. 64. (c) Tract. 2. c. 6. controv. 4. (d) Theol. Scholast. disput. 37. art. 4. §. 1. n. 4. f. m. 350.

** Unde *Vitriarius* in instit. J. N. & G. L. 2. c. 1. n. 13. denuo minus curate emendat *Grotium*, dum scribit: *Si aliter periculum evadi non potest, conjuratos, insidiatores, aut venenum struentes occidi posse, verius est: quia ex signis externis animus occidendi omnino apparet, propter quem facinus occupari potest*. Sed refutare rationem *Grotii* debuisset de J. B. & P. L. 2. c. 1. §. 5. n. 2. *Plerumque enim interposita temporis mora ad multa remedia, ad multos etiam casus patet*.

(e) Tr. 5. de Just. Q. 1. art. 8. apud *Molinam*.

in rarissimo casu, circumstantiis extraordinarie concurrentibus, in quibus cessaret ratio præjudicii pro humana Societate. Tr. A. & N. C. Natura non destituit hominem in ejusmodi casibus, cum suppeditet alia media: & licet *in uno vel altero casu* privatum hominem destitueret, *bonum universale particulari, per dispositionem naturæ, est præferendum*.

Ad 2. D. Defensio est repulsa læsionis *in re*. C. Qualiscunque, & *in sola intentione*. *Subdist.* Defensio justa. N. Injusta. C. *Cum læsio intentionalis,*

Ad 3. D. Sufficit aggressio inchoata *quamodocunque* in *sola causa*, seu decreto concepto. N. Inchoata *vere*, & *in effectu* v. g. oneratione bombardæ, præstolatione actuali in certo loco &c. ut vult P. *Paulus Metzgerus* cum aliis. Tr. *Et aggressio in causa,*

Ad 4. Aliud est, quod *authoritate publica*, pro avertendo malo publico, aliquid expediat, permissumque sit a natura: aliud, quod *pro privata authoritate*, *bonoque privato*. Accedit, etiam in bello tunc primum fore locum præventioni, cum alia media belli avertendi deficiunt, & cum alia via, quam præventione, damna Reipublicæ, *certo* inferenda, depelli nequeant: atqui in ejusmodi casibus privatis ordinarie non desunt alia media vim declinandi. *Non videatur sufficere ad justam defensionem saltem privatam.*

Opponitur IV. Si ad moderamen inculpatæ tutelæ requiritur, ut sit alterius injusta aggressio, sequitur, quod fur, vel adulter, *deprehensus in facto*, sese defendere nequeat contra aggressorem, illaturum sibi necem, *nisi defensione occisiva aliter non evitabilem*: idem dicendum de eo, qui initio fuit injustus aggressor, volensque desistere, aggresso desistentiam recusante: sequela est contra *Molinam*, & alios: ergo &c. *Maj.* exinde colligitur, quod fur vel adulter, *sua culpa*, in hoc periculum sint delapsi, nec alterius aggressio esse injusta videatur. *Aggressio non hoc ipso est justa, quod aliter dederit causam.*

Respondent hi Authores. N. *Maj.* ad P. negant, quod hisce in circumstantiis sit *justa* * aggressio. Non enim, ajunt, jus est occidendi fures, atque adulteros, *præcise deprehensos in facto*, etsi in foro externo occisori indulgeatur impunitas: ergo jus manet penes invasum defendendi vitam; *si aliter fieri non possit*, etiam cum occisione alterius; in foro tamen externo eum manebit pœna, homicidio debita, & etiam in foro interno tenebitur ad restitutionem emergentis damni, siquidem non resistentia, vel desistentia alteri non omnino plane constiterit. Ita illi. Ubi notandum, *si aliter mors evitari non possit*; si enim invasus, qui dedit gravem causam invasionis, fugere possit, tenetur saltem *ex charitate*, non obstante infamia, quæ ex fuga forsitan oriri posset. *Ratio est*, quia tenetur a proximo avertere damnum vitæ corporalis, & spiritualis, cujus ipse peccaminosam aliquo modo præbuit causam, ut habet *Lugo*, *Lessius*, & alii. An *ex justitia* teneatur dubitant Authores, quia non *per se*, *sed per accidens*, fuit causa tantæ invasionis, ad usque mortem nullo jure extensæ. Ex his hactenus dictis, *Unde sicuti illicita occisio, sic alteri licita defensio.*

Infertur 1. Ex communi DD. *eodem modo*, quo licita est defensio propria, *eodem* est licita etiam aliena, *servato semper moderamine inculpatæ tutelæ*. *Ratio est*, quia licitum est defendere innocentem, & quo jure aliquis potest defendere se ipsum, eodem potest defendere proximum, naturæ & charitatis nexu sibi conjunctum. *Quomodo licita defensio propria, ita & aliena.*

Infertur 2. Ex eodem communi, quod pariter nemo *teneatur* tueri vitam alterius *privati* cum periculo vitæ propriæ. *Ratio est*, quia quis ordine charitatis potest vitam propriam præferre alienæ. Dictum est, *vi-* *Non tamen obligatoria.*

* Spectato quoque jure naturæ teste *Grotio* De J. B. & P. L. 2. c. 20. §. 17. *Sola necessitas, aut necessitati par ratio, fecit, ut processus contra delicta, authoritati publicæ ordinarie competens, etiam privatis communicari possit: non ergo satis congruum legi Divinæ, aut naturali juri leges civiles &c.*

Etsi talis licentia non foret adeo præjudiciosa, quia ad paucos restricta;

R. 1. Posset juxta asserti, supra positi, membrum primum transmitti A. & N. C. Nam in ejusmodi statu, si nullum prorsus superesset aliud medium, *absolute* forsan licita esse posset defensio honoris, etiam occisiva; & quia hunc statum complerent admodum pauci, casus foret rarissimus, adeoque cessaret ratio, & finis naturæ prohibentis, nempe confusio humanæ Societatis per promiscuas cædes. Sed melius

Nihilominus vix dici potest a Natura indulta, quia bonum commune privato præponderat.

℟. 2. N. A. Quia non apparet, quomodo ejusmodi licentia possit esse *utile, certoque necessarium* medium, siquidem, in statu etiam meræ libertatis, remanet cognatio quædam ex æquali origine, & in ejusmodi circumstantiis improborum malitia, proborum justitia, coerceri posset. *Accedit*, quod rectissime notat *P. Viva*, (a) dato, quod aliquis privatus in casu raro deberet innocenter perdere honorem, non propterea, ad eum servandum, præsumenda est licentia occidendi conviciatoris injusti: non enim, inquit hic Author, Natura debuit, *propter bonum alicujus privati, in aliquo tantum casu raro occurrens*, permittere ejusmodi defensionem præjudiciosam toti Societati humanæ: & ratio est, quam supra adstruximus, quia lex prohibitiva non fundatur *in facto*, quo cessante cessaret, sed *in periculo de facto*, quod periculum *universale* nunquam cessat.

Defensio honoris est illicita, non præcise ob propositiones damnatas;

Opponunt V. Si justa honoris defensio occisiva, non nisi *speculative*, hoc est, *rarissime*, & *forte nunquam* procederet, tunc id probaretur ex propositionibus quibusdam, damnatis ab *Alexandro* VII. & *Innocentio* XI. ex his non probatur: ergo &c. *Maj.* inde colligitur, quod non nisi, post harum proscriptionem, ejusmodi limitationes apud Recentiores communiter invaluerint. *Min.* P. In propositionibus proscriptis solummodo proscripta est defensio occisiva etiam *Judicis*, *testium*, *accusatoris iniqui*, adversa legibus Civitatis; defensio honoris *in Religioso* vel *Clerico*, conjuncta cum scandalo; *propter minas solummodo*, aut merum *conatum*, & quidem *per præventionem*; propter *alapam*, quæ levis sæpe injuria; immo etiam *fugiente percussore*, ubi defensio spiraret vindictam injuriæ, via juris facilius compensandæ &c. * atqui ex his nihil probatur contra justam defensionem, etsi occisivam: ergo &c.

Sed quia justa esse via potest..

℟. N. *Maj.* Ex rationibus, supra allatis, quæ probant, defensionem honoris *privatam* & occisivam, *vix unquam* posse esse *justam*, & a Natura indultam, *ob periculum nimii abusus*, & *inde profluens præjudicium humanæ Societatis*, ut nihil dicam de legibus humanis, quibus est reprobata, ut diximus. Alias insuper rationes videre est apud *Cardenam*, (b) inter quas etiam illa, quod propositiones damnatæ, *antecedenter ad proscriptionem*, fuerint mere probabiles, facile refutabiles, adeoque ob solam opinionem *probabilem* homini jus vitæ *certum* eripi non possit. Addit, quod implicet jus privatæ defensionis, cum sit contra jus & bonum, utique prævalens, quia totius humanæ Societatis.

Homo nobilis non tenetur fugere.

Opponunt VI. Homo nobilis equestris &c. cui magno dedecori est fugere, ** ab alio invasus, esto fugiendo suam, & aggressoris vitam posset servare,

---

(a) Tutina Theolog. P. 1. in Proposit. 17. & 18. *ab Alexandro* VII. damnatas n. 4.

* Propositio 18. ab *Alexandro* damnata A. 1665. 29. *Sept.* Licet interficere *falsum accusatorem*, *falsos testes*, ac etiam *Judicem*, a quo iniqua certo imminet sententia, si aliter alia via innocens non potest damnum evitare. 17. Est licitum *Religioso*, vel *Clerico* calumniatorem, gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere *minantem*, occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si calumniator sit *paratus*, vel ipsi religioso, vel ejus Religioni publice, & coram gravissimis viris, prædicta impingere, ni occidatur. Damnata ab *Innocentio* XI. A. 1679. 2. *Mart.* ordine 30. fas est viro honorato occidere invasorem, *qui nititur* calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit. Idem quoque dicendum si quis impingat *alapam*, vel fuste percutiat, & *post* impactam *alapam*, vel ictum *fugiat*.

(b) Crisi Theol. dissert. 21. c. 7. s. m. 427.

** Qualis juxta *Molinam* non foret *Religiosus*, *Clericus*, *plebejus*, quia his fuga haud magno dedecori; immo etiam *equestris* &c. si modico dedecore sese posset recipere, v. g. ante Adversarii aggressionem, teneretur.

vare, fugere non tenetur, sed honorem defendendo etiam potest invasorem opprimere, ut vult *Molina* cum aliis, (a) maxime si officii, bonorumque jactura cum defensione honoris foret connexa.

Bellicus percutienti se gladium potest objicere.

2. Potest vir equestris, vel bellicus officialis, volenti se percutere *alapa*, honoris sui graviter læsiva, gladium objicere, & si aliter impedire alapam nequeat, etiam invasorem occidere, ut non negat *Cardenas* (b).

Maritus adulterum advenientem ferro repellere;

3. Eodem Authore, potest maritus adventantem ex improviso adulterum, volentem thoro, honorique suo injuriam facere, objecto gladio repellere, & defensione etiam occisiva, honorem suum tueri, & sic de aliis casibus: ergo non *speculative* tantum, sed *practice* licita est defensio honoris, etiam occisiva.

Quia hic impetitur hon.r non tantum verbis, sed etiam factis contumeliosis;

R. D. A. Et sic de aliis casibus quibus honor impetitur factis ignominiosis. Tr. A. Quibus solummodo impetitur verbis, seu calumniis. N. A. & D. C. Ergo *practice* licita est ejusmodi defensio propter *solum* honorem. N. C. Propter honorem, ut connexum cum periculo vitæ, bonorum &c. C. C.

Quæ non contenta in propositionibus proscriptis;

Notandum 1. Quod juxta *Cardenam*, (c) opinio de honore *invaso per facta ignominiosa*, nec *formaliter*, nec *virtualiter*, subjaceat damnationi. Non *formaliter*, quia nec expressis, nec æquivalentibus terminis continetur in propositione proscripta. Non *virtualiter*, quia ex ea, tanquam antecedente, inferri legitime haud potest propositio damnata.

Cum non tam defendatur honor, quam injuria repellatur.

Notandum. 2. In allatis casibus honor defenditur, seu injuria repellitur objectione gladii *inchoative* *, quod si desistat, vel cedat iniquus honoris invasor, illicita fit ulterior defensio: si resistat, vim inferat, licita foret defensio etiam occisiva, quia honoris, *continuative* conjuncti cum periculo vitæ: ergo non propter *solum* honorem, sed propter honorem, ut connexum cum periculo vitæ &c. est licita.

Unde non quævis opinio, quocumque sensu est reprobata.

Opponunt VII. Cum *Filguera*: Omnis opinio, quomodolibet docens licitam defensionem honoris cum occisione calumniatoris, est per propositiones dictas proscripta: ergo. A. P. Etiam opinio circa memoratos casus est tantum probabilis, oppositum docentibus *Majore*, *Sylvio*, *Thannero*, *Maldero*, & aliis (d): atqui ex opinione probabili illicita defensio occisiva, ut supra dictum est: ergo &c.

Præcipue si non sit de defensione solius honoris.

R. N. A. Ad P. D. A. Est tantum probabilis *quo ad licentiam* opponendi ferri in ordine ad reprimendam ignominiam *realem*. N. A. Est tantum probabilis in ordine ad defensionem occisivam *respectu honoris*. *Subd.* Si non sit conjunctus cum præsenti periculo vitæ. C. A. Si sit. N. A. & C. Cum supposito, quod in hoc casu contrarii sint memorati Authores.

Est etiam assignabilis casus.

Opponunt VIII. Non est assignabilis casus, quo *jure Naturæ*: licita foret defensio occisiva, *respectu solius honoris*, seu *bonorum famæ*: ergo primum asserti membrum est de subjecto non supponente.

Ubi saltem, respectu juris Naturæ, licita esse possit defensio solius honoris, cum occisione alterius.

R. N. A. Ejusmodi casum assignat *Caramuel* (e) hisce verbis: *Si Titium Albericus, homo laicus, infamat* (hoc infamare pergit) *perfide nimirum & in-*

(a) Tract. 3. disput. 17. col. m. 1773. qui citat etiam *Sotum*, *Navarrum* &c.
(b) L. supra cit. c. 2. art. 4. n. 43.
(c) L. c. art. 4. f. m. 434.
(d) Apud *Cardenam* L. c.
* *Grotius* L. 2. c. 1. §. 10. Lege Evangelica id vetitum, ait, sed *consilium* perfectionis cum *lege*, more suo, confundit. In hoc tamen non errat, quod dicat, a patienter ferente talem injuriam augeri honorem, quia se *excellenter* patientem ostendit. Hinc a *Vitriario* non nisi ex Philosophia mundana corrigitur, dum ait: *quod Grotii Philosophiam* (utique *Christianam*) *mos vitæ civilis non ferat, neque propterea excellenter patiens censendus sit, quia quævis ferre a quovis virtus non est, sed ignavia.*
(e) Apud *Cardenam* L. c.

& injuste; si verum est, Titii authoritatem hisce calumniis graviter lædi (nam leves jacturæ indignæ sunt remediis gravibus) *si verbis non se posset defendere; si eum Respublica protegere nolit, aut nequeat; & tandem si suum honorem vere tueri posset, occidendo Albericum, & non aliter; in tali casu, inquam, & circumstantiarum concurrentia stando juri Naturæ* (non autem civili vel canonico) *Titius poterit Albericum occidere*. Ubi Author non defendit *jus positivum*, quasi invasus haberet obligationem naturalem ad ejusmodi defensionem; secus enim non appareret, quomodo per leges humanas prohiberi posset; sed *jus negativum*, eo quod ejusmodi defensio illi non sit jure Naturæ prohibita, sed *permissa*.

Quæ opinio non hoc ipso proscripta, ob diversas circumstantias.

Opponunt IX. Talis licentia videtur esse proscripta per propositionem damnatam: ergo nulla solutio.

R. Cum *Cardena* N. A. Ratio est: quia licet sit proscripta licentia *occidendi invasorem, qui viro honorato nititur inferre calumniam*, non tamen hoc ipso proscripta est licentia, *dictis circumstantiis limitata*, & quidem de jure solummodo *naturali*, ac *negativo*, de quo nil memorat propositio damnata.

Et quod ejusmodi licentia speculativa potius foret.

Opponunt X. Cum dicimus talem licentiam *speculativam* potius esse, quam *practicam*, vel intelligimus, quod defensio, etiam occisiva, respectu honoris sit *speculative* quidem probabilis, *practice* improbabilis; vel quod in praxim non sit *reducibilis*: neutrum dici potest. *Non primum*: quia, cum per praxin non accedat alia circumstantia, *speculative* non cognita, etiam *speculative* foret improbabilis. *Non secundum*: quia saltem in statu, mere naturali, facile redigi in praxin posset.

Quia vel nunquam, vel vix unquam reducibilis in praxin.

℞. C. *Maj.* N. *Min.* & dico, licentiam dici *speculativam* potius, quam *practicam*, quia non nisi *rarissime*, & *vix unquam* reducibilem ad praxin. Hinc ad P. ℞. Etiam in statu, mere naturali, *moderamen inculpatæ tutelæ*, ratione puri honoris, vix unquam practicabile esse, ut patet ex circumstantiis, & rationibus, supra a nobis adductis. Item ex eo, quod talis defensio, *practice* licita, acquireret circumstantiam, *speculative* non expressam, nempe *periculum abusus*, & *incommodum grave*, quod ex tali licentia practica, rarissime ab odio, vindictæ cupiditate libera, & ex naturæ corruptione facillime extendenda ad plurimas cædes, redundaret *in periculum ac præjudicium* Societatis humanæ, quale periculum, & præjudicium non pugnat pro licentia *speculativa*, quo casus, merissime speculativus, secundum generalia juris Naturæ principia, & præcisus ab illicitis circumstantiis expenditur, ac judicatur.

Ex quibus colliges, Non satis *erudite* a *Boeclero* explodi (a) hanc Scholasticorum distinctionem de licentia *speculativa*, & *practica*, velut minus *eruditam*, *incommodam*, atque *inutilem*. Nam ut vidimus, potest aliquid *speculative*, id est, in casu rarissimo, & præcisis circumstantiis per speculationem proposito, declarari ut licitum; quin tamen in praxi, ab ejusmodi circumstantiis, vel nunquam, vel rarissime abstracta, *ob emergentia aliunde pericula & obstacula*, æque licitum dici possit. Si *Boeclerus* dicat, hanc esse *inusitatam locutionem*, non refragabimur, *si imperitis* inusitatam dicat, qualem ægre se profitebitur.

Colliges 2. Quam maligne, ac imperite *Jansenisticus Montaltus* hanc distinctionem in invidiam nostrorum Authorum detorserit, hisce verbis: *Ita se proferunt opiniones vestræ sub hujus distinctionis involucro, qua Religio quidem aperte violatur; Respublica autem adhuc obscurius. Satis istud ad securitatem vestram esse, censetis. Nam ne a vobis Ecclesia violata veritatis* exigat

(a) In notis ad Grotium de J. B. & P. L. 2. c. 1. §. 10, f. m. 313.

exigat pœnas, speratis, gratia & authoritate vestra perfectum iri: ne Magistratus in vos concitentur, istis providetis cautionibus; quibus illius doctrinæ praxin multis in locis prohibetis. Nullum enim proprie Magistratibus in casus conscientiæ jus est, sed in externos tantum actus: ad hunc modum, quæ sententia sub praxeos nomine plecteretur, sub theoriæ nomine secura se prodit. Verum, hac basi semel stabilita, nihil facilius, quam illi reliqua superstruere. Ita personatus *Paschalis* in famosis litteris Provincialibus, quem pro meritis depexum dedit *Cleander, & Eudoxus* (a).

§. V. §. 5.

De Moderamine inculpatæ tutelæ. *Moderamen inculpatæ tutelæ.*

Quæritur X. *Quid moderamen inculpatæ tutelæ.*

℞. *Ut defensio sui, suorumque sit justa, requiritur moderamen inculpatæ tutelæ.* 2. *Hoc fundatur in necessitate simpliciter.* 3. *Eaque tali, ut periculum debeat esse certum, præsens, nec aliter, nisi iniqui aggressoris morte evitabile.* 4. *quamvis in hisce conditionibus laxiorem interpretationem poscat status Naturæ, quam Civitatis.* *Defensio justa dicit moderamen inculpatæ tutelæ.*

Assertum quo ad primum membrum patet omni jure tam naturali; quam humano, atque Divino. *Hoc autem fundatur in gravi necessitate,*

Quo ad secundum intelligitur ex eo, quod moderaminis regula, propriæque tutelæ justitia, desumatur *ex necessitate gravi* seu *honestatis*, seu *incolumitatis*, qua quis, ipso dictamine naturæ & ordinatæ charitatis, se ipsum & sua magis, quam alterum servare potest. *Ratio est*, quia *summa ratio* Sapientibus pro necessitate est teste *Plinio*; (b) *facitque licitum, quod alioquin, seclusa necessitate, foret prohibitum*; ut ait Ven. *Beda* (c). Hinc in legibus humanis positivis excepta præsumitur, nec non in legibus Naturæ, *saltem affirmativis* nisi quid aliud *explicite* seu *implicite* statuatur; præsertim si quis absque culpa in talem necessitatem fuisset devolutus. Sic homini licitum, resecare membrum, si totius corporis incolumitas exigat, etsi Deo jus competat in membra. Sic licitum destituere alterum, in aquis periclitantem, neque extrahere, si cui pro altero pereundum foret. *Quæ excepta in legibus.*

Assertum quo ad tertium membrum colligitur ex communi Authorum *, eo quod periculum tantummodo *probabile*, atque *remotum*, non pariat nisi jus defensionis probabile: ergo jus *certum* alterius, quod habet ad vitam, auferri nequit. Si periculum *aliter sit evitabile*, *deest necessitas*, fundamentum legitimæ defensionis primario requisitum, eo quod alia aperta foret via ad plurimas cædes cum detrimento humanæ Societatis, ac Reipublicæ. Hinc Authore *Boeclero*, (d) juri resistendi *naturaliter* hæc inest exceptio: *nisi resistendo violetur ordo socialis* (dicamus ad propositum verius, *ordo amoris*, sibi, proximo, & Societati humanæ naturaliter debiti) *cujus primam rationem habet Natura; nisi enim hæc cautio accederet, humana Societas, ordinis necessarii ac naturalis ratione non custodita, insociabilis fieret.* Unde deducunt cum *Plinio* (e): *Omnia prius, quam armis experiri sapientem decere, eo quod omnis pugna habeat aliquid aleæ ancipitis, teste Seneca* (f). Atque adeo ratio dictat, arripiendam potius esse facilem fugam, intercluden- *Sit ut periculum sit præsens, certum, aliter non evitabile.*

(a) Dialogo de distinctione probab. in speculat. & pract. f. m. 396.
(b) L. 1. Epist. 12.
(c) Relatus in c. 4. ff. de Reg. Juris.
* *Weberus in Puffendorfium* L. 1. *de officio hominis*. c. 5. §. 13. nota 3. *Consistit igitur tutela inculpata in hisce quatuor, ut* 1. *Quis sit in statu defensionis, non aggressionis.* 2. *Ut arma, quibus petitur, sint letifera.* 3. *Ut necessitas defensionis sit inevitabilis.* 4. *Ut id, quod petitur, sit irreparabile.*
(d) Ad *Grotium* L. 1. c. 4. §. 2.
(e) Apud *Puffendorf.*
(f) *Thebaid.*

dendam semitam, opponendam remoram, de jure quid remittendo, quam intempestiva defensione majori periculo se exponendo.

Quæ conditiones in statu Naturæ laxiores quam in civili.

Idem assertum quo ad quartum membrum ostenditur ex eo capite, quod in statu Naturæ homo consideretur *cum jure libertatis*, nec ullius legi, aut utilitati subordinatus, ut in statu civili: ubi cum suppetat *via juris*, longe arctiores termini per leges præfixi sunt. Unde, etsi, *Grotio* Authore, (a) *Jus Naturæ, quatenus legem significat, non tantum ea, quæ sunt justitiæ, sed & ea, quæ prudentiæ, charitatis, aliarumque virtutum sunt, respiciat, tanquam actus, in certis circumstantiis non honestos modo, sed etiam debitos*, * nihilominus, *Puffendorfio* teste (b), ejusmodi cautelæ potius prudentiæ, charitati, atque securitati *se defendentis*, quam juri, *inique lædentis* (quod nullum contra vim defensivam potest prætendere **) esse attribuendas. Sic, eodem *Puffendorfio* animadvertente, moderamen inculpatæ tutelæ, *in statu civili*, excludit violentam sui defensionem, quando tempus & locus indulgent spatium implorandi Magistratus: hoc exigi nequit in statu Naturæ. 2. In statu Naturæ diutius durat moderamen inculpatæ tutelæ, *quamdiu nempe durat in aggressore nocendi animus, & facultas, seu quo ad extra periculi aleam quis constitutus est.* *** In statu civili reparatio, & cautio, de non offendendo in posterum, Magistratui est relinquenda (c). 3. Sic, etsi & in statu Naturæ fuga potior esse debeat, si utcunque commoda haberi possit, saltem in favorem vitæ propriæ; in statu tamen civili longe potius arripienda, utpote quæ *ob leges* nulli est dedecori, securitatem facilius præstante Magistratu (d). 4. Sic in statu civili, patefacto decretæ mortis periculo, civis a cive deferendus erit, non præoccupandus. Sic leges (*Atticæ*) licet concedere potuerint, ut civis, majore illato malo, civem invasorem posset repellere, *regulariter* tamen injurias, quæ ad res reparabiles tendunt, a privatis per vim extremam repelli noluere, cum reparatio per Magistratum facile, & absque turbis, haberi possit (e).

Oppositiones. Certitudo & præsentia periculi physica non requiritur,

Quæritur XI. *Quæ oppositiones in hac materia?*

R. *Opponunt* I. Si ad moderamen inculpatæ tutelæ requiritur periculum *certum*, *præsens*, *aliter non evitabile*, sequeretur, quod injuste lacessitus deberet prius examinare periculi circumstantias, tentare fugam, antecedenter ictum recipere, vel saltem eludere, exspectare, dum sit comminus hostis, attendere, ne arma sua sint nocentiora: atqui sequela admitti nequit, quia *nimis difficilis*, in ejusmodi rerum articulo *impracticabilis*: ergo nec id, unde hoc sequitur.

Sed moralis, juxta rerum, & circumstantiarum articulum.

R. D. *Maj*. Si requiritur periculum *certum*, *præsens* &c. in sensu stricto *absolute*, seu *strictissimo*. C. *Maj*. Si tantum in sensu *stricto respective* ad circumstantias. N. *Maj*. Et sic D. *Min*. N. C. Juxta *Molinam* nostrum ad moderamen inculpatæ tutelæ servit hæc regula (f): *Si inique lacessitus videat, aut ratio-*

(a) De J. B. & P. L. 2. c. 1. n. 9. f. m. 96.
* Hinc infert, defensionem sui, cum occisione invasoris, *cujus vita multis est utilis* (v. g. Regis) illicitam fore *ratione charitatis naturalis*.
(b) De J. N. & G. L. 2. c. 5. n. 9. f. m. 263.
** Si servetur *moderamen* in eo, qui vim repellit: nam quod in levibus injuriis *Puffendorfius* jus læso tribuat, *etiam in infinitum*, ut dogma, moderamini inculpatæ tutelæ adversum, rejicimus.
*** Quod contingit, si hostis sit exarmatus, fugitivus, culpam deprecans, satisfactionem offerens, cautionem præstans de non offendendo in posterum.
(c) Idem L. c. n. 8. f. m. 261.
(d) L. c. n. 13. f. m. 267. *Nam ejusmodi fuga*, inquit, *non turpis, nec militari viro indigna est, utpote, quæ non suscipitur ex ignavia, sed quia ratio nullam hic fortitudinis exserendæ materiam invenit, si citra necessitatem civis sit occidendus, abs quo me tutum Magistratus præstare commode potest.*
(e) Idem L. c. n. 16. f. m. 273.
(f) Tract. 3. Disp. 11. f. m. 1730.

rationabilissime timeat, sese mortem non evasurum, nisi aggressoris occisione, nihilque ei occurrat, vel in ejusmodi perturbatione occurrere possit, quo vitam salvare, & salvo debito honore sese a periculo eximat. Unde colligit, quod etsi requiratur periculum *certum*, quatenus nequaquam sufficit *suspicio*, etiam vehemens, parandæ vel paratæ mortis; nihilominus sufficiat certum *moraliter* pro rerum, & circumstantiarum apparentia, præsens item *moraliter*. Hinc nihil interesse censet citatus Author ad moderamen inculpatæ tutelæ, eminus sive comminus, paribus sive nocentioribus armis, invasorem quis occupet, ac repellat.

Excedens moderamen inculpatæ tutelæ omittendo fugam.

Opponitur II. Ex dictis videtur sequi, quod, qui excessit moderamen inculpatæ tutelæ perimendo hostem, cum absque gravi incommodo fugere potuisset, non peccarit contra *justitiam*, sed solummodo *charitatem*: falsum hoc: ergo &c. *Min.* P. *a Lugone* (a). Invasor tamdiu videtur habere jus ad suam vitam, quandiu alteri, ad vitæ suæ defensionem, occisio invasoris non est *necessaria*: atqui, si patet effugium, invasus non est constitutus in necessitate occisionis: ergo tunc læditur jus invasoris, & per consequens peccatur contra *justitiam*.

Non videtur peccare contra justitiam, sed solummodo charitatem.

℞. Cum *Lessio* (b) *Molina*, (c) & aliis. C. *Maj. Ratio* est, quia injustus invasor non habet jus majus in invasum, quam anteà habuit: atqui antea non habuit jus, quo invasum posset obligare ad fugam: ergo nec post. Itaque, si invasus * nolit fugere, utitur *jure suo*, & ex hac hypothesi, in vitæ suæ defensionem necessaria, interficit invasorem, nec proinde peccat contra *justitiam*, sed solummodo *charitatem*. Ad *Min.* P. D. Invasor videtur habere jus ad vitam, quamdiu alteri, ad vitæ suæ defensionem, invasoris occisio non est necessaria *absolute loquendo*. C. Videtur habere jus ad vitam, siquidem alteri, ad suæ vitæ defensionem, invasoris occisio, non quidem *absolute*, necessaria tamen est *conditionate*, seu ex *suppositione*, quod velit uti *jure suo* in non fugiendo. N. *Maj.* & D. *Min.* Atqui invasus non est constitutus in necessitate *absolute*. C. *Min.* Ex *hypothesi*. N. *Min.* & C. Instantia habetur ex ipso *Lugone*, juxta quem non potest injusta invasio prævisa me obligare, ne domo exeam, quantumvis domi me continendo possem præcavere vim, & occisionem injusti aggressoris: ergo nec injusta actualis invasio me obligare potest, *titulo justitiæ*, ut fugiam: neque enim videtur invasori jus majus competere ad me impediendum a *cœpto* itinere, quam competat ad impediendum ab itinere *incipiendo*.

Per hoc tamen non statim infertur licita etiam inferendæ mortis præventio.

Opponitur III. Si sufficit periculum, *moraliter* tantum *præsens*, tunc posset quis *licite* prævenire insidiatorem vitæ ob decretam jam sibi necem, aliter non nisi occisuri morte evitabilem **: hoc dici nequit: ergo non sufficit periculum tantummodo *præsens moraliter*. *Min.* P. teste *Navarro* (d); *Nulla jura occidere permittunt, nisi solum aggressorem*: atqui talis non est aggressor: ergo &c.

Etsi id Authores nonnulli concedant.

℞. 1. *Molinam*, (e) *Bannezium*, (f) aliosque RR. quosdam, concedere *Maj. Ratio est* 1. Quia insidiatoris malitia præventio occisiva, hic & nunc, effectum est necessarium medium ad vitæ propriæ defensionem: ergo licitum;

(a) Disp. 11. sect. 3. n. 55. (b) Cap. 9. Dub. 21. n. 136. (c) Disput. 81.

* *Puffendorfius* de J. N. & G. L. 2. c. 5. §. 13. f. m. 266. addit exemplum in bello, ubi Rex, invasus ab altero, non tenetur, quantum potest, se fugæ mandare, ne dum resistit, aliquos ex invasoris copiis occidat.

** Si Maritus, pugione posito sub cervicali, vel parato jam veneno, conjugi decrevisset mortem, clausa domus vel conclavis janua, non evitabilem, nisi per uxoris præventionem.

(d) In Manuali c. 15. n. 2.

(e) Tract. 3. disput. 12. n. 2. f. m. 1749.

(f) Q. 64. art. 7. D. 4.

in rarissimo casu, circumstantiis extraordinarie concurrentibus, in quibus cessaret ratio præjudicii pro humana Societate. Tr. A. & N. C. Natura non destituit hominem in ejusmodi casibus, cum suppeditet alia media: & licet *in uno vel altero casu* privatum hominem destitueret, *bonum universale particulari, per dispositionem naturæ, est praeferendum*.

Ad 2. D. Defensio est repulsa læsionis *in re*. C. Qualiscunque, & *in sola intentione*. *Subdist.* Defensio justa. N. Injusta. C. *Cum læsio intentionalis,*

Ad 3. D. Sufficit aggressio inchoata *quamodocunque* in *sola causa*, seu decreto concepto. N. Inchoata *vere*, & *in effectu* v. g. oneratione bombardæ, præstolatione actuali in certo loco &c. ut vult P. *Paulus Metzgerus* cum aliis. Tr. *Et aggressio in causa,*

Ad 4. Aliud est, quod *authoritate publica*, pro avertendo malo publico, aliquid expediat, permissumque sit a natura: aliud, quod *pro privata authoritate*, *bonoque privato*. Accedit, etiam in bello tunc primum fore locum præventioni, cum alia media belli avertendi deficiunt, & cum alia via, quam præventione, damna Reipublicæ, *certo* inferenda, depelli nequeant: atqui in ejusmodi casibus privatis ordinarie non desunt alia media vim declinandi. *Non videatur sufficere ad justam defensionem saltem privatam.*

Opponitur IV. Si ad moderamen inculpatæ tutelæ requiritur, ut sit alterius injusta aggressio, sequitur, quod fur, vel adulter, *deprehensus in facto*, sese defendere nequeat contra aggressorem, illaturum sibi necem, *nisi defensione occisiva aliter non evitabilem*: idem dicendum de eo, qui initio fuit injustus aggressor, volensque desistere, aggresso desistentiam recusante: sequela est contra *Molinam*, & alios: ergo &c. *Maj.* exinde colligitur, quod fur vel adulter, *sua culpa*, in hoc periculum sint delapsi, nec alterius aggressio esse injusta videatur. *Aggressio non hoc ipso est justa, quod aliter dederis causam.*

Respondent hi Authores. N. *Maj.* ad P. negant, quod hisce in circumstantiis sit *justa* * aggressio. Non enim, ajunt, jus est occidendi fures, atque adulteros, *præcise deprehensos in facto*, etsi in foro externo occisori indulgeatur impunitas: ergo jus manet penes invasum defendendi vitam; *si aliter fieri non possit*, etiam cum occisione alterius; in foro tamen externo eum manebit pœna, homicidio debita, & etiam in foro interno tenebitur ad restitutionem emergentis damni, siquidem non resistentia, vel desistentia alteri non omnino plane constiterit. Ita illi. Ubi notandum, *si aliter mors evitari non possit*; si enim invasus, qui dedit gravem causam invasionis, fugere possit, tenetur saltem *ex charitate*, non obstante infamia, quæ ex fuga forsitan oriri posset. *Ratio est*, quia tenetur a proximo avertere damnum vitæ corporalis, & spiritualis, cujus ipse peccaminosam aliquo modo præbuit causam, ut habet *Lugo*, *Lessius*, & alii. An *ex justitia* teneatur dubitant Authores, quia non *per se*, *sed per accidens*, fuit causa tantæ invasionis, ad usque mortem nullo jure extensæ. Ex his hactenus dictis, *Unde sicuti illicita occisio, sic aliter licita defensio.*

Infertur 1. Ex communi DD. *eodem modo*, quo licita est defensio propria, *eodem* est licita etiam aliena, *servato semper moderamine inculpatæ tutelæ*. *Ratio est*, quia licitum est defendere innocentem, & quo jure aliquis potest defendere se ipsum, eodem potest defendere proximum, naturæ & charitatis nexu sibi conjunctum. *Quomodo licita defensio propria, ita & aliena.*

Infertur 2. Ex eodem communi, quod pariter nemo *teneatur* tueri vitam alterius *privati* cum periculo vitæ propriæ. *Ratio est*, quia quis ordine charitatis potest vitam propriam præferre alienæ. Dictum est, *vi-* *Non tamen obligatoria.*

* Spectato quoque jure naturæ teste Grotio De J. B. & P. L. 2. c. 20. §. 17. *Sola necessitas, aut necessitati par ratio, facit, ut processus contra delicta, authoritati publicæ ordinarie competens, etiam privatis communicari possit: non ergo satis congruunt legi Divinæ, aut naturali juri leges civiles &c.*

tam privati: nam pro vita Principis potest esse obligatio *ex justitia legali*; pro vita Parentis *ex debito charitatis*.

§. 6.

§. VI.

Obligatio justæ defensionis.

De Obligatione justæ defensionis.

Quæritur XII. *Quænam obligatio justæ defensionis?*

Defensio vitæ justæ cum occisione alterius, *Etsi permissa, non tamen est obligatoria.*

℞. I. *Etsi jure Naturæ permissa sit justa sui, suorumque bonorum defensio, nulla tamen est obligatio, se suaque defendendi regulariter, præcipue cum occisione injusti aggressoris.*

Assertum, *quo ad primum membrum* P. I. Ex principio amoris naturalis supra jam applicato: quia nempe defensio sui, præcipue cum alterius morte, etsi *absolute* justa, non tamen *positive est exigita ab amore*, seu Deo, cujus tam stricta haud obligatio; seu *sibi ipsi*, virtutis bono longe majore damnum bonorum, immo & ipsius vitæ compensante; *seu proximo*, *ac Societati humanæ naturaliter debito*; aliis mediis incommoda secutura præpedientibus, ut adeo *ad felicitatem*, *naturæ rationali propriam*; ejusmodi amor, *absolute necessarius*, seu quod idem est, *positive præceptus*, dici haud possit.*

P. II. Ex eo, quia, *generaliter loquendo*, nemo tenetur uti favore sibi concesso: nam teste *Quintiliano*, (a) *omnium beneficiorum ista natura est*, *ut non sit necessitas*, *sed potestas*. *Quidquid in honorem alicujus inventum est*, *desinit privilegium vocari posse*, *si cogas*: *cuncta*, *si videtur*, *jura percurrite*, *nusquam adeo solicita pro nobis lex est*, *ut*, *quod præstat*, *extorqueat*.

Media tam difficile non obligante.

P. III. Quia nemo tenetur vitam defendere *mediis adeo difficilibus*, atque *extraordinariis*, sicut est occisio invasoris, in salutis periculo versantis; secus Sanctorum multi sæpius in jus naturæ injurii fuissent, quod dici nequit.

Saltem regulariter.

Dictum *regulariter*, quando scilicet ex morte propria non imminet grave damnum alteri, v. gr. *Republicæ* respectu militum præsidiariorum; respectu Mariti *ad uxorem*, & alendos *liberos* obligati, quibus convenit illud *Senecæ Phœnissis*: *vitam tibi ipsi si negas*, *multis negas*. Ex quibus *Sotus*, *Redingus*, *Metzgerus*, & alii contra *Abulensem* (b).

Multo minus stringit respectu bonorum.

Deducunt 1. Quod multo minus adstrui possit obligatio bona fortunæ, vel famæ, cum morte raptoris, salvandi. Nam 1. Verorum Sapientum opinione, qui patienter fert injuriam, aut bonorum jacturam, honorem magis auget, quam minuit, ut tradit *Grotius* (c). 2. Quia virtus est heroica, se ipso fortiorem esse, & generosa victoria iram dictamini saniori subjicere, id quod non modo saniores ethnici agnovere, sed & sophi, aphorismis plurimis, docuere.

Etiam pudicitiæ.

Deducunt 2. *Molina*, *Dicastillo*, & alii (d). Non obligari virginem, ut vim intentatam, stupratoris nece, repellat, sed laudabilius fore, vim sustinere, quam violatorem orco transmittere, *siquidem absit periculum consensus*;

---

* *Thomasius* in *Fundam*. J. N. L. 2. c. 2. n. 14. ait, quod quæstio, *an præcepta sit sui defensio* usum habeat *plane nullum*. *Non intuitu aggressi*, qui non habet *spatium deliberandi*, & meditandi doctrinas morales: *neque intuitu Judicis*, quia is, qui patitur se absque resistentia interfici a latrone, apud nullum populum legitur condemnatus esse pœna, in alios autochiros statuta. Ubi errat 1. Quod quæstionem dicat *nullius usus*, cum tamen ab illa dependeat licentia indirectæ autochiriæ, qua in re multiplex difficultas. 2. Quod aggressus non habeat spatium deliberandi, saltem *morale*. 3. Quod Judici non possit esse usui, *saltem respectu latronis*.

(a) Declamat. 7.

(b) *Sotus* de J. & J. L. 5. Q. 1. a. 8. *Red.* Theol. Schol. Tom. 13. Q. 1. a. 1. controv. 3. n. 32. *Metzg.* Theol. Schol. Tr. 12. disp. 37. a 3. n. 4. *Abul.* in c. 12. *Josue* Q. 11.

(c) L. 2. c. 1. §. 10.

(d) Mol. de J. & J. tract. 3. disput. 17. n. 11. Dicast. de J. & J. L. 2. tract. 1. disput. 10. dub. 5. n. 65.

sus; secus utique valeret illud (a): *Quam dabit homo commutationem pro anima sua?*

℞. II. *Unde licita est indirecta sui occisio.* 2. *Non tamen directa.*

Unde licita indirecta sui occisio.

Assertum, quo ad prius membrum, sat constat. Siquidem *indirecta* sui occisio, juxta *Tamburinum*, (b) est *omissio vel positio actionis, qua omissa, vel posita, mors, non intenta, aliunde consequitur*: atqui talis est licita, ut patet ex dictis.

Non tamen directa, quia juri Divino naturali & humano contraria.

Quo ad alterum membrum exinde patet, quia *directa* sui occisio est *positio actionis, vel intentione positiva, vel ex se ordinata ad sui occisionem*: atqui talis est illicita: ergo &c. *Min.* Ex eo constat, quod *directa* sui occisio repugnet *amori, tam sibi, quam Deo, & Societati humanæ naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario*. Nam 1. Repugnat amori proprio, ut patet. 2. Amori Creatoris, ratione dominii, soli Deo reservati. 3. Amori Societatis humanæ, ratione violatæ justitiæ legalis inferendo injuriam Communitati, cui tanquam membrum quis natus est. *Accedit*, quod nullo rationabili fine cohonestari possit.

Oppositiones.

Quæritur XIII. *Quænam oppositiones?*

Neque obligatio tuendi vitam cum alterius nece, recte deducitur.

℞. *Potest opponi* I. Est *obligatio gravis* salvandi vitam, etiam aggressoris iniqui nece, aliter servari ni possit: ergo non tenet assertum.

A. P. 1. Jus naturale quemvis obligat, per media *licita* conservare vitam: atqui occisio aggressoris hic est medium *licitum*: ergo &c.

A Natura, Instinctu,

A. P. 2. Natura non frustra nobis indidit *instinctum* nos defendendi, nec frustra dedit manus, ut habet *Plutarchus*: ergo ad conservationem nostram iis utendum.

Amore sui ordinato.

A. P. 3. *Ordo charitatis* est, vitam propriam præferre alienæ: atqui is obligat *graviter* in re gravi, qualis est amissio vitæ: ergo &c.

Nisi agatur de præjudicio tertii, vel Reipublicæ.

℞. Cum *Molina, Soto*, & aliis. N. A. Ad *P.* 1. *D. Maj.* Jus naturale sic obligat, ut nullo modo possit prætermitti defensio licita *in proximi commodum, majusque virtutis propriæ emolumentum*. N. *Maj.* Ut possit prætermitti, nisi obstet grave præjudicium Reipublicæ, vel familiæ. *C. Maj.* Siquidem in tali casu non censetur a vitæ Domino indultum, ut possit quis cedere jure alieno, sicuti potest cedere suo; & tunc invasoris damnum sive temporale, sive spirituale culpæ propriæ est imputandum. Casu quo autem, absque aggressoris morte, vita propria salvari possit, nec Religionis causa aliud suaderet, *obligatorie* conservanda foret, ut ne quis audiret vitæ prodigus absque emolumento, ad quod data non est ab Authore vitæ facultas. *

Sed tantum licentia.

Ad 2. C. A. D. C. Ergo manibus ad nostram conservationem utendum *licite*. C. C. *Obligatorie*. *Subd.* Si aliorum, vel boni publici intersit. C. C. secus. N. C.

Et amor sui permissus,

Ad 3. D. *Maj.* Ordo charitatis *præceptus* est vitam propriam *semper* præferre alienæ. N. *Maj.* Ordo charitatis *permissus est* præferre vitam propriam alienæ: *subd.* Nisi aliena foret summopere necessaria bono publico, sive temporali, sive spirituali. *C. Maj.* Secus. N. *Maj.* Siquidem in tali casu, *lege charitatis*, **

 tene-

(a) Matth. 16. v. 26.
(b) L. 6. in explicat. Decalogi c. 2. §. 2.
* Inde colliges errorem *Vitriarii* in Instit. J. N. & G. L. 2. c. 1. n. 8. dum ex *Grotio* & *Puffendorfio* absolute statuit, quod si corpus impetatur *vi præsente*, defensio sui, etiam occisiva periculum vitæ inferentis, *naturæ jure præcepta sit, ita ut nec lege civili tolli possit, & is, qui se non defendat, se ipsum occidisse videatur.*
** *Puffendorfius* notat L. 2. c. 5. §. 2. f. m. 251. Etsi magnitudo imminentis terroris merita Personarum ita otiose trutinari non permittat, & ejus periculi, in quod se ipsum quis conjecit, & ex quo sese eripere iterum pro libitu potest, nulla habenda sit ratio, præsertim ab eo, cujus damno alter surit.

teneretur quis præferre *commune* * bonum vitæ propriæ, ut vult *Molina*; cum aliis. Cæterum, juxta eundem, *in ordine charitatis præcepto est, extreme indigenti externa bona communicare*; saluti illius spirituali, etiam cum periculo vitæ, si id omnino sit necessarium, subvenire. *In ordine charitatis permisso est præsens casus nostri asserti*.

Ex eo, quod licita sit indirecta vitæ expositio, non sequitur licitam esse directam.

Potest opponi II. Homo non est *Dominus* vitæ, atque membrorum, sed solummodo *custos*: ergo nequit se periculo vitæ, ac mutilationis exponere. C. P. Si licitum est, se exponere morti, mutilationi &c. etiam licitum erit, se ipsum occidere, vel mutilare: sequela est falsa: ergo &c. *Maj.* videtur exinde colligi, quod idem sit, si per me, ac si per alium peream.

Liquet ex disparitate præcepti affirmativi, & negativi.

℞. C. A. ** D. C. Ergo nequit se periculo vitæ, ac mutilationis exponere *directe* & *positive*, necem vel mutilationem procurando, aut in eam consentiendo. C. C. Nequit *indirecte*, & *negative*, eam solummodo permittendo ob proximi commodum, majusque virtutis propriæ emolumentum. N. C. Ad P. N. *Maj.* & *paritatem*. Disparitas est, quia præceptum de non occidendo est *negativum*, obligans *semper pro semper*; contra præceptum de conservanda vita, seu de adhibendis mediis ad eam conservandam, est *affirmativum*, obligans *semper*, *sed non pro semper*: unde in casibus, ubi concurrit proximi commodum, majusque virtutis emolumentum, non censetur Deus nos obligasse.

Ad P. Maj. Negatur denuo paritas. Disparitas quadruplex habetur in probatione.

Neque est afferibilis casus.

Potest opponi III. Sunt plures casus, in quibus allatæ in asserti probatione rationes, cessant: ergo non *semper* illicita est occisio propria.

A. P. 1. Non repugnat juri Naturæ, casu quo malum morte majus v. g. *infamia*, *cruciatus lenti &c.* sunt evitabiles. 2. Non repugnat juri naturali Divino, casu, quo morti adjudicatus per Judicem, Dei Vicarium, juberetur esse executor sententiæ, *venenum sumendo*, *ense pectus transadigendo*, &c. Sicuti jubetur esse executor suæ mortis, damnatus ad transtra, metalla, seu exilium. 3. Non repugnat juri Communitatis, quæ ejusmodi membrum per sententiam ipsam resecuit. 4. Haberi potest rationabilis finis v. g. *ad puniendum proprium crimen*; *ad impedienda majora*, *plurave sua peccata*; *ad servandam continentiam se mutilando*; *ad vitandam pudicitiæ violentiam se occidendo*; *ex motivo virtutis heroicæ*, *ac fortitudinis honestate se jugulando*; qualia exempla plura suppeditant, non sine elogiis, historici annales. E. G. in S. *Apollonia*, in ignes ultro insiliente; in *Samsone* diruta columna; in *Eleazaro* confosso elephanto se ipsum contumulando; *in Razia* visceribus propriis vim inferente; (a) in *Lucretia*, *Catone Uticensi* *Bruto*, & aliis, proprio ferro se jugulantibus.

Quo sit licita occisio propria, præter ordinationem Divinam.

℞. N. A. Ob rationem infra contra *Thomasium* afferendam. Ad P. N. Quo ad omnia membra. *Non* 1. quia mors est extremum malum, in Dei, non hominis potestate positum. *Non* 2. *&* 3. Quia ejusmodi actus *proximus*, & *positivus*, etsi non repugnaret juri Reipublicæ, repugnaret tamen *Juri Naturæ*, ratione propriæ dilectionis, in se ipsum carnificis munere fungendo,

---

* Idem l. c. f. 269. Exinde non sequitur, si ab aliquo nullius, aut paucorum salus pendeat, quod hic non recte possit invasorem occidere, quem vivere fortasse plurium interest. Secus enim cœlebs aut orbus nunquam posset occidere invasorem proletarium, ne hujus liberi, aut uxor in egestate destituantur: atqui si ipsum respectus liberorum aut uxoris retrahere non potuit, ne scelus faceret, quare alter horum licite vitam suam condonare debeat?

** Quod patet ex Sap. 16. v. 13. & Deuter 32. v. 39. ac ratione; quia res, *substans* dominio, dicit *subordinationem*, quam homo non habet *ad suam substantiam*, seu, *ad se ipsum*: ergo *respectu suæ substantiæ*, & consequenter membrorum, ac vitæ habere dominium nequit.

(a) Jud. 16. & 1. Machab. 6. & 2. 6. 14.

gendo, quod est nativo instinctui (ut vel in belluis patet) contrarium. Repugnaret itidem *juri Divino*; cum ejusmodi potestatem Magistratui esse communicatam, nec a sacris litteris, nec a praxi ulla (tyrannicam si excipias) constet. *Non* 4. Quia nemo est suus Judex in puniendo, neque sunt facienda mala, ut eveniant bona; aut eligenda mala *certa*, ut evitentur *incerta*: sic vis, illata virgini invitæ, malum *respectu illius* non est, sed bonum duplicatum ad coronam S. *Luciæ* teste. Cætera facinora (absque Numinis instinctu) *non fortitudinis laudanda, sed pusillanimitatis, seu ambitionis vituperandæ testimonia sunt*, Authore S. *Augustino* (a). Exempla quod attinet, illud S. *Apolloniæ*, & *Samsonis*, speciali Numinis instinctui attribuitur: *Cum autem Deus jubet, sequi debere sine ullis ambagibus intimat, quis obedientiam in crimen vocat?* ut loquitur D. *Augustinus* (b). Exemplum *Eleazari* quidam diviniori instinctui tribuunt; quidam de *indirecta* tantum cooperatione, & quidem pro honore DEI, & salute Patriæ licita, interpretantur. Erat namque incertus, quodnam in latus bestia caderet, & an ante lapsum sese subtrahere nequiret. Sic militem, in muros primo insilientem, cum pari periculo; sic, sublata spe evadendi, injicientem flammas in pulverem pyrium, ad inferendum hosti gravissimum damnum, & pro salute Patriæ, Theologorum pars potior haud condemnat. Sic grassante incendio per fenestras prosilientem, *cum moraliter certo vitæ periculo*, ad ignis tormentum effugiendum, reum occisionis propriæ agere, nequaquam audent *Haunoldi*, *Valentiæ*, *Soti*, *Molinæ*, & alii. Exemplum *Raziæ Angelicus* improbat, quia Patriæ prodesse non poterat; *Augustinus* impatientiæ condemnat; *Lyranus* excusat per specialem instinctum, ut actum fortitudinis: sed cum Scriptura illa verba: *quod maluerit nobiliter mori*, ex sensu *Raziæ* mundano, referre videatur, verosimilius hæc, aliaque similia exempla, excusat *Molina* per ignorantiam inculpabilem *in subtilitatibus juris Naturæ*, atque, meritum ex fine optimo, zeloque perfecto, fuisse retentum.

Potest opponi IV. Occisio propria est contra præceptum *negativum*, & mala *intrinsece*: ergo nec *per instinctum Dei* mandari potest: non enim potest DEUS dispensare in lege Naturæ, ut initio diximus. *Deus jubendo propriam hominis occisionem,*

℞. *D. A.* Est *intrinsece*, hoc est, *materialiter* mala, nisi mutetur materia, vi cujus est *materialiter* mala. C. A. Si mutetur. N. A. & C. Ex dictis alibi constat, materiam, vi cujus autochiria, seu occisio propria, est *naturaliter* mala, esse occisionem non *qualemcunque*, sed *factam propria authoritate*: hanc si suo instinctu mutet Deus, *materialiter* mala esse desinit; immo verius, in ista circumstantia mala nunquam fuit, adeoque Deus non dispensat, sed materiam mutat, quod contingit in omni actu, qui habet materiam, Divinæ potestati subjectam, uti initio fusius declaravimus (c). *Non relaxat legem Naturæ, sed mutat materiam, ponendo casum, quo non obligat lex naturæ.*

Potest opponi V. Licite mihi possum optare mortem ob bonum finem, v. g. *vitandas hujus vitæ miserias*: ergo etiam inferre. *Optare mortem,*

2. Licite possum ad vitandum incendium, vel piratas hæreticos, seu ex alto, seu in altum me dare præcipitem: ergo etiam ob minas crudelissimæ mortis, nisi me præcipitem, inferendæ. *Se dare præcipitem ad vitandum incendium,*

3. Possum incendere pulverem pyrium, meque una cum hoste obruere: ergo etiam me una cum hoste transfigere, si aliter hostis nequeat transfigi. * *Se una cum hoste obruere non semper illicitum.*

(a) L. 1. de civit. DEI c. 22. & 23.
(b) L. c. c. 26.
(c) Videatur Tituli II. Instruct. 2. § 3. Q. 10.
* V. g. Si supra hostem, me amplexantem, jacerem supinus.

Si primum fiat debito modo; ℞. D. A. Licite possum optare mortem, ut *modo debito* obventuram. C. A. ut obventuram *modo indebito*. N. A. & C.

Si alterum ordinetur ad fugam mortis, cum aliquali spe evadendi; *Ad* 2. C. A. Si sit saltem tenuis spes evadendi, & si, ut habet *Lessius*, (a) v. g. milites, post grave certamen cum Hæreticis, videntes navem in hostium manus venturam, communi consensu navim incendant, seque in mare præcipitent, ne ipsi una cum navi veniant in hostium potestatem: si enim quis potest insilire in mare, ut salvet amicum, cur non ut evadat hostis crudelitatem. Sed N. C. *Disparitas* est, quia in casu priore præcipitatio non ordinatur *ad mortem*, sed *ad fugam* mortis præsentis; in posteriore ordinatur *ad mortem*, cum quis exequitur imperium mortis; & præcipitatio, quæ *ibi fuga*, hic foret *illatio mortis*. Sic, ut notat non nemo nostri temporis Author, ob minas inferendæ mortis a *Paulo*, haud potest quis ejus jussu occidere *Petrum*, quia foret *directa occisio*; *potest Petrum*, ut aggressorem, occidere, quia foret defensio vitæ.

Si tertium fiat pro bono publico, *Ad* 3. C. A. Saltem in casu boni publici, ut habet *Tamburinus*. N. C. cum *Lugone*, eo quod ejusmodi casus non videatur esse possibilis: siquidem se transfixo deficerent vires ad hostem pariter transfigendum. Alii admittunt in pari emolumento Reipublicæ, quia tantum *indirecte & per accidens* intenderetur mors propria, sicuti tantum *per accidens* intenditur occisio infantis, quem hostis, scuti instar, protendit. Item innocentum, qui, in incensa hostili turri, una cum hostibus pereunt.

Causa legitima exponendi vitam. *Quæritur* XIV. *Quasnam causas, & casus afferre solent Orthodoxi Moralistæ, ob quas, & in quibus, legitima est potestas exponendi vitam, sibique mortem indirecte consciscendi?*

℞. I. Inter causas legitimas 1. est *fides*, atque *religio*, ubi quandoque est obligatio, urgente scilicet præcepto externæ professionis. 2. *Conservanda vita spiritualis*, seu *salus proximi*, ubi quandoque est obligatio, accedente titulo justitiæ officii pastoralis. 3. Teste Angelico (b) etiam *conservanda vita proximi corporalis*, quia bonum pietatis præstantius est bono vitæ: sic filius, cum certo mersionis periculo, non tantum Patri, sed & alteri tabulam *licite* cederet. ** 4. *Conservatio pudicitiæ*, etiam citra periculum proximum consensus: sic puella mori potius posset, quam fœdari. 5. *Bonum charitatis* in gravi necessitate proximi, v. g. peste laborantis. *** 6. *Bonum disciplinæ religiosæ*: sic *Carthusiano*, in periculosissimo morbo, licitum abstinere a carne; cuivis Religioso ab extraordinariis mediis, quia majus bonum conservatio disciplinæ, quam prolongatio vitæ. 7. *Bonum publicum*: sic potest quis se ipsum pro Rege objicere medium, globo occidendum; sic licitum militi, immo sæpe obligatorium, vitam exponere, & potius mori, quam stationem deserere, quia fit authoritate publica, & pro bono publico. 8. Sic damnatus ad mortem *non tenetur* fugere, præcipue in causa religionis, exemplo SS. Martyrum; nec obligatur panem accipere, si sit damnatus ad moriendum fame; quia per hoc non tam videtur se ipsum occidere, quam, propter bonum justitiæ, cessare a sustentanda vita. 9. Sic licitum subire periculum mortis, vel brevioris vitæ, pro majore vitæ perfectione. Unde Novitius non tenetur egredi religione, nec Religiosus quærere dispensationem a communi rigore Ordinis, etsi sit periculum morbi, mortis, vel vitæ, *certo* abbreviandæ: quia hoc non est *positive* mor-

---

(a) L. 2. c. 9. Dubit. 6. n. 34.
(b) 2. 2. Q. 26. a. 5. ad 3.
* Sic teste *Thomasio* potest quis in bello partem innocentem, cum certo mortis periculo, adjuvare.
** Unde *Weberus* in *Puffendorfium* c. 5. §. 8. male negat, *quod unus pro altero sese morti offerre possit*; verius ex *Puffendorfio* statuit *Kemmerichius* c. 5. De officio hominis ad §. 9. n. 44. f. m. 77. *Quod mortem pro aliis oppetere, nec jure naturæ vetitum sit, nec præceptum.*

mortem afferre, sed non impedire mediis quibuscunque, quod sæpe licitum, uti patet exemplo D. *Casimiri*, immo & mercatorum, naufragii periculis se exponentium. Idem licitum esse statuit *Puffendorfius* pro boni publici, proximique commodo, quia honestius est, *brevioris vitæ periculo* aliis inservire, quam domi desidem canos attingere. Addit *Thomasius* (a): fuisse *Lipsiæ*, qui impressis thesibus hoc negarit: sed recte subjungit, *authorem, vel lucubrando hanc disputationem, eam facto refutasse*.

Casus vitæ licite exponendæ.

R. II. Inter casus licitos consciscendæ sibi vel alteri mortis, *Azorius* & *Valentia*, cum aliis, non admittunt sortem ducendam a pluribus, *casu cogentis ultimæ famis*, ad jugulandum aliquem, ut ejus, *hunc in finem occisi*, carnibus vitam servent, etsi is ipse jugulandus consentiret; multo minus si reluctaretur. *Rationem* assignanr, quod foret occisio *directa*, nullo jure, vel titulo cohonestanda, dicente *Zieglero* acatholico: *Nec debuit quisquam vitam suam tam vilipendere, ut ejus jactura alterius famem expleret. Nec reliqui etiam ideo in socium suum sævire debuerunt, ut stomacho suo consulerent* (b). Minus juri naturæ videtur repugnare sors, ducta a pluribus naufragis, in eandem insilientibus scapham, ferendis omnibus imparem, ut unus & alter, seu volens, seu nolens, agatur præceps in altum ad cæteros servandos. * 2. Illud probabilius, quod quis, in extremam famem absque culpa delapsus, nullo suppetente remedio precum, judicis &c. nisi sua omnia vendat, seque servituti subjiciat, escæ quidpiam clanculum auferre possit domino, haud æque egenti, etsi invito: quia videtur *irrationabiliter* invitus. Id tamen certum, nullo prorsus suppetente fami extremæ remedio, licitam fore alienæ escæ ablationem: saltem illi, qui absque culpa in hanc necessitatem redactus, sive dein hisce in circumstantiis res censeantur in medio positæ, & in prima distributione exceptæ, uti vult *Grotius*; (c) sive taliter egens censeatur acquirere jus imperfectum, adeoque & onerosum ad restitutionem, si quæ fieri possit cum tempore, quamvis in rebus modicis restitutionem, non nisi ex debito gratitudinis, adstruat *Puffendorfius* (d). 3. In eo sat convenit inter Authores, quod vi charitatis ordinatæ, *a vita propria incipientis*, licitum sit, repellere aliquem, casu quo natitandi imperitus alium stringeret peritum; vel insilire niteretur in alterius tabulam, siquidem utrique mortis periculum immineret. In eandem sententiam plerique abeunt, casu quo, instante hoste, uterque simul servari haud posset, unus dejecto ponte, vel janua clausa, alterum destitueret; item si obstantem in angusta via, nec cedere volentem, aut non potentem, equo obtereret: ** in quibus casibus, ajunt, non intendi alterius mortem, sed vitæ propriæ salutem, quo jure, ejusmodi in circumstantiis, natura ipsum providerit.

(a) Jurisp. Div. L. 2. c. 2. n. 67. litt. g.

(b) Apud *Puffendorfium* L. 2. c. 6. n. 3. cui rationi haud satisfacit *Puffendorfius*, hac ex parte contrarius, uti recte animadvertit *Heineccius*; multo minus *Thomasius*, suo laconismo enervi: *quia & miserandum magis, quam injustum erit, in ejusmodi necessitate, ut plures serventur, unius aut quorumdam interitum sorte procurare*.

* Circa hos casus, quie *duriores*, *Puffendorfius* de J. N. & G. L. 2. c. 6. §. 3. judicium suspendere se, affirmat: Sed recte animadvertit *Weberus* c. 10. f. m. 208. in elementis naturæ de mente *Puffendorfii*, ex principiis ibidem positis, manifeste satis constare. Addit: *horror vero, cui nulla ratio subest, in definienda actuum moralitate contemnendus, animeque ejiciendus est*.

(c) De J. B. & P. L. 2. c. 2. §. 6.

(d) De J. N. & G. L. 2. c. 6. §. 6. Item in L. 1. da homine c. 5. §. 28. ubi *Weberum* anagnosten habet contrarium, qui ex *Grotii* mente jus egenti perfectum attribuit.

** Quod si *infans* foret, vel *claudus*, cedere impotens, ut ponit *Di Castillo*, negativam tenet *Boeclerus*, dicitque Theologos negantes *esse cautiores*. Sed reponit *Hertius* in notis ad *Puffendorfium*, legem de non occidendo innocente non stringere *in collisu* propriæ mortis, & *quidquid hic accidit, invasori esse imputandum*.

Unde *Grotius*, qui initio negativam deciderat, (a) subin antilogum agit, (b) addita ratione, quod, ad jus agendi, multa consequi possint *indirecte*, *& extra agentis propositum*, ad quæ *per se* jus non esset. Sic navis, piratis plena, aut domus, latronibus referta, tormentis petilpotest, etiamsi intra eandem navem, aut domum, sint aliqui infantes, mulieres, aut alioquin innocentes, quibus affertur interitus. 4. Casu, quo quis a Rege, vel Principe *summi imperii*, seu furioso, seu injusta ira abrepto, vim pateretur injustam, sunt plures, qui negant potestatem legitimam, naturæ jure concessam, propriæ defensionis, præcipue cum periculo vitæ Regiæ. * *Ratio* est apud *Grotium* 1. (c) Quia persona *sancta est propter majestatem*, cujus reverentia nullo casu *licite* deponi potest, cum sicut imperium, ita & majestas, delinquendo nunquam amittatur, vel amitti possit. 2. Quia, cum summum imperium multorum odiis pateat, securitas id exigit. 3. Quia publica utilitas hoc postulat, ut adeo privati injuria, raro contingens, majoribus bonis, atque tranquillitati publicæ sit postponenda. Dissentire videtur C. *Bellarminus* (d) cum aliis. Illud haud liquidum, an etiam de submissis a Rege iniquis administris id intelligendum sit: affirmat laxus cæteroquin *Thomasius* (e) eo quod alias Respublica turbaretur: sed sunt non pauci, qui cum *Grotio*, & *Vitriario* contradicunt (f).

§. 7.

§. VII.

Aberrationes Protestantium AA.

De Moralistarum protestantium extravagantibus hac in materia:

Quæritur XV. *Quæ Protestantium Authorum circa jus necessitatis aberrationes?*

Nugæ Grotii.

℞. I. *Hugo Grotius non raro est admodum confusus*. Nam alicubi legem naturæ cum Evangelica; alibi legem Evangelicam cum consiliis confundit. *Exemplo* esse potest. 1. Cum dicit, lege Evangelica proximum nobis æquari, etsi illud: *diliges proximum, sicut te ipsum*, spectata lege, non de æqualitate omnimoda, sed de paritate *sinceri affectus* intelligendum sit. 2. Sic Evangelica lege *illicitam*, ait, defensionem sui ac bonorum, maxime occisivam, eo quod obstringantur *Christiani* ad patientiam, juxta illud: *percutienti dextram porrige sinistram quoque maxillam*; *auferenti pallium, da quoque tunicam*, quasi vero hæc *præcepti*, & non potius *consilii* forent. Eodem errore in testem adducit S. *Augustinum* dicentem: *Quomodo a peccato liberi sunt, qui pro his rebus, quas contemni oportet, humana cæde polluti sunt*, ut supra vidimus. Unde non nisi præpostero rigore incusat laxitatem Theologorum ex orthodoxis, maxime *Covaruviæ* dicentis: *jure naturali nil permitti*, quod idem apud Deum (NB. *qui est Author naturæ*) *permissum* non sit (g).

℞. II.

(a) L. 2. c. 1. §. 4. (b) L. 3. c. 1. §. 4.

* Alii casum quoque transferunt ad Parentem *invasorem* respectu filii, de quo *Plato* de LL. L. 9. *Filio ne pro defensione quidem sua si a Parentibus se videt interfectum iri, lege ulla conceditur, ut Parentes, a quibus in lucem editus est, interimat, sed omnia potius sustinere præcipitur, quam quidquam ejusmodi facere*. Illud sat contestatum, casum non recte transferri ad personam, *præcise utiliorem, magis necessariam* &c. uti supra ex *Puffendorfio* animadversum est, cum alias cœlebs haud posset occidere aggressorem uxoratum &c.

(c) De J. B. & P. L. 1. c. 4. §. 7. n. 6.

(d) De Pontifice L. 2. c. 29. arg. 7. Item *Vasquius* cum *Fleischero* acatholico, & aliis.

(e) In jurispr. Div. L. 2. c. 2. n. 89.

(f) *Vitriarius* In instit. de J. N. & G. c. 4. n. 8. f. m. 48. allegans *Grotium* L. 2. c. 26. §. 3. n. 1.

(g) L. 2. De J. B. & P. c. 1. §. 4. Item §. 10. & 13.

℞. II. *Puffendorfius* nonnunquam in jure defensionis est *nimium liberalis*. *Exemplo sit*. 1. Statuit *Grotius*, axiomate *nimis absoluto*, *quod*, spectato jure Naturæ, *is*, *qui lædit*, *det læso facultatem quamdam moralem contra lædentem in infinitum*, hoc est, interprete *Puffendorfio*, *talem*, *ut jus nullum retineat*, *quo minus extrema quæque ab altero ipsi inferri queant*. Miris multisque modis, hoc dogma recoquit *Puffendorfius*: unde alicubi ait, (a) quod, qui dolo malo intentet injuriam *qualemcumque*, nullo jure amplius muniatur, *quo minus extrema quæque* patiatur. Alibi inquit, *in statu naturali* nullam ab læso posse exigi patientiam *etiam modicæ injuriæ*, præsertim continuatæ, *quo minus per extrema quæque repelli possit* (b). Et licet non male rejiciat eorum opinionem, qui intentatum malum, non nisi *æquali*, repellendum statuunt, quasi pœna foret, *proprie dicta*, per vindicativam justitiam regulanda: * nihilosecius hæc *infinita potestas*, jure defensionis legitimo, fundari nequit. Hoc enim nititur *moderamine inculpatæ tutelæ*, & licet *æqualitate* inferendi mali *physica* non restringatur, respicit tamen, *per se* loquendo, *moralem proportionem*, jure penes lædentem manente, ut ne *ob quamvis levem injuriam* extrema quæque in ipsum statui queant; ** immo charitatis lege etiam læsum obstringente, ut ne sæviat *ultra modum*, illatæ injuriæ proportionatum. Neque solida est *Puffendorfii* ratio, quam affert. 1. (c) Quod a levibus injuriis ad majores hostis transire possit: non enim majoris mali suspicio sufficit ad violentam adeo defensionem. 2. Quod secus vita redderetur *insociabilis*, si contra eum, qui modicas injurias *continuare* non desistit, extrema adhibere non liceret: nam si leves, *ipsa continuatione*, sic coalescerent *in gravem*, ut vitam redderent *insociabilem*, cessat suppositum asserti. Hinc *Grotianum* axioma veriore longe paraphrasi exponit *Bannes*, id extendendo *ad ea omnia, quæ necessaria sunt*, *ut quis se ab injuria servet immunem* (d).

2. Idem *Puffendorfius*, perplexa phrasi, ait, in naturæ legem esse injurios, qui vitam projiciunt *per vanam fidei jactantiam* (e). Quod si hac phrasi sugillaret *Christianos primitivæ Ecclesiæ*, & etiam *Martyres*, ut subnotat ejus interpres *Weberus*, & ipse in jus naturale simul ac divinum foret injurius, & in SS. *Christi* Athletas calumniosus.

℞. III. *Thomasius in hac materia est sæpe erroneus*, *seu admodum perniciosus*. *Thomasii.*

P. 1. Erravit, dum regulas justæ defensionis alibi deduxit ex illegitimo socialitatis principio, (f) alibi ad axioma unum, *loquendo simpliciter*, falsum, *quod nempe necessitas non habeat leges*, revocavit, statuendo *simpliciter Claudiani* errorem: *** *Leges omnes habere tacitam exceptionem necessitatis* (g). Errantem videtur sequi, contra *Puffendorfii* mentem, enucleator *Kemmerichius*, dum ita nude enuntiat: *Omnes leges Divinæ*, & *humanæ intelliguntur cum tacita exceptione necessitatis*; *unde regula valet*; *necessitas non habet legem* (h). Et licet *Thomasius* in Jurisprudentia Divina, non in omnibus legibus Divinis, *necessitatis exceptionem*, admittat, (i) tamen in aliquibus admit-

(a) L. 2. de J. N. & G. c. 5. §. 16. f. m. 272.
(b) L. c. §. 12. f. m. 265.
(c) *De officio hominis & civis*. c. 5. §. 13.
* Non enim pœna semper ex delicti objecto, sed ex respectu ad legem, quæ violata est, & publicam tranquillitatem, metienda est, ut animadvertit *Weberus*.
** Inde L. *de homine & cive* c. 5. § 12. ait: *prudentis* saltem esse, *levis injuriæ patientia* defungi, quam intempestiva violentiæ oppositione majori se periculo exponere.
(d) Apud *Grotium* l. supra cit. (e) L. *de Officio hominis* c. 5. §. 9. f. m. 91.
(f) In Jurisp. Div. L. 2. c. 2. n. 143.
*** L. 2. in Eutropio v. 596. *suprema pericula semper dant veniam culpæ*.
(g) In fundam. J. N. & G. L. 2. c. 2. n. 19. apud *Heineccium*.
(h) In element. c. 5. n. 70. f. m. 81.
(i) Sic L. 2. c. 2. n. 136. ait, *quod, si Princeps idololatra jubeat sabbatum profanare actionibus vetitis, potius mortem subeundam esse, dubium non sit*.

admittit doctrinæ admodum periculum: v. g. dum *ut certum* statuit *illimitate*, tyranno cultum publicum prohibente sub pœna mortis, *Christianum* lege Divina deobligari, addita hac ratione, *quod exempla Martyrum sint heroica, & specialem instinctum Divinum præsupponant* (a). Non minus male sonantes sunt illæ *Kemmerichii* propositiones, saltem, *ut jacent*, queis dicit, *in casu necessitatis contra Deum non peccari, quod animus peccandi absit, & reluctante voluntate fiat, quod casu necessitatis admittitur, Deus autem animum, ac voluntatem respiciat* (b). An ergo in omni casu necessitatis, præsertim extremæ, semper abest, vel abesse potest peccandi animus? Apertius more suo delirat *Fleischerus*, dum scribit: *necessitatem adeo non habere legem*, ut licita sit transgressio, etsi intentata in *contumeliam Dei*: nam ait: *inde nil aliud sequi, quam quod homo melius facere, si mortem præ conservatione vitæ, in hoc casu, eligeret, haud tamen peccet, si conservationem vitæ præferat, cum propter imbecillitatem naturæ humanæ omnino excusationem promereatur. Inde probat quoque sententiam, qua quis sub comminatione mortis interficeret innocentem, nullo medio servandum* (c).

P. 2. Scripsit *Thomasius* perniciosо satis errore, (d) autochiriam, seu occisionem sui, *etiam directam, solo rationis lumine*, efficaciter haud probari illicitam, casu quo v. g. quis certe videret, *se deinceps victurum in probrum Dei*, sibi ab hoste, vel tyranno mortem inferendam *cum cruciatu intolerabili*; vel casu quo juberetur *ob prætensa delicta*, acceleratione mortis, *ignominiam carnificis* evitare, &c. *Rationes affert* 1. Quod talis certus sit, conservatione vitæ nec sibi, nec aliis utilitatem afferre. 2. Quod non semper sit plus boni in vita, quam mali *in doloribus exquisitissimis*. *Addere potuisset*. 3. (e) Quod taliter destinatus ad mortem videatur tam Deo, quam Societati humanæ, ac Reipublicæ, jam periisse, nec ullius intersit, *tantillo tempore mortem anticipari*, ad præcavenda ludibria, respectu sui suorumque immerita, ac ne sentiat tormenta, quæ ad grave forsan peccatum adigerent. 4. Quod non videatur esse animi generosi, ad id necessitatis damnati, ut ad alterius libidinem contumeliis vexatus vitam ponat, &c. Sed hanc doctrinam, *Stoicorum* & veterum quorumdam mala praxi, pejore rationum fuco firmatam, * non admodum bene *Puffendorfius* reliquit in medio; (f) *Thomasius* oppido male suomet suffragio confirmavit.

Ratio est 1. Quia præceptum naturæ negativum *de autochiria directa*, amori naturali, tam respectu Dei sui, quam Societatis humanæ, adeo est oppositum, ut, quamdiu manet ejus materia, id nullis in circumstantiis, *per se* loquendo, *ullo rationabili fine* cohonestari possit. Nam cum fundetur non tantum *in præjudicio*, quod forsan *in casu quodam particulari* cessare posset *per accidens*, sed etiam *in periculo præjudicii communis*, ex tali periculosa licentia *facile emersuri*, vi cujus quivis, privato judicio, per imaginariam seu infamiæ, seu acerbioris fati persuasionem; per tædiorum, vel tormentorum horrorem vivaciter apprehensum, sibi manus licite inferendas, haud difficulter persuaderet, utique cum ingenti seu Numinis, seu

sui

(a) L. c. n. 137.
(b) In elem. cit. n. 74.
(c) In instit. J. N. L. 2. c. 2. n. 66. & 68.
(d) In Jurisp. cit. n. 74. & sequent. In secundis tamen curis ait, *autochires directe* peccare saltem *contra regulas decori & honesti*.
(e) Apud *Puffendorfium* de J. N. & G. L. 2. c. 4. §. 19. f. m. 247.
* *Tacitus* Ann. 6. *Promptas ejusmodi mortes metus carnificis faciebat*, &c. *Æschines* orat. de falsa legatione: *neque terribilis est interitus, sed contumelia in morte metuenda*. *Cicero* Tuscul. Q. 1. 1. *Cato sic abiit e vita, ut causam moriendi nactum se esse gauderet*: quam causam, *ut justam*, ibi male defendit *Cicero*, &c. *Seneca* epist. 69. *Exerce te, ut mortem excipias, & si ita res suadeat, accersas: interest nihil, an illa ad nos veniat, an nos ad illam.*
(f) L. c.

sui ipsius, Societatisque humanæ præjudicio &c. cum, inquam, hæc lex fundetur præcipue *in periculo talis præjudicii*, quod *absolute*, & per se, etiam in casu particulari, permanet, nullus unquam haberi potest finis rationabilis, quo objectum hujus legis cohonestari possit, ut adeo natura, *semper & pro semper*, hac sua lege prohibitiva obliget, ac obligare merito debeat.

Ratio est 2. Quia, per allatas supra circumstantias, additasque ratiunculas, non cohonestatur objectum, nec tollitur præjudicium. Nam 1. Qui viveret *in probrum Dei*, viveret vel ex propria, vel ex aliena malitia: at neutra est motivum legitimum ad mortem sibi inferendam; secus obstinati in malo, & ob fidem veram ludibriis expositi, licite sibi mortem consciscerent: unde *Samsonis* exemplum male, pejus *Saulis* affertur, quia is licite ex Dei instinctu; hic illata sibi violenta manu, per alium pessime se interemit. 2. Etsi infamia, & exquisiti cruciatus, sint aliquibus ipsa morte graviores, manet tamen *absolute*, mortem esse malorum omnium extremum, in Dei, non hominis, potestate positum. 3. Etsi *per accidens* ulterior vita nec sibi, nec aliis, afferre utilitatem possit, non ideo *mortis arbitrium*, seu *jus Dei*, in hominis est potestate: quia hæc ipsa licentia, *per se loquendo*, vergeret in maximum Creatoris, ipsius hominis, & Societatis humanæ præjudicium. 4. Atque hoc ipsum *periculum præjudicii* sat declarat, *cur intersit DEI*, & Societatis humanæ, ne licitum sit, *modo tantopere præjudicioso*, hoc est, *morte sibimet ipsi illata*, dolores, etiam acerbiores, ludibriaque qualiacunque tandem, seu avertere, seu prævertere; immo ne Deus fortasse lædatur, male usurpato Dei jure, Deum actualiter lædere &c.

P. 3. Idem *Thomasius* recoquit *Puffendorfii* axioma, quod nempe quis *quamcunque injuriam, etsi minimam*, aliter non evadendam, Adversarii morte repellere juste possit, eo quod *lædenti nullum, læso in lædentem jus competat in infinitum, sic ut conscientia, regulis hisce opposita, pro erronea habenda sit* (a).

P. 4. Idem, ut ait, saniora edoctus revocat thesin, qua senserat, pudicitiæ servandæ causa licitam Virgini defensionem, etiam stupratori illata nece. Revocationis rationem affert. 1. Quod pudicitia *physice* sit reparabilis, saltem *æquivalenter*; *moraliter* vero auferri nequeat invitæ. 2. Quod periculum consensus *in momentaneam delectationem* non sufficiat, eo quod talem consensum peccatum esse, *ex sola ratione* demonstrari haud possit (b). *Vitriarius* male emendans *Grotium*, defensionem ejusmodi *excusandam* quidem, sed tamen *illicitam* affirmat, *eo quod non sit æqualitas, inter offensionem & defensionem, cum moraliter, seu civiliter restitui possit* (c). Sed audiant contribulem *Weberum*, saltem hac ex parte haud absonum (d): *Inquis: deest, ex requisitis inculpatæ tutelæ, damni irreparabilitas*. ℞. *Sit salva vita naturalis, moraliter tamen per vim stuprata moritur*. *Instas: Virginitas per vim eripi non potest*. ℞. *Non quidem pudicitia, sed certe virginitas. Urges: Virginitas potest in integrum restitui*. ℞. *Concedo per fictionem: res, certe irreparabilis, est semel amissa Virginitas*. Ita ille. Id absonum, quod *Vitriarius* in hoc casu requirat *æqualitatem*, in levioribus damnis haud requisitam; *id erroneum*, quod *Thomasio* etiam morosa *Venus*, in rationis rectæ tribunali, absolvenda videatur. Et hæc sit illa *justæ defensio-*

(a) L. c. n. 97.
(b) L. c. n. 114. & seq.
(c) Instit. J. N. & G. L. 2. c. 1. n. 21. idem sentiente *Zieglero*, & *Osiandro* acatholicis.
(d) In notis ad *Puffendorfium* de officio hominis. c. 5. §. 20. f. m. 103.

fensionis reformata a *Thomasio* norma, *quam Theologi Pontificiæ religionis, sæpius impie,* (a) *Scholastici & Moralistæ pontificii ineptiis sæpe improbis defædarunt?* (b)

Instructio 3.

INSTRUCTIO III.

De duello.

De Monomachia, seu Duello.

§. 1.

§. I.

De duelli origine, natura, iniquitate.

Ejus origo, iniquitas.

Quæritur I. *Quid? Quotuplex? Et quæ origo duelli?*

℟. I. Per *duellum* non intelligitur *quæcunque duorum rixa*; neque etiam, nisi laxius, *singulare quodvis certamen, inter duos ex condicto susceptum*: sed pressius, ad requisitas proprietates, *singulare certamen, ex privatis causis ab utraque parte sponte, & ex condicto susceptum, designato loco & tempore ad occisionem, mutilationem, aut gravia vulnera infligenda.*

Divisio.

℟. II. Dividitur in *publicum*, servatis solemnitatibus; *& privatum*; *judiciale* pro decidenda causa publica; *extrajudiciale, equestre, plebejum* &c.

Origo.

℟. III. *Origo prima* est a Dæmone, ut innuit *Tridentinum*: *Detestabilis duellorum usus, fabricante Diabolo, est introductus, ut, cruenta corporum morte, etiam animarum perniciem lucretur* (c). *Origo altera* est a Gentilibus, præcipue *Romanis*, per agones & ludos gladiatorios, translata ad *Germanos* posterioribus sæculis. * Variæ afferuntur causæ. *Extrajudiciale* suscipi solitum ob defectum judiciorum: unde ortum jus manuarium, *Das Faust Recht*. 2. Ob publicam utilitatem inter summos Imperantes. 3. Ob defensionem vitæ. 4. Bonorum. 5. Honoris. 6. Ob ostentationem. 7. Vindictam. *Judiciale* ob defectum probationis in causa læsæ Majestatis. 2. Homicidii. 3. Parricidii ratione hæreditatis. 4. Infamationis, delationis, contumeliæ illatæ &c. Quæ omnia fusius legi possunt in Dicæomachia *Seyboldiana* (d).

Iniquitas.

Quæritur II. *Quæ duelli licentia, vel iniquitas?*

Est omni jure prohibitum duellum. Naturali, quia adversum amori, naturaliter debito, respectu Dei;

℟. I. *Monomachia, seu duellum, proprie dictum, est omni jure prohibitum: Assertum* P. 1. *Quo ad jus naturale. Positive repugnat amori, Deo, sibi & societati humanæ naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, simpliciter necessario*: ergo est jure naturæ prohibitum. A. *Patet*: nam est *injuriosum Deo*, ut Authori Naturæ, qui, titulo *creationis* & *conservationis*, sibi soli reservavit jus vitæ, membrorum &c. Nec enim ex Scriptura, ratione, vel instinctu quodam universali constat, quod Deus ejusmodi potestatem in vitam nobis concesserit, ut pro libitu illam possemus destruere, vel destructionis periculo temere objicere: immo ex omni parte constat contrarium. Ex Scriptura (e): *Ego occidam, & ego vivere faciam*: ex ratione; quia in ejusmodi casibus potestas data præsumi nequit, utpote perniciosa: ex instinctu contrarium attestante.

Respectu sui & proximi;

Est perniciosum sibi & proximo, cum utriusque vitam, & salutem in discrimen adducat, & plerumque pessundet.

Uti & Societatis humanæ.

Est præjudiciosum Societati humanæ, cum ejusmodi licentia non posset non esse eversiva Generis humani; via spatiosa ad innumeras cædes

(a) Jurisp. cit. L. 2. c. 2. n. 95. (b) L. c. n. 129. (c) Sess. 25. c. 19. de Reformat.

* *Diodorus Siculus* L. 5. c. 28. *Galli inter ipsos epulas, causa ex jurgia quomodocunque arrepta, insurgere, & ex provocatione, nihil vitæ jacturam æstimantes, inter se digladiari solent*. Additur ratio, quod persuasi fuerint, animas denuo in corpore reverti. Eandem rationem audaciæ Germanorum assignat *Appianus* in *Celtico*.

(d) Parte 2. per totum. (e) Deuteron. 32. v. 39.

des cum incredibili perturbatione, confusione, ac præjudicio Societatis humanæ.

Assertum P. 2. Quo ad jus divinum. Patet ex dictis, & præcepto quinto Decalogi: *Non occides*. *Divino*

Assertum P. 3. Quo ad Jus Canonicum præcipue ex prohibitione gravissima *Tridentini*, (a) pœnisque adjunctis excommunicationis, in omnes participes extensæ; amissionis bonorum, infamiæ, negandæ sepulturæ &c. quas pœnas, a *Tridentino* latas, in solemniter duellantes, auxit *Pius* IV. (b) statuendo pœnas, *crimini læsæ Majestatis proprias*, inhabilitatem ad faciendum testamentum &c. *Gregorius* XIII. (c) uti & *Clemens* VIII. eas etiam extendit ad duella privata. *Patet* insuper ex decretis plurium Pontificum, Conciliorum canonibus, quos videre est in *Dicæomachia citata*. *Canonico.*

Assertum P. 4. Quo ad Jus civile. Jure civili vetere *Romano* jam *Constantinus* M. saluberrima sanctione *cruenta spectacula, & gladiatores* omnino prohibuit (d). Inde *Brunnemannus*, in legem cit. *Et qui duella ineunt læsæ Majestatis rei sunt*. Jure *Romano* novo Augustissimus *Leopoldus* prohibuit monomachiam *sub pœna capitis*, qui in ea alterum (saltem provocatum) interemisset, quæ constitutio anno *1668.* in Comitiis Imperialibus ratihabita est, ac confirmata (e). Statuta *Galliæ*, priore sæculo edita, tam sunt severa, quam necessaria: liquidem constat, authore *Theophilo Raynaudo*, (f) *intra annos triginta tot hoc ferali modo in hoc uno Regno cecidisse, ut ex iis numerosissimus exercitus potuisset conflari, quo & incolumitas Regni conservari, & Turca, Christianorum damnis auctior, non modice vexari potuisset*. *Civili.*

℞. II. *Præcipue illicitum est, etiam naturæ jure, duellum pro tuendo honore, aut ignominia vitanda, aliisque ex causis privatæ ostentationis, odii, vel vindictæ susceptum*. *Præcipue illicitum est pro honore, aliisque de causis illegitimis.*

Assertum P. ut prius. Duellum, seu licentia duelli, *maxime pro vindicando honore, vitanda ignominia* &c. *positive* adversatur *amori*, in ordine ad felicitatem, naturæ rationali propriam, *simpliciter necessario*, adeoque Deo, sibimetipsi, proximo, ac Societati humanæ *naturaliter debito*: ergo jure naturæ adstrui nullatenus potest.

A. P. 1. Quia *est Deo* quam maxime *injuriosa*, cum sit *expositio directa* tam propriæ quam alienæ vitæ, seu membrorum, *extra casum necessariæ defensionis*, ut illico *clarescet*. *Quia adversum amori Deo.*

A. P. 2. Quia est *sibimetipsi* derogatoria, cum duellum sit medium *ineptum*, ac *inutile* seu defendendi honoris, seu depellendæ ignominiæ. Nam 1. *Neque in statu naturæ laus fortitudinis esse potest sine justitia*, (g) atque *prudentia*; (h) neque defensio vera honoris *ex erronea persuasione* homuncionum, projectorum in omnem temeritatem, atque insaniam, quæ potius a publico prudentum judicio est desumenda. 2. Facile suppetunt legitima media *per professionem legitimæ defensionis*, siquidem injurianti tantum animi sit, ut ultro agat injustum aggressorem vitæ; quæ professio, sicut timiditatis est exclusiva, ita est fortitudinis legitima tessera. 3. Neque in statu naturæ deest quædam via juris, *quasi publica*, & longe *expeditior*, cum non desit quædam subordinatio familiæ ac consanguinitatis: & posito, quod foret status *meræ libertatis*, nihilosecius *jure naturæ* prævalere deberet commodo honoris privati *bonum commune*, seu incolu- *Sibimetipsi.*

(a) Supra cit. (b) Constit. *Ea, quæ* &c. A. 1560.
(c) Constit. ad *tollendum* &c. A. 1582. constit. *Illius vires* &c. A. 1592.
(d) L. un. C. *de gladiator*. L. 11.
(e) Teste P. *Gobat* Theol. experimentalis. tom. 1. P. 1. tr. 7. n. 573. in appendice duellari.
(f) Tom. 3. de virtut. & vitiis L. 5. sect. 3 c. 3. n. 392.
(g) Novell. 69. pr. (h) Arist. 3. Eth. c. 7.

columitas humanæ Societatis. 4. In statu civili medii hujus utilitas, ac necessitas penitus evanescit: nam *stantibus legibus*, & *legum pœnis*, per duellum non defenditur, sed amittitur honor; non depellitur, sed consciscitur ignominia, sive quis vincat, sive vincatur. Item facilis, & longe commodior *est via juris &c.*

Et Societati humanæ naturaliter debito.

A. P. 3. Quia talis licentia est Societati humanæ *perniciosa*, eo quod ex speciali depravatione naturæ, ob nimis proclivem tuendi honoris insaniam, nimisque phantasticam cujusvis ignominiæ auxesin, innumeris cædibus daretur ansa, cum perturbatione Generis humani immensa, ut testis est luctuosa satis experientia.

Quia doctrina opposita damnata.

Assertum confirmatur, præcipue pro Orthodoxis. Quia *Alexander* VII. (a) tanquam *scandalosam*, ac *perniciosam* proscripsit hanc propositionem numero 2. *Vir equestris, ad duellum provocatus, potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat*: ergo ejusmodi licentia, ut probabilis, amplius defendi nequit.

Etiam illicitum est duellum judiciale:

℞. III. *Etiam duellum judiciale, seu ad veritatem probandam, seu ad litem terminandam, seu ad innocentiam demonstrandam, seu ad objecti criminis culpam purgandam, omni jure est illicitum.*

Quia est expositio justitiæ;

Assertum tenet ex dictis, & amplius 1. Quia hoc nil aliud est, quam exponere justam causam, uti & innocentis vitam *præsenti periculo*, cum æque innocens, ac nocens possit in duello succumbere; neque justior, sed fortior, peritiorque soleat vincere, Deo nullibi assistentiam meliori causæ per miraculum pollicito: ergo est ad ejusmodi fines *inutile medium*, & *juri Naturæ contrarium*.

Tentatio divinæ potentiæ;

2. Quia est tentare DEUM, quasi genere quodam sortis divinatorio, adeoque contra Jus Divinum expressum *Deuteronomii 6. & Matthæi*. 4.

Jure Canonico prohibita.

3. Quia est judicium, a sacris Canonibus reprobatum, (b) præcipue a *Tridentino*.

Licitum tamen duellum.

℞. IV. *Duplici tamen casu licitum posset esse duellum, DEO nempe jubente, & causa DEI, Religionis veræ ac bono publico id exigente.*

Deo instigante, quia vitæ Domino,

Assertum quo ad 1. *membrum patet*: quia Deus, ut vitæ Dominus, absolutam habet potestatem: nec dispensaret in lege Naturæ, sed mutaret objectum, quo mutato nunquam fuit prohibitum *lege Naturæ*.

Religione, ac bono publico id exigente, quia bono majore.

Quo ad 2. Afferri solet casus, quo ad finiendum bellum, ejusque calamitates declinandas, aut ad parcendum sanguini, offerretur duellum, quo unus cum uno, vel plures cum pluribus in singulare certamen descenderent ea lege, ut victoria fit penes illum exercitum, cujus pars vinceret; modo per tale duellum victoria non magis redderetur dubia, quam esset, si cum omnibus copiis dimicaretur. *Ratio affertur*: quia licitum est, integros committere exercitus: ergo & licitum erit, consensu mutuo, controversiam ad duorum, aut paucorum certamen, reducere, uti constat exemplo *Davidis* & *Goliathi*. * Item casu quo hostis non cessaret, blasphemare Deum, profanare res sacras, persequi Rempublicam, solo hoc medio suppetente: & ratio affertur, quia bonum honoris Divini, Religionis, & Reipublicæ, majus est, & præferendum bono privato vitæ: ergo licitum erit istud pro illo defendendo exponere.

Oppositiones.

Quæritur III. *Quanam momenta in oppositum afferri solent?*

℞. So-

(a) A. 1665.
(b) Can. *Monomachia* cauf. 2.
* 1. Reg. 12. Sic legimus ab *Eduardo* III. Rege *Angliæ*, *Philippum* VI. *Valesium*; a *Carolo* V. Imperatore, *Franciscum I. Galliæ* Regem; a *Carolo Ludovico* Electore ad *Rhenum* Comitem *Turenium* &c. ad singulare certamen, ex simili causa, provocatos. Sic legimus S. *Wenceslaum*, Ducem *Bohemiæ*, ad idem, improbante nemine, se obtulisse adversus Ducem *Curimensem*, visosque Angelos arma ministrasse, & dixisse Adversario: *ne ferias*.

℞. *Solet opponi* I. Duellum est *intrinsece malum*, ac *jure Naturæ* prohibitum: ergo pro omni casu, etiam salutis Reipublicæ illicitum. C. P. Sic occisio innocentis, etiam casu interminati a Tyranno excidii, est illicita, quia *intrinsece mala*: ergo a pari. *Unde duellum est quidem intrinsece malum,*

℞. N. A. vel D. Duellum ex fine privato, causaque qualicunque, est *intrinsece* malum. T. A. Ex fine publico, causaque gravissima. N. A. & C. Ad P. D. A. Occisio innocentis *directa* est illicita. C. A. *Indirecta*, qualis accidit, si quis pro salute publica jubeatur congredi cum hoste, authoritate publica munitus. N. A. & C. *Sed respectu finis privati,*

Solet opponi II. Ponatur casus, quo Officialis bellicus, vel equestris, ab altero ignominiosissime lacessitus, non modo *timiditatis notam*, sed famæ, honorisque omnis jacturam incurreret, nisi acceptaret duellum. Jam sic: Hæc causa *est respective gravissima*: ergo licitum faciet duellum. A. P. Est gravior jactura bonorum fortunæ, quorum intuitu licita est defensio, etiam occisiva. *Respectu honoris,*

Confirmatur. Juxta dicta Officiali invaso licitum est invasorem occidere, ut honorem tueatur, quando vitam tueri nequit nisi fuga, sibi admodum ignominiosa: ergo etiam licitum erit, saltem acceptare duellum, si recusatio foret æque ignominiosa. *Etsi magis æstimabilis fortunæ bonis, est illicitum.*

℞. N. A. Ad P. D. A. Est gravior jactura bonorum *simpliciter*. T. A. *Hisce in circumstantiis*, ubi duellum medium *inutile*, ac *ineptum*. N. A. & C. *Inutile* est; quia honor aliter facile conservandus, atque recuperandus. *Ineptum*, quia sic honor magis deperditur, non servatur; ignominia major incurritur, non vitatur. *Quia medium ineptum.*

Ad Confirmat. T. A. N. C. Et suppositum, quod talis sit *invasus*, & quod honori suo non melius prospicere possit vel *via juris*, vel *via contestationis*, naturæ rationali congrua, dicendo: *sese paratum, haud sane fuga, sed defensione justa se tueri adversus aggressorem injustum: duellum tamen non acceptare, quia naturalibus, Divinis, immo & humanis legibus adversum*. Unde negatur rursus suppositum, recusationem talem ullatenus esse ignominiosam, nisi forte apud militum vappam, hac in re pessime persuasam; apud homunciones improbos, & diaboli spiritu animatos, quorum persuasioni, si quid tribuendum foret, etiam *provocatio* ob qualem qualem injuriam foret licita, quod, teste P. *Viva* nemo hactenus tam fuit insanæ mentis, ut somniaret. Item quævis vindicta de inimico esset sumenda, & pleraque scelera, ex humano respectu, licite perpetranda, etsi non tantum Juri Divino atque humano, sed ipsi quoque naturali contraria. *Non necessarium.*

Solet opponi III. *Ponatur casus*, quo ejusmodi Officialis non modo periclitetur honore & fama, sed & annexa dignitate, officio, & consequenter bonis fortunæ, ad sustentationem congruam necessariis, alio medio, præter duellum acceptandum, vel etiam offerendum, non suppetente. * Jam sic: in isto casu, non ad avertendam *solummodo* timiditatis ignominiam, nec ad defendendum *præcise* honorem, sed ad justam defensionem officii, bonorum, sustentandæ vitæ conformium, duellum sive acceptatum, sive etiam oblatum, fit medium, *non voluntate*, sed *necessitate* electum. 2. Fit medium, quo eligitur periculum *dubium* ** ad evitandum *certum*, adeoque *minus malum* ad declinandum *majus*: ergo in hoc casu duellum non foret, *Respectu honoris, connexi cum jactura dignitatis, officii, bonorum.*

* Ejusmodi casus factus, non fictus, refertur in *Dicæomachia* cit. P. 2. sect. 4. §. 2. n. 14. quo bellicus Officialis, ab altero arundine ignominiose percussus, militibus eidem parere recusantibus, ad legitimum Judicem cum appellaret, responsum tulit; *se eum officio non removere, cogere tamen milites non posse, ut amplius sub illo militent, ipse sibi prospiceret*. Unde is recusans duellum, officio excidit, cum nobilissima conjuge ad incitas postmodum redactus.

** Si enim *certum* esset periculum mortis ob suam imperitiam, imbecillitatem &c. utique non liceret.

foret, *saltem naturæ jure*, illicitum. C. Videtur tenere, quia in hoc casu videtur esse medium prudens, neque juri Naturæ, neque saluti Societatis humanæ, vel etiam Reipublicæ contrarium.

Prudens, quia electivum periculi incerti pro certo.

Confirmatur 1. Duellum, in hoc casu, non tam foret *invitatio ad malum*, quam *prælatio minoris mali*, bonorumque defensio *justa*, quia non ordinata ad finem illegitimum, seu vindictæ, seu meri bonoris; immo & *necessaria*, quia alia via non suppetente, nimisque difficile foret humanæ conditioni, in tali casu esse destitutam omni remedio, & necessitate legum ad tolerandum *innocenter* tam miserabilem statum esse redactam; ergo erit hoc casu licitum duellum.

Justum, quia pro bonis fortunæ.

Confirmatur 2. Licitum est invasorem rei suæ aggredi, etiam ex intervallo, si aliter res recuperari non possit, ut in statu naturali, ubi nullum judicium; vel etiam civili, ubi judex officio suo non fungitur: ergo licitum erit petere satisfactionem in casu præsenti, cum sit unicum medium ad recuperandum officium.

Defendunt graves Authores.

℟. 1. In hoc casu concedi totum *a Jessio*, (a) *Laymanno*, (b) quos sequuntur P. *Reiffenstuel*, (c) *Weistner*, (d) allegans plures, id docentes, etiam post propositionem ab *Alexandro* VII. prohibitam, quibus accedunt recentissime P. *Seybold*, (e) P. *Tichler*, (f) aliique non impressi. Id facile concesserimus, casum præsentem, in propositione prohibita non contentum, nec per eandem, tam *levi brachio*, elidi hujusmodi *licentiæ* probabilitatem, uti contra P. *Viva* (g) animadvertit Author Dicæomachiæ.

Quod, etsi speculative forsan probabile, quo ad praxin tamen oppositum est probabilius, Quia talis praxis videtur enervare finem legis humanæ.

℟. *Tamen* 2. Duellum, saltem acceptandum, etsi in tali casu, prorsus extraordinario, *speculative* defendi possit, ut legi humanæ, vel etiam Divinæ naturali, haud adversum; ejusmodi tamen licentia, ut *in praxi* absolute tuta, *probabilius* defendi nequit.

Videtur colligi 1. Quia talis licentia *in praxi* enervaret *finem legis humanæ*, qui consistit in proscriptione duelli *simpliciter*, sub quocunque prætextu defensionis privatæ legitimæ, ob gravissima mala publica, spectata hominum corruptione *aliter* non evitabilia, adeoque obligando *absque exceptione*, nec attendendo commodum privatum, publico subordinandum, etsi ejusmodi circumstantiæ *casus per accidens*, utique haud ignoratæ, Legislatores ad faciendas exceptiones movere & potuissent, & debuissent.

Immo & naturalis, saltem inadæquatum, qui consistit in præcavendo ipso periculo damni, ex tali licentia in Societatem humanam facile emersuri.

Videtur colligi 2. Quia talis licentia enervaret finem legis, *etiam naturalis*, saltem *inadæquatum*: nam finis *adæquatus* non consistit solum in præcavendo damno, tam privato, quam publico; sed etiam *in præcavendo ipso damni periculo communi*, quod ex tali licentia, nimium periculosa, quia excessibus nimis obnoxia, Societati humanæ imminetet quam maxime præjudiciosum, & vel ideo quam maxime præcavendum. Siquidem homines, *ob nimiam hac ex parte proclivitatem*, hallucinationi fere semper obnoxii, sibi facile persuaderent, se non modo in honore, sed etiam honori annexa dignitate, officio, & consequenter in bonis fortunæ graviter læsos, adeoque in tali casu licitam esse *in praxi* defensionem per duella, haud segniter interpretarentur; immo hanc licentiam non modo *ad acceptanda*, sed etiam *offerenda* duella extenderent contra vim, finemque legis justissimum, utique non sine ingenti Societatis humanæ præjudicio.

Jam

(a) De J. & J. L. 2. c. 9. n. 49. (b) L. 3. tract. 3. P. 3. c. 3. n. 3.
(c) Theol. Scholastica Tr. 20. Disp. 37. a. 4. §. 2. n. 6.
(d) De Cler. pugn. in duello. n. 5.
(e) Dicæom. P. 2. sect. 4. §. 1. a n. 14. f. m. 334.
(f) Tit. 24. de Cler. pugn. in duel. n. 8. f. m. 291.
(g) Trut. Theol. in propos. 2. ab *Alexandro* VII. damnata. n. 10. f. m. 17.

Ob nimiam hac ex parte hominum proclivitatem.

Jam sic: Etsi in casu aliquo particulari, potius *speculativo*, quia prorsus extraordinario, lex prohibitiva talis licentiæ non obtineret finem *de præcavendo damno privato*, obtineret tamen finem *de præcavendo damni tam privati, quam publici communi periculo*, ejusmodi licentiæ, ob facilem abusum, ex proclivitate hominum connexo: ergo, etsi lex *per accidens* in præjudicium privati hominis cederet, *non cessaret*, *sed ob bonum commune*, *per se intentum*, vim obligandi retineret in praxi. Item, etsi talis licentia, *in casu particulari*, foret exigita ab amore, sibi *hic & nunc* naturaliter debito, est tamen *positive* adversa amori, Societati humanæ ad felicitatem publicam *simpliciter* necessario, ob periculum licentiæ huic semper conjunctum, & bono publico nimis præjudiciosum: ergo naturæ jure, quod potius spectat commune bonum, *in praxi est universaliter* prohibita: ergo *probabilius* etiam in casu extraordinario, quo innocens mediante honore pateretur grave damnum in bonis fortunæ, nullo *per accidens* suppetente alio medio, duellum practice foret illicitum. Illatio stringit, quia non modo in statu civili, sed etiam *naturali*, bonum *privatum publico* est subordinandum, ac postponendum.

Unde spectato bono communi duellum etiam in hoc casu non foret prudens medium.

In forma C. A. D. C. Ergo in hoc casu duellum non foret illicitum spectato præcise fine naturæ *inadæquato*, & fundamento amoris, *sibi* naturaliter debiti. Tr. Spectato fine naturæ *adæquato*, seu fundamento amoris, etiam *Societati humanæ* naturaliter, & quidem *prævalenter* debiti. N. C. Ad P. N. Quod ejusmodi licentia, præsertim practica, possit esse *prudens* medium, quia excessivum, & spectata hominum corruptione, nimis periculosum, ac tranquillitati publicæ præjudiciosum.

Neque justum.

Ad confirmationem. 1. N. Quod justa foret defensio, quia adversa legi naturæ, *universaliter* obliganti; & ipsa *provocatio* æque dici posset tantum *prælatio minoris mali*. Medium quidem aliud hic & nunc non suppetit, sed *per accidens*; neque ad casum *per accidens*, & *extraordinarium præcise* attendit jus naturæ, sed potius intendit bonum *commune* & *universale*: ergo destitutus foret in istis circumstantiis innocens *per se*, & *omni prorsus remedio*. N. *Per accidens*, & in casu *moraliter vix possibili*; Item ex suppositione, quod non fuerit usus *licito medio*, quo percussus tam ignominiosa arundine, *illico* sese *juste*, spectato naturæ jure, defendere potuisset. C. C. Et N. *suppositum*, quod hoc requiratur. Casus sunt obvii. Sic innocens pro bono publico potest juberi, ut hosti se tradat; immo si refragetur, potest etiam tradi, ut vult *Molina*, *Lessius*, *Lugo*, aliique, & sic de aliis casibus.

Lata disparitate inter justam defensionem bonorum, & duellum.

Ad confirmat. 2. ℞. *In statu civili* licitum intervallum, non nisi aggressioni, *moraliter duranti*, est commensuratum. *In statu naturæ* intervallum justæ recuperationis, quo ad bona fortunæ, est quidem laxius; sed duellum, *a legitima defensione* universaliter est exclusum *ob bonum commune Societatis humanæ*, ut dictum.

Duellum initum jussu Judicis,

Solet opponi IV. Licitum est duellum duobus, ob delicta ad mortem damnatis, a Magistratu injunctum ea conditione, ut victor vitæ gratiam habeat.

Coacte,

2. Initum *coacte*, v. g. si quis provocetur ab altero sub interminatione mortis, incendii domus, nisi congrediatur.

Ad leve vulnus,

3. Initum *ad leve* solummodo vulnus, vel ad certum sive congressuum, sive ictuum numerum.

Vel omnino ficte, est illicitum.

4. Initum *ficte* ad reparandum honorem: ergo non est *universaliter* vetitum.

1. Quia hic modus Judici non indultus, nec acceptandus.

℞. N. A. Quia probabilius hic modus nec ab Authore Naturæ, nec a Natura Magistratui, ad punienda crimina, est indultus, uti neque *directa* sui occisio a Judice est imperanda. Alii D. A. Licitum est duellum, *autho-*

ritate privata, susceptum. N. A. Authoritate *publica*; Tr. A. Quod si verum, tunc ideo, quia juxta hos Authores non videtur repugnare juri Naturæ, utrumque, mortis reum, constitui ministrum justitiæ in alterum ad exequendam mortis sententiam, ut adeo, cum publicæ, tum propriæ vitæ servandæ studio, recte susciperetur.

2. Quia vel non est coactum, vel non est duellum.

Ad 2. Si provocatio sit *moraliter* ipsa aggressio injusta, nullo alio medio suppetente. C. A. Secus. N. A. Et suppositum, quod hoc proprie sit duellum, & non potius justa defensio contra aggressorem injustum.

3. Quia per se periculosum; 4. quia scandalosum.

Ad 3. & 4. N. Priora duella sunt illicita, quia *per se* sunt etiam quo ad vitam periculosa; posteriora, quia scandalosa, *Clemente* VIII. etiam duella non fatalia prohibente, etsi *ficte* solummodo duellantes excommunicationem, & alias pœnas, non incurrerent.

Bellum pro bonis fortunæ licitum.

Solet apponi V. Ad res temporales tuendas licitum est suscipere bellum: ergo & duellum ad defendendum honorem, bonum majus fortunæ bonis. 2. Juxta statuta Ordinis Equestris S. *Jacobi* Candidatus rejicitur, si recusavit unquam duellum: ergo supponitur licitum.

Non duellum pro honore, quia medium ineptum.

℟. *Ad* 1. *N. C.* & suppositum, quod duellum sit *aptum* medium recuperandi, & non potius perdendi honoris.

Recusatio duelli tantum ex animo abjecto est impedimentum in Ordine S. Jacobi.

Ad 2. *D. A.* Qui recusavit ex motivo timiditatis. Tr. A. Ex motivo obedientiæ erga leges N. A. & C.

Inebriatio juxta quosdam licita ad vitandum duellum.

Solet opponi VI. Etsi inebriatio *per se* sit illicita, tamen licita fit ad duellum, aliter non evitandum: ergo & ipsum duellum, etsi per se illicitum, licitum fiet ad honorem, aliter non salvandum.

Respondet *P. Gobat*, non fore licitam *ob solam provocationem*: *ob absolutam tamen necessitatem*, vel æqualibus cyathis bibendi, vel duello salvandi vitam, fore licitam, prout ebrietas dicit *meram usus privationem*, *nullo alio fine vitiatam*. Declarat paritate; qua licita ebrietas ad arcendum, vel pellendum morbum; item qua licita manus abscissio ad evitandam mortem, a tyranno intentatam, & quod privatio usus rationis hic non foret *intenta*, sed solum *permissa*, quam quis non teneretur cum tanto malo suo impedire. Ita ille, ita alii, quæ tamen nostra non facimus, quia ex rationibus allatis sat patet disparitas inter ebrietatem, & duellum.

Stria protestantica. Puffendorfius a Notatore Hertio corruptus.

Quæritur IV. *Quænam hac ex parte striæ protestanticæ?*

℟. I. Habemus sanum, hac saltem ex parte, *Puffendorfium*, quia duellis nequidquam patrocinantem (a). Inter alia ait: *majorem enasci honorem ex celso animo, injuriam aspernante*, quam ex illo *Neptolemi* apud *Curtium*: L. 9. *emoriar potius, quam nomen ignavi geram*. Unde apud *Plutarchum Antigonus*, a *Pyrrho* provocatus, reposuit: *Pyrrho, si vitæ pœniteret, multas patere ad interitum vias*. Ibidem *Hobbesium* (b) refutat, ubi homo semper insulsus, duella, ut potentiæ indicia, extollit: *quare*, inquit, *Puffendorfius, non indicium præstantiæ possit haberi, imperium animi, viresque ratione temperare nosse, easque non nisi ad præscriptum legis, exercere?* Sed *Puffendorfium* neque hac ex parte sanum esse permisit ejus depravator, an emendator haud dixerim, *Nicolaus Hertius*, dum assuit hanc notam (c): *Neque ferendi sunt, qui pœnas capitales, in certamina privatorum singularia statutas, improbant. Videatur Montaltius in opere epistolico, ubi doctrina Jesuitarum exhibetur contra edictum Ludovici* XIII. *Galliæ Regis, pro duellorum justitia pugnantium*. Sed ita volupe non paucis Protestantibus, Societatem nostram calumniari *palpabiliter*, seque risui exponere *patenter*, quia non nisi ex Authoribus famosis (& quid ni sibi similibus?) qualis fuit *Montaltius* per-

(a) De J. N & G. L. 8. c. 4. §. 8. f. m. 1171.
(b) In *Leviathane* c. 10.
(c) L. c. litt. a. f. 1172.

personatus, seu *Paschalis*, *Jansenista* infamis, cujus *opus Epistolicum* ab *Alexandro* VII. condemnatum, ab Inquisitione *Hispanica* interdictum, ut opus *imprimis contumeliosum*, *hæreticum*, *erroneum*, *seditiosum*, *scandalosum*; a Facultate sacra *Sorbonæ* rejectum, ut opus *Jansenisticum*, *hæreticum*, *maledicentia*, *& petulantia plenum*; a Senatu *Aquensi* proscriptum, *ut calumniis*, *mendaciis*, *erroribus*, *maledictis refertum*, *publicæ tranquillitatis perturbativum*, *proborum graviter offensivum*, *pœna*, *famosis libellis statuta*, *dignum*, *tortoris manu publice concremandum*, *æterna oblivione sepeliendum*. Denique a sanctiore consilio Regis Christianissimi, Rege præsente, infami stigmate inustum, ut opus *Ludovico* XIII. *probrosum*, *Jansenisticum hæreticum*, *maledicentissimum*, *adeoque lacerandum*, *per carnificem publice comburendum*. Actum *Parisiis* A. 1660. 23. *Sept.* Videatur *Cleander*, & *Eudoxus* ab initio. En! quam e limpidis fontibus scaturiat Protestantica veritas, cum de *Jesuitis* est fabulandum.

℞. II. *Grotius* duella, ex naturali libertate, minus bene deducit; pejus hoc, exemplis barbararum Gentium, confirmat, quæ juris restitudinem haud probant, uti animadvertit *Grotianus* anagnostes *Zieglerus* (a). Idem *Grotius* errat denuo, cum duobus modis duellum licitum affirmat (b) nempe 1. *Si invasor concedat alteri licentiam dimicandi*, *alioquin eum occisurus sine dimicatione*. Nam, ut recte reponit *Zieglerus*, conditionem acceptandam, sed invasionem expectandam potius esse, & tum naturali defensione utendum. 2. Si *Magistratus duos*, *mortem meritos*, *inter se committat*. Ubi addit consultius tamen fore, si *forte* faciat eligi mortem. Nam de priore membro constat ex dictis supra; de posteriore addita sortitio quoque displicet *Zieglero*, eo quod videatur involvere tentationem quamdam Numinis, & D. Providentiæ abusum, præterquam quod sceleratiores sæpe evasisse per sortem, doceat experientia. Idem errat insuper, dum illicitum asserit duellum, *causa publica exigente* susceptum (c): nam, more solemni, Theologorum scita male applicat, nititurque supposito falso, quasi pro nulla re temporali sit licita occisio alterius, etiam injusti aggressoris, quod supra rejectum est. Hinc recte refellitur ab *Hennige* dicente: *quando totum exercitum licet ad pugnam cogere*, *rationis est*, *ut & quilibet milites ad singulare certamen compelli possint*. *Grotius.*

℞. III. *Grotii* errorem errat *Vitriarius*, quem emendare debuisset (d). *Veberus* quoque minus aptum *Puffendorfii* censorem agit, dum scribit (e): *Inde concludimus*, *duellum in statu naturali non esse injustum*, *sed suo modo licitum*. Eundem errorem errat *Kemmerichius*, *Puffendorfii* enucleator melius enucleandus, dum scribit: *Duella*, *si ad reparationem damni tendant*, *in statu naturali injusta non sunt* (f): & sic de aliis. *Vitriarius*, *Weberus*, *Kemmerichius.*

§. II. *§. 2.*

De diffidatione privata. *Diffidatio privata.*

Quæritur V. *Quid de diffidationibus belli privati sentiendum?*

℞. I. *Diffidatio*, sic dicta a *fide*, vel derivata potius *a Germanici* idiomatis antiquo vocabulo *feida*, *Fehde*, seu *Feind*, *Befehdung*, *Anfeindung*, *Anglis*, *feud*, *Gallis defier*, *Latinis inimicitia*, ut est privata, dici potest, *fidei renuntiatio*, *& inimicitiæ per quævis hostilia denuntiatio*, *propria authoritate facta ab iis*, *qui Superiorem in terris habent*. *Ejus natura.*

(a) Apud *Grotium* de J. B. & P. L. 2. c. 20. §. 8. n. 4.
(b) L. c. c 15. §. 15. (c) L. 3. c. 20. n. 43.
(d) In Instit. J. N. & G. L. 2. c. 1. n. 26.
(e) In *Puffendorfium* de offic. hominis L. 1. c. 5. §. 18. f. m. 94.
(f) In *Puffendorfio* enucleato c. 5. §. 65. f. m. 80.

Origo. ℞. II. *Origo* deducitur a turbulentis Imperii *Romano-Germanici* seculis; maxime ab *Henrici* IV. Imperatoris infantia, neglectæ justitiæ culpa, ac turbulento Successorum quorumdam regimine, * quo invaluit Jus manuarium, *Haus Kolben, oder Faust Recht:*

Incrementa. ℞. III. *Incrementa* vero quod spectat, Jus istud injustissimum, lapsu temporis, tantas vires sumpsit, ut *Germania* esset latronum spelunca; tantas egit radices, ut *Fridericus* I. II. *Rudolphus* I. *Albertus*, *Ludovicus Bavarus*, aliique Cæsares, extirpando malo variis Edictis, oleum operamque perdiderint: immo *Carolus* IV. mitigare saltem ut posset, hujus confusionis non tam approbationem, quam tolerantiam indulgere debuerit, sequentibus conditionibus restrictam (a). 1. *Ut esset causa diffidationis*, eaque non fieret fraude, & dolo. 2. *Ut ea non fieret intempestive* in loco, ubi diffidans domicilium non haberet, aut illud non inhabitaret. 3. *Ut diffidatio, triduo ante invasionem, publice intimaretur diffidando*, vel personaliter, vel in loco, in quo is habitare consueverat, ad modum, ut in bello publico prærequiritur denuntiatio. 4. *Ut de intimatione hac, per testes idoneos, plena fides, & probatio haberetur*, quæ fiebat, vel per ipsum Nuntium adhuc superstitem, qui jurare tenebatur, quod læso contradixerit ex parte domini sui, vel mortuo Nuntio per ipsum Dominum similiter jurantem, junctis sibi duobus viris veracibus (b).

Modus. ℞. IV. *Modus* diffidationis fiebat vel propria voce, vel litteris diffidatoriis. Exemplum affert *Rumelinus* cujusdam Nobilis, Urbi Imperiali diffidationem annuntiantis his verbis: *Cum inter ipsum, & urbem convenire non posset, diffidationem sibi denuntiatam sciret: triduo tamen exspectaturum sese responsum amicabilius, & interea temporis inducias observaturum.* ** Varias diffidationum formulas adducit *Lehmannus*, ad quas pertinent quoque signa diffidatoria, suspendi solita E. G. *Scopæ*, *titiones*, *carbones*, vulgo *Brand Feichen*, quibus tantum detrimenti incendio allaturos se comminabantur, ut ædificia pagorum combusta, & in cinerem redacta *scopis* converri possint.

Quæritur VI. *Quid de diffidationum usu memorandum?*

Ejus usus, abusus, omni juri contrarius. ℞. I. *Diffidationum usus erat perniciosissimus abusus, omni juri contrarius. Patet*: quia fuit denuntiatio inimicitiæ *privata*, spreta Superiorum & legum authoritate. 2. Quia justitiæ eversiva, proprio cujusvis impetu in arma ruente, & sua manu jus sibi quærente. 3. Quia fuit tranquillitatis, pacisque publicæ exterminativa, quovis extremam alteri persecutionem ad bona, vitam, corpus, & sanguinem denuntiante. Unde ansa præbebatur ad omnis generis conspirationes, conventicula, diffidia, bella, rapinas, cædes, aliaque ultima Reipublicæ mala, eversionis extrema prodroma. Nec refert, quod Jure Cæsareo, cum debitis solemnitatibus, permissus fuerit diffidationum usus; nam ejusmodi tolerantia non probat legitimum usum, sed permittit minorem ad præcavendum majorem abusum.

Proscriptio ex Imperio. ℞. II. Hine *Fridericus* III. hanc pestem, temporaria lege, ad decennium duratura, Anno 1486. in Comitiis *Francofordicis* coercuit: *Maximilianus* I. melius ordinatis Imperii judiciis, eandem feliciter suppressit, dif-

---

* Quam belle ex Protestantico tripode sua fundat oracula *Pfeffingerus* in notis ad *Vitriar.* L. I. tit. 2. §. 15. f. m. 281. Item L. 4. tit. 3. §. 17. f. m. 467. Quo turbido rerum statu *Gregorius VII. Hildenbrandinæ hæresis*, qua per tot sæcula *Romani* Antistites bella, & motus ferales in Imperio civerunt, *fundator*, facili negotio, *utut perfide*, Majestatem Cæsaream ludibrio habere cœpit, *Germanos adversus Caput suum, nefando conatu, incitando; immo sacra & profana pro libitu confundendo &c.*

(a) In aurea Bulla c. 17.

(b) *Rumelin.* ex constitut. *Friderici* I. promulgata *Norimbergæ* A. 1587.

** *Dieweil sie sich mit ihm nit vertragen, so sollt er ihnen abgesagt haben, Jedoch nach in dreis Tagen einer besseren Antwort gewärtig seyn, und mittler weil still stehen.*

diffidatores Cæsareo banno subjecit, & ex Imperio proscripsit in Comitiis *Vvormatiensibus* Anno 1495. (a) *Maximiliani* constitutionem postmodum firmavit *Carolus* V. in Comitiis itidem *Vvormatiensibus* Anno 1521. (b) magis roboravit in Comitiis *Augustanis* Anno 1548. (c) & *Ferdinandus* denique in Recessibus Imperii *Augustæ* Anno 1555. (d) penitus extirpavit.

℞. III. Unde diffidatio est *species fracta pacis*, ut colligitur ex citatis Imperii Constitutionibus: quia præbet ansam dissidiis, bellis, pacemque publicam perturbat, non quidem *vi præsente armata*, quæ primaria species fractæ pacis; sed tamen per molitiones, hostiles conspirationes, apparatusque armorum, quæ species subalterna, & in Recessibus *Augustanis* (e) non minus, quam *dolus* proscripta est. *Est species fracta pacis.*

℞. IV. *Pœnas* quod attinet, diffidatores ipso Jure in bannum incidunt; & hostes Imperii evadunt, cujuscunque dignitatis sint, (f) & in Recessu *Augustano* (g) Anno 1555. pœna gladii in diffidatores exprimitur. Dictæ pœnæ etiam extenduntur in complices, qui concipiunt, vel scribunt litteras diffidatorias; in Magistratus, qui recipiunt diffidatores &c. (h) Denique censetur diffidatio inter delicta atrocissima, quorum etiam conatus puniri solet, *Beyrlingo* teste, (i) & habetur etiam in citatis Recessibus (k). *Pœnæ.*

TITULUS V.

Titulus V.

De Officiis hominis erga proximum absolutis.

Officia hominis erga proximum absoluta.

INSTRUCTIO I.

Instructio I.

De Officiis hominis imperfectis erga proximum.

Officia hominis imperfecta erga alterum.

§. I.

§. I.

De eorum indole, & obligatione.

QUæritur I. *Quid nominis officium absolutum, hypotheticum; perfectum; imperfectum? Et quænam methodus ea tractandi?* *Eorum indoles, & obligatio.*

℞. I. Per *officium* hominis *absolutum* erga hominem intelligitur *actio*, vel *omissio actionis*, quam homo ab homine exigere potest secundum obligationem naturæ, omnibus communem, *nullo supposito jure per factum acquisito*, sed *cuivis connato*. Tale officium est, *Deum colere*, *neminem lædere*. Unde officium *absolutum opponitur hypothetico*, quod est *actio*, vel *omissio actionis*, quam homo ab homine potest exigere secundum aliquem statum adventitium, *præsupposito nempe aliquo jure per factum acquisito*. Tale officium est, *cuivis suum*, quocunque jure acquisitum, *tribuere*, *non furari* &c. Sic *Officia absoluta, & hypothetica.*

Tom. I. A a 3 homo

(a) Art. 2. & 3.
(b) In der Ordnung des Land Fridens. Art. 1. & 2.
(c) In dem Kayserl. Land Friden. Art. 1. 2. 3.
(d) §. 45. & seq.
(e) A. 1555. §. 48. & A. 1548. §. 3.
(f) Ibid. §. 3.
(g) §. 48.
(h) Recessu Imp. *Wormat.* A. 1521. *Augustæ* A. 1555.
(i) Conclus. 21. n. 8.
(k) L. c.

homo ab homine *jure absoluto* exigit, ne occidatur, nullo supposito facto: quo sibi hoc jus acquisiverit. At jure conqueri nemo posset de rebus, ab altero sibi ablatis, nisi jus aliquod circa res illas, veluti dominium, *facto* acquisivisset.

Perfecta, & imperfecta. ℞. II. *Per officium* hominis *perfectum* erga proximum intelligitur *actio*, vel *omissio actionis*, ad quam homo jure naturæ *proprie tali*, & sæpe etiam *rigoroso*, per modum coactionis externæ, est obligatus, sic ut officii negligens denominetur formaliter *injustus*: tale officium est, *cuivis suum tribuere*, *neminem lædere*, &c. *Officium* vero *imperfectum* est actio, vel omissio actionis, ad quam homo, *jure naturæ minus proprio*, *per modum æquitatis naturalis*, est obligatus, sic ut officii negligens denominetur formaliter *iniquus*: tale officium est, *frigidam petenti permittere ex profluente*, *digito viam mostrare*, *deliberanti consilium dare* &c. & si quæ sunt alia *innatæ utilitatis* officia, sine omni incommodo alteri præstanda. * Itaque officia *perfecta nobis* necessitatem imponunt, ne alterum *positive*; *imperfecta*, ne alterum *negative* infeliciorem reddamus.

Modus tractandi. ℞. III. *In modo tractandi*, presso pede, ut suevimus hactenus, *Grotii*, *Puffendorfii*, *Thomasii*, aliorumque Moralistarum protestantium vestigia persequemur. Unde cum *officia* hominis ad hominem *absoluta* illi tractent in jure naturæ; *hypothetica vero*, propter suppositam rerum divisionem, & dominiorum distinctionem *ad jus Gentium* revocent, nos pariter hoc titulo officia hominis *perfecta*, ac *imperfecta* dilucidabimus; *hypothetica* in jure Gentium expofituri. Recte autem officia, tam *perfecta* quam *imperfecta*, in *absolutorum classem* referimus, dicente *Thomasio* (a): *Neque te turbet, quod pleraque quæstiones speciales præsupponant distinctionem dominiorum: quidquid enim hujus sit, id tamen certum est, ejusmodi officia, etiam ante distinctionem dominiorum, habuisse locum, ut adeo, hæc subsecuta, novæ quidem conclusiones accesserint, sed ex iisdem tamen principiis, ut ante deducendæ.* **

Fundamentale principium officiorum ad proximum est amor, eidem debitus, quia ad finem necessarius. Quæritur II. *Quale hujusmodi officiorum fundamentale principium*, & *quænam disciplina, iisdem tractandis propria?*

℞. I. *Constat ex dictis*. 1. Quod quivis homo, *naturali impulsu*, feratur ad suum finem, seu *felicitatem*, *naturæ rationali propriam*. *Constat* 2. Hanc felicitatem *partialiter* consistere in pace cum proximo, seu tranquillitate Societatis humanæ. *Constat* 3. Hujus felicitatis consequendæ medium *immediatum* ac *essentiale* esse *amorem* erga proximum, in quantum quidem *simpliciter necessarius* est ad hunc finem, adeoque *naturaliter debitus*, seu in exigentia, naturæ rationali *debita*, fundatus. *Constat* 4. Amorem *simpliciter necessarium*, seu naturaliter *debitum*, obligare ad illa officia, seu *perfecta* seu *imperfecta*, quibus observatis manet salva, quibus neglectis *ex parte* deficeret naturalis felicitas, proximusque redderetur vel *positive*, vel *negative* infelix, atque defectuosus. *Constat* 5. Cum omnes homines *secundum naturam* sint *æquales*, hoc est, *æque homines*, omnes *æquali impulsu* ferri ad suum finem, seu felicitatem, adeoque medium hujus finis consequendi, seu *amorem esse mutuum*, æqualiter omnes obligantem ad fovendam hanc felicitatem, remotisque impedimentis conservandam: ergo pariter constat, *amorem*

---

* Hoc est, talia, ut loquitur *Puffendorfius*, *quæ accipienti prosunt*, *præstantem non gravant*.

(a) in Jurisp. D. L. 2. c. 6. n. 4. f. m. 202. Hanc distinctionem officiorum *in absoluta & hypothetica*, tanquam *subtilem & inutilem*, *Thomasius* in secundis inutilibus curis L. 2. c. 6. f. m. 217. expunctam voluit, ut expungeret etiam ea, quæ bona sunt. Eadem inutili cura rejecit distinctionem obligationis *perfectæ*, & *imperfectæ*, prius ex *Puffendorfio* defensam, voluitque loco obligationis *imperfectæ* substitui obligationem *internam*, ex *regulis honesti & decori*, ut indicaret, officia humanitatis non obligare ex *regulis justi*. Sed hæc regularum distinctio *ad jus naturæ*, tamquam *inutilis*, merito est expungenda.

** Quæ *Thomasius* in secundis curis, tanquam subtilia, minus curate expungenda voluit.

vem hunc, omnibus æqualiter insitum, esse *fundamentale principium*, ex quo eruenda officia, seu *perfecta seu imperfecta*, erga proximum; ergo pariter constat, hæc officia, proximo naturaliter debita, secundum illud amoris dictamen esse regulanda: *quod tibi vis, vel non vis fieri, alteri feceris*, *vel non feceris*, id quod erat declarandum.

Unde e officia via perfecta, quia in natura debito necessaria fundata, spectant ad Jurisprudentiam.

℞. II. *Non tantum officia perfecta, sed & imperfecta sunt de jure naturæ, spectantque ad Jurisprudentiam naturalem, tanquam propriam disciplinam*. P. *Assertum*. Hæc officia imperfecta, seu *innoxiæ utilitatis*, non fundantur *in amore qualicunque* meræ virtutis, puræ humanitatis, vel ultroneæ beneficentiæ, *sed in amore æquitatis naturalis*, sicut participent rationem justitiæ formalem, relucentem ex debito alteri *obligatorie* reddendo: ergo sunt *de jure naturæ*, saltem minus rigoroso, spectantque ad Jurisprudentiam, *tanquam propriam disciplinam*. C. *Tenet*: nam æquitas *naturalis*, etsi notet justitiam minus rigorosam, notat tamen justitiam *proprie talem*, uti patet ex justitia distributiva, neque coactioni, neque restitutioni obnoxia: ergo officia æquitatis, *participantia rationem justitiæ formalem*, fundantur in jure, *seu amore justitiæ*, spectantque ad Jurisprudentiam, tanquam propriam disciplinam. A. P. Hæc officia imperfecta, *seu innoxiæ utilitatis*, fundantur in amore, a natura *exigito*, seu ad finem felicitatis humanæ *necessario*, adeoque naturaliter debito, sic ut, iis neglectis, *saltem negative*, proximus redderetur miserior, ac infelicior, deficeretque illa felicitas in necessariis: ergo fundantur in æquitate naturali, obligante saltem in conscientia, notantque debitum, *indispensabiliter* explendum. *A. Patet* ipsa officiorum inductione: si enim *absque injuria* negari possent *officia innoxiæ utilitatis*, V. G. haustus frigidæ affluentis petenti; ostensio viæ erranti, & roganti, lumen alteri accendere cupienti &c. humana Societas, *in ordine ad suum finem*, seu *felicitatem debitam*, ac *necessariam*, male foret constituta, ac si minus *positive*, saltem *negative* defectuosa. Unde est, quod ejusmodi officia mutua sicuti quis *suo jure* postularet, ita *non sine injuria alteri* denegaret; & si accederet *necessitas* summa, inique repulsus, jure *imperfecto in perfectum* abeunte, etiam *per vim* ea vindicare posset.

Protestantium Moralistarum hac ex parte idea, minus apposita: Puffendorfii.

Quæritur III. *Quænam scita Moralistarum protestantium hoc ex capite, partim naturæ juri, partim veritati minus conformia?*

℞. I. *Puffendorfius*, ejusque anagnostes *Thomasius*, (a) officia hominis imperfecta, *ex statu humanitatis, & lege de custodienda æqualitate, non curate satis derivat*. Unde haud incongrue *Puffendorfium* correxit alter ejusdem enucleator *Kemmerichius*, dum scripsit (b): Hoc caput *de cognoscenda naturali hominum æqualitate* vel prorsus omittendum, vel alia ratione tractandum *Puffendorfio* fuisset: æqualitas enim, juncta felicitati humanæ, *fundamentum* est officiorum, non *peculiare officium*: cum enim homines sint *æque homines*, atque adeo, *æquali impulsu* ad felicitatem ferantur, jus oritur omnibus æquale *felicitatem hanc promovendi*. Quoties vero contra præcepta, hoc capite a *Puffendorfio* & *Thomasio* inculcata, per *superbiam* & *contumeliam* peccatur, toties non *immediate* contra æqualitatem, sed *contra rationabilem amorem sui*, vel proximi peccatur. Quid enim: *alios æquo secum jure frui permittere, aliud est*, quam *suum cuique jus tribuere, neminem lædere*? Casus vero *de jure, inter alios distribuendo*, huc non pertinent, cum in justa distributione non *ad naturalem ipsorum æqualitatem*, sed *ad jus*, quo quisque a natura, vel ex pacto gaudet, *respiciendum sit*. Ita ille. Quo in discursu

Aa 4 non

(a) Jurisp. Div. L. 2. c. 6. n. 1. & seqq. allegans *Puffendorfium* de J. N. L. 3. c. 3.
(b) In elementis J. N. c. 7. s. m. 91.

non video, quid apposite vel *Puffendorfius*, vel *Thomasius* excipere posset. * Nos, nostris principiis insistentes, pro fundamentali principio, melius, reor, *amorem omnibus æqualiter insitum, & æquali impulsu ad felicitatem ordinatum*, adstruimus, sicut ex eodem *æquali jure* officia ad hunc finem necessaria, oriantur.

Grotii. 2. Minus solide *Grotius* hæc officia *innoxiæ utilitatis fundat in pacto primævæ rerum divisionis*, (a) quo homines sibi velut reservarint usum alienæ rei, qui indigentibus prodest, possidentibus vero non nocet. Nam ejusmodi pactum satis *incertum*; principium amoris, ad finem seu felicitatem naturæ humanæ necessarii, satis *liquidum* est ac *certum*. Et accedit, quod ejusmodi pactum pareret jus *perfectum*, *non imperfectum*.

Friderici Ludovici, Kemmerichii. 3. Fallit *Puffendorfius*, (b) & cum eo falluntur ejus interpretes *Thomasii*, (c) *Friderici Ludovici*, (d) *Vveberi*, &c. dum officia imperfecta vocant *officia humanitatis*, nisi per hanc ipsam *humanitatem*, intelligant amorem, æqualiter omnibus connatum, tendendi ad felicitatem naturalem; nisi humanitatem hanc fundent, uti non apparet, *in debito naturæ necessario*, *vi* cujus, *absque injuria*, officia innoxiæ utilitatis negari haud possint. In eodem errore versatur *Kemmerichius*, secundis *Thomasii* curis seductus, (e) dum *officia imperfecta*, seu humanitatis, uti vocat, *ex regulis decori* derivat, nisi hoc *ipsum decorum* fundet *in debito quodam naturæ*, ad felicitatem humanam *necessario*, sic ut obligationem, *saltem minus rigorosam*, hominibus inducat.

Denuo Puffendorfii. 4. Sic errat, & a suis principiis propriis aberrat *Puffendorfius*; suosque amanuenses errare facit, dum inter officia humanitatis imperfecta non solum numerat *officia innoxiæ utilitatis*, sed etiam *beneficentiæ*, exhibenda proximo, *cum molestia*, *expensis*, *detrimento proprio* &c. (f) Hæc enim cum sint *meræ virtutis*, *nec in ullo naturæ debito* fundari possint, obligationem *juris*, etiam imperfectam, producere nequeunt, adeoque ad forum ethicum præcise spectant. Inde est, quod *Puffendorfius* beneficentiæ naturam, officia, gradus, effectus, ac opposita, ad Jurisprudentiam naturalem revocando, in id ipsum impingat cum *Thomasio*, ** quod tanto splene orthodoxis Scholasticis toties oggerit, *confusionem* nempe *Jurisprudentiæ naturalis cum aliis disciplinis*.

Heineccii. 5. Eundem errorem errat *Heineccius* (g), dum officia hominis imperfecta, etiam *ex amore beneficentiæ*, deducit, & hæc studia meræ virtutis ad *jus naturæ*, & disciplinam *Jurisprudentiæ* revocat. Sed ex opposito minus limate *Fridericus Ludovici* scribit, (h) officia imperfecta *innoxiæ utilitatis*, æque ac *studia beneficentiæ*, spectare solummodo *ad bene esse vitæ humanæ*, & tam illa, quam ista *oriri ex affectu*, & *amore benevolo*, cum tamen officia innoxiæ utilitatis fundentur *in naturali æquitate*, seu *amore justitiæ*, ac obligationem juris aliquam pariant; studia *beneficentiæ* fundentur *in honestate virtutis*, nec obligationem ullam, *saltem per se loquendo*, inducant.

Thomasii. 6. Inde, nec satis *discretive*, respectu juris naturæ, *Thomasius ex statu humanitatis*, seu *custodia æqualitatis*, statuit hoc præceptum universale (i): alte-

* Unde *Thomasius* in secundis curis L. 2. c. 6. revocavit, & hæc officia non ex socialitate, sed *ex regulis honesti & decori* deducenda statuit.

(a) L. 2. de jure Belli. c. 2. §. 3.

(b) De J. N. & G. L. 3. c. 3. §. 5. f. 328.

(c) L. c.

(d) In doctrina de J. N. c. 5. §. 2. 3. f. m. 56.

(e) In *Puffendorfio* enucleato. c. 8. n. 2. f. m. 98.

(f) Qualia sunt juxta *Fridericum Ludovici* L. c. *si pecunia summæ alteri donetur; si ei ædificium extruatur gratis &c.*

** In secundis curis h. c. dum ex Ethica regulas de præstandis beneficiis in jus naturæ infarcit.

(g) In elementis J. N. & G. L. 1. c. 8. §. 214. f. m. 169.

(h) L. c. §. 3. f. 56.

(i) Jurisp. Div. L. 2. c. 6. §. 1. 2. 3.

alterius hominis utilitatem, quantum commode potes, promove: siquidem hanc gnomen non tantum ad officia *innoxiæ utilitatis*, sed etiam ad *beneficentiæ* studia, seu *vitam commode transigendam:* immo ad aliorum commoda, tam *definite* quam *indefinite*, extendit. * *Ratio est:* quia jus naturæ solam spectat *felicitatem vitæ necessariam*, tanquam finem; *majorem vitæ commoditatem*, juri Gentium, & humanis legibus procurandam, transmittit, *utne præceptis innumeris humanum Genus obrueret, seque ipsum cum positivo jure confunderet.*

Koehleri.

7. In extravagantes abit *Henricus Koehlerus*, (a) dum, ex truncato naturæ jure *cogente*, omne jus naturale *perfectum* esse affirmat, & *in suo sensu* jus omne *imperfectum* e sphæra juris naturalis exterminat. Sed *Koehlerus* is non est, qui suo sensu, *merissime laconico*, rationes Moralistarum elidere, vocemque cæteris communem intercludere jure possit.

Parum refert, an officia imperfecta vocentur officia humanitatis, modo fundentur in jure saltem imperfecto, nec in mera virtute beneficentiæ.

℞. II. Neque quis dicat. 1. Quod officia humanitatis, etiam *in Puffendorfii, Thomasiique* sensu, fundentur in quodam naturæ debito, obligationem imperfectam dictante, etsi uterque *quo ad loquendi modum* differat, & hæc officia *e custodia æqualitatis* derivet. Certe *Puffendorfius* ait: *ex lege humanitatis debere quemlibet alteri exhibere usum rei suæ innoxium. Thomasius* expresse habet, quod *lex humanitatis* inter eos, qui in statu naturali vivunt, *regulariter producat obligationem imperfectam, contra quam peccans, etsi non injustus, dicatur tamen inhumanus.*

℞. Si hi Authores officia imperfecta, saltem *innoxiæ utilitatis*, in naturæ debito fundent; si jus minus *rigorosum, seu imperfectum*, sed tamen *proprie* tale, adstruant, & in solo vocabulo *humanitatis* a nobis discrepent, *ex lege humanitatis* dextras jungimus haud inviti, utpote qui in vocabulariis litibus nunquam esse difficiles suevimus. In eo tamen adhuc disconvenit, quod illi officia humanitatis cum titulo juris imperfecti, *indefinite & definite*, etiam ad studia *meræ beneficentiæ*, cum detrimento & incommodo proprio aliis exhibenda, extendant, & officiis innoxiæ utilitatis, *naturali æquitate fundatis*, conjungant, adeoque juri naturali male commisceant, quæ nos, *pro reverentia Puffendorfianæ querimoniæ*, merito *sequestramus*, & ad forum ethicum ablegamus.

Quod si beneficentiæ jungatur ex circumstantiis obligatio justitiæ, & ipsa pariet jus imperfectum, sed non nisi per accidens.

Neque quis dicat. 2. Quod officia virtutum, juxta dicta alibi ex *Suarezio*, (b) quandoque cadant, *quo ad exercitium*, sub jus naturæ: ergo & officia *beneficentiæ* saltem ad jus imperfectum reduci possunt.

℞. D. A. *Quandoque* cadunt, hoc est, *per accidens*, superveniente ex circumstantiis obligatione justitiæ, vel æquitatis naturalis. C. A. Cadunt *per se*, & nulla accedente obligatione justitiæ. N. A. Et C. Accedentibus circumstantibus V. G. *necessitatis gravis* etiam officium *liberalitatis*, ex *naturali æquitate*, est exercendum, inducitur que obligatio juris saltem *imperfecta*, quæ in circumstantiis egestatis extremæ etiam transiret in *perfectam*. Hinc recte supra diximus ex *Suarezio:* cum ex omnibus virtutibus, simul sumptis, resultet integra rectitudo hominis, debitusque operandi modus, tam respectu sui, quam proximi, verosimile est, omnes virtutes habere suas opportunitates, in quibus ex obligatione naturali, *saltem imperfecta*, exercendæ sunt, quam obligationem nec liberalitas, nec beneficentia certis in circumstantiis excludit.

Gratitudo fundatur quidem in aliquo debito, sed non necessario ad finem naturæ.

Neque quis dicat 3. Quod gratitudo, etsi fundetur *in debito naturæ*, nullam tamen obligationem juris, etiam *imperfecti*, inducat: ergo fallit nostrum principium, toties inculcatum, quod officia, *in naturæ debito* fun-

* In secundis curis hanc distinctionem *rejicit Thomasius.*
(a) In methodo system. J. N. Exercitat. 4. §. 773. 777.
(b) L. 2. de legibus. c. 7. n. 13.

fundata, participent *rationem justitiæ*, saltem minus rigorosæ, sic ut in Jurisprudentia naturali, *tanquam disciplina propria*, tractari possint, & debeant.

℞. Etsi non desint apud *Puffendorfium* (a) qui gratitudinem in jure, proprie tali, fundatam velint, oppositum tamen est verius, quia pars optima beneficii periret, necessarium si fieret. Unde D. A. Gratitudo nullam obligationem juris, etiam imperfecti, inducit, & hoc ideo, quia fundatur *In debito qualicunque convenientiæ naturalis*. C. Si fundaretur *in debito quodam necessario* ad finem, seu felicitatem humanam. N. A. Et C. Sicut beneficentia, ita & gratitudo reciproca officia pariunt, *non necessaria* ad felicitatem, naturæ rationali *simpliciter debitam*, sed *spontanea*, ad felicitatem naturæ rationali majorem *congrua*, ac *opportuna*.

Saltem simpliciter,

Neque quis dicat 4. Cum *Thomasio* (b). Quod tanta sit *necessitas* gratitudinis, *ut si absque ea foret Societas humana, omnis tolleretur inter homines beneficentia, & fiducia, neque esset inter eos quidquam gratuitæ opis, nec ullum gratiæ conciliandæ initium*: ergo fundatur *in debito naturæ necessario* ad finem.

℞. D. C. Ergo fundatur in debito naturæ necessario ad esse bene *simpliciter*, quod solum respicit jus naturæ. N. Ad esse melius, quod virtutibus relinquit natura. C. Argumentum probaret, virtutem *liberalitatis*, *eutrapeliæ*, *patientiæ*, *mansuetudinis* &c. spectare ad jus naturæ, quia, iis sublatis, tolleretur inter homines omnis amicabilis conversatio &c. *

Sed tantum respectu majoris felicitatis, quod augmentum non attendit jus naturæ,

Neque quis dicat 5. Gratitudo sæpissime fundatur in debito naturæ, etiam necessario *absolute*: ergo. A. P. Sic gratitudo erga Deum, *tanquam principium omnium bonorum*, est absolute debita. Item erga Parentes, *tanquam proximum generationis, & disciplinæ principium*; erga Superiores, & Principes, utpote a quibus *communia beneficia* procedunt.

Etsi per accidens gratitudo mixta, accedente justitiæ titulo, fundare jus possit, sicque revocari ad Jurisprudentiam naturalem.

℞. D. A. Gratitudo *simplex*, & ut est *virtus specialis*, sæpissime fundatur in debito naturæ absoluto. N. A. Gratitudo *mixta*, & ut est habitus indistinctus ab aliis virtutibus, fundatis in debito naturæ absoluto. C. A. & N. C. Gratitudo *simplex*, & ut est *virtus* specialis, non respicit, nisi *benefactorem privatum*, fundaturque in debito, non tam stricto, ut erga Deum, Parentes &c. Nam, *Lessio* Authore, (c) gratitudo erga Deum non est habitus distinctus a *religione*: erga Parentes non est distinctus *a pietate*; erga Superiores non est distinctus *ab observantia*, quas virtures, quo ad actus certos, in naturæ jure fundatos, ultro admittimus. Unde sicut gratitudo, ita & ingratitudo *mixta*, quæ beneficium lædit, respicit jus naturæ, potestque parere actionem, vel potius actionem jam competentem aggravare, uti recte animadvertit *Thomasius* (d).

Obligatio naturalis ad exhibenda proximo officia notat non modo actum amoris externum, sed etiam internum, quia necessarium ad finem.

Quæritur IV. *Quænam obligatio naturalis ad officia hominis homini exhibenda, seu perfecta, seu imperfecta?*

℞. I. *Est obligatio tam externa, quam interna*. De *externa* patet; cum enim ejusdem fundamentum sit amor, naturalirer debitus, hic non nisi frustraneus foret, nisi ipso opere, factisque externis sese exsereret. De *interna* P. Fundamentum amoris, proximo naturaliter debiti, a quo hæc officia profluunt, evidenter debet esse *sufficiens*, seu *universaliter efficax* in ordine ad finem, seu *felicitatem*, *naturæ rationali propriam*, pacem scilicet cum proximo, justitiam, ac tranquillitatem humani Generis conservandam: ergo nequit esse amor *mere externus*. A. Constat. C. P. Amor mere externus,

---

(a) De J. N. & G. L. 3. c. 3. §. 17. f. m. 148. *Enimvero, an in foro civili actio ingrati danda sit, Eruditi disputant*. Vid. *Boecleri* dissertatio, quæ inscribitur *Actio ingrati*.
(b) Jurisprud. Div. L. 2. c. 6. n. 51. & seqq.
* Unde in secundis curis gratitudinem & ipse retulit *ad officia decori*, seu *virtutis*.
(c) De virtut. Cardin. L. 2. c. 47. Dub. 1.
(d) L. c. Ubi addit exemplum de actione injuriæ, qua quis Parentes vel Patronos affecerit.

ternus, absque actu amoris interni formaliter imperante, vel imperatus ex motivo solum indifferenti, vel etiam alterius virtutis; * immo ex motivo extrinseco formaliter inhonesto, V. G. *vana gloria* ** esset incompletus, imperfectus in opportunitate, vel necessitate proximi, ob motivum impertinens facile defectibilis: ergo *insufficiens*, nec *efficax universaliter*.

Unde opposita propositiones justa damnata.

℟. II. Hinc, etiam *spectato jure naturæ*; recte ab *Innocentio* XI. proscriptæ sunt propositiones sequentes: *Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali. Pracepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos. Tenemur proximum diligere actu quidem interno, sed tantum in communi, non particulari*, quæ ultima propositio a *P. Cardena* reprobatur ex præcepto amoris, quod intelligitur non tantum de proximo *in communi*, sed etiam *in singulari, data occasione necessitatis* &c. Ratio justæ proscriptionis partim patet ex dictis supra, partim ex inanibus replicis. Nam

Nam dictamen rationis: quod tibi vis fieri &c. etiam notat factum internum.

Frustra dicunt 1. *** Quod dictamen rationis loquatur *de facto*, quod tibi vis, vel non vis *fieri*, alteri *feceris*, vel non *feceris*: inde S. *Bernardus* (a): *An non satis tibi esse judicas ad implendum istud de proximi dilectione præceptum, si id perfecte observes, in quo omni homini recte de naturæ lege præscribitur: quod tibi non vis, alteri ne feceris; & quodcunque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* Sed

℟. D. Dictamen loquitur de facto *tantum externo*. N. Etiam *interno*. C. Sicut quivis vult, ut ametur *utroque*, quia ad finem, seu felicitatem humanam necessario, vi cujus animus sit semper paratus ad ejusmodi officia *exigente necessitate*, ita & utroque debet amare proximum. Hunc esse sensum Melliflui, probant verba subjuncta: *neque hoc dico, quod sine affectione simus* &c.

Et S. Joannes intelligit dilectionem in opere, & veritate, tam internam, quam externam.

Frustra dicunt 2. Quod *S. Joannes* præceptum Divinum amoris supernaturalis restringat tantum *ad opera*: *diligamus opere*: ergo naturale gratis extenditur *ad mentem*.

℟. N. A. Nam ait, diligamus *opere*, & *veritate*, hoc est, *affectu* quoque *interno*, qui necessarius est ad diligendum *opere* constanter, hoc est, in occasionibus passim obviis.

Nam actus etiam internus est necessarius ad bonum proximo exhibendum constanter.

Frustra dicunt 3. Quod amor, proximo naturaliter debitus, sit is solummodo, qui necessarius est ad ejus bonum: atqui solus externus est necessarius, ceditque in ejus bonum, quo ubique & semper habito, internum uti non videt, ita non curat.

℟. N. *Min.* Quia sine affectu interno, *ubique* & *semper*, non exhibebitur externus: ergo internus quoque est necessarius.

Nec inutilis est amor in communi erga omnes, nec in particulari erga singulos impossibilis.

Frustra dicunt 4. Quod nec obligemur, actu interno diligere homines omnes, *in communi*, quia hoc *inutile*; nec omnes *in particulari*, quia hoc *impossibile*; nec *hos præ illis*, quia non major ratio pro his, quam pro illis: ergo *simpliciter* non obligamur, & sufficiet, si in necessitatibus occurrentibus præsto simus, exhibendo officia charitatis debita.

℟. *Falsum est*, 1. Quod dilectio hominum in *communi* sit inutilis, quia admo-

---

* Uti habet P. *Vivo*, nisi forte *dilectionis erga Deum*, quæ, etsi pro objecto *formali* haberet Deum, pro *materiali* tamen haberet proximum, eletque actus imperatus *ex amore vere tali*, Authore P. *Cardena*. Hic videri potest in Crisi Theol. Dissert. 8. in proposit. 10. & 11. damnat. *Vivo* in trutina Theolog. propos. 10. & 11. s. m. 195.

** Quo sensu præcipue proscripta est propositio 11. per *Innocentium* XI.

*** Quos inter nominatur *Fagundez*, *Hurtado*, *Arioga*, *Conninck*, queis *Filguera* male accenset *Suarezium* nostrum, quem vindicat P. *Cardenas* L. c. Immo & priores absolvit *Vivo*, eo quod doceant aperte actum internum amoris, saltem naturalem, esse ab ipsa ratione naturali præceptum.

(a) Serm. 58. in Cant.

admodum accommoda ad hoc, ut homo reddatur paratus ad diligendum proximum *in particulari*, quoties naturæ lege obligatur. *Falsum est*: 2. Quod dilectio omnium hominum, *in sensu accommodo*; sit impossibilis, cum plus non velit, quam ut sit dilectio *cujuslibet* in particulari, si respectu *hujus potius*, *quam illius* occurrat necessitas.

Tempus obligationis est occurrente proximi necessitate.

R. III. Porro hæc obligatio tam interna, quam externa, jure naturæ non incumbit *semper pro semper* omni momento, omni in circumstantia, cum oriatur ex præcepto *affirmativo*, quod supponit occasionem: sed incumbit *in circumstantiis*, *ubi actus est necessarius*, occurrente scilicet necessitate exhibendi officii, exercendæ misericordiæ, vitandi dissidii, rixæ, invidentiæ &c. aliave occasione, quæ prudentis arbitrio talis sit, ut obliget naturaliter.

§. 2.

Objecta pro officiis imperfectis.

§. II.

De Officiorum imperfectorum objectis:

Quæritur V. *Quænam objecta, seu officia, præcipue imperfecta, ad quæ se extendit hæc obligatio amoris, proximo naturaliter debiti?*

Officia imperfecta in genere

R. I. *In genere* sese extendit ad *ea omnia*, quæ ad finem felicitatis humanæ ita sunt *necessaria*, ut illis negatis, si minus *positive*, saltem *negative* flaccesceret, & *ex parte* deficeret requisita illa felicitas: cum enim cognationem quamdam inter homines constituerit natura communis, haud sufficit, alterum *positive non* læsisse, nisi & per officia mutuæ necessitudinis consoveatur, & conservetur Societatis humanæ ea saltem incolumitas, quæ non posset non labefactari, negatis officiis; ad vitam felicem suo modo, etsi minus stricto, necessariis. Inde est, quod *Puffendorfius*; & ex eo *Thomasius*, non male statuant hoc generale præceptum: *ea facienda, neque neganda, quæ alterius utilitatem, quantum commode fieri potest, promoveant juxta illud: quod tibi vis, vel non vis fieri, alteri feceris, vel non feceris* &c.

Respiciunt quamdam proximi necessitatem.

R. II. Cum *Officia* erga proximum *imperfecta* jus fundent, *saltem minus proprie tale*, in nostris principiis fundantur saltem *in quadam æquitate amoris naturalis*, tanquam radice obligationis *imperfectæ*: & quia *æquitas* amoris naturalis, tanquam materiam, respicit *necessitatem* proximi, *cui amoris debitum correspondet*, sequitur *majus*, vel *minus* fore hoc debitum, seu obligationem naturalem, quo *major*, vel *minor* est necessitas proximi. Hinc sicut *in gravi*, vel *extrema* necessitate, officia *imperfecta* mutantur in *perfecta*; ita officia virtutum V. G. *beneficentiæ*, *liberalitatis* &c. *accedente necessitate proximi*, degenerare possunt in officia *imperfecta* innoxiæ utilitatis. Ejusmodi officia perfecta ex *imperfectis* forent V. G. permittere aquam alteri, alias præ siti defecturo; dare alteri, in deserta secum ejecto, de mediis utriusque sustentationi sufficientibus, siquidem alteri alias pereundum foret. * Officium *virtutis* fieret officium *æquitatis*, si quis V. G. daret ex superfluis eleemosynam graviter egenti, & petenti. Illud hic advertisse sufficiat, quod officia erga proximum imperfecta, *indefinite talia*, ex divisione *Puffendorfii*, &

---

* In statu civili plure occurrunt ejusmodi exemple. Sic tutelæ susceptio, alias officium *æquitatis* imperfectum, jure civili fit perfectum, ut quis ad tutelam cogi possit propter publicam utilitatem, ne impuberum bona dissipentur. Sic si vicinus ad suum fundum pervenire non possit, alter ipsi servitutem pro justo pretio concedere cogitur. L. 44. §. fin. ff. de legat. Sic Parentes liberis, etiam divitibus, & vice versa, hi illis certam bonorum partem, quæ legitima vocatur, post mortem relinquere obstringuntur juxta Novell. 18. Sic tempore imminentis caritatis annonæ sæpe frumentum vendere adigitur, qui eo abundat, & si quæ sunt alia, *ad utilitatem civium publicam*, & *Reipublicæ*, pertinentia.

sii, *& Thomasii*; *item beneficentiæ studia* cum magno incommodo proprio, vel ad proximi meram utilitatem præstanda, ab hujus loci tractatione, tanquam impertinentia, penitus rejiciamus. Illa quidem, quia *animum excolere*, *corpus habile reddere*, *artem addiscere*, aliaque ejusmodi, ad officia, *sibi directe debita*, spectant; ista verò *nullo jure*, sed mera virtutis *honestate* nixa, ad forum ethicum sunt *sequestranda*, ut supra diximus.

In specie circa innoxiam utilitatem.

℞. III. *In specie* ad officia erga proximum imperfecta revocari solent obsequia *innoxiæ utilitatis*, uti sunt 1. Erranti comiter monstrare viam, petenti dare consilium, pati ignem ab igne accendere, non prohibere calorem algenti, umbram æstu langucnti, aquam profluentem sitienti. 2. Præstatio rerum, quarum nimia copia, vel asservatio molesta, eas potius integras aliorum usui permittendo, quam destruendo. 3. Dispensatio rerum in aliorum utilitatem, quæ alioquin nobis essent corrumpendæ, vel perituræ. 4. Officia in peregrinos, calamitate oppressos, iis auxilium, & solamen exhibendo &c. & si quæ sunt alia, teste *Cicerone*, (a) *accipienti utilia*, *danti non molesta*: quæ si quis negaret, etsi haud dici posset *rigorose injustus*, quia ad restitutionem non obligatus, neque vi extrinseca jure compellendus, dici nihilominus posset minus proprie *injustus*, seu *injurius*, aut si mavelis contra naturalem æquitatem *iniquus*. Inde *Seneca* (b): *Iniquum est*, *collapsis manum non porrigere*: *commune hoc jus Generis humani est*. Inde & *Cicero* res *innoxiæ utilitatis* dixit, ad *communem usum hominum a natura genitas* (c). Inde apud *Plutarchum* recte legimus, quod neque alimenta nobis *fas sit* perdere, ubi ipsi plus satis habemus; neque fontem, postquam inde, quantum libet, potaverimus, obturare, aut occultare; neque signa navigationis, aut itineris abolere, quæ nobis usui fuerint. Ubi tamen recte monet *Heineccius* (d): *Cum talia aliis præstare teneamur ex amore naturali*, *nemo vero alterum se ipso magis amare teneatur*, *consequens est*, *ut si his officiis nobis ipsis nos obfuturos esse*, *prævideamus*, *ea jure aliis denegemus*. *Sic in bello hostes jure prohibemus aquatione*; *jure corrumpimus commeatum*, *ne illis*, *nos invasuris*, *utilitatem præstemus* &c.

Officia imperfecta magis controversi solita. Circa eleemosynam.

Quæritur VI. *Quæ officia*, *erga proximum imperfecta*, *in specie magis memorabilia*, *ac controversa?*

℞. I. *Puffendorfius* (e) affirmat, ad officia imperfecta pertinere *modicas stipes locupletum*, *in egenos collatas*, qua in re, etsi *minime male*, *nimis tamen indeterminate* loquitur. Unde

Est obligatio aliqua naturalis sublevandi proximum.

Dicendum 1. Divitibus *aliquam* esse obligationem, etiam in justitia, *improprie tali*, fundatam, subveniendi egenis, *licet communi tantum necessitate pressis* (abstrahendo, *quanta* sit, & *quoties* exercenda respectu juris naturæ) in nostris principiis clarum est. *Demonstratur*. Repugnat *amori*, ad pacem cum proximo, & felicitatem Societatis humanæ *admodum necessario*, per totam vitam *nunquam* exercere actum amoris, etsi occasio *quotidiana* sit, etsi absque *omni*, vel *levi* incommodo fieri posset: ergo exercitium aliquod amoris fundatur in *æquitate naturali*, & est proximo naturaliter *debitum*. A. *Patet*: nam male foret constituta, & *negative saltem* defectuosa Societas humana, si quod quis in simili statu continuo cuperet, nunquam alteri facere *deberet*; si quis continuo abundare, & proximum continuo egentem, etsi supplicem, nunquam *teneretur* respicere.

Dicen-

(a) De Offic. 1.
(b) Controv. 1. 1.
(c) De offic. 16.
(d) In element. J. N. & G. L. 1. c. 8. §. 218.
(e) L. 1. c. 8. §. 4. f. m. 131. de officio hominis.

Saltem ex superfluis, & quandoque ex necessariis.

Dicendum 2. Est obligatio naturalis, *saltem imperfecta*, * succurrendi proximo *in gravi* necessitate ** per eleemosynam petitam, *saltem* ex *superfluis*. Quod si necessitas foret *absolute gravis*, & pene *extrema*, *** est obligatio succurrendi *etiam ex necessariis cum levi detrimento status*. *Ratio prioris*, *est*, quia id exigit *aequitas naturalis*, fundata in amore proximi ad felicitatem Societatis humanae *necessario*, quae felicitas, saltem *negative*, deficeret in necessariis, si posset destitui proximus in *gravi* necessitate, etsi sine omni, vel levi solum incommodo sublevari posset. *Ratio posterioris* est, quia *absolute* gravis necessitas in aestimatione morali aequiparari solet indigentiae *extremae*. ****

Eaque juris rigorosi in extrema alterius necessitate.

Dicendum 3. Est obligatio naturalis *perfecta* succurrendi proximo, *in extrema necessitate constituto*, etiam *ex necessariis* cum *aliquo* status proprii detrimento, non tamen cum *extraordinario* *****, multo minus cum status proprii destructione. *Ratio prioris* est, quia amor proximi *simpliciter* exigit, ut si sine nimio detrimento fieri possit, bona quaedam ordinis minoris vitae proximi postponamus; secus enim charitatis vinculum inter homines nullum foret, neque felix posset subsistere humana Societas. *Ratio alterius est*, quia in medio prorsus *extraordinario* nimia est difficultas; immo ad destructionem status, velut medium moraliter insuperabile, nemo obligatur etiam pro vita propria salvanda: ergo multo minus pro aliena.

Innoxius transitus per alienum territorium,

℞. II. *Thomasius* ad officia, erga proximum imperfecta, revocat *innoxium transitum* per territorium alienum, praecipue quo ad transvehendas merces (a). Sed circa hoc punctum, non adeo liquidum, majore distinctione

Et si negatus, non parit formalem injuriam.

Dicendum 1. *Transitus*, per territorium alienum, seu terrestre seu maritimum, *debito modo*, etsi *absque ulla causa*, negatus, *per se* loquendo, nunquam parit formalem injuriam, sufficientem ad actionem, vim, vel bellum alteri inferendum. *Patet*, quia *spectato jure naturae* non parit jus perfectum ac rigorosum, nam etsi possit abesse forsan omne incommodum, vix tamen abesse poterit incommodi periculum. Additur tamen, negatus *debito modo*, hoc est, absque illata speciali injuria; *per se* loquendo, quia accedente *extrema alterius necessitate*, *mera invidia*, vel alia causa injuriosa, *per accidens* fundare posset jus naturae alteri competens, etiam perfectum.

Transitus advenarum vere innoxius, est aequitatis naturalis.

Dicendum 2. *Transitus* inermis advenarum, hospitum, peregrinorum, sedes vacuas quaerentium &c. siquidem *vere innoxius* sit, hoc est, si omni incommodo, periculo, periculique metu justo careat, praeterquam quod videatur esse juris Gentium, ut supra diximus, etiam *spectato jure naturae*, *per se* loquendo, negari nequit. *Ratio est*, quia exigitur ab amore, in naturali aequi-

* Nam juxta nonnullos est *perfecta*, obligans sub peccato gravi, qua de lite, circa jus naturae certiora sectantes, hic abstrahimus.

** Unde non excludimus *in communi necessitate* obligationem, sed *de qualitate obligationis*, & *exercitii extensione* abstrahimus, uti dictum.

*** Qualis foret juxta *P. Viva*, si nobilis cogeretur absolute mendicare, & vitam, pene morte miseriorem, ducare. Gravitatis majoris, vel minoris quantitas pendet ab aestimatione morali prudentum: quadruplex esse solet *gravis necessitas*. 1. *Quo ad vitam*. 2. Quo ad famam, honorem &c. quae pertinent *ad naturam humanam*. 3. Quo ad dignitatem. 4. Quo ad bona fortunae, quae pertinent *ad statum*.

**** Inde propositio duodecima, ex non uno capite, *ab Innocentio* XI. A. 1679. 2. Martii recte damnata, qua dicitur: *Vix in saecularibus invenies, etiam in Regibus, superflua statui, & ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluis*. Videri potest *Cardenas* in crisi Theol. Dissert. 9. f. m. 284. Item *P. Viva* in trutina Theolog. proposit. 12. f. m. 200. Ubi uterque vindicat calumniam, *P. Vasquie* nostro hac ex parte impactam *a Filguera*, praecipue vero ab infami *Montaltio* in suis litteris provincialibus.

***** Quale foret apud *P. Viva* L. c. n. 7. f. 201. quatuor millibus florenorum vitam pauperis redimere, medicinis extraordinariis ejus vitam servare.

(a) Jurisprud. Div. L. 2. c. 6. a n. 35.

æquitate fundato, juxta illud: *quod tibi vis, vel non vis fieri* &c. sic ut negatis hisce officiis humana felicitas, *negative saltem*, deficeret *in necessariis*, etsi ejusmodi denegatio iniqua *formalem injuriam*, contra jus rigorosum, proximo debitum, haud inferret.

Dicendum 3. Idem videtur sentiendum *de transitu* Mercatorum, *transvectione mercium*, siquidem fundetur in *aliqua necessitate*, & vere *innoxia* esse possit, nec cum præjudicio quodam propriæ ditionis conjuncta. *Ratio* eadem, quæ suasit prius, suadet posterius. Dicitur, siquidem fundetur *in aliqua necessitate*: nam quæ spectant solummodo luxum, & lucrum, sunt extra sphæram juris naturæ absoluti, & ad dispositionem juris Gentium pertinent. Inde *Grotius* admodum confundit jus naturæ cum jure Gentium, dum nimis liberaliter ejusmodi commercia libera adstruit, *eo quod id intersit Societatis humanæ*, qua in parte merito corrigitur a suis scholiastis (a). *Uti & transvectio mercium necessaria, ac vere innoxia.*

Dicendum 4. Transitus *militaris*, salvo jure naturæ, etiam imperfecto, semper negari potest, uti alibi probabimus. (b) *Ratio est*, quia, nisi ponatur casus *extremæ necessitatis*, nunquam est *vere*, seu *practice* innoxius, ut non saltem *justus periculi metus* suppetat. Unde cum *Edomitæ Israelitis* transitum, *etsi innoxium*, denegassent, *Moyses* nec de iniquitate, nec de injuria questus *ab Edomitis deflexit, & a Cade profectus ad montem Hor cum omnibus copiis pervenit* (c). *Militaris recte negatur.*

Dicendum 5. Ex hisce præmissis facile decidi possunt varii casus, 1. *Etiam singulis recte* negatur *transitus*, si sit probabilis metus *damni*, *proditionis*, *seditionis*. 2. *Expulsis* recte negatur *transitus*, & a fortiori *refugium*, seu *susceptio*, si exinde timeatur offensio, bellum, annonæ caritas, aut alia causa obstet. 3. Spectato jure naturæ non *necessario* suscipiendi sedes vacuas quærentes &c. quia, cum regulariter fiat cum nostro incommodo, ejusmodi susceptio est beneficium; unde nec territorium, etsi incultum, insalutato Domino ab illis juste invadi potest. 4. Prætervectis haud necessario concedenda est accessio ad littus, & commoratio, quia regulariter subesse potest *justa* negandi causa. 5. Detrectantes commercia cum aliis populis, *per se* loquendo, non violant jus naturæ, etiam imperfectum, quia deest *necessitas*. Unde hoc casu exteros ab emptione rerum suarum, etsi ad vitam necessariæ non sint, prohibere possunt, si vicissim res alienas emere nolint, adeoque vetent, ne in territorio suo venum exponantur. 6. Defectu ejusdem necessitatis, in mercibus ad lucrum vel commodum, jus stapulæ induci potest, vi cujus, *sine læsione æquitatis naturalis*, transeuntes adigi possunt, ut venum exponant merces in terra nostra. *Neque opus est*, Authore *Thomasio, ut hanc sententiam probemus: sufficit, quod nullum argumentum proferri possit, unde probetur iniquitas. Inde & titulus vectigalium propter damna, quæ regulariter ex fluminibus patiuntur vicini, aut impensas in aggeres*. Unde *in fretis* major est moderatio habenda eodem Authore. *Unde varii casus determinandi.*

R. III. Ad officia *juris imperfecti*, seu *æquitatis naturalis*, non recte trahitur denegatio amicitiæ, ac matrimonii, seu cum privato, seu cum integro Populo, siquidem *debito modo* fiat, neque *cum injuria* quis repellatur. *Ratio est*: quia & deest *necessitas*, & adest facilis causa *incommodi*. Immo etsi quis nullam afferre posset denegationis causam, si modo desit necessitas, *iniqui* titulum non meretur, uti minus bene existimat *Fridericus Ludovici*. Huc pertinet raptus *Sabinarum* & *Benjamitarum*. *Denegatio matrimonii non repugnat æquitati naturali.*

R. IV.

(a) De Jure B. & P. L. 2. c. 2. §. 13. num. 1. & 5. in not. Videantur dicenda infra de belli causis.
(b) Q. de justis belli causis.
(c) Numeror. 20. 14. & seqq.

Communis facultas, uni negata, aliquando jus imperfectum, nunquam tamen perfectum gignere potest.

℞. IV. Ex suppositione, *quod aliquid promiscue omnibus exteris sit indultum*, V. G. circa *commercia*, *venationes*, *piscationes* &c. videtur nasci obligatio imperfecta, ne, *sine omni prorsus ratione*, unus præ altero hac indulgentia excludatur: quia videtur ejusmodi exceptio contraria amori, in æquitate naturali fundato, nec ab implicito, vel interpretativo quodam contemptu facile excusabilis. 2. Si adsit *ratio qualiscunque*, nec imperfecta oritur obligatio, quia cessaret obsequium innoxiæ utilitatis. 3. Nunquam tamen parere potest *obligationem perfectam*, sic ut ejusmodi denegatio alteri cedere queat *in injuriam formalem*. Ratio est: quia circa ejusmodi indulgentiam pactum expressum, cum omnibus quibuscunque, fingi haud potest verisimiliter: e contra, quod per meram dissimulationem, vel indulgentiam, *precario* conceditur aliquibus, favor est: ergo absque injuria alteri negari potest juxta illud: *An non licet mihi, quod volo, facere? An oculus tuus nequam, quia ego bonus sum? Amice, non facio tibi injuriam*. Unde errat *Grotius*, cum jus perfectum, ex ejusmodi suppositione, alteri adstruit ea de causa: quasi cum contumelia conjunctum sit, si quis, citra peculiarem causam, a communi aliis facultate excludatur, eo quod hic, *velut reliquis inæqualis*, haberetur: nam recte *Hertius*: *quibus aliqua permittuntur, jus ante permissionem non habebant* (a): *ergo si ab iis excludatur unus, is de injuria queri nequit, etsi de inhumanitate aliquando possit*.

Heinetii officia, hut non spectantia.

℞. V. *Heineccius* ad officia imperfecta, *ex amore beneficentiæ*, plura beneficia ex *Seneca* (b) revocat: sed sicuti male *amorem beneficentiæ* in Jurisprudentiæ naturalis fundamenta admiscet, ita & cum jure naturæ virtutes ethicæ proprias, officia naturæ debita cum beneficiis prorsus indebitis, confundit, & *Senecam* loquentem de beneficiis, ad felicitatem naturæ, *omni ex parte perfectam*, requisitis, minus apposite trahit *ad jus naturæ*, quasi vero omne, quod *naturæ felicitati congruum*, hoc ipso foret *jure naturæ debitum*, quo casu jus Gentium, & positivum humanum, immo omnes virtutes, ipsa quoque inimicorum dilectio, spectaret *ad jus naturæ*, toties culpata a *Puffendorfio* confusione Jurisprudentiæ naturalis cum Ethica, ceterisque disciplinis. Sic adducit *Senecam* perorantem (c): *quantulum est ei non nocere, cui debeas prodesse?* tum subdit: qui alteri non nocet, tantum non sceleratus est, nondum autem eo justitiæ genere legi amoris satisfacit, quæ, ut & prosimus aliis, jubet, adeoque *de virtute* gloriari non potest. Ibidem ex *Leibnitio* tres memorat *juris naturæ gradus*: *jus strictum*, quo nemo læditur; *æquitatem*, quæ suum cuique tribuit; & *pietatem*, quæ honestatem servat. In altero gradu dissentit, tertium adstruit. At quis non videt, si per *pietatem* intelligatur *beneficentia*, quæ cum incommodis propriis alterius commoda procurat, hanc *juris naturalis gradum* haud esse, quia nullatenus participantem *justitiæ* rationem formalem, sed *ultroneæ virtutis*? Sic alibi (d) ait, quod, qui obligationi perfectæ satisfaciunt, *Senecæ ad legem boni esse* dicantur; a sapiente vero multo plus exigi, nempe ut *amorem beneficentiæ* ostendat, etiam ubi se nihil jure stricto debere noverit: *Multa*, inquit *Seneca*, *legem non habent, nec actionem, ad quæ consuetudo vitæ humanæ, lege omni valentior, det aditum. Nulla lex jubet amicorum secreta non eloqui; nulla lex fidem, etiam inimico, præstare. Quæ lex ad id præstandum nos, quod alicui promisimus, alligat? Querar tamen cum eo, qui arcanum sermonem non continuerit, & fidem datam, non servatam, indignabor*. Hæc *Seneca*, quæ ad officia beneficentiæ male trahit *Heineccius*. Nam secreti revelatio, obstante conventio-

(a) In *Puffendorf*. L. 3. c. 3. §. 14. f. m. 345. lilt. a.
(b) L. de Beneficiis.
(c) In elementis L. 1. c. 3. §. 82. allegans epist. Senecæ 91.
(d) L. c. §. 84. adducens Senecam de beneficiis L. 5. c. 21.

ventione saltem tacita, est prohibita *naturæ jure*, agitque revelans contra justitiam, atque fidelitatem non minus, quam si in contractu depositi fidem violaret. Promissio *acceptata* sicut dat jus ad rem; ita non servata est *contra justitiam*. Fides hosti, ut tali data, obligat ex jure naturæ, ut alibi contra *Puffendorfium* decidimus.

Quæritur VII. *An Officia æquitatis imperfecta homini ab homine præstanda, etiam respectu hostium, spectato jure naturæ, obligent?* *Officia imperfecta respectu hostium,*

℞. I. Affirmat *Heineccius* protestanticus (a). *Rationem affert*. 1. Quia hæc officia proficiscuntur non *ob alterius merita*, sed *ob æqualitatem naturæ*, in qua fundatur *amor amicitiæ* imperans, ut, quod nobis fieri ab altero volumus, etiam alteri faciamus. 2. Quia ejusmodi humanitas cum spe insigni, gratiam ab hostibus ineundi, conjuncta est. 3. Quia teste *Thomasio Socrates* dudum profligavit vulgarem sententiam: *amicis benefaciendum, male inimicis*. 4. Quia etiam *Hierocles*, etsi Gentilis, hoc agnovit, scribens: *Unde fit etiam, ut recte dicatur, virum bonum odisse neminem &c. Quum enim bonum diligit, non eum, qui malus sit, putat inimicum &c. immo in amicitiæ legibus Deum ipsum imitatur, qui nullum quidem solet odisse, sed eum potissimum, qui bonus est, amplecti, & diligere*. Hinc & ipse ex sapientiæ norma, quæ dirigere debet *amorem illum humanitatis*, in exhibendis officiis ordinem statuit, sic ut observata ratione personarum, ac necessitatis, cum omnibus satisfieri non potest, plus humanitatis amico, quam inimico; plus bono, quam scelerato; plus cognato, quam extraneo; plus denique magis, quam minus egenti, præstari fas sit. Sed *Ex obligatione naturali.*

℞. II. *Spectato jure naturæ, quamdiu durat animus alterius hostilis, per se loquendo, nulla est obligatio ad officia etiam imperfecta, inimico exhibenda. Dicitur*: *per se loquendo*: quia *per accidens* manere posset obligatio, casu, quo nulla omnino suppeteret *ratio*, *utilitas*, vel *necessitas* denegandi ejusmodi officia in ordine ad defensionem, vel vindicationem injuriæ publicam. Nam iniquum foret, nullo suo bono nocere alteri, *moderationis* limites egrediendo, id, quod saperet *meram vindictam*, etiam naturæ jure prohibitam. *Non præstanda per se loquendo.*

Ratio asserti est 1. Quia, durante alterius animo hostili, hæc officia vix possunt esse innoxia: sic nihil antiquius in bello, quam hostes prohibere aquatione, commeatum corrumpere, cuncta devastare. 2. Quia cessat obligatio etiam ad officia perfecta: ergo multo magis ad imperfecta. Quem etiam occidere licitum, cur illicitum sit, aqua prohibere & igni, aliisque commodis absolute haud necessariis? Unde,

℞. III. Rationes *Heineccii* sunt nullæ. *Nam* 1. *Æqualitas naturæ* non obstat, quin hostem vindicemus, etiam positive lædendo: ergo nec obstat, quin vindicemus, ei humanitatis officia denegando: nempe qui prior alterum injuste lædendo, *æqualitatem naturæ* contempsit, in causa est, cur & ipsius intuitu negligatur. *Amor ille amicitiæ* confundit jus naturæ cum Ethica naturali, qui proprius *Heineccii* nævus est contra clamores *Puffendorfii*, queis jus naturæ a disciplinis cæteris sequestrandum inculcat, etsi & ipse in hac materia in beneficia Ethicæ extravagetur. 2. Spes ineundæ ab hostibus gratiæ virtutis est, non juris. 3. *Socratis*, & *Hieroclis* dicta virtutem probant, non jus naturæ; immo nec obviam virtutem, sed extraordinariam probant, non nisi Sopho uni, vel alteri cognitam, quia etiam Populo Dei vix perspectam, cum beneficentia erga inimicos non nisi legi novæ, supra naturæ vires elevatæ, debeamus. Ordinem illum amoris in exhibendis proximo Officiis imperfectis, cum respiciat justitiam distributivam, in nostris quoque principiis observandum concedimus. *Ut vult Heineccius.*

(a) In elementis J. N. L. 1. c. 8. §. 219. & 220. s. m. 372.

Instructio 2.

INSTRUCTIO II.

Officia perfecta.

De Officiis hominis erga hominem perfectis.

§. 1.

§. I.

De non lædendis aliis.

De non lædendis aliis.

Officia perfecta. *Quæritur* I. *Quid Moralistis sunt officia perfecta? quæ illorum differentia ab imperfectis?*

Eorum indoles & natura. ℞. I. Ex obligatione naturali non modo *imperfecta*, sed præcipue *perfecta* officia, ab homine erga hominem, sunt exercenda. Porro per officia *perfecta* intelligimus, juxta superius obiter jam indicata, actiones, ad quas homo non *ex qualicunque æquitate*, seu conformitate cum natura rationali; sed *ex justitia proprie tali*, atque *perfecta*; immo quandoque ex *propriissime* tali, ac *rigorosa*, per modum coactionis externæ, ac satisfactionis, est obligatus. Ex quibus

Respiciunt jus alterius seu debitum. *Colliges* 1. Quod, sicut *jus naturæ* in Disciplina Jurisprudentiæ naturalis nil aliud notat, quam *legem naturalem*; ita & justitia *proprie talis*, atque *perfecta*, non sumatur, *nisi pro constanti, ac perpetua voluntate, cuivis tribuendi jus suum, procurando illius bonum naturaliter debitum, & avertendo malum indebitum*.

Quandoque rigorosum, coactionis externæ & reparationis illativum. *Colliges* 2. Quod jus istud quandoque denotet *debitum vere rigorosum*, sic ut ejus læsio sit contra justitiam *propriissime talem*, seu *commutativam*, utpote qua infertur injuria *damnosa*, coactionis & reparationis illativa, quando nempe læditur jus proximi, quod habet in re, vel ad rem, in qua damnum patitur.

Quandoque mere legale, coactionis externæ, & reparationis expers. *Colliges* 3. Quod jus istud quandoque denotet debitum, non quidem *rigorosum*, sed tamen *proprie tale*, sic ut ejus læsio sit contra charitatem, non *qualemcunque*, sed in justitia proprie tali, *quia legali*, fundatam; non enim respicit *pro motivo formali* honestatem, relucentem *ex qualicunque benevolentia*, sed honestatem relucentem ex *tribuendo cuivis debito*, seu avertendo malum, seu procurando bonum, quo sensu participat *virtutem* justitiæ *specialem*, ac *proprie dictam*, etsi coactionis, & reparationis non illativam: unde Jurisprudentia naturalis & hæc officia, etsi non semper in *jure rigoroso*, tamen *proprie tali*, quia *legali*, fundata, merito *perfectis* annumerat, ac *absolutis*.

Uti in læsionibus proximi internis. *Colliges* 4. Quod, hac de causa ad officia *perfecta* non solum spectet, ne proximo inferas læsionem, coactioni subjectam per pœnas prohibentes: ne V. G. proximum seducas aspersa hæresi, dato scandalo &c. Vel ne inferas læsionem damnosam, etiam cum reparatione damni conjunctam, V. G. per furta, detractiones &c. sed *ad perfecta* officia insuper spectat, ne proximum lædas etiam per vota, proposita furandi, seu adulterandi, neque per odia, invidiam, aliaque interna vitia, etsi nec coactioni directæ per pœnas, nec actioni ulli ad satisfactionem obnoxia. *Ratio est:* quia amori proximi, non *qualicunque*, sed fundato *in honestate* justitiæ *proprie talis*, qua cuivis tribuendum id, quod ei naturaliter debitum, *absolute* repugnant, ut infra expressius declarabimus. *

℞. II.

---

* Inde *Thomasius* in secundis curis hæc refert *ad regulas honesti & decori*, quas Jurisprudentiæ naturali *velut proprias* tribuit, utique haud alia de causa, secus enim ad Ethicam referendæ forent.

℟. II. Officia *perfecta* differre ab *imperfectis* 1. Quod *imperfecta* fundentur in jure *minus proprio*, respiciendo *æquitatem quamdam*, qua aliis facienda bona; *perfecta* fundentur in jure *proprie tali*, quandoque etiam *rigoroso*, spectando *justitiam legalem*, vel *commutativam*, qua aliis non inferenda mala. 2. Quod *imperfecta* supponant necessitatem *minus strictam*, sic ut officii sui incurium denominent *iniquum*; *perfecta* supponant necessitatem absolutam, sic ut officii sui negligentem denominent *proprie*, & quandoque *formalissime injustum*. 3. Quod *imperfecta* pariant obligationem, sed imperfectam, quia coactionis expertem, & in solo æquitatis amore fundatam; *perfecta* pariant obligationem perfectam, quandoque etiam cum coactione, & damni reparatione conjunctam, quia in amore justitiæ *legalis*, ac *rigorosæ* fundatam.

Eorum differentia ab imperfectis.

Quæritur II. *Quæ officia perfecta? Quæ eorum objecta? Et quale obligationis principium?*

Officia perfecta in specie.

℟. I. Officia *perfecta*, uti constat ex dictis, *in genere* duo sunt: *nemo lædendus, jus suum cuique tribuendum*; illud est *absolutum*; hoc *hypotheticum*. Et quia *hypothetica*, vel *ex pacto*, vel *ex dominio* resultant, & pactum sæpe, dominium semper status adventitii proprietas est, juxta ordinem, supra dispositum, *absoluta* officia primæ parti *de jure naturæ*; officia *hypothetica* alteri parti *de jure Gentium* reservabimus.

Nemo lædendus, cuique suum tribuendum.

II. Nemo sine causa lædendus, seu infelicior reddendus, ac imperfectior; neque *in se*, neque *in bonis* tam naturalibus, quam acquisitis. Unde nemo lædendus 1. *in intellectu* eum pervertendo, per mendacia & errores avertendo a veritate, & præjudiciis fallisque opinionibus, ac dogmatibus imbuendo, quod stigma proprium hæresiarchis. * 2. Nemo lædendus *in voluntate*, eandem corrumpendo, ad voluptates aliaque vitia inflectendo, verbis & exemplis depravando, educationis & institutionis officia negligendo. 3. Nemo lædendus *in bonis corporis* per verbera, plagas, vulnera, mutilationes, vincula, inediam, bona dissipando, libertate spoliando, sanitatem corrumpendo, vitam adimendo &c. 4. Nemo lædendus *in pudicitia, existimatione, honore* per calumnias, injurias, stupra, adulteria; nemo lædendus *in aliis bonis extrinsecis*, quomodocunque propriis, per rapinas, furta, fraudes, vim, directe, vel indirecte, mediate vel immediate illatam. Denique, teste *Heineccio*, *læsio* non tantum est *dictum*, vel *factum*, quo bona alteri, jure connato vel acquisito competentia, denegantur, rapiuntur, vel quovis modo turbantur, aut deteriorantur, sed est etiam *conceptum*, ad injuriam & damnum alterius comparatum: unde eamdem recte non modo *ad verba* & *facta*, sed & *ad cogitata* extendit, sic ut nemo lædendus sit *per odium*, *contemptum*, *invidiam*, aliaque animi vitia, naturæ juri adversa. *Rationem assignat*, quod Author juris naturæ sit Deus *καρδιογνώστης*, nec minus ejus voluntatem violet, qui quidquam contra legis suæ præscriptum cogitat, quam qui illam verbis, factisque transgreditur. *Et hæc*, inquit, *iis opponenda duximus, qui jus naturæ & Gentium tantum ad actiones externas pertinere existimant.*

Modus læsionis triplex, cogitatione, verbo, & opere.

III. Sed læsionem quamvis, *absque causa*, tam in cogitatis, quam in verbis ac factis, naturæ jure esse prohibitam demonstratur *ex amoris principio* hoc modo. Id naturæ jure prohibitum est, quod repugnat amori, *& Deo*

Fundamentum obligationis naturalis ex amore, cuivis naturaliter debito.

 & pro-

* Addit *Heineccius* L. 1. c. 7. §. 188. *Tædiosam* docendi *rationem*, & *severitatem*, qua discipuli a sapientiæ studio avertuntur, exemplo *Maximiliani* I. Imperatoris, quem *Petrus* quidam per solas dialecticas argutias, & sophismata, verberibus crebris conjuncta, a studiis sic alienarit, ut aliquando auditus sit dicere teste *Cuspiniano*: *si hodie præceptor meus Petrus viveret, quamquam multa Præceptoribus debeamus, efficerem, ut se instituisse me pæniteret*. Hunc nævum, non nisi per calumniam, impingunt *Puffendorfii* & *Thomasii* Scholasticis orthodoxis ratione *pædiæ*, ut ajunt, *Aristotelicæ* &c. Sed ut sæpe jam diximus, hi mastyges *quæcunque quidem ignorant, blasphemant*. *Judæ* 10.

admodum accommoda ad hoc, ut homo reddatur paratus ad diligendum proximum *in particulari*, quoties naturæ lege obligatur. *Falsum est*: 2. Quod dilectio omnium hominum, *in sensu accommodo*, sit impossibilis, cum plus non velit, quam ut sit dilectio *cujuslibet* in particulari, si respectu *hujus potius*, *quam illius* occurrat necessitas.

Tempus obligationis est occurrente proximi necessitate.

℞. III. Porro hæc obligatio tam interna, quam externa, jure naturæ non incumbit *semper pro semper* omni momento, omni in circumstantia, cum oriatur ex præcepto *affirmativo*, quod supponit occasionem: sed incumbit *in circumstantiis*, *ubi actus est necessarius*, occurrente scilicet necessitate exhibendi officii, exercendæ misericordiæ, vitandi dissidii, rixæ, invidentiæ &c. aliave occasione, quæ prudentis arbitrio talis sit, ut obliget naturaliter.

§. 2.

Objecta pro officiis imperfectis.

§. II.

De Officiorum imperfectorum objectis:

Quæritur V. *Quanam objecta*, *seu officia*, *præcipue imperfecta*, *ad quæ se extendit hæc obligatio amoris*, *proximo naturaliter debiti?*

Officia imperfecta in genere

℞. I. *In genere* sese extendit ad *ea omnia*, quæ ad finem felicitatis humanæ ita sunt *necessaria*, ut illis negatis, si minus *positive*, saltem *negative* flaccesceret, & *ex parte* deficeret requisita illa felicitas: cum enim cognationem quamdam inter homines constituerit natura communis, haud sufficit, alterum *positive non* læsisse, nisi & per officia mutuæ necessitudinis confoveatur, & conservetur Societatis humanæ ea saltem incolumitas, quæ non posset non labefactari, negatis officiis; ad vitam felicem suo modo, etsi minus stricto, necessariis. Inde est, quod *Puffendorfius*; & ex eo *Thomasius*, non male statuant hoc generale præceptum: *ea facienda*, *neque neganda*, *quæ alterius utilitatem*, *quantum commode fieri potest*, *promoveant juxta illud*: *quod tibi vis*, *vel non vis fieri*, *alteri feceris*, *vel non feceris* &c.

Respiciunt quamdam proximi necessitatem.

℞. II. Cum *Officia* erga proximum *imperfecta* jus fundent, *saltem minus proprie tale*, in nostris principiis fundantur saltem *in quadam æquitate amoris naturalis*, tanquam radice obligationis *imperfectæ*: & quia *æquitas* amoris naturalis, tanquam materiam, respicit *necessitatem* proximi, *cui amoris debitum correspondet*, sequitur *majus*, vel *minus* fore hoc debitum, seu obligationem naturalem, quo *major*, vel *minor* est necessitas proximi. Hinc sicut *in gravi*, vel *extrema* necessitate, officia *imperfecta* mutantur in *perfecta*; ita officia virtutum V. G. *beneficentiæ*, *liberalitatis* &c. *accedente necessitate proximi*, degenerare possunt in officia *imperfecta* innoxiæ utilitatis. Ejusmodi officia perfecta ex *imperfectis* forent V. G. permittere aquam alteri, alias præ siti defecturo; dare alteri, in deserta secum ejecto, de mediis utriusque sustentationi sufficientibus, siquidem alteri alias pereundum foret. * Officium *virtutis* fieret officium *æquitatis*, si quis V. G. daret ex superfluis eleemosynam graviter egenti, & petenti. Illud hic advertisse sufficiat, quod officia erga proximum imperfecta, *indefinite talia*, ex divisione *Puffendorfi*, *&*

---

* In statu civili plura occurrunt ejusmodi exempla. Sic tutelæ susceptio, alias officium *æquitatis* imperfectum, jure civili fit perfectum, ut quis ad tutelam cogi possit propter publicam utilitatem, ne impuberum bona dissipentur. Sic si vicinus ad suum fundum pervenire non possit, alter ipsi servitutem pro justo pretio concedere cogitur. L. 44. §. fin. ff. de legat. Sic Parentes liberis, etiam divitibus, & vice versa, hi illis certam bonorum partem, quæ legitima vocatur, post mortem relinquere obstringuntur juxta Novell. 18. Sic tempore imminentis caritatis annonæ sæpe frumentum vendere adigitur, qui eo abundat, & si quæ sunt alia, *ad utilitatem civium publicam*, *&* *Reipublicæ*, pertinentia.

fii, *& Thomasii*; *item beneficentiæ studia* cum magno incommodo proprio, vel ad proximi meram utilitatem præstanda, ab hujus loci tractatione, tanquam impertinentia, penitus rejiciamus. Illa quidem, quia *animum excolere*, *corpus habile reddere*, *artem addiscere*, aliaque ejusmodi, ad officia, *sibi directe debita*, spectant; ista vero *nullo jure*, sed mera virtutis *honestate* nixa, ad forum ethicum sunt *sequestranda*, ut supra diximus.

In specie circa innoxiam utilitatem.

℞. III. *In specie* ad officia erga proximum imperfecta revocari solent obsequia *innoxiæ utilitatis*, uti sunt 1. Erranti comiter monstrare viam, petenti dare consilium, pati ignem ab igne accendere, non prohibere calorem algenti, umbram æstu languenti, aquam profluentem sitienti. 2. Præstatio rerum, quarum nimia copia, vel asservatio molesta, eas potius integras aliorum usui permittendo, quam destruendo. 3. Dispensatio rerum in aliorum utilitatem, quæ alioquin nobis essent corrumpendæ, vel perituræ. 4. Officia in peregrinos, calamitate oppressos, iis auxilium, & solamen exhibendo &c. & si quæ sunt alia, teste *Cicerone*, (a) *accipienti utilia*, *danti non molesta*: quæ si quis negaret, etsi haud dici posset *rigorose injustus*, quia ad restitutionem non obligatus, neque vi extrinseca jure compellendus, dici nihilominus posset minus proprie *injustus*, seu *injurius*, aut si mavelis contra naturalem æquitatem *iniquus*. Inde *Seneca* (b): *Iniquum est*, *collapsis manum non porrigere*: *commune hoc jus Generis humani est*. Inde & *Cicero* res *innoxiæ utilitatis* dixit, ad *communem usum hominum a natura genitas* (c). Inde apud *Plutarchum* recte legimus, quod neque alimenta nobis *fas sit* perdere, ubi ipsi plus satis habemus; neque fontem, postquam inde, quantum libet, potaverimus, obturare, aut occultare; neque signa navigationis, aut itineris abolere, quæ nobis usui fuerint. Ubi tamen recte monet *Heineccius* (d): *Cum talia aliis præstare teneamur ex amore naturali*, *nemo vero alterum se ipso magis amare teneatur*, *consequens est*, *ut si his officiis nobis ipsis nos obfuturos esse*, *prævideamus*, *ea jure aliis denegemus*. *Sic in bello hostes jure prohibemus aquatione*; *jure corrumpimus commeatum*, *ne illis*, *nos invasuris*, *utilitatem præstemus* &c.

Quæritur VI. *Quæ officia*, *erga proximum imperfecta*, *in specie magis memorabilia*, *ac controversa?*

Officia imperfecta magis controverti solita. Circa eleemosynam.

℞. I. *Puffendorfius* (e) affirmat, ad officia imperfecta pertinere *modicas stipes locupletum*, *in egenos collatas*, qua in re, etsi *minime male*, *nimis* tamen *indeterminate* loquitur. Unde

Est obligatio aliqua naturalis sublevandi proximum.

Dicendum 1. Divitibus *aliquam* esse obligationem, etiam in justitia, *improprie tali*, fundatam, subveniendi egenis, *licet communi tantum necessitate pressis* (abstrahendo, *quanta* sit, & *quoties* exercenda respectu juris naturæ) in nostris principiis clarum est. *Demonstratur*. Repugnat *amori*, ad pacem cum proximo, & felicitatem Societatis humanæ *admodum necessario*, per totam vitam *nunquam* exercere actum amoris, etsi occasio *quotidiana* sit, etsi absque *omni*, vel *levi* incommodo fieri posset: ergo exercitium aliquod amoris fundatur in *æquitate naturali*, & est proximo naturaliter *debitum*. A. *Patet*: nam male foret constituta, & *negative saltem* defectuosa Societas humana, si quod quis in simili statu continuo cuperet, nunquam alteri facere *deberet*; si quis continuo abundare, & proximum continuo egentem, etsi supplicem, nunquam *teneretur* respicere.

Dicen-

(a) De Offic. 1.
(b) Controv. 1. 1.
(c) De offic. 16.
(d) In element. J. N. & G. L. 1. c. 8. §. 218.
(e) L. 1. c. 8. §. 4. f. m. 131. de officio hominis.

Saltem ex superfluis, & quandoque ex necessariis.

Dicendum 2. Est obligatio naturalis, *saltem imperfecta*, * succurrendi proximo *in gravi* necessitate ** per eleemosynam petitam, *saltem* ex *superfluis*. Quod si necessitas foret *absolute gravis*, & pene *extrema*, *** est obligatio succurrendi *etiam ex necessariis cum levi detrimento status*. *Ratio prioris est*, quia id exigit *æquitas naturalis*, fundata in amore proximi ad felicitatem Societatis humanæ *necessario*, quæ felicitas, saltem *negative*, deficeret in necessariis, si posset destitui proximus in *gravi* necessitate, etsi sine omni, vel levi solum incommodo sublevari posset. *Ratio posterioris* est, quia *absolute* gravis necessitas in æstimatione morali æquiparari solet indigentiæ *extremæ*. ****

Eaque juris rigorosi in extrema alterius necessitate.

Dicendum 3. Est obligatio naturalis *perfecta* succurrendi proximo, *in extrema necessitate constituto*, etiam *ex necessariis* cum *aliquo* status proprii detrimento, non tamen cum *extraordinario* *****, multo minus cum status proprii destructione. *Ratio prioris* est, quia amor proximi *simpliciter* exigit, ut si sine nimio detrimento fieri possit, bona quædam ordinis minoris vitæ proximi postponamus; secus enim charitatis vinculum inter homines nullum foret, neque felix posset subsistere humana Societas. *Ratio alterius est*, quia in medio prorsus *extraordinario* nimia est difficultas; immo ad destructionem status, velut medium moraliter insuperabile, nemo obligatur etiam pro vita propria salvanda: ergo multo minus pro aliena.

Innoxius transitus per alienum territorium,

℞. II. *Thomasius* ad officia, erga proximum imperfecta, revocat *innoxium transitum* per territorium alienum, præcipue quo ad transvehendas merces (a). Sed circa hoc punctum, non adeo liquidum, majore distinctione

Et si negatus, non parit formalem injuriam.

Dicendum 1. *Transitus*, per territorium alienum, seu terrestre seu maritimum, *debito modo*, etsi *absque ulla causa*, negatus, *per se* loquendo, nunquam parit formalem injuriam, sufficientem ad actionem, vim, vel bellum alteri inferendum. *Patet*, quia *spectato jure naturæ* non parit jus perfectum ac rigorosum, nam etsi possit abesse forsan omne incommodum, vix tamen abesse poterit incommodi periculum. Additur tamen, negatus *debito modo*, hoc est, absque illata speciali injuria; *per se* loquendo, quia accedente *extrema alterius necessitate*, *mera invidia*, vel alia causa injuriosa, *per accidens* fundare posset jus naturæ alteri competens, etiam perfectum.

Transitus advenarum vere innoxius, est æquitatis naturalis.

Dicendum 2. *Transitus* inermis advenarum, hospitum, peregrinorum, sedes vacuas quærentium &c. siquidem *vere innoxius* sit, hoc est, si omni incommodo, periculo, periculique metu justo careat, præterquam quod videatur esse juris Gentium, ut supra diximus, etiam *spectato jure naturæ*, *per se* loquendo, negari nequit. *Ratio est*, quia exigitur ab amore, in naturali æqui-

* Nam juxta nonnullos est *perfecta*, obligans sub peccato gravi, qua de lite, circa jus naturæ certiora sectantes, hic abstrahimus.

** Unde non excludimus *in communi necessitate* obligationem, sed *de qualitate obligationis*, & *exercitii extensione* abstrahimus, uti dictum.

*** Qualis foret juxta *P. Viva*, si nobilis cogeretur absolute mendicare, & vitam, pene morte miseriorem, ducere. Gravitatis majoris, vel minoris quantitas pendet ab æstimatione morali prudentum: quadruplex esse solet *gravis necessitas*. 1. *Quo ad vitam*. 2. Quo ad famam, honorem &c. quæ pertinent *ad naturam humanam*. 3. Quo ad dignitatem. 4. Quo ad bona fortunæ, quæ pertinent *ad statum*.

**** Inde propositio duodecima, ex non uno capite, *ab Innocentio* XI. A. 1679. 2. Martii recte damnata, qua dicitur: *Vix in sæcularibus invenies, etiam in Regibus, superflua statui, & ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluis*. Videri potest *Cardenas* in crisi Theol. Dissert. 9. f. m. 284. Item *P. Viva* in trutina Theolog. proposit. 12. f. m. 200. Ubi uterque vindicat calumniam, *P. Vasquio* nostro hac ex parte impactam *a Filguera*, præcipue vero ab infami *Montaltio* in suis litteris provincialibus.

***** Quale foret apud *P. Viva* L. c. n. 7. f. 201. quatuor millibus florenorum vitam pauperis redimere, medicinis extraordinariis ejus vitam servare.

(a) Jurisprud. Div. L. 2. c. 6. a n. 35.

æquitate fundato, juxta illud: *quod tibi vis, vel non vis fieri* &c. sic ut negatis hisce officiis humana felicitas, *negative saltem*, deficeret *in necessariis*, etsi ejusmodi denegatio iniqua *formalem injuriam*, contra jus rigorosum, proximo debitum, haud inferret.

Uti & transvectio mercium necessaria, ac vere innoxia.

Dicendum 3. Idem videtur sentiendum *de transitu* Mercatorum, *transvectione mercium*, siquidem fundetur in *aliqua necessitate*, & vere *innoxia* esse possit, nec cum præjudicio quodam propriæ ditionis conjuncta. *Ratio* eadem, quæ suasit prius, suadet posterius. Dicitur, siquidem fundetur *in aliqua necessitate:* nam quæ spectant solummodo luxum, & lucrum, sunt extra sphæram juris naturæ absoluti, & ad dispositionem juris Gentium pertinent. Inde *Grotius* admodum confundit jus naturæ cum jure Gentium, dum nimis liberaliter ejusmodi commercia libera adstruit, *eo quod id intersit Societatis humanæ*, qua in parte merito corrigitur a suis scholiastis (a).

Militaris recte negatur.

Dicendum 4. Transitus *militaris*, salvo jure naturæ, etiam imperfecto, semper negari potest, uti alibi probabimus. (b) *Ratio est*, quia, nisi ponatur casus *extremæ necessitatis*, nunquam est *vere*, seu *practice* innoxius, ut non saltem *justus periculi metus* suppetat. Unde cum *Edomitæ Israelitis* transitum, *etsi innoxium*, denegassent, *Moyses* nec de iniquitate, nec de injuria questus *ab Edomitis deflexit, & a Cade profectus ad montem Hor cum omnibus copiis pervenit* (c).

Unde varii casus determinandi.

Dicendum 5. Ex hisce præmissis facile decidi possunt varii casus, 1. *Etiam singulis recte* negatur *transitus*, si sit probabilis metus *damni*, *proditionis*, *seditionis*. 2. *Expulsis* recte negatur *transitus*, & a fortiori *refugium*, seu *susceptio*, si exinde timeatur offensio, bellum, annonæ caritas, aut alia causa obstet. 3. Spectato jure naturæ non *necessario* suscipiendi sedes vacuas quærentes &c. quia, cum regulariter fiat cum nostro incommodo, ejusmodi susceptio est beneficium; unde nec territorium, etsi incultum, insalutato Domino ab illis juste invadi potest. 4. Prætervectis haud necessario concedenda est accessio ad littus, & commoratio, quia regulariter subesse potest *justa* negandi causa. 5. Detrectantes commercia cum aliis populis, *per se* loquendo, non violant jus naturæ, etiam imperfectum, quia deest *necessitas*. Unde hoc casu exteros ab emptione rerum suarum, etsi ad vitam necessariæ non sint, prohibere possunt, si vicissim res alienas emere nolint, adeoque vetent, ne in territorio suo venum exponantur. 6. Defectu ejusdem necessitatis, in mercibus ad lucrum vel commodum, jus stapulæ induci potest, vi cujus, *sine læsione æquitatis naturalis*, transeuntes adigi possunt, ut venum exponant merces in terra nostra. *Neque opus est*, Authore *Thomasio, ut hanc sententiam probemus: sufficit, quod nullum argumentum proferri possit, unde probetur iniquitas. Inde & titulus vectigalium propter damna, quæ regulariter ex fluminibus patiuntur vicini, aut impensas in aggeres.* Unde *in fretis* major est moderatio habenda eodem Authore.

Denegatio matrimonii non repugnat æquitati naturali.

℞. III. Ad officia *juris imperfecti*, seu *æquitatis naturalis*, non recte trahitur denegatio amicitiæ, ac matrimonii, seu cum privato, seu cum integro Populo, siquidem *debito modo* fiat, neque *cum injuria* quis repellatur. *Ratio est*: quia & deest *necessitas*, & adest facilis causa *incommodi*. Immo etsi quis nullam afferre posset denegationis causam, si modo desit necessitas, *iniqui* titulum non meretur, uti minus bene existimat *Fridericus Ludovici*. Huc pertinet raptus *Sabinarum* & *Benjamitarum*.

℞. IV.

(a) De Jure B. & P. L. 2. c. 2. §. 13. num. 3. & 5. in not. Videantur dicenda infra de belli causis.
(b) Q. de justis belli causis.
(c) Numeror. 20. 14. & seqq.

Communis facultas, uni negata, aliquando jus imperfectum, nunquam tamen perfectum gignere potest.

℞. IV. Ex suppositione, *quod aliquid promiscue omnibus exteris sit indultum*, V. G. circa *commercia*, *venationes*, *piscationes* &c. videtur nasci obligatio imperfecta, ne, *fine omni prorsus ratione*, unus præ altero hac indulgentia excludatur: quia videtur ejusmodi exceptio contraria amori, in æquitate naturali fundato, nec ab implicito, vel interpretativo quodam contemptu facile excusabilis. 2. Si adsit *ratio qualiscunque*, nec imperfecta oritur obligatio, quia cessaret obsequium innoxiæ utilitatis. 3. Nunquam tamen parere potest *obligationem perfectam*, sic ut ejusmodi denegatio alteri cedere queat *in injuriam formalem*. *Ratio* est: quia circa ejusmodi indulgentiam pactum expressum, cum omnibus quibuscunque, fingi haud potest verisimiliter: e contra, quod per meram dissimulationem, vel indulgentiam, *precario* conceditur aliquibus, favor est: ergo absque injuria alteri negari potest juxta illud: *An non licet mihi, quod volo, facere? An oculus tuus nequam, quia ego bonus sum? Amice, non facio tibi iujuriam*. Unde errat *Grotius*, cum jus perfectum, ex ejusmodi suppositione, alteri adstruit ea de causa: quasi cum contumelia conjunctum sit, si quis, citra peculiarem causam, a communi aliis facultate excludatur, eo quod hic, *velut reliquis inæqualis*, haberetur: nam recte *Hertius*: *quibus aliqua permittuntur, jus ante permissionem non habebant* (a): *ergo si ab iis excludatur unus, is de injuria queri nequit, etsi de inhumanitate aliquando possit*.

Heineccii officia, sine non spectantia.

℞. V. *Heineccius* ad officia imperfecta, *ex amore beneficentiæ*, plura beneficia ex *Seneca* (b) revocat: sed sicuti male *amorem beneficentiæ* in Jurisprudentiæ naturalis fundamenta admiscet, ita & cum jure naturæ virtutes ethicæ proprias, officia naturæ debita cum beneficiis prorsus indebitis, confundit, & *Senecam* loquentem de beneficiis, ad felicitatem naturæ, *omni ex parte perfectam*, requisitis, minus apposite trahit *ad jus naturæ*, quasi vero omne, quod *naturæ felicitati congruum*, hoc ipso foret *jure naturæ debitum*, quo casu jus Gentium, & positivum humanum, immo omnes virtutes, ipsa quoque inimicorum dilectio, spectaret *ad jus naturæ*, toties culpata a *Puffendorfio* confusione Jurisprudentiæ naturalis cum Ethica, ceterisque disciplinis. Sic adducit *Senecam* perorantem (c): *quantulum est ei non nocere, cui debeas prodesse?* tum subdit: qui alteri non nocet, tantum non sceleratus est, nondum autem eo justitiæ genere legi amoris satisfacit, quæ, ut & proximus aliis, jubet, adeoque *de virtute* gloriari non potest. Ibidem ex *Leibnitio* tres memorat *juris naturæ gradus*: *jus strictum*, quo nemo læditur; *æquitatem*, quæ suum cuique tribuit; & *pietatem*, quæ honestatem servat. In altero gradu dissentit, tertium adstruit. At quis non videt, si per *pietatem* intelligatur *beneficentia*, quæ cum incommodis propriis alterius commoda procurat, hanc *juris naturalis gradum* haud esse, quia nullatenus participantem *justitiæ* rationem formalem, sed *ultroneæ virtutis*? Sic alibi (d) ait, quod, qui obligationi perfectæ satisfaciunt, *Senecæ ad legem boni esse* dicantur; a sapiente vero multo plus exigi, nempe ut *amorem beneficentiæ* ostendat, etiam ubi se nihil jure stricto debere noverit: *Multa*, inquit *Seneca*, *legem non habent, nec actionem, ad quæ consuetudo vitæ humanæ, lege omni valentior, det aditum. Nulla lex jubet amicorum secreta non eloqui; nulla lex fidem, etiam inimico, præstare. Quæ lex ad id præstandum nos, quod alicui promisimus, alligat? Querar tamen cum eo, qui arcanum sermonem non continuerit, & fidem datam, non servatam, indignabor*. Hæc *Seneca*, quæ ad officia beneficentiæ male trahit *Heineccius*. Nam secreti revelatio, obstante conventio-

(a) In *Puffendorf*. L. 3. c. 3. §. 14. f. m. 345. litt. a.
(b) L. de Beneficiis.
(c) In elementis L. 1. c. 3. §. 82. allegans epist. Senecæ 91.
(d) L. c. §. 84. adducens Senecam de beneficiis L. 5. c. 21.

ventione saltem tacita, est prohibita *naturæ jure*, agitque revelans contra justitiam, atque fidelitatem non minus, quam si in contractu depositi fidem violaret. Promissio *acceptata* sicut dat jus ad rem; ita non servata est *contra justitiam*. Fides hosti, ut tali data, obligat ex jure naturæ, ut alibi contra *Puffendorfium* decidimus.

Quæritur VII. *An Officia æquitatis imperfecta homini ab homine præstanda, etiam respectu hostium, spectato jure naturæ, obligent?* *Officia imperfecta respectu hostium,*

℞. I. Affirmat *Heineccius* protestanticus (a). *Rationem affert*. 1. Quia hæc officia proficiscuntur non *ob alterius merita*, sed *ob æqualitatem naturæ*, in qua fundatur *amor amicitiæ* imperans, ut, quod nobis fieri ab altero volumus, etiam alteri faciamus. 2. Quia ejusmodi humanitas cum spe insigni, gratiam ab hostibus ineundi, conjuncta est. 3. Quia teste *Thomasio Socrates* dudum profligavit vulgarem sententiam: *amicis benefaciendum, male inimicis*. 4. Quia etiam *Hierocles*, etsi Gentilis, hoc agnovit, scribens: *Unde fit etiam, ut recte dicatur, virum bonum odisse neminem &c. Quum enim bonum diligit, non eum, qui malus sit, putat inimicum &c. immo in amicitiæ legibus Deum ipsum imitatur, qui nullum quidem solet odisse, sed eum potissimum, qui bonus est, amplecti, & diligere*. Hinc & ipse ex sapientiæ norma, quæ dirigere debet *amorem illum humanitatis*, in exhibendis officiis ordinem statuit, sic ut observata ratione personarum, ac necessitatis, cum omnibus satisfieri non potest, plus humanitatis amico, quam inimico; plus bono, quam scelerato; plus cognato, quam extraneo; plus denique magis, quam minus egenti, præstari fas sit. Sed *Ex obligatione morali.*

℞. II. *Spectato jure naturæ, quamdiu durat animus alterius hostilis, per se loquendo, nulla est obligatio ad officia etiam imperfecta, inimico exhibenda. Dicitur: per se loquendo*: quia *per accidens* manere posset obligatio, casu, quo nulla omnino suppeteret *ratio*, *utilitas*, vel *necessitas* denegandi ejusmodi officia in ordine ad defensionem, vel vindicationem injuriæ publicam. Nam iniquum foret, nullo suo bono nocere alteri, *moderationis* limites egrediendo, id, quod saperet *meram vindictam*, etiam naturæ jure prohibitam. *Non præstanda per se loquendo.*

Ratio asserti est 1. Quia, durante alterius animo hostili, hæc officia vix possunt esse innoxia: sic nihil antiquius in bello, quam hostes prohibere aquatione, commeatum corrumpere, cuncta devastare. 2. Quia cessat obligatio etiam ad officia perfecta: ergo multo magis ad imperfecta. Quem etiam occidere licitum, cur illicitum sit, aqua prohibere & igni, aliisque commodis absolute haud necessariis? Unde,

℞. III. Rationes *Heineccii* sunt nullæ. *Nam* 1. *Æqualitas naturæ* non obstat, quin hostem vindicemus, etiam positive lædendo: ergo nec obstat, quin vindicemus, ei humanitatis officia denegando: nempe qui prior alterum injuste lædendo, *æqualitatem naturæ* contempsit, in causa est, cur & ipsius intuitu negligatur. *Amor ille amicitiæ* confundit jus naturæ cum Ethica naturali, qui proprius *Heineccii* nævus est contra clamores *Puffendorfii*, queis jus naturæ a disciplinis cæteris sequestrandum inculcat, etsi & ipse in hac materia in beneficia Ethicæ extravagetur. 2. Spes ineundæ ab hostibus gratiæ virtutis est, non juris. 3. *Socratis*, & *Hieroclis* dicta virtutem probant, non jus naturæ; immo nec obviam virtutem, sed extraordinariam probant, non nisi Sopho uni, vel alteri cognitam, quia etiam Populo Dei vix perspectam, cum beneficentia erga inimicos non nisi legi novæ, supra naturæ vires elevatæ, debeamus. Ordinem illum amoris in exhibendis proximo Officiis imperfectis, cum respiciat justitiam distributivam, in nostris quoque principiis observandum concedimus. *Ut vult Heineccius.*

(a) In elementis J. N. L. l. 1. c. 8. §. 219. & 220. f. m. 172.

Eorum differentia ab imperfectis.

℞. II. Officia *perfecta* differre ab *imperfectis* 1. Quod *imperfecta* fundentur in jure *minus proprio*, respiciendo *æquitatem quamdam*, qua aliis facienda bona; *perfecta* fundentur in jure *proprie tali*, quandoque etiam *rigoroso*, spectando *justitiam legalem*, vel *commutativam*, qua aliis non inferenda mala. 2. Quod *imperfecta* supponant necessitatem *minus strictam*, sic ut officii sui incurium denominent *iniquum*; *perfecta* supponant necessitatem absolutam, sic ut officii sui negligentem denominent *proprie*, & quandoque *formalissime injustum*. 3. Quod *imperfecta* pariant obligationem, sed imperfectam, quia coactionis expertem, & in solo æquitatis amore fundatam; *perfecta* pariant obligationem perfectam, quandoque etiam cum coactione, & damni reparatione conjunctam, quia in amore justitiæ *legalis*, ac *rigorosæ* fundatam.

Officia perfecta in specie.

Quæritur II. *Quæ officia perfecta? Quæ eorum objecta? Et quale obligationis principium?*

Nemo lædendus, cuique suum tribuendum.

℞. I. Officia *perfecta*, uti constat ex dictis, *in genere* duo sunt: *nemo lædendus*, *jus suum cuique tribuendum*; illud est *absolutum*; hoc *hypotheticum*. Et quia *hypothetica*, vel *ex pacto*, vel *ex dominio* resultant, & pactum sæpe, dominium semper status adventitii proprietas est, juxta ordinem, supra dispositum, *absoluta* officia primæ parti *de jure naturæ*; officia *hypothetica* alteri parti *de jure Gentium* reservabimus.

Modus læsionis triplex, cogitatione, verbo, & opere.

II. Nemo sine causa lædendus, seu infelicior reddendus, ac imperfectior; neque *in se*, neque *in bonis* tam naturalibus, quam acquisitis. Unde nemo lædendus 1. *in intellectu* eum pervertendo, per mendacia & errores avertendo a veritate, & præjudiciis falsisque opinionibus, ac dogmatibus imbuendo, quod stigma proprium hæresiarchis. * 2. Nemo lædendus *in voluntate*, eandem corrumpendo, ad voluptates aliaque vitia inflectendo, verbis & exemplis depravando, educationis & institutionis officia negligendo. 3. Nemo lædendus *in bonis corporis* per verbera, plagas, vulnera, mutilationes, vincula, inediam, bona dissipando, libertate spoliando, sanitatem corrumpendo, vitam adimendo &c. 4. Nemo lædendus *in pudicitia*, *existimatione*, *honore* per calumnias, injurias, stupra, adulteria; nemo lædendus *in aliis bonis extrinsecis*, quomodocunque propriis, per rapinas, furta, fraudes, vim, directe, vel indirecte, mediate vel immediate illatam. Denique, teste *Heineccio*, *læsio* non tantum est *dictum*, vel *factum*, quo bona alteri, jure connato vel acquisito competentia, denegantur, rapiuntur, vel quovis modo turbantur, aut deteriorantur, sed est etiam *concupitum*, ad injuriam & damnum alterius comparatum: unde eamdem recte non modo *ad verba* & *facta*, sed & *ad cogitata* extendit, sic ut nemo lædendus sit *per odium*, *contemptum*, *invidiam*, aliaque animi vitia, naturæ juri adversa. *Rationem assignat*, quod Author juris naturæ sit Deus *καρδιογνώστης*, nec minus ejus voluntatem violet, qui quidquam contra legis suæ præscriptum cogitat, quam qui illam verbis, factisque transgreditur. *Et hæc*, inquit, *iis opponenda duximus*, *qui jus naturæ & Gentium tantum ad actiones externas pertinere existimant*.

Fundamentum obligationis naturalis ex amore, cuivis naturaliter debito.

III. Sed læsionem quamvis, *absque causa*, tam in cogitatis, quam in verbis ac factis, naturæ jure esse prohibitam demonstratur *ex amoris principio* hoc modo. Id naturæ jure prohibitum est, quod repugnat amori, *& Deo & pro-*

* Addit *Heineccius* L. 1. c. 7. §. 188. *Tædiosam* docendi *rationem*, & *severitatem*, qua discipuli a sapientiæ studio avertuntur, exemplo *Maximiliani* I. Imperatoris, quem *Petrus* quidam per solas dialecticas argutias, & sophismata, verberibus crebris conjuncta, a studiis sic alienarit, ut aliquando auditus sit dicere teste *Cuspiniano*: *si hodie præceptor meus Petrus viveret*, *quamquam multa Præceptoribus debeamus*, *efficerem*, *ut se instituisse me pœniteret*. Hunc nævum, non nisi per calumniam, impingunt *Puffendorfii* & *Thomasii* Scholasticis orthodoxis ratione *pædiæ*, ut ajunt, *Aristotelicæ* &c. Sed ut sæpe jam diximus, hi mastyges *quæcunque quidem ignorant*, *blasphemant*. *Judæ* 10.

& proximo naturaliter debito, hoc est, *ad felicitatem ac pacem, cum Deo ac proximo conservandam, simpliciter necessario*: atqui alterum lædere *quomodocunque*, verbis, factis, vel votis, per interna odia & contemptus ad actus externos disponentibus, *evidenter* repugnat amori, ad pacem, cum Deo & proximo conservandam, & ad felicitatem Societati humanæ propriam, *simpliciter necessario*, adeoque *naturaliter debito*: ergo lædere alterum quomodocunque est naturæ jure prohibitum.

Alterum Officium ex perfectis, reparandum damnum.

Quæritur III. *Quodnam alterum officium ex perfectis, & absolutis?*

℞. I. *Reparatio damni, si quod secutum ex læsione injusta, qualitercunque imputabilis, quantum fieri potest.*

Explicatur præceptum. Dicitur 1. *Ex læsione injusta*, non quavis v. g. contra charitatem, etsi in naturæ jure, *proprie tali*, fundatam, ut supra diximus: sed ex læsione *damnosa contra justitiam rigorosam*, ac *propriissime talem*, quæ radix primaria reparationis, abstrahendo hic & nunc ab altera radice *rei acceptæ*, quæ absque culpa detinetur in se, vel æquivalenti, solamque notat *læsionem materialem*.

Dicitur 2. *Qualitercunque imputabilis*: nam imputabilitas multiplex esse potest, exprimiturque notis *versiculis*: *jussio, consilium, consensus, palpo, recursus, participans, mutus, non obstans, non manifestans. Dicitur* 3. *Reparatio damni*, cum enim *damnum* nil aliud sit, *quam carentia boni alicujus ob alterius factum, positivum vel negativum, jure destitutum*, ea multiplex esse potest: *positiva*, per ablationem, vel destructionem rei alienæ cum vel sine lucro lædentis; *privativa* per interceptionem lucri juste sperati; *negativa* per omissionem debitæ diligentiæ, officii; *directa* in re, vel *indirecta* in fructibus rei; data a causa *sola*, vel *complice, principali*, vel *minus principali* &c. cum rursus reparatio varia esse possit, per revocationem calumniæ, per satisfactionem, vel restitutionem rei in se, vel in æquivalenti &c. fluit præcepti hujus sensum esse, *quod damnum qualecunque, & qualitercunque imputabile, ab injuste lædente, per se loquendo, reparandum sit, & quidem meliori modo, quo fieri potest, vel per restitutionem ipsius rei, per æstimationem rei & fructuum, lucri cessantis, damnique emergentis.*

Fundatum in amore Deo, & proximo naturaliter debito.

℞. II. *Demonstratur præceptum*. Reparatio hæc est positive exigita ab amore, *Deo* & *proximo* naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem & pacem, cum Deo ac proximo conservandam, *simpliciter necessario*: ergo est naturæ jure præcepta. *A. Patet*. 1. Nam citra reparationem damni pax esse nequit cum Authore Naturæ, eo quod sine hac *lex de non lædendis aliis* foret vana, enervis, inutilis, cum citra hanc obligationem nunquam sat cohiberetur in aliena damna effrenis Mortalium pravitas. 2. Citra reparationem damni manet continuata læsio, qua manente, secundum naturæ jura, lædenti *cum injuste* læso pax esse haud debet. 3. Felicitas naturæ rationali debita, quies, & securitas publica & privata, communis boni stabilitas haberi haud posset, si reparatio damni non obligaret; si injuste læso damnum tolerandum, injuste lædenti injuriæ suæ fructu gaudendum foret. Quid enim hoc aliud esset, quam viam pandere injuriis, læsionibus, furtis, atque rapinis? Certe non minus turbaretur pax humani Generis, quam si læsio, atque damnificatio naturæ jure prohibita non foret.

Casus excepti ab obligatione naturali reparandæ damnificationis.

Quæritur IV. *Quænam exceptiones ab obligatione reparandi damni naturæ jure imposita?*

Per accidens.

℞. Etsi, ut dictum, naturæ jure teneantur, *per se loquendo*, ad reparanda damna *omnes*, qui eorum sunt *vera* causa, seu *positiva* seu *negativa*, nihilominus sunt plures casus, in quibus *per accidens* cessat hæc obligatio, vel *certo*, vel *probabilius*. Vagatur quidem prolixa hæc restitutionis materia per Theologiæ tractatum integrum *de jure atque justitia*, cujus copiosa

piosa scita Jurisprudentiæ naturali inserere nequaquam convenit. Ea solummodo attingenda, quæ *jus naturale* privative concernunt, & attingenda non omnia, sed scitu digniora, vel quia controversa inter ipsos Orthodoxos; vel quia minus obvia inter protestanticos Moralistas. Et hæc ipsa non nisi obiter attingenda, ut ne aliunde jam nota, prolixitate sua, jus naturæ potius gravent, quam ornent. Unde

℟. I. Quicunque non est causa damni *vera*, *certa*, & *efficax*, *natura jure* non obligatur ad illud resarciendum. *Ratio est:* Quia tam gravis obligatio ex amore, proximo *naturaliter debito*, seu ad felicitatem, naturæ rationali propriam, *simpliciter necessario* probari nequit. Hinc E. G. excusatur mandans, vel consulens, retractato ante executionem mandato, atque consilio; item in dubio, an fuerit causa efficax; vel si damnum, independenter a tali consilio, fuisset *certo* & *absolute* illatum; vel si illatum fuisset tantum *quo ad modum*, vel *circumstantias*, vel damnum minus, majoris impediendi causa. Sic excusatur ratam solummodo habens damnificationem suo nomine, sed tamen *se inscio* factam; item cooperans invitus in actione per se non mala, sed justo metu adactus V. G. avehendo militum furta; non obstans, vel manifestans, *nullo justitiæ titulo obligatus*; detinens rem *injuste*, si absque detentoris culpa pereat, æque apud Dominum peritura, V. G. communi hostium incursione, seu incendio, & sic de aliis. *Causa incerta, nec efficaciter influens.*

℟. II. Qui intulit injuriam *damnosam*, etsi solummodo *materialem*, tenetur saltem id restituere, quod actu *extat* de re alterius, vel ex qua factus est *ditior*: quia *spectato naturæ jure* nemo potest privari re sua, nisi ex culpa propria, vel sponte, vel si res fortuito pereat. Si absque culpa nil amplius extet nec *in se*, nec *in æquivalenti*, ad nil tenetur, tum enim æquiparatur rei fortuito pereunti. *Ratio est*: quia obligatio hæc foret nimis ardua, utpote cum æquali damno, etsi inferens foret dives, eo quod hoc fit *per accidens*, natura vero in obligationibus attendat ad id, quod *fit communiter*. Alia ratio est in detractione, respectu famæ, etsi inculpabili, quia hoc damnum facile reparari potest. *Nulla culpa data.*

℟. III. Qui intulit damnum grave ex *culpa mere juridica*, seu omissione diligentiæ, non nisi a summe industriis adhiberi solitæ, probabilius non obligatur ad id reparandum *spectato naturæ jure*. * *Ratio est:* quia neque obligatio oritur *ex re accepta*, quam non habet; neque *ex injusta acceptione*, quæ supponit culpam Theologicam; præterquam quod ejusmodi obligatio foret nimis difficilis, ob frequentes transgressiones magis noxia, adeoque ad felicitatem, humano Generi propriam, nequaquam exigita, nec ratione naturali efficaciter probanda. *Vel mere juridica.*

℟. IV. Qui intulit grave damnum per negligentiam *venialiter tantum culpabilem*, probabilius & ipse nec *leviter*, nec *graviter* obligatur *naturæ jure* ad ejus reparationem. V. G. si ex oblivione, *venialiter culpabili*, non extinxisset candelam orto inde incendio. *Ratio est* 1. Quia obligatio naturalis nunquam est levis circa materiam *gravem*, natura vel non obligante, vel obligante juxta capacitatem materiæ. 2. Quia obligatio gravis spoliandi se suis bonis ob culpam, *merissime levem*, tam *frequentem*, & *moraliter inevitabilem*, non videtur exigi posse ab amore, proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem humano Generi propriam, *simpliciter necessario*: neque enim exigi posset *per modum pœnæ*, quia improportionata culpæ; neque *per modum remedii* ad præcavendas ejusmodi culpas, quia esset nimis difficile, moraliter inobservabile, adeoque noxium magis, quam utile. 3. Quia obligatio gravis sufficienter probari nequit. Nam, quod *Aut etiam Theologica, sed mere venali.*

 æquitas

* Secluso contractu, vel quasi.

æquitas naturalis exigat, ut damnum patiatur potius nocens *juridice* ob culpam, quæ saltem *voluntaria*; & a fortiori nocens *Theologice* ob culpam, etsi solummodo levem, quam *absolute innocens*, qualis est læsus, nil evincit. *Ratio est*. 1. Quia hoc argumentum probaret nimium: nam & æquius videtur, ut damnum patiatur is, qui est causa damni, quam qui non est causa: ergo natura obligabit ad resarciendum damnum fortuitum. 2. Quia hæc obligatio foret nimium gravis, culpæ improportionata, propter faciles transgressiones humano Generi potius noxia, quam utilis; immo & antecedenter ad omnem eventum ipsi læso minus optabilis. Neque refert, quod lædens sit dives, læsus quandoque pauper: quia jus naturæ spectat, quæ sunt per se, non quæ per accidens. Minus stringit; quod per sententiam lædens possit obligari a Judice humano: quia hujus obligatio est *particularis*, naturæ foret *universalis*. Denique, *si verum est*, quod obligatio voti naturalis possit esse *levis* in materia *gravi*, id provenit, quod obligatio voti dependeat ab hominis arbitrio, qui sicuti *nullo modo*, ita & in materia *gravi* potest se obligare, *quantum vult*: contra natura obligare debet pro capacitate materiæ, quia obligatio levis in materia gravi *ordinarie* haud esset sufficiens ad obtinendum bonum, finemque a natura intentum.

Et quandocunque tantum est levis absque animadversa gravitate damni materiali.

℞. V. Qui intulit damnum grave *in se*, non animadversa gravitate seu formali seu materiali, etsi id inferat *per culpam venialem*, *vel ex defectu deliberationis* V. G. subducendo aureum, *non habita sufficiente advertentia* ad legem graviter obligantem; vel *ex ignorantia gravitatis formalis* V. G. subducendo aureum, quem putat invincibiliter non esse materiam gravem; vel *ex ignorantia gravitatis materialis* V. G. subducendo gemmam, quam invincibiliter existimat esse vitrum, *per se* non obligatur *naturæ jure* ad ejusdem damni reparationem. *Ratio est*, quæ supra: quia obligatio talis *probabilius* exigi nequit ab amore erga proximum, in ordine ad felicitatem humanæ Societatis, *simpliciter* necessario, eo quod sit nimium gravis pro culpa moraliter inevitabili; ob frequentiam magis noxia, quam utilis, absterrendo plurimos ab adeundis officiis publicis, ubi semideliberatæ culpæ admodum faciles. Accedit, quod si error sit circa gravitatem materialem, damnum grave, *qua tale*, inferenti non sit *voluntarium*, sed *quasi fortuitum*, adeoque *improportionatum* ad gravem adeo obligationem adstruendam. *Neque dicas*, dari saltem obligationem, quo ad partem damni notabilem; vel saltem proportionatam admissæ culpæ. Nam si pars damni *notabilis* maneret *absolute gravis*, maneret quoque levi culpæ *improportionata*; præterquam quod in praxi nimis difficilis foret damni taxatio secundum proportionem culpæ.

Qua gravitat materialis si cognita sit, inducit obligationem gravem jure naturæ.

℞. VI. Qui intulit damnum grave, *cognitum ut tale*, subducendo V.G. aureum, *etsi per culpam solummodo levem* V. G. invincibiliter existimando Dominum non esse *graviter* saltem invitum, probabilius *jure naturæ graviter* obligatur ad compensationem totius damni *cogniti*. *Ratio est*: Quia ejusmodi obligatio *simpliciter* necessaria est *ad finem a natura intentum*, hoc est, ad felicitatem tam cujusvis privatam, quam communem, & publicam humanæ Societatis: ergo fluit ex amore, & proximo & Societati humanæ *naturaliter* debito. A. P. Damnum grave, cognitum ut grave, datumque *ex culpa voluntaria*, etsi solummodo *levi*, connexum est, *per se loquendo*, cum *magno commodo* damnificantis, percepto ex re ablata, atque consumpta, adeoque conjunctum est cum *magno illicio* ad damnificationes ejusmodi plures ac plures, non tantum proximo, sed & felicitati publicæ admodum præjudiciosas: ergo ad felicitatem Generis humani *simpliciter* necessarium est, dari a natura remedium, quo refrenetur tale illicium, tam proximo *perniciosum*, quam felicitati communi *periculosum*, ac

ac *derogatorium*: atqui remedium *sufficiens*, damno damnique gravi periculo *proportionatum*, dari a natura non potest, nisi obligatio *gravis reparandi* damni: ergo &c. Neque

Opponas 1. Damnum grave, cognitum *ut grave*, datumque *cum levi culpa* per detractionem, vel rem demersam, abjectam &c. non est conjunctum *cum magno commodo* damnificantis, adeoque nec *cum magno illicio* ad damnificationes plures: erga ratio allata non stringit *universaliter*. ℞. Damnum ex detractione huc non spectat, quia etiam *inculpabiliter* datum est reparandum, utpote reparabile sine damno proprio. Alterum D. Non est conjunctum *per accidens*, ad quod non attendit natura. C. Non est conjunctum *per se*, hoc est, non est *conjungibile* cum damnificantis commodo, atque illicio, id quod spectat natura. N. Neque *Oppositis momentis nil evincentibus.*

Opponas 2. Ejusmodi obligatio *gravis* neque oritur *ex re accepta*, quia consumpta, ut ponitur; neque *ex injusta acceptione*, quia levi & improportionata obligationi *gravi*; ergo non oritur ex ulla radice *naturali*. ℞. Obligationem gravem deduci nec ex sola injusta acceptione, nec ex solo damno gravi cognito, sed *ex utroque*, *ut opposito naturæ fini*, seu *ut connexo* cum gravi præjudicio, vel saltem præjudicii periculo *respectu felicitatis, ac tranquillitatis publicæ*, cui præcavendo restitutionis obligatio est medium necessarium, a natura intentum. Unde hæc obligatio se non habet *per modum pœnæ* respectu acceptionis, leviter injustæ; sed *per modum remedii* ad felicitatem Societatis humanæ simpliciter necessarii, cui privatum damnificantis incommodum *naturali jure* postponendum. In forma. D. Acceptio leviter injusta, *in se* præcise spectata, non habet proportionem cum obligatione gravi. T. Complexum ex injuria formali & damno gravi cognito, *ut connotante* grave periculum, ac præjudicium felicitatis publicæ, non habet proportionem cum obligatione gravi, tanquam remedio necessario. N. Neque

Opponas 3. Melius diceretur cum magni nominis Theologis, obligationem prædictam oriri *ex consensu Gentium tacito*, quo, *antecedenter ad omnem eventum*, ejusmodi reparatione se voluere illæsas conventione reciproca: *quod tibi vis fieri*, *alteri feceris* in ordine ad publicam Societatis humanæ felicitatem conservandam: ergo &c. ℞. Hæc lingua in nostris principiis non procedit. Nam 1. negamus, illud esse de jure naturæ, quod, *antecedenter ad omnem eventum*, magis videtur expediens ab homine hypothetico: sic enim pleraque, quæ juris Gentium, forent simpliciter juris naturæ. 2. Tacitus Gentium consensus tantum infert jus Gentium, non naturale, quod hic videtur esse necessarium. 3. Nec hoc, nec illud principium pro dignoscendo naturæ jure, ac Gentium, a nobis admittitur ut satis exactum. Neque

Opponas 4. Casu, quo quis inferat grave damnum, cognitum ut tale, *sine omni culpa* V. G. invincibiliter putando Dominum *nullatenus* invitum; vel inferat damnum grave, non quidem cognitum *ut tale*, culpæ tamen veniali conjunctum, æquale est periculum, & præjudicium publicæ felicitatis: ergo æqualis erit obligatio naturalis reparandi damni. ℞. N. A. In primo casu, præterquam quod nulla interveniat injuria, invincibilis error potius est speculativus, quam *practicus*; in secundo casu damnum, etsi grave, quia tamen non cognitum, *ut tale*, damnificanti nec tantum commodum, nec tantum illicium afferre potest. Neque

Opponas 5. Casu, quo quis inferret damnum *grave*, cognitum *ut tale*, seu ex culpa gravi, seu ex levi, æqualis foret obligatio naturalis in ordine ad ejus reparationem: ergo foret improportionata. ℞. D. C. foret improportionata, si spectetur sola culpa venialis *in se*. T. Si spectetur complexum, ut conjunctum cum gravi præjudicio Societatis humanæ. *Subd.*

Foret improportionata, si descenderet *ex justitia mere vindicativa* : C. Si *ex commutativa*. N. C.

Etsi damnum illud grave cognitum consistet in damnificationibus levibus successivis.

℟. VII. Qui intulit damnum *grave*, cognitum ut tale, etsi cum levi culpa, quia per leves damnificationes *successivas*, moraliter tamen coalescentes, pariter obligatur graviter, *naturæ jure*, ad reparationem totius damni. *Ratio est*, quæ supra: nam ex advertentia ad gravitatem materialem si gravis summa auferatur simul, infertur restitutio: ergo etiam si auferatur *successive*, cum utrobique æqualis sit culpa, damnificatio, periculum, præjudicium, naturæ & Authoris naturæ finis, quæ omnia confirmat propositio 38. damnata ab *Innocentio* XI. *non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per parva * furta, quantumcunque sit magna summa totalis*.

Neque obest 1. Quod furta minuta facta sint *diversis* absque gravi damno *unius*, adeoque videatur cessare finis: nam manet quantitas gravis, *scienter* & *voluntarie* ablata cum damno saltem *Communitatis*, ejusque periculo ac præjudicio. Unde rationem D. Videtur cessare *finis inadæquatus* circa damnum grave privatum. C. *Finis adæquatus* circa damnum commune; immo & circa damni *periculum commune*, nil obstante particulari casu semper durans, cui per obligationem gravem præcavere intendit natura. N.

Neque obstat 2. Quod leves culpæ in singulis furtis, absque animo perveniendi ad summam gravem, non coalescant in culpam gravem: ergo nec obligationes singulæ leves coalescent in obligationem restituendi gravem. Nam, negatur paritas: quia singula furta ponuntur *voluntaria*, *cognitaque* non quidem *collective* sub gravitate formali, sed tamen *distributive* sub gravitate materiali, hoc est, non *mere disparate*, sed cum quadam connexione *ut integrantes* summam gravem, *moraliter* unam.

Neque obstat 3. Quod leves detractiones, pluribus factæ, non inferant obligationem gravem reparandi singulis honorem, adeoque nec leves damnificationes. Nam negatur paritas, quia ex detractionibus non capitur lucrum, nec habetur illicium ad plures & plures: oppositum fit in furtis.

Cessat obligatio quo ad excessum damni, invincibiliter ignoratum.

℟. VIII. Qui intulit grave damnum seu per gravem, seu per levem injuriam, non obligatur naturæ jure ad compensationem excessus non cogniti, ac invincibiliter ignorati. *Ratio est*: Quia ille excessus neque est voluntarius *in se*, neque *in causa*, cum ignoretur connexio, adeoque fortuitus sit, reparationis expers, fere uti damnum secutum per accidens. Accedit, quod natura habere finem haud posset ejusmodi obligationis imponendæ, cum homines a fortuitis, hoc ipso, quod ea ignorent, frustra absterreantur.

Cessat obligatio obstante impossibilitate morali.

℟. IX. Denique a reparatione damni, saltem dilationis exclusiva, excusat *impossibilitas moralis*, quamdiu manet. Hæc autem *Laymanno* nostro datur, si restitutio fieri nequeat *absque periculo vitæ*, *notabili detrimento famæ*, vel *notabiliter graviore damno sibi*, *suis*, vel *Reipublicæ inferendo*, quam æstimari debeat commodum ex restitutione creditori obventurum; vel si quis vivere non posset secundum decentiam status, *juste* acquisiti, V. G. Si nobilis non possit statim solvere, nisi se privet famulis, equis, armis &c. Civis primarius, nisi obeat artem mechanicam sibi insuetam; mechanicus, nisi vendat instrumenta necessaria. Quæ tamen omnia limitantur 1. Nisi quis *sua culpa* in ejusmodi angustias delapsus sit; nisi creditori ex dilatione æquale damnum foret subeundum; nisi damnum foret de bonis præcise alienis, ac debitis, hoc enim non foret statum suum amittere, sed dimittere

* Alii legunt *pauca*, sed eodem sensu.

tere alienum, & sic de aliis, quæ fusiore exegesi apud Moralistas scholasticos quærenda.

§. II.

§. 2.

De proprietatibus, reparationi damni connexis.

Quæritur V. *Quæ ceteræ proprietates, magis memorabiles, in reparatione damni, naturali jure, contentæ?*

Proprietates, reparationi damni connexa. *Circumstantia temporis, loci, modi, & ordinis.*

℞. I. Memorabiles circumstantiæ *temporis*, *loci*, & *modi* in reparando damno observandæ: nam debet restitutio fieri *quam primum*, & *eo modo*, ac *loco*, quo jure & emolumentum damnificati requirit, siquidem *moraliter* fieri possit sine gravi incommodo, quod quis pateretur in rebus propriis *ultra debitum*. *Quo ad modum* restitutio esse potest occulta vel aperta, per se vel per alium, sine damnificantis tamen incommodo & sumptibus facienda, *si opus sit*. Observandus igitur *ordo*, quem vel damnum passus *jure* exigit, vel damnificantium culpa requirit: sic inter plures damnificantes *mutuo consensu*, tenetur prior, qui fuit causa *primaria*, vel penes quem res ablata existit, singulis tamen *in solidum* ad damni reparationem obligatis, & sic de aliis.

Terminus ad quem Domino ignoto, vel incerto.

℞. II. Memorabilis restitutionis *terminus ad quem*. Nam facienda est restitutio possessori justo, etsi dominus non foret, sed V. G. *depositarius*, aut *administrator*, siquidem illius intersit, nec Domino cedat in præjudicium. 2. Si Dominus est *ignotus* vel *incertus*, ejusdem inquirendi opus est diligentia; si cognoscibilis non sit, vel ita dissitus, ut restitutio fieri non posset, nec expediret, res *mala fide* ablatæ in Domini commodum sunt applicandæ in causas pias. 3. Restitutio in furtis minutis, quæ facta pluribus incertis, facienda est *meliore modo*, quo potest, saltem Communitati *minore pondere*, vel *majore mensura*, etsi non desint, qui faciendam putent pauperibus Communitatis.

Emptoris malo, vel bona fides.

℞. III. Res aliena, comparata per contractum a possessore *bonæ fidei*, huic non Domino restituenda; si per emptionem comparata sit a possessore *malæ fidei*, V. G. fure, adeo liquidum non est, an restitutio fieri *necessario* debeat ipsi Domino *immediate*, vel an *non licite* fieri possit ipsi furi, *ad se servandum indemnem*.

Non obstat propria indemnitati servandæ saltem negative.

Hac in re sat convenit, quod emptor, seu *bonæ* seu *malæ* fidei, ad evincendum pretium *permittere* possit, ut rem illam fur recipiat denuo: quia *positive* non cooperatur ad translationem iteratam rei in locum deteriorem, sed tantum non custodit loco meliore cum suo periculo, seu damno. Accedit, quod, *rescisso contractu*, non continuetur injuria per talem permissionem, emptore in damnum Domini amplius haud influente.

Videtur tamen obstare indemnitati servandæ positive per traditionem solum mediatam.

Sed quod, ob *periculum evictionis*, emptor, seu bonæ seu malæ fidei, possit *positive* tradere rem furtivam furi ad se præstandum indemnem, videtur

Obstare 1. Quia melior ille status, sicut est *rei*, ita & *Domini*: ergo in deteriorem, sine injuria Domini, reponi nequit: secus rem alienam, igni ereptam, posses iterum injicere. 2. Quia, si Dominus rem ab emptore repeteret, foret illico reddenda, *nil obstante periculo evictionis*, vel *damni*: ergo hoc *nullatenus* obstare potest: non enim interpellatio *inducit*, sed *supponit* jus Domini activum, emptoris passivum. 3. Quia rem *positive* tradendo furi videtur *cooperari* peccato furis, & damno Domini.

Sed Adversarii negant 1. Quod melior status, rei *extrinsecus*, sit fructus rei, saltem tam *absolute* Domino debitus, ut etiam, cum tanto periculo vel damno ponentis rem in meliori statu, debeat servari. Paritas addita nil

ta nil evincit, quia ibi res omnino destruitur, *certo* Domini damno, & *irreparabili;* hic ponitur *in antiquo loco*. 2. Dicunt, per illam Domini interpellationem jus passivum emptoris reddi *absolutum*, quod prius solummodo erat *conditionatum*, & *remotum*, salvo scilicet jure evictionis. 3. Negant, quod ejusmodi traditio sit *cooperatio formalis*, quia *per se*, & *necessario* haud connexa cum peccato furis, vel damno Domini, & licet sit connexa *probabiliter*, emptor id impedire haud teneatur cum tanto periculo proprio, vel damno, eo quod fulciatur justa causa, utaturque jure suo.

Alii negant tam respectu bonæ, quam malæ fidei.

Quod emptor *malæ*, immo & *bonæ fidei*, teneatur rem furtivam tradere Domino, nec sese possit præstare *positive* indemnem, videtur non posse dici.

1. Quia obligatio talis est *valde gravis*, qua quis teneretur, *per se* loquendo, rem alienam servare *cum æquali damno suo*, quam pateretur ipse Dominus, *rem eam amittendo*; immo videtur opposita naturali amori, qui *in æquali periculo* favet sibi, præcipue si nulla adsit culpa; si uterque sit *æqualiter læsus*, Dominus furto, emptor venditione; si utrique sit *jus æquale*, Domino *ad rem*, emptori *ad pretium rei*. 2. Quia emptor bonæ fidei nec tenetur *ex re accepta*, quæ extradita ponitur; nec *ex injusta acceptione*, quæ *bona fide*, adeoque sine injuria, facta intelligitur. 3. Quia nec emptor malæ fidei tenetur *ex injusta acceptione*, quæ, *rescisso contractu*, velut retractata cessat, nec amplius facit, ut, ex emptione injusta, Dominus ullum patiatur damnum, ut recte advertit *Lugo*.

Sed Adversarii negant 1. Quod obligatio sit nimium *gravis*, nisi *per accidens*, & respectu damni solummodo temporalis, utpote *ex aliena culpa*, quod sæpe fit, ut ne quis cooperetur ad alienum peccatum, seu damnum, exponendo rem alienam periculo probabili damnificationis. *Si dicas*, emptorem bonæ ac malæ fidei sic fore ejusdem conditionis: reponunt, id esse *per accidens*. *Si replices*, obligationem fore, ut res aliena etiam transferatur in meliorem statum, quam fuerit prius: reponunt, hoc esse *per accidens*. 2. *Dicunt*, quod emptor, tam bonæ quam malæ fidei, obligetur ex injusta traditione, *positive cooperando* ad damnum Domini, quia exponendo rem ejus probabili periculo damnificationis. Unde

Sed probabilius emptor bonæ fidei licite se servat naturæ jure positive indemnem.

℞. IV. Ex his, ad naturalis Jurisprudentiæ trutinam exactius libratis, eruitur 1. Quod emptor bonæ fidei, *spectato naturæ jure*, rem furtivam non modo *negative*, sed & *positive* possit reddere furi *ad se indemnem servandum*. Id sane evincit ratio duplex, superius allata, & in naturæ jure bene fundata, quam esse solutam a Patronis adversæ sententiæ, imperare nobis non possumus, ut credamus. Accedit, quod ratio triplex, ab his allata in oppositum, non stringat, quia satis enervata videri potest.

Non tamen emptor malæ fidei: obstante injusta acceptione, saltem respectu præjudicii publici.

Eruitur 2. Quod emptor malæ fidei, *spectato naturæ jure*, rem furtivam probabilius reddere furi haud possit *ad se indemnem servandum*. Ad quam thesin *supponendum* 1. Quod emptiones, mala fide factæ cum furibus, sint *ordinarie* vel pretii tantum dimidii, vel certe infimi, aut infimo inferioris, sic *ut ratione lucri* faciant *magnum illicium* ad emptiones ejusmodi plures & plures, *id quod innegabilis experientia demonstrat*. *Supponendum* 2. Quod emptiones istæ *sint præcipuum invitamentum* furibus ad multiplicanda furta, rebus per nundinatores ejusmodi cooperantes & facile distrahendis, & commode occultandis non sine ingenti præjudicio humanæ Societatis, *uti denuo constat evidenti experientia*.

Jam sic: ejusmodi emptiunculæ, partim ob lucra ementium, partim ob invitamenta furum vendentium, non tantum *Domino privato sunt damnosæ*, sed & *communi bono præjudiciosæ*, felicitatis Societatis humanæ *derogatoriæ*, vel saltem *ob grave periculum de multiplicandis damnis* admodum perniciosæ indemnitati publicæ, adeoque *contrariæ fini* a natura intento: ergo natura debuit

pro-

providere de medio *sufficiente* ac *efficaci* absterrendi homines a perniciosis ejusmodi nundinis: atqui aliud medium esse non potest, quam *obligatio*, rem mala fide emptam reddendi Domino *cum periculo evictionis*, *vel damno*: ergo obligatio hæc est medium *simpliciter necessarium* ad finem, seu indemnitatem, si minus Domini privatam, saltem ad publicam Societatis humanæ, a natura intentam: ergo est exigita ab amore, Societati humanæ naturaliter debito, adeoque est naturæ jure imposita, id quod erat ostendendum.

In irritum cadentibus Adversariorum replicis, Quia injusta acceptione, etiam rescisso contractu, ex parte moraliter manente.

Neque opponatur 1. Nequit dici ex *qua radice naturali* fluat hæc obligatio: *non ex re accepta*, quia tradita; non *ex injusta acceptione*, quia per contractus rescissionem abolita, nec *amplius* seu *moraliter* seu *physice*, seu *mediate* seu *immediate* in damnum Domini influente. R. N. Et dico, quod obligatio fluat *ex injusta acceptione*. *Rationem* D. Est abolita *partialiter*, nec amplius influens in damnum Domini *privatum*, qui finis non est totalis respectu obligationis a natura intentus. *Tr.* Est abolita *totaliter*, neque amplius *saltem moraliter* influens in damnum publicum seu præjudicium, & periculum Societatis humanæ, qui finis *est primarius* respectu hujus obligationis a natura intentus. N. A. & suppositum, quod *acceptio* seu emptio tantum sit *injusta respectu damnificationis privatæ*, & non potius *respectu damnificationis etiam publicæ*: & licet privata *cesset* rescisso contractu, publica tamen *moraliter perseverat*, non cessante periculo & præjudicio, Societati humanæ imminente per ejusmodi emptiones malæ fidei, tam ementibus lucrosas, quam furibus opportunas, adeoque ad multiplicanda furta nimium inductivas, magno utique communis boni præjudicio. Idem Adversarii respondent, quando adstruunt obligationem gravem respectu damnificantis per *levem* quidem culpam, sed tamen *cognita damni gravitate*. Siquidem distinguunt: obligatio gravis est improportionata *levi* culpæ, seu acceptioni *in se*. C. Levi culpæ ut inferenti grave damnum, & quidem cognitum, non solum proximo, sed & Societati humanæ respectu præjudicii, *vi cujus antecedenter ad omnem eventum est optabile humano Generi, dari talem obligationem*. N. Cur ibi, & non etiam hic a fortiori, quia in gravi culpa, respiciunt præjudicium publicum?

Non quidem respectu emptionis, quæ facta est bona, sed quæ facta est solummodo mala fide.

Neque opponatur 2. Cum *Lugone*. Emptor bonæ fidei rem furtivam potest tradere furi ad se servandum indemnem: ergo etiam emptor malæ fidei. C. Videtur multis patere, quia nequit adstrui diversa ratio, cum *rescisso contractu* se habeat ut emptor bonæ fidei. R. N. C. Disparitas manifesta est ex dictis. Nam in emptore bonæ fidei injusta acceptio nulla est, seu respectu Domini seu respectu publici: hæ enim emptiones, *uti ordinarie* sunt expertes lucri, ita & invitamenti respectu furis, adeoque & expertes sunt præjudicii publici. *In forma* D. Rescisso contractu se habet ut emptor bonæ fidei, si spectetur injusta acceptio in ordine ad damnum Domini privatum, Tr. ordine ad præjudicium publicum. N.

Obligatione ad restitutionem mediatem natura fini haud sufficiente.

Neque opponatur 3. Per hoc, quod detur gravis obligatio ad reddendam saltem furi rem male emptam, urgente evictionis periculo, natura jam providit de medio, quo præcavetur præjudicio etiam publico in ordine ad absterrendos emptores ab ejusmodi emptionibus perniciosis: ergo major obligatio abundat. R. D. A. Natura providisset de medio *sufficiente*, & *efficaci*. N. *Insufficiente*, & *inefficaci*. C. Utique *sufficienter* non absterrerentur malæ fidei emptores, si *urgente periculo evictionis* licitum illis foret se præstare indemnes, rem reddendo furi; immo hæc securitas magis eos alliceret, quam absterreret.

Etsi quo ad indemnitatem emptoris, solum negativam, cesset obligatio.

Neque opponatur 4. Hæc probarent, quod emptor malæ fidei neque *negative* posset furi rem furtivam *permittere* denuo, ad se indemnem servandum: hoc nimium, & contra communem. R. Vel est *specialis ratio* in

oppo-

oppositum, vel non? Si posterius, manet argumentum: si prius, illa erit disparitas. Esse autem posset *ratio specialis*, quod obligatio prior sit medium sufficiens, & satis efficax ad finem, hoc est, ad impediendas ejusmodi emptiones; amplior foret abundans, & in casu mere *per accidens*, dependente ab alieno arbitrio, quales casus non attendit natura, ut constat. Unde non satis constare videtur, cur Theologi cum *Lugone, Viva*, & aliis, adeo communiter rejecerint sententiam, hac in materia mediam, dudum defensam *a Lessio, Maldonato, Turrecremata, & Dicastillo*: siquidem ex hisce naturalis juris principiis non videtur adeo rejicienda.

De damno reparando pro injuriis corpori alieno illatis.

℞. IV. Pro injuria, corpori illata, V. G. *per mutilationem*, *occisionem* &c. datur *jure naturæ* obligatio reparandi damna bonorum fortunæ, quæ inde *directe* illata sunt, *juxta arbitrium prudentis*; præcise autem pro vita, membro, vel cicatrice, hæc obligatio cessat *spectata sola dispositione naturæ*: quia sunt bona ordinis altioris, quam quæ pecunia æstimari possint*. Si tamen occisus, vel mutilatus fuisset servus, aut animal, etiam pro vita & membro foret facienda compensatio, quia sunt pretio æstimabilia, vendique potuissent. 2. Compensari itidem debent lucra, quæ ex mutilatione, vel vulneratione cessarunt, non quidem ita in solidum, ac si de facto fuissent acquisita, sed pro majore, vel minore spe, quam læsus habuit illa acquirendi. 3. Si homicida a Magistratu plectatur, probabilius est, eum adhuc teneri, *de jure naturæ*, ad damna resarcienda: cum morte sua tantum satisfecerit justitiæ publicæ, non hæredibus occisi. * Sed cum isti plerumque aliud non exigant, videntur esse contenti, ac proinde hæredes homicidæ ad nihil amplius teneri. Hæc porro obligatio tantum se extendit ad Parentes, uxorem, ac filios interfecti, quia hi soli *directe* læduntur, eo quod censeantur una moraliter persona cum occiso. Unde de creditoribus occisi, quia per occisionem *directe* haud læsis, obligationem alii satis probabiliter negant.

Pro injuriis ex stupro, vel adulterio.

℞. V. Circa injuriam *stupri*, vel *adulterii* jus naturæ disponit. 1. Ut stuprator reparet damnum ex tali injuria secutum, idque vel matrimonio, vel damni æstimatione *juxta arbitrium prudentis*, ut talem nempe inveniat, qualem manens virgo invenisset. Unde cessat obligatio pro sola virginitate quia bono ordinis diversi. Item si stuprum mansit occultum, aut nil impedivit, quin æque laute nuberet; si adfuit consensus, vel si per *importunas* quidem, non tamen vi *æquivalentes preces*, fuit obtentus; si abfuit vis, fraus, vel promissio, quia nulla est illata injuria. Si tamen virgo fuisset inducta *matrimonii promissione*, etsi *ficta*, sed tamen per illam *acceptata*, manet obligatio illius ducendæ: quia stuprator ex justitia tenebatur *vere* contrahere, cum alioquin omnia humana commercia fraudibus paterent. ** Limitatur tamen hæc obligatio, si fuisset conditio valde dispar, aut fictio ex verbis facile advertenda; si obstaret grave damnum, aut scandalum &c. 2. Naturæ jure obligatur *adulter* ad reparandum damnum omne, *inde secutum* innocuæ parti, & prolibus legitimis circa sustentationem, hæreditatem &c. *** *in quantum fieri potest sine detrimento*.

---

* Inde *Puffendorfius* L. 3. de J. N. & G. c. 1. §. 10. non satis bene hic allegat illud tritum: *mors omnia solvit*: quia hoc tantum se extendit ad præstationes *personales*, non reales, seu debita, quæ bonis velut inhærent, eaque ad quosvis possessores comitantur.

** *Puffendorfius* L. 3. de J. N. & G. c. 1. §. 10. ait, neque est, quod quis objiciat *pacta circa rem turpem invalida esse*: cum enim *lege naturali*, inter pactum matrimonii, ejusque executionem, nullum requiratur intervallum, *naturali jure* turpis conditio non videtur: *eris mibi uxor, si statim, tanquam uxor, corpus tuum mihi præbueris*. Sed si quid turpitudinis in ejusmodi properatis nuptiis insit, *ob favorem matrimonii* ad invaliditatem pacti non valere judicatur. Ita ille.

*** Circa hæreditatem accedit *Puffendorfius*, ac *Grotius*: dissentit *Thomasius*, *partim quia hoc damnum liberi non sentiunt ab adultero, sed a voluntate Parentum; partim quia ita liberis legitimis tantummodo intercipitur lucrum futurum, maximam partem incertum*. Jurisp. Div. L. 2. c. 5. n. 50. f. m. 199.

mento altioris boni, & causatione minoris mali. Inde est, quod ipsa adultera *ordinarie* non teneatur se prodere, quod spuria sit proles: quia viro tristitiam, sibi odium, domui discordias crearet, ac famam suam prodigeret, quibus damna fortunæ merito cedunt. Accedit, quod proles matri fidem habere, haud teneatur. Meliore tamen modo, quo fieri potest compensandum est damnum, V. G. de cultu corporis detrahendo, bonis propriis, si habet, compensando, &c. Et adulter sæpe excusatur vel ex toto, vel ex parte, sive quia damnum ab adultera compensatum, sive quia restitutio fieri nequit sine periculo vitæ, dispendio famæ, turbatione, & discordiis utriusque familiæ.

℞. VI. Circa bona famæ, aliaque animæ interna, quæ læso sunt, V. G. *per depravationem intellectus, seu voluntatis*, per errores, hæreses, & inductiones ad peccata gravia, eo quod sint bona ordinis diversi vel altioris, cessat obligatio compensationis pecuniariæ *spectato jure naturæ*. Unde pro fama restituenda est sola fama, pro perversione alterius, seu per errores, seu per scandala, est quidem obligatio *ex charitate* eum reducendi ad meliorem statum, *non tamen justitiæ*, nisi fuisset inductus fraude, dolo, injusto metu &c. Nam cuivis est *jus*, ne *injuste* lædatur in bonis animi, unde restituenda forent meliore modo, quo possunt. 2. Si quis veneno, phyltro, aliove modo alicui destruxit memoriam, rationem &c. obligatur, *naturæ jure*, in eundem modum, quo mutilator, tam ad restitutionem lucri cessantis, quam damni inde secuti in bonis fortunæ. *Pro læsis bonis famæ, aliisque animi internis.*

Quæritur VI. *Quæ penes Moralistas protestanticos, hac in materia, lituræ?*

℞. I. *Puffendorfii* paginam, hac ex parte utcunque mundam, sine lituris esse ejusdem Commentatores non siverant. Asserit ille, *quod qui per casum fortuitum citra suam culpam alterum læserit, ad reparationem non teneatur*, additque rationem ex *Grotio*: quia, cum nihil admissum sit, ipsi imputabile, ratio nulla sit, quare potius is, *qui invitus fecit*, fatale malum ferre debeat, quam alter, qui passus est (a). Ejus enucleator *Kemmerichius* oppositum statuit, dum ait, damnum reparandum esse, non *quia voluntarie, sed quia datum est*: unde infert, *injustum non esse*, imputare damnum ei, *qui casu dedit*, modo certum sit, eum esse causam vere physicam, & damnum passo nihil possit imputari, siquidem nulla sit ratio, quare potius læsus, quam lædens damnum perferre debeat (b). *Thomasio*, ejusque pedissequo *Fleischero*, *culpa etiam levissima*, adeoque mere *juridica* per quamcunque negligentiam, justus titulus est ad damnum resarciendum, unde *Fleischerus* velut inanem rejicit triplicem negligentiæ gradum (c). Rationem assignant: quod æquius sit, ut mea culpa mihi, quam alteri noceat: sed hic error ex supra dictis facile diffluit. *Lituræ protestanticæ hac ex parte: Kemmerichii & Thomasii.*

℞. II. Idem *Kemmerichius Puffendorfium* deformat, dum ex eo deducit, quod, qui consilium tantummodo dederit, peccet quidem, sed damnum non præstet, quia, ut istud *necessario* fieret, non effecit (d). Nil simile *Puffendorfius*, Immo alibi affirmat oppositum. (e) Quod attinet eos, *qui consilium dant*, id quidem *certum est*, si quis modum damni inferendi suggerat, eum ad reparationem teneri. Sed si quis tantum *in genere* suadeat alicui, ut ad furta se applicet, aut *destinationi jam certæ assentiatur*, uti timidi consiliarii Principum, is ad reparationem haud quidquam teneri videtur. Ita ille. *Ejusdem Kemmerichii.*

Sed

(a) De officio hominis L. 1. c. 6. §. 10. f. m. 119. L. 3. de J. N. & G. c. 1. §. 6. ait: *manifestum esse*, quod ex casu fortuito nemo teneatur.
(b) In element. J. N c. 6. §. 10. f. m. 87.
(c) Thom. in Jurisp. Div. L. 2. c. 5. n. 34. *Fleisch.* In instit. J. N. L. 2. c. 5. § 17.
(d) L. c. n. 28. f. 84. allegans §. 8. *Puffendorfii*.
(e) L. 3. de J. N. & G. c. 1. §. 4. f. m. 196.

Sed *Kemmerichii* propositio est trigesima nona ex damnatis ab *Innocentio* XI. in hisce terminis: *qui alium movet, aut inducit, ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem*. *Ratio* damnationis est, quod omnes concausæ alicujus damni positivæ; immo & negativæ, teneantur, ad reparationem damni, quia efficaciter concurrunt, seu actione seu omissione injusta, ad damnum: atqui consulens, velut concausa moralis, *positive* influit in damnum.

Nec obstat 1. Quod non *cogat*, seu determinet *physice*: secus enim nec *mandans* teneretur.

Nec obstat 2. Quod, qui *malo exemplo* inducit ad furtum, *vel consilio movet*, ne dives det pauperi stipem, vel faciat legatum pium, sit a restitutionis obligatione immunis. Nam nulla est paritas, quia prior vel non intendit alterius furtum; vel si intendit, *vere* tamen, & *positive* non influit. Alter, etsi ex odio *consulat*, si modo absque *fraude*, *dolove*, non violat jus alterius, quod solummodo se extendit, *ne malis artibus* impediatur a consecutione boni: unde *consilio* inducens, ut alter damnificetur, peccat *contra justitiam*; *consilio* inducens, ne alteri bene fiat, peccat *contra charitatem*, adeoque ille tenetur, non item iste ad reparationem.

Instructio 3.

INSTRUCTIO III.

De non lædendis aliis per mendacium.

De non lædendis aliis per verba, seu de officiis sermocinantium, & jurantium.

§. 1.

§. I.

De officiis sermocinantium.

De officiis sermocinantium.

Ratio tractandæ materiæ.

Quæritur I. *Quæ ratio tractandæ materiæ? Quæ natura, ac proprietates mendacii, huc spectantes?*

Quis conversatio humana necessarium medium ad finem, seu felicitatem, naturæ rationali propriam.

℞. I. *Constat* 1. *Facultatem loquendi* a natura homini *peculiariter* inditam esse, non alia de causa, quam ad communicanda mutuo animi sensa, sicut hac communicatione, *tanquam medio simpliciter necessario*, homo assequatur finem sibi præfixum, *felicitatem* nempe *naturæ rationali, & humano Generi propriam*. *Constat* 2. Quod hæc felicitas, sicuti *recto usu loquelæ* quam maxime promovetur, ita *malo usu* lædatur quam frequentissime: unde enim toties lædimus, lædimurque, quam mendaciis adeo usitatis? *Constat* 3. Cum, ut dictum, hæc facultas non Dei, utpote corda penetrantis; sed potissimum nostri, aliorumque hominum causa, nobis concessa sit, ea utendum esse ad finem, a natura & naturæ Authore intentum, sic ut ex fundamentali principio amoris, cuivis naturaliter debiti, obligemur ad animi sensa invicem communicanda, eo modo, qui nulli noceat, sed naturæ finem, seu felicitatem Societatis humanæ, in quantum est necesse, promoveat. Ex quibus fluit, officia sermocinantium ad officia hominis erga hominem *perfecta*, & *absoluta*, a nobis esse merito reducta.

Mendacii essentia.

℞. II. *Per sermonem* intelligitur *sonus articulatus, ex hominum impositione animi sensa declarans*. Per *veritatem* sermonis notatur conformitas, per *falsitatem* sermonis difformitas cum mente loquentis. Unde *mendacium* formaliter, & proprie tale, recte, dicitur *S. Augustino dictum* * *contra mentem*.

---

* Dictum *a potiori*, non excludendo alia signa, & actiones, animi sensa declarantes, de quibus S. *Augustinus* L. 1. de mendacio c. 3 *Ille mentitur, qui aliud habet in animo, & aliud verbis, aut quibuslibet significationibus enuntiat*. *Unde*, inquit Angelicus. 2. 2. Q. 111. A. I. in corpore, *simulatio proprie est mendacium quoddam, in exteriorum signis factorum consistens*.

tem fallendi causa. (a) Adeoque, si quis *falsum* dicat, quod putat * *verum*, mendacium formale non dicit, sed *materiale*, & *improprie* tale, quod *falsiloquium* proprie dixeris: ratio est, teste *S. Augustino*, *quoniam, quantum in ipso est, non fallit ipse, sed fallitur* (b). Contra si quis dicat verum, quod existimat falsum, *formale mendacium* dicit, quia actiones morales speciem suam accipiunt ab objecto, non prout est in se, sed prout est in cognitione voluntati propositum: unde idem denuo *S. Augustinus* (c): *potest verum dicere mentiens, si putat falsum esse, & pro vero tamen enuntiat, quia non ex rerum ipsarum veritate, vel falsitate, mentiens, aut non mentiens judicandus est*.

℞. III. *S. Augustino*, *Angelico*, *Cajetano*, ex orthodoxorum communi mendacium *triplex* est: *perniciosum*, quod profertur animo fallendi, *ut obsit*; *officiosum*, quod dicitur animo fallendi, *ut prosit*; *jocosum*, quod garritur animo fallendi, *ut delectet*. Hæc esse mendacia, propriissime talia, patet: sunt enim *dicta contra mentem animo fallendi*, *alterique errorem ingenerandi*, in quo consistit formalis mendacii malitia, sive dein *obsit*, sive *prosit*, sive re ipsa alter *fallatur*, sive *non*, quod respectu mendacii, *spectati in se*, se habet velut *per accidens*, ut docet *S. Augustinus* (d). Ad mendacium *formaliter*, & *proprie* tale, recte reducitur *restrictio pure mentalis*, seu *interna*, per quam intelligitur *dictum, & in se, & secundum circumstantias determinatum ad sensum unum, eumque falsum, etsi per aliquid, sola mente retentum, posset efficere sensum veram*; V. G. Si interrogatus, *an fregerit hoc vitrum?* Id *absolute* neget, mente retinendo, *mense praecedenti*.

Multiplicitas extensa ad restrictionem pure mentalem.

Ratio est: Quia loquela, *qua humana*, *nullatenus* formatur per conceptus, sed *tantum* per voces: ergo, ut propositio vocalis sit vera, tantum debent attendi verba, non conceptus: ergo si quis asserat: *non occidi Petrum*, retinendo in mente *die Veneris*, cum occiderit *die solis*, propositio vocalis evidenter est mendax. *Neque replices*. Talis non vult significare falsum, sed verum, hoc ipso, quod retineat partem propositionis, determinativam ad sensum verum. Nam ℞. D. Talis non vult, & tamen vult significare falsum. C. Tantum non vult. N. Retinet partem propositionis mere internæ. C. Externæ, seu erga alterum significativæ. N. Non enim propositio externa componitur ex conceptu, nullo modo indicato, quia nullatenus significante. Unde recte *S. Augustinus*: *duplex cor dicitur mentientis, id est, duplex cogitatio, una rei ejus, quam veram esse vel scit, vel putat, & non profert; altera ejus rei, quam pro ista profert, sciens esse falsam, vel putans*.

Quia est proprie dictum mendacium.

Confirmatur 1. Qui retinet aliquid mente, *nullo modo* sensibili expressum, at aliud dicit, non dicit, quod sentit, cum aliud dicat fallendi causa, aliud sentiat: ergo formalissime mentitur.

Seu locutio contra mentem fallendi causa.

Confirmatur 2. Propositio 26. ab *Innocentio* XI. damnata sic habet: *Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocunque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, vel aliam diem* ** *ab ea, in qua fecit, vel quodvis additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus*. Jam sic: *utens restrictione pure mentali* (quæ sola hic intelligitur) *non mentitur*, est propositio *certo falsa*: quia ab Ecclesia *damnata*, quæ in materia morum errare non potest: ergo hæc propositio: *utens restrictione, pure mentali, revera mentitur, est certo vera*:

Declarata, ut mendacium, authoritate Ecclesiæ.

(a) In enchir. c. 22.
* Nempe *invincibiliter*: unde L. cit. idem S. Doctor dicit: *qui falsum pro vero enuntiat, quod tamen verum esse opinatur* (puta errore vincibili, & culpabili) *errans, & temerarius dici potest: mentiens autem non recte dicitur, quia cor duplex, cum enuntiat, non habet, nec fallere cupit, sed fallitur.*
(b) L. c. c. 28. (c) L. 1. de mendacio. c. 3.
(d) L. cit. ** Ut legit *Cardenas*.

vera: ergo reſtrictio mere interna eſt *certum mendacium*, id quod erat demonſtrandum.

Reformata opinione priorum Moraliſtarum, etiam ex orthodoxis.

Hoc non obſtante fuere Moraliſtæ etiam orthodoxi, & quidem primi ſubſellii teſte *P. Viva*, & ſi *Lumbiero* fides foret, plus quam quinquaginta, (a) qui ante reprobationem hujus propoſitionis factam Anno 1679. 2. *Martii*, licitam defendebant *certis in circumſtantiis* reſtrictionem, etiam *pure mentalem*, fundati pluribus exemplis, in S. Pagina indicatis, quæ tamen, quia alibi in ſenſu vero, per expreſſam quæſtionem, jam declaravimus, (b) & declarata paſſim occurrunt in Moraliſtis orthodoxis, (c) hic fuſiore paraphraſi ſuperſedemus. Immo non defuere, qui per neceſſitatem ſummam mendacia, *formaliſſime talia*, abſolverunt a culpa, quos inter *S. Hieronymus*, (d) aliique veteres apud *Caſſianum*, atque *Dorotheum* (e).

Mendacium omne, quibusvis in circumſtantiis eſt naturæ jure prohibitum. Quo ad jus Divinum & humanum id aliunde ſupponitur.

Quæritur II. *Quid juris naturalis negativi circa officia ſermocinantium?*

℞. I. *Mendacium omne, qualecunque (adeoque & reſtrictio mere interna) quocunque in caſu, etiam utilitatis, ac neceſſitatis ſummæ, pro ratione materiæ, ſeu leviter ſeu graviter, per ſe loquendo*, * *eſt naturæ jure prohibitum*.

Declaratur Aſſertum, in ordine ad quod, *Supponendum* 1. Quod quæſtio ſit *de ſolo jure naturæ*. Nam *de jure Divino* aliunde ſupponitur hæc theſis, ut extra omnem controverſiam poſita, dicente *Chriſto*, *Authorem*, & *Patrem mendacii eſſe diabolum*; (f) rationem addente S. *Joanne*, *Chriſti* interprete: *quoniam omne mendacium ex veritate non eſt* (g). Qua de cauſa recte intulit *Innocentius* III. Summus Antiſtes (h): *ne pro vita quidem defendenda nobis licitum eſſe mentiri*. Unde certo falſa eſt ſententia Veterum, (i) opinantium, *mendacio, inſtar bellebori, homines uti poſſe, ſi nempe inevitabilis neceſſitas cogat, aut magna utilitas ſuadeat*. Nam præcepta divina *negativa* obligant *ſemper* & *pro ſemper*, uti initio probavimus; nec exempla, ex S. Scriptura proferri ſolita, quidquam evincunt, eo quod vel mendacia non ſint, vel ſi ſint, a peccato non excuſentur. *De jure humano* quæſtio eſſe non poteſt, cum ſubordinetur Divino, & omnis conſuetudo, vel tolerantia, ſi quam forte reperire ſit penes nonnullas Gentes, corruptela eſſet, haud immunis a noxa, etſi a pœna civili forſan exempta.

Finis loquelæ humanæ immediatus eſt communicatio mutua quo ad animi ſenſa; mediatus, felicitas humanæ Societatis,

Supponendum 2. Spectata diſpoſitione naturæ *certum* eſſe, quod *finis* loquelæ humanæ *immediatus* ſit *communicatio mutua quo ad animi ſenſa*; *ultimatus* vero ſit *felicitas*, *humano Generi propria*, *ac neceſſaria*. *Certum* itidem eſſe, quod loquela ſit inſtrumentum converſationis, commerciique humani præcipuum, adeoque ad finem, ſeu felicitatem Societatis humanæ, quam maxime neceſſarium.

Et quidem includens ſecuritatem abſolutam de prohibitione deceptionis, conditionata & limitata ad certas circumſtantias, haud ſufficiente.

Supponendum 3. Quod *felicitas* tam reſpectu ſui, quam proximi, totiuſque humani Generis, *in quantum dependet a converſatione mutua*, *humanoque commercio*, ſufficiens ut ſit, debeat includere *ſecuritatem abſolutam*, vi cujus nemo unquam *ullis in circumſtantiis* per mendacium poſſit *licite* decipi. P. *Securitas* ſolummodo *limitata* ad mendacium *pernicioſum*, non ad *jocoſum*, vel *officioſum*; ſecuritas ſolummodo *conditionata*, V. G. ſi adſit jus in interrogante; niſi adſit neceſſitas, vel utilitas propria, aut aliena &c. talis, inquam

---

(a) T. 3. Summæ, n. 18. 25. Etſi quoſdam excuſatos veſit *P. Viva*.
(b) In Coll. Hiſt. P. VII. Q. 4.
(c) *Cardenas* in criſi Theol. Diſſert. 19. c. 5. *Viva* in Trutina, *Laymannus*.
(d) Apud S. *Auguſtinum* epiſt. 11.
(e) *Caſſianus* Collat. 17. c. 17. *Dorotheus* Serm. 9. de mendacio.
* Extra caſum *invincibilis ignorantiæ*, vel *conſcientiæ* invincibiliter erroneæ.
(f) *Joannis* 8. v. 44.
(g) Epiſtol. 1. c. 2. v. 21.
(h) C. ſuper eo de uſuris.
(i) Apud *S. Auguſtinum*.

inquam, securitas, *nunquam est exclusiva ipsius quoque periculi actualis*, ne audiens *hic & nunc* decipiatur, vel saltem *licite* decipi possit: ergo felicitas, *ut conjuncta cum securitate solummodo conditionata*, respectu conversationis humanæ, mutuique commercii, non est *sufficiens*, adeoque nequit esse finis a natura intentus. A. P. Ex una parte in conversatione humana, mutuoque commercio, sunt varii, lique innumeri respectus, audientibus sæpe incogniti: ex altera parte tanta est hominum pravitas, & ad mendacia effrenis prorsus proclivitas, ut persuadere sibi facile possint, hoc mendacium esse mere *jocosum*, vel *officiosum*, etsi respectu alterius sit absolute *perniciosum*; hic & nunc adesse sufficientem necessitatem, vel saltem utilitatem &c. qua mendacium licitum: ergo auditor nunquam erit satis securus, sed jure semper verebitur, ne tum forte loquens in illis circumstantiis *revera sit, vel saltem putet, se esse*, in quibus licitissime possit decipere; ergo conversatio mutua nunquam erit *certo sincera*, commercium humanum nunquam ab omni periculo deceptionis *satis securum*: ergo loquela non erit medium, *universaliter* sufficiens *ad finem proximum*, seu ad communicanda *semper* animi sensa; nec erit *satis proportionatum* ad finem ultimatum, puta felicitatem, humano Generi *absolute* propriam, ac necessariam: atqui evidens est, quod debeat esse *sufficiens*; secus natura deficeret in necessariis: ergo evidens est, quod securitas in ordine ad finem, per loquelam a natura intentum, debeat esse *absoluta*, id quod erat demonstrandum. His suppositis

Probatur assertum 1. Mendacium omne *qualecunque, & in casu utilitatis seu necessitatis qualicunque*, repugnat amori, seu sibi, seu proximo, Societatique humanæ *naturaliter* debito, quia ad felicitatem, eidem propriam, *simpliciter* necessario: ergo mendacium qualecunque pro ratione materiæ seu *leviter*, seu *graviter* est naturæ jure prohibitum. A. P. Repugnat felicitati *tanquam fini*, ad quam amor & sui & proximi, Societatisque humanæ, est medium, *simpliciter necessarium*: ergo & repugnat amori, naturaliter debito. A. P. Felicitas, humano Generi propria, exigit *securitatem absolutam* non tantum de omni deceptione, *spectatis certis circumstantiis*; sed etiam *de omni periculo deceptionis, & præjudicii*, potentis inde promanare in Societatem humanam: secus enim nulla foret *certo sincera* conversatio, nullum *satis tutum* commercium humanum, ut patet *ex supponendo tertio*: ergo amor naturalis huic fini debet providere de lege, quæ non tantum fundata sit *in amovenda deceptione, ejusque damno*; sed etiam *in amovendo deceptionis, damnique periculo*, securitati *absolutæ* præjudicioso: atqui talis lex debet prohibere omne mendacium *qualecunque, & pro casu qualicunque*, quia semper cum periculo conjunctum, adeoque & felicitati humanæ, *tanquam fini*, & amori cuivis debito, *tanquam medio* absolute necessario, oppositum: ergo.

Unde mendacium omne, quotumque in casu, est oppositum mutuo amori in ordine ad felicitatem humani Generis absolute necessario, utpote inclusivo securitatis absolutæ, & exclusivo omnis quoque periculi de licita deceptione.

Confirmatur assertum ratiocinio *C. Pallavicini*, argumentum hoc apposite declarantis (a). *Cum per loquelam*, inquit, *regantur deliberationes cunctæ, judicia, distributio pœnarum & præmiorum: verbo, universa rerum omnium procuratio contineatur, præstat* (hoc est, humano Generi ante omnem eventum *magis optabile, & simpliciter expediens est*) *nullo ut eventu mentiri liceat: alioquin semper auditor jure verebitur, ne tum forte in eo eventu, in quo mendacium innocens est, loquens aut re, aut opinione saltem versetur. Quocirca nulla, vel perspectissima loquentis probitas, omnem de re, quam loqueretur, nec in assentatione suspicionem, nec in deliberando hæsitantiam merito difflabit in audientium animis*. Ita ille.

Uti dudum advertit C. Pallavicinus.

℞. II. *Quæ huic nostro argumento videntur opponi posse, non tantum id non infirmant, sed potius roborant.*

Nil evincentibus replicis.

(a) In Phil. moral. seu de bono L. 1. c. 21. f. m. 38.

Cum & mendacium officiosum, atque jocosum, repugnet fini loquelæ immediato, ac mediato, saltem respectu periculi, Societati humanæ præjudiciosi.

Posset opponi 1. Mendacium *jocosum*, atque *officiosum*, nihil præjudicat fini a natura intento, seu felicitati tam *privatæ*, quam *publicæ*: ergo nec adversatur amori, tanquam medio fundamentali, ordinato ad hunc finem. R. D. A. Nil præjudicat fini immediato, *seu communicationi*, *quo ad animi sensa*. N. A. Nil præjudicat fini ultimato, seu felicitati a natura intentæ. *Subd.* Nil præjudicat *absolute in se*. Tr. Nil præjudicat *respective*, seu *in conjuncto periculo*, securitatis absolutæ eversivo, adeoque felicitati tam privatæ, quam publicæ admodum derogatorio. N. A. & C. Hæc ipsa licentia foret nimium periculosa, quia conjuncta cum periculo deceptionis, quæ fieri posset, elideretque *certam* in conservatione mutua *sinceritatem*, justisque suspicionibus *obnoxium* redderet *humanum commercium*. *

Neque mendacium unquam esse potest medium, saltem determinate necessarium ad felicitatem, & quidem communem humanæ Societatis.

Posset opponi 2. Mendacium, *certis in circumstantiis*, potest esse *necessarium* medium promovendæ tam privatæ, quam publicæ utilitatis, atque felicitatis: ergo potest esse conforme amori cuivis naturaliter debito, & naturæ jure saltem permissum. A. Patet in casu, quo per mendacium, *prorsus indemne*, posset averti ingens rixa inter conjuges, inimicitia inter familias, mors propria vel aliena, immo etiam Reipublicæ totius interitus.

℞. 1. *Retorquendo*. Duellum in casu honoris, officii, bonorum, aliter non reparabilium; privata occisio publici proditoris; exterminatio Magistratus impii; trucidatio clancularia Principis, tyrannice regnantis &c. posset esse medium necessarium promovendæ tam privatæ, quam publicæ felicitatis: ergo naturæ jure erit saltem permissum. *In forma* D. A. Posset esse medium *determinate*, & *simpliciter* necessarium. N. Necessarium *indeterminate*, suppetente semper in ejusmodi casibus alio medio naturaliter licito, puta, *celandæ veritatis* per responsiones amphibologicas, vel elusorias. C. Quod si tamen, *in casu* potius *speculativo*, quam *practico*, poneretur mendacium esse medium *determinate* necessarium, sequeretur solummodo, quod esset medium necessarium *in casu particulari*, respectu *infelicitatis privatæ*, quod malum est *per accidens*, & *longe minus*, quam *præjudicium commune*, ex tali licentia, *nimium periculosa*, redundans in Societatem humanam, adeoque naturæ ordine merito præhabendum, quod ipsum in instantiis retorsionis Adversarii fateri debent.

Unde obligatio hæc absoluta non repugnat amori, sibi, vel proximo naturaliter debito, nisi in casu particulari, per accidens, semper manente obligatione amovendi præjudicii communis.

Posset opponi 3. Hæc obligatio *absoluta* certis in circumstantiis positive repugnat amori, & sibi, & proximo, in ordine ad felicitatem cuivis propriam, *simpliciter* necessario: ergo adstrui nequit; quia cessante fine legis, a natura intento, cessat etiam obligatio. A. Constat in casu, quo quis, *nullo jure interrogatus*, necessitaretur per veritatem prodere arcanum naturale; vel proprium fateri scelus, etsi occultum; aut casu, quo restituenda foret fama, per propalationem sceleris, veri quidem sed occulti, graviter læsa &c. quibus in casibus est obligatio naturalis non dicendæ veritatis.

℞. D. A. Hæc obligatio *absoluta* non mentiendi repugnat amori naturaliter debito, in ordine ad felicitatem *publicam*, seu *spectato bono communi* Generis humani. N. A. Repugnat amori, naturaliter debito, in ordine ad felicitatem *privatam*, seu *spectato bono particulari*. *Subd.* Repugnat *simpliciter*. N. Repugnat *per accidens*, sic tamen, ut suppetat semper aliud medium licitum *celandæ veritatis*. C. A. & D. C. Ergo adstrui nequit, nisi præponderet præjudicium boni publici, redundans in conversationem, & commercium humanum. C. Si præponderet præjudicio privato, secuto *per accidens*, & naturæ jure minus attento, recteque postposito. N. C.

Ratio-

* Si quis opponeret experientiam, qua per mendacia magis promoveri commercia videri possent, ea vel esset mere *particularis*, vel *accidentalis*, quæ a lege naturæ, universale bonum intendente, attendi nequit.

Rationem additam D. Cessat *finis* legis *inadæquatus*, consistens in præcavendo damno privato. C. Cessat *finis adæquatus*, consistens *in præcavendo damno publico*, immo & *in præcavendo periculo* ipsius damni, quod supposita tali licentia semper manet. N. In allatis casibus est quidem obligatio *non dicendæ*, hoc est, *celandæ veritatis*, per media licita, uti infra clarescet; nulla tamen est obligatio mentiendi.

Posset opponi 4. Casu, quo mendacium foret necessarium medium servandi sacramentalis sigilli, cessaret præjudicium, etiam totius humani Generis, quia malum longe minus. 2. Casu, quo mendacium ad salvandam vitam fuisset *Abeli* necessarium medium, non obstitisset adhuc præjudicium Societatis, vel *Generis* humani. 3. Homicidium, etsi & ipsum intrinsece malum, & longe gravius mendacio, potest esse licitum in casu vitæ aliter non servandæ a vi aggressoris injusti: ergo a fortiori.

Mendacium non potest esse medium aptum.

℞. *Ad* 1. Negatur suppositum, quod mendacium unquam esse possit *determinate* necessarium medium; vel si esse posset, quod *foret aptum* medium pro bono Dei, contra bonum Dei, seu voluntatem Authoris naturæ, potentis quamlibet jacturam temporalem, ratione silentii, compensare longe majore bono.

Ad promovendam gloriam Dei, quia contra finem intentum a Deo.

Ad 2. D. Non obstitisset præjudicium, quod inferretur *actu* Societati humanæ. C. Quod posset inferri *per se loquendo*. N. Ad hoc, non ad illud accidens, attendit in suo jure Natura.

Ad 3. N. Paritas: nam homicidium in dicto casu non est homicidium, ut vetitum a natura, sed est defensio propria, permissa a Natura, & quidem ut medium ad defensionem vitæ propriæ *determinate necessarium*, dictis in circumstantiis. Contra mendacium nec exuit naturam mendacii, seu *locutionis contra mentem fallendi causa*; nec est medium *determinate necessarium* in allato casu, ut dictum.

Etiam in paradiso fuisset præjudiciosum Societati humanæ de potentia. Homicidio defensivo licito, quia medio determinate necessario ad defendendam vitam. Quod dici nequit de mendacio.

Posset opponi 5. Mendacium videtur esse medium *determinate* necessarium: ergo. A. P. Occultatio veritatis amphibologica per duplices sensus, etsi sit medium *expediens pro astutis*, non tamen est *aptum pro rudibus*, neque *omnibus obvium* ad amovenda seu propria, seu aliena incommoda in instantiis allatis; atqui deberet esse *obvium omnibus*, cum passim occurrant casus, in quibus veritatem aperire neque expedit, neque licitum est jure naturæ: ergo.

℞. Etsi *commoda æquivocatio* non sit semper omnibus obvia, occultatio tamen veritatis, *per usum scientiæ duplicis*, non animo decipiendi, sed permittendi deceptionem, casu quo injuste interrogatus agnoscat gravem causam, & obligationem naturæ, pro occultanda veritate hic prævalentem, est omnibus, etiam rusticis, obvia Authore *P. Viva*: nam uti cuivis audienti nota est, vel esse debet restrictio illa: *nil scio, scientia hisce in circumstantiis communicabili*, ita & nota est cuivis loquenti, etiam rudi, teste experientia.

Cum usus scientiæ duplicis etiam rudibus sit obvius.

Posset opponi 6. Nostrum argumentum probaret, quod etiam occultatio veritatis amphibologica, figurata &c. esset *semper*, & *in omni casu* prohibita: ergo argumentum nostrum probat nimium, adeoque teste *Cardena* est *infirmum* (a). A. P. Occultatio veritatis *æquivoca*, vel palliata *usu scientiæ duplicis*, etsi quandoque licita, immo & obligatoria jure naturæ, non minus ac ipsum mendacium, est conjuncta *cum periculo abusus*, ac *præjudicio elidente sinceritatem* conversationis mutuæ *ubique certam*, & *securitatem* humani commercii *absolutam*: ergo æque repugnabit amori in ordine ad finem, seu felicitatem Societatis humanæ a natura intentam.

Neque sequitur, quod etiam locutio amphibologica esset prohibita ob simile periculum deceptionis.

℞. N. A. Cum ejus probatione. Nam, mendacium inter & occultationem veritatis, est manifesta disparitas. 1. *Respectu finis immediati*, per loque-

Nam præterquam, quod mendacium evertat finem locutionis immediatum, non autem locutio amphibologica.

(a) In Crisi Theol. Dissert. 19. in proposit. 26. c. 3. n. 30. ubi ait: *Sed hoc argumentum (quod cessaret humanum commercium, & nemo posset reddi certus de veritate) infirmum est.*

loquelam a natura intenti; *seu respectu communicationis mutua quo ad animi sensa*. Mendacium enim falsum dicit, *positive* ingenerando errorem; locutio ambigua, justa de causa, veritatem tantum occultat, nullum intendendo errorem; illud est contra mentem loquentis, & intendit deceptionem alterius, hæc, ex justa causa, non est ad mentem male interrogantis, & mere permittit deceptionem alterius; in illo est animus decipiendi, in isto est animus secreti, justa de causa, custodiendi, &c. ergo mendacium finem *immediatum*, a natura intentum, *penitus evertit*; occultatio veritatis, per locutionem ambiguam, justa de causa, finem quasi *præterit*, ac *dissimulat*.

Locutio amphibologica debet esse advertibilis, adeoque conjuncta non est simili præjudicio.

Disparitas manifesta 2. Est respectu finis, *ultimato* a natura intenti, *seu respectu conversationis, & commercii humani in ordine ad felicitatem, Societati humanæ propriam*. Nam occultatio veritatis, per qualemcunque locutionem ambiguam, *ex circumstantiis* debet esse *sensibilis, ac præceptibilis*, adeoque exclusiva, *absolute loquendo*, periculi ac præjudicii respectu conversationis ac commercii humani, quod infert mendacium, *nullo modo sensibile*. Hinc P. *Viva*, (a) *si audiens*, inquit, *advertat, aut ad duplicem sensum, quem habent verba, aut secundum se, sub his circumstantiis, facile percipere potest, aut saltem dubitare, in quonam sensu accipienda sint. Unde non frustratur finis locutionis, nec commercium incommodatur: immo potius fovetur, quando ad aliquam occultandam veritatem, quam non oportet aperire, utimur hisce mediis, quæ utrumque scopulum devitant, nimirum violationem secreti, & mendacium, cum utrumque humano commercio repugnet*. Et sane magis conducit ab bonum conversationis, commerciique humani, servare posse secretum ad amovenda quandoque incommoda gravia, quam quod audiens non decipiatur, vel verius semetipsum non decipiat quandoque.

Etsi usus, promiscuus licitus, non excluderet præjudicium simile, unde & naturæ jure prohibitus est.

Illud quidem fatendum, quod si celatio veritatis per locutiones æquivocas &c. *ubique, semper*, & *absque causa justa*, foret permissa, ejusmodi licentia inferret æque periculum aliquod ac præjudicium in conversationem, ac commercium humanum. Unde quia promiscue talis licentia, *hanc ipsam ob causam*, probatur esse naturæ jure prohibita, argumentum nostrum eo ipso potius *confirmatur*, quam *infirmatur*. Nam sic arguimus. Ipsa occultatio veritatis ambigua, etsi *positive* haud deceptoria, *spectato tamen usu promiscuo*, est naturæ jure prohibita *solum ideo*, quia conversationis mutuæ sinceritati, & humani commercii securitati absolutæ foret præjudiciosa, adeoque felicitati Societatis humanæ derogatoria: ergo, *a fortiori*, mendacium, quia deceptorium *positive*, erit naturæ jure *semper* prohibitum *solum ideo*, quia est longe magis conversationis sinceritati, ac commercii securitati præjudiciosum, adeoque & felicitati humani Generis derogatorium, id quod, contra censuram *Cardenæ infirmam*, erat demonstrandum. *Unde*

Rationes aliæ, afferri solitæ, sunt enerves.

R. III. *Omnis alia ratio naturalis, afferri solita in ordine ad probandum mendacium, ubique & semper naturæ jure prohibitum, excepto præjudicio felicitatis humanæ, est infirma*.

Qualis est oppositio cum veracitate Divina, quia obscura, nec universaliter vera.

Assertum probatur 1. Ratio *S. Basilii* (b) est, quod nullum mendacium sit ex Deo, *veritatis Authore*; *S. Augustini*, (c) quod omne mendacium *contrarie* oppositum sit *veritati*. Sed utraque ratio inhonestatem desumit *ex oppositione* cum perfectione Divina, vel cum virtute, quod partim

(a) In Trutina cit. *P.* 2. f. m. 134.
(b) Regula 76. ex brevioribus.
(c) L. 1. contra mendacium, c. 8.

tim obscurum, partim incertum: secus enim & occultatio veritatis *æquivoca*, in casu necessitatis, naturæ jure foret prohibita, quia opposita *sinceritati*, seu tamquam *perfectioni Divinæ*, seu tanquam *virtuti humanæ*.

Qualis contrarietas cum fine, locutioni præfixo: quia infirma pro casu necessitatis.

Assertum probatur 2. Ratio *Angelici* est, (a) quia omne mendacium est *contra finem*, locutioni a natura præfixum, manifestationem vertendo in deceptionem. In idem recidit ratio *Laymanni*, (b) quod omne mendacium intendat alteri ingenerare errorem, quod *per se* malum, ac alienum a ratione. Sed etsi utraque ratio firma sit, loquendo *per se*, & *ordinarie*, infirma tamen est, spectato casu *per accidens*, in circumstantiis summæ necessitatis, & concurrente alia obligatione naturæ de avertendo proprio, vel alieno famæ vitæve periculo. Sic homicidium, seu furtum *per se* malum est, & naturæ fini, mendacio magis, adversum, & tamen *in casu justæ defensionis*, *& summæ necessitatis* permissum novimus.

Qualis item ratio, petita ex malitia intrinseca, quia non ultimata.

Assertum probatur 3. Ratio *Suarezii* (c) & Theologorum communis & obvia est, quia mendacium est *intrinsece malum*. Sed hæc ratio haud magis videtur esse expedita, quam illa apud Philosophos desumpta *ex metu vacui*. Hoc ipsum quæritur, cur sit *intrinsece malum?* Reponunt quidem, *quia nullis in circumstantiis est cohonestabile*. Si urgeas, cur istud? Respondent cum *Suarezio*, quia mendacium semper manet mendacium, nec ulla necessitate, vel fine extrinseco mutat *objectum*, nempe *difformitatem loquelæ cum mente*, a quo objecto *præcise* habet suam deformitatem *essentialem*, atque *intrinsecam*. *Si instes*: cur hæc difformitas sit semper *deformis* etiam in casu avertendi interitus, toti Reipublicæ imminentis? Cur *æquivocatio*, etsi nullo fine extrinseco mutet objectum, *maneatque semper locutio in sensu obvio falsa*, *aptaque de se ad ingenerandum errorem*, adeoque jure naturæ, regulariter loquendo, prohibita, fiat tamen per necessitatem extrinsecam permissa? Hic jubet *Plato* quiescere. Quidquid sit, nil movemus: rationem tamen ultimatam, *ex ipso naturæ fine*, assignari posse, contendimus, cur mendacium, *semper & pro semper*, sit *naturæ jure* prohibitum, quia nempe non tantum *fini* loquelæ *immediato* in ordine ad communicanda animi sensa, sed etiam *fini ultimato*, seu felicitati, humano Generi propriæ, *semper & pro semper*, suo modo manet oppositum, id, quod de æquivocatione dici nequit. *Rationem* denique assignamus, cur mendacium dici possit *radicaliter malum*, quia, etiam abstrahendo a lege Divina, *in se* est oppositum fini a natura intento, felicitati, nempe, humano Generi propriæ. Idem proportionaliter dicendum *de odio Dei*, *blasphemia*, & similibus objectis, *radicaliter* malis.

De jure naturali permissivo. Occultatio veritatis non mere interna, quandoque licita, quandoque præcepta. Quia quandoque non opposita, quandoque etiam exigita ab amore, proximo, vel sibi naturaliter debito.

Quæritur III. *Quid juris naturalis permissivi circa officia sermocinantium?*
℞. I. *Occultatio veritatis per restrictiones, non pure mentales, aliæsque locutiones similes, certis in circumstantiis, non modo est jure naturæ permissa, sed quandoque etiam præcepta*. Ejusmodi circumstantiæ sunt, si quis interrogetur vel *contra jus*, vel *absque jure*; item quando veritas ab altero sciri *nec decet*, *nec prodest*, *nec licet*, nempe casu, quo damnum proprium, vel alienum posset emergere.

Assertum patet 1. Quia in ejusmodi circumstantiis celatio veritatis vel est exigita, vel saltem non aliena ab amore, sibi, vel proximo naturaliter debito, utpote nullo præjudicio in felicitatem Societatis humanæ redundante, uti constat ex disputatis. Sane, si pro defensione vitæ amor naturalis permittit etiam occisionem iniqui aggressoris, salvo moderamine

(a) Q. 110. a. 3. in corpore.
(b) L. 4. Moral. tract. 3. c. 13. n. 8.
(c) L. 2. de legibus c. 14. n. 12.

inculpatæ tutelæ, *a fortiori* permittit alterius deceptionem, non tam intentam, quam solum non impeditam, ex gravi causa adhibendo restrictionem de se sensibilem.

Quia non est locutio contra mentem, nec animo fallendi dicta.

2. Quia mendacium est *locutio contra mentem animo fallendi*: ergo requiruntur duo, ut sit dictum *contra id, quod animo credimus, & ut sit dictum ex animo fallendi*: atqui locutio ambigua nec semper est contra mentem, nec intendit, *per se loquendo*, deceptionem, sed mentem aliter exprimit, quam alter intelligat: ergo. *Min. Subs.* liquet: nam multæ voces, vel natura sua sunt æquivocæ, vel ex modo pronuntiantis, aut animi restringentis amphibologicæ, quæ ambiguitas diversos sensus recipit in dicente, & audiente: ergo, cum respondens non semper *jure* teneatur accipere verba in sensu interrogantis (cum hic subinde interroget *sine jure*, immo *cum injuria* respondentis) potest absque mendacio contingere, ut is respondeat in sensu suo, interrogans intelligat in alieno. Unde

Unde patentes joci non sunt mendacia, uti nec hyperboles, mysticæ, figurata, ironicæ, fabulosæ, ambiguæ, seu æquivocæ locutiones.

Colligitur 1. *Jocos*, ex modo patentes, *si absit animus fallendi*, non esse mendacia teste *S. Augustino* (a) 2. Neque *locutiones hyperbolicas* juxta illud: *multiplicabo semen tuum, sicut stellas Cæli, & arenam, quæ est in littore maris*. 3. Nec *mysticas*, juxta illud *Raphaelis*: *ego sum Azarias magni Anania filius*. 4. Nec *figuratas* juxta illud: *ego sum Esau*. 5. Nec *ironicas*, juxta illud *uxoris Job*: *benedic Deo, & morere*. 6. Nec *fictiones*, *fabulas*, *parabolas* &c. juxta illud *Angelici*, & *Augustini*: *non omne, quod fingimus, mendacium est*: *si enim fictio referatur ad aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis*, unde illud: finxit se longius ire: 7. Nec *dissimulationes veritatis* juxta illud *Abrahæ* dicentis *Saram sororem*; *Samuelis dicentis*: *ad immolandum Domino veni* &c. 8. Neque *locutiones ambiguas* juxta illud *Christi*: *solvite templum hoc* &c. *Lazarus amicus noster dormit*. 9. Neque locutiones *æquivocas*, quæ habent *sensum obvium falsum*, *& obscurum verum* si modo ab usu communi non sit nimium alienus, juxta illud *S. Felicis Nolani*, respondentis, *se ignorare felicem*, utpote *infelicem*, quia ab his ipsis conquisitum ad necem (b). Ubi observat *P. Viva* (c): de *Christo* mordicus negandum, quod usus aliquando fuerit ulla æquivocatione, *strictè dicta*, quia *secundum* se adversatur *sinceritati*, si minus *veritati*. 10. Denique a mendacio excusatur *usus scientiæ duplicis per restrictiones non pure mentales*, ad quas revocant illud *Christi*: *Vos ascendite ad diem festum hanc, ego non ascendo*, subintelligendo *aperte* per miracula, ut volebant amici. Item: *De die autem illa & hora nemo scit* &c. *neque filius, nisi Pater*, loquendo *de scientia* Discipulis *utili*, ac *communicabili*, uti habet *Sotus*, *Navarrus*, *S. Augustinus*, *S. Gregorius* M. & alii.

Nec obstant replicæ. Nam locutio mere materialis,

℞. II. *Quæ videntur asserto huic obsistere, inefficacia sunt.*

Non obstat 1. Quod quædam restrictiones mentales, a magnis Authoribus admissæ, non videantur differre a restrictione pure interna, sic 1. Sunt cum *Soto*, *Valenzia*, *Sanchez*, *Caramuele*, & aliis, qui licitam velint *locutionem mere naturalem*, si V. G. in servando secreto naturali, quis dicat: *nihil scio*, sumendo verba in suppositione *pro se*, non *pro objecto*. Rationem addunt, quod *ex implicito hominum pacto* nemo obligetur, *ejusmodi in circumstantiis*, ad sumenda verba *significative*, ipso humano commercio id exigente.

Æquivoca nimis insuetata, Difficulter advertibilis;

2. Si Glossæ fides (e): deludi potest interrogans, dicendo: *non est hic*, id est, *non comedit hic*: quia mera est æquivocatio, advertibilis ab audiente.

3. Sic aliis, apud *Cardenam*, dicere licitum: *non habeo librum*, *pecunias*, intel-

(a) L. 1. de mendacio, c. 8.
(b) Ut habet P. Viva.
(c) In trutina cit. P 2. Propos. 27. f. m. 235.
(d) In C. Ne quis 22. Q 2.

intelligendo, *ut tibi commodem*: quia omnes intelligunt, hanc vocem, *non habeo*, *talibus in circumstantiis significare*, *se non habere ad mutuandum*.

Vel ab interrogante non satis determinata.

4. Sunt denique apud *Vivam*, qui admittunt, quod Confessarius, etiam *ut talis*, interrogatus, respondere possit: *nil scio*, *scientia communicabili*, vel *ut homo*. Rationem assignant, quod circumstantia *Confessarii* externa sat indicet, illud *nescio*, eodem modo procedere, & procedere debere.

Non ab omnibus admittitur, præcipue locutio materialis.

℞. Sunt, qui hæc & similia admittunt, & sunt, qui negant. Ad 1. reponit *Cardenas*, *ego talem modum* (materialis loquelæ) *non approbo*, *quia video*, *non approbari a Censoribus Romanis*. *Laymannus*, quo ad omnes modos, tenet oppositum. *Ratio ipsius est*. 1. Quia in 1. 3. & 4. casu responsum & *secundum se*, & præcipue *secundum circumstantiam interrogantis* est determinatum *ad unum*, eumque *falsum sensum*. In 2. Verbum *est* sumitur in sensu, *ab hominum loquentium consuetudine nimis alieno*, atque *sophistico*: atqui *qui sophistice loquitur*, *Deo odibilis est* (a). Sed forsan replicari posset, hac gemina cautela tolli *omnem usum* æquivocationis & restrictionis, quod nimium. Nos judicium non interponimus: sentiat quivis, ut lubet.

Usus scientiæ duplicis, vulgo satis sensibilis.

Neque obstat 2. Quod *usus scientiæ duplicis* a restrictione *pure mentali nil* differre videatur: V. G. *Nihil hac de re scio*, puta, *scientia evidenti*, aut *communicabili*. Nam ℞. Differentia est, quod *usus scientiæ duplicis*, debitis in circumstantiis, sit in humana consuetudine *vulgatus*, adeoque *advertibilis*; non restrictio mere interna. Unde S. *Augustinus* (b): *Eo genere locutionis nescire quisque dicitur, quod occultat, quo dicitur fossa cæca, quæ est occulta: neque enim aliquo genere loquuntur scripturæ, quod in consuetudine humana non inveniatur, quia utique hominibus loquuntur*. Ex quibus verbis patet, Authore *Cardena*, in consuetudine humana usitatum esse assumere verbum *nescio* pro eo, quod est *non scire*, *nisi occulte*, vel *non scire*, *tanquam manifestabile*, in quo nulla est restrictio *mere mentalis*, quia ipsum verbum *nescio* id significat, *juxta humanam loquendi consuetudinem*. *Verbo*: interroganti absque jure, in loquentis præjudicium proprium vel alienum, nota est, vel saltem nota esse debet illa restrictio *nil scio scientia*, *bis in circumstantiis communicabili*.

Uti & locutio aliena a mente interrogantis.

Neque obstat 3. Quod *æquivocatio*, vel *usus vocis alienus* a mente interrogantis V. G. *optime valeo*, puta, *mente* &c. *ideo* dicatur permissus, quia saltem habet *sensum verum*, etsi *obscurum* & *occultum*, permissa solum audientis deceptione, quod totum videtur habere restrictio pure mentalis. Nam. ℞. D. Ideo dicitur permissus, quia habet aliquem sensum verum, etsi obscurum & occultum, *absolute tamen advertibilem ab audiente*, C. *Nullo modo sensibilem*, uti fit in restrictione mere interna. N.

Neque exempla S. Scripturæ restrictionem pure mentalem continent.

Neque obstat 4. Quod in exemplis S. Scripturæ videatur clare nonnunquam adstrui restrictio pure mentalis. V. G. *De die judicii nemo scit*, *neque filius*; *de locutione Judith* ad *Holofernem* &c. ℞. Omnes instantiæ inferunt quidem restrictionem quamdam, sed ex signis externis *satis sensibilem*, uti alibi jam declaravimus, & passim declarant Scriptores. * Hinc *S. Augustinus* (c): *Hoc nescit Christus*, *quod nescientes facit*, *id est*, *quod non ita sciebat*, *ut tunc Discipulis indicaret*. *Judith*, interprete *Cardena*, dixit *Israelitas ob sua peccata tradendos fuisse* (d) absolute loquendo de peccatoribus, in peccato persistentibus. Quod dixerit, *missam se esse a Deo*, *ut hæc nuntiaret*, (e) dubitari non potest, cum certum sit, eam *Judithæ* missionem speciali Dei provi-

 dentia

(a) Ecclesiastici 37. v. 23.
(b) L. c.
* Videatur *Cardenas* L. c. *Viva*. L. c. n. 16.
(c) L. 1. de Trin. c. 12.
(d) *Certum est*, *quod in perditionem dabuntur*.
(e) *Misit me Dominus*, *hæc ipsa nuntiare tibi*.

dentia factam fuisse ad dicendum, & operandum ea, quæ dixit, & operata est, licet ea non dixerit in illo sensu, quem intelligebat *Holofernes*, sed in alio longe diverso. Quod vero dixerit, *Holofernem ingressurum esse per mediam Hierusalem*, (a) verificatum est in *Holoferne* jam mortuo. Ita ille: Sed *Laymannus in Jacobo*, *Juditha*, & *Davidis* simulatione quædam falsa, addita ex propria simplicitate, mavult excusare per *ignorantiam invincibilem*.

Usus promiscuus locutionis amphibologicæ naturæ jure prohibitus. Quia felicitati societatis humanæ adversus.

℞. III. *Est naturæ jure prohibitus restrictionis, etiam non pure mentalis, seu æquivocæ ac amphibologicæ, usus promiscuus, hoc est* 1. *absque justa causa adhibitus.* 2. *In materia fidei.* 3. *Et si quis jure interrogetur.*

Assertum P. quo ad 1. Hujusmodi usus, *promiscue licitus*, repugnaret amori mutuo, in ordine ad felicitatem Societatis humanæ *simpliciter* necessario: ergo. *Ant. Patet:* nam esset conjunctus cum nimio præjudicio sinceritatis in conversatione mutua, securitatisque in commercio humano necessariæ, amphibologico cortice sæpissime homines fallente, id quod non posset non esse derogatorium felicitati Societatis humanæ. Accedit, quod teste *P. Viva*, absque justa causa excusante non intendatur *directe* occultatio veritatis celandæ, nec *permittatur tantum* deceptio, sed hæc *intenditur directe* per verba præseferentia sensum obvium falsum, quod valde incommodat humano commercio: ergo non declinatur mendacium, consistens in falsa vocis significatione cum animo fallendi.

In materia fidei semper cum contemptu Dei conjunctus. Et juste interroganti injurius.

Assertum quo ad 2. *Patet*. Quia esset contra præceptum Dei negativum, ne quid fiat *in contemptum Dei*, dicente S. Scriptura: *qui me erubuerit, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua* (b).

Assertum P. quo ad 3. Qui jus habet ad interrogandum, obligat quoque ad respondendum juxta mentem, ac sensum suum, alioquin ipsi fieret injuria; immo Judicum tribunalia, Superiorum, Parentum &c. justissima interrogata ex causis, *imaginarie justis*, eludi possent, atque sufflaminari. Unde

Juxta multos, non juridice interrogatus de crimine occulto, uti potest restrictione non mere mentali.

Deducunt 1. Moralistæ orthodoxi, (c) quod reus, seu testis de crimine occulto, in ordine ad illud puniendum, * *non juridice interrogatus* a Judice, ** hoc est, *nulla præcedente infamia*, *semiplena probatione*, *aut indiciis æquivalentibus*, licite uti possit restrictione, non pure mentali. *Rationem* assignant, quia *ex circumstantiis* significatur nesciri delictum, *quod debeat tali judicio subjici*. Idem docet *Sanchezius* (d) de teste, juridice quidem interrogato, obstante tamen notabili damno, quod incurreret testificando: qua de causa, ait, licitum esse per leges, (e) ne quis contra Parentes, vel consanguineos testari debeat, excepto crimine hæresis. Sed videtur denuo refragari *Laymannus* noster, dum ait: (f) *Determinate* (etsi illegitime) interrogatus a Judice: *an nulla unquam ratione acceperit mutuum a Titio?* Si *absolute* neget, intelligendo, *quod tibi fateri obligatus sim*, mentitur, id quod nunquam licitum, etsi Judici, *illegitime interroganti*, veritatem edicere non cogaris. *Ex quibus*, inquit, *judicium ferri potest de doctrina Soti, Azorii &c. ubi ajunt, quod interrogatus de occulto crimine præter juris ordinem, si neget, intelligendus sit de tali crimine, quod in ju-*

(a) *Ego adducam te per mediam Hierusalem, & habebit omnem Populum Israel sicut oves, quibus non est Pastor.*
(b) *Lucæ* 9. 26.
* Aliud foret ad reparationem damni, aliter non resarciendi.
** Aliud foret de Superiore, vel Parente, ubi non nisi paternum tribunal.
(c) Apud *P. Viva* L. c. n. 19.
(d) L. 3. c. 6. apud *Viva*.
(e) L. 4. ff. de testibus.
(f) L. 4. Moral. Tr. 3. c. 14. n. 8.

in judicium venire debeat. Quidquid sit, P. *Viva* priorem sententiam dicit esse *communem* (a).

Nequit tamen uti illegitime promotus ad officium publicum, quia legitime interrogatus.

Deducunt 2. *iidem*. Quod *illegitime* promotus ad officium publicum, in formula fidelitatis, de mandato Regis exigi solita, nulla possit uti restrictione mentali, quasi non teneretur fateri crimen occultum.

Ratio petitur ex propositione 28. damnata ab *Innocentio* XI. * cujus fundamentum est, quia ejusmodi interrogatio, etsi nullo præcedente indicio, *juridica* est, utpote ordinata non *ad puniendum delictum*, sed *ad avertendum damnum*, ex indignis Ministris redundans in Rempublicam. 2. Quia hic non intenditur *determinate* revelatio criminis occulti, sed vel renuntiatio officii, vel revelatio, & quidem ob bonum publicum, quod prævalere debet commodo privato.

Nec obligatio solum indeterminata ad fatendum crimen est nimia, quia ordinata ad bonum publicum.

Unde nulla est ratio: quod præceptum humanum *universim* non obliget cum gravi nimium onere, quale esset *revelatio criminis*, *nullo indicio præcedente*. Non enim nimium gravis est obligatio renuntiandi officii ab indigno; vel revelatio criminis non *ad pœnam*, sed *damnum publicum amovendum*, cum sit *rationabilis*, & *expediens*, immo & *necessaria* Reipublicæ. Neque stringit, quod per delicta nemo amittat jus propriæ famæ, quamdiu illud manet occultum, uti nec latro jus defendendæ vitæ. Nam talis retinet jus famæ, si modo velit renuntiare officio; & privatum incommodum postponere præjudicio publico. Ex quibus liquet, per propositionem prædictam non fuisse damnatam restrictionem, pure mentalem, ut voluit cum *Lumbiero Cardenas*, quia hæc jam per priores propositiones erat damnata; nec thesin negantium obligationem fatendi crimen occultum, uti sensit *Filguera*, quia in casu præsenti interrogatio est juridica, uti probatum, neque agitur *in ordine ad puniendum crimen*, pœna præcipue capitali.

Juxta eosdem, etiam legitime interrogatus, in certis circumstantiis, uti potest dissimulatione veritatis.

Deducunt iidem Moralistæ 3. Quod quis, *a Judice etiam legitime interrogatus*, dissimulatione veritatis amphibologica uti licite possit, respondendo ad mentem interrogantis, siquidem *necessitas*, vel *grave præjudicium* compellat. Sic 1. Conventus in judicio de mutuo solvendo, etsi jam persoluto, negare potest, *se ejusmodi contractum instituisse*, intelligendo *cum obligatione gemina solutionis*. 2. Gravi metu coactus, absque animo se obligandi, dicens: *accipio te in meam*, & interrogatus a Judice, negare potest, *se hæc dixisse*, intelligendo *cum libero consensu*, de quo quæritur. 3. Interrogatus de crimine, & *ob circumstantiam* ab omni culpa immunis, negare potest, *se id fecisse*, *puta*, *eo modo*, *ac fine*, quo interrogatur a Judice. Exempla afferri solent in fornicatore imperfecto, interrogato *in ordine ad imprægnationem*; item in eo, qui per inculpatam ignorantiam occidit hominem pro fera; vel qui in justam compensationem debiti rem alienam subtraxit, & sic de aliis (b).

Rationem assignant. Quia humana consuetudine est inductum, ut responsio conformetur menti interrogantis. Unde, si mentem Judicis excederet responsio V. G. si Judici quærenti: *an nulla unquam ratione acceperis mutuum istud?* daretur *absolute* negativa, mendacium foret, minime licitum, teste *Laymanno*.

Juxta non paucos reus, juridice interrogatus, uti potest restrictione.

Deducunt 4. Quod reus, *etsi juridice* interrogatus a Judice, *ex plurimorum sententia* (c) possit negare crimen capitale, si spes evadendi sit.

Ratio-

(a) In trutina P. 2. proposit. 28. n. 5. Etiam protestantici AA. assentiuntur. *Puffendorfius* de J. N. & G. L. 4. c. 1. §. 10. *Thomasius* in Jurispr. Divina. Contrarius est in fundamentis J. N. mutans, protheo suo more, sententiam L. 2. c. 8.

* Quæ ita habet: *Qui mediante commendatione, vel munere, ad Magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis a similibus exigi solet, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.*

(b) Videatur *Laymannus* L. c.

(c) Ut habet P. *Viva* allegans *Lessium*, *Lugonem*, & alios, etsi non pauciores sint in opposita opinione cum *Angelico*, *Navarro* & aliis, quos allegat *Cardenas*.

capitalis criminis negativa, quamdiu spes evadendi est. Quia leges humanæ non obligant cum periculo vitæ.

Rationem assignant 1. Quia leges humanæ *universim* non obligant cum periculo vitæ, alteriusve damni supparis, ut supra diximus: ergo reus, in tali periculo negans crimen, censetur negare cum restrictione non pura, nempe, ut *id teneatur fateri, quamdiu suppetit spes vitæ*. *

Sententiæ oppositæ fundamenta sunt 1. Quod justa præcipienti sit obligatio parendi: ergo Judici, legitime interroganti, veritas est declaranda. Sed respondent D. Est obligatio parendi *semper sub culpa*. N. *Quandoque sub sola pœna*. C. 2. Quod correlativa sint jus præcipiendi in Judice, & debitum parendi in reo. *Respondent* D. Sunt correlativa jus præcipiendi *sub culpa*, & debitum parendi *sub culpa*. C. Jus præcipiendi *sub pœna*, & debitum parendi *sub culpa*. N. 3. Ergo reus neque post semiplenam probationem subjici poterit torturæ: quia iniquum, ad id aliquem cogere, quod præstare non tenetur. Sed *negant illatum*. Rationem *distinguunt*. Est iniquum, ad id aliquem cogere, quod præstare *nullo modo* tenetur, neque sub pœna, neque sub culpa. C. Quod præstare non tenetur tantum *sub culpa*. N.

§ 2.

§. II.

De officiis jurantium.

Officia jurantium.

Quæritur IV. *Quæ specialiter memoranda, spectato jure naturæ, circa officia jurantium.*

Juramenti natura, atque proprietates.

℟. I. Memorabilis juramenti *natura* atque *proprietates*. 1. Juramenti *etymon* habetur *a Jure*, quia instar juris firmissimi haberi debet. 2. *Originem* trahit *ex statu corrupto*, dum in altero *fallaciam*, aut *perfidiam*, *ordinarie loquendo*, supponit. 3. Est accessorium *sermonis*, & *pacti*, quippe quod assertis, atque promissis adjici solet. 4. Recte dicitur *invocatio tacita*, *vel expressa Divini Numinis*, *tanquam primæ*, *& infallibilis Veritatis*, *in testem*, *vel etiam vindicem*, *ratione firmatæ rei*. Dicitur *invocatio*, *non mera assertio*, ** quia requisita *intentio*, qua jurans cupit Deum id, quod jurat, testari, & manifestare (sive nunc, sive tunc) tanquam ab ipso cognitum, & verum. Dicitur invocatio *tacita*, vel *expressa*: nam solo animo jurari potest absque signo externo, Dicitur *Divini Numinis*: quia, cum juramentum sit actus latriæ, *per solum Deum* fieri potest, utpote cujus solius infallibile est testimonium. Potest tamen fieri per creaturas, in quibus Divinæ bonitatis aliquid *specialiter* elucet, quia fit *implicite*, seu *cum relatione* ad Deum. *** Est autem tanto decentius juramentum, quanto creatura est sanctior, ac excellentior. 5. Quando dubium est de jurantis intentione in foro externo, judicari solet secundum communem acceptionem verborum, quibus est usus. 6. Juramentum, si debito modo fiat, est actus virtutis *religionis*: quia pertinet ad cultum, & venerationem Dei, ejusque infallibilis Authoritatis. 7. Juramentum religiosum tres proprietates habere debet: *Judicium*, quod exigit, ut cum discretione, prudentia, consideratione, ac reverentia, non sine necessitate, aut gravi causa fiat. *Justitiam*, quæ exigit, ut, quod juratur, sit res justa, licita, ac honesta. *Veritatem*, ut nimirum res sit vera, aut saltem, ex gravi ratione, putetur esse vera. 8. Juramentum est *multiplex*: præcipua divisio est *in assertorium*,

* Sic qui graviter læsit proximi famam, manifestando crimen occultum, teste *Sanchezio*, si spes suppetat, ut retractatio prosit, tenetur id retractare dicendo, se fuisse deceptum, aut se esse mentitum, quo in casu habetur restrictio, *non pure mentalis*, quia circumstantia delicti gravis denotat, negari, illud delictum commissum fuisse, *sic ut potuerit revelari*.

** Qualis foret: *Coram Deo ita est*; Deus *scit*, *me verum dicere*.

*** Inde *Vitriarius* in instit. J. N. & G. L. 2. c. 13. n. 18. denuo male emendat *Grotium*, dum ait, illicitum esse jurare *per Sanctos* vel *Angelos*, quia solus Deus *omniscius*.

rium, quo confirmatur dictum de præsenti, vel præterito; & *in promissorium* quo confirmatur dictum de opere futuro. Juramentum *confirmatorium promissionis* erga Deum *est votum juratum*, cujus prævaricatio duas habet, contra virtutem Religionis, malitias *speciei diversæ*. Juramentum *confirmatorium erga hominem* est *pactum juratum*, duplicem continens obligationem, nempe *justitiæ*, & *religionis*.

Juramenti licentia.

℞. II. Memorabilis juramenti *licentia, si debito modo fiat*. *Patet*: quia est actus religionis, procedens *ex fide in Deum*, falli & fallere nescium, adeoque *naturæ juri conformis*, atque fundatus in Verbo Dei: *Dominum Deum tuum timebis, ac per nomen illius jurabis. Laudabuntur omnes, qui jurant in eo*; (a) fundatus item *in Ecclesiæ praxi*, exigentis juramenta tam in judiciis, quam ad hæresin abjurandam: unde prohibitio Divina: *ego autem dico vobis, non jurare omnino* &c. (b) intelligenda est, S. *Augustino* interprete, de juramento *sine necessitate*, aut *rationabili causa*; prohibitio *canonica*: ne juramentum fiat *per creaturam*, intelligenda de Gentilium juramentis *per Jovem*, *& Solem*. 2. *Licita* est praxis in foro canonico & civili, qua deferri solet juramentum, seu ad finiendam litem, seu ad confirmandam veritatem necessarium, gravibus in causis. *Patet*: quia est *conformis* æquitati naturali, *propter necessitatem*, *tanquam subsidium* imbecillitatis humanæ, & *medium valde conducens* ad bonum Reipublicæ; partim *ut finis* sit *litium*, partim ut in judiciis, contractibus, promissionibus, aliisque causis gravibus *fides* & *veritas firmetur*. Unde ut omnis controversiæ *finis* sit, & *confirmatio*, jus naturæ, etiam per Divinum, roborat Apostolus (c): *Homines per majorem sui jurant, & omnis controversiæ eorum finis, ad confirmationem est juramentum.*

Unde propositio Quesnelli 101. merito proscripta.

Unde recte damnata est *Quesnelli* propositio ultima: *Nihil Spiritui Dei, & doctrinæ Jesu Christi magis opponitur, quam communia facere juramenta in Ecclesia.* *Ratio* additur duplex: *quia hoc est multiplicare occasiones pejerandi, laqueos tendere infirmis, & idiotis. 2. Quia hoc est efficere, ut nomen & veritas Dei aliquando deserviant consilio impiorum. Matth.* 5. Sed

Cum praxis deferendi juramenta per se non multiplicet occasiones pejerandi.

Contra est 1. Ejusmodi praxis multiplicat occasiones pejerandi *per se*, & ex mente Ecclesiæ, vel Judicis, pro fine subsidium imbecillitatis humanæ, rebus in gravibus necessarium, intendentis. N. Multiplicat *per accidens*, & ex malitia hominum. Tr. Ratio probaret, tollendam omnem legem juxta illud: *peccatum non cognovi nisi per legem* (d).

Nec impellat ad malum, si fiat modo debito.

Neque dicas. Licet ejusmodi praxis non sit *mala in se*, impellit tamen *ad malum*: ergo tollenda. Nam cur *Christus*, juxta *S. Augustinum*, (e) non modo prohibuerit, ne utamur juramento *incauto*, vel *minus necessario*, sed *consulerit*, *ne omnino juremus*, unica causa fuit *periculum*, ne labamur in perjurium, qua de causa disputatio cum hæreticis. lectio S. Scripturæ, *de se non mala*, prohibita est rudibus, uti constat. Nam *Dist.* Praxis jurandi *ex consuetudine*, ac *absque necessitate*, impellit ad malum, seu perjurium. C. Praxis jurandi *debito modo*. N. Item *Christus* & *S. Jacobus* consuluit, ne juremus etiam *licite* propter periculum, ut ne forsan, *ex consuetudine* jurandi, labamur in perjurium. C. Consuluit, *ne omnino* juremus, etsi præcipiatur, seu ad bonum fidei, & pacis, aut aliud commodum Reipublicæ id exigentis. N. Item: Lectio S. Scripturæ est prohibita, quia ipsa est periculosa *in se*. N. Quia legentium ruditas est periculosa *in se*, & impellens ad malum. C.

Con-

(a) Deuteron. 6. & 10. Psal. 62.
(b) *Matth.* 5. *Et Jacobi* 5. *nolite jurare neque per Cælum, neque aliud quodcunque juramentum*. c. *Clericum*. 12. Q. 1. c. *Si quis per capillum*. Q. 1.
(c) Ad *Hebræos* 6. v. 16.
(d) Rom. 7. v. 7.
(e) Epist. 104. ad *Publicolam*: In novo Testamento dictum est, ne omnino juremus, quod mihi non propterea dictum videtur, quia verum jurare peccatum est, *sed quia pejerare immane peccatum est, a quo longe nos esse voluit, qui omnino, ne juremus, admonuit*.

Et tale juramentum ſemper maneat actus religionis, etſi imperatum ex motivo humano.

Contra eſt 2. Si nomen Dei deſerviret quandoque *conſilio impiorum*, ut vult *Queſnellus*, tunc ideo, quia juramenta exigi ſolita haud eſſent intenta *ad cultum Dei*, ſed ad *finem inferiorem*, firmandam nempe fidem verbis, vel pactis humanis, adeoque non forent *actus religionis*: hæc ratio nulla eſt. Nam *licet motivum inducens* ad juramenta non pertineat ad *virtutem religionis*, ipſum tamen juramentum eſt *actus religionis* ob fidem in Deum veridicum, ejuſque invocationem in teſtem. Neque ſequitur, quod ſi juramenta forent *actus religionis*, *votorum inſtar*, frequentari; immo & exerceri *abſque neceſſitate* poſſent. Nam juramentum *non qualecunque*, ſed *ut remedium* ad ſubveniendum infirmitati humanæ, adeoque *ut neceſſarium*, eſt *actus religionis*, dicente *S. Auguſtino* (a): *jurationem non eſſe in bonis, per ſe appetendis, ſed in neceſſariis*, id quod de voto circa rem, Deo gratam, utique dici nequit.

Obligatio juramenti promiſſorii duplex, quo ad animum implendi, & ipſam impletionem, reſpectu cujus poteſt eſſe levis.

℞. III. Memorabilis *obligatio juramenti*. Et imprimis juramenti promiſſorii *duplex* eſt obligatio: prima, ut jurans habeat *animum implendi*; altera, *ut impleat*, ſi poſſit *rationabiliter*, & *ſalvo jure Superioris*; niſi obligatio *remittatur*; neque res *notabiliter mutetur*, quæ ſunt conditiones ſubintellectæ. *Defectu primi* peccat quis graviter, etiam in levi materia, æque ac in juramento aſſertorio, plene deliberato: quia continet gravem Dei irreverentiam, & contemptum. *Defectu ſecundi* in materia levi obligatio levis eſſe poteſt: quia Deus *proprie* non adducitur in teſtem exequendi operis, ſed obligationis, ſic ut promiſſi *incurius* proprie *mendax* non ſit, id quod requirit perjurium, ſed potius *infidelis*: ergo Authoritas Dei adducta quidem eſt in confirmationem promiſſionis infidelis, non tamen in teſtimonium falſi. Unde promittens, ſe aliquid facturum, non affirmat, *ſe id vere facturum*, (cum hoc neſciat, quia contingens) ſed tantum obligat ſe *ad faciendum*. Neque violatio promiſſi eſt contra virtutem *veritatis*, quæ pro oppoſito habet *mendacium*; ſed contra virtutem *veracitatis*, quæ in eo conſiſtit, ut dictis ac promiſſis facta reſpondeant, ac pro oppoſito habet *inconſtantiam in dictis, aut infidelitatem in promiſſis*.

Manet obligatio, etſi juramentum ſit injuſte extortum, quia ſine peccato impleri poteſt.

2. Stringit obligatio * reſpectu religionis, etſi juramentum injuria ſit extortum; etſi vi, dolo, vel errore, *non verſante circa ſubſtantiam*, ſit præſtitum: quia turpitudo ſe non tenet *ex parte jurantis*, ſed *recipientis*: ergo ſine peccato ſervari poteſt, adeoque *ut ne Dei nomen in teſtimonium falſi adductum ſit*, ſervari etiam debet. ** In foro tamen civili ſuppetit *medium reſciſſionis*, aut *reſtitutionis in integrum*, idque in odium injuſti exactoris, *ne ex iniquitate commodum ferat, cum hoc expediat; immo neceſſarium ſit ad innocentum defenſionem, & Reipublicæ tranquillitatem*. Hinc *teſte Laymanno* (b) etſi Princeps catholicus peccet, ſi abſque maxima neceſſitate Acatholicis publicum exercitium ſuæ ſectæ, in ditione ſua, promittat, poſteaquam tamen, publica & jurata fide, pollicitus fuit, ſervare debet: quia, eodem Authore, promiſſio talis mali ita mala non eſt, quin cohoneſtari poſſit *neceſſitate* fœderis publici obſervandi, propter jus Gentium, cum alioquin nulla inter homines Societas tuta eſſe poſſet. Hoc non obſtante, ac etiam *ſpectato jure naturæ*, datur remedium reſciſſionis, ſummis Imperantibus competens, ut infra declarabimus.

Nulla obligatio de re mala, vana indifferente.

3. Nulla eſt obligatio juramenti de *re mala*, *vana*, *inutili*, vel etiam *indifferente*, niſi ex fine, aut circumſtantiis cohoneſtetur: quia juramentum

---

(a) L. de ſermon. Domini in monte.

* Abſtrahendo a contractu matrimoniali.

** Inde *Vitriarius* in inſtit. J. N. & G. L. 2. c. 13. n. 11. f. m. 271. more ſuo male emendat *Grotium* ex *Seldeni* & *Puffendorfii* principiis, infra refutandis.

(b) L. 4. *Mor. Tract.* 3. c. 7. n. 2.

tum nequit esse *vinculum iniquitatis*, rei vanæ, otiosæ, ad quam Deus non vult nos obligari. Neque convalescit juramentum, re mala, mutatis circumstantiis, transeunte in bonam: *quia non firmatur tractu temporis, quod initio non subsistit* (a).

Stricta de re utili homini promissa.

4. Contra juramentum, quod in utilitatem, vel gratiam hominis, seu Communitatis editum est de opere honesto, semper tenet, nec in aliud, quamvis melius opus, arbitratu jurantis, mutari potest: quia est regula communis: *juramentum homini præstitum, semper servari debet, si sine peccato servari potest.*

Est personalis in jurante, realis penes eum, cui juratur.

5. Obligatio, quæ juramento propria est *ex virtute religionis*, est solummodo *personalis*, nec transit ad hæredes, vel successores jurantis, *nisi ex vi pacti, legis*, aut *consuetudinis*, posito, quod nulla interveniat turpitudo ex parte exigentis juratam promissionem. Sed transit tamen ad hæredes, & successores ejus, cui juratum est, obligatio juramenti, *proprie* promissorii, etsi id expressum haud foret: quia plerumque tam hæredibus, ac successoribus, quam nobismet ipsis cavere volumus. Unde fluxit illud brocardicum, quod *juramentum ex parte jurantis sit personale; ex parte ejus, cui juratur, reale*, hoc est, transitorium cum re, puta, dignitate, hæreditate, dummodo præstitum sit Prælato V. G. ratione officii, ac dignitatis.

Persona habilis omnis creatura per se rationalis.

6. Personas juramenti habiles quod spectat, Deus, non nisi *per quamdam metaphoram*; omnis vero Creatura rationalis, etiam *Christus*, proprie jurare potest: juramentum tamen impuberis & perjuri, non recipitur in judicio. Sed & Sacerdotes non nisi gravi de causa jurare cogantur, nempe ad *purgationem sui*, vel *alterius innocentiam demonstrandam; pro fide, obedientia, pro pace*, & *indemnitate Ecclesiæ* &c. Neque Clericus jurare debet in manu laici exigentis juramentum *coactivum*; alioquin non prohibetur Clericus, etiam Sacerdos, *propter necessitatem*, præstare juramentum voluntarium coram Laico (b).

Usus juramenti.

Quæritur V. *Quæ specialiter observanda circa usum in officiis jurantium?*

Cum debitis conditionibus, secus erit perjurium.

℟. I. Observandum, quod *juramentum fieri debeat debito modo*, secus degenerat in *perjurium*, quod latius sumitur pro omni juramento irreligioso; strictius *pro falsitate juramento confirmata*. Juramentum illicitum, *defectu judicii*, etsi non raro sit veniale tantum V. G. si quis absque necessitate, seu *debita consideratione*, puta, *ex levitate* quadam animi, vel *consuetudine* juret, quale juramentum vocatur *incautum; mortaliter* tamen peccari potest, spectata gravi negligentia, quam jurans admittit, seu in investigatione veritatis, seu in tollenda consuetudine. 2. *Defectu justitiæ* leviter, vel graviter peccat, qui jurat se facturum rem, seu *venialiter* seu *mortaliter* malam, propter levem, aut gravem irreverentiam authoritatis Divinæ. 3. *Defectu veritatis* peccatur graviter ob gravem irreverentiam, etiam in levi materia, quia Deus, *animo deliberato*, adducitur in testem falsitatis: & tale juramentum proprie appellatur *perjurium*.

Exigendus secundum naturam, & conditiones rei juratæ.

℟. II. *Observandum* 2. *Quod juramentum assumat naturam, & conditiones sive rei & contractus, sive promissionis, cui adjicitur*. Non enim auget obligationem *extensive*, sed solum *intensive*, addendo obligationem religionis. Unde, qui juravit se debitum soluturum, is postea, ob justam causam, compensatione uti potest cum alio simili, eoque liquido debito: sic & juramentum, reciprocæ promissioni, aut contractui adjectum, eam tacitam conditionem habet, si alter quoque promissis steterit, quia hic valet, *quod frangenti fidem, fides servanda non sit*, & sic de aliis.

2. Sic

(a) Regula juris 18. in 6.
(b) Videatur *Laymannus* noster.

Unde licitus etiam quo ad locutionem amphibologicam. 2. Sic ex licentia locutionis amphibologicæ, si justa causa subsit; deducitur quoque licentia juramenti amphibologici, *siquidem necessitas postulet: Ratio est*: quia ubi jus est occultandi veritatem, & occultatur sine mendacio, nulla irreverentia fit juramento. Quod si fieret *sine justa causa*, non foret quidem perjurium, *proprie* dictum, cum saltem, secundum aliquem verborum sensum, vel restrictionem mentalem, verum juret, erit tamen *ex genere suo* peccatum grave *contra religionem*, cum sit gravis irreverentia, ad alterum in re gravi decipiendum usurpare juramentum.

Sed non nisi cum debita necessitate. 3. In juramento amphibologico debet attendi *necessitas*, quæ *major* esse debet, quam requiritur ad licentiam locutionis amphibologicæ. Sic interrogatus de levi defectu alterius occulto, Authore *P. Viva*, (a) licite potest uti restrictione dicendo, *se illum nescire*, quod *communiter hoc* intelligatur *de scientia communicabili*; nequit tamen superaddere juramentum, cum ex manifestatione defectus exigui non sequatur grave damnum, etsi ejusmodi juramentum haud gravem reatum incurreret.

Obligationis cessatio per defectum conditionis imbibitæ. ℞. III. *Observandum* 3. *Quod*, *quibusdam in circumstantiis*, *vel cesset*, *vel tolli possit obligatio juramenti*. Præterquam quod juramentum, seu spectata intentione jurantis, seu spectata materia, juramento contenta, *strictæ interpretationis* fit, propter periculum perjurii, *cessat* omnino: 1. Si res bona fieret illicita, vana, impeditiva majoris boni, vel *alio modo* notabiliter mutaretur ejusdem status; vel facta foret omnino inutilis ad intentum. *Ratio est*: quia deest conditio subintellecta in juramento: *si rationabiliter fieri possit*.

Per irritationem. 2. *Tollitur per irritationem* a Superiore, Marito, Domino, qui & eodem modo irritare potest vota, contractus, promissa, etiam facta in favorem hominis.

Dispensationem, vel commutationem. 3. *Dispensatur*, vel *commutatur* eodem modo, quo vota, ab habente potestatem legitimam: immo & ab ipso jurante mutari potest in opus melius, nisi in favorem hominis præstitum sit.

Denique per relaxationem. 4. *Relaxatur* a solo illo, in cujus favorem factum est, aut ab eo, cui promissa materia subjecta est. An autem potestas civilis relaxare possit juramenta suorum subditorum in temporalibus, quando justa causa subest, V. G. quia metu, vel per gravem injuriam extorta sunt, non satis convenit inter Authores: Illud probabilius, quod non possit relaxare *directe*, sicut potestas Ecclesiastica, quando dispensat; sed tantum *indirecte ratione materiæ*, vel supplendo vicem ejus, cui juratum est, & qui remittere debebat.

Officia jurantium eorumque principium naturale. ℞. IV. *Observandum* 4. *Quot & qualia* ex dictis fluant officia jurantium, & quonam ex naturæ principio deriventur. Nam 1. Officium est: *Temere non jurandum*. 2. *Juramentum temere non exigendum*. 3. *Jurandum cum veritate*. 4. Promissa jurata *fideliter* servanda. 5. Juramentis non abutendum *ad res illicitas*, & sic de aliis. Porro, cum juramentum sit actus religionis, ex *Puffendorfiano* Socialitatis principio, non nisi *indirecte* obligatio deduci potest, fatente *Thomasio*: *quod potissima capita de officiis jurantium præsupponant præcepta de religione, adeoque hæc doctrina ad Theologiam remittenda sit*(b). Sed & ipse, ejusque compilator *Fleischerus* cum *Kemmerichio*, more suo, hæc officia *impertinenter* partim ex *regulis justi*, partim ex *regulis honesti*, *decorique* exsculpunt. Verius in nostro systemate, *ex fundamentali juris naturalis principio*, eruuntur: nam officia prædicta, vel sunt *conformia*, vel *opposita* amori, Deo & proximo naturaliter debito, hoc est *ad felicitatem*, *naturæ rationali propriam*, *simpliciter necessario*, exigente scilicet naturæ corruptæ infirmitate *subsidium* ad magis

(a) In proposit. 27. damnatam *ab Innocentio* XI. n. 18.
(b) In fundamen. J. N. & G. L. 2. c. 9. n. 1.

magis firmandam sinceritatem in officiis sermonis, & ad roborandam amplius fidelitatem in promissis, pactisque *simpliciter* necessarium, & *necessario* petendum ex cultu, & reverentia Deo, *ut Authori naturæ omniscio & vindici, naturaliter* debita, id, quod erat declarandum.

§. III.

§. 3.

De mendis Protestantium emendandis circa officia sermocinantium, atque jurantium.

Menda protestantica circa officia sermonis.

Quæritur VI. *Quæ principia Moralistarum protestantium circa officia sermonis?* R. *Sunt ab orthodoxis admodum aliena. Explicatur assertum* I. Cum ejusmodi fundamenta, *ex Arminiano* phantaso, primus plastes coagularit *Hugo Grotius*, hic producendus præ cæteris; subin protestantici Commentatores, *Puffendorfii*, *Thomasii*, aliique, quia non nisi in *Grotii* vitula arantes, cum suis parergis subjungendi, ut mendacii protestantici idea fictilis eo clarius in Orthodoxorum oculis scintillet.

Eorum principia admodum heterodoxa.

Explicatur assertum II. *Grotius* statuit (a): Mendacii malitiam consistere in *repugnantia cum jure existente ejus, ad quem sermo dirigitur.* Jus istud, ait, consistere *in libertate, quam homines colloquentes, his, quibus colloquuntur, quasi pacto quodam tacito debere, intelliguntur.* Clarior *Henniges*, ejus interpres, (b) *formale mendacii* statuit *in repugnantia cum libertate judicandi*, sic ut audiendi integrum sit, *non solum* verba, sed & *mentem loquentis intelligere*. Dicitur autem hoc *jus existens* in audiente, eo quod tolli possit vel *per consensum audientis expressum*, * vel *per tacitum, ac a loquente præsumptum*, vel *per oppositionem juris alterius, quod communi hominum judicio prævalet*. ** Quo jure cessante cessat mendacium, fitque falsiloquium licitum, quod teste *Hennige* contingit, quando ejus, quem alloquimur, nihil interest; vel *quando ejus, vel nostrum, vel Republicæ multum refert, ut pro nunc nesciat; vel quando superiore jure sublata est.*

Circa mendacii malitiam.

Explicatur III. Ex his principiis *Grotiani Amanuenses* efformant cum *Puffendorfio*, (c) *Vitriario*, (d) *Webero* (e) conceptum *veritatis*, ac *mendacii*, dicendo, quod illa sit *convenientia*, hoc autem *disconvenientia verborum cum rebus*, *ac animi sensis ex officio manifestandis*, hoc est, quando ea intelligendi *jus imperfectum*, vel *perfectum* suppetit audienti, *sive ad commodum consequendum*, *sive ad incommodum avertendum*. *** Non nihil accommodatius *Kemmerichius* (f): *Veritas* sumitur vel pro physica sermonis affectione, vel pro virtute morali: posteriore sensu *veracitas* potius dicenda est, studium alteri animi sensa, citra obscuritatem, aperiendi, quotiescunque illud *nostra*, vel *aliorum commoda* requirunt. Mendacium contra est falsiloquium *dolosum*, hoc est, cum læsione alterius conjunctum.

Ejusque essentiam.

Explicatur IV. Ex iisdem principiis *Grotianis* iidem *obligationem vitandi mendacii*,

Obligationis radicem.

(a) De J. B. & P. L. 3. c. 1. a §. 11.
(b) Apud eundem in notis edit. *Francof.* A. 1691.
* V. G. Si quis prædixerit, se falsa dicturum; *Ovidius* Metam. 302. *Desit in hac mihi parte fides, nec credite factum.*
** Sic teste *Gronovio fisario* sese prodere non oportet.
(c) De J. N. & G. L. 4. c. 1. §. 8. *De officiis hominis* L. 1. c. 10. §. 7.
(d) *In instit.* J. N. & G. L. 3. c. 1. a n. 9. f. m. 444. ubi *Grotii*, *Puffendorfii*, & Notatorum lubricos in nucem compingit.
(e) In notis ad L. de officio hominis f. 164.
*** *Thomasius* sibi alias exosum lingit scholasticum pulverem *Jurispr. Div.* L. 2. c. 8. n. 49. & seqq. dum veritatem aliam *metaphysicam*, *logicam*, *ethicam*, *justitiariam*, *homileticam*, nullo operæ pretio, & obscuris verborum phaleris declamat, cui meliori jure, quam ille alibi Scholasticis occinas: *vebare te fari scio, sed fabare nescio: loquamur, ut unus intelligat alterum*, Unde in *secundis curis* hæc *omittenda* rectissime monuit.
(f) In elementis J. N. & G. c. 10. §. 7.

dacii, *quo ad usum verborum in significatione propria*, *quam habent ex hominum placito*, *refundunt in pactum tacitum* : * obligationem, *quo ad animi sensa*, *verbis exprimenda*, *in eodem pacto tacito* fundat *Grotius*; alii cum *Puffendorfio* in jure, quod residet vel penes audientem, vel etiam penes loquentem; *cum sermo non solum sit propter alios*, *sed & propter nos*, uti loquitur *Puffendorfius*, sive dein jus illud sit *perfectum*, ne quis lædatur, sive *imperfectum*, ut cujusvis commodum promoveatur. Unde *Thomasius* correctus, cum *Fleischero*, & *Kemmerichio* hanc obligationem *ex decoro*, & *justo naturali* deducit, sic ut *malitiam*, quæ mendacio inest, cum *Grotio* non ex alio fonte, quam *ex repugnantia cum jure*, *penes audientem*, *vel loquentem residente*, derivent. *Puffendorfius* obligationem vitandi mendacii oriri, ait, vel *ex communi præcepto legis naturalis*, hoc est, *Socialitatis* interprete *Hertio* (a); vel etiam *ex peculiari pacto*, quale intercedit V. G. inter informatores ac discipulos, quandoque *ex præsenti negotii indole*, uti in contractibus (b).

Indeque deducta axiomata. *Explicatur* V. Ex hisce suppositis varias regulas deducunt iidem protestantici Moralistæ, ad quarum amussim dirigenda sermocinantium officia asseverant: *Generalem* regulam præfigit in fronte *Thomasius*: *sermone* ** *utere ad promovendam tranquillitatem communem*: *specialem* pro verborum usu legitimo: *vocabula non in alia significatione adhibe*, *quam conventum est*. Inde *Weberus*; *mensam non licet vocare fornacem*, *& vice versa*: *orietur enim inde confusio*, *Socialitati & linguarum fini adversa*: *breviter*; *oportet significanter loqui*. Circa actum loquendi idem *Thomasius* adstruit hoc præceptum negativum: *Tace*, *si per loquelam tuam offendantur alii*, *aut damnum incurrant*, *aut humanitas*, *vel pactum*, *vel pax communis taciturnitatem exigant*. Præceptum affirmativum: *loquere*, *quoties ex humanitate*, *vel pacto ad loquendum obstrictus es*, *vel taciturnitas*, *damnum*, *vel contemptum alteri infert*, *aut tranquillitatem lædit*. Circa convenientiam animi cum loquela præceptum affirmativum: *ea loquere*, *quæ cum animo tuo conveniunt*, *si humanitas vel pactum*, *& communis tranquillitas talia exigant*: præceptum *negativum*: *falsiloquio abstine*, *quoties per id alter læderetur*, *aut contemneretur*, *& pax humani generis turbaretur*. *** *Weberus Puffendorfii* mentem sic brevius exprimit: *loquere*, *quoties id officium* (*ex jure alterius perfecto*, *vel imperfecto*) *requirit*, *& ita loquere*, *ut verba ab animi sensibus non discrepent*: *breviter*: *oportet recte loqui*, *& ex animi sententia*. Inde academia *Giessensis* A. 1733. hæc ex *Puffendorfio* Themata per *Fridericum Kayser* appensa publice vidit: *tantum abest*, *omnem simulationem & dissimulationem esse illicitam*, *ut cæteris paribus quandoque inter officia referantur*. *Ratio* 1. quia aliis directo sermone sæpe prodesse non possumus, *hinc simulandum*. 2. Aliis manifestare, quæ scimus prohibitum, *hinc dissimulandum*. *Consentiunt* omnes, qui inter falsiloquia & mendacia; simulationes & dissimulationes noxias, & innoxias distinguere sciunt. *Dissentiunt*, qui *ex imperitia* rerum moralium utrumque, tanquam pseudopoliticis proprium, rejiciunt. Similia scita profert academicis protestantibus Fridericus Ludovici, (c) & alii passim.

Qua-

* Hæc conventio *Puffendorfio* L. 4. c. 4. §. 6. *Vitriario*, & aliis dividitur in *generalem*, & *specialem*: illa ligat homines ejusdem idiomatis; hæc concernit terminos artium, communi usu ignotos, quo reducunt tesseras militares.

(a) In notis ad *Puffendorfium* L. 4. c. 1. n. 10.

(b) *Puffendorfius* L. c. §. 7. Item L. *de officio hominis* c. 10. §. 3.

** Eadem ubique est ratio de reliquis animi signis, *literis*, *nutibus*, *digitoloquiis*, *oculiloquiis*, *pediloquiis*, de quibus *Molleri* dissertationes.

*** *Thomasius* in fundamentis, & ejus sectator *Fleischerus*, succinctiore phrasi, sic: *tace*, *loquere*, *vera dic*, *falsiloquio utere*, *quoties*, *& quo modo opus est ad promovenda aliorum commoda*, *aut jura non lædenda*: *prior* conclusio est ex regulis *decori*; *posterior* ex regulis *justi*.

(c) In doctrina J. N. C. 9. ubi §. 6. mentales reservationes licitas admittit, si alterum non lædant: Jesuitarum probitas censet ex Montaltio. Sed videantur Coll. Hist. P. VII. Q. 6. ubi hanc calumniam diluimus.

Sensus orthodoxus de his principiis. Sunt erronea in fictio mendacii conceptu.

Quæritur VII. *Quis sensus Catholicorum de hisce principiis?* ℞. *Hæc principia sunt oppido erronea, ac certo falsa.*

Probatur Assertum I. Ex his præmissis sequitur *in genere*, quod *dictum contra mentem, etiam animo fallendi*, vel non sit *mendacium*, sed merum *falsiloquium*; vel quod sit quidem *mendacium*, sed tamen licitum, si modum proprium, aut alienum commodum incommodumve hoc exigat: utrumque est *erroneum*, & *certo falsum*. Nam primum *in quæstione nominis*, est contra communem omnium Patrum, Doctorumque linguam, per tot sæcula receptam, a rostellis flaventibus haud corrigendam juxta præceptum *Thomasii: vocabula non in alia significatione adhibe, quam conventum, verius usitatum*. Secundum repugnat *malitia* mendacii, quæ aliunde desumi nequit, nisi *a deordinatione a fine*, loquelæ a natura præfixo; puta a manifestatione conceptuum, *positive ingenerando errorem*, & a felicitate, Societati humanæ propria, evertendo sinceritatem in conversatione *ubique certam*, & in commerciis securitatem *absolutam*, *absolute* necessariam, ut supra probavimus.

Excludente mendacium jocosum, at que officiosum.

Probatur Assertum II. Sequitur 2. *In specie*, quod ex mendacii definitione protestantica facile pateat, fatente *Webero*, *omne mendacium esse dolosum, & nullam esse vulgarem distinctionem mendacii in officiosum, jocosum, & perniciosum, eo quod duæ priores species ad simulationes, & falsiloquia referenda sint*. Quæ sequela, quam sit mentiendi libidini accommoda; quam adversa loquelæ fini, a natura intento; quam periculosa humano commercio; quam eversiva securitatis absolutæ, ad felicitatem Societatis humanæ necessario requisitæ, patet ex dictis, & illico amplius ex dicendis. Sed succlamant *Thomasii: inquies, quilibet habet perpetuo jus, ne fallatur, & decipiatur ab altero: ergo semper falsiloquium erit turpe. Immo vero*, reponit, *qua fronte tu hanc objectionem asseris, eadem ego ejus universalitatem negabo*. Sed asseritur fronte, per rationes supra positas firma, & negatur fronte, nil refutante, adeoque haud firmiter se opponente.

In regulis haud convenientibus omnes.

Probatur Assertum III. *Sequitur* 3. Regulas allatas supra male esse fundatas. Nam obligationem, *quo ad usum verborum in significatione communi*, fundari *in pacto tacito*, figmentum est: inde *Kemmerichius* eandem *ex consuetudine* derivat. Verius, supposita significatione vocum, quæ *hominum placito* originem; *imitationi, usuique mutuo, ac diuturno*, firmitatem debet, obligatio *quo ad usum* descendit ex fundamentali juris naturalis principio, nempe *ex debita amoris* erga se & alios, in ordine ad felicitatem humanam, *absolute* necessarii. Secus enim, ut supra dixit *Weberus, oriretur confusio, Societati humanæ, & linguarum fini adversa*. Palpabilius est *Grotii* mendum, qui obligationem loquelæ, menti conformis, *ex eodem pacto deducit*, non distinguens, ut monet *Puffendorfius*, (a) obligationem *diversam, & ex diverso principio promanantem*. Sed & obligatio, fundata *in jure* audientis *perfecto*, vel *imperfecto*, non est *universalis*: unde & regularum supellex, ad commodum promovendum, vel læsionem proximi avertendam restricta, est manca, quia in solo jure *privato*, non *universali* totius Generis humani necessitate fundata. Hinc substituenda triplex alia regula, ex universali juris naturalis principio deducta: *Tacendum, vel loquendum, quoties id, seu strictè, seu minus strictè, est exigitum ab amore, cuivis naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem, naturæ rationali propriam, necessario*. Inde vitanda *garrulitas, adulatio, jactantia, scurrilitas, obscuritas promiscue amphibologica*, cæteraque locutionis vitia: loquendum ex commodo, ac jure proprio, vel alieno, DEI, vel proximi causa justa id exigente. 2. *Vitandum omne prorsus mendacium*, quia *ubique & semper*, si minus bono proprio, vel proximi *privato*, saltem bono *communi* adversum, utpote conversationi, & commercio humano, *respectu securitatis, ac certitudinis absolutæ*, præjudiciosum ac periculosum. 3. *Quandoque per-*

(a) L. 4. de J. N. & G. c. 1. §. 10.

permissa; *immo præcepta occultatio veritatis per sermonem*, *minus apertum verum tamen*, *nec nisi permissa alterius deceptione*, *& justa seu nostri*, *seu proximi necessitate id exigente*, id quod planum est ex fundamentali juris naturalis principio, seu amore, cuivis naturaliter debito, uti supra sat declaratum.

Aliisque mendis pluribus.

Probatur Assertum IV. *Sequitur* 4. Principiis *Grotianis*, & alia aspergi menda a pedissequis. 1. Quod mendacium cum falsiloquio constanter confundant: quem errorem ipse *Zieglerus* protestanticus jam in *Grotio* notavit ex *Laymanno* nostro (a), saltem sub dubio, an mendacium in sensu etiam latiore possit accipi pro falsiloquio, *eo quod mendacium ex natura sua peccatum sit*, *& non possit non esse malum*. 2. Quod *Puffendorfius* obligationem vitandi mendacii *inaniter* reducat ad *pactum particulare*, vel *negotii indolem*, cum hæc non tam faciant obligationem, quam augeant. 3. Quod *Thomasius* sermonem homini tribuat *causa Socialitatis*, mox in secundis curis id neget, & referat *ad varios mores*, *& desideria hominum diversa*: addens duos homines, sese mutuo non intelligentes, fore miseriores gemina bestia commorante, etiam speciei diversæ V. G. *canis*, & *cati*. 4. Quod idem obligationem vitandi mendacii nunc ex *Socialitate* deducat; nunc *ex publica tranquillitate*; tandem in secundis curis denuo revocet, & officia sermocinantium *ex principiis decori* & *justi*, immo & *honesti* exsculpat. 5. Quod idem *Thomasius* officium loquendi, *quando id exigit Divinus honor*, a naturæ jure sequestrandum, & Theologis relinquendum ducat, eo quod respiciat *cultum Dei externum*, jam prius in institutionibus Jurisprudentiæ, quam vocat, Divinæ, extra sphæram naturalis Jurisprudentiæ, relegatum.

Deductiones Protestantium.

Quæritur VIII. *Quænam*, *ex erroneis hisce principiis*, *conclusiones a Naturalistis protestanticis deductæ circa officia sermocinantium?* R. *Admodum paradoxæ*, *& mentiendi lubidini oppido favorabiles*.

Admodum paradoxæ, confundendo mendacium cum falsiloquio.

Explicatur Assertum I. Admittunt *in genere*, locutionem *proprie* contra mentem, etiam animo fallendi, hoc est, *mendacium formale*, quod fucato *falsiloquii* nomine palliant, toties *jure naturæ* licitum, * quoties id exigit commodum proprium vel alienum promovendum, aut incommodum avertendum. Ita *Grotius* cessare, ait, mendacium cessante jure penes audientem, seu per consensum expressum, vel præsumptum, seu per jus aliud prævalens, ut supra retulimus. *Puffendorfius*: *falluntur*, *qui credunt*, *semper mentiri eum*, *qui aliquid dicit*, *a sententia animi sui discrepans*, *adeoque qui sua natura turpe esse autumant aliud dicere*, *quam sentias*: *ita simplex est valde credere*, *piaculo semper obstringi*, *qui citra alicujus injuriam*, *& utilitatem sui*, *ac aliorum verba profert*, *ab animi sui sententia discrepantia*, *cum merum sit falsiloquium* (b). Ejus interpres *Weberus*, ait, mendacia *jocosa*, & *officiosa* referenda esse *ad simulationes*, *& falsiloquia* licita, quoties nempe teste *Puffendorfio* audiens non habet jus *perfectum*, aut *imperfectum*, vel in aliqua re nostra versatur utilitas, aut proximi nocumentum (c). *Kemmerichius* (d) putat, *falsiloquium licitum esse*, *si commoda nostra vel aliorum id exigant*: *non enim mendacium est*, *si quis falso*, *fictoque sermone utatur*, *non ut damna aliis inferat*, *sed potius commoda aliorum promoveat*. *Thomasius* (e): *non teneor convenientia cum animo meo loqui*, *quoties alter ad id jus perfectum*,

---

(a) L. c. ad §. 10.

* Ita ex *Thomasio* reformato *Fleischerus* Instit. J. N. L. 2. c. 8. §. 43. *Multo minus verum est*, *quod omne falsiloquium* (hoc est mendacium, non perniciosum, ut habet §. 41.) *sit contra jus naturæ*: *nam si foret injustum*, *vel indecorum*, *sequeretur*, *quod veritas dici debeat*, *quamvis & mihi & aliis sit noxia*, *quod vero absonum esse unusquisque facile deprehendit*.

(b) De J. N. & G. L. 4. c. 1. §. 9. Hæc *sub dissimulationis fucata* nomine repetit L. 1. de officio hom c. 10. § 4. & 5. & 6.

(c) L. c. (d) In elementis cit. c. 10. n. 19.

(e) Jurisprud. Div. L. 2. c. 8. n. 41. & seqq. Hæc in fundamentis *expungenda esse*, ait, *quo ad jus imperfectum*, & in casu amovendi detrimenti a proximo non tantum *licere*, sed *teneri* nos ad fictum sermonem, asseverat.

fectum, aut imperfectum non habet; aut mea aliqua non contemnenda versatur utilitas; aut quando veritas cederet in alterius detrimentum, & hanc dicit esse *prudentiam*, a natura *per sermonem intentam*. Ulterius ait (a): *mendacium, quod officiosum & jocosum vulgo dicunt, improprie mendacium esse, jam Lutherus observavit; officiosum non male singularem virtutem, & prudentiam esse asserens. Henricus Koelerus* (b): *falsiloquium est sermo diversus a cogitatis; falsiloquium cum damno alterius est mendacium*. Addit, *falsiloquia*, sine quibus nos aliosve conservare non possumus, *præcepta* non minus, quam *licita* esse debent in foro externo: id quod etiam affirmandum, ait, de *simulationibus, æquivocationibus, reservationibus mentalibus*, queis uti possumus cum infantibus, iratis, garrulis, dolosis, ægrotis, inimicis, & si quando aliis remediis destituti sumus, *quia in ejusmodi casibus malum minus præferendum majori*, puta nostro, alienove incommodo, damno &c. Ita ille.

Mentiendi lubidini oppido favorabiles admittendo mendacia passim licita.

Explicatur Assertum II. Admittunt iidem *in specie* mendacium licitum 1. Adversus *pueros* & *amentes* juxta illud *Quintiliani: puerorum ætatem provide ludificandam*; rationem addente *Grotio, quia in illis nulla judicii libertas, adeoque non possit circa hanc libertatem fieri injuria*. Sed modificatur hæc *indistincta licentia* a *Thomasio* propter jus, omni homini æquale; a *Puffendorfio* ad terriculamenta, fabulasque restringitur, si ratione magis seria doceri commode nequeant. * 2. *Grotio* mendacium licitum, *respectu tertii, ad quem sermo non dirigitur: quia nulla ad tertium obligatio, cum respectu illius sermo non sit sermo, sed res, quæ significare quodlibet potest*. Et quia *Grotio* non mentitur, qui, quem alloquitur, monet, se falsa dicturum, tertius commode deludi posset. Unde *Puffendorfii* paritas, de sigillo epistolari, huc non quadrat, & recte *Gronovius* (c): *non posse a duobus, ex compacto, captari tales occasiones, ut tertius hoc modo ludibrio habeatur*. 3. *Grotio* mendacium licitum, casu quo alter deceptionem suam ægre haud laturus præsumitur propter commodum, quia non infertur ei injuria, dicente *Xenophonte, amicos decipere licet ipsorum bono*; & *Clemens Alexandrinus*, mendacio uti *pro remedio* posse, permittit (d). Adstipulatur *Puffendorfius*, eo quod loquens, *ex lege humanitatis, ad id teneatur* (e). 4. Eidem *a fortiori* mendacium licitum pro bono publico Reipublicæ, dicente *Quintiliano: aliquando exigit communis utilitas, ut etiam falsa defendantur* (f). Plura adducit exempla *Grotius*, quæ etiam *Hennigi* paraphrastæ, immo & *Puffendorfio*, displicent. 5. *Grotio* mendacium licitum iis, *qui habent jus supereminens in audientis jura*, quoties id cedit *in proprium* vel *publicum commodum*. Inde ex *Platone* affirmat, *Imperium habentibus falsum dicere licere*, etsi Deo non competat. Exempla allegat *de Josepho*, fratres, ut exploratores & fures, accusante; de *Salomone*, Infantis dubii divisionem imperante &c. *Puffendorfius falsum sermonem* Regentibus indulget ad tegenda consilia, allegans *Hispanorum* proverbium: *dic mendacium*, & *erues veritatem*. Item *Platonis* apophthegma (g): *Rempublicam administrantibus præcipue, si quibus aliis mentiri convenit, vel hostium vel civium causa, ad civitatis utilitatem*.

(a) n. 61. (b) In J. N. methodo system. exercit. 5. §. 1060. & seqq.

* Si quis objiceret, hoc usui esse orthodoxis, etiam timoratis, quando infantes ludificant v. g. per S. *Nicolaum*, reponitur, hanc, ex parte Parentum, esse comœdiam de S. *Nicolao* scenico, seu *repræsentative* tali; ex parte infantum esse errorem, eorum bono permissum; locutiones esse *figuratas*, quas nemo mendacia dixerit, quo sensu, si sua terriculamenta, fabulasque intelligat, *Puffendorfius* reformandus haud erit.

(c) In notis ad *Grotium*. (d) Apud *Grotium* §. 14. n. 2.

(e) L. 4. de J. N. & G. c. 1. §. 16. Addens: *Unde ab omni vitio mendacii vacant ficti sermones, quibus alicujus innocentia tegitur, iratus placatur, mœstus demulcetur, aut quid aliud commodi adfertur, quod aperta oratione obtineri non poterat*. Addit *Thomasius*: *Si meticuloso animus addendus, fastidiosus ad capienda medicamenta movendus, pertinacia alicujus frangenda, aut malum propositum alterius intervertendum*. Addit *Fleischerus* in instit. J. N. L. 2. c. 8. *Si mercator merces aludat, ut carius vendat*.

(f) L. 11. c. 18. apud *Grotium*. (g) L. 3. de Republ.

tatem. 6. Idem *Grotius* deducit, *mendacium licitum esse, quoties vita innocentis, aut par aliquid servari, & alter ab improbi facinoris perfectione aliter averti nequit*. In exemplum adducit *Hypemnestræ* factum, quo promiserat Patri, se interfecturam maritum, quem servarat: unde *Horatius*: *splendide mendax, & in omne Virgo nobilis ævum*. Addit *Henniges*: fundamentum haberi *in oppositione juris alterius, quod communi omnium judicio plus valet*. 7. Denique concludit *Grotius*, *hostes mendaciis decipi apud Sapientes permissum esse*. Unde *Quintilianus*: *Si hostis pro salute patriæ fallendus, quod alias in servis reprehendendum, id erit in sapiente laudandum*. * *Monet* tamen 1. hæc de *asserente sermone*, qui nulli nisi publico hosti noceat, non *de promittente* intelligenda esse; secus enim, ut habet *Puffendorfius*, *nunquam pace coire hostes possent* (a). *Monet* 2. Vitanda tamen *Christianis* mendacia, non *ob injustitiam* (naturali jure stringentem) sed *ob simplicitatem*, iis præceptam; cum etiam Pagani ea, *ob quandam animi celsitudinem*, vitarint *Plutarcho* teste: *quia servile mentiri*; *Alexandro* dicente: *non debere Regem* apud *subditos aliud, quam vera loqui*.

Quasi conformiter Scripturæ & Patribus, uti fallunt, atque falluntur.

Explicatur Assertum III. Hæc omnia mendacia *Grotius* licita esse asseverat, *superaddito grandi mendacio*, quod nempe *S. Scriptura* ejusmodi *exempla* suppeditet *laudatorum hominum sine reprehensionis nota* (b): adducit exemplum *Rahab*, de qua *Chrysostomus* (c): *O pulchrum mendacium! O laudabilem dolum! non prodentis res Divinas, sed custodientis veram pietatem*. Exemplum obstetricum *Ægyptiarum*, de quo *Augustinus*: *O magnum humanitatis ingenium! O pium pro salute mendacium* (d). Addit pronuntiata veterum *Christianorum*, (e) & testimonia Patrum *Origenis*, *Clementis*, *Tertulliani*, *Lactantii*, *Chrysostomi*, *Hieronymi*, *Cassiani*; immo pene omnium, ut ipse fatetur *Augustinus*, ita dissentiens, ut tamen *magnam quæstionem, latebrosam tractationem, & disputationem inter doctos alternantem, agnoscat*. *Ita Grotius*.

Et inde doctrinam scholicam calumniantur.

Explicatur Assertum IV. Hanc omnem mendaciorum colluviem iidem protestantici Moralistæ calumniarum struicibus coagmentant. *Grotius* (f) coarguit Scholasticorum, *Augustini*, *Angelici*, *Covaruviæ*, *Soti*, *Toleti*, *Lessiique* doctrinam oppositam. 1. *Quod unum Augustinum ex veteribus sequendum sibi delegerint*. *Inde Thomasius* (g): *Quod doctrina de moralitate falsiloquii communiter fuerit in Academiis aliter proposita, adscribendum Authoritati Patrum, & ni fallor, Augustini, qui hactenus in Academiis plus regnarunt, quam ratio, vel ipsa Scriptura*. Coarguit idem *Grotius* 2. Quod interpretationes tacitas, *ab omni usu tam abhorrentes*, admittant, ut dubitari possit, an non satius sit falsiloquium in dictis casibus admittere. V. G. *nescio, ut dicam*; *non habeo, ut dem* **, & alia

* *Vitriarius* in Instit. J. N. & G. L. 3. c. 1. n. 10. *Non mentimur omnibus illis, qui jus quæsitum nullum habent* 1. Vel quia prædiximus, nos falsa dicturos, & alius permisit. 2. Vel quia status audientis impedit jus, propter quod verba menti convenire deberent, sic regulariter non mentimur infanti, aut amenti, nec tertio, ad quem sermo non dirigitur, nec ægroto Medicus, aut si quis ægrotantem amicum persuasione non vera solatur, nec subditis Princeps, si utilitas, aut necessitas publica id exigat, nec istis, qui ab improbi facinoris perfectione aliter averti non possunt, sic & apud hostem falso sermone uti licet. *Thomasius*, male correctus, in fund. f. m. 225. *Ostendendum esse*, ait, *in secundis curis distinctius, paucissimos homines aptos esse, ut possint ferre veritatem, & erga stultos teneri sapientem ex regulis decori, non tantum veritatem occultare, sed sæpe falsiloquio, simulatione & dissimulatione uti &c.*

(a) L. cit. §. 19. (b) L. 3. de J. B. & P. c. 1. §. 9. 19. & alibi passim.

(c) L. 1. de Sacerd. apud eundem, ubi *dolum*, non mendacium, excusat.

(d) Quas & laudat Q. 1. ad *Consentium* contra mendacium c. 15. Easdem extollit S. *Hieronymus* ad *Ezech.* 17. & *ad Isaiam* 46. *Ambrosius* ad *Syagrium* L. 6. *Tostatus* negat esse peccatum. Videantur annotata *Grotii* ad c. 1. L. 3.

(e) Quorum aliqua videre est apud *Sixtum Senensem* L. 5. annot. 107. & L. 6. annot. 274.

(f) L. c. §. 17.

(g) In fundamentis male fundatis f. m. 225. cujus futelas, more suo, recoquit *Fleischerus* in Instit. Q. 2. c. 8. §. 48.

** Addit *Vitriarius*; *esne Jesuita? Non*: *scilicet ut tibi dicam*. *Fleischerus* in Instit. J. N. L. 2. c. 8. §. 38. *Patet* inquit, *quod omnes reservationes mentales Jesuitarum pugnent contra regulas justi*; allegatque *Montaltii* litteras provinciales exustas.

& alia a sensu communi repudiata, quæ si admittantur, jam nihil obstabit, quo minus, quod quis affirmat, id ipsum negare; quod negat, affirmare dicatur, cum vox pene nulla sit, quæ non significatum duplicem habere possit. Inde *Zieglerus* (a) quanta absurda ex æquivocationibus, & reservationibus mentalibus consequantur, docet *Rivetus* (b): *Nempe frustra leges ferri contra mendacium, & perjurium: sic etiam diabolum, patrem mendacii, excusare se posse; Martyres omnes imprudenter egisse, qui his artibus, cum mortem effugere possent, nisi haud fuerint; Judices pro tribunalibus testimoniis fidere non posse; in contractibus, sive publicis, sive privatis, nil haberi certum, & quæ sint alia*. Inde colligit *Thomasius* (c). Ex dictis sequitur *facilius*, & *magis perspicue*, per tradita a protestanticis Moralistis, *quæstionem fallendi alios esse* expositam, quam si cum aliis, a *Puffendorfio* relatis, (d) distinguas inter *falsiloquium*, & *reticentiam veri*, aut hujus *ex parte narrationem*, exemplo *Jeremiæ* & *Athanasii*; item inter mendacium & sermonem ambiguum, vel tacitam quamdam restrictionem. Nam quemadmodum hæ distinctiones ex parte *impiam & sceleſtam opinionem* tegunt, qualis illa *de reservatione mentali*; ita reliquæ, quæ ex *reticentia veri* & *sermone ambiguo* quærunt effugium, ad litem definiendam non sunt aptæ, sed easdem limitationes admittunt, quas in falsiloquio adhibuimus. Ita ille.

Sensus Catholicorum de protestanticis scitis.

Quæritur IX. *Quis sensus orthodoxus de hisce protestanticis scitis?*

R. *Sunt juri naturæ adversa*, *scandalosa*, & *bono publico perniciosa*. 2. *Sunt injuriosa S. Scripturæ*, *Patribus*. 3. *Sunt denique calumniosa doctrinæ catholicæ*, & *Theologis orthodoxis*.

Sunt naturæ juri adversa, scandalosa, & bono publico perniciosa.

Demonstratur Assertum I. Doctrina adstruens mendacia licita tam *jocosa*, quam *officiosa*, quocunque casu promovendi commodi, vel amovendi incommodi, seu *proprii*, seu *alieni* maxime publici, doctrina adstruens mendacia licita etiam ex consensu alterius præsumpto, quovis fine utili, maxime imperantibus, & superioribus respectu subditorum; doctrina adstruens mendacia, etsi *perniciosa*, quam maxime licita *respectu hostium* quacunque data occasione extra pacta; doctrina adstruens mendacia, in ejusmodi casibus, non modo *licita*, sed sæpe *præcepta*, ac necessaria: immo hanc mentiendi artem esse, ex *Lutheri* oraculo, *singularem virtutem*, *atque prudentiam &c.* Doctrina hujusmodi *evidenter* est naturæ juri adversa, *scandalosa*, ec *bono publico perniciosa*; atque hæc est protestantica: ergo *Min. demonstrative* liquet ex dictis. *Maj. demonstratur* 1. Talis doctrina *evidenter* est eversiva finis, a natura per sermonem intenti, puta, *manifestationis sensibilis*, *quo ad animi sensa*, & *felicitatis publicæ*, *consequenter*, etiam privatæ, quia est eversiva sinceritatis certæ in conversatione mutua, securitatisque absolutæ, in commercio humano simpliciter requisitæ ad felicitatem, Societati humanæ propriam: ergo est naturæ juri adversa.

Maj. demonstratur 2. Talis doctrina pandit latissimam viam *ad mendaciorum usum promiscuum*: nam, cum *in tanta mentiendi proclivitate*, & *occasionibus fere continuis*, quivis, si minus habeat, *saltem habere se putet*, *sibique facile persuadere possit*, *hic & nunc agi* de commodo, vel imminente incommodo, proprio, aut alieno; *hic & nunc* esse mendacium mere jocosum, vel officiosum: *hic*

(a) In notis ad *Grotium* L. c.
(b) In ex, licat. Decalogi.
(c) In Jurisprud. Divin. L. c. n. 74. & 75.
(d) L. de J. N. L. c. §. 11. 12. 13. 14. ubi ait: *Cum institutus sit sermo, ut quod in animo habemus, efferatur, cogitationum autem nostrarum, quamdiu non proferuntur, in vita humana nullus sit effectus, quomodo tacita illa, & a communi abhorrens, reservatio mentalis possit tollere effectum illum quem prolata verba alias producere apta sunt?*

tatem. 6. Idem *Grotius* deducit, *mendacium licitum esse, quoties vita innocentis, aut par aliquid servari, & alter ab improbi facinoris perfectione aliter averti nequit*. In exemplum adducit *Hypemnestræ* factum, quo promiserat Patri, se interfecturam maritum, quem servarat: unde *Horatius*: *splendide mendax, & in omne Virgo nobilis ævum*. Addit *Henniges*: fundamentum haberi *in oppositione juris alterius, quod communi omnium judicio plus valet*. 7. Denique concludit *Grotius*, *hostes mendaciis decipi apud Sapientes permissum esse*. Unde *Quintilianus*: *Si hostis pro salute patriæ fallendus, quod alias in servis reprehendendum, id erit in sapiente laudandum*. * *Monet* tamen 1. hæc de *asserente sermone*, qui nulli nisi publico hosti noceat, non *de promittente* intelligenda esse; secus enim, ut habet *Puffendorfius*, *nunquam pace coire hostes possent* (a). *Monet* 2. Vitanda tamen *Christianis* mendacia, non *ob injustitiam* (naturali jure stringentem) sed *ob simplicitatem*, iis præceptam; cum etiam Pagani ea, *ob quandam animi celsitudinem*, vitarint *Plutarcho* teste: *quia servile mentiri*; *Alexandro* dicente: *non debere Regem apud subditos aliud, quam vera loqui*.

Quasi conformiter Scriptura & Patribus, uti falluni, atque falluntur.

Explicatur Assertum III. Hæc omnia mendacia *Grotius* licita esse asseverat, *superaddito grandi mendacio*, quod nempe *S. Scriptura* ejusmodi *exempla* suppeditet *laudatorum hominum sine reprehensionis nota* (b): adducit exemplum *Rahab*, de qua *Chrysostomus* (c): *O pulchrum mendacium! O laudabilem dolum! non prodentis res Divinas, sed custodientis veram pietatem*. Exemplum obstetricum *Ægyptiarum*, de quo *Augustinus*: *O magnum humanitatis ingenium! O pium pro salute mendacium* (d). Addit pronuntiata veterum *Christianorum*, (e) & testimonia Patrum *Origenis*, *Clementis*, *Tertulliani*, *Lactantii*, *Chrysostomi*, *Hieronymi*, *Cassiani*; immo pene omnium, ut ipse fatetur *Augustinus*, ita dissenciens, ut tamen *magnam quæstionem*, *latebrosam tractationem*, *& disputationem inter doctos alternantem*, *agnoscat*. *Ita Grotius*.

Et inde doctrinam catholicam calumniantur.

Explicatur Assertum IV. Hanc omnem mendaciorum colluviem iidem protestantici Moralistæ calumniarum struicibus coagmentant. *Grotius* (f) coarguit Scholasticorum, *Augustini*, *Angelici*, *Covaruviæ*, *Soti*, *Toleti*, *Lessiique* doctrinam oppositam. 1. *Quod unum Augustinum ex veteribus sequendum sibi delegerint*. *Inde Thomasius* (g): *Quod doctrina de moralitate falsiloquii communiter fuerit in Academiis aliter proposita, adscribendum Authoritati Patrum, & ni fallor, Augustini, qui hactenus in Academiis plus regnarunt, quam ratio, vel ipsa Scriptura*. Coarguit idem *Grotius* 2. Quod interpretationes tacitas, *ab omni usu tam abhorrentes*, admittant, ut dubitari possit, an non satius sit falsiloquium in dictis casibus admittere. V.G. *nescio, ut dicam*; *non habeo, ut dem* **, & alia

* *Vitriarius* in Instit. J. N. & G. L. 3. c. 1. n. 20. *Non mentimur omnibus illis, qui jus quæstum nullum habent* 1. Vel quia prædiximus, nos falsa dicturos, & alius permisit. 2. Vel quia fletus audientis impedit jus, propter quod verba menti convenire deberent, sic regulariter non mentimur infanti, aut amenti, nec tertio, ad quem sermo non dirigitur, nec ægroto Medicus, aut si quis ægrotantem amicum persuasione non vera solatur, nec subditis Princeps, si utilitas, aut necessitas publice id exiget, nec istis, qui ab improbi facinoris perfectione aliter everti non possunt, sic & apud hostem falso sermone uti licet. *Thomasius*, male correctus, in fund. f. m. 225. *Ostendendum esse*, ait, *in secundis curis distinctius, paucissimos homines aptos esse, ut possint ferre veritatem, & erga stultos teneri sapientem ex regulis decori, non tantum veritatem occultare, sed sæpe falsiloquio, simulatione & dissimulatione uti &c.*

(a) L. cit. §. 19. (b) L. 3. de J. B. & P. c. 1. §. 9. 19. & alibi passim.

(c) L. 1. de Sacerd. apud eundem, ubi *dolum*, non mendacium, excuses.

(d) Quas & laudat Q. 5. ad *Consentium* contra mendacium n. 15. Easdem extollit S. *Hieronymus* ad *Ezech.* 17. & *ad Isaiam* 46. *Ambrosius* ad *Syagrium* L. 6. *Tostatus* negat esse peccatum. Videantur annotata *Grotii* ad c. 1. L. 3.

(e) Quorum aliqua videre est apud *Sixtum Senensem* L. 5. annot. 107. & L. 6. annot. 274.

(f) L. c. §. 17.

(g) In fundamentis male fundatis f. m. 225. cujus futelas, more suo, recoquit *Fleischerus* in Instit. Q. 2. c. 8. §. 48.

** Addit *Vitriarius*; *esne Jesuita? Non*: *scilicet ut tibi dicam*. *Fleischerus* in Instit. J. N. L. 2. c. 8. §. 38. *Patet* inquit, *quod omnes reservationes mentales Jesuitarum pugnent contra regulas justi*; allegatque *Montaltii* litteras provinciales exustas.

& alia a sensu communi repudiata, quæ si admittantur, jam nihil obstabit, quo minus, quod quis affirmat, id ipsum negare; quod negat, affirmare dicatur, cum vox pene nulla sit, quæ non significatum duplicem habere possit. Inde *Zieglerus* (a) quanta absurda ex æquivocationibus, & reservationibus mentalibus consequantur, docet *Rivetus* (b): *Nempe frustra leges ferri contra mendacium, & perjurium: sic etiam diabolum, patrem mendacii, excusare se posse; Martyres omnes imprudenter egisse, qui his artibus, cum mortem effugere possent, usi haud fuerint; Judices pro tribunalibus testimoniis fidere non posse; in contractibus, sive publicis, sive privatis, nil haberi certum, & quæ sint alia.* Inde colligit *Thomasius* (c). Ex dictis sequitur *facilius*, & *magis perspicue*, per tradita a protestanticis Moralistis, *quæstionem fallendi alios esse expositam*, quam si cum aliis, a *Puffendorfio* relatis, (d) distinguas inter *falsiloquium*, & *reticentiam veri*, aut hujus *ex parte narrationem*, exemplo *Jeremiæ* & *Athanasii*; item inter mendacium & sermonem ambiguum, vel tacitam quamdam restrictionem. Nam quemadmodum hæ distinctiones ex parte *impiam & scelestam opinionem* tegunt, qualis illa *de reservatione mentali*; ita reliquæ, quæ ex *reticentia veri* & *sermone ambiguo* quærunt effugium, ad litem definiendam non sunt aptæ, sed easdem limitationes admittunt, quas in falsiloquio adhibuimus. Ita ille.

Quæritur IX. *Quis sensus orthodoxus de hisce protestanticis scitis?* *Sensus Catholicorum de protestanticis scitis.*

℞. *Sunt juri naturæ adversa, scandalosa, & bono publico perniciosa.* 2. *Sunt injuriosa S. Scripturæ, Patribus.* 3. *Sunt denique calumniosa doctrinæ catholicæ, & Theologis orthodoxis.*

Demonstratur Assertum I. **Doctrina** adstruens mendacia licita tam *jocosa*, quam *officiosa*, quocunque casu promovendi commodi, vel amovendi incommodi, seu *proprii*, seu *alieni* maxime publici, doctrina adstruens mendacia licita etiam ex consensu alterius præsumpto, quovis fine utili, maxime imperantibus, & superioribus respectu subditorum; doctrina adstruens mendacia, etsi *perniciosa*, quam maxime licita *respectu hostium* quacunque data occasione extra pacta; doctrina adstruens mendacia, in ejusmodi casibus, non modo *licita*, sed sæpe *præcepta*, ac necessaria: immo hanc mentiendi artem esse, ex *Lutheri* oraculo, *singularem virtutem*, *atque prudentiam &c.* Doctrina hujusmodi *evidenter* est naturæ juri adversa, *scandalosa*, ac *bono publico perniciosa*; atque hæc est protestantica: ergo *Min. demonstrative* liquet ex dictis. *Maj. demonstratur* 1. Talis doctrina *evidenter* est eversiva finis, a natura per sermonem intenti, puta, *manifestationis sensibilis*, *quo ad animi sensa*, & *felicitatis publicæ*, *consequenter*, etiam privatæ, quia est eversiva sinceritatis certæ in conversatione mutua, securitatisque absolutæ, in commercio humano simpliciter requisitæ ad felicitatem, Societati humanæ propriam: ergo est naturæ juri adversa. *Sunt naturæ juri adversa, scandalosa, & bono publico perniciosa.*

Maj. demonstratur 2. Talis doctrina pandit latissimam viam *ad mendaciorum usum promiscuum*: nam, cum *in tanta mentiendi proclivitate*, & *occasionibus fere continuis*, quivis, si minus habeat, *saltem habere se putet*, *sibique facile persuadere possit*, *hic & nunc agi* de commodo, vel imminente incommodo, proprio, aut alieno; *hic & nunc* esse mendacium mere jocosum, vel officiosum: *hic*

(a) In notis ad *Grotium* L. c.
(b) In explicat. Decalogi.
(c) In Jurisprud. Divin. L. c. n. 74. & 75.
(d) L. de J. N. L. c. §. 11. 12. 13. 14. ubi ait: *Cum institutus sit sermo, ut quod in animo habemus, efferatur, cogitationum autem nostrarum, quamdiu non proferuntur, in vita humana nullus sit effectus, quomodo tacita illa, & a communi abhorrens, reservatio mentalis posse tollere effectum illum quem prolata verba alias producere apta sunt?*

& nunc præsumi saltem posse consensum; *hic & nunc* sibi suppetere jus prævalens alterius perfecto, vel imperfecto, & sic de aliis &c. Cum, inquam, in occasionibus obviis, quis imaginari sibi facile possit, alterum *hic & nunc* vel non esse, vel esse non posse *jure* invitum, adeoque sibi mendacium licitum, *prona erit occasio ad usum mendaciorum promiscuum*; labefactabitur omnis in conversatione *sinceritas*, in sinceritate *certitudo*; fluctuabit in commerciis securitas, *nunquam absoluta*, *semper suspecta* ob tot, & tantas exceptiones. Verbo: *sensim sine sensu subruetur omnis obligatio veritatis, nihil obstabit, quo minus quis quid affirmet, vel neget; vacillabunt leges contra mendacia, simulationes & fraudes; Judices in tribunalibus nunquam erunt sat certi; contrahentes nunquam satis securi; ipse diabolus, mendaciorum Pater, cum hac doctrina erit facile excusabilis, dicique poterit veritatis protestanticæ Magister*: ergo hæc doctrina est nimium *periculosa*, adeoque admodum *scandalosa*, & bono publico quam maxime *perniciosa*, id quod erat demonstrandum.

Sunt verbo Dei injuriosa & Patribus. *Probatur assertum* II. Argumentum protestanticum, pro licentia mendaciorum petitum ab exemplis S. Scripturæ, vel testimoniis Patrum, est *evidenter* nullum: ergo hæc doctrina est *injuriosa* S. Scripturæ & Patribus. *A.* P. Nullum exemplum est proferibile, quo probatur in S. Scriptura formale mendacium *, ut passim videre est apud Interpretes orthodoxos, cum nec obstetrices ægyptiæ sint præmiatæ, nec *Rahab* laudata ob mendacium (si quod fuit *formale*) sed ob pietatis affectum: *Præmiata est*, inquit, *S. Augustinus*, (a) *non fallacia*, *sed benevolentia*, *benignitas mentis*, *non mentientis*. Patres quod spectat, nullus adduci potest in medium, qui, *licentia tam protestantice vaga*, mendacium probarit. *S. Chrysostomum* & *Hieronymum* recte excusat *Cornelius a Lapide*, quod per mendacium *simulationem* & *dissimulationem* indicarint (b). Idem sentiendum de *S. Augustino* supra allegato, de cujus mente aliunde certo constat. Et si qui fuere in prima ætate, quales recenset *Cornelius*, (c) *Origenem*, *Hieronymum*, *Chrysostomum*, *Theodoretum*, *Theophilactum*, *Cassianum*, *Rupertum*, *Bedam*, *Clementem*, mendacii, in circumstantiis *maximæ utilitatis*, vel *necessitatis privatæ*, apologetæ, deferendi sunt, quia jam constat, sententiam de licentia mendacii formalis, vel restrictionis pure mentalis, quocunque in casu possibili, esse *prorsus improbabilem & certo falsam*.

Sunt calumniosa Theologis orthodoxis. *Demonstratur* III. Argumentum retorsionis protestanticæ in *occultationem veritatis*, per restrictiones mentales, quasi totidem in casibus licitas apud Catholicos, ac mendacia penes Protestantes, *evidenter* est nulla: ergo est *calumniosa doctrinæ Catholicæ, & Theologis orthodoxis*. A. P. 1. Quia nulla licita orthodoxis restrictio *pure mentalis*, *mere interna*, *nullo modo sensibilis*, vel *a communi loquendi usu penitus aliena*, uti per calumniam doctrinæ nostræ affingunt protestantes Moralistæ; sed restrictio *advertibilis*, nec a communi loquendi usu *absolute aliena*, nec *positive* intenta ad alterius deceptionem, sed ad veritatis occultationem necessariam. 2. Quia & hic restrictionum usus promiscuus minime licitus, sed non nisi *suppetente justa causa, necessitate*, vel *utilitate gravi exigente*, & *nullo* interrogantis *suppetente jure* permissus: atqui est ingens chaos inter occultationem veritatis catholicam, & mendaciloquentiam protestanticam; est disparitas, per plures parasangas, inter licentiam mendacii tam jocosi, quam officiosi, immo & perniciosi res-

* Inde *Grotii* notator, *Zieglerus* protestanticus, recte corrigit *Grotium* L. 3. c. 1. §. 9. in hæc verba; *non arbitror exemplum mendacii in sacris litteris probari* &c.
(a) L. contra mendac. c. 19.
(b) *Cornelius* in Exod. c. 1. v. 20. Item in *Josue* c. 2. v. 5.
(c) L. c. in *Josue*.

respectu hostium, protestanticam, & inter restrictionem non pure mentalem, exigente necessitate, & utilitate *non qualicunque*, sed *justa*, atque *gravi* permissam, atque ut Patres antiqui loquebantur *ex Platone*, non nisi *quandoque instar hellebori*, & *medicaminis* adhibendam. 3. Quia in doctrina orthodoxa firmum manet *Augustini effatum* (a): *mendacium quodvis* (siquidem occultari veritas licite nequeat) *liberrime recusandum*, & *moriendum esse potius pro innocentissima veritate*. *

Protestanticae extravagantes in officiis jurantium. Grotii, ejusque Notatorum.

Quaeritur X. *Quomodo in officiis jurantium extravagantur protestantici Moralistae?*

R. I. *Grotius* (b) dogmatizat cum *Zieglero*, *Hennige*, & aliis, obligare deliberatum juramentum, etiam absque animo jurandi, vel sese obligandi prolatum, quod de foro externo indubium, de foro interno sic *ex Laymanno* intelligendum (c): cum juramentum, *mere materialiter* prolatum, non sit verum, sed fictum, & dolosum juramentum, *ratione scandali, aut damni amovendi*; *non item propriam ex religionis virtute obligationem adfert*. Hinc, quia in foro externo judicatur secundum sensum verborum, *Puffendorfii* ratio non stringit, quod quis tacita intentione impedire effectum posset, cui producendo institutum est, adeoque omnis *usus juramentorum* tolleretur (d). 2. Idem ait, (e) illicitum esse juramentum ad interpretationes quasvis, non plane usitatas, *eo quod veritas omnino requiratur in eo sensu, quem homo audiens intelligere, fide optima, existimatur*, ut plane *detestandam* asserat illorum *iniquitatem*, qui ut pueros talis, ita viros jurejurando fallendos asserere non dubitant. Sed, si restrictiones licitas, juramento firmandas, etiam quavis *gravi*, & *justa causa exigente*, sugillat, oppido errat, ut colligere est ex dictis. Si locutiones contra ipsam mentem, quas falsiloquia dicunt Protestantes, toties licitas asserit, & juramenta opposita esse licita affirmet, necesse est, quia juxta *Puffendorfium*, (f) & DD. *communem*, juramentum assumit naturam actus, & ubi jus mentiendi, nulla fiet irreverentia juramento: quae sequela est *detestanda plane iniquitas* doctrinae protestanticae moralis, *quae ut pueros talis, ita viros mendaciis, ac consequenter & juramentis, falli posse admittit*. Neque emergit *Thomasius*, (g) dum talia juramenta, non quidem *perjuria*, *temeraria* tamen esse, affirmat, eo quod in falsiloquiis nulla sit jurandi necessitas: nam promovenda commoda, & amovenda incommoda, seu propria, seu aliena, & frequentem & magnam afferre possunt necessitatem, ut testis ipsa experientia. 3. Idem juramentum per falsos Deos *simpliciter* obligatorium affirmat, quem errorem & *Vitriarius* expilavit; sed corrigitur *a Zieglero*, & sic de aliis.

Puffendorfii, ejusque fautorum.

R. II. *Puffendorfius* cum suis scholiastis, uti & *Vitriario*, alias *Grotii* assecla, male corrigit *Grotium*, dum juramentum, dolo elicitum, *simpliciter*

* *Ex hisce colligere est* 1. Quam futiles sint protestantici passim pseudologastri, dum, ex calumniis insulti *Montaltii* provincialibus, toties crepant aequivocationes *Jesuiticas*. An non nos, meliore jure, in apricum producimus doctrinam Moralem protestanticam, *verissime mendacem? Colligere est* 2. Detectam tandem esse causam fundamentalem, cur Protestantici Logomachi, tam effrenata, & impudenti prorsus licentia, ubique obvia vomant mendacia, quam maxime perniciosa in *Jesuitas*: nempe hos habent pro primipilis inter suos hostes: ergo mendacia contra illos licita ex doctrina morali protestantica, immo ex *Lutheri* apophtegmatis *virtuti*, atque *prudentiae* annumeranda.

(a) L. contra mendac. c. 17.
(b) De J. B. & P. L. 2. c. 13. per totum.
(c) L. 4. mor. Tract. 3. c. 1. n. 3.
(d) L. 4. de J. N. & G. c. 2. §. 5. Item *de officio hominis* c. 4. §. 5.
(e) L. 3. c. 1. §. 19.
(f) De officio hominis c. 9. §. 6. *Juramenta non producunt in se novam obligationem &c. non immutant naturam & substantiam promissi, sed velut accessorium vinculum superveniunt*. Unde frustra excipit ejus notator *Weberus*: *cum reservationes mentales sint contra officia sermocinantium, multo magis repugnant officiis jurantium*.
(g) Jurisp. Div. L. 2. c. 9. n. 90.

citer nullum dicit: nam nisi dolus versetur *circa substantiam*; aut circumstantiam, ex mente jurantis *substantialem*, probabilius stringit, uti & *Gabaonitas* a mendacio haud vere excusat, eo quod *per fictum sermonem*, *astutiamque Israelitis* damnum nullum intulerint (a). Idem non satis bene emendat *Grotium*, dum & juramenta, vi metuque injusto extorta, tam *absolute* annullat, cum probabiliore calculo, *ut valida jure naturæ*, plures defendant *eodem modo*, quo pacta, quorum *accessoria* esse intelliguntur. Nec sequitur, Deum, *nominis sui abusu*, favere facinori impio, sic ut juramentum fiat *vinculum iniquitatis*, uti infert *Henniges*, (b) vel prout *Puffendorfius* arguit, (c) Deo probari, ut innocens se spoliet bonis, conferatque in impium, *ut ne gratis sit sceleratus*: quia obligatio non oritur *a scelere juramentum extorquentis*, sed *a voluntarietate jurantis*, qui sine scelere juramentum explere, quando potest, debet, præcipue cum innocentiæ jurantis, & injuriæ cogentis, *per viam rescissionis*, juxta multos etiam *naturaliter* licitæ, præcaveri possit. * 2. Idem, dum *Grotius* emaculat, se ipsum contaminat, scribens, absurdum esse juramentum *per rem*, *quæ opinione Divinitatis destituitur*, velut *per templum*, more *Judæorum*, uti explicat *Weberus*: quia, ut recte advertit *Grotius*, jurans per templum, cœlum &c. *relative* jurat per Deum, qui præsidet templo, Cœloque, uti *Christus* ipsemet declaravit (d): Unde *Vitriarius* a suo Duce *Grotio* per *Puffendorfium* seductus est.

Thomasii, & Fleischeri, Thomasiano more, extravagantis.

℞. III. *Thomasius*, *in secundis curis juris* naturalis depravandi, seu *in fundamentis*, male fundatis, (e) per statisticum crityrion, detexit *arcanum Papatus grande*, ** circa jurandi morem, foro quoque *Christiano* inductum. Sic infit 1. Postquam Principes *Christiani* ad Imperii gubernacula admoti sunt, tum demum illa regula invaluit, *non esse credendum testi injurato*. Cum ab illis temporibus Clerus *Romanus fundamenta jecerit summæ potestatis acquirendæ*, ostendendum erit, inter fundamenta etiam fuisse, *ut sub prætextu fori interni*, & *causarum spiritualium*, ad se traherent potestatem judicandi de negotiis plerisque civilibus. 2. Et cum viderent in juramentis invocari Deum, ut testem & vindicem, *adeoque jam adesse prætextum speciosum*, *** *causas juramentorum ad spirituales referendi*, operam dederunt, ut juramenta adhiberentur in negotiis plerisque tam judicialibus, quam extrajudicialibus. 3. Sed ut magis extenderent *fines fori pseudo-interni*, & *Jurisdictionis Ecclesiasticæ*, docuerunt, *contra principia juris Naturæ & Gentium*, ac si clausula juratoria non sit considerandа, ut accessorium quidpiam; sed ut propositio separata, in qua aliquid promittatur Deo, **** quod tamen falsum esse ostendit ipsa invocatio Dei in testem. 4. Hæc hypothesis falsa ita communis facta, *ac pro articulo fidei habita fuit*, ***** ut non modo *Grotius*, sed & *Puffendorfius*, se ex conclusioni-bus

(a) L. 4. de J. N. & G. c. 2. §. 7.
(b) In *Grotium* L. 2. c. 13. §. 14.
(c) J. N. & G. L. 4. c. 2. §. 8.
* Quod *Grotius* de litro, latroni per juramentum promisso; de fide jurata se sistendi tyranno &c. videatur *Laymannus*.
(d) *Puffendorf.* J. N. & G. L. c. §. 3. Item *de officio hominis* c. 9. §. 3. *Grotius* L. c. §. 11. allegans *Matthæum* c. 23. 21.
(e) L. 2. c. 9. per totum.
** *Fleischerus* in instit. J. N. & G. L. 2. c. 9. §. 5. denuo nugas *Thomasii* nugatur: *Arcanum papatus*, inquit, *sub his principiis latuisse, non opus est, ut moneamus, cum clare id elucescat ex natura juramentorum uti in jure Canonico nobis describitur &c.*
*** Canonistis docentibus juramenta esse *speciem cultus Divini*.
**** Præeunte *Augustino*, ut ait, confundens *imperite* obligationem *religionis respectu Dei*, & *justitia respectu proximi*: addens *se arcanum politicum hic latens alibi ostendisse*.
***** Quo quid inanius dici possit?

bus falsis, inde promanantibus, non potuerint explicare. * 5. Inter quas etiam illa est, quod, hoc errore admisso, obtinuerint illam æque fallam regulam, & *a principiis juris naturæ aperte recedentem*, quod juramenta, quæ salva salute (conscientia) servari possunt, servanda sint, ** etiamsi alias, si citra clausulam juratoriam fuissent illi actus, *a legibus civilibus* pro infirmis habiti fuerint. *** 6. Quod ergo hæc regula tam diligenter inculcetur in jure Canonico, *aperte factum est ob interesse Cleri Romani*, quia hoc pacto Clerus sibi vindicavit tacite potestatem legislatoriam, & Judicialem corrigendi leges civiles, & sententias Judicum sæcularium. 7. Sed & subfuit *interesse pecuniarium Cleri Romani*, ut illi, qui Ecclesiis quid promisissent, & alias *minorennitatis*, *doli*, *fraudulentæ persuasionis*, *& similibus*, se liberare possent, *firmius tenerentur*. **** 7. Ex eadem hypothesi, ***** & *ex eodem interesse* fecerunt etiam ex perjurio *crimen Ecclesiasticum*; quo obtento induxerunt etiam *juramenta religionis*, ut imperium etiam in conscientias Politicorum sibi vindicarent. Denique addit, quod, *ex eodem fundamento*, deducendum sit etiam *crimen hæreseos*, uti & Canonistarum erronea *de blasphemia* dogmata, quæ alibi exposuisset. Hæc ille. Et quid Orthodoxi hic reponant? Semeptisam evertit loquentia, aperte *calumniosa*, *antiloga*, *falsa*, atque *erronea*. ****** Inde forsan non mirum, quod usus æquali haud dubie stylo in alios, etsi Protestantes, ejus quædam scripta illustre infortunium passa sint. *******

---

* Sugillat *Grotium*, semel vera loquentem, de juramento valido, etsi *per vim* extorto. Item *Puffendorfium*, cavillationes in juramentis recte excludentem. §. 12. etsi veritatem hanc, quasi *invito sibi* elapsam, mox *falsitate duplici* maculet, dicens: Sic *Alexander* VII. cum sub initium Pontificatus jurasset, *se cognatos suos Romæ non recepturum*, mox *Authoribus Jesuitis*, Juramentum elusit, dum eos, apud Castellum *Gandolfi* primum *recepit*, & inde Romam secum deduxit, ut refert Author *Nepotismi*, *Puffendorfio* non absimilis quadruplator.

** Ait *peculiare interesse Cleri Pontificii*, *sub hoc asserto latentis*, *se alibi detexisse*; nos falsitatem *Thomasiani* asserti infra detegemus.

*** A jure naturali saltitat ad civile.

**** *Contra Thomasianum* brocardicum: *quærenda pecunia primum*, post *Deus*, eique debita reverentia.

***** *Augustini*, ut ait, & Canonistarum, deduci doctrinas partim falsas, partim ambiguas V. G. *non esse jurandum*, *nisi necessitas exigat*; *pejeraturo non deferendum juramentum &c. doctrinæ hujus corruptelas*, & *Augustini*, *Jurisque canonici sputa lingentibus etiam protestantibus*, ut lamentatur.

****** *Calumniosa* de arcanis, & *interesse* Papatus merissime dictis: *antiloga*, in juramentis nunc ad causas plerasque extensis, nunc absque necessitate non exigendis: *falsa*, atque *erronea* de perjurio, crimine hæreseos, juramento religionis &c.

******* *Gespräch in Reich der Todten* P. 2. edit. A. 1732. *Zwischen Thomasio und Francke* f. m. 77. *Francke: Da in Dännemarck auf Anstiftung Herren* D. *Masii Zwey von ihnen* edierte *Monaten durch den Hencker offentlich Verbrannt*, *und hernach die* Disputation de jure Principis circa adiaphora, *und der* edierte *Monzambanus zu Leipzig* confisciret *Worden: wie war ihnen Herr Thomasii da zu Muth?*

ELEN-

ELENCHUS POSITIONUM,

Quæ continentur in Elemento secundo Partis I. de Jure naturæ.

I. OFficium hominis *in genere* est *quævis actio hominis, directa ad suum finem*. II. *in specie*, respectu juris naturalis, est *actio hominis, ex præscripto legis, directa ad suum finem*, seu *felicitatem, naturæ rationali propriam*. III. Porro cum hæc felicitas dependeat *ab objecto triplici*, nempe a DEO, semetipso, & proximo, *triplex* oritur *officium hominis*, DEO, sibi ipsi, & proximo, debitum. *pag.* 227

II. Officium hominis erga DEUM est *actio hominis, ex debito conformanda legi naturæ, præcipienti religionem erga DEUM, in quantum quidem naturalis ratio eam consequi potest*. II. Hoc officium est duplex: *theoreticum*, consistens in recta DEI notitia; & *practicum*, consistens in debito ejus cultu. 228

III. Notitia de DEO partim est *præsupposita* ad jus naturæ; partim sub eo, ejusque officiis est *comprehensa*. II. *Præsupposita* ex primis principiis lumine naturæ notis, est dari *Ens primum, supremum, justum* ac *providum*: item felicitatem, hujus vitæ terminis conclusam, non posse esse finem hominis *adæquatum*, adeoque animam *non esse mortalem* cum corpore, sed manere superstitem, *saltem ad præmium, vel pœnam*. III. Notitia amplior de DEO, *vulgaris acquisita*, recte dicitur sub naturæ jure *comprehensa*. *ibid.*

IV. Utraque hæc notitia proprie spectat ad disciplinam Jurisprudentiæ naturalis, contra quam Acatholici Moralistæ passim statuant. II. Unde deducitur multiplex Protestantium error, maxime *Puffendorfii*, *Thomasii*, & aliorum, qui hanc notitiam male a Jurisprudentia naturali *sequestrant*. 229

V. Notitia de Deo *prima*, & *præsupposita* refertur ad jus naturæ *negativum* prohibendo *Atheismum*, & *Epicurismum*. II. Qua in re turpiter hallucinatus fuit *Hobbesius*. 230

VI. Notitia de DEO *vulgaris* est juris naturalis *positivi*. II. Ad quam reducitur sensus de unitate DEI contra *Polytheismum*; sensus de excellentia DEI super omnia creata contra *paganismum*. 231

VII. Notitia de DEO magis exacta est Theologiæ naturali propria, ad quam spectat sensus de infinita DEI perfectione in omni genere. II. Unde protestantici Moralistæ in suis propositionibus Theoreticis Jurisprudentiæ naturali haud satisfaciunt. 232

VIII. Cultus DEO debitus est *cogniti Numinis veneratio, certis naturæ legibus definita*. II. Dividitur in *internum*, & *externum*. III. Cujus utriusque fundamentale principium est *amor DEO debitus*. *ibid.*

IX. Circa officia Divini cultus *in genere*, est obligatio positiva tendendi ad finem a Creatore homini præfixum, præcipue vero ad finem, *simpliciter ultimum*. 233. II. Porro hic finis ultimus est sola felicitas, seu conjunctio cum DEO, habita ex officiis hominis erga DEUM, quæ sola *substantialis*, ac *ultimato necessaria*, cui proin felicitas cætera, tanquam finis secundarius, subordinanda. *ibid.*

X. Circa officia cultus Divini *in specie* est obligatio naturalis colendi DEUM *cultu interno* per actus amoris super omnia, spei, laudationis, gratitudinis, timoris &c. 234. II. Atque hæc officia naturæ jure graviter sunt præcepta. *ibid.*

XI. Idem tenendum *de cultu externo*, interni complemento, saltem ut est *communis*, signisque naturalibus expressus. 235. II. Unde, quæ hac ex parte scripsit *Thomasius* cum suis Amanuensibus, non modo falsa sunt, sed & erronea. 236 III. Cultus DEI externus *specialis*, seu ut certis ritibus specifice est definitus, juris dicitur positivi, seu Divini, seu humani. 239

XII. Circa officia erga Deum, *loquendo in genere*, naturæ jure prohibitum est, quidquid notitiæ Dei, cultuique præcepto oppositum est. 240 II. *In specie*, circa officia theoretica, quam practica, prohibita est, præter atheismum & polytheismum, omnis species idololatriæ, omnis divinatio, magia, superstitio, perjurium, blasphemia &c. *ibid.*

XIII. Erroneus est *Puffendorfius* cum suis, quod religionem omnem a Jurisprudentia naturali, vel *simpliciter* sequestrarit; vel saltem non nisi *indirecte* a naturæ jure attingi contenderit. II. Id quod ex ipsismet ejus principiis demonstrari potest. *ibid.*

XIV. Erroneus itidem est *Puffendorfius* cum suis, quod religionem naturalem, prout nempe pertinet ad jus naturæ, intra sphæram hujus vitæ terminandam, asseveret. II. Id quod denuo ex ipsismet hujus Authoris principiis demonstrari potest. 241

XV. Controversia *de habitu religionis naturalis ad Christianam*, seu *de divisione potestatis sacræ a profana*, est nostra ætate, ob Protestantium conamina, maximi momenti. 243 II. Præcipue ob *Puffendorfium*, qui Hierarchiam Ecclesiasticam in sua Jurisprudentia naturali *latenter*; in suo *aureo*, ut vocant, libello *de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem*, etiam *patenter* subruere tentavit. *ibid.*

XVI. Origo controversiæ fluxit ex *Lutheri* deformatione, Ecclesiæ inducta, eiusdemque erroribus, dudum damnatis. 245. II. E quibus, veluti cæmentis, surrexit varietas Ecclesiæ protestanticæ prothea. 246. III. Unde & absonæ ideæ regiminis Ecclesiastici, de Ecclesia *ut mero collegio in Statu*; de jurisdictione *interna* penitus nulla; de *externa*, partim Collegio, partim Princi-

Principi transcripta: verbo: de jure Sacrorum penitus profanato, ut protestanticæ Ecclesiæ regimen, quovis pene in territorio aliud, *Pfaffius Tubingensis* merito *anonymum* appellet. *ib. & seq.*

XVII. Etiam *Puffendorfius*, in sic dicto *aureo* libello, religionem adstruit, *ab omni Imperio liberam*; potestatem Ordinis *laicali vocationi*, potestatem jurisdictionis *summo Imperio* tribuit. 253 II. Autonomicam licentiam fundat *in naturali libertate*, quam per legem *Christi elevatam* dicit, non *alteratam*; potestatem ordinis, naturæ lege omnibus communem, in lege *Christi per baptismum* cunctis communicatam affirmat, si accedat vocatio; potestatem jurisdictionis Ecclesiasticæ, *ex naturali jure summi Imperii*, Principibus competere judicat. 255

XVIII. Hujus systematis commentitii momenta, quo ad autonomicam libertatem religionis, præsertim internæ, sunt nugatoria. II. Uti & illa *Puffendorfii* thesis, qua hanc licentiam, *quasi tantum ad speciem* Reipublicæ adversam, pronuntiat. 257

XIX. Rationum fucus *de potestate Ordinis*, per baptismum etiam laicis propria, & solo verbi ministerio definita, est protestantice varmiculosus, nec nisi inaniter a naturæ lege petitus, vel etiam per sacram paginam coloratus. 258

XX. Æque frivola est rationum supellex, quæ *de potestate jurisdictionis Ecclesiasticæ*, quasi *naturæ jure* Imperantibus propria, a Protestantibus profertur in medium. II. Unde erronea *Puffendorfii* thesis est, quod potestas duplex, in civitate summa, *etsi in genere diverso*, *per se* sit perniciosa Reipublicæ, & naturæ principiis adversa. 262

XXI. Juxta Moralistas orthodoxos habitus religionis naturalis ad *Christianam* est suo modo dispositivus. 266. II. Jus vero sacrorum, seu potestas sacra, nullatenus competit potestati politicæ *ex natura rei*, ut ex lege naturæ inaniter supponunt cum *Puffendorfio* protestantici Moralistæ. 267. III. Sed neque competit potestati politicæ *ex jure humano*, id quod ex sua collegiali Ecclesia illi ipsi male exsculpere conantur. 268. IV. Hinc quæ solant opponere, nervo carent. 269

XXII. In systemate protestantico *habitus religionis Judaicæ ad Christianam* est admodum proportionatus, præcipua quo ad potestatem sacram, ut ajunt, Regibus propriam. 270. II. Sed vel propria non fuit, vel si quandoque fuisset, paritas nulla foret a lege *Judaica* ad *Christianam*. 271. 273. III. Immo jus sacrorum, seu potestas sacra, nullatenus competit potestati politicæ *jure Divino antiquo*, uti ex Lege scripta veteris Testamenti inaniter arguunt protestantici Authores. 276

XXIII. Spectando *habitum religionis Christianæ ad vitam civilem*, in principiis protestanticis illa haud facit *statum in statu*, sed *merum collegium*, potestati politicæ subordinatum. 278. II. Id quod, *mira vaniloquentia*, *Puffendorfius*, cum suis symmistis protestanticis, probare contendit *ex fundatione Ecclesiæ*, quasi a *Christo* & Apostolis factæ *absque omni jurisdictione*. *ibid. & seq.* III. Solo munere docendi tradito *absque omni potestate*. 279

XXIV. Id ipsum *Puffendorfius*, *Lutherico* errora, probare nititur *ex Ecclesia* quasi merissimo *veritatis Regno interno*. 281. II. Quod, si statum faceret, *distincta præditum potestate*, derogatorium foret Majestati politicæ, in sacris paginis totias firmatæ; immo magnis præjudiciis adversaretur civili vitæ, uti ipse Author inaniter prætendit. 283

XXV. Hanc ipsam Ecclesiam collegialem idem *Puffendorfius*, *protestantico abusu*, fucare conatur a sacris paginis. 285. II. Ex testimoniis SS. Patrum. 287. III. Pejus eandem fulcire tentat e violentis quorundam Cæsarum, in sacra jura involantium, ausibus. 288. IV. Pessima ex prætenso jure in convocandis Conciliis. 291

XXVI. Contra ait *dogma Catholicum*, esse in Ecclesia *Christi* potestatem spiritualem jurisdictionis externæ, & quasi politicæ. 293. II. Et insuper *dogma Catholicum*, hanc potestatem spiritualem jurisdictionis externæ esse a temporali politia penitus distinctam. 295. III. Quæ opponi solent inania sunt. 296

XXVII. Est *dogma catholicum*, jus sacrorum, seu potestatem sacram, nullatenus competere potestati politicæ *jure Divino novi Testamenti*, ut *erronee* statuunt iidem protestantici Authores. 296. II. Potestas circa sacra neque competit summis Imperantibus *jure Ecclesiastico*, seu ax concessione Pontificum, uti evincara contendunt nonnulli protestantici Dogmatistæ. 301

XXVIII. *Scopus* profanatæ potestatis Ecclesiasticæ a *Puffendorfio* intentus, & per tot molimina, non modo *in jure Naturæ*, sed præprimis in suo, sic dicto, *aureo* libello *de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem*, quæsitus, non est alius, quam infelix *Protestantismus*, per emolumenta status civilis commendatus, & accommodata religione mala suffultus. 303

XXIX. Est aperta *Protestantismi* infamia, quod *per habitudinem ad civilis regiminis scita ac commoda*, determinentur ejusdem dogmata, isque *hoc respectu*, velut magis fovendus, *Christianis* Principibus a tribu pseudo-politica obtrudatur. 305

XXX. Est *Puffendorfiana* calumnia, palmari mendacio sociata, qua scripsit, Religionem catholicam *per se*, & *ex sua natura* disponere ad turbas, & exitiabiles morbos, in civitate excitandos; religionem vero protestanticam dispofuisse quondam *mere per accidens*, *ex rerum conversione*, & *atrocitate adversæ partis*. 306

XXXI. Est *Puffendorfiana* protervia, multiplici falsitate suffulta, qua venditatur, Religionem catholicam esse status publici *labem*, regimini politico minus accommodam, Regentibus *quo ad rationes status* periculosam, atque perniciosam, adeoque protestantica minus fovendam, ac promovandam. 306

XXXII. Est *Puffendorfiana* maledicentia, *evidenter nugatoria*, qua scribit, Religionem catholicam Principibus marito reddi suspectam, *ob lectionem sacræ scripturæ non permissam*; *ob Cleri potentiam*, *Religionis prætextu tam pervicaciter defensam*; & *denique ob ejusdem sævitiam in adversæ partis fautores*. 307

XXXIII. *Puffendorfii* libellus *de habitus religionis Christianæ ad vitam civilem*, tantum abest, ut *aurei* epitheton qualecunque promereatur, ut potius variis inscitiis, antilogiis,

deret in grave præjudicium boni communis, vel Reipublicæ, nulla necessitas, *etsi extrema*, eximeret a tali lege. 333

LII. Defensio justa, contra vim injustam, originem trahit *ab amore cuivis congenito*, in quo, *velut principio, per rationem ordinate*, etiam fundatur. 334

LIII. Defensio vitæ propriæ justa, contra vim injustam, cujusvis aggressoris injusti, *etiam cum ejus occisione*, est juris naturalis permissivi, seu jure Naturæ cuivis licita. 335. II. Non obstantibus, quæcunque in oppositum afferri solent. 336

LIV. Est insuper licita, jure naturæ, justa defensio bonorum naturalium, qualia sunt *membra, pudicitia, libertas*, contra vim omnem, *etiam cum occisione aggressoris injusti*. 339. II. Eodem modo est licita defensio justa bonorum fortunæ, si in *notabili* quantitate, vel pretio, sive eripienda, sive erepta, non nisi morte furis, aut servari, aut recuperari possint. *ibid*. III. Replicæ, opponi solitæ, nil evincunt. 340

LV. Est etiam licita, jure Naturæ, justa defensio bonorum, famæ, honoris &c. II. Quamvis respectu *solius* honoris, vel famæ, *speculative* magis procedat, quam *practice*. III. Id quod adhuc magis intelligendum de recuperatione honoris, seu vindicatione illatæ contumeliæ. IV. Unde in statu civili, præcipue *Christiano*, multo minus potest habere locum ejusmodi licentia privatæ defensionis. 342

LVI. Falsa est thesis, qua dicunt cum *Puffendorfio*, defensionem famæ & honoris *privatam* esse necessariam partim incolumitati propriæ, partim publicæ felicitati. II. Quæ assertio neque tenet respectu status naturalis *meræ libertatis*. 344. III. Salvis tamen propositionibus, ab *Alexandro* VII. & *Innocentio* XI. damnatis, per jus naturæ posset defendi honor, *etiam factis lacessitus*, vel in casu *certis circumstantiis* affecto, saltem *speculative loquendo*, quam distinctionem non satis scite explodunt *Boecleri*, & *Montaltii*, Authores acatholici. 346

LVII. Ut defensio sui, suorumque sit justa, requiritur *moderamen inculpatæ tutelæ*. II. Hoc fundatur in necessitate *simpliciter*. III. Eaque tali, ut periculum debeat esse *certum*, *præsens*, nec aliter, *nisi iniqui aggressoris morte*, *evitabile*. IV. Quamvis in hisce conditionibus laxiorem interpretationem poscat status Naturæ, quam civitatis. 348

LVIII. Etsi sufficiat præsentia periculi *moralis*, non tamen illico infertur, licita etiam esse inferendæ mortis præventio, saltem *practice* loquendo. 351. II. Quo modo licita est defensio propria, permissa est etiam aliena. 354

LIX. Etsi jure Naturæ permissa sit justa sui, suorumque bonorum defensio, nulla tamen est obligatio, se suaque defendendi *regulariter*, præcipue cum occisione injusti aggressoris. 354. II. Unde licita est *indirecta* sui occisio, non tamen *directa*. 355. III. Quidquid nonnulli inaniter opponant. *ibid*.

LX. Inter causas legitimas exponendi vitam, sibique mortem indirecte consciscendi est *vera religio; salus proximi*, immo & *vita ejus conservanda; conservatio pudicitiæ, bonum disciplinæ religiosæ, bonum publicum* &c. II. Sunt etiam plures casus, in quibus vita licite exponi potest. 358

LXI. Non modicæ sunt Moralistarum protestantium aberrationes circa jus necessitatis, in quo præ cæteris *Hugo Grotius* non raro est admodum confusus. II. *Puffendorfius* in jure defensionis, *protenso in infinitum*, nimium liberalis. III. *Thomasius* est sæpe erroneus, seu admodum perniciosus. 360. IV. Maxime quod ad autochiriam, *etiam directam*, & quo ad pudicitiam, *stupratoris nece*, licite haud defendendam. 362., & *seq.*

LXII. Duellum recte dicitur *singulare certamen, ex privatis causis, ab utraque parte sponte, & ex condicto susceptum, designato loco & tempore, ad occisionem, mutilationem, aut gravia vulnera infligenda*. 364. II. Dividitur in *publicum, privatum, judiciale, extrajudiciale, equestre, plebejum*. *ibid*.

LXIII. Origo ejusdem *prima* est a Dæmone, *altera* a Gentilibus, maxime *Romanis*. 364. II. Inde Monomachia, seu duellum proprie dictum, est omni jure illicitum. *ibid*.

LXIV. Præcipue illicitum est, etiam Naturæ jure, duellum pro tuendo honore, aut ignominia vitanda, aliisque ex causis privatæ ostentationis, odii, vel vindictæ susceptum. 365

LXV. Etiam duellum *judiciale*, seu ad veritatem probandam, seu ad litem terminandam, seu ad innocentiam demonstrandam, seu ad objecti criminis culpam purgandam, omni jure est illicitum. 366

LXVI. Duplici tamen casu licitum posset esse duellum, DEO nempe jubente, & causa DEI, Religionis veræ, ac bono publico id exigente. 366. II. His positionibus opponi solita nil evincunt. *ibid. & seq.*

LXVII. Etsi duellum, *respectu honoris*, connexi cum jactura dignitatis, officii, ac bonorum, Authores graves licitum asseverent, *in praxi* tamen esse illicitum, sententia probabilior est. 367. II. Denique duellum, etiam jussu Judicis, coacte, ad leve vulnus, vel omnino ficte initum, est illicitum. 369

LXVIII. Sanum hac in materia *Puffendorfium*, male corrupit *Hertius*, *Weberus*, & *Kemmerichius*. II. Fallit, non semel *Grotius*. III. Absonus suo more est *Hobbesius*. 370

LXIX. Diffidatio privata est *fidei renuntiatio*, *& inimicitiæ per quævis hostilia denuntiatio*, *propria authoritate facta ab iis, qui Superiorem in terris habent*. II. Ejus *origo* deducitur ab Infausto *Henrici* IV. Cæsaris avo, quo invaluit *jus manuarium*. III. Ejus usus erat perniciosissimus abusus, omni juri contrarius. 371

LXX. Officia hominis erga hominem sunt diversa, *absoluta & hypotetica, perfecta & imperfecta*. II. Horum *fundamentale principium* est amor, proximo debitus, quia ad finem, seu felicitatem, Creaturæ rationali propriam, necessarius. 373

LXXI. Non tantum officia *perfecta*, sed & *imperfecta* sunt de jure Naturæ, spectantque ad Jurisprudentiam naturalem, tanquam propriam disciplinam. II. Qua in re Moralistarum protestantium ideæ sunt minus appositæ, ac admodum confusæ. 375

LXXII. Obligatio naturalis ad exhibenda proxi-

proximo officia non tantum est *externa*, sed etiam *interna*. II. Hinc, etiam spectato jure Naturæ, recte ab *Innocentio* XI. proscriptæ sunt propositiones sequentes: *Non tenemur proximum diligere actu interno & formali: præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos: tenemur proximum diligere actu quidem interno, sed tantum in communi, non particulari*. 378

LXXIII. Officia *imperfecta* hominis erga hominem, *loquendo in genere*, se extendunt ad ea omnia, quæ ad finem felicitatis humanæ ita sunt necessaria, ut illis negatis, si minus *positive*, saltem *negative* flaccesceret, & ex parte deficeret requisita illa felicitas. II. Unde fundantur *in quadam æquitate amoris naturalis*, atque respiciunt *aliquam necessitatem proximi*, cui amoris debitum correspondet. 380

LXXIV. Ad officia erga proximum imperfecta *in specie* revocari solent obsequia *innoxiæ utilitatis*. 381

LXXV. In specie *circa eleemosynam* est obligatio aliqua naturalis sublevandi proximum egenum. II. Saltem ex superfluis, & quandoque ex necessariis. III. Eaque juris rigorosi, saltem in extrema alterius necessitate. 382

LXXVI. *Innoxius transitus* alienum per territorium, etsi negatus, *etiam absque causa*, non pariat *formalem* injuriam, sufficientem ad bellum. II. *Internus* tamen advenarum videtur fundari in æquitate naturali, & pertinere ad officia imperfecta. III. Idem tenendum de transvectione mercium *necessaria, vereque innoxia*. IV. At transitus *militaris*, salvo jure naturæ, etiam imperfecto, semper negari potest. 382

LXXVII. Ad officia juris imperfecti, seu æquitatis naturalis, non recte trahitur *denegatio amicitiæ*, ac *matrimonii*, seu cum privato, seu cum integro populo, siquidem *debito modo* fiat. II. *Facultas commercii*, omnibus indulta, ac uni tantum Nationi, & quidem *absque omni causa*, negata, videtur esse *æquitati naturali* opposita. 383

LXXVIII. *Heineccius* protestanticus officia hominis erga hominem imperfecta sæpe cum *officiis beneficentiæ* confundit, & *Jurisprudentiam* naturalem ab *Ethica* non discernit. 385

LXXIX. Spectato jure Naturæ, quamdiu durat animus hostilis alterius, *per se loquendo*, nulla est obligatio ad officia etiam imperfecta, inimico exhibenda. II. Id quod denuo non satis discretive affirmat *Heineccius*. 38[5]

LXXX. Officia hominis erga hominem *perfecta* fundantur in *justitia proprie tali*, & respiciunt jus alterius *perfectum*, quandoque *legale*, quandoque etiam *rigorosum*, & reparationis illativum. II. Unde multum differunt ab officiis imperfectis. 386

LXXXI. Officia perfecta *in genere* duo sunt: *nemo lædendus; jus suum cuique tribuendum*. II. Fundamentum hujus obligationis desumitur *ex amore, cuivis naturaliter debito*. 387

LXXXII. His officiis recte annumeratur *reparatio damni*, si quod secutum est ex læsione injusta, qualitercunque imputabilis, quatum fieri potest. II. Sunt tamen plures casus, in quibus cessat *per accidens* hæc obligatio naturalis V. G. cum causa est *incerta*, *non efficaciter influens*; cum *nulla* est culpa, vel *mere juridica*. 388

LXXXIII. Qui intulit damnum grave per negligentiam, *venialiter tantum culpabilem*, probabilius nec ipse, seu *leviter* seu *graviter*, obligatur *naturæ jure* ad ejus reparationem. 389. II. Qui intulit damnum grave *in se*, non animadversa gravitate, seu *formali* seu *materiali*, etsi id inferat *per culpam venialem*, vel ex defectu deliberationis, vel ex ignorantia gravitatis formalis, vel materialis, *per se* non obligatur *jure naturæ* ad ejusdem damni reparationem. 390

LXXXIV. Qui intulit damnum grave, *cognitum ut tale*, etsi per culpam *solummodo levem*, probabilius *jure naturæ* graviter obligatur ad compensationem totius damni. 39c. II. Qui intulit damnum grave, *cognitum ut tale*, etsi cum *levi* culpa, quia per leves damnificationes *successivas*, moraliter tamen coalescentes, pariter obligatur graviter, *naturæ jure*, ad reparationem totius damni. 391

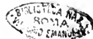
LXXXV. Qui intulit damnum grave, seu per gravem, seu per levem injuriam, non obligatur *naturæ jure* ad compensationem excessus *non cogniti*, ac *invincibiliter ignorati*. 392. II. Denique a reparatione damni, saltem dilationis exclusiva, excusat *impossibilitas moralis*, quamdiu manet. *ibid.*

LXXXVI. Inter proprietates reparandi damni est circumstantia *temporis*, *loci*, *modi*, & præcipue *termini ad quem*. II. Res aliena, comparata a possessore *bonæ fidei*, huic non Domino est restituenda; comparata a possessore *malæ fidei* relinquit locum propriæ indemnitati servandæ, saltem *negative*; an etiam *positive*; non convenit inter Authores. 393 III. *Spectato jure Naturæ*, emptor *bonæ fidei* rem furtivam non modo *negative*, sed etiam *positive* potest reddere furi *ad se indemnem servandum*; non tamen emptor *malæ fidei*. IV. Quam thesin probabiliorem opponi solita non enervant. 394

LXXXVII. *Jure Naturæ* reparanda sunt etiam damna pro injuriis, corpori illatis. II. Alia ratio est de bonis animæ læsis. III. In materia restitutionis emendandi sunt *Kemmerichii*, ac *Thomasii*, Moralistæ protestantici. 396

LXXXVIII. Circa officia sermocinantium considerandum *mendacium*, quod *proprie tale* recte dicitur a S. *Augustino*: *dictum contra mentem fallendi causa*. II. Ex Orthodoxorum communi triplex est, *perniciosum*, *officiosum* & *jocosum*. III. Ad mendacium, *proprie & formaliter* tale, recte reducitur *restrictio pure mentalis*, seu *interna*, per quod intelligitur *dictum*, *& in se*, *& secundum circumstantias determinatum ad sensum unum*, *eumque falsum*, *etsi per aliquid*, *sola mente retentum*, *posse efficere sensum verum*. 398

LXXXIX. Mendacium omne, qualecunque (adeoque & restrictio mere interna) quocunque in casu, *etiam utilitatis*, *ac necessitatis summæ*, pro ratione materiæ, seu leviter, seu graviter, *per se loquendo*, est *naturæ jure* prohibitum. 400. II. Quæ huic thesi videntur opponi posse, non tantum id non infirmant, sed potius roborant 401. III. Omnis alia ratio, natura-

FINIS TOMI PRIMI.

